
NAZIONALE
BIBLIOTECA
VITT. EMANUELE
8
33 K
13
ROMA

FRANCISCI

GEORGII VENETI Minoritani, in ſcripturam ſacram problemata.

Cum indice triplici: Primus, Tomorum & Sectionum: Secundus, rerum & verborum: Tertius, locorum Sacræ Scripturæ citatorum & explicatorum.

Ex Legato Illustriss.mi Coccini

PARISIIS,

Apud Michaëlem Sonnium, ſub ſcuto Baſilienſi, via Iacobæa.

M. D. LXXIIII.

Cum priuilegio Regis.

PRIVILEGII SVMMA.

CAROLVS IX. Francorum Rex, suo diplomate sanxit, ne quis *Problemata Sacræ scripturæ Georgij Veneti &c.* præter Michaëlem Sonnium Bibliopolam, ad eius castigationis exemplum imprimat, néve alibi impressa diuendat in Galliis. Secus qui faxit, mulcta fisco applicāda, aliisque pœnis indictis damnabitur, vt latius patet in literis Priuilegij, indultis Lutetiæ, v. Nouembris. 1570.

PAVLO III. PONTIFICI MAXIMO

FRANCISCVS GEORGIVS VENETVS minoritanus fœlicitatem.

IHIL est Pater Beatissime, quod à nobis omnibus horum temporum hominibus, qui in operibus elucubrandis quomodo versamur, aut conari, aut perfici possit: quod non iure optimo Beatitudini tuæ, tum priuatim, tum publicè dicari putem oportere: Priuatim propter domesticum splendorē tuum, summam amplitudinem, illustres virtutes, singularem in omni doctrina eruditionem, & id genus plurima: quæ Scriptorum animos perstringere atque ad sese allicere solent: Publicè propter eam, in qua constitutus es, supremam omnium Pontificatus dignitatem. Si enim Deo Opt. Max. quicquid est votorum, quicquid precum, quicquid sacrificiorum dandum censemus: Beatitudini tuæ eius in terris vicem gerenti non dicari studia nostra, præsertim Christiana, sine summo penè scelere non possunt. Cum itáque ego ætate licet graui, & iam propè præcipitata, more meo, quadam insistens via, quantum vidi, à maioribus nostris sanctissimis illis viris atque doctissimis non attentata, non nihil ad sacrarum scripturarum obscuriora sensa dilucidāda spectans, secundum donum gratiæ Dei, quod datum est mihi secundum efficaciam *Ephe.3.* potentiæ illius, sim proximis annis meditatus: illúdque qualecunque est, in lucem hominum educi vellem, censuram Solomonis veritus. מ:ע בר *Pro.11.* יקבהו לאום Christiani hominis Christianuū opus Christianę Reip. Principi tibi atque assertori sacrari placuit. Nihil enim mihi aut specie honorificentius aut te tutius hac vna nuncupatione posse contingere sentiebam. Statuebā equidē, si tales futuri erāt mei libelli, vt premi (quod aiunt) digitis mererētur, summum éis accedere splendorē cœlsissimi atque fulgentissimi nominis tui appositione. Sin minus, eiusdem reuerentia atque cultu summum addi præsidium, summum à liberiorum hominum procacitate perfugium. Vt enim in nomine Iesu omne genu flectitur: tuū nomen, quod *Phil.2.* ei proximè accedit, summa semper reuerentia prosequi, summo semper studio venerari solere. Adde quod hæc eò mihi res commodius cecidit: quòd, cum salutandæ Beatitudinis tuæ, atque eius sacratissimos pedes deuotissimè exosculandi longo iam anteà desyderio tenerer, necdum oretenus licuerit, hæc mihi ad hoc officium præstandum peropportuna visa est occasio: tum vt, juxtà Platonicum illud, quātum in me est, pulcher ad pul- *Pla.in Tim.* chrum eam: tum verò, vt Mosem sequar. לא יראו פני ריקם. Sume igitur *Exod.23.*

Pater Beatiſſime hoc, quicquid eſt, laborum meorum miti, facili, atque ſereno(vt ſemper es)ſupercilio, ad illorum vſum, quantum potui, concinnatum, quibus Chriſtiana ſtudia ſunt cæteris ſtudiis potiora, nulla ſpe laudis, nulla præmij(mihi enim abſit gloriari aut ſperare: niſi in cruce Domini noſtri Ieſu Chriſti)ſimplici tum ordine, tum ſtylo. Cenſeo enim(præter id, quod ego in Oratorum ſcholis aliò ſpectans non ſum adeò verſatus) Chriſti doctrinam non verborum aut ordinis nitore, ſed fidei ac charitatis ardore niti oportere. Iuxtà illud Pauli. Sermo meus & prædicatio mea nō in perſuaſoriis humanæ ſapientiæ verbis, ſed in oſtenſione ſpiritus ac potentiæ. Quòd ſi hac in re aut quantum cupiebā, aut quantum maiori quis ingenio aſſequi potuiſſet, Beatitudini tuæ, vt eſt iudicio ſingulari, non videbor aſſecutus: Illa velim reputet in præclaris voluiſſe etiam non aſſecutis pulchrum eſſe atque honorificum. Probetur conſilium: ſi minus euentus. Commonſtrarim ego, tāquam digito, viam aliis: qui in hoc ſtadio maiori cum laude currant. Nam quod attinet ad laudes tuas, Pater Beatiſſime, quando illæ eò accedunt, vt poſſit eas quis dicendo ſequi potius, quā aſſequi, mirari, quam narrare, mirum à me ſilētium fiet. Illud certè dicam nullas poſſe eſſe virtutes, nullam animi magnitudinem, nullam doctrinā, nullum cōſilium: quæ ſi iſti dignitati, in qua cōſtitutus es, iſti ſolio, in quo ſedes, iſtis rebus, quibus omnium Chriſtianorum conſenſu pręces, cōferantur, inueniantur maiora. Summum conſilium tuum Chriſtianorum principum animos in diuerſa trahentes vniat oportet: ſumma doctrina tua infinitas penè hæreticorum ſectas comprimat: ſumma animi tui magnitudo Chriſtianæ fidei hoſtes infeſtius inſultantes proſternat: ſumma denique probitas tua Chriſtianum cultum augeat: depreſſis opem ferat: elatis modum imponat, optatam denique pacem ſtatuat: ætatem illam auream lōgo iam tempore abolitam referat. Ità enim video, Pater Beatiſſime, omnibus eſſe perſuaſum aut te Pōtifice, aut nullo alio Chriſtianam rem, Romanam ſedem iam diu nutantes & penè collapſas in veterem poſſe reſtitui dignitatem.

Gala. 6.

1. Cor. 2.

Valeat fœlix Beatitudo tua.

FRANCISCVS GEORGIVS LECTORIBVS. S.

CVM totius actæ vitæ reddenda ratio sit, homini præsertim Christiano, atque in Christianis studiis multum versato: Ego, qui iã anteà à iuuentute mea, & firmiori posteà ætate, tũ docendo publicè atque concionando, tum meditando priuatim atq; lucubrando prodesse sacrarum literarum studiosis pro virili non destiti, parum facere ex instituto videbar: si hoc postremum, quod superest ætatis, per ocium & desidiam trãsegissem. Quamobrem suscœpi (quantum mihi diuina lux affulsit) enucleanda tria millia loca tum scripturæ sacræ, tum id genus, à paucis antè me (quantum vidi) attentata: Idque eò feci libentius, quàm vnquã anteà, quò laborem hunc meum nostris hominibus opportuniorem fore sperabam: qui, Deo Opt. Max. annuente, id genus studij, omnibus aliis posthabitis, hac tempestate passim amplectuntur, colũntque. Et quidem maximè meritò. Quid enim doctrina sacrę scripturę aut ad appetendum honestius? aut ad inuestigandum suauius? aut ad assequendum fructuosius? Hæc altitudine sensuum, hæc sentẽtiarum grauitate, hæc orationis flumineità scatet: vt quæ maximè. Hæc demum (si quis altius inspiciat & liberius iudicet) scientiarum omnium, quæ à mortalibus, quæque à cœlestibus desyderari possunt, fons atq; mater appellãda est. Hæc (vt rem ordine prosequar) Arithmeticam cõtinet: cum in suis visceribus à maioribus nostris viris illis sapientissimis, immò à Spiritu sancto plæraque numeris non modò vocalibus, sed naturalibus, rationalibus atque diuinis ità exactè composita esse atque contexta compertum sit: vt qui rei profunditatem attingant (qui pauci sunt) mirari non desinant. Quod elucet tum in sexcẽtis aliis, tum primùm in eo numero: quo Deum Mundi fabricam absoluisse, quóque præcepta tradidisse legimus. Hæc eadem continet Geometriam: cum Noeh nauem, Moses arcam & tabernaculum, Salomon templum ad

eam Geometricam libellam absolutè extruxerint, ad quã Deus vtrunque Mundũ fabrîcauit: Adeò vt iis, qui in eo genere præstare student, admirandi atque imitandi locũ reliquerint. Huic subiacet Musica: cum huius vnius ope anima harmonicis primùm rationibus cõcinnata, ac nostra posteà incuria deprauata, in veterem dignitatem, & concentum restituatur ipsique Deo (quod maximè oportebat) consona efficiatur. Quod quidem cantor ille illustris Dauid nobis cognoscẽdum cumulatissimè reliquit: huius Musicæ vi Deum sibi suo scelere infensum mulcere sæpè solitus. Huius pedibus ambulat vera atque diuina Astrologia cũ nemo ignoret Ioseph, Eliã, aliósq; plærosque huiusce classis viros non quidem ab astris tantùm, sed ab intelligentiis, syderibus illis præsidẽtibus, id est ab ipso Deo edoctos, affluentiam, egestatẽ, æstus ac pluuias multò antè præuidisse ac prænũciasse. Huic innititur ea, quę naturalis Philosophia appellatur: cũ in hac de ipsius naturæ primordiis ac progressu accuratissimè (si vsquam alibi) perquiratur, tracteturque: vt vel primis vestigiis Mosaici operis insistentibus est videre: vbi celebrior, elegantiórque Philosophia rectè intuentibus reperietur quàm à quoquam clariorum Philosophorum tradatur. Huic subditur Medicina: cum huius auspiciis non modò febri, paralysi, hydropisi, apoplexia aut comitiali morbo laborãtes, non modò cæcos claudósq; pristinæ sanitati redditos, sed mortuos iam & conclamatos in vitam reuocatos sæpius compertum habeatur. Nam quid de morali Philosophia dicam? Quę quidem per se nihil est: aut quicquid est, ab hac vna mutuatur: quæ docet quomodò omnis virtus formetur: vt sit viuens & efficax. Quid de legali peritia? Cum omnes omnium gentium Legislatores eò præclarius secum agi putauerint, quò propius accedere ad Mosaica instituta sese cognouerint. Quid de Rhetoricæ demũ institutis? Cum sermo Dei hac, quã proposui, doctrina comparatus ardens ac penetrabilior omni gladio sit: constétq; Apostolos illos nouos, alioqui homines parum mundana gratia, parum opibus valentes, longos maris, terrarumque tractus dicendo in suam sententiã vel facilè traxisse: nec homines modò, leonésque atque dracones parere coactos, sed Solẽ ipsum: vt Orphei laus iam longo vsu præscripta longiori interuallo vincatur. Cum igitur hæc doctrina omnibus omniũ hominum

desyderiis facere possit satis: cũ hæc sola ad benè beatéque viuendũ atq; ad bene beatéque sperandũ nos traducat: Christianos homines hortari nõ desino, vt omnib⁹ velis, equísq; (quod aiunt) ad hanc vnam capescendam connitantur: in hoc puluere desudent: huic laudi sese emancipare contendant. Quóque huius nostri laboris studiosis supellex paratior sit atq; explicatior: curaui, vt quo sunt ordine tradita cuncta prosequamur. Agitur itaque primùm quingentis problematibus de historiis fabricæ tum mundanæ tum humanæ: totidem de historia legis latæ: totidem de Prophetarum vaticiniis: totidem de Euangelicis mysteriis: totidem de penitioribus arcanis Iob, Salomonis, Trismegisti, Zoroastris, Orphei, Pythagoræ ac Platonis, ab eadem (vt opinor) officina prodeuntibus. Cumque mihi tãquam racemationes mixtim vndíque conquisitæ rerum scitu dignarum superessent: vt ex reliquiis quoque cogitationum mearum festum Domino fieret, totidem demum problematibus de ipsis agendum duxi. In quibus quidem omnibus nolim perspicaciores homines admirari, si qua interdũ (quãuis raro) repetita esse videantur: cum illa eadem (vt deprehendi facilè poterit) sint aliis clauibus, aliis rationibus reserata. In septuaginta enim duas facies sacræ scripturæ sensa variari posse Zohar, insignis atque celeberrimus author nos edocet. Nolim præterea arrogantiæ mihi tribui: si à quibusdam Doctorum nostrorum opinionibus contestatis iam antè & inoletis interdum recessero, secutus quod mihi probatius erit: cum à scopo Christianæ veritatis (quoad per me fieri pòtest) ne latum quidem vnguem aberrare sit animus. Nolim demum me incuria notari: si nulla controuersia proposita, more parum problematico, vt institueram, aliqua interdum declarãtur: siqua à sententiis aliquando summatim, aliquando verò ad verbum citari videntur: cum ad hæc modò opportunitate, modò necessitate rei vel inuitus adducar. Sumite igitur faciles, æquíque, quoscunque nostrarum non pœnitet vigiliarum: atque ità sumite, vt si quid in eis probè elaboratum, si quid concinnè dictum offenderitis, Deo Opt. Max. à quo omne bonũ est, siquid vulgare atque insulsum, mearum virium tenuitati acceptum referatis. *Iaco. 1.*
Valete.

FRANCISCI CVSANI MEDIOLANENSIS MINORITANI Carmen.

Quæ vates cecinere pij, quæ legifer Heros
Plena arcana Deo, at variis obducta tenebris,
Hausit ab altiloquo supremi numinis ore,
Dilucent nunc luce tua, lux alma Georgi,
Ille igitur, qui cuncta atris inuoluerat antè
Nubibus in scriptis Vatum: quibus insita passim
Nos fugere diu flammarum semina cæcos,
Penniger accensos efflauit spiritus igneis
In mentis diuina tuæ, Pater optime, templa,
Oceani assuetæ summi potare fluenta.

TOMORVM ET SECTIONVM INDEX.

Tomi ſunt ſex, quorum primus eſt de hiſtoriis Sacramentalibus, continens Sectiones nouem.

Tomus ſecundus eſt de lege, continens Sectiones. 8.

Tomus tertius eſt de prophetarum oraculis continens Sectiones. 9.

Tomus quartus est de Euangelio, continens Sectiones.9.

Tomus quintus est de septem sapientum doctrina, continens Sectiones.5.

Tomus sextus est de multigenis rebus occurrentibus, habens Sectiones. 11.

Vnusquisque verò Tomus 500.problematibus absoluitur.

Sectiones sunt 50.& problemata 300.

INDEX RERVM ET
VERBORVM INSIGNIVM,
QVÆ HOC OPERE
continentur.

G

I

L

Lac

M

N

P

Q

R

FINIS.

INDEX LOCORVM SACRÆ SCRIPTVRÆ, QVI PASSIM IN HOC OPERE CItantur atque exponuntur.

GENESIS

Exodi.

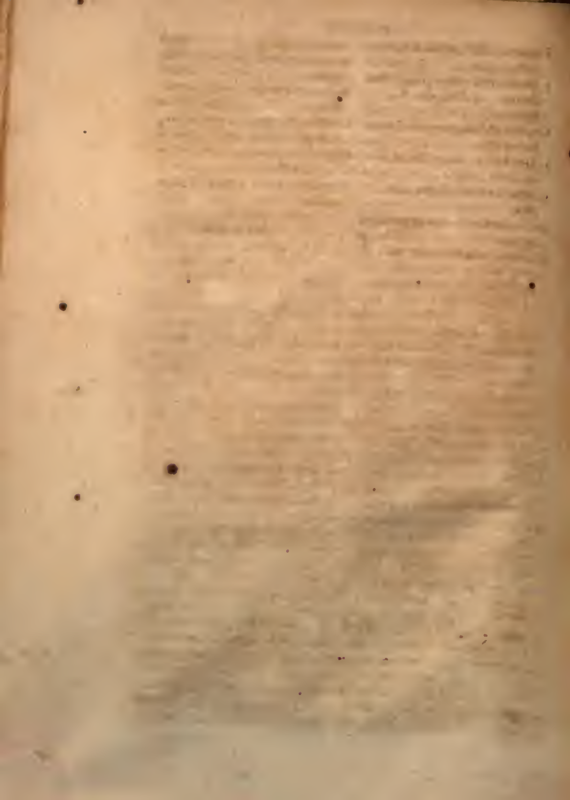
Prouerbiorum.

Ioannis.

1. ad Corinthios.

2. Ad Corinthios.

FINIS.

SECTIO PRIMA, DE MVNDI FABRICA.

CVR ARCANA Proponi solent à Sapientibus, obscuris & obuolutis sermonibus? An, quia diuina, naturaliáque recondita, omnigena sapiētia plena, non percipiuntur nisi à Sapientibus? Nam vulgarium animarum oculi (vt Melissus ait) diuinitatis radios sufferre nequeūt. An, quià (vt Trismegisto placet) religiosissimus sermo, & diuinitate plenus, multorum publico & aperto interuentu violatur? Hinc summus Doctor monet nō esse exponendas porcis margaritas, nec sancta canibus danda. Sic enim proponenda sunt sacra mysteria: vt indigni audientes nō audiant, & intelligentes non intelligant: vt ipse alibi innuit. An, vt ea, de quibus non licet homini loqui, per ea, quæ visibilia facta sunt, saltem innuantur: & aliquatenus percipiantur ab iis, qui per veram analogiam nouerint à visibilibus ad inuisibilia conscendere?

Primum

Ascl. i apud Pla. in Sup. Mercu. ad Asclepium

Matth. 7.

Luca 8.

2 CVR Mūdus prius tēpore, aut æuiternitate nō fuit creatus? An quià ante motū non erat tēpus in quo Mundus produceretur: Cū tempus sit mensura motus, & à motu cœlorū causetur? Vnde inepta sciscitatio. Nec erat æuiternitas, duratio videlicet aliqua successiua: quià non erat creatura, cui ipsa mensura cōpeteret. Nec problema debet esse de nūc imaginato (vt aiunt) quià ridiculum & vanum est quærere, cur Deus nō fabricauerit Mundum, in eo tunc, aut instanti, quod tu nunc imaginaris. An cū nihil sciri possit (vt est cōstantissima doctrina antiquorū Theologorum) eorū, quæ fuerunt ante Mundi fabricam: hinc quæsitū nulla est responsione dignum? Nisi quærēs is fuerit, cui datū sit nosse mysteria regni Dei. At is edoctus illustratione diuina, humana eruditione non indiget.

3 CVR Abrahā dixit, quòd Deus in trigintaduabus semitis sapientiæ Mundum creauit? An de trigintaduabus illis semitis intelligit, quas enumerat in lib. de formatione: quem Hebræi Sepher Iezirà appellant? An de mensuris illis denariis cum significatis per vigintiduas literas Alphabeti intelligit? Harum enim literarum tres antiqui Theo. dicūt significare tria elementa, Terram, Aquam & Ignem: ex quibus omnia cōponuntur & cōglutinantur per Aerē: quem non elementū, Sed glutinū elemētorum esse opinantur. Per septē autem, Planetarum massam: & per duodecim, signa Zodiaci denotari asserunt: ex quibus omnia componuntur. Sicut cū illis literis omnia cōposita enunciātur. Et ad has semitas demōstrandas, in descriptione fabricæ bis triciésque nomen Elohim repetitur.

Abraham in lib. de formatione.

Ant. Theo.

4 MATERIA cœli & terræ est nè eadē? Nōnè de hoc iādiu disceptarūt Physici & tamen adhuc litē sub iudico reliquerūt? An igitur veritatē hanc expectabimus ab iis, qui semper inter se dissentiunt? An à Mose eā hauriemus qui edoctus est ab eo, qui vtrumque fecit? Vnde non ignarus nec ambiguus sed eruditissimus Philosophus est: à quo perspicue disce-

re possumus aliam, & aliam esse materiā cœli & terræ ex modo loquendi, quo vtitur, dicens. In principio creauit Deus cœlum & terram, id est
Gen. 1. materiam cœli & materiam terræ. Nam de vtriusque materia ibi est sermo, cū quia de forma cœli in secūdo, & de forma terræ in tertio die pertractat: tū quiā apertissimè innuit se locutum fuisse de materia terræ ex iis, quæ sequūtur, videlicet. Terra autem erat תהו ובהו tohu vabohu. Pro quo vulgata æditio habet. Inanis: & vacua. Sed propria interpretatio habet. Terra erat chaos, & in quo ipsum scilicet producendum inerat: in potentia videlicet.

5 QVOMODO & à quo spiritus Domini ferebatur super aquas? Si ferebātur, haberemus in veritate literæ, bonum vtique esse, quęsitū. Sed cum מרחפת merachephet habeamus (quod propriè, volitando cōfouebat, significat) cessat quæstio. Sed cur volitabat super aquas? Nōnè quia principium generationis est calidum & humidum, & ex calido & humido genera conseruantur? Semen enim omniū animaliū aqueum est, calore quodā animantis spiritus confotū. Plantę quoque, quāuis carū semen videatur terreū, tamen nō producūr, nisi humiditate & caliditate suffultæ. Nā altero illorum deficiēte planta minimè pullulat. Vt igitur innueretur, quale sit genituræ rerū principiū, dictum est, quòd spiritus Elohim
Eccl. 15. igneus (vt nomē illud Elohim indicat peritis in prisca Theologia) cōfouebat calore suo aquas, quæ verbum Dei & sapientia sunt: vt plærisque in locis, & potissimè in Ecclesiastico habemus: vbi dicitur. Et aqua sapiē-
Psal. 32. tiæ salutaris potabit illū. Quæ duo adeò sunt cōiuncta in omni fabrica, vt neutrū illorum separetur: Sed semper alterum altero adiunctum coa-
Io. 3. gat. Hinc Psalmographus canit. Verbo Domini cœli firmati sunt: & spiritu oris eius omnis virtus eorū. Proptereà quoq; de regeneratione di-
Ibid. 4. ctum est. Nisi quis renatus fuerit ex aqua (quæ videlicet filius est: cuius hæc elemētaris est signū sacramētale) & Spiritu sancto, nō potest introire in regnum Dei. Et de profectu spirituali dicit filius Dei, qui est vera a-
Ibid. 7. qua. Si quis biberit ex aqua, quam ego dabo, fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam. Et ad tollendam ambiguitatem interpretandi, ait Euangelista. Hoc autem dixit de Spiritu sancto, quem accœpturi erant credentes. Qui spiritus ex aqua sapientiæ, id est ex cognitione, quam habemus de Deo, generatur in nobis, Et quamuis originaliter aqueus in se sit, tamen formaliter (vt aiunt) igneus est.

Gene. 1. 6 CVR dixit Deus. Sit lux? An de luce adsētitia intelligitur: vt aliqui opinātur de nubecula quadam, quousque Sol produceretur? [redacted]. An de formis particularibus est sermo: quas extractas à ratione idealı iubet Deus inesse rebus? Quæ quidē formæ cū bonæ sint, & perfi-

Io. 1.
Actor. 17.
Pla. in Timæo.

cientes

cineres materiã, ideò dictũ est. Et vidit Deus, quod bonũ. Et cũ expulerint tenebras, quæ erãt super faciẽ abyssi, i. materiæ informis, dictæ sunt lux. *Genes. 1.*

7 Quomodò & cur diuisa est lux à tenebris? An hoc intelligitur de nocte & die communi: vt videtur innuere cõtextus? An de forma & materia est sermo; quæ quamuis vnum compositum efficiant, tamen inter se distinctæ sunt, vt dicantur duo principia à naturalibus? An de distinctione Angelorum lucis ab Angelis tenebrarum loquitur Moses: vt nõnulli opinantur? Sed cùm adhuc de eorum productione nihil habeatur, quomodo de ipsorum diuisione agitur? An igitur (vt secretiores Theologi docent) de separatione speculi lucentis à speculo non lucente intelligitur: quorum primo respondet Sol, qui præest diei: alteri vero Luna, noctis dominatrix? Hinc ipsis distinctis fiebant duo sacrificia: matutinũ videlicet luci & diei: vespertinum autem parti illi obscuriori. De quibus suo loco differemus. *Physic. 1.* *Sec. The.*

8 Quomodò dicitur dies confectus ex vespere & mane? An Deus interminatæ virtutis, opifex penitus absolutus à tempore indiget tempore in operando? Nónne Sapiens ait. Qui manet in æternum, creauit omnia simul? An igitur illa dierum compositio & enumeratio refertur (vt Aug. placet) ad perfectam cognitionem Angelorum: quæ integratur ex visione matutina in verbo videlicet) & vespertina. s. in genere proprio? Sed, cùm Angeli (vt dictũ est) non habeãtur adhuc producti, arbitraria videtur hæc interpretatio? Nisi sequi voluerimus aliquos, dicentes quatuor fuisse primò producta, cœlu, terra, tẽpus, & naturã angelicã. Quod aliis reliquerũt probandũ. An igitur ex materia tenebrosa, hinc vespere dicta, & ex forma lucida, hinc mane dicta, factũ fuisse cõpositum intelligitur? Præmittitur enim vespertina & obscura materia, in quã forma est introducenda? An (vt altius cõscendamus) ex obscura materia & ideali ratione, quæ vita & lux dicitur, vnũquodque compositum fieri designatur? In quo lucis fonte cùm omnia sustententur: & ab eo habeant, vt sint: ideò diuinitus dixit Parmenides omnia esse vnum. Hinc ipsum Plato ritè celebrat: falsò autem impugnat Aristoteles. *Genes. 1.* *Eccles. 18.* *Aug. super Genes.* *Pla. in Parmenid.* *Physic. 1.*

9 Cur eo ordine describit Moses dies illos constitui ex vespere & mane? An, vt enarrentur dies fabricę secundũ naturalẽ distinctionẽ dierum? Sed cur pręmittit vesper, & postea mane subinfert? An igitur (vt suprà tactum est) vt ex vespere reru creatatũ, & ex fonte illius lucis & vitæ declarentur res constitutæ, & in suam perfectionẽ redactæ? Nã res, præsupposito subiecto, suscipit esse & perfectionem per formam: quæ à datore formarũ & vitæ fonte emanat: per quã & illuc, vnde venit, vnũquodq; pro captu suo reducitur. Quod pertinet ad bonitatẽ. Et ideò dicitur. Et vidit Deus, quod bonum. Ex præiacto igitur subiecto, quod tenebrosum est, & de natura mali: & ex forma subseq̃ute, quę lucida est, & bona, fit dies integer. i. compositum.

10 Si cœlum & terra facta sunt primo die: cur de fabrica cœlorum in secundo die subditur? Nonne (vt diximus) producta fuit in principio ma- *Genes. 1.*

teria cœli,iactúmq; rerũ fundamentũ: in ſecundo verò die data eſt forma cœlis?Qui quidẽ cœli extenſi fuerunt in figurã ſphæricã:ſicut innuit verbũ illud רקיע harachiah.Quod non propriè firmamentũ ſignificat (vt habet vulgata æditio)ſed expanſum,extenſum & ampliatũ quoddam: veluti fruſtu auri vel argenti malleo diligenter percuſſum. Vnde facilè poſſumus intelligere totum globum & maſſam cœlorum fuiſſe circunductam cum diſtinctione vniuſcuiuſque orbis ſuo loco concluſi, ornandi poſtea ſyderibus.De quibus in quarto die pertractatur.

Geneſ.1. 11 Cùm in primo die creata fuerit terra,cur de ipſa in tertio die tractatur?Nónne (vt dictũ eſt)creata fuit primò materia terræ,in chaos quoddã cõfuſum & aqua permixtũ:in tertio autẽ die vel ordine cõgregatis aquis ad locum vnum,data eſt terræ forma? Quæ quidem terra ab aqua penitus ſeparata,arida dicitur:frigidæ videlicet ſiccæque naturæ,vt omnes Naturales conueniunt.Vnde & infœcunda niſi irrigetur aqua, & calore debito foueatur.

Ibidem 12 Cur maſſa illa vel globus cœlorum locatus fuit inter aquas ſupramundanas & inferiores?Nónne aquæ ſupramundanæ ſunt rerum producendarum fons & origo,vt ſuprà tactum eſt,& latiùs infrà dicetur?Hinc ne huiuſmodi aquæ quæ ſunt in fonte infinitæ & interminatæ bonitatis, inferiora plus æquo irrigarent,interpoſitũ fuit obſtaculum:in quo librarentur omnia inferius diffundenda , tam in naturali quàm in gratuito influxu.Per ſigna enim & planetas libratur quicquid inferiùs diſtribuitur: vt vnumquodque accipiat quantum decet. Per intelligentias verò cœlis præſidentes,aut per alios miniſtros ſummi moderatoris,trutinantur omnia gratuita mortalibus ſecundum eorum naturalem diſpoſitionem,cõ-
Matth.25. donanda, ſicut à ſummo Doctore edocemur, qui ait : Vni dedit quinque talenta,donorum ſcilicet gratuitorum:alij verò duo,alij autem vnum,vnicuique ſecundum propriam virtutem,naturalium donorum videlicet.

3.Reg.7. 13 Quid innuit illud mare æneũ quod Salomon in tẽplo locauit?Nónne fecit Salomõ vas illud ad inſtar cõchæ maris,vt in ipſo(magno myſterio) colligeret aquas,ſignificantes aquas ſapientiæ ſalutaris,quas nobis obtu-
Ioannis 7. lit ipſe fons ſapientię,dicẽs:Si quis ſitit,veniat ad me,& bibat?Quod myſterium innuit menſura vaſis illius quæ dicitur hebraicè בת bat: quod eſt ſigillũ ſupremæ ſapientiæ, quæ eſt vera aqua ſupramundana: vt ſecretio-
Secr.theol. res Theologi docent. Nec vacat à myſterio, quod dicitur de captu illius vaſis,duorum videlicet millium בת bat.Sicut enim bat ſapientiæ illi competit,ſic & binarius & millenarius.nã numerus binarius pertinet ad ſecũdam perſonã ſanctiſſimęTrinitatis.Millenarius verò(qui eſt cubus denarij numeri cõſummati)Dei proprius eſt . Vt ſapiẽs perhibet in fine ſui ce-
Cantic.vlti. leberrimi cantici,dicẽs(vt in veritate hebraica habetur:) Mille tibi Selomo,qui videlicet es pax tibi ipſi.Pro quo cõmunis traductio habet, Mille tui pacifici. Quæ mẽſura ſi ad libras reducatur,cõtinet 2376000.ſ.duo
Hieron. ſuper Ezech. 45. millia milliũ,tercentum,& ſeptuaginta ſex millia librarũ,ſecundũ cõmunẽ vſum.Na(vt Hierony.perhibet) Bat cõtinet tres modios,modius autẽ

trecentas & nonaginta sex libras. In quo cóputo postremò supputato cóputantur millenarij millenariorũ, millenarij, cẽtenarij, denarij & numeri quibus omnia distributa sunt, & numerantur? & in eo quod sunt in aqua vel mari millenarij reperiutur códucta per ipsum millenariũ, aquę videlicet supramũdanæ & sapiẽtiæ in qua sustentatur. Vnde per illud mare, Salomon innuere volui. (magno sacramento) omnigenam productionẽ factam per aquam supramundanam per illud mare repræsentatam.

14 Cur scriptum est, quòd in fabrica templi, typu mundi gerentis, non fuit auditus malleus, nec securis, nec vllũ genus ferramenti? Nónne, quia vtrũque templũ, mundanum videlicet & artificiale, fabricatũ est cum pietate, seclusa omni seueritate ferrea? Sed nónne Elohim, nomen seueritatis inducitur Opifex? Non quippe ad seueritatem iustitiæ, sed ad diligentissimam graduum rerum distributionem introducitur: siquid autem asperitatis sentit homo, illam per peccatum sibi comparauit. Hinc primo trãsgressori dictũ est: Maledicta terra in trãsgressione tua (vt habet veritas hebraica) quę spinas & tribulos germinabit tibi, in laboréq; comedes ex ea. *3. Reg. 6.* *Genes 1.* *Genes 3.*

15 Cur dictum est de ligno fructifero: Cuius semẽ sit in eo? Nónne cóueniens fuit vt à principio summus Opifex locaret virtutem seminariã in semine, cùm sine ea germinare nequiret? Nã (vt Sapientes rectè decernũt) nihil gignit seipsum, vt sit. Nec attribuatur id naturæ, cùm opus naturæ (vt rectè sentit Auerrois) sit opus intelligentiæ non errantis, Dei videlicet iubentis, aut intelligentiæ præsidentis: per quam veluti per ministrum vel causam secundariam influit ille, qui (vt Apostolus ait) operatur omnia in omnibus. Qui à principio eum ordinem rebus indidit, quem ipsæ inuariabiliter prosequuntur. *Ibidem 1.* *August. 1. de Trini. & 2. de anima.* *Auerr. 12. Metaph.* *1. Cor. 12.*

16 Cur luminaria magna dicuntur facta fuisse quarto die simul cũ stellis? Nónne vt seruaretur debitus ordo rerũ. Nã primò describitur producta omniũ rerũ materia. Secundò, cœlorũ dispositio, qui terrã circũeunt, & masculea quadã virtute agunt in eã. Tertiò, terra ipsa veluti matrix suscipiens cœlorũ influxũ aut semen. Quartò luminaria & sydera, per quorũ radios cœli terrã attingunt: quia corporeũ non operatur, nisi per contactũ. Postea subinfertur productio animaliũ & aliarum rerũ, quę ab huiusmodi naturali coniugio producuntur. Hinc non sine causa de animãtium principe à Naturalibus dicitur, Sol & homo generant hominem. *Genes. 1.* *Phys 2. tex. 26.*

17 Cur luminaria dicũtur facta in signa, tempora, dies & annos? Nónne clarum est, quòd reuolutio Solis à primo mobili deducta, diẽ claudit: propria autem reuolutio facta contrario cursu, annũ? Aspectus quoq; luminarium nónne potissima sunt signa futuri euentus, serenati aut alterati aeris? Ad quod licet planetarum cæterorũ aspectus concurrant, id tamen (vt diximus) attribuitur præcipuè luminaribus, & potissimè Lunæ: quæ peculiariter facta dicitur esse in tempora, solennitates videlicet mobiles: vt vocabulum מועדים mohadim indicat. In plenilunio enim festa mobilis (Deo non sine magno mysterio iubente) celebrabantur. *Genes. 1.* *Psalm 103.*

18 Quid sunt stellæ? An sunt (vt Naturales dicunt) densiores partes *2. de cælo.*

orbiũ ſuorũ,ſeu firmamenti? An ſunt rariores portiones, per quas lux illa ſupercœleſtis irradiat? An ſunt inſtrumẽta, per quæ Angeli lucis & Dei miniſtri operantur? Quorũ nomina ſunt nota eorũ principi: vt de illis (ſecundum quorũdam Sapientũ opinionem) Propheta canit. Qui numerat multitudinem ſtellarũ,& omnibus eis nomina vocat. Nec enim operatio eſt à corpore:ſed à forma eius viuente. Vnde nõ à corporibus cœleſtibus, ſed ab intelligentiis ipſis præſidentibus eſt influxus vitalis in inferiora.

Pſalm. 146

19 Cur elementa diſtributa ſunt numero quaternario? An quia ſolido & radicali numero diſtribui debebant elementa, vt ſolida eſſent totius mundani ædificij fundamẽta? Eſt enim quaternarius radix denarij, numeri conſummati. Hinc & ipſo quaternario numero benè colligantur qualitates primæ: vt Timæus Locrus,& Plato docẽt. An quia is quaternarius ſimul cum elementis habet eſſe à fonte illo: qui diuidebatur in quatuor capita, ad irrigandum primò hortum voluptatis, poſtea vniuerſum orbẽ inferiorem? Sicut & moles rerum agendarum diuiſa eſt in quatuor elementa. De quibus alibi diffuſius dictum eſt.

Tim. demũdo. *Plat. in Timæo* *Geneſ.1.*

20 Elementa vnde habẽt vim ſuam? Nónne ab illo primo fonte, à quo non modò flumina aquea,ſed etiam ipſa quatuor elementa fluunt? Hinc huiuſmodi fons à Pſalmographo dicitur terra viuentium? aqua ſapientiæ ſalutaris à Sapiente: ignis à Moſe:& aer à Zohar. A quo quidem fonte venit lux illa, quæ omnes illuminat. Quæ omnia, niſi eſſent in illo fonte, ab illo nequaquam emanârent: Iuxta dogma Peripateticũ. Nemo dat, quod non habet. Immò iuxta Dei ſententiam, dicentis: Ego, qui cæteris generationem tribuo, ſterilis ero?

Pſalm 28 *Eccleſ 15.* *Deutero. 4.* *Zohar.* *Ezech. 2.* *Eſaia vltimo.*

21 Vnde habet vnaquæq; res phyſica principiũ ſuæ operationis? Nonne à natura: dicẽt Phyſici? Sed vnde eſt hæc natura? An eſt ab eodẽ, qui dedit & eſſe? Nam vnũ tantũmodò eſt habens eſſe à ſemetipſo: vt Theologi indiſſolubilibus rationibus probãt: cætera autẽ omnia habẽt eſſe cõmunicatũ & participatũ. Quod probant etiã ij qui philoſophãtur & theologizantur per numeros, dicẽtes, ꝙ ſicut vnitas à nullo numero depẽdet, ſed eſt à ſeipſa: alij aũt numeri omnes ab vnitate proficiſcunt᷑. Sic & Deus (cui nõ modò Proculus, ſed omnes rectè theologizãtes ꝑ numeros vnitatẽ tribuũt) eſt a ſeipſo, à nullóq; genit᷒, ſed omnia immediatè vel mediatè producẽs, cõmunicánſq; ſe omnibus productis. Et ſicut vnitas omnib. numeris ſeſe pſtat,& in eos ingredit᷑, dãs numeris vt ſint,& tales ſint (quia ſi ingreditur bis, facit binarium: ſi ter, ternarium: & ſic de ſingulis) pari modo Deus in omnia ingrediẽs, dat eſſe: & huiuſmodi eſſe: & inde vim operãdi.

Theo. in primo d. pri. *Procul. in Theore.*

22 Vnde animalia & reliqua omnia habent proprietatẽ ſuã, & vim operãdi? Nonne ab eo ſummo moderatore, qui operatur omnia in omnib. vt nuꝑ dictũ eſt? Sed pro maiori notitia ad magis particularia deſcẽdẽtes, dicimus, ꝙ quãuis omnia ſint a Deo vnico: tamẽ variæ ſunt rerũ proprietates, iuxta varietatẽ mediorũ diaphanorũ ꝑ quæ tranſeũt: vt Pithagoreis placet, à ſecretioribus Theologis edoctis: qui aſſerunt vnũquodq; procedens a primo fonte induere proprietatẽ riuulorũ, per quos tranſit. Sicut

Pri. cor. 12. *Pithagor.* *Se. Theol* *Aſtrono.*

Astronomi dicunt de Planetis & Stellis, quod videlicet vnumquodque induit proprietatē syderis [redacted]. Sed verū est hoc de proprietate corporea, & illud de proprietate animali. Quæ omnia (vt ipsi Theologi dicunt) innuuntur per literas, ingrediētes nomē rei nominatæ. Hinc dicunt, quod Adā sciuit imponere [redacted] quodque nomen per literas, denotantes eos influxus, qui [redacted]. Quod apertè innuit Abraham, in libro [redacted]. *Abraham*

24 QVOT animaliū genera in Scriptura enumerentur? Nonnè quinque, præter [redacted], qui & sexto die creatus est, cum cætera animalia quinto die creata fuerint? Hæc autem sunt, Aues, Pisces, Reptilia, Cicures, id est, genus animalium domesticorum, & Feræ, quas semper distinctas & seiunctas à Cicuribus Scriptura enumerat. [redacted] *Gen. 1.*

24 [redacted] *Gen. 1.* *Psal. 148.* *Sec. Theo.* *Psal. 103.*

25 [redacted] *Gen. 1.* *Pla. in 7. de Rep. & in Phædo.* *Io. 1.* *Act. 17.* *Ezec. 1.*

26 [redacted] *Gene. 2. 1.*

Iohan 1.
Mer. in Pymam.
Pythago.
Augu.
Hebrei.
Proc. in Timeam.
Porph in vniuersali.
Plot. de homine.

[redacted]

28 QVOMODO sciuit homo nomina rebus imponere? An quia edoctus fuerat ab Angelo suo Raziele: qui (vt aiunt) tradiderat librū, omnium rerū, tam diuinarum quàm creatarum, arcana continentē? An quia pollebat ingenio lympidissimo, nulla peccati vel ignorantiæ labe perdito? Et hic (ni fallor) fuit verus liber, descriptus à vero Raziele: qui secretū Dei interpretatur. Hoc igitur lympidissimo ingenio cognouit rerum immediatas causas, per literas alphabeticas (vt supra tetigimus) designatas. Vnde, illarum rerum proprietates, sciuit ipsarum nomina componere.

Gen. 2. 1.
Iuc. ō Sym.

29 CVR scriptū est, quòd nō inueniebatur homini adiutorium? Cur à principio geminus id est, masculus & fœmina creatus fuerit? An fortè (vt Plato docet) factū à principio cōiunctim mas, & fœmina per dorsum, postea sectus: vt è regione coniungerētur, ad prolem procreandam? Verū hoc, sicut & in aliis, fuit edoctus ipse Plato ab integerrimo philosopho Mose. Quod apertè discere possumus ex iis, quæ docet Zohar. & ex Scriptura sacra, vbi habetur, quòd è secto latere, vel costa Protoplasti formata fuit mulier. צלע Zelah enim vtrunque significat, costam videlicet & latus. Hinc vt ipse Plato prosequitur, alter alterum, tanquam dimidiū sui, appetit. Facta verò sectione mulier fuit adiutorium viri, videlicet tanquam

Zohar.
Gen. 2.

quam coram eodem scilicet [redacted] habet [redacted]
communi [redacted] habet, simile [redacted]
[redacted] nè mulier formata ex costa [redacted] *Ibidem.2.*
Nónè [redacted] de [redacted] carno [redacted] li- *Ibid.*
quet, [redacted] Deus [redacted] videlicet [redacted].
Hinc scriptū est. Et repleuit carnem [redacted] carnē [redacted]
ce [redacted] patere [redacted]. Sic quia mu- *Ibidem.*
lier est [redacted] prae eligibili [redacted] paren-
tes. Sicut [redacted] patrem & ma-
[redacted]

31 [redacted] *Gen.2.2.* *Ibidem.3.* *Ibi.2.* *Psal.26.*

32 [redacted] *Gen.1.* *Mat.15.* *Psal.103.* *Auti.The.* *Gen.2.*

[redacted]

Io 1.

33 [redacted]

Gen. 2.

Aquila. Symmach. Theodoti. Hier. super Gen. Ephe. 1.

34 [redacted]

Ibidem 42. Prima cor. 12. Io. 14. Ibidem 6. August. 14 de Trin. & 12 de ciui. Dei El. hana. Mer. ad Tatium. Sap. 7.

35 QVOMODO Heua formata [redacted] in pa-
radiso [redacted] Non [redacted]
Scripturæ loco [redacted] formata fuerit in [redacted]
hoc [redacted] habemus, quod posquam [redacted] ductus in
ipsum hortum, [redacted] mulier. [redacted]
ad contemplationem [redacted]
tempore, & modo incumbe[redacted]
[redacted] & tempore [redacted]
Sicut coniungit Patribus, Abrahæ, Mosi, & Dauidi. Quorum primus inde
habuit, [redacted] Theologiæ [redacted] Secundus [redacted]
legem sacramentorum [redacted] Tertius, unde sacros hymnos [redacted]
nigena sapientia refertos decantaret.

Gen. 2.

Abraham Moyses Dauid

36 [redacted]

assignatur ratio, dum subinfertur. Eò quòd esset cunctorum viuentiũ mater: Sed quomodo fuit mater cunctorum viuentium? An fuit mater omnium animalium & plantarum? Dicunt aliqui quòd fuit mater omnium hominum. [redacted] *Genes. 3.*

Ant. the. *Plotinus.* *Virg. in 6.*

37 [redacted] *Genes. 2.*

Ptolemaeus. *Strabo.*

38 Cur primi parentes fuerũt statim bello expositi, tam turpiter superandi? Nonne hinc totum sacramẽtum humani negocij dependet, de quo inquit Apostolus: Omnia cõclusit Deus in incredulitate & sub peccato, vt omnibus misereatur? Quod sacramentum adeò profundum est: vt statim ipse Apostolus subinferat: O altitudo diuitiarum sapientiæ & sciẽtiæ Dei: quàm incomprehensibilia sunt iudicia eius. Vt tamen de imperscrutabilibus viis Dei aliquid, cum ipsius adiutorio referemus, id vnum dicemus, quòd Pater æternus (vt Filium honoraret) humanũ genus infici permisit labe primorum parẽtum: vt ab ea liberati mortales per Redemptorem, ipsi Redemptori tenerentur. Cum maiori tamen fruge redemptionis, quàm fuerit damnũ peccati. Nam (teste Apostolo) diligentibus Deũ, & dilectis à Deo, omnia cooperántur in bonum. *Roman. 11.* *Ibidem 8.*

39 Quo cultu iussit Deus coli hortum à Protoplasto? An fortè ligonibus, vomeribus, falcibus & rastris? Sed quomodo terra viuentium coli-

tur huiusmodi instrumentis? An igitur iussit ipsum operari secundũ legem ei datá, vt videlicet contenderet deuenire ad gradũ cuiuscunque arboris ibidem plantatæ dempta arbore scientiæ boni & mali? Hinc notanter di-

Gen. 1. citur: [redacted] comede, de ligno auté scientiæ boni & ma-

li [redacted] proficere de virtute [redacted]

Matth. 20. [redacted] vos in [redacted]

40 Cur præter [redacted] Deus dimisit in nos multigenos & cō-tinuos hostes? An vt inde [redacted] dignius & preciosius præ-

2. Tim. 2. mium consequamur? Nam [redacted] coronabitur, [redacted]

Gregor. in Moralib. gitimè certauerit? An vt [redacted] iuxta Gregorij [redacted] hostis desit, [redacted] proderunt [redacted] laus detur [redacted]

Deut. 30. Hinc in Deuteronomio [redacted] ctu tuo vitam & bonum : & è contrario, [redacted] & malum: vt inde habeam vnde benedicam tibi [redacted] & dispeream: vt ibidem [redacted] sermone [redacted]

Gen. 3. 41 Cur Diabolus in specie Serpẽtis [redacted] facilius & [redacted] apparet. [redacted] aggressus est? Nonne [redacted] victoriam, locum debiliorem [redacted] do? Et hoc: [redacted] Michael [redacted] sic Diabolus vendicat sibi [redacted] sub ipso militans pugnat contra spiritum, sicut ipse [redacted] chaelem: vnde apud peritos eadem censetur pugna. Si verò per mulierem fœmina ipsa propriè intelligatur, ipsa quoque est facilior ad consentiendum, cùm sit debilioris virtutis: cùm quia animam sortitur à loco magis ipsi Diabolo peculiari quàm virtutum etiam quia deest ei illa vera Dei imago quam Diabolus summoperè veretur. Nec dicendum est, quòd eadem est imago vtriusque, quia non ab re Paulus horum sacramentorum conscius, gradus imaginum distinguens, ait: Mulier est imago viri, vir verò

Prima Cor. 11. Dei. Et alibi per alia verba: Vir caput est mulieris, sicut Christus caput est

Ephes. 5. Ecclesiæ. Et iterum: Omnis viri caput Christus est, caput autem mulieris vir, caput autem Christi Deus. Ecce igitur quòd eam differentiam ponit inter virum & mulieré, quæ est inter Christum & communes viros. Hinc administratio sacrorum tributa est viro, mulieri autem nequaquam.

Genes. 3. 42 Quid suggessit mulieri Serpens, & quod fuit peccatum primorum parentum? Nonne peccatum ipsorum fuit transgressio præcepti dati, ne

comederent de ligno scientiæ boni & mali? Sed cùm præceptum datum fuerit tantummodò viro (vt in textu patet) quomodo peccauit mulier? an quia cùm essent duo in carne vna, præceptum datum vni ad alium extenditur? an quia mulier dependet à viro, sicuti à capite, vt nuper dictum est? Sed quid suggessit Diabolus mulieri per esum illum? an suggessit vt hortaretur virum quòd comederet de ligno illo, id est, faceret sibi proprium gradum illius arboris qui Christo tantummodò competebat? Nam sæpissimè mulieres auidiores sunt gloriæ virorum, quàm ipsi viri. Hinc peccatum primorum parentum non tantùm fuit transgressio præcepti, sed superbia, quia appetierunt gradum sibi minimè conuenientem. An suggessit, vt vir qui solummodò experiebatur bonum, experiretur & malum annuendo mulieri vel parti inferiori iam deceptæ? *Ibidem.*

44 [redacted] *Ibidem 3.*

45 Mulier & vir consenserúntne in idem, an in diuersa? Non modicæ quidem difficultatis est hoc negocium, tam apud Hebræos quàm apud Latinos sapientes. Aliqui enim Hebræi dicunt (præsupponendo principia suæ reconditæ Theologiæ) quòd Adam errauit, separando Lunam supercœlestem à Sole supramundano, quod est destruere rerum diuinarum influxum. Alij verò literam sequentes (quibus maior pars Latinorum consentit) dicunt quòd comedit de fructu materiali. Sed in quo fructu locata fuerit scientia boni & mali, & quomodo, alijs probandum reliquerunt. Trismegistus autem non recedens (vt opinor) à veritate, ait, quòd homo relicta contemplatione patris (ad quam videlicet ordinatus erat in sphæram generationis est collapsus: nam cedens mulieri vel animali parti cessit carni & sanguini. Vbi didicit malum & nuditatem ille, qui erat ordinatus in bonum. Et iuxta hoc: Mulier & vir consenserunt in voluptatem, contra regulam & legem boni & mali. An (vt aliàs dictum est) consenserunt ambo in appetendo gradu sibi nequaquam competente? *Mercur. in Pym.*

46 Quomodo Adam cognouit se nudum? An quia (vt aiunt) post errorem commissum, & rebellionem Deo factam sensit rebellionem carnis: quæ in eius opprobrium reluctabatur? An, (vt verum sacramentum tangamus) quia dum homo cedit peccato, & serpentinæ astutiæ, denudatur: vt de Noch dicitur? Hinc in Ezechiele scriptum est: Et denudabunt te vestimentis tuis, & auferent vasa decoris tui, & derelinquent te nudam, plenámque ignominia. Et in Osea: Auferat fornicationes suas, ne fortè *Genes. 9.* *Ezechiel 16.* *Osee 2.*

expoliem eam nudam: & de populo Iſrael in adoratione vituli peccante,
Exodi 33. ſcriptum eſt. Depoſuerūt filij Iſrael ornatum ſuum montis Horeb: quem ſcilicet habuerant à Deo, quando illuſtrati ſunt ad ſuſcipiēdam legem ibi datam. Veſtiuntur itaque boni viri luce, ſicut de ipſo Deo nos illuſtrante
Pſalm. 103. Propheta canit. Amictus lumine ſicut veſtimento. Qua quidem luce priuantur dum peccant: & ſic nudi remanent quouſq; iterum veſtiantur.

Geneſ. 3. 47 Quomodo ambulabat Deus in horto ad meridiem? An hinc concluditur (vt aliqui opinantur) hortum illum eſſe materialem, cuius partes diſtinguuntur in meridionalem, aquilonarem & huiuſmodi? Sed quomodo ambulabat ille qui ſemper ſtabilis & immobilis eſt? An igitur cū pec-
Ierem. 1. catum ab Aquilone procedat, à quo omne malū, Deus volens vti pietate erga primos parētes (quorum culpam decreuerat delendam eſſe per pro-
Theo. ant. prium filium) ibat, eſtu ad meridiem: vbi (ſecundum antiquos Theologos) collocata eſt pietas, miſericordia & clementia? Et hic eſt verus ventus dici, licet aliqui aliter ſentiant.

Pri. Ti. 1. 48 Quomodo intelligitur dictum Pauli: Adam non eſt ſeductus, mulier autem ſeducta in præuaricatione fuit? An (vt aliqui aſſerunt) quia Pau-
Geneſ. 3. lus ſequutus eſt literam qua habetur, quòd mulier dixit: Serpens decepit me? Adam verò non dixit, Decepit me quiſpiam: Sed dixit: Mulier quam dediſti mihi dedit de arbore, & comedi. An (vt alij opinantur) etſi homo deceptus fuit: non tamen quantum mulier? An quia error eſt in parte animali quæ non percipit quæ Dei ſunt: non autem in parte ſpirituali, quæ
Pri. Cor. 1. (vt Apoſtolus ait) iudicat de omnibus? Hinc peccatū per errorem ſeu per fragilitatem commiſſum facilè remittitur. Et quia homo nō peccauit deceptus, ideò difficillima fuit venia, & à ſolo Dei filio impetranda.

Geneſ. 3. 49 Cur homo retorſit culpam in Heuam? an quia peccatū originem habuit à parte ſenſitiua & muliebri, vt plerunq; ſolet euenire? nec tamen excuſatus fuit, cùm mulierē vel partē animalē nō ſuſcepiſſet in dominā, ſed
Ibidem 3. 4. in pediſſequā: ſicut poſtea ipſi Adę & Chain declaratū fuit. De quorū primo dictū eſt, Sub viri poteſtate eris, & ipſe dominabitur tui. De ſecundo verò, Subter te erit appetitus tuus, & tu dominaberis illius. An (vt altius
Ant. theol. conſcēdamus) cùm mulier ſiue caro & ſanguis ſit à parte ſiniſtra, & homo à dextra (vt antiqui Theologi docēt) credidit Adā ex vtraq; parte cōſtituere illud mediū, quod Chriſtus eſt: qui inde (nō ſine magno myſterio) ſemper locatus eſt in medio, & Mediator dictus eſt? Et in hoc dupliciter pec-
Pri. Tim. 1. cauit. Primò, quia excuſauit peccatū, cuius pœnitere debebat. Secundò, quia deducere prætendebat extrema in medium minimè conueniens.

Geneſ. 3. 50 Cur Heua obiecit culpam Serpenti? Nónne quia re vera ab ipſo Serpente decepta fuerat? Sed cur non fuit excuſata? Nónne quia magis Deo quàm Serpenti credere debebat? Nec enim cōmiſſam culpam defendere debebat, ſed ſatius fuiſſet ſi cū viro veniam poſtulaſſet, præcipuè cùm ſeſe
Ioannis 8. expoſuerit Diabolo, qui à ſumma veritate pater mendacij dicitur? Nā tria mendacia in primis tribus verbis cōmiſit. Primò enim dixit: Præcepit ne
Geneſ. 3. tangeremus arborē, cùm non tactum, ſed eſum pomi Deus prohibuerit.

Secundò dixit. Ne fortè moriamur. Nā Deus nō dixit fortè. Tertiò dixit. *Ibidem. 2*
Præcepit nobis. Cū nō ei, Sed viro tantūmodò datū fuerit præceptum.

51 CVR dixit Deus. Ecce Adam, quasi vnus ex nobis, factus est, sciens bonū & malum? An fuit (vt aliqui opinantur) ironica locutio? An sermo *Ibi. 3.* Elohim est ad בני אלהים bene Elohim, id est ministros iustitiæ, quibus datū est dignoscere bonum à malo: Quod & si Adam didicit: tamen (quia occultabat se, conscientia remordente & confundēte) cum iactura didicit: nec cum honore & præeminentia. Hinc priuatus fuit gradu: quem malè sibi vendicauerat. Sicuti & Diabolus à sede aquilonari & cœlo eiectus fuit. Sed ipse sine spe remedii, Adam verò cum spe: quia nō ex mera malitia. Sed ex malitia & fragilitate: & aliquo errore decœptus propter cōiunctam mulierem peccauit.

52 CVR Deus sciscitatus est à viro & muliere erroris sui causam: à Serpēte verò nequaquam, Sed statim in ipsum intulit sententiā? Nōnè, quia *Gene. 3.* in parentibus poterat fuisse error, fragilitas, aut malitia: in Diabolo verò *Sap. 2.6.* sola malitia & inuidia vigebat: Iuxta illud Sapiētis. Inuidia Diaboli mors introiuit in orbem terrarum? Vnde docemur, quòd quando facinus est manifestū, possumus contra reum (etiam indiscussa causa) inferre sententiam: Sed quando partes sunt obscuræ, discutiendum est negocium.

53 QVID importat sentētia in Serpentē lata? Nonnè prima pars sententię fuit. Maledictus eris inter omnes feras, & bestias vel cicures terrę? *Gen. 3.* Quod si iuxta literam interpretari voluerimus: nonnè manifestum est. Cum Serpentes in cauernis latitent, non audentes quodāmodò frui cœli aura? Siverò iuxtà significata intelligatur sermo: Cum aues cœli Angelos *Zohar.* repræsentent (vt Zohar apertissimè docet) cicures homines, feræ Diabolos (iuxtà illud. Caruli Leonum rugientes, vt rapiant: Sicut alibi declarabitur) Serpentes autem pessimos Diabolos præfigurent: nōnè ipsi maledicti dicuntur super omnia alia animalia? Secundò Serpenti dictū fuit. *Psal. 103.* Super pectus tuum gradieris. Nam abscissæ sunt ei manus bonorum operum, & pedes bonorum affectuum: relicto sibi tantummodò naturali ingenio, quo semper circà terram & infima serpit. Tertiò. Terram comedes. De qua terra dicitur infrà homini. Donec reuertaris ad terrā: de qua *Gene. 3.* sumptus es. Vnde habemus, quod sicut Michael cōstitutus est princeps super animas: Ità Diabolo data est hæc pars animalis: vt Proculus sentit. *Proc. in li. de anima & dæmo.* Et hoc, nisi homo castigatum corpus redigat in seruitutē spiritus. Quartò positæ sunt inimicitiæ inter ipsum & mulierem: & inter semen vtriusque. Quintò dictum ei fuit, quod semen mulieris conterere debebat caput eius: magno mysterio alibi declarando.

54 CVR inimicitiæ positæ sunt inter Serpētē & mulierē & inter semē vtriusque? Nonnè, quia facile symbolum habebat Diabolus cū muliere, *Gen 3.* voluit Deus indicere hoc dissidiū inter eos: vt cautior redderetur mulier ab eius insidiis: dū per Dei sententiam declaratus est eius inimicus? Quomodò autē hæ inimicitię positę sint inter semē vtriusque: nō est difficultas ex parte mulieris, cuius semē est manifestum. Sed quod sit semē Diaboli,

per Serpentem deuotati,habet nõ parum difficultatis apud eos: qui exi-
Theo. ant. stimant Diabolum incorporeum,& inde ad genituram ineptum. Quòd
si Theologos antiquos sequi voluerimus: qui benè trutinarunt oracula
diuina: concedamus dæmones esse corporeos & generationi aptos. Si-
Gene. 6. cut apertè scriptum est, quòd bene Elohim (pro quo vulgata æditio ha-
bet: Filij Dei) qui sunt diaboli (vt omnes veri sapientes consentiunt) ac-
cesserunt ad filias hominum & genuerunt. Hinc & à Theologis & Ca-
nonistis de huiusmodi tractatur: quos Succubos & incubos vocant. Vn-
de & Fauni & Satyri & multa portentorum genera, Sapientibus nota:
quæ nunc subticeo. Et inter huiusmodi & natos ex muliere inimicitiæ
sunt perpetuæ.

55 QVIS cõtriuit caput Serpẽtis: & cuius calcaneo insidiatus est Ser-
pens? Ex falsa traductione: qua habetur. Ipsa conteret caput tuum. Lati-
Ibid. 3. ni communiter attribuunt hanc victoriam Reginæ cœlorum. Quæ licet
sublimior sit: quàm dici queat: dabimus tamen victori triumphũ hunc:
cui ex veritate literæ debetur, vbi habetur. Ipsum conteret caput tuum.
Ipsum videlicet semen mulieris: quod Christus fuit. Ipse enim non tamẽ
pro se, sed pro omnibus vicit: iuxtà illud Apostoli. Deo autem gratias,
Pri. cor. 15. qui dedit nobis victoriam per Iesum Christum dominum nostrum. Dia-
bolus autem insidiatus est Iudæ: qui (vt alibi dictum est) inter duodecim
præcipuos mystici corporis articulos calcaneũ referebat. In cuius locũ
Act. 1. (ne corpus remaneret diminutũ) statim suffectus est Mathias dictãte Spi-
Psal. 108. ritu sancto. Et hoc, vt Scriptura impleretur: dicens. Et episcopatum eius
Io. 17. accipiat alter. Hinc Christus, cũ de casu Iudæ ageret, dixit. Quos dedisti
mihi, ego custodiui: & nemo ex eis periit, nisi filius perditionis: vt Scri-
ptura impleretur: hæc videlicet, & illa Psalmographi nuper adducta.

56 QVÆ sentẽtia in mulierẽ lata fuit? Nonnè ipsa iustissima fuit? Nam
Gen. 2. illi, quæ delitias quærebat indebitas, dictum est primò. Multiplicabo æ-
rumnas tuas. Secundò. Et concœptus tuos: vt habet communis æditio,
R. Salo. Sed melius, vt R. Salomon exponit. Et angustias vel gemitus: quos ha-
bet mulier prægnans, antequàm pariat. Tertiò. In dolore paries filios.
Quià videlicet quærebas delitias carnales: vbi spiritualibus vacare de-
Merc. in Pym. bebas. Et hoc, prosequẽdo opinionem Trismegisti, qui ait. Homo à con-
templatione Patris ad sphæram generationis collapsus est. Quando vi-
delicet verito modo quærebat delitias. Subnectitur autem quarta pars
sententiæ, accommodatissima illi: quæ virum traxerat in errorem. Sub
viri potestate eris: vt habet vulgata traductio. Sed veritas hebraica ha-
bet. Ad virum erit concupiscentia tua, vel appetitus tuus. Quintò. Et ip-
se dominabitur tibi. Quià videlicet nimis prona es ad malum: & quià ca-
res portione & moderamine illo: quo viget vir. Et hanc sententiam He-
Hebræi. bræi partiuntur in quinque maledictiones: Sicut & alias contrà Serpen-
tem & contrà virum latas.

57 QVÆ sentẽtia in Adã lata fuit? Nonnè & hæc (Sicut & aliæ) quin-
Gen. 3. cuplex fuit: Primò enim dictũ ei fuit. Quià audisti vocẽ vxoris tuæ (quã
videlicet

videlicet [redacted] audire debueras)maledicta [redacted] opere tuo:sit videlicet rebellis [redacted] qui [redacted] fuisti. Et hoc consonat [redacted] literæ,dicentis:[redacted] trásgressione [redacted] propter [redacted] nem & rebellioné tuam.[redacted] dolore [redacted] vitæ [redacted]:quia videlicet cum iniquo [redacted] oblectaméto [redacted] luisti.Tertiò,Spinas & tribulos germinabit tibi:postquá videlicet [redacted] rerũ supernarum & spiritualiũ oblectamétis terræ adhæsisti: cõprobabis quòd ibi non sunt oblectamenta,sed pungentes spinæ & tribuli.Iuxta dictũ Saluatoris,dicentis:quòd diuitiæ terrenæ spinæ sunt.Et voluptas carnis quomodo pungat,declarat Socrates in Gorgia.Quartò,Herbam agri comedes,veluti bestia videlicet,postquá noluisti cognoscere honorem in quo eras,sed assimilari voluisti iumentis.Quintò,In sudore vultus tui vesceris pane tuo:postquá videlicet contempsisti ea quæ prçcipuo meo fauore & influxu producũtur.Et hoc,donec reuertaris ad terrá ex qua sumptus es,secundum hominem animalem videlicet,cui adhæsisti. *Luca 8.* *Plato in Gorgia.*

58 Fuitne vnquam sublata maledictio terræ, & quando? Nónne durauit maledictio terræ vsque ad ortum Noeh? Nam Deus nunquam voluit acceptare oblationem frugum terræ (vt in Chain patuit) vsque ad ortum Noeh.Hinc pater eius Lamech,postquam nominauit ipsum Noeh,dixit: Iste consolabitur nos ab operibus & laboribus manuũ nostrarum in terra [redacted] Dominus; Exinde igitur suscepit Deus gratiosè munera fructuum terræ. [redacted] *Genes.4.* *Ibidem 5.*

59 [redacted] *Genes. 3.* *Apoc.13.* *Psalmo 31.*

60 Cur post esum ligni scientiæ boni & mali, Deus tam diligenter cauit,ne pariter primi parentes de vitæ ligno comederent? An fortè, quia Deus inuidebat vitæ illorum? an quia non erant digni viuere post erroré commissum,præcipuè stante comminatione iam facta.Quacunque hora comederis morte morieris?Sed cùm vixerit Adam nongentis triginta annis,quomodo mortuus est eadem hora qua peccauit? an mortuus est deteriori morte,quàm corporea? De qua morte loquitur Iacobus, dicens: Peccatũ cùm consummatũ fuerit,generat morté. [redacted] *Genes. 3.* *Ibidem 2.* *Ibidem 5.* *Iacob. 1.*

Hebræi. 1.Cor.11. [redacted]

Genes.3. 61 Quomodo expulsi fuerunt parentes primi ab horto delitiarum? An è loco aliquo materiali fuerunt eiecti? An è loco supramundano: vbi sunt veræ delitiæ? quo intrauerant per intellectum depuratum: vir videlicet primò, & per virum mulier. Huius igitur loci introitus fuit eis, tanquam indignis, inde prohibitus: quia adhæserant astutiæ serpentinæ. Vnde nudati fuerunt vestibus illis: cum quibus poterant coram Deo cõparere. Quod magno mysterio innuit vocabulum ערום herom vel ערים harum: quod astutum & nudum significat. Vnde docemur, quod qui adhæret astutiæ serpentinæ, & sapientiæ mundanæ, nudatur sapientia & cognitione diuinorum: & è conuerso. Hinc Apostolus ait. Perdam sapientiam sapientum. Et iterum. Non in sapientia carnali: sed in gratia Dei. 1.Cor.1. 2.Cor.6.

Genes.3. 62 Posset ne quispiam: & quis introire in hortum voluptatis? An forsitan nullus cum positi sint Cherubini ad custodiendam viam ligni vitæ, ibidem plantati? Sed quomodo intrarunt (vt fertur) Henoch & Elias? An custodia adhibita fuit, ne intrarent indigni? [redacted]

Anti.The. 1.Ioan.2.

63 [redacted] horti custodiam? [redacted]

Exod.25. illis: ad quorũ similitudinem iubetur in Exodo, vt ponantur duo Cherubini super propitiatorio: Vnde remissionẽ consequebantur errantes, [redacted] ipsorum Angelorũ: [redacted] te geminæ naturæ illius qui [redacted] propitiatio pro peccatis. Cherub enim (vt 1 Ioan.2. & 4.

Rabbi Moses Aegyp. Rabbi Moses Aegyptius docet,) est pictura vel figura rerum diuinarum: vnde sicut per Cherubinos obtinebatur propitiatio in tabernaculo, sic etiam obtinetur introitus in hortum voluptatis per Cherubinos, idest, per virtutem Christi à pœnitentibus & bene dispositis: loco cuius Christi & quorum Cherubinorum introducti fuerunt sacerdotes, habentes claues in manibus ad claudendum & aperiendum. Quæ claues (vt opinor) designantur per gladium illum bicipitem vel versatilem, in manu Cherubinorum locatum. Genes.3.

64 Quid est gladius ille versatilis in manu Cherubinorum locatus? An est gladius ferreus? Sed cur is in manu Angelorũ? an igitur per gladiũ illũ mystice designatur progressus hominis: qui dum peccat, auertit se à Deo,

& voluitur ad creaturam: dũ autem resipiscit, & vera pœnitentia ducitur, auertens se à creatura ad Deum conuertitur? Vnde per primam auersionẽ expellitur homo ab innocentia, participatione sacrorum & veris delitiis: per alteram verò versionem reuertitur homo ad illũ fœlicem statũ à quo eiectus fuerat: quem statũ Christus vocat regnum cœlorũ. Et concinnissimè, vt norunt experti in antiqua Theologia: hinc Præcursor dixit: Pœnitentiam agite, & appropinquabit vobis regnum cœlorum. Secundam autem versionem ritè Theologi conuersionem vocant, quia quotiescunque homo vertit se ad Deum, Deus vertit faciem suam ad ipsum. Et ideò dicitur conuersio, quia ad inuicem vertuntur, iuxta illud: Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos. Illo itaque gladio custoditur hortus, ne intrent indigni, & digni introducantur. *Matth. 4.* *Ibidem. 3.* *Theologi.* *Zacha. 1.*

65 Quid significant Habel & Chain? An duplicem hominem significãt animalem videlicet & spiritualem, sicut Hesau & Iahacob? Vtrobiq; autẽ primogenitus significat hominem animalem. Iuxta illud Apostoli: Prius quod animale, deinde quod spirituale. An duarũ ciuitatum fabricatores denotant, vt videtur sentire Augustinus? nam maior semper introducitur persequens minorem, sed prædominari debet minor, & in maiorem præualere, licet aliquando minor occidatur à maiori: quãdo videlicet homo cedit carni & sanguini, adeò vt inducat mortem in animam. *1. Cor. 15.* *Aug. de ciuit. Dei. in primo.*

66 Cur respexit Deus ad Habel, & ad munera eius? An quia bonus erat, & recta intentione obtulerat? an quia obtulit de animalibus non maledictis, & de pinguedine eorum? an quia sortitus erat animam bonam, vt esset principium & pater diuinæ familiæ? an quia obtulit primogenita animalium, Deo semper gratissima? an (vt ad mysteria veniamus) quia Habel lugentem significat, cuius opera sunt Deo grata. Iuxta illud, Beati qui lugent? *Genes. 4.* *Matth. 5.*

67 Cur Deus non respexit ad Chain, nec ad munera eius? An quia obtulit de fructibus terræ iam maledictæ? an quia non recta intentione obtulit? an quia malus erat, & pater atque principium diabolicæ atq; à Deo alienæ familiæ? an quia liuore plenus erat? Nam videns acceptum fuisse Deo sacrificium fratris, adeò ei inuidit, vt ipsum occiderit. Sed quomodo potuit Chain cognoscere sacrificium fratris fuisse Deo gratum? An (vt Hieronymus cum Theodotione sentit) quia inflammauit Dominus sacrificium Habel? Solebat enim ignis è cœlo venire & inflammare sacrificia. Quemadmodum factum fuit in dedicatione Templi sub Salomone facta: & in sacrificio Eliæ in monte Charmelo. Sed hæc ratio videtur potius voluntariè adducta, quàm ex vi interpretandi, cùm nec ex verbis Hebraicis, nec ex Chaldaicis in Targum elici possit: an igitur quia apertè fauebat Deus non solùm Habel, sed omnibus rebus eius? *Genes. 4.* *Hieronym.* *Theodotion* *2. Paral. 7.* *3. Reg. 18.*

68 Quid dixit Chain ad Habel? Nam in Hebræo non habetur quid dixerit. Vnde illud: Egrediamur in agrum, additum est ab interprete. An fortè dixit verba contumeliosa: vt Hebræi & Latini aliqui dixerunt: an potius (vt reor) loquutus est ei familiariter & blandè: vt tolleret ab

eo suspicionem, quò faciliùs ipsum proderet? sicut proditores facere consueuerunt.

Genes. 4. 69 Quid dixit Deus Chain, videns ipsum iratũ & turbatum habere vultum? Nonne primò increpauit eum, eò quòd haberet vultum ad terrã demissum? Comedebat enim (vt Zohar inquit) fructum manuũ suarũ. Nam rubor & ignominia est fructus peccati. Iuxta illud Apostoli: Quẽ fructũ habetis in quibus nunc erubescitis? Dixitq; ei postea, Si bene feceris, שאת sect, i. eleuaberis vel exaltaberis: Iuxta illud Peripateticũ, Honor est præmium virtutis. Si verò malè feceris, peccatum tuũ iacebit ad portam: Tribunalis videlicet supremi (vt idem Zohar asserit) vbi peccata omnia diiudicantur? Nec excuses te, quòd appetitus te impulerit ad vindictam indebitam, quia iam tibi submisi appetitum tuum. Hinc dixit Deus, Subter te erit appetitus tuus, & tu dominaberis illius.

Zohar. Roman. 6. Genes. 4. Ethicor. 4. Zohar.

Genes. 4. 70 Quomodo vox sanguinis Habel clamabat ad Deum de terra? Nónne, quia anima animalis in sanguine residens, (quam Hebræi nephes vocant) clamabat in vindictam? Nam hoc propriũ hominis animalis est: spiritualis autem nequaquã. Quod discere possumus à Christo, homine cœlesti & spirituali, qui cùm tormentis maximis angeretur, nõ pro vindicta, sed pro venia clamauit, dicens: Pater dimitte illis. Hinc notãter dicit textus, clamat ad me de terra. Cùm terrenus sit homo clamans pro vindicta. Habel enim erat (secundũ carnem) filius illius: de quo Apostolus ait: Primus homo de terra terrenus.

Luca 23. 1. Corin 15.

Genes. 3. 4. 71 Quæ fuit maledictio Chain? Nónne cùm genitus fuerit ab eo patre, in cuius transgressione maledicta fuit terra, eãdem pœnam meritò suscepit? Hinc ei dictum est: Maledictus eris super terram, quæ non dabit fructum conuenientem cùm operatus fueris in ea. Vagus & profugus, vel instabilis & mobilis eris super terram. Quod proprium est peccantis & relinquentis stabilem Deum, adherentísque mobili creaturę. Iuxta illud Ieremiæ: Peccatũ peccauit Ierusalem, propterea instabilis facta est. Necesse est enim (inquit Gregor.) vt, qui rei mobili adhæret, cum ipsa labente labatur: an quia cùm factum fuerit cor nostrum propter Deum, in creaturis quiescere non potest? Hinc Augustinus ait: Fecisti Domine cor meum ad te, & inquietum est, donec quiescat in te.

Thren. 1. Gregorius. Augustinus.

Genes. 4. 72 Cur Deus posuit signum in Chain ne occideretur? An positum fuit huiusmodi signum, ne homines eum occiderent? Sed cùm nullus homo tunc esset in terra, nisi pater eius, ad quid signum illud? an igitur positum fuit signum, ne bestiæ vel mali spiritus ipsum occiderent? sicuti positum fuit signum à filiis Israel supra postes eorum in Ægypto, ne occiderentur ab Angelo deuastante omne primogenitum Ægypti. Et hoc, ne destrueretur principium generationis eorũ qui sunt è latere sinistro: quos Deus voluit stare contra eos qui sunt è latere dextro. Nam iussit stare immundam familiam contra mundam. Sicut Sapiens innuit, dicens: Statuit malum contra bonum: Sed si permisit occidi Habel iustum, & è latere dextro: cur vetuit occidi Chain fœdum, & è latere sinistro? an quia facilè po-

Exodi 12. Ecclesiast 33

cerat(quod & fecit)suscitare aliud semen bonum pro Habel?Sed non decebat vt pollutum poneret ipse Deus:nec enim Chain à Deo, sed ab Heua matre,& mater à Serpente fœditatem susceperat.

73 Cur generatis Set & Enos statim dictum est,hic est liber generationis Adam? Nónne magnum est hîc sacramentum, & altius quàm præ se ferat litera? Nam tunc cœpit Moses retexere genealogiam humanam, quando familia Dei pullulare cœpit in Set & Enos, propter quam familiam præcipuè fabricata fuit hæc mundi machina,quæ propter iustos & propter fœdus cum iustis initum creata est:vt in Ieremia(secundum veritatem hebraicam)habetur,vbi dicitur:nisi esset pactum meum(cum iustis videlicet)statuta cœli & terræ non posuissem. Mali verò admissi sunt: vt per ipsos(teste Augustino)boni exerceátur.Sed cur dicit textus, In die qua creauit Deus hominem?an quia Adam tunc habuit filios istos in horto voluptatis,vt ridiculosè dicūt aliqui,nulla ratione vel authoritate suffulti?an hîc recensetur genealogia hominis à principio creati, quæ tunc disposita fuit in cœlo,pro tempore in terra exhibenda? sicut agnus (teste Iohanne)fuit occisus(in cœlo videlicet)ab origine mundi: mortis autem ipsius executio facta fuit in mundo tempore suo. Genito itaque Set,qui loco Habel positus fuit à Domino,& pullulāte in familiam retexitur genealogia hominum iustorum, propter quos (vt dictum est) & mundus creatus fuit.

Genes. 5.

Ierem. 33.

Augu. super Psalm. 54.

Apoc. 13.

SECTIO II. DE NOEH ET DILVVIO.

QVI sunt filij Dei,qui (vt in Genesi dicitur) accesserunt ad filias hominum?An fuerunt filij Set: qui(vt nonnulli satis leuiter opinati sunt)accesserunt ad filias Chain?an (vt alij magis ridiculosè dixerunt)fuerunt religiosi & clerici, cùm huiusmodi tunc nullus esset? an per filios Elohim intelliguntur dæmones, aut spiritus Satahici, id est, nobis aduersantes,aut suadentes malum non tātùm verbis,sed etiam operibus: vt postea nos accusent coram Deo, & ipso iubente torqueant? Quorum genus nostri incubos appellant:eos videlicet,qui mulierū concubitu oblectantur:cuiusmodi erant illi filij Elohim, inter quos (vt in Iob dicitur) astabat Satan. Et sub nomine filiorum Elohim continentur non solùm incubi,sed omnes qui sunt è latere sinistro,cui loco prædominatur Deus. 74 Genes. 6.

Iob 1.

75 Quinam ab his progeniti fuerunt? Nónne habemus in textu, quòd geniti ab his fuerunt potentes à seculo, viri famosi?Qua verò potentia vterent, paulo ante innuitur, dum dicitur: Gigantes autem erant in terra. Nec enim aliunde genitos fuisse Gigantes constat, quamuis nonnulli aliter sentiant, dicentes quòd tempore Mosis erant Gigantes in Hebron, filij Henach, ab hominibus geniti: vt in libr. Numeror. legimus. Similiter in 1. volu. Reg. habemus de filiis Haraphah: quorū vnum Goliat videlicet occidit Dauid: de aliis verò habetur in 2. Regum volumine. Verùm ibi probatur tunc fuisse Gigantes in terra: quòd autem fuerint ex humano Genes. 6.

Num. 13.
1. Reg. 17.
2. Reg. 21.

concubitu nati nusquam habetur. Nec consentaneum est, quòd tam ingentia monstra via naturali & ordine debito progenita sint.

76 Propter quod peccatum inundauit diluuium? An propter luxuriã, vt omnes ferè dicunt: cui opinioni consentire videtur Hieronymus dicẽs quòd opera carnis Deus diluuio condemnauit. Sed cur bestiæ simul cum hominibus consumptæ fuerunt? an quia (vt nonnulli dixerunt) earum abutebantur concubitu? an (vt bene animaduerterunt Sapientes) deletus fuit ille populus vniuersaliter propter crimen læsæ maiestatis: quod est idolatria, vel omnimoda auersio à Deo: Hinc notanter dictum est: Et cuncta cogitatio hominis intenta erat ad malum omni tempore, nulla penitus temporis parte Deo relicta.

Hiero. contra Iouin.
Sapientes.
Genes. 6.

77 Cur dixit Deus, Finis vniuersæ carnis venit coram me? An quia venerat in mentem diuinam finire, consumere, & disperdere vniuersam carnem? sed cùm ex omni animantium genere fuerint bina, vel septena (iussu Dei) seruata in arca, & ex humano genere octo animæ, quomodo de hoc fine intelligi potest? An igitur (vt ait Rabbi Simehon in Zohar) finis omnis carnis est Serpens antiquus, prædominans carni & sanguini, qui mediante carne & sanguine semper in malum nos trahere nititur: vt inde (sicut suprà dictum est) nos accuset coram Deo? Hinc postquam omnem hominem (illa paruula familia Noch excepta) abduxerat à Deo in seruitutem carnis & sanguinis, accusauit ipsos coram Deo, vt inde videret hominum vindictam, qua semper gaudet.

Ibidem.
Ibidem 7.
1. Pet. 3.
R. Simehõ.

78 Quomodo Deum omnipotentem & omnia præuidẽtem pœnituit? quod hominis non bene præuidentis est. An (vt aiunt) Deus habuit se per modum pœnitentis? Sed cur subinfertur: Et tactus dolore cordis intrinsecus? An ibi pœnitere non significat pœnam tenere, sicut apud Latinos videtur sonare vocabulum? Nam in hebræo scribitur נחם nacham, quod pœnitere & consolari significat. Et hoc quia, dum Deus destruit opus, vt illud melius erigat, consolatur in renouatione ipsius, dolens tamen de destructione, sed præponderat opus instaurandũ operi deprauato. Quæ omnia in effectu, non in affectu (dum de Deo loquimur) intelligenda sunt.

Genes. 6.

79 Cur dixit Deus, Non permanebit spiritus meus in homine in æternum? Nunquid spiritus Dei est in homine? Vtique. Nam scriptum est: Et insufflauit Dominus in nares hominis spiraculum vitarum, nec enim aliũde habemus, vt viuamus Deo & intelligamus diuina (sicuti Plotinus docet) quàm à spiritu Dei. Hinc Paulus de mente Arati dixit, Deus est in quo viuimus, mouemur & sumus. Est enim spiritus vitę in nobis, nos viuificãs, & Spiritus sanctus bonos sanctificans. Et hic veluti gladius in vagina. Idcirco in veritate hebraica habetur. Non inuaginabitur. Vbi vulgata æditio habet, Non permanebit. Sed cur dixit in æternum? An quia tunc homines in æternum viuebant? an (vt alibi diximus) עלם holam, non æternũ id est, durationem sine tempore significat: sed curriculum vitæ, homini à principio statutum, mille videlicet annorum? Ad quem terminum nullus vnquam peruenit: licet multi appropinquauerint, vt in Genesi legimus.

Ibid. & 2.
Plot. in fi. de homine.
Acto. 17.
Genes. 5.

Et hoc propter multa quę solent homines contra moderatè viuendi normam committere. Vnde possunt vitam abbreuiare, prottahere verò nequaquam. Abbreuiari autem iussit Deus vitam hominis, ne compleret totum illud vitæ curriculum in malitia, vt suprà quoque tactum est.

80 Cur iussit Deus, ad saluandum humanum genus fieri arcam ligneã? Nónne poterat Deus congregare animantia saluanda in aliquem montẽ: vel in hortum delitiarum, si est in terra, vt aiunt? An hoc fuit in figura veræ salutis à Christo per lignum crucis dandæ, cùm per lignũ venerit perditio? Nam omnia (teste Apostolo) patribus in figuram contingebant. An per arcam hanc ligneã denotatur illa dignissima virga & planta, egressa è radice Iesse in salutẽ gẽtium, vt totus progressus, & ruinæ & reparationis humanæ describeretur sub metaphora ligni? ligni, inquam, in quo omnia continẽtur, sicut Deus dedit homini virtutẽ cõtinendi omnia, vt Sap. ait. *Genes. 6.* *1. Cor. 10.* *Sap. 10.*

81 Cur iussit Deus fieri arcam tripartitam siue tricameratã? Nónne cùm Deus voluerit per hanc arcam figurari illã veram arcam siue arborem humanam diuinitate plenam, iussit & in partitione & in mensura hanc figuratiuam fieri conformem illi veræ arcæ corporis humani quod tripartitũ est? Eius enim pars superior est à vertice vsque ad collum, vbi residet virtus rationalis, & sensus ipsi seruiẽtes. Secunda pars est à collo vsq; ad diaphragma, vbi locatum est cor, pulmo, epar, & huiusmodi quæ sunt sedes virium animalium. Tertia verò à diaphragmate vsque ad vasa expurgatoria, in quam partem transmittuntur excrementa cibi & potus. Pari modo in suprema arcæ parte residebant homines rationis capaces: in secunda animalia: in tertia viliora quæque. *Genes. 6.*

82 Quæ fuit mensura arcæ? Nónne longitudo ipsius fuit trecentorum cubitorum, latitudo verò quinquaginta: altitudo autem triginta? Et hoc, vt proportio lõgitudinis ad latitudinem esset sescupla, ad altitudinẽ verò decupla, latitudinis autẽ ad altitudinem superbipartiens tertias: qualis est proportio præcisa corporis humani, vt optimè norũt in re huiusmodi periti: cuius arcæ mensura atq; numeri cũ ipso corpore humano cõueniũt, si bene perpendãtur ea quæ de hexẽpedis & minutissimis mensuris ipsius corporis tractant descriptores humanæ fabricæ, vt etiã August. sentit. *Ibidem.* *Leo Bap.* *Aug super Genes.*

83 Cur fenestra tam ingentis machinæ cõclusa fuit cubito, & quomodo in ipsam animalia tam magna intrare potuerunt? An fuit hæc mensura (vt Origen. & August. conueniunt) secundũ cubitos geometricos, qui sex cõmunes capiunt? communis enim cubitus sex palmis concluditur, pede videlicet cũ dimidio. Geometricus autẽ nouem pedũ, vel triginta sex palmorum: vnde satis ampla & patẽs erat fenestra pro introitu cuiuslibet animalis. Si verò persistere libet in mystico sensu & typo corporis humani, nónne satis cõueniens est illa mensura cubitalis pro ore vel gutture, aliisque mensuris ipsius corporis vtrique bene proportionatis correspõdẽs. *Genes 6.* *Origen. in Homelia* *Augu. super Genes.*

84 Quo pessulo clausa fuit arca, & à quo? Nónne à Domino (vt in textu habetur) clausũ fuit ostiũ de foris? In veritate aũt literæ habetur. Et clausit Dominus pro ipso. s. Noeh: vnde innuitur, ꝙ nec ipse Noeh, nec creatura *Genes. 7.*

aliqua potuisset tutari arcã à tanta clade, & tot & tam seueris diuinæ iustitiæ executoribus, nisi Dominus apposuisset manũ. Iuxta illud Prophetæ, Nisi Dominus custodierit ciuitatem, frustrà vigilat, qui custodit eam. Pessulus autem fuit signum seu character quidam: quem Angeli nocitores reuerentur, vt patet de signatis in Ezechiele & Apocalypsi.

Psalm. 126
Ezech. 9.
Apocal. 7.

Genes. 7. 85 Cur bestiæ immundæ seruatæ fuerunt in arca tantummodò binæ & binæ? An quia numerus binarius materiæ attribuitur, à qua omnis malitia & immundities in rebus corporeis? an vt immundę seruarentur paruo numero, prout multiplicãdæ prolis necessitas duntaxat exigebat? an quia immundæ erant, ipso numero binario qui infaustus est (vt etiam Hieron. asserit) distributæ fuerunt? an vt indicaretur bifarius fons omniũ immunditiarum qui est irascibilis & concupiscibilis, vt bene sentit Orig. Ab hoc enim duplici fonte, quicquid immũditiæ in homine reperiri põt, emanat.

Hieronym.
Origenes.

86 Cur aues & animalia munda septena & septena in arcam introducta fuerunt? an in maiori numero munda seruata fuerunt, vt ex iis haberet Noeh, quæ de arca egrediens offerre posset in sacrificium (vt in Genesi legimus) & quæ propagandæ speciei sufficere possent, eóque facilius & citius multiplicarent, quò plura essent? Sed cur septena præcisè? an quia licet animalia sequantur numerum quaternarium, elementarem & fundamentalẽ, de ternario tamen superiori & diuino participẽt vt munda sint? an quia mundities à septenario prouenit? Hinc nõ sine causa dixit Elisæus Nahaman purificando. Vade & lauare septies in Iordane, nam omnis purificatio & remissio fit per septenarium. De quo alibi.

Genes. 8.
4 Reg. 5.

87 Cur Deus pluere iussit quadraginta diebus & totidem noctibus? Nónne quia quadragenarius numerus habet (nescio quid) latentis in se mysterij? hinc numerus iste obseruatus fuit in ieiunio à Mose, Elia & Christo & nouissimè ab Ecclesia. Sed cur hoc? nónne, quia (vt in Zohar habetur) denarius correspondens denario supramundano in punitione Ægyptiorum reperto, multiplicatus in quatuor mundi partes quadragenariũ constituit? Secundũ quem data fuit è cœlo pluuia vniuersalis in punitionẽ totius generis humani. Sed cur ieiuniũ particulare celebratũ fuit hoc numero? secundum quem & plagæ dabantur in punitionẽ transgressorũ (iuxta Deuteronomicũ præceptum) quas ideò, quamuis vna minus (quia ciuis Romanus erat) suscepit Apostolus. Nónne quia in subiecto particulari denarius multiplicatur per quaternarium elemenrorum, vnde potissimè error & culpa?

Genes. 7.
Exodi 34.
3. Reg. 19.
Matth. 4.
Zohar
Deuter. 25.
2. Cor. 11.

88 Qui sunt fontes abyssi magnę, de quibus in Genesi fit mentio? Nónne abyssus magna est lacus subterraneus, ex quo solent ebullire balnea aquarum calidarum? Nam per hiatus terræ apertæ scaturierunt aquæ bullientes (vt Zohar perhibet in punitionem & consumptionem malorum. In qua punitione non solùm aqua, sed ignis quoque interfuit: sicut & in punitione Gomorræorũ. Ab vtroque enim fit punitio, sicut ad ipsam cõcurrit Filius, qui est aqua: & Spiritus sanctus igneus. Hinc de punitis extrema sententia scriptũ est. Ad nimiũ calorẽ transibunt ab aquis niuium.

Genes. 7.
Zohar
Genes. 19.
Iob 24.

89 Quæ cataractæ siue fenestræ cœlorum apertæ sunt: vt in Genesi dicitur? An sunt nubes: vt aliqui per cœlos äërem intelligentes, interpretantur? Vnde secūdum eos sensum est, Et nubes aeris apertæ sunt, Sed (si probaretur quòd à nubibus præcipuè procederēt pluuiæ) posset aliquatenus eorum opinio fulciri. Verùm cùm videamus nunc nubes attractas, nunc expansas, nunc penitus dissolutas: videntur potius huiusmodi nubes esse instrumenta ad demittendā pluuiā, q̄ potissima ipsius pluuiæ causa: igitur aliūde quęrēda est pluuiæ causa. An itaq; à sydenbus deducūtur nubes cū pluuia inde emanante: Et id secundū virtutē intelligētiarū, & virtutes magni nominis sydenbus & signis (vt alibi dictū est) pręsidētis. Hinc in Deuter. dicitur: Aperiet Dominus thesaurū suū optimū cœlum, vt tribuat pluuiam in tempore suo. Et uerò, Sit cœlum quod super te est, æneum: & terra quam calcas, ferrea. Cùm igitur ex diuinis ærariis veniant pluuię & vēti, ipsorùm fenestræ apertæ fuēre ad demittendam pluuiam illam, præter naturæ ordinem. Quæ quidem fenestræ sunt Dei statuta, nunc continentia, nunc demittentia pluuias, & huiusmodi pro rerum exigentia. *Genes. 7.* *Deuter 28.* *Ibidem.*

90 Cur Noeh dicitur ingressus arcam à facie diluuij? an vt supernataret aquis diluuij? an vt fugeret à facie Angeli percutientis? Ipse enim (vt Zohar perhibet) habita puniendi malos licentia: quoscunque reperit siue bonos siue malos percutit: ideò nil melius ipsa fuga. Hinc iussit Deus Noeh vt intraret in arcam, & ipse clausit & muniuit fenestram, vt nuper dictum est. Pari modo volens Sodomæos punire, iussit vt Lot quem seruare decreuerat, aufugeret. Similiter cùm primogenita Ægyptiorū percutere decreuisset, iussit Hebręos abscondi in domibus, munitis postibus sanguine sacramentalis agni. Quo sensu (teste Zohar) inquit Sapiens: Astutus vel prudens, videns malum abscondit se, simplices autem & fatui siue paruuli transeuntes sustinuerunt dispendia. *Genes. 7.* *Zohar* *Genes. 19.* *Exodi 12.* *Zohar* *Prouerb. 27*

91 Cur Noeh emisit primò coruum? Nónne (quia cognouerat tribunal iustitiæ diuinæ efferbuisse in scelestos illos, qui in nocte peccatorum erāt immersi) voluit emittere coruum: auem quippe rapacē ac furē, inde prouenientem vnde & diuina iustitia, & cum ipsa symbolū habentem? Hinc scriptum est, quòd ipse coruus egrediebatur, & reuertebatur (vt habet veritas Hebraica) exultans in eo feruore iustitiæ, cum qua habebat symbolum, & gaudens vespere illo seueritatis, vt & nomen vtriusque conueniēs indicat. Iisdem enim literis apud Hebræos scribitur coruus, quibus & vesper. Nam coruus ערב horeb dicitur: vesper autem ערב hereb, mutatis tantummodò punctaturis. Vnde cùm adhuc Noeh videret iustitiam Dei sæuientem super terram, exire nequaquam voluit. *Genes. 8.* *Ibidem*

92 Cur coruus ibat & reuertebatur, quousq; exiccarentur aquæ? Nónne (præter ea quæ nuper dicta sunt) quia & si ex latere sinistro, & diuinæ iustitiæ erat: fidus tamen minister mittenti esse voluit, & non infidus: vt iret, & non reuerteretur (vt habet mendosa æditio) quærens cibum à cadaueribus animantium, sicuti Vulgares dicunt? Reuertebatur autem, quasi referens rerum successum, Vnde minimè spernendus est coruus: de quo

scriptum est: Qui præparat coruo escam. Et alibi: Qui dat escā pullis cor-
Iob 38. Psalmo 146. 3. Reg. 17. uorum inuocantibus eum. Qui & (iubente Deo) Eliam pauit: cui etiam in
Canticis assimilantur comæ dilecti: dum dicitur; Comæ eius sicut elatæ
Cantic. 5. palmarum, nigræ quasi coruus.

Genes. 8. 93 Cur emissa secundò columba reuersa est cum ramo oliuæ? Nónne cognoscens pater ille sapientissimus sæuientem adhuc iustitiæ diuinæ seueritatem per reuersionem corui, emisit columbam pacis & clementiæ nunciā, vt exploraret, an esset adhuc terris restituta pax? Sed quia pax nōdum erat reddita, sed currebat tempus medium inter bellum & pacem: hinc dicitur, quòd non inueniebat locum vbi requiesceret planta pedis eius, & ideò reuersa est in arcam. Propterea Noch arcanorum peritissimus expectatis adhuc septé diebus, numero quidé remissionis & placationis, iterum emisit ipsam colūbam. Quæ cognoscens remissum & placatū esse furorem diuinum, in signum redditæ pacis, tulit ramum oliuæ virentibus foliis. Quo facto, expectauit nihilominus pater ille prudētissimus adhuc septem alios dies, vt alio subsequente septenarij curriculo plenius subsequeretur & firmaretur pax.

94 Cur columba tanti habita est, vt aliquando Spiritum sanctum designauerit? An quia pacem & remissionem, effectū quippe Spiritus sancti, nunciauit? an quia est animal simplicissimum, carēs omni fraude & dolo? Matth. 10. Iuxta illud Saluatoris: Estote simplices sicut columbæ. Hinc & in Cantic. 1. Canticis dicitur: Oculi tui columbarum. An quia rectè volat sicut Spiritus sanctus, qui ad nos demissus præbet, vt eodem tramite conuolemus ad superos? Psalmo 54. Hinc Propheta canit: Quis mihi dabit pennas vt columbæ, & volabo? an quia hæc sola inter aues habet pennatos pedes, in hoc significans Spiritum sanctum, qui tanquam interpres patris & filij volat ad nos affectu & amore, per pedes denotato? Sicut de Mercurio dicitur: quem interpretem dicunt esse deorum. Est enim Spiritus sanctus veluti interpres docens & illuminans, & Prophetas & amicos Dei constituens: vt Sapiens Sapient. 7. ait.

Gene. 9. 95 Cur datum fuit signum fœderis Noch in arcu cœlesti? Nónne, quia sicuti post diluuium data fuêre noua præcepta, septem videlicet: ita dari oportuit nouum fœdus, aut renouari antiquum, sicut renouatum fuerat genus humanum? Vnde fœdus datū Adæ in arbore, in medio paradisi existente, datum fuit Noch in medio nubium, Abrahæ in medio cruriū, Mosi in medio castrorum, nouissimè verò nobis à Christo Mediatore in medio mundi: nam vnum & idem fuit pactum, sub quincuplici tamē forma. Pactu enim hoc valde sacramentale est, indicans sub diuersis formis Christum à mortalibus omnibus fore adorandum. Sicut & Angelis mandatū fuerat, vt Paulus meminit dicens: Et cùm introduceret primogenitum in orbem terræ, dixit Et adorent eum omnes Angeli Dei. Nam Adæ iussum Hebr. 1. fuit, nē deuoraret neque offenderet arborem sciētiæ boni & mali: de qua supra satis diximus. Noch verò præceptum fuit, vt consideret in arcu: cōposito ex colore subcroceo (qui partem dextrā & pietatem significat) &

colore sanguineo, partem sinistram & seuerā iustitiam denotante: & medio viridi, inde Christum significante, qui venit non solùm in aqua cærulea, sed etiam in sanguine, vt Iohannes ait: Abrahæ autē nouo homini indictum est, vt præcideret ex membro genitali carnem & sanguinem, homini cœlesti Christo penitus contrarium. Mosi quoque data fuit lex in fœdus, Quæ quidem lex (vt alibi diximus) in verbo humanando sculpta erat: nouissimè Christus præcepit nobis vt lauaremur aqua, illa videlicet, quæ Dei verbum & sapientia est. *1. Ioan. 5. Genes. 17. Ioannis 3.*

96 Quæ fuit familia Noch ingressa & egressa arcā? Nónne fuit ipse cū tribus filiis suis Sem, Cham & Iaphet, cum vxore sua Terhy magna, & nuribus suis, Noela, Noegla atque Pandora, vt Berosus ait: Sed quinam fuerunt Sem, Cham & Iaphet? nonne (si altius speculari voluerimus) illi tres filij fuerunt progenitores renouatæ familiæ diuinæ & mūdanæ: sicut tres filij Adæ fuerunt primi patres ipsius bifariæ familiæ à principio institutæ. Et sicut Set cum Habel vnum censetur (nam pro eo positus fuit) ita Sem & Iaphet eiusdem familiæ patres fuerunt. Hinc non ab re dixit Noch, Dilatet Deus Iaphet, & habitet in tabernaculis Sem. *Berosus in deplo. Chal. & Scy. Genes. 9.*

97 Cur in Noch octo animæ tantummodò, in Christo verò innumeræ saluantur? an quia figura semper valdè differt à figurato, sicut pictura hominis ab homine vero? an id cum mysterio factum est: vt videlicet saluati per Noch concluderentur octonario numero, qui iustitiæ numerus censetur, eò quòd semper æqualiter diuidatur vsque ad vnitatem: vt innuatur quòd soli iusti saluatur: Hinc non sine mysterio scriptum est, quòd Noch fuit vir iustus in generationibus suis. *1. Pet. 3. Genes. 6.*

98 Quod sacrificium obtulit Noch egrediens ex arca, & cur? An vt gratias ageret Deo pro se & pro omnibus animantibus saluatis? An propter victoriam Dei fauore contra hostem humani generis habitam, noch obtulit hostiam, quæ est propriè sacrificium contra hostem oblatum? an obtulit holocaustum, quod Hebræi עלה holah vel holot עלות vocant? Quod propriè ascendens dicere possumus: & quia ascendit, hinc dictum est. Odoratus est Dominus odorem suauitatis. Ascendebat autem ignitum cœlesti igne corā Deo, vt non tantùm odoraretur sacrificiū, sed in signū pacis oscularetur offerentē, sicut longo & mysterioso sermone Zohar disserit. *Genes. 8. Hebræi. Genes. 8. Zohar*

99 Quomodo aues & feræ in ingressu, mora & exitu ab arca stabant quietæ sub imperio Noch? nōne, ordine quodā naturæ à Deo indito? sicut scriptū est: Dominamini piscibus maris, volucribus cœli, & bestiis terræ. Et hoc propter pachad, vel terrorē à Deo in hominibus positum, quē bestiæ summoperè verētur ac timent: vt perhibuit etiam Apollonius, dum cum Damo socio eius indiuiduo transiret Caucasum montem super Elephante à Pharaote Bactrianorum Rege concesso. Sicut Philostratus refert, quod in textu innuitur, dum dicitur: Terror ac tremor vester sit super cuncta animantia terræ, & super omnes volucres cœli, cum vniuersis quæ mouentur in terra. Tantò magis autem quiescebant sub imperio ipsius Noch, quantò ipse iustior erat, & pulchriorem Dei ferebat *Genes. 1. Appollonius Philostrat. Genes. 9.*

imaginem. Hinc (vt vlterius progrediamur) denotatur, quemadmodum omnes passiones animales stant sub imperio iusti, ab agitatione vitiorum vacantis. Sicut nomen ipsius Noch indicat: vnde Poeta descripsit,
Virgilius. quòd omnes vires ventorum, id est, passiones animales stabant sub imperio Æoli.

Genes. 9. 100 [redacted]

Zohar.

Isaie 30.

Genes. 9. 101 [redacted]

Isaie 19.

Ibidem 44.

1 Corin. 1.

Isaie 51.

102 Qua irrisione Noch fuit irrisus à filio suo Cham? an fuit solummodò risus & cachinnus? an (vt Berosus asserit) ipse Cham ligauit patrem arte
Berosus. magica, ne posset amplius generare? Magus enim erat, & discipulus A-
Aglaes. glaes in magia peritissimæ. Vnde nonnulli dicunt ipsum fuisse Zoroastrem, non illum Oromasi filium Bactrianorum regem, sed inuentorem
Zohar. artis magicæ. Et hoc fecit (vt Zohar innuit) vt præferret filium suum Chanahan. Hinc eius peculiaris pater dictus est, quamuis tres alios filios haberet.
Genes. 9.10.

Ibid. 103 Cur Noch cognoscens se irrisum fuisse à Cham, maledixit Chanahan & non Cham? Nónne (vt nuper dictum est) quia non tantùm hoc veneficio quo patrem ligauit, sed & aliis facinoribus contra duos fratres intendebat præferre ipsum Chanahan omnibus? Hinc pater Noch maledixit Chanahan: cuius gratia Cham id fecerat, & constituit ipsum seruum fratrum suorum: quem ipse Cham illis indebitè præferre voluerat.

Genes. 10. 104 Cur non obstāte ebrietate Noch, tam diligenter eius progenies re-
Isaie 55. censetur? An quia (vt Isaias ait) Deus est facilis & multus ad ignoscendum

errorem. Hinc de seipso perhibet Apostolus: Misericordiam consequutus sum, quia ignorans feci. An, quia pater fuit vtriusque familiæ, mundanæ videlicet & diuinæ, vt suprà dictum est? Qua ratione describitur quoque genealogia Adæ, qui in maiorem culpam ceciderat quàm Noch. 1. Timo. 1. Genes. 5.

105 Quomodo à tribus filiis Noch dissseminatum est totū genus humanū: vt in Genesi dicitur? Nonnè diligenti serie in 10. cap. libri Geneseos describūtur septuagintaduorum idiomatum origines: vt bene animaduertit Hiero. & pro maiori parte (quātum adinuenire potuit) accuratè retexuit? Primò enim à filiis Iaphet incipiens, dicit quòd à Gomer eius primogenito descenderunt Galatæ. Secūdò, à Magog Scythæ. Tertiò, à Madai Medi. Quartò, à Iauan Iones. Quintò, à Tubal Iberi, vel Hispani celtiberi. Sextò à Messech Cappadoces. Septimò, à Tiram Thraces. Octauò, ab Aschenan Græci regini. Nonò, à Riphat Paphlagones. Decimò, à Togarmah Phryges. Vndecimò, ab Elisah Aeolides. Duodecimò, à Tarsis Cilices. Tertiodecimò, à Dodanim Cyprij. Et hi omnes ex Iaphet descenderūt. A Cham autem quartusdecimus populus originem traxit: vnde à Chus Æthiopes. Quintodecimò, à Mizraim Ægyptij. Sextodecimò, à Phut Libyces. Decimoseptimò, à Chanahan Chananæi. Decimooctauò, à Siba Sabæi. Decimononò, ab Hauila Getuli. Vigesimò, à Sabatha Sabathani vel Astareni. Vigesimoprimò, à Dedan Dedanites, qui incolunt Æthiopiæ partem, Vigesimosecundò, à Nimrod Chaldæi. Vigesimotertiò ab Assur Assyrij. Vigesimoquartò, à Sidon Sidonij. Vigesimoquintò, à Iebusi Iebusæi. Vigesimosextò, ab Amori Amorrhæi. Vigesimoseptimò, à Gargasi Gargasæi. Sexdecim autem omissis (quorum significata Latinis nesciuit referare: vt ipsemet fatetur) deuenit ad quadragesimumquartum, scilicet Elam, à quo (vt reor) Elamitæ seu Persæ venerunt. Quadragesimoquintò, ab Assur Assyrij, inferiorem Assyriam habitantes, quam Ptolemæus concauam Syriæ vocat. Quadragesimosextò, à Lud Lydi. Quadragesimoseptimò, ab Aram Aramæi. Quadragesimooctauò, ab Huz Traconirides. Quadragesimononò ab Hul Armeni. Quinquagesimò, à Geter Hyrcani siue Carij. Quinquagesimoprimò, à Mas Mæones. Reliquos autem cùm Hieronymus fateatur non adinuenisse, nec nos vlteriùs progrediemur. Ibid. 9. 10. Hiereon. super Gen. Ptolem.

106 Cur Nemrod & socij tentarunt erigere turrim illam excelsam? An vt in cœlum conscenderent, vt textus innuere videtur? Hinc Poëtæ finxerunt Gigantes montes montibus imposuisse, vt tandem per ipsos in cœlū conscenderent, quod valdè ridiculum est. Nam stultum fuisset ædificium illud Chaldæorum, nisi debito sensu intelligeretur, cùm impossibile sit ædificare turrim quæ ad cœlum vsque pertingat. Nec (vt opinor) verificari potest litera, in qua habetur. Cœperunt hoc facere, nec desistent à cogitationibus suis, donec eas opere compleant. An igitur (vt veri sapientes asserunt) tentarunt erigere turrim vsque ad aerem inalterabilem: vt semoti ab alterante impedimento liberiùs & efficaciùs speculationi vacarent? Vnde propter nimiam temeritatem, confusionem linguarum passi sunt: nec possent cooperari, nec conferre inuicem. Genes. 11. Poeta. Genes. 11. Sapientes.

SECTIO III. DE PATRIARCHIS.

107 VR Deus iussit Abrahæ vt exiret è terra & cognatione sua? An quia propinqui omnes & conciues idolatræ erant? hinc voluit Deus, vt ipse quem in patrem fidei & renouandæ familiæ elegerat, inde exiret: & ab omni idolatria separaretur: an vt posteris documentum præberet, iis maximè qui bonarum sunt mētium? Quibus dicitur: audi filia, & obliuiscere populum tuū, & domum patris tui, & concupiscet Rex decorem tuum. An vt exiret de externo & mundano tumultu? Quod indicant verba veri textus, quibus dicitur: Vade tibi, i. reduc te ad cor, vbi Deum & veritatem inuenies: hinc de Petro & Iohanne nondum ad intelligendam scripturam quam ignorabant illuminatis, dicitur: Abierunt ergo discipuli ad semetipsos.

Genes. 12. *Psalmo 44.* *Ioannis 20.*

108 Cur iussit Deus Abrahæ vt iret in terram Chanahan, à Noch maledicti? Nónne quia erat terra semini eius danda, terra (inquam) quæ fluere debebat lac & mel: sapientiam videlicet Euangelicam, & visionem Propheticam: & vbi, tanquam in loco Deo peculiari, templum ædificandum erat? Sed cur data fuit prius hæc terra in manu maledicti & impij Chanahan? Nónne eadem (vt Zohar inquit) ratione, qua decretum fuit, vt ipse Abraham, Israel & populus omnis, ac Moses descēderent in Ægyptum antequam lex daretur? cui decreto Christus quoque subiacuit: qui primos annos in Ægypto transegit. Et hoc ea lege de qua Paulus ait: Omnia conclusit Deus in incredulitate, aut sub peccato, vt omnibus misereatur. Quod alibi (Deo fauente) clarius reserabimus.

Genes. 12. *Zohar* *Matth. 2.* *Roman. 11.*

109 Cur post benedictionem Abrahæ datam, dixit Deus: Erísque benedictus? An vt confirmaretur benedictio iam data? Sed cùm veritas literæ habeat: Et eris benedictio: alia exquirenda est ratio. An igitur quia nō tantùm dedit ei Deus benedictionem: sed fontem (si dicere fas est) benedictionis, à quo videlicet procederet benedictio aliis communicanda? cùm in ipso benedicendæ essent omnes gentes terræ. Quod in Christo (vt Doctores christiani non ineptè dicunt) verificatum est. Vnde nec alieni à veritate Hebræi asserunt datam fuisse Abrahæ piscinam benedictionis. Piscina enim & benedictio apud Hebræos eodem vocabulo dicuntur. Et quòd in eo fuerit aliqua benedictio aliis communicanda, non tantùm habemus ab Hebræis qui ex multis Scripturæ locis id colligunt, sed ex doctrina Christi, qui ait: Salus domui huic facta est: eò quòd & ipse sit filius Abrahę: hinc & pater fidei dictus est, & princeps sinus & loci saluandorū.

Genes. 12. *Ibidem 12.* *Doct. christ.* *Hebræi.* *Lucæ 19.* *Ibidem 16.*

110 Cur scriptum est, quòd Abraham proficiscebatur ad meridiem? an quia tendebat tentoria in valle Hebrō, ad meridiem sita, respectu Ierusalem? Sed nónne dicit textus: Perrexítque Abraham vadens & vltrà proficiscens ad meridiem? an igitur mysteriosus est sermo, innuens (vt communi sententia sapientes exponunt) quòd profectus Abrahæ fuit ad meridiē Archetypi. locum videlicet pietatis, clementiæ & gratiæ? Præcipuū enim

Genes. 12. 13

Abrahæ studium erat in hospitandis peregrinis, & in aliis piis operibus: vnde in eius memoria in valle prædicta erectum est hospitale quod vsque in hodiernum diem manet, dictum hospitale sancti Abrahæ, vbi dispensantur quotidie duodecim vel tredecim millia panum, nec non carnes & alia fercula illi panis copiæ correspondentia, sicut nouimus, vidimus, & ex eis comedimus. Izahac autem (vt suo loco declarabimus) profectus est ad Aquilonem.

111 Propter quam famem Abraham conscendit in Ægyptum. An propter famem corpoream? an (vt altius cum Zohar conscendamus) quia nō erat stabilita virtus præsidens super Abraham in terra Chanahan? hinc fames & penuria rerum diuinarum, quia influxus cœlestis tunc ibi erat modicus. Sed cur descendit in Ægyptū, quæ ferè semper aliquid mali in scriptura innuit, & quæ populo Dei semper infesta fuit? Nōnne quia & si mala populóque Dei infesta fuit, habebat tamē aliquid bonitatis cœlestis in se: Iuxta illud, Sicut paradisus Domini, & sicut Ægyptus venientibus in Segor? Illuc enim intrat & descendit fluuius à parte dextra exiens, cui nomen erat Gion, nūc autem Nilus. Vt igitur Abraham susciperet quicquid bonitatis in Ægypto reperiebatur, illuc progressus est. Quæ omnia suo debito sensu allegorico intelligenda sunt. *Genes. 12.* *Zohar* *Gen. 13.*

112 Peccauítne Abraham concedens vxorem Pharahoni, vt bene esset ei in tēporalibus? Non, quippe peccauit dicens, quòd esset soror eius: cùm in rei veritate esset ex parte patris, vt infrà dicitur: Nec peccauit concedēs quod prohibere nequiuisset. An potius non peccauit, cùm certior factus fuisset à Deo quòd Sara non violaretur, vt bene sentit Hieronymus. Nam (vt Zohar inquit) videbat in ipsa sachinam, id est, effectum quendam Spiritus sancti: vnde nullatenus poterat violari, sicut de Agnete & Cæcilia legimus. An (vt altius cum Origene conscendamus) hoc intelligitur de sapientia ipsi Abrahæ desponsata: quam aliquando tenebat vt vxorem, aliquando sine peccato communicabat vt sororem? Iuxta illud sapiētis, Dic sapientiæ, soror mea tu? hinc propter sapiētiam communicatam Ægyptij benefecerunt ipsi Abrahæ. Verùm quia Pharao impurus, & peccatis subditus erat, sapientiam illam sustinere nequiens flagellatus fuit. Nam (teste Sapiente) sapientia non habitat in corpore subdito peccatis. *Ibidem 12.* *Ibidem 20.* *Hieronym.* *Zohar.* *Origen homil. 6. super Genesim.* *Prouerb. 7.* *Genes. 13.* *Sapient. 1.* *Genes. 13.*

113 Cur Deus promisit Abrahæ terram illam fœlicem, postquam separatus est ab eo Lot? Nonne quia Lot indignus erat hæreditate illa diuina? nam sicut erat alienus à Deo, ita elegit pro habitaculo regionem illam pentapolitanam, habitatores illos pessimos non abhorrens, sed adhærens tantummodò fertilitati rerum temporalium, diuinis & sanctis omnino posthabitis. Nec propter opera vel merita sua per Angelum ereptus fuit ab incendio regionis illius, sed propter Abraham: vt in textu clarè habetur vbi dicitur: Cùm subuerteret Dominus ciuitates regionis illius, recordatus est Abrahæ, & liberauit Lot de subuersione. Et quòd talis fuerit Lot, indicatur ex contentione facta inter pastores ipsius Lot & Abrahæ. Illi enim (vt Zohar asserit) cultū gentiū regionis illius sequi volebant. *Ibid. 19.* *Ibidem 13.*

Hinc non sine causa scriptum est: Chananæus tunc erat in terra illa.

Genes. 14. Hebr. 7. Hebræi. Hierony. in tracta. par tic.

114 Quisnam fuit Melchizedech, & cur panem & vinum obtulit: vt in Genesi habetur? An fuit absque genealogia, vt Paulus innuit? an fuit verus homo? Nam (vt Hebræorum multi asserunt) fuit Sem filius Noch. Cui opinioni Hieronymus consentire videtur. Et hic introducitur sine patre & matre, vt Melchizedech, non autem vt Sem. Hîc verò (vt in textu dicitur) erat rex Salem, id est, Ierusalem, quæ priùs Salem vocabatur. Sed post visionem Abrahæ factam fuit additū illud verbum יר ieru, id est, visio. Hic quoque Melchizedech erat sacerdos, non quippe idolorum, sed Dei altissimi. Obtulit autem panem & vinum, cibum videlicet & potum, corpori & sanguini accommodatissimum, in eorum videlicet sanctificationem. Quod & Redemptor humani generis prosecutus est, an vt per panem cōciliaret partem dextram: per vinum verò sinistram: & hinc placaret iram, inde autem gratiam compararet?

Genes. 14.

115 Quis fuit maior, Melchizedéchne an Abraham? Nónne (cùm ad maiorem spectet benedicere) maior fuit Melchizedech, qui Abrahæ benedixit: & ab eo accepit decimas? Maior enim est ille cui decimæ dátur, quàm qui tribuit. Maior itaque non immeritò fuit Melchizedech, eò quòd illū figurabat, qui fuisse dicitur sacerdos secundum ipsius ordinem, & qui fuit verus Rex iustus, vt nomen ipsius Melchizedech indicat, quod Rex meus iustus interpretatur. Verus enim Rex iustus fuit ille, de quo Ieremias inquit: In diebus illis suscitabo Dauid germen iustum, & regnabit Rex, & sapiens erit. Sed amoto figurato non minor fuit Abraham, qui dedit decimas de כל col (vt Hebræi dicunt) id est, de mensura illa decima, omnium bonorum plenissima, quam possidebat in hæreditatem (vt Zohar, & post eum author Portæ lucis testantur) & qui fuit pater multarum gentium, & pes primus diuini throni, vt secretiores Theologi dicūt. Reueritus autem fuit Melchizedech ipse Abraham, tanquam sacerdotem in terra illa sancta, vbi & Rex erat.

Psalm. 109. Hebr. 6. Ierem. 23. Zohar. Porta lucis. Secr. theol.

Genes. 15.

116 Cur scriptum est, quòd eduxit Dominus Abraham foras? An vt ostenderet ei stellas (sicut textus innuit) quia fortè eas in domo videre non poterat? an (vt altiùs conscendamus) eduxit ipsum foras, id est, extra carnē aut terminos naturalis ordinis, vt ostenderet ei stellas illas, de quibus Apostolus ait: Sicut stella differt à stella in claritate: sic sanctus à sancto in gloria. Nam sicut stellæ præsunt & influunt corporibus inferioribus, sic Angeli custodes iis, quibus præsunt. Angeli autem stellæ sunt, de quibus Propheta: Qui numerat multitudinem stellarum, & omnibus eis nomina vocat. Quos Angelos vt ipse Abrahā videret, Deus eleuauit ipsum: vt videlicet inde cognosceret innumerabilem multitudinem ab eis custodiendam. Hinc dixit ei Deus: Numera stellas si potes, sic enim erit semen tuum.

1. Cor. 15. Psalm. 146.

Genes. 15.

117 Quomodo fides Abrahæ reputata fuit ei ad iustitiam? Nam scriptū est: Credidit Abraham Deo, & reputatum est illi ad iustitiam. Nónne veritas literæ habet צדקה zedachah: quod non propriè iustitiam iudicialem

vel communem significat:sed iustitiam distributiuā,seu pietatem in Deū: vt reor hîc accipi debere? & hoc est proprium credere & adhærere Deo. Vnde malè sentiunt quidam hinc arguētes,quòd sola fides sufficiat ad salutem animarum.Nam ex illis verbis nō elicitur, nisi quòd ille actus credendi reputatus fuit in debitum cultum pietatis:nō autem in omnimodā & sufficientē iustitiam penitus iustificantem:cùm alibi dicatur,quòd fuerit gratus Deo,eò quòd obseruauerit totam legem, omnia mandata,omniáque statuta.Hinc nedum ex fide,sed ex operibus fuit Deo gratus. *Ibidem 26.*

118 Cur in populū Israeliticum,nondum natū,lata fuit sententia,vt esset captiuus in Ægypto quadringentis annis?An id fuit(vt aliqui opinantur)in purgationē erroris Abrahæ,qui animas quadringentas Sodomorū è captiuitate & tyrannide quatuor regū Amraphel videlicet & sociorum ereptas,dedit ipsi regi Sodomorū? cùm eas è captiuitate liberatas tanquā suas diuino cultui(vt sui moris erat)applicare potuisset.Dicunt enim Hebræi quòd Abraham consueuerat animas quascunque poterat, ad diuinū cultum deducere.Hinc scriptum est:tulitque animas quas fecerat in Haran:nō enim ibi filios habuit,sed fecerat animas,eas(vt dictum est)ad Dei cultum deducens. Et isti sunt trecenti & decem & octo vernaculi: quos expediuit pro liberatione Lot.An vt præuia oppressione æquanimiter tolerata expurgatus populus legem Dei suscipere mereretur? *Genes.15.* *Ibidem 14.* *Hebræi.* *Genes.12.* *Ibidem 14.*

119 Cur Sara plena Spiritu sancto cessit ancillā Ægyptiam Abrahæ?an vt ex ea haberet filium?cùm ex proprio vtero habere nō posset, vt textus innuit.an (vt ad significatum figurę veniamus,in qua omnia patribus cōtingebant) quia Abrahā(qui pater multarū gentiū debebat esse, & vtriusque familię,inferioris videlicet & superioris,aut animalis & spiritualis:& cuius semini dāda erat lex,hominē animalē sanctificans:& Euangeliū,hominē superiorē & spiritualē sanctificans) habuit primò filiū,hominē animalē significantē,ex ancilla:postea spiritualē per filiū liberæ descriptum? Hinc Paulus huiusmodi mysterij non ignarus,inquit: Scriptū est,ꝙ Abrahā duos filios habuit,vnum de ancilla,& vnū de libera,sed qui de ancilla, secundum carnem natus est: qui autem de libera, per repromissionem: quæ sunt per allegoriam dicta.Postea prosequitur de lege seruitutis,data in monte Sina,coniuncto Ierusalem supernæ:vnde venit Euangelium. *Genes.16.* *1.Corin. 10* *Galat.4.*

120 Cur scriptum est de Ismahele: Manus eius contra omnes & manus omniū cōtra ipsum?an de Hagarenis ibi præcipuè est sermo,qui nūc Arabes dicūtur,habitātes recta linea protracti post terrā, patribus & semini legitimo Abrahæ promissam?contra hos enim semper pugnauerūt,& hactenus pugnant habitatores regionis illius,& ipsi cōtra eos. Quæ familia Hagarenorū adeò multiplicata,auctáq; est, vt extensa sit per totā Africā, vsq; ad extremam Mauritaniā & mare Atlanticū:an(vt meliora sensa tangamus)quia Ismahel,i. homo animalis semper pugnat cōtra spiritualem, & è conuerso:Iuxta illud Apostoli, Caro concupiscit aduersus spiritum: spiritus autem aduersus carnem:hæc enim sibi inuicem aduersantur. *Genes.16.* *Galat 5.*

121 Cur Deus Abrahæ mutauit nomen, addens vnū ה he, quod quinq;

ſignificat? An per nomen renouatum denotaretur renouatus homo? ...
literæ huius nominis Abrahã de nouo impoſiti, tot reddunt in num...
quot reddunt literæ huius ſententiæ ברא אדם bara adam, i. creauit ho...
nẽ, ducenta videlicet & quadraginta octo. an deduxit nomen Abrahæ...
hunc numerum, vt innueret: quod dediſſet ei virtutẽ obſeruandi duce...
& quadraginta octo præcepta affirmatiua? Hinc præmiſit: Ambula cor...
me, & eſto perfectus: quia videlicet dabo tibi omnimodã virtutem, qua
omnia præcepta ſeruare poſſis. Quæ virtus denotatur per totidem oſſa,
quæ ſunt in corpore humano, ducenta videlicet & quadraginta octo.

Ibidem. 122 Cur Deus Sarai mutauit nomẽ, vt inde appellaretur Sarah? An puerilia ſunt hæc? non quippe, ſed myſteriis plena. Detraxit enim י iod, quod decem importat, & tradidit ה he, quod numerum quinarium ſignat: in-
Ibidem 2. nuens quod illud quinarium quod viro addiderat, à muliere abſtulerat. Et ſicut à primo parente aliquid acceperat ex quo mulierem formauerat, ita hìc à muliere aliquid accepit, quod viro renouato tradidit. Et hoc, vt pars animalis & fœminea diminueretur, & virilis & ſpiritualis augeretur: an vt ablata litera coronæ excelſæ à muliere daretur ei litera & character
1. Petr. 3. ſpiritus vitalis, vt viueret, nõ cum corona, ſed ſub dominio? iuxta illud Petri: Sarah obediebat Abrahæ, dominum eum vocans.

Geneſ. 17. 123 Cur circunciſio data fuit Abrahæ, in nouum fœdus? Nónne conueniens fuit, vt nouus homo nouo pacto fulciretur? Sed quid importat hęc circunciſio? nónne diminutionem cócupiſcentiæ ſignat? cùm iuſſum fuerit diminui carnem & ſanguinẽ à membro concupiſcentiæ. Quod voluit Deus fieri in ſignum veræ circunciſionis, quæ eſſe debet in corde: iuxta il-
Deuter. 30. lud Deuter. Circuncidet Dominus Deus tuus cor tuũ, & cor ſeminis tui, vt diligas Deum tuum ex toto corde tuo. De qua circunciſione loquitur
Coloſſ. 2. Apoſtolus, dicens: Circunciſi eſtis circunciſione non manufacta, in expoliatione carnis, ſed in circunciſione Chriſti conſepulti ei in baptiſmo.

124 Quomodo mulieres circunciſionis expertes expurgabãtur? An per ſacrificiũ aliquod: vt aliqui opinantur, nulla prorſus authoritate ſuffulti? an expiato homine expiata quoq; cenſebatur mulier, quæ eſt eadem caro
Geneſ. 7. cum viro? an (cùm ad purgationem capitis expurgentur cætera membra) expurgato viro qui eſt caput mulieris, purgabatur & ipſa mulier? Nam caput pro reliquis mẽbris medicinam ſumit. Hinc Chriſtus Eccleſiæ caput
1. Cor. 11. pro omnibus membris ſuis calicem bibit: an mulieri ſufficiebat vera circunciſio, quam nuper declarauimus in corde conſiſtere.

Epheſ. 5. 125 Cur expurgatio illa, & pactũ quod erat in ſanguine, mutatum fuit
Hebr. 9. in aquam? Nónne cùm omnis legalis expiatio fieret in ſanguine proprio, vel in ſanguine animaliũ, Euangelica debuit fieri in aqua, quæ clementiã ſignificat, facta videlicet prius expiatione ſufficientiſſima in ſanguine Re-
Ioan. 7. dẽptoris? Nam nobis danda erat aqua clementiæ, quam tradidit Redemptor, & ſpontè obtulit volentibus ſuſcipere. Et hoc effuſo iam ſanguine:
Heb. 9. vt dictum eſt. Vbi ſeruatur illud Apoſtoli: Omnia penè mũdantur in ſanguine, & ſine ſanguinis effuſione non fit remiſſio.

126 Aqua baptismalis éstne in signum, an tanquam causa operans? Nónne Augustinus ait: Detrahe verbum ab aqua, quid est aqua nisi aqua? Hinc elicitur, quòd magis defertur verbo quàm aquę. [redacted] Propterea dicitur sacramentum, quod est sacrę rei signum: sacra autem res est virtus illius, de quo inquit Apostolus: Purgationem peccatorum faciẽs, sedet ad dexteram maiestatis in excelsis. Ipse enim virtute verbi & [redacted] aquæ purgat & sanat, vnde Propheta canit: Misit verbum suum, & sanauit eos. Et Christus ait: Vos mundi estis propter sermonem, quem ego locutus sum vobis. *1 q. 1. c. Detrahe.* *Hebr. 1.* *Psalmo 106* *Ioan. 15.*

127 Si Christus purgat, cur mutatũ fuit signum? Nónne videmus Deũ (nõ ex parte sui, qui est immutabilis, sed propter nos, qui successione quadam temporum viuimus) pro diuersitate temporum diuersa signa immutare? hinc Sap. ait. Immuta signa, innoua mirabilia. Et hoc semper in melius, vt moris est optimi artificis. Nam melius est sacrificium quod cõmemoramus, quàm omnia sacrificia omniũ animalium. Vnde Paulus ait: Per amplius & perfectius quàm in sanguine hircorum aut vitulorum. Et melior est baptismus circuncisione, & melius est Euangelium, quàm lex. *Ecclesia. 36.* *Hebr. 9.*

128 Quis verè tollit sordes & maculas ab anima? Nónne Christus, de quo Præcursor ait: Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi? Nam (teste Isaia) liuore eius sanati sumus. Hinc Iohannes inquit: Qui lauit nos in sanguine suo. Et alibi: Ipse est propitiatio pro peccatis nostris: & quia lauat & potat, hinc vocat seipsum aquam. Per quam aquam sicut omnia producta sunt: ita quoque omnia regenerãtur: vt idem sit generationis & regenerationis principium. Ipse igitur Christus tollit sordes, virtute diuinitatis tanquam causæ agentis, virtute aquea, veluti proprietate quadam accommodata: humana verò natura mediãte, quæ oblata fuit in hostiam & sacrificium propitiatorium in ara crucis, per sanguinem tanquam per precium tribunali iusticiæ satisfaciens: anima quoque vera, quam posuit pro ouibus, vt per ipsam expiaret sordes totius posteritatis, in generatione spirituali acquisitæ. *Ioan. 1.* *Isaiæ 53.* *Apocal. 1.* *1. Ioan. 2. 4.* *Ioan. 4.*

129 Si Christus sanat, cur angelus quidam dicitur Raphael, i. medicina Dei? Nónne Christus seipsum esse medicum innuit, dicẽs: Nõ est opus valentibus medicus, sed malè habentibus. Et Lucas de ipso loquẽs, ait: Virtus de illo exibat, & sanabat omnes. Si igitur Raphaeli attribuitur virtus sanãdi, id fit tanquã ministro & medio inter solẽ supramundanũ, & solẽ hunc nobis visibilem, qui & Phœbus dicitur: cuius filius Æsculapius medicinæ inuentor fingitur. Nã solis virtus est à Raphaele, qui medicina Dei dicitur. Et hoc secundũ influxũ loci & mensuræ, à qua Christus venit: de quo scriptum est: Misit me Dominus sanare cõtritos corde. Et Petrus inquit: Pertransiit benefaciendo, & sanando omnes oppressos à Diabolo. *Matth. 9.* *Marc. 2.* *Luce 5. 6.* *Ibidem 4.* *Actor. 10.*

130 Quæ est aqua munda, de qua in Ezechiele fit mentio? Nónne (præter ea quæ suprà diximus) est vera aqua, prouenięns ab illo fonte: de *Ezech. 36.*

Ierem. 2. *Psalm. 35.* *Zachar. 13.* *Ioan. 3.* quo in Ieremia dicitur: Me dereliquerunt fontem aquæ viuæ: Et Propheta: Quoniam apud te est fons vitæ. Quod clarius referans Zacharias, ait: Erit [redacted] Dauid, & habitantibus Ierusalem in ablutionem [redacted]

error *cauté*

sancto,nō intrabit in regnū Dei: [redacted]

Ibidem 4. *Ibidem 7.*

[redacted]:vt Euangelist[redacted]t.

131 Si aqua est tam salubris, cur per ipsam Deus mundum puniuit? An quia aqua salubris est diuina: hæc autem suffocās est elementaris? an quia eadem aqua benefacit: & nocet? sicut de Christo Simehon prophetauit, dicens: Ecce positus est hic in ruinam, & in resurrectionem multorum in Israel. Quemadmodum etiam de seipso ait Deus: Ego occidam, & ego viuere faciam: percuriam, & sanabo.

Genes. 7. *Luce 2.* *Deuter. 32.*

132 Quis apparuit Abrahæ ad ostium tabernaculi in conualle Mamre? An fuit Deus, & tota Trinitas? Scriptū est enim: Cúmq; eleuasset oculos: apparuerunt ei tres viri stantes prope eum. An fuerunt (vt Hebræi dicūt) tres Angeli, Michael videlicet, Gabriel & Raphael: quorum vnusquisque personam aliquam sanctissimæ Trinitatis repræsentabat, secundū conuenientiam sapientibus notam? Hinc, quia omnes tres illi vnum Deū, quamuis in tres personas distinctum referebāt: Abrahā adorabat vnicū Deum, quem ipsi repræsentabant. Et aliquando in plurali loquebatur: repræsentantibus videlicet, dicens: Confortetur cor vestrum, & postea transibitis.

Genes. 18. *Hebrai.*

133 Si Deum cognouit mittētem, & angelos missos, cur præparauit panes & carnem in cibum? An vt satisfaceret naturæ humanæ: in cuius forma ipsi apparuerant? an vt reipsa comederent? sicut etiā comedit Christus post resurrectionem, quando iam naturam spiritualem assumpserat, & in angelum mutatus fuerat, iuxta illud: Et erunt sicut angeli Dei. an (vt ad figuratū veniamus) quia sicut Deus oblectatur odore sacrificiorum (prout scriptum est: Odoratúsque est Dominus odorem suauitatis) sic pascitur etiam obsequio charitatis impenso? iuxta illud Saluatoris: Quod vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis: Præmiserat enim, Esuriui, & dedistis mihi manducare.

Genes. 12. *Luca 24.* *Matth. 22.* *Genes. 8.* *Matth. 25.*

134 Cur venerunt tres angeli ad annunciandum partum Saræ: ad excidium verò Sodomæ duo tantùm inuenti sunt? An quia ad fœlix negociū prænunciandū requirebatur numerus ternarius, quo Deus gaudet: ad exterminium autem illud, binarius competebat: qui (vt Hieronym. ait) semper est infaustus? an quia ad benignum effectū concurrere voluit tota Trinitas, per tres angelos repræsentata: ad iudicium verò prosequendum sicut pater misericordiarum non concurrit: ita nec angelus qui ipsum referebat? Pater enim (vt Christus perhibet) non iudicat quēquam, sed omne iudicium dedit filio, & Spiritui sancto videlicet? Hinc & iudicium diluuij vniuersalis, & hoc particulare factum fuit in aqua, quæ filium repræsen-

Genes. 18. 19 *Hieronym.* *Ioan. 5.*

tat,& in igne Spiritum sanctum denotāte:vt alibi dictum est. Sicut enim *Psalmo 32*
facturam mundi vtrique commisit pater(vt in Psalm.dicitur.Verbo Domini cœli firmati sunt, & spiritu oris eius omnis virtus eorum) sic per vtrumque regenerationem & iudicium exequitur.

135 Cur Abraham loquens cum Deo,dixit:Ego sum puluis & cinis?An *Genes.18.*
id dixit ex mera humilitate?An cum mysterio locutus est? Nam hæc duo mixta viliora & inutiliora sunt, quàm separata. Cinis enim seorsum sumpta valet pro ramno conficiendo. Puluis autem aqua madefacta frugifera redditur. Immixta verò hæc duo penitus inutilia sunt. An puluerem se vocauit,alludens ad id quod scriptum est:Puluis es,& in puluerem reuerteris: cinerem verò, quia crematur corpus humanum per ignem illum, de quo Apostolus:Vniuscuiusque opus quale fuerit, ignis probabit? *Ibidem 3.* *1.Corin.3*

136 Cur Abraham deprecando pro Sodomæis incipit à quinquagenario numero,& desinit in denariū? An à quinquagenario incœpit,tanquā à numero remissionis, vt facilius veniam impetraret? an quia decem pro qualibet ciuitate præsupposuit:numerum quidem completum,& qui facit rempub.apud Hebræos:quæ facilius exauditur, quàm numerus diminutus?hinc Deus statim consensit. Postea Abraham diminuit semper numerum in proportiones ciuitatibus æquales vsque ad denarium,numerū quidem completū, in quo continebātur duo pro qualibet ciuitate, iuxta illud Saluatoris:Si duo ex vobis consenserint super terrā de omni re quācunque petierint, fiet illis à patre meo. An quia non sufficiebat numerus minor denario,quia tēpore diluuij octo non saluarunt mundum?an quia placādus erat ille denarius supramundanus in eorū vindictā prouocatus? *Genes.18.* *Matth.18*

137 Ad quem locū reuersus est Abrahā, completo colloquio cum Deo habito?an ad domum suā in Hebron?nam in textu dicitur:Et reuersus est Abrahā ad locum suū:An(vt allegoriā conscendamus:quò potissimè tendit tota descriptio libri Geneseos)explorauerat pater Abraham multa loca esse in domo patris æterni?hinc nunc ad vnum,nunc ad alium locū recurrebat:vt nomina quibus ipse vtebatur,indicāt apud sapientes. Et hoc, vt ab aliquo ipsorum locorum veniā(si fieri posset)impetraret. Sicut è cōuerso Bilaham tentauit diuersa loca,offerens in quolibet illorum sacrificium,Vt ab aliquo ipsorum impetraret,vnde Israel malediceret: nō enim erat horum sacramentorum ignarus. Videns igitur Abraham, quòd non inueniebat locum vnde veniam impetraret, reuersus est ad locum suum meridionalem videlicet,vbi tentoria figere consueuerat. *Genes.18.* *Numer. 23* *Genes.18.*

138 Quare Lot cum filiabus petiit saluari in צער Zohar?pro quo cōmunis æditio habet Segor. An quia paruula erat, paruúmq; populū cōtinēs? hinc facilius veniā,pro populo illo impetrare sperabat. צער Zohar enim tunc vocabatur ciuitas illa, quod paruulā significat, quæ prius vocabatur Balè,postea Salissa:vt Hieron.perhibet. An quia Lot vir vnus cū duabus filiabus,quæ æquiualebant vni viro,poterat saluare ciuitatem vnā, prout impetrauerat Abraham, salutem videlicet quinque ciuitatū in decē viris? *Genes.19.* *Hieronym.*

139 Quare vxor Lot retrò aspiciens conuersa est in statuam salis? an, vt *Genes.18.*

esset in aliorum condimentum, ne videlicet quis præsumeret Dei maledi-
Genes. 19. ctionem contemnere, atque vt vnusquisque disceret quàm graue delictũ
Lucæ 9. sit, arreptum Dei iter deserere? iuxta illud Saluatoris: Nemo mittens manum ad aratrum, & aspiciens retrò aptus est regno Dei. An id in figuram hominis animalis factũ est, qui facilè solet reuerti velut sus ad volutabrũ-
2. Petr. 2. luti, vt Petrus ait: Quemadmodum fecerũt homines animales in deserto
Exodi 16. ad carnes & cibos Ægyptios suspirantes, hinc Saluator dixit: Memores e-
Lucæ 17. stote vxoris Lot.

140 Cur Hagar concepto Ismahele, Saram despexit? An quia commu-
Genes. 16. Gal. 4. niter fieri solet vt intumescat quispiam, videns se in aliquo aliis præstare? an (vt Apostolus sentit) quia semper is qui est secũdum carnem, persequitur eum qui est secundum Spiritum. Hinc Hagar mater hominis animalis despiciebat Saram, futuram matrem hominis melioris & spiritualis. Pari
Genes. 21. ratione Ismahel animalis homo, ludebat cũ Izahac spirituali, quærens op-
zohar primere ipsum, & ad malum cultum deducere (vt Zohar ait) Ægyptiorũ videlicet, & aduersantium vitę spirituali, iuxta illud Saluatoris: Si me per-
Ioan. 15. secuti sunt, homines videlicet animales: & vos persequentur, qui estis homines spirituales.

141 Cur dictũ est Abrahæ: Eiice ancillã, & filium eius? An vt indulgeret
Genes. 21. Galat. 4. vxori? Sed quid hæc inter tot tantáq; sacramenta libri huius: mysteriis (vt dictum est) vndique pleni? an igitur, ne filius ancillæ esset hæres cũ filio liberæ, vt ibidẽ habetur, & à Paulo cõfirmatur? an vt inde doceremur abiiciendũ esse hominem animalẽ & voluptatem? iuxta illud Saluatoris: Qui perdiderit & destruxerit vel abiecerit animã suam, voluptatẽ videlicet a-
Ioannis 12. nimalẽ, in hoc mundo, in vitam æternã custodit eam. Quãdo videlicet resurget animalis homo in hominem spiritualem, vt vterq; beatificetur.

142 Cur Abrahã concubuit cum ancilla Ægyptia, vt haberet Ismahelẽ?
Genes. 16 An vt ex influxu animali generaret hominẽ animalem, & pater esset vtriusque familiæ, animalis videlicet & spiritualis? Hinc & pater multatũ gẽtiũ (sicut promiserat ei Deus) effectus est. An vt inde susciperet aurũ & in-
Ibidem 12. fluxum rerũ temporalium, quæ omnia extrinsecus parta filiis concubinarum relinqueret? Nam omnia quæ ipsi propria erant, Izahac vero ac legi-
Ibidem 25. timo hæredi reliquit, filiis autẽ cõcubinarũ dedit munera: vt habetur, vbi de ipsius testimonio agitur: ab Ægyptiaco enim influxu illa proueniunt.

143 Quid profuit oratio Abrahæ pro Ismahele facta? nónne scriptũ est.
Genes. 17. Etiam pro Ismahele exaudiui te. Sed ad quid exaudiuit, cùm iam expulsus fuisset cum matre? Nónne subinfertur. Ecce benedicam ei, & augebo &
Ibidem 16. multiplicabo eum valde: duodecim duces generabit, & faciam illum crescere in gentem magnã? Semper enim Deus duplici familia oblectatus est, superiori videlicet & inferiori, spirituali & animali, libera & seruili: de qua
Galat. 4. Paulus apertè cum Galatis tractat. Hinc nati sunt duodecim principes in-
Hebræi. feriores, iuxta duodecim principes superiores, & turba magna inferior contra turbam magnã superiorem. Dolẽt autem Hebræi de oratione nimis efficaci facta ab Abraham pro Ismahelitis vel Hagarenis, qui tempo-

ribus nostris Turcæ & Arabes seu Mahumetici dicuntur. Nam adeò prosperantur, vt filiis liberæ quodammodo præualeant. Id tamen (vt reor) diuina dispositione factum est, vt habeat Deus in domo sua seruilem & liberam familiam copiosam, vt Paulus innuere videtur. *Galat. 4.*

144 Cur Abraham dixit Abimelech regi Geraræ, quòd Sara esset soror eius, timens pulchritudini eius cùm iam annosa esset? Nónne (vt diximus) hæc per allegoriam scripta sunt? Nam per Saram, sapientia rerum diuinarum intelligitur, quam nec Pharaho, nec Abimelech merebantur accipere, cùm ambo essent addicti scientiis profanis & peregrinis, quas ritè Boetius [redacted] steriléq; [redacted] Sara, i. sapientia rerum [redacted] si modò diuinam pulchritudi[redacted] vel sororē Pharahoni & Abimelech: quia [redacted] *Genes. 20.* *Boetius.* *Genes. 20.* *Plotinus c. 9 de pulchro.* *Sapien. 7.*

145 [redacted] cū Abimelech [redacted] Nónne [redacted] stus consentiendū esse (dum sumus in via) ne dum extraneo, [redacted] sario? Et hoc, dummodò ex huiusmodi conuentione non offendatur Deus, nec anima. Conuenerunt autē Abrahā & Abimelech ne alter alterum offenderet, maximè quoad puteum effossum ab Abrahā: puteum (inquā) sacramentalem, de quo statim dicemus. Septem verò agnas statuit in testimoniū iuramenti videlicet, qđ in septenario fit, sicut apertè docet author libri, qui Porta lucis inscribitur. Hinc vocabulū septenarij & iuramēti iisdem literis scribitur apud Hebræos. Iurātes enim adiuramus septē fontes aut canales influentes in Bersabah, i. puteū septē. Vndè si verū dicimus, influunt in nos bonū: sin autē obturantur. Hinc forsitā à sapientibus antiquis sancitū fuit, vt pro testamento condendo septē testes adhibeantur. *Genes. 21.* *Matth. 5.* *Porta lucis.*

146 Quis est puteus, quem fodiens Abrahā vocauit Bersebah, i. puteum septem? Nónne est ille Archetypi, ad cuius similitudinē cœli facti sunt? inter quos cœlos est Luna, de qua dicitur: Sicut Luna perfecta in æternum. De qua etiā Isaias ait: Erit lux Lunæ sicut lux Solis. Et de hoc puteo amplissimè habetur in Zohar. Et sicut Luna suscipit influxū omniū planetarū (vnde potest dici puteus septē, annumerando propriū influxum) sic Luna supramundana suscipit influxū septem canaliū, aut numinū, quibus respondent septē spiritus, qui (teste Iohanne) in conspectu throni Dei sunt, & per eos planetæ. Quē influxum Abrahā curauit deducere in puteū illū vt inde hauriret pro libito aquā in gaudio de fontibus Saluatoris, vt Isaias ait: Et hunc serui Abimelech indebitè sibi vendicare voluerunt. *Genes. 21.* *Psalmo 88.* *Isaie 30.* *Zohar* *Apocal. 1.* *Isaie 21.*

147 Cur nomen ciuitatis apud illum puteū fabricatę vocabatur Bersabah? Nónne quia hinc deducti fuerunt canales supramūdani ad puteū, de quo nuper diximus? Et hoc primò per orationem Abrahæ: deinde reducti *Genes. 26.*

per Izahac, quia iam obturatus fuerat à Philistiim, i. cadentibus. Hi autē fuerunt mali angeli qui iam à cœlo ceciderant aduersarij semper bonorū, omnémque bonum influū impedire quærentes. Quem locū possedit Dauid: hinc non sine causa dictum est, quòd regnauit Dauid à Dan vsq; Bersabah. Locus enim ille, qui alio nomine regnū dicitur, fuit peculiaris ipsi Dauid, qui fuit primus & excellentissimus rex de tribu Iehuda super vniuersum Israel, vt in 2. Reg. vol. dicitur. Et ideò præparauit omnia pro Dei templo ædificando, Dei cultum erexit: sacrósq; & celeberrimos hymnos, vbique gentium decantandos, composuit.

2. Reg. 24. *Ibidem 8.* *1. Paral. 28.*

Genes. 21. *Psalmo 103.* *Genes 2.* *Iacobi 1.*

148 [redacted]

Genes. 20 *Ibidem*

149 Quomodo mille argentei dati fuerūt Abrahæ ab Abimelech in velamen oculorum Saræ? An in recompensationem iniuriæ ei illatæ, auferēdo ab eo vxorē? Sed quomodo fuerunt in velamen oculorū Saræ? an, quia restituit vxorem, & donauit in signū, quòd malè acceperat, nec fuerat ea abusus? nam iussu Dei restituit & donauit, vt indicat numerus ille millenarius diuinus: vt alibi dictum est. Dedit quoq; Abrahæ numerum diuinum, in signū quòd Deus erat cum eo, sicut ipsi Abimelech à Deo dictum fuerat. Redde vxorem viro suo, quia Propheta est, & orabit pro te, & viues.

Genes. 15. *Zohar*

150 Cur Sara primùm fuit sterilis & postea fœcunda? Nónne Sara fuit sterilis via naturali? Quod cognoscens Abraham per suam (vt Zohar inquit) astrologiam, dixit: Domine Deus quid dabis mihi: quam videlicet mercedem vitæ, cùm ego sim sterilis, & quasi maledictus: hinc scriptū est: Eduxítque eum foràs, extra videlicet astrologiam cœlorum, & postea dixit illi: Sic erit semen tuum, i. ab influxu cœlis materialibus superiori erit semen tuum, à cœlo videlicet supramūdano. Nam illud sic, quod hebraicè כה coh dicitur, denotat (teste eodem Zohar) locum quendam archetypi, vnde venit fœcunditas filiorum, & locum præcipuè vnde venit Izahac. Et ideò vt innueret, quòd non à cœlo materiali, neq; à naturæ ordine, sed à cœlo supramundano esse debebat Abrahæ fœcunditas: distulit Deus dare prolem Saræ, quousque transiret tempus generandi, vt in Genesi habetur.

Genes. 18. *Ibidem* *Zohar*

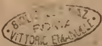
151 Cur risit Sara, dū angelus ei partū nunciaret, & cur ipse angelus eā redarguit? An propter inexpectatum nuncium tanquā de re noua risit? sicut communiter euenire solet: an (vt altiùs cum Zohar conscendamus)

risit de coniunctione ignis cum aqua, masculi & fœminæ, lateris dextri & sinistri? Vnde naturalis risus & lætitia. Iuxta illud. Læua eius sub capite meo: & dextra illius amplexabitur me. An risit, quia impossibile existimabat id, quod nihilominus appetebat? Sicut sæpè contingit. Hinc ipsa dixit. Postquam consenui, & Dominus meus vetulus est: voluptati operam dabo? an redarguit eam, quia irriserat, veluti incredula? Quod negauit offendens: vt fugeret offensam. Vnde non redarguit eam Angelus de risu: sed de irrisione ob incredulitatē facta. Nam risum illū adeò gratū Deus habuit: vt iusserit imponi puero nomē ab illo risu, Izahac videlicet. *Cant. 2.*

152 Cur tentauit Deus Abraham, vt filium immolaret? an, vt, quemadmodum ipse probatus fuerat, quo ad corpus: quando Chaldæi proiecerunt ipsum in fornacem, quia nolebat ab vnius Dei cultu recedere: probatúsque in rebus & patria: quando Deus iussit ei omnia relinquere: Sic probaretur in filio: quem Pater non minus diligit? quàm seipsum: vt quantò magis probatus & tentatus esset, tanto altius vexillum eius tolleretur? Tentare enim & eleuare eodem vocabulo apud Hebræos dicuntur: נסה nesach videlicet. Vt ibi. Eleuatum est super nos lumen vultus tui domine. Pro quo communis æditio habet signatum. an, vt immolaret Izahac idest risum in figuram illius, in quo pater æternus ridet, & benè sibi complacet? an, vt quàm optimè colligaretur Abraham cum Izahac? Et hoc vt ex illis extremis generaretur Iahacob medius: in cuius domo regnat Mediator. *Gen. 22.* *Ibi. 12.* *Psal. 4.* *Luca 1.*

153 Vbi iussus fuit immolari Izahac? Nonnè in monte, qui dicitur Moriath, aut Dominus videbit, intentionem videlicet Abrahæ? Sicut de Habel scriptum est. Respexit Deus ad Habel & ad munera eius. Sed vbi est locus iste? Nonnè in Ierusalem, quæ iccircò dicta est visio pacis: quæ prius Salem, idest pax dicebatur? Hæc autem pax fuit ostensa mortalibus post oblationem Izahac: figurantis illum, qui per sanguinem suum pacificauit ea, quæ in cœlis & in terris sunt: vt Apostolus ait. In hoc quoque monte ædificatum fuit templum, quod est pars Ierusalem. Qui mons perpendiculariter existit (vt sapientes asserunt) sub templo supramundano: de quo dicitur Dominus in templo sancto suo: Dominus in cœlo sedes eius. *Genes 22* *Ibidem 4* *Col 1.* *2. Par. 3.* *Psal 10.*

154 Quomodò ad montē illum perrexit Abraham cum filio? Nonnè tot sunt sacramenta, quot sententiæ, huius historiæ? Primò enim scriptū est, ꝙ strauit asinum, corpus videlicet, & hominem animalem, tanquam indignum tam sublimi mysterio. Secundò, iuit cum duobus iuuenibus, idest duobus populis, pro quibus Izahac in figuram offerebatur. Futurus enim erat pater Iahacob & Hesau, Israelitarum videlicet & Idumæorum: pro quorum quolibet impetrauit fauorem, oblatus in figuram Christi, pro salute Israel & Gentium, & pro salute hominis animalis & spiritualis immolari. Iuxta illud. Homines & iumenta saluabis Domine. Tertiò portabat ligna, figurantia ligna Crucis, in remedium peccati per lignum commissi electæ. Quartò habebat gladium & ignem: quem Iesus venit mit- *Genes. 22.* *Psal. 35.* *Mat. 10.*

Luca. 2. teret in terram: vt ipsemet testatur, Quintò applicuerunt die tertio: quo homo perfectè purificatur. Sextò pergebant pariter, in voluntate videlicet. Hinc pariter meruerunt offerens & oblatus.

Genes. 22. 155 Cur Angelus Domini vocans Abraham de cœlo vocem geminauit? Nonnè magnum est hic sacramentum? Nam quando Deus vocat aliquem viua voce, quæ est superior gradus prophetia, semper vocem geminat: vt denotet gradum, in quo ille erat: & gradum, ad quem assumitur. Sic enim vocauit Mosem in Sina: & ex pastore fecit ipsum Regẽ ac ducẽ populi sui. Sic vocauit Samuelẽ: & ex ministro fecit eũ sacerdotem summum. Pari modo vocauit Saulum: & ex persecutore fecit ipsum Apostolum. Ideò volens ad altiorem gradũ deducere Abrahã, vocem geminauit.

Exodi 3. 1. Reg. 3. Acto. 9

Gen. 22. 156 Quid meruit Abraham offerens filium in holocaustum? Nonnè dixit ei Deus, Quia fecisti hanc rem, & non pepercisti vnigenitò filio tuo propter me: multiplicabo semen tuum, sicut Stellas cœli (quò ad præcipuos electos) & sicut arenam maris: quò ad turbam, quam dinumerare nemo potest? Secundò compleuit Deus benedictionem iam promissam, quòd videlicet in eo, idest in semine eius benedicerentur vniuersæ cognationes terræ. Tertiò (& hoc fuit omnium maximum) ordinatus fuit in patrem illius Redemptoris, in quo omnes verè benedicendi erant: sicut scriptum est. In semine tuo benedicentur omnes gentes terræ. Postremò dicitur, quòd venerũt Bersabah simul, pater scilicet & filius Izahac: & habitauerunt ibi suscipientes ab illo puteo septenarij influxus quæcunque necessaria, & quæcunque desyderabilia. Nam puteus ille à Sapientibus dicitur כל, col. i. totũ: quod videlicet inferius tribui & cõmunicari potest.

Ibidem 12. Ibidem 22.

Hebrei Gen. 22. 157 Quotennis erat Izahac, quando oblatus fuit? Nonnè cõmunis Hebræorũ sententia est (vt etiã ex textu colligi potest) ꝙ esset triginta septem annorũ? Sed cur dictũ est. Tolle filium tuũ? Quomodo poterat Abraham senex & decrepitus portare filium tam grandẽ? an tulit ipsum demulcens & alliciens verbis blandis: quibus assentiens, obediensque Deo & patri ibat voluntariè? Sicut scriptum est. Pergebãt ergo pariter. Et hoc, in perfectam figuram illius: de quo dictum est. Oblatus est, quia ipse voluit. Et iterum. Sic Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret.

Ibidem. Isaiæ 53. Ioan. 3.

Gen. 22. Zohar. 158 Quid significat aries ille cornibus inter vepres hærens: & à quo præparatus fuit? an (vt Zochar asserit) præparatus ab angelo fuit: vt pro Izahac immolaretur? an hoc fuit in complementum figuræ illius: cuius suprema portio (diuinitas videlicet) per Izahac figurata: & pars inferior (humanitas videlicet) conditionibus & passionibus humanis irretita, oblata fuit: quàm optimè quidẽ per arietem figurata: qui pro peccato offerri consueuerat? sicut & Christus pro peccato oblatus est.

Gen. 23. 159 Cur tam solicitè curauit Abraham habere speluncam duplicem ab Ephron filio Chet pro sepulchro Saræ? an, vt honoraret sanctã vxorem, sepeliens eam in spelunca duplici? Sic enim sepeliri consueuerant magni viri. Sicut adhuc apparet in partibus illis multæ speluncæ duplices pro sepulchris optimatum: inter quas illa redemptoris cernitur. An, vt ad my-

ſteria veniamus) quia ſpelunca illa, in valle Hebron ſita, eſt propè campũ Damaſcenum: vbi primus homo dicitur veſtitus fuiſſe puluere terræ: & ibi in eum inſufflatum fuiſſe ſpiraculum vitarum: vt ſicut ſpiritus redibat ad deum ex illo loco, in quo datus fuerat: ſic ibidem corpus in puluerem reuerteretur: vbi de puluere primo ſumptum fuerat?

160 Quid myſterij continet in ſe ſpelunca illa duplex? Nonnè reſpōdet corpori noſtro: quod (ſecundum Platonem) duplex habemus: cœleſte videlicet & terreum? Nam terreum figuratur per anteriorem partem ſpeluncæ: cœleſte verò per interiorem, in qua ſepeliebantur cadauera. Vnde innuitur, quòd hoc corpus terreum tandem mutabitur in cœleſtē, immò in ſpirituale. Iuxta illud Apoſtoli. Seminatur, quod animale: ſurget, quod ſpirituale. Hinc (vt typicè loquendo inquit Zohar) ibi eſt porta ad paradiſum voluptatis: in quem intramus, corporibus noſtris in meliorem ſortem immutatis. Sicut de Henoch & Elia dicitur: qui cum corpore in hortum illum voluptatis intrarunt. Propterea patres Adam, Abrahã, Izahac, & Iacob ibidem cum vxoribus ſuis ſepeliri voluerunt. Vnde Hebron dicta fuit Chiriat arbah, id eſt ciuitas quatuor. *Plato.* *1. Cor. 15.* *Zohar.* *Ioſue. 14.* *Geneſ. 49*

161 Cur ex omnibus mulieribus tam diligenter ſolius Saræ vita, & in tractatu particulari deſcribitur? Nonnè deſcribitur mors Delboræ, Rachel, Miriam ſororis Moſi, & Suach vxoris Iehudæ: vt in locis ſuis habetur? Et ſi mors iſtarum deſcribitur: non tamen vitæ dies enumerantur: vt notat R. Ioze in Zohar. an igitur cum myſterio enumerantur omnes dies vitæ Saræ: quia ſemper vixit Deo, cum ſancta eſſet? Sicut innuit textus, dum ait, ꝙ mortua eſt in Hebron: ciuitate videlicet ſanctorũ patrum. Dies autem, quibus homo ſeruit peccato, non annumerãtur inter dies vitæ. Cum eo tēpore non viuat, ſed mortuus ſit. Hinc vitę aliarũ mulierum, quæ pro tēpore ſeruierunt peccato, non deſcribuntur. An (vt altius conſcēdamus) enumeratur in annis vitæ Saræ cētenarius numerus, denarius geminatus, & ſeptenarius (cum anima eius animalis per centenarium, ſpiritus per denarium, portio verò ſuperior per ſeptenarium, cum myſterio deſignentur) vt inde diſcamus, quòd vita Saræ perfecta fuit: vt illi numeri indicant? ſicut ſapientes optimè norunt. *Ibid. 23.* *R. Ioze.*

162 Cur Abraham vocatus fuit de terra ſua ad meliorē terram & vitam ſine fratre vel hærede? an id caſu occurrit? ſed quomodò caſu, cum in rebus tam ſacramētalibus nil penitus occurrerit ſine diuino ordine vel myſterio? an igitur, quia, cùm Abraham typum miſericordiæ & pietatis gereret, non debebat habere cohæredē tantæ hereditatis: ne diuideretur? Nec enim tantam eius plenitudinem habebat: quam poſſet aliis cōmunicare. Sicuti Chriſtus habuit: de cuius plenitudine (inquit Iohãnes) omnes nos accœpimus. Ideò cohęredes habuit: Iuxta illud Apoſtoli. Cohęredes autē Chriſti. An, quia Abraham veniens ex dextera hominem ſpiritualem ſignificat: cui non eſt frater in terra ſecundum carnem? Hinc Chriſtus cœleſtis homo, & pater ſpiritualium venit in mundum ſine fratre carnali. *Geneſ. 12* *Io. 1.* *Rom. 8.*

163 Izahac cur habuit fratrē, non quidem vterinum, ſed cōſanguineum

Genes. 16. tantùm? Nonne, quia Izahac totus procedens ex ſiniſtra parte, & è tribunali iuſtitiæ ſeueræ (vnde robur ad proficiendum: & vbi eſt vtraque mater) non debuit generari niſi ab illa, matre, per quam haberet hæredi-
Ibidem 25. tatem roboris & terroris: non autẽ ab illa: vnde generantur filij ſeueri iudicij, & hæredes Mammonę Ægypto preſidentis? Hinc non ſine myſterio Ægyptia fuit Iſmahelis mater. Vnde & ipſi Iſmaheli pater dedit munera (terũ temporaliũ videlicet) reſeruata vera hæreditate Izahac? Qui quidẽ Izahac ideò ſic appellatur, cũ habeat aliquã mixtionem cũ dextera: vnde pater erat: & vnde patris hæreditatem ſortitus eſt. Ex quarum partium commixtione (vt norunt Sapientes) oritur verum gaudium & riſus.

Genes. 24. 164 Cur Abraham contempſit Chananæis voluit, ꝙ Izahac acciperet vxorem de Padam Aram? an, quia Chananææ erant filiæ Chanahan, ab auo maledicti? an voluit, quòd vxorem duceret Aramæam & conterraneam: quia optimus erat illius regionis influxus? Quamuis ex idolorum cultu deprauatus eſſet. An, quia facilius conueniebat cum domeſticis, quam cum extraneis? an, vt vtroque influxu conuenienti acquireretur maior fauor? Conuenientia autem influxuum depræhẽditur ex idiomate ſatis: pleniſſimè verò ex characteribus conuenientibus. Inde enim tota gens & lingua hebraica prodiit. Dicant alij, quicquid velint de Heber: cũ non ab Heber, abnepote Sem filij Noeh (vt nonnulli dixerunt) ſed ab עבר habar, ideſt à tranſitu Hebræi dicti ſint: vt alibi diximus.

165 Cur Iahacob habuit germanum fratrem, ex iiſdẽ ſcilicet parentibus progenitũ? an, quia ipſe exiſtens in medio, ex vtroque latere participare
Ier. 1. debebat? Hinc, cum ſuſcœperit influxũ ex latere ſiniſtro & aquilonari (vnde omne malũ) ſatius fuit, vt malum inde veniens colligeretur in Heſau
Mal. 1. (quem odit Dominus) quàm ſi ſuſcœpiſſet in ſe? an, quia Iahacob homo cõpletus debuit habere deteriorẽ hominem: quem naſcens ſupplantaret,
Genes. 25. & 27. & à quo primogeniturã auferret, & pręriperet benedictionẽ: Vnde docemur caſtigandũ eſſe hominẽ animalem, & in ſeruitutẽ redigendum. Iuxta illud Apoſtoli. Caſtigo corpus meũ, & in ſeruitutẽ redigo. Et hoc, quouſ-
1. Cor. 9. Genes. 27. que veniat tempus excutiendi iugum ſeruitutis (vt in Geneſi dicitur) & cum ipſo homine ſpiritnali, per Iahacob figurato, regnandi.

Ibidem 24. 166 Quod ſignum exegit Elihezer, ſeruus Abraham à Deo, quo cognoſceret vxorem, Izahac præparatam? Nonnè dixit. Puella, cui dixero: inclina hydriam tuam, vt bibam: & illa non ſolum mihi, ſed & camelis potum dederit, ipſa eſt? an igitur peccauit Elihezer: cùm hoc videatur ſuperſtitio
Leuit. 19. vel indicium ſecundum Deum? Nam omina & auguria per legem dam-
Aug. nantur. Maxima eſt hic difficultas, quam Aug. ſoluere conatur, probans
Iſa. 7. 4. Reg. 20 ꝙ etiam à Deo dantur ſigna. Sicut datum fuit Achaz & Ezechiæ. Alibi ta-
Matth. 12. men dãnantur ſigna: cũ Chriſtus dicat. Generatio mala & adultera ſignũ quærit. Sciendũ eſt igitur, ꝙ ex intentione & modo dãnantur vel probantur ſigna. Si enim ad tentandũ ſigna petuntur, ea quidẽ damnantur. Iuxta
Deut. 6. illud Deuter. Non tentabis Dominum Deum tuũ. Ex modo etiam damnatur augurium, quando a beſtiis, vel ab iis, quę ad rem non pertinent, petitur.

Indicium autem & ſignum valde licitum eſſe reor, quando quis oratione præmiſſa (ſicut fecit Elihezer) attendit, ſi negocium bene ſuccedat.

167 Cur Elihezer petiit ſignũ in aqua, danda in potum? Nónne quia aqua miſericordiam, pietatem & clementiam Dei ſignificat? Hinc Chriſtus ipſam obtulit, dicẽs: Si quis ſitit, veniat ad me & bibat. Et cum Samaritana loquens, dixit: Si ſcires donum Dei, (i. pietatẽ quam veni impartiri vobis) & quis eſt qui loquitur tecũ (dator videlicet gratiæ & clementiæ) tu forſitan petiiſſes ab eo aquam viuã. Elihezer itaq; qui popoſcerat à Deo, vt faceret miſericordiam cum Abraham, ſignum petiit in aqua. *Geneſ. 24.* *Ioan. 7.* *Ibidem 4.*

168 Cur ſcriptum eſt, quòd Izahac hora veſpertina ſeceſſerat ad meditandum, in agrum? Nónne quia Izahac qui à fonte Aquilonari emanauit, veſpertinus fuit, vt antiqui Theologi docent? Hinc hora veſpertina egreſſus erat in agrum ad meditandum vel orandum. Nam שוח ſuach vtrumq; ſignificat. Orabat autem oratione veſpertina tanquam ipſi peculiari. Habitabat nihilominus in terra Auſtrali (ſicut dicit textus) quia hauriebat fauorem patris, qui totus meridionalis erat, vt alibi tactũ eſt. De fauore autem ei à patre præſtito, multis in locis habetur: ibi autẽ potiſſimè, vbi de negocio eius teſtamentario agitur. Nam dicitur, quòd dedit Abraham, omnia quæ poſſederat Izahac filio ſuo. *Geneſ. 24.* *Theol. anti.* *Geneſ 24.* *Ibidem 25.*

169 Cur Izahac ſuſcepturus vxorẽ ſuam Rebeccam, orauit? Nónne id fieri debuit in negocio tam arduo, quàm eſt indiſſolubile vinculũ matrimonij? Primò enim orandum eſt, vt occurrat illa quam Deus è cœlo tradidit. Secundò, vt vir & vxor in illa æterna cohabitatione, pacificè viuãt. Tertiò, vt filij generentur grati Deo, in ædificationem familiæ, & in parẽtum conſolationem. An orando diſpoſuit ſe Izahac, vt ſuſciperet gratiam Spiritus ſancti, quam videbat fulgere in Rebecca? ſicut ſapientes Hebræi docent, & Zohar præcipuè. *Ibidem 24.* *Sap. Hebr.* *Zohar*

170 Cur Izahac introduxit Rebeccam in tabernaculum matris ſuæ? an quia id communiter fieri conſueuerat? an vt innueret vxorem illam ſuſceptam loco matris, quam ex eadem familia, & eadem refertam ſanctitate ſuſceperat? an (vt ad altiora conſcendamus) per tentorium fons ſupramũdanus, vnde venerat Sara & Rebecca, deſignatur? Hinc (vt Zohar inquit) quod fuit Sara Abrahæ, id fuit Rebecca Izahac: & Rachel Iahacob. Lea verò aliò tendit: vt ipſemet Zohar perhibet. *Geneſ. 24.* *Zohar* *Idem*

171 Cur Abraham vir adeò cœleſtis, non contentus vna vxore, aliam ſuper induxit, & denique tertiam? Nónne Paulus myſterium ſecundæ referans, ait: Scriptum eſt, quòd Abraham duos filios habuit, vnum ex ancilla, & vnum ex libera. Sed qui ex ancilla, ſecundũ carnem natus eſt, qui autem ex libera per repromiſſionẽ. Quæ ſunt per allegoriam dicta: quod alibi latiùs diſſeruimus. Tertiã verò vxorem ſuſcepit: vt adimpleretur illud, quod dictum ei fuerat. Eríſque pater multarum gentium. Ex Chetura enim tertia vxore ſex filios habuit, qui fuerunt patres ſex familiarum: quę in alios etiam ramos diuiſæ ſunt. Inter quas familias fuerunt Madianitæ, ex quibus Moſes vxorẽ ſuſcepit. Nec tamen deſunt qui dicunt hanc Che- *Geneſ. 25.* *Galat. 4.* *Geneſ. 17.* *Ibidem 25.* *Exodi 2.*

turam fuisse Hagar. Quæ si eadem fuit, in ipsa quóque eadem mysteria locum habent.

172 Cur Izahac vna tantum vxore contentus fuit? an, quia nedum sacerdos, sed in sacrificium oblatus vna tantum vxore cõtentus esse debuit? *Leuit.21.* cum lege sancitum sit, quòd sacerdos nec secundam, nec ab alio violatam vxorem ducat. An, quia totus igneus & ex sinistra & aquilonari parte, non debebat per aliud coniugium aperire fontes illos igneos? Satis enim *Malac.1.* immunditiæ contraxerat ex vno coniugio, quam diffudit in Hesau: qui iccircò nondum natus, à Deo odio habitus est: vt Malachias ait.

Gen.29.30 173 Cur Iahacob nec vna nec duabus contentus etiam cũ quarta muliere coniunctus est? nonnè cum duabus sororibus commixus est: quia in prima decœptus fuerat: & cum ancillis, cedens æmulationi vxorum? Sed nunquid hæc quasi ludicra, & suis absque mysteriis, sacratissimis eloquiis interseruntur? non quippè. An igitur Iahacob perfectus, cum vtraque parte misceri debuit: & vtranque vitam ducere, contemplatiuam videlicet & actiuam: & ex vtraque reportare fructum: nec tantum ex dominabus, sed etiam ex ancillis: vt fructus cõtemplationis esset per vxorem scilicet Deum, & per ancillam scilicet creaturam: & fructum operis colligeret non tantum ex oblatis Deo: sed etiam proximo: vt alibi dictum est? an, vt ex quatuor mulieribus produceret familiam completam, in quatuor mundi partes diuidendam? Vnaquæque enim earum ex sua parte seu regione processerat.

Gen.18.25 174 Quomodo Abraham, qui generatione Izahac, senẽ & quasi ad generandu impotentem sese iudicabat, triginta & septem annis interpositis post mortẽ Saræ, Cheturam duxit in vxorem: & ex ea sex filios habuit? an forte Abraham decipiebatur? sed haud quippè hæc digna forent tantis *Psal.105.* monumentis. an igitur renouatus fuit? Iuxta illud Prophetæ. Renouabitur, vt aquila, iuuentus tua. Sicut enim Moses diuino fauore conseruatus fuit, vt centesimum & vicesimum ætatis annum agens, nec oculos cali- *Deut. vlti.* gantes, nec dentem diminutum senserit (vt in Deuteronomio scribitur) idest quòd non hebetauerit eius sensus aut intellectus, nec robut virtutis defecerit: sic Abraham quoque renouatus fuit.

Genes 25 27. 49. 175 Cur Abraham non benedixit filium suum Izahac: sicut ipse Izahac & Iahacob erga filios suos fecerunt? an, quia nondum erat expurgata familia? sicut fuit tẽpore Iahacob, scoria & infecto semine prius in Ismahelem, postea in Hesau dimisso. an, quia debebat propagari familia illa electa in duodecim ramos, numerum quidem primò crescentem, antequàm benediceretur? sed, cùm Abraham esset piscina & benedictio, cur non benedixit? an igitur? quia piscinam dedit in hereditatem Izahac? Ipse verò accœpit & tradidit eam Iahacob: qui perfecit benedictionem. Hoc interim Deus benedixit Izahac.

Ibi.24.25. 176 Cùm Abraham noluerit nurum de Chanaan: cur voluit in terra illa sepeliri? nonne, quia regio vel terra illa non erat maledicta: sed gens tantummodò, quæ descenderat ex Chanaan maledicto, & ex Cham infa-

mi & obscœno? sicuti Berosus tradit. Hinc si commixti essent Patres illi *Berosus*
cum mulieribus & genere illo maledicto, facilè infecti fuissent. Non au-
tem inficiebantur, si habitabant & sepeliebantur in terra illa à Deo pro-
missa: & inde benedicta: vbi & Christus habitare & sepeliri voluit.

177 Cur Iahacob & Hesau decertabant in vtero materno? an, quia al- *Gen. 25.*
ter ipsorum veniebat à dextris, alter autem à sinistris? Quæ loca magno
conflictu sibi inuicem repugnant, non in destructionem, sed in harmo-
niam, per antiperistasim quandam. an, quia alter carnis, alter verò spiritus *Gal. 5.*
typum gerebat, quorum alter in alterum concupiscit, & vterque sibi in-
uicem (vt Paulus ait) aduersatur? an, quia (vt Zohar inquit) Hesau equita- *Zohar.* *Iosue. 24.*
bat Serpentem (vnde & habitauit in Schir, quod Diabolum significat) Ia- *Gen. 35.*
hacob verò sedebat in tentoriis super sede sancta? an quia intelligentiæ
ipsorum contrariæ Samael videlicet & Michael, faciebant eos colluctari?

178 Cur pugna continua fuit inter Hesau & Iahacob? an, quia ambo *Ibidem*
fuerunt patres duarum gentium sibi inuicem aduersantium: vt oraculum
perhibuit? an, quia (vt nuper dictũ est) Hesau hominẽ animalem, Iahacob
vero spiritualem significabat? hinc Hesau prius natus est. Iuxta illud Apo- *1. Cor. 15.*
stoli, Prius quod animale, deinde quod spirituale. Propterea persequeba-
tur eũ, qui erat secundũ spiritum. Sicut idẽ Apostolus alibi docet. Vnde & *Gal. 4.*
pilosus & hispidus instar hædi, reponẽdus erat in sinistra: Iahacob verò le-
nis & suauis quia spiritu Dei replet⁹: de quo dicitur. O quàm bon⁹ & sua- *Sap. 12.*
uis est Domine spiritus tuus! aut in dextera, aut in medio collocãdus erat.

179 Cur Hesau nunquã intulit fratri mortẽ, quam sæpius minatus fue- *Gen. 27.*
rat? an, quia Iahacob à patre benedictus fuerat & cõstitutus Dominus fra-
tris sui? Vnde collisa fuit virtus Hesau: vt non prævaleret in fratrẽ. an, quia *Pro. 21.*
(teste sapiente) non est consiliũ vel fortitudo contra Dominũ? an id fuit in
documentũ nostrũ: vt innuatur, ꝙ licet caro, & qui ei prædominatur, Dia
bolus seuiat, irascatur & rugiat, velut Leo, contra spiritũ: non tamẽ præ-
ualet, nisi nobis volẽtibus? Iuxta illud Hieronymi. Debilis est hostis: qui *Hiero. ad Eusto.*
non vincit nisi volentẽ. An, quia Deus inter hos posuit pugnã, non, vt vin-
cat caro, sed vt vincatur à spiritu, & redigatur in seruitutẽ: vt excusso tan-
dem à collo iugo regnet cum spiritu? sicut alibi quoque diximus.

180 Cur Deus prohibuit Izahac, ne descenderet in Ægyptum? an for- *Gen. 26.*
tè, quia paratæ ipsi erant ibidem insidiæ? an (vt ad sacramenta veniamus)
ne nimis induresceret intrans in regionem illam: quæ irrigabatur à fonte
illo duro: vnde ipse influxum susceperat? Nec enim durum duro, nec mol-
le molli, sed molle duro continue vniuntur. Iuxta illud Prophetæ. Mise- *Psal. 84.*
ricordia & veritas obuiauerunt sibi: iustitia & pax osculatæ sunt. Hinc
Abraham, Iahacob, Moses & nouissimè Christus mites & lenes iussi fue-
runt in Ægyptum descendere.

181 Quę altercatio fuit inter pastores Izahac & pastores Gerarę pro ef- *Gen. 26.*
fosso puteo? An de puteo illo (iuxta corticem literæ) inuidia & malitia im-
pulsi Geraritæ contendebant? An (vt altius conscendamus) Geraritæ, qui
secantes interpretantur, malos spiritus significant: qui secare & diuidere

satagunt animas à fonte supremo, immò ab ipso Deo? Hinc dicuntur obstruere puteum (vnde gratiam Dei, & omnem diuinũ fauorem haurimus) immittentes terram, id est, terrena oblectamenta in illum puteum quem fodimus, suppeditatis & amotis omnibus terrenis & inferioribus voluptatibus.

Ibidem. 182 Cur Philistiim quoq; dicuntur obstructores putei effossi ab Abraham? Nónne Philistiim, qui cadentes & ruentes interpretantur, illos significant: de quorum Principe dicitur: Quomodo cecidisti Lucifer, qui
Isaie 14. manè oriebaris? Vel (vt hebraica veritas habet) Quomodo cecidisti hulula fili auroræ? Fuit enim filius lucis, sed in hululam nocturnam conuersus est. Hi autem continuè satagunt vt perdamus aquam putei Bersabah, de-
Ierem. 2. ductam ab illo fonte, qui ait: Me dereliquerunt fontẽ aquæ viuæ. Et hoc per effossionem cisternarum dissipatarũ, quæ non valent cõtinere aquas, id est, per amorem rerum & voluptatum terrenarum, quæ veras & diuinas aquas continere nequeunt.

183 Cur Moses enarrat tres effosos esse puteos ab Izahac? An quia ma-
Genes. 26. ior molestia fuit ei illata ab antiquo Serpente, cùm maius symbolum haberet cum Izahac Aquilonari Serpens ille, qui sedem suam voluit locare
Isaie 14. ad Aquilonem superiorem, vnde ipse Izahac erat? Hinc inde expulsus Aquilonis inferioris tormẽto premitur? an quia robustiores robustioribus molestiis premuntur? an id factum fuit in exemplum posterorum, vt videlicet discant strenui milites semper resumere vires, & reparare ea quæ hostes destruere satagunt, & aperire canales bonorum influxuum, quos ipsi obstruere conantur?

Genes. 26. 184 Cur tertio & nouissimo puteo effosso cessauit iurgiũ? an quia Deus post tertiam victoriã præstare solet perpetuam requiẽ & triumphum? Sic post tertiã pugnam & victoriã Imperator noster Christus quietus & tri-
Ioan. 14. umphans, dixit: Venit enim princeps mũdi huius, & in me nõ habet quicquam. Sic debellatis hostibus inferni, tertia die surrexit in gloria & pace. sic Paulus post triplicẽ victoriam per triplicem orationẽ impetratã, quie-
2. Cor. 12. uit securus dicens: Propter quod ter Dominũ rogaui, & dixit mihi: Suffi-
1. Petr. 5. cit tibi gratia mea. An quia Diabolus qui leo rugiens dicitur, Pardi naturam imitatur, qui si tertio saltu non capit, ab inuasione cessat?

Genes. 25. 185 Propter quod rubeum pulmentum, vel propter quam lenticulam, Hesau primogenituram vendidit Iahacob? An pulmentum erat legumen decoctum à Iahacob? [redacted] an igitur (vt mysteria referemus) primogenitura erat ante legem authoritas sacrificandi, aut ius benedictionis accipiendæ à patre, aut prælatura aliqua in fratres (quod innuitur in textu, vbi Iahacob benedictio datur) quam Hesau homo animalis cessit mi-
nori & spirituali, [redacted]
Ibidem 27.
1. Corin. 15. [redacted] nam caro & sanguis (teste Apostolo) regnũ & verum Dei cultum possidere nequeunt.

Genes. 26. 186 [redacted]

tupla

[redacted] *Hierony.*

Sec. Theo. Genes.12.

2.Cor.9.

Math.19.

187 Quomodo caligabant oculi Izahac, quando voluit benedicere filium Hesau? An erat captus oculis corporeis ob ingrauescentem ætatem? *Genes. 27.* Sed nónne post datam Iahacob benedictionem vixit sanus viginti annis, *Ibidem 35.* & iis amplius? nam Iahacob post moram in Padan Aram & Betel contractam sepeliuit patrem cum Hesau. An igitur cæcus erat mente, sicut om- *4.Reg.4.* nibus Prophetis contingere solebat, vt de se dixit Elisæus: Anima eius in amaritudine est, & Dominus celauit à me, & non indicauit mihi? Solus enim Christus omnia sciuit, cùm super ipso semper Spiritus sanctus manserit, vt alibi dicetur. An (vt aliqui dicunt) ascenderat Izahac per medita- *Ioannis 1.* tionem ad illum gradum, quò si quis deuenit, viuit alteri & non sibi? Qui quidem gradus per Rebeccam designatur: hinc ille cui viuebat, pro ipso suppleuit.

188 Quomodo Rebecca sciuit emendare errorem mariti? An quia per Rebeccam intelligitur gradus quo Spiritus sanctus se creaturis communicat, vt Sapientes norūt? Hinc ab eo Izahac fuit directus in bonum, quãuis non aduerteret, iuxta illud Saluatoris: Spiritus vbi vult, spirat: & nemo scit vnde veniat, & quò vadat. An, quia (vt nuper dictum est) Rebecca *Ioannis 3.* tenebat gradum illum, cui Izahac cessit, illuc proueniens? Nec tamen mulier est superior viro, licet aliquãdo teneat typum superioris: sicut de Maria fratrem Mosem liberante scriptum est. Tunc enim huiusmodi mulier *Exod.2.* gerit typum illius, quæ dilecto ait: Veni in hortum meum, & dabo tibi v- *Cant 7.* bera mea. Quæ vbera Prophetæ & Patriarchæ lactuerunt.

189 Cur Izahac magis diligebat Hesau, quàm Iahacob? Nónne, quia *Genes.25.* venabatur ore, vt habet veritas literæ? Pro quo mendosa æditio habet, quia comedebat de eius venatione. Sed quid hoc in tam sacramentali scriptura? An (vt mysteria tangamus) quia Pater ille sanctus præuidebat, quòd ab Hesau descendere debebant Idumæi, quorum multi ore, id est, prædicatione venari debebant: vt de Nemrod dicitur, quòd erat robustus *Ibidem 10.* [redacted] extendit calciamentum suæ *Psal.59.107* [redacted] tores in Ecclesia: vt

Mar.3. Marcus testatur, dicen[redacted] Iudæa, Idumæa & [redacted] Iordanem venerunt ad eum. An diligebat [redacted] aquilonari videlicet erat? [redacted]

Genes.27 190 [redacted] uestria [redacted] sunt [redacted] & ipse Izahac erat. Vnde ipse nutriebatur, tanquam cibo couenienti. Hinc [redacted] vinum [redacted] ex eodem fonte emanat. Abrahā verò ex [redacted] veniés [redacted] aqua supramundana) non vinum, sed aquam [redacted] & ipse bibebat, vt Sapientes norunt. [redacted]

Ibidem 191 Cur pro syluestribus animalibus Rebecca præpar[redacted] *Matth.25.* bus Izahac libenter vescebatur? Nónne, quia hœdi Aquilon[redacted] à sinistra teste Christo, qui ait: Hœdos autem à sinistris [redacted] prouueniunt, vnde & syluestria: symbolúmque maximum habent cum syluestribus indidem (vt dictum est) manantibus? Nam patres qui totam Dei sedem perficere debebant, sic dispositi fuerunt: vt Abraham teneret Meridiem: Iahacob Orientem: Dauid Occidentem: Izahac autem Aquiloné. Vnde syluestria, hœdi, & vinum (vt iam dicta repetam) prodeunt. Hinc ipse Izahac dignoscere nesciuit inter hœdorum carnem oblatam à Iahacob, & syluestrem quam expectabat ab Hesau.

Genes.27. 192 Cur Izahac voluit benedicere Hesau? An, quia primogenitus erat? *Ibidem 25.* hinc adiiudicauit ipsi benedictionem competere. An quia diligebat eum (vt dicit textus ignarus horum sacramentorum, quòd videlicet Iahacob melioris hominis typum gerens, præferendus esset Hesau, deteriorem figuranti? Nam & si Hesau benedicendus erat, non tamen adhuc tempus aderat, vt infrà dicemus.

Ibidem 27. 193 Cur Izahac, quamuis nollet benedicere Iahacob, benedictioné tamen ipsius confirmauit, dicens: Benedixíque ei, & erit benedictus? Nónne quia prius ignorabat sacramenta (vt dictum est sed tandem illustratus à Deo, benedictionem datam confirmauit? Hinc non ab re scriptum est, *Ibidem.* quòd caligauerant oculi ipsius, quia secundum carnem adiudicabat dandam esse benedictionem Hesau, quæ Iahacob melioris hominis typum gerenti iure competebat.

Malach.1. *Roman.9.* *Theologi.* 194 Cur scriptum est, Iahacob dilexi, Hesau autem odio habui: cùm (teste Paulo) nódum nati essent, neque quicquam boni vel mali egissent? An (vt cōmunis est Theologorū opinio quia Iahacob ab æterno Deus prædestinauerat, & Hesau pręsciuerat? An, quia odio habuit ad tempus, vt infrà dicemus? An, quia oderat odio habendum, hominem videlicet animalem, quem & nos odisse docuit Christus, dicens: Qui odit animam suam *Ioan.12.* scilicet animalem in hoc mundo, in vitam æternam custodit eam? Quod Hesau cōtigit, vt statim referabimus. Nam corpus & animalis homo beatificabitur simul cum spirituali, si mundatus & in seruitutem spiritus redactus fuerit.

Genes.27. *1. Cor.3.* 195 [redacted]

[redacted] Math. 11.

196 Cur Hesau cum tota familia sua pro habitatione montē Sehir sortitus est? An cùm שעיר & שעיר Sehir & Sahir sint idem vocabulum, & Genes. 36. eandem habeant etymologiam(vt locus esset proportionatus locato)cōuenienter sortitus est pro habitatione montem Sehir? An, vt ibi reciperet influxum conuenientem? An id fuit in figuram, ad denotādum quòd homines mali dæmoniaci sunt, & totum commercium cum dæmonibus habent, immò filij Diaboli à Saluatore dicuntur. Ioan. 8.

197 Cur Hesau dictus est Edom, & pater Edom? An, quia sicut ille ex incesto natus dictus fuit Hamon, & pater Hamō: & sicut Iahacob dictus fuit Israel, & pater populi Israel: sic Hesau dictus fuit Edom, & pater Edō, i. populi Idumæi? An(vt meliora sensa referemus)quia Hesau significat hominē animalē, qui Edom, i. rubeus vel sanguineus dicitur: cuius filij cùm sint ei similes eodem nomine quo & pater, appellantur? iuxta illud Apostoli: Primus homo de terra, terrenus, secundus homo de cœlo, cœlestis. Qualis terrenus, tales & terreni: & qualis cœlestis, tales & cœlestes. Genes. 36. 19. 32. 1 Cor 15.

198 Cur Izahac vt eiulantem filium consolaretur, partē benedictionis dedit ei, dicens: In rore cœli, & in pinguedine terræ desuper erit benedictio tua? Quomodo eadem portio ambobus sibi inuicem contrariātibus competere potuit: & cur aliam quoq; benedictionis partē ei non tribuit? Non quippe congruum erat, neque possibile, quòd vterq; alteri dominaretur: neque frumento & oleo, quæ ex australi parte proueniunt, stabiliri potuit ille, qui totus Aquilonaris erat. Pinguedo autē terræ (per quā intelligitur panis vitæ)cum rore cœli, i. gratia Spiritus sancti, vtrique, scilicet homini spirituali & animali tribui potuit, sicut re ipsa fit. Cùm panis ille vitæ, toti homini tribuatur sumendus, vt inde vterq; homo proficiat, & ipse panis sit in salutem animæ & corporis, dummodò dignè sumatur. Genes. 27.

196 Cur Izahac Hesau dixit: Viues in gladio tuo, quousque excutias iugum fratris de ceruicibus tuis? Nonne in gladio, vel arcu suo viuit ille, qui secundum vires proprias operatur, vt Hieronymus ait? Hinc Iahacob moriens dixit Ioseph: Do tibi partem quam tuli de manu Amorrhæi in gladio & arcu meo. Et alibi: In baculo meo transiui Iordanem. Sensus itaq; est. Tu homo animalis viues secundum proprietates animales, & seruies fratri tuo, i. spirituali homini, obediens ei, quousque excutias iugum eius de collo tuo, i. liber eris ab eius dominio. Ibidem Hiero super Genesim homil. 49. Gen. 48. 32

2. Par. 28 — 200 Hesau quando liberatus fuit ab illo seruitutis iugo? An fortè, quãdo Idumæi percusserunt multos ex Iehuda, [redacted], vt in libro Paralipomenon legimus? An, vt verum sensum tangamus, [redacted] exc[redacted] in se mortificatus
Gal. 2. — viuit homini spirituali? iuxta illud Apostoli: [redacted]
1. Cor. 15. — uit in me Christus. An liberabitur, quando [redacted] male surget spiritualiter? (vt ad allegoriam [redacted]) id fuit in [redacted]
Marc. 3. — Christi, qui (teste Marco) vocauit [redacted] Idumæos quàm Israelitas, [redacted] quas mundi nationes, seruos omnes libertate donans, ac filios regni faci-
Gal. 4 — ens? iuxta illud ipsius apostoli: Qua libertate Christus nos [redacted].
Coloss. 1. — Et alibi: Qui eripuit nos (pater videlicet) è potestate tenebrarum, & transtulit in regnum filij dilectionis suæ.

201 Cur enarrantur multi duces & principes qui emanarũt ab Hesau?
Genes. 36. — An, quia Deus ab initio statuit malum contra bonum? sicut in Ecclesiasti-
Eccles. 33. — co legimus. Vnde Trismegistus & Plato dixerunt duos esse crateres, alte-
Trismeg. Plato. — rum superiorum ac meliorum rerum, alterum verò inferiorum ac deteriorum rerũ: quarum alteræ alteris correspondent: hinc sicut melioris hominis, Iahacob videlicet, progenies in duodecim principes ac familias diffusa describitur: sic & deterioris hominis, s. Hesau familia in multos principes creuisse enarratur. Verùm illa ordine quodam mirabili, hæc autem confuso quodam modo, vt rerum inferiorũ moris est: De quibus Iob
Iob. 10. — ibi nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat. An, id factum est, vt cõ-
Genes. 12. — pleretur quod Abrahæ dictum fuerat: Faciámque te in gentem magnam? collectam videlicet ex omni familiarũ genere, vt omnium quodammodo pater esset.

202 Cur duces Hesau describuntur nunc per ternarium, nunc per qua-
Ibidem 36. — ternarium, nunc per septenariũ, nunc per octonariũ numerum: tandémq; terminantur in vndenariũ, numerum satis infaustum? Nónne (vt diximus) quia inferiora & deteriora debito ordine carẽt? Et quamuis hìc innuatur bonum semen & ex alto proueniens per ternarium: denotatur tamen elementare per quaternariũ, & per septenariũ ex vtroque mixtum: & per octonariũ, bifarium elementarẽ. Concluditur autem per vndenariũ infaustũ, vt innuatur quòd familia illa sit infausta & infœlix, quousq; iugo seruitutis subiacet, à quo quidem iugo liberanda est ex alto, sicut in se habet illud semen ex alto proueniens. Verùm seruituti obnoxia debet esse, quousque expurgetur illud semen terreum ac deterius, & cœlestis efficiatur.

Apoc. 7. — 203 Cur signati ex familia Israel per duodena millia describũtur? Nónne describi debebat familia illa fertilissima per duodenarium, numerum
Pla in 6. de lege. — primò crescentem? Quo quidem numero cœlum & cœlestia multa (vt etiam Plato asseuerat) descripta fuerunt. Complicatur autem per millenarium, numerum quippe diuinitati (vt alibi dictum est) vt innuatur, populum illum esse diuinum, diuinóque fauore tantùm creuisse, quantum millenarius diuinus excedit duodenarium naturalem. Nec enim Deus dedignatur agere nobiscum portione longè ampliori.

204 Quomodo tam citò creuit familia Israelitica ex duodecim filiis Iahacob? An ex virtute duodenarij numeri primò crescentis: quo præcipuè ordine diuino, distributa erat familia illa diuina? An quia suscipiebat totū influxum duodecim signorum cœli? sicut patet ex castrametatione, diuina ordinatione ad aspectum signorum facta: vt ex libro Numerorum discere possumus, immò suscipiebat influxum ab angelis ipsi præsidentibus, & à virtute nominis diuini in eadem signa, duodecim suis reuolutionibus (vt alibi dictum est) influētis. Hinc non sine causa dixit Deus Izahac: Multiplicabo semen tuum, sicut stellas cœli. *Genes. 35.* *Num. 2.* *Genes. 26*

205 Cur Iahacob fugiens à facie Hesau, iubente patre profectus est in Padan Aram? An quia recedens à natali solo, nullum tutiorem accessum, quàm ad regionem maternam, habere potuit? An, quia symbolum habebat regio illa Aramæa cum Hebræorum familia? Nam ex nullo loco poterant ducere vxores magis ipsis conformes. Hinc tres illi patres, Abrahā videlicet, Izahac & Iahacob inde susceperunt vxores. Et id quousque familia illa in vtroque sexu aucta fuit: adeò vt ex ipsa vxores suscipi possent. An Iahacob iussu patris illuc se contulit: vt nullo pacto coniugem Chananæam susciperet, sicut præceperat ei pater. *Ibid. 28.* *Ibidem*

206 Quænam fuit scala quam Iahacob vidit in Betel, & cur in somnis eam vidit? An fuit scala illa de qua Propheta canit. Ascensiones in corde suo disposuit? Quæ scala forsitan erat triginta duorū graduum, quot reddit in numero nomen cordis apud Hebræos: quod dicitur לב leb: sicut aliqui opinantur. An sunt triginta duæ semitę, de quibus Abraham in libro de formatione? An sunt triginta duo gradus virtutis, de quibus subinfert idem Vates, ibunt de virtute in virtutem: Nam totus ille Psalmus incipiens. Quàm dilecta tabernacula tua Domine virtutum (vt opinor) pertractat de mysteriis peractis in Betel, quæ domus aut tabernaculum Dei dicitur. Illuc enim ascendūt angeli, vel pulchræ formæ (vt Iosephus inquit) portantes opera & orationes nostras corā Deo (vt de seipso Raphael Tobiæ perhibuit) & inde descēdunt, ad nos diuinos influxus deferentes: hāc autem scalam Iahacob vidit in somnio, quod est primus gradus visionis, veluti non adhuc bene initiatus in reuelationibus diuinis. *Genes. 28* *Psalm. 83.* *Abraham* *Iosephus.* *Tobiæ 12.*

207 Cur pacisci voluit Iahacob cum Deo, dicens: Si fuerit Dominus mecum, & quæ sequuntur? An fortè, quia voluit inde se constituere mercenarium seruum Dei? Sed, non quippe commendabilis fuisset huiusmodi seruitus. An igitur, quia non ignorabat regulam a Deo Mosi postea datam. Quòd videlicet si eueniret, quòd quispiam in nomine Domini locutus fuerit, Dominus ei loquutus est: & è couerso? Hinc (cum omnium visionum incertissima sit illa, quæ per somnium habetur) dixit Iahacob: Habebo te quicunque es, qui mihi loquutus es in Deum: si euenerint, quæ promisisti. Propterea reuerrés, cùm iam omnia cōprobasset, obtulit Deo sacrificium in Betel. *Genes. 28* *Deut. 18.* *Genes. 35.*

208 Cur Iahacob inuenit Rachelem ad fontem? An id fuit casu, vt textus innuere videtur? An (vt altius conscendamus) quia Iahacob inuenit e *Ibidem 29.*

debuit ad fontem aquarum viuentium Rachelem, quæ ouem significat: & est mater omnium ouium, in dextera summi iudicis reponendarum? Nec enim alibi reperiri debuit mater filiorum vitæ, quàm apud fontem vitæ. Quæ quidem mater aut ouis est, vel vita cõtemplatiua (vt aiunt) vel Secre. theol. mater illa filiorum exultans: de qua secretiores Theologi diffusè pertractant. Ob cuius connubium tam ardẽter seruiuit Iahacob, nõn voluptate carnis allectus, vt nonnulli malè opinantur. Hæc est enim illa sponsa, de qua tot tantáque dicũtur in Canticis, vt ipsorum declaratio volumen immensum exigeret.

Genes. 29 209 Quẽ lapidẽ Iahacob amouit à puteo, & quomodo? nõne (vt sacramenta expeditè referemus) lapis iste est cor perseuerãtis in malo? iuxta il-
Iob 41. lud Iob: Indurabitur cor eius quasi lapis. Vnde in Ezechiele dicitur: Aufe-
Ezech. 36. ram à vobis cor lapideum. Quod quidem cor sic induratum impedit, ne hauriri possint aquæ vitæ. Quemadmodum erat ante hanc familiã, cuius gratia amotus fuit lapis, & data ei aqua sapientiæ legalis, cultus diuini, & multiplicium gratiarum. Quam quidem aquam Christus obtulit, dicens:
Ioan. 7. Si quis sitit, veniat ad me, & bibat. Et quòd huiusmodi lapis amotus fue-
Matth. 15 rit à Iahacob, ipse Christus apertè innuit, dicens: Non sum missus nisi ad oues quæ perierunt domus Israel. Nam Iahacob, Israel appellatus est. A-
Genes. 32. mouit autem ipse Iahacob hunc lapidem, liquefaciendo, iuxta illud Pro-
Psalmo 147 phetæ: Mittit crystallum suam sicut bucellas.

Genes. 29 210 Cur Rachel pulchra, Lea verò lippis oculis describitur? An, quia
Cant. 4. pulchra erat mater illa, & sponsa (de qua nuper diximus) vt in Canticis canitur: Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te? Nam veniebat à pulchro, à quo omnia pulchra. De quo pulchro sciscitabatur Socrates
Plat. in hip pia minori. ab Hippia. Lea autem Aquilonaris, quamuis fœcundior, tamen aliquantisper deformis erat. An quia per Rachelem (vt suprà dictum est) intelligitur vita contemplatiua, cui seruiens pulcher & suauis est: per Leam verò vita actiua designatur, quæ licet fœcunda sit, lippientes tamen oculos habet? cùm diuina clarè contemplari nequeat, sicut contemplatiua anima, quæ volat ad superna veluti columba.

Genes. 29 211 Cur Iahacob supposita fuit Lea pro Rachele? An, vt maior prius nuptui daretur, iuxta morẽ patriæ, vt in textu dicitur? An (vt mysteria tangamus) id fuit in morale documentum eorum qui Deo seruire cupiunt? Hi enim (iuxta priscorum pattum sanctionem) debent addici prius vitæ actiuæ, per Leam figuratæ: quàm cõtemplatiuæ per Rachelem designatæ. Ad contemplatiuam verò non debent accedere, nisi bene initiati in vita acti-
Tho. secun- da secunda. ua videlicet, quæ fœcundior & vtilior est, vt etiam Theologi conueniũt. Hinc enumerantur sex filij Leæ, Rachelis autem duo tantummodò: quãuis contemplatiua sit iucundior, & (teste Christo) melior. Vnde & Iaha-
Luce 10 cob Deo plenus ipsam appetiit, & pro ea seruiuit. Et ideò tristabatur, quia ex illa iucunda ad laboriosam deiectus fuerat: hinc amore illius allectus septem adhuc annis seruiuit.

Genes. 30. 212 Cur Iahacob duarum sororum connubio non contentus, etiam an-

cillis commiscuit? An hæc carnis petulantia sine mysterio descripta fuit? An id factum fuit, vt ex quatuor mulieribus ex quatuor aspectibus cœli prouenientibus susciperet patres & principes electæ Dei familiæ? Hinc ipsi castrametati sunt ad quatuor cœli aspectus, iuxta quadruplicē signorū ternarium. Aspectus enim ipsorum duodecim signorum tres sunt Orientales, tres Occidentales, tres Australes, & totidem Aquilonares. An (iuxta ea quæ superius diximus) quia vnaquæque vita habet ancillam suam, cū qua oblectari licet? Habet enim contemplatiua, diuinarum rerum contēplationem: quæ domina est, & cōtemplationem rerum creatarum, vt inde ad Deum conscendat: & hęc est ancilla. Habet quoque actiua opus factum in Deum, quod vicem dominæ gerit, & opus factum in proximum propter ipsum Deum quod ancillæ nomen sortitur. *Numer. 2.*

213 Cur Iahacob primò coniungitur cum ancilla Rachelis, postea cum domina? è contrario autem, prius cum Lea, deinde cum ancilla: Nónne id magno sacramento factum est? Nam contēplatiuus nondū initiatus radios supramundani solis sufferre nequit: hinc vt assuefiat, necesse est prius contemplari creaturas, vt inde ad Deum cōscendat, corroborato meliori oculo. In actiuis autem operibus primum obiectū est ipse Deus, propter quem primò, & circa quē vnusquisque operari debet: deinde verò in proximum propter ipsum Deum dirigenda est actio. Et quia actiuus aliquando versatur circa ipsum Deum, aliquando autem circa creaturā agit: iccircò Iahacob nunc cum domina, nunc cum ancilla ipsius operatur. Prius autem cum domina, deinceps cum ancilla miscetur. *Genes. 30.*

214 Cur Rachel post omnem Leæ partum, peperit filium, & vocauit ipsum Ioseph? Nónne (vt expeditiùs ad sacramēta veniamus) quia sicut dictum est) perficere primò debet homo opus vitæ actiuæ, & postea contēplatiuæ debet operam nauare? Vocauit autem ipsum Ioseph, i. augmentū ad vitam actiuam, ipsam præsupponens. Hinc melior est portio vitæ contemplatiuæ, quia iam opera & merita actiuæ præsupponit. Et hoc de eo intelligitur, qui primò actiuæ vitæ, deinde contemplatiuæ inseruit. Nam ille qui in vtraq; simul versatur, non vna tantū parte, sed tota simul gaudet. Et hæc est perfectior vita, quàm quælibet pars seorsum. Et hāc coluit Christus & Apostoli, omnesq; viri vitam Apostolicā verè prosequentes. *Ibidem*

215 Quas mādragoras inuenit Reuben in cāpo, à Rachele adeò concupitas? Nonne mādragora frigida cōceptui & partui inimicatur? Inepta est igitur cōmunis æditio, habens pro דודאים dudaim mādragoras: cùm lilia exponere debuissent interpretes. Lilia enim calida sunt, & cōceptui valdè propitia. Eiusmodi quoque error habetur in Cāticis, vbi dicitur: Mandragoræ dederunt odorē, cùm non sit propriū mandragoræ odorē reddere. Lilia itaq; adinuenit Reuben, i. visionis aut videns filius, in campo illo de quo scriptū est: Saturabuntur ligna campi. Pro quo veritas Hebraica habet, Adonai. Idē enim est campus, quod sylua illa supramundana, in qua plantatæ sunt cedri Dei. Quorū quidem liliorum odorē sentiens diuina illa Rachel (vt dictum est) illum sibi congeneum odorē ac florē appetiit. *Genes. 30.* *Cantic. 7.* *Psalm. 103.*

Genes. 30. Dios. c. 64 216 Cur Rachel tam folicitè curauit fibi dari lilia illa? An, qa propitia conceptui: et præcipuè oleum ex ipsis confectum, suáque arte compositum: vt Dioscorides longo sermone differit, dicens quòd vuluæ duritiem mollit, contractionem laxat, & mulierū vitiis occurrere solet. An (vt meliora sensa tangamus) illa quæ videns principium interpretatur, curauit

Cant. 1. Genes. 8. habere partem liliorum aut odoris, de quo dicitur. In odorem vnguentorum tuorum currimus? An odorem quem reddunt Deo sacrificia & bona opera? sicut scriptum est: Odoratúsque est Dominus odorem suauitatis.

2. Cor. 2. De quo etiam Paulus ait: Christi bonus odor sumus. Quem odorem Lea reddiderat Deo, producens primum fructum ventris. Ideò dicitur quòd Reuben primogenitus ipsius Leæ inuenit lilium, id est, odorem in agro cœlesti: quem & Rachel desiderabat, per conceptum videlicet filiorum.

Genes. 30 217 Cur Rachel propter lilia cessit virum sorori? Nónne, quia cessit carnali copulæ propter odorem cœlestem, seu meliorum operum, Deo oblatorum? Quod minimè de mandragoris intelligi potest, quæ malæ ac

Dios. c. 680. et 69 venenosæ sunt, vt Dioscorides longo sermone prosequitur. Hinc & Andraclon ipsa mandragora dicitur, quia frangit & occidit hominem, quāuis alij velint dici Andricelon ab hominis effigie. Quod falsum experientia comprobamus, nisi fortè intelligatur de alio mandragoræ genere: quam circeam vocant, cuius radix amoribus deseruit. Huius tamen fœminea radix (vt ipse Dioscorides prosequitur) pastoribus eam mandentibus, grauedinem capitis affert, & stuporem inducit. Similiter & de alio mandragoræ genere, quod morion dicitur, ait, quòd illius dragma in potu, vel offa, aut obsonio sumpta dementiam inducit. Non igitur pro tali peste Rachel cessit sorori maritum: sed, vt interim melioribus rebus vacaret: vt dictum est.

Genes. 32 218 Cur dixit Iahacob. In baculo meo transiui Iordanem? An, vt indicaret, quàm pauper in Mesopotamiam venerat? Sed mirum videtur, quod pater ditissimus, & mater, quæ ipsum tantopere diligebat, dimiserint eum cū solo baculo. Sed nónne satis ei donarunt, dantes baculum, i. virtutē, qua sibi facilè omnia comparare posset? Nam (vt habetur in libro qui

Porta lucis. Zohar. Porta lucis inscribitur, & prius à Zohar referatum est) baculus iste, est fons vel puteus dictus Bersabah, effossus & acquisitus ab Abraham: datúsque Izahac, & deinde Iahacob, quo facilè omnia sibi cōparare posset: Hinc כל col, id est, totum vel omnia dictus est. De quo loquens Iahacob

Genes. 33. cum Hesau, dixit: De toto, vel de omnibus dedit mihi Dominus. Vel (vt habet vulgata æditio) Deus dedit mihi omnia. Quod donum nunc vo-

Exod. 4. cat baculum, sicut virtus faciendi miracula, Mosi collata, dicta fuit virga.

Genes. 30. 219 Quomodo Iahacob arte virgarum diuersicolorum sibi tam grande peculium comparauit? An id arte magica effectum est? Sed absit hoc à tanto viro. Nec enim potuisset Iahacob in hac arte cōtendere cum Labā

Zohar Aramæo, omnium Orientaliū (vt Zohar perhibet) celeberrimo mago. An igitur dispositione quadā naturalium rerū conuenieńti attrahebat diuina?

Sicut enim cum sacramento aquæ & verbi attrahitur virtus illa vel gratia baptismalis: quæ hominem meliorem lauat & purgat: & sicut Moses percutiēs puluerem terræ eduxit Cymphes vel pediculos (vt habet veritas literæ) sic Iahacob huiusmodi obseruationibus non perperam sed sapienter vsus diuinum influxum excitauit. *Exo. 8*

220 Cur Iahacob vsus fuit virgis castaneis, amygdalinis, vel auellaneis & populeis semidecorticatis? An, quia huiusmodi virgæ præstigiosæ sunt præcipuè auellaneæ? De quarum virtute non est dicendum in præsenti. Semidecorticatæ autem reddebantur varię: vt ex illa imaginatione in hora spermatici casus, & feruescēte voluptatis æstu, oues varios fœtus conciperent. Sicut etiam mulieribus euenire solet. Vnde Quintilianus ex Æthiopis imagine, in pariete tori pendente, sumpsit: vnde defenderet matronam: quę Æthiopem pepererat. Pari modo & Hippocrates tutatus est aliam mulierem: quæ filiū ædiderat elegantiori & pulchriori forma, quàm imago parentum exigebat. An, quia hæc requirebantur (vt nuper dictum est) pro ordinaria superni influxus attractione? *Gen. 30* *Quintil.* *Hippocra.*

221 Cur Laban toties Iahacob sortem mutauit? An, quia malus, addictus erat mutationi: vt de Chain legitur? Hinc Ieremias ait. Peccatum peccauit Ierusalem: propterea instabilis facta est. Et Sapiens. Stultus, vt Luna mutatur. An, quia omnem (vt aiunt) lapidem mouere voluit? an id diuina prouidentia factum est: vt intelligatur, quòd non est prudentia, neque consilium siue astutia contra Dominum? Sicut idem Sapiens perhibet. An decies mutauit (sicut ei dixit Iahacob) vt decem gradus incantationum, quibus ipse pollebat, contra ipsum experiretur: vt etiam Zohar asserit. *Genes. 31 & 4* *Thre. 1* *Eccle. 27* *Pro 11* *Gen. 31* *Zohar*

222 Cur ad omnia peracta in Chanaan, & fugam in Aram Rebecca mediatrix fuit? Nónne quia Rebecca diligebat ipsum Iahacob: vt in textu dicitur? Sed cur ipsum potius diligebat, quam Hesau? an, quia Rebecca, quæ interpretatur, multum accœpit, plus luminis habuit a Deo tunc, quàm vir eius: vt præeligeret diligendum? An, quia spiritus (teste Christo) spirat vbi, & quando vult: & multoties (vt Sapiens ait) cum simplicibus est sermocinatio eius? An (vt Sapientes antiquos sequamur) quia Rebecca significat illud supremum & diuinum donum (quod copulatum cum Abraham dictum fuit Sarach: cum Izahac Rebecca: & cum Iahacob Rachel: Quod quidem diuinum dirigit nos in bonum, & ad optima semper deprecatur: nec vnquam errat. *Gen. 27* *Ibid. 25* *Ioan 3* *Pro. 3* *Ant. Sap.*

223 Cur Rebecca suasit Iahacob: vt ea calliditate surriperet paternam benedictionem? An, quia ambo neglexerunt peccatum mendacij: modò fierent voti compotes? Sed absit hoc a muliere & viro tam sanctis. An igitur non mentiebatur Iahacob: cùm iam primogenitus esset? Nam Hesau primogenituram ei vendiderat. Sed nónne dixit se esse Hesau? Non quippè interroganti patri, an esset filius eius Hesau: dixit se esse Hesau: sed tantùm respondit. Ego sum, scilicet ille: cui de iure competit benedictio: quam tu intendis dare primogenito. *Gen. 27* *Ibid 25* *Ibid. 27*

Ibidem — 224 Peccauit ne Iahacob tegendo collum & manus: & adeundo pa-
Luca 8. — trem loco fratris? Nónne Christus etiam simulauit se longius ire? Nec e-
nim est propriè mendacium, neque damnabilis simulatio: nisi abducat à
Deo,& adhærere faciat Diabolo. Si bene nos Christus docuit, dicés. Dia-
bolus mendax est: & pater mendacij. Hinc adhærens ei mendax efficitur.
Siquis autem aliquid simulat, vt opus Dei perficiat, mendacium non com-
Ioannis 8. — mittit. Alioquin mendax fuisset ipse Christus: quando simulauit se hor-
Ibidem 20. — tulanum & peregrinum, & manducauit veluti viator. Et si quid erroris
Lucæ vlti. — aut peccati commisit Iahacob: debitas pœnas luit: quando oblata fuit ei
Genes. 37. — vestis Ioseph, hædi sanguine intincta. Nam valde doluit figmento illo fi-
liorum.

225 Cur Rebecca sponte se obtulit suscepturam pro filio maledictioné:
Ibidem 27. — si Izahac dedisset? An, vt maternum affectum in filium ostenderet? Nam
mater semper est parata multa incommoda subire pro filio. An, quia ab
eodem spiritu, qui hæc omnia ei suggesserat, certior facta fuerat, quod I-
zahac nullam Iahacob maledictionem inferret? Accedente ad hoc oracu-
Ibidem 25 — lo, quo ei dictum fuerat. Duæ gentes sunt in vtero tuo: & duo populi ex
vtero tuo diuidentur: & maior seruiet minori. Et quia hoc latebat ipsum
Ibidem 27 — Izahac: ideò cæcus describitur.

226 Cur Rachel, pro tempore sterilis & infœcunda fuit? An, cum aliis
Ibidem 30 — muneribus, pulchritudine videlicet & huiusmodi, dotata esset, distulit
Deus fœcunditatem ei dare? An, in pœnam mariti, & aliorum exemplum:
ne quis in vxore ducenda pulchritudinem præferat? An, cùm gereret typũ
vitæ contemplatiua (vt dictum est) distulit Deus fœcunditatem ipsius: vt
actiuæ fructus præcederent?

Ibidem 35 — 227 Cur Rachel mortua est in partu Beniamin? Nónne (vt ad allego-
riam expeditius accedamus) quia, cum homo deuenit ad fastigium con-
Gal. 2 — templationis, moritur sibiipsi: & viuit Deo: Iuxta illud Apostoli. Viuo au-
tem, iam non ego: viuit verò in me Christus. Vocatur autem partus iste, fi-
lius doloris: immò mortis hominis animalis: & filius dexteræ & gaudij
hominis spiritualis.

Genes. 31 — 228 Cur Rachel furata est idola patris Laban: & quæ? An, vt ditaretur
ex auro, & argento ipsorum idolorum? Sed quomodo tam sancta mulier
id fecit? An, vt patrem ab idolatria dimoueret? Sed nonne alia idola erigere
Zohar — facilè potuisset? An igitur (vt Zohar asserit) idola illa, Teraphim denomi-
nata, erant imagines quædam, quibus Laban, omnium orientalium Ma-
gorum celeberrimus, diuinabat, ligabat & offendebat hostes? Hinc ea fu-
rata est Rachel: ne citò cognosceret, quò iuissent: & ne per illas imagines
aliquid mali inferret eis, qui tanquam hostes furtim recesserant. Et quia in
Gen. 31 — ipsis tota vis Laban posita erat: Ideò dixit. Furatus es cor meum. Vbi vul-
gata æditio tantum habet: vt clam me abigeres filias meas,

229 Peccauit ne Rachel furando idola: & cur abscondit ea in clitella
Ibidem — Cameli? Nonne sicut peccat, qui dat gladium in manu furiosi in alterius
detrimentum: Sic non peccat: immò bene & sapienter agit, qui aufert in-

ſtrumentum maleficij è manu malefici? In clitella verò Cameli, animalis immundi, velut in loco conuenientiſſimo, idola immunda abſcondit. Nec mentita eſt dicens ſe pati muliebrem immunditiam: cum forſitan eius tẽpus adeſſet. Erat quoque immunda, quia contrectauerat idola immunda: & ſuper ipſis ſedebat.

230 Quod iuramentum fecerunt Iahacob & Laban in monte Gilahad? Nónne (vt in textu habetur) pactum fecerunt & iuramentum, ne alter ipſorum tranſiret montem illum in damnũ alterius? Et quia in robur ipſius iuramenti Iahacob erexit lapidem, id eſt fidem rectam: ideò ſequitur in titulum. Cum quo lapide etiam lapidum aliorum congeſſit aceruum, id eſt multos congeſſit teſtes: aut ſupramundanos, quos Abraham per ſeptem agnas (vt ſuprà dictum eſt) figurauerat: aut angelos illos quàmplurimos: qui ipſius familiæ præſidebant. Hinc vocauit montem illum גלעד Galehed: qui poſteà mutatis punctis dictus fuit & nũc dicitur גלעד Gilchad. Laban autem lingua Aramæa vocauit ipſum יגר שהדותא iegar Sahaduta. Quod idem ſignificat. *Ibidem 31.*

231 Quæ caſtra vidit Iahacob in via poſtquam à Laban receſſerat? Nónne (vt in textu dicitur) vidit angelos Dei? Sed qui angeli erant ij. An illi qui ipſum comitabãtur: quos videre nemo poteſt, niſi benè initiatus: & qui oculos benè expurgatos habet? Hinc videre nequibat Giezi caſtra illa angelorũ, quæ videbat Eliſæus: quouſq; expurgati & aperti fuerunt ipſius oculi: vt in quarto Regum volumine legimus. An erant angeli, miniſtrantes ei: qui cum ipſo Iahacob luctatus poſteà fuit? *Ibidem 32* *4. Reg. 7*

232 Quis luctatus fuit cum Iahacob? An fuit ipſe Deus vnicus? Sed nónne ridiculum videretur, quod Deus luctatus fuiſſet cum homine: & ab ipſo deuictus, veniam pro receſſu petiiſſet? Et in hunc errorem prolapſi fuerunt ij, qui non aduerterunt, quod nomen Elohim tam angelos quàm Deum ſignificat: vt hic interpretari neceſſe eſt. An igitur (vt Sapientes aſſerunt) angelus Heſau fuit, qui dolẽs de primogenitura & benedictione ab ipſo Heſau ſublata procurabat illas eripere à Iahacob: vt Heſau ſibi credito redderet? Et hoc fuit certamen ipſorum. Verum, cum huiuſmodi primogenitura & benedictio ad ipſum Iahacob iure deueniſſent, in certamine triumphauit: & hinc ab eo benedictionem petiit: ne videlicet illas iam ſibi æquo iure conceſſas amplius eripere ſatageret. *Geneſ. 32* *Sapientes.*

233 Cur dixit is, qui cum Iahacob luctabatur. Si contra Deũ fortis fuiſti: quantò magis cõtra homines præualebis? Nõne ridiculum eſt, ꝙ Iahacob fortis fuerit cõtra Deũ: contra quẽ (teſte Sapiẽte) non eſt cõſilium, neque fortitudo? Fortis itaque fuit cõtra angelũ Heſau: quo ſuperato proculdubio præualere debebat cõtra illũ, quẽ ipſe angelus tuebatur. Iuxta regulã ab antiquis Theo. ſummopere celebratã: quæ hinc inde ex ſcriptura elicitur: ꝙ nullus ſuperari poteſt, niſi deuicta & amota pri⁹ ipſius intelligentia. Hinc Moſes colliſit omninò, intelligẽtiã Ægypti, anteq̃ Ægyptios proſterneret. Et Dauid, anteq̃ deuinceret Goliat, amouit ab eo cuſtodẽ ipſius, virtute nominis diuini. Propterea dixit. Ego venio ad te in nõie domini. Sic *Geneſ. 32* *Prouerb. 21* *Theo. anti.* *Moſes.*

Christus. Christus, volens subiugare mundum, prius foras principem eius eiecit.
Gen. 32. 234 Cur angelus ille dixit. Dimitte me, quia aurora est? An recedere volebat, vt pergeret ad persoluendas laudes matutinas: vt nonnulli dicunt? Quod angeli facere consueuerunt. Iuxta illud Iob. Cùm me laudarent astra matutina: & iubilarent omnes filij Dei. An hic custos Hesau erat vnus ex principibus obscuris: qui magis præualent in tenebris, quam in luce:
Iob 38. immò illam timent? Iuxta illud eiusdem Iob. Si apparuerit aurora, arbitrā-
Ibidem 24. tur vmbram mortis. Cui adstipulatur Vates, canens Ortus est sol, & con-
Psal 103. gregati sunt: & in cubilibus suis collocabuntur. Hinc cognoscens virtutem Iahacob totam Solarem, & suam tenebrarum dixit. Dimitte me, quia aurora est. Quasi diceret. Si te in nocte non vici: multò minus vincam in aurora & luce.
Gen. 32. 235 Cur angelus ille dixit Iahacob. Vocabitur nomen tuum Israel: & quid hoc importat? An vocatus sic fuit ab ipso angelo? An is prænunciauit, quod futurum erat: quod videlicet à Deo vocari debebat Israel? Sicut habetur infrà, capite trigesimoquinto. Sed quid significat Israel? An vidé-
Ibidem 35. tem Deum? An (vt Hieronymus optimè sentit) interpretatur princeps
Hierony. aut hæres Dei à ש ירש iaras: quod est hæreditauit, & אל el Deus? Nec enim in verbo videns, quod est ראה Roe, & in verbo Deus, quod est אל el, reperitur ש Sin. Huius igitur nominis sensum est, quòd ipse fuit princeps & mili-
Mat 15. tans pro Deo, & hæres Dei. Hinc dixit Christus. Non veni, nisi ad oues, quæ perierunt domus Israel, id est domus militantis pro Deo. Iuxta illud Apostoli. Non coronabitur, nisi qui legitimè certauerit. Ant domus eo-
2. Tim. 2. rum, qui constituti sunt hæredes Dei. De quibus idem Apostolus. Hære-
Roman. 8. des quidem Dei: cohæredes autem Christi. Venit enim redemptor pro omnibus iis, qui Deo militant: & qui hæredes cœli constituti sunt.
236 Qua arte, quóue dono Iahacob studuit placare Hesau? Etsi Deus tutabatur Iahacob, multáque ei promiserat: & patris sententia à Spiritu sancto dictata, ipsius Hesau dominus constitutus fuerat: naturalia tamen
Genes. 27. media spernere noluit. Munera enim præmisit: quæ nedum homines, verũ etiam Deos placare solent. Iuxta illud, munera (crede mihi) placant homi-
Ouid. nésque, Deósque. Et hæc munera misit in numero placatiuo & amoris sci-
Genes. 32. licet ducentenario & vicenario: vt notum est iis, qui vim numerorum norunt. Nam sicut numerus ipse bis reuolutus per reuolutionem, quam He-
Hebræi bræi Ghilgul appellant, reuertitur in seipsum: Sic amor egressus in amatum, quærit reuolutionem amati in amantem. An, quia sicut in ducentis & viginti coniunguntur duo cētenarij, numeri videlicet corporei, & duo-
Porta lucis. denarij, pertinentes ad Spiritum sanctum (vt habetur in libro, qui Porta lucis inscribitur) Sic in amantibus requiritur: vt appetitus animales & spirituales coniungantur.
Genes. 33. 237 Quo omine Iahacob adorauit Hesau septies? An malo omine: vt somniant aliqui Hebræi, dicentes quod errauit Iahacob, & in perniciem populi sui id fecit? Falso enim autumant, quod per adorationem illam, denotare voluerit subiectionem, quam sufferre debebat populus Is-

raeliticus apud Idumæos,id est Christianos;vt ipsi interpretantur. An errauit (vt dixit Rabbi Elebazar) quia fecit contra præceptum illud. Non adorabis Deum extraneum? Nam idem erat adorare Hesau. An(vt Zohar asserit)non adorauit Hesau, neque latus sinistrum, vnde ipse venerat: sed spiritum Dei præcedentem,quem ipse Zohar sachinam vocat? Et iccircò adorauit septies, quia ipse est Bersabah, id est puteus septem superiorum influxuum & donorum. Quem puteum Christus vocat regnum Dei,asserens ipsum esse intra bonos. R. Eleb. z. Exod.20. Zohar. Luc.17. Genes.32.

238 Cur dicitur,quod Iahacob claudicabat,femore ab angelo tacto? An quia euenire solet in pugna: vt victor quis fiat, etiam vulnere suscepto? An(vt ad mysteria conscendamus)id factum est,vt victoriam,quam referre nequiuerat de Iahacob sancto, haberet de filiis declinantibus? Per femur enim intelligitur fons,vnde egressi sunt omnes filij Israel: qui sæpius in lege claudicarunt. Quemadmodum & serpenti dictum est,quod caput eius cōterendū erat à semine mulieris, id est Christo:& nihilominus ipse serpēs insidiatus est calcaneo ipsi' Christi, id est Iudæ: vt alibi disseruim'. Ibidem 3.

239 Cur permissa fuit violari Dina? An, quia libero arbitrio donata sese periculo spontè exposuit? Vnde exardescere fecit concupiscentiam illorū in se. Et hoc,vt vnaquæq; mulier discat (sicut Hieronymus scribit) prudēter vitare periculum. Nam inquit Sapiens. Qui amat periculum,peribit in illo. An(vt altius conscendamus)quia Dina significat Din, i. iudicium Dei seuerissimū,contra Sichimitas excitatum? Sicut excitatū aliquando fuit in populū Israel,adeò vt motus fuerit Dauid ad numerandum populū. Nam ex huiusmodi numeratione secuta fuit maxima strages in ipsum populum vt in secūdo Regū volumine,& in primo Paralipomenon legimus. Sicut igitur enumeratio populi, à Dauide facta, fuit occasio seueræ punitionis populi sic merentis: Sic egressio Dinæ fuit occasio seueræ punitionis populi Sichimitæ. Genes 34. Hieron. Eccles.3 2.Reg.24. 1.Par.23.

240 Qua iustitia fuit adeò seuerè punitus populus ille:cū Deus diu dissimulet peccata hominum, & nunquam puniat immeritos? Nónne mala horum merita Zohar elicit à nomine principis ipsorum, qui Chamor dicebatur? Chamor enim Asinum significat,animal quippè stupidum & immūdum. Horum autem peccatū fuit,nedum multigenū scelus,quod cōmittere populus sine lege & sine fide(sicuti ex textu colligi potest) sed nimia temeritas. Nam ipse populus immundus & asininus præsumpsit se cōiungere populo mundo:contra decretum cœli, in Deuteronomio descriptum. Non arabis in boue & asino simul. Hinc sicut Ioseph, à Mose taurus denominatus, præualuit & subiugauit Ægyptios (qui asini dicuntur: vt in Ezechiele scriptum est. Carnes asinorum,carnes eorum) Sic Simehō & Leui subegerunt & deuastarunt asinos Sichimitas. Zohar enim Simehon taurum vocat. Nam maximè conuenit secundogenitus cū secundo signo cœlesti,Et quod fuit Simehon ordine naturali, fuit Ioseph priuilegio. Hinc enim series & ordo cœlestium describitur. Genes.34. Zohar. Genes 34. Deut.22. Ibidem 33. Ezech.23. Zohar.

241 Quibus dixit Iahacob,veniēs in Betel, Abiicite Deos alienos? An id

Gen. 35. dixit filiis & vxoribus suis? An seruis & ancillis, quos plurimos habebat? An aliquibus Sichimitis, quos subiugauerat? An (vt opinor) omnibus dixit: vt amouerent non tantum idola & sculptilia, sed omnem cultum & affectum extraneum: & in solo Deo spem ponerent: qui ipsi eunti in Padan Aram in somnis locutus fuerat. Ipsum enim iam comprobauerat esse verum Deum: cum omnia expleuisset, quę in somnis promiserat. Hinc ipsi altare erexit (sicuti spoponderat) vt gratias ageret de beneficiis acceptis: ibique erexit titulum lapideum, id est firmam & stabilem fidem in Deum, superfundens libamina, id est cultum omnem conuenientem.

Ibidem 28.

Ibidem 35.

242 Cur scriptum est, quod terror Elohim inuasit omnes ciuitates illas? An, quia Deus semper fauet iis, qui eum fideliter colunt? An, vt denotaretur hereditas, quam à patre suo Izahac susceperat? De quo iam dixerat. Nisi terror patris mei Izahac affuisset mihi, forsitan nudum me dimisisses. In cuius terroris possessionem intrauit, quando præualuit contra Hesau, & intelligentiam ipsius, cum eo luctantem: & quando per filios suos subiugauit alienos Sichimitas: in quibus collectus erat inferior & immūdus influxus ipsius loci pauoris ac terroris. An, quia rectè se habebat Iahacob cū Deo, & Spiritu sancto plenus erat? Hinc erectum super eo Dei vexillū hostibus & extraneis terrorem incutiebat. Sicut de multis legimus.

Ibid 31.

243 Cur Reuben dicitur maculasse torum paternum? An, quia habuit rem cum Bala concubina patris sui: vt in Genesi dicitur? Sed (teste Zohar) non concubuit cum ea concubitu carnali. Nam textus non dicit, dormiuit, sed iacuit. An igitur, quia impediuit cubiculum paternum arte & industria quadam, ne pater vlterius haberet filios ex concubinis, quos volebat esse pares cum filiis vxorum? Quod tamē fuit in iniuriam patris. Hinc pater diligebat Ioseph super omnes filios suos, non tātum quia (vt in textu dicitur) ipsum in senectute genuerat, sed quia pacificè conuersabatur cum filiis Balæ & Zelphæ vxorum patris sui. Et quia Ioseph habebat eos tanquam legitimos fratres: Ideò Bala & Zelpha hic vocantur vxores. Verum, quia Reuben nolebat huic rei acquiescere, habens eas tāquam concubinas: Iccirco, quæ in negocio Ioseph vocatur vxor, in facto Reuben vocatur concubina. Peccauit itaque Reuben, præuertens ordinem cœli, quem pater Iahacob, Deo plenus, prosequebatur. Vnde punitus fuit breuitate vitæ, & prolis diminutione. Nam ei dictum fuit, Non crescas, quia maculasti torum patris tui. Et paulò superius, Effusus es sicut aqua.

Genes. 49. Ibidem 35. Zohar. Ibidem 37. Ibidem 49.

244 Cur post concubitum Reuben cum Bala, statim subinfertur. Erant autem filij Iahacob duodecim. Nónne hæc enumeratio describitur, ne quis suspicaretur, quod propter tale facinus familia illa duodenaria Israelis diminuenda esset? Nec enim ab hac familia, cuius pater non peccauit, detractus est numerus: sed ex familia illius, qui culpam commisit. Et quā optimè punitus fuit filius, qui peccauit in patrem, diminutione vitæ vel prolis, quia originem & fontem vitæ & prolis naturalis offendit.

Genes. 35. Ibidem.

245 Cur Iahacob erexit titulū super sepulchro Rachelis? An, vt pateret sepulchrū eius in æternum? Nam textus dicit. Vsque in præsentem diē.

Quod verbum in scriptura sacra denotat æternitatem. Hinc huiusmodi sepulchrum vsque hodie erectum manet (vt propriis oculis vidimus) in via Ephrataæ: quæ videlicet ducit ab Ierusalem in Betlehem. An erexit lapidem, id est fidem (vt suprà dictum est) in titulum, id est in memoriam vitæ contemplatiuæ: cui semper adhęsit, & cui seruiuit? Nam & si anima Rachelis abiit: non tamen recessit numen illud, quod ipsa Rachel referebat præparatum filiis Israel: vt Zohar sentit. Quod numē potissimè fulgebit: *Zohar.* quando reliquiæ Israel saluæ fient: vt Isaias cum Paulo testatur. Pro quibus illucusque plorat Rachel, & consolari non vult: vt Ieremias narrat. *Isaia 10 Rom. 9 Ierem. 31*

246 Cur scriptum est, quod Hesau & Iahacob sepelierunt Izahac patrē suum? An, vt denotetur pietas debita filiorum in patrem? An, vt innuatur, quanta concordia fuerit inter ipsum Hesau & Iahacob, adeò prius dissentientes? Sed vnde hoc? An, quia placatus fuit Hesau muneribus illis, mysterioso numero oblatis? An, quia (cùm ipse Iahacob debellasset intelligentiā Hesau) tranquillè fruebatur benedictione, iure ac diuina dispositione sibi comparata? *Genes. 35.*

247 Cur post mortē Izahac statim describitur genealogia Hesau? Nōne (vt Zohar sentit) quia non succedebat in vera hæreditate patris: sicut Iahacob? Cuius generatio ideò, viuente adhuc patre, recensetur. Hinc ipse Hesau reliquit omnia, quę patris erant: ipsam etiam speluncam duplicem: quam auus Abraham tanta celebritate emerat, in ius & possessionem sepulchri. Quod quidem negocium à Zohar summoperè obseruatur. Ipse verò Hesau secessit in Sehir, locum vtique sibi conuenientem: vt suprà dictum est. Ibíque sepultus est, relicta hæreditate & sepulchro Iahacob vero successori. *Ibidem 36. Zohar. Genes. 23 Zohar. Gen. 36.*

SECTIO IIII. DE IOSEPH ET DESCENSV ISRAELIS IN AEGYPTVM.

CVR, antequam deueniatur ad Ioseph & Iehudam, præmittitur. Et habitauit Iahacob in Chanahan, vbi peregrinatus est pater eius? Nonne terra Chanahan dicitur terra fluēs lac & mel: & inde plena pietate ac dulcedine, & voluptate supramundana: repræsentans eā, quæ sursum est, Ierusalē, quæ (teste Apostolo) est mater nostra? Hinc Izahac, totus durus & seuerus, ibi peregrinatus est. Iahacob autē lenis, habitauit ac possedit eam: sed potissimè, quādo Ioseph, qui Zadic, i. iustus dicitur, adoleuit. A mēsura enim iusti, i. fontis iustitiæ ac vitæ, Ioseph traxit suum influxum: & erat tanquam baculus Iahacob. Hinc Iahacob, benedicens ipsum Ioseph, dixit. Inde egressus est pastor, lapis Israel: lapis inquam, sustentaculi & fundamenti. 248 *Ibidem. Gal. 4. Genes. 49 Ibidem 37*

249 Cur scriptura, describens generationes Iahacob, cœpit à Ioseph? An, quia ipse fuit fundamentum, lapis, & pastor illius familię? Pastor, inquam, nedum alimonię in Ægypto præstitæ, sed præbens aquam viuam, & nutrimentū spiritus, cui⁹ ille cibus in Ægypto præstitus figura fuit. Inde enim fuit Ioseph, vbi est aqua vitā præbens. An, (vt Zohar docet) quia *Zohar.*

Ioseph erat primogenitus?Nã erat primogenitus Rachelis,omnibus mulieribus prelatę:pro qua Iahacob seruiuit:& cui prius animum addixerat,
Gen.29. quando concubuit cum Lea.Hinc,iuxta intentionem Iahacob, primogenitus Rachelis,erat primogenitus eius.An,quia (teste eodem Zohar) Ioseph fuit vinculum solis cum luna supramundana: vnde veniunt generationes
Zohar. inferiores?Propterea & effigies Ioseph(vt ipsemet Zohar ait)Iahacob effigiem penitus referebat.

Idem 250 Cur Iahacob adeò diligebat Ioseph?An(vt in textu dicitur) quia ipsum
Gen. 37 in senectute genuerat?An, quia propriam effigiem magis expressam in eo cernebat:vt nuper dictum est? An, quia mores habebat magis patri consimiles,quam alij filij?An,quia sicut pro se & familia Ioseph traxit alimentum corporeum:ita trahebat alimentum spiritus & vitæ melioris: vt supràdictum est?An,quia ipse attrahebat influxum generationis & multiplicationis?Et ideò ipse habuit duas tribus,quarũ altera.s.Ephraim creuit valde.Hinc nõ sine causa mater vocauit eũ Ioseph:quod est augmentum.

Ibidem 30. 251 Cur Iahacob fecit Ioseph tunicam polymitam?An dedit ei tunicam
Ibidem 37. polymitam,id est multicolorem,in testimonium multarũ virtutum, qui-
Ibidem 43. bus Iahacob decorauerat ipsum pręaliis fratribus?Hinc & ei dedit partẽ, extra fratres suos,quam tulerat de manu Amorrhæi in gladio & arcu suo. An,quia ipse hauriebat influxum ex variis fontibus : sicut & pater? Hinc
Ibidem 30. ipse Iahacob,vt pecuarium influxum attraheret,virgas varias in canalibus posuit?An,quia attrahebat varios influxus, pro se videlicet, ac fratribus, necnon & pro tota familia?Vnde ipsius familiæ,imò & patris proprij,pastor præcipuus fuit.

Ibidem 37. 252 De quo scelere Ioseph accusauit fratres patri suo Iahacob? An de vitio contra naturam:vt aliqui insulsè opinantur? An de concubitu cum bestiis?Sed nónne vtrunque facinus indignum fuit patribus tam celebratæ familiæ?An igitur(vt alij sentiunt)accusauit solum Reuben:qui coierat
Ibidem 35. cum Bala?Sed nónne hoc iam innotuerat ipsi Iahacob: vt in textu dicitur?
Zohar.
Genes.9. An itaque(vt Zohar asserit)quia comedebant sanguinem,iam Noeh prohibitum?An,quia familiares se exhibebant mulieribus Chananæis? Nam hoc patribus semper admodum displicuit. Nec enim de crimine pessimo habetur in veritate literæ:sed tantum,quod detulit malam famam eorum patri,quia videlicet oblectabantur in latere immundo,nondum benè initiati in rebus sanctis.

Ibidem 37. 253 Quid est somniũ stellarum,solis ac lunæ,quod Ioseph fratribus nar-
Dan. 12. rauit?None iusti stellæ nominãtur,dicente Daniele. Fulgebunt iusti sicut
1. Cor.15. stellę?Cui adstipulatur Paulus,dicẽs.Sicut stella differt à stella in claritate Sic sanctus à sancto in gloria.Tunc autẽ verificatum fuit illud, quod scriptum est.Sol(id est Iahacob,qui in sole habet tabernaculum suum:vbi & Christus)obscuratus est(quia non nouit hoc)& stellæ,id est filij eius, non
Ioelis 3. dederunt lumen:quia huiusmodi somnium non intellexerunt.

Genes.37. 254 Quid sibi vult somniũ manipulorum vndecim,manipulum Ioseph adorantiũ? An,quia propter triticũ, quod manipulis colligitur, vndecim fratres

fratres adorarunt eum, vt haberent triticum manu & arte Ioseph in tanta copia collectum, vt nedum familiæ suæ sed toti Ægypto sufficeret? An id factum est in figuram illius qui dedit verum triticum & panem, ab omnibus qui veram vitam appetunt, comedendum? Nam qui ipsum tradidit ait: Qui manducat hunc panem viuet in æternum. Illum verò qui panem hunc dedit, adoramus hic, sed longè præstātius in vita illa (quam per ipsum panem acquiremus) adorabimus. *Ibid. 41. 42.* *Ioannis 6.*

255 Cur Ioseph somnium narrauit fratribus in odiū suiipsius? An, quia puer non considerabat quid ageret? an potius id fecit, edoctus ab illo qui aliorum somnia interpretari docuit? Et hoc, vt prænunciaret patri ac toti familiæ quæcunque ipsis superuentura erant, iuxta illud Hamos: Non faciet Dominus verbum, quod non prius reuelauerit amicis suis. In odium autem sui id fecit, sic disponente Deo, vt postea venderetur in Ægypto, & perpetrarentur mysteria quàm plurima, de quibus in Pentateucho habetur. Sic quoque disponente æterno patre venit Iesus in odium Pharisæorum, vt inde sequeretur mors eius, & humana redemptio. *Genes. 37.* *Hamos 3.*

256 A quo viro fuit inuētus Ioseph in agro, dum quæreret fratres suos, vt in Genesi legimus? An à viro aliquo communi? an (vt Sapientes asserūt) is fuit angelus Gabriel, qui in Daniele quoque dicitur vir? nec sine mysterio. Est enim omnium septem angelorum, tribunali diuino assistentiū nobis propinquissimus, & viro magis domesticus. Hinc ad Zachariam & ad Mariam, diuina secreta relaturus missus est. Ad Danielem quoque missus fuit vt reseraret visiones & somnia Nabuchdonosor. Propterea ad Ioseph missus fuit, vt ipse qui robur Dei interpretatur, roboraret ipsum Ioseph, tot & tanta perpessurum ac facturum, somniáque Pharahonis, & eorum qui carceri mancipati erant interpretari doceret, sicuti opportunum viderat: interpretari enim somnia Gabrielis est proprium, qui pręest Lunæ, sub cuius præsidentia mortales somniant. *Genes. 37.* *Dan. 8.* *Luca 1.* *Daniel. 9.*

257 Cur intincta fuit tunica Ioseph hœdi sanguine? An id mera fratrum malitia fecit? an cum mysterio, sicut & cætera in Scriptura enarrantur, factum est? Quamuis enim Iahacob iustè præripuerit benedictionem à patre, tamen ipsum decepit in hœdi pelle, qua collum ac manus operuit, & vestibus Hesau quas induit. Hinc deceptus fuit in sanguine hœdi, & tunica filij: vt nihil remaneret in sancto viro maculæ vel fœditatis, quæ non esset debita pœna expurgata. Sic namque Deus erga suos dilectos facere consueuit. *Genes. 37.* *Ibidem 27.*

258 Cur Iahacob non cognouit fraudem filiorum? Nónne id quoque fuit in pœnam deceptionis paternæ? sicut apud Zohar dixit Rabbi Haia. Et quàm optimè pœna delicto respondet, ibi enim scriptum est: Esne tu filius meus Hesau? hîc verò dicitur: Cognosce an sit tunica filij tui, an nō. Et sicut hœdus interfuit peccato: sic etiam interuenit expiationi ipsius, vt nuper dictum est. *Zohar* *Genes. 27.* *Ibidem 37*

259 Cur dixit Iahacob: Descendam ad filium meum lugens in infernū? Dixitne hoc spiritu humano, an diuino? Nónne humano potius quàm di- *Ibidem*

uino spiritu loquebatur? Diuinus enim nō inferius, sed superius adducit. Humano itaque spiritu loquebatur, quia tunc ab eo diuinus recesserat: qui non mansit continuè, nisi in solo Iesu, vt alibi dicetur: Recessit enim à

Num. 20 Mose, quãdo petram percutiens errauit. Recessit ab Aharon, quando cō-
Exod. 32 sensit conflationi vituli. Recessit ab Elisæo, qui dixit: Hoc celauit Domi-
4. Reg. 4. nus à me, nec indicauit mihi. Recesserat autem à Iahacob (vt nonnulli opinantur) quia nimio affectu Ioseph prosequebatur, vt ab huiusmodi affectu expurgatus, ipsum Spiritum sanctum largius & copiosius susciperet.

Gen. 37. 39 260 Quoties, & cur Ioseph fuit venditus? Nónne bis venditus legitur? Primò eum Ismahelitis à fratribus. Secundò, ab Ismahelitis Phuriphari Pharaonis eunucho. Et hoc, vt inde magis perficeretur: iuxta regulam à

Psalmo 93. Dauide decantatam. Secundum multitudinem dolorum meorum, consolationes tuæ lætificauerunt animam meam: nec enim Deus diu relinquit amicos suos in nocte tribulationis. Nam de Spiritu sancto, siue bonitate

Pro. vlt. Dei, quam Hebræi sachinam vocant, scriptum est: De nocte surrexit, deditque prædam domesticis suis. Sic Ioseph in nocte & tribulatione Ægyptia existenti, Deus mirabiliter subuenit: eíque prædam è manibus Ægyptiorum captam, dedit. Nam ipsi Ioseph Hebræo data fuit Ægypti præsidentia, contra mores & statuta humana è manibus Ægyptiorum erepta,

Gen. 41. 43. cùm nec comedere cum Hebræis Ægyptij consueuissent. Duplici quoque venditioni Ioseph respondet ipsius duplex præsidentia: alia super Ægyptios quia venditus in Ægypto: alia super fratres, quia venundatus a fratribus fuit. Sic Christus Iudæis venditus, eorum rex dictus fuit.

261 Cur descendente Ioseph in Ægyptum describitur descensus Iehu-

Ibid. 37. 38. dæ ad Hodollamitem? Tot quippe, tantáque sunt hîc sacramenta, vt vix explicari queant. Ioseph enim iustus qui fundamentum mundi dicitur, in

Pro. 10. Ægyptum ducitur, & Iehudas, qui habet nomen quadriliterum, cum quadrifario corpore, ex quatuor videlicet elementis confecto, descendit ad עודלמי hodolami, quod יד עולם iad holam, id est, manum, vel virtutem mundi importat. Vnde denotatur quòd eodem tempore quo Christus contentus in Iehuda, à quo mysteriosè descendit, in mundum hunc venit, vt ipsum saluaret: descendit Ioseph, id est, congregatio iustorum מצרימה Mizraimah, id est in Ægyptum, quæ angustias significat, vt inde

Ioan. 10 sublimis valdè fieret, sicut scriptum est: Vos in mundo pressuram habebi-
Luca 6 tis. Et iterum: Vos verò contristabimini, sed tristitia vestra vertetur in gaudium. Et alibi: Merces vestra multa est in cœlis. Vnde sicut ipse Christus veniens in mundum dictus fuit Rex, sic iusti ex angustiis & tribulationibus reportarunt lucrum gloriæ immensum, & Ioseph ex venditione præsidentiam Ægypti consecutus est. Connexæ autem sunt vtriusque Ioseph videlicet & Iehudæ historiæ, vt denotetur cōnexio & vnio membrorum cum capite Christo: nam Iehudas Christum, Ioseph verò corpus eius my-

Genes. 38. sticum præfigurarunt.

Ibid. 24. 28. 262 Cur Iehudas accepit vxorem Chananæam, nomine Suah? Nónne

inuisæ erant patribus mulieres Chananææ? Nam iccircò neque Izahac
neque Iahacob acceperunt vxores Chananæas? Quomodo igitur vir tam
sanctus & regius, & cum tanto mysterio, vt inde nasceretur redemptor
accepit mulierem illam? Nónne ex ipsius mulieris nomine huiusmodi
quæstio deciditur? Suah namque salua vel saluata interpretatur: non e-
nim Chananæam in malo perseuerantem accepit, sed saluandam. Sicut &
Christus Chananęam illam in gratiæ petitione perseuerantem exaudiuit. *Matth. 15.*
[redacted]. Hinc huiusmodi *Ibidem 3.* *Ibidem 1.*
magno mysterio in genealogia redemptoris describuntur, vt inde innue-
retur quidnam redemptor ipse facturus esset.

263 Cur Iehudas curauit vt mortuo Her eius primogenito, alius filius *Genes. 38.*
ingrederetur ad vxorem fratris? Nónne quia Iehudas vir Deo plenus præ-
nouerat legem in Deuteronomio postea promulgatam, de suscitando vi- *Deuter. 25.*
delicet semine fratris: quod Hebræi libum appellant? Demandatum enim
id fuerat multis rationibus suo loco exarandis, quarum hanc tantùm in
præsentia recensebimus. Diligentissima namque cura Deo fuit, vt genea-
logia redemptoris ordine debito texeretur, eiúsque gesta præfigurarен-
tur. Hinc adueniente Christo, cessauit genealogiarũ descriptio. Sicut Pau- *Ad Tit. 3.*
lus innuit, dicens: quòd stultæ sunt & inutiles quæstiones & scripturæ de
genealogia. Et hoc ideò, quia nomina nostra (teste Christo) in cœlis scri- *Luca 10.*
pta sunt. Hîc quoque describitur sacramentum Christi, qui ex Synagoga
iam vidua facta, suscitare debebat filios Abrahæ patris fidei & Synagogę, *Matth. 3.*
immò tanquam lapis angularis ex vtroque vnum facere, sicut Præcursor *Ephes. 2.*
cum Paulo testatur.

264 Cur tam ægrè tulit Deus quòd Onan funderet semen in terram? *Genes. 38.*
An quia ordinem [redacted] præuertebat? cùm Plato dicat: Non effundas se- *Plat. in 8. de Repub.*
men in loco vbi non præsumis quòd nascatur. An quia destruebat familiã
fratris quam ædificare debebat? An quia mali dæmones ex semine fuso in
terram, maleficia nefanda committunt? vt Sapientes norunt, & ipsimet *Sapientes.*
dæmones confessi sunt.

265 [redacted] *Genes. 38.* *Zohar* *Rut 4.* *Matth. 1.* *Genes. 38.*

266 Cur Tamar in pignus hœdi promissi petiit annulum tephilim & *Ibidem*
baculum? Nónne magna sunt hæc sacramenta, futurorúmq; euentuũ fi-
guræ? Suscitabatur enim semen fratris in figuram illius qui omne semen

primi & terreni Adam iam præmortuum per nouam genituram suscita-
uit, de qua scriptum est: Nisi quis renatus ex aqua & Spiritusancto fuerit,
Ioan.3. non intrabit in regnum cœlorum. Et hoc per commixtionem summi ver-
Ibidem 1. bi cum nuru, id est, carne, quæ locum tenet vxoris spiritus & melioris ho-
Leuit.4. minis, qui factus est filius Dei, cùm antea mortuus esset peccato originali.
Verbum enim vniuit se cum carne, vt scriptum est: Et verbũ caro factum
est. Ipsi autem nurui promissus fuit hœdus, qui solebat offerri pro pecca-
to, id est, homo [redacted] Christo [redacted] pec-
catorum, sicut Paulus apertè testatur [redacted] qui peccatum non no-
2.Cor.5. uerat, pro nobis peccatum [redacted]. In pignus verò
huius oblationis faciendæ, nurus exegit baculum & annulum, quo de-
sponsata fuit natura humana Christo virga crucis. Exegit quoque tephi-
lim, id est, ornamentum brachij quando orabatur. Pro quo communis
æditio habet armillam. Illud enim nobis tradidit Christus, qui docẽs nos
orare, longè faciliorem impetrandi viam præbuit, quàm præberet orna-
mentum illud.

Genes.38. 267 Cur vno concubitu Tamar geminos concepit pueros? An fuit pos-
sibilis geminus fœtus ex vno concubitu: Nónne de hoc Naturales di-
sputant, quorum aliqui asseuerant id posse fieri? sed an fuerit vnicus con-
cubitus, néc ne, ex veritate literæ elici nequit, cùm ipsa nec de vno, nec de
duobus mentionem faciat. His igitur omissis ad mysteria veniemus. An i-
Ibidem 25. taque sicut Izahac duos filios & geminos habuit: in quorum altero tota
Psalmo 50. concubitus immunditia collecta est (de qua Propheta canit: Et in pecca-
tis concepit me mater mea) alter autem ex quo generari debebat Messias:
& qui pater electæ familiæ futurus erat, purior remansit: sic etiam Iehu-
dæ contigit? Et præcipuè, cùm ille concubitus fuerit valdè immundus,
quia cum nuru (quamuis ignoranter) fuit. Et quia ipse Iehudas intẽdebat
fornicari ([redacted]) hinc ad expur-
gandum partum immundum, hœdum obtulit, qui (vt nuper diximus) pro
peccato offerri consueuerat. Immunditia autẽ illa in aram proiecta est,
hinc de ipso tanquam de abiecto silet Scriptura. De Phares autem genea-
Matth.1. logia fit sermo, vt Matthæus narrat.

[redacted] Ægyptum deductus [redacted] &
Genes.39. fratres pasceret? sicut [redacted] Misit ante eos [redacted] in seruum [redacted]
Psalm.104 [redacted] dixit fratribus suis: Pro [redacted]
Genes.45. vestra [redacted]
vt [redacted] quo proficeret [redacted] toti-
Ibidem 12. *Matth.2.* quæ [redacted] familiæ, [redacted] qui omnes in Ægyptum descende-
runt. Hinc & anima homini [redacted] corporis & [redacted]
demittitur, vt ibi purificetur, corroboretur, [redacted]
obstantibus fœditatibus ibi contractis. Quemadmodum [redacted]
Genes.39. bo, fece (vt ita dicam) metallorũ, igne & vase terreo purificatur. Propterea
scriptum est quòd Dominus fuit cum Ioseph, in carcere posito, & miser-
tus est illius, eique gratiam coram carceris principe dedit.

269 Cur Ioseph tanta dignitate sublimatus fuit: vt vniuersæ Ægypto *Ibid.41.* *Psalmo 88*
præfectus sit? An quia sic Deus disposuit, iuxta illud Prophetæ: Et exalta- *Genes.37.*
ui electum de mea. An id fuit (si causa est in exaltato) quia pactum Domi- *49*
ni seruauit, nolens erroribus fratrum consentire? Nam & eos patri ac-
cusauit, requisitúsque ab vxore Phutipharis, adulterio nequaquam con-
sentire voluit. Hinc non sine magno mysterio, iustus denominatus est.
Ab eodem enim fonte pactum & iustus procedunt. Nam quicquid iusti-
tiæ est, id in obseruatione legalis fœderis, in vniuscuiusque corde (vt ait
Apostolus) scripti reperitur. Ex cuius quidem legalis fœderis obseruatio- *2. Cor. 3.*
ne non tantùm consequitur quis nomen iusti, sed pacem, vitam & subli-
mationem perfectam, sicut Propheta cauit: Nimis honorati sunt amici *Psalmo 138.*
tui Deus, nimis confortatus est principatus eorum.

270 Quo mysterio omnia illa enarrantur in sublimatione Ioseph?
Nónne hæc omnia scripta sunt ad ostendendum imperium quod Ioseph *Genes.41.*
venditione & carcere æquanimiter toleratis: & constantia contra mu-
lierem demulcentem ostensa, obtinuit super Ægyptum quæ craterem in-
feriorem effigiat? Quæ quidem Ægyptus irrigatur tamen à flumine, ab
horto voluptatis procedente. Vnde innuitur quòd ipse Ioseph de infe-
rioribus omnibus triumphauit, suscipiens quicquid boni crater ille ab
alto suscipiebat, quæ omnia per allegoriam dicta sunt. Annulus enim si-
gillum erat quo omnia edicta sua munire poterat. Stola byssina, regia ve-
stis erat. Torques aurea, insigne præsidentiæ. Currus, tribunal imperij de-
notabat. Præco clamans, vt omnes ei genua flecterent, executionis domi-
nij dati signum fuit.

271 Quis fuit maior in Ægypto, Pharahóne an Ioseph? Nónne videtur *Ibidem*
Pharaho fuisse maior? Nam sibi reseruauit solium & primum currum,
vt in textu habetur: Ioseph quoque imperium à Pharaone dependebat,
qui illud tradidit. Sed nónne dixit pharao ipsi Ioseph: Absque tuo impe-
rio nemo mouebit manum aut pedem in tota terra Ægypti. Non enim *Ibidem*
hoc dixit pharao decernens, sed denuncians ea quæ Deus decreuerat.
Nam à Deo principaliter ipse Ioseph habuit illud imperium: à pharaho-
ne verò executiuè. Maior itaque fuit Ioseph, quia pharao obediuit ipsi, *Ibidem.*
quando illustratus à Gabriele futura tolerauit: non autem Ioseph obe-
diuit pharahoni. Nec enim ipse pharaho potuisset etiam volens contra
ipsum.

272 Quo nomine pharaho Ioseph appellauit? Nónne Saluatorem mú- *Ibidem*
di, vt habet vulgata editio? Sed nónne veritas literæ habet צפנת פענח za-
phnat pahaneah: quod reuelatorem occulti significat? Antea verò à præ- *Rab. Salo.*
conibus vocatus fuerat אברך Abrech: quod pater tener dicitur, vel pater
regis: vt Rabbi Salomoni placet. Pro quo communis æditio habet, præ-
positum. Sed nónne ipse Ioseph pharahoni quoque prælatus est, in eo,
quòd reuelator secretorum (quod Dei proprium est) appellatus fuit? Et
quia Gabriele docente (vt alias dictum est) id faciebat: nónne etiam ex di-
gnitate tutoris arguitur dignitas custoditi? Vnicuique enim datur ange-

lus conueniens. Gabriel autem est vnus è septem principibus, qui astant
Luce 1. coram Deo. Et quòd vox populi (quæ Dei vox dicitur) intonuit: nónne quoque arguit ipsum fuisse maiorem Pharahone, cùm pater eius dictus sit? Habebant enim Ægyptij ipsum in patrem. Verùm quia iuuenis erat triginta septem annorum, dictus fuit pater tener. Pharahonis autem pa-
Exodi 7. ter fuit, sicut de Mose dictum fuit: Constitui te Deum Pharahonis.

Genes. 42. 273 Cur Iahacob mittens filios in Ægyptum pro alimonia, domi retinuit Beniamin? An quia valdè diligebat eum, & solum existimabat superstitem ex filiis Rachelis prædilectæ? An, quia timebat fratrum inuidiam, quam partim expertus fuerat in Ioseph? an (vt ad altiora conscendamus) quia nolebat vir sanctus remanere sine aliquo fructu Rachelis, id est contemplationis, vt suprà dictum est? Nolebat enim priuari filio dex-
Psalmo 151 teræ, de qua scriptum est: Delectationes in dextera tua in æternum.

274 Cur Iahacob tandem compulsus, nulli ex filiis voluit credere Ben-
Genes. 43 iamin, nisi Iehudæ? An, quia instantius eum petiit? an quia maiora pignora promisit? Sed nónne Reuben obtulit duos filios occidendos, nisi
Ibidem 42. eum reduxisset? an igitur, quia regium sceptrum & regium verbum erat
Ibidem 49 in Iehuda, sicut scriptum est: Non auferetur sceptrum de Iehuda. Hinc bis
Psalmo 59. & 107. cecinit Psalmographus: Iehuda rex meus. Verum enim debet esse verbum regis.

275 Cur commota fuère viscera Ioseph super Beniamin? An, quia ger-
Genes. 43. manus erat, vt in textu dicitur? an (vt Zohar sentit) quia eo spiritu, quo
Zohar cætera peragebat sanctus Ioseph, præuidit euersionem templi, in sorte Beniamin ædificandi? Quod præuidens mater Rachel plorauit, vt scri-
Ierem. 31 Matth. 2. ptum est: Rachel plorans filios suos, & noluit consolari. Nec obstat, quòd Matthæus dicat, ploratum illum fuisse propter occisionem infantium ab Herode factam in confinibus illis, quia vtrumque conuenire potest.

Gen. 46 276 Cur Iahacob tandem descendit in Ægyptum? An (vt alibi diximus) quia patres descenderunt in Ægyptū, vt inde robustiores fierent: an, quia
Ibidem 15. sic decretum fuerat in excelsis? sicut Abrahæ reuelatum fuerat ab eo, qui dixit: Scito prænoscens quòd peregrinum futurum sit semen tuum in terra non sua. An vt, sicut Ioseph angustiis & tribulationibus superius adductis expurgatus, tanta præfecturæ dignitate ornari meruit. Sic populus Israel post tam graue diuturnumque seruitutis iugum & ipse vexationibus expurgatus excellentissimum donum legis punitis Ægyptiis suscipere mereretur? Hinc subinfert oraculum: Gentem autem, cui seruituri sunt
Ibidem ego iudicabo, ipsi verò egredientur cum magna substantia, non tantùm auri & argenti, sed & vestimentorum, quibus decorati filij Israel legem in Horeb suscipere meruerunt, vt infrà dicemus.

277 Cur scriptum est, quòd Iehudas appropinquauit Ioseph? An id in
Ibidem 44. loco tam graui sine mysterio describitur, maximè, cùm apud Hebræos ibi tractatus celeber incipiat? An igitur (vt expeditius ad mysteria veniamus) appropinquatio Iehudæ ad Ioseph denotat appropinquationem &

colligationem quam debet habere rex, per Iehudam signatum, cum iustitia vel iusto, per Ioseph denotato? Nam (vt Augustinus ait) quid sunt regna sine iustitia, nisi latrocinia? An duo reges (vt Zohar placet) alter actiuæ, alter verò contemplatiuæ vitæ conuenerunt, vt perfectum regnum efficerent? Quale fuit regnum Christi qui vtramque seruauit. Hinc Propheta canit: Quoniam ecce reges congregati sunt, conuenerunt in vnum: ipsi videntes sic commoti sunt, preuidentes videlicet futuros eorũ euentus. *Aug. 4. de ciui. Dei ca. 4.* *Zohar* *Psalmo 47*

278 Cur Iahacob & omnes filij eius dici voluerunt pastores ouium? An quia oues sunt animalia maximi lucri, vt triuiale est? An, quia animalia sunt omnibus benefica, nulli verò nocentia? Quales esse debent nedum milites, sed etiam veri duces. An, quia oues (teste Christo) reponendæ sunt in dextera, typum iustorum tenentes? An, quia innuunt (vt secretiores Theologi volunt) quendam influxum beneficum, à supramundanis locis venientem, quem suscipientes oues pacificæ, & filij Dei dicuntur? iuxta illud Saluatoris: Beati pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur. Hinc Habel, Patriarchæ omnes, Moses & Dauid dicti sunt pastores ouium. Quos prosequens (non litera sed spiritu) summus redemptor, dixit: Ego sum pastor ouium. *Genes. 47.* *Matth. 25.* *Sec. Theo.* *Matth. 5.* *Ioan. 10.*

279 Ad quem puteum iuramenti venit Iahacob, proficiscens in Ægyptum? An ad illum puteum quem Abraham & postea Izahac fodit in terra? An ad illum puteum septem, dictum Bersabah: quem ille puteus in terra fossus referebat? Qui quidem puteus ideò iuramenti puteus dictus est: quia quando iuramentum datur, adiuratio fit per illos septem canales, in puteum illum influentes: ne scilicet influant sibi, nisi verum dicat is qui iurat: sin autem vera proferat, influant in eius beneficium: vt alibi dictum est. Hinc & vocabulum iuramenti & septenarij idem est apud Hebræos. Nec ipse Iahacob illuc venit, vt iuraret: sed vt inde vim patrum susciperet: qui iccircò puteum illum foderant pro se, ac posteris suis. Hinc dicitur, quòd audiuit Deum vocantem se, ac fauorem sibi promittentem. *Genes. 46. & 26* *Ibidem*

280 Cur Iahacob obtulisse dicitur victimas Deo patris sui Izahac? An quia erat Deus peculiaris Izahac? Sed nónne scriptum est: Dominus Deus tuus, Deus vnus est? An igitur obtulit Deo Izahac, quia Abraham pietatem, Izahac autem robur, ipse Deus infuderat? Iahacob enim tunc non pietate, sed robore indigebat: quo intraturus in terram alienam muniretur, nedum ipse, sed etiam eius familia, quæ tot tantáque illic perpessura erat. Hinc dixit ei Deus: Ego sum fortissimus Deus patris tui, noli timere descendere in Ægyptum. Ego descendam tecum, & inde educam te. *Ibidem* *Deuter. 6.* *Genes. 46.*

281 [redacted] *Ibidem 48.*

Ibidem 47. Ioannis 4. Math.6. Genes.25. Ioan.1.

[redacted].

Genes. 49. Plato. 282 Quo spiritu propinquus morti Iahacob filiis quæ ipsis superuentura erant, prænunciauit? An quia (vt Plato docet) anima morti proxima incipit dissolui à sensibus quibus ligata & impedita erat? hinc tunc lympidior fit in cognoscendis occultis. An illustratus Dei spiritu, quo inspirati loquuti sunt Prophetæ (*2. Petr.1.* vt Petrus perhibet) prædixit non tantùm ea, quæ filiis, sed quæ veræ familiæ, per filios & familiã suam figuratæ superuentura erant?

Genes.47 283 Cur iurante Iahacob de sepeliendo corpore patris in Hebron, scriptum est, quòd Israel adorauit conuersus ad lecti caput? An adorauit Ioseph gratias referens de promissione facta? Sed cur ad lecti caput? an igitur illorsum adorauit, quia caput strati ad terram sanctam vergebat, quorsum patres adorare consueuerant: vt dicitur? Sed quis nouit situm lecti illius? an itaque (sicut in veritate literæ habetur) adorauit ad caput המטה hamitah, quod lectum, virgam, & crucem interpretari possumus? Et sic erit sensum quòd adorauit crucem, per quam cognoscebat se vnà cum patribus ex illa spelunca quam nunc vacuam videmus, resurrecturũ cum illo, qui in ipsa cruce triumphauit. Cognouítque se ex illa spelunca migraturum ad paradisum voluptatis, cuius ipsa spelunca ianua est, vt se- *Sec. theolo. zohar* cretiores Theologi dicunt: & norunt ij, qui per analogiam historiæ, diuina metiri sciunt: an adorauit (vt Zohar ait) diuinitatem, quam ad lecti caput fulgere conspiciebat?

Genes.49. 284 Cur Iahacob morti vicinus dixit filiis suis: congregamini? nõ quippe dixit. Cõgregamini, sed האספו heasphu, quod colligimini & augete interpretari possumus. Quorum vtrumque conueniebat. Colligendi enim erant ad semetipsos ij qui in varia negocia dispersi erant: vt dispositi essent ad suscipienda mysteria, quibus pater præditus erat. Augere quoque dici potest, videlicet ea, quæ nunc, iure quasi hæreditario, trado vobis: & ea quæ iam possidetis. Vnde sensum est. Hæc non tantùm prænuncio, sed tribuo vobis efficaciter, ea tamen virtute, qua scio ipsa ventura me vobis prædicere.

Ibidem Ibidem 48. 285 Quídnam Iahacob tradidit primò Reuben? Nónne vocauit ipsum primogenitum? Sed cur antea benedixit Ioseph, & filios eius, ipsúmq; peculiari munere donauit? Nónne quia (vt suprà dictum est) in mente habebat Ioseph loco primogeniti? Quamuis quò ad naturalem genituram, Reuben esset primus. Nec enim [redacted] (vt habet mendosa traductio) sed [redacted]. Residuum eius do-

ni, quod tibi debebatur, vt primogenito tribuo. Nam totum non dabo. Cum magnam ipsius partem amiseris, maculans cubile patris tui. Ideò sequitur. Effusus es, sicut aqua maculasti stratum patris tui. Nec enim superest aliud tibi dandum. Sicut dedissem, nisi ipsum totum maculasses.

286 Quid Simehon & Leui tribuit? Nónne solam detestationem temerarij ausus, primò in Sichimitas, postea in Ioseph ostensi? ideò dixit. Quia in eorum ira occiderunt viros, Sichimitas videlicet, & in furore suo eradicatunt taurum, idest Ioseph: qui à Mose pulchritudo tauri dicitur. Euulserunt enim ipsum, quando vendentes eum, separarunt à patre. Quamuis autem שור Sor taurum & murum significet: hic tamen taurum sapientes adiudicarunt interpretandum. Sequitur. Diuidam eos in Iahacob: & disperdam eos in Israel. Quod factum fuit. Nam Tribus Leui vbique dispersa legitur: Simehon autem fuit sub tutela Iehudæ: vt inde comptimeretur furor eorum pertinax, & indignatio ipsorum dura: vt in textu dicitur. Vnde vterque priuatus fuit benedictione: cum, non augmento, sed compressione virtus eorum dura indigeret. Recuperauit autem Leui benedictionem: quando zelauit contra adoratores vituli: vt in Exodo legimus. *Ibid. 49* *Ibid. 34* *Deut. 32.* *Gen. 37* *Ibid. 49* *Iudicum 1.* *Gen. 49* *Exo. 31*

287 Cur Iehudas Leoni, Ioseph autem Tauro assimilatus est? an Iehudas Leo dicitur: cum ex ipso generari deberet ille, de quo scriptum est. Vicit Leo de Tribu Iehuda: Ioseph verò Taurus, quia Tauri vires habere debebat, vt præualeret in Ægyptios: quibus (vt alibi dictum est) Aries præerat? an, quia perpulchrè hi duo Reges, qui (vt suprà disseruimus) appropinquauerant, & conuenerant in vnum, complectebantur influxum omniū animalium: quorū aliquibus, feris videlicet, Leo præsidet: aliquibus autem, cicuribus vel armentis videlicet, taurus præest? Qui Reges etiam Principes erant bifariæ vitæ. Nam contemplatiuæ Ioseph primogenitus Rachelis: actiuæ verò Iehudas Princeps fuit: nedum in filiis Leæ, sed in omnibus turmis castrorum: vt in libro Numerorum legimus. *Gen. 49* *Apoc. 5*

288 Cur Iehudas ascendisse dicitur ad prædam? an, quia Iehudas semper præcedebat in castris omnes inuadens, ad quos mittebat Dominus? Quos terrebat sacro Dei nomine: quod semper in vexillo gestabat. An de eo, qui in femore eius latebat, est sermo, de quo Paulus ait. Expolians principatus & potestates, traduxit confidenter, palàm triumphans illos in seipso? Et hanc prædam traduxit secum, dum cœlum conscenderet: vt Propheta canit. Ascendisti in altum, captiuā duxisti captiuitatem. Sicut & Apostolus Spiritu sancto plenus interpretatur. Sed prius iacuit & accubuit in lectulo crucis: vbi prædam extraxit è manibus inimici, accumbens & moriens. *Gen. 49* *Iudicum 1* *Col. 2* *Psalmo 67* *Ephe. 4*

289 Quomodo intelligitur illud. Non auferetur sceptrū de Iehuda? an hic est sermo de ablatione decem tribuum per Ieroboham à Salamone, auspicio Ahiæ Silonitæ? iuxta veritatē literæ, qua habētur. Donec veniat Siloh, Ahias videlicet, qui de Siloh fuit. Sicut nonnulli proterui Hebræi *Gen. 49* *3. Reg. 11 12 14* *Hebræi.*

Targum exponunt. Quam quidem quæstionem apertè dirimit Targum, apud Hebræos celeberrimum: vbi dicitur, Donec veniat Messias. Sed nónne in Ba-
1 Hez.1 bylonica captiuitate solutum fuit regnum? Interruptum quippe fuit, sed
3. Hez.1 non ablatum regnum. Nam fauente Cyro Persarum Rege ædificata fuit secunda domus sub Hezra & Zorobabele. an igitur de Christo intelligitur? nam post ipsius aduentum per Titum & Vespasianum combustum fuit templum, ablatum sacerdotium: & Iudæi fugati sunt à terra promissa, vsque in hodiernum diem: priuatíque penitus sachina, & omni cœlesti influxu.

Genes. 49 290 Quid sibi vult dictum illud. Ligans ad vineam pullum suum, & ad vitem (o fili mi) asinam suam? ex multis, quæ hic dici possent, vnum tātùm adducam, quod ad verbum exarat author libri Zohar, omnium doctorum Hebræorum antiquissimus ac celeberrimus. Ait enim. Ligabit: scilicet Iehudas pullū suum, scilicet Messiam, ad vineam, de qua scriptum est. Vineam transtulisti ex Ægypto. De qua etiam ipse Messias ait. Ite & vos in vineam meam. Messias enim pullus & filius Iehudæ fuit: & ad vitem (de qua Propheta canit. Vxor tua sicut vitis abūdans) Asinū suum, idest corpus ligauit: tradēs videlicet ipsum in cibum: vt cum vxore colligaretur & vniretur. Corpus autem asinus dicitur, quia est de latere sinistro: & verberibus trahendum est.

Zohar

Psal. 79.
Mat. 20

Psal. 127

Genes. 49 291 Cur scriptum est. Lauabit in vino stolam suam, & in sanguine vuę pallium suum? Nónne (vt Zohar prosequitur) lauauit Messias vestimentum suum in sanguine? Sicut scriptum est. Quare rubrum factum est indumentum tuum sicut calcantiū in torculari? Et iterum paulo superius. Quis est iste, qui venit de Edom, tinctis vestibus de bosra, idest vindemia? Quam vindemiam de virtutibus immūdis fecit: expolians (vt Paulus ait) principatus & potestates, & proiiciens (vt Iohānes testatur) accusatorem fratrum nostrorum. Et hoc per virtutē lateris sinistri: vbi est martyrium, sanguis & vinum. Postea verò per virtutem lateris dextri tribuit nobis aquam & gratiam. Hinc Iohannes ait, quòd Iesus Christus venit non in aqua solùm, sed in aqua & sanguine.

Zohar
Isa. 63

Col. 2
Apoc. 12

1. Ioan. 5.

Gen. 49 292 Cur oculi Iehudæ dicti sunt pulchriores vino, & dentes lacte candidiores? an, vt denotaretur, quòd oculi ipsius apti erant contemplari non solùm inferiora, sed superiora ac cœlestia: & quòd dentes eius poterant pasci non solùm pane & vino, sed lacte? Et quia in ipso lacte præualebant: Ideò candidiores lacte dicti sunt. An sermo est de Messia, in lumbis Iehudæ existente? Ipse enim speciosus forma præ filiis hominum præbuit nobis vinum, lac & mel, aquámque suauissimam: & panem fœliciorem ac præstantiorem illo, qui datus fuit filiis Israel: Vt Saluator ipse testatur.

Ioan. 6

Genes. 49. 293 Cur Zabulon sortitur partem suam ad mare, extendens latus suum vsque ad Sidonem? an, quia in distributione promissæ terræ sic contigit: vt sortiretur sortem suam ad mare inter Isachar & Asser, continens Cæ-
Iosu. 19 saream & Carmelum: & per tribum Asser, cui potens Zabulon se com-

municabat,attingens vsque ad Sidonem, nauibus videlicet & mercaturis? Hinc dicit textus. Pertingens vsque ad Sidonem in statione nauium. An (vt altius cum Zohar conscendamus) hinc innuitur partitio terræ viuentium: vbi Zabulon accœpit sortem ad mare supramundanum: vbi negociabatur, & vnde influxum suscipiebat: vt habitaculum fortitudinis fieret?Hinc(teste eodem Zohar)ipse Zabulon semper acriter pugnabat in castris. Gen. 49 Zohar. Idem

294 Cur Izachar dictus asinus fortis oblectatur requie, veluti bono quodam?an(vt Hebræi dicunt):d dictum est propter tolerantiam oneris studiorum legis:quibus peculiariter hæc tribus addicta fuit? Quod onus (vt inquit Plato) studés ferre nullatenus posset,nisi allectus & corroboratus oblectatione rerum de nouo agnitarum. Et quia studio nemo vacat, nisi quiescens (iuxta dogma Peripateticum. Sedendo & quiescendo homo fit sapiens) ideò oblectabatur requie. Sed cur magis dictus fuit asinus,quàm equus aut mulus:cùm & huiusmodi animalia sufferant onera? Nónne(vt Zohar ait)quia asinus suffert onus,nec calcitrat in Dominum, nec est gloriosus,nec quærit honorem proprium sed Domini sui, neque de strato præparato curat?Cuiusmodi est verus studés legis. Et hic à Deo mercedem accipit: vt nomen Issachar indicat. יששכר Issaschar enim idem est, quod יש שכר sachar ies, idest merces, scilicet ei: Deus videlicet, qui Abrahæ quoque merces fuit. Gen. 49 Hebræi. Plato. Phys. 7 Zohar. Gen. 15

295 Cur scriptum est. Dan iudicabit populum suum, sicut & aliæ tribus. Sit coluber in via, & cerastes in semita? an dictum est, quod iudicabit: quia totus erat(vt Zohar sentit)è latere sinistro:quod Hebræi Din vocāt: vnde regnum & iudicium? an, quia cura illius fuit colligere castra & solicitare,ne quis post terga relictus disperderetur? Nam filij Dan in castris semper nouissimi proficiscebātur. An propter Samsonem id dictum est: qui de tribu Dan existens,populum viginti annis iudicauit: vt in libro Iudicum legimus? Serpens autem & cerastes in via dictus est propter idolum,quod Ierobohā collocauit in Dan super via,quæ ducit in Ierusalem: vt in tertio Regum volumine habetur. Quod quidem idolum velut Serpens mordebat,& retrahebat populum à verò Dei cultu. Et id in tantam populi perniciem fuit, vt Iahacob Spiritu Dei præmonitus,dixerit. Salutare tuum expectabo Domine: quo videlicet populus meus ab hoc maximo scandalo liberetur. Ibid. 49 Zohar. Nume. 2 Iud. 15 3. Reg. 12 Genes. 49

296 Cur Gad præliari dicitur accinctus etiam retrorsum, vel vsque ad calcaneū?an,quia latrunculus & prædator fuit:vt aliqui nulla ratione suffulti asserunt?an id dictū est propter etymologiam nominis, quod ei Leá imposuit?sicut & reliquis fratribus nomina cum mysterio à matrib[9] imposita fuerūt. Habito enim hoc filio à viro per ancillam,dixit Lea. Eufortunium. Pro quo communis æditio habet. Fœliciter. Hic ergo vocatus fuit Gad,idest bona fortuna. Et fortunatior fuisset(teste Zohar) si ex vxore & Domina natus fuisset. Fortunatus tamē extitit in omni prælio. Hinc dicitur armatus vsque ad calcaneum,non vtique armis ferreis,sed cœlesti Ibidem Ibid. 30 Zohar.

influxu. Propterea Moses ipsum benedicens ait. Benedictus in latitudine Gad: in brachio videlicet & vertice: vt ipse prosequitur? Iahacob verò dixit, Vsque ad calcaneum.

Gen. 40. 39 297 Cur Asser dicitur pinguis panis, præbens delitias Regibus? an, quia sors eius fuit in terra fertili? an quia natus octauo loco fuit, numero quidem iustitiæ & fœlicitatis distributiuo? Hinc & signo Libræ respôdet: vt alibi diximus. Quo etiã numero consonantia diapasonica omniũ suauissima côtinetur. Hinc Regibus & inferioribus delitias & suauitates præbe- *zohar.* bat. An(vt Zohar asserit) Asser, qui beatitudinem significat, denotat Mũdum futurũ: vbi habetur panis ille, de cœlo descendens: de quo scriptum est. Hic est panis, qui de cœlo descendit? Qui quidem panis præbebit de- *Ioan. 6* litias regibus, idest iis, qui se benè rexerint.

Genes. 49 298 Nephtalim cur dicitur ceruus emissus, & dans eloquia pulchritudinis? Nónne ceruus est animal semper & totum mundum, sempérque *Deut. 12* Deo gratum: vt ex Deuteronomio colligimus? Vnde Nephtalim dictus *Ios. 19* est ceruus: quia eius Tribus habuit sortẽ in planitie Galilææ: vbi semper primi fructus colligebantur, offerendi tanquam primitiæ Deo gratissimæ. Quæ quidem primitiæ offerrentur cum laude: ideò sequitur. Dans eloquia pulchritudinis, Deo videlicet.

Gene. 49 299 Cur Ioseph dictus fuit filius accrescens, & aspectu decorus? An accrescens dictus est: iuxta nominis tei consequẽtis significatum? Nam auctus est in duas tribus, Manassem videlicet & Ephraim, quarum vna pro tribu Leuitica, in sacrorum administratione occupata, & inter omnes tribus (vt supra dictum est) dispersa, supplebat. An, quia fuit augmentum familiæ Israeliticæ, in omnibus, in vita actiua acquisitis? an, quia citò ac valdè creuit dignitate & honore in Ægypto? Decorus autem aspectu fuit, *zohar.* gerens præ aliis (vt Zohar ait) effigiem patris, ac matris suæ pulcherrimæ Rachelis. Tanta enim pulchritudine præditus fuit: vt siqua transiret, mu- *Deut. 22* *Genes. 49* lieres ascenderent tecta domorum, muris (vt in Deuteronomio legimus) vallata: vt inde ipsum iuuenem pulcherrimum, transeuntem aspicerent. Hinc Iahacob dixit. Filiæ discurrerunt super murum. An (vt literæ veritas habet) bis dicitur בן פרת ben porat, idest filius pulcher, quia pulcher erat corpore, sed pulchrior mente? an porat, idest crescens vtroque augmẽto, temporali videlicet ac spirituali?

Ibidem 300 Cur de Ioseph scriptum est. Sedit in forti arcus eius? Nónne fortis fuit, zelans côtrà errorem fratrum, ipsorúmque insidias & persecutiones *Ibid. 39* sustinens? Nónne quoque fortis & constans fuit contrà illecebras, promissa, minas & infestationes vxoris Domini sui? Nónne etiam fortis fuit, quia dum toti Ægypto præesset, nunquam cæremoniis vel idolis Ægyptiorum pollutus fuit? Et hoc, quia (vt in textu sequitur) Deus patris eius, adiutor ipsius erat: qui eum multipliciter benedixit.

Ibidem. 49. 301 Quibus benedictionibus donatus fuit Ioseph? Nónne multæ enar- *Ibidem 27.* rantur in Genesi? Prima enim est cœli desuper: qua benedictus fuit & *Ibid. 27* Iahacob in rore cœli. Secunda, abyssi, terræ videlicet, vel rerum inferio-

rum: vt nihil contra ipsum præualeret. Tertia, vberum & vuluæ, geniture videlicet carnalis. An vberum, de quibus canitur, Dabo tibi vbera mea? Quæ quidem vbera (vt alibi dictum est) lac Prophetis præbuerunt. Et רחם Rechem, idest pietatis, & non vuluæ. Vtrunque enim Rechem significat. Nec enim est maior pietas & amor, quàm cordis materni erga ea, quæ ex vulua sua prodeuit. Hinc per hanc adiurauit Zacharias, dicens. Per viscera misericordiæ, idest pietatis vel amoris Dei nostri: quibus visitauit nos. Quarta benedictio fuit illa, quam Iahacob habuit ab Izahac. Quinta fuit, quia benedictus fuit benedictionibus patrum eius scilicet Izahac & Abrahæ: qui (vt suprà dictum est) factus fuit benedictio ipsa. Hinc dixit Iahacob. Benedictiones patris tui confortatę sunt, benedictionibus patrum eius. Et (vt cum Zohar concludamus) per illud את et, antè שדי Sadai, nulla constructionis necessitate positum, totus influxus rerum supernarū innuitur, exoratus à Iahacob super Ioseph. Nam ibi est prima & vltima litera alphabeti. *Cant. 7.* *Luca 1.* *Genes. 49* *Zohar*

502 Cur Iahacob, benedicens Ioseph, dixit. Donec veniat desyderium collium excelsorum? Nónne montes excelsi sunt illi, de quibus Propheta canit. Montes excelsi Ceruis? Qui montes in aduentu Messiæ (Ioele teste) stillarunt dulcedinem, & lac & mel fluxerunt: & (iuxta Abachuc oraculum) incuruati sunt: quando videlicet (vt Iohannes ait) verbum caro factum est. Qua quidem incuruatione (vt Dauid canit) ipsi colles exultatione accincti sunt. Desyderium verò huiusmodi collium est perficere hominem, vniendo ipsum cum Deo. Quod erit in patria. Ideò dixit Iahacob. His benedictionibus replearis, donec veniat desyderium collium, idest virtutum, aut locorum illius, de quo inquit Apostolus. Deus vult omnes homines saluos fieri. Propter hoc enim ipse Deus hominem creauit. *Genes. 49* *Psal. 103* *Ioelis 3.* *Abac. 3.* *Ioan. 1.* *Psal. 64.* *1. Tim. 2*

303 Cur Iahacob dixit. Fiant in capite Ioseph, & in vertice Nazaræi, fratres eius? Nónne scriptū est, ꝙ stellæ vndecim debebant adorare Ioseph? Et hoc nedum propter Ægypti præsidētiam (cum scriptura semper altiora petat, quàm præ se ferat occidens litera) Sed quia Cheneset, idest synagoga Israel cum altissimo mysterio collecta fuit ex duodecim Tribubus, dempto Leui iam sacerdotio addicto, & inter fratres (vt dictum est) dispersо: dempto quoque Ioseph, alio profundissimo sacramento. Et in horum locū Manasses & Ephraim suffecti sunt. Hinc cū tota illa familia haberet sedem & radicem in loco, quem Hebræi regnum vocant, Christus verò regnum cœlorū appellat: qui etiam alio nomine dicitur mare, vel piscina, vbi congregantur aquæ supramundan: Iosephæ, habuit radicem in loco superiori, vbi est fons viuus: à quo emanant huiusmodi aquæ. De quo fonte Propheta canit. Quoniam apud te est fons vitæ. Sicut igitur diuersorum riuulorum aquæ in fonte, velut in capite, vniuntur: Sic Iahacob iubet vniri fratres in Ioseph fonte & capite. *Gen. 49* *Ibidem 37.* *Luce 17.* *Psal. 35.*

304 Cur Beniamin dictus fuit Lupus rapax mane comedens prædam, & vespere diuidens spolia? an id dictum est (vt communi sentētia Docto- *Genes. 49.* *Doct. Lati.*

ctores Latini conueniunt)propter Paulum, qui in mane iuuentutis fuit acerrimus Christi persecutor, veluti Lupus rapax:in vespere verò ætatis, ad fidem Christi conuersus, omnibus omnia factus est, vt plures Christo lucrifaceret? Sicut ipsemet fatetur. An Beniamin, ideſt Templum in sorte ipsius Beniamin positum,fuit(vt Zohar placet)veluti Lupus rapax,deuorans omnia animalia oblata in sacrificium matutinum, quod offerebatur Deo qui ignis comedens & vriens dicitur:in vespere autem, ideſt in sacrificio vespertino, quod fiebat ad placandas virtutes aduersantes & accusantes homines,fiebat diuisio illius escæ oblatæ:vt vnicuique illarum daretur pars:vt periti in negocio sacrificiorum norunt.

Acto.9. 1.Cor.9 Zohar. Deut.4

Gen.49. 305 Cur completis benedictionibus Iahacob,scriptum est.Omnes Tribus Israel sunt duodecim? Nónne familia Ioseph in duas diuisa numerũ, vsque ad tredecim auxit? Non quippè, cum altera illarum suffecta fuerit (vt nuper dictum est) pro Tribu Leuitica hinc inde dispersa. Et quamuis ipsa tribus Leui vna ex duodecim tribubus fuerit, non tamen numerum auxit.Sicuti in familia figurata effectum est:in qua quamuis vltra duodenarium Apostolorum affuerit Paulus, plærisque in locis per antonomasiam Apostolus denominatus; nõ tamen auxit numerum duodenarium. Cum ipse fuerit Apostolus vniuersalis:omniũ vices gerens. Sicut ipsemet testãtur,dicens.Instãtia mea quotidiana, & solicitudo omniũ Ecclesiarũ.

2.Cor.11. 306 Cur figuratiua & figurata familia numero duodenario distributa fuit: an quia vtraque augeri debebat in immensum? Hinc numero,primo crescente distribui debuit. An, vt cœlestis familia conueniret cum cœlesti numero duodenario:de quo Plato amplissimè scribit?Et vt præcipuè cõueniret cum duodecim signis cœlestibus: ad quorũm aspectum castrametari filij Israel consueuerant:non,vt à syderibus corporeis, sed à virtute magni Dei nominis,ipsis signis presidentis influxum susciperent.Duodecim enim reuolutiones habet illud sanctum nomen: secũdum quarum quamlibet vni signo præsidet:vt antiqui Theologi docent. An,vt conueniret vtraque familia cum duodecim fundamẽtis supernæ Ciuitatis,duodecim lapidibus,duodecim portis,& duodecim Angelis ipsis portis præsidentibus?Sicut apertè Iohannes scribit.

Plato 6. de leg. Nume.2 Ant. Th.

Apo. 21 Ge.49 Cant.3 307 Cur scriptum est, quòd Iahacob moriens collegit pedes suos ad lectulum? an, quia totus non erat in lectulo? An collegit pedes ad lectulum illum, de quo canitur. En lectulum Salomonis sexaginta fortes ambiunt? Et iterum. Lectulus noster floridus.Illuc enim collegit pedes, ideſt affectus. Cùm tot' inhiaret illuc peruenire. Sicuti & Paul' de seipso ait. Cupio dissolui, & esse cum Christo. Lectulus itaque locus est ac sedes ipsi Iahacob præparata. Immò ipse (vt Sapientes asserunt)est pes Orientalis diuinæ sedis: Abraham Meridionalis: Izahac Aquilonaris:Dauid autem Occidentalis:vt etiam supra diximus. Et hic est populus, ad quem ipse Iahacob collectus dicitur.

Phil.1. Sapientes.

Gen.49 Ibid.50 308 Cur Ioseph iussit balsamo liniri corpus Iahacob?an,quia(vt Zohar asserit,in terra Chanaan, vbi sepeliri petierat, cadauera citò resoluebãtur?

Ideò, vt diutius conseruaretur cadauer eius, id fieri iussum est. an (vt altiora referemus) quia vtraque vita Iahacob, spiritualis videlicet ac corporea, magna ex parte (vt Zohar docet) à Ioseph dependebat? ideò non ab re dicitur, quòd ipsius iussu corpus Patris præseruatum fuit. Hinc scriptum est, quòd Iahacob separatus à Ioseph, dixit. Descendam ad filium meum lugens in infernum. Audito autem, quòd viueret, reuixit spiritus eius. Videns verò ipsum, dixit. Iam lætus moriar: quia vidi faciem tuam. A fonte enim vitæ (vt diximus) Ioseph pro se & aliis originem & influxum traxit. *Zoh.tr. Gen.49 Zohar. Gen.37 Ibid 45. 46*

309 Cur Ioseph moriens, bis dixit. Deus visitabit vos? Nónne semel tãtùm Deus visitauit filios Israel in Ægypto per Mosem & Aharon: qui & inde eos abduxerunt? an igitur ipse spiritu Dei præmonitus prophetauit (sicut & patres eius) meliora prædicens: de aduentu videlicet Messiæ duplici: vt omnes Hebræi Sapientes conueniunt? Primus enim ipsius aduẽtus fuit, quando de virgine nasci, ac pro nobis mori dignatus est. Secũdus autem erit, quando veniet (vt ipsemet ait) filius hominis cum angelis suis in maiestate sua: videlicet vnicuique operi tam fabricæ quàm humanorũ negociorum, necnon & redemptionis humanæ finem imponat. *Ibid.50 Exod.12 Sup. sich. Matt.25*

310 Cur Ioseph sepultus fuit in prædio, quod tradidit ei Pater in Sichem? an sicut patres eius elegerant sibi in sepulchrum speluncam illam quæ erat in Hebron, rationibus & mysteriis alibi assignatis: Sic & Ioseph elegit pro sepulchro prædium illud situm in terra Sichem? Vbi primo Gẽtibus datum fuit pactum circuncisionis: vt in Genesi legimus. Obseruatio enim ipsius pacti ad eum potissimè pertinebat: cuius origo (vt secretiores Theologi docent) inde est, vnde venit & fœdus ipsum. Hinc non sine mysterio pater Spiritu sancto plenus tradidit locum illum Ioseph cũ tanta celebritate in peculiare donum, quando vnicuique filiorũ eius propriam cœlestis influxus portionem assignauit: vt aliàs tetigimus. An, sicut patres illi elegerant speluncam illam, tanquam locum subiectum illi fonti, ad quem conscendere intendebant (qua ratione, & Dauid elegit arcem Sion, tanquam locum sibi congruum & aptum) Sic & Ioseph elegit prædium illud? Conuenientia enim loci, sacrificij, orationis & verborum (vt alibi dictum est) in sacris peragendis summoperè confert. *Ios.24 Gen.34. Sec. Theo. Gen.48*

SECTIO V. DE MOSE ET EXITV ISRAELIS EX AEGYPTO.

VNDE venit Moses? Nónne nomen eius hoc indicat? Nam sumptum ex aquis significat: vt in Exodo patet. An igitur sumptus fuit ex aquis Nili, quem Gion esse tenemus ab horto voluptatis egredientẽ: vt inde & ab aquis fontis illius susceptũ Mosem intelligamus? Vnde quãuis omnis anima ab illis aquis proueniat (dicẽte scriptura, antequàm quicquã oriret in terra. *Exod.2.*

Genes. 1. Producant aquæ ſerpituram animæ viuentis) Moſes tamen per quâdam analogiam, aut antonomaſiam, ſiue immediatè inde ſumptus fuit. Sic & beata virgo immediatè apud Deum gratiam inuenit. Sicut Angelus ei teſtatus eſt. Nec enim ab re dictum eſt, quòd Moſes ſumptus fuerit ex aquis prouenientibus ab illo fonte, qui diuiditur in quatuor capita, ideſt à nomine magno Dei: vt nomen eius indicat. Nam משה Moſeh reuolutum, more Hebræorum, dicit השם Haſem, ideſt ipſum nomen, aut virtus eius, quæ peculiariter ei data eſt. Hinc & ipſi peculiariter ipſum nomen reuelatum eſt.

Lucæ 1.

Exod. 3

Ibidem 2. Lat. Theo. 312 Quo myſterio Moſes percuſſit Ægyptum, & eum ſub ſabulo ſepeliuit? an (vt ſenſum moralem proſequamur, quem Latini Theologi hic ſequuntur) hinc docemur occidendum eſſe ac ſepeliendum animalem hominem, antequam rerum diuinarum negocia pertractentur? An (vt altius conſcendamus) quia Deus data illa virtute (vt dictum eſt) iuſſit vt periculum faceret de virtute Ægyptiaca, Magica prorſus ac dæmoniaca: vt per hunc occiſum ac ſepultum in ſabulo indicaretur, quòd ſuperare & collidere debebat omne robur Ægyptiorum, & tradere ipſum ſepulturæ in arena maris, loco quippe huiuſmodi poteſtatibus conuenienti? Hinc à peritis ſolent expulſi dæmones ad deſerta & arida loca relegari. Cuius operis faciendi aliud indicium fuit: quando virga Aharon virgas Magorum Ægyptiorum deuorauit.

Exod. 7

Ibidem 2. Genes. 25. 313 Quo Moſes fugit, & quo myſterio? Nónne ad Madianitas fugit, progeniem quippè Abrahæ ex Chetura? Et hoc, vt inde ſumeret vxorem ſibi conuenientem, & ex progenie ſua: &, vt inde influxum ac robur regionis illius ſuſciperet: & qui omni ſapientia Ægyptiorum (vt Lucas narrat) præditus erat, inſtrueretur quoque doctrina Mercurij Triſmegiſti: qui (vt nonnulli viri inſignes affirmant) Ietro fuit, & ſeptinomius. Horum enim doctrina adeò conſimilis fuit: vt Artabannus eandem vtriuſque doctrinam fuiſſe exiſtimauerit: tanquam conuenientem cum diuina, quam ipſe Moſes poſteà ſuſcepit.

Act. 7. Mercurius Ietro

Artaban.

Exod. 3 314 Vbi nã Moſes paſcebat oues ſoceri ſui, quando Deus vocauit eum? an in interioribus deſerti: vt habet cõmunis æditio? Sed quomodo Deus habitat in deſerto, loco vtique Diabolo (vt nuper dictum eſt) conuenienti? an igitur vltra deſertum ſe contulerat, (ſicuti veritas literæ ſonat) vt ibi haberet paſcua pro ouibus: & Deum, cum tanta celebritate ei loquẽtem reperiret? Fuerat enim in deſerto, quãdo, ſecundum doctrinam Ægyptiorum, rebus inferioribus & immundis vacabat. Locuturus autem cu Deo deſertum tranſcendens ad montem Dei Horeb venit. Vbi legem & tot bona diuina poſtea ſuſcepit: quæ in deſerto non influuntur.

Ibidem Deut. 4. 315 Quod eſt myſterium rubi incombuſti: quẽ Moſes vidit? Nónne inde deprælhẽdere potuit Deũ eſſe ignem (vt ipſemet Moſes in Deut. iuxta veritatem literæ perhibet) comedentem & non conſumentem? Nam rubus fomes ignis accommodatiſſimus, ardebat & non conſumebatur. Sic fuit ignis Spiritus ſancti in Apoſtolis, ardens perficiénſque, & non conſumẽs.

Cu-

316 Cur Deus iussit Mosi, vt calciamentum pedum solueret? Nónne, quia (vt ipse statim subintulit) locus in quo stabat terra sancta erat? An igitur terram sanctam nemo potest calciatis pedibus calcare? Sed nónne nos ad altare sanctum calciatis pedibus ascendimus? Et populus Israeliticus nónne in terram sanctam calciatus intrauit? An igitur latet hîc mysterium? vtique. Nam Moses qui deserta & immunda calcare consueuerat ad superiorem & mundum gradú deueniens (vt ipsum calcaret) exui debebat vetus & fœdatum calciamentum, quo induti erant pedes affectus sui dum illa contrectaret, vt mundus ac liber Deo ac diuinis vacaret. *Exodi 3.*

317 Cur Deus vniuersalis, trium præcipuè patrum Deum se nominat, dicens: Ego sum Deus Abraham, Deus Izahac, & Deus Iahacob? an quia aliorum qui ipsum non colebant, Deum non se recognoscebat? Sed nonne ipsemet Deus per Mosem decantat: Videte, quòd ego sim solus, & non sit alius Deus pręter me? Et Psalmographus: Tui sunt cœli & tua est terra, orbem terræ & plenitudinem eius tu fundasti. An ergo dicitur Deus patrum illorum, quia ipsis solis tradidit verum cultum? An, quia per tres illos patres adiuncto Dauide, quarto videlicet pede throni Dei, completur sedes eius, quæ omnia complectitur? Nam cœlú (vt ipsemet Deus in Isaia testatur) sedes ipsius est. Vnde vnumquodque sub aliquo istorum contineri necesse est: & ab istis (vt notú est diuinos influxus metiri scientibus) omnia concluduntur. Hi enim (vt suprà quoque diximus) quatuor cœli plagas complectuntur: Iahacob videlicet Orientem, Abraham Meridié, Izahac Aquilonem, Dauid autem Occidentem. *Ibidem* *Deuter. 32.* *Psalmo 88.* *Isaie 66.*

318 Cur Deus Mosi dixit: Ego sum, qui sum? An id cum maiestate quadam dixit, nolens exprimere quis esset? An (iuxta veritatem literæ) dixit, Ero qui ero: erga vos videlicet, quando puniam Ægyptios & vos Hebræos liberabo? An (vt secretiores Theologi volunt) hic exprimitur summum nomen Dei אהיה Eheieh. Quod nomen adeò ipsi celebrát, vt censeát illud esse primum & principium omnium nominum, exprimens Patrem, Filiú & Spiritum sanctum. Per primum igitur אהיה Eheieh Filium, per secundú Spiritum sanctum, & per אשר Asser medium Patrem, vtriusque videlicet (vt aiunt) coronam supremam exprimi asserunt, quod frustrà explicaretur, nisi in huiuscemodi facultate expertis. *Exodi 3.* *Sec. theolo.*

319 Cur patribus terra visionis promissa fuit? Nónne patribus quibus demonstranda erant diuina secreta, conuenienter data fuit terra, quæ visionis dicitur? Ierusalem enim visio pacis (vt suprà dictum est) interpretatur. Arabes autem ipsam חזון Choz, quod visionem significat, appellant. Tota enim Theologia ab Hebræis processit, quoad vtrumque testamentum. Quę quidem Theologia cùm (Platone teste) per oracula tantummodò suscipienda sit: quæ sunt per visionem intrinsecá vel imaginariá: Hinc de Patriarchis primò scriptú est: Et apparuit Dominus Abrahæ, Iahacob, Mosi & aliis. Postea de Prophetis scriptum reperitur, Visio Isaiæ, Ezechielis, Hamos & huiusmodi. Et cùm patres & Prophetæ visiones has haberent ex influxu præcipuo in terra illa: ideò ipsa dicta fuit terra visionis, & *Plato.*

ipsis patribus, tanquam his visionibus dignioribus promissa, & tandem data.

Exodi 3. 320 Cur terra patribus promissa, peculiari dono dicitur fluere lac & mel? An de lacte caprarum, aut ouium & melle apum est sermo? Sed nónne multæ aliæ regiones in huiusmodi fertiliores sunt? An igitur (vt com-
Sapientes muniter Sapientes asserunt) per lac intelligitur sapientia rerū diuinarum, per mel verò gustus ipsarum? Et cùm huiusmodi lacte & melle præcipuè
Isaia 7. cibatus fuerit Christus. Hinc de ipso scriptum est: Butyrum & mel comedet, vt sciat reprobare malum & eligere bonum. Nec enim per butyrum
Matth. 18. pecudum, vel mel apum quis vnquam discet bonum à malo secernere. Lacti autem comparatur, & ab eo denominatur hæc sapientia, quia pascit illos, de quibus dicitur: Nisi efficiamini sicut paruuli, non intrabitis in regnum cœlorum. Quo lacte abundauit terra illa, quia inde venit Euangelium, Prophetia & lex, quamuis in Sina data fuerit, cùm Sina (teste Apo-
Galat. 4. stolo) iungatur Ierusalem, coniunctione videlicet superna, vt infrà (Deo duce) declarabimus.

321 Cur terra visionis possessa primò fuit à Chananæis maledictis? nónne anima imagine Dei fulgens à corpore & carne possidetur, antequàm ipsa caro siue corpus in seruitutē spiritus redigatur? Sic fuit populus Dei sub seruitute Ægyptiaca antequàm legem susciperet. Pari modo Christus
Matth. 4. fuit potestati perfidorum Pharisæorum ac gentilium obnoxius, & à Diabolo (teste Matthæo) assumptus, antequàm regnum vniuersorum adipisceretur. Sic quoque fuit totum genus humanum prius sub peccato, deinde sub gratia. Hac enim serie spiritualia cum terrenis in hoc permixto
1. Cor. 15. mundo currunt, iuxta illud Apostoli: prius quod animale, deinde quod spirituale.

Exodi 3. & 12. 322 Cur Deus noluit, quòd populus Israeliticus ex Ægypto vacuus egrederetur, sed cum argento & auro? An in præmium laboris, quem multum frustrà filij Israël Ægyptiis impenderant? an quia Ægyptij ob proteruiam & rebellionem ipsorum in Deum, meruerunt bonis mobilibus spoliari? an, vt amota sede Mammonæ, seu Iouis Ammonij, Ægypto præsidētis, facilius ipse collideretur? An, vt ipsi thesauri in arcæ fabricam posteà
Lucæ 16. commutati, essent nobis exemplo, vt inde disceremus facere nobis amicos in cœlo (sicut Christus iubet) de mammona iniquitatis.

Exodi 8. 323 Cur Magi Memphitici cesserunt Mosi in tertio signo, pediculorum videlicet? An quia exinanita fuerat eorum virtus in duobus signis, ad æmulationem ipsius Mosi iam factis? An quia productio ranarum, & tinctura sanguinea aquæ, poterant naturaliter fieri: nec deerat nisi acceleratio quam Magi illi, fauore virtutum immundarum fecerunt: in pediculis autem (pro quibus communis æditio habet Cyniphes) qui generantur ex sudore humano, deerat tantæ copiæ materia, cuius productio solius Dei est? Hinc, cùm ad producendam ipsorum materiam diuina tantummodò
Ibidem virtus exquireretur, apertè ipsi Magi confessi sunt digitum Dei ibi interfuisse.

324 Cur & qua iustitia Deus indurauit cor Pharahonis? An(vt Theo- *Ibidem 7.*
logi nostri dicunt)quia noluit emollire,quod indurare est?Hinc Aposto- *Theolog.* *Roman. 9.*
lus ait:Cui vult,miseretur:& quem vult,indurat. An,vt ostenderet gloriā *Exodi 9.*
suam,& virtutem nominis sui in vniuersa terra, vt ipsemet Deus in Exo- *Ibid. 1. 5.*
do testatur? An Pharaho meruit indurari ob impietatem,quam multipli- *Prouerb. 6*
cem in Hebræos exercuerat,præcipuè effundendo sanguinem innoxium?
Quod annumeratur à Salomone inter maxima flagitia, quæ præ cæteris
odit Dominus.Nos enim sæpissimè in nobismetipsis duritiem & pœnam *Roman. 2.*
inde sequentem acquirimus,iuxta illud Apostoli:Tu autem secūdum du-
ritiem tuam,& impœnitens cor,thesaurizas tibi iram in die iræ & reuela-
tionis iusti iudicij Dei.

325 Cur in signum sacrarum rerum faciendarum data fuit Mosi con- *Exodi 4.*
uersio virgæ in Serpentem, & è conuerso? An, vt iudicaretur quòd pro-
uincia quæ difficilis videbatur,facilis foret:vbi diuina virtus assisteret? AN
vt via quæ videbatur horrida, & propter Pharahonis duritiem fugienda,
tandem demonstraretur suauis? AN,vt inde denotaretur quòd genus hu-
manum,arbor & virga in horto delitiarum plantata, cedens Diabolo &
Serpenti diabolica & mortifera effecta fuit: sed per verum liberatorem
Christum à conditionibus serpentinis erui debebat, ac reduci in pristinā
virgæ formam?cuius mysterij MOSES in familia illa particulari typum ges-
sit. AN,vt generaliter doceremur, quòd omne opus diuinū in terram pro-
iectum,i,viribus terrenis derelictum,horridum apparet:sed iussu ac fauo-
re diuino resumptum suaue redditur?

326 Cur MOSES dixit Deo, MITTE, quem missurus es? An, quia dubitabat *Ibidem*
de Deo?Hinc lingua eius blæsa effecta est. An allusit ad verum & vniuer-
salem omnium redemptorem, ignorans quòd ipsum præcedere deberet
typicus & figuratiuus redemptor?Nam ipsum vniuersalem redemptorem
MOSES,diuino lumine illustratus, venturum prænouerat: nec tamen se in
ipsius figuram præcessurum sciebat. An id dixit,indignum se tanto nego-
cio existimans? Quod facere solent prudentiores viri, minus quàm pos-
sint,de se præsumentes. Cuius contrarium temerarij & arrogantes effi-
ciunt.

327 Cur MOSES vadens in Ægyptum,vt Dei mādatum perficeret,ipsum *Ibidem*
Deum aduersantem ac minantem sibi mortem inuenit? Nónne quia trās-
gressor mandati puerum non circunciderat? Sed nónne immunes erant
Hebræi ab huiusmodi mandato existentes in itinere? Hinc in tota pere-
grinatione deserti nullus vnquā circuncisus fuit, sed solùm postquā pro-
missa habitacula populus ingressus est:vt in libro Iosueh legimus. An igi- *Iosueh 5.*
tur in hospitium iam receptum MOSEM Deus occidere voluit,præmittens
signa,palliditatem videlicet,depressionem vultus,tremorem membrorū,
& huiusmodi? Quę quidem signa aduertens vxor eius Zipora,circuncidit
puerum,& virum à morte seruauit:quā ei Dominus inferre volebat,quia
puerum(vt dictum est) in diuersorium iam ingressus non circunciderat.

328 Cur Zipora sanguine ad pedes viri fuso, dixit: Sponsus sanguinis *Exodi 4.*

tu mihi nunc es? An (vt aliqui dicunt) id dixit, tãquam mulier gentilis, quæ ad nouum ritum venerat? Sed quomodo Madianitæ gentiles erant, cùm de stirpe Abrahæ (vt suprà dictum est) essent. An igitur, quia occidendus erat Moses ob transgressionem præcepti, & ab ipsa morte ipsa Zipora liberauerat eum circuncidens puerum? Hinc quasi denuò desponsata fuisset in sanguine, qui ipsum Mosem à morte præseruauerat, dixit: Sponsus sanguinis nunc mihi es. Et ideò pedes ipsius viri sanguine tetigit: quia (teste Apostolo) omnia penè mundantur in sanguine.

Hebr 9.

329 Cur scriptum est, quòd audiuit Dominus gemitum filiorum Israel & fœderis sui recordatus est? Nónne (vt secretiores Theologi docẽt) quia tanta est coniunctio & vnio orationis cum fœdere, vt facta oratione & effuso gemitu coram Deo, ipse recordetur fœderis quod habet cum creaturis: parcendi videlicet, redimendi, saluandi & remunerandi? Nam licet homo fœdus per peccatum fregerit, tamen si pœnitẽtia ductus ad Deum reuertatur, omnium peccatorum oblitus ipse Deus, fœderísque sui recordatus, dolentem & orantem saluat, sicut ipsemet Deus in Ezechiele apertè testatur.

Exodi 2. *Secr. theo.* *Ezech. 18.*

330 Cur Moses Deus Pharahonis, & Aharon ipsius Mosi interpres, cõstituti sunt? Nónne, quia Moses adeò Deo plenus fuit, vt contra Pharahonem & omne robur immundorum spirituum qui Pharahoni & Ægyptiis fauebant, præualuerit? Hinc ipsius Pharahonis Magi coacti fuerunt palàm confiteri, quòd digitus, id est virtus Dei esset in Mose. Qui quidẽ Moses ideò dictus fuit plenus Deo, quia tot prodigia in Ægyptios exercuit, quæ fieri non potuissent, nisi à Deo. Aharon autem interpres eius fuit, quia ipse Moses blæsus & elinguis effectus fuerat: an, vt ambo simul essent diuinæ locutionis testes? Nam (teste Christo) duorum saltem testimonium plenum est. An, ne confunderetur in vno solo duplex dignitas, regia videlicet ac sacerdotalis, quam Deus eis tribuere statuerat? Regis enim erat, & vicem Dei tenentis, vel Dei in humano corpore latitantis, dare legem: Sacerdotis autem ipsam interpretari, iuxta illud Aggæi: Interroga sacerdotem legem, & respondebit tibi. Et sic tradita fuit bifaria lex (vt antiqui Theologi dicunt) scripta videlicet per Mosem & Legislatorem, & ore tenus siue coram, per Sacerdotem, vel alium interpretem declarata.

Exodi 7. *Ibidem 8.* *Ibidem 4.* *Matth. 18.* *Agg. 2.* *Ant. theol.*

331 Cur ad tot prodigia non fuerunt territi, neque moti Ægyptij? An, quia dati erant in reprobum sensum, ob multa iniustè in Hebræos perpetrata? An, quia adeò scelus & nequitia ipsorum inualuerat, vt (veluti corpus ab ægritudine valdè oppressum) susciperent detrimentum ab omnibus quæ aliis auxilium & fauorem præstare solent? Hinc de Christo prædixit Simeon, quòd positus erat in ruinam multorum malè videlicet dispositorum. Quamuis ipse venerit vt omnibus dispositis salutem & medelam tribuat, sicut ipsemet Christus (iuxta Isaiæ oraculum) apertè testatus est.

Exodi 11. *Luca 2.* *Ibidem 4.* *Isaia 61.*

332 Cur Moses postquam Deus ei locutus est, elinguis fuit? An (vt suprà

dictũ est) quia dubitabat de Deo? An quia perterrito Mosi euenit: quod ab huiusmodi insolitis visionibus aut sermonibus paucfactis accidere solet, licet apparentes aut loquentes non sint obscuritatis principes? Hinc filij Israel vocem Dei insolitã non sufferentes, adeò perterriti sunt, vt mortem timerent, dicentes Mosi. Non loquatur nobis Dominus, sed loquere tu, ne fortè moriamur. Sic quoque Petrus, Iacobus, & Iohannes audiẽtes vocem Dei tremebundi ceciderunt in terram. An blæsus dicebatur ad exprimenda arcana illa quæ viderat & à Deo audierat? Quæ quidem arcana talia sunt, vt de ipsis (teste Paulo) loqui homini non liceat. Exodi 4. Ibidem 20. Matth. 17. 2. Cor. 12.

333 Quod nomen Deus Mosi declarauit, patribus non indicatũ? Nónne hoc nomen fuit illud tetragrammum vel quadriliterum: quod secretiores Theologi truncum & radicem omnium nominum diuinorum existimant? Ab ipso enim (vt habetur in libro, qui Porta lucis inscribitur) omnia verba legis deducta fuerunt. Sed cur huiusmodi nomen ipsi Mosi reuelatum est? An cùm tota lex ab ipso emanans publicanda esset per Mosem, nomen & origo illius ipsi Mosi meritò pandenda erant? An, cùm Iouis Ammonij Ægyptiis præsidentis, virtus per Mosem (vt alibi dictũ est) collidenda foret, dãda erat ipsi Mosi virtus, qua illam comprimere posset? Quæ virtus reposita tantùm erat in hoc nomine quadrilitero ipsi Mosi reuelato: vt harum rerum gnari affirmant. Hinc Moses ipsum nomen explicauit, quando amoto Ægypti tutore, totũ robur Ægyptiorum in mari collisit. Exodi 3. 6. Secr. theolo. Porta lucis.

334 Quod potissimum prodigiorum fecit Moses? An fuit illud pediculorum, cui Magi cesserunt? nec enim vltrà ausi fuerunt contendere cum Mose. An maximum prodigiorum & miraculorum fuit, quando explicauit nomen illud (vt nuper dictũ est) in ter septuaginta duas literas, ex quibus colliguntur septuaginta duo nomina trilitera, tanquam rami ex vna radice prodeuntes? Quibus quidem nominibus non modò currus & robur Ægyptiorum, sed omnium septuaginta duorum principum populorũ, vel idiomatum ceteris inferioris virtutẽ ipse Moses prostrauit. Hinc cõtra quoscunque populos etiam pauci ex Israel postea pugnarunt intrepidi, sicut ipsemet Moses decantauit. Exodi 8. Ibidem 14. Deuter. 32.

335 Cur Deus omne primogenitum Ægypti percussit? Nónne, vt virtus Ægyptiaca collideretur, quæ ab ariete primo signorum potissimè dependebat? Vnde & virtus Mammonæ, siue Iouis Ammonij, qui arietinus est. Hinc Romani in vestibulo templi ipsi Mammonæ in Exquilino monte constructi posuerant, Ioui Ammonio arietino. Quod signum (vt Ptolemæo placet) Aquilonare est. Sicut & ille Mammona, qui dixit: Ponam sedem meam ad Aquilonem. Qui quidem Mammona (teste Christo) pecuniæ & auri Dominus est. Hinc in Iob scriptum est: Ab Aquilone aurum venit. Exodi 12. Romani Proœmium. Isaia 14. Luce 16. Iob 37.

336 Cur Deus iussit populum intra domos recludi, postibus sanguine agni munitis? Nonne (vt supra quoque de mente Zohar diximus) quia, quando angelo percutienti demandatur, vt aperto Din, id est, seuera iu- Exodi 12. Zohar.

stitia sæuiat, quotquot reperit, ille punit? Vnde tunc nil salubrius, quàm
Gene. 17. Ibid. 19. abscondi. Ideò imminente diluuio iussit Deus Noch vt absconderetur in arca. Pari modo sæuiente iustitia in Sodomæos, iussum fuit Lot vt aufugeret: sic quoque Epidimiæ tempore fieri debet. Hac igitur de causa Hebræi iussi sunt intra domos recludi, ac munire postes sanguine agni, verū liberatorem & agnum figurantis.

337 Cur in liberatione populi Israelitici percussa fuit Ægyptus? An quia (vt suprà diximus) ic Ægyptij merebantur? An, vt diuini progressus ordo seruaretur? Nam si Deus per dextram & pietatē procedit, semper est beneficus sine alicuius damno, sicuti se habuit erga Abraham. Si verò per viam iustitiæ & sinistram, siue per viam ex vtraq; iustitia videlicet ac pietate mixtam procedit: tunc semper, si vnum liberat, alterum punit. Hinc

Psalmo 84. percussit Ægyptios, & Hebræos liberauit. Sic Christus, in quo (teste Propheta) iustitia & pax osculatæ sunt, in resurrectionem & ruinam multorum positus fuit, sicut Simeon prædixerat. Sic ipse quoque in die iudicij

Luce 2. Matth. 25. aliis præmium, aliis pœnam tribuet, vnicuique secundum opera sua, sicut ipsemet testatus est.

Exod. 8. 338 Cur Ægyptus decem plagis plagata fuit? An, quia manus Dei extentæ & apertæ fuere in decem digitos super Ægyptios? Vnde secundum vnumquemque digitum Ægyptus plagata fuit. Propterea dictum est: Digitus Dei est hic. An, quia populus Ægyptius fecerat contra decem præcepta, decémque cœlos superiores & inferiores, à quibus & præcepta &

Matth. 20. flagella in transgredientes emanant? Sicut enim denario diurno (teste Christo) bene operantes remunerandi sunt, sic decem obscuris plagis malè agentes punientur. An, vt denotetur consummata Ægyptiorum plaga per denarium, numerum consummatum ac completum?

Exodi 12. 339 Cur iussit Deus celebrari Pascha in exitu Israelis ex Ægypto? An in tanti beneficij celebritatem? An, in memoriam rerum factarum & faciendarum, in memoriam videlicet egressus & transitus creaturarum à Deo, qui fuit eo tempore? Hinc iubetur, quòd mensis ille, Martius videlicet, sit primus in mensibus anni, quamuis alia ratione & mysterio alibi declarādo, dicatur mundum esse factum in mense Septembris, tempore videlicet collectionis fructuum, vt homo haberet vnde aleretur. In figuram verò rerum faciendarum fuit, quia eo tempore Christus nos è potestate tenebrarum eripuit: & eo tempore (vt nonnulli sentiunt) liberabimur ab omnigena seruitute, corporis videlicet, mundi, peccati & Diaboli per veram resurrectionem.

Ibidem 1. de generat. & corr. tex. 17 1. Cor. 5. 340 Cur iussit Deus azima comedi? Nónne in memoriam & repræsentationem creationis rerum, quæ facta fuit sine aliqua præuia corruptione, præter omnem naturæ ordinem? De cuius naturæ operatione dicitur, quòd generatio vnius est corruptio alterius. In illius igitur operationis memoriam iussit Deus comedi panes absque fermento: quod (teste Paulo) vel modicum totam massam corrumpit. Quod etiam in memoriam

futuræ resurrectionis factum est. Ibi enim dabitur nouum esse, nouáque vita absque aliqua corruptione præuia.

341 Cur incircuncisus prohibebatur comedere Pascha? An, quia indignus erat lege, quæ tunc dari incipiebat? An, quia nisi quis fieret nouus homo per circuncisionem, in nouum statum intrare nequibat: libertatis videlicet non tantùm ab Ægyptiaca seruitute, sed verę libertatis per illam pręfiguratę? Hinc intrantibus in sanctã ac promissam terrã iubet Deus, vt circuncidant præputium cordis. Quo sensu dixit Apostolus de adhærentibus Christo, in quo circuncisi estis, circuncisione non manufacta, præputij videlicet: sed in circuncisione Christi, qui viuificauit nos, donans omnia delicta. *Exodi 12.* *Deuter. 10.* *Colos. 2.*

342 Quos sexcentos currus accepit Pharaho, antequàm currus Ægyptiorum expediret? An ab aliquo rege confœderato accepit? An (vt Zohar sentit) virtutem spirituum immundorum quibus Ægyptij familiares erãt, accersiuit? Hinc Mose incipiente prodigia facere, ipsi Ægyptij confugerunt ad illas virtutes immundas per Iannem & Mambrem Magorum omnium tunc celeberrimos. Harum igitur virtutum immundarum primò subsidium ipse Pharaho inuocauit (sicut sanctarum virtutum tutelam implorauit Elisæus ab Assyriis obsessus: quas & puero Giezi demonstrauit, dicens: Aperi Domine oculos pueri huius, vt in quarto Regum volumine legimus) postea expediuit omnes bellatores, quos in Ægypto reperit. *Exodi 14.* *Zohar.* *4. Reg. 6.*

343 Quam virtutem, & quem ducem Deus Mosi dedit contra tot multigenos hostes? Nónne dedit ei inter angelicos duces Michaelem, vt pugnaret contra illos hostes: & Mitatron, facierum principem, qui eum ad faciem Dei, cùm opus esset, introduceret? Ideò scriptum est, quòd Deus cum Mose facie ad faciem loquebatur. In quo quidem angelo fuit nomen Dei, id est, virtus diuini nominis: vt in Exodo legimus. Cuius nominis virtute (vt dictum est) ipse Moses omnes hostes collisit. Ipsum verò Mosem tanta diuinitate repleuit nomen illud: vt Deo plenus & Deus Pharahonis dictus sit. Nam virtutem diuinitatis in ipsum Pharahonem exercere debebat. Hinc fuit verus Rex, vnctus diuinitate. De qua vnctione Iohannes loquitur, dicens: Vnctionem habetis à Sancto: & nostis omnia. *Numer. 12* *1. Ioan. 2.* *Exodi 23.*

344 Cur scriptum est, quòd in exitu Israelis ex Ægypto non latrauit canis? An (vt Augustino placet) vt denotetur quàm quietè filij Israelis egressi sint? An de Cane tricerbero est sermo, qui alibi dicitur Ammomino siue Mammona Ægypto præsidens? Nam huius latratus in exitu eorum obmutuit, & vires depressæ fuerunt. An per כלב Cheleb, quod communiter Canis interpretatur, intelligitur omne cor? Nam id quoque Cheleb significat. Vnde sensum est: Nullum cor mutiit, aut cogitauit malum contra exeuntes. Hinc in textu subinfertur: Ab homine vsque ad pecus. Omnes enim fuerunt fauentes eorũ egressui, quousq; insurrexit Pharaho *Exodi 11.* *August.* *Ieremiæ 46.*

contra eos in omnimodam suiipsius perniciem, vt penitus à mari absorberetur.

Exodi 13 345 Cur scriptum est, quòd armati ascenderunt filij Israelis ex Ægypto? An forsitan ab Ægyptiis (vt aliqui dicunt) armati fuerunt? Sed non quippe credendum est, quòd licet Ægyptij dederint eis vasa & vestes, dederint
Nic. de lyr. etiam arma. Nec Scriptura id meminit. An igitur ascenderunt armati virtutibus, vt etiam in Commentario habetur? Sed quibus virtutibus? nónne textus indicat, dicens: Ascenderunt חמשים chamussim, quod quinquagenarios propriè significat: pro quo communis æditio habet, armati. Armati enim erant quinquagenaria illa virtute Iobilei: vbi est virtus remissionis, redemptionis, absolutionis, illustrationis legalis & huiusmodi, quæ sunt virtutes Spiritus sancti. Hinc & Christus volens munire Apostolos potestate & virtute absoluendi ac liberandi animas à seruitute pec-
Ioan. 20. cati & Diaboli, præmisit insufflationem, dixitque: Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remissa erunt.

SECTIO VI. DE PROGRESSV ET PEREGRINATIONE ISRAELIS IN DESERTO DEMPTIS *legalibus.*

346 CVR scriptum est, quòd Israelitæ transacto mari inuenerūt
Exodi 15. duodecim fontes? An quia venerunt in Elim, vbi erant illi duodecim fontes? Sed quid hoc ad mysteria, in quibus omnia illis contingebant? An igitur id factum est, vt indicare-
1. Cor. 10. tur quòd baptizati illi in mari (vt Apostolus ait) liberatique ab omni seruitute & inquinamentis Ægypti, susceperunt influxum duodecim fontium supernorū per duodecim signa cœlestia, quibus illa duodenaria turba respondebat? Qui fontes vnam eandémque habent origi-
Genes. 2. nem, ab illo videlicet supremo omnium fonte: qui (vt in Genesi legimus) diuiditur in quatuor capita, Orientale videlicet, Occidentale, Meridionale, & Aquilonare. Quorum quodlibet influit in tria signa, orientalia, occidétalia, meridionalia vel aquilonaria, sicut alibi dictum est. Sic enim
1. Cor. 10 Paulus, interpretatur originē aquæ, qua filij Israel in deserto potati sunt, dicens: Bibebant autem de spirituali consequenti eos petra: petra autem erat Christus.

Exodi 15 347 Quid significant septuaginta palmæ, propè duodecim fontes col-
Apoc. 22 locatæ? Nonne Iohannes describens supernæ ciuitatis influxum, dicit se vidisse arborem irrigatā fluuio aquæ viuæ, procedente à sede Dei & agni, duodecim fructus iuxta duodenariū iam prædictū producentē? quiquidē
Ptolemeus. duodenarius si per senarium primò perfectū complicetur (sicut & Ptolemæus virtutem signorū multiplicat) ad septuaginta duo reducitur. Iuxta
Numer. 11 quē numerū distincta fuerūt idiomata: & Moses (Deo iubēte) elegit senio-

res & iudices. Cui conformis Christus destinauit septuaginta duos electos. Nec mirum si binarius hic deficiat. Cum nec sine mysterio id factū sit: vt dicetur, vbi de septuaginta duobus senioribus agetur. Luca 10

348 Quid sibi vult manna, populo in deserto traditu? Nónne hoc fuit, vt populus pasceretur, & famem à se propelleret? sed cur cibus ille dictus fuit לחם אבירים lechem abirim, idest panis fortium vel angelorum: adeóque admirabilis fuit, vt dictus sit מהו mâhu: quod propriè interpretatur, quid est hoc? an igitur fuit admirabilis cibus, quia a cœlo datus, quia omne delectamentum & saporem continebat, quia plus, minúsue collectus, tantundem sufficiebat? an quia panis angelorum erat? Fuerunt igitur Israelitæ commensales angelorum quò corroborati possent sustinere Dei vocem, & sacramentalem legem percipere. Exod 16 Psal. 77 Exod. 16

349 Cur Israelitæ, cibum tam celebrem fastidientes, ad carnes & pepones Ægyptios suspirabant? an, quia nondum benè spiritualibus initiati, crassioribus oblectari cupiebant? an, quia pars inferior, cœlestium minimè capax, pristinorúmque memor oblectamentorum, ad ipsa suspirabat: in propriam tamen perniciem? Sicut & multis diuinis rebus addictis contingit: qui memores carnalium & temporalium rerum, retrogrediuntur. Quod monemur in præcepto, dato Lot egredienti è Sodoma: ne videlicet retrò aspiceret. Quod quidem præceptum vxor eius transgrediens, in salis statuam conuersa fuit. Monemur quoque à Christo, dicente. Nemo mittens manum ad aratrum, & aspiciens retro, aptus est regno Dei. Num. 11 Gen. 19 Ibidem Luca 9

350 Cur tam celebri cibo saturati Israelitę (vt Christus ait) mortui sunt? an de morte corporali Christus loquitur? Sed si sic: quid nobis plus confert panis ille, de quo dicitur. Qui manducat hunc panem, viuet in æternum? cum & omnes, hunc panem comedentes, corpore moriantur. An igitur de morte illa est sermo: de qua scriptum est. Inuidia Diaboli, mors introiuit in orbem terrarum? Sed cur dicuntur hac morte mortui, qui manna comederunt? nónne, quia, & si hoc cibo confortati, dispositi erāt ad diuina suscipienda, non tamen liberati erant ab illa morte: de qua Paulus ait, ꝙ Christus eam destruxit? Et iterum. Vt per mortem destrueret eū, qui habebat mortis imperium. Et Petrus. Christus est in dextera Dei, deglutiens mortem: vt vitæ æternæ hæredes efficeremur. Ioan. 6 Ibidem Sap. 2 2. Tim. 1 Heb. 2 1. Petr. 3

351 Qua mensura colligebatur manna? Nónne mensura eius erat Homer? Pro quo communis æditio habet Gomer. Sed quæ mēsura erat ista? an manipulus, vel pugillus erat: vt nōnulli existimant? Quomodò igitur sufficiebat eadem mensura omnibus? Cum varij sint appetitus, variæque virtutes digestiuæ. An itaque manus vel pugillus, in quo est virtus operandi, erat mensura: vt vnusquisque susciperet, quātum comedere posset: vt in textu dicitur? an, & si æqualis erat mensura colligendi, non tamen virtus collecti: quæ mensuram & quantitatem corpoream non exquirit? Sicut de nostro spirituali cibo dicitur. Sumit vnus, sumunt mille: tantum isti, quantum ille: nec sumptus consumitur. Exod. 16

352 Quo ordine datus fuit cibus ille patribus? nónne, per prouisiones

conuenientes, veluti infans, deductus fuit hic primogenitus Dei Israel, vsque ad virum perfectum. Primo enim ablutus fuit sanguine circuncisionis. Posteà fasciis oppressionum Ægyptiarum inuolutus. Nam Ægyptus מצרים mizraim, idest angustia vel pressura dicitur. Ipsi deinde ablactato traditus fuit cibus fortium: & potus aquæ è petra eductæ. Subsecuta deinceps fuit ferula legis, idest pædagogi. Sic enim & Paulus legem ipsam nominat. Postea in figurariuam, & denique in veram hæreditatem introductus fuit: vbi sapidissimis, & longè fœlicioribus his, dapibus frui licet.

Gen.17 Exod.1 Ibid.17 Num.20 Exod.20 Gal.3

353 Quis fuit Hamalech pugnans contra Israel? Nónne Hamalech fuit nepos Hesau, quem Deus oderat, natus ab Eliphaz filio ipsius, nefaria commixtione cum Tamna concubina? In quem tota pollutio & immundiries Hesau collecta fuit. Vnde dæmoniacus totus erat. Immo Diabolus, nedum figuratiue, sed per proprietatem. Sicut de Proditore dixit summa veritas. Vnus ex vobis Diabolus est. Hinc ipse Hamalech summo Deo, eiúsque primogenito Israeli, ac omni cœlorum hæredi semper inimicus fuit.

Exod.17 Gen.36 Malac.1 Ioan.6

354 Quæ nam manus est super sede m Iach, idest Dei, pugnans contra Hamalech à generatione in generationem: vt in Exodo dicitur? Nónne, vt suauior esset concentus operum Dei, ipse summus Moderator statuere voluit malum contra bonum penè in omnibus: vt alibi dictum est? Eo igitur ordine statuit principẽ lucis Christũ contrà principem tenebrarũ Diabolum. Contra quem ipse Christus ab origine mũdi pugnauit. Sicuti ab origine mundi (teste Iohanne) occisus est & ipsa est manus aut virtus, cui dictum est. Sede à dextris meis. Quę manus adeò pugnauit ac pugnat contra Diabolum: vt, quisquis vicerit, & vincat, eius fauore vicerit & vincat. Iuxta illud Apostoli. Deo autem gratias, qui dedit nobis victoriam per Iesum Christum. Ipse enim expolians principatus & potestates (vt idem Apostolus perhibet) palàm triumphauit in semetipso. Manus igitur fuit primò in se, postea in Dauide: qui per numeros more & ordine Hebræorum (quem ipsi Ghemateria dicunt) quatuordecim reddit: quot & יד Iad, idest manus. Hinc non sine mysterio dicitur, ꝙ Dauid debellauit Hamalech. Quem & omnes veri Christicolæ debellare debent, edocti à principe Christo, qui ait, Nunc princeps huius mundi eiicietur foras.

Exod.17 Apoc.13 Psal.109 1.Cor.15. Col.2

355 Quibus manibus & quomodo erectis Mose orante vincebatur Hamalech? Nónne manus virtutem significant, quæ extendi, nec remitti debet? Sicut de virga dicitur. Extende virgam tuam. Extendebat autem Moses manus ad vtrunque latus: vt sustentaretur ab Aharon & Hur. Iuxta illud. Vbi duo vel tres congregati fuerint in nomine meo: ibi sum in medio eorum. Et paulò superius. Si duo ex vobis consenserint super terram: de omni re, quamcunque petierint, fiet illis à patre meo. Congregati enim in nomine ipsius erant: quia dicitur, quòd Moses sedebat super lapide, qui Christus est. Iuxta illud Apostoli. Petra autem erat Christus. Si verò remittebantur Mosi manus, virtus videlicet & intentio: vincebat

Ioan.12 Exod.17 Ibid.8 Matt.18 Ibid. 1.Cor.10

Hamalech. Vnde docemur vim orationis in extensione virtutis & intentionis consistere.

356 Quis fuit Ietro:& cur cum Mose sacrificium obtulit? Nónne madianites fuit,& ex stirpe Abrahæ:vt ex scriptura clarissimè habetur?Sacrificium autem obtulit cum Mose, quod ipse communis pater offerre consueuerat: posteróſque offerendum docuit. Ipsum verò nonnulli Hebræi Sapientes(vt etiam aliàs dictum est,)Mercurium fuisse affirmant: qui trismegistus, idest ter maximus dictus est. Fuit enim maximus Philosophus, maximus Madianitarum Sacerdos,maximúſque eorum Rex.Qui & Hermes, idest rerum secretarum interpres dictus est. Et hic Ietro, idest præ aliis honorabilis dictus fuit. Exod.18 Ibid.3 Gen 25 Heb. Sap.

357 Cur Ietro ausus fuit instruere Mosem Deo plenum:& cur id celebri memoriæ traditum fuit? an,quia lege Dei & naturæ sancitum est:vt vnūquodque membrum mystici corporis & humani,alterius ope egeat?Iuxta illud Apostoli.Non potest oculus dicere manui. Opera tua non indigeo,Neque caput pedibus.Non estis mihi necessarij.An, quia & si Moses fuit plenus Deo:nō tamen omnigena diuinitatis copia, sed pro ipsius capacitate ac rei decentia refertus fuit? illi enim soli data sunt omnia:qui de seipso dixit.Omnia mihi tradita sunt à patre meo.Hinc de eius plenitudine (teste Iohanne)omnia alia mēbra susceperunt. An,quia Moses Deo vacans circa particularia deficiebat? Hinc ipse Ietro dixit Mosi. Esto tu Populo in iis,quæ ad Deum pertinent: ostendéque ei cæremonias & ritum colendi Deum. Prouide autem viros sapientes:qui particularia & minora diiudicent. Exo.18 1.Cor.12 Mat 11 Ioan.1. Exod.18

358 Cur Ietro iussit aut consuluit præferri populo Decanos,Quinquagenarios, Centuriones, & Tribunos:Nónne sapiens erat? Hinc sapiens dedit consilium, præponi consulens Præfectos in numeris, mysterio plenis. Deecanos enim elegit à denario,numero completo & consummato. Quinquagenarios à numero remissionis, intelligentiæ, & Spiritus sancti. Centuriones autem à quadrato denarij, & numero remunerationis. Sic & Romani, in bello peritissimi, Centuriones ordinarunt, Millenarios quoque (pro quibus vulgata æditio habet, tribunos) ordinauit à numero, cubo denarij, & numero diuino. Millenarius enim (vt alibi diximus) Deo peculiaris est. Et hos omnes eligendos docuit sapientes, timentes Deum, veridicos, & auaritiam abhorrentes. Hinc omnia hæc, in veritate & sapientia radicata,admisit & obseruauit Moses. Ibidem. Ibidem

359 Cur iussit Deus præferri populo septuagintaduos? Nónne,vt ostenderet partitiones præsidentiū distribuendas non tantū numero inferiori, sed cœlesti: iuxta videlicet septuagintaduos Principes septuagintaduorū populorum?Hinc & summus sacerdos, Templum ingressurus, portabat in ora pallij septuagintaduo malogranata & totidem tintinnabula: vt Præsides illos septuagintaduos excitaret (sicut Sapientes docent) vt Deū Israelis reuererentur:siue vt insisterent ad ea suscipienda, quæ supererant Num.11 Exod.39 Sapientes.

plenitudini, Israeli traditæ: vt nonnulli asserunt: & præ cæteris Author li-
Porta lucis. bri, cuius titulus est Porta lucis. Quod collegium septuagintaduorum,
concilium Sinedrim vocabatur. Hi verò pleni erant omnigena sapientia,
omnibúsque linguarum generibus pollebant, vt scite & docte indicarent.
Quod vt consequerentur impartiuit eis Dominus spiritum Mosi:
Num.11 Immò spiritum ipsius Dei, quo ipse Moses plenus erat: vt in libro Numerorum
legimus. Et quamuis ibi primò septuaginta tantùm enumerentur:
duo tamen, non sine mysterio, in castris relicti enarrentur: qui & ipsi
prophetauerunt.

Exod 19 360 Quomodò Deus portauit populum Israeliticum super alas A-
Deut.32. quilarum: an id tractum est ab Aquila, quæ (vt fertur) portat pullos suos?
Hinc & in Deuteronomio dicitur. Sicut Aquila expendit alas suas: &
assumpsit eum, atque portauit in humeris suis. An per Aquilam intelligi-
Hebræi tur virtus Spiritus sancti, quam Hebræi sachinam vocant: vt apertè do-
Porta lucis. cemur in libro, qui Porta lucis inscribitur? Ex qua Aquila grandi pro-
Dan.7 deunt multæ Aquilæ minores, quibus portamur: intelligentiæ videlicet
spiritui Dei seruientes. Sicut in Daniele scriptum est. Millia millium mi-
nistrabant ei.

Exo.19 361 Quæ vestimenta, & cur lauari iussit Deus? an de vestibus, quas ex
Ægypto filij Israel portauerũt, est sermo? An de vestibus illis intelligitur,
Mat 22 de quibus dictum fuit. Amice, quomodo huc intrasti, non habens vestem
Gen.3 nuptialem? Quas quidem vestes dedit Deus primis parentibus ad tegen-
Ezec.16 dam nuditatem & ignominiã ipsorum. Et has tribuit omni Israeli: vt in
Ezechiele longo sermone ipse Deus differit, dicens. Expandi amictum
meum super te, & operui ignominiam tuam. Vestiui te discoloribus: cal
ciaui te hyacintho: cinxi te bysso: indui te subtilibus: ornaui te ornaméto:
dedi armillas in manibus tuis: & cætera, quæ ibi enarrantur, mysteriis ple
na. Et hæc omnia, vt candida & pura sint coram Deo, lauari iubentur.

Exod.32 & 35 362 Cur Israelitæ, tot signis visis, à conflatione vituli non desiterunt?
Deut.18 an, quia populus ille duræ ceruicis erat: vt Deus plerisque in locis perhi-
Exod.32 bet? an, quia nondum re ipsa comprobauerant Mosi promissa: iuxta ea,
quæ in Deuteronomio docentur. An, quia nondum plene alienati erant
à serpente, eis venenum continuè propinante? an, quia (vt textus etiam
innuere videtur) Mose absente & Deo in monte vacante timebant esse in
deserto, humana ope vacuo, tot acerrimis hostibus sine adiutore vndique
vallati? Hinc fauorem aliquem procurarũt, non quidem ab idolo aureo,
neque à Boue terram arante, sed à Tauro cœlesti, seu supramundano: cui
idolum erexerant: vt contra virtutem arietinam Ægyptiis (vt dictum est)
prædominantem præualerent.

Ibidem 363 Quomodò conflatus fuit vitulus ille? an casu, vt elicitur ex verbis
Zohar Aharon se cũ Mose excusantis? an (vt alij asserunt, & præ cæteris Zohar)
Salu dux de tribu Simehon, quem Phinees interfecit, in metallum fusum
proiecit cedulam hæc continentem. קומי שור Chumi Sor, id est surge Tau-
re? Quam cedulã Moses fecerat, vt extraheret ossa Ioseph ex aqua immersa:

volens iuxta testamentum ipsius, ipsa ossa asportare in Sichem sepelienda. An alia simili ratione id factum est, quam ignorans Aharon dixit id casu euenisse? *Gen. 50* *Ios. 14*

364 Qui nam fuerunt præcipui tanti sceleris authores? an Diabolus, qui ferre nequibat expurgationē ipsius populi, in datione legis, & in mysteriosa vestimentorum ablutione factam, iterū ipsum populum per idolatriam fœdare curauit? An fuit mera quorundam malitia (sicut nuper de Salu dictum est) existimantium (si negocium successisset) præfici in duces populi? Sicut Mosi contigisse censebant. An fuit Dei prouidentia, id fieri permittentis, vt patesceret Populum non esse adeò perfecte emundatum per legem: quin alio Mediatore indigeret ad extirpandam penitus idolatriam? *Exod. 32* *2. Cor. 3.*

365 Cur Moses, auditis ac visis tripudiis, legis tabulas cōfregit? an, quia indignum censebat Populum rebellem, tanto munere? an, quia timebat ne populus fœdatus, lippientésque ac infectos habens oculos, sustinere posset splendorem legis ac tabularum: quæ ex sapphiro erant, colore cœlesti, non minus splendentes, quàm facies Mosi ipsas deferentis: in quam (teste Apostolo) nequibant intendere filij Israel ob splendorem ipsius: an, vt denotaret filios Israel totam seriem legis ac præceptorum, à verò Dei cultu dependentium, per idolatriam fregisse. *Exod. 34*

366 Fuerúnt ne scripta eadem mandata in secundis tabulis, quæ in prioribus Moses habuerat? Nónne id clare habetur ex verbis Domini, dicentis Mosi. Præcide tibi duas tabulas instar priorum: & scribam super eis verba, quæ habuerunt tabulæ, quas fregisti? Sed cur hæc repetitio? an, vt ostenderet, populi malitiam & fœditatem suscipientis legem, ipsi legi non derogat? an, vt Deus ostenderet clementiam suam, & quàm promptus sit subuenire peccantibus? an, vt demonstraret quanta sit gratia boni Principis, qui beneficia impetrat, etiam populo non merenti? an, vt præfiguraret repetitionem totius legis, quam Deus facturus erat in redemptore Christo felicius ac perfectius, quàm post transgressionem populi Israelitici? *Ibid. 32*

367 Cur Moses potius elegit deleri de libro vitæ, quàm permittere, vt destrueretur populus? an peccauit eligens separari à Deo? Non quippè. Immo summum indicauit signum fidelitatis in Deum. Cùm prætulerit gloriam Dei suo cuiuis commodo: illi potissimè, quod omnibus charius esse debet. Iuxta dictum Saluatoris. Nolite gaudere, quia spiritus vobis subiiciuntur: sed quia nomina vestra scripta sunt in cœlis, vel in libro vitæ. Id verò neglexit ob gloriam Domini, dicens. Ne forte dicant Ægyptij, Callidè eduxit eos, vt interficeret in montibus. Et iterum. Recordare Abraham, Izahac & Israel seruorum tuorum: quibus iurasti &c. Quasi diceret. Ne dicant impij te fuisse transgressorem fœderis & promissi patribus facti de terra posteris tradenda. Nec enim me mouet, quòd his peremptis maiori (vt promittis) populo præficiar. Nam tuam, non meā gloriam quæro, quam etiam saluti propriæ præfero. *Luca 10* *Exod. 32*

368 Quomodo Moses diuino oraculo fidelissimus in tota domo Dei *Num. 12*

dictus est? Nónne fidelissimus fuit in tota Dei domo: cùm pro salute omnium tam instanter deprecatus sit: vt etiā pro ea impetranda, proprij commodi (vt nuper dictum est) oblitus fuerit? Fidelis quippe fuit Noech in generatione ac familia sua: cum pro eius salute arcam fabricauerit. Verùm Moses nunquam Deo acquiescere voluit: nisi prius obtenta pro tota Dei familia salute. Nónne etiā moses fidelissimus fuit in tota Dei domo: cùm primo honorem Dei procurauerit? Nónne quoque fidelissimus extitit in tota Dei domo: cum nedum figuratiuæ domus & familiæ, sed etiam figuratæ (quæ ex figuratiua procedere debebat) salutem procurauerit, dicens.
Exo.4 Mitte, quem missurus es?

Ibid.33 369 Quid nam cupiebat videre Moses, quādo dixit. Ostende mihi gloriam tuam? an gloriam Dei, quam omnes filij Regni expectant in futuro sæculo? An quærebat videre gloriam Dei, ideſt diuini regiminis prouidentiam? cùm tot scelestis omnia fere pro voto succedant: bonis autem aduersentur. Nam inde non gloria, sed dedecus regentis, resultare videtur. Hinc plærique celebres & sancti viri plus æquo obstupescere visi sunt. Canit enim Dauid. Mei autem pene moti sunt pedes, pene effusi sunt gres-
Psalmo 79 sus mei. Quia zelaui super iniquos, pacē peccatorū vidēs. Et Abachuch.
Abac.1 Quare taces, conculcante impio, iustiorem se? Et Ieremias. Quare via im-
Ierem.12 piorum prosperatur? Iob quoque ait, Quare ergo impij viuunt: subleuati
Iob.21 sunt, confortatíque diuitiis? Moses igitur hac de causa flagitabat videre, qua prouidentia Deus mundum regat: vt obtrectatoribus diuinæ sapientiæ gloriam obiicere posset.

Exod.33 370 Quid ostendit Mosi Deus? Nónne scriptum est. Ostendā tibi omne bonum, [redacted] Hinc, [redacted] exclamauit moses, decantans illas tredecim mensuras diuinæ pietatis, quibus Deus omnia regit. Quorum sensa profundissima apud peritos habentur: verba autem sunt huiusmodi. Adonai, Adonai, El, pius & gratiosus, longæ iræ, multæ misericordiæ, & veritatis: custodiens misericordiam in millibus tollens iniquitatem, transgressiones & peccata: innocentem non habens pro innocente: visitans
Ibid 34 iniquitatem patrum super filios, & super filios filiorum, super tertios & super quartos. Quorum verborum expositio cū tractatu indigeat: ne problematis regulas excedamus: ideò ad alium locū ipsa'n differemus. Id vnū tantummodo dicam, quòd siquis ipsas mēsuras perfectè intelligeret, omnia à Deo summa cum ratione ac prouidentia fieri deprænhenderet.

Ibid.33 371 Cur dixit Deus Mosi. Non videbis faciem meā, sed posteriora mea?
Nume.12 Nónne scriptum est, quòd Deus ore ad os Mosi loquebatur? an igitur multiplex est facies Dei: totidémque posteriora? Est enim facies essentiæ: quam nudam (vt antiqui Theologi asserunt) nemo videre potest (iuxtà il-
Ioan 1 lud Iohannis. Deum nemo vidit vnquam) etiam in patria: Cùm ipsa sit sua ratione infinita: ad quam finita virtus non potest attingere. Posteriora autem ipsius, sunt vestes, de quibus aliàs. Et has videre possunt & vidēt

creaturæ. Eſt quoque facies eius, ratio cauſæ vel voluntatis ſuæ iubentis: cuius ratio cum ſit occulta, nullus eam videre poteſt. Poſteriora verò eius ſunt effectus, mortalibus quoque noti. Eſt denique alia facies præſentiæ: ad quam immediatè aſſumptus Moſes loquebatur cum Deo facie ad faciem. Sicut in libro Numerorum expreſſè legimus. Interueniente tamen facierum principe: qui Mitatron dicitur. *Num. 8*

372 Cur Deus dixit. Non videbit me homo & viuet? Nónne de Moſe ſcriptum eſt. Palam, & non per ænigmata, neque figuras Deum videt? an itaque intelligitur de homine, animali vita viuente: & operante per ſenſus, qui Deum intellectualem attingere nequeunt? Nam, qui Deum videre cupit, vt moriatur ſenſibus neceſſe eſt: ea videlicet morte, de qua Saluator ait. Niſi granum frumenti cadens in terram, mortuum fuerit: ipſum ſolum manet. Sin autem mortuum fuerit, multum fructum affert. Quam mortem Propheta vocat ſanctorum mortem, & precioſam in conſpectu Domini. Hebræi verò vocant ipſam, oſculi mortem. Et hæc mors eſt exceſſus aut raptus quidam mentis, per ſeparationem animæ à corpore, non autem corporis ab anima. In quo exceſſu exiſtẽs Paulus vidit arcana Dei. Hinc dixit. Siue in corpore, ſiue extra corpus neſcio. Nam in hoc ſtatu exiſtens videt per animam, à corpore ſeparatam: cum tamen corpus ipſa anima viuat. Sicut apertè ipſe Paulus teſtatur dicens. Viuo autem, iã non ego: viuit verò in me Chriſtus. Et alibi. Mortui enim eſtis: & vita veſtra abſcondita eſt cum Chriſto in Deo. *Exod. 33. Num. 12 Ioan. 12. Pſal. 115 Hebræi. 2. Cor 12 Gal. 2 Col. 3*

373 Cur Moſes iuſſus fuit ſtare in petra: vbi multa arcana vidit? an ſtetit in petra, quæ ei ceſſit (ſicut adhuc apparet veſtigium) vt ſolidior ſtaret, & ne ab inſolita viſione terrefactus caderet? Sicut Apoſtolis contigiſſe legimus. An myſterioſè dictum eſt, vt ſtaret in petra, quæ (teſte Apoſtolo) Chriſtus eſt? Iuxta illud eiuſdẽ Apoſtoli nuper adductum. Mortui enim eſtis, & vita veſtra abſcondita eſt cum Chriſto in Deo. An iuſſus fuit ſtare in petra: vt corpus videlicet remaneret ſicut petra, ſine ſenſu & operatione? Sicut contigiſſe vidimus iis, qui huiuſmodi raptus paſſi ſunt. *Exod. 33 Mat. 17 1 Cor. 10 Col. 3*

374 Quomodò Moſes habebat cornutam faciem: vt in textu dicitur? Nónne hæc difficultas ex mendoſa traductione oritur? Non enim cornutam ſed ſplendentem habemus in veritate literæ. Hic autẽ error (vt reor) euenit, quia קרן charan, cum camez & patah punctatum ſplendentem ſignificat: punctatum verò cum duplici ſegol cornutum denotat. Quòd autem קרן charan in hoc loco ſplendentem ſignificet, Paulus apertè inſinuat, dicens. Vt non poſſent intendere filij Iſrael in faciem Moſi, propter ſplendorem vultus eius. Hinc ad ipſum ſplendorem comprimendum, velamen ponebat ipſe Moſes ſuper faciem ſuam: vt videlicet intendere poſſent filij Iſrael in faciem eius, abſque oculorum læſione. Quod de cornibus minimè intelligi poteſt. *Exo. 34 2. Cor. 3 Exod. 34*

375 Cur Moſes habebat faciem glorioſam ſeu ſplendentem? An id erat ex conſortio, quod habebat cum Deo? Nam inſpecturus pulchritudinem diuinitatis, effectus erat (vt Plotinus docet) pulcher, diuinus atque *Plot. 9. de pulchro.*

Mat.17 Deiformis viuénsque(vt nuper dictum est)magis Deo, quàm sibi. Sicut contigit Christo, patris consortio in monte Tabor fruenti: vt Matthæus narrat. An mysteriosè id factum est: vt innueretur fœtus legis splendidissimus, Euangelium videlicet, quo ipsa lex grauida erat? In quod Euangelium non poterant, nec possunt intendere filij Israel: vt videtur innuere 2.Cor.3 Paulus dicens. Vsque in hodiernum diem idipsum velamen in lectione veteris testamenti manet non reuelatum: quod in Christo euacuatur.

376 Cur tam diligenter numerati fuere filij Israel: vt plærisque in locis 1.Reg.14 libri Numerorum legimus? an fortè, vt supputato numero sciret Deus an possent aduersariis resistere, nec ne? Sed nonne scriptum est. Non est difficile Domino saluare vel in multis vel in paucis? an igitur, vt intelligeretur coaptatio populi Israelitici & electi cum numero cæterorum filio- Deut.32. rum hominum? Sicut scriptum est. Quando diuidebat altissimus gentes: quando separabat filios Adam: constituit terminos populorum iuxta numerum filiorum Israel. Nec sine mysterio Israelitarum numerus & nomi- Luce 16 na exarantur: quia eadem in libro vitæ reperiuntur: aliorum autem nec numerus nec nomina exprimuntur. Hinc Christus mendici nomen expressit: Diuitis verò reprobi subticuit. An, vt coæquaretur numerus filiorum Israel cum angelis? Sed, cum filij Israel fuerint ad summam sexcenta Num.1 tria hominum millia, quingenti quinquaginta(vt habetur in principio li- Dan.7 bri Numerorum) de angelis autem refert Daniel, quòd millia millium ministrabant ei, & decies centena millia assistebant ei: quomodò conueniunt? Nónne prædictus numerus fuit eorũ tantummodò, qui bello apti erant: vt clarè patet in textu? Vnde computatis senibus, paruulis ac mulieribus(vt sapientes asserunt) duo millia millium erant. Et sic numerus vtrorumque coæquatur.

Genes.15 & 16 377 Quomodò determinatus est filiorum Israel numerus: cum pluries dictum sit, quòd sicut stellæ cœli numerari nequeunt, ita nec filij, qui ex Abraham, Izahac & Iahacob processuri erant? an, si ab homine numerari Psalm.146 nequeunt stellæ, angeli aut homines: numerantur tamen ab illo, de quo Propheta canit. Qui numerat multitudinem stellarum: & omnibus eis nomina vocat? per quas stellas electos & veros Israelitas, vt aliàs dictum 1.Cor.15. est) intelligere debemus(vt Paulus & Daniel nos docent) quibus in nume- Dan.12 ro æquantur angeli: magno mysterio alibi declarando. An, quia, cum deuenerimus ad millia millium, quadratum millenarij, vltra progredi non valemus: cubo millenarij soli Deo reseruato, in supramundana regione Exod.33 supputando? cum huiusmodi numerus terminetur in Deum: quem viuẽs hic homo nullatenus videre potest. Deducto itaque ad suam vltimã perfectionem Populi numero, vlteriori numeratione non opus est. Duo autem millia millium memorantur propter duplicem esse creaturarum, in superno videlicet & in inferiori Mundo.

Num.12 378 Cur Aharon & Maria contra Mosem murmurârunt? An, quia duxerat vxorem Aethiopissam: vt textus innuit? Sed nusquã legitur Mosem accepisse aliam vxorem quàm Ziporam Madianæam. Vnde cum Madia-

næa regio propinqua ſit Æthiopiæ, ipſa quoque Æthiopiſſa dici potuit. præcipuè cùm Madianæi in libro Paralipomenon Æthiopes ſecūdum aliquos dicantur. An igitur murmurarūt, non quia accepiſſet, ſed quia dereliquiſſet Moſes vxorem ſuam? Cui conſonat ſermo ſubſequens, quo dicitur: Num per ſolum Moſem loquitur Deus? nónne & nobis ſimiliter loquutus eſt? qui videlicet coniugati viuimus. Vnde redarguens eos Deus, dixit: Aliis Prophetis per ſomnium vel viſionem loquor, Moſi verò ore ad os. Hinc videlicet maiori ſanctificatione, & ab operibus carnis alienatione indiget. *2. Par. 14.*

379 Quomodo Maria punita fuit, & quomodo ſanata? Nónne primò lepra percuſſa fuit in carne, veluti indigna diuino conſpectu & ſermone: deinde ſeparata fuit à caſtris, vbi Deus habitabat? nec ad ipſa caſtra reuocata fuit, niſi interuentu orationis Moſi veri amici Dei, & fidelis in tota domo ipſius. Oratio autem ipſius Moſi breuis, ſed accōmodatiſſima fuit. Nam Dei pietatem implorauit, vt indicat nomen אל El (pro quo communis æditio habet Deus) cum geminatione illius dictionis נא na, quæ eſt dictio blandientis: pro qua vulgata traductio haber, Obſecro. Ad verbum enim dixit אל נא רפא נא לה El na repha na lah. Quam vocem emiſit clamās vt oſtenderet affectum intenſum, qui potiſſimè in oratione efficaci requiritur. *Numer. 12.*

380 Cur exploratores miſſi fuere ad promiſſam terram? An id ſecundū literam intelligendum eſt? An per allegoriam dicta ſunt hæc, de terra videlicet figurata, ad quam explorādam plures ab Imperatore noſtro Chriſto miſſi fuerunt? Exploratores enim fuerunt Petrus, Iacobus & Iohānes, qui in monte Tabor viderunt ea de quibus Iohannes dixit: Vidimus gloriam eius, gloriam quaſi vnigeniti à Patre. Nónne etiam Paulus explorator fuit, qui vidit arcana Dei raptus ad tertium cœlum? Explorator quoq; fuit & Stephanus, qui dixit: Ecce video cœlos apertos, & Ieſum ſtantem à dextris virtutis Dei. Quæ gloria figurata fuit in vua vitis illius, de qua ſcriptum eſt: Ego ſum vitis. Et in malogranato ſtipatiſſimæ charitatis, & ordinis ſapientiſſimi, & in dulcedine ficus ſuauiſſima. *Ibidem 13. Matth. 17. Ioannis 1. 2. Cor. 12. Actor. 7. Ioannis 15.*

381 Cur detrahentes terræ promiſſæ, & conſentientes eis, ingreſſu in eam priuati fuére? Nónne crimen eſt læſæ maieſtatis, ſi qui à ſecretis regū ſunt, infideles reperiantur? Pari modo & eis conſentientes. Hinc Paulus, verbum quidem ſummoperè ponderandum, ſcriptum reliquit. Impoſſibile enim eſt eos qui ſemel ſunt illuminati, guſtauerunt etiam donū cœleſte, & participes facti ſunt Spiritus ſancti, guſtauerúntque bonū Dei verbum, virtutes quoq; ſeculi vēturi & prolapſi ſunt, rurſus renouari ad pœnitentiam. Huiuſmodi autem fuit Iudas, cuius locum tanquam indigni (vt Petrus longo ſermone diſſerit) ſortitus eſt alter, Mathias videlicet. *Numer. 14. Hebr. 6. Actor. 1.*

382 Cur Corah, Datan & Abiram tam audacter inſurrexerunt contra Moſem? An, quia (vt plerunque mortales conſueuerūt) gradum illum affectabant? An, quia non credebant Moſem ſpiritu Dei duci, ſed arte & ingenio eum ſibi gradum comparaſſe? Hinc huiuſmodi gradu ſimili modo *Numer. 16.*

ſibi comparare propoſuerant. An, quia regebantur genio & influxu Moſi contrario, vt ſæpe contingit aliquos à natura inuicem inimicari? cuiuſmodi fuerunt Heſau & Iahacob. Pari modo & inter irrationalia animalia Lupum & Agnum, Catum & Murem, ſibi inuicem contrariari videmus.

383 Cur Moſes iuſſit, vt terra Chorah, Datan & Abiram deglutiret? An
Numer. 16. id in vindictam iniuriæ ſibi ab eis illatæ effecit? Sed quomodo tam ſanctus vir, qui ſuper omnes habitatores terræ mitiſſimus fuit (vt in libro Nume-
Ibidem 12. rorum legimus) ad vltionem iniuriæ cõmoueri potuit? An igitur, quia ex malè geſtis commeruerant à terra deglutiri, qui alios deglutire volebant? An Moſes promulgator fuit ſententiæ, à ſummo iudice Deo contra eos latæ ob eorum ſcelera ipſi Deo manifeſta, vulgo verò occulta? Hinc ipſe
Ibidem 16. Moſes audacter dixit: Si conſueta hominum morte interierint, non miſit me Dominus.

Deut. 32. 384 Cur Moſes prohibitus fuit, ne populum in promiſſam terrã intro-
Numer. 20. duceret? An, quia miraculum quod Deo tribuere debebat, ſibiipſi vendicauit, dicens: Num de petra hac vobis aquam poterimus eiicere? An, quia Deus iuſſerat vt petram alloqueretur, ipſe verò percuſſit, nam magnum diſcrimen eſt inter loqui & percutere. Loqui enim iuſſi fuerunt, vt manſuetè & piè, i, per gratiam impetrarẽt aquam, quæ à tribunali gratiæ procedit. Ipſe verò Moſes percuſſit petram, quaſi vi aquam extrahens, & per vim iudicij, per quod (vt ſuprà quoque diximus) nunquã operatur Deus abſque punitione alicuius. Hinc ſententia non fuit lata in populum aquã petentem, ſed in Moſem errantem in opere. [redacted] Hinc Moſes, qui
Exodi 3. omnia à Deo pro populo impetrare ſolebat, hoc impetrare nõ potuit, vt videlicet populum (ſicut Deus ei commiſerat) in promiſſam terram intro-
1. Cor. 10. duceret. An Moſes errauit, quia percuſſit petram, quæ (vt inquit Apoſto-
Ioannis 7. lus) erat Chriſtus? nam ipſe ſponte & ſine percuſsione aquam offert.

Numer. 21 385 Cur iuſsit Deus erigi Serpẽtem æneum coram populo? Nõnne pro-
Leuit. 26. hibitum erat quodcũque idolum ſiue ſculptile? Cur igitur prius, Cheru-
Exodi 25. binorum ſimulachra ſuper propitiatorio arcæ: poſtea hîc Serpentis ima-
Deut. 4. ginem erigi iuſsit, cõtra præceptum Deuteronomicum? Nonne, quia ambo hæc præfigurabant Chriſtum in forma humana viſibilẽ, cæteris imaginibus prohibitis? Figurarũt enim Cherubini propitiatorio arcæ ſuperpoſiti, duplicem naturam illius qui factus eſt propitiatio pro peccatis no-
1. Ioan. 2. ſtris. Quòd autem Serpens hic æneus Chriſtum repræſentauerit, ipſemet Chriſtus apertè teſtatur, dicens: Sicut Moſes exaltauit Serpentem in de-
Ioannis 3. ſerto, ita exaltari oportet filium hominis.

386 Vnde virtus ſanandi in imagine Serpentis erecti? An (vt Rabbi Sa-
Numer. 21 lomon ait) quia inde filij Iſrael memores errorũ, ex quibus Serpẽtes miſsi
Rab. Sal. fuerant, compuncti ſanari merebantur? An (vt Latini Doctores aſſerunt)
Lat. Doct. quia ille Serpens figurabat Chriſtum verũ medicum, de quo canitur: Miſit verbum ſuum & ſanauit eos? An quia ſicut in Serpente eſt venenum, i-
Pſalm. 106. ta in carne eius eſt antidotum veneni? ſicut in vipera vel Tyro clariſsimè

comprobatur. Hinc iussit Deus erigi Serpentem, quò ad antidotum contra venenosos Sepentum morsus, qui Serpens salubris (vt dictum est) fuit Christus, Serpenti venenoso semper contrarius.

387 Cur Balach accersiuit ad se Bilaham? Nónne, vt infringeret ac debilitaret vires robustissimi populi Israel, suósque Hāmonitas roboraret: sed qua virtute ipsius Bilaham sperabat id cōsequi? An, quia Bilahā nouerat vim verborū debilitantium & roborantiū? An, quia nouerat citare virtutes immūdas nominibus diuinis quibus instructissimus erat? quāuis carnis petulantiæ ac vitiis cedens, illa diuina aut abiecisset, aut in abusum cōuertisset: hinc contra Mosem superioribus innixum prænalere nequiuit. *Numer.22*

388 Quæ Asina loquuta fuit Bilaham, & quis ei non aduertenti terrorem incussit? An fuit animal mutum & subiugale (vt Petrus inquit) quod hominis voce loquens cohibuit Prophetæ insipientiam? An (vt ad mysticum sensum veniamus) fuit pars sensitiua & animalis, quæ aliquando magis præsentit iudicium Dei perterrens, quàm intellectiua virtus, propria malitia obcæcata, scelerúmq; catenis deuincta? iuxta illud Prophetæ: Insuper & vsque ad noctem increpuerunt me renes mei. Sicut enim serpens obiicit parti sensitiuæ oblectamenta quibus decipiat: sic Angelus bonus obiicit pœnam & iudicium quibus deterreat. *Ibidem* *2. Petr. 2.* *Psalm. 15.*

389 Quomodo Asina Bilaham loquebatur? An datus fuit sermo miraculosus in ore ipsius (vt textus & Petrus innuere videntur) sicut nuper diximus? An aliquis spiritus filiorum Elohim & iudicij subintrauerat ipsam, vt comminaretur iudicium quod Bilaham merebatur? Et hoc, nedū, quia contra Deum accedebat ad maledicendum populo, sed propter peccatū, quod ipse Bilaham committebat abutens ipsa asina: vt quantò fœdius, tātò facilius virtutibus immundis (vt nonnulli dicunt) vacaret: nā inde prouenire debebat sentētia vel terror iudicij, vbi erat culpa. Solet enim Deus diuersis per diuersa media accōmodata, secreta sua reserare. Nascente nāque Christo loquutus fuit Magis per stellam, Iudæis per oraculum, bonis pastoribus per Angelum, & nunc huic nequam per asinam. *Numer.22* *2. Petr. 2.* *Matth. 2.* *Luce 2.*

390 Cur Bilaham dixit se habere oculum obturatum? An, quia re ipsa oculo carebat? An, quia amiserat oculum quo diuina videre solebat? An, (vt Dauid Chimchi placet) dixit: Vir, cuius apertus est oculus? Vnde sensum est: Ille qui oculum quo diuina videre solebat clauserat vel amiserat, & nunc disponente Deo, apertum habet. Hinc sequitur in textu: Qui visionem Omnipotentis intuitus est: vt scilicet non maledicat, sicut accersitus fuerat, sed benedicat. Vnde superius quoque dictum fuit: Protinus aperuit Dominus oculos Bilaham: & vidit Angelum, stantem in via euaginato gladio. *Numer. 24.* *Dauid Chi.* *Numer. 22*

391 Quomodo intelligitur dictum Bilaham, Qui cadit, & aperiuntur oculi eius? Nónne cadens Paulus amisit lumen oculorum? An cecidit Bilaham amissis viribus corporeis, vt spiritu videret ea quæ Dei iussu de populo Dei prædiceret? An cōfitendo errorē suū ille, qui a via Dei in obscœna & obscura opera Diaboli ceciderat, vidit visionem Dei Et ... non ex *Ibid. 24.* *Actor. 9.*

proprio suipsius merito, sed quia vt Propheta accersitus fuerat, in gloriā Dei, & laudem populi Israelitici vera prospexit ac prænunciauit. Quemadmodum de Caipha scriptum est: Et prophetauit, cùm esset pontifex anni illius.

Ioannis 11.

Numer. 23. 392 Cur Bilaham mactauit septem boues, & totidem arietes super septem aris? An, vt hauriret fauorem à septenario superiori, de quo alibi dictum est: sicut fecit Abraham quando fodit puteum septem, hinc dictum Bersabah. Nam ipse Bilaham virtutem illius septenarij aliquādo expertus fuerat. An, vt asciseeret septenarium inferiorem, septenario superiori oppositum? Secundum quē septenarium dixit Christus: Tunc vadit, & assumit septē alios spiritus nequiores se. Et Iohannes inquit, quòd Draco magnus habebat capita septem. Hūc igitur septenarium Bilaham ex quacūque cœli plaga tētauit aduocare, quærens ex aliquo saltem loco in populum Dei turpitudinem proiicere. Quod Magi dicunt tegulam amouere, & ollam detegere, vt videlicet proiiciatur immunditia.

Luce 11. Apoc. 12.

Numer. 24 393 Cur dixit Bilaham, Heu quis viuet, quando Deus faciet hæc? An ibi est sermo de Romanis, Assyrios & Hebræos deuastantibus? Quorum primus fuit Pompeius, postea Titus ac Vespasianus, vt nonnulli dicunt, An, (vt alij Sapientes asserunt) de Antichristo loquitur, qui ex Italia ibit ad Assyrios & Hebræos eos deuastaturus? Quod satis colligitur ex textu Hebræo, vbi dicitur משמו אל misumo el, i. ab illo, qui ponet se Deum. Et hic erit Antichristus, qui (teste Apostolo) extolletur supra omne quod dicitur Deus: ita vt in templo sedeat, ostendens se tanquam sit Deus. Quis igitur à facie huius viuet aut stabit? nam Christus dixit: Nisi abbreuiati fuissent dies illi, nō fieret salua omnis caro. Et hoc, quia (vt ipse Christus subintulit) si fieri posset, i. nisi Deus eos defenderet, induceret in errorem etiam electos: sed non poterit, quia (vt idem Apostolus perhibet) Dominus Iesus spiritu oris sui ipsum interficiet.

2. Thes. 2. Math. 24 2. Thes. 2.

Numer. 31. 394 Cur Bilaham dicitur interfectus fuisse cum regibus, qui super interfectos suos occubuerunt, vt in veritate literæ habetur? Nónne hinc innuitur mors condigna, quam Bilaham tulit iuxta peccata ipsius? Nam qui à regibus accersitus fuerat ad maledicēdum, cum regibus interfectus est: & super cadauera mortuorum cecidit ille qui à mortuis sciscitabatur, & per ossa mortuorum & huiusmodi immunda Necromantiam exercebat. An super mortuos cecidit ille qui mortuis seruiebat, & angelō mortis addictus erat?

3. Reg. 19. c. 18. 395 Quis zelus fuit in Pincas, quem nostri Phinees dicunt? An habuit zelum Eliæ, qui dixit: Zelo zelatus sum pro Domino Deo exercituū? hinc sicut ille zelauit in sacerdotes Baal, populum ad fornicantem idolatriam deducentes: sic iste zelauit nedūm contra Zambri concumbentem cum Cozbi Madianite, sed contra fornicantes in idolatria Behelpheghor, comedentes de sacrificiis eorum, & adorantes ipsum idolū, vt in textu præmittitur. Sicut igitur maximum scelus est idolatria, quia crimen est læsæ maiestatis: quo præcipue ira Dei in populos ac regna efferbuit: pari modo

Numer. 25

zelus contra ipsam est opus piissimum, Deóq; gratissimum & diuinæ maiestatis iram placās. Hinc Propheta canit: Et stetit Phinees, & placauit: & cessauit quassatio. Et de Leuitis contra adoratores vituli zelantibus, scriptum est: Consecrastis manus vestras Domino, vt detur vobis benedictio quam videlicet denegauerat eis Iahacob. *Psalmo 105. Exodi 32. Genes. 49.*

396 Quo præmio ob hunc zelum remuneratus est Phinees? Nónne dixit Deus. Ecce do ei pacem fœderis mei, erítque tam ipsi quàm semini eius pactum sacerdotij sempiternũ? Sed cur datum fuit ei fœdus sacerdotij? An, quia veluti Ioseph & Elias è loco fœderis venerat? An, quia tenebat vicem & spiritum illius, cum quo Deus primò iniit fœdus, Abraham videlicet, qui primò zelauit contra congeneos suos Chaldæos idolatras? propter quod & inde iussu Dei egressus est. [redacted] *Numer. 25. Genes. 12. 1. Para 22. & 28. 2. Reg. 11.*

397 Cur Mosi & populo Israelitico ad promissam terram pergentibus tot obstacula occurrerunt? An, vt magis illa familia concussa firmaretur, sicuti arbor vento agitata? An id in figuram nostrã factum est, de quibus loquitur Apostolus dicens: Oportet nos per multas tribulationes introire in regnum Dei? An, quia sicut nobis regnum Dei quærentibus, contra hostes ipsius decertandum est, sic populo illi contra Hamalech Diabolũ, contra Hammon, populum iniquum interpretatum, id est, hominem animalem: & contra Madian, i. mundum contradicentem? Sic enim Madian interpretatur. *Actor. 14*

398 Cur scriptum est, quòd Deus ostendit Mosi promissam terrãm in monte Nebo? An id secundum literam intelligendum est? Sed quomodo Moses ex vertice montis potuit videre tam ingẽtem regionem? quod naturalis visionis virtus non patitur. An igitur ex vertice Nebo, i. prophetiæ spiritu ostendit ei Deus promissam terram? נבו Nebo enim & נביאה Nebuah prophetia interpretatur. Ipsam igitur terrã spiritu vidit, in quam corporaliter intrare nequibat: stãte irreuocabili sententia contra eum lata ex errore commisso in percussione petræ. Qui error fuit peccatum irmissibile, & in Spiritum sanctum, si Pauli doctrinam sequi voluerimus: vt suprà quoque diximus: & latius alibi (Deo duce) declarabimus. Nec ob id tamẽ ipse Moses reprobatus fuit, quamuis error ipsius nulla fuerit expurgatione mulctandus: hinc veniã in hoc impetrare nequiuit, qui pro scelere idolatriæ totius populi Deum placauerat. *Deut. vlt. Numer. 20. Deuter 32. Hebr. 6. Exodi 32. Deuter. 32.*

399 Cur Moses populum in promissam terram introducere nequiuit? *Numer. 20.*

An (præter ea quæ dicta sunt) quia familiaris Deo & à secretis eius, adeò vt omnia penè arcana sibi reuelata fuerint: particépsque diuini verbi & virtutum seculi venturi errauit in percussione petræ? [redacted]. An (vt altius conscendamus) Moses dux figuratiuus non introduxit verè populũ in promissum regnum, sed Iehosuah, qui Saluator dicitur, vicémque veri Saluatoris tenebat? Nec enim Christus mortalis, sed per resurrectionem ex mortali immortalis factus inducit populum in regnum. Ipse namque moriens condonauit delicta: resurgens autem iustificat nos, & inducit in regnum [redacted]

Hebr. 6. *Numer. 11.* *Deute. vlt.*

Ibidem. 400 Vbinam mortuus ac sepultus fuit Moses? ~~Nónne~~ mortuus fuit in vertice montis Nebo? vnde intelligitur mortuus corpore & non spiritu, quia prophetia etiam post mortem viguit. Sepultus autẽ fuit non in valle (vt habet communis æditio) sed in גי Gai. Cuius verbi sunt duæ literæ, quarum altera [redacted], altera verò tria reddit in numero. Vnde innuitur sepultum fuisse corpus eius in terdenario mensurarum pietatis ac clementiæ Dei, quas deprompsit ipse Moses quando existẽti in petra [redacted]ctum est) Deus ostendit ei gloriam suam [redacted]. Sepultum autem fuit corpus ipsius in illis mensuris pietatis, quibus transmutatum fuit in sortem spiritualem, quam videlicet in resurrectione suscipere debemus. Hinc scriptũ est, quòd homo non cognouit sepulchrum eius, vsque in hodiernum diem.

Exodi 34. *Deut. vlti.*

Thadeus in epistola Galat 5. 401 [redacted]

SECTIO VII. DE INTRODVCTIONE POPVLI IN TERRAM PROMISSAM.

V R antequàm populus in promissam terram introduceretur, quadraginta annis in deserto fuit? An, quia nōdum cōpleta erat nequitia populorum expellendorum, vt in Genesi dicitur? An quia hoc numero expiatiuo & dispositiuo præparandus erat populus ad intrandum illuc? nam corpus per quadraginta dies ad animā suscipiendam in ventre disponitur. Sic Moses quadragenario ieiunio præparatus fuit ad suscipiendam legem digito Dei viui scriptam. Elias quoque quadraginta dierum ieiunio purificatur, vt vocem Dei audiat. Pari modo Christus, hostem antiquum debellaturus, quadragenario ieiunio roborarur: & post resurrectionem antequàm cœlum conscendat quadraginta diebus præparatur: sic quoque quadraginta ictibus siue plagis expiatio fiebat in lege.

402 Deut.22. Genes.15. Exodi 34. 3.Reg.19. Matth.4. Actor.1. Deutero.25.

403 Cur vestimenta populi in deserto peragrātis non fuerunt consumpta, nec in tribubus eorum fuit infirmus? An, quia Deus qui pauit eos māna, & protexit nube per diem, & columna ignea illustrauit in nocte: eos ab infirmitate corporali singulari dono præseruauit: nec non & eorū vestimenta, ne senescerent aut consumerentur? An id fecit Deus, vt ostenderet quanto fauore primos ipsius cultores prosequutus sit? An per vestes indicantur vestimenta quæ Deus eis tribuit, vt lege digni essent (sicut suprà quoque dictum est) quæ nunquam cōsumpta fuerunt, nec consumētur? Nec infirmari eos permisit quos verbo suo sanauit, vt ad literā Psalmographus canit: Misit verbum suum, & sanauit eos,

Ibidem 29. Psal. 104. Ibidem.106.

404 Cur turba tam magna, & viri adeò celebres demptis duobus dispersi sunt in deserto? Nónne, vt oraculum adimpleretur, quo dicitur: Omnes, qui murmurastis cōtra me, non intrabitis in terram, pro qua vobis danda leuaui manum meam, præter Caleb filium Iephone, & Iosueh filiū Nun? De ducibus autem præcipuis muneribus donatis paulò superiùs ait: Omnes qui viderūt gloriam meam, & signa quæ feci in Ægypto & in solitudine, & tentauerunt me iam decies, nec obedierunt voci meæ: non videbunt terram pro qua iuraui patribus eorum. Nam tantò maius censetur crimen alicuius, quanto maior est ille qui peccat: vt non tantùm à Satyrico, sed à Paulo discere possumus. Ait enim quòd prolapsi à summo gradu releuari nequeunt.

Numer.14. Deuter.1. Iuuenalis. Hebr. 6.

405 Cur Iosueh tantummodò & Caleb singulari priuilegio in promissam terram intrarunt? An, quia ambo Deo confisi fideliter retulerunt quæ in terra illa explorauerant, vt apertè de Caleb loquitur textus? An (vt ad sublimius sensum conscendamus) intrat in terram illam Caleb, qui totus cor interpretatur: ille videlicet, qui toto corde Deo inhæret, aut qui habet totum cor mundum? Quod Deus potissimè requirit, sicut ipsum cor magno artificio fabricauit. Cor enim Hebraicè לב Leb dicitur: quod triginta duo in numero importat. Iuxta triginta duas semitas

Nume.14. Iosueh 14.

Abraham in lib. de forma. sapientiæ quibus (vt Abraham ait) Deus mundum creauit. Ad quas semitas potest cor nostrum ascẽdere, sicut Propheta canit: Ascensiones in corde suo disposuit. Est quoque binarius cum tricenario numerus iustitiæ, in *Psalmo 83.* partes æquales semper vsque ad vnitatem diuisibilis: quã iustitiam sequi debet illuc intraturus. Intrat quoque Iehosuah, qui salus vel saluatus interpretatur, id est, ille cui Deus dat salutem, vel qui se disponit ad ipsam consequendam.

Deut. 18. 406 Cur Iosueh introduxit populum in promissam terram? An, vt adimpleretur oraculum quo habetur: Prophetam suscitabit Dominus de medio vestri, quem audietis vt meipsum: vt scilicet sicut ego eduxi vos ex Ægypto, sic ipse introducat in promissam terram? An, quia ipse veri Redemptoris typum gessit, de quo nõnulli ipsum oraculum interpretãtur? An, quia prohibito Mose ne introduceret, nullus aptior reperiri potuit: quàm hic fidus Mosi minister, & spiritus illius particeps? An, vt ipse expleret quæ Moses non perfecerat, cum eo mysterio de quo suprà dictum est?

Iosue 18. 407 Cur duabus tribubus & dimidiæ contigit sors vltra Iordanem? An quia Reuben, Gad & Manasses animalibus abundabant? ideò asignata fuit ei sors vltra Iordanem in regione pascuis vberrima: vt in textu di- *Numer. 32* citur. An (vt ad allegoriam veniamus) quia abundantes animalibus minus capaces erant spiritualis influxus terræ illius per lac & mel denotati? iuxta *1. Cor. 2* illud Apostoli: Animalis homo non percipit quæ Dei sunt. Locatique fuerunt vltra Iordanem, id est fluuium iudicij, quo adiudicati sunt minus *Numer. 32.* digni loco sancto. Pro quo tamen expugnando accersiti sunt, animalibus vltra Iordanem derelictis: nam in bello Dei non animales sed spirituales vires exquiruntur.

Ibidem 31. Roman. 12. 1. Cor. 12. 408 Cur æquam portionem sortitur pugnans, & remanens ad sarcinas custodiendas? Nónne id exigit charitas illa cuius leges nos docet Apostolus exemplo corporis humani, in quo singula membra participant beneficium cuiuslibet membri? Solum enim os suscipit cibum, quem decoctũ à stomacho natura ipsa omnibus membris æqua lãce partitur. Vident soli oculi, viam præbentes omnibus membris, ne lædantur. Operantur solæ manus in beneficium cuiuscunque membri: ambulantibus pedibus omnia membra euehuntur. Iustè igitur data fuit æqua portio pugnãtibus, & remanentibus ad sarcinas. Et hoc nedũ à Mose & Iosue obseruatum fuit: sed publico edicto sancitum à Dauide, quãdo congressus est cum Hama- *1. Reg. 30.* lech, vt in primo Regum volumine legimus. Pari modo Christus pro omnibus membris medicinam sumpsit.

Iosue 4. 409 Cur vnaquæque tribus transiens Iordanem lapidem in alueo fluminis locauit? An in signum sui transitus? Sed nónne rediens aqua & fluẽs lapides illos operuit? An igitur veluti fundamenta veri ædificij fabricandi *Ephes. 2.* positi fuerunt huiusmodi lapides? de quibus lapidibus ait Apostolus: Superædificati suprà fundamentum Apostolorum & Prophetarum, id est, Patrum antiquorũ. Superni enim ædificij præcipuũ & vnicum fundamẽ-

tum est Christus Iesus: deinde sunt Apostolica fundamenta: postea Prophetica vel Patriarchalia: vt Paulus & Iohannes nos apertè docent. Aptissimè verò collocantur hæc fundamenta in fundo fluuij iudicij: quo lotus Christus docuit nos eodem lauandos esse. Iuxta illud Apostoli. Si nosmetipsos iudicaremus: non vtique diiudicaremur. Hinc in Isaia spiritu iudicij lauamur. *1. Cor. 3. Ephes. 4. Apoc. 21. Matth. 3. 1. Cor. 11. Isaia 4.*

410 Cur Iericho tanta celebritate septenarij circuitus, clangoris tubarum, & vociferationis expugnatur? Nónne, quia Iericho, quæ luna interpretatur, influxum acerrimum habebat à luna supramundana? Quæ luna aliter dicitur regnum: vnde omne regnum. Dicitur quoque Bersabah, id est puteus septem fontium videlicet superiorum in eam influentium. Hinc ad ipsum influxum collidendum exquirebatur septenarius circuitus. Et quia Regius locus erat, exquirebatur clangor tubarum: sed Iobilei, quia diuinus erat influxus. Hominum quoque vociferatio opus fuit ad collidendas vires humanas. Quem acerrimum influxum non ignorans Dauid, iussit seruos suos morari in Iericho: quousque cresceret eorum barba, id est virtus quam raserat: id est debilitauerat Chanun filius Nachas, id est serpentis: vt in secundo Regum volumine legimus. *Iosueh 6. 2. Reg. 10.*

411 Cur Rahab seruata fuit filo rubeo vel coccíneo? An, quia appendēs huiusmodi filum ad fenestram, cōfitebatur publicè errorem & peccatum suum, coccino comparatum? Iuxta illud Isaiæ. Si fuerint peccata vestra, vt coccinum: quasi nix alba erūt. An per coccinum innuitur sanguineum sacrificium pro peccato, quod expiabatur sanguine? nam Apostolus ait: Omnia penè mundantur in sanguine, illo potissimùm sanguine de quo scriptū est: Lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo. Sicut enim signo sanguinis seruati fuêre filij Israel in Ægypto ab Angelo primogenita percutiente: ita Rahab seruata fuit signo sanguineo à militibus Israeliticis ciuitatem Iericho deuastantibus. An coccus (vt Origeni placet) denotat verbum Dei, in salutem credentibus datum? *Ios. 2. 6. Isaia 1. Hebr. 9. Apocal. 1. Exod. 12. Origenes.*

412 Cur ex furto Hachan ira Dei in totum populum efferbuit? An, quia (vt vulgò fertur) sola ouis morbida gregem totum inficit? An, quia sicut Deus habitans in castris nihil immundi patiebatur, sed ex immunditia aliqua recedebat: sic fauens particulari influxu populo bellāti, propter noxam vnius se contrahebat? hinc scriptum est: A facie iniquitatis colligitur iustus, i. fons iustitiæ, ne influat, vt Sapiētes exponunt. An (vt ad allegoriā conscendamus) hinc docemur quòd in bello spirituali nec victoriam cōsequi, nec fructum aliquem facere possumus, nisi amoto prius omni peccato? Offendens enim in vno (teste Iacobo) factus est omnium reus. Hinc Paulus ait: Modicum fermenti totam massam corrumpit. *Iosueh 7. Deuter 23. Isaia 57 Sapientes. Iacob. 2. Galat. 5.*

413 Qua virtute Iosueh firmauit solem? An præcepit intelligētiæ ipsum solem mouenti? Sed quomodo ad præceptum hominis declinauit intelligentia à reuolutione perpetua & vniformi, decreto Dei sibi iniuncta? An igitur hoc impetrauit à Domino? Sentiebat enim supremum solem largo influxu sibi fauere: hinc soli inferiori ab illo supremo recto ac moto ma- *Iosueh 10.*

gna fiducia præcepit, vt & ipse suo Præsidi conformis faueret aliqua mora, longiorem diem præbendo: sicut & eius præses ipsi ampliori influxu fauebat. De quo supramundano Sole Malachias ait: Et orietur vobis timentibus nomen Domini, Sol iustitiæ.

Malach.4.

Iosue.12.

414 Qui sunt illi trigintavnus reges, qui à Iehosuah singillatim occisi enumerantur? An fuerunt reges illius regionis? Sed quomodo in tam paruo Iudææ loco tot reges regnarunt? Et si Reguli erant, ad quid tam celebris eorum commemoratio? An igitur sunt triginta duo principes & hostes nostri, contra quos dati nobis fuerunt triginta duo gradus roboris, per triginta duos dẽtes significati? Qui gradus locati sunt in corde, cuius vocabulũ apud Hebræos est לב leb, quốd (vt suprà quoque diximus) triginta duo reddit in numero. Quos hostes vtinam omnes occidisset Iehosuah: ipse verò fecit, quod datum sibi fuerat, relicto vno, contra quẽ Samson & alij viri robusti pugnarent.

Ibidem 16.

Exodi 23.

415 Cur Chananæus non fuit omnino fugatus à terra patribus promissa? An, quia Israelitæ non potuerunt ipsum expellere? An, quia id decretũ fuerat in cœlis ea ratione quæ in Exodo assignatur? Vbi dicitur: Non eiiciam eos à facie tua anno vno, ne terra in solitudinem redigatur, ocio videlicet ac torpore. Nam nihil est magis contrarium carni & corpori terreo nobis domando, quàm ociũ: hinc semper Deus reliquit nobis hostes. Vnde & Christus quamuis antiquum hostem è mundi regno eiecerit, tamen reliquit ipsum, vt nos exerceat, quousque in viros perfectos euadamus. Quod erit, quando (vt Isaias ait) sedebimus in pulchritudine pacis, in tabernaculis fiduciæ, & in requie opulenta, debellatis videlicet hostibus, & auctis virtutibus. Hinc sequitur in Exodo: Donec augearis, & possideas terram: redacto videlicet corpore terreo in seruitutem spiritus.

Isaie 32.

Exodi 23.

416 Qua virtute Iosueh Reges illos superauit? An virtute bellica? Sed nónne hostes illi arma floccifaciunt? An igitur virtute ex alto sibi præstita? cùm typum illius gereret, qui omnes triginta duos hostes debellans, nobis aditum ad supernum regnum patefecit. De quo Apostolus ait: Exspolians principatus & potestates omnia traduxit in seipsum. An (vt secretiores Theologi dicunt) id fecit virtute nominis magni quadriliteri? Virtute cuius Moses (vt suprà dictum est) Ægyptios prostrauit. Quod munus & quam virtutem Moses ipsi Iosueh tanquam legitimo hęredi reliquit.

Coloss.2.

Secr. theo.

417 Cur Iosueh diuisit terram promissionis? An, vt vnaquæque tribus, & cuiuscunque tribus familia haberet portionem qua aleretur? Sed cur Ezechiel spiritu prophetico tam celebriter ipsam mẽsurat: vt non de terra inferiori, sed de superiori videatur sermo? de qua & Ezechieli conformis Iohannes pertractat. An igitur de superiori regione est sermo, à qua vnaquæque tribus, magno mysterio in castris ad cœlorum aspectum ordinata, influxum hauriebat? Eo quidem ordine, vt à tota regione supramundana, per illam inferiorem terram figurata, populus ille influxum hauri-

Ezechi. 41. & 42.

Apocal, 21.

Numer 2.

riret. De quo grandis esset sermo, & altior quàm vires nostræ sufferre valeant & prolixior quàm breuis solutio problematica exigat.

SECTIO VIII. DE SAMSONE ET ALIIS DVCIBVS.

VOD irriguum superius & inferius petiit Otoniel à Caleb? An fuit irriguum illud bifarium quod Izahac tradidit vtrique filio suo, dicens: In rore cœli, & in pinguedine terræ erit benedictio tua? Quod irriguum habere debet vnaquæque mulier, i. pars animalis desponsata Otoniel, qui signum Dei interpretatur, i. viro, de quo scriptum est: Signatum vel eleuatum est super nos lumen vultus tui Domine, i. qui habet signum salutis, & gratiā Domini, operandi videlicet in vinea ipsius, irrigata rore, i. fauore cœlesti ac temporali. 418 *Iudicum* 1. *Genes.* 27. *Psalm.* 4.

419 Cur Gedehō petiit roris signū in vellere? An id verificatur de beata Virgine, vt Latini Doctores interpretantur? An per vellus aut vas siue receptaculum illud (quodcūq; fuerit) populus Israeliticus denotatur: in quē solum descendit ros legis fauens populo illi, non solùm ad obtinendā in pugna victoriam (sicut plerisque in locis legimus) sed etiam ad quodcunque bonum peragēdum? Signum autem hoc petiit Gedehon, vt comprobaret an fauor ille cœlestis, & virtus illa diuina adhuc in populo vigeret. *Iudicum* 6.

420 Cur in secundo signo petiit Gedehon vt ros nullatenus esset in vase, sed in toto circuitu? Nónne hoc fuit in signū legis Euangelio grauidæ? quæ quidem lex adueniente Christo, irrorauit per Euangeliū omnes gentes quæ erant in circuitu populi Iudaici: ipsis Iudæis aridis remanētibus, cessante omni irroratione Euangelica & legali: cùm non amplius perfundantur aliquo rore Spiritus sancti, quē ipsi sachinā vocant. Nam sublatū est ab eis templū, sacrificium, sacerdotiū, prophetia, regnum tēporale, intelligētia Scripturarum, cum omnimodo signo inhabitationis Dei in eis. Hinc Spiritu sancto edoctus Izahac, primò Iahacob, dehinc Hesau, i. Idumæis & Gentibus rorem cœli & pinguedinem terræ tribuit. *Ibidem.* *Genes.* 27

421 Cur Samsonis natalis tam celebris fuit? Denunciatus enim fuit cōceptus eius ab angelo, natúsq; ex vxore sterili, veluti Izahac, Samuel & Iohannes. Præcepto Domini vinū & siceră non bibit, sicut nec Iohānes: nouaculā non admisit, sicut nec sacerdos Nazaræus, & Deo cōsecratus. Sed cur tantis priuilegiis donatus est? An, quia populū è Philistæorū manu liberare debebat, vt in textu dicitur? Deus enim huiusmodi solet priuilegiis munire, sicut de Mose, Dauide, Samuele, Paulo & huiusmodi legimus. An quia ipse in multis vicem veri Solis & veri liberatoris gessit, vt infrà patebit? Et hoc tam in nomine, quàm in operibus, necnon etiam in morte. *Iudic.* 13. *Lucæ* 1. *Numer.* 6. *Iudic.* 13.

422 Cur nomen eius dictum fuit Samson: quod est Sol fortis, aut Sol eorum? Nónne in hoc figurauit verum iustitiæ Solem, pro nobis contra omnes hostes & principes tenebrarum fortissimum, qui clamabat, dicēs: Ego sum lux mundi, omnes videlicet illuminans, vt Iohannes ait? Hinc *Iudic.* 13. *Ioannis* 8.

dictus est Sol eorum: cuius habitatio semper fuit in Sole. Iuxta illud Prophetæ: In sole posuit tabernaculum suum. Quod idem est cum eo, quod Gabriel Mariæ dixit: Et regnabit in domo Iahacob in æternum. Domus enim Iahacob aut Israel est sol supramundanus. De quo iterum Propheta canit: Thronus eius sicut sol in conspectu meo. Et hic præest diei & ciuitati lucis: non mutabilis, vt Luna Synagogæ, sed in æternum manens.

Psalmo 18. *Luce 1.* *Psalmo 88.*

423 Cur Samson vxoré Philistæam accepit? Nónne in hoc verum Samsonem & solem effigiauit: qui Philistæam, id est, cadentem vxorem accepit, naturam videlicet humanam, quæ tota in primo progenitore ceciderat? Philistæus enim cadens interpretatur. Hanc igitur accepit & desponsauit sibi, mundans eam ac purificans, vt in Ezechiele dicitur: Et facta es mihi, & laui te aqua, & emũdaui sanguinem tuum ex te. Adeóque captus est huius mulieris, i. naturæ humanæ amore, vt permiserit se non tantùm obcæcari, sed ligno appendi & occidi, præmisso priùs celeberrimo cõuiuio quo seipsum dedit in cibum: sicut & Samson conuiuium fecit Philistæis, vbi celeberrimum illud problema proposuit.

Iudicũ 14. *Ezech. 16.* *Iudi. 14.*

424 Quod problema ab vtroque Samsone propositum fuit? Nónne Samson priusquàm conuiuium faceret, adinuenit cadauer Leonis quem occiderat: & in ore eius examen apum cum fauo mellis? Vnde ansam problematis proponendi assumpsit, inito priùs pacto, quòd si Philistæi illud soluerent, daret eis duplicia vestimenta: si verò non soluerent, ipse ab ipsis totidem acciperet. Problema autem id fuit: De comedẽte exiuit cibus, & de forti egressa est dulcedo. In hoc autem elegantissimũ typum veri Samsonis ac solis gessit. Ipse enim suum celebrans conuiuium, pactóque inito de duplici vestimento vtrinq; donando, problema proposuit, dicens: Nisi mãducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habitis vitam in vobis.

Ibidem *Ioannis 6.*

425 Quæ sunt vestimenta à vero Samsone promissa & à nobis exquisita. Nónne verus sol de vero regno & veris nuptiis loquens, declarauit neminem dignè intrare posse, nisi vestitũ veste nuptiali? Et hanc vestem bis geminatam vnusquisque nostrûm habere debet, antequàm videlicet ingrediamur, & postquam ingressi fuerimus. Bifaria autem vestis prima, altera est baptismatis, altera verò pœnitentiç, quarum vtraque tegimus nuditatem & peccata nostra. Iuxta illud Prophetæ: Beati, quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata. Altera autem bifaria vestis est duplex visio, matutina videlicet ac vespertina (vt aiunt) matutina quidem in verbo, vespertina verò in genere proprio. An duplex vestimẽtum erit bifariũ corpus (vt platonicis placet) cœleste videlicet ac elementare? Vtrumque tamen in sortem spiritualem mutatum, vt capax sit loci & operis quod ibi exercetur.

Matth. 22 *Psalm. 31.* *Plato.*

426 Vnde detracta fuerunt hęc vestimẽta? Nónne legimus, quòd Samson percussis triginta viris Philistæis Ascalonitis, accepit triginta vestimenta duplicia: quæ conuiuantibus & soluentibus problema tradidit?

Iudic. 14.

Pari modo legimus, quod verus sol Christus expoliauit non solum triginta, sed multò plures Philistæos, id est ruentes vel cadentes spiritus: vt apertè perhibet Apostolus, dicens. Expolians principatus & potestates. *Col. 2.* Quorum spolia, vel sedes (vt aiunt) aut gradus gloriæ eis præparatos tradet superantibus ipsos. Et quòd huiusmodi transferatur, ipse Dux & Imperator apertè testatur, dicens. Tene, quod habes: ne alius accipiat coronam tuam. *Apoc. 3* Et in Iob dicitur. Dominus conteret multos: & stare faciet alios pro eis. *Iob. 34* Expoliati autem fuerũt Aschalonitæ, id est infames, & in malo famosissimi: & vestiti sunt domestici Samsonis.

427 Quomodò malæ virtutes expoliatæ, potiebantur vestimentis illis? Nónne Deus, de intelligentia Tyri loquens, ait. Omnis lapis preciosus operimentum tuum: aurum opus decoris tui? *Eze. hie. 28* Nec enim angelus vel homo diuina percipere potest, nisi debitis vestimentis ornatus: vt non tantum ex Euangelio, sed ex aliis plærisque locis discere possumus. *Matth. 22.* Hinc populus Israeliticus nequaquam suscipere potuit legem à Deo manantem: nisi ornatus mundis & debitis indumentis: Sicut in Exodo legimus. Quæ vestimenta, tanquam perdita deposuerunt: *Exod. 19* & ipsis tanquam indigni, spoliati sunt: quando relicto Deo, vitulum adorarunt. Et hoc iubente Deo & dicente. Iam nunc depone ornatum tuum. *Ibidem 33* Vnde sequitur. Deposuerunt ergo filij Israel ornatum montis Horeb. Quo scilicet ornati fuerunt, quando legem in monte Horeb susceperunt. Vestimenta igitur harum potestatum erant virtutes, quibus tegebant nuditatem suam, ornabantur, & Deo digni ministri habebantur. Et hoc, quousque sibi credita ministeria fideliter exequebantur. Nam deficientes, velut indignæ, expoliatæ fuere. Quẽadmodum de principe Tyri apertè in Ezechiele scriptum est. *Eze. h. 28*

428 Quis verunque problema soluit? Nónne soluerunt Philistæi problema Samsonis: prout didicerant ab vxore ipsius: quæ blanditiis & precibus à sponso solutionẽ habuerat? *Iud. 14* Hinc Samson dixit. Nisi in vitula mea arassetis, problema meum non soluissetis. Sed nónne & Christiani, Philistæi dicti, quia cadunt aliquando, soluũt problema à vero Samsone Christo, propositum? Et hoc faciunt, edocti à Sponsa ipsius, cœtu videlicet apostolorum: qui è latere Christi, veluti Heua, eductus est, tanquam filia, posteà in vxorem formatus generauit Christo filios: *Mar. vlti.* grauidata virtute sponsi dicentis. Prædicate Euangelium omni creaturæ, baptizantes eos, id est regenerãtes in nomine Patris & filij ac Spiritus sancti. Hæc igitur spõsa, à qua omnes discimus, solutionem illam problematis habuit à Christo sponso: *Io. 6* quando sine voce exteriori murmurantes sciscitabantur apostoli: quomodò posset dare carnem suam ad manducandum.

429 Quæ nam fuit problematis solutio? Nónne quò ad literam clara fuit, quod videlicet de Leone omnium animalium fortissimo exiuit dulcedo mellis: *Iud. 14.* & de eo, qui prædari & comedere solebat in via, egressus est cibus: & hic suauissimus? Sed (vt allegoriam conscendamus) nónne Christus verus Sol. Leo quoque aliquando dicitur? Iuxta illud Iahacob. Catulus Leonis Iehuda, ad prædam ascendisti. *Genes. 49.* Et Iohannes. Vicit Leo de Tribu

Apoc. 5 Iehuda. Nec mirum si Samson Christus occiderit leonem Christum. Nā ipsemet obtulit se morti, velut Samson. Oblatus est (inquit Isaias) quia ipse voluit: præbuítque sese lacerandum. Et loquens pater de eius corpore, ait. Propter peccata populi mei percussi eum. Ex quo corpore dilacerato, percusso ac morti tradito exiuit cibus & panis vitæ. Cibus quidem suauissimus palato benè disposito: malè verò dispositis perniciosissimus. Iuxta illud Apostoli. Qui manducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit. Itaque malè disposito fit cibus mortis, vitæ verò cibus est benè sentientibus. Ex re verò proposita, Sapientibus mūdi forti ac dura, venit dulcedo paruulis ac humilibus: quibus se verus Samson Christus reuelat.

Isaiæ 53. Ibidem. i. Cor. 11 Matth. 11

Ioannis 6

430 Quomodò applicatur Christi solutio? Nónne discipulis submurmurantibus, dixit. Spiritus est, qui viuificat: caro autem non prodest quicquam. Verba, quæ ego locutus sum vobis, spiritus & vita sunt? Non itaque Christus secundum carnem leo dictus est, nec fortis (cum infirmus & afflictus necnon & humiliatus in ea fuerit) sed secundum spiritum. Ipse enim pugnauit contra hostem antiquum robustissimum: & de ipso (teste Apostolo, in semetipso triumphauit: nullo videlicet externo suffultus auxilio. Vnde & in spiritus naturam, ipsam carnem transmutauit: vt sibi & nobis consuleret. Hinc eius corpus nobis datur, ab omnibus corporeis legibus absolutum: adeò vt non viribus ac legibus naturæ huiusmodi negocium considerandum sit: sed humiliter suscipienda sint verba eius, spōsæ suæ proposita. Omnia enim, quæ ibi tractantur, spiritualia sunt, & sub spiritualibus legibus militantia.

Col. 2.

431 Quomodò maxillas asini Samson mille viros interfecit? An, quia percussit maxilla, id est robore illius, qui dicitur animal forte? Isacar enim à Iahacob dicitur asinus fortis. Vnde, & si vnumquodq; os animalis, partem aliquam roboris illius significat: maxilla tamē potissimum robur denotat. Iuxta illud Prophetæ. Quoniam tu percussisti omnes tribulatores meos maxilla. Pro quo mendosa æditio habet. Sine causa. Quod autem maxilla interpretari debeat, patet: quia sequitur, dentes, id est robur peccatorum contriuisti: robore videlicet tuo maxillari. An per maxillam asini robur intelligitur, pietati annexum? Nam asinus, qui (vt alibi diximus) חמור chamor apud Hebræos, dicitur, inuersis literis רחם rechem, id est pietatē significat. Qui pietate etiam erga hostes, hic vsus est: vt alibi dicitur, & nunc subinfertur.

Iudicum 15. Genes. 49 Psalm. 3. Iudicum 15.

432 Cur ex maxilla asini fons aquarum scaturisse dicitur (Nónne aquæ à fonte & tribunali pietatis prodeunt: sicut ignis à tribunali iustitiæ seueræ? Hinc non modò aqua, sed etiam mādibula illa, à qua egressa fuit aqua pietatem significans, inde prouenit. Vnde redemptor, pietatis beneficia redemptionem videlicet, nobis impensurus asinam & filium subiugalem, conscendisse dicitur: vt demonstraret se omnia cum pietate tacturū. Hinc huius rei typum gerens Samson, asino, non vt sedili, sed ceu instrumento bellico vsus est.

Matth. 21.

432 Quomodò asinus sinister & immundus pietatem (vt nuper dictũ est)significat: Nónne id intelligitur secundum allegoriam & significatum eius:quod est animalis homo?Nam & si animalis homo, immundus & in peccatis conceptus est:si tamen mortuus fuerit , & spirituali, mundo ac dextro subiiciatur : non amplius immundus est : nec immundo Hazazeli subiectus. Tũc enim transiens ex sinistra in dextra ,in mundus efficitur,in eis,qui ipsum perfecte in seruitutẽ spiritus(vt Paul⁹ docet)redigũt. Quẽadmodũ fecit Christus,Moses,Elias & huiusmodi.In cæteris autẽ trãsibit ad dexterã pietatis,eo saltẽ tẽpore:de quo Apostolus ait. Mortale hoc induet immortalitatẽ: & corruptibile hoc incorruptionẽ. Seminatur enim (vt ipse paulò superiùs dixit)corp⁹ animale:& surget corpus spirituale. *Psal. 50.* *1. Cor. 9.* *Ibidem 15*

434 Quomodò Samsonis robur in capillis ipsius fuit: vt ipsemet reuelauit?An de capillis est sermo:qui pessundandi,velut inutiles,abiici solent? Sed nónne confutat hoc Origenes,tanquam ridiculum quid?An igitur de melioribus capillis intelligitur? De illis videlicet , de quibus in Canticis, Comæ capitis tui sicut purpura regis iuncta canalibus:supremis videlicet à quibus homo semper vim haurit. Qui capilli(teste Christo)numerantur à Deo: & custodiuntur, ne pereant. Et hi capilli sunt vires non incidendæ in Nazaræis,Sacerdotibus,& cæteris Deo seruientibus. *Iud. 16.* *Origen.* *Cant. 7.* *Matth. 10*

435 Quomodò collisum fuit Samsonis robur?Nónne ex capillis incisis, & viribus in mulieris amplexibus eneruatis ? Vnde innuitur omne robur spirituale voluptate tolli. Iuxta illud Poeticum. *Iud. 16.* *Ouid.*

Eneruant animos cithara,cantúsque,lyræque,

Et vox, & numeris brachia mota suis.

Fortius autem eneruat Venus ipsa:quę(vt Aristoteles ait)mentem furatur. Si verò allegoricum sensum sequi voluerimus : nónne verus Samson & sol eo sancto amore naturæ humanæ tantoperè languit : vt permiserit se capi, ligari,flagellari,& cruci affixum occidi? *Ethic. 7*

436 Quomodò Samson permisit sibi oculos erui? Nónne Hieronymus ait, quod luxuria oculos vtriusq; hominis obcæcat?Sed cur id permissum fuit?Nónne,vt nullus de aliquo dono gratuito confideret ? Vt idem Hieronymus sentit,dicens. Nullus sanctior Dauide:tamen Bersabee nuditate capitur. Nec quis sapiẽtior Salomone, qui mulierum amore delirat. Nec quis fortior Samsone, qui in Dalilæ mollescit amplexibus, & obcæcatur. Si verò ad verum solem (cuius typum gerebat) oculos ac mentem dirigamus:nónne visum & decorem omnem amisit,adeò vt Isaias dicat. Nõ est species ei,neque decor:& vidimus eum, & non erat aspectus ? Et hoc,vt infirmitates nostras ipse sanaret. Hinc ipse Isaias subinfert. Verè languores nostros ipse tulit:& dolores nostros ipse portauit. Quod autem in figura vitium fuit:in figurato summa perfectio fuit. Ipse enim hæc fragilia tulit: vt humanam fragilitatem(vt dictum est)expurgaret. *Iud. 16.* *Hierony. in transitu.* *Isa. 53.*

437 Cur scriptum est, quod Samson in vindictam Philistæorum , combussit eorum segetes,igne caudis vulpium appẽso ? Serióne , an iocò id enarratur? Non quippè iocosa tam graui scripturę loco sunt interserenda. *Iud. 15.*

An igitur Samson mysteriosè vindictam de Philistæis sumpsit: quia socer eius Tamnathæus cum consensu suorum Philistinorum vxorem eius alteri tradiderat?Et hoc in figuram veri Solis:cuius sponsa Synagoga ab Hebræis tradita erat Satanæ, ob auaritiam & perfidiam ipsorum. Vindicta verò facta fuit per ignem vrentem & expurgantem. Iuxta illud Apostoli.
1.Cor.1 Si cuius opus arserit, detrimentum patietur: ipse tamen saluus erit per ignem. Qui ignis,ne esset nimis intensus ac molestus, dicitur appensus in
Cant.2. stuppa,esca ignis debilissima:& in caudis, id est extremitatibus vulpium. Nam & si vulpes (teste Salomone) demoliuntur vineas:non tamen leni sua cauda.

Iudicū 16. 438 Quo zelo motus Samson seipsum cum Philistæis interfecit? Bono
Heb.11 nè,an malo zelo id fecit? Non quidem malo zelo: quia Paulus nequaquā ipsum sanctorū cathalogo ascripsisset. Eo igitur bono zelo inductus fuit, quo & Christus:qui spōtè morti se obtulit.Iuxta illud.Oblatus est, quia
Isa.53. ipse voluit.In qua morte triumphauit,inferens stragem & mortem angelis mortis:qui è cœlo ceciderant. Sicuti Samson moriens intulit mortem Philistæis,id est cadentibus.Nec fuit subiectus legi, qua homicidium pro
Gal.5. hibetur.Cum Dei spiritu ageretur.Sicut Paulus docet.

439 Cur Philistæi adeò infensi fuerunt Israelitico populo? An ex quadam regni æmulatione?An,quia regebantur ab intelligentiis, ipsi populo Israelitico infestis?An,quia ipsi præfigurarunt illos,qui ab alto ceciderūt?
Inter ipsos enim ac mortales positæ fuerunt inimicitiæ.Sicut scriptum est.
Gen.3. Inimicitias ponam inter te & mulierem: & semen tuum & semen illius.

Rut.4. 440 Cur historia Rut, prima fronte vilis, diuinis & celeberrimis rebus
Matth.1. inseritur? Nónne, vt texeretur genealogia Dauid regis, & consequenter Christi,qui filius Dauid dicitur?Et hoc per suscitationem seminis pro fratre:vt suprà quoque de Iehuda dictum est.Nec vacat mysterio,quod hæc mulier Moabitis fuerit:ex genere vtique reprobato:& ab Ecclesia & Tē-
Deut.23. plo domini(vt in Deuteronomio iubetur) reiecto. Nam præceptum fuerat de viris:hic autem admittitur mulier. Et per mulierem bonam (inquit
1.Cor.7. Apostolus)sanctificatur vir.Hoc igitur factum est,vt, sicut per mulierem introiuit culpa , sic quoque per mulierem fieret dispositio ad salutem. Hinc Rahab Chananæa,& Rut Moabitis in diuinis negociis recensetur. Quæ רות Rut inuersis, more Theologorum antiquorum,literis facit תור Tur:quod turturem significat.De qua turture canitur. Vox turturis audita est in terra nostra. Quod mysterium altius conscendit, quàm à multis existimetur.

441 Cur Hanna,mater Samuelis,enarratur sterilis?Nónne, vt innuatur fœtum prouenisse non à natura,quę ipsum denegabat:sed à supremis fon-
Cant.2. tibus?Qualis fuit Ízahac,Samson,& Iohannes,omnibus,Christi testimo-
1.Reg.1. nio,maior. Per quos omnes Deus peculiares effectus produxit. Sicut & ipsi dono quodam præcipuo,vltràquam natura pateretur, progeniti fuerunt.

Luca 7. 442 Cur Hanna vocauit filium suum Samuelem: & quam tunicam ei fecit?

fecit? Nónne quamuis Samuel exauditio Dei interpretari soleat, tamē positus à Deo verius exponi debet? Nam in verbo שמע samah, quod audire vel exaudire significat, ע hain ponitur: litera quidem (vt Hebræorum Grāmatici docent) à suo verbo nullatenus amouenda. Cùm igitur in nomine Samuelis ab ipsis Hebræis huiusmodi litera non ponatur, ab illo verbo ipsum nomen deriuari minimè credendum est, sed à שם sam, quod ponere significat. Quemadmodum de Set quoque dicitur: Posuit mihi Dominus semē pro Habel. Tunica verò quam fecit ei mater, est similis coronæ, de qua scriptum est: Videte regem Salomonem in diademate, quo coronauit illum mater sua. Mater vtique illa filiorum lætans, vt Propheta canit: cui cura est de nobis pro vestitu ac victu. Quemadmodum elegantissimè sub typo mulieris fortis Salomon describit. Genes. 4. Cantic 3. Psalm. 112. Prouer. vlt.

443 Cur Heli cæcus describitur? An de cęcitate corporea est sermo? sed ad quid huiusmodi cæcitas sacris eloquiis interseritur? An igitur captus erat oculis mentis, quia filios peccantes non corripuerat, nec benè sacerdotis officium gesserat? Hinc mysteriosè dicitur cecidisse de sella, in qua rectè iudicare debebat: & hoc propter immoderatum filiorum amorem, iuxta illud Senecæ: Tunc perit omne iudicium, cùm res transit in affectū. Vnde non abs re dicit textus: Caligauerant oculi eius, affectu videlicet, vt videre non posset, quid iustum videlicet, & quid iniustum. Et lucerna Dei scilicet Samuel suffectus est pro Heli, antequàm ipse totaliter extingueretur. Nec enim ęquum erat, quòd populus Dei in illo suo augmento staret sine lucerna sacerdotali: & hic est verus literæ sensus: dicant alij quicquid velint. 1. Reg. 3. 4. Seneca.

444 Quomodo suffectus fuit Samuel pro Heli & cur? Nónne (vt nuper dictum est) ne Israel esset absque lucerna & vidente? nam caligātibus oculis, Heli diuina videre nequibat. Hinc non frustra dicitur in textu: In diebus illis non erat visio manifesta. Suffectus autem fuit triplici, tertiáque geminata vocatione: quod factum fuit eo mysterio, de quo alibi dictum est, quia videlicet de ministerio vocatus fuit ad sacerdotium magnum. 1. Reg. 3. Ibidem

445 Cur Deus permisit arcam capi, & in manus Philistinorum deduci? Nónne id propter peccata custodientium eam, necnon & totius populi permissum fuit? hinc huiusmodi profanis loquens Christus, ait: Auferetur à vobis regnum Dei: ipsa enim arca vicem regni Dei in terris tenebat, cùm in ea esset diuinitas mortalibus communicanda, quam Hebræi & Christus regnum Dei vocant. Sed cur in potestatem malorum Philistinorum deducta fuit? non quidem fuit in potestatem, sed in terrorem ipsorum: nam ad præsentiam ipsius idolum eorum corruit, truncato capite & manibus, Philistæi infirmantur: & terra loco frugum mures producit: vnde coacti fuerunt ipsam cum honore dimittere. Non enim diuina & sacra ab impiis polluuntur, sed ipsi ab eis consumuntur, iuxta illud Apostoli: Qui manducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit. Hoc itaque cessit in honorem arcæ, & Dei eam inhabitantis. Ibidem 4. Matth. 21. Hebraei. 1. Reg. 5. 6. Ibidem 1. Cor. 11.

1.Reg.5. 446 Cur Dagon cecidit truncato capite & manibus? Nónne vt ostenderetur, quòd Deus verus ignis consumit & deuorat omnia, partem in se conuertens, & partem in cineres inutiles redigens? nec tamen ipse vnquã læditur. Pars autem quã diuinus ignis in se traducit, sunt illi qui sunt dispositi vt cibus illius sint, indispositorum verò turbam diuinitate indignã in cinerem disperdit. Caput autem & manus Dagon abscinduntur, vt innuatur intellectualis & operatiua virtus illius idoli à facie Dei esse penitus collisa & ablata.

Ibidem 6. 447 Cur dimissa fuit arca cum plaustro nouo & vaccis? Nónne plaustrum nouum Philistei fecerunt in honorem arcæ: à cuius conspectu percussi & perterriti fuerãt? Vaccis autem ipsam cõmiserunt, nescientes quò eam dirigerent, vt animalia illa absque aliquo obice ab hospite ipsius arcæ, siue ab ipsius hospitis ministris deducerentur. An confidentes quòd animalia, licet ratione careant, tamen ad nutum principis reguntur, ex serie & ordine rebus ab ipso indito? An id fecerunt existimantes quòd animalia illa haberent aliquid conuenientiæ cum sacris pacificandis? vaccæ enim siue boues in sacrificium pacificornm ab Hebræis offerebantur.

Ibidem 448 Cur vnà cum arca Philistæi dimiserũt quinque anos seu nates iuxta numerum ciuitatum suarum? Nónne id fecerũt suasi consilio sacerdotum, ad placandum Deum qui eos in posterioribus percusserat, quia dehonorarunt arcam? Sed cur percussi fuerunt in natibus? Nónne (vt nonnulli Sapientes asserũt) quia solebant intrare templum Dagon idoli spurcissimi, posterioribus præmissis? Quod nõ sufferens numen illud diuinissimum existens in arca, percussit eos potissimè in parte qua peccauerant.

Sapien. 11. Nã (teste Sapiente) per quæ quis peccat, per hæc & torquetur. Cuius quidem numinis irati placationẽ ipsi sacerdotes didicerant ab immundis virtutibus quas colebant: hæ enim aliquãdo coactè, aliquando ex industria, vt decipiant, veritatem dicunt.

1.Reg.5.6. 449 Cur Philistæi etiam quinq; mures aureos arcæ addiderunt? Nónne ab eisdem virtutibus edocti Allophyli sacerdotes consuluerunt imaginibus illis placandam esse irã numinis accensam, quæ villas & agros ebullire fecerat huiusmodi mures? vnde fuit cõfusio mortis magnæ. Sed quomodo placarunt Deum imaginibus tam diligẽter lege prohibitis? Nónne

Deute. 4. iussu Dei Israelitæ serpentis imaginem erexerunt, vt inde à serpentũ mor-

Numer. 21. sibus sanarentur? Quod forsitan non latebat sacerdotes Allophylos. An igitur lege ipsa? An à virtutibus suis immundis edocti id fecerunt?

1.Reg.6. 450 Cur vaccæ arcam fœderis deferentes applicuerunt Betsames? Potuítne in locum aptiorem deferri arca veri solis, quàm in domũ solis? sic enim Betsames interpretatur. Qui sol supramundanus sicut tenet locum inter tribunal gratiæ & iustitiæ, sic arcam concomitabãtur seueritatis lex quæ in ipsa continebatur, & Cherubini existentes super propitiatorio. Vnde Dei gratia & pietate populus Israeliticus remissionem cõsequebatur. Steterunt autem ibi vaccæ mugientes, quia forsitan sentiebant nutũ

Numer. 22 Dei, sicut præsensit asina Bilaham angelum, euaginato gladio astantem,

ipso sessore non aduertente. Et id vt Philistæi comprobarent se fuisse percussos à Domino, quemadmodum ipsi protestati fuerant. 1. Reg. 6.

451 Cur tot hominum millia perierunt, quia arcam Dei viderunt? Nónne quia eam videre non merebantur? Sed nónne dura nimis & seuera pœna fuit, aliàs nunquam inflicta, & si multi arcam aspexerunt? Non quippe solebat populus arcam aspicere, cùm locus ipsius esset in sanctis sanctorũ quò summus sacerdos semel in anno cum summa reuerentia introibat. Betsamites autem ausi sunt absque reuerentia ipsam arcam aspicere: hinc dicitur in textu, Percussit Dominus de viris Betsamitibus, eò quòd respexissent in arcam Domini, eo videlicet modo quo non debebant, nudam videlicet. Nam operta pallio hyacinthino deduci iubetur, vt in libro Numerorum legimus: vnde & Hoza percussus fuit à Domino, eò quod arcã è plaustro decidentem tetigisset. Et id, vt inde doceremur quàm reuerẽter aspicere & tangere sacra atque diuina debeamus. Ibidem Numer. 4. 2. Reg. 6.

452 Cur scriptum est, quòd Philistæi cæsi ac dispersi sunt sacrificãte & orante Samuele? Nónne, vt intelligatur quanta sit virtus sacrificij & orationis oblatæ à viro Deo grato? Sic quoque orante Mose, Hamalech superabatur. Orante etiam Elisæo conclusi sunt Assyrij in medio Samariæ obcæcati. Denique orante Christo non deficit, sed augetur fides Petri, & datur nobis omnibus victoria. Iuxta illud Apostoli: Deo autem gratias, qui dedit nobis victoriam per Iesum Christum Dominum nostrum. 1. Reg 7. Exodi 17. 4. Reg. 6. Luca 22. 1. Cor. 15.

453 Cur prę omnibus electus fuit Saul, tandem reprobandus? An fortè quia bonus & electus, meliórque omnibus filiis Israel, vt habetur in textu? quamuis postea tumore vel auaritia deprauatus fuerit. An bonus erat duntaxat extrinsecus? quæ bonitas correspondebat petitioni populi, qui non secundum Deum, sed secundum carnem regem petierat. Hinc subinfertur immediatè de cõditione corporea ipsius Saulis: ab humero & sursum eminebat super omnẽ populum. Et licet illa bonitas, de qua præmittitur, ad vtrunque referri possit, ad hominem videlicet animalem & spiritualem: tamen (ni fallor) ad animalẽ tantùm refertur: cuius rei sunt quam plurima signa. Primò enim est nomen ipsius, שאול Saul videlicet, quod est nomen cuiusdam loci inferni. Secundò, quia postquàm apparuit Dauid, typum Christi gerens, statim insequutus est eum. Tertiò, quia reprobatus & eiectus à Deo fuit. Postremò, quia seipsum interemit. Nec ipse fuit propriè rex, nec de stirpe Iehuda regia, sed ob importunitatem petentium regem, velut aduentitius rex concessus fuit, typum hominis animalis gerẽs, qui præcedit spiritualem, & ipsum persequitur, sicut à Paulo docemur: hinc tandem velut animalis homo eiiciendus fuit. 1. Reg 9. Ibidem 8 Ibidem 18 Ibidem vlt. 1. Cor. 15. Galat. 4.

454 Qua de causa Saul reprobatus fuit? An quia noluit obedire Deo, vt in textu dicitur? Scelus enim idolatriæ vt ibidem dicitur) est nolle acquiescere. Hinc à Samuele meruit audire: Quia abiecisti sermonem Domini, abiecit te Dominus ne sis rex. An, quia mactauerat animalia impurissimi Hamalech, quem Deus oderat, & contra quem indictum fuerat bellum perpetuum, omnibus pacis induciis seclusis: vt in Exodo, 1. Reg 15. Exodi 17.

Deuter. 25. & Deuteronomio patet? Hamalech enim (vt aliàs diximus) Diaboli typū gerebat: vnde omnia quæ ipsius erant, non ad placandum, sed ad irritandum Deum offerebantur.

455 Cur Saul non expleuit iussa Dei? An auaritia ductus? An, quia intumescens victoria, non fuit reueritus Deum (vt decebat) crimen læsæ maiestatis incurrens? An, quia Deum muneribus placare sperabat? quod minimè fecit. Vnde docemur non esse placandum Deum furtis, aut rebus immundis, aut turpibus lucris, aut rebus, quomodocunque malè acquisitis

Ibidem 23. siue detentis. Hinc apertè iubet lex non esse offerendam mercedem pro-

Isaiæ 1. stibuli. Et de huiusmodi in genere dicitur in Isaia: Incensum abominatio

Malach. 1. est mihi. Et per Malachiam longo sermone disserit Deus. An id fecit Saul ex nimia contrectatione rerum Hamalechitarū a malis dæmonibus pollutarum? vnde pollutus nesciebat quid ageret, amisso lumine diuino.

1. Reg. 14. 456 Cur Saul bellans contra Philistæos indixit ieiunium? An, vt voto illo sibi Deū conciliaret? An, vt innueret se non humanitus, sed diuinitus victoriam sperare? ideò vires corporeas nolebat confortari. An simulatè id egit, sperans fauorem populi hac religione simulata comparare? Hinc voluit Deus præstare victoriam per Ionatam, qui contra patris imperium mel degustauerat.

Ibidem 457 Peccauitne Ionatas, patris imperium nō obseruans? Nónne victoria tam miraculosè obtenta (cùm ipse solus cum armigero castra Philistinorum debellauerit) indicat ipsum non peccasse, immò gratiam diuinitus comparasse? Nam Deo penitus confisus dixit armigero: Non est difficile Domino saluare vel in multis vel in paucis: nec in patris iniuriam id fecit, cùm edictum eius ignoraret, vt in textu dicitur. Congressus igitur eius, & esus mellis non fuerunt odiosi, sed grati Deo, cùm dicatur, quòd sustentatus fuerit, & oculis illustratus fauo mellis. Mel enim diuinum est, & gustum rerum diuinarum communiter significare solet.

Ibidem 18. 458 Cur Saul semper insequutus est Dauidem, à quo beneficia susceperat? Nónne (vt suprà retigimus) quia Saul tenebat locum regis & hominis

Galat. 4. animalis: qui semper (vt Apostolus docet) persequitur eum, qui est secūdum spiritum? Hinc Chain persequutus est Habel: Ismahel Izahac: & He-

1. Cor. 15. sau Iahacob. Vnde Saul in regno præcessit, iuxta illud Apostoli: Prius, quod animale, deinde quod spirituale. Et quia huiusmodi nullis blandi-

1. Reg. 17. & 18. tiis, nullisve beneficiis placantur: hinc nec Dauid interficiendo Gigantem insequentem Israelem, nec Saulem à malo spiritu psalterio liberando, ipsum vnquam placare potuit. Vnde innuitur, quòd cum homine animali & carne non blanditiis aut beneficiis, sed alio vnicóque remedio vtendū est: nam in seruitutem & ditionem spiritus redigenda est, omne dominiū ab ea penitus auferendo.

Ibid. 28. 459 Qua virtute potuit mulier Phytonissa, vt Sauli morem gereret, Sa-

Leuit. 20. muelis spiritum suscitare? Nónne Deus in Leuitico iussit Phytones exterminari, & lapidibus obrui? Quomodo igitur Phytonissa potuit suscitare spiritum viri tam sancti? An ipsa nō suscitauit, sed tantummodò vidit spi-

ritū Samuelis,vt ex textu elicitur?Et hoc indicauit regi. An excitauit spiritum vel vmbram Samuelis non adhuc quiescentem?quod ab huiusmodi fieri potest,vt norunt Sapientes. An dispositione diuina factum est, vt excitaretur Samuel dutus nuncius ipsi Sauli, qui ad Phytonissam recurrerat?cùm ipse paulò ante huiusmodi & magos & hariolos(vt ibidem dicitur)erasisset de terra. An(vt aliis placet) id fuit in documentum eorum, 1. *Reg.* 28.
qui diuina & prophetica per humanas aut diabolicas doctrinas excitare præsumunt?vnde sentiunt oracula excitata dura sibi nunciare,sicuti Sauli contigit.

460 Cur excitato Samuele coacta fuit mulier exclamare: Vidi Elohim *Genes.* 6. *Iob* 1.
ascendentes de terra?An vidit immundos spiritus,qui in Genesi & Iob aliisque pletisque in locis dicuntur Bene Elohim?pro quo communis æditio habet,filij Dei. An vidit angelos, vmbram Samuelis concomitantes? An vidit ministros diuinæ iustitiæ, qui iussu Dei venerant duri nuncij ad Saulem?sicut opera ipsius mala exigebāt.Quod cognoscens fatidica mulier,& vmbris huiusmodi assueta,coacta exclamauit:Tu es Saul,cui videlicet hi sunt duti nuncij.

SECTIO IX. DE DAVIDE ET ALIIS VERIS REGIBVS.

CVR Hebræi perstiterūt sine regno generationes quatuordecim? An id communi rerum cursu effectum est? An hoc 461
dispositū fuit eo sacramento, quo & cætera sacris eloquiis inserta?Regnum enim figuratiuæ familiæ lunare fuit,Christi verò solare. Hinc illud cum Luna crescēte debebat vsq; ad quartum decimum diem siue generationem. Propterea familia illa deueniens ad plenilunium dotata fuit regno in Dauide, quartodecimo ab Abraham.Quæ Luna plenissima fuit in Salomone quintodecimo,& postea deficere cœpit vsque ad omnimodam luminis absconsionem, in captiuitate Babylonica sub Iechonia factam.

462 Cur post quartamdecimam generationem regnum Hebræorum à plenilunio cessauit,seu in alterum dominium commutatum est?Nónne tanquam alterius mensis & signi renouatus atque mutatus est lunaris hic cursus? Sceptrum enim ex regio in ducale mutatum est post obscurationem vnius diei,i. vnius generationis: septuaginta videlicet annorum quibus Israeliticus populus in captiuitate fuit. Cùm igitur omnia noua successerint,hinc noui duces,nouáque domus:quam nouam & secundā domum vocant illam à Zorobabele post captiuitatem Babylonicam reparatam.Creuit autem hoc nouum imperium vsque ad plenilunium, vsque videlicet ad Christi mortem.Tunc enim non obstante plenilunij tempore,Luna fuit vnita cū sole, adeò vt fieret illa ecclipsis celeberrima, in qua nedum luna cum sole vnita fuit, sed in ipsum transformata. Nam domus Dei non est amplius lunaris,sed in solem trāsmutata sub imperio veri so-

lis Christi. De quo Propheta: Thronus eius sicut sol in conspectu meo, & sicut Luna perfecta in æternum, non vltra videlicet mutanda, sed in solē
Psalmo 88 (vt dictum est) transmutata.

463 Quis fuit Dauid, & cur tanta celebritate electus? Nónne dictus est de virga Iesse, i. de virga vel stirpe illius, qui est? Genus enim Dei fuit ille electus secundum cor Domini, sicut è conuerso mali sunt ex diabolico ge-
Ioannis 8. nere: iuxta illud Christi, Vos ex patre diabolo estis. Dauid namque manus Dei à Sapientibus dictus est, bellans contra Hamalech, sicut literæ nominis ipsius per numeros manum important. An fuit (vt alij dicunt) veluti
1. Reg. 16. alter Adam? Hinc scriptura dicit ipsum fuisse rubeum, in vocabulo ארמוני admoni: tracto videlicet ab Adā: sed additur quod pulcher erat, pulchritudinem enim quam homo in Adam amiserat, ipse partim recuperauit.
Psalmo 44 Totam autem recuperauit ille, de quo ipsemet canit: Speciosus forma prę filiis hominum.

1. Reg. 16. 464 Qua vnctione vnctus fuit Dauid in regem? An oleo oliuarum, nucum vel amygdalorum? Non vtique: nam huiusmodi vnctio non facit hominem regem, sacerdotem aut Prophetā. An igitur vnctione illa, de qua
Isaiæ 60. in Isaia habetur, Spiritus Domini super me, eò quòd vnxerit me, vt mederer contritis corde, & prędicarem captiuis indulgentiam: De qua vnctio-
1. Ioan. 1. ne Iohannes quoque ait: Vnctionem habetis à sancto, & nostis omnia. Hinc huiusmodi vnctione vnctus Dauid euasit in sapientem, Prophetámque
1. Reg. 16. celeberrimum?

465 Cur Dauid fuit pastor ouium? Nónne, vt imitaretur Habel, Abraham, Iahacob, patres duodecim, atque Mosem? Nam hi omnes dicti sunt
Cantic. 1. & fuerunt pastores ouium, non tantùm animalium irrationabilium, sed suimetipsorum. Sicut vnusquisque monetur in Canticis, vbi dicitur: Pasce hœdos tuos, i. lasciuientes affectus, iuxta tabernacula pastorum, i. eorum qui suos affectus adeò bene regunt, vt oues dicantur reponendæ in dextera. Aut pastores ouium rationabilium: & secundum vtrunq; modū
Ioannis 1. dixit redemptor. Ego sum pastor bonus. Et huiusmodi in reges & antistites assumi merentur.

1. Reg. 17. 466 Qua virtute Dauid Philistæum prostrauit? An virtute vnctionis à Samuele tactæ? Hac enim non tantùm eruditione & sanctimonia, sed etiā robore munitus fuit. An virtute nominis Dei, quod per vnctionem illam intellexit? Hinc cōgressurus cum Gigante, dixit. Tu venis ad me cum gladio, hasta & clypeo, ego autem venio ad te in nomine Domini. Hac quo-
Lucæ 10. que virtute Christus muniuit Apostolos, quādo dixit: Ecce dedi vobis potestatem calcandi super serpentes & scorpiones, & super omnem virtutē
Marc. vlti. inimici. Et quod id fuerit in virtute nominis, patet ex dictis ipsius Christi, quæ apud Marcum huiuscemodi habentur. In nomine meo dæmonia eiicient: & quæ ibi sequuntur.

1. Reg. 17. 467 Cur & quibus lapidibus torrentis Dauid Gigantem prostrauit? An ignarus armorum voluit pugnare funda, qua puer & pastor vti cōsueuerat? An pugnauit illa petra, de qua ipse canit: Et statuit supra petrā pedes

meos?Et iterum:In petra exaltasti me.Quæ petra(nulli dubium)Christus est: qui ait, Sine me nihil potestis facere. Sed quomodo Dauid pugnauit hac petra, quæ nondum posita fuerat in fundamentum præcipuum omnium operationum?sicut postea (teste Apostolo)posita fuit.Nónne idem Apostolus hanc quæstionem dirimit,dicens:Bibebant autem, scilicet patres illi ante Dauidem, de spiritali consequenti eos petra. Petra autem erat Christus?Qui quidem Christus(vt ipse Dauid canit)scriptus est in capite libri: & in ipso condita sunt vniuersa in cœlis & in terris visibilia & inuisibilia. *Psalmo 39. & 60.* *Ioannis 15.* *1.Cor. 3.* *Ibidem 10.* *Psalmo 39* *coloss.1.*

468 Qua virtute Dauid citharam pulsans à Saule malum spiritum abigebat?An harmonica consonantia,dissonanti Diabolo semper infesta,fugabat ipsum?An ea virtute, qua refertus Psalmos virtute plenissimos decantauit,contra omnẽ virtutem inimicã,& pro omnibus bonis cõparandis?An id factum fuit in figurã illius, qui principem mundi Diabolum è mundo eiecit?Ipse enim discipulis(vt dictum est) potestatem dedit ipsum Diabolum fugandi,dicens.In nomine meo dæmonia eiicient. In nomine videlicet pleno virtute ipsius nominis: immò continente ipsum nomen: quod(vt diximus) ipsi Dauidi sacra illa vnctione reuelatum fuit. *1.Reg.16.* *Marc.vlt.*

469 Quo spiritu, quáue virtute Dauid præ cæteris Prophetis diuinos ac celeberrimos hymnos composuit?Nónne spiritu diuino?cùm alioquin ea sacramenta quæ in eis continentur, minimè describere potuisset:sicut enim Iohãnes præiuit Messiam in spiritu & virtute Eliæ, sic Dauid pręuenit ipsum in spiritu ipsius vniuersalis redemptoris ad componendas diuinas laudes & cantica ab omnibus nationibus, quæ sub cœlo sunt, admittenda & decantanda. Ipsos enim Dauidicos hymnos [redacted] non modo Christiani & Hebræi, sed [redacted] siue Ismaëlitæ, Indi, Persæ, Arabes,Ægyptij,Getuli,Parthi, Medi & omnes denique qui totas tres mundi partes colunt. *Luca 1.*

470 Quam efficaciam siue virtutem hymni Dauidici habent,vt omnes ipsis oblectari videantur? An,quia ea summa arte cõpositi fuerunt:vt nullus,quantumuis sapiẽs,id dicendi genus vnquam attingere potuerit?quãuis multi etiã tẽporibus nostris id attentauerint. An quia dicati Deo fœlicius & efficacius q̃ mali & venefici libri dæmonibus? An quia veluti fistulę & canales deducũnt ad psallentes [redacted] supernorũ fontiũ: à quibus omnia nobis opportuna haurimus? An, quia spiritus vitæ corda [redacted] replet [redacted] eo spiritu [redacted]. Vnde ipsi Psalmi miram afferunt dicentibus vtilitatem, [redacted] ab eo, qui nouit omnes fistulas, omnesque meatus per quos [redacted] suscipere possimus? An omnes delectant [redacted], quem continent, nedũ verborum suis mensuris compositorum, sed [redacted] inferioribus, & [redacted] adinuicem? Omnia enim [redacted] sacramenta in ipsis [redacted]ntur.

471 [redacted] amor inter [redacted]? [redacted] id casu euenit? conuenientibus(vt Physici dicunt)complexionibus: [redacted] *1. Reg. 18.*

in concentum aspectibus vtriusque, vt arbitrantur Astronomi? An(vt altius cōscendamus)id factū est, vt innueretur connexio quam habebat Dauid cum Spiritu sancto?nam Spiritus sanctus adeò cum columba conuenit, vt etiam in specie colūbæ in Christi baptismate apparere dignatus sit. Et id magna diuinæ prouidentiæ serie præparatū fuit, vt videlicet tēpore quo Saul ipsū Dauidē psequebatur, ad regnū sibi præparatū reseruaretur.

Ioannis 1.

3. Reg. 2. 472 Cur Dauid tenuit sedē in Hebron septem annis? An id casu euenit, vt qui non potuerit à principio totum regnum adipisci, eam partem quā potuit sibi vendicauerit, quousque totum assequeretur? An cum mysterio id factum est, sicut & cætera quæ in sacris eloquiis enarrantur? Nam in ciuitate patrum à principio regni moratus est, futurus(secūdum secretiores Theologos) quartus pes diuinæ sedis: vt & ipse susciperet illum diuinum influxum tanto gradui conuenientem, quem susceperant ij qui nedum ibi moram sed sepulchrum elegerunt, cognoscentes ibidem(sicut de Betel dixit Iahacob) esse domum Dei & portam cœli.

Secr. theo.

Genes. 28.

1. Reg. 23. 473 Cur Dauid saluari dicitur in deserto ad petram Mahō? Nōnne Dauid qui plerisque in locis typum Ecclesiæ tenuit, conuenientissimè saluatur in petra quę Christus est, vnicum fundamentum & refugium omniū? In cuius nomine (vt Petrus ait) solùm datur salus. In deserto autem tunc morabatur, derelictus videlicet ab omni humano fauore: nec aliud habebat habitaculum, nisi petram(de qua diximus) quæ vocabatur Mahon, id est habitaculum.

Actor. 4.

2. Reg. 11. 474 Cur Dauid adeò sanctus rapuit Bersabah? An id fecit mera concupiscentia ductus? Sed quomodo hoc fuit dignum tanto viro? [redacted] Bersabah enim(vt ad altiorem theologiam conscendamus) est puteus septem, significans locum archetypi proprium Dauid, vt omnes antiqui sapientes conueniunt. Qui locus alio nomine dicitur מלכות malchut, i. regnum Dauidi appropriatissimū. Hinc concludunt ipsi sapientes peccatum ipsius Dauidis fuisse, quia comedit ficum immaturū, i. quia voluit accipere vxorem occupatā ab Vria, non expectans eius mortem, sed ante tempus & indebitè ei mortem infligens, cùm tamen ipse Vrias bona fide eam teneret.

Ant. theo.

3. Reg. 1. 475 [redacted]

Cantic. 6.

476 Cur Dauid quasi Dei obliuus Vriæ mortem intulit? An sola cōcupiscentia allectus tantùm sceleris perpetrauit? An ex concupiscentia errori commixta, volēs vxorem sibi propriam? vnde nec sibi videbatur alicui inferre iniuriam, licet eam vi, & cum mariti interemptione raperet. Error autem ipsius fuit, quia (vt suprà dictū est) Vrias erat bonæ fidei possessor. An id fuit (vt nonnullis placet) in figuram Christi, qui synagogam spōsam propriam eripuit è manu Diaboli eam indebitè detinentis, cum expulsione ipsius è regno mundi? quæ expulsio fuit quædam mors ciuilis. In ipso autem Christo nullus error fuit, licet in figurato fuerit. 2. Reg. 11.

477 Cur filij Dauid sibi inuicem & patri bellum intulerunt? An quia dictum ei fuerat à Natan post mortē Vriæ: Propter hoc non recedet gladius de domo tua vsque in seculū, vitæ videlicet eorum qui tunc aderant? Pro vita enim seculum multoties in scriptura accipitur. An, quia sic merebantur delicta occisorum? An & hoc diuinæ prouidentiæ serie sancitū fuit. Absalom enim interfecit Amnonem. Absalom verò interfectus fuit à Ioab. Salomon autem Adoniam interemit. Absalom quoque insurrexit in patrem, vt nihil impunitum relinqueretur in domo Dauidis Dei dilectissimi. Quod non tam diligenter in domo extraneorum Deus facit, relinquens eos seuerissimo iudicio, quod in extremo fit in rebelles. Ibidem 12. Ibidem 13. Ibidem 18. 3. Reg. 2.

478 Cur Dauid destinauit nuncios ad Chanun regem Hammon in dedecus nunciorum & suum? An id fecit sopito Spiritu sancto, vt etiam extraneorum compararet gratiam, errans potius ciuiliter, quàm in Deum? Hinc ciuilem pœnam recepit, sui videlicet & nūciorum ignominiam. An fortè plusquàm ciuiliter peccauit, quærens beneuolentiam illorum qui exclusi sunt à diuino cœtu etiam vltra decimam generationem, vt in Deuteronomio legimus? 2. Reg. 10. Deuter. 23.

479 Cur Chanun rex Hammon nunciis à Dauide destinatis dimidium barbæ & vestium præcidit? An in meram derisionem? sed hęc non fuissent digna tanto loco. An igitur ille qui gratis iniquus interpretatur, pro vrbanitatis signo reddere cōnatus fuit Dauidi omnem sibi possibilem iniuriam: quærens debilitare nuncios & ipsum Dauidē (quoad posset) in robore & virtute naturali per barbā denotata, & in donis gratuitis per vestimenta designatis? Et cùm vtrumq; omnino auferre nequiuerit, abstulit quod potuit dimidiū videlicet. Et hoc est propriū Diaboli, vt semper noceat, iis etiam qui adhærēt ei. Cuius typū gerebat ille gratis iniquus filius Nachas, i. serpentis, illius videlicet antiqui, semper homini inimicātis, positis ex Dei sententia inimicitiis inter eos. Cur autem Dauid iusserit nuncios morari in Iericho vsque ad augmētum barbæ, suprà declaratum est. 2. Reg. 10. Genes. 3.

480 Peccauítne Dauid iubens numerari populum, in tantam ipsius populi stragem, & cur id fecit? An ambitione ductus id fecit? sed cur nō ipse, sed populus punitus fuit? An igitur tunc derelictus à spiritu Dei quid humani perpessus est: deficiens in punitionem populi? Hinc scriptum est: Et adiecit furor Domini irasci contra Israel, commouítque Dauid, vt numeraret populum Israel & Iehuda [redacted] 2. Reg. vlt. Ibidem.

[redacted]

3. Reg. 15. 481 Quod fuit peccatum populi: & quod remedium peccato illi adhi-
2. Reg vlti. bitum fuit? Nónne peccatum populi multiplex fuit? Sicut ociosis euenire solet. Tunc enim Israelitæ ocio pacis marcescebant. Remedium verò adhibitum fuit per sacrificium oblatum à Dauide. Sed cur litante Dauide expurgatum fuit populi scelus? Scriptum est enim. Obtulit Dauid holocausta & pacifica: & propitiatus est Dominus terræ: & cohibita est plaga ab Israel. Nónne, cùm Dauid esset caput totius populi, assumpsit medicinam pro toto corpore? Hinc & Christus calicem passionis pro omnibus membris bibit. Quod efficere debent omnes veri præsides & pastores. Sicut verbo & exemplo nos hortatus est ipse summus omnium pastor Christus
Ioan. 10 dicens. Ego sum pastor bonus. Bonus pastor animam suã dat pro ouibus suis. Et ego animam meam pono pro ouibus meis. Quod obseruans Dauid dixit. Vertatur, obsecro, manus tua contra me.

2. Reg 12 482 Salomon quis fuit, & quam sapientiam habuit? Nónne clara est hi-
Sec. Theo. storia, quòd fuit filius Dauidis & Bersabee? Horum autem vterque fuit (vt secretiores Theologi dicunt) à mensura vltima Archetypi: vnde influitur sapientia inferior: quæ ab Elchana dicitur filia: superior autem, quæ Dei
Elchana. verbum est, in quo fabricatus est mundus, dicitur filius. Hinc Salomoni competebat tantummodò sapientia inferior: qua repletus fuit super omnes, qui ipsum præcesserunt, & subsecuti sunt. Et sic intelligendus est textus, qui ait. Et dedi tibi cor sapiens & intelligens, adeò vt nullus ante te si-
3. Reg. 3 milis tui fuerit, nec post te surrecturus sit.

483 Quis decoratus fuit maiori sapientia, Salomón ne, an pater eius Dauid? Nónne Salomon: vt nonnulli ex verbis illis nuper adductis potissimè sentiunt? Sed nónne maior latet sapientia in Psalmis Dauidicis, quàm in operibus Salomonis? An igitur (vt nuper diximus) sapientia inferiori, quæ filia & vinum dicitur, Salomon omnes præstitit: in superiori verò sapientia, quæ filius & lac dicitur, Dauid præualuit? Hinc ipse Dauid inducit
Psal. 88 Deum de seipso loquentem in hæc verba. Inueni Dauid seruum meum:
1. Ioan. 2 oleo sancto meo vnxi eum, Oleo videlicet & vnctione illa, de qua Iohannes. Vnctionem habetis à Sancto: & nostis omnia. De qua vnctione satis in superioribus dictum est.

484 Qua arte Salomon templum fabricauit? An arte architectonica: qua pollebat ipse, & sapientes ipsius architecti? Sed, cùm diuinum esset templum, nónne ars quoque diuina exquirebatur? Vnde & Moses sapientissimus, non humana sapientia, qua plurimùm pollebat, sed edoctus à
Exod. 25 Deo (qui dixit ei. Inspice, & fac secundum exemplar, quod tibi in monte monstratum est) fabricauit tabernaculum. Et ad ipsius metam erectum est templum. Nec artifices admisit Deus ad opus tabernaculi: nisi quos ipse
Ibidem 31. spiritu suo, sapientia & intelligentia repleuerat Bezaleel videlicet filium
Porta lucis Vri, & Aholiab filium Achisamach: vt in Exodo legimus. Sicut igitur (vt
1. Par. 23. in libro, cujus titulus est porta lucis, dicitur) Dauid omnes impensas tem-

pli præparauit: Ita Salomonem edocuit omnem artem & magisterium ædificando templo necessarium. Et hinc quoque concluditur Dauidem in huiusmodi sapientiorem fuisse Salomone.

485 Salomon fuit ne reprobatus, & cruciatibus æternis (vt fertur) addi- 3 Reg.11.
ctus? Nónne copulatus fuit cũ Madianitis, Moabitis & Ægyptiis: de qui- Exod.34.
bus dixerat Dominus. Ne commisceamini cum eis: quia auertent corda vestra: vt sequamini Deos earum? Hinc coluit Hastartem Deam Sidoniorum: Chamos Deum Moabitarum: & Moloch idolum filiorũ Hammon. Nec habetur (vt nonnulli dicunt) de ipsius pœnitentia verbum. Sed nón- 2.Reg.7
ne Deus Dauid de ipso Salomone dixit. Ipse ædificabit mihi domum: & ego ero illi in patrem. Et si quippiam iniquè gesserit, arguam eum in virga virorum: & in plagis filiorum hominum? Insuper promittit se non ablaturum misericordiam suam ab eo: sicut abstulit à Saule.

486 Quomodò Salomon correptus fuit in virga virorum, & in plagis filiorum hominum? An, quia sustinuit hostes & inimicos: vt aliqui dicũt? sed nullus hostis infestauit eum, neque domum ipsius, dum viueret. Et licet Razon, Adadehezer & Ieroboham inimicati fuerint ei, nil tamen ei nocuerunt: vt habetur in tertio Regum volumine. An igitur corripere in 3.Reg 11
virga virorum & in plagis filiorum hominum (vt Zohar asserit) est trade- Zohar.
re aliquem in interitum satanæ secundum carnem: vt spiritus saluus fiat? sicuti Paulus Corinthium illum tradi iussit. Et sic (vt ipse Zohar ait) tradi- 1.Cor.5.
tus fuit Salomon in ditionem Asmodai: qui ipsum regno eiectum per aliquot annos in deserto detinuit. Vbi componens Ecclesiastem, dixit. Fui Eccles.1
Rex in Ierusalem: ac si tunc non esset. Sic & Nabucdonosor regnó expulsus fuit: vt Daniel refert. Tunc autem Asmodai effigiem & indumenta Re- Dan.4
gia indutus pro Rege iura reddebat.

487 Quomodò præualuit Asmodai in Salomonem adeò sapientem? Sec.Theo.
Nónne parabolicè loquentes secretiores Theologi dicunt Salomonem voluisse capere ipsum Asmodai in fouea lactis & vini: sed in ea ipse ab Asmodai captus est? Voluit enim Salomon miscere sapientiam inferiorem, per vinum designatam, cum sapientia superiori, in lacte figurata. Sicut ip- Can.5
semet perhibet, dicens. Bibi vinum meum cum lacte meo. Et his addita diuinorum nominum virtute tentauit sibi subiicere Principem malorum spirituum: nunc Asmodai, nunc Mammonam siue Amommimò, nũc Hazazelem in scriptura nominatum. Sed errans in opere, huius mixturæ Ant.Sap.
videlicet, captus fuit & deuoratus (vt est regula antiquorum Sapientum) ab Hazazele per proprietatem iudicij. Hinc huiusmodi malæ virtutes operantibus dicere solent. Caue, ne erres: quia, si tu erraueris, nos minimè errabimus. Vnde iusta Dei sententia per ea, per quæ & peccauerat, Salomon punitus est.

488 Cuias erat Regina: quæ venit ad Regem Salomonem? An fortè Sa- Sap.n
bæa erat: vt nonnulli putant? Sed nónne ea regio, quam nos Sabæam vo- 3.Reg.10.
camus, apud Hebræos scribitur cum ס Samach: סבא Saba videlicet: hæc autem, vnde ipsa Regina venit, scribitur cum ש Sim, שבא Saba videlicet:

quæ Arabiã significat? An igitur hæc mulier venit ab Arabia fœlice, quæ Saba dicitur, vt modò dictum est? nam regina illa Nicolea vocabatur, sed Saba denominata fuit à regione cui dominabatur: cuius quidem regionis terminus est mare Oceanum ab Australi parte. Hinc Saluator dixit: Regi-
*Matth.*12. na Austri (quia est à parte Austri Ierosolymæ) venit à finibus terræ, quia vltra Arabiam illam nihil est nisi illud mare Oceanum. Coniuncta tamen est huiusmodi regio Arabiæ desertæ in qua est mõs Sina, vbi data fuit lex, quæ Euangelio coniuncta est: sicuti (teste Paulo) mons Sina coniunctus
*Galat.*4. est Ierusalem, vbi datum fuit Euangelium [redacted]
Isaiæ 2.

*3. Reg.*10. 489 Cur videns regina illa sapientiam & munificentiam Salomonis nõ habebat vltra spiritum? Nónne meritò defecit reginæ spiritus, audiẽtis sa-
1. Corin. 1. pientiam illius: de quo (teste Paulo) scriptum est, perdam sapientiam sapi-
*Coloss.*2. entum, & prudentiam prudentum reprobabo? nam in ipso (eodem teste) sunt omnes thesauri sapientiȩ abscõditi: in quos thesauros nullus intro-
*Galat.*2. *2. Corin.* 12. ire potest, nisi prius sibiipsi moriatur, & viuat nõ spiritu proprio, sed Christi: sicut ipse Paulus innuit, & nos alibi (Deo duce) latius referabimus.

*4. Reg.*20. 490 Ægrotans Ezechias cur ad parietem versus orauit, vt inde exaudiretur? An vertit se ad parietem (vt nonnulli asserunt) vt secretius & attentius oraret, ab astantium aspectibus auersus? An vertit se ad parietem illũ, de quo in Canticis: En ipse, dilectus videlicet, stat post parietem: diuiden-
*Cantic.*2 tem videlicet mortales à Deo? per quem parietem ipse Deus in nos vocatus respicit. Hinc Sapiens prosequitur: Respiciens per fenestras, prospiciens per cancellos. Per illum quoque à nobis prospici permittit, dátq; vocem suam, & suscipit nostras.

*4. Reg.*20. 491 Quomodo & cur prolongata fuit Ezechiæ vita? Nónne Iob de du-
Iob 14. ratione successiua hominis (vt aiunt) dixit. Numerus mensium eius apud te est: constituisti terminos eius, qui præteriri non poterunt? Abbreuiari enim, non autem protrahi potest hominis vitæ curriculum, vt Astrono-
Astronomi. mi cum scriptura sacra conueniunt. An igitur vt opinor orauit Ezechias, ne abbreuiaretur tempus sibi præfinitũ, non autem vt aliquid adderetur? sicut clarè colligi potest ex verbis ipsius, quæ dolens dixit: In dimidio die-
Isaiæ 38. rum meorũm vadã ad portas inferi: Et iterùm, præcisa est velut à texente vita meã, dũ adhuc ordirer, succidit me. Exauditus autẽ fuit cum fletu & ex animo orãs, quia piè exposcebat, vt videlicet haberet hæredem ex quo
4. Reg. 20. & 21. Messias nasceretur: sicut promissum fuerat Dauidi patri eius. Nam triennio post orationem factam habuit filium Manassem, qui regnauit pro eo. Duodecim enim annorum erat ipse Manasses cùm regnare cœpisset.

Ibidem. 492 Cur Isaias sanauit Ezechiã malagmate fici, cùm ficum Deus in Adã

reprobauerit? Nónne magnum est fici mysteriū, humani generis progressum denotans: ipsius enim principium amarū atque letale fuit: cuiusmodi est lac seu germen fici, quo nihil amarius aut exitialius in fructibus. Maturus autem est omnium dulcissimus, sicut finis & fructus generis humani maturus in Christo est omnium suauissimus: hinc sicut repudiatū fuit *Genes. 3.*
folium fici quo tegebat se Protoplastus, & sanatus Ezechias fructu maturo: sic repudiatum fuit opus rebellionis primi hominis tanquam letale, & commendatum opus Christi maturum & medicinale.

493 Ad quid datum fuit signum reuersionis solis per horologiū Achaz decem gradibus? nónne id in veritate factum est? vnde orta fuit illa fictio poetica, quòd Phaeton dum deduceret currū solis, deueniens ad Cancrū, adeò perterritus est, vt dimissis habenis equi retroduxerint currum. An igitur id cum maximo mysterio factum est, vt innueretur quod verbum æternum descēdens per nouem choros angelicos venit vsque ad decimū, s. naturam humanam, vt nonnulli dicunt? Sed cùm natura humana non sit inferior angelis (vt in Harmonia declarauimus) nónne illa deductio nulla? An itaque designatus fuit ipsius verbi descensus per decem illas mensuras archetypi, à quibus omnibus hausit plenitudinē illam quam in nos omnes secundum propriam vniuscuiusque virtutem diffudit? iuxta illud Iohannis: De plenitudine eius omnes nos accepimus.

4. Reg. 20. Phaetōtis fabula vnde.

Cantic 3. Tom. 3. ca. 2.

Ioannis 1.

494 Ad quem aquæ ductū piscinæ superioris venit Isaias loquuturus Achaz? An fortè duæ erant piscinæ in Ierusalem, altera videlicet superior, altera verò inferior, vt dicunt aliqui nulla authoritate, nullâque ratione suffulti: Cùm duæ piscinæ non sint in Ierusalem, nec locus aliquis appareat, vbi fuerint: nec enim ibi est nisi illa boaria piscina magna, quæ est in templo. Et illa probatica, i. ouiaria, admodum parua extra templū, de qua Iohannes meminit: verùm neutra illarum in alteram aquam demittit, vt hi concludunt. An igitur de piscina illa est sermo, de qua scriptum est: Oculi tui sicut piscinæ Chesbon, i. cogitationis, sapientiæ, vel verbi diuini? Nam illud: In principio erat verbum: in Hebræo habetur בראשית היה חשבון Beresith haia Chesbon. Quæ sapientia aut verbū dicitur aqua: vnde productæ sunt & emanarunt omnes animæ viuentes, Iuxta illud: Producant aquæ scripturam animæ viuentis: & inde omnis sapientia emanat. Ad hāc itaque destinatus fuit Vates prædicturus ea, quæ ad ipsum verbum incarnandum, & ad partum Virginis pertinebant: tunc enim dixit, Ecce Alma [redacted]

Isaia 7.

Ioan. 5.

Cantic. 7. Ioann. 1.

Genes. 1.

Isaia 7.

Iosue 10.

Coloss. 1.

Alma concipiet filium,qui vocabitur Himanuel: butyrum & mel comedet,vt sciat reprobare malos & inferiores:& eligere bonos,scilicet superiores,factus omnium iudex.

496 Cur inter quatuordecim legitimos reges Ierusalē, tres solummodò laudātur,Dauid videlicet,Ezechias & Iosias? An est tam breuis aut dura manus Domini, vt plura & maiora mala quàm bona permittat,aut in-
Genes.1. fluat in mundo? Sed nónne scriptum est de fabrica, quòd omnia quæ fecerat Deus erāt valdè bona,& de regimine.Diligis omnia quę sunt,& nihil odisti eorū quæ fecisti:& paulò post,O quàm suauis est Domine spiri-
Sap.11.& 12. tus tuus in omnibus? An igitur Deus permittit in hac mundana regione, media inter eam in qua sunt omnia bona: & eam in qua sunt omnia mala euenire mala: vt tandem ea perficiens, innotescere faciat om-
Roman.11. nibus suam sapientiam, bonitatem; & clementiam? Iuxta illud Apostoli,Omnia conclusit Deus sub incredulitate,vt omnibus misereatur.Vnde & ij reges qui laudantur aliquatenus errarunt, & misericordia Dei indiguerunt.

4.Reg.24. 1.Paral.9. 497 Cur Deus permisit populum suum duci in captiuitatem Babylonicam?Nónne propter peccatum suum,vt in libro Paralipomenon apertè dicitur?Sed propter quod peccatum? Nónne propter idolatriam?nam nusquam legimus punitum fuisse vniuersaliter populum aliquem,& priuatum regno,nisi propter idolatriā,seu omnimodā auersionē à Deo,quæ
Genes 6 Ibid.18,19 est propriè idolatria.Quemadmodū fuit tempore diluuij,quo omnis cogitatio hominis intenta erat ad malum.Idem quoque de Sodomæis factū fuisse legimus, qui erant à Deo penitus auersi. Sed cur tempore Ioachim & non antea translatus fuit populus in Babyloniam? cùm pluries antea prænaricatus fuerit,vt plerisque in locis patet. An,cùm regnū lunare Hebræorum(vt suprà dictum est) compleuerit curriculum suum, debuit,vt Luna per diem vnum,i.ætatem vnam,septuaginta videlicet annorū(quot
2.Par.vlt. annis durauit captiuitas illa)occultari in huiusmodi captiuitate, vt inde nouiluniū, nouúmque regimen inciperet? An mysteriosè id factum est,vt reuerteretur populus ille ad suam Chaldaicam gentem, vnde patres traxerant originem?Vt completo videlicet curriculo supernali legis & Prophetarum redirent ad ea quæ natura & naturalis eorum influxus præstabat.A captiuitate enim Babylonica citra cessarūt oracula, & facta est noua domus,quam Hebræi secundam domum appellant.

498 [redacted]
2.Cor.3.
Psalmo 99.
Ibidem 50.
Daniel.1.

[redacted]

499 Habéntne Hebræi nunc in iſta captiuitate Sachinam, ſiue Spiritũ
ſanctum? Nónne author libri, cui titulus eſt Porta lucis, apertè aſſerit Sa- *Porta lucis.*
chinam ſemper fuiſſe ſecum in omni captiuitate, Ægyptia videlicet, Baby
lonica, vel Aſſyria & Elamitarum, i. Perſarum, & nunc in hac captiuitate,
quam ſub Edom falſò ipſi Hebræi appellant? Sed, ſalua tanti viri pace, id
conſtanter explodendum eſt. Cùm nullum in eis ipſius Sachinæ veſti-
gium appareat. Nam amiſerunt Reges, Sacerdotes & Prophetas: qui om-
nes chriſmate diuinitatis vngebantur. Ablatum quoq; eſt ab eis templũ,
ſacrificium, thymiama, doctrina, ſanctimonia, & omnia denique per quæ
ſanctum Dei ſpiritum ſuſcipere conſueuerant. Inſuper paſſim contra iura
fœnerantur, Meſſiæ inimicantur, & ad tantam calamitatem deuenerunt,
vt iuſto Dei iudicio facti ſint hoſtes eorum in capite, & inimici eorum lo-
cupletati ſint, ſicut antea Ieremias deplorauerat. Quæ ratio tanti ponde- *Thren.* 1.
ris tantæque efficaciæ fuit temporibus noſtris apud quendam celeberri-
mum Rabi Hebræorum, vt relicto Iudaiſmo fidei Christianæ per manus
noſtras initiatus ſit.

500 Ad quos patres colligebantur antiqui morientes? cùm ſæpè dica-
tur. Et collectus eſt ad patres ſuos. An colligebantur ad patres præmor- *2. Par. 34. & alibi.*
tuos, Adam videlicet, Noeh, Abraham & huiuſmodi, in locum qui ſinus
Abrahæ dicitur, vt in Luca habetur? An colligebantur ad parentes melio- *Luca 16.*
res, illum potiſſimè, de quo ſummus Doctor ait: Vnus eſt enim pater ve- *Matth. 23.*
ſter qui in cœlis eſt: Et ad matrem illam filiorum lætantem, de qua Apo-
ſtolus: Quæ ſurſum eſt Ieruſalem, quæ eſt mater noſtra? Hinc Triſmegi- *Galat. 4.*
ſtus (vt Chalcidius refert) moriens, dixit: Nunc reuertar ad patriã, vbi ſunt *Triſmegiſt. Chalcidius.*
fœliciores parentes. Ibi enim (vt nuper diximus eſt) præcipuè pater om-
nium Deus, quem inuocare nos docuit filius, dicens: Cùm oraueritis dici-
te, Pater noſter. An per patres intelligitur fons vitę, à quo omnis anima & *Matth. 6.*
vita? Ad quem fontem reuertitur ſpiritus bene diſpoſitus. Iuxta illud Sa- *Eccleſiaſtes 12.*
pientis: Et ſpiritus reuertitur ad Deum qui dedit illum.

SECTIO I. DE QVIBVSDAM PRÆCEDENTIBVS LEGEM.

Primum N D E dicitur Lex? An dicitur lex à ligando, vt multi asserere solent? Sed quamuis hoc conueniat cum lege in Latino sermone, non tamen conuenit in Hebræo. Nam apud Hebræos lex vocatur תורה torat vel תורה torah: quod potius significat doctrinam quàm vinculum. Et bene, quia multa mirabilia in lege docentur, omnia videlicet quæ ad verum Dei cultũ pertinent. Cuiusmodi sunt sacrificia, statuta, mandata faciendi, & non faciẽdi, oblationes, expiationes, præmia & punitiones. Docétque præterea lex quomodo per eam Deo assimilari possimus: dispositionésque vtriusque mundi in ea per quasdam metaphoras describuntur. Hinc non sine causa

Psalm. 118. exclamauit Propheta, dicens: Reuela oculos meos, & considerabo mira-

Ibidem 18. bilia de lege tua. Ideò eloquia illa desiderabilia super aurum & lapidem preciosum, & dulciora super mel & fauum, vt ipse alibi canit.

2 Cur lex est historiis adeò mixta, vt ex quinque legis libris totus pri-

Genes. 3. mus historicus videatur, & bona pars aliorũ? An, quia ibi legitur de præ-

Ibidem 9. cepto legis primo parenti dato, & de septem præceptis Noe datis, & de

Ibidem 26. mãdatis ab Abraham obseruatis, & de multigenis sacrificiis patribus traditis? An (vt altiora sacramenta tangamus) quia oportuit primò describi fabricam hospitij, & ipsius hospitis hominis, cui danda erat lex: & quem conuentum habeat à natura cum Deo, vt per legem etiam moribus con-

1. Cor. 10. ueniat: quæ omnia sub historiarum inuolucris tradũtur. Quo sensu Paulus ait: Omnia in figura contingebant illis, s. patribus.

3 Quam sortem per legem populus Israeliticus sortitus est? Nónne fi-

Exodi 4. liorum Dei? cùm post legem traditam, obtinuerit hæreditatem terræ pa-

Hebræi. tribus promissæ. Hinc Deus daturus ipsi legem, dixit: Filius meus primogenitus Israel. Cui etiam (vt Hebræi dicunt) tradidit in tutelam principẽ militiæ suæ Michaelem magnum cœli sacerdotem, vt etiam faueret sacrificiis ab eo secundum legem datam faciendis.

4 Cur filij Israel denominãtur filij Dei, iusti & saluandi? Nónne id fuit propter legem ipsis datam, vt nuper diximus? Sed cur magis ipsis quàm aliis datum fuit hoc priuilegium? An id fuit à Deo eligente, à quo omnia bona? An à patribus sic promerentibus ob fidem & pietatem quam semper erga Deum habuerunt? Vnde ex lumbis illorum (Deo disponente) exierunt corpora animas saluandas suscepturа. Vt Christus innuere videtur

Luce 19. dum de Zachei domo dixit: Salus domui huic facta est, eò quòd & ipse sit filius Abrahæ.

5 Quam vtilitatem reportarunt Israelitæ, & nos ex lege reportamus?

Roman. 3. cùm ab Apostolo dictum sit: Nemo iustificatur per legem? Nonne videtur quòd potius damnum quam vtilitatem reportemus: dicente eodem Apostolo:

Apoſtolo: Lex ſubintrauit,vt abundaret delictum? ſed nónne ipſe ſubinfert. Vbi autem abundauit delictum,ſuperabundauit & gratia? Abundauit quidem gratia non per legem,ſed per redemptorem:& niſi lex fuiſſet, redemptor non fuiſſet. Per legem igitur habuimus redemptorem, qui nos à tráſgreſſione legis expiauit, ac redemit. Sed nónne Propheta canit: Lex Domini immaculata,conuertens animas? Et iterum, Præceptum Domini lucidū,illuminans oculos. Pro cuius ſolutione, in lege quatuor cōſideranda occurrunt.primum eſt præceptum iubens, cuius tráſgreſſio eſt peccatum.Et ſic ex lege ſubintrauit peccatum,& non iuſtitia. Secundum eſt,doctrina illuminans. Et hinc beneficium ſuſcipimus. Tertium eſt expiatio,quamuis figuratiua. Et ſic patres illi ex figurantibus,nos autem ex figuratis vtilitatem reportamus: & illa figuratiua in virtute figurati vim obtinebant. Quartum & vltimum conſiderandum eſt legis colligatio cū Euágelio: cuius colligationis virtute,remiſſiones & veræ expiationes dabantur, & vera vtriuſque mundi intelligentia. *Ibidem 5.* *Pſalmo 18* *Ibidem*

6 Cùm lex data ſit in monte Sinai, cur Iſaias ait: De Sion exibit lex, & verbum Domini de Ieruſalem? An de Sion inquit, quia ibi Spiritu ſancto repleti Apoſtoli, prædicarunt legem & Euágelium quo lex grauida erat? Et verbum Domini de Ieruſalem,quia verbum Dei incarnatum præcipuè ibi prædicauit? An (vt ad altiora conſcendamus)quia locus eſt in ſublimi archetypo,qui à ſecretioribus Theologis vocatur Sion, vnde lex emanauit? ſicut etiam eſt Ieruſalem ſuperna,de qua Apoſtolus inquit: Quæ ſurſum eſt Ieruſalem,quæ eſt mater noſtra.Et hinc venit verbum Dei, i. prædicatio & vox exprimens & declarans legem. Nec enim legem ſcriptam quiſpiam intelligere poſſet(cùm ſacramētis pleniſſima ſit)niſi per reuelationem Spiritus ſancti factam per os Moſi, prophetarum, aut Apoſtolorum,qui ſunt primaria diuinæ familiæ fundamēta. Quam doctrinam,nos reuelationem vocamus, Hebræi verò chabalam, i. receptionem à Spiritu ſancto appellant. *Leuit.7.* *Iſaiæ 2.* *Secre.theo.* *Galat. 4.* *Epheſ. 2.* *Hebræi.*

7 Cur Deus electam familiam ſuam,tam graui iugo legis ſubdidit? An, quia grauem peccatorum phreneſim patiebatur, & malis furiis immundi dæmonis agitabatur? Hinc duris erat vinculis alliganda,multigenis ſacrificiis expiáda & abſoluenda à virtutibus,eam ſemper accuſantibus, quouſque veniret ille,qui(vt Iohannes inquit) proiecit accuſatorem fratrum noſtrorum. An,quia mundus erat adhuc in tenera ætate ſub pædagogo, & ſub ferula educandus? Nam (vt ait Apoſtolus) Lex pædagogus noſter fuit.Et hoc quouſque veniret ille qui & à pædagogo,& ab omni ſeruitute liberaret,& nos in libertatem filiorum Dei proueheret. *Apoc.12.* *Galat.3.* *Ibidem 4.*

8 Cur Deus in lege tradidit ducenta quadraginta octo præcepta affirmatiua: Nónne,quia in corpore humano totidem ſunt oſſa repræſentantia vires melioris hominis per illa præcepta perficiendas? Vnaquæque enim virtus per præceptum ſibi correſpondens perficitur, vt in ſecretiori Theologia docetur. Quibus etiam corporis viribus illa præcepta ſeruātur.Hinc Abrahæ (poſtquam datum ei fuit a Deo nomen continens per *Secret. theo.* *Gen.ſ.17.*

numeros ducenta quadraginta octo) dictum fuit. Ambula coram me, & esto perfectus: quia scilicet dedi tibi vires quibus omnia præcepta affirmatiua adimplere poteris. Quemadmodum & fecit. Vnde dixit Deus: Custodiuit Abraham præcepta & mandata mea, & statuta mea, totámque legem seruauit.

Ibidem 26.

9 Cur tradidit quoque Deus trecenta sexaginta quinque præcepta negatiua: Nónne, quia tot sunt nerui & ligaturæ in corpore humano? sicut à peritioribus Anatomicis comprobatum est. Et hoc, vt quot ligaturis ligata sunt ossa corporis humani, totidem ligaturis vires melioris hominis colligarentur, ne loca sua exirent, & turbaretur totus homo, & impediretur spiritus Dei, qui nõ intrat nisi in corpus in quo accesserint ossa ad ossa vnumquodque ad iuncturã suam, sicut ab Ezechielis oraculo edocemur. Vt ergo perficeret Deus totu hominem, tam in viribus quam in ligaturis, dedit præcepta illis coæquatis numeris. Quod prosequens redemptor ait: Totum hominem sanum feci. Nihil enim præceptum fuit in lege, aut in Euangelio, nisi in beneficium nostrum.

Ezech. 37.
Ioann. 7.

10 Cur ex tot præceptis, decem tantummodò fuerunt in tabulis scripta? Nónne quia illa decẽ sunt radicalia præcepta, ad quæ omnia alia rediguntur? sicuti ad principaliorem duplicem radicem Christus totam legem & Prophetas, reduxit, vt Mattheus refert. Quod & magno sacramẽto factum est, nam totidem sunt literæ præceptorum quæ in tabulis scripta erant, quot sunt omnia præcepta tam affirmatiua quàm negatiua, vt patet bene supputanti. Sunt enim sexcentæ tredecim literæ, adeò vt vnaquæque litera vnum præceptũ importet: & sic aliquo modo, omnia præcepta in tabulis scripta fuerunt.

Matth. 22.

11 Cur præcepta scripta fuerunt in tabulis sapphirinis? An, quia lex cœlestis erat? Ideò ad ipsam scribendam exquirebantur tabulæ sapphirinæ, coloris vtique cœlestis. An, quia sapphirinus, vel hyacinthinus color, est primus trium colorum, vel trium graduum supramundanorum locorũ? Ad quorum tertium peruenit Paulus & Prophetæ omnes. Horum enim primus gradus est hyacinthinus, secundus clarus, sed non lucens, velut electrũ aut chesmol, quod est intelligentiarũ genus, clarum, sed non splẽdens, vt Hebræi dicunt. Tertius verò gradus est clarus & splendens, tanquam ignis ardens. Quæ omnia discere possumus ab Ezechiele, vbi principium & introitum in suam celeberrimam visionem ad nostrum documentum exarat. Vnde doceri quoque possumus legem continere tres aspectus. Primus enim est hyacinthinus, quo humiles pascit & nutrit. Secundus est clarus, quo attẽtos profunditate terret. Tertius verò aspectus est splẽdẽs, quo claros & superbos irridet. Et vt etiam inimicis sese perceptibilem præberet lex, in hyacinthino colore descripta fuit.

2 Cor. 12.
Hebræi.
Ezech. 1.

12 Cur lex ignea dicitur? Nonne quia vt diximus in tertio & sublimiori aspectu est velut ignis ardens & splendẽs? Iuxta illud Prophetæ: Declaratio sermonum tuorum illuminat. Et iterum: Lucerna pedibus meis verbum tuum, & lumen semitis meis. Quo sensu dixit Moses: Et in dextera

Deuter. 33.
Psalm. 118.
Deuter. 33.

eius ignea lex. Quod intelligere perfectorũ est,& negocium ad perfectos spectans,quomodo videlicet lex in sublimiori gradu ignea sit,& à sinistra diuinitatis ignea procedens, & quomodo ad dexteram per Euãgelium aqueum,pietatis videlicet gratiæ & remissionis deducatur. Quod forsitan inferius(Deo fauente)declarabimus.

13 Cur lex data fuit vt subintraret delictum,sicut ait Apostolus? An fortè quia Deus oblectatur delicto? Non quippe delicto,sed delicti remedio Deus oblectatur. Nam nisi peccatum fuisset , quomodo fuisset redẽptor, qui ab ipso peccato nos exemit? Sed nonne de Christo Propheta canit: In capite libri scriptum est de me: In capite libri, prædestinationis videlicet. Ipse enim fuit ibi primus omnium prædestinatorum ascriptus , etiam antequàm præuideretur homo,vel aliquis casus eius. Prius inquam,in ordine naturæ vel originis. Fuit quidem ante casum prædestinatus,sed non vt redemptor. Subintrauit itaque delictum, vt superabundaret gratia in redemptore,& consequẽnter in omnibus nobis. *Roman.5.* *Psalmo 39.*

14 Cur Deus non in terra lacte & melle affluente , sed in Sina Arabiæ monte legem tradidit. Nónne vt clarè docet Apostolus)vt doceamur ipsam legem datam fuisse in sanctificationem hominis animalis? Testamẽtum(inquit)primum fuit in monte Sina in seruitutem generans,vbi videlicet filius Hagar,hominem animalem significans, secundum carnem natus est. Nec enim Ismahelitis data fuit lex, sed Israelitis, in sanctificationẽ tamen hominis deterioris,per Ismahelem figurati . Et cùm lex nunquam fuerit absque Euangelio,immò ipsi coniuncta semper fuit: Hinc Apostolus subinfert: Sina mons est in Arabia , coniunctus ei quæ nunc est Ierusalem. Et ne quis crederet Apostolum fuisse deceptum , cùm distet Sina à Ierusalem,per quindecim dietas, statim subintulit: Quæ sursum est Ierusalem quæ est mater nostra. Vt intelligeretur sermo esse de coniunctione fontium supernorum,à quorum altero lex,ab altero verò Euangelium emanauit. *Exodi 19* *Galat.4.*

15 Cur in igne tonitruo & terrore data fuit lex? An, vt Deus terrorem populo incuteret ad obseruandam legem? An, vt indicaretur,quòd à tribunali iustitiæ & Aquilonari, terrore pleno,lex emanaret premens populum sub iugo duro,& puniẽs transgressores? An,vt denotaretur,quod lex erat occasio peccati,& pœnæ ipsi peccato correspõdentis: Quo sensu Ieremias ait: Ab Aquilone pandetur omne malum , culpæ videlicet & pœnæ. De malo enim culpæ Paulus apertè testatur, dicens: Lex subintrauit, vt abundaret delictum. *Exodi 19.* *Ierem.1.* *Roman.5.*

16 Cur Deus ex illo loco terrore pleno,legẽ tradidit? An,quia sicut per nomen illi loco præcipuè præsidens mundum vtrunque fabricauit , maiorem videlicet,& minorem: sic per illum locum & virtutem decreuit omnia predicta dirigere? Quo sensu opinor a secretioribus Theologis fuisse dictum,quòd mundus sustentatur per דין din,id est iudicium durum,& tribunal iustitiæ seueræ. An,quia homo primo erat educandus (veluti seruus) terroribus, minis, & rebus duris, quousque susciperet adoptionem *Secret.theol.*

filiorum Dei per Euangelium? Et tunc gratia & blanditiis, veluti filius, educari debuit. Et ad indicandũ, quòd Deus acturus erat cum homine pietate & misericordia, dicit scriptura, quòd Adonai Elohim hominem de terra formauit. Elohim enim est nomen seueritatis: Adonai verò, pietatis. Quod in aliarum rerum productione, non introducitur, sed duntaxat dũ hominem de terra formaret, cui tandem compatiendum erat.

Genes. 2.

17 Quando fuit lex data, & quando Euangelium? Nónne promulgata fuit lex a Mose in fine secundi millenarij creationis mundi, & Euangeliũ circa finem quarti millenarij, præueniens circiter annos trecentos, tẽpus iam decretum? Hinc mali dæmones conquerebantur, dicentes: Cur venisti ante tempus torquere nos fili Dei? Tempus enim decretũ erat vt Messias veniret in fine quarti millenarij. Iuxta oraculum Eliæ, dicentis: Duo mille anni inanes, i. sine lege: duo mille sub lege: duo mille sub Messia. Sed quomodo Christus præuenit, cùm Paulus dicat: At vbi venit plenitudo temporis, misit Deus filium suum? Fuit quippe plenitudo attenta misericordi, quæ fecit illum præuenire aliquãtulum tempus præordinatum: sicut & orationibus patrum abbreuiatum fuit tempus Ægyptiacæ captiuitatis, vt suo loco dictum est.

Math. 8
Eliæ oraculum.
Galat. 4.

12 Cùm lex (vt dictum est) Euangelio coniuncta sit, quomodo potuit Euangelium, i. remissio peccatorum reperiri antequàm veniret Propitiator? Nónne Iohannes id declarat, dum dicit, quòd agnus occisus fuit ab origine mundi, in mundo superiori videlicet, vbi cũcta perfectissimè mẽsurantur? Vnde virtute illius antiquæ oblationis dabatur remissio: quamuis executio oblationis illius, tẽpore prædicto facta sit. Nostri verò Theologi dicunt, quòd salus dabatur patribus per meritũ Christi venturi, venturi quippe ad exequendum inferius, quod iam superius perfecerat, vt dictum est.

Apoc. 13.

19 Cur Deus volens date legem prius dixit: Ego sum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Ægypti, & de domo seruitutis? An, quia (vt Origenes sentit) voluit ostendere, quòd eos legi iure subiicere poterat? cùm tenerentur ei qui ipsos à dura seruitute eripuerat? Liberatus enim liberatori tenetur: vt leges dicunt. An commemorauit redemptionis beneficiũ, vt tanquam calcari quodam eos ad legis obseruationem, impelleret? An, vt indicaret, quòd aliqualiter eos ab illa miserabili seruitute liberauerat, de qua Christus ait: Qui facit peccatum seruus est peccati? A qua quidem seruitute peccati & Diaboli, cùm Christus nos perfectè liberauerit: hinc dixit Zacharias: Vt sine timore de manu inimicorum nostrorum liberati seruiamus illi omnibus diebus vitæ nostræ.

Exodi 20
Origenes.
Ioannis 8.
Luce 1.

20 Tenentúrne Gentiles legi? Tenentur vtique: & si non vt liberati à seruitute Ægypti, saltem vt liberati à seruitute peccati & Diaboli. Hinc Paulus ait: Iustificati gratis per gratiam ipsius. Et iterum: Et eripuit nos, omnes videlicet, de potestate tenebrarum. An tenentur omnes legi, cuius radicem & truncum, quilibet in corde suo scriptum habet: vt Apostolus docet: Lex enim naturalis est, & ex principiis naturalibus partim deduci-

Roman. 3.
Coloss. 1.
Roman. 2.

tur,& reliquum deduci posset,si quis omnium præceptorum,vndiq; hominem moderantium conuenientiam sciret, vt suprà tactum est.

21 Quomodo decem præcepta decem cœlis coæquantur, vt secretiores Theologi docent? Variæ sunt hic sententiæ. Sed Abraham aben Hazra *Secret. theo.* imitantes,dicemus,quòd primum præceptum occultum est in tabulis,expressum verò in Deuteronomio(vbi præmissa illa celebri sententia. Audi *Deuter. 6.* Israel Dominus Deus tuus,Deus vnus est,statim subnectitur. Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo,cum cæteris,quæ sequuntur) conueniens cum cœlo empyreo,nobis occulto,& proueniens à corde omnibus creatis occulto,notóque solo Deo. Secundum præceptum: Non adorabis Deum alienum, sed Dominum Deum tuum, comparatur primo *Exodi 20.* mobili,secum omnia trahenti: sicut hoc præceptum cætera alia trahit secum,vt patet bene cognoscenti vim ipsius. Tertium videlicet,Non assumes nomẽ Domini Dei tui in vanum,æquiparatur stellifero cœlo,in quo residet virtus illius nominis duodenaria, iuxta duodecim signa, non frustra,sed magno mysterio & virtute:sicuti & Naturales fatentur,dicentes: Deus & natura (in qua scilicet ipse Deus operatur) nihil agunt frustrà. *1 de cælo & mundo.* Quartum,quod est custodia Sabbati aut septimi diei, conuenit cum Saturno septimo planeta in ascendendo. Quintum,quod est de honore parentibus exhibendo,æquiparatur Ioui honorabili patri generationis,qui honorem & vitam præbet iis quibus fauet:& qui quod influit,prosequútur. Sextum, Non occides,cum Marte conuenit: vnde homicidia, bella, arma & sanguis. Septimum, Non mœchaberis,cum Venere conuenit, vnde omnis voluptas. Octauum,Non furtum facies,cum Sole cõuenit,qui astans syderibus,lumen furatur ab omnibus. An,quia ipse,tanquam oculus Dei,detegit omnia furta quæ in occulto fieri solent? An,quia semper beneficus inimicatur furto & rapinæ? Nonum, Non peierabis,cum Mercurio præsidente linguæ cõuenit,à qua omnis sermo verus vel falsus. Decimum, Non cõcupisces, cum Luna matrice syderum:cuius matricis potissimum est concupiscere.

22 Quo ordine & mensura hæc præcepta coaptantur denario Archetypo? Nonne,si decem præcepta respõdent decem cœlis, & ij denario supramundano:qui dicitur cœli cœlorum,facilè inueniemus conuenientiã mandatorum cum eis? Respondet enim primum præceptum coronæ superiori,quam Patrem vocamus:cui nos docet Filius orationem, quã fa- *Matth. 6.* cimus dirigendam. Secundum,sapientiæ & Filio, qui omnem idolatriam à mundo abstulit. Tertium,Spiritui intelligentiæ omnium virtutum do[redacted] & docet. [redacted] in Deum [redacted] tiæ,sine cuius impulsu nullus debet inferre mortem. Septimum נצח Nizach & Veneri supremæ, qua omnem voluptatem moderamur. Octauum respondet Soli supramundano, cuius lumine docemur aliena non

rapere,ſed benefacere omnibus. Nonum,הוד hod cõuenit,i.decori ſuperiori & vero Mercurio,à quo diſcimus moderari linguam. Decimũ correſpondet regno,mari,& fonti ſupremo,qui nihil concupiſcit,ſed omnibus diſtribuit & impartitur.

23 Cur mundus ſtetit ſine lege vſq; ad Moſem? Nónne id decreto cœlorum factum eſt? Vnde Elias protulit oraculum illud celeberrimũ, à Sapientibus Hebræis valdè celebratũ,& à nobis ſuprà reſeratum, quòd eſſe debebãt anni duo mille inanes,i.ſine lege.Sed cur hoc?Nónne,quia Deus deduxit & aluit totum genus & corpus humanum pro exigẽtia ætatum? ſicut prouehitur particularis homo, cuius prima pars ætatis libera relinquitur,vt augmento naturali & corporeo vacet.Secũda pars regitur fræno doctrinarum & legis,quo ſeipſum iam virum factũ, moderari poſſit. Poſtremò vacat cœleſtibus, ad quæ in fine ſui curſus iam tendit.Quæ cœleſtia potiſſimè Meſſias docuit in fine mundanæ ætatis, iuxta illud Apoſtoli:In quos fines ſeculorum deuenerunt. 1.Cor.10.

24 Tenebantúrne omnes pacto circunciſionis? Nónne clarũ eſt,quòd mulier non circuncidebatur? Sed vnde hoc,cùm mulier habeat membrũ concupiſcentiæ ſibi magis moleſtum quàm vir? Nónne mulieri ſufficiebat circunciſio viri?cùm vir ſit caput mulieris, vt inquit Apoſtolus.Vnde in ſignum & ſacramentum, quòd Chriſtus caput omnium fundens ſanguinem,ſanauit omnia membra, non amplius neceſſe habemus nos (qui collecti ſimul,ſumus membra & ſponſæ ipſius) vltra ſanguinem fundere. Nónne inſuper vir & mulier ſunt duo in carne vna? hinc circunciſa carne viri, intelligitur circunciſa caro mulieris. Quod & in Chriſto obſeruatũ fuit(vt diximus)cum fidelibus, & ſponſa ſua Eccleſia, cuius matrimoniũ eſt ſacramentum,vt docet Apoſtolus: Sed dices, non omnes erant coniuncti matrimonio. Nónne ſcriptum eſt, quòd Deus à principio creauit hominem maſculum & fœminam, vinculo quoque iugali coniugatos,& ſi non in terris, & in conſpectu mortalium, ſaltem in cœlis & in conſpectu Dei?vt docent ſecretiores Theologi. Quod innuit Chriſtus,dum declarauit coniuges eſſe coniunctos in cœlo, vt Matthæus ſcribit.

Ibidem 11 · Geneſ.2. · Epheſ.5. · Geneſ.1. · Secre. theo. · Matth.19.

25 Cùm mulier in lege non circuncideretur, quare nunc baptizatur? An,quia communis & facilis eſt hęc medicina: hinc ab omnibus ſuſcipiẽda. An, vt & ipſa haberet ſignum fœderis ſancti, & expurgationis quam pro omnibus Chriſtus fecit? An,quia præteriit figura huius mundi quòd videlicet Chriſtus pro ſpõſa deberet expurgari? An,quia in Euangelio nõ exquiritur illa coniunctio vniuerſalis maris & fœminæ, quæ exquirebatur in lege? [redacted]

26 Cur Deus voluit pacto multiplici ſtabiliri mundum? Multiplex dico,quia quincuplex inuenitur pactum: Arboris videlicet in paradiſo vo-

luptatis datum Adæ: Arcus datum Noeh: Circuncisionis ordinatũ Abrahæ: Legis per Mosem diuulgatæ. Vltimum verò & æternũ pactum est baptismi ordinati per Christum. Et quamuis mutata sit res pacti, ipsum tamen pactum immutabile permanet, propter quod & in quo Deus creauit & stabiliuit mundum, vt ipse per Ieremiam protestatur: vbi iuxta veritatem literæ habetur. Nisi esset pactum meum, statuta cœli & terræ nõ posuissem. Omne enim pactum in hoc consistit, vt obseruemus quę Deus præcepit, & reddamus ipsi Deo obsequium quoddam seruitutis nostræ. Vnde ipse ex aduerso in præmium promisit patribus regnum figuratiuũ æterni: quod tandem per filium suum nobis apertè proposuit. Cui sentẽtiæ consentit authoritas Augustini à Theologis celebrata, & ferè omnibus manifesta. Fecit Deus rationalem creaturam, vt summum bonum intelligeret, intelligendo amaret, amando possideret, possidendo frueretur. Vnde propter hominem cuncta creauit. *Ierem. 33.* *Augustin.*

27 Cur mutatum fuit pactum ex vna forma in aliam? An, quia sic exigebat rerum successus? Quia successione Deus voluit mundum disponi. An, quia voluit variis signis diuersa significantibus præfigurare pactum verũ ordinatum à Christo: per cuius obseruationem acquireremus regnũ cœlorum & finem beatificum? In quo pacto omnia concluduntur, sicut & in ordinante ipsum. Nam (teste Apostolo) complacuit Deo omnem plenitudinem inhabitare facere in eo, & per eum reconciliari omnia. *Colo∫∫. 1.*

28 Quid pactum arboris cum baptismo? Nónne ipsa arbor sciẽtiæ boni & mali, prohibita ne comederetur, est Christus (vt alibi diximus) in quo sunt regulæ boni & mali? Hanc igitur arborem non deuorare sed revereri debebat Protoplastes, vt ipsi deferens mereretur accedere ad arborem vitę, vt viuens in æternũ, possideret regnum vitæ, & paradisum illum voluptatis. Vnde quia Adam defecit in pacto isto, subordinatum fuit pactũ ablutionis quo mundaretur ipse & tota posteritas propter transgressionem primi pacti infecta. *Genes. 2.*

29 Quid pactum arcus cum Christo? Nónne arcus ex tribus coloribus subcroceo, rubeo, atque viridi (vt in primo tomo diximus) Christum significat, qui ex omni parte archetypi omnia collegit, plenus tanta copia, immò omnigeno influxu, vt omnibus impartiri posset, omnésque saluare? Hic enim erectus in conspectu Dei, & ab origine mundi occisus, sanguineus effectus est, & dilectus filius subcroceus, arbórque vitæ effectus, virens apparet, immò omnia viuificans continuè stat coram patre, vt appareat vultui ipsius Dei pro nobis (vt Paulus referat) firmet & sistat iram Dei, ne feruescat in nos sicut tempore diluuij efferbuit. Quo sensu dicebat Dauid, & dicere nos docuit: Respice in faciem Christi tui *Apoc. 13.* *Hebræ. 9.* *Psalmo 83.*

30 Quid pactum circuncisionis cum Christo? Nónne sanguis ille qui effundebatur in circuncisione, effigiabat sanguinem Christi effundendũ pro omnibus in precium & pignus salutis? In cuius virtute sanguis ille expiabat à peccato originis. Nam vnicus tantummodò est omnium Redemptor, & omnes empti sumus illo magno precio sanguinis Christi:

1. Cor. 6. — *1. Petr. 1.*

vt docet Apostolus. An (vt secretiora tangamus) cùm membrum genituræ sit in medio hominis, qui est archetypi figura & imago: non cum iniutia Christi, sed magno sacramento: non vt quid pudēdum, sed vt habens vim generandi, illum repræsentat, per quem regenerati sumus in spem viuam, vt ait Petrus? Qui semper stat in medio velut Sol in medio planetarum omnibus pro sua conditione & virtute vitam præstans.

Ioannis 5. — *Origen. super cant. 1.* — *Isaia 53.*

31 Quid pactum legis cū Christo? Nónne (vt nuper diximus) ipse Christus est arbor scientiæ boni & mali? Continet enim omnes regulas faciēdi & non faciendi: habérque omne iudicium remunerandi & puniendi. Et existens Christus plenus omnigenis vnguētis (vt bene sentit Origenes) sanat omnes lāguores & vulnera, per transgressionē legis contracta. Iuxta illud Isaiæ: Languores nostros ipse tulit, & liuore eius sanati sumus.

Genes. 17. — *Hebr. 9.* — *Roman 5* — *Hieron. libro 1. cōtra Iouinia.* — *Theol. anti.* — *Trismeg. in Pym.* — *Plat. in conuio.*

32 Cur tertium pactū cum mortalibus initum fuit de abscindenda pellicula præputij? Nónne, vt inde sanguis exiret, quo mundarentur, dicente Paulo: Omnia penè mūdantur in sanguine? Sed cur magis iussit Deus præcidi carnem & sanguinem ex illo membro quàm ex alio? cùm peccatū parentum expurgādum non videatur fuisse propter carnem & sanguinem, sed propter inobediēriam (vt inquit Apostolus) aut gulam (vt innuit Hieronymus) aut superbiam, quia voluit facere seipsum Christū: vt aliqui ex antiquis Theologis autumant. Quos Sapientes non contemno, sed reuereor: verūtamen inobedientia, gula, superbia, & quicquid aliud peccati fuit, inde venit: quia nimis cessit & indulsit mulieri & parti sensitiuæ persuadenti. Quod cognoscēs Trismegistus ait: Homo à contemplatione patris, in sphærā generationis collapsus est, conuersus videlicet ad dimidiū sui, quod est mulier, sicut Plato docet.

Leuit. 19.

33 Cur Deus iussit (vt in Leuitico habetur) circuncidi arbores? Nónne hæc difficultas orta ex mala traditione, soluitur per veritatē literæ, in qua habetur. Quando ingressi fueritis terram, & plantaueritis in ea ligna pomifera, claudetis clausuram suam? Vbi communis traductio habet, auferetis præputia. Clausæ enim dicūtur arbores, quando non producūt fructus bonos, aut tempore suo. Nam intempestiuū, superfluū, & indigestū, veluti malum prohibetur. Series enim & ordo rerum sic exigit, vt anno quarto administretur primarius fructus bonus, qui tāquam primitiæ debet dari Deo: reliquis sequentibus in humanos vsus dimissis. ערל Haral enim clausuram & præputium significat, quod membrum claudit.

Ibidem.

34 Cur nobis conceduntur fructus anni quinti? An, quia facta oblatione (vt dictum est) fructuum anni quarti debito ordine conceduntur nobis fructus anni quinti? An (vt ad penetralia introgrediamur) quaternarius per ד dalet designatur, in cuius medio si apponitur י iod quinarium significat, ה he videlicet: Quod magno mysterio innuit, quòd reddita sua portione Deo, per י iod denotata, ipse intrat in quaternarium, i. compositum ex quatuor elementis, & præbet vim vitæ, non tantùm communis, sed melioris, adeò vt comedentes ex illis fructibus suscipiant incrementū vtriusque vitæ.

35 Sumús ne absoluti à pacto circuncisionis? Nónne Paulus apertè dicit. Si circũcidamini: Christus nihil vobis proderit? Et hoc, quia (vt suprà *Gal.5* dictum est) iam per sanguinem Christi purgati sumus, & lauati: proiectúsque est accusator, qui sanguinem exquirebat. Vnde non vltra stamus ante tribunal iustitiæ seueræ placandum per sanguinem: sed stamus ante tribunal gratiæ, aqueum. Quæ quidem aqua, clementiam & pietatem denotat. Nam gratia per Iesum Christum facta est: vt Iohannes perhibet. *Apoc.12* *Ioan.1*

36 Cur lex data fuit in monte Sina? An, quia mons ille sanctus est? Hinc *Psal.77* Propheta canit: Et induxit eos ad montem aut ad terminum (vt habet veritas literæ) sanctificationis suæ. Et declarans terminum, qui sit, subinfert. Montem, quem acquisiuit dextera eius. Cuius montis nomen alibi exprimit, dicens. Etenim cœli distillauerunt à facie Dei Sinai. An, quia ibi voluit dare legem, vbi Mosi apparuit in flamma ignis? An vt ad altiora secreta conscendamus) quia per montem Sina aliquid in Archetypo coniunctum supernæ Ierosolimæ denotatur? Sicut apertè testatur Apostolus, dicens. Sina mons est in Arabia, coniunctus ei quæ nunc est Ierusalem: non huic infernæ & materiali, sed illi, quæ sursum est, quæ est mater nostra. Data est itaque lex in Sina monte Arabiæ, quæ est regio Ismahelis, ex ancilla nati, & serui: inde significantis hominem animalem sub seruitute existentem, quem tantummodò lex sanctificat, vt ex Paulo discere possumus. Vnde Regina Sabæ idest Arabiæ veniens in Ierusalem ad Salomonem denotabat, quòd lex debebat deuenire ad Ierusalem visionem pacis: & ad Christum principem pacis, figuratum per Salomonem, qui debebat soluere eos, qui erant sub lege, à seruitute ipsius. Iuxta illud ipsius Apostoli. Qua libertate Christus nos liberauit. *Ibid.67* *Exo.l.3* *Gal 4* *Ibidem* *3.Reg.10* *Gal.4*

37 Quæ ascendit de deserto, sicut virgula fumi ex aromatibus myrrhæ *Cant.3* & thuris: vt in Canticis dicitur? An fuit beata virgo (vt aiunt) quæ ascendit de deserto huius mundi, omnium virtutum & gratiarum odore conspersa? An fuit lex (vt placet sapientibus Hebræis) quæ processit de ore Dei in deserto illo, non tunc deserto: sicut virgula fumi ex omnigeno puluere pigmentario? Hinc toties repetitum est in lege. Odoratus est Dominus odorem suauitatis: tam sacrificiorum quàm thymiamatis. *Hebræi.*

38 Cur Deus dans legem iussit populum seiungi à monte? An, id iussum fuit ad maiestatem illam excelsam obseruandam? An, quia indignus erat populus attingere montem illum sanctum: & tunc potissimè sanctificatum à diuina maiestate, atque diuina curia illic assistente, aut exequente, quod Deus iusserat? Ideò veluti indignis comminatus est mortem appropinquantibus, vt in Exodo scribitur. Vnde iussit populum sanctificari, & lauari ipsorum vestimenta, ne à longe aspicerent indigni, & dignam mortem incurrerent. An id iussum est ne opprimerentur à gloria maiestatis eius? Quam maiestatem sentientes Israelitæ dixerunt Mosi. Loquere tu nobis & non loquatur nobis Dominus, ne fortè moriamur. *Exod.19* *Ibidem* *Ibid.20*

R.Salo. 39 Cur multa præcepta data fuerunt in Marat? Datum enim ibi fuit (vt Rabi Salomon placet) præceptum sanctificationis Sabbati, & indictus modus indicandi. Sed cur hæc ibi data sunt ante legem? An (vt inquit idem Rabi Salomon) vt haberent causam exercitij? Sed nónne friuola est hæc *Exod.15* ratio & sacramentis vacua? An igitur (vt ad mysteria subleuemur) datus fuit modus iudicandi illic, vbi erant aquæ dulcoratæ per lignum? Nam si iudicium fieret per rigorem legis, possemus omnes cum Propheta excla- *Psal.142* mare. Non intres in iudicium cum seruo tuo Domine: quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens. Vnde iudicandum est super aquis ligno dulcoratis.

Exod.15 40 Quo ligno aqua illa ad dulcedinem redacta fuit? An fuit aliquod lignum casu inuẽtum? Sed nónne in textu habetur, quòd Dominus lignum Mosi ostendit? Res quippe non indigna Dei Maiestate: cùm non ostenderit aliquod commune lignum: sed lignum Crucis: in qua adeò remissus *Mat.11* fuit rigor legis, & dulcorata amaritudo: vt iugum illud grauissimum, suaue effectum sit. Hinc nos, quibus à Crucifixo data est authoritas iudican- *Ioan.8* di, non secundũ rigorem legis iudicamus, sed cum grandi mansuetudine: edocti ab illo, qui dicere solebat. Vade in pace, & amplius noli peccare.

41 Cur lex non fuit data in Ierusalem, & in terra lacte & melle affluente: sicut Euangelium? Nónne perfectus Opifex semper procedit de bono in melius? Deus enim primò conduxit mortales paucis præceptis parentibus datis, & postea Noch: deinde propalauit legẽ sapientiæ, denotatæ per *1.Cor.10* aquam: è petra tamen, quæ Christus erat, eductam. Postmodum dedit sapientiam Euangelij signatam per mel: quod dignius est quàm aqua. Cum hæc è petra, mel verò ex animali egrediatur. Et quamuis eadem sit sapien- *Col.2.* tia, & ab eodem fonte emanans, in quo sunt absconditi (vt docet Paulus) omnes thesauri sapientiæ & scientiæ: tamen perfectior gradus denotatur per mel quàm per aquam. Vnde & in perfectiori loco data fuit sapientia Euangelij quàm legis.

42 Cur lex fuit scripta in tabulis sapphirinis? Nónne (vltrà ea, quæ dicta sunt) quia iis, qui contemplari diuina cupiunt, non adhuc initiatis in huiusmodi proponitur sapphirinus color, posteà clarior, electri videlicet, denique ignis vibrans, & coruscans? Sicut edocemur in visione Ezechielis. *Ezech.1* Res quippe ab iis, qui norunt hæc sacramenta, obseruanda. Sic & populo nõdum benè initiato in diuinis, datur lex in tabulis sapphirinis: quia non *2.Cor.3* poterant filij Israel intendere in faciem Mosi, ex consortio diuino splendentem nisi interiecto velamine. Quo ablato à Christo (vt docet Apostolus) non in sapphirinis tabulis, nec cum velamine, sed reuelata facie gloriam Domini speculamur.

Exod.3 43 Cur legislator Moses vocatus fuit de grege? An id casu euenit? An potius cum mysterio id factum fuit? Sicut de Abraham, Iahacob, & Dauid *Ioan.10* dictum est. Vnde Christus voluit se pastorẽ gregis vocare, maximè ouium quæ reponendæ sunt in dextera Iudicis. Et si hædi sunt à nobis pascendi, *Cant.1* edocemur in Canticis, vt pascamus illos iuxta tabernacula pastorum.

ouium videlicet: vt exponunt veri Sapientes. Officium enim veri Domini & Iudicis est regere, pascere, sanare, & ducere gregem. Hinc huiusmodi Patres assumebantur de grege ouium. Nam, qui nescit pascere animal suum denotatum per oues, multò minus sciet pascere spiritualem hominem.

44 Cur Moses accœpit vxorem Madianitem: quæ non erat de populo Israel? Nónne (vt supra quoque reserauimus) Madian fuit filius Abrahæ ex Chetura vxore postrema: vt in genesi legitur? Nec nomen illud מדן Madian vacat à mysterio. De indicio enim illud nomen significat, aut diiudicans. Vnde indicatur, quòd Moses futurus erat Iudex non tantùm Israelitici populi, sed Pharahonis. Sicut ei dixit Dominus. Constitui te Deum Pharaonis. Exod. 2 Gen. 25

45 Cur lex vocatur testimonium fidele? An, quia testatur fideliter, quòd seruire debeamus Deo: qui dignatus est nobis ipsam legem tradere? An, quia lex ex se manifestat & testatur, quòd non sit ab humanis ingeniis excogitata? Cum adeò sit profunda, & immensa, vt sapientiam & splendorem ipsius, atque artificium, nullum humanum ingenium excogitare potuerit. Hinc ipsamet testimonium perhibet, quòd sit data à Deo: vt patet bene inspicientibus mirabilia ipsius. De quibus mirabilibus Propheta canit. Reuela oculos meos, & consyderabo mirabilia de lege tua. An est testimonium fidele de præmio bene merentibus reddendo, & pœna male operantibus infligenda? Hinc videmus multos secundùm legem punitos: in testimonium videlicet, quòd tandem vnusquisque reportabit mercedem in lege promissam. Exod. 7 Psal. 18 Ibid. 118

46 Est ne lex causa salutis: an peccati occasio? Nónne Paulus aperte ait. Lex subintrauit, vt abundaret delictum? Et paulò superius. Cùm lex non esset, peccatum non imputabatur. Et alibi dicit. Virtus verò peccati lex. Sed nónne idem Paulus inquit. Lex quidem sancta, & mandatum sanctū? Et Propheta. Lex Domini immaculata, conuertens animas. An igitur est lex veluti Sol: qui illustrat, lætificat, & vitam præbet: oculos autem lippientes offendit? Sicuti & vinum, quod lætificat cor hominis bene dispositi: præbet autem mortem pleureticis, & febricitātibus. Pari modo Christus, in quo descripta est lex, fuit in ruinam & in resurrectionem multorum in Israel: vt Simehon prædixit. Sic & corpus ipsius: vt canit Ecclesia. Mors est malis, vita bonis. Rom. 5 1. Cor. 15 Rom. 7 Psal. 8 Ibid 103 Luca 2

47 Cur data est lex in flamma ignis, & ardente monte? An, vt lex indicaretur venisse à fonte spiritus Dei, qui ignis est: & qui in forma ignis, siue linguis igneis venit ad Christi discipulos, suggesturus, & perfectè impressurus ea, quæ ipse Christus docuerat ipsos discipulos nondum adeò initiatos, vt possent illa diuinissima capere? An, vt indicaretur lex venisse à patre sinistra ignea & Aquilonari: vnde venit malum culpæ, & malum pœnæ? Iuxta illud Ieremiæ. Ab Aquilone pandetur omne malum. Sed cur decantat Moses. Et in dextra eius ignea lex? Venit quippe lex de Bina loco Spiritus sancti, & à sinistra: sed deducta fuit in dexteram, Exo. 19 Actio. 2 Iere. 1 Deut. 33

idest in pietatem & clementiam per Euangelium Christi, qui sedet à dextris Dei: vt Marcus narrat.

Marc.16 Psal.15

48 Statuta & præcepta Dei cur data sunt? An, vt per ipsam legem cognoscamus Deum & Dominum nostrum? Sed nónne scriptum est, quòd Deus bonorum nostrorũ non indiget? Cui adstipulatur Peripateticorum Dux, qui ait. Teste Deo, non est fœlicitas in rebus exterioribus. Cum ipse sit fœlix absque aliquo bono exteriori. An igitur in vtilitatem nostram data sunt præcepta, vt videlicet ordinarentur ossa, & nerui omnes, quos habemus, & per obseruationem ipsorum mereremur promissa præmia? An, vt homo haberet, vnde exerceret intellectum & portionem illam superiorem: & pateficeret sibi via per quam ad diuina conscenderet?

Polit.7

Baruch 3

49 An homo ex se possit in Deũ conscendere sine lumine scripturarum? Nonne hoc apertè depromit Baruch, dum ait. Nó est qui possit scire viam eius, nec qui excogitet semitas eius: Sed qui scit vniuersa nouit eã, & tradidit eam Iahacob puero suo, & Israel dilecto suo in lege videlicet? Post hæc (vt ipse Baruch subinfert) in terris visus est, tradens videlicet lumen Euangelicum: quia sicut Sol non videtur nisi in lumine ab ipso emanante, Sic Deus non potest deprænhendi nisi in lumine diuino. Iuxta illud Prophetæ. In lumine tuo videbimus lumen.

Psal.35 Heb 5

50 Quomodo Moses factus fuit doctor, & protector populi? Nónne ad id fuit electus à Domino? Sine cuius electione (vt Paulus apertè perhibet) nullus est idoneus minister Dei. Sed vnde & quomodo vocatus sit, eius nomen indicat, Moses videlicet, quod (vt suprà quoque disseruimus) sumptus ex aquis interpretatur (vt in Exodo habetur) ex aquis videlicet illis supremæ sapientiæ: vt in Ecclesiastico habetur. Et aqua Sapientiæ salutaris potauit illum. Vnde præcipuè de ipso Mose scriptum est. Ostendit illi gloriam suam: & elegit eum ex omni carne: & dedit illi cor ad præcepta, & legem vitæ & disciplinæ. Insuper nomen eius (vt docent secretiores Theologi indicat habuisse virtutem nominis sancti, per quod populum duceret cum tot prodigiis & portentis. Angelum quoque in tutelam habuit, continentem ipsum nomen: vt in Exodo dicitur. Ecce ego mitto Angelum meum, qui præcedet te, & custodiet in via: obserua eum & audi vocem eius: quia est nomen meum in illo.

Exo 2 Eccl.s 15 Ibid.45 Sec.Theo. Exo.23

SECTIO II. DE EXCLVSIS ET REPVDIATIS A LEGE.

51 Cvr prohibentur Moabitæ & Hammonitę ab Ecclesia Domini vsque in sempiternum? An, quia è turpi copula nati, patris videlicet cum filiabus: vt in Genesi habetur? An, quia nimis duri fuerunt contra populum Dei electum, denegantes ei panem & aquam, atque transitum vt describitur in textu? An, quia vocauerunt Bilaham ad maledicendum populo, cui benedixerat Dominus: sicut ibidẽ scribitur? Hęc enim fuit arrogãtia magna,

Deut.23 Gen.19

quam Psalmographus detestatus est, cum dixit, Quoniam, quem perfecisti destruxerunt, id est, destruere conati sunt: Iustus autem quid fecit? Vt *Psal.10*
videlicet sit. Nam ipse Deus, fecit nos, & non ipsi nos. Hinc discere possumus, quantum displiceat Deo impia genitura, & maleuola impietas, in eos potissimè, quibus Deus fauet. *Ibidem 99*

52 [redacted] *Malac.1*

53 Cur Idumæi & Ægyptij repudiantur ab Ecclesia Dei vsque ad tertiam genituram tantum? An, reiiciuntur Idumæi, eo quòd denegarunt cibum & accessum populo Israelitico ad promissam terram pergenti? Sed hoc nusquàm habetur. An igitur cũ immunes fuerint ab impietate Moabitarum, qui obstare voluerunt diuinæ virtuti, arte, & spiritibus immundis, nec è tam turpi copula nati fuerint, remittitur ista abiectio sempiterna, & reducitur vsque ad tertiam genituram, cum misericordia, eo quòd (vt in Deuteronomio dicitur) Idumæus frater Israel erat, & Ægyptius hospes ipsius multo tempore, apud quem Israel aduena fuit? Hinc discere possumus quanti pendat Deus opera pietatis, vt misereatur & benefaciat: & opera impietatis, vt puniat & vindicet. *Deute.23* *Ibidem*

54 Cur Deus exterminari iussit septem gentes peculiares, Chananæos videlicet Amorrhæos, Ethæos, Pherezæos, Euæos, Iebusæos, & Hamalechitas? An, quia descenderant à Cham malefico, & illusore patris, cuius semen fuit maledictum? Hinc proteruis senibus & insanis dixit Daniel. Semen Chanahan & nõ Iuda. Chanahan, enim fuit præcipuus filius Cham. Vnde non sine causa dum de Cham fit mentio in scriptura, dicitur. Ipse est pater Chanahan. Et de Hamalech alibi dictum est. An (vt habetur in textu) ne fortè docerent eos facere cunctas abominationes, quas ipsi operati sunt? An (vt ad moralem sensum deueniamus) per has septem gentes innuitur septenarius exercitus hostis humani generis? De quo Saluator innuit dicens, quòd spiritus immundus expulsus, assumpsit alios septem spiritus nequiores se? Hi enim septem immundi spiritus in cratere inferiori stant ex aduerso septem spirituum: qui sunt in conspectu Dei: vt in Apocalypsi & Tobia perhibetur. *Ibid.20* *Gen.9* *Dan.13* *Gen.9* *Luca 11* *Apoc.1* *Tob.12*

55 Cur reiiciuntur ab Ecclesia eunuchi & spadones? An, quia non habẽt testes suæ virilitatis, aut instrumentum genituræ? Vtrunque enim requiritur in contrectatione rerum superiorum: virilitas videlicet comprobata, & fœcunditas: qua generare debemus saltem putissimos vernaculos Domino Deo Zebaot. An, quia Deus perfectissimus requirit non tantùm *Deut.23*

ministros, sed res oblatas perfectas & ab omni macula, vt respondeant sibi & rebus superioribus perfectis & sine defectu. Alioquin incôcinna sunt, & sine efficacia quæ reperitur potissimè in proportionatis. Quod patet de neruis bene chordatis in citharis, ad quarum vnius tactum, mouetur & alia. Quod non contingit in neruis non conchordatis. Hinc Deus repetit

Leuit. 19
Cap. 20 pluries. Sancti estote, quoniam ego sanctus sum. Et itidem Christus. Esto-
Mat. 5 te perfecti, sicut & pater vester cœlestis perfectus est.

Leuit. 21 56 Cur etiam reiicitur herniosus? Nonne, quia sicut homo cadit à debita integritate corporis ex defectu alicuius membri: Ita cadit à perfectione ciuili & morali? Vnde iubet Aristoteles cauendum à signatis: quia sicut natura fuit eis contraria in ortu: ita quoque erit in moribus. Signati namque monstruosi sunt, & monstra omnia sunt præter ordinem naturæ, & quædam inquinamenta indicant, impedientia ingressum in patriam per-

Apoc. 21 fectissimam. Iuxta illud Iohannis. Nihil coinquinatum introibit in regnum Dei. Sed quæ culpa est inquinari à natura? Non itaque erit culpa, nisi & moribus deficiat, sicut in natura deficit. Potest enim nô deficere, quamuis natura ei contrarietur (vt dictum est) & habeat signum defectus. Secundùm quæ signa manifesta iudicant mortales: qui sensibus subiiciuntur. Hinc lege sensibili & animali, huiusmodi reiiciuntur.

Leuit. 21 57 Cur reiicitur quoque omnis habens aliquam partem corporis maculatam, licet sit de semine Aharon? Nonne (vt dictum est) quia Deus sanctus & perfectus requirit omnia oblata, & etiam offerentes perfectos? Præcipuè autem reiiciuntur cæci, qui scilicet priuati sunt illo lumine, quo

Ioan. 12 mediante possumus ire ad Deum. Hinc Redemptor ait. Dum lucem habetis, credite in lucê. Pari modo, & qui claudicant in præceptis. Hinc Da-

2. Reg. 5 uid, qui typum Christi gessit eleganti simû, non potuit intrare in regnum Ierosolymitanum, nisi ablatis cæcis & claudis, vt in secundo Regum volumine legimus. Vnde non vacat à mysterio id, quod dixit verus Dauid

Mat. 11 Christus disponens regnum nobis, & ordinans intraturos in illud. Cæci vident, claudi ambulant.

Leuit. 21 58 Cur reiicitur quoque lippus & infectus albugine, aut habens iuncta supercilia? Nonne, non tantùm cæci reiiciuntur ab ecclesia Dei, sed etiam habentes aliquam maculam in oculo, qui simplicissimus requiritur, cùm denotet intentionem, à qua omnis operatio nostra, non solùm denominatur, sed bona vel mala censetur? Quo sensu dictum est à summo Do-

Mat. 6 ctore veritatis. Si oculus tuus idest intentio simplex fuerit, totum corpus tuum, idest opus, quod facis, lucidum erit, non habês aliquam partem tenebrarum. Si autem tenebrosus fuerit, oculus videlicet intêtionis, totum corpus, idest opus, tenebrosum erit. Iunctum autem supercilium denotat [illegible], qui tangit oculum sinistrum, idest intentionem mundanam, cum o-[illegible] [illegible] intentione diuina. Quod damnatur: non minus quàm [illegible] [illegible] sciat, aut [illegible] quæ ad dexteram spectant.

Leuit. 21 [illegible] habens fracturam [illegible] manus [illegible] per [illegible] qui nullo [illegible]

do debent esse diminuti: sicut neque opera per manus perpetrata. Hinc Deus iubet expresse in Deuteronomio, quod debeamus diligere ipsum ex toto corde, ex tota anima, & omnibus viribus nostris. Quod cùm obseruasset Ezechias, magna fiducia orauit Deum dicens. Recordare, quòd ambulauerim coram te in veritate & corde perfecto. Vnde perfectè diliges Deum, debet esse integer in omnibus membris, ossibus & neruis, per precepta affirmatiua & negatiua, directis: vt alibi dictum est. *Deut.6* *4. Reg. 20* *Isa.38*

60 Cur reiicitur quoque manser vel spurius vsque ad decimam generationem? An per spuriũ intelligitur omnis natus ex concubina? Sed nónne quatuor filij Israel fuerunt præcipui duces Ecclesiæ Dei, nati tamen ex concubinis? An igitur (vt aliqui Hebræi dicunt) prohibentur nati tantummodò ex adulterio? Nam in textu habetur ממזר mamzer, quod aliqui interpretantur è scorto, vel ab extranea natum. Sed (ni fallor) intelligitur de illo, qui generatus est à patre non in augmentum familiæ Dei (vt fecit Iahacob) sed libidine ducto, & turpi concubitu. Tunc enim male dispositus homo, malum communiter generat filium: qui solet similis esse patri. Vnde à veris Sapientibus monetur vnusquisque, vt bona intentione, tempore apto, & debito modo ad generandos filios accedat. *Deut.23*

61 Cur captis ex rapina vesci prohibetur populus Dei? An, vt tollatur horror à comedente? Sed nonne aucupes, vel venatores comedunt aues raptas à falconibus, vel accipitre, & animalia à canibus rapta? An igitur prohibentur, quia immundata sunt ab auibus, vel animalibus viuentibus ex rapina? Hæc enim omnia sapiunt sortem quandam dæmoniacam, & immundorum spirituum de quibus Propheta canit. Catuli leonum rugientes, vt rapiant. Per quos catulos leonum (communi sententia) Sapientes interpretantur malos spiritus: vt aperto sermone inquit Petrus. Aduersarius vester Diabolus, tanquàm leo rugiens, circuit quærens, quẽ deuoret. An (vt ad allegoriam conscendamus) aues & animalia sic rapta [illegible] animas raptas à Diabolo: & immundas [illegible] sub eius ditione: quæ nõ [illegible]tuntur in Synagogam & Ecclesiam Dei, quousque emundentur ab eo, qui omnia immunda, munda fecit: vt Petro demonstratum fuit. *Exod.22* *Psal.103* *1 Pet.5* *Act.10*

62 Cur animalia & aues viuentes ex rapina, immunda censentur? An, quia natura immunda sunt, animámque immundam sunt à principio sortita? An quia omnia huiusmodi cum aliis immundis collocata sunt in cratere inferiori & immudo: vt more Trismegistico & Platonico loquamur? An, quia sunt e latere sinistro & immundo: vt cum secretioribus Theologis conueniamus? An, quia symbolum habent cum immundis spiritibus, adeò vt commisceantur facilime & immundentur: Hinc immundi spiritus expulsi à Christo dicebant. Mitte nos in porcos, qui immundissimi sunt. Nec alicubi reperitur immundos spiritus intrasse in Ceruos vel in animalia munda. *Leuit.11* *Matt.8*

63 Quare inter immunda & reiecta enumerantur animalia, quæ non ruminant. An, quia deglutiendo cibum ingluuie quadam æquiparantur animalibus rapacibus: lupis [illegible], Vrsis, Leonibus & huiusmodi. An, *Leuit.11*

quia ipsa sunt in cratere inferiori, vel in latere sinistro & immundo? An
(vt ad sensum mysticum accedamus) quia animalia, quæ non ruminant,
eos significant, qui sumunt cibum verbi Dei ingluuie quadam, deglutien-
tes, non ruminantes, neque meditantes ipsum? Hi enim non sentiunt mel
dulcedinis ipsius, nec fructum aliquem reportant: sicut nec ij, qui, veluti
lapides, suscipiunt semen verbi Dei infructuose: cum arescat non habens
Luce 8 humorem: vt in Euangelio dicitur.

Leuit. 11 64 Cur & animalia non habentia vngulam scissam censentur immun-
da? An, quia & ipsa sunt è cratere & latere immundo? An, quia non degu-
stant lac neque mel: vnde sciant discernere bonum à malo? Quemadmo-
Isa. 7. dum de Christo dictum est ab Isaia. Lac enim (vt sæpe dictum est) sapien-
tiam rerum diuinarum significat: quam qui degustare potest, spiritualis
1. Cor. 2 efficitur: & tunc (vt inquit Apostolus) iudicat de omnibus. Qui autem lac
Ibidem sapientiæ diuinæ non degustat, remanet animalis homo, nunquam sapiēs,
quæ Dei sunt: Vt idem Apostolus perhibet. Nec sufficit, quòd animal ha-
beat vngulam scissam (sicut Camelus) sed oportet, vt etiam caro sub vngu
la scindatur: quæ cum in Camelo non scindatur: ideò immundus est. Vn-
de innuitur, quòd non sufficit hominem cognoscere bonum à malo per
rationem vel doctrinam, per vngulam denotatam: sed oportet, quòd co-
gnoscat per carnem, partem sensitiuam aut practicam denotantem. Is est
enim homo bene initiatus: cuius etiam sensus cognoscunt bonum. Hinc
Psal. 15 dicebat Propheta. Increpuerunt me renes mei. Et de Francisco legitur,
Franciscus. quòd in quibuscunque arduis sensualitas præcurrere videbatur.

65 Cur sanguis, pinguedo atque renes habentur immunda? An, quia o-
mnia huiusmodi sunt vasa libidinis & concupiscentiæ: vnde infecta est hu
mana natura? Párque iudicium est de lumbis sic dictis à libidine. Nam an-
tiqui lubidinem dicere solebant. An, quia huiusmodi generantur ex fece
Leuit. 3 (vt ita dicam) alimenti? Hinc nolebat Deus huiusmodi offerri crudi (vt in
Leuitico habentur) sed comburi iubebantur. Vnde docemur comburen-
1. Cor. 3 dum esse omnem fomitem concupiscentiæ, illo igne, de quo Apostolus. Si
cuius opus arserit igni, detrimentum patietur: ipse tamen saluus fiet. Aut
Luce 12 illo igne, quem Christus venit mittere in terram, vt ardeat. Quo sensu di-
Psal. 25 cebat Dauid. Vre renes meos & cor meum.

Leuit. 11 66 Cur pisces non habentes sqammas & spinulas, inter immunda ha-
bentur. Nonne, quia pisces non habentes alas, sqammas & spinulas non
eleuantur ad aquas claras, vt purificentur: sed versantur semper circa lu-
tum? Vbi pascuntur cibo illo, qui datus fuit in cibum serpenti omnium
Gen. 3 immundorum principi: quando dictum est ei. Terram comedes omni-
bus diebus vitæ tuæ. Et licet plantæ nutriantur terra (vt sibi proprium
est, ex inferiori vita, quam possident, vegetabilem videlicet tantum-
modo: acquirunt tamen (quoad possunt) nutrimentum ex calore & luce
[illegible], & imbribus è cœlo venientibus. Vnde docemur, quod & si ne-
cessario terrei sumus: conuersatione tamen & cogitatu in cœlo esse de-
bemus: vt Paulus docet

67 Quare

67 Quare abstineri iubetur homo à menstruata vxore, tanquam ab immunda? An, quia moralis honestas non patitur, vt quis fœdetur sanguine illo corrupto? An, ne generentur filij leprosi, si concipiat mulier fœdata sanguine illo corrupto? quod experientia sæpius comprobatū est. An, (vt ad secretiora ingrediamur) quia mulier immunda in sanguine suo, est aliquatenus subiecta patri immunditiei Diabolo? vnde ipse non tantùm ludit cum illa immunda, sed vim assumit immundandi fœtum tali immūditie, quæ distrahit à vita æterna. *Leuit.18.*

68 Cur etiam prohibetur aliis indifferēter coitus cū menstruata? nónne id est ex diligenti cura quam habet Opifex de eo, qui gerit imaginem eius, vt sicut à principio ipsum creauit rectum & mūdum (vt Sapiens ait) sic conseruet ipsum? Propter quod totam legem tradidit, & præcipuè istā non tantùm à Mose promulgatam, sed à Prophetis sæpissimè proclamatam: ne videlicet homo coeat cum muliere immunda, & à patre immunditiei possessa, ne decidat semen mulieris ab omnibus membris tunc immundatis. Quod tantum scelus iudicabatur à Deo, vt mulier sic se habēs, cum viro coeunte occidi iubeatur: quando videlicet scelus in iudicium deducebatur. Aliàs enim septem dierum expurgatione mulctatur. Nec ad mulierem huiusmodi passam, quamuis cessauerit huiusmodi fluxus, accedit Hebræus nisi purgata tota, & lota sit aqua currenti & viua, si haberi potest: quod frequenti consuetudine iam in legem apud eos deductum est. *Ibidem.* *Ecclesiast.7.* *Ezech.18.* *Leuit.20.* *Ibidem 15.*

69 Licétne Christianis ad huiusmodi accedere? An fortè soluti videntur: cùm Christus lauerit omnem immunditiam, non tantùm hominum, sed etiam animalium & auium, vt per oraculum Petrus fuit admonitus. Vnde vt Christus innueret hanc immunditiem animalium esse sublatam, dixit: Quod intrat in os, non coinquinat hominem. Sed, cùm eadem immundities naturalis etiam post Christum fluat, & in dolore pariat mulier & cum suo veneno perseueret Serpens, non videtur sublata hæc immundities: vnde & Christiani ab huiusmodi meritò cauere debent. *Actor. 10.* *Matth.15.*

70 Cur pollutus in somno dicitur immundus, & reiectus à castris vsque ad vesperam? An, quia id est ex natura coinquinata? An, quia ab extrinseco venit hæc immundities, vt Zohar asserit, & multoties experimēto aperto comprobatum est? Ait enim ipse Zohar, quòd quidam spiritus fœmineus (quanquam hoc ridebunt Peripatetici) est princeps procurantium immunditiem, & pollutiōnem mortalium. Quiquidem spiritus dicitur לילית lilit. Et id facit potissimè, quando nactus est occasionem, puta ex præcedenti imaginatione non repulsa, aut aliquo consensu munita, aut ex superflua crapula & huiusmodi. Vnde per se & per satellites suos hæc procurans, hominem siue mulierem immundat & polluit. Hinc communi vocabulo huiusmodi dicitur pollutus & immundus. Sed quia non fuit in eo plena culpa, immundities vsque ad vesperam tantummodò durat. *Deuter.23.* *Zohar.*

71 Qui polluitur in coitu quatenus est immundus? Nónne hoc satis a-

1.Reg. 21. pertè declarauit Achimelech sacerdos, dum noluit dare panem sanctum Dauidi & pueris eius, nisi essent mundi à mulieribus (vt in primo Regum volumine legitur) cui respõdit Dauid, dicens: Si de mulieribus agitur, cõtinuimus nos heri & nudiustertius? Vnde Hebræi autumant tres dies requiri ad expiationem pollutionis per coitum factæ: sicut & tribus diebus expurgari debebant filij Israel ab immundirie Ægyptiaca, antequàm sacrificarent Domino, vt in Exodo legimus. Sic & Ionas tres dies moratus est in ventre ceti, vt expurgaret maculam inobedientiæ, quia fugerat in Tharsim à facie Domini. An, vt expurgaret peccatum Niniuitarum, pro quibus (vt alibi dictum est) impetrauerat veniam? An in figuram Christi id fuit, qui stetit tribus diebus, & tribus noctibus in sepulchro, vt inde resurgeret cum iustificatione nostra?

Exodi 3. Ionæ 1, & 2. Matth. 12.

72 Cur prohibita est hæc expurgatio extra coitum, magis quàm aliæ expurgationes, cùm hæc à Naturalibus commendetur? An prohibita est simul cum aliis oblectamentis carnalibus, quæ obstant spiritui & impediunt transitum in filiationem Dei, dicente Iohanne: Dedit potestatem filios Dei fieri iis qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis? Vnde Paulus ait: Neque adulteri, neque molles, neque masculorum cõcubitores possidebunt regnum Dei. An, quia (vt Plato ait) non est effundendum pretiosum semen in loco, vbi oriri nõ potest, quod seminatum est? An, (vt secretiores Theologi dicunt) ne mali spiritus suscipiant proiectum semẽ, ex quo formentur Incubi, Succubi, Satyri, & huiusmodi portenta? sicut aliquando ipsimet spiritus confessi sunt.

Iohannis 1. 1.Cor 6. Plat.8.de Repub. Secr.theol.

73 Potéstne per pollutionem aliquam pollui nomen sanctum Dei, aut virtus eius? Nisi pollui posset, nõ diceret lex: Caue ne polluas nomen sanctũ Dei. Polluitur quidem ab iis qui fictè, & cum hypocrisi colunt Deũ: qui vult ritè, & non fictè coli. Hinc enim resultat scandalum proximi, & offensa Dei. An polluitur (vt alij dicunt) quando offerũtur immunda? quæ tamen pollutio non attingit Deum, sed vertitur in caput offerentis. Iuxta illud Apostoli: Qui manducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit. Virtus enim diuini nominis quod diffundi solet, velut oleum, contrahitur ne perfundat indignos & pollutos: sicut comprobatum est, quòd virtutes nominum diuinorum, quæ deferunt mali, aut qui polluũtur, nullum aut modicum beneficium præstant.

Leuit.22. 1.Cor.11.

74 Cur leprosus inter alios iudicatur immundus? Nonne, quia lepra est contagio quædam, & infectio omnium membrorum, ac totius carnis: tãtique momenti, vt huiusmodi dũtaxat infirmitatis cognitio deferatur sacerdotibus: vt in Leuitico amplissimè legimus? Cui legi deferẽs Christus dixit leprosis: Ostendite vos sacerdotibus. Et quia est morbus contagiosus, iussit Deus, vt huiusmodi eiicerentur ex castris. Quam legem pertulit Maria soror Aharon. Et hæc infirmitas, cùm sit vniuersalis omnium mẽbrorum, expressius, quàm aliæ infirmitates, designat peccatum, quod totam animam inficit, dicente Iacobo: Qui autem offenderit in vno, factus est omnium reus.

Leuit.13. & 14. Luce 17. Numer.7. & 12. Iacobi 2.

75 Cur datur nota cognitionis lepræ, in cute, pariete, in ſtamine, & ſub tegmine? Vt ſignum in cute prætereamus, nónne cognitio data in muro ridiculum quid videtur: maximè ſecundum interpretationem quorundã Hebræorum, qui dicunt demandatam fuiſſe raſuram, aut excorticationem parietum infectorum, vt inde reperirentur theſauri aliquando ibi incluſi? An igitur (vt ad myſteria veniamus) hinc denotatur infectio, quã facit peccatum non ſolùm in anima, in corpore, & veſtimentis, ſed etiam in parietibus? Hinc non ab re dixit Chriſtus. Lapides clamabunt, ſcilicet contra vos. Alluſit enim (vt opinor) ad illud Abachuch. Væ, qui cõgregat auaritiam [redacted] lapis de pariete [redacted], & lignum, [redacted] ędificiorum [redacted] *Leuit. 13.* *Lucæ 19.* *Abac. 2.*

76 Cur [redacted] hanc immunditiẽ, [redacted] *Geneſ. 1.* [redacted] dominatur Samaël, qui [redacted] Dei dicitur [redacted] illud in [redacted]? Nónne Deus, qui in [redacted] tenebras, & *Iſaia 45.* [redacted] *Eccleſiaſt. 33* [redacted] *Auguſtin.* [redacted] in domum Carpentarij, [redacted] & variis [redacted] pentariæ. Sic quoque expedit vniuerſo, vt ſint aliqua mala [redacted] bonis. Quæ & ſi aliquo modo ſunt mala, reſpectu tamen vniuerſi ſunt bona, & ſunt velut ſilentium in Muſica, ſicut alibi exemplificat idem Auguſtinus. *Idem*

77 Immunda quid damni patiuntur? Nónne ſi immunda ſunt à natura, nullum damnum culpæ patiuntur? cùm Deus fecerit nos, & non ipſi nos. Damnum tamen patiuntur, quia facilè efficiuntur ſedes ſpirituum immũdorum: ſicut ſuprà de porcis diximus. Vnde in creaturis humanis faciliores quoſdam videmus quàm alios ad ſuſcipiendos in hoſpites ſpiritus immundos, illos potiſſimè qui ſunt generati in ſemilunio (vt Zohar ſcribit) aut qui ſunt concepti à muliere immunda, vt nuper dictum eſt. Quod nõ eſt abſque parentũ culpa, qui non vt pecudes, quibus non eſt intellectus, ſed ratione ducti deberent obſeruare tempora in lege vetita. Si verò immunditiës venit extrinſecus, id non eſt ſine culpa immundati: cùm huiuſmodi immunda, quibus immundatur declinare poſſet. Hinc in Leuitico dicitur: Anima quæ tetigerit aliquod immũdum, occiſum videlicet à beſtia rapaci, aut quod per ſe mortuum eſt, & oblita fuerit immunditiei ſuę, contempſeritque, ſubiacebit delicto, aut in culpa erit, vt habet veritas literæ. Quãtò magis, qui cum ſpiritibus immũdis conuerſatur, aut aliquod peccatum immundans commiſit? *Pſalmo 99.* *Zohar.* *Leuit. 5.*

Actor.10. 78 Quomodo multa quæ in lege erant immunda, nunc munda videntur? Nonne quia Christus mundauit omnia, vt suprà dictum est? Sicut enim omnem immunditiem & peccatum hominis ipse Christus lauit, purificauitque eripiens è potestate principis tenebrarum immundantis: sic
Coloss 1. etiam, cùm eiecerit spiritum pollutum è mundo, absoluit ab immunditie
Isaiæ 35. ea, quæ ab ipso polluebãtur. Iuxta illud Isaiæ: In cubilibus, in quibus prius dracones habitabant, orietur viror calami & iunci, non transibit per ea pollutus. Et ambulabunt, qui liberati fuerint & redempti à Domino, liberè videlicet.

79 [redacted]

Ecclesia.4.

80 [redacted]

Secret. theo.

Deuter.23. 81 Cur merces prostibuli reiicitur à Deo tanquam immunda? An, quia merces prostibuli est merces carnis & sanguinis, quæ non conueniunt cũ spiritualibus & diuinis? Sed cur offerebatur antiquitus caro & sanguis animalium? Non quippe offerebatur caro animalis viui, sed iugulati, & extracto sanguine. Vnde docemur, quòd corpus nostrũ, viuens & oblectãs
Coloss.3. in carnalibus, non est gratum sacrificium Deo, sed mortificatum. Iuxta il-
1.Petr.3. lud Apostoli: Mortificate membra vestra. Et Petrus: Mortificatos quidẽ carne, viuificatos autem spiritu. An repudiatur, vt doceamur, quantũ displiceat Deo turpe lucrum, & merces propriæ carnis? Hinc Apostolus hu-
1.Cor. 6. iusmodi reprehẽdens, ait: Nescitis quòd corpora vestra mẽbra sunt Christi? Tollens ergo membra Christi, faciam membra meretricis? absit. An, nescitis quòd qui adhæret meretrici vnum corpus efficitur? sic adhærens prostitutori.
Deuter. 23 82 Cur etiam merces canis pari lege repudiatur? An id intelligitur (vt Iosepho placet) de canibus venaticis qui locabantur? An id iussum est (vt alij dicunt) quia canes inter animalia rapacia computantur? cùm & aliqui ipsorum ex præda viuant. An de cane illo intelligitur, qui exeunte popu-
Exodi 11. lo Israelis ex Ægypto non latrauit, vt in Exodo legimus? A quo quidem
Psalm.21. cane, petebat liberari Propheta, dicens: Et de manu canis libera animam

meam. Et hic est canis ille tricerberus, triplici ore latrans cõtra nos ex triplici potestate quam habet, vt alibi dictum est.

83 Cur animalia rapacia à sacrificiis reiiciuntur? Nónne id declarat Apostolus dicens: Quæ participatio iustitiæ cum iniquitate, aut quæ societas lucis ad tenebras: Omnia enim hæc animalia immunda tenebrosa & diabolica sunt: & in cratere inferiori & obscuro, cui præsidet princeps tenebrarum, qui cum principe lucis minimè conuenire potest. *Leuit. 11.* *2. Cor. 6.*

84 Cur mulæ & insita reiiciuntur, & damnantur in lege, nunc autem non? Nónne, quia non debet homo facere nouam speciem in mundo sine sua idea fœcunditatem præbente: hinc mula fructificare nequit, quia ideã non habet, nec facta est à Deo, sed adinuenta ab Hanah dum pasceret asinos Zibchon patris sui in deserto. Et hoc permixtione asini cum equa, vt in Genesi legimus. Pro quo communis editio habet: Hîc adinuenit aquas calidas. Et aduerte, quòd hic Hanah fuit ex stirpẽ Hesau vel Edom habitans in Schir loco dæmoniaco. Par quoque ratio est de arboribus insitis. Nam̃ videtur produci quodammodo planta tertia diuersa: sed nunc sublata est hæc lex, aut remissa, postquam venit verbum illud diuinum in natura humana insitum, quod faciens vtraque vnum indulsit nobis, vt ex duabus arboribus vel duobus animalibus vnum tertium fieret. *Leuit. 19.* *Genes. 36.* *Ephes. 2.*

85 Cur prohibita fuit textura ex lana & lino mixta? An, ne misceamus naturas, vt dictum est? An ratio est occulta? cùm sit vnum ex statutis, quorum (vt Hebræi Sapientes aiũt) non redditur ratio. An (vt sublimiora tangamus) hinc docemur non esse operandum per viam lini & lanæ simul, id est, per viam iustitiæ seueræ & pietatis? Nam lana pietatem, linum verò iustitiam seueram significat. Hinc errauit Moses quando percussit petrã, id est, per viam seueræ iustitiæ procedere voluit. Mandauerat enim Deus, vt solummodò loqueretur, id est, operaretur per viam clementiæ. Et hoc prohibitum fuit quousque venit ille qui hæc duo coniunxit, vt Propheta canit, dicens: Misericordia & veritas obuiauerunt sibi, iustitia & pax osculatæ sunt. An vt doceamur, quòd non debemus augere vel immutare fatum (vt Zoroastres in oraculis docet) sed sequi debemus naturam ducẽ: vt proficiamus in pietate cum Abraham, aut in seueritate cultus cum Izahac, aut in pulchritudine cum Iahacob, aut in zelo cum Mose, Ioseph, & Elia? *Deutero. 22.* *Hebræi.* *Numer. 20* *Psalmo 8. 4.* *Zoroastr.*

86 Cur Madianitæ tanquã reiecti occidi iubentur? An, quia infesti fuerunt filiis Israel? An quia fauebant Bilaham immundissimo? An, (vt penetralia tangamus) hinc secundum Origenem docemur trucidandam esse carnem, quæ semper spiritui contrariatur, vt Apostolus docet? מדין Midiã enim contradicens interpretari potest, vt ipsi Origeni placet. Sed, quo exercitu debellari iubentur? Nonne (vt in libro Numerorum habetur) iubentur eligi duodecim millia militum, mille videlicet ex qualibet tribu? Quod expressẽ denotat influxum cœlestem duodenarium multiplicatũ, & deductum per millenarium diuinum & supramundanum, quia nemo (teste Sapient.) potest esse continens, nisi Deus det. Vnde Crysantus a me- *Nume. 31.* *Origenes.* *Galat. 5.* *Numer. 31.* *Sapient 8.* *Crysantus.*

tetricibus molestatus dixit: Quis potest esse victor in hac pugna, nisi pro eo tua dextera dimicauerit? Reiicienda igitur, & tanquam reiecta trucidanda est caro & sanguis, quæ regnum Dei possidere non possunt, vt A-
1. Cor. 15. postolus ait.

87 Qua de causa iubetur quòd ex dimidio prædæ Madianitarum datæ
Numer. 31 populo, quinquagenaria pars Leuitis, & ex tota summa, quingentesima anima detur Sacerdotibus? Nónne magnum est hoc negocium Madianitarum? Nam cùm essent de stirpe Abraham ex Madian filio Cheturæ (vt in
Genes. 25. Genesi legitur) nolebat Deus vt pugnarent filij Israel cōtra eos: sed postquam fecerunt filias scorta supponenda Israelitis, vt per ipsas eos à cultu Dei abducerent, iussit Deus eis indici bellum, & deprædari. Ex quorum præda facta est diuisio, ex vna parte animaliū & hominum, ex altera parte vestium & thesaurorum. Et hanc partem reliquit liberam deprædantibus, ex qua principes sponte obtulerunt: alterā verò partem diuidi iussit, & dimidium relinqui iis qui egressi erant ad bellum, alterum verò dimidium distribui populo qui remanserat. Et ex hac parte iussit dari quinquagesimam partem Leuitis, & ex illa militum quingentesimam partem Sacerdoti magno: vtraque partitione facta secundum numerum Iobilei,
Psalm. 35. per quem fiebat propitiatio pro hominibus ac bestiis. Iuxta illud Prophetæ: Homines & iumenta saluabis. Bestiales enim fuerunt qui scortati sunt filias. Sacerdotibus igitur data fuit vna portio decem Iobileorum, quia ipsis tenentibus vicem Dei, dabatur aliquid Iobilei Iobileorū. Leuitis autem dabatur quinquagesima pars simplicis Iobilei, quæ omnia nota sunt scientibus rationem ipsius Iobilei.

88 Cur decretum est in cœlo quòd nomen Hamalech deleatur è terra
Deuter. 25. in perpetuum? Nónne (vt alibi diximus) Hamalech natus ex concubina, & Hesau infecto tantùm veneni suscepit, vt locū Diaboli teneat, & pro Diabolo habeatur, cum quo nullum est nobis incūdum fœdus, nulla pax cōtrahenda, sed perpetua pugna habenda? Et hoc, vt conformes simus exē-
Exodi 17. plari supramundano Mosi demonstrato, qui in Exodo ait (vt habetur in veritate literæ) quòd manus stat semper super sede יה Iah pugnans contra Hamalech à generatione & generationem. Hinc Saul expulsus fuit à regno, & eiectus à facie Dei, quia indulsit rebus Hamalechitis, nec potuit
1. Reg. 15. oblatione animalium ipsorum Deum placare, vt in primo Regum volumine legimus.

Genes. 6. 89 Cur reiectus fuit mundus tempore diluuij, adeò vt pœnituerit Deū fecisse genus humanum? Nonne, quia fœdati & coinquinati erant omnes in omni cogitatione, in corpore, & in operibus? Hinc scriptum est: Cun-
Ibidem cta cogitatio hominis intenta erat ad malum omnibus diebus. De corporibus autem dicitur: Omnis quippe caro corruperat viam suam. Et iterū: Corrupta est terra coram Domino, & repleta iniquitate, & rapina & immunditia a patre immunditiæ Diabolo, qui miserat milites suos ad filias hominum, vt commiscētes se eis totum genus humanum inficerent: qui quidem mali spiritus dicuntur בני אלהים bene Elohim. Pro quo vulgata

traductio habet filij Dei. Et ab his grauidatæ filiæ hominũ genuerunt (vt inquit textus) potentes & famosos, in malo videlicet.

90 Cur reiecta fuit turba Israelitica, & sepulta in deserto? Nónne assignatur ratio à Deo in libro Numerorum dicente: Omnes homines qui vi- Numer. 14.
derunt maiestatem meam, & signa quæ feci in Ægypto & in solitudine, & tentauerunt me pluries, nec obedierunt voci meæ, non videbunt terrã pro qua iuraui patribus eorum: Sed vnde hoc? Nónne, quia infecti fuerũt à Diabolo per idolum quod erexerunt in deserto? Vnde nudati sunt vestimentis nuditatem & fœditatem ipsorum cooperientibus, vt suprà dictũ est. Hinc docemur, quòd omnes qui erigunt idolum pecuniarum, siue cu- Ephes. 5.
piditatis quæ est idolorum seruitus, aut ventris, aut cuiuscunque generis idolum Deus abhorret & reiicit. Propterea dicebat Propheta: Multiplicarunt idola sua (pro quo traductio communis habet: Multiplicatæ sunt Psalmo 15.
infirmitates eorũ) post ipsa scilicet idola accelerauerunt, vel cucurrerunt. Ipse autẽ Propheta spiritu Dei afflatus, & Deo co[illegible]rmis, subiungit. Nõ congregabo conuenticula eorum de sanguinibus, i. nõ ero in huiusmodi Ibidem
conuenticulis secundum carnem, sanguinem & Diabolum factis, & Deo inuisis, nec memorabo nomina illorum labiis meis.

91 Cur Hebræi fuerunt toties reiecti, & in captiuitatẽ abducti: Nónne propter inquinamenta suscepta per idolatriam, quam sæpè commiserunt consecrantes & initiantes filios & filias, & seipsos dæmoniis & idolis: sicut in libro Numerorum scriptum est: Vnde canit Dauid: Initiati sunt Be- Numer. 25.
elphegor, & comederunt sacrificia mortuorum. De quibus Isaias aper- Psalmo 1[illegible].
to sermone ait: Confundentur ab idolis quibus sacrificauerunt. Et Iere- Isaie. 1.
mias ait: Facta est terra vestra in desolationem, stuporem & maledictum: Ierem 1.
propterea quòd sacrificaueritis idolis, & peccaueritis Domin[illegible].

92 Quo veneno aut quo genio abducti Israelitæ, tam fa[illegible]le idolis sacrificabant? An, quia cuncta cogitatio hominis prona est ad malum, vt in Genes. 6
Genesi dicitur? An, quia conterranei erant multis idolatris, à quibus discebant cultum idolatriæ? An, quia Diabolus prædominabatur mundo, nondum foras eiectus à Christo, & cogebat quodammodo mort[illegible]les ad idolatriam? An quia voluptatem quandam à malis spiritibus immissam sentiebãt? sicut solent sentire Magi, Necromantici & fa[illegible]cinatrices mulieres: quæ quidem voluptas mẽtem eorum furabatur, non minus quam so- Ethicor. 7.
let facere Venus, vt scribit Aristoteles de mente Homeri.

93 Cur præcipuè repudiantur & reiiciuntur diuites, & qui seruiunt auaritiæ? Nonne (vt ait Paulus) quia auaritia est idolorũ seruitus. Hinc Sal- Ephes. 5.
uator dixit. Facilius est camelum per foramen acus transire, quàm diuitẽ Matth. 19
intrare in regnum cœlorum. Quod [illegible] aliis verbis Isaias [illegible].
Væ qui coniungitis domum domui, & agrum agro copul[illegible] (vt vi[illegible]licet Isaie 5.
ditemini) qui[illegible] (vt habi[illegible]rt) dilatauit infernus animam su[illegible], & [illegible]
os suum absque vllo termino, & illuc d[illegible] fortes, [illegible] & gloriosi [illegible] hoc? An, quia huiusmodi occupãt [illegible] q[illegible]a
[illegible] Mammonæ diuitiarum dom[illegible]? Hi[illegible] enim [illegible]n

possunt habere partem cum Deo, vt summa veritas perhibet, dicens: Nó
Matth. 6 potestis Deo seruire & Mammonæ. Sed quid dicemus de Dauide, Abraham & aliis diuitibus Deo gratis? An, quia isti non susceperant diuitias à Mammona, indebitè videlicet occupâtes, quod proximorû est, sed à Deo vniuersorum Domino? An, quia possidebant diuitias, & non possidebantur?
Psalmo 61. Iuxta id quod Propheta docet, dicens: Diuitiæ si affluant, nolite cor apponere.

Leuit. 7. Deuter. 12. 94 Cur sanguis prohibetur tanquam immundus, non solùm in sacris, sed etiam in cibo mortalium? Nónne ratio assignatur à Deo, quando prohibuit esum sanguinis in Leuitico & Deuteronomio, vbi ait: Caue ne san-
Ibidem. guinē comedas, quia sanguis pro anima est? Vel (vt habet veritas Hebraica) quia sanguis est ipsa anima. Quod melius declarat, subinferens: Non comedas animā cum carne, ne videlicet immixta anima animalis, & transmutata in substantiā hominis, deturpet animā ipsius & in bestialem vertat, & ne priuetur Deo, cuius sola anima intellectiua aut rationalis (vt dicunt) capax est. Hinc in Leuitico subnectitur: Omnis anima quæ ederit sanguinem, peribit vel incidetur (vt habet veritas literæ de populo suo. Quod idem est, ac si diceretur, incidetur à corpore Ecclesiæ, tanquā membrum putridum, nec viuificabitur à vita illa diuina, quæ totū corpus Ecclesiæ suæ tam militantis quàm triumphantis viuificat.

1. Para. 22 & 28. 95 Cur effusor sanguinis ab administratione altaris, & rerum sacrarum repellitur? Nónne, quia dixit Deus Dauidi. Non ædificabis mihi templū,
3. Reg. 2. quia multum sanguinem effudisti? Sed nónne Salomon iussit interfici A-
Numer. 65. doniam, Ioab, & Semei, veruntamen ædificatio templi fuit ei demandata? Nónne etiam Phinees eò quòd zelo Domini occidit Zambri concumbētem cum Cozbi Madianite, meruit tam sibi quàm semini suo pactum sacerdotij sempiternum? Et si lege reiiciuntur huiusmodi ab administratione sacrorum, quomodo possunt fieri habiles per pecuniam & Mammonam iniquitatis? Nó quippe effusio sanguinis (vt ex Scriptura colligimus) reddit hominem inhabilem ad ministrandum sacra, sed effusio innocentis sanguinis, qui clamat ad Deum de terra: sicut de sanguine Habel à
Genesi 4. Chain effuso legitur. Quia igitur Dauid bellator & effusor multi san-
2. Reg. 12. guinis facilè potuit effundere sanguinem innocentem (sicut saltem in Vria Ethæo & militibus eius contigit) ab ædificatione templi prohibitus fuit.

96 [redacted]

Actor. 15.

Ibidem 10.

Deuter. 12.

Virgilius.

[redacted] Ptole in 1. quæstri.

[redacted] Deut.22

97 [redacted] Mat.15

[redacted]

98 Cum omnia(vt ait Apoſtolus) mundentur in ſanguine, cur ſanguis immundus & prohibitus habetur? Nónne (vt Sapiens ait) puniri debet vnuſquiſque in iis,per quæ peccauit? Cùm igitur caro & ſanguis ſint præcipui peccatorũ fomites: nónne per effuſionem ſanguinis & caſtigationem carnis,debet expurgari peccatum? Sed in antiquo & figuratiuo teſtamento, expurgatio fiebat per animalium ſanguinem figuratiuum, in meliori verò teſtamento,expurgati ſumus per ſanguinem capitis noſtri Chriſti,& martyres multi per ſanguinem proprium, commixtum tamen ſanguini Chriſti. Vnde non comedendus nec ſuſcipiendus eſt ſanguis animalium, & multò minus humanus,ſed potius effundendus. Heb.9 Sap.11

99 Cur Chananæus fuit adeò inuiſus Deo, vt Iſrael victor eſſe non potuerit,niſi emiſſo voto, de ipſo penitus delendo? An id fuit quia maledictus erat ab Auo Noch? Sicut ſcriptum eſt. Maledictus Chanahan, ſeruus ſeruorum ſit fratribus ſuis. An(vt nõnulli ſentiunt) aliter interpretandum eſt illud verbum החרמתי hacharamti, ideſt conſecrabo? Nam חרם Charam ſignificat exterminauit,anathematizauit,& conſecrauit. Sed(ni fallor) verum ſenſum eſt ꝙ totum fuerit de ſubuerſione: cum ſubuerſi fuerint. Hinc enim(vt ad myſticum ſenſum veniamus) docemur, quòd attendentes auaritiæ(denotati per Chananæos,qui negociatores interpretantur) reiiciuntur à Domino. Iuxta illud Apoſtoli. Qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem,& in laqueum Diaboli,& deſyderia multa inutilia & nocua: quæ mergunt homines in interitum & perditionem. Radix enim omnium malorum eſt cupiditas: quam quidam appetentes errauerunt à fide. Num.21 Gen.11 1.Tim 6

100 Cur damnatur aratio terræ in boue & aſino? An vt iugum ſit ex paribus? Sed nónne dicit Apoſtolus. Nunquid Deo cura eſt de bobus? Vt ſci- Deut.22 1.Cor.9

licet de[redacted]ro cæteris animalibus. Est enim Deo cura de bobus, vt [redacted], & pascat. Iuxta [redacted] veritas. [redacted] litans Deo (ipsi videlicet [redacted] se negocii[redacted] *(Sap.6; Mat.6; 2.Tim.2)*

SECTIO II. DE FABRICA TABERNACVLI ET ORNAMENTO SACERDOTIS.

101 CVR Deus iussit fieri arcam, seu tabernaculum? An forte indigebat hospitio aut tabernaculo ille, de quo dicitur. Cœli cœlorum te non capiunt? Non quippe. Sed annuit Mosi ipsum habere desyderanti. Nam quamuis promisisset Deus Angelum suum, in quo & nomen suum posuit (vt in Exodo legimus) tamen hoc non contentus Moses petiit Dei præsentiam, dicens. In quo scire poterimus ego & populus tuus, inuenisse nos gratiam in conspectu tuo, nisi ambulaueris nobiscum? Nisi enim tu precedas, ne educas nos è loco isto. Hac igitur de causa, vt cum ipso Mose & cum populo moraretur Deus, iussit fieri tabernaculum instar cœli, quod sedes Dei est, & terræ, quæ est scabellum pedum eius: vt ipsemet testatur. Quæ omnia ostendens Mosi, dum esset in monte ieiunus quadraginta diebus & quadraginta noctibus, dixit ei. Inspice, & fac secundum exemplar, quod tibi in monte monstratum est. In quo quidem tabernaculo habitauit, non ipse Deus, qui termino aliquo concludi nequit, sed numen eius, aut splendor gloriæ suæ per Angelum ibi residentem. Qui Angelus (vt secretiores theologi asserunt) Mitatron fuit, qui & princeps facierum dicitur. *(Exo.25; 2.Par.6; Exod.23; Ibid.33; Isa.66; Exod.25; Sec.Theo.)*

102 Qua forma & qua proportione facta fuit arca? Nonne (vt scribunt antiqui theologi, & inter alios author libri Portæ lucis) mundus, tabernaculum, templum Salomonis, corpúsque humanum, eadem mensura, eadémque proportione fabrefacta fuerunt: vt par & conueniens vnúquodque illorum habitaculum Dei esset? Hinc & ciuitas suprema, vbi Deus inhabitat, mensurata dicitur mēsura hominis: quæ est Angeli. Habitat enim Deus in cœlo & in terra, ea implens: vt per Ieremiam ait. Habitauit in tabernaculo: vt ipsemet pollicitus est, dicens. Ponam tabernaculum meum in medio vestri, & ambulabo vobiscum. Habitauit in teplo Salomonis, vbi voluit fuit in caligine. Habitat etiam in vnoquoque iusto. Nam Sapiens ait. Anima iusti sedes est sapientiæ. Et Paulus. Templum Dei sanctum est: *(Ant.Theo. Porta lucis; Apoc.21; Iere.23; Leuit.26; 2.Par.8; Sap.7; 1.Cor.3)*

quod estis vos. Et quia Deus non vult habitare, nisi in locis concinnis: Ideò omnia hospitia vult esse commensurata eadem, & hac quidem concinnissima proportione.

103 Quomodò Deus immensus in habitaculo mensurato, & concinnis proportionibus fabrefacto capitur? Nónne (vt sæpe dictum est) ipse Deus implet cœlum & terram in ipsis habitans: sicut anima replet omnia membra in eis habitans tota, & in vno quoque illorum? Nam Peripatetici dicunt, quod anima est tota in toto, & tota in qualibet parte. Nec tamen anima sic concluditur in aliquo membro, aut in toto corpore, quin extra corpus velle, intelligere & operari possit. Vnde capitur, sed non concluditur. Sic Deus capitur à suis hospitiis: nec tamen concluditur, quin sit vbique, & vltra omnem locum, omnia continens. An in habitaculis istis erat per intelligētiam, per quam operabatur, ac si ipse operaretur? Sicut enim homo per tubam aut fistulam emittit flatū & vocem: Sic Deus per Angelos tanquàm per turbas emittit virtutem suam, intonans & operans

104 Cur arca nouem palmis, vel cubito & dimidio in altitudine consummatur? An, quia ea mensura videbatur sufficiens? An, cum mysterio id esse factum non dubitantes dicemus, quòd, cum cubitus sex palmos contineat, cubitus & dimidium continet nouem palmos: in quos diuisa erat altitudo arcæ sic distinctis palmis, vt quilibet illorum suo colore refertus (sicut aliqui Sapientes asserunt) repręsentaret suum cœlum, & nouem palmi repręsentarent nouem orbes mobiles, planetas videlicet septem, signiferum cœlum, & primum mobile? Nec enim de chrystallino cœlo in scriptura, aut apud Astronomos & Sapientes fit mentio. Vnde relinquemus hoc cœlum crystallinum vulgo: quod sine scriptura & ratione mouetur. Exo. 25

105 Cur coopertorium arcæ iussum fuit non ex ligno sed ex auro fieri? Nónne, vt repræsentaret illud supremum cœlum, quod empyreum vocāt? Quod quidem cœlum est immobile & capax spirituum, & Dei in primis. Et hoc, velut coopertorium, ambit omnes alios cœlos, sydereos videlicet & primū mobile: differtq; ab aliis in materia: sicut denarius differt ab aliis numeris. Nam ipse est terminus omniū numerorū & principiū omnium denariorū. Sic cœlū est finis rerum corporaliū, & principium spiritualiū: & inter omnia corporalia tenet principatū: sicut aurum inter omnia metalla. Hinc iussum fuit coopertorium, ipsum repræsentans, ex auro cōfici. Ibidem

106 Cur voluit Deus arcā fabricari ex lignis Settim: & quod lignū erat illud? Nónne omnes fermè Hebæi consentiunt lignū illud fuisse cedrum: sed denominatum settim à loco vbi natum erat? Non enim adhuc deuenerant ad Libanū cedris quamplurimis & pulcherrimis refertum. Ex cedro igitur voluit Deus habitaculum suum fieri, quia imputrescibile lignū est, non nodosum, sed lene totum. Hinc & per Salomonem sapientissimū ex eisdem lignis compactū fuit templum. Quæ quidem ligna habuit ab Hiram Rege Tyri, qui præsidebat monti Libano, qui inter Damascum & Berytum situs est per transuersum: sed quò ad oram maritimam à Sidone & Tyro trahit originem: séque extendit vsque ad Maronitas vel Chaldæos. Exod 25 3. Reg. 5

Qui Libanus (vt alibi diximus) syluam illam supramundanam significat: vbi plantatæ sunt arbores rationales, figuratæ per cedros. Quæ arbores rationales cùm sint Dei sedes & templum: Hinc habitaculum eius ex cedris fieri iussit.

Sap. 7 1.Cor.3

Exod.25 Mal.2

107 Quid Cherubini gemini supra coopertorium arcæ positi? An Cherubini sacerdotes significabât: de quibus in Malachia dicitur. Labia sacerdotis custodiunt sciẽtiam: quia Angelus Domini exercituũ est? Sed nónne sacerdotes adinueniebant propitiationem per Cherubinos? Aliud ergo erat sacerdos propitians, & aliud Cherubini, per quos fiebât propitiationes. An igitur duo Cherubini significabant duplicem naturã illius, qui factus est propitiatio pro peccatis nostris (vt Iohannes ait) & in cuius nomine tantũmodò oportet homines saluos fieri: vt Petrus perhibet? Quæ duplex natura bene effigiata est per Cherubinos. Nam Cherub (vt R. Mosi Ægyptio placet) est pictura rerum diuinarum: vt supra quoque tactũ est.

1.Ioan.2 Acto.4 R. Moses Aegyptius.

108 Cur sancta sanctorum erant in interiori tabernaculi parte? Nónne cor, vbi potissimè residet anima, est in interiori & media parte corporis? Ideò sicut anima, quæ in toto corpore est, præcipue in corde residet, & inde per sanguinem & vitales spiritus in totum corpus vitam diffundit: Sic etiam Deus habitans in medio tabernaculi, quod figebatur in medio castrorum (vt supra dictum est) diffundebatur in totum exercitum. Et hoc per sacerdotes & Leuitas, tanquàm per spiritus quosdam vitales: vt expresse canit Psalmographus, qui hunc influxum describit sub nomine vnguenti, dicens. Sicut vnguentum in capite, quod descẽdit in barbam, barbam Aharon. Et inde, scilicet per Sacerdotum manus ad quosusque minimos, & plebeios, per fimbriam vestimenti denotatos. Eadémque est ratio de capite & corde: cum vtrobique anima potissimum resideat. In quo autem præcipue, Philosophorum & Medicorum lis adhuc sub iudice est.

Psal.132

Exod.26 Pro.8 Psal.15 Rom.15

109 Cur iussit Deus arcam & tabernaculum variis ornamentis & coloribus exornari? An, quia Deus oblectatur omnibus suis creaturis? Iuxta illud Sapientis. Ludens vel arridẽs in orbe terrarũ, idest in omnibus creaturis, in eo contentis. Sed, cum Deus non oblectetur bonis exterioribus (vt iam dictum est) nónne restat, vt omnia, quæ scripta sunt, ad nostrã doctrinam (vt Paulus inquit) scripta sint? An igitur vt per ornamentũ huius habitaculi, ad diuini hospitij discamus quomodò nos ipsos disponere debeamus in templum Christo & Deo conueniens, hæc scripta sunt? E quibus longum esset singula referre. Vnde suis locis aliqua vel pauca explicabimus. Erat enim tabernaculum sub diuo, ventis, imbribus, & aliis alterationibus expositum: sicut vidimus in templo Salomonis. Quæ pars repræsentat hunc mundum inferiorẽ, omnibus alterationibus expositum in quo Deus tenet pedes: & tẽplum, quod (teste Paulo) sumus nos, signat sensus exteriores, & omnes vires operatiuas, quæ turbâtur erga plurima. Extabat autem sanctum sanctorũ coopertorio & vmbella obrectũ, & ab omnibus alterationibus semotum: sicut & in tẽplo videtur, & in machina mundi. Et per hoc repræsentatur cælum: sed in templo humano cor &

Isa.66 1.Cor.3

cerebrum:ad quę collectus homo potest sine alteratione vacare Deo,electa optima parte cum Maria. Luca 10

110 Ad quid vmbella ex pelle arietum & caprarum multiformi? Nónne hæc erat(vt dictum est ad obtegendum sancta sanctorū? Ex variis autem coloribus confecta erat:vt indicaret colores supramundanos, à quibus hi inferiores traxerunt originem, vmbræ existentes ipsorum verorum colorum:vt Plato in Timæo & Phædone docet:de quibus etiam Ezechiel innuit. Vnde docemur, quas virtutes habere debeamus per ipsos colores designatas. Coccus enim iustitiam seueram & rigiditatē:hyacinthus contemplationem,& Dei cultum:byssus pietatem, clementiam atque misericordiam:purpura verò gratiā Spiritus sancti signat:vt in secretiori Theologia docemur. Pelles autem caprarū & arietū dextram & sinistram Dei effigiant. Hinc non sine causa Christus dixit oues in dextra, hædos autem in sinistra collocandos:vt in secretiori Theologia amplissimè scribitur. Exod.26 Plato. Ezec.1 & 10 Mat.25

111 Cur & velum portarum pari modo ex diuersis coloribus fieri demādatur(Nónne Iohannes scribit portas templi vel ciuitatis supernæ sic dispositas, vt tres sint ad Orientem,totidem ad Occidentem:& eodē numero portę Aquilonares & Australes distributæ sint?Hinc & vela portarum, facies & regiones mundi sequentium,quatuor supranominatis coloribus distinguebantur. Est enim coccinus vel rubeus color Aquilonaris: byssinus Meridionalis:hyacinthinus Occidentalis:& perpureus Orientalis. Exod.26 Apoc.21

112 Significánt ne aliud isti quatuor colores?Nónne sunt & alij,qui per hos colores elementa descripta esse opinati sunt?Nec ab re.Nam terra est byssini coloris, ignis coccini, aer hyacinthini: aqua verò supramundana, maxime quæ nobis communicatur, purpurea est: vt à Zohar discere possumus. Sapientia, enim diuina (quam aquam supramundanam alibi esse diximus) dum est in filio, nobísque non communicabilis, aquea est: vt verò communicabilis, est purpurea & in Spiritu sancto. Hinc non sine mysterio dixit Christus. Multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare:quia nemo videlicet nouit filium nisi pater. Cùm autem venerit ille spiritus veritatis,docebit vos omnem veritatem.Elementis itaque, ex quibus omnia fiunt, satis congrua ratione accommodantur hi quatuor colores,toties repetiti. Zohar. Ioan.16 Mat.11

113 Cur multa fieri iussa sunt ex purpura?Nónne,quia in omni opere illo exquirebatur gratia sapientiæ diuinæ & Spiritus sancti:qui dicitur omnium artifex,& omnem habens virtutem? Decuit,enim vt, sicut ipse fuit opifex & artifex maximi tabernaculi Dei,idest cœli & terrę, & totius machinæ huius,(vnde semper sub nomine Elohim inducitur in descriptione fabricę omnia faciē:)sic etiā esset huius tabernaculi parui opifex:vt docemur in Exodo,vbi tractatur de opificibus,quib⁹ hæc fabrica cōmissa fuit. Exod.28 Sap 7. Exod.31

114 Cur demandata fuit fabrica duobus illis opificibus, Aholiab & Bezaleel?Nónne quia capaces erant Spiritus sancti omnium artificis? Sicut in textu tangitur,vbi dicitur. Ecce vocauit ex nomine Bezaleel filium Vri, & impleui eū spiritu Dei,sapientia,intelligentia,& scientia,in omni opere Ibidem

excogitando: quod ex auro, argento, ære & marmore, gemmis & diuersitate lignorum fieri potest: dedique ei socium Aholiab filium Achisamach. Bezaleel enim vmbraculum Dei interpretatur. Et bene virtus diuini vmbraculi interesse debuit ad fabricandum tabernaculum & vmbraculum, in quo habitare debebat Deus. Datus autem fuit ei in socium Aholiab, qui protectio patris dicitur: vt innueretur arcam & tabernaculum esse quandam protectionem Dei patris circa populum suum.

115 Cur multa vario opere (iussu Dei) expolita fuerunt: Nónne, quia pulchritudo resultat ex variis rebus, concinnis & debitis proportionibus correspondentibus? Vnde docent Peripatetici pulchritudinem resultare ex partibus bene proportionatis in toto. Sed, cùm Platonici sublimiores ingenio & doctrina aliunde indagauerint hanc pulchritudinem, quid ipsi decernant in hoc pulcherrimo opere conficiendo, consulendi sunt. Dicūt enim quòd sicut vnum est ens, à quo omnia entia, & vnum bonum, à quo omnia bona, & vnum iustum, à quo omnia iusta: sic etiam est vnum pulchrum à quo omnia pulchra: illúdque pulchrum Deus est: & à Dauide & ab Isaia vocatur תפארת Tipheret: quod gloria, decor & pulchritudo interpretari potest. Qui Deus licet vnicus sit, principium tamē est omnium varietatum & pulchrorum: ad quem repręsentādum totum opus arcę & tabernaculi, quantuncunque varium, contendebat. Hinc docemur non tantùm ex tabernaculo, sed ex tota lege disponi: vt non tantùm in potentiis & viribus, sed etiam in omnibus operationibus, Dei imaginem & similitudinem, à principio nobis radicitus condonatam exprimamus.

Peripate. Platonici.

Heb. 9 116 Cur in arca recondebantur virga, manna, & tabulæ legis? Nónne per hoc innuitur, quòd tabulæ legis in arca, idest in corde nostro collocandæ sunt: vt omnia à nobis gerenda regulis ipsius legis dirigantur? His autem addita erat virga Aharon. Vnde innuitur, quòd virtus & potestas sacerdotalis sit & ipsa cum lege collocata in corde: qua semper offeramus nos Deo in hostiam viuentem sanctam & immaculatam, Deóque placentem: vt docet Apostolus. Adesse quoque debet melius manna quàm legale ille videlicet cibus & panis vitæ, quem (docente Christo) à patre continuę petere debemus, dicentes. Panem nostrum quotidianum da nobis hodie. Sine quo cibo & gustu viuere nequit homo vita illa meliori, per quam deuenimus ad æternam.

Rom. 12

Matt. 15

Exod. 25 117 Quid innuit candelabrum illud luminis, quod tanto artificio fieri iussum est? Nónne maximi momēti est candelabrū illud cum tribus lucernis ex vtraque parte? Quod (ni fallor) innuit non tantū lampadem hāc solarē, quæ videtur cū tribus planetis superioribus, & tribus inferioribus, veluti ex vtroque latere solis: sed solem supramundanum: qui (vt in theologia antiqua docetur) tres habet lucernas ex latere dextro, & tres ex sinistro. A quo sole supramundano omnis influxus in hanc machinā inferiorē per solem & duos ternarios planetarū, ipsi soli ex vtraque parte astantiū venit. Et sicut sex planetæ lumen suscipiūt & virtutē à sole: pari modo & planetæ supramundani, lumen & vim suscipiunt a sole illo diuino, vbi

collocatum est nomen illud magnũ quadrilirerum : à quo (vt secretiores theologi docent)insurgunt nomina illarum sex lucernarum,tanquàm rami ex trunco.Sicuti ex figura ipsius candelabri depræhendi potest. Sec.Theo.

118 Cur tanta serie describuntur calami,cyphi,sphærulæ,& lilia vel flores ex ipsis procedentes? Nónne (vt scribit Bachaie) vt denotetur omnia virtute illius solis germinare, florescere, & fructificare? Nam per cyphos sex, designantur fœcunditates ab illa lampade suprema procedentes, inquantum sunt in illis supramundanis circulis: per sphærulas verò & vasa, ea fœcunditas, quæ est in sex syderibus collateralibus solis : per flores autem vel lilia,designantur ipsi effectus,qui in rebus inferioribus particulariter explicati reperiuntur. Vnde, si sol hic nobis visibilis, pater vitæ dicitur:nónne multò melius ille,à quo hic sol vim suscipit? Et sicut omnes illi calami cum cyphis,sphęrulis & floribus radicati erant & firmati in vno & eodem hastili:sic & virtus luminum syderum cœlestium,& supramundanorum fundata est in eodem hastili:quod per medium transiens, arbor vitæ sita in medio paradisi,à Sapientibus nominatur. Exo.25 R.Bachaie.

119 Cur candelabrum illud totum iussum fuit fieri ductile? Nónne, vt vnicum & integrum repræsentaret exemplar : quod & si in multa partiri videtur,nunquàm tamen ab vnitate sua recedit? Nam ea est dignitas diuinorum numerorum,vt quantumuis multiplicati, nunquam ab vno recedant.Hinc Zohar,verus antiquæ theologiæ splendor, cùm de enumeratis in archetypo sæpius repetat(vt occurrit)semper subiungit. Et omnia sunt vnum.Cuius vnius virtus veluti quadam deductione extenditur in diuersa. Hinc Apostolus,postquam varia dona diuersis distributa enumerauit, subinfert.Hæc autem omnia operatur vnus atque idem spiritus, diuidens singulis prout vult. Et paulò superius. Diuisiones gratiarum sunt: idem autem Deus: & diuisiones ministrationum sunt, & operationum : idem autem Dominus,qui operatur omnia in omnibus. Exod.25 Zohar 1.Cor.12.

120 Cur vasa tabernaculi ex variis metallis fieri iussa sunt? An, vt conuenirent illis, ad quorum vsum vasa illa fiebant? An (vt allegoriam concẽdamus)vt per varia metalla attraheretur varius supernorum influxus? Notissimum enim est metalla vim habere à syderibus,non confusè, sed vnunquodque à suo sydere. Aurum quippe vim habet à sole, argentum à luna,æs à Ioue: plumbum à Saturno : & cætera huiusmodi. Nec minus conueniunt ipsa metalla cum supramundanis numinibus,quibus per septem spiritus (vt alibi dictum est) sydera hæc cœlestia respondent. Vt igitur ab vnoquoque illorum vis & influxus attraheretur, iussa fuerunt non tantùm vasa, sed altaria fieri ex diuersis materiis, superis conuenientibus. Quæ omnia abstulit Christus, quãdo in Cruce positus omnia ad seipsum traxit: vt ipsemet prædixerat. Exod.25 et 27 Ioan.12

121 Ad quid ordinatæ sunt phalanges,quas nostri vectes dicunt? Nónne ad portandam arcam : vt in textu innuitur? Sed cur de lignis settim & opertæ auro?Nónne duæ palangæ portantes arcam, duos affectus significant:qui portant arcã cordis,ad quodcunque opus peragendũ:de quibus Exod.25 August.

inquit Augustinus. Ad omne recte factum amor & timor ducit. Ad omne peccatum amor & timor ducit. Viuas male, ama mudum & time mundum. Viuas bene, ama Deum & time Deum. Ex eis itaque lignis, ex quibus Arca cófecta est, affectæ sunt palangæ: quia affectus isti sunt naturæ ipsius Arcæ, scilicet cordis. Nam à corde exit amor, exítque timor, quando videlicet sanguine diminutum est. Habens enim magnum cor (vt Peripateticorum Dux ait) est timidus: quia tarde repletur sanguine. Obtectæque esse debent auro, ex quo pauimentum supernæ ciuitatis constat: vt Iohannes scribit. Vnde innuitur, quòd isti affectus penitus debent esse cœlestes. Alioquin (vt dictum est) non ad bonum, sed ad malum deducerét. Inserique debent palangæ in quatuor circulis aureis. Vnde intelligitur, quòd ex quacunque plaga vel angulo cordis isti affectus ipsum cor in Deum portare debent.

Aristo. de partibus anim. c. 4
Apoc. 21

122 Cur iubetur, vt nunquàm istæ palangæ ex annulis extrahantur? An, vt semper parata esset arca, vt portaretur? cum esset (vt Hebræi dicunt) tabernaculum illud Sachinæ, idest diuinitatis vagum. An (vt allegoriam prosequamur) inde docemur nunquàm amouendos esse hos affectus ab arca cordis? cum semper Deum diligere debeamus. Sicuti exquirit ipse Deus per Malachiam, dicens. Si ego Dominus sum: vbi est timor meus? Si ego pater sum: vbi est honor & amor meus? Hinc habemus præceptum ipsius Dei. Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, ex tota anima tua, & ex omnibus viribus tuis. Et iterum. Dominum Deum tuum timebis, & illi soli seruies.

Exo. 25
Hebræi.
Mala. 1
Deut. 6
Ibidem

123 Altare lapideum cur fieri iubetur ex lapidibus non sectis, amoto penitus omni ferro: vt in Exodo dicitur? Nónne, quia ab altari remota esse debet omnis ferrea vis? cum altare ordinatum sit, vt in ipso Deus reddatur placatus, mitis atque benignus in nos. Qua ratione etiam ab omni fabrica templi (vt suprà disseruimus) ferramenta fuerunt seclusa: Vt in tertio Regum volumine legimus: Vbi dicitur. Securis & malleus & omne genus ferramenti nó sunt audita in domo Domini, dum fabricaretur. Sed, cum templum confectum esset ex lapidibus quadratis (vt vidimus in parietibus porticuum) quomodò fuerunt secti & quadrati lapides illi sine ferro? Nónne dicunt Hebræi, quòd vtebantur verme illo, qui lingua eorum dicitur שמיר Samir: quo scindebant omnes lapides? Sicut smerillo aut magnete vitrum mirabili facilitate scinditur. Quo verme poterant vti illi artifices tabernaculi & altaris, in omnibus huiusmodi periti & sapientissimi: vt dictum est. Multum enim valet medium accommodatum in sacris: sicut instrumentum pro qualitate opificij fabricandi dispositum. Hinc ad abluendas animæ maculas ordinata est aqua: & ad pascendum panis, tanquam instrumenta & media, vel sacramenta veræ aquæ, & veri cibi.

Exod. 20
3. Reg. 6
Hebræi.

124 Cur iubet Deus ne ascendatur ad altare per gradus? An (vt lex subinfert) ne reueletur turpitudo sacerdotis? Sed, cùm tenerentur ipsi sacerdotes portare femoralia (vt alibi legimus) quod periculum erat reuelandæ turpitudinis? An igitur (vt ad allegoriam veniamus, & figuram, qua omnia

Exod. 20
Ibid. 28

omnia patribus conting<bāt) ie altius aſcendentes mente & curioſa per- *1. Cor. 10.*
ſcrutatione, quàm deberent ſacrificiorum rationes pauciſſimis & forſitā
nullis reuelatas inueſtigare volentes deficerent, & turpitudinem ignorā-
tiæ ſuæ oſtenderent? Nam(vt Sapiens ait) ſicut, qui multum comedit mel, *Prouer. 25*
non eſt ei bonū: ſic, qui ſcrutator eſt maieſtatis, opptimetur à gloria. Mul-
ta enim ſunt in ſacrificiis ordinata, quorum non poteſt reddi ratio: vt ali-
bi dictum eſt. Ideò non inueſtiganda per aſcēſum & eleuationem per gra-
dus ſignatam.

125 Cur iuſſum fuit fabricari altare aureum? Nónne vt in ipſo adolere-
tur incenſum(vt ex diuerſis ſacrorum eloquiorum locis colligimus) erigi *Exodi 40.*
iuſſum fuit altare illud aureum, iuxta menſam panum propoſitionis, hac
lege, vt quandocunque accendebantur lucernæ candelabri aurei, tunc e-
tiam adoleretur incenſum ſupra altare aureum? quod tam profundi my-
ſterij eſt, vt vix explicare poſſimus. Aurum enim ab Aquilone veniens(vt
Iob perhibet) iuſtitiam Dei ſeueriſſimam indicat, quæ à tribunali Aquilo- *Iob 37.*
nari procedit: lux verò à Meridie veniens pietatem ſignat & patrem miſe-
ricordiarum, qui lucem illam inacceſſibilem habitat. Vt igitur contempe-
retur ſeueritas illa magna iuſtitiç Dei, per aurum denotata, iubentur in ſa- *1. Timo. 6.*
ctis eodem tempore ſimul accendi lucernæ candelabri aurei, & accendi
ignis in thuribulo aureo ſupra altare aureū, vt adinueniatur propitiatio.
Nam niſi ſeueritas illa leniretur pietate, nullus in cōſpectu Dei ſtare poſ-
ſet. Iuxta illud Prophetç: Non intres in iudicium cum ſeruo tuo Domine, *Pſalmo 142*
quia non iuſtificabitur in conſpectu tuo omnis viuens. Nec corporea tē-
perant diuina, ſed ſigna ſunt rerum diuinarum. Quibus ſignis Deus coo-
peratur, ſicut patet in omnibus ſacramentis, quæ ſunt ſigna rerum ſacra-
rum, & ſymbola habentia cum ſacris & diuinis, vt notum eſt illis, qui ca-
tenam Platonicam norunt.

126 Quot altaria in lege iuſſa ſunt fieri, & ad quid? Tria(ni fallor, & fal-
li nón credo demādata ſunt: quamuis non ſanè intelligentibus plura vi-
deantur. Vnum enim eſt altare illud aureum de quo nuper dictū eſt. Alte-
rum verò ligneum ære munitum. Vnde aliquando dicitur altare æneum,
& hoc terra replebatur: vnde nominatur aliquando altare terreum. Ter-
tium verò lapideum, & hoc quoque terra replebatur. Ligneum autem fa
ctum fuit pro tabernaculo vago & portatili. Lapideum verò fecit Salo-
mon in templo lapideo & ſtabili, & vtrunque iſtorum pro adolendis ſa-
crificiis erat. Et illud cooperimētum æneum licet valdè ſubtile fuerit, nū-
quam tamen aduſtum vel conſumptum fuit, præſeruatum quidem eo mi-
raculo quo & locus ſacrificiorum à muſcis. Nulla enim muſca (vt aſſeri-
tur) vnquam viſa fuit, vbi ſanguis animalium fundebatur, quò ſolent mu-
ſcæ confluere, & inde generari. Quo miraculo læti Hebræi, irridebant
Chaldæos & Allophylos, in quorum ſacrificiorum loco ſolebant abun-
dare muſcæ. Hinc vocabant Deum ipſorum Behelzebub, id eſt patronum *4. R. 5. 1.*
muſcarum. Fugabantur autem in ſacrificiis Dei, muſcç: quæ morientes(vt *Eccleſiaſtes 10.*
Sapiens ait) vnguenti ſuauitatem perdunt. Muſcæ enim importuniſſimæ

& inutiles, animalia dæmoniaca sunt, malos spiritus significantia, qui spiritus mortis sunt, & ad mortem deducentes & immundi. Hinc cùm turbent sacrificia munda, quæ fiunt Deo viuo, & perdant odorem illum sacrificiorum, qui solebat suauissimus ascendere coram Deo, à sacrificiis amouebantur.

Genes.22. 2.Para 3. 127 Vbi Salomon fabricauit templũ? Nónne in eodemmet loco in quo Abraham ligauit filium Izahac vt ipsum immolaret? Vt Sapientes Hebræi conueniũt. Et ibidem fuit area Areunæ Iebusæi, quam emit Dauid quinquaginta siclis, vt offerret ibi holocausta & pacifica, ad remissionem obtinendam pro delicto commisso, numerãdo populum, vt in 2. Reg. volumine legimus. *2. Reg. vlt.* Nec vacat à mysterio numerus siclorum, qui numerus remissionis est, & remissioni obtinendæ aptus. Sed cur Deus elegit locum illum pro immolando Izahac, & pro venia impetranda à Dauide, & pro templo fabricando à Salomone? An, quia est in ciuitate electa Ierusalem? *Secre. theo.* An, quia (vt secretiores Theologi dicunt) est perpendiculariter sub templo Deo gratissimo quod est in excelsis? De quo Propheta: Dominus in *Psalmo 10.* templo sancto suo, Dominus in cœlo sedes eius.

128 Quo numero & quo mysterio tabulę tabernaculi distributæ sunt? *Exodi 26* Nónne viginti erant à parte Meridionali, & totidem à parte Aquilonari, à plaga verò Occidentis sex, & duæ quibus parietes laterales iungebãtur, adeò quòd omnes simul & semel erant quadraginta octo? Qualis numerus erat spatium operandi inter Iobileum & Iobileum. Nam quadragesimo nono anno erat שמיטה semitah, id est remissio, & quinquagesimo erat Iobileus, vt alibi dictum est. Sed ad mysteria progrediẽtes dicimus, quòd cõsummabatur quælibet tabula cubito & semi: vnde omnes tabulæ erãt septuaginta duorum cubitorum. Qualem numerum reddit חסד chesed, i. pietas vel clementia in qua factus est mundus, vt in Psalmo octogesimo-*Psalmo 89.* nono (more Hebraico cõmputando) dicitur. כי אמרתי עולם חסד יבנה Chi amarti holam chesed iibanch. Quod ad verbum interpretãdo dicit: Quia dixi quòd mundus pietate ædificatur, id est in mensura pietatis. Pro quo vulgata æditio habet: Quoniam in æternum misericordia ædificabitur in cœlis.

129 Qua proportione erant tabulæ in tabernaculo collocatæ? Nónne viginti ad viginti est proportio æqualitatis, sed viginti ad octo est proportio dupla sesquialtera reddens diapason, & diapente: quæ sunt præcipuæ totius Musicæ consonantiæ? Vnde denotatur mundum esse consonãtissimum & numeris musicis atque sonoris colligatum, vt tacitus semper & delectabilis perseueret. Et reducendo spatium omnium tabularum ad palmos, erant trecenti sexaginta palmi, quot sunt gradus in Zodiaco. Vnde innuitur, quòd eadem mensura mũdus & tabernaculum distributi fuerunt.

130 Cur tabernaculum à parte Orientali apertum erat? Nónne quia fi-*Ioannis 1.* gurabat primum & summum tabernaculum, verbum diuinum videlicet, in quo (vt Iohannes inquit) omne quod factũ est, præerat: & habebat esse

vitale,antequã in formas particulares explicaretur? cuius verbi (secundũ secretiores Theologos)sigillũ est ב bet,à parte anteriori apertũ.Vnde magno mysterio denotatur, quod verbum & Filius Dei apertus est paterno Orienti,suscipiens ab eo quicquid habet: sicut ipsemet profitetur, dicẽs: Omnia dedit mihi pater.Et iterum: Omnia quæ dedisti mihi, abs te sunt. Et iterũm:Omnia mihi tradita sunt à patre meo. Nam(vt Iacobus ait) omne datum optimum, & omne donum perfectum desursum est, descendens à patre luminum. Quod verbum & Filius habet pro sigillo ב bet:vt diximus.בה Bet autem domum significat.Vnde denotatur quòd ipse fuit præcipua domus per hoc tabernaculum figurata. *Secr. theo.* *Ioannis 17* *Matth. 11* *Iacobi 1.*

131 Cur cortinæ tabernaculi ordinatæ fuerunt numero denario?An,quia sic exigebat magnitudo tabernaculi? sed cũ iussa fuerint omnia fieri secũdum exemplar in mõte demonstratũ, nónne quærẽda sunt in illo exẽplari ea,quæ per decem illas cortinas figurabantur?Cùm igitur in archetypo sint decẽ annumerationes vel mensuræ (de quibus primò Abrahã,deinde posteri multi scripserũt) nulli dubium quin per has cortinas hæ annumerationes figurarentur. Quæ cortinæ cõiunctæ in duobus quinariis,quinque videlicet & quinque, vnum & idem tabernaculũ componebãt,sicuti & illæ mensuræ,quarũ quinque ad pietatẽ pertinentes sibi inuicẽ mutuò cõnexæ sunt,& quinq; seuerã Dei iustitiã figurãtes singulari vinculo colligatæ sunt,& tandẽ omnes simul,vnũ & idẽ tribunal constituũt, figuratum per vnicum illud tabernaculũ ex diuersis contextũ. Quæ simul cum vndecim sagis aut velis pro tabernaculo cooperiendo ordinatis, reddunt viginti vnum,quantum importat nomen illud supremum,אהיה Eheieh. *Exodi 26.* *Abraham in lib. de formatione.*

132 Cur cortinarum longitudo erat viginti octo cubitorum? Nónne, quia per illum numerum designabantur omnia genera rerum in hoc mũdo contentarum,cuius tabernaculum illud typum gerebat? Nam(vt Plato magno sacramẽto disserit) in cubo ternarij omnia præcipua rerum genera consummantur.Qui cubus est viginti septem,tres videlicet nouenarij,quibus si addatur vnitas, deuenitur ad viginti octo.Sed vlterius ad secretiora mysteria progredientes, dicimus quod est nouenarius numerorum,nouenarius denariorum,& nouenarius centenariorum. Quorũ primus simplicior significat nouem Angelorum ordines: secundus compositus,nouem cœlos: tertius autem compositior nouem genera generabilium & corruptibilium. Qui omnes simul iuncti reddũt nongenta nonaginta nouem.Quibus si addatur tantummodò vnitas,mirabili sacramento completur numerus denarius & centenarius, & redditur milleuarius, quia Deum omnia creaturarum genera replentem significat. *Exodi 26.* *Plato in Timæo.*

133 Cur latitudo cortinarum quatuor cubitis consummantur? Nónne, vt denotentur elementa,quibus omnia dilatantur? Nam virtus formarũ, vnica intensione extenditur.Coniungendo verò quatuor cum viginti octo,nónne gradus aut semitæ diuinitatis innuũtur,triginta duo videlicet? Quo numero consummantur semitæ,quibus Deus mundũ creauit,vt Abrahã in lib.de format.phibet.Tota verò latitudo decẽ tabularũ quatuor *Exodi 26* *Abraham.*

cubitorum reddit numerum quadra ;enariu per quem fa ctus fuit introi-
Numer.14. tus,non fine myfterio ad promiffam terram. Nam quadraginta annis po-
Amos 2 pulus in deferto moratus eft. Quod myfterium obferuans Chriftus, poft
Act. 1. refurrectioné quadraginta diebus moratus eft in mundo, antequàm cœlum confcenderet. Et hinc à patribus qui hæc myfteria cognofcebant, ordinatum fuit ieiunium quadraginta dierum, antequàm refurgamus cum
Coloff 3. Chrifto & intremus in patriam, illo introitu de quo inquit Apoftolus: Si
Deuter. 25 côfurrexiftis cum Chrifto, quæ furfum funt fapite. Loco cuius ieiunij antiquitus homines ictibus quadraginta caftigari folebant.

134 Cur cortinæ iungi demandâtur ex duobus lateribus? An, quia cor-
Exodi 26 tinæ referuntur ad illam decem cœlorum molem, quam Scriptura הרקיע
Genef.1. harachiah vocat? pro quo communis ædirio habet firmamentum. Cœli enim fine aliquo interuallo coniuncti & connexi funt. An, quia fupramũdanos cœlos repræfentant, qui (vt nuper dictum eft) omnes in vnum funt coniuncti? Vnus autem archetypus in quo funt ifti cœli, per vnicum tabernaculũ repræfentatur. Côiunctæ verò funt huiufmodi cortinæ anfulis hyacinthinis, coloris videlicet cœleftis: vt indicetur omnia glutino cœlefti effe coniuncta, immò glutino diuino, aliquando per hyacinthum ef-
Apoc. 21. figiato. An cortinæ illæ repræfentant lapides illos varios, ex quibus Io-
Pfalmo 44. hannes defcribit compactam effe ciuitatem illam fupracœleftem vnicam circumamictam tamen varietate, vt Propheta canit? Nam maffa illa bea-
Apoc.7. torum non tantùm ex duodecim millibus electorum pro qualibet tribu confecta eft, fed ex omni tribu & lingua & populo & natione, vt Iohannes ait.

135 Cur cortinis iubentur fieri quinquaginta foramina, quibus per an-
Exodi 26 fulas intus pofitas vniantur? Nônne, quia Spiritus fanctus (qui nexus eft patris & filij & omnium ciuium fupercœleftium, & eft lithocolla & glutinum vniufcuiufque lapidis, id eft, introducti in ciuitatem illam, iuxta il-
Ephef. 2. lud Apoftoli: In quo & vos coædificamini in habitaculum Dei in Spiritu fancto) vendicat fibi numerũ quinquagenariũ & remiffionis? Vnde quinquagefimo die poft refurrectionem miffus fuit ad Apoftolos. De cuius
Secr.theolo. quinquagenario fecretiores Theologi ampliffimè fcribunt, docentes ꝙ in manfione ipfius funt quinquaginta portæ. Et vfque ad quadragefimã nonã portam, afferunt (non fine myfterio intraffe Mofem: nec potuit in-
Matth.11 trare quinquagefimam, quia deueniffet ad filium, quem nemo nouit nifi pater. Has itaque (vt reor) quinquaginta portas Deus per quinquaginta foramina defignari voluit.

136 Cur iufsit Deus erigi menfam, & ipfam vocari propofitionis? Nôn-
Exodi 25. ne fic vocata fuit, quia propofita erat coràm Deo? ficut in veritate literæ habetur, vbi dicitur: Et dabis fuper menfam panes facierum in confpectu meo femper. Facierum autem inquit, quia facies apud Hebræos communiter habet vocem pluralem, ficut & aqua. Quemadmodum & nos dicimus Venetias, Pifas, Cumas & huiufmodi. An igitur menfa illa cum panibus duodecim proponebatur, in fignum memoriale quòd duodecim tri-

bus pascendæ erant à Domino pane illo quotidiano, quem à patre petere edocemur? Sed cur proponebatur hi panes? An fortè, quia Deus ob- nuiosus erat? An in signum, sicut & sacramenta apud nos? nam signa operantur, vt notum est Sapientibus. An, vt inde nos recordaremur, quod a Deo pascimur? An erant in testimonium? sicut Abraham posuit septem agnas iurans Abimelech, & Iahacob erexit aceruum lapidum in testimonium cōtra Laban socerum suum. Matth. 6. Gen. 21. Ibidem 31.

137 Cur panes facierum quolibet sabbato mutabantur? Nonne, quia sicut in quolibet sabbato renouatur hebdomada, sic renouandi erant panes illi, qui aliam & aliam successionem influxuū repręsentarent? qui quidem influxus proueniunt à duodenario illo duodecim signorum, immò ab influxu sacri nominis duodecies reuoluti, & duodecim signis præpositi (vt alibi dictum est) vel ab illa arbore quæ facit duodecim fructus singulis mensibus (vt Iohannes scribit) scilicet quolibet mense suum fructū. Qui menses distinguuntur per duodecim signa: vnde discere possumus omnia hæc mirabili sacramento cōuenire, signa videlicet, reuolutiones nominis magni, duodecim portas, duodecim Angelos ipsis pręsidētes, a quibus duodecim tribus regebantur. In cuius rei conformitatem Christus duodecim Apostolos elegit, qui in duodecim mundi partibus prędicarēt. Hinc & composita dicitur ciuitas illa ex duodecim lapidibus, & mensurata per duodecim millia cubitorum. Leu. c. 24. Apoc. 22. Matth. 10 Apoc. 21.

138 Cur Salomon erigi fecit in templo duas columnas nominatas, de quibus in fabrica tabernaculi non fit mentio? An, quia illæ duæ columnæ erant in loco duorum Cherubinorum coopertorio arcæ suprastantium? An quod obscure dictum est in fabrica tabernaculi, expressè voluit designare Salomon? Duo videlicet tribunalia illa superexcelsa, quibus Deus omnia mundi negocia disponit. Quod & nomina ipsarum columnarum indicant. Dextera enim vocabatur Iachin, quod preparatum significat. Et hæc innuebat tribunal gratiæ & misericordiæ, semper omnibus eam petentibus præparatæ. Sinistra vero columna dicebatur Bohoz, i. veniat fortitudo, ad resistendum videlicet omnibus hostibus, & ad puniendum rebelles & proteruos. Et hæc erat ad Aquilonem, referens tribunal iustitiæ seueræ ad Aquilonem situm. Vnde omne malum, culpæ videlicet & pœnæ venit, illa autem ad Austrum, gratiæ scilicet & misericordiæ. 3 Reg. 7.

139 Fabrica templi descripta ab Ezechiele, fuitne vera, an imaginaria? Nonne decantat Psalmographus: Dominus in templo sancto suo, Dominus in cœlo sedes eius? Nonne etiam Isaias vidit Adonai sedentem super solium excelsum & eleuatum: & ea quę sub ipso erant, replere templum, quod scilicet ibidem extabat? Fabrica igitur illa vera est, manúque Dei fabricata, & ad eius exemplar iussit Deus Mosi vt fabricaret tabernaculum. Quod & si repręsentabat cœlum & terram (vt dictum est) præcipuè tamē effigiabat templum illud supracœleste, in quo omnia erant antequàm fierent, & continuè sunt, quia ibidem sustentantur. Vnde repræsentans illud in quo hæc omnia continentur, omnia inde repræsentabat. Differunt ta- Ierem. 1. Ezech. 40. & 41 Psalmo 10. Isa. 6. Exod. 25.

men hæc tabernacula materia, quæ in tabernaculo lignea erat, in templo lapidea, in mũdo terrestris & cœlestis, in homine corporea & spiritualis, in archetypo verò sunt Viuæ ideæ, & exemplaria rerum.

Ezech. 40 140 Qua forma & quibus mensuris fabrica illa constructa est? Nónne palmo, cubito, vel calamo aut arundine? Sed quid hæc ad fabricam illam *Apoc. 21* penitus intellectualẽ? Nónne Iohãnes inquit, φ ciuitatem illã mensurari *Proculus in Timæum.* vidit mensura hominis quę est angeli? Altissima quippe sunt hîc sacramẽta. Quatuor enim sunt (vt Proculus docet) numerorũ rationes: alius nãq; est vocalis, alius naturalis, alius rationalis & quartus diuinus, qui quidem numeri & si proportiones habent adinuicẽ, alius tamen & alius est vnusquisque illorum. Par ratio est de mensuris. Nam & si vnumquodque sua mensura mensuratur, & suo numero distribuitur, conuenientia tamen ipsorum, sicut & numerorum consonantissima est, quam mentes elegantissimæ vix percipiunt. Et ea regula ex vno ad alium introceditur, vt infe- *Plotinus.* rior relinquatur in vestibulo (sicut Plotinus docet) quando ad meliorem numerum transigitur.

Exodi 38. 141 Cur singulæ bases tabularum ex centipõdio, quod ככר chichar He- *Ibidem 26.* bræi dicunt, confectæ erant? Nónne bases illę necessariò ponderosæ erãt? nam binæ illarum veluti pedes solidi & firmi vnam tabulam sustinebant. sed cur in numero centenario fieri iussæ sint, non vacat à mysterio. Quod vt patefaciamus, necesse est deuenire ad idioma illud linguæ sanctæ, quo hæc mysteria descripta sunt. Bases enim hebraicè sic scribuntur ארני. Qui- *Ioannis 14* busmet literis scribitur nomen primæ mansionis ex illis multis, quæ (teste Christo) in domo patris sunt. Quæ quidẽ mansio, non modò ab Hebræis sed à Christo regnum cœlorum vocatur. Nam ibi est porta, per quam intratur ad regnum æternum nobis promissum, cuius nomen est, ארני mutatis solummodò punctaturis, quibus hoc nomẽ profertur Adonai, illud autem Adne. In quod regnum si quis intrare cupiebat, necesse erat (vt Hebræi dicunt) quòd Deum centies benediceret, iuxta pondus basis illud repræsentantis: quem ritum obseruans Martha (vt in descriptione vitæ ipsius asseritur) centies in nocte, & centies in die Deum benedicebat.

142 Quid innuit atrium tabernaculi cum quinque columnis? Atrium *Exod. 26* quippe erat spatium ante tabernaculum, per quod ad tabernaculum illud dabatur accessus, & id dispositum quinq; columnis. Quod (ni fallor) partem corporis exteriorem significat, quinque sensibus munitam, vnde fit introitus ad tabernaculum cordis & cerebri, stante sententia Peripateti- *Aristotel. in lib. de sensu & sensato.* corum dicentium, quòd nihil est in intellectu, quin prius fuerit in sensu. Qui sensus sunt tanquã fenestræ & portæ ipsius animæ, maximè auditus: *Ibidem* vt Aristoteles perhibet, dicens: Auditus in homine est via ad disciplinam. *Roman. 10* Quod clarius referans Paulus, inquit? Quomodo credent, diuina videlicet, quæ non audierunt. Et concludens ait: Ergo fides, in qua videlicet de diuinis pertractatur, est ex auditu?

143 Cur præcepit Deus tabernaculum fœderis tanta celebritate erigi, *Exod. 40.* mense primo, in die prima mensis? An, vt inde disceremus eam differentiã

esse inter fabricare monasterium, & erigere monasteriũ, quæ est inter ædificare vrbem, & ædificare ciuitatem? cùm illud ad materialem fabricã, hoc autem ad ciuilem pertineat. An (vt altius ascendamus) inde indicatur aliud fuisse fabricã factam in verbo diuino ab æterno, & aliud explicationem fabricæ, quæ completa & erecta fuit primo mense, & prima die mensis? qui mensis ideò ordinatus fuit primus in mẽsibus anni, vt in Exodo legimus. Quamuis aliqui alia ratione deducti asserant fuisse erectam hanc fabricã mense septimo, de quo alibi disputatur. An, vt indicaretur erectio Ecclesiæ facta primo mense (quando videlicet Christus passus est) & erectio nouæ sponsæ, quam vidit Iohannes descendere è cœlo, paratã viro suo? An, vt intelligeretur fabrica minoris mundi, quæ primò fuit facta (sicut scriptum est: Masculum & fœminam creauit eos) postea erecta, quando euulsa mulier è latere viri posita fuit corã eo, in adiutorium geniture & prolis? sicut amplissimè Plato & Zohar scribunt. *Ibidem 12.* *Apoc. 21.* *Genes. 1. 2.* *Pla. in Sym.* *Zohar*

144 Cur inter alia sacerdotis ornamenta potissima erant pectorale & ephod? Nónne, (vt mysteria immediatè tangamus) id factum est, vt sacerdos nõ solùm vita, sed vestimentis etiam totus cœlestis effectus præsentaret Deo totã familiam illam Israeliticã: quæ tanquã domus fabricata erat ex duodecim lapidibus illis qui in ephod & superhumerali figebantur: imò ex numinibus & virtutibus quibus illi lapilli respondent: sicuti Iohãnes in descriptione supernæ ciuitatis innuere videtur. Et hoc, vt tabernaculum ingrediens sacerdos, hauriret per ipsos lapides supramũdanum influxum, sicut lapides isti qui preciosi dicuntur, hauriunt cœlestem. *Exodi 28.* *Apoc. 21.*

145 Ad quid ille geminatus ordo gemmarũ in pectorali & ephod? nónne in Exodo legimus iussum fuisse in duobus lapidibus onychinis sculpi nomina filiorum Israel, sex videlicet in vtroque eorum, & portari à sacerdote in superhumerali. Et hoc in signum duorum lapidum supremorum, de quibus diffusè tractatur in libro, qui Porta lucis dicitur. De quorũ altero Iahacob, dũ Ioseph benediceret, ait: Inde egressus est lapis pastor Israel. De altero verò Isaias dixit: Ponã in Sion lapidem angularem preciosum. Vtrumque autem complectẽs Christus dictus fuit cum mysterio lapis angularis & lapis fundamentalis. Fundamentalis enim iuxta illud Apostoli: Nemo potest ponere aliud fundamentum, nisi quod positum est Christus Iesus. Angularis verò faciens vtraque vnum, dextram videlicet & sinistram, de quo Apostolus. Ipso summo angulari lapide Christo Iesu, in quo omnis ædificatio cõstructa crescit in templum sanctum in Domino. *Exodi 28.* *Porta lucis* *Genes. 49.* *Isaiæ 28.* *1. Cor. 3.* *Ephes. 2.*

146 Cur Deus peculiariter duos lapides onychinos exegit? An vt illos duos supradictos repræsentarent? An, vt signarent duo præcipua fundamenta, mũdi videlicet corporei & spiritualis fabricæ? De primo enim inquit Iob, dum de fabrica mundi ageret, Quis proiecit lapidem fundamẽti? De fundamento autem fabricæ spiritualis iam dictum est. Onychinus autem exquirebatur lapis, qui circa centrũ terreus est, in superficie verò sapphirinus vt inde innueret duplicem mundum, maiorem videlicet & *Exodi 28* *Iob 38.*

minorem,& vtrunque compositum ex parte terrea & cœlesti. Vnde alter alterius expressam gerit imaginem. Ex quorum quolibet erecta fuit Synagoga vel congregatio Israel portanda in humeris sacerdotis coram Domino,vt eis propitiaretur. Qui lapis non sine mysterio)abundare dicitur in flumine Phison,quod e voluptate emanat,vt in Genesi legimus,vbi dicitur: Ibi inuenitur Bdelium,& lapis Onychinus. Vnde indicatur,quòd omnia sunt ista exemplaria cœlestium,vnde pronenit lapis ille.

Genes. 2.

147 Cur etiam in pectorali(pro quo vulgata æditio habet rationale) erāt duodecim lapides,in quorum quolibet inscriptum erat nomen vnius tribus? Nónne id textus declarat,dicens: Portabitque Aharon nomina filiorum Israel in rationali iudicij (quod Hebræi חשן chossen appellāt)super pectus suum,quādo ingreditur sanctuarium: memoriale coram Domino in perpetuum? Non enim contentus fuit Deus,vt sacerdos portaret super humeris in duobus lapidibus onychinis (qui vtrumque mūdum significant)nomina tribuum filiorum Israel: sed voluit,vt etiam in chossen vel pectorali portatet in quolibet duodecim lapidum nomen vnius tribus,in memoriale perpetuum. Ideò sculpi iussit in lapidibus illis incorruptibilibus & preciosis, repræsentantibus duodenarium illum supramundanum: de quo Plato plerisque in locis, Iohannes & Ezechiel scribunt. Hinc(nō sine magno mysterio)descripta dicitur ciuitas superna ex illis lapidibus confecta.

Exodi 28.

Plato.
Apoc 21.
Ezech.48.

148 Cur ciuitas illa ex illis lapidibus fabricata dicitur? Nónne, quia ibi sunt veri lapides,quorum isti qui preciosi dicūtur apud nos sunt vmbræ, vt Plato amplissimè scribit? cum quibus lapidibus conueniunt duodecim Angeli,& duodecim Apostoli, quorum nomina Iohannes perhibet esse scripta in illis lapidibus,in fundamento supernæ ciuitatis positis. Respódent & ipsis lapidibus duodecim tribus,ex quibus Patriarchæ & Prophetæ descenderunt. Quorum sacramentorum non ignarus Paulus dixit Ephesiis: Superædificati supra fundamentum Apostolorum & Prophetarum. Cùm igitur fundamenta fiant ex lapidibus, & Apostoli & Prophetę sint fundamenta,meritò Apostoli & Prophetæ dicuntur illi duodecim lapides: cùm vtraque familia, Apostolorum videlicet & Prophetarum sit duodenario numero distributa, & omnes isti fundati sint supra primariū lapidem & fundamentum, præter quod aliud fundamentum primarium nemo ponere potest,vt Apostolus ait.

Apoc. 21.
Plato in Phædone.
Apoc.21
Ephes. 2.
1. Cor. 3.

149 Cur Deus sacerdotem iis lapidibus ornari voluit? Nónne(præter ea quæ dicta sunt) vt per illos lapides sacerdos attraheret virtutes duodecim lapidum supramundanorum pro duodecim tribubus Israel? Alter enim alteri correspondet,& alter alterum trahit, vt manifestum est iis qui bene catenam Platonicam & Trismegisticam norunt. Nam ipse Hermes tractatum ædidit de concordia duodecim herbarum cum duodecim lapidibus & duodecim stellis,sicut alibi declarauimus. Ex quorum symbolo ab altero attrahitur virtus alterius. Sed nos,quibus datu est nosse mysteria regni Dei,illis duodenariis addere possumus & potuimus cōuenientia

Trismegist.
Luca 8.

duodecim tribuum, duodecim Apoſtolorum, duodecim Angelorum, cum duodecim lapidibus illis ſupramundanis.

150 Cur iubetur ſacerdos portare in pectore doctrinam & veritatem: (vt habet veritas literæ האורים ואת התמים haurim veet hatumim: Quod rectè interpretando dicimus illuſtrationes & puritates vel innocentias, aut immunitatem ab omni macula. Nónne, vt doceamur, quòd ſacerdos debet eſſe illuſtratus, maximè in doctrina legis? Iuxta illud Malachiæ. Labia ſacerdotis cuſtodiunt ſcientiam: & legem requirent (ſcilicet populi) ex ore eius: quia Angelus Domini exercituum eſt. Vnde per Aggæum dicitur. Interroga ſacerdotem legem: & reſpondebit tibi. Et in Oſæa. Quia tu ſcientiam repuliſti, ego repellam te, ne ſacerdotio fungaris mihi. Debet quoque præ ſe ferre puritatem, innocentiam, & immunitatem ab omni macula: vt ſtatim ſerioſius declarabimus. Exod 28 Mala. 2 Aggæi. 2 Oſeæ 4

151 Cur ſacerdos (iuſſu Dei) laminam auream in fronte portabat? Inter alia ſacerdotis ornamenta iuſſit Deus fieri laminam auream, quam Hebræi ציץ זהב Ziz zahab nominant: in qua ſculptum erat nomen magnum Dei quadrilitterum: & ligabatur ſuper pileolo lineo omnibus ſacerdotibus communi. Pontifici autem aſtringebatur lamina illa, vitta hyacinthina in fronte. Sed quare hoc? Nónne, vt intraret ad ſacra peragenda in nomine magno Dei: vnde omnis influxus & propitiatio? Sacerdotes autem Chriſtiani non in lamina aurea, ſenſibus patente, ſed in fronte & in anima portant nomen ipſius Dei. Hinc in Apocalypſi dicitur. Quòd ſupra montem Sion ſtabat Agnus: & cum eo centum quadraginta quatuor millia, duodecim millia videlicet pro qualibet tribu: qui omnes habebant nomen Agni, & nomen patris eius ſcriptum in frontibus ſuis. In quo nomine docemur impetrare gratiam & omnem cœleſtem influxum. Exod 28 Apoc. 14 Ioan. 16

152 Cur ordinatum fuit pallium ſacerdotis cum ſeptuagintaduobus malogranatis? An (vt Hieronymus ſentit) hæc ad ornatum & fauorem ſacerdotis ordinata ſunt? An id magno myſterio iuſſit Deus? Cùm ſolus inter Sacerdotes totius mundi legalis eſſet verus & legitimus. Vnde ipſe ſolus poterat rogare non tantum pro populo Iſraelitico: ſed pro omnibus populis mundi, qui in ſeptuagintaduo idiomata diuiſi ſunt. Hinc portabat in pallio ſeptuaginta duo malogranata, quorum grana ſimul conſtipata vniuſcuiuſque idiomatis populum ſignificabant: pro quibus omnibus deprecabatur ſacerdos: vt ſecretiores Sapientes ſcribunt. Nec ſine myſterio in pallij fimbria collocabantur: vt indicaretur, quòd deprecationes à ſacerdote fiebant primo pro tribubus Iſraeliticis: quarum nomina portabat in Choſſen & ephod, ideſt in pectorali & ſuperhumerali ſculpta in ſuis lapidibus: vt ſupra dictum eſt. Sed populorum ſigna in limbo portabat, extremitate videlicet pallij, nullis eorum expreſſis nominibus: quia eorum nomina in libro vitæ nondum ſcripta erant. Exod. 28 Hierony.

153 An quid ſeptuagintaduo tintinnabula alternatim cum illis malis punicis poſita? An (vt Hieronymus inquit) vt ſacerdos intraret tabernacu- Exod. 28 Hierony.

lum totus sonorus: An (vt mysteria prosequamur) id factũ est, vt illis tintinnabulis sacerdos excitaret septuagintaduos principes, qui præferebantur septuagintaduobus idiomatibus: sex videlicet pro quolibet signo? Ad cuius rei exemplar ordinatum fuit consilium Sinedrim, quod erat septuagintaduorum Sapientum: quibus Deus dedit de spiritu Mosi: vt in libro

Num.11 Numerorum legimus. Et quamuis dicantur ibi septuaginta tantum: duo tamen alij surrexerunt in castris, Eldad videlicet & Medad prophetantes cum illis septuaginta. A quo ordine non discedens Christus septuagintaduos discipulos elegit, ad prædicandum in omnem ciuitatem & locum,

Luca.10 quo erat ipse venturus (vt Lucas narrat) vt numero illo compleret corpus mysticum: prout in corpore naturali sunt septuagintaduo articuli aut

Exod.15 iuncturæ. Quo sacramento, transacto mari, adinuenit populus septuaginta palmas cum duodecim fontibus. Excitabantur autem hi principes à sacerdotibus, vt susciperent quæ supererant ex influxibus populo Israelitico datis. Et hoc in figura & virtute Christi: qui omnes populos illos saluare debebat.

154 Quod oleum ordinatum fuit ad vngendum sacerdotem, & vasa tabernaculi? An ex oliuis expressum erat oleum illud? Sed hoc nihil ad sacra pertinet, nisi in eo, quòd est signum & sacramentum. An igitur per

Can.1 hoc intelligitur oleum illud, de quo in Canticis Oleum effusum no-

Psal.44 men tuum? Quo quidem oleo perfusi sunt nedum sacerdotes legales, sed summus sacerdos Christus: de quo dicitur. Vnxit te Deus Deus tuus præ participibus tuis. Hinc Christus, idest vnctus dictus est. Et hoc oleo, omnes veri Christiani vncti esse debent in sacerdotes Regales. Ipso

Exo.23 quoque oleo vnguntur Angeli. Hinc de Angelo in tutelam Mosi misso, inquit Deus. Et erit nomen meum in illo. Adeo quòd omnes Dei ministros hoc oleo vngi necesse sit. Alioquin non Dei sed Diaboli sunt ministri.

Cant.1 155 Cur nomen Dei oleum vel chrisma dicitur? An, quia linit, & facit homines lenes? Sicut de Iahacob, Mose, & Dauide dicitur. An, quia o-

Acto.10 leum significat misericordiam & propitiationem, quæ virtute diuini nominis tribuitur? Hinc Petrus de Christo loquens ait. Huic omnes Prophetæ testimonium perhibent remissionem peccatorum accipere per nomen eius. Quod nomen idem est quod nomen quadriliterum: vt alibi declaratum est, & infrà (Deo fauente) declarabitur.

SECTIO IIII. DE MORIBVS SACERDOTIS ET CVLTV DEI.

156 VR Deus defert & deferri iubet Sacerdotibus in vtroque testimonio? An, quia ipsi medij sunt inter Deum & hominem, per quos sacræ propitiationes & omnia diuina hominibus administrantur? An, quia vicem Dei tenent in terris: Cum sint facti iudices animarum, & propitiatores pec-

catorum: quod solius Dei proprium est. An, quia præ cæteris maiori diuinitate fulgent? Hinc ipsi, Prophetæ & Reges vnguntur, oleo quippe diuinitatis: vt alibi declaratum est. Cum Prophetæ futura prædicentes, & Reges iudicantes fungantur officio Dei. Hinc Iudices dicuntur Dij in Exodo: vbi scriptum est. Ad Deos vtriusque causa perueniet, idest ad Iudices. An, quia in antiquo testamento, soli sacerdotes intrabant sancta sanctorum: vbi residebat diuinitas? An, quia tenent locum superiorem in corpore mystico sanctæ Ecclesiæ? Sicut illud diuinum, quod est in homine (vocatum ab Augustino portio superior, à Iohanne lux omnes illuminans: ab Hebræis verò nessama) tenet supremum locum in homine particulari. De quo in libro, qui Porta lucis inscribitur, diffusè pertractatur. Respondet enim (vt ibidem dicitur) anima animalis populo, spiritus rationalis Leuitis, portio verò suprema sacerdoti. *Exo.22* *August.* *Ioan.1* *Porta lucis*

157 Cur & quandò sacerdos ingrediebatur sanctum sanctorum? Intrabat quidem sanctuarium illud, quando propitiationem procurare volebat pro populo, in die videlicet remissionis: quem Hebræi יום הכפורים Iom hachepurim vocant. Qui dies ordinatus fuit mense septimo, numero quidem remissiuo, & in decima die Lunæ ipsius mensis: vt in Leuitico habemus. Quo tempore indictum fuit ieiunium & afflictio animæ: vt inde Populus remissionem facilius consequeretur. Interdictum quoque fuit tunc omne opus seruile, vt vacaret anima ad libertatem consequendam per remissionem peccatorum. Clangi quoque iubetur tubis, sicut in die & anno Iobilei. Quod obseruari iussum est statuto sempiterno in cunctis generationibus. Quam remissionem Sapientes Hebræi dicunt extendi etiam ad animas defunctorum: & quòd eodem die omnis anima etiam soluta à corpore absoluitur ab omni macula peccati. *Leuit.23*

158 Quanta mundities exquiritur in sacerdote, qui Deo ministrat? Nónne exquiritur omnimoda mundities, ne offendatur à lympidissima luce diuina? Nam anima infecta magis offenditur à luce diuina quàm oculus infectus à luce solis. Si enim infectus sacra pertractare præsumit, non quidem ipsa sacra inficit, sed inficitur ipse. Iuxta illud Apostoli. Qui manducant & bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit. Hinc Francisco consulenti Deum an deberet officio sacerdotis fungi, Angelus ostendit ampullam plenam liquore lympidissimo, dicens. Sic purus esse debet qui est sacra administraturus. Propterea tanta diligentia in Leuitico iubetur, vt sacerdos sit mundus ab omnibus maculis: quarum ibidem multæ commemorantur. *1.Cor.11* *Francisc.* *Leuit.21*

159 Cur sacerdos oblaturus sacra, aut ingressurus tabernaculum à vino abstinere iubebatur? An ne inebriatus aliquē errorem in sacris cōmitteret? An, vt gratior esset Deo: sicut & omnes illi, qui Deo dedicabantur, vocati Nazaræi, separati videlicet à turba, & soli Deo dicati? Sed nónne Christus tradidit nobis sanguinē suum, datū in remissionem peccatorū, sub specie vini sumendum? An igitur, quia forsitan altius conscendit mysteriū, quàm *Ibid.10* *Num.6*

præ se ferat in cortice litera? Vinum, enim sapientiam rerum inferiorum
Rom. 8 significat: quæ sacris nullatenus est admiscenda. Hinc Apostolus ait. Sapientia carnis mors est. Et iterum. Sapientia carnis inimica est Deo. Quod
Gen. 9 in Noe addiscere possumus, qui volens vinum sacris admiscere (vt alibi diximus) non solum nuditatem, sed illusiones perniciosas, & ignominiam à malo filio perpessus est. Vnde vinum illud à Christo ordinatum, non
Mat. 26 mundanæ sapientiæ typum gerit, sed vini illius supramundani in domo patris æterni sumendi. Iuxta illud ipsius Christi. Dico autem vobis, nō bibam ex hoc genimine vitis vsque in diem illum: cùm illud bibam nouum in regno patris mei.

Leuit 21 160 Cur prohibetur sacerdos ne polluatur super mortuo? Nónne hinc
Ibid. 11 declaratur quanta munditie sacerdos refertus esse debeat? Cadauera enim omnia immunda lege censentur, propter pollutos spiritus circa ipsa stan-
Num. 19 tes: vt alibi dictum est. Quæ pollutio transit non solùm in cadauera, sed in omnes tangentes illud. Sicut in Leuitico Numerorum libro dicitur. Si-
Ibidem cut, enim infectio patientis epidimiam exhalat & inficit astātem infectione letali: sic & pollutio aut immundities cadaueris. Hinc in libro Nume-
Leuit. 5 rorum dicitur. Omnis, qui tetigerit humanæ animæ morticinum, & aspersus hac commixtione non fuerit, polluet tabernaculum Domini, & peribit ex Israel. Et idem dictum est in Leuitico de tangente quodlibet immundum, siue per se mortuum, siue occisum à bestia aut reptile, quòd subiacere debeat delicto. Quanto magis igitur sacerdos, qui omniū mundissimus esse debet?

Ibid. 21 161 Cur iubetur ne sacerdos accipiat scortum vxorem? An, quia nō tantum ipsum scortū, sed etiam merces prostibuli abominabilis est in sacris? Hinc iubetur, ne huiusmodi merces oblata accipiatur à sacerdotibus, nec
De. 23 offeratur: vt in Deuteronomio legimus. An, ne immundetur sacerdos in
Gen. 2 scorto immundo? Cùm in coniunctione coniugum efficiatur ex vtraque vna caro. Vnde, si sacerdos scorto coniunctus fuisset, facilè ipsius caro ab ipso scorto infecta fuisset. Quod à ministro Dei penitus alienum esse debet. An, quia, cum lege Dei, naturæ insita, vnicuique viro assignata sit mu-
Ibid. 3 lier (dicente scriptura masculum & fœminam creauit eos) homo coniunctus vxori, quæ non sit ei consors, diuertit ab ordine naturæ, immo Dei sic statuentis? Quod sacerdos faceret, commiscendo se scorto, iam cum multis turpiter coniuncto.

Leuit. 21 162 Cur prohibetur sacerdos ne viduam ducat vxorem, aut eam, quæ
1. Tim. 5 libellum repudij habuit? An ex eisdem rationibus, quæ nuper adductæ sunt de scorto non accipiendo? Nam, quamuis vidua licitè accipiatur (iuxta illud Apostoli. Volo adolescentulas viduas nubere, filios procreare) nihilominus, cùm ab alio viro habita sit, & cum illo carnem suam vnierit, non perfectè & integre vniretur cum sacerdote. [redacted]

[redacted] 1.Cor.7

163 Cur iubetur ne sacerdos suscipiat maculatam corpore, aut ab alio Leuit.21
violatam? Nonne eædem rationes, quæ de scorto & vidua non accipien-
[redacted]scipiendam maculatam aut ab
aliquo violatam [redacted]
dus sit sacerdos in coniunctione illa facta cum non polluta: & generen- Mat.19
tur filij absque macula: qui pro Patre sacerdotio legitimè fungi possint?
[redacted]at, & coniunctus sit in terris: sicut Deus in Gen.1
[redacted]
mo non separet. Coniunxit autem, quando [redacted] Cap.6
Moses narrat) creauit eos, & vnicuique suam propriam præparauit. Et
quamuis (vt dictum est) alias accipi permittatur: vnica tamen est propria
ac legitima vxor. Sicut Salomon in Canticis perhibet, dicens. Sexaginta
sunt Reginæ, octoginta concubinæ, & adolescentularum non est nume-
[redacted], vna est matri suæ electa. Gal.4
[redacted]
ter nostra.

164 Cur sacerdos prohibetur discooperire caput in funere? An hoc in- Leuit.21
telligitur ne amoueat cidarim è capite: sicut aliqui exposuerunt? Sed ad
quid Deus hoc ordinauit? An igitur, ne (secundùm Apostolum) videatur 1.Thess.4
contristari, sicut cæteri, qui spem non habent? An, ne sacerdos Dei viui, cui
ille seruit, implicet se cum mortuis? Cùm Deus sit viuorum Deus, & non Luce 20
mortuorum. An, ne inficiatur & polluatur à spiritibus illis immundis, ca-
daueribus assistentibus: vt supra dictum est?

165 Cur sacerdos prohibetur, ne vllo pacto caput aut barbam radat: vt Eze.44
ab Ezechiele habetur? Nónne, quia virilitas & vir unquædam, maximè
hominis interioris, in capillis & barba designatur? Hinc expresse Samson Iud.16
declarauit fortitudinem suam in capillis consistere. Vnde & rex Hanon 2.Reg.10
rasit dimidiam partem barbæ nunciorum Dauidis: vt auferret eam par-
tem vigoris, quam posset, à Dauide: vt veri Sapientes exponunt. [redacted] Psal.132

166 Cur prohibentur alij, ne barbam radant: vt in Leuitico dicitur? Leui.19
An (vt dictum est) ne diminuant robur & virtutem? An, ne iniuriam faciant

[redacted] gnitionem sexus virilis ; [redacted] patent porositates pilorum [redacted] infectioni multiplici, [redacted] solet [redacted] spiritibus immundis generari : qui vndique circumeunt, [redacted]

Gen.3 quomodo nobis nocere possint? Cum inimicitiæ inter nos [redacted] sint positæ.

1.Cor.11
1.Pet.2 167 Sed cur monet Paulus ne vir etiam laicus comam nutriat? Nónne Apostolus curat de omnibus: [redacted]. Quibus omnibus interdicit, ne longam comam nutriant: quod mulierum est: quæ vtuntur capillis pro velamine: vt cooperiant caput. Cùm mulieris caput sit vir: vt ibidem ait Apostolus. [redacted]

Exod.28 Hinc sacerdos legalis ornabat caput suum,
Eze.44 quando ingressurus erat sancta sanctorum. Iussum enim ei fuit portare in lamina aurea nomen magnum Dei inscriptum. Quo nomine gaudet Christus: vt alibi dictũ est. Hinc in Ezechiele dicitur, quòd sacerdos nõ nutriat comam, neque ipsam radat, sed tondeat. Quod faciebant (vt Hebræi docent) singulis octo diebus. [redacted]

Isa.7
Orige. 168 Cur dicit Isaias, quòd radet Dominus barbã, caput & pilos pedum iis, qui sunt vltra Euphratem? Nónne, quia multiplex est barba, aut robur per barbam aut pilos significatum? Est enim (vt Origenes ait) robur Chaldæorum & Assyriorum in scientiis Magicis & necromanticis. Est robur Ægyptiorum in diuitiis: robur Persarum in Magia multiplici: robur Græcorum in cauillationibus & inani philosophia & eloquentia. Cuiusmodi robora omnia recidenda sunt iis qui Deo se dedicare volunt. Est etiam robur sacerdotum & seruorum Dei in chrismate diuino, & in gratia Spiritus sancti, nullo modo radendum aut abdicandum. Est & aliud robur, quod cum diuino cultu nullatenus conuenit. Et hoc est amouendũ. Hinc

Deut.21 in Deuteronomio iubetur, quòd siquis è populo Israel voluerit accipere alienigenam & captam in prælio vxorem, radat ei cæsariem, incidat vn-[redacted] exuat eam veste captiuitatis: vt sic ab omni impedimento nudata [redacted] ris iis, [redacted]

Leui.14
Exod.29
Num.16 [redacted] tribus fuit semper adhærens & copulata Deo. Et ex hac tribu [redacted] electa fuit familia illa Aaron, qui mons fortitudinis interpretatur. Vnde indicatur sacerdotem debere esse veluti montem & propugnaculum po-

puli. Sed cur Deus magis hunc quàm alium elegerit, non potest reddi ratio. Cum electio alicuius particularis sit à mera voluntate diuina, cuius non est ratio. Hinc ait Apostolus. An non habet potestatem figulus luti ex eadem massa facere aliud quidem vas in honorem, aliud verò in contumeliam? Nec potest dicere figmentū ei, qui ipsum finxit. Quid me fecisti sic? Quamuis autem non possit reddi ratio primariæ electionis, quando videlicet omnia ordinauit Deus in excelsis: tamen stante illa præordinatione dicemus, quòd sicut Israelitica familia diuisa fuit in duodecim tribus, vt hauriret totum influxum duodenarij supramundani: sic ista tribus hausit (vt condecens erat) influxum supramundani roboris. Hinc Leui fortissimus erat: qui cum solo Simeone ausus fuit aggredi omnes Sichimitas: vt in Genesi habetur. *Rom.9* *Gen.34*

170 Cur Christiani indifferenter omnes ad sacerdotium admittunt? Nónne, quia in Christo omnia innouata sunt? Iuxta illud Iohannis. Et dixit, qui sedebat in throno. Ecce noua facio omnia. Inter cætera autem innouatum est sacerdotium: vt Paulus longo sermone differens, concludit, quòd sacerdotium simul cum lege translatum est. Vnde non secundum legem mandati carnalis, sed secundum virtutem vitæ indissolubilis sacerdos nunc ordinatur. Hinc non habetur ratio genealogiæ carnalis, sed exquiritur, quòd sit renatus in Christo Iesu. Nec admittendi essent ij, qui sunt vix nomine renati, & non secundum rem. Nam renati verè, non viuunt secundum carnem & sanguinem, sed secundum Deum in spiritu: qualis est administratio, quam habent. *Apoc.21* *Heb.7*

171 Sacerdos cur iubetur præcedere stationes? Nónne, quia (vt Malachias ait) Angelus Domini exercituum est? Hinc ad ipsum tanquàm ad ducem spectat prius aggredi pugnam, & tutari non seipsum tantummodò: sed plebem omnem sibi commissam: & hortari populum ad bellum, excluso omni timore. Quod facere nequit, nisi perfecta charitate fulgeat. Nam perfecta charitas (vt Iohannes inquit) foras mittit timorem. Et idem Plotinus docet. Hinc de ipso sacerdote loquitur Deus in Deuteronomio, dicens. Appropinquante iam prælio stabit sacerdos ante aciem, sic alloquens populum. Audi Israel. Vos hodie contra inimicos vestros pugnam committitis, non pertimescat cor vestrum: nolite metuere: & nolite cedere: nec formidetis eos: quia Dominus Deus vester in medio vestri est, & pro vobis contra aduersarios dimicabit, vt eruat vos è periculo. Quod sacerdos spiritualis, & dux belli cœlestis facere debet erga populum sibi creditum. Quod quidem officium negligentibus aut nescientibus plærisque sacerdotibus prosequi, Prædicatores efficiunt: ipsis præbendis & temporalibus inhiantibus. *Deut.20* *Mal.2* *1 Ioan.4* *Plo. c. 5 de Virtutibus.* *Deut.20*

172 Cur dicitur quòd Aharon stetit intrepidus & mente fœcunda inter mortuos & viuentes? An, quia officium sacerdotis est stare inter mortales homines & Deum viuentem, vt mediatoris officio fungatur? An, quia sacerdos stare debet inter viuentes in gratia, vt eos corroboret (iuxta illud, quod Episcopo Ecclesiæ Sardis dicitur. Esto vigilans, & confirma, *Num.16* *Apoc.3*

quæ moritura erant, ne videlicet morianturi) & inter mortuos, vt videlicet eos à morte suscitet? Sicut fecit Aharon, qui (vt in libro Numerorum
Num.16 legimus pro populo deprecatus est, & plaga cessauit. Vnde indigni sunt nedum Sacerdotio, sed etiam nomine Sacerdotis ij, qui non valent tempore belli & necessitatis defendere populum orationibus: & gladio spiritus, qui est verbum Dei, pro ipso dimicare. Ephe.6

Num.16 Apoc.12 Gen.34 173 Cur Chorach volens Sacerdotio fungi tam acriter punitus est? Nónne, quia vendicare sibi voluit gradum, qui ei minimè competebat? Hinc & Draco è paradiso expulsus fuit: & Adam è voluptate eiectus. Sic & Chaim dimissus fuit à facie Domini, quia occidit Habel sacerdotem Deo gratissimum (cum ad ipsum & ad munera eius aspexerit) credens inde solus offerre sacrificium Deo gratum. Propterea, cum Chorach & eius asseclæ voluerint assumere & vendicare sibi officium Aharon sacerdotis, & etiam Mosi Regis, Domini sententia deglutiti fuerunt à terra: quæ aperuit os suum, & absorbuit Chorach, qui vicem Chain tenebat: sicuti aliquando aperta fuit, & deglutiuit sanguinem Habel, quem occidit ipse Chain.
Num.16 Et hoc, vt comprobaretur, quòd Moses fuerat à Deo electus in Ducem ac Regem populi, Aharon autem in sacerdotem. Quod cognoscens Moses, intrepidus dixit. Si consueta hominum morte interierint, & visitauerit eos plaga communis, non misit me Dominus. Sin autem rem nouam fecerit Dominus, vt aperiens terra os suum, deglutiat eos, descenderíntque in infernum viuentes: scietis, quia blasphemauerunt Dominum, audentes videlicet ei administrare, ad hoc non assumpti. Hinc clare comprobatur, quòd nemo debet sibi assumere honorem, nisi vocatus à Deo tanquam
Heb.5 Aharon: vt Apostolus docet.

Num.17. Rom.13 Dion. li. de regno. 174 Cur virga Aharon & non aliarum tribuum floruit? Nónne virga est potestas tam sæcularium quàm spiritualium Principum? Vnde Regi datur sceptrum, & Episcopo pastorale, quasi quoddam sceptrum. Quæ virga aut potestas vera à Deo tribui debet. Sicuti Paulus, & Dion Platonicus docent, dicentes quòd non est potestas nisi à Deo. Sceptrum autem hominibus datum est signum potestatis à Deo donatæ: sicut oleum, quo exterius vnguntur Reges, sacerdotes & Prophetæ, est signum veri chrismatis, quo à Deo huiusmodi perfunduntur. Et tantum viget illa potestas vel
Ioan.19 virga, quãtum à Deo præstatur vigor. Iuxta dictum summæ veritatis. Non haberes in me potestatem, nisi datum tibi fuisset desuper. Floruit autem virga Aharon & non aliorum, vt indicaretur, quòd soli Aharon Deus vigorem sacerdotij dederat. Et si multi aliunde intrant in hoc pastorale officium, de vnoquoque illorum ait summa veritas, quòd est fur & latro, &
Ibid.10 non quærit nisi vt perdat, & mactet.

Num.17 175 Cur flores illi in amygdalum eruperunt? An, non tantum virga Aharon floruit, sed fructum produxit: vt indicaretur munificentia Dei, quæ plus dedit quàm promiserat? An (vt ad mysteria transeamus) per flores intelliguntur cogitationes, quæ odoriferæ & bonæ debent esse in sacerdote per folia verò virentia, verba in salutem animarum proferenda (vt de fo-

Jus

liis illius supracœlestis arboris à Iohanne dicitur, quòd erant in sanitatem gentium) per fructus autem, bona opera designantur? sed cur magis fuit fructus amygdalinus quam alius? nónne, quia hic est fructus sanitati amicus, qui infirmis etiam conceditur, lácque ipsius senem corroborat & lætificat? Hinc apertissimè bona opera significat, quia nihil tam senem lętificat (vt ait Cicero) quam benè actorum iucundissima recordatio. *Apocal. 22* *Cice. de sene.*

176 Qualis esse debet sacerdos vt sit dignus Dei minister? Nónne, si sacra & diuina dare debet, symbolum cum ipso Deo & sacris meritò habere debet? Et si intercessurus est pro peccatis populi, nónne ipse debet esse immunis à peccato, aut expurgare se, vt in Leuitico iubetur, & à Paulo confirmatur? Tertiò si doctor populi est constitutus, nónne pollere debet doctrina legis, vt in Aggæo dicitur: Interroga sacerdotem legem, & respondebit tibi? Nec enim secundum legem iudicare potest, & decernere causas nisi sit peritus in lege. Et cùm sacerdos sit Angelus Domini exercituũ & ductor populi, nónne debet dignoscere viã Dei. Et si denique ad ipsum tanquam ad Mediatorem spectat reducere populũ ad Deum, nónne necesse est, vt videat ipsum Deum ad quem intendit populum reducere? Sed quomodo quis Deũ videre possit, pulcherrimè declarat Plotinus, dum ait: Efficiatur diuinus pulcher atque Deiformis qui modò sit diuinã pulchritudinem inspecturus. *Leuitic. 4* *Hebr. 7.* *Aggæi 2.* *Malach. 2.* *Ploti. c. 9. de pulchritud.*

177 Quis amissum verum Dei cultum instaurauit? An Noch, qui solus iustus repertus fuit in generationibus suis, qui etiam (Beroso teste) Italos sacra & Dei cultum docuit? An Abrâham, de quo Orpheus, cùm de Deo ageret, inquit: *Genes. 6.* *Beros. chaldæus.* *Orphens.*

Nemo illum nisi Chaldæo de sanguine quidam
Progenitus vidit?

Quod (nulli dubium) de Abrahã dictum est, qui vltra Euphratẽ inter Chaldæos natus est. Nã ei Deus dedit pactũ fidei, & cultus diuini, & eius nomen cum sacramento maximo mutauit, in literas reddẽtes in numero ducenta quadraginta octo, quot sunt præcepta affirmatiua, quæ in lege obseruanda tradũtur, vt suprà disseruimus. Quæ omnia perfectissimè obseruauit, antequam per Mosem publicarentur, vt in Genesi legitur. Hinc non sine causa dicitur pater fidei, cultus videlicet Dei, & de genere ipsius oportet esse, quotquot saluari debent, vt Christus innuit, dicẽs: Salus domui facta est, eò quòd & ipse sit filius Abrahæ. Qui quidem primò Hebræus dictus est, non ab Heber (vt aliqui opinantur) sed ab עבר habar, quod transiuit significat, vt alibi diximus: Cùm Deus iusserit ipsum exire è cognatione sua, & transire Euphratem ad terram peregrinam. *Genes. 17.* *Ibidem 26.* *Lucæ 19.* *Genes. 12*

178 Cur dixit Deus: Audi Israel, Dominus Deus tuus Deus vnus est? Nónne id dictum est ne error inuaderet quempiam audiẽtem verba, quæ videntur innuere multiplicitatem in Deo: vt illud, Deus Abraham, Deus Izahac, & Deus Iahacob? An, cùm audiuntur diuersa nomina, quibus vocatur Deus, vt Elohim, El, Adonai, Sadai, & huiusmodi? An cùm audiũtur, quæcunque enumerationes, quæ Deo aut diuinis attribuũtur? cùm Deus *Deuter. 6.* *Exodi 3.*

m

huiusmodi sit, vt nunquã ab vnitate discedat, per quascunq; enumerationes in ipso factas: nã omnia quæ in eo sunt, ratione suæ infinitatis adeò identificantur, vt semper liceat & debeat dici, ꝙ in eo omnia sunt vnũ. In quam sententiam non modò lex & Theologi nostri conueniunt, sed etiã Philosophi, quod & rationibus probant. Hinc Aristoteles Homeri sententiam prosequutus, ait: Entia nolunt malè disponi. Ideò vnus princeps, Plato autem Parmenidem imitatus non tantùm dixit, quòd omnia quæ sunt in Deo sunt vnum, sed omnia quæ sunt, in quantum sunt in Deo, vnum sunt.

Metaph. 12 *Plat. in Parmenide.*

179 Cùm Deus sit summè vnus, cur dicit Propheta: Deus Deorum Dominus locutus est? An Deus per essentiam est vnus, multi autem per participationem? Quo sensu alibi decãtauit idem Vates, dicens: Ego dixi, Dij estis, & filij excelsi omnes. Quod exponens Christus, dixit: quòd Dij sunt, ad quos sermo Dei factus est. Nam denuò (vt Iacobus ait) genuit nos verbo veritatis. An sunt Dij per participationem, & per chrisma diuinitatis? iuxta illud Iohannis: Dedit eis potestatem filios Dei fieri. An per virtutis excellentiam, vt Aristoteles perhibet? An dicũtur Dij, quia vicem Dei tenent: sicut de iudicibus in Exodo dicitur: Ad Deos vtriusq; causa perueniet, i. iudices. Et Propheta: Deus stetit in synagoga Deorum, in medio autem Deos diiudicat, i. iudices qui malè iudicant.

Psalmo 49. *Ibidem 81* *Ioannis 10* *Iacobi 1.* *Ioannis 1.* *Ethicor. 7* *Exodi 22.* *Psalmo 81.*

180 Cur in Isaia dicitur, quòd cœlum est sedes Dei, terra verò scabellum pedum eius? An, vt innuatur quòd Deus omnia implet, & vbique dominatur, in cœlo videlicet & in terra? An, quia in cœlo sedet mundum diiudicans: ad terram autem extendit pedes affectuum, vt habitantibus in ea succurrat? An per cœlum anagogicè intelligitur (vt secretiores Theologi docent) locus ille in medio cœli, qui Sol dicitur? iuxta Prophetæ dictum: In Sole posuit tabernaculum suum. Qui locus dicitur quoque domus Iahacob, in quam (vt Gabrielis oraculum perhibuit) debebat regnare & sedere Christus in æternum. Terra autem vbi pedes tenet, est extrema omnium mansionum supracœlestium, quæ aliquando terra viuentium, & aliquando regnum cœlorum ab ipsis secretioribus Theologis nominatur. De qua terra Propheta canit: Credo videre bona Domini in terra viuentium.

Isaiæ 66. *Secret. theo.* *Psalmo 18.* *Lucæ 1.* *Psalmo 26*

181 Cur Deus à nobis cultum exigit? Nónne quia natura id exigit: sicut etiam Aristoteles perhibet, dicens: Sacrificare Deo est à natura. Et hoc est adeò naturale, vt Proculus de mente Platonis, Iamblici, Porphyrij & Plotini dicat, quòd est nobis proprium quarto modo dictum, competens videlicet omni, soli, & semper, vt Logici dicunt: nam in omni natione fuit laudata & obseruata oratio atque diuinus cultus: competitque soli, quia inter animantia solus homo orat, semper quoque hoc repertum fuit. Incipiendo enim ab exordio mundi, Habel & Chain obtulerunt Deo sacrificia, quamuis alter illorum nõ grata, quia obtulit de fructibus terræ maledictæ. Sed cur Deus hoc naturę indidit? An, vt sacrificia & orationes essent nobis medelæ liberantes animam à morbis: vt Heraclitus apud Iam-

Ethicor. 5 *Procul. de orat. & prec.* *Porphy. c. de proprio.* *Genes 4.* *Heraclitus* *Iamblicus in lib. de mysterijs Aeg.*

blicum asserit? An, vt nos per orationes & sacrificia domestici Dei, & inde diuini efficeremur? Hinc Pythagoræi dicebant, Viuendū est Diis, cùm sine ipsis nihil simus. In primis autem Deo primo viuendum est (vt cum Platone loquamur) postea cæteris Diis qui Angeli sunt deferētes orationes & sacrificia nostra Deo, mediique existentes inter ipsum & nos, vt à Raphaele docemur. *Pythagorei.* *Tobiæ 12*

182 Cur Deus thure & thymiamate oblectatur? Nónne, quia Deus ignis existens delectatur rebus igniтis, quæ per fumum & flammam conscendunt ad eum, cuius fauore producta sunt, vt sit quædam fœnoris restitutio? Hinc ipse Deus (vt Propheta canit) facit Angelos suos spiritus, & ministros suos ignem vrentem. Quem ignem Christus (vt ipsemet perhibet) venit mittere in terram, cupiēs vt ardeat, & inflammet corda, & orationes nostras, quæ inflammatæ ascendant in conspectum Dei. Hinc dicebat propheta: Dirigatur oratio mea sicut incēsum in cōspectu tuo. Quod incensum ignitum licet suapte natura ascenderet, tamen adhibebatur fumus herbæ cuiusdam, qui adeò rectè ascēdebat, vt ventum aut turbinem repellentem non timeret. *Deuter. 4* *Psalmo 103.* *Luce 12* *Psalmo 140.*

183 Cur toties in lege repetitur, Odoratus est Dominus odorem suauitatis? Cùm enim Deus absolutus sit à sensibus qui odoribus alliciuntur, quam suauitatem ex odoribus capiebat? An, quia sicut fœtores pertinent ad craterem inferiorem vbi sunt omnia immunda, sic odores ad superiorem partem spectant? Vnde oblata afferunt Deo oblectamentum, ex concinnitate resultante ex rerum conuenientia. Quo sensu dixit summus Doctor: Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei, Deo. Hinc peccatum & deordinatio maxima, quando odores & incensa spiritibus immūdis dantur. An illi odores oblectamēta afferebant virtutibus cœlestibus, quæ aliquo sensu vigent: & illos odores susceptos Deo offerebant, in meliorem sortem mutatos. An oblectabatur Deus odoribus illis & fumo significāte (vt Zohar docet) id quod pro debilitate nostra facere possumus? Hinc Deus odores huiusmodi cum gratia suscipiens, inflammabat oblata cœlesti igne, vt plerisque in locis & maximè in Leuitico legimus. *Matth. 22* *Zohar* *Leuitic. 9.*

184 Cur Apostolus dicit de regeneratis per fidē & baptismum, Christi bonus odor sumus? An quia sicut flores & herbæ pullulantes odorē reddunt, sic & primi illi regenerati à Christo, veluti flores odorē Deo reddebant in spiritu suauissimū? An, quia omnes repleti virtutibus, reddūt odorē suauitatis Domino, fœlicius quàm odores & aromata corporea? Quēadmodū fecit Christus, qui (vt idē Apostolus ait) obtulit semetipsum hostiā Deo in odorem suauitatis. Qui odor adeò vbique diffusus est, vt omnes illū sentiētes dicere possint: In odorem vnguentorū tuorū currimus. Nā sicut sensus animalis odore corporeo oblectatur, ita sensus spiritualis & diuinus munditia & odoramentis virtutum oblectatur. *2. Cor. 2.* *Ephes. 5.* *Cantic. 1.*

185 Cur Deus à nobis primitias exigit? Nonne coueniens est, vt ipse qui primum principium est omnium reru, primos fructus rerum à se productarum exigat? Hinc exquirebat non solùm primos terræ fructus, sed pri- *Exodi 22,* *Ibidem 13.*

Ioann. 3. mogenita animalium & hominum. An, quia ſicut ipſe nobis tradidit primum filium & vnigenitum, ſic exigit à nobis primogenita noſtra, vt reddamus Deo antidotum quod debemus?

Leuit. vlt. 186 Cur Deus à nobis etiam decimas exigit? An, quia ſicut Deus prima cauſa & primus parens omnium exiſtens, primitias exquirit: ita finis exiſtens exigit decimas & omnem denarium, qui eſt finis omnium numerorum, vltra quem (vt Ariſtoteles fatetur) nec ingenium nec natio aliqua alium reperire potuit? & quia Deus eſt principium & finis omnium: Hinc pluries ipſemet repetit in Iſaia, dicens: Ego ſum primus & nouiſſimus. An quia terra & creatura tanquã cœli vxor (vt antiqui Theologi dicunt) debent viro fructus? Hinc, quia & ipſius habitatores indigent, cœlum munificum & Deus habitator eius primitiis & decimis tãtùm contentus eſt, habitatoribus terræ relicto fructuum reſiduo.

Ariſtot. l. in proble. ſect. 15.

Iſa. 41. 44. & 48.

187 Quo ordine dabantur decimæ? Nónne ex centum quæ colligebat populus decem dabantur Leuitis? quibus vt ipſi eſſent contenti iubebat Deus: & nihil aliud poſſiderent, vt ſcilicet Deo dicati viuerent ex iis quæ Dei erant. Ideò inquit Deus: Nihil aliud poſſidebũt decimarum oblatione contenti. Ex qua decima Leuitis data iterum fiebat decimatio, quã Hebræi תרומה מתרומה terumah miterumah vocant, id eſt, decimationem de decimatione. Et hæc dabatur ſummo ſacerdoti, adeò vt cẽtenarius numerus eſſet populi, denarius purior Leuitarum, vnitas puriſſima ſacerdotis ſummi. Purior enim numerus dicitur minus admixtus: vnitas verò puriſſima quia nullam mixtionem admittit, denarius autem aliquam, quia cõponitur ex numeris, centenarius maiorem, quia componitur ex denariis compoſitis ex numeris. Quantò igitur numerus minùs cõpoſitus & ſimplicior eſt, tantò perfectior, perfectiórque debetur, & quantò magis cõpoſitus, tantò imperfectior, & imperfectioribus debetur. Conuenit autẽ centenarius cum populo, & cum anima animali, conuenit denarius cum Leuitis, & ſpiritu rationali: conuenit vnitas cum ſacerdote, & portione ſuperiori. Sed cur denarius compoſitus debetur Deo ſimpliciſſimo? debetur namque non in eo, quòd numerus cõpoſitus, ſed in eo quòd finis numerorum (vt aliàs dictum eſt) nec vt numerus multiplicatus, ſed vt habet rationem vnitatis, quia eſt vnus denarius, & principium denariorum, alterius videlicet numerationis.

Numer. 18

Ibidem.

188 Cur olim Deus exigebat ſacrificia? Nónne, quia exquirebatur ſanguis in purgatione peccatorum, quæ per carnem & ſanguinem committebantur? ſicut Paulus apertè docet, dicens: Et omnia penè in ſanguine, ſecundum legem mundantur: & ſine ſanguinis effuſione non fit remiſſio. Quæ peccata expiari iubebantur per ſanguinem animalium, quouſque veniret ille qui vero ſanguine per animaliũ ſanguinem figurato expurgari debebat omnia. Aſtantes enim tribunali iuſtitiæ conſpicientes, quòd peccata committebantur per ſanguinem, id eſt, per animam animalem in ſanguine reſidentem (vnde exoritur concupiſcẽtia vel concupiſcibilis vis atque iraſcibilis, veluti duo fomites peccati: vt Origenes docet) ſanguinẽ

Hebr. 9.

Origenes.

exquirebant in purgationem peccati, & nisi dabatur sanguis, accusabant nos semper coram Deo. Et hoc faciebant non tantùm illæ supremę virtutes, sed inferiores & immundæ potestates, quibus Christus omnium parens secundum spiritum suo sanguine satisfaciens amouit omnes accusasatores. Hinc Iohannes ait: Proiectus est accusator fratrum nostrorum. *Apocal. 12.*
Quod Paulus clarius referens, dixit: Pacificans per sanguinem crucis eius *Coloss. 1.*
siue quæ in cœlis, siue quæ in terris sunt. Pacificauit enim omnes cũ Deo, satisfaciens sanguine proprio, adeò vt nullus amplius à nobis sanguinem quærat.

189 Cur Deus præter sacrificia etiam munera exigebat? Nónne, quia Deus non contentus sanctificare populũ vno modo, plura ordinauit, nedum in moribus, sed etiã in sacrificiis? Pro peccato enim iussit offerri peccatarium & holocaustum, quod Hebręi עלה holah dicunt. Pro culpa verò sacrificium culpatarium, quod ipsi Hebræi אשם assam nominant. Pro pace cum superis facienda, ordinatum erat sacrificium pacificorum, vocatum ab eis שלמים selamim. Pro errore verò, quem שגגה segagah vocãt, sacrificium ab eo denominatum. Ad conciliãdos autem eos qui sunt à sinistris, sacrificium vespertinum. Ad comparandũ verò fauorem ab iis qui sunt à dextris, sacrificium matutinum. Diuersáque in huiusmodi litari iussa sunt, pro exigentia rerum occurrentium. Et præter hæc omnia, munera *Numer. 15.*
exigebat spontanea & libera, quia hilarẽ datorẽ (teste Paulo) diligit Deus. *2. Cor. 9.*
Et hoc ne ingratitudinis arguamur, si tanto benefactori Deo tantillũ antidoti non reddamus, cùm æquiualens ei reddere non possimus, vt etiam *Ethicor. 9.*
Aristoteles perhibet.

190 Cur & quo calatho aut carthallo iussit Deus dari primitias & decimas? An, quia est vas aptum ad portandum? An (vt mysteria referemus) *Deuter. 26.*
quia decimæ vel munera in illo vase collecta, indicabant cõuentum & assensum offerentiũ, quem Deus summoperè diligit? Hinc Christus docuit reconciliandũ esse fratrem (si qua inter ipsum & offerenrem fuerit dissensio) antequã munus offeratur, vt in Matthæo legimus. Vnde docemur, ꝙ *Matth. 5.*
nisi ablato dissidio consensus & amor sit redintegratus in offerente, munus non est gratum Deo. Hinc panis Deo oblatus, nobisq; ad cõmedendũ traditus, vocatur communio, quasi omniũ participantium vnio. Carthallum autem, quo offerre debemus, est vas cordis nostri, quo complecti debemus omnẽ proximũ, vt si iustus, conseruetur: si verò malus, corrigatur.

191 Cur Deus spiras, placentas, lagana & huiusmodi in oblationibus e- *Exod. 29.*
xigebat? Nónne quia omnia ista ex pane fiebant? nec de eorum forma cu- *Leuit. 2. 7 8*
randum est, cùm interpretes ad libitum huiusmodi nomina dederint. Pa- *Numer. 6.*
nis autem erat præcipuum quod in sacrificio offerebatur. Hinc Christus virtutem omnium sacrificiorum (quæ multiplicia in lege demãdata sunt) conclusit in oblatione panis & vini. Quæ quidem oblatio est conformis oblationi factæ à Melchizedech, secundum cuius ordinem aut verbũ ipse *Gen. 14.*
Christus est Sacerdos. Et id, quia volens denotare conuiuium, quod in sa- *Psal. 109.*
crificio facimus cum Deo, per panem omnium ciborum perfectissimum:

& per vinum omnium potuum celeberrimum,ipsum cōuiuium designauit. An,quia panis vnus ex multis granis tritici confectus,& vinum,quod ex multis vuarum granis conficitur, elegātissimè exprimit vnionem cordis,quæ ex multis offerenribus fieri debet,sicut suprà ractum est?

192 Cur aliqua ex his offerri iubentur linita oleo, & aliqua oleo subacta? An,quia oleum(vt aiunt)misericordiam & gratiam significās, innuit quòd hæc offerri debent cum gratia Dei, & ab eius misericordia suscipi? An(vt altius conscendamus) cùm oleum(vt aliàs dictum est)diuiniratem, qua omnes perfundi debemus significet:voluit Deus per hæc munera vario modo oleo confecta, distinctos diuinitatis nobis communicatæ gradus designare?cùm ipsa diuinitas nō communicetur æqualiter omnibus. Nam aliqui ipsa liniuntur,aliqui autem vsque ad cordis intima penetralia perfunduntur.

Leuit.2. 193 Cur ex simila aliqua offerri iubentur? Nónne per similā quæ est farinæ perfectior atque delicatior pars innuitur,quòd ex toto Ecclesiç corpore mystico per farinam designato, Deus elegit perfectiorem partē pro se,Sacerdotes videlicet & Religiosos in ministros suos peculiares?Et hæc simila deber esse vncta,subacta, & perfusa oleo, quia ipsi Dei ministri debent vero diuinitatis oleo perfundi prout ipsi possunt. Debet quoq; perfundi thure,vt ibidem dicirur:quod thus iam diximus orarionem significare.Quæ oratio potissimè frequentāda est à Sacerdotibus & Religiosis, *Ose.4.* qui(vt in Osæa dicirur)comedunt peccata populi:nam quando Sacerdotes decimas,& Religiosi eleemosynas à populo suscipiunt,peccata quoq; *Leuitic.4 Numer.15* eorum suscipiunt,pro quibus propitiationem à Deo impetrare debent,vt Scriptura plerisque in locis repetit.

Leuitic.23. Numer.28. 1.Cor 5. Galat.5. 194 Cur Deus requirit azima,præsertim in solēnitate primi mensis,pascæ videlicet,penitus prohibendo fermentū? An quia fermentū(vt inquit Apostolus)quāuis modicum,totā massam corrūpit?quæ corruptio à muneribusDeo oblatis aliena penirus esse debet:vnde innuitur,quòd qui semetipsos Deo offerūt,mundi esse debēt.Hinc sequitur paulus dicēs:Itaq; epulemur,non in fermēto veteri,neq; in fermēto malitiæ & nequitiæ,sed in azimis sinceritatis & veritatis. An,quia (vt ad penetralia ingrediamur) Deus in rota lege intēdit, vt quoad possumus ei assimilemur in omnibus operationibus nostris?Hinc rationem sabbati custodiēdi assignās,apertè *Exodi 20* protestatus est,dicēs: Quiescite in die sabbati ab omni opere seruili, quia in illo die quieuit Deus ab omni opere quod creauerat ad faciendū,videlicet pro tempore. Pari quoque ratione,cùm mundum creauerit in mense primo,non per generationem naturalem,quæ fieri nequit sine alterius *1. de generatione et corrupt.tex.17* corruptione (vt Naturales asserūt) sed per creationem sine aliqua præuia corruptione,ad id repræsentādum(vt conformes ei inueniamur) iussit,vt comederetur panis nulla corruptione præmissa vel admixta.

Leuit 2. Exodi 12 Leuitic.9 195 Cur omnia hæc cocta in clibano exigebar? An,vt tolleretur horror quem cibus crudus generare solet? sed cur Deus iussit in Exodo agnū pascæ,siue trāsitus coqui non in aqua,sed igne?Et cur omnia sacrificia, quā-

uis igne apposito à ministris altaris fumigantia, tamen igne è cœlo misso *Numer. 19*
ipsa penitus cóburebat? nónne sicut aqua iussit homines lauari, ita voluit *Exodi 30.*
sacrificia & munera igne coqui vel côbuti, vt inde denotaretur quòd illa
oblata & etiã offerentes debent tẽpore suo deuorari ab ipso Deo, qui nõ *Deuter. 4.*
sine causa dicitur ignis deuorãs vel comedens? Nã sicut ignis deuorãs cõbustibile traducit in seipsum, & cum illo idẽ factus, ducit secũ ascendens
ad sphæram suã. Pari modo Deus & munera & offerentes, quos suscipit,
transmutat in se, (iuxta illud Apostoli. In eandem imaginem transformamur) & ducit secum ad sphæram, & habitationem sanctam suam. *2. Corin. 3.*

196 Quisnã est Deo acceptior offerens ne sponte, an lege vel voto coactus? Nónne qui sponte offert? iuxta illud Apostoli: Nõ ex tristitia aut ex necessitate, hilarem enim datorẽ diligit Deus. Hinc omnia quæ ad tabernaculum conficiendum spectabant, spõtè oblata fuerunt. Sed cur nos lege ligauit? non quidem Deus intendit nos ligare lege, quæ non ligatiua in lingua sancta dicitur: sed תורה torat, i. illustratiua, & dans doctrinam veritatis, vt suprà disseruimus. Legem autem tradidit in primis, vt nos doceret, quid Deus sit quãtum exprimi potest: & quis cultus ei debeatur, quóue itinere ad ipsum peruenire possimus. Addidit quoque promissa & minas prout iustitia exquirit, non autem vt ligaret. Hinc in Deuteronomio Deus ait: Considera quòd hodie proposuerim in conspectu tuo vitam & bonum, & è contrario, mortem & malum, vt videlicet eligas, quod vis. Hortatúrque, & non cogit, dicens: Elige ergo vitam vt viuas. Sed cur laudatur votum in quo homo se obligat Deo? Nónne homo votum spontè facit offerens (vt aiunt) non tantùm fructum arboris voluntatis suæ, sed truncum & radicem? Hinc Nazaræi sic se vouentes laudabãtur, quibus & lex vel doctrina obseruanda data fuit. *Ibidem 9. Exodi 35. Deut. 28. & 30 Ibidem 23 Numer. 6.*

197 Quomodo Nazaræi se Deo dedicabant? Nónne Nazaræus hominẽ ab aliis separatũ, Deóq; penitus dedicatũ significat? Huiusmodi autẽ Nazaræi (vt in lib. Numer. habetur) interdictũ erat vinũ, acetũ, sicca vel recẽs vua, insuper & acini vel cortices ipsius vuæ. Sed cur hoc? An vt amouerẽtur ab eis omnia impedimenta vacandi Deo in spiritu, quorum potissimũ est vinum, quod carnem fouet? Hinc Paulus ait: Nolite inebriari vino, in quo est luxuria. An (vt secretiora tangamus) quia vinum (vt aliàs diximus) significat mundanam sapientiam, quæ inimica est Deo? Hinc Salomõ volens se tradere sapientiæ rerum diuinarum, decteuit (vt ipsemet perhibet) abstrahere carnem suam à vino, i. à sapientia quæ est secundum carnẽ. De qua sapientia inquit Apostolus, loquens de statu Christi & perfectionis. Vbi sapiens, vbi scriba, i. doctor, vbi inquisitor huius seculi? Nónne stultã fecit Deus sapientiam huius mundi? quia non fauorem, sed impedimentũ affert versantibus circa diuina. Vnde & Sapiens alibi dicit: Noli regibus dare vinum, ne obliuiscantur veritatis & peruertant iudicium. *Ibidem. Ephes. 5 Ecclesiast. 2. 1. Cor. 1 Prouerb. 31.*

198 Cur iubetur ne nouacula super Nazaræorũ caput ascendat? An, ne imitarentur (vt dicitur) Sacerdotes idolorũ, qui caput radebãt: vt Baruch refert? sed nónne friuola admodũ est hęc ratio? nã cũ iubeantur radi soluto *Numer. 6. Baruch 6.*

tempore consecrationis idolatras sequi cogerentur. Hoc eodem fundamento colliditur opinio eorum qui per nouaculam intelligunt malitiã: quæ non debet ascendere super caput sacerdotis aut Nazaræi, quia completo tempore consecrationis, malitiam suscipere cogerentur. An igitur, ad meliores capillos refertur sermo? ad illos videlicet, de quibus in
Cantic.7 Canticis dicitur: Comæ capitis tui sicut purpura regis iuncta canalibus, superioribus videlicet, vt inde influxum cœlestem suscipiant. Isti igitur capilli incidi non debent iis qui Deo vacant, sed stare semper parati ad suscipiendam pluuiam Dei voluntariam, hæreditati suæ segregatam.

199 Cur absolutis à consecratione vel dedicatione illa iubentur capil-
Numer.6. li radi, & ignibus tradi? Nónne sicut ille, qui cultui diuino se dedicat, aut vitam vel cultum mutat in meliorem, radi iubetur (vt alibi dictum est) sic etiã Nazaræus cessans ab illa dedicatione, amputare debet capillos, i. canales, quibus suscipiebat imbres illos cœlestes pro iis solummodò qui sunt Deo dicati, segregatos? cũ amplius huiusmodi influxus ipsi non debeatur. Magno autem cum sacramento iubentur ipsius capilli ignibus tradi, sicuti tradebantur sacrificia, & Deo quodammodò sacrificari, ne proiiciantur
Origenes. pessundandi. Hinc itaque colligitur, quòd non de capillis materialibus, sed de melioribus per hos designatis est sermo: vt Origenes rectissimè sentit.

Numer.6 200 [redacted].

201 Cur Nazaræo barba & capite raso vinum concedebatur? An, vt re-
Ibidem focillaretur lassus nimia austeritate? An, quia (vt mysteria prosequamur) & si homo dum vacat diuinis, ab humana sapiẽtia per vinum (vt diximus) significata abstinere debet, ab illis tamen absolutus, & ciuilibus incumbens, licitè vinum bibit: vtitur videlicet sapientia, prudẽtia, & astutia hu-
Matth.10. ius mundi? iuxta illud Christi: Estote prudentes sicut serpentes. Qua prudentia vti licet contra Diabolum, & cõtra membra maligna ipsius: in diuinis verò nequaquã, cùm Deo vacare debeamus, & cum Angelis & simplicibus membris Christi in omni simplicitate & puritate versari, iuxta il-
Psalmo 17. lud Prophetæ: Cum sancto sanctus eris, & cum viro innocente innocens eris, & cum peruerso peruersus eris. Quorum verborum verum sensum est, quòd cum simplicibus vti debemus simplicitate columbina, cum astutis vero prudentia serpentina.

202 Cur iubetur ter in anno omnis masculus apparere in conspectu Dei? Nónne, quia tres solennitates in anno occurrebant? Pasca videlicet, idest transitus Israel ex Ægypto: aut rerum ex non esse ad esse. Cùm tunc fuerit mundus productus: vt multi opinâtur. Secunda Pentecostes, quando lex tanta celebritate data fuit. Tertia, dies הכפורים hachepurim, idest remissionum, & tabernaculorum, in memoriam vmbraculi à nube in deserto facti. Vnde & sub vmbraculis vsque ad presens comedunt Hebræi. Quæ tres solênitates tribus personis diuinis applicari possent. Productio enim in esse & ereptio è seruitute cõpetit patri. Iuxta illud Apostoli. Eripuit nos, pater videlicet è potestate tenebrarum: & transtulit in regnũ filij dilectionis suæ. Collatio legis conuenit filio & verbo, in quo erat lex, antequam daretur, vt Elchana scribit. Remissio & obumbratio vel protectio nubis correspondet Spiritui sancto, in cuius virtute & numero datur remissio. Hinc filius volens tradere Apostolis virtutem remittendi peccata, primo insufflauit in eos, dicẽs. Accipite Spiritum sanctum. Postea subintulit. Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis. Exod.2 Deut.13 Col.1 Elchana. Ioan.20

203 Cur hunc ternarium numerum Deus exquirit? An, quia Deus hoc numero gaudet? Sed cur illo gaudet? Gaudet quidem vnitate, quæ ipsi propria est. Binario autem non gaudet: quia est numerus addictus materiæ: quæ super omnia elongatur ab ipso Deo. Nam directe ipsa pura potẽtia opponitur Deo summo actui, & omnia informanti. Gaudet etiã ternario, qui (iuxta Pythagoricam doctrinam) formã significat, quæ materiam informat: & eam reducit in actum primum, tanto perfectius, quanto forma perfectior est ipsa materia. An (vt Aristo. docet) quia natura docemur honorare Deum secundum numerum ternarium: quem habemus (vt ait) quasi legem quandam, denotantem omnimodam extensionem numerorum: qui extendi possunt in longum, latum & profundum, idest cubum vel solidum? Nec enim vlteriorem extensionem admittunt. Secundum quam consummatam extensionem debemus honorare Deũ, orationibus videlicet, & sacrificiis: vt Auerrois exponit. An, quia Deo trino cultus trinus vel trifarius, cordis videlicet, linguæ, & operis debetur? 1. De Cœlo & Mundo. Auerrois ibidem.

204 Cur iubemur vt nullus appareat in conspectu Dei vacuus? Nónne æquum est, vt vnusquisque, qui conuiuio interesse vult, symbolum ponat, vel saltem portiunculam quandam? Quando enim, Deo appropinquare volumus per orationem & laudem, quasi quoddam conuiuiũ cum ipso facimus. De quo conuiuio ipsemet in Apocalypsi ait. Si quis aperuerit mihi ianuam, cordis videlicet, intrabo & cœnabo secum, & ipse mecum. In quo conuiuio ipse primo posuit corpus & sanguinem, appositurus tandem gloriam & voluptatem vberrimam. Iuxta illud prophetæ. Gloria & diuitiæ in domo eius. Et alibi. Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ: & torrente voluptatis tuæ potabis eos. Quod ante apponere debemus, primo est consensus, quem vocationi diuinæ prębere debemus: postea executio & obseruatio mandatorum Dei (iuxta illud. Si vis ad vitam ingredi, serua mandata) denique exhibitio pietatis in proximum, Deut.16 Apo.3 Psal.111 & 35 Mat.19

dando eleemosynam esurienti, sitienti & nudo. Pro quibus operibus regnum & conuiuium cœleste promittitur. Vnde expressè conuincuntur ij, qui adeò fidem extollunt, vt opera paruipendant.

Ibi. 25

Leui. 6

205 Quare à conspectu Dei ignis nunquam cessare debet: vt in Leuitico iubetur? An de igne deuotionis est sermo? Sed quomodo feruor deuotionis aut oratio continua esse potest? Cùm sit necessarium multis negociis & naturæ indigentiis cedere? An feruor orationis & charitatis debet esse continuus in habitu (vt aiunt) si actu esse non potest? An sicut pro sustentatione corporis debemus semper habere cibum in stomacho: vnde alantur omnia membra (nam deficiente cibo, deficit homo, sentítque bilem exæstuantem à chisti fellis effusam, naturæ succurrere satagente, ne penitus homo deficiat) Sic quoque licet bis vel ter aut semel in die tantùm oremus, virtus tamen orationis, tanquam cibus continuus esse debet in stomacho mentis, ne deficiat? Similiter & charitatis feruore manere semper debet, quo cor possit accendi. Quo sensu dixit Christus. Oportet semper orare & nunquam deficere. An semper ardere debet ignis diuini luminis, omnes illuminantis: & potissimè in sacerdote: qui semper natus esse debet docere & illuminare plebem? Hinc dicitur in textu, quòd ignis hic administrandus est à sacerdote, qui ipsum nutrire debet subiiciens ligna mane per singulos dies. Sicut de oratione & charitate dictum est: quæ saltem semel quolibet die accendi debet per totum diem duratura.

Lucæ 18

Leui. 6

Ibid. 10

206 Cur Nadab & Abihu offerentes ignem extraneum tam acriter puniti sunt? An, quia obtulerunt ignem extraneum & alienum ab eo, qui è cœlo mittebatur pro cremandis sacrificiis? An, quia obtulerunt sacrificium pro extraneis à familia Israelitica: quos non crediderat eis Deus? Nam videntes quantum populo Israelitico sacrificium profuerat, attentarunt etiam offerre pro alienis: quos non commiserat eis Deus: sed reseruauerat purificandos à filio suo omnium Redemptore. Hinc ad Aharon mortem filiorum dolentem misit Dominus Mosem, qui diceret ei. Hæc ait Dominus. In propinquis meis sanctificabor & in conspectu totius populi glorificabor: scilicet in filio meo, & membris ac cohæredibus ipsius: qui in omnibus gentibus prædicarunt salutem, quam Redemptor operatus est. Quod cum audisset Aharon, tacuit, consentiens videlicet, quòd Deus eos iustè punisset. Quia volebant sibi vendicare illud, quod Christo erat reseruatum. Et quia id fecerunt bono zelo moti, venit ignis, non in punitionem æternam, sed in expiationem illius peccati. Hinc dictum est. Egressus est ignis à faciei Adonai: vt literæ veritas habet. Nam ignis inde veniens non damnat, sed expurgat. De Gomorreanis autem dictum est, quòd fecit Dominus pluere ignem ac sulphur. Pari modo de ducentis & quinquaginta viris, qui temere offerebant incensum, dicit scriptura, quòd ignis egressus est à Domino, non autem à facie Domini. Non secus de igne quinquaginta nuncios Ochoziæ deuorante dictum est. Descendit ignis e cœlo,

Ibidem

Gen. 19

Num. 16

4. Reg. 1

207 Cur cultus Dei datus fuit hominibus, & nullo modo mulieribus? Nónne (vt alibi diximus) quia in hominem dicitur ſpiratum fuiſſe ſpiraculum vitarum? Hinc homo eſt imago Chriſti & Dei, mulier autem non propriè Dei, ſed viri imago eſt: vt Paulus docet. Eſt enim illud ſpiraculum (quod Hebræi neſſama vocant) diuinũ quoddam, quo (vt Plotinus docet) Deum cognoſcere poſſumus: & ſecundum Deum operari. Quod ſpiraculum ipſe Plotinus (vt etiam ſupra diſſeruimus) intellectum vocat, Auguſtinus portionem ſuperiorem, Mercurius verò mentem. Vnde homini datur non ſolùm adminiſtratio ſacrorum, ſed etiam regimen tanquam capiti. Hinc non ſine cauſa Apoſtolus ait, quòd vir eſt caput mulieris, ſicut Chriſtus caput eſt Eccleſiæ. Vnde concluditur, & veris Sapientibus patet, ſortem viri digniorem eſſe ſorte muliebri, & corpore & anima, & toto ipſo compoſito. De quo forſitan alibi latius diſſeremus. *Gen.2* *1.Cor.11* *Plotinus de homine.* *Auguſt.* *Mer.in Pymandro.* *Ephe.5*

208 Fuitne datum aliquod officium mulieribus ex lege? Ne mulier, quæ eſt pars viri (vt Platoni placet) abdicata penitus à ſacris eſſet, tria fuerunt ei impoſita officia: vt ex lege Talmudiſtæ colligunt. Primum enim erat, vt ex ſingulis centum panibus placẽtam faceret pro ſacerdotibus: vt & ipſa daret centeſimam partem ſummo ſacerdoti. Sicuti ex fructibus collectis iuſſum fuerat dari à viris: vt paulo ſuperius declaratum eſt. Secundo mulieribus demandatum fuit: vt ſeruarent tempus immunditiæ ſuæ: ne eo tempore viris commiſcerentur. Tertium eſt: vt lucernas in templo Dei accenderent. Quod non ſine myſterio factum credimus: vt videlicet & ipſæ accenderent lumen: quo, & ſi non poſſunt adminiſtrare ſacra, & regere plebem, ſaltem Deum cognoſcerent, & ea, quæ ad ipſarum ſalutem pertinent, exquirerent. *Pla.in Sympoſio.* *Talmudiſtæ*

209 Cur Deus duos agnos in perpetuum ſibi offerri exquirebat? Nónne, cùm naturale ſit ſacrificare Deo: & modus ſacrificandi à lege doceatur (vt Ariſtoteles perhibet) à Deo manifeſtatus eſt cultus & oblatio: quã potiſſimè & perpetuo à nobis exquirit? Sed quomodo eſt perpetua oblatio, cum in præſenti ille ritus à Iudæis minimè obſeruetur? Nónne modo perfectius obſeruatur, quàm in lege? Cùm offeramus illum agnum, qui peccata mundi tulit. Sed (cum lex iubeat offerri duos) quomodò ſatisfacimus vnum tantummodò offerendo? Nónne in Chriſto fuerunt duæ naturæ, diuina videlicet & humana: figuratæ per duos Cherubinos, qui ſupra coopertorium vel propitiatorium Arcæ iuſſi fuerunt collocari? Agnus enim fuit filius Dei humanatus. Iuxta illud Iſaiæ. Emitte agnum Domine, Dominatorẽ terræ. Agnus quoque fuit homo Deus, de quo idem Iſaias. Quaſi agnus ſtetit coram tondente ſe. Et vterque agnus ſimul tulit peccata mundi. *Exo 29* *Ethic.5* *Exod.15* *Iſa.16* *Ibid.53*

210 Quare iubet Deus offerri hos agnos: alterum veſpertinum, & alterum matutinum? Nónne veſpertinum ſacrificium (vt alibi dictum eſt) fiebat ad placandos accuſatores coram tribunali iuſtitiæ comparentes: ſacrificium verò matutinum ad comparandam gratiã à tribunali miſericordiæ & pietatis, in Auſtro locato? Quod vtrũq; fecit noſter biſarius. gnus

Christus Iesus. Nam sanguine suo placauit Tribunal iustitiæ: & à Tribunali gratiæ nobis gratiam & pietatem comparauit. Hinc dixit Iohannes. Vidimus eum plenum gratiæ & veritatis. Et iterum ait, quòd Iesus venit non in aqua solùm, sed in aqua & sanguine. Vnde satisfecit pro sacrificio vespertino & matutino, & pro omni holocausto: adeò vt nullo alio amplius indigeamus.

Ioan.1. *1.Ioan.5*

211 Cur pacifica Deo grata fiebant in agno & oue? An, quia animalia ipsa pacifica sunt? An prouenit à loco supramundano: vt sint pacifica? Nam sicut animalium aliqua sunt Saturnia, aliqua Martia, Solaria & huiusmodi (sicut in Harmonia disseruimus) Sic etiam aliqua sunt Iouialia, semper iuuantia, & nunquam nocua: inter quæ est agnus & ouis magis, quàm alia animalia suscipientes de clementia illius, qui dicitur Pater misericordiarum & Deus totius consolationis. Hinc (non sine causa) primogenitus huius Patris nunc ouis, nunc agnus dicitur: qui pacificauit per sanguinem crucis eius omnia, quæ sunt in cœlis, & in terris. Vnde in virtute istius agni fiebant pacificationes oue & agno, maximum cum vero agno symbolum habentibus. Hinc quoque ipse Christus omnia membra sui corporis, & cohæredes regni eius vocat oues, reponendas in dextera tempore iudicij: quibus regnum & hæreditas cœli dabitur.

Cant.1 *Tono.4* *2.Cor.1* *Col.1* *Mat.25*

212 Cur Bos vel vacca ordinata fuit in sacrificio pacificorum: vt in Leuitico habemus? An, quia bos quoque est animal pacificum atque beneficum? Nam per ipsum agricultura perficitur: & panem habemus triticeũ, vel hordeaceum aut alterius cuiuscunque generis: carnésque ipsius in cibum assumimus, & corium in defensionem pedum. An, quia & ipse symbolum habet cum aliquibus virtutibus per sacrificium pacificandis? Hinc, quia omnis virtus non reperitur in vno tantùm animalium genere, nunc iubetur offerri bos, nunc ouis vel agnus, nunc hircus, vel capra, nunc passer, nunc par turturum, aut pulli columbarum, nunc carnes, nunc panes, prout hæc omnia exigebantur ad diuersas virtutes placãdas: omnes vtiq; Dei ministros, tantũ exquirentes à nobis, quantum decreto cœli (vbi omnia sciũtur) decernebatur. Et hoc, quousque venit ille, qui omnia in se colligens: vnicũ præbuit nobis sacrificiũ, vnicúmque libamen, offerendũ vel commemorandũ. Sicut ipse dixit. Hoc facite in meã commemorationem.

Leui.3 *Luce 22*

213 Cur iubetur, vt omnia animalia offerenda, sint integra & immaculata, nisi voluntariè offerantur: vt in Leuitico habetur? Nónne, quia (vt suprà dictum est) immaculato Deo immaculata debentur? Iubetur autem præcipue ne careant aure vel cauda. Et id non sine magno mysterio. Animal enim quodcunque offerimus, significat animal nostrum, Deo offerendũ in hostiã immaculatã, Deoque placẽtem. Sicut Paulus docet & hortatur Romanos. Cui animali nostro sollicite prospiciẽdum est ne desint aures. Nam per nullũ alium sensum homo, dum est in corpore animali, capere potest diuina: nisi per auditum: quia (teste Apostolo) fides, in qua de diuinis docemur, est ex auditu. Debent quoque huiusmodi animalia

Leui.3.22 *Rom.12* *Ib. 10*

habere caudam, quæ perseuerantiam in bonis operibus significat: sicut Hugo optimè sentit. Si verò voluntariè offerantur, Deus etiã mutila animalia acceptare promittit. Nam, quicquid sponte datur, non subest legi alicui: nec conquerendum est de defectu rei donatæ. Hugo de c[l]austro anima li.3 c.10

214 Cur Deus armum dextrum magis quàm sinistrum exigit? An, quia communi lege est maior vigor in dextra quàm in sinistra: & tanto magis Deo placent obsequia, quanto maiori feruore & virtute exhibita sunt: & è conuerso: Hinc Ierem. ait. Maledictus, qui facit opus Dei negligenter. Et in Apocalypsi dicitur. Quia tepidus es: incipiam te euomere ex ore meo. An, quia ea, quæ sunt ex parte dextra, sunt gratiora Deo: Hinc filius collocatus est ad dexteram patris: & beatificandi reponẽtur ad dexteram Christi: & in dextera ipsius sunt delectationes æternæ: vt Propheta canit. Et id iubetur fieri potissimè in consecratione sacerdotis: quando fauor à dextera comparandus est. Exod.29. Iere.48 Apoc.3 Psal.119 Mat.25 Psal.15

215 Cur offerri iubetur holocaustum pro peccato, sine cæremoniis sacrificij matutini? Nónne, quia illa disparia sunt, & nullatenus conuenientia? Sacrificium enim matutinum (vt modo tetigimus) offerebatur tribunali gratiæ diuinæ pro impetrando fauore: holocaustum verò pro peccato offerebatur tribunali iustitiæ diuinæ, ad satisfaciendum pro peccato: & ad placandos accusatores, qui de peccato ipso offerentem accusabant. Vnde docemur quòd sacra non sunt confundenda. Nam dum homo in peccato est: curare debet, vt sibi Deum conciliet: qui peccatores, dum in peccato sunt, non exaudit: nisi dum veniam suorum peccatorum petunt: & rationi consentaneum est: quòd non sit petenda gratia à principe non conciliato. Quorsum tendunt multa, quæ in lege videntur nescientibus superstitiosa: vt illud de non texendo panno ex lana & lino, & de non arando cum boue & asino. Non enim cõfundendus est diuinus cultus. Hinc cum magna diligentia secretiores Theologi scribunt, & cum ipsis Proculus, quòd primum obseruandum in oratione est cognitio rei, quam petimus: eius à quo postulamus, & modi quo oramus: ne nobis dicatur illud Redemptoris. Nescitis quid petatis. Hinc & Iacobus ait. Petitis & non accipitis, eo quòd male petatis. Num.28 Ioan 9 Deut.22 Se. Theo. Proculus de c[...] c[...] precibus Mat.20 Iaco.3

216 Cur Deus in vtroque testamento iubet offerri sibi panem, tãquam charum & præcipuum sacrificium? Nónne, quia panis est præcipuus omnium ciborum? Vnde Hebræi omnem cibum panem vocant. Nam panis adeò naturæ conueniens est: vt nũquam comedentem tædio afficiat. Hinc Christus, qui se nobis in pabulũ tradidit, panẽ se vocauit, dicens. Ego sum panis viuus, qui è cœlo descendi. Si verò per numeros theologizari velimus (more Theologorum antiquorum, qui hunc modum Ghematria vocant) possumus & aliqua ex ipsorum promptuariis depromere. Literæ enim panis, quem ipsi לחם vocant, reddunt in numero septuagintaocto. Cuius numeri portiones omnes (vt aiunt) aliquotæ dant numerum alicuius diuini nominis. Vnde deprehenditur panem sapere aliquam diuinitatem, aut habere tale symbolum cum Deo, vt ei oblatus, & membris Hebræi Ioan.6

ſuis pauperibus, ſemper gratiſſimus ſit. Vinum autem, quod יין Iain Hebræi dicunt, præſtat ſeptuaginta: numerum quidem à corporeitate ſemotum, complicatum per denarium & ſeptenarium, qui ad animam pertinet. *Deut. 12* Quæ anima ſedem habet in ſanguine: in quem, vinum facilè conuertitur: tam epotum per meatus inteſtinorum, quàm etiam in ſacrificio ſecundum ritum noſtrum: quem ſummus Doctor docuit. Hinc Deus oblectatur vino oblato: per quod ſignificatur anima animalis: quæ oblata ipſi Deo in ſpiritualem naturam tranſit. Alioquin iſtud animale non poſſet inſurgere in ſpirituale: ſicut Paulus perhibet. *1. Cor. 15* Oblectatur quoque pane, maxime illo diuino per hũc materialem ſignificato: per cuius eſum in ſortem diuinitatis tranſmutamur.

Deut 16 217 Cur Deus prohibuit plantari lucum vel aliquam arborem iuxta altare? An, quia in lucis ſolebant ſacrificare Gentiles, & multa turpia fieri? Hinc, ne propter has immunditias contaminaretur altare, prohibuit Deus huiuſmodi plantari. An, ne apud altare, in quo iuſſum fuit ſemper lumen accendi, eſſent vmbræ quo ſolent colligi tenebrarum duces & milites? *Leuit. 6* An (vt myſteria tangamus) quia & ſi multa & pene omnia ſacra eloquia in figura ſcripta ſunt: non tamen cum figuris & vmbris: nec obtecti velamine ignorantiæ debebant ſacerdotes ad altare accedere, ſed illuſtrati lumine diuino ad omnia ſibi poſſibilia cognoſcenda? Hinc (vt ſupra dictum *Exod. 28* eſt) portabant אורים vrim, ideſt illuſtrationes. Pro quo communis æditio habet doctrinam. Et quia Deo ſacrificans, nec idolatriam, nec errorem admittere debet: hinc omnigena doctrina refertus eſſe debebat, ne erraret: ſicut admonet Deus, ſubinferens. *Deut. 16* Nec facias tibi neque cõſtituas ſtatuas vel idola, quæ odit Dominus Deus tuus. Nomine quorũ idolorum omnis error in ſacris poteſt intelligi. Nam Deus inobedientiam & errorem Saulis in ſacris idolatriam vocauit. *1. Reg 15*

218 Cur ordinati fuerunt quindecim Pſalmi graduales? An (vt nonnulli volunt cõpoſiti fuerunt à Dauide, quando quindecim cubitos explanauit montem Moriach pro Templo ædificando: vt æquum eſſet pauimentum templi cum reſiduo ciuitatis & planum redderetur pro ædificio. An vt alij ſentiunt) vt purificaret locum ab omni cadauerum immunditia (ſi qua foret) pro quolibet cubito vnum Pſalmum decantauit? An (vt ad altiora conſcendamus) dicebantur hi Pſalmi à ſacerdotibus, quando volebant per ſacrificium in Deum conſcendere? Iuxta illud alibi decantatum. *Pſal. 83* Aſcenſiones in corde ſuo diſpoſuit. Et iterum. Ibunt de virtute in virtutem: & videbitur Deus Deorum in Sion. Deus videlicet, qui יה Iah dicitur: quem purificati laudamus. Hinc non dicitur Halleluiah, ideſt laudate Iah tempore pœnitentiæ. Quod nomen יה Iach quindecim reddit in numero. Et ideo per quindenarium in Deum aſcendere iubemur. In cuius [illegible] num ſubnectitur Pſalmus ille. Laudate nomen Domini: cui præ- *Ibid. 134* mittitur Halleluia: quod eſt, laudate Iach. Quod nomen laudare nequit, [illegible] non eſt purgatus: & qui non conſcenderit per debitos gradus. Hinc *Ib. [illegible]* non ſine myſterio Dauid noluit dicere Halleluiach, niſi poſt cẽtenarium-

tertium Psalmum: cuius finis est. Deficiant peccatores à terra, & iniqui, ita vt non sint: benedic anima mea Domino. Halleluiach.

219 Cur puerpera purificabatur agno aut turturibus siue pullis columbarum? An fortè hoc statutum est ex illis quorum ratio (vt Hebræi docēt) reddi non potest? An (si rationem reddere possumus) purificabatur non tantùm mulier sed etiā primogenitus, qui Deo lege debebatur: vt alibi dictum est? Ea autem purificatio fiebat, aut agno semper Deo grato, aut turturibus vel columbis, animalibus quidem Venereis, non quidem ad Venerem lasciuam, sed ad meliorem spectantibus. Nam duas esse Veneres apud Platonicos triuiale est: quarum altera est munda, altera verò immunda. Vnde per animalia mundæ Veneris purgabatur immunditiés: quæ in concubitu contrahi solet. Nec virtus hæc mundandi animam à sydere visibili venit, sed ab illo, cui hoc respondet. Leuit.12

220 Cur Leuitarum officium erat portare onera tabernaculi: vt in libro Numerorum legitur? Nónne grauiora & minus sancta plaustris ab animalibus euectis portabantur: sanctiora verò & leuiora humeris Leuitarum Deo dedicatorum: vt doceamur, quòd secundum totum hominem, corpore videlicet & mente, Deo dicata sacra portare debemus? Corpore enim sustinemus ieiunia: exercemus opera charitatis, portantes proximum humeris nostris: sicut Deus nos humeris suis portat, vt decantat Moses. Mente verò portamus onus contemplationis, speculationis, & precum. Vtroque autem, corpore scilicet & mente, onus docendi & prędicandi portamus. Nu. 4 & 7. Deut.32

SECTIO V. DE PRÆCEPTIS A DEO IN GENERE DATIS.

QVEM fontem aquæ viuæ petebat Moses aperiri? An loquebatur 221
Moses de aqua currenti, quæ communi vocabulo dicitur aqua Num.20
viua? An de illo fonte loquebatur, de quo in canticis dicitur. Fons hortorum, puteus aquarum viuentium? De quo fonte Iohannes ait. Ostendit mihi fluuium aquæ viuæ splendidum. Quæ aqua viua (nulli dubium) Christus fuit: aut sapientia Christi: quæ dicitur aqua salutaris: cum in ipso præesset lex, quæ data fuit: vt alibi diximus. Quod sacramentum referans Paulus dixit. Bibebant autem de spiritali consequenti eos petra: petra autem erat Christus. Vnde apertè voluit innuere sapientiam legis, Hebræis datæ, emanasse à Christo, sub ratione petræ: à quo, sub metaphora oris & apis, emanauit lac & mel Euangelicum. In qua lege ea sapientia continetur: quæ emanare non potuit nisi à fonte illo supremo sapientiæ. Et hunc orabat Moses aperiri, vt daret legem sapientiæ, populo sitienti. Quæ lex & si continetur sub velamine figurarum: multa tamen profundissima arcana & mirabilia continet. Pro quorū intelligentia orabat Propheta dicens. Reuela oculos meos, & consyderabo mirabilia de lege tua. Can.4 Apoc.22 1.Cor.10 Psal.118

Num.20 222 Cur Hebræi iam satiati à diuino fonte legis acceptæ, adhuc sitire videbantur? An, quia (vt nonnulli sapientes dicunt) & si diuersis temporibus & occasionibus totius curriculi quadraginta annorum, quo peragrarunt filij Israel in deserto, data fuit lex: scripta tamen fuit, & in vnum redacta extremo tempore vitæ Mosi: disposito vnoquoque precepto aut negocio loco suo mirabili artificio: atque in Deuteron. (non sine sacramento) repetita? Vnde negocia aliqua prius facta, fuerunt posterius scripta: & è cōnerso. An, quia & si data fuerat tunc lex, adeò tamen inuoluta erat, vt sitiret populus eius intelligentiam? Hinc communi sententia concludunt
Ant. Theo. antiqui Theologi legem fuisse bis datā: primo videlicet in scriptis. Et hāc vocant תורת כתב torat chitab. Postea oretenus declaratam fuisse asserūt. Et hanc vocant תורת בפה על פה torat Bepeh hal peh. Quam doctrinam sic ore reuelatam vocant chabalam, idest reuelationem ore ad os factam. Sed hæc non reuelabatur, nisi sapientibus: sicut in Hezra scribitur,
4.Ezr.14 Reuelans reuelatus sum super rubum: & locutus sum Mosi, & enarraui ei mirabilia multa: & ostendi ei temporum secreta, & finem: & præcepi ei, dicens. Hæc in palam facies verba: & hæc abscōdes. [redacted]
1.Cor.2
Mat.7

Exod.31 223 Cur lex dicitur scripta digito Dei viui in tabulis lapideis? An, quia Moses non habebat instrumenta, quibus legem sculperet? An, quia ea sunt legis sacramenta: quæ non nisi à Deo dictari potuerunt? An, vt esset perpetua lex, scripta fuit à Deo? Nam omnia, quæ ab ipso Deo immediate
Plato procedunt, sine causa secundaria, incorruptibilia sunt: vt Plato simul cum
Plotinus Plotino asserit. Hinc & in tabulis sapphirinis, cœlestis videlicet coloris, ipsa lex descripta fuisse dicitur. Et quamuis huiusmodi tabulæ dispersæ videantur: non tamen est abolita lex: quæ in cœlo scripta fuit. Quod indicabat color ille sapphirinus, sublatæ verò fuerunt ipsæ tabulæ: quia lex cessit Euangelio: in quo tota lex completur & perficitur. Hinc Christus di-
Mat.5 xit. Non veni soluere legem, sed adimplere.
Nume.14 224 Cur Israeliticus populus annis quadraginta in deserto detētus fuit?
Gen.15 An, quia nondum completa erat iniquitas Amorrhæorum: vt Abrahæ di-
Exod.24 ctum fuit? An, vt melius expurgaretur populus per quadragenarium illum
3.Reg.19 annorum, numerum quidem sacrum, obseruatum in ieiunio Mosi, Eliæ, &
Mat.4
Acto.1 Christi: & in eius ascensu ad cœlum. Mansit enim ipse Christus per quadraginta dies in terra apparens Apostolis & loquens de regno Dei, antequam in regnum suum conscenderet: vt Lucas scribit. In cuius figuram Moses Deo plenus, quadraginta annis apparuit populo illi in multis argumentis, signis & prodigiis, loquens de Deo & diuino cultu: vt bene initiati, & sublatis indignis, filij Israel in promissam terram intrarent.
Deut.6 225 Cur iussit Moses ligari præcepta legis in fronte & in manibus: vt in Deuteronomio habetur? An in signum distinctiuum à cæteris populis: vt aliqui asserunt, literam sequentes, qua dicitur. Et ligabis ea, quasi signum,

in manu tua? Sed nónne habebant circuncisionem in signum distinctiuũ,
(vt in Genesi dicitur) & fimbrias hyacinthinas in signum apertum & ma- *Genes. 17*
nifestum, vt in libro Numerorum scribitur? An igitur ibi ligabantur non
in signum distinctiuum, sed in signũ memoriale legis obseruandæ? In frō- *Numer 15.*
te namque iubebantur scribi, vbi residet cogitatio, & in brachiis instru-
mentis operatiuis, vt tam in cogitatione quàm in opere filij Israel semper
recordarentur legis obseruandæ.

226 Cur repetitio legis data fuit in Dizahab, i. in sufficientia auri? An, *Deuter. 1.*
quia casu euenit: vt in illo loco sic denominato repeteretur lex? An, vt oc- *Iob 37.*
cultè indicaretur, vnde venerat lex? Nam ab Aquilone processit, vnde &
aurum, vt Iob perhibet. A tribunali enim iustitiæ Dei seueræ (quod de mẽ
te antiquorum Theologorum sæpè diximus ibi collocatum esse) lex pro- *Antiq. theol.*
cessit: & inde quoque casus, transgressio atque iustitia puniens, nam lex
subintrauit (vt inquit Apostolus) vt abundaret peccatum. Et ideò nisi cō- *Roman. 5.*
tẽperata fuisset pietate, omnes sub lege essent destructi. Temperatur autẽ
dum venit ad אל חי el chai, id est, fontem Dei viui (vt præfati Sapientes
dicunt) in medio archetypi collocatum. Quę (vt apertius loquar) sic intel-
liguntur, quòd lex ignea (vt in Deuteronomio dicitur) veniens ad Christũ *Deuter. 33*
veram aquam (vt sæpè dictum est) adeò extinguitur & temperatur, vt quæ
ignea fuit in fomitẽ peccati (iuxta illud Apostoli: Virtus verò peccati lex) *1. Cor. 15.*
temperata aqua Euangelij (vnde remissio & gratia) sit in salutẽ. Quo sen-
su (ni fallor) dixit Apostolus: Vbi abundauit delictum, superabundauit & *Roman. 5.*
gratia.

227 Cur lator legis imperfectæ Noeh, & lator legis perfectæ Moses, a-
liquando peccarunt? Nónne, vt indicaretur ipsos non fuisse legis autho-
res (quia non errassent) sed promulgatores tãtum: & quòd non erat in po-
testate ipsorum promulgatorum seruare legem, sed in potestate eius, qui
ipsam legem cōdiderat? nã cùm ipse sit prima regula omnium, errare nō
potest. Hìc verò obseruãdus est varius erroris modus. Errauit enim Noeh *Genes. 9.*
bibens vinum vsque ad ebrietatem. Errauit Moses percutiẽs petram, vn- *Numer. 20*
de emanarunt aquæ: Noeh etenim (cui non fuerat adhuc aperta via sapiẽ-
tiæ supremę, quæ dicitur aqua salutaris) adhæsit sapientiæ terrenæ, per vi- *Ecclesiast. 15*
num designatæ, volens per hanc sapientiam perficere illud quod sapientia
suprema, ei non plenè reuelata, perficere nequibat, magnificare videlicet
& ampliare posteritatem (vt alibi dictum est) & dare prudentia humana,
quod à solo Deo tribui solet. Nam (teste Paulo) omnis potestas à Domi- *Roman. 13*
no Deo est. Vnde ebrius, id est, extra se, & illusus remansit. Moses verò,
cùm gratis & blandè aquam è petra educere debuisset, quæ incendium
legis temperaret, percussione & rigiditate aquæ minimè conuenienti, e-
ducere voluit.

228 Cur via præceptorum dicitur leuis, cùm tot mandata contineat? *Matth 11.7*
Nónne dixit Christus: Arcta est via quæ ducit ad vitam? Sed nónne Deus *Deuter. 30.*
in Deuteronomio ait: Mandatum hoc quod ego præcipio tibi hodie, non
suprà te est, neque procul positum, sed iuxta te est sermo in ore & corde

tuo, vt facias illum? An igitur difficilis & arcta est via virtutis in principio, in fine verò lata & facilis, vt in litera Pythagoræ edocemur? An facile est
Matth.22. præceptum omne si ad radicē attendamus, quæ in duos faciles ramos extenditur, in amorem videlicet Dei & proximi? quo amore nihil iucundius nihílque fœlicius. An, & si via præceptorum dura fuit in seruitute, suauis
Ibidem 11 tamen est liberæ menti? Hinc Christus dixit iugum suum esse suaue, & o-
Galat. 4 nus leue iis quos à seruitute liberauit, vt ait Apostolus. An Christi iugum leue est iis, qui suffulti sunt ope Dei, aut iis qui addicti sunt diuinis? Nam
Psalmo 118 nihil iucundius, quàm verba Dei obseruare: iuxta illud Prophetæ, Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua super mel ori meo. E cōuerso autem nihil tristius est, quàm à Deo declinare: hinc orabat ipse Dauid, dicens: Red-
Ibidem 50. de mihi lætitiam salutaris tui.

229 Quam perfectionem consequuntur ij qui totam legem obseruāt?
Numer.12. Nónne hi fideles dicuntur in tota domo Dei, sicut de Mose dictū est? nónne etiam inter beatos computantur: vt in Psalmo introductorio ad legē, in aliis Psalmis decantatam, dicitur: Beatus vir qui in lege Domini medi-
Psalmo 1. Ibidem 118 tatur die ac nocte? Nam (vt Propheta subinfert) omnia quæcunque faciet prosperabuntur. Et iterùm, Beati immaculati in via, qui ambulant in lege Domini. Beati qui scrutātur testimonia eius, in toto corde exquirūt eum. Quam beatitudinem & fœlicitatem adhuc mortales sentiūt ex consonātia mirabili, quam perfectam in se habēt. Omnis enim voluptas à consonantia procedit. Consonātia autem resultat ex præceptis affirmatiuis obseruatis, cum virtutibus denotatis per ossa, quæ cū illis præceptis numero æquantur, & ex præceptis negatiuis in neruis, numero cum ipsis æquatis, vt suprà disseruimus: nam tota lex concinnat nos cum Deo, & inde iucūdos reddit, sicut peccatum dissonans pœnam & animi afflictionem homini affert.

230 Qui fructus promittuntur iis qui legem obseruant? Nónne patribus sub figura degentibus, promissum fuit figuratiuum regnum, & nobis sub veritate & libertate existentibus promittit regnum figuratum? iuxta
Matth.19. illud Christi: Si vis ad vitam ingredi, serua mandata. Sed cur Patribus per obseruationem legis non dabatur regnum cœlorum? Nónne quia non erant regenerati & facti filij regni, nec renati secundum spiritum, nisi pauci ex priuilegio, virtute tamen illius qui nos regenerauit? Vnde labor & prouincia eorum sanctificare hominem animalem, quousque veniret tēpus renascendi, & statum in melius transmutandi.

231 Quid important illæ benedictiones datæ obseruantibus, & male-
Deuter.27. & 28. dictiones datæ transgredientibus legem? An erāt benedictiones tantummodò verbales, sicut à multis solent dari sine aliquo effectu? An cum effectu datæ fuerunt, sicut benedictiones Izahac ad duos filios, & Iahacob ad
Ibidem 33 duodecim re ipsa deuenerunt? Nam si illorùm patrum benedictiones fuerunt cum effectu, quantò magis benedictiones & maledictiones Dei cum tanta solennitate datæ, nedum tribubus singulariter nominatis, sed etiam
Secre theo'. toti populo in communi: Negocium enim & vis benedictionis (vt secre-

tioribus Theologis placet)in hoc cōsistit,quòd Deus aut homo Deo plenus,& Spiritu sancto adductus,benedicens aperit piscinam superiorem, vnde omnis bonus influxus.Hinc benedictio & piscina eodem vocabulo nuncupantur,videlicet ברכה beracah. Cuius piscinæ claues habebant illi sapientissimi & sanctissimi patres. Habent & illi, quorum principi summus fons præbens aquam ipsius piscinę,ait:Tibi dabo claues regni cœlorum,nam ex illa piscina venit remissio, gratia & omnia bona,vt dictū est. Quæ quidem piscina non obseruantibus præcepta clauditur. *Matth.16*

232 Cur benedictiones datæ fuerunt in monte Garizim?Nónne legitur in Euangelio, quòd Christus iudicaturus omnes collocabit oues à dextris,hœdos autem à sinistris,diuidens eos & subiiciens vtrosque tribunali competenti,oues videlicet tribunali dextro & Meridionali: hœdos autem tribunali sinistro & Aquilonari? Quæ tribunalia in Canticis dicuntur montes Batar,i.diuisionis. Quod idem significat Garizim,diuisiones videlicet.Nam iudicandi necesse est vt diuidantur, cùm ab alio loco præmium & benedictionem,ab alio autem pœnam & maledictionem suscepturi sint.Benedictiones igitur dabantur super monte Garizim, i.diuisionum & separationum. Iuxta illud Saluatoris: Tunc separabunt f. Angeli missi,malos de medio iustorum. *Deuter.27* *Matth.25* *Cantic.2* *Matth.13.*

233 Quare maledictiones datæ fuerunt in monte Hebal?An,quia sicut electus fuit mons ille Garizim ad benedicendum ex proprietate vocabuli,pari ratione & hic electus est ex proprietate suæ significationis? Maledictio enim quam Deus hîc comminatur,est figura maledictionis & sententiæ dandæ à Christo,dicturo: Ite maledicti in ignem æternum. Qui ignis æternus est in inferno,de quo inquit Isaias:Dilatauit infernus animā suam absque vllo termino. Et Salomon inter tria insaturabilia infernum annumerat, quia omnes deuorare vellet.Hebal autem dicitur antiqua vorago,vnde innuitur, quòd maledicti à Deo, in momento deuorantur. *Deuter.27* *Matth.25* *Isaia 5.* *Prouerb.30.*

234 Cur stabant sex tribus in vno monte ad benedicēdum, & sex in altero ad maledicendum?Nónne,quia duodecim tribus illæ totum influxū cœli ex vtraque parte absorbebant,sex videlicet partem meliorem,Austri videlicet & Meridiei:& sex duriorem,Occidentis videlicet & Aquilonis? Hinc illæ sex mitiorem influxum suscipientes,delectæ fuerunt ad benedicendum:videlicet Simehon,Leui,Iehudas,Isachar,Ioseph & Beniamin.E conuerso autem stabant ad maledicendum Reuben,Gad,Asser,Zabulon, Dan & Nephtalim.Cum quibus tribubus duodecim, cōueniunt duodecim Apostoli,quibus dictum est:Sedebitis super sedes duodecim, iudicātes duodecim tribus Israel. Iudicantes autem damnandos maledicent,& remunerandos benedicent. Quæ omnia magno sacramento conueniunt cum duodecim Angelis, quorum nomina vidit Iohannes inscripta super duodecim portis supramundanæ ciuitatis,quarum tres erant Orientales, tres Meridionales,tres Occidentales,& totidem Aquilonares. Conueniuntque huiusmodi cum duodenario diuini nominis,angelis,portis,signis cœlestibus,Apostolis & ipsis tribubus præsidentis. *Deuter.27* *Matth.19.* *Apoc.21.*

Exodi 34. 235 Cur Deus clemẽs punit in tertium & in quartum, vt Moses ait? An, *Ezech. 18.* quia malitia parentum transit vsque ad quartam generationem? Sed nónne scriptum est: Filius nõ portabit iniquitatem patris, sed anima quæ peccauerit, illa morietur? An igitur priuantur filij hæreditate paterna? sicut etiam iure ciuili cauetur, quòd bona rebellium & eorum qui committunt crimen læsæ maiestatis, fisco applicẽtur. Vnde & filij remanent bonis priuati. An, quia ex malo sanguine paterno inficitur aliquando filius, & aliquando ex bonitate patris fit mundus & plenus benedictione? Hinc sæpius inuenitur in scriptura, quòd propter parẽtes Deus fauit filiis. Et quia filius malo sanguine parẽtum inficitur. Hinc prohibetur accessus ad mu- *Leuit. 18.* lierem menstruatam, ne proles inficiatur. An (vt secretiora tangamus) punit Deus in tertium, i. in animam trifariam (vt more Hebraico & Platonico loquamur) & in quartum, s. corpus, ex quaternario multiplici confectum, & parcit in millibus, i. in millenario, & propter millenarium illum, cubum videlicet ternarij, quem Deo conuenire alibi declarauimus? Nam millenarius in eo quòd finis vltimatus numeri vltimi & cõsummati Deo attribuitur, qui omnium est finis.

236 Si filius non portat iniquitatem patris, quomodo omnes ex primo parente patimur iacturam peccati originalis? Nónne, quia peccante illo, peccauit tota massa generis humani quę in ipso continebatur? Nam rami omnes & fructus cuiuscunque arboris sequuntur radicem. Hinc si radix respersa fuerit aliqua amaritudine vel colore, fructus quoque sunt amari seu colorati, vt de persico sanguineo patet. Et si dulcoratur radix aut semen, dulcoratur & fructus: vt patet de fœniculo amaro, seminato in ficu, qui dulcem fœniculum producit: & de huiusmodi multa experimẽta patent. Vnde Adam qui fuit radix totius generis humani infectus, omnes ra- *Hebr. 12.* mos & folia arboris infecit, sicut ait Apostolus: Radix amaritudinis sur- *Roman. 11.* sum germinans impedit, & per illam inquinantur multi. Et de bona radice iterùm dicit: Et si radix sancta, & rami similiter. Non tamen ramus à ramo inficitur neque exiccatur, sed qui exiccatur, excisus igni traditur, aliis *Ioannis 15.* in trunco viuis remanẽtibus. Et ne apud aliquem remaneat iusta querela de infectione à primo parente contracta, voluit redemptor omnes renasci in eo meliori, perfectiori & pulchriori radice, qui fuerat in primo parente, quamuis ipsius radix fœdata non fuisset.

Sapient. 14. 237 Cur dictum est: Benedictum lignum per quod fit iustitia, cùm pen- *Deuter. 21* dens in ligno maledictus per legem censeatur? Nónne, quia ipsum lignũ est instrumentum iustitiæ diuinæ, quæ bona est? sic quoque benedici potest ignis, quo quis torquetur, vt salutem cõsequatur, iuxta illud Aposto- *1. Corin. 3* li: Vniuscuiusque opus quale fuerit, ignis probabit. Si cuius opus arserit igni, detrimentum patietur, ipse autem saluus fiet. Ecce igitur, quòd ignis crucians maledictos, alios purgat, vt saluentur. Sed nónne benedictũ fuit lignum crucis, in quod reducta fuit omnis mundi iustitia, patiente primo homine spirituali, ad expurgandum delictum primi hominis animalis, & in quo ipse homo spiritualis præbuit vim, quà regeneraremur omnes im-

maculari? Nam (vt Augustinus ait) de latere Christi patientis exiuit virtus baptismi, in quo regeneramur. *Augustinus.*

238 Cur maledictus dicitur qui pendet in ligno? An, quia sic lege statutum erat? An (vt altiùs conscendamus) quia sicut omnis remunerãdus benedicitur, sic omnis puniendus maledicitur? Quod clarè discere possumus à forma sententiæ, quam Christus dixit se laturum in extremo iudicio. Nam bonis dicet: Venite benedicti patris mei, percipite regnum. Puniendis verò, Ite maledicti in ignem æternum. Cùm igitur suspendendus in ligno esset condemnatus, consequenter & maledictus erat, id est, malo dicatus. Sed cùm Christus adiudicatus fuerit cruci, non tantùm a Pilato, sed à patre æterno, sicut scriptum est: Filius quidem hominis vadit (sicut definitũm est de eo) nónne videtur fuisse maledictus? Nónne ait Apostolus: Christus factus est pro nobis maledictũ, quia maledictus omnis qui pendet in ligno? Quod sanè declarando dicimus, quòd Christus suscepit omnem sententiam quam merebat quicunque transgressor, & consequẽter maledictionem, vt sublata maledictione omnes benedicerentur. Hinc ibi dicit Apostolus: Christus nos redemit à maledicto legis. Et iterum; Maledictus fuit, vt in Gentibus benedictio Abrahæ fieret in Christo Iesu. *Deuter. 21* *Matth. 25.* *Luca 22.* *Galat. 3* *Ibidem*

239 Cur Iosueh fuit commissa cura introducendi populum ad terrã patribus promissam? An, quia electus erat à Deo, sicut Moses, Dauid, & alij ductores? An quia tantæ fidelitatis inuentus fuit, vt Deus sibi hoc negocium tanquam idoneo delegarit? Quod tamen à Deo est: iuxta illud Apostoli, Idoneos nos fecit ministros noui testamenti. An (vt ad altiora conscendamus) quia Moses & Iosueh tenuerunt typum bifarij status Christi, corruptibilis videlicet & incorruptibilis? Nam secundum corpus corruptibile, mortuus est, vt nos à peccato expurgaret, secundum autem corpus incorruptibile & suscitatum, iustificauit nos & introduxit in regnũ. Hinc Paulus dixit: Mortuus est, vel traditus propter delicta nostra, & resurrexit propter iustificationem nostram. Moses igitur, qui eduxit populum ex Ægypto, & baptizauit ipsum in nube & mari (vt Apostolus ait) docuitque & pauit in deserto, typum gessit Christi, qui hæc omnia fecit in corpore mortali. Iosueh autem, qui populũ introduxit in promissam terram, typum gessit Christi, qui corpore incorruptibili introduxit patres in terram & regnum figuratum. Iuxta illud Prophetæ, Ascendens in altum, captiuam duxit captiuitatem. *Deuter. 1.* *2. Cor. 3.* *Roman. 4.* *1. Cor. 10* *Psalmo 67.*

240 Cur Deus misit voluit exploratores ad explorandam terram promissam? Nonne, vt daret aliquod pignus promissionis factæ? sicuti & nobis, quibus promisit regnum cœlorum, fidem tantæ promissionis facere voluit per exploratores Apostolicos, Petrum, Iacobum, & Iohannem, quibus partim ostendit, quod promisit. Hinc dixit Iohannes: Vidimus gloriam eius. Sed non contẽtus his paucis exploratoribus adhibuit Paulum, cui ostendit arcana sua, & Stephanum, cui gloriam suam demonstrauit, & Iesum stantẽ à dextris Dei. Et (vt opinor) omnibus duodecim Apo- *Numer. 13.* *Matth. 17* *Ioannis 1* *2. Cor. 12* *Actor 7*

ſtolis idem demonſtrauit, ſaltem per Spiritum ſanctum miſſum, quos illi duodecim exploratores ex duodecim tribubus præfigurarunt.

Numer.13 241 Cur exploratores malè referentes fecerunt peccare populum? An,
Ibidem 11. quia non conſiderarunt niſi proprias vires quæ ad terram illam obtinendam non ſufficiebant, immemores Dei qui pro illis pugnare cõſueuerat? An, quia faſtidientes manna è cœlo miſſum minus ſufferre poterāt lac & mel ex illa regione fluentia? An quia timebāt homines magnos, & munitiones ciuitatum quas viderunt illic, figurantes eos qui non confidunt de regno illo ſupramundano obtinendo, timentes difficultatem itineris & pugnæ contra hoſtes robuſtos ſuſtinendæ, qui tamen robuſti non ſunt?
Hierony. ad cùm Hieronymus dicat: Debilis eſt hoſtis qui non vincit niſi volentem.
Euſtochium. Nec difficultate terreri debemus (quamuis dicatur arcta via quæ ducit ad
Matth. 7. vitam) quia diuino fauore ſuffulti onus grauiſſimum & durum ſentiemus
Ibidem 11. leue, ſicut Saluator perhibet. Vnde præcipua prouinciæ huius difficultas
Marci vlt. conſiſtit in fide, quia qui non crediderit, condemnabitur. Hinc ſcriptum
Numer.14 eſt, quòd increduli illi mortui ſunt in deſerto in incredulitate ſua: Ioſueh verò & Caleb fideles & confidentes introierunt in promiſſam terram.

Ibidem 13. 242 Cur dicitur quòd exploratores illi retulerunt ex promiſſa terra vuas, ficus, & malogranata? An, quia huiuſmodi fructibus terra illa præcipuè referta eſt, vt oculis propriis perſpeximus? An (vt altius conſcendamus) propter ea, quę ex ipſis fructibus myſteria deſignantur? Vua enim illa ſuperiorem vuam ſignat illius vitis, de qua loquens Chriſtus, ait: Ego
Ioannis 15. ſum vitis & vos palmites. Quæ vitis vinum producit nouum bibendum
Matth. 26 in domo patris æterni, vt ipſemet alibi dixit. Malogranata verò continentia grana, tanto ordine & artificio coniuncta, charitatem illam ſignificāt: qua vniti ſunt ſimul beati. Ficus autē ſacramentalis pleriſque in locis ha-
Iſaiæ 38 betur: vnde non ſine myſterio Ezechias ſanatus fuit ficu ab Iſaia. Et Na-
Ioan.1. tanaeli dictum eſt: Cùm eſſes ſub ficu noui te. Ficus enim is eſt, cuius ſemē eſt ipſe fructus, ſicut frumentum & huiuſmodi quæ homini in cibum da-
Geneſ.1. ta ſunt, vt in Geneſi dicitur: Ecce dedi vobis herbam & plantas, quarum ſemen eſt in eis, & quarum ſemen pro fructu comeditur. Vnde innuitur
Luca 8. quòd cibus noſter in patria erit verbū, quod alibi dicitur ſemen, & ex quo
Iacobi 1. pullulauimus. Nam geniti ſumus verbo veritatis, vt Iacobus ait.

243 Cur exploratores numerati & nominati ſingillatim fuerunt? An, vt
Numer.13. ſola hiſtoria accuratius texeretur? An (cùm omnia in figura illis continge-
1.Corin.10. rent) nominati ſunt, vt per eos intelligerentur ij quos ipſi figurabant? An ea ratione, qua duo millia nominum & adhuc plura expreſſa ſūnt in ſcriptura ſacra, vnumquodq; ſuo myſterio pauciſſimis ſapientibus noto: Nec
Pſalmo 138. enim ſine myſterio electorum nomina ſcripta dicuntur in libro vitæ, vt e-
Philippen. 4 tiam Paulus innuit. Nec ſine myſterio dictum fuit Moſi: Noui te ex no-
Exodi 33.
Luca 10 mine. Nec ſine myſterio dictum eſt: Gaudete, quia nomina veſtra ſcripta ſunt in cœlis. Quæ myſteria & ſi plenè nouit ille qui ſcripſit, aliquantulum tamen nota fuerunt iis, quibus ſumma Veritas dixit: Omnia quæcũ-
Ioannis 15 que audiui à Patre meo, nota feci vobis. Hinc quoque non ſine ratione in

libro Numerorum tot duces & tribuum & in tribubus nominatim exprimuntur.

244 Cur enumerantur omnes aggressuri bellum? An, vt sciretur numerus bellatorum, sicut in castris communiter fieri solet? Sed ad quid hæc recensio nobis relicta? Cur nobis legendæ sunt enumerationes illæ? Quid fructus, quid emolumenti inde reportamus? An igitur frustrà numerat ille, qui (vt Propheta canit) numerat multitudinem stellarum, & omnibus eis nomina vocat? Quas stellas & si ex imbecillitate ingenij nostri enumerare non possumus, nec inde vtilitatem aliquam habere, numerat tamen ille qui omnia nouit: & qui finxit singillatim corda omnium, & intelligit omnia opera eorum, vt tā opera quæ ipse finxit, quàm operationes ipsorū concinnas reddat. Nam sicuti musicorū instrumentorum artifices & pulsatores cognoscunt omnes neruos & fistulas suorum instrumentorum, eásque conchordare norunt. Sic rector mūdi huius qui à Dorilao Pythagorico dicitur organum quoddam, nouit omnes fistulas eius & chordas conchordandas. Hinc non sine mysterio decātauit Moses: Constituit terminos populorum iuxta numerum filiorū Israel. Quæ consonantia qualis sit, suprà declarauimus. Numer. 1. 26 Psalmo 146 Ibidem 32 Dorilaus Pythagor. Deuter. 32

245 Cur terra promissionis per sortem distributa fuit? An, quia sic facere consueuerant antiqui, quamuis non sine mysterio, sicut & alia omnia, vt alibi dictum est? An, vt distributio illa intelligeretur non facta ab homine, sed à Deo sic disponente, qui omnibus ritè paratis (vt decebat) faciebat cadere sortem, super quem elegerat? Sicut apertè docet Salomon, dicens: Sortes mittuntur in sinum, & à Domino temperatur, vt habet communis traductio, sed iuxta veritatem literæ, à Domino est totum iudiciū ipsarum. Hinc Apostoli in electione Mathiæ, statuerūt Barnabam & Mathiam, & orantes dixerunt: Tu Domine, qui corda nosti omnium, ostende quem elegeris ex his duobus vnum. Qua oratione præmissa, dederunt sortes, & cecidit sors super Mathiā, quē Deus elegerat: nec enim sors danda est casu, sed inuocato Deo, vt per sortē ipse Deus volūtatē suā ostēdat. Numer. 34 Prouerb. 16. Actor. 1

246 Cur tam accuratè enarrātur confinia regionis patribus promissæ? An, quia sic iussum fuit à Domino? An, vt inde intelligeretur proportio & mensura regionis figuratæ, veris Israelitis promissæ? De qua loquens Baruch, ait: O Israel, quàm magna est domus Dei, & ingens locus possessionis eius. Hinc non sine causa mensurata describitur ab Ezechiele & à Iohanne sub nomine ciuitatis & tēpli, illius videlicet, de quo Dauid: Dominus in tēplo sancto suo, Dominus in cœlo sedes eius. Nec enim describitur locus illius terræ vel regionis illis tribubus distributæ, qui non repræsentet aliquem locum figuratæ regionis, aut saltem influxum, quē inde suscipit. Nec assignatur terminus hic inferiùs, qui non repræsentet aliquem terminum supramundanæ domus, in quā immundis spiritibus aut extraneis intrare non licet. De quibus (vt Pauli verbis vtar) nō est modò dicēdum per singula. Ibíque sunt illæ mansiones multæ, de quibus Christus meminit, quas non sine causa distinctas esse credimus. Numer. 34 Baruch 3. Ezech. 40. & 41 Apoc. 21. Psalmo 10 Hebr. 9. Ioannis 14.

147 An præter figurā aliquid vtilitatis reportrabāt habitantes in regione illa? Nonne satis clarè comprobamus Deum elegisse aliqua loca quibus infundit particulares influxus, vt non modò Plato constantissimè asseuerat, sed etiam ex sacris eloquiis clarè compertum habemus? Cùm enim Iahacob vidisset angelos ascendentes & descendentes super scalam, euigilans à somno ait: Verè Dominus est in loco isto, non est hìc aliud nisi domus Dei & porta cœli. Nec sine causa Abraham emit à filiis Cher agrum & speluncam duplicem. Nec ab re Dauid emit aream Areunæ Iebusæi, vbi antea fuerat ligatus Izahac, & postea (vt suprà disseruimus) ædificatum templum iubente eodem Dauide, à Spiritu sancto mysterium loci edocto. Hinc si quis cognosceret conuenientiam locorum inferiorum cum supernis, vniuscuiusque tribus, & familiæ influxum cognosceret.

Plato in 5. de Repu.
Gen. 28
Ibidem 23.
2. Reg. vlt.
2. Paral. 3

248 Cur decreuit Deus quòd portio vnius familiæ aut tribus non transiret ad aliam? An, ne casu vel astutia aliquorum exspoliaretur vna familia & ditaretur alia vltra debitam portionem, & exspoliata mendicare cogeretur? An, quia sic destinatæ erant familiæ, vt vnaquæque haberet influxū, suo loco conuenientem, qui illi familiæ præparatus erat, vt etiam à loco fauorem sibi præparatum faciliùs hauriret? Hinc, si alius ad hauriendum illum influxum non dispositus illuc subintrasset, fauorem illum repressisset. Vnde non sine causa dictum est, quòd Abrahā progrediebatur ad Meridiem, quia inde descendebat eius influxus & fauor: Izahac verò proficiscebatur ad Aquilonem, quia eius influxus inde veniebat, vt alibi dictum est. Nec absque mysterio scriptum est: Suscitans ab Oriente iustum.

Nume. vlt.
Genes. 12.
Isaie 46.

249 An nos quibus promissum est regnum cœlorum, simus absoluti à lege illa, quę regnum terrenum promittebat? Nónne Paulus apertè dicit: Soluti sumus à lege mortis, in qua detinebamur? Est quidem communis sententia, quòd simus absoluti à præceptis cæremonialibus & iudicialibus, non autem à præceptis tabularum quæ sunt moralia & secūdum naturam. Cùm igitur absoluti simus à lege Dei, & non à lege naturæ, nónne videtur ipsa natura esse superior Deo, & perfectiorem legem tradidisse? Sed nónne Deus non modò nobis, sed & naturæ legem suam tradidit, vtramque autem sempiternam: De lege enim data naturæ dicitur: Ordinatione tua perseuerant dies. Et iterùm, Terminum posuisti, quē non transgredientur. Et de lege nobis data dicitur: In æternum Domine permanet verbum tuum. Et in repetitione legis ait Dominus: Non addetis verbo, quod loquor vobis: nec auferetis ex eo. Fuerat enim lex in Patribus veluti infantula multis obseruationibus educanda: in nobis autem qui venimus ad virum perfectum, absoluta est ab infantilibus obseruationibus. Iuxta illud Apostoli: Vt iam non simus paruuli fluctuantes, sed veritatem facientes crescamus. Et iterùm, Quanto tempore hæres paruulus est, sub tutoribus & actoribus est, vsque ad præfinitum tempus, aduentus videlicet Christi. Hinc non sumus absoluti à lege, sed eam perfectius & compendiosius obseruamus, abdicatis multis cęremoniis, imò in melius ab eo mutatis, qui dixit: Non veni soluere legem, sed adimplere.

Roman. 7
Psalmo 118.
Ibidem 103
Ibidem 118
Deuter. 4.
Ephes. 4.
Galat. 4.
Matth. 5

250 An simus absoluti à cęremonialibus? Nónne hęc est cōmunis Theologorum opinio? Quod etiam videtur asserere Paulus dum ait. Neque per sanguinem hircorum aut vitulorum, sed per proprium sanguinem introiuit semel in sancta? Et iterum, Colossenses alloquens, ait. Nemo vos iudicet in patre diei festi, aut Neomeniæ vel sabbatorum: quæ sunt futurorum vmbræ. Et iterum. Præterit enim figura huius mundi. Sed quomodò Christus compleuit legem? Nónne, quia sacrificia omnia antiqua & varia conclusit in viuo pane, & cœlesti vino: trahens virtutem illorum omnium sacrificiorum ad hoc vnum? Vnde cultum Dei obseruamus, breuiori & perfectiori modo: stante lege perpetua, sed mutatis rebus minùs perfectis in perfectiores. Theologie. Heb. 9 Col. 2 1 Cor. 7

251 An per aduentum Christi absoluti simus à præceptis iudicialibus: vt communi sententia Theologi sentiunt? An fortè, quia Deum pœnituit duritiei & seueritatis, qua vtebatur in patres: mutauit sententiam & absoluit nos à iustitia illa seuera? Quomodò igitur verbum Domini in æternum stat, vt Propheta canit? Nónne (vt supra dictum est, stat quidem lex: sed, cum Christus, qui tulit peccata mundi, satisfecerit decreto diuino, suas pœnas cuicunque delicto decernenti, alleuiamur à sententia & pœna quam ipse pro nobis tulit? Hinc ipse Christus mortem breui obiturus, vt ostenderet quòd pœnam adulteræ & homicidæ in se suscipere debetet, adulteram liberauit à lapidatione: & latroni vel homicidæ in Cruce pendenti, dixit. Hodie mecum eris in paradiso. Quo Christi obsequio absolutus quoque fuit Dauid à pœna mortis, quæ ei debebatur pro homicidio: quam sacrificiis tollere non valuit. Hinc dixit. Quoniam si voluisses sacrificium, dedissem. Sed, quia hoc non expurgabat homicidium, nec adulterium, quorum quodlibet morte propria solummodò plectebatur. Hinc confugit ad meritum Christi, dicens. Sacrificium Deo scilicet sufficiens, est spiritus contribulatus: cor contritum & humiliatum: cum spe videlicet in eum, qui peccata mundi tulit. Theologi. Psal. 118 Ioan. 8 Luca 23 Psal. 50 Leuit. 20 Num. 35

252 Cur deligebatur caper per sortem, mittendus & in desertum, altero Deo dedicato? Nónne per caprum Deo dedicatum, animalis homo designatur, cuius peccatum per ipsum lege expurgari iubetur? Sed cur alter mittebatur in desertum ad Hazazelem principem deserti? Nónne videtur hoc sapere idolatriam quandam, offerre videlicet caprum Diabolo? Sed nónne profundissimum sacramentum est hoc, significans (ni fallor) bifarium corpus nostrum, cuius pars terræ, & illi, cui terra data est in cibum, demittitur: altera verò in spiritualem sortem (docente Paulo) transmuratur? cuius rei exemplum in granis seminatis habere possumus: quorum pars in terram resoluitur: pars autem in plantam viuam transmutatur: vt patet inspicere colentibus. Et hoc fiebat ea lege, quam Christus postea promulgauit, dicens. Reddite, quæ sunt Cæsaris, Cæsari: & quæ sunt Dei Deo. Et alibi. Facite vobis amicos de Mammona iniquitatis. Vnde cedere Diabolo, quod suum est, idolatria non censetur. Cùm enim pecuniam illicitè acquisitam & in ditionem Mammonæ deductam, relinquamus ipsi Leui. 16 1. Cor. 15 Mat. 22 Luca 16

Mammonæ (vt Christus iubet) aut erogemus in pauperes: exequimur, quod iustum est.

Levi.16 253 Cur portans caprum illum in desertum adeò polluebatur, vt lotura indigeret? Si iussu Dei portabatur: cur erat immūdus is, qui portabat: Non quippè immundabatur exequens quod Deus iusserat: sed quia appropinquabat immūdissimo Hazazeli. Pro quo (nescio qua ratione) vulgata æditio habet, Caprum emissarium. Hinc docemur, quòd cōtrahitur immunditiers etiam in bono opere. Sicut ille, qui pietate ductus, sepelit mortuū: opus quidem pietatis facit, tamen tangens cadauer polluitur: vt plærisque in locis legis declaratur. Iccirco non iubet lex, vt propitiationem procuret portans, quia hoc non imputabatur sibi in peccatum: sed quòd tantummodò lauet se & vestimenta, ab immunditie contracta.

254 Quis est iste Hazazel? An est (vt diximus) potestas immunda, præsidens deserto: vt aliqui volunt? An est ille serpens antiquus: qui, in eo quòd præsidet deserto, & pruritui carnis, dicitur Hazazel (vt quibusdam placet) in eo autem, quòd dominium habet super thesauros Amommino dicitur à Ieremia? Pro quo communis traductio habet, tumultum Alexandriæ. Hinc Christus, cui hæc omnia nota erant, vocauit eum Mammonam. Quod vocabulum ab Amommino tractum tenemus: defectu verò aut interpretum scriptorum aliquantisper immutatum est. Præsidens autem ambitioni Asmodai dicebatur: vt alibi tactum est. Quamuis aliqui opinentur has esse varias & distinctas formas. Sed quocunque nomine vocetur, ipse est mors, Angelus mortis, & inferens mortem, & (vt Zohar ait) equitans ipsam mortem. Qui & pater טמאה tumah, idest pollutionis, & infectionis dicitur: quia non tantùm tactu, sed flatu aut exhalatione inficit appropinquantes ei. Hinc (vt dictum est) offerens seu portans ei caprum illum polluebatur.

Iere.48 Luca 16 Zohar

255 Fuítne aliquando reuocatus ritus iste, quo dabatur caper sortis Hazazeli & quando? Nónne ablatus fuit: cum in figuram tantummodò, non in legem & statutum perpetuum, datus fuerit huiusmodi ritus? Nam postquam demandatum fuit hoc in Leuitico, in tricesimotertio textu sequenti, more videlicet hebraico computando, his verbis reuocatum est. Et nequaquam vltra immolabunt (scilicet filij Israel) hostias suas dæmonibus, cum quibus fornicati sunt. Et hoc forsitan ex consortio, quod offerendo contrahebant. Numerus autem trigintatrium refertur ad annos Christi, quos in mundo vixit: quibus transactis, in cruce videlicet patiens, reuocauit penitus ritum illum, eiiciens foras mundi principem: cui id dabatur, ad sedandam eius ingluuiem. Nam mundo dominans deuorare quærebat, quos poterat: sed comprimebatur huiusmodi rabies capro suo. Caprum autem dixi suum: cum eodem nomine caper & Diabolus aliquando vocentur, videlicet שעיר sahar. Hinc & mali spiritus in capri forma apparere delectantur.

Leuit.17

Num.19 256 Cur Deus præcepit offerri sibi vaccam rubeam robustæ ætatis, aut perfectam (vt habet veritas literæ) & quæ est hæc vacca? An exquirebat

vaccam armentariam? Sed quid Deo cura est de bobus, nisi adsint sacramenta? Nam propheta canit. Nunquid manducabo carnes taurorum: aut sanguinem hircorum potabo? An igitur vacca hæc Christum significat, & in Christum tendit, sicut & alia omnia, quæ à legalibus sacerdotibus offerebantur? Sed cur in genere fœmineo Christus figurabatur? An, quia sicut homo tenet vicem fœminæ, respectu Dei, à quo semen diuinum & conceptum suscipit (vt per Isaiam dicitur. A facie tua Domine concepimus & peperimus) sic humanitas Christi oblata, respectu Dei tenet vicem fœminæ? Iuxta doctrinam Pauli, qui docet, quòd sicut vir est caput mulieris, & caput viri Christus: sic Deus est caput Christi. Et hæc perfecta debebat esse, absque macula, & perfectæ ætatis. Quæ omnia in Christo fuisse, clarissimè patet. Rubeàque debebat esse, significans illum, qui in oblatione sua etiam vestimenta rubea fecit. Sicut Angeli (Isaia referente & Dionysio interprete) dixerunt. Quare rubrum factum est indumentum tuum? Quæ immolatio vaccæ, cum esset omnium celeberrima, merito denotabat sacrificium sacrificiorum à Christo oblatum. *Psal. 49* *Isa. 26* *1. Cor. 11* *Isa. 63* *Dio. de diuinis no.*

257 Cur exquiritur, quòd hæc vacca non portauerit iugum: & quòd crem̃etur extra castra? Nónne, vt quam optimè indicaret Christum, qui nunquam fuit sub iugo peccati & Diaboli, sed penitus liber: Qua libertate etiam nos omnes (teste Apostolo) liberauit. Nec enim conueniens erat, vt destructor peccati & mortis, esset aliquando peccato obnoxius. Quòd autem extra castra iussa fuerit cremari, nónne expressè indicat Christum, qui, vt idem Apostolus ait) extra portam passus est? Exeamus igitur cũ eodem Apostolo extra castra, improperium eius portantes: nec existimemus hic habere ciuitatem: quia (vt ipse Apostolus subinfert) non habemus hic manentem ciuitatem, sed futuram inquirimus. Ad hoc igitur indicãdum extra portã passus est, vt sanctificaret populum suum, relictis ciuitatibus mundi, & omnibus quæ in mundo sunt. *Num 19* *Gal. 4* *Hebr. 13*

258 Cur aspergebat sacerdos, digito sanguine ipsius vaccæ intincto, septies versus fores tabernaculi? Nónne id fiebat in figuram sanguinis illius, qui extra portam passus est, & fudit sanguinẽ in aspersionem & lauacrum omnium, qui sunt extra tabernaculum & verum templum Dei: vt ipso loti & purificati mereantur in templum Dei introduci? De qua lotione Iohannes inquit. Ipse lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo. Et Isaias. Iste asperget gẽtes multas, etiam illas, quibus non est annunciatum de eo. Aspersio autem fiebat septies, numero quidem remissiuo: vnde innuitur vera remissio, quæ facta fuit per sanguinem ipsius Christi. Sicut scriptum est. Hic est sanguis noui & æterni testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum. Aspersio quoque fiebat digito sacerdotis: vt innuerentur facienda hæc per Redemptorem digito illo, de quo ipse ait. Si in digito Dei eiicio dæmonia, profecto peruenit in vos regnum Dei. *Num. 19* *Apoc. 1* *Isa. 52* *Mat. 26* *Luca 11*

259 Cur comburi iubentur ipsius vaccæ, caro, pellis, sanguis, & fimus quoque? Nónne, quia omnia, quę pertinẽt ad illam vaccã, figurabãt holo- *Num 19*

caustum offerendum pro peccatis totius mundi, Christum videlicet Redemptorem: cuius nihil remansit pro nobis non oblatum? Nam ipse animam dedit pro ouibus suis: carnem in cibum: sanguinem in potum & redemptionem: linguam in doctrinam: dentes & vires in corroborationem Ioan.1 nostram. Sicut inquit Iohannes. De plenitudine eius omnes nos accepimus. Suscepítque denique in se omnes languores, infirmitates, ac miserias Isa.53 nostras fœtentes: vt eas omnes expurgaret. Sicut longo sermone Isaias disserit.

Num.19 260 Cur coccus, cedrus, & hysopus addenda erant concremandis? An, vt fumus redolens ex illis odoriferis plantis, cõprimeret fœtorem: quem reddebant fimus & intestina ipsius vaccæ, dum comburerentur: vt aliqui dicunt? An (vt ad mysteria veniamus) coccus cœlestem illam vim amoris, significat, quæ semper in sacris exquirebatur? Cedrus autẽ Crucem, quæ ex illo ligno (vt scribitur) confecta est, designat. Hysopus verò, aut ros ma- Sec.Theo rinus regina plantarum est, & sacratissima, consora (vt secretiores Theologi dicunt) à maxima intelligentia vel virtute superna. Hinc frequentissima habebatur in sacris. Quæ in hebræa lingua dicitur אזוב Ezob. Quod ex vicinitate vocis cum hysopo nostri traduxerunt hysopum. Sed ros marinus dicitur à sapientibus: cuius rami ad aspersiones faciendas aptissimi sunt: qui & congeneus cum hysopo a Sapientibus existimatur. Herba verò vtraque est expurgans & sanitati conferens. Hinc ipsa asper- Psal.50 siones fiebant. Sicut Propheta canit. Asperges me Domine hysopo: & mundabor.

Num.19 261 Cur cineres ignis & combustorum reliquiæ iubentur effundi extra castra? Nonne quia sicut Christus extra portam & Ciuitatem passus ac sepultus est: Sic reliquiæ huius sacrificij extra ciuitatem & castra dispergendæ erant? Ibi enim extra portam, vbi crucifixus est sepultus quoque fuit. Et ex parte aduersa ciuitatis, Orientali videlicet (nam in Occidentali passus est) cœlum ascendit corpore & anima. Illícque frequenter orauit & multa secreta Apostolis declarauit. Nec in ciuitate aliud operatus est, nisi prædicationem & doctrinam. Quæ prædicatio frequentiam populi exigebat. Et sacramentum Eucharistiæ ibidem instituit, omnibus communicabile. Vnde communio vocatur distributio illa. Cætera autem omnia extra frequentiam operatus est. Carnem quidem assumpsit in monte Nazaret, natus est in antro extra Betlehem, transfiguratus in monte Tabor, orationem frequentabat in monte oliuarum extra portam ciuitatis ad Orientem. Vnde & cœlum cõscendit: sicut dictum est. Vnde docemur quòd opera Dei frequentiã nõ diligunt nisi quatenus opus sit: veluti prædicatio.

Num.19 262 Cur inimundi erant cõburentes ipsam vaccam? Nonne immundi fuerunt, qui crucifixerunt Christũ: & cum morti damnarunt. Quamuis ipse pro omnibus mundificandis oblatus sit. Mundari autẽ poterant ij, qui dãnarunt eũ sicut mundabantur illi, qui cõburebant vaccã: lauantes videlicet vestimẽta sua & habitus malos. Sed cur erant immundi vsque ad vesperã? An, quia tũc solebat offerri sacrificiũ vespertinũ in expiationẽ peccatorũ

An, quia immundi fuerunt omnes vſque ad occaſum Solis: quando videlicet occidit Sol iuſtitiæ? Tunc enim ipſe omnes mundauit: qui mundari volũt. Immundi quoque dicuntur omnes, qui denuo crucifigũt Chriſtũ per ſcelera enormia. Iuxta illud Apoſtoli. Rurſum crucifigentes filium Dei, & oſtentui eũ habentes. Et hi omnes immũdi & immundiſſimi ſunt. Heb.6

263 Cur immundi erant ij, qui cineres vaccæ diſpergebant? Nónne immundi fuerunt omnes illi, qui corpus Chriſti ſanctiſſimũ, ex puluere confectum, & in puluerem reſoluendum, ſicut & alia corpora niſi ex priuilegio præſeruatum fuiſſet diſperdere tentarunt, ponẽtes cuſtodes ad ipſum cuſtodiendum? Diiudicabant enim ipſum in puluerem reſoluendum, ſicut & alia corpora ex puluere confecta. Timebántq; ne diſcipuli eius ſublatũ corpus prædicaſſent ſuſcitatum. Quæ diſperſio fuit, non re ſed incredulitate & mala eorum voluntate. Pari modo diſpergunt cineres ij, qui non credunt ipſum ſuſcitatum, ſed extinctum & diſperſum vel perditum: ſicut & corporibus multorum contigit. Et hi omnes immundi ſunt, & rei diuini iudicij: ſicut ſcriptum eſt. Qui vero non crediderit: condemnabitur. Num.19 Mat.27 Mar.vlt.

264 Cur is, qui pollutus erat ſuper mortuo, tangens cineres illos mundabatur? Nónne, quia immundus omnis, tãgens pulueres aut cineres corporis Redemptoris, aſſumens videlicet debita deuotione corpus Chriſti mundatur? Iuxta illud Apoſtoli. Obtulit ſemetipſum immaculatum Deo, emundans conſcientiam noſtram ab operibus mortuis. Et iterum. Dedit ſemetipſum pro nobis, vt nos redimeret ab omni iniquitate, & mundaret ſibi populum acceptabilem. Quod potiſſimè fecit in Cruce: vbi ſe obtulit concremandum in ſacrificium pro expiatione noſtra. Ex hoc itaque vaccę myſterio concludere poſſumus non modò ipſum, ſed omnia alia ſacrificia ordinata eſſe in figuram Chriſti, & ipſi aduenienti omnia ceſſiſſe, tanquam complemento, & virtutem omnium ſacrificiorum habenti. Num.19 Heb.9 Ad Titum 2

265 Cur Deus in lege præcepit offerri ſibi animalia, aues & de quorumcunque terræ fructuũ primitiis, nulla alicubi de piſcibus mentione facta? An, quia Deus noluit à nobis exigere ea, quæ non ſunt in poteſtate noſtra (cuiuſmodi ſunt piſces & cerui: quamuis ipſi cerui ſint animalia mundiſſima) ſed ea tantummodò quæ ſunt in poteſtate noſtra? An, quia non poterat haberi notitia de primogenitis piſcium? Hinc non exigebat primitias piſcium. Neque piſces offerri iubebantur in ſacrificium: cùm non habeãt ſanguinem, per quem fit expiatio. Iuxta illud Apoſtoli. Omnia penè mundantur in ſanguine. An (vt ad altiora conſcendamus) quia, cùm Deus per ſacrificia intenderet concinna reddere inferiora cum ſuperioribus (ſicut fecit Chriſtus in illo ſummo ſuiipſius ſacrificio: per quod conciliauit & pacificauit, vt ait Apoſtolus, omnia quæ in cœlis & in terris ſunt) non reperitur in ſuperna Curia aliquid, cui piſcis reſpondeat? Nam Ezechiel deſcribens ipſam ſupramundanam Curiam, quam Hebræi Merchauam vocant, nulla mentione facta de piſce, nominat Hominem Regem creaturarum rationabilium, Aquilam auium Reginam, Leonem Regem ferarum, & bouem Regem cicurum. Quæ omnia Abraham pertinere per- Deut.12 Heb.9 Col.1 Eze.1 Abraham in lib. de forma.

hibet ad tribunal Dei, nobis per ſacrificia placandum. Sed cur fructus terræ Deus exigebat? Nónne Iohannes deſcribit fructus mẽſtruales duodecim illius arboris ſupramundanæ: quibus iſti inferiores tanquam vmbræ reſpondent?

Apoc. vlt.

SEXTIO VI. DE PRÆCEPTIS PRIMAE TABVLAE.

266 Qvo amore Deum diligere debemus? Nónne hoc clariſſime exprimitur in repetitione legis, dum dicitur. Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota fortitudine tua? Sed cur præmiſit cor animæ? Cùm cognitio ad animam pertinẽs amorem ex corde procedentem præcedere debeat. Nam inuiſibilia (teſte Auguſtino) amare poſſumus, incognita verò nequaquam. An igitur per cor intelligit omnes vires animæ rationalis, etiam intellectiuam? Cuius intellectiuæ, gradus ab Abraham aſſignantur trigintaduo: quot in numero reddit vocabulum cordis in lingua myſterioſa: quod dicitur לב leb: vt etiam alibi diximus. Quamuis virtus intellectiua dicatur eſſe in cerebro propter cogitatiuam, imaginatiuam & huiuſmodi, quæ ei adminiſtrant. An, quia intelligentia & ſpeculatio procedit à corde: quod niſi iuberet intellectui, non ſpecularetur? Per cor igitur intelliguntur omnes vires animæ melioris: per animam verò intelliguntur vires animales tãquam executrices eorum, quæ voluntas iubet. Sic enim indicat illud vocabulum נפש nephes. Pro quo Latini traduxerunt animam. Per fortitudinẽ autem intelligitur poſſibilitas omnis, qua homo operari poteſt: vt ſonat vocabulum illud מאדך meodecha. Hinc Moſes ſubinferens iubet, quòd præceptum hoc habere debeamus in corde, in manu, inter oculos, in limine & in oſtiis dom⁹: vt omni videlicet conatu, omniq; ſtudio id exequamur.

Deut. 6
Auguſt.
Abrahã in li. de forma.

267 Cur tam diligenter iubetur, vt Deum reuereamur: & non tradamus ipſum obliuioni? An forſitan (vt aliqui exponunt) ne quis ſortitus bonam ſortem intumeſcens: aut oppreſſione confractus obliuiſcatur Dei? Quod videtur innuere ſententia ſubnexa, qua dicitur. Et poſtquam afflixit te & roborauit te, ad extremum miſertus eſt tui: ne diceres in corde tuo. Fortitudo mea, & robur manus meæ hæc mihi præſtiterunt. An vt recognoſcamus ab eo, quicquid adipiſcimur, & inde imploremus fauorem? Cum omnia à ſummo fonte, qui Deus eſt, procedant. Hinc Apoſtolus & Plato iubent, quòd in omnibus à nobis perpetrandis, diuinum nomen inuocare debeamus. Ait enim Apoſtolus. Omne quodcunque facitis in verbo & opere, in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti ſcilicet facite: per quem omnia à Deo Patre habemus. Idémque Plato, neſcio quo ſpiritu ductus, in Timæo docet.

Deut. 8
Col. 3
Plat. in Ti.
Exod. 20

268 Quomodò intelligitur illud. Non aſſumes nomen Dei tui in vanũ? An, ne ob reuerentiam nominetur in rebus futilibus aut iocoſis? Sed, ſi ſic eſſet, nónne multæ tranſgreſſiones & frequentes fierent contra hoc

præceptum? Cùm facillimè in omnibus fermè rebus nominetur Deus. An igitur (vt Hebræi exponunt) cùm virtute diuini nominis omnia miracula fiant à mortalibus: præceptum intelligitur, vt non vtamur ipso nomine, nec ipsum inuocemus in vanum? Nec enim æquum etiam, vt pro omni minima re recurramus ad principem, aut abutamur eo, in gloriam & pompam nostram. Tribus igitur causis tantummodò vti legitime opinantur prædicti sapientes nomine diuino, videlicet in gloriam maiestatis suæ: & cùm euidens & magna necessitas proximi suadet: & quando habemus negocium alicuius momẽti: & nullatenus ad pompam vel inanem gloriam. Inuocandum autem in omni opere, quod facimus (vt supra dictum est) suademus: quia error vsurpationis gloriæ diuinæ cadere non potest: sicuti quando homo aliquod prodigium facere intendit. *Hebræi*

269 Quo sensu dicitur in lege. Non tentabis Dominum Deum tuũ? An quando (vt aliqui exponunt) quis seruat legem expectans videre an Deus ipsum remuneret propter legem seruatam? An (sicuti in Exodo expressè legitur) quando quis petit signum à Deo? sicuti dicitur de Pharisæis, qui tentantes Deum, signum è cœlo quærebant: quibus Christus respondit. Generatio mala & adultera signum quærit. An, quãdo nimis solicite quærimus à Deo miracula? sicuti fecit Diabolus, quando portauit Iesum supra pinnaculum templi exhortans ipsum, vt inde se deiiceret: quo portaretur ab angelis: sicut scriptum est. In manibus portabunt te. Hinc ei accõmodatissimè respondit ipse Iesus, repetens verbum propositum. Non tentabis Dominum Deum tuum. *Deut.6* *Exod.17* *Mat.16* *Psal.90*

270 Cur Deus prohibuit titulos erigi? An sermo est de lapidibus, quos Hebræis super sepulchris erigunt? sed nequaquam tam publicè contra legem facerent? An per מצבה mazebah statua vel idolum intelligitur? Iuxta id quod sequitur. Nec insignem lapidem ponetis in terra vestra, vt adoretis illum. Quod paulo antè clarius dixerat. Non facietis vobis idolum vel sculptile. Deo enim magna cura fuit, vt diuerteret populum ab idolatria: quæ existimatur in lege maximum peccatorum: & crimen læsæ maiestatis, & scelus maximum contra ordinem potissimum naturæ: quæ requirit, vt omnes partes ab vno dirigantur: ne malæ dispositæ confundantur & pereant. *Mat.4* *Leuit.26* *Ibidem* *Meta.12*

271 Quare figuræ & imagines in lege tam accuratè prohibentur? An, ne ex figuris facilè populus ad idolatriã deduceretur? Figura enim est idolum quoddam. Vnde tunc potissimè Deus figuras & imagines prohibuit: quando Diabolus obtinens mundi principatum procurabat à mortalibus adorari. An quia tunc Deus non præbuerat se adhuc sub forma visibili: quæ posset per imagines repræsentari? An, quia non erat attracta multitudo ad vnum numen Christi? propterea periculum erat, ne turba adhærens multitudini (vt solet) relinqueret illum: qui est verè vnus, & primus & à seipso, & prima omnium causa: cuique omnẽ cultum debemus: cæteris autem honorem pro eorum cognitione. *Deut.4*

272 Cur nobis imagines permittuntur? An, quia sublata est potestas

malæ formæ: quæ adorari procurabat? An, quia Deus se præbuit visibilē? Vnde prima imago, quæ visa fuit à populo: fuit imago Saluatoris, miraculosè depicta in pariete Lateranēsis Ecclesiæ: si rectè sentiunt, qui hæc scripserunt. Nam Deus, qui inuisibilis figurari non poterat, factus visibilis figurari permittitur. Vnde diligentissimè obseruandum est, quòd bis imagines fieri mandatum est in lege. Primo Cherubinorum supra propitiatorium seu coopertorium Arcæ positorum. Secundo serpentis erigendi supra lignum. Quarum quælibet figurabat Deum visibilem scilicet Christum. De serpente enim nulli dubium est: cum ipsemet Christus dicat. Sicut Moses exaltauit serpentem in deserto: ita exaltari oportet filium hominis: Cherubinos quoque facile comprobamus significare (vt supra dictum est) geminam Christi naturam: à qua venit omnis propitiatio. Cùm ipse factus sit propitiatio pro peccatis nostris: vt Iohannes ait. Et in eius virtute propitiationes fiebant ab illo propitiatorio, supra quod collocati erant huiusmodi Cherubini, in figuram veri Propitiatoris.

Exod.25 Num.21 Ioan.3 1 Ioan.2

273 Quid erat sacrificare in excelsis? An ibi fiebant sacrificia idolorum? Sed nónne tam boni Reges acrius puniti fuissent, si sacrificassent idolis, aut idolatriam non amouissent? An igitus adolere in excelsis (vt alij dicūt) erat sacrificare septuaginta Principibus nationum? An per במות bamot nō excelsum, sed altare portatile intelligi debet? Quod in tertio Regum volumine satis clarè innuitur: vbi dicitur. Et dilexit Salomon Dominum ambulans in staturis Dauid patris sui: verum adolebat בבמות babamot, idest in altari portatili: vt aliqui exponunt. Quod comprobatur ex eo, quod sequitur. Abiit itaque Salomon in Gabahon: vt immolaret ibi. Et hoc est contra præceptum in Deuteronomio datum: vbi dicitur. Caue, ne offeras holocaustum in omni loco, quem videris (sicut facere solebant Gentiles) sed in loco quem Dominus elegerit in vna tribuum vestrarum. An sacrificare in excelsis (vt alij Sapientes dicunt) est diuidere vnitatem illam excelsam in diuersa numina: & alicui illorum quamuis excelso separatim sacrificare? Ad quod tollendum est illa sententia ab Hebræis valde celebrata. Audi Israel: Dominus Deus tuus, Deus vnus est.

3. Reg.3 Deut.12 Ibid 6 Leuit.18

274 Quomodò intelligitur illud. Nec in legitimis gentium ambulabitis? Quæ sunt hæc legitima? An sunt amictus, sermones, & opera, vt aliqui exponunt? An sunt hæc statuta? couiunctionem matrimoniorum concernentia? Sicut ex toto illo capite colligi potest. Nam ibi docebantur Israelitæ, quo gradu prohiberentur contrahere matrimonium. An, quia sacrificabant Moloch, coeuntes cum bestiis & masculis, peruertentes ordinem naturæ & cœli: vt alibi dicetur? Vnde comminando subinfertur. Non facietis huiusmodi abominationes, quas fecerunt accolæ terræ: ne & vos similiter euomat terra, cùm paria feceritis: sicut euomuit gētem, quæ antè vos fuit.

Leuit.19

275 Cur Deus prohibet augurari? Interpretātur aliqui illud עונן honan (pro quo communis æditio habet augurari) omne genus præstigiorum, aut diuinationem superstitiosam: & per casum aliquem: sicut per effusionem

nem salis vel vini, vel casum baculi, vel occursum alicuius & huiusmodi. Peccant enim volẽtes assumere præsensionem à baculo, sale vel vino, aut occursu casuali. Sed cur non peccauit Elihezer seruus Abrahæ, qui dixit, (vt in Genesi legimus) Puella cui dixero, inclina hydriam tuam vt bibam, & respondebit, bibe, quin & camelis tuis dabo potum, ipsa est quam præparasti seruo tuo Izahac? An quia (vt Talmudistæ dicunt) cum timore suscepit præsagium illud? An, quia non ab occursu casuali puellæ voluit edoceri, sed à Deo, quem iam rogauerat, vt quã elegisset, sibi occurrere faceret? sicut antè præmiserat dicens: Domine Deus domini mei Abraham, occurre mihi obsecro hodie, & fac misericordiam cum domino meo Abraham. Igitur puella cui dixero, & quæ sequuntur. Vnde clarè patet, ꝙ à Deo & à diuina dispositione acceptum retulit occursum illum. *Genes 24.* *Talmudistæ.*

276 Quid est hariolari in lignorũ frustulis, & cur prohibetur? Id quippe fiebat cum baculis vel lignis ex vna parte decorticatis. Quæ ligna proiiciebãtur in altum, & à casu eorum ex parte decorticata vel cooperta augurabantur, vt ex Deuteronomio colligunt Doctores Hebræi, suffulti dictis quæ in Osæa huiusmodi habentur. Populus meus in ligno suo interrogat, & baculus eius annunciat ei. Et ideò prohibetur ne à ligno interrogentur ventura, quorum denunciatio Dei propria est. Iuxta illud, Dicite quæ ventura sunt, & dicemus quia Dij estis vos. An, quia idolatriam facilè committere posset homo, & habere à Diabolo, quod à Deo expectare debet? Nam facilè Diabolus posset vertere lignum in deceptionem proiicientis, quod esset consulere Deum Hacharon. Quod scelus adeò detestatus est Elias in Ochozia vt ei nomine Dei mortem propter scelus illud denunciauerit, vt in quarto Regum volumine legimus. *Deuter. 18* *Osæa 4.* *Isaiæ 41.* *4 Reg. 1.*

277 Quid innuit lex, iubens ne quis consulat אוב Ob? Nónne per Ob Phyton intelligitur, si vulgatam æditionem sequi volumus? Phyton autẽ est intelligentia quædam diuinatrix, ex natura Solis, vt aiunt. Hinc, vt ab his omnibus abstineamus, lex summoperè curat, cùm huiusmodi ritus idolatria quædã cẽseatur. Idcircò Saul dũ fideliter ageret cũ Deo, interfecit omnes qui habebant Phytonẽ in ventre, vt in primo Regũ volumine dicitur. Deprauatus autẽ & in reprobũ sensum quodãmodo datus ob res Hamalechitas, cum magno suo detrimento mulierem Phytonissam consuluit. Vnde pro salute, de qua sciscitari intendebat, meruit audire à Samuele, quòd in crastinum animam exhalare deberet. Iosias autem, testimonio scripturæ iustus, ac Deo gratus, omnes Phytones & hariolos abstulit: vt in quarto Regum volumine legimus. *Deuter. 18* *1. Reg. 28.* *Ibidem.* *4 Reg. 23.*

278 Quid est ידעני Iidchon, quem consulere in Deuteronomio prohibemur? Nónne Iidchon propria interpretatione scientem vel cognoscẽtem significat? Pro quo communis æditio habet hariolum. Si verò congregationi Ierosolimitanæ credimus, Ieduah est animal quoddam, humanam gerens effigiem, è cuius vmbilico intestinum quoddam egreditur, in longum satis extensum, tantúmque sibi spatij vendicans pro cibo sumendo, quãtum illud intestinum egreditur. Quod qui- *Deuter. 18*

dem animal à venatoribus capi nequit, nisi prius sagittis funiculus ille dirumpatur, quo disciso expirat animal. Cuius osse certis legibus palato vel linguæ supposito quis efficitur diuinus, cùm animal illud præstigiosum sit hauriens à cacodæmone vim diuinandi, quantum ipse præstare potest. Vnde huiusmodi genus diuinandi, tanquam dæmoniacum prohibetur.

279 Cur prohibetur in genere, ne audiantur verba alicuius Prophetæ *Ibidem 13* idolorum, aut per dæmoniacas sortes diuinantis? Nónne quia à patre mẽdacij Diabolo non potest prodire veritas? Sed nónne vidimus ab huiusmodi aliquando vera prædicta fuisse? sicut multis exemplis docet nos Cicero, vbi de diuinatione pertractat. *Cic. de diui.* An igitur dicũt aliquando veritatem, quam ex causis naturalibus coniiciunt astuti? An, quia illam reportant à remotis partibus velocissimo cursu? An, quia aliquando audiunt ea, quæ in cœlis decreta sunt, quando videlicet ad extra fiunt proclamationes, vt *Secr. theo.* secretiores Theologi asserunt? Quæ vera permittit Deus vt aliquãdo nobis ab ipsis propalentur, vt probet nos, si ex toto corde sequamur ipsum. An prohibemur audire eos, ne eorum conuersatione polluamur? Nam omnes commercia cum immundis spiritibus habentes, à Sapientibus iure immundi censentur.

280 Cur Deus prohibet commemorari nomina externorum Deorum, *Exodi 23.* siue per ipsa iurari, vt habet vulgata traductio? An, vt tollatur ipsorum memoria, & auferatur omnis idolatriæ causa? An, ne immundemur, spiri- *Psalmo 15.* tus immundos nominando? Quod obseruans Dauid, ait: Multiplicarunt idola sua (pro quo communis æditio habet. Multiplicatæ sunt infirmitates eorum) & post ipsa accelerauerunt: non libabo libamina eorum de sanguine, neque assumã nomina eorum in labiis meis: quia videlicet nullam volo cum eis habere sorté, eò quòd Dominus sit pars portionis meæ. Sed quomodo nunc Dei cultores possunt nominare Iouem, Saturnum, Phœbum, Neptunum, Herculem & huiusmodi? An interdicta fuit illis, tanquam infirmis & imbecillibus horum memoria, sicut febricitantibus prohibetur vinum, & multi cibi inualidis, qui robustioribus conceduntur? Labilis enim & infirma tenelláque erat plebs illa, sub pædagogo ad- *Galat. 3.* huc existens, vt Paulus ait: Hinc nos roborati in diuino cultu, & certiores de ipso Deo facti possumus nominare ea, quæ ipsi nominare prohibebantur. An, quia eiecto Diabolo è mundi principatu, intrepidè possumus nomen eius & nomina satellitum suorum nominare? Nec enim timendum est, quod cogant nos inde transire in ditionem ipsorum, sicut facere solebant quando Diabolus mundi principatum obtinebat.

281 Cur Deus prohibet fieri Deos argenteos? An, per id (vt aliqui opi- *Exodi 20* nantur) prohibetur omnis ornatus idolorum? An (vt reconditam doctrinam sequamur) prohibentur fieri idola ex argento, quod cum pietate cõuenit, & à loco pietatis emanat, vt innuatur non esse facienda idola sub prætextu cuiuscunque pietatis? Et idem prohibet, ne faciamus sub prætextu alicuius terroris. Vnde statim subinfert: Neque Deos facietis ex auro, quod à loco terroris procedit, ab Aquilone videlicet, vt alibi dictum

est. Et vt intelligatur quòd nulla ratione aut prætextu idolum fabricandum sit, clarè loquendo præmisit, dicens: Non habebis Deos alienos coram me. Non facies tibi sculptile, neque omnem similitudinem, quæ est in cœlo desuper, & quæ in terra deorsum, neq; eorum, quæ sunt in aquis sub terrâ. *Iob 37.*

282 Quo sensu intelligitur illud, Non sequimini cogitationes vestras & oculos per varia fornicantes? Nónne, quia de diuinis nihil possumus apprahendere sensibus aut cogitationibus? Nam (vt Plato docet) naturalia sunt rationibus inuestiganda, moralia vsu comparanda, diuina verò per oracula suscipienda. Cui adstipulatur Proculus, vbi de inuentione Patris agit, dicens: Quòd Deum & diuina, spiritualia, simplicia & remota à sensibus, per sensibiles & compositas rationes venari non possumus. Nam Deus is est (authore Baruch) vt nullus possit scire viam eius, neque excogitare semitas eius, nisi quatenus ipse se insinuauerit. Quod expressè summus Doctor perhibet, dicens: Nemo nouit Patrem (in quem videlicet omnis cultus & oratio dirigitur) nisi Filius, & cui voluerit Filius reuelare. Hinc bene sentit Aristoteles, dum in Ethicis præsupponens cultum Dei indictum esse à natura, modum colendi profitetur esse à lege. Lex autem diuinorum nusquam tradita est sine vero aut simulato numine. A vero enim numine Moses habuit legem, & Christus Euangelium. A simulato autem Osiris Ægyptiorum legislator, qui habuit ipsam à Mercurio. Zoroastes Bactrianorũ & Persarum legislator ab Oromaso. Charondas Carthaginensium à Saturno. Solon Atheniensiũ à Minerua. Zautrastes apud Harimaspos à bono numine, vt putabat. Zamolxis Scytharum à Vesta. Minos Cretensium à Ioue. Lycurgus Lacedæmoniorum ab Apolline. Numa Pompilius Romanorum à Nympha Aegeria. Mahumetes Arabum ab Angelo Gabriele, vt fingebat. Qui omnes tanquam simiæ Mosem, qui à vero Deo suscepit legem, gestire conati sunt.

Numer. 15. *Plato* *Proculus de inuentione Patru.* *Baruch 3.* *Matth. 11* *Ethicor. 5.*

283 Cùm Deus gaudeat æternitate, quæ est tota possessio simul, cur obseruantur aliqua tempora in sacris? Nónne ad fauorem magis vno tempore quàm alio suscipiendum, vt alibi dictum est? Sed cùm Deus sit penitus à tempore absolutus, quomodo magis fauet alicui tempori quàm alij? Nónne in Leuitico dicitur: Non obseruabitis horas, siue tempora? Pro quo vulgata æditio habet, Non obseruabitis somnia. Cur igitur data sunt nobis tempora solennitatum, quæ Hebræi מועדים Mohadim appellant, & tempora orationis? Iuxta illud Prophetæ: Vespere, mane & meridie. Et alibi: Media nocte surgebam ad confitendum tibi. Et huiusmodi: Nónne hæc sunt inter occultissima sacramenta, quæ ad diuinam prouidentiam attinent? Vnde sicut stat contingentia in rebus cum infallibili prouidentia Dei, sic stat opus tempore limitatum in nobis cum æternitate Dei, qua vnico & sempiterno actu operatur, & manet. Sed cùm omnia executioni tradantur per causas secundas, quæ exquirunt tempus in agendo, opus temporale fit. Et cùm secundæ causæ non sint semper æquè dispositæ. Hinc varius fauor in operantem infunditur,

Leuitic. 19 *Psalmo 54 & 118*

expectandus ab eis qui ſecundum eorum diſpoſitionem ſciunt. Nec tamē tempus obſeruandum eſt ab imperitis, quia facilis eſſet error. Ea igitur tēpora obſeruanda ſunt quæ lege docentur: cætera autem quæ vero & rationabili delectu carent, ſuperſtitioſè obſeruantur.

284 Cùm (teſte Iob) Deus erudiat hominem per ſomnium, cur in Deu- *Iob 33.* *Deuter. 18.* teronomio iubet ſomnia non eſſe obſeruanda, maximè cùm Moſes ſcripſerit vtrunque librum, Deuteronomij videlicet & Iob: vt eſt communis Hebræorum ſententia? Nónne diſtinguendum eſt inter ſomnium, quod *Matth. 1. 2* habent animæ bene expurgatæ (ſicuti de Ioſeph ſponſo Virginis legitur: *Geneſ. 28* qui bis in ſomno admonitus fuit ab Angelo. Et Iahacob vidit ſcalam in *& 41* *Daniel. 2. 7* ſomnis, Et duo ſancti viri Ioſeph & Daniel interpretati ſunt ſomnia: alter Pharahonis, alter verò Nabucdonoſor: vt in Geneſi & Daniele legimus. Ipſe quoque Daniel vidit ſomnium. Et inter dona, quæ daturus erat Spi- *Iohel 2.* ritus ſanctus diffundendus, Ioel connumerat ſomniũ, dicens: Iuuenes veſtri viſiones videbunt: & ſenes veſtri ſomnia ſomniabunt) & ſomniũ animarum non bene expurgatarum ab illudēte dæmone ſuggeſtum, de quo *Zohar.* ampliſſimè ſcribit Zôhar? Nam malorum animæ dormiente corpore, naſciſcuntur multa occurſitacula malarum formarum. Sed cum animabus bene diſpoſitis loquitur aliquando Deus, ſicut ipſemet in libro Numero- *Numer. 12* rum proteſtatur.

285 Quomodo Iſrael punitus fuit propter adorationem vituli, quę fuit *Exodi 32.* idolatria quædam? Nónne duo legimus facta fuiſſe in expiationem tanti ſceleris? Alterum enim fuit quòd vnuſquiſque de tribu Leui arrepto gladio interfecit veniētem ſibi obuiam fratrem, amicum vel proximum. Vnde ceciderunt in illa die viginti tria millia virorũ. Hinc dixit Moſes: Conſecraſtis manus veſtras Domino, vt detur vobis benedictio, quam ſcilicet *Geneſ. 49.* denegauerat eis Iahacob. Alterũ autē quod fecit Moſes, fuit ꝙ combuſſit vitulum, & in puluerem redactum proiecit in aquam, & dedit ex ea potũ filiis Iſrael: vt ſicut conflatum vitulum adorauerant, ita comminutum ipſimet in ſeceſſum proiicerent, qua ignominia nulla maior reperiebatur. An (vt alij dicunt) tali arte & conſecratione prædita fuit aqua illa, vt omnium qui fuerant ſceleris authores, aut notabilem fauorem cõflationi vituli præſtiterāt, illa aqua epota intumeſceret venter vſque ad confractionem ventris & mortem.

Deuter. 18. 286 Quot, & quæ ſunt ſpecies diuinandi? Nónne decem enumerantur *Zohar* in Deuteronomio, quas ſuper Geneſim Zohar repetit in deteſtationē Laban, qui has artes callebat? Quarum prima eſt קסם קסמים choſem cheſamim, quæ eſt ſortilegium, aut incantationes, quæ ſolebant fieri in maleficium. Ad quas incantationes faciendas accerſitus fuit Bilaham filius Behor a Balach rege Moab, vt in libro Numerorum legitur. Secũda eſt מעונן *Iſaia 2.* Mehonen, i. obſeruatio indebita temporum, quam nos ſuperſtitionē vo- *Hebr. 21.* camus. Et de hac in Iſaia habetur. Tertia מנחש Menaches, quod eſt habe- *Nume. 22.* re oraculum à figuris & imaginibus, quas Hebræi תרפים Teraphim vo- *Geneſ 31.* cant. Et has imagines habebat Laban, quas furata eſt Rachel, ne videlicet

per illas imagines perſcrutaretur negocia ſua, & ne familiæ viri ſui inferret aliquid damni per illas figuras, quæ ad diuinandum & damnificandũ formabantur, vt ſuprà diſſeruimus: quáuis communis æditio habeat idola. Quarta ſpecies eſt מכשף Mechaſſeph. Et hæc eſt magia idolatra, peſsima omnium, & omni lege damnata: nam per ipſam homo idolatriã committit, & ſpiritibus immundis ſe ſubmittit: quibus ſceleribus & immunditiis nihil peius. Quinta eſt חבר חבר Chober chaber: de qua habetur in Pſalm. 58. Et eſt ligatura facta per incãtationes, de qua etiam Iſaias loquitur: & eſt geomãtia cum citatione ſpirituum. Sexta eſt שאול אוב Soal ob, & hæc eſt interrogatio per oſſa mortuorum, quę à nobis propriè dici poteſt Necromantia. Septima eſt אוב Ob: Et hoc eſt ſciſcitari à Phytone, vel ire ad meliorem Phytoniſſam, vel quocunque oracula petere ab immundis ſpiritibus. Octaua eſt ידעני Iideoni, i. auſpicium, auguriũ ſeu haruſpiciũ, vel hariolatio p animalia viua, vel ſacrificata. Nona eſt דרש אל המתים Dores el hametim, quod eſt ſuſcitare ſpiritus mortuorũ. Decima eſt אשף Aſſaph, quod eſt aduocare ſpiritus per pulſationes quaſdam, vt dicit Dauid Chimchi, & de hac habetur in Daniele. Vel fit pulſatio brachij, vt in Geomantia (ſicut nuper dictum eſt) vel fit pulſatio quorumcũque inſtrumentorum, quibus vtuntur ſceleſti Magi pro inuocatione dęmonũ. Quæ omnia ibidem à Deo interdicuntur, quamuis aliqui interpretentur medicinam quæ fit per Magiam naturalem. Addũt aliqui vndecimam, quæ dicitur חוזה הכוכבים Choze hacocabim, i. viſio vel diuinatio per ſtellas.

Pſalmo 58. *Iſaie 47.* *Dauid Chimchi.* *Daniel. 2.*

287 Cur tam obnixè prohibetur ne detur ſemẽ Moloch: vt in Leuitico habetur? An, quia obſcœnum erat initiari filios Priapo, vt aliqui dicunt? An (vt aliqui perhibẽt) idolum quoddam erat inſtar magni bouis cum ſeptem ſecretis receptaculis, in quorum aliquo recipiebãtur pueri, qui initiabantur ei: & ne audiretur vlulatus pueri oblati, pulſabantur tympana magno ſtrepitu? Vnde vocarũt locum illum תפת Topher à תפף taphaph, quod eſt pulſare tympanũ. Sic enim eum vocat Ieremias, Vocabatur quoque vallis hénon. Sed per Ieremiam iuſsit Deus vocari polyandrium, i. ſepulchrum mortuorum, nam ibi nũc Hebræi ſepeliuntur, vbi & Iudas ſuſpendit ſe. Chriſtus autem vocat eum locum gehennam ignis, vt Hieronymus diffuſè ſcribit. Inde enim in die iudicij egredietur ignis, ad quẽ deſtinabuntur maledicti, qui erunt in parte ſiniſtra Ieſu ſtantis ſuper montem Sion, habẽtíſque ante ſe vallem Ioſaphat, i. iudicij, & à latere ſiniſtro locum hunc in extremo ipſius vallis Ioſaphat. Vnde infertur, quòd dare ſemen Moloch in illo loco, eſt deſtinare filios ad ignem æternum.

Leuit. 20. *Ierem. 19. & 32.* *Marc. 18* *Hieron. ibi.*

288 Cur Deus prohibuit regem conſtitui ſuper Iſrael ex gente alienigena? An ne gloria gentis illius ad extraneos deuolueretur? An quia ſceptrum regium erat in familia Iehuda, non auferendum, quouſque veniret Meſsias? Et ſi Saul fuit de tribu Beniamin, hæc tribus erat adeò coniuncta tribui Iehuda, vt vna aliquando cenſeretur. An, ne commiſcerentur intelligentiæ & influxus gẽtium? An, ne cogeretur Iſrael à rege alienigena adhærere Diis alienis, & idolatriæ? de quo ſumma Deo cura fuit.

Deuter. 17 *Geneſ. 49.* *1. Reg. 9. & 10.*

289 Cur Rex constituendus erat tantùmodò ex fratribus suis? An quia
Deuter. 17. æquum erat vt populus ille à suis iudicaretur potius quàm ab extraneis?
Hinc voluit æternus pater, quòd filius eius efficeretur frater noster, antequàm
Ioannis 5. daret ei potestatem iudicandi, sicut ipsemet fatetur, dicens: Et pote-
Hebr. 4.5 statem dedit ei, s. Filio, iudicium facere, quia filius hominis est. Et Paulus
eidem astipulans ait: Eum habemus Pontificem, qui sciat compati infirmitatibus
nostris, & condolere possit iis qui ignorant. Vnde elicimus, quod
cum maiori charitate vnusquisque iudicatur a congeneis quàm ab extraneis.
An, ne quis (vt dictum est) vacillaret in cultu sub rege extraneo?

Leuit. 22 290 Cur alienigenæ & serui prohibērur comedere sacra? Nónne, quia
sacrificia ad domesticos aulæ regiæ & ad liberos pertinent? Hinc quando
populus in seruitute positus erat, nec Sacerdotes sacrificabant, nec Prophetæ
vaticinabantur. Sed nónne Daniel & Ezechiel prophetarunt in captiuitate
Babylonica? Prophetarunt quidē, quia non erāt ibi veluti captiui:
nutriebantur enim cibo regio, & libertate aliquomodo donati erant
Danie. 1. (sicut de Daniele expressè legimus) & pcipuè fauebat eis influxus Euphratis
fluuij è paradiso voluptatis egredientis. Quòd autem ministri Dei debeant
esse liberi, & domini suiipsorū, & ab omni affectu rerum tēporaliū
alieni, indicat cōmunis vsus loquēdi. Nam serui & ministri Dei à populo
passim vocantur domini. Hinc de Christianis in Dei ministros electis, in-
Galat. 4. quit Paulus: Qua libertate Christus nos liberauit. Et iterū: Vbi spiritus, ibi
2. Corin. 3 libertas. Et Iacobus de statu Euāgelico loquēs, ait: Qui perspexerit in lege
Iacobi 1. pfectæ libertatis. Vnde infertur quod qui volūt perfectè colere Deū, necesse
est vt sint liberi à seruitute peccati, diaboli & omni affectu rerū terrenarū.

Numer. 18 291 Cur Leuitæ non habebant partem cum filiis Israel, nec possessionem
propriam, sed oblatione decimarum cōtenti viuebant? An quia luebant
Genes. 34. maledictionem datam à patre Iahacob, eò quòd Leui Sichimitas in-
37.49 uaserat, & præcipuus author fuerat in vēditione Ioseph simul cum Simehone?
Hinc ipse Iahacob moriens, plenus Spiritu sancto dixit: Diuidā eos
in Iahacob & disperdam eos in Israel. An id iussum fuit, vt postquā Deo
Nume. 18. dicati erant, viuerent ex iis quæ Deo offerebantur, & nullatenus ex pro-
Deuter. 18. phanis: vt in libro Numeror. & in Deuteron. legitur? Ibi enim dicitur: In
terra nihil possidebitis, nec habebitis partem inter eos. Ego pars & hæreditas
vestra in medio filiorum Israel, nihil aliud igitur posidebitis decimarum
oblatione contenti. Et vtinam id saperent qui Deo dicati sunt, &
viuerēt solummodò ex decimatis & oblatis Deo. Nec enim decet eos, qui
Matth. 6 diuino cultui sunt addicti, habere partem cum mundo. Iuxta illud Saluatoris:
Non potestis Deo seruire & Mammonæ.

292 Vbi comedi debebāt decimę? Nónne comedi debebant omnes de-
Deuter. 14. cimæ in loco, quem Dominus elegerat: Ierusalem videlicet? Et si locus, vbi
collgebantur decimæ, distabat a Ierusalem, vendebantur: & ex illa pecunia
emebatur quicquid ipsis Dei ministris placuisset, comedendum tamen
in Ierusalem. Et hoc, vt innueretur quàm sanctæ sint & diuinæ decimæ,
quæ comedi non debebant nisi in loco sancto, & à sanctis, i. sacris re-

bus addictis. Decimæ enim quę ex completo numero nomen sortiuntur, diuina quadã sorte gaudent, repræsentantes Deũ, qui est finis & complementum rerũ omnium. Hinc docemur, quòd nos qui ministri Dei sumus comedere & omnia facere debemus cum intentione ad locum sanctum, non quidem materialem Ierusalem, sed ad illam quæ sursum est, quæ est mater nostra: cùm iam cessante figura Deus amplius nõ curet de loco materiali, vt Christus nos apertè docuit, dicens: Venit enim tempus & nunc est, quando veri adoratores non adorabunt, nec in monte, videlicet Garizim, neque in templo, sed adorabunt patrem in spiritu & veritate. *Galat. 4.* *Ioannis 4.*

293 Quomodo decimæ comedi debẽt? Nõne cũ lętitia comedi debent? quod non sine sacramẽto iustum est. Idipsum enim iubet Spiritus sanctus per os Dauidis, dicẽs: Seruite Domino in lætitia. Quæ vera lætitia nequaquã esse potest, nisi anima sit libera à seruitute peccati. Hinc Propheta, cũ in peccatũ cecidisset, sentiẽs se priuatum vera lætitia, orabat dicẽs: Redde mihi lętitiã salutaris tui, quã s. in peccato amisi, pro quo qdẽ peccato subintrauerat dolor & anxietas, sicut ipse alibi fatet, dicens: Nõ est sanitas in carne mea à faciẽ iræ tuæ, nõ est pax ossibus meis à facie peccatorũ meorũ. Et iterũ: Afflictus & humiliatus sũ nimis, rugiebã à gemitu cordis mei. Et si aliquãdo nobis variis de causis lugẽdũ est (iuxta illud Saluatoris: Beati q lugẽt) nõ tamẽ in luctu psistẽdũ est. Vnde seqtur ipse Christ': quoniã ipsi cõsolabũt, pp quã cõsolationẽ & lętitiã obtinẽdã nobis indicit luct'. *Deuter. 12.* *Psalmo 99* *Ibidem 50* *Ibidem 37* *Matth. 5*

294 Cur prohibetur ex sacris expendi quicquam in re funebri? An, quia cùm cadauer immundum sit, omnia quæ ad cadauera pertinent, quæ funeralia dicuntur, sapiunt aliquam immunditiem, cui sacra immisceri non debent? An (vt ad sacramẽta veniamus) hinc innuitur, q verbis sacris & diuinis vti nõ debemus in rebus turpibus & obscœnis, nec ad põpã, vel lucrũ, aut in negociis mortiferis & corruptibilibus? cuius rei basis & fundamentũ est illud (vt suprà declaratũ est) Nõ assumes nomẽ Dei tui in vanũ. *Deuter. 26* *Exodi 20.*

295 Cur iubetur in lege, ne caput columbæ in expiationem iuramenti, per obliuionem violati oblati dirumpatur? Nónne hęc superstitiosa viderentur nisi lateret sacramentum, & causa huius edicti? Cùm igitur omnia quæ secundum legem offerebantur, in Christum tenderent, qui est complementũ & lux omniũ vmbraticorũ sacrificiorũ, inter cætera hæc oblatio ad Christũ refertur, qui est caput Ecclesiæ: quæ quidẽ Ecclesia aliquãdo colũba dicitur, vt in Canticis: Vna est colũba mea. Quod & si de vera spõsa alibi interpretati fuimus, de Ecclesia quoq; Christi spõsa, aptissimè interpretari potest: cùm totum matrimonij negociũ (teste Paulo) sit magnũ sacramentũ Christi & Ecclesiæ. Caput igitur colũbę, Christus videlicet, nũquã diuidendũ, neq; separandũ est in sacris, imò omnia coũnita, ipsi Deo offerẽda sunt: hinc nõ sine causa docuit nos ipse Christus omnia esse petẽda à patre in nomine ipsius. Quod & Ecclesia facere cõsueuit, in fine omniũ orationũ protestãs & petẽs patrẽ, p Dominũ nostrũ Iesũ Christũ. *Leuitic. 5.* *Ephes. 5* *Cantic. 6* *Ephes. 5* *Ioannis 16*

296 Cur prohibetur fieri sacrificia sine sale? An, ne sacrificia corruptioni exponantur, vt aliqui dicunt? Sed cùm sacrificiũ (si erat holocaustum) *Leuit. 2.*

igne cœlesti consumeretur, aut aliàs oblatum comederetur à ministris altaris, quomodo suberat periculo corruptionis? An igitur, vt conditetur sacrificium à Sacerdotibus comedendum? Sed (cùm in lege dicatur. Nec auferes sal fœderis Dei tui de sacrificio tuo) alibi quærendum est mysterium fœderis huius in sale repositi. An forsitan de sale illo intelligitur de quo Christus dixit discipulis: Vos estis sal terræ, quòd si sal euanuerit, in quo salietur? ad nihilum valet vltra, nisi vt mittatur foras & conculcetur ab hominibus? Non enim de sale ex aqua facto loquitur, nisi per similitudinem quandam. Quod sal Deum esse vel influxum diuinum non dubitamus, sine quo omnis operatio nostra contemnenda est & conculcanda. Nam sine ipso aliquid facere aut cogitare nó possumus, cùm omnis sufficientia nostra à Domino Deo sit, vt inquit Apostolus.

Ibidem. *Math. 5* *Ioannis 15* *2. Corin. 3*

297 Cur in libro Numerorum iubetur pactum salis esse sempiternum coram Domino? Nónne, quia fœdus bonũ & legitimum habere non possumus, nisi cum Deo? nam pactum salis est pactum Dei, quod est inter ipsum & nos. Et hoc pactum debet esse perpetuum & semper obseruari, vt pactum circuncisionis (de quo in Genesi) & pactum legis (de quo in Deuteronomio dicitur: Dominus Deus noster pepigit nobiscũ pactum in Horeb, & non cum Patribus. Vnde elicitur quòd non loquitur de pacto circuncisionis sed legis) & pactum baptismi inter Christum & nos. Quæ omnia pacta sunt inter nos & Deum, qui Deus non inconcinnè dicitur Sal: cùm hoc verbum scriptum in lingua sancta, videlicet מלח Malach, tale sit, vt si per numeros & computationem numerorum diuidentium computetur, norma quadam quam Hebręi Ghilgul appellant, semper resultet aliquod nomen diuinum, vt manifestum est scientibus has regulas & artẽ. Quod explicare longum esset, & alienũ ab hoc genere dicendi. Et in hũc sensum dicitur ab Apostolo: Sermo vester sit cum gratia & sale conditus, i. diuinitatem, gratiam, & Dei honorem redolens.

Numer. 18 *Genes. 17.* *Deuter. 5* *Colos. 4.*

298 Cur nec mel nec fermentum adoleri poterat per legem in sacrificio Dei? An (vt aliqui dicunt) quia Gentiles id faciebant? Sed nónne friuola est hæc ratio, sicut & in aliis multis, in quibus hæc ratio assignatur? An igitur fermentum adoleri prohibetur, quia est quoddam corruptum (vt Paulus perhibet) quod semper à sacris, & ab oblatione, Deo puro & ab omni corruptione remotissimo facta abiicitur? Mel autẽ interdicitur (non quia significet dulcedinem carnis, vt aliqui malè opinantur) cùm veri Sapientes per mel semper interpretentur dulcedinem & gustum rerum diuinarum, qui non adoletur Deo: nã est quidam effectus consequens oblationem, orationem, & omnia opera recta & Deo ex corde exhibita.

Leuit. 2. *1. Cor. 5*

299 Cur bos & ouis in vna & eadem die immolari non debebant? An (vt aliqui opinantur) id iussum fuit, vt paulatim Hebręi assuescerent pietati? Quo sensu demandatum fuisse putant in Deuteronomio, quòd si quis inuenisset nidum auium, acciperet pullos & dimitteret matrem. Sed nónne hoc profundius figit radicẽ, quàm ab istis existimetur, sicut infra (Deo fauente) declarabimus? An igitur cùm bos sit à sinistris, ouis autem à dex-

Leuit. 22 *Deuter. 22*

tris,non conueniunt in eadem oblatione?Hinc non sine causa dictum fuit à Christo. Nesciat dextera tua, quid faciat sinistra. Nam sacrificia vespertina, Aquilonaria, & ad sinistram partem spectantia, omnia erant(vt dictum est) ad placandum Tribunal diuinæ iustitiæ. Matutinum autem & dextrum erat pro captanda gratia. Quæ duo non sunt commiscéda. Nam primo est impetranda venia:qua impetrata, ad petitiones & obsecrationes postea accedendum est. Matt.6

300 Cur hominis primogenitus redimebatur pecunia vel precio? Nónne clementia Dei erat, vt primogenitus, qui inter primitias Deo debebatur,posset redimi? Nam Deus non expetit sacrificium coactum sed voluntarium. Sed cum Asinus redimeretur agno (vt habetur in veritate literæ) cur & homo eodem non redimebatur? Nónne anima primogeniti vniuscuiusque animalis debebatur Deo? Hinc Asinus,quia animal immundum erat & nullatenus offerendum, redimebatur agno, offerendo Deo: vel percussa ceruice occidebatur & effundebatur sanguis eius cum anima, non quidem in sacrificium sed in signum quòd Dei erat. Homo auté non redimebatur animali offerendo in expiationem,quia ibi nullum erat peccatum,vel immundities expianda. Nec anima hominis erat sacrificanda, sed offerenda in ministerium Dei. Exod.13 Ibidem

301 Cur demandatũ fuit,vt agnus pascę nó comederetur crudus,aut coctus aqua,sed tantúmodò igne assus? An,quia caro cruda horrorem incutit comedenti? An(vt habetur in veritate literæ, vel vt Hebræi asserũt)non erat comedendus agnus semicoctus,sed perfectè coctus, ne videlicet pateretur defectum condimenti? Nulla enim macula admittebatur in sacris: inter quæ erat hic agnus,figurans immolationem Christi: qui non semicoctus,nec elixus,sed inflammatus amore obiit, factus verum holocaustum:quod solebat inflammari ab igne è cœlo misso. Nam ipse inflammatus & in sorté incorruptibilem transmutatus,præbuit nobis, vt in eãdem transmutemur. Iuxta illud Apostoli. Saluatorem expectamus Dominum nostrũ Iesum Christum,qui reformabit corpus humiliatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ. In horum itaque figuram iussum fuit vt comederetur agnus non semicoctus nec elixus,sed assus igne. Ibid.12 Philip.3

302 Cur iussum fuit ne os aliquod ex agno pascæ comminueretur? An superstitiosè id iussum est? An in figuram & mysterium: de quo Iohannes inquit. Facta sunt hæc,vt impleretur scriptura, dicens. Os non comminuetis ex eo? Et hoc in sacramentum corporis mystici: de quo Christus ait. Quos dedisti mihi non perdidi ex eis quenquam. Et quamuis fuerit perditus filius perditionis,qui(vt alias dictum est)tenebat locum calcanei(vt adimpleretur quod dictum fuit Serpenti. Tu insidiaberis eius calcaneo) hoc tamen fuit sine detrimento corporis:eo quòd suffectus fuerit pro eo Mathias perfectè in corpore colligatus, ab illo, qui solo iussu omnia in mundo corpora compaginauit. Et hoc iuxta oraculum Prophetæ, dicentis. Et episcopatum eius accipiat alter. Exod.12 Ioan.19 Ibid.17.18 Gen.3 Actor.1 Psal.108

303 Cur tam obnixè præcipitur ne aliquid ex agno remaneat vsque ad Exod.12

Ibidem 16 mane? An (vt nonnulli dicunt) ad denotandum, quòd recedentes ab Ægypto in esu agni illius, nunquam deberent cogitare de reditu? An (vt alij sentiunt) vt innuatur quòd debemus scire totam legem, adeò quòd nihil restet addiscendum in mane resurrectionis: sicuti de manna præceptũ erat? An hoc dictum est in sacramentum figurati agni: quem totum comedere debemus? Cùm eius corpus iam glorificatum nullam iam patiatur scissuram. An (vt ad sensum moralem veniamus) in signum & doctrinam, quòd orationes à nobis faciendæ vno die, non debent diuidi relicta alia parte in crastinum?

Leui.21 304 Cur præcipitur, quòd sacerdos nullam habeat scissuram in corpore? An, quia totus immaculatus esse debet: vt supra dictũ est? An, quia opera eius non debent scindi: sed integra & immaculata offerri Deo? Iuxta illud Christi moraliter dictum. Totum hominem sanum feci in sabbato. Sic & de confessione dicit Augustinus, quòd impium est separare à Deo dimidiam veniam suorum peccatorũ, idest quòd non est scindenda confessio. Sic nec Eucharistiæ sacramentum est diuidendum, licet aliquando diuidatur signum. Sicut Ecclesia canit. Nulla rei fit scissura, signi tantùm fit fractura.

Ioan. 7

Aug de cõfess. 0.

Leui.27 305 Cur id, quod Deo consecratum est, redimi non potest neque vendi? Nónne (vt in textu dicitur) quia sanctum sanctorũ est Domino, & ipsi dedicatũ? Ideo non amplius in profanos vsus conuertendum est, sed morte mori debet. Et hoc de animalibus intelligitur, quæ consecrata Deo in sacrificiũ offerri debent. Quod & apud Canonistas celebratur. Et hoc idem est cũ eo, quod dixit Redemptor. Nemo mittẽs manum ad aratrum & aspiciens retro aptus est regno Dei. Cui adstipulatur Apostolus dicens. Nemo militans Deo implicet se negociis sæcularibus. Nam huiusmodi debent mori in sacrificio Dei. Sed nónne Nazaræi, qui Deo dedicabantur, rasa barba, & epoto vino ad pristina redibant: vt in libro Numerorum habetur? Verum illi non perpetuo, sed ad tempus erant consecrati. Sed quid dicemus de primogenitis Deo ratione primitiarum dedicatis: quorum multa per legem redimebantur? Nam primogenitum asini agno redimebatur, & primogenitum hominis quodã precio: vt in Exodo legitur. Nónne primogenita, quæ redimebantur, erant dedicanda, non autem dedicata: lex verò hæc Leuitica loquitur de dedicatis?

Luce 9

2. Tim. 2

Num. 6

Exod. 13

Leui.22 306 Qui nam prohibebantur comedere sacra & cur? Nónne in Leuitico sex hominũ genera enumerantur: alienigena videlicet, inquilinus & mercenari⁹ sacerdotis, filia sacerdotis profano nupta, leprosus etiã de semine Aharon, & incircuncisus? Et quãuis aliqui conentur reddere rationem singulorum: tamen (ni fallor) vnum est omnium fundamentum ab Apostolo memoratum, dum ait. Qui altari seruiunt, de altari viuere debent. Et iterum. Qui in sacrario operãtur, quæ de sacrario sunt, edunt. Et è conuerso. Qui extranei sunt ab altari, de altari viuere non debẽt. Extranei verò sunt, generatione, siue cultu aut immunditia vel copula, aut nõ habentes symbolum vel characterem: cuiusmodi erant incircuncisi.

Exod. 12

1. Cor. 9

307 Cur sacerdos & Dei populus prohibentur, ne scalpturam aut caluitiem super mortuo faciant? An (vt aliqui exponunt) quia ipsi erant peculiariter Deo dicati? Sed quomodo in hoc seruarent peculiarem electionem, non declarant. An igitur (vt alij sentiunt) ne facerent luctus immoderatos super mortuis, ac si nulla spes existeret de resurrectione? Iuxta id, quod Paulus admonet, dicens. Nec contristemini, sicut & cæteri, qui spem non habent. Solebāt enim Gentiles excapillare se & expilare super mortuis, semetipsos percutientes atque scalpturas facientes, veluti penitus de mortuo desperati. Quæ omnia interdicit Deus iis, quibus mysterium resurrectionis reuelatum est. *Deut.14* *1.Thess.4*

308 An votum sit de iure diuino: & ad primā tabulam pertineat? Nónne hoc ex multis scripturæ sacræ locis elicitur? In Deuteronomio enim dicitur. Cùm votum voueris Deo tuo, non tardabis reddere: quia requiret illud Dominus Deus tuus. Et si moratus fueris, reputabitur tibi in peccatū. Et Dauid. Vouete & reddite Domino Deo vestro omnes, qui in circuitu eius affertis munera. Cui adstipulatur Sapiens, qui ait. Si quid vouisti Deo ne moreris reddere. Displicet enim Deo infidelis & stulta promissio. Multò nāque melius est non vouere, quàm post votum, promissa non reddere. In voto enim celebratur pactum inter Deum & hominem: dum homo ipsi Deo se obligat. Omne autem pactum factum cum Deo (quia habet Deum solum pro obiecto) pertinet ad primam tabulā. Quæ omnia ponderans Dauid, canit. In me sunt Deus vota tua. In me scilicet nullo alio interueniente. Ideò reddam vota mea tibi. *Deut.23* *Psal.75* *Ecclesiast.5* *Psal.55*

309 Si votum est de iure diuino, & pertinet ad primam tabulam: quomodo quis ab ipso absolui potest? Nonne duo sunt attendenda in voto? Alterum enim est obligatio propriæ voluntatis facta Deo in sacrificium quoddam & pactum. Alterum verò est illud extrinsecum, quod per votum dari promittitur. Ab obligatione quidem illa nullus (vt reor) absolui potest, nisi ab ipso Deo, cum quo iniit pactum: sed absoluitur à re oblata commutanda ex Dei clementia in aliam. Sicut de multis in Leuitico docemur. Et hoc consyderata ætate, conditione vouentis, & re quam quis vouit. Quod facit Deus ex clementia sua, attendens, quòd aliquando homo temerè promittit: quod postea seruare non potest. Et quia mulier leuior est in vouendo: Ideò minori pręcio redimit votum. Compatitur quoque Deus pueris & senibus: vt eadem lege Leuitica plenius & clarius edocemur. *Leui.27* *Ibidem*

310 An intelligitur hæc redemptio valere iis, qui vouerunt virginitatem aut Religionem? Nónne lex dicit. Homo, qui votum fecerit, & animam suam Deo spoponderit? Spondere autem Deo animam possumus, animalem & rationalē. Vouere enim animā animalem, est vouere cōtinentiam, ieiuniū, & sufferre huiusmodi mortificationes in anima animali. Et quòd huiusmodi possunt redimi, clara est lex. Alioquin si quispiam votū immutasset, cuiusuis authoritate, non esset tutus corā Deo. Vouere autē animam superiorem, est vouere orationem aut cultum Dei tēporalem (vt faciebant

Num. 6 Nazaræi) aut perpetuum, vt faciunt Religiosi, qui consecrantur Deo, & huiusmodi redimi nequeunt: vt in eadem lege subinfertur. Quicquid semel fuerit consecratum, sanctum sanctorum erit Domino. Et hoc consecratum non redimitur. Nec enim ij, qui à Religione eximuntur, à consecratione & cultu Dei penitus absoluũtur. Sed ex hoc modo colendi Deũ transmutantur in alium: & vtinam bonum.

Exod. 31 311 Cur sabbatum tam diligenter custodiri præcipitur, adiunctis grauibus contra transgressores cõmiuationibus? An id demandatum fuit, tanquam pertinens ad diuinæ maiestatis honorem, qui in sabbato potissimè Deo exhibetur? Sed cùm omnia præcepta tradiderit Deus in beneficium nostrum, quid vtilitatis ex custodia sabbati reportamus? Nónne id satis est, cùm per quietem in ipso die seruatam, ipsi Deo assimilemur? Cuius quidem assimilationis Deo semper cura fuit. Quamuis in aliis præceptis non tam clarè exprimatur ratio, quàm in isto. Ait enim Legislator. Quiescite in die sabbati sicut requieuit Deus in die septimo ab omni opere, quod patrauerat sex diebus. Nónne etiam in sabbato, homo ab omni negocio & cura distrahente liber per sacrificia & orationes erigebatur in Deum: cum quo domesticè agens sanctificabatur, & semidiuinus efficiebatur? Et quod illi in septima die sabbati obseruabant, in prima sabbati nos obseruamus.

Ibidem Leuit. 24 Ibid. 20 312 Cur tam acriter puniebantur, qui sabbatum violabant? An, quia præceptum hoc pertinet ad primam tabulam: contra cuius præcepta facientes habentur tanquam rei criminis læsæ maiestatis? Et ideo blasphemus iubebatur lapidari, & omnis idolatra penitus exterminari. Sed nónne adultera quoque lapidari iubetur: quæ contra secundam tabulam peccat? Peccat quidem in secundam tabulam, dum alteri se commiscet: sed peccat in primam, dum iniuriam facit copulæ factæ in cœlo, & iis supernis: quorum matrimonium hoc sacramentum magnum est: vt Apostolus docet. An violans sabbatum acriter puniebatur, quia pręceptum hoc maximi momenti erat? Vnde non sine causa huic solo præcepto præponitur memento. Nam obliuiscens diei sabbati, obliuiscitur propriæ salutis. Nec præponitur memento præcepto cultus & amoris Dei, quia ille debet esse continuus. Sed obseruãtia sabbati prætermittebatur in sex diebus operis. Hinc admonebatur populus vt relictis negociis quantumuis vtilibus Dei & propriæ salutis recordaretur.

Ephe. 5

Exod. 20

Num. 15 Exod. 31 Num. 15 313 Cur Deus lapidari iussit eum, qui colligebat ligna in sabbato? Nónne, quia sic decretum erat per legem, quæ eiusmodi habetur in Exodo. Qui polluerit sabbatum, morte moriatur: & qui fecerit opus in eo die, peribit aut incidetur anima illius de populo suo? Sed, si sic decreuerat lex, cur populus recluso ipso colligẽte in carcere expectauit diuinum oraculum? Nónne, quia volebat doceri, qua morte plecti debebat? Nam lex & si adiudicauerat eũ morti, non tamen mortem expresserat. Sed cur oraculũ iussit lapidari? Nónne, quia cõtra huiusmodi (vt ait Abachuch) lapides de pariete clamãt? Sed nónne id parum est, respectu illius, quod dicitur in

Abac. 2

ſententia contra eum lata, videlicet quòd anima eius debet perire vel incidi(vt literæ veritas habet)de populo ſuo?cùm hæc ſit vera excommunicatio & abſciſſio membri putridi, & irremediabilis facta non ab homine, ſed à Deo.

314 Cur ſabbatum tranſmutatū eſt in dominicā apud Chriſtianos? An, quia ſic Petrus iuſſit:vt Canoniſtę dicūt? Cui & Paulus cōſentire videtur, dicens, Nemo vos iudicet in cibo aut potu, aut parte diei feſti, aut Neomeniæ,vel ſabbatorum,quæ ſunt vmbræ futurorum.Sed,cum Deus nihil abſque ratione fecerit,nec Apoſtoli id mero voto feciſſent, niſi aliqua ratione ducti fuiſſent: quæ ergò eſt ratio legis immutatæ? An igitur, quia Chriſtus eo die reſurrexit, & dedit initium nouæ vitæ: quæ eſt excellentior quiete,in ſabbato obſeruanda? Quieſcebant enim Hebræi ab omni opere corporeo ac ſeruili. Sed nos, quibus datus eſt introitus in nouam vitam,& operationem,huiuſmodi opus operari debemus, de quo ait Apoſtolus.Si conſurrexiſtis cū Chriſto, quæ ſurſum ſunt ſapite, non quæ ſuper terram. An quia(vt Paulus Oroſius ait)iudicium fiet in die dominico, & conſequenter introitus in Regnum,quò tendimus? Et ideo hunc diem obſeruare debemus,vt iudicium ac regnum prę oculis ſemper habeamus, maximè in die feſto,quo ſpiritualibus vacare debemus. *Col.2* *Ibidem; Paulus Oroſius*

315 An Hebræi ſanctificando diem dominicum ſeruarent legem?Seruarent vtiq;.Cùm non ſit indictus eis dies determinatus, ſed ſolūmodò dies ſeptimus. Vnde ſententia eſt Hebræorum Rabbinorum,quòd ſi quis eſſet in itinere, & omitteret diem ſabbati, incipiens à quocunque die,& ſeptimū ſanctificans,legem ſeruaret.Et ſic poſſent ſeruare diem,quem nos dominicum appellamus:qui eſt dies Solis.Et ſi contendant,dicentes,ꝙ diem ſabbati ſeruare debent,dedicatū ſupramūdano Saturno,quem Bina vocāt (vnde annus ſabbatarius & annus Iobilei,remiſſio quoque & quies) poſſent etiā ſeruare(vt opinor) diem Solis, ſupramūdani videlicet:vbi ipſi locant ſuum immediatū patrem Iſrael vel Iahacob:vbi eſt etiā ſedes Meſſię, qui nouū hoc teſtamentū ordinauit. Vnde dictus fuit Sol iuſtitiæ à Malachia. Qui etiā Solarem erexit Eccleſiam:in qua compræhendit hebraicam Synagogā, Saturniam & Lunarem.De quarum vtraque ſimul canit Propheta,dicens.Thronus eius ſicut Sol in conſpectu meo,& ſicut Luna perfecta in æternum. Vnde Hebræi tanto digniores eſſent in Synagoga vel Eccleſia hac Solari,quanto Sol perfectior & dignior eſt Luna. *Lucæ 1* *Malac.4* *Pſal.88*

316 Apetiuntúr ne ſuperni canales in nocte ſabbati, vt largiùs cœleſtes influxus demittantur? Nónne id,vt certiſſimum Hebræi theologi ſibi ſuadent? Hinc laudant eos,qui in nocte illa vacant vxoribus. Cùm filij generentur tunc(fauente illo influxu) meliores. Vnde aſſerunt illos eſſe Eunuchos,quos promittit Deus per Iſaiam remunerare præ cæteris.Et hoc ſuffulti verbis ipſius Prophetæ, qui ait. Eunuchis, qui cuſtodierint ſabbata mea,& tenuerint fœdus meū, dabo in domo mea & in muris meis locum & nomen melius præ filiis & filiabus,ideſt quam habere filios & filias.Ex quibus verbis conuincuntur Hebræi,quòd male ſenſerint,exiſtimātes eſſe *Heb. Theo.* *Iſa.56*

Eunuchos laudatos, qui vacant vxoribus in nocte sabbati. Primo enim Eunuchis non competit generatio. Postea, quia promittit meliorē locum huiusmodi Eunuchis non habentibus filios, quàm si haberent: dummodò sebbata & pacta diuina custodiant. Si igitur est aliquis melior influxus in nocte sabbati, is est, quia itur nocte illa à numero senario perfecto in septenarium, numerum remissionis: qui inde fœlix ex multis scripturæ locis coniicitur: vt statim declarabimus.

Leui.25 317 Cur remissio & Iobileus post septenarium quadratum datur? An, quia sic Deo placuit? Ad quam legem se referens Ecclesia canit. Deno dierum circulo, quo lege fit remissio. Sed, cum Deus eum ordinem rebus indiderit, à quo nunquam nisi ex rerum necessitate discedit: quem ordinem in hoc prosequitur Deus? An igitur, quia Iobileus egreditur ab ea mansione diuinæ domus: quæ (vt secretiores Theologi docent) habet quinquaginta portas? (Sec. Theolo.) Qui numerus quinquagenarius integratur per quinarium, complicatum per denarium vel è conuerso. Qui denarius designatur per י Iod, literam diuinitatis patri attributam: quinarius verò per ה he literam vel characterem Spiritus sancti. Vnde pater misericordiarum & Spiritus sanctus, per quem datur remissio, complicati adinuicem, faciunt numerum remissiuum. Sed simul iunctæ illæ duæ literæ componunt יה Iah: nomen quidem diuinissimum & clementissimum, quod laudare iubemur semper quando dicimus Halleluiah. Et quamuis remissio impetrata sit à Filio, non tamen datur ab eo, nisi per Spiritum sanctum: vt ipsemet perhibet, allegans de se dictum fuisse ab Isaia. (Isa.61, Luc.4) Spiritus Domini super me, eo quòd vnxerit me, & miserit, vt prædicarem captiuis indulgentiam, & annum placabilem Domino. Hinc & dare volens Apostolis authoritatem dimittendi peccata, insufflauit in eos, dicens. (Ioan.20) Accipite Spiritum sanctum. Quorum remiseritis peccata remittuntur eis.

Exod.23 318 Cur septimo anno indicta est quies non tantū hominibus, sed humo & cæteris rebus? Nónne, quia Deus voluit nos sibimetipsi conformare & concinnos reddere: nec tātùm nos, sed omnia quæ in vsum nostrum concessa sunt? Hinc iubet nos quiescere non tantùm die septimo, sed anno septimo, & millenario septimo: de quo Iohannes scribit. (Apoc.20) Cùm eadem sit reuolutio dierum, annorum, & millenariorum, & omnium istorum: vt manifestum est iis, qui diuinorum numerorum peritiam habent.

Leui.23 319 Cur mense septimo ordinatus fuit dies remissionis, quem Hebræi יום הכפורים Iom hachepurim vocāt? An quia prosequēs Deus septenariū, numerū remissiuum, elegit illum septimum mensem, incipiendo à Martio, qui in lege dicitur primus in mensibus anni? (Exod.12) An, quia mense illo (vt multi Sapientes opinantur) Deus mundum fabricauit, vel saltem hominē, quem induxit in mundum, fructibus iam maturis, & pro Antistite ipsius mundi præparatis, vt haberet quibus aleretur? Quo mense ordinatus est influxus remissionis, in memoriam influxus illius bonitatis, qua Deus hominem tantis muneribus decoratum creauit. Et sic erit mensis ille primus mensis mundanus: legalis autem Martius primus, & September septimus.

320 Quo die illius mensis fuit instituta remissio? Nónne fuit instituta die decima, denotante patrem, cui iam attribuimus Iod & denarium, eo quòd sit finis omnium: sicut denarius est finis omnium numerorũ? Mensis autem fuit septimus, numerus quidem Spiritus sancti: vt etiam ex numero mensis & diei, colligati intelligerentur pater misericordiarum, & Spiritus remissionis: vt largissimus esset influxus. In quo patre & Spiritu sancto, Filius (vt nuper diximus) obtinuit nobis fratribus suis remissionem perfectam, & continuè durantem. Iuxta illud Apostoli. Introiuit semel in sancta, æterna redemptione inuenta. *Leui. 23* *Hebr. 9*

321 Qua de causa Iobileus fuit à Deo institutus? An, ne populus alienatis possessionibus incuria, seu necessitate vrgente, ad extremam inopiam deueniret? Hinc Deus prouidit & bene consuluit Reipublicæ suæ, vt rescissa omni venditione ad pristinum Dominum possessio rediret. An, quia sicut quolibet anno renouatur terra, renouantúrque Religiones, & Respublicæ. Ita voluit Deus, vt post quadratum septenarij renouaretur. Respublica illa Israelitica: præcipuè cum fauore illius anni quinquagenarij, quo aperiebatur omnis influxus cœlestis? Vnde vocabatur ille annus Iobileus, quod est influxus à verbo יבל Iabal, quod significat, effluxit. Quæ renouatio cùm fuerit facta cum maximo effluxu tempore Christi: Hinc fuit missus ipse Christus (vt Isaias perhibet) ad prædicādum annum placabilem Domino. Et tunc Iohannes vidit renouationē in cœlis factam de qua ait. Vidi ciuitatem sanctam Ierusalem nouam descendentem è cœlo. Vnde innuitur quòd renouationes fiunt in cœlo. Nam omnia, quæ hic mutantur, illic præordinantur. *Leui. 25* *Isa. 61* *Luca 4* *Apoc. 21*

322 Cur tempore Iobilei alleuiabatur populus? Nónne regula iustitiæ inuariabilis est, & à summa veritate promulgata, quòd eadem mensura, qua mensi fuerimus aliis, remetietur nobis? Vnde æquum erat, vt, qui volebant remissionem & alleuiationem à Deo, populum ab eis oppressum alleuiarent. Hinc docemur à Christo, vt orantes dicamus patri. Dimitte nobis, sicut dimittimus. Alleuiamur enim per remissionem ab illo onere, de quo Propheta canit. Quoniam iniquitates meæ, sicut onus graue grauatæ sunt super me. *Leui. 25* *Mar. 4* *Mat. 6* *Psal 37*

323 Cur possessione tempore Iobilei pristinis Dominis restituebantur? An, ne, si alienatio fuisset perpetua, pauperes, spe recuperādi amissa tristarentur? An, vt tunc resumerent sua: quando percepta remissione à Deo, mundati à culpa habebantur digni recuperare bona sua, quæ ex suis malis meritis amiserant? An, vt indicaretur, quòd tempore maximi Iobilei, completo videlicet cursu septem millium annorum, omnia debeant restitui in pristinum, meliori tamen sorte? Iuxta illud Isaiæ. Ecce enim ego creo cœlos nouos & terram nouam. Et iterum. Sicut cœli noui & terra noua, quæ ego facio stare coram me (dicit Dominus Deus) sic stabit nomen vestrum & semen vestrum. *Leui. 25* *Isa. 65 & 66*

324 Cur in Iobileo manumittebantur serui? Nónne æquũ erat, vt, sicut ipsi liberandi erant à seruitute peccati & Diaboli: sic ipsi quoque libera- *Leui. 25*

rent seruos suos? Quam regulam declarauit Christus seruandam esse in
Matth.18 parabola hominis Regis, qui voluit ponere rationē, cum seruis suis. Nam
cum Dominus dimisisset vni seruo decem millia talentorum, quia ipse
noluit postea dimittere conseruo centum denarios, dictum ei fuit. Serue
nequam omne debitum dimisi tibi, quoniā rogasti me: nónne & te oportuit
misereri conserui tui: sicut & ego tui misertus sum? Vnde iratus Dominus
tradidit eū tortoribus, quoadusque redderet vniuersum debitum.
Postea subintulit ipse Christus. Sic & pater meus cœlestis faciet vobis, nisi
remiseritis vnusquisque fratri suo de cordibus vestris.

Exod.21 *Deut.15* *Leui.25* *Exod.31* *Ibidem 21* 325 Cur anno septimo (iussu Dei) omnes serui Hebræi manumittebantur?
An, quia in septenario (vt dictum est) omnia remittebantur: vt in Leuitico
patet? An, quia sicut die septimo interdictum fuit omne opus seruile:
Sic anno septimo interdicta fuit seruitus populi Dei? Annus enim septimus
est annus sabbatarius. Dimitti autem debebat seruus cum ea veste vel
panno, cum quo intrauerat ad seruiendum Domino suo: vt indicaretur,
quòd seruus non debebat deteriori conditione dimitti, quàm intrauerat:
& quòd sufficere debebat seruitium illius temporis decursi. Vnde etiam
discere possumus, quòd Deus vult, quòd exeamus è seruitute huius mundi
ea sorte, qua intrauimus, & tanto meliori, quanto maius est præmium,
nobis in mercedem seruitutis nostræ ab ipso Deo dandum.

Leui.25 326 Septimi anni fructus, quorum esse debebant? Nónne ex textu clarè
habetur, quòd dimitti debebant pauperibus, & residuum pauperum relinquendum
erat bestiis? Sed si hæc relinquebantur velut sacra, cur residuum
dabatur bestiis, quæ huiusmodi comedere non debebant? Non quidem
hæc comedebant bestiæ, vt sacra: sed veluti ex humo spontè nascentia.
Genes.1 Cuiusmodi cibi à principio dati sunt animalibus: vt habetur in veritate
literæ: vbi de cibis datis animantibus traditur. Sed cur pauperibus relinquebantur
ij cibi sacri? Nónne, vt indicaretur, quòd necessitatem patientibus
omnia, etiam sacra, licitè dantur? Hinc Achimelech Sacerdos dedit
1.Reg.21 sanctificatum panem Dauidi & pueris eius. Pauperes itaque licitè accipiunt
eleemosynam ex oblatis in altari. Quæ eleemosyna est quoddam
sacrum pauperibus reseruatum.

Leui.25 327 Cur iubetur ne ager seminetur anno septimo requiei? Nónne, quia
Deus tanti facit quietem diei & anni sabbatarij: vt promittat dare fœcunditatem
terræ duplicatam anno sexto: vt expressè habetur in textu? Quod
Gen.2 (ni fallor) ordinatum fuit, vt in hoc septenario obseruaremus quietem,
quam ipse obseruauit post fabricam mundi: & quam seruat in liberatione
& remissione: quam ipse facit anno sabbatario. Quam remissionem Hebræi
vocant שמטה semitah à verbo שמט samat, quod significat remisit.
Ordinata quoque fuit huiusmodi requies, vt inde indicaretur millenarius
Apoc.20 sabbatarius: in quo (vt Iohannes inquit) ligato Satana omnes erunt sacerdotes
Dei & Christi: & regnabunt cum illo mille annis, in quiete videlicet
per hunc annum sabbatarium figurata.

Leui.23 328 Cur sub pœna perditionis indictum fuit ieiunium in die remissionum,

num,quæ fiebant mense Septẽbris?Nónne,quia nulla melior erat dispositio ad veniam peccatorũ ex petulantia carnis contractorũ suscipiendam quàm ieiunium? nam in ieiunio ea virtus consistit, vt actiora dæmonia eiici nequeãt absque ieiunio & oratione,vt Christus apertè perhibet. Nec (vt existimo) ieiunium, quod est parsimonia victus, abstinentiáque ciborum,est sufficiens ad obtinendam remissionem,& fugãdos dæmones,nisi adsit illud ieiuniũ quod elegit Dominus,vt Isaias testatur,dicens: Dissolue colligationes impietatis,solue fasciculos deprimentes,dimitte eos,qui confracti sunt, liberos: & onus tuum dirumpe. Frange esurienti panem tuum,egenósque & vagos indue in domum tuam. Tunc anteibit faciem tuam iustitia tua,tunc clamabis,& Dominus exaudiet, & cætera quæ ibi sequuntur. *Matth. 17.* *Isaiæ 58.*

329 Cur obseruãda erat prima,octaua & quintadecima dies Septẽbris? An,quia eadem ratione comedebãtur azyma in mense septimo, qua & in primo?In memoriam videlicet creationis mundi,sine aliqua corruptione præuia,vt suprà declarauimus. Pari quoque modo solennitas celebrabatur per totam octauam, sed non interdictum erat opus seruile nisi in prima & octaua die. Vnde repræsentabant Deum,qui in primo die, antequã videlicet mundũ faceret,quiescebat: & post sex dies fabricæ quieuit. Qui dies in quo quieuit,si cõnumeretur cum aliis diebus operis,erit septimus: si autem enumeretur cũ illo in quo prius quiescebat,est octauus. Obseruabatur quoq; quintadecima dies,quæ est octaua octauæ, nulla mentione facta de diebus,qui erant inter octauam & octauam,vt indicaretur octauam illam superni mũdi sic in perpetuum cõtinuari,vt nulli annumerentur dies intermedij. Tunc enim cessabit omnis motus planetarum, à quibus dies conficiuntur & denominantur. *Leuit. 23.* *Genes. 2.*

330 Cur & qua tuba iussum fuit clangi in Calendis & Iobileo? An tuba ænea,vel cornu? Vtroque enim vocabulo vtitur Scriptura sacra, ponens nunc cornu,nunc tubã. Nónne per cornu Scriptura intelligit tubã æneã flexam,& per tubam instrumentum illud æneum rectum? De quorum vtroque canit Poeta, *Leuit. 23. & 25*

Non tuba directi,non æris cornua flexi *Ouid in 1. Metamor.*

An igitur cornu sonabatur in Calẽdis, vt indicaretur reflexio Lunæ,quæ fiebat in Neomeniis,quas nos Calendas vocamus? Pari quoque ratione in Iobileo,cornu clãgebatur,vt innueretur quoque reuersio influxus,qui fiebat anno illo quinquagesimo. An cornu sonabatur,vt innueretur quãta esset tunc virtus & potestas Dei, qui tollebat omnia peccata mundi,omniáq; renouabat? Quæ potestas ab Abachuch cornu dicitur, vbi ait: Et cornua,i. potestas in manibus eius, ibi abscõdita est fortitudo eius, quia videlicet non videtur,nisi in effectibus. *Abac. 3*

331 Cur iste sonus apud Hebræos vocabatur תרועה Teruah? Quod vocabulum venit à רע iarah, vel רעה rahah,quorum vtrunq; malum & destructionem significat. Nónne huiusmodi Iobileus erat destructor peccati,debitorũ,& inimicæ potestatis,omniúmque denique malorum: Erat

Psalmo 43 enim ille clangor terribilis & infestus ac terrificus malis. De quo forsitam
Hamos 3. Propheta canit: In te inimicos nostros ventilabimus cornu. Et Hamos: Si
clāget tuba vel cornu in ciuitate, & populus non expauescet? Erátque ille
sonus iucundus bonis, & influxus illius beneficium cōsequentibus. Hinc
dum fit mentio in Psalmis de clangore illo, multoties communis æditio
habet pro clangore, iubilum, vt ibi: Iubilate Deo omnis terra. In Hebræo
Psalmo 65. & 99. enim habetur, הריעו hariihu, quod est proprium, Clangite cornu. De clangore
autem continuo vel conciso satis dictum est superius.

332 Cur solennitates iussū Dei, fiebant in plenilunio? Nónne Deus per
Ierem. 10. Ieremiā dicit: A signis cœli non timueritis, sicuti Gentes timent? Sed nónne
Genes. 1 in Genesi quoque dixit, quòd Luna debebat esse in menses & solennitates?
Vnde & Neomeniæ omnes in nouilunio celebrabantur. An igitur
plenilunium secernebat Deus pro solennitatibus celebrandis, quia tunc
illustrato aere in die per Solem, & tota nocte per Lunam, potestates tenebrarum
fugatæ à lumine, minus in mortales præualebant latitantes in
Psalmo 103 cauernis, sicut Propheta canit: Ortus est Sol & congregati sunt, & in cubilibus
suis collocabuntur? Et qui congregantur? illi vtique catuli Leonum,
bestiæ syluæ, Onocētauri, Harpyiæ, Tigrides, & huiusmodi portentorum
genera, hostes humani generis significantia, de quibus præmiserat
Propheta, dicens: Posuisti tenebras, & facta est nox, in ipsa pertransibunt
Zohar. omnes bestiæ syluæ. An per hāc Lunam Deus alludebat (sicuti Zohar diffusè
tractat) ad supramundanam Lunam, quæ repleta lumine superni Solis
fœlicius influit quàm priuata lumine? Quæ quidem Luna supramun-
Secr. theol. dana à secretioribus Theologis dicitur speculum non lucens. Nec enim
lucet, nisi quatenus illustrata sit à Sole illo diuino. Cuius Solis ac Lunæ
supramundanæ ista duo luminaria typum tenent.

Psalmo 18. 333 Suntne vera luminaria, Sol & Luna in Archetypo, an imaginaria?
Nónne canit Propheta: In Sole posuit tabernaculū suū? Nec enim taber-
Apoc. 12 naculum hoc posuit in Sole imaginario. Hinc Iohānes quoque dixit: Signum
magnum apparuit in cœlo, empyreo videlicet, Mulier amicta Sole,
non quippe hoc visibili nobis, qui nunc apparet, nunc occultatur, sed illo
Malach. 4. perpetuo & vniformi. Qui sol aliquando (vt Malachias ait) ortus est nobis.
Et de vtroque luminari idem Propheta in persona Dei decātat, ad filium
dirigens sermonem. Thronus tuus sicut sol in conspectu meo, & sicut
Psalm. 88. Luna perfecta in æternum. Synagoga enim fuit Luna (vt alibi declarauimus)
Ecclesia verò sol. Vt igitur Propheta indicaret Christum esse regem
ac Dominum vtriusque familiæ, vtrúmque nominauit. Nam Synagoga
à Luna supramundana potissimè, Ecclesia autem à sole iustitiæ, qui
ei ortus est, fauorem suum præcipuum comparauit, quamuis vtraque ab
vtroque luminari influxum ac fauorem susceperit.

Leuit. 23 334 Cur iussit Deus celebrari diem quinquagesimum post pascha, quem
nos Pentecostem vocamus? An, quia tunc offerebantur primitię frugum?
Ibidem. Vnde dicebatur dies primitiarum aut manipulorum. An id factum fuit ad
indicandum mysterium septenarij quadrati? Quo curriculo completo

currit Iobileus, vt in textu habetur. An, quia in quinquagesimo die post transitum Ægypti apertæ fuerunt portæ binah, id est, Spiritus sancti, quæ sunt quinquaginta, vt Hebræi dicunt? Vnde tunc fuit primus Iobileus & effluxus manifestus, emanans à fontibus illis supernis, & data fuit lex tanta celebritate, & eodẽ die missus fuit Spiritus sanctus ad Apostolos, qui eos docuit Legem & Euangelium, atque omnia genera linguarũ, vt Lucas narrat. *Actor. 2*

335 Cur præceptum est, quòd in die sabbati non accenderetur ignis in aliquo habitaculo? An (vt Talmudistæ dicunt) ne punitio, quæ per ignem fieri solet, fieret in die sabbati, quod erat dies remissionis & non punitionis? Vnde docemur nullum suppliciũ esse infligendum in sabbato. Quod tamen Hebræi superstitione quadã obseruant, vt nec pro frigore tollendo, nec pro coquendis cibis ignẽ accendant in sabbato. An (vt altius conscendamus) non est in sabbato accendendus ignis inferior, nec procurandum lumen doctrinarum humanarum, sed expectandus est ignis ille, de quo Ieremias: De excelso misit ignem in ossibus meis, & erudiuit me? Aut ignis quem Filius Dei venit mittere in terram, volens vt ardeat, potissimè in sabbato & in solennitatibus, igne materiali prorsus sopito. *Exodi 35* *Thren. 1.* *Luca 12*

336 Cur antiquitus non extendebatur iter in sabbato vltra milliarium, sicut ex Luca colligitur? Non id quidem ex lege expressè habetur, sed ab antiquis traditum, & aliquo modo ex lege haustum. Quam traditionem sequens Lucas, dum distantiam montis oliuarum vsq; ad verticem montis Sion, vbi fuit Christi cœnaculum, describeret, dixit: Sabbati habens iter. Est enim ibi distantia mille passuum, vel circa. Cuiusmodi iter antiqui in die sabbati non transgrediebantur. An igitur hoc faciebant ne lassati itinere, minus Deo vacarent quàm debebant in sabbato? An cum mysterio & figura id factum est, ne videlicet in sabbato in quo Deo vacare debebant, exirent millenarium, numerũ quippe diuinum (vt pluries dictum est) i. vt nulli vacarent in sabbato nisi Deo? *Actor. 1.* *Ibidem.*

SECTIO SEPTIMA DE PRÆCEPTIS SECVNDAE TABVLAE.

QVOMODO diligendus est proximus? Nonne lex dans huiusmodi normam, ait: Diliges proximũ tuum sicut teipsum? quod & Christus repetẽs cõfirmauit, vt in Matthæo legitur. Sed quomodo potest quis amare proximũ, sicut seipsum? Cùm amor suiipsius semper præcedat, & præponatur amori omniũ creaturarũ simul? vt Christus nos apertè docet, dicens: Quid prodest homini si vniuersum mundũ lucretur, animæ verò suæ detrimentũ patiatur? Ex quibus verbis clarè colligitur amorẽ suiipsius omnibus preferendũ. An igitur per illud sicut intelligitur similitudo & nõ æqualitas, vt videlicet diligamus proximũ in Deo *Leuit. 19* *Matth. 22* *Ibidem 16*

sicut nosmetipsos, & ad beatitudinē, & etiam ad commoda temporalia, sed non eadem mensura, qua nos diligimus, quia prima charitas incipit à seipso? Sed nónne Christus tradidit animam suam pro ouibus suis? Tradi-
Ioannis 10. dit quippe animam, nullum patiens in ipsa detrimentum, imò ex illa ma-
xima charitate reportans præmium, nam illum oportuit pati, & sic intra- Luce 24
re in gloriam suam, vt ipsemet de seipso perhibet.

Exod. 23. 338 Cur bos, etiam inimici errans reduci iubetur ad domum ipsius? An, vt verè diligatur proximus, licet nos non diligat, dum iubetur haberi ea
Plato 5. de Republ. cura de rebus eius quæ de propriis habetur? Quod Plato adeò ponderauit, vt vbi de Republica bene instituenda agit, hoc præceptum summoperè celebret, extendátque etiam ad vxorem proximi, & filios tanquā proprios habendos. Quæ omnia iubebat esse communia in Republica non quidem vt torus esset cōmunis (sicut aliqui ipsi falsò impingunt) sed quòd esset communis cura erga filios alienos, & vxorem proximi ac propriam vt ipse plerisque in locis ibidem declarat. An per bouem (vt ad meliorem sensum transeamus) intelligitur anima hominis simplicis & ignorantis, quæ reducenda est à Pastore & Doctore, quamuis ille sit inimicus?

339 Quisnam intelligitur sub nomine fratris? An tantummodò qui na-
Genes. 42 ti sunt ex vno parente? Iuxta illud Geneseos: Duodecim fratres sumus v-
Numer. 18 no patre geniti. An illi qui sunt ex eadem tribu, vt in libro Numerorum dicitur Aharon: sed & fratres tuos de tribu Leui sume tecum? An illi etiā,
Deuter. 23. qui sunt ex eadem gente & cultu? Iuxta illud Deuteronomij: Non fœnerabéris fratri tuo, sed alieno. Nam interdicebatur fœnoris exactio iis, qui erant eiusdem cultus, permittebatur autem exigi à Chananæis & cæteris Gentilibus qui relicti erant apud ipsos, quorum bona tanquam idolatrarum & rebellium Deus addixerat fisco & Israeli, sicut & totam regionem. Vnde comparantes sibi Israelitæ res illorum sub prætextu vsuræ iustè faciebant, quia recuperabant ea tanquam propria & sibi donata. Sublata verò huiusmodi occasione, non possunt à quouis ipsi Hebræi vsuram exigere, maximè autem à Christianis, cùm eum Deum colant, quem & ipsi colunt. Vnde in cultu non peregrini, sed fratres sumus. In quam sententiam expeditis pedibus multi Hebræi Sapientes veniunt.

Leuit. 25 340 Cur Deus tam diligenter præcipit, ne quis opprimat aut affligat fratrem, vel eum in seruitutem deducat? An, quia id exigit lex naturæ, quę monet vt alteri nō facias, quod tibi fieri nolles? An vt sicut omnes ex eodem patre geniti sunt, ita veluti fratres sese habeant ad inuicem? An, ne quis fratrem opprimendo & in seruitutem redigēdo, iniuriam faciat imagini diuinæ, quæ aliquādo melius relucet in paupere quàm in diuite, & in seruo quàm in Domino? An, quia fit iniuria diuino illi lumini, quod splē-
Ioannis 1. det in omnibus? Iuxta illud Iohannis: Erat lux vera, quæ illuminat omnē hominem venientem in hunc mundum. Nam si Dominus temporalis ægrè fert, quando infertur iniuria alicui eius insignia deferenti seu negocia

gerenti,quantò ægrius ipse Deus ferre debet, quando quis iniuriatur illi,
qui eius imagine vel symbolo decoratur,&qui ipsius Dei negocia pertra-
ctat,aut qui est membrum tanti capitis? Vnde quicquid boni aut mali fit
homini,Deus & Christus existimat sibi esse factũ.Hinc ipse Christus pro- *Matth. 25.*
testatur se dicturum in extremo examine: Quod vni ex minimis meis fe-
cistis,mihi fecistis.

341 Cur permittit Deus seruos assumi ex alienigenis & Hebræis, ali- *Exodi 21*
quos autem nedum assumi in seruos sed occidi iubet? Nónne ex Hebræis
sumebãtur serui,lege sic permittente, sed in seruitium sex annorũ solum-
modò,& in septimo manumitti iubebãtur cum eadem veste,& cum vxo-
re & reliquis rebus cum quibus intrauerãt seruituri? Et id in sacramẽtum
seruitutis qua seruimus Deo in hoc seno millenario laboris,expectãtes li-
berationem & præmium in septimo millenario,vt suprà dictum est.Et li-
cet Christus in quarti millenarij fine veniẽs liberauerit nos à seruitute(vt *Galat 4.*
inquit Apostolus)non tamen assequimur effectũ perfectę libertatis quo-
usque veniamus ad regnum.Iuxta illud eiusdem Apostoli: Creatura libe- *R.man.8.*
rabitur à seruitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum Dei. Alie-
nigenã autem in perpetuum seruum tenemus,qui corpus alienum à spiri-
tu,redigendúmque in seruitutem & mortificandum significat. Cuius rei
typum tenebant ij qui occidi iubebantur.

342 Cur iubet lex vt arguatur frater publicè? Nónne melius est dissi- *Leuit. 19.*
mulare peccatum proximi & non quærere odium?iuxta illam à Hierony- *Hierony. in*
mo celebratam sententiam: Frustra niti & odium quærere extremæ de- *prolog. Hez. ra.*
mentiæ est.Hinc Paulus ait:Factus sum vobis inimicus,dicens veritatem. *Galat 4*
Cur igitur lex dicit:Non odetis fratrẽ tuum in corde tuo,sed publicè ar-
gue eum?cùm Christus(vt videtur) ex aduerso dicat: Corripe peccantem *Leuit. 19*
inter te & ipsum solum. An itaque peccata secreta secretè, & publica pu- *Matth. 18*
blicè corrigi debent?Et hoc fieri debet in beneficium correcti.Vnde sub-
infertur:Ne habeas super illum peccatum, si te non corrigente videlicet *Leuit. 19*
perseuerauerit in malo.An id iubetur vt tollatur odium,quod cessat dum
exhalatur impetus iræ redarguendo, qui augetur,quantò magis in corde
comprimitur?

343 Cur iubetur in lege ne metãtur omnes anguli terræ,nec vindemie- *Ibidem*
tur omnes racemi vuarum?Nónne expressè redditur ratio in textu, dũ di-
citur:Sed pauperibus& peregrinis carpenda dimittes?Vnde docentur di-
uites qui opibus abundant,pauperes esse sibi relictos & creditos.Idcircò *Deuter. 24.*
in repetitione legis bis addidit, quòd sunt dimittendæ reliquiæ aduenæ,
pupillo & viduæ:quorum præcipuè Deus est pater & iudex, vt Propheta *Psalmo 9*
canit:Orphano tu eris adiutor. Et alibi ipse Propheta vocat Deũ patrem *Ibid. 67*
pupillorum,& iudicem viduarũ. Nec enim Deus tribuit diuitibus super-
abundantiam tanquam possessoribus, sed tanquã dispensatoribus: sicut
cibus abundans stomacho creditur coquendus & distribuendus in om-
nia membra,alioquin noceret stomacho & toti corpori.Non secus diui-
tiæ retentæ à diuitibus,sed debitè erogatę,mundant animam,a quir. ndo

Lucæ 11. *Daniel. 4* vel quomodocunque coinquinatam, vt summa Veritas perhibet, dicens: Date eleemosynam, & omnia munda sunt vobis. Vnde Daniel dixit Nabucdonosor: Eleemosynis peccata tua redime. Erogatæ quoq; & dispersæ diuitiæ faciunt plures fructus, sicut fimus dispersus in agro. Sunt enim diuitiæ fimus quidam terræ. An (vt ad meliora transeamus) potest intelligi lex de messoribus aut de vindemiatoribus Scripturæ sacræ, vt non omnia metant aut vindemient, sed relinquant spicas & racemos posteris superuenientibus?

Leuit. 19 344 Quomodo intelligitur dictum illud: Odio non habebis fratrem tuum? An ex hoc potest inferri contrarium, vt videlicet, sicut diligere debemus fratrem & amicum? ita possimus odisse inimicum? Nónne id est contra mentem legislatoris? hinc Doctor veritatis redarguit antiquos sic *Matth. 5.* inferentes. Vnde corrigens eos, dixit: Ego autem dico vobis, Diligite inimicos vestros, benefacite iis qui oderunt vos. Et rationem assignat subinferens: Vt sitis filij Patris vestri, qui solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos. Tota enim cura Dei & Christi fuit, vt patri ac ipsi assimilemur, sicut patet bene inspicienti Legem & Euangelium. Hoc quoque documentum habemus à natura, vt sapienter dis- *Boet. in 4 prosa 4.* currit Boëtius, dicens: Nullus apud Sapiētes odio relinquitur locus: nam bonos quis nisi stultissimus, oderit? Malos verò odisse ratione caret. Sicut enim infirmos corpore, nō odio sed miseratione dignos iudicamus, multò magis non sunt odio habendi, sed sufferendi: quorū mentes omni languore atrocior vrget improbitas.

Leuit. 19 345 Cur prohibetur ne sumamus vindictam de iniuria nobis illata, nec reminiscamur iniuriæ proximi? An interdicitur vindicta, quia nemo potest esse iudex in propria causa? An, quia vindicta est proprium Dei, qui in *Deuter. 32.* Deuteronomio ait: Mihi vindictam, & ego retribuam: Hinc quandocunque vltionem quærimus, duo mala perpetramus. Alterum enim est, quia nobis vsurpamus quod Dei est. Alterum, quia nescimus nec possumus fa- *Roman 12.* cere vindictam congruam, quam Deus facit, cum ipsi relinquimus quod suum est. Hinc Apostolus ait: Si esurierit inimicus tuus, ciba illum: si sitierit, potum da illi: hoc enim faciens, carbones ignis congeres super caput eius. Et hoc, quia Deus videns quod tu ei remittis quod suum est, gaudet: & exequitur iustitiam acrius quàm tu faceres.

Exo. 21. 22 346 Cur iubet lex vt restituantur iniuriam passo, omnia damna illata, & satisfiat de iniuriis, vt ex libro Exodi colligimus? Nónne id iussum fuit, *Roman. 12.* vt ordo naturæ & lex seruetur, quam (docente Apostolo, discere possumus in membris corporis humani? Deus enim multa membra constituit *1. Cor. 12.* in eodem corpore, & vnicuique tradidit vnde suum exerceat officium. Nam oculis indidit vt videant, auribus vt audiant, & cætera huiusmodi. Si [illegible] manus vellet sibi vendicare virtutem visiuam, pes audituam, & [illegible] confunderetur totum corpus. Pari quoque modo, Deus constituit aliquem in hoc corpore mystico, in caput, vt Regē & Principem, alios in stomachum, vt d[illegible] alios in manus, vt operarios, alios in pedes

ſeruos videlicet. Et omnia hæc, quia à Deo ſunt, ordinata ſunt: vt idem Apoſtolus ait: Qui autem vſurpare vult, quod ſuum nõ eſt, & quod ei non tradidit Deus, corpus deordinat, nec reſtituitur ordo, niſi reſtituatur vnicuique quod ſuum eſt. *Roman. 13.*

347 Cur iubet lex, vt bos, qui hominem vel mulierem cornu petendo occiderit, lapidibus obruatur, nec comedãtur eius carnes? Nónne, & hoc traditum fuit Noch in præceptum, ſicut ſcriptum eſt: Sanguinem animarum veſtrarum requiram de manu cũctarum beſtiarum, & fundetur ſanguis illius, qui effuderit humanum ſanguinem? Et ratio præcepti redditur ſubinferendo, ad imaginem quippe Dei factus eſt homo. Vindicta igitur de effundentibus ſanguinem ſumitur, tanquam de inferentibus Deo iniuriam. Sed nónne videtur ex hoc, quòd bos peccati expers peccet: dum prohibentur comedi eius carnes veluti maledictæ, ſententiæque diuinæ ſubiectæ? An id demandatur in deteſtationem homicidij commiſſi? An tanquam immundæ comedi prohibentur, inuaſo boue videlicet à ſpiritu immundo veluti ab executore diuinæ iuſtitiæ? Nam (vt ſecretiores Theologi aſſerunt) nullus in hoc mundo occiditur, niſi ſit primò data contra eum in cœlo ſentẽtia, & executioni per hominem, Diabolum vel beſtiam tradita, ex Dei iuſſu tamen. Vnde diſcere poſſumus, quanta ſit Deo cura de nobis. *Exod. 21* *Geneſ. 9.* *Secr. theol.*

348 Cur iubet Deus, quòd os boui trituranti obturari non debeat? An vt ipſe bos refrigerium ſumat pro labore quem ſuſtinet? An, quia præceptum eſt myſticum (vt Paulus apertè innuit) figurãs prædicatores, agrum dominicum colentes, quibus non eſt obturandum os, immò præbenda ſunt alimenta, vt viuere poſſint, & colere ipſum agrum? Hinc ipſe Paulus proſequitur, dicens: Si nos vobis ſpiritualia ſeminamus, magnum eſt ſi carnalia veſtra metamus? Et bene Prædicatores comparantur boui, cùm ſemen (authore Chriſto) quod Prædicatores ſeminant, ſit verbum Dei. Terra verò ſemen ſuſcipiens, eſt mens vniuſcuiuſque. Deus autem ex alto dat incrementum. Nam in vanum laborarent Prædicatores, niſi Deus peccatorum cor emolliret. Iuxta illud Iob: Deus emolliuit cor meum. Et Apoſtolus: Neque qui plantat eſt aliquid, aut qui ſeminat, ſed qui incrementum dat Deus. *Deuter 25* *1. Cor. 9* *1. Temot. 5* *Luca 8.* *Iob 23* *1. Corin. 3*

349 Cur ait Apoſtolus: Nónne Deo cura eſt de bobus? Nónne dicit Sapiens: Tu autem pater prouidentia ab initio cuncta gubernas? Nónne etiam Deus per Prophetam inquit: Meæ ſunt omnes feræ ſyluarum, iumenta in montibus, & boues: Cognoui omnia volatilia cœli, & pulchritudo agri mecum eſt? Curat quippe Deus omnia (dicente Propheta: Omnia à te expectant, vt tu des illis eſcam in tempore.) Sed non eſt ipſi Deo ea cura de bobus, vt pro ipſis data ſit lex. Nam omnia, aut in beneficium hominis, aut in figuram & myſterium rerum ſacrarum ordinata ſunt. *Ibidem 9* *Sapient. 14.* *Pſalmo 49* *Ibidem 103*

350 Cur iuſtum eſt, ne peregrini contemnantur? An vt textus innuit) quia ipſi Iſraelitæ peregrini fuerunt in Ægypto? An, quia (vt Zohar docet) *Leuit. 19.* *Zohar*

Deus peregrinantibus addit nouam tutelam, ne mali incursus eis noceat: & vt eis prouideantur necessaria, sicut in cœlo decretum est, vt omnibus
Matth.6 fiat? Quod quidem decretum publicans Christus, ait: Ne soliciti sitis animæ vestræ, dicentes, quid manducabimus, aut quid bibemus? scit enim pater vester quòd his omnibus indigetis. Et hanc curã habuit, & haberi iussit Deus erga peregrinos, deuictus maxima charitate, præcipiens ne con-
Genes.19. temnantur, sed ab incolis locorum eis subueniatur. Contra quod decretum peccantes nequissimi Sodomæi, qui omnibus peregrinis abuti volebant, perpetuò exterminio traditi sunt. Amouerant enim (vt inquit Zo-
Zohar Genes.19. har) omnia hõspitia. Hinc angeli id cognoscentes, dixerunt: Morabimur in platea.

Leuit.19 351 Cur iubet Deus ne maledicatur surdo, & ne ponatur offendiculum coram cæco? Nonne hinc docemur perfectam charitatem, quam exhibere debeamus, non tãtùm iis à quibus beneficium speramus, sed omnibus:
Psalmo 15 vt imitemur Deum, qui nullo (teste Propheta) nostrorũ bonorum indiget, nec aliquid à nobis expectat, & tamen omnibus beneficium præstat, faciens oriri solem, dans imbrem, & aperiens manum suam, vt omnia impleat bonitate? Et si hęc impendimus iis, à quibus nihil sperare possumus,
Ecclesiast.11 non frustrà tamen id facimus. Iuxta illud Sapientis: Mane semina semen tuum, & vespere nõ cesset manus tua, quia nescis quid magis oriatur hoc vel illud, & si vtrumque simul, melius erit. Seminat enim in mane, qui dat ei qui rependere potest. Seminat autem in vespere, qui dat ei qui non ha-
Hagarenorum adagiũ bet vnde reddat. Vnde ortum est adagium Hagarenorum non contemnendum, quo dicitur: Semper benefacias, & proiice panem in aquá, quia aliquando piscis aliquis ex aqua ipsum educet.

352 Cur iubetur fieri murus super tectis: An, ad præcauendum pericu-
Deuter. 22 lum, & consulendum saluti mortalium? Habent enim Orientales tecta plana, quò conueniunt ad cœnandum. Vnde ne caderent iubebatur fieri murus, vt aliqui dicunt. An (vt spiritualia tangamus) quia fabricat homo ex lapidibus, fabricat generando filios (vt alibi dicetur) fabricat quoque
1.Cor.3. operando diuersa? Iuxta illud Apostoli: Superædificat autem quis supra fundamentum, quod est Christus, lapides præciosos, aurum, argentum, lignum & stipulam, & vniuscuiusque opus quale fuerit, ignis probabit. Hinc huiusmodi opera circundari debent parietibus aut sepibus, ne perturbentur aut tollantur à transeuntibus, & ne videantur quia facilè perduntur: sicut figuratum fuit in Ezechia, qui ostendit thesauros suos nun-
4.Reg. 10. cius Assyriorum. Vnde dixit ei Isaias, scias quòd auferẽtur omnia, quę sunt in domo tua. Nam sicut sanguis extra venas, statim putrescit, & vitã perdit, sic etiam bona opera foris publicata. Hinc harum rerum peritissimus
Matth 6 Christus docuit, vt clauso ostio oremus patrem in abscondito, & quòd sinistra nesciat quid dextera faciat.

353 Cur iubetur dari merces operariis ante solis occasum? An, vt viuen-
Deuter. 24 tes ex quotidiana mercede, habeant, vnde alantur, vt ex verbis textus colligitur? An, ne querelæ pauperum operariorum ascendant coram Deo in

nocte: hora videlicet tenebrarum mortales accusantium? Nam sicut bona opera deportantur ab Angelis lucis coram Deo (vt Raphael Tobiæ reserauit) sic & querelæ deferuntur ab aduersariis nostris. qui potissimè in nocte præualent. An (vt aliqui opinati sunt) refertur hoc præceptū etiam ad prædicatores: quibus laborātibus non est deneganda merces & victus illius diei neque procrastinandus? Nam (vt Saluator ait) dignus est operarius mercede sua. *Tobiæ 12* *Lucæ 10*

354 Cur peculiari cura iubetur, vt cadauer suspensi eodem die sepulturæ tradatur? An (vt aliqui dixerunt) ne permittatur ignominia peccantis in propatulo? In propatulo enim est pendens in ligno. Sed quomodò hæc interpretatio consonat verbis legis, quibus dicitur. Eadem die sepeliatur: quia maledictus à Deo est, qui pendet in ligno: & non contaminabis terram tuam, quam Dominus Deus tuus daturus est tibi? An igitur (vt Rabi Salomon ait) ne præberetur occasio loquendi de blasphemia & idolatria? Cùm blasphemi & idolatræ tantummodò suspenderentur: vt ipse perhibet. Sed miror de tanto viro: cum blasphemi non suspenderentur: sed lapidarentur: vt in Leuitico bis repetitur. Nec concordat cum textu dicente. Nec contaminabis terram. [redacted] *Deut. 21* *R. Salomon.* *Leui. 24* *Deut. 21*

355 Cur iubetur ne seruus fugitiuus tradatur Domino, à quo fugit? An, vt seruetur seruus à malis, quæ sibi dominus eius inferret, si ei restitueretur? Quam legem nō sine mysterio Deus seruari iussit ab Achis Rege Get erga Dauidem, quando aufugit à facie Saulis Domini sui: vt in primo Regum volumine legimus. Et sic obseruari solet à principibus mundi, non sine pietate. An intelligitur lex (vt Augustinus sentit) de seruis Gentilium, ne restituti cogantur ad idolatriam? An (vt ad spiritualia transeamus) si quis à seruitute Diaboli ad gremium Ecclesiæ fugit, non est restituendus tyranno Diabolico? *Ibid. 23* *1. Reg. 27* *Augus.*

356 Cur iubetur ne seruus manumissus dimittatur abire vacuus? An, quia id vrbanitas, & humana charitas exigit: vt apertè videtur innuere lex? Iubetur enim ei dari è grege, horreo, & torculari idest panis, vinum & caro. An id quoque fuit in figuram Christi, qui donans nos libertate, non dimisit vacuos, sed tradidit nobis ex horreo cœlesti, panem vitæ: ex torculari Crucis, vinum & sanguinem suum: & ex grege suo ipse Pastor tradidit nobis carnem suam? *Deuter. 15*

357 Cur prohibet Deus mitti falcem in messem alienam? An (vt est commune adagium) ne quis se ingerat factis alienis non vocatus? An, quia (vt lex expressè dicit) cum quis intrat campum alienum, necessitate compulsus, potest manu spicas conterere, sed falce secare nequaquam debet? Vnde docemur, quòd modesta debet esse subuentio, nec cum priuatione rei alienæ. An (vt ad spiritualia veniamus, hinc addiscere possumus, quòd non *Ibid. 23*

debeamus subuenire proximo cum damno rerũ nobis necessariarũ? Iuxta illud apertum Christi documentum. Quid prodest homini si vniuersum
Mat.16 mundum lucretur: animæ verò suæ detrimentum patiatur? Sed, si intercederet paruum detrimentum, vtputa, remissio alicuius deuotionis: præponderare debemus subuentionem proximi necessariam.

Deut.23 358 Cur permittitur comedi vua vel fructus ad placitum: hac tamen lege, quòd nihil è vinea auferatur? Nónne hæc lex ad summam modestiam & charitatem pertinet? Nam satur recedere quis debet à proximo, nec tamen auferre, prouidendo in crastinum. Quæ lex adhuc ab Hagarenis & Ismahelitis, tanquam pientissima obseruatur. Sed (iuxta allegoriam) in vineam Domini conducti comedere possumus panem cœlestem, qui ibi dispensatur, vsque ad sufficientiam: asportare verò minimè licet, nisi illis, quibus huiusmodi dispensatio credita est.

Ibid.22 359 Cur iubetur, ne vir induat vestem fœmineam, & è conuerso? An ne quis ex dissimulato habitu decipiatur? An, ne peruertatur ordo naturæ?
1.Cor.11 An, ne deturpetur vir, qui est imago Dei: si habitum muliebrem induat? Nam mulier non Dei, sed viri tenet imaginem: vt inquit Apostolus. Pari modo, ne fœmina habitu virili circumamicta, audeat ea, quæ puderet facere in habitu fœmineo, ipsa quoque huiusmodi legi subiacet.

Iosueh 7 360 Cur in peccato vnius puniuntur multi: vt factum legimus in peccato Hachan? An, quia alij fuerunt conscij? An, quia sic aliorum peccata exigebant? Hinc occurrit multoties, vt princeps erret & diiudicetur po-
Iob 34 pulus punitus in scelere principis. Et è cõuerso: vt in Iob dicitur. Propter peccata populi. Deus permittit regnare hypocritam. Quod expressè ha-
2.Reg.vlt. betur in secundo Regum volumine: vbi dicitur. Et addidit furor Domini irasci contra Israel: commouítque Dauid vt numeraret populum. Et quia populus peccauerat (propter cuius peccata lapsus fuit Dauid in errorem, forsitan absque culpa) ideò punitus fuit ipse populus & non Dauid. Absque culpa dico: quia scriptum est. Et non declinauit Dauid ad dexteram
3.Reg.15 neque ad sinistram, excepto sermone Vriæ Ethæi.

Num.35 361 Cur designatæ fuerunt tres vrbes pro confugio homicidæ in terra Chanahan: vt in libro Numerorum legimus? Nonne id fuit ex magna Dei clementia in subsidium fragilitatis humanæ: pro confugio videlicet eorum, qui non de industria aut ex machinatione occidissent aliquem? Non enim erat tutum confugium iis, qui machinati erant in proximum. Vnde iubetur ibidem, quòd audiente populo discutiatur causa: & si comprobatum fuerit homicidium fuisse fortuitum, nullo odio aut dissidio præuio: homicida manere iubetur in vrbe, ad quam confugerat. Sed cur tres eliguntur? An forsitan designantur tres personæ sanctissimæ Trinitatis: ad quarum quamlibet confugere potest reus? Ad patrem, quia est pater misericordiarum & Deus totius consolationis, qui consolatur nos in omni tribulatione nostra: vt inquit Apostolus. Ad filium, qui est propitiatio
2.Cor.1 pro peccatis nostris: Ad Spiritum sanctum: per quem quoque remissio
1.Ioan.2 datur: vt supra declaratum est.

362 Cur tres quoque vrbes confugij erant trans Iordanem, in plaga Orientali? An, vt commodiores essent duabus tribubus & dimidiæ, quæ sortitæ erant portionē suam trans Iordanem, Reuben videlicet Gad & dimidia Manassæ, vt in libro Iosueh scribitur: Sed cur totidem, pro duabus tribubus & dimidia: quot delectæ fuerant pro nouē tribubus & dimidia? An igitur sunt delectæ numero ternario, ea ratione, quæ nuper assignata est: Sed vltra Iordanē, qui fluuius iudicij dicitur: vt indicaretur iis, qui nōdum ad flumen iudicij venerant, quòd cùm pietate iudicandi essent: iis autem, qui transierant flumen, quòd cum misericordia iudicari essent. Sunt autem illæ vltra Iordanem in Orietali plaga: vt innuatur, quòd ab Oriente expectanda sit iustitia & remissio. Iuxta illud Zachariæ. Et saluabo populum meum de terra Orientis. Vnde Isaias. Vocans ab Oriente iustum. Nam inde venit Propitiator, transiens vt verus sol per Meridiem. *Iosueh 20 Ibid. 18 Zacha. 8 Isa. 46*

363 Cur homicidæ manebant in vrbibus illis vsque ad mortem sacerdotis magni: vt in libro Numerorum habetur? An (vt aliqui asserunt) quia ex incuria siue negligentia sacerdotis illa inconuenientia contingebant? Hinc (secundum nonnullos) rogabatur Deus ab illis relegatis pro morte sacerdotis: qui suæ relegationis causa fuerat, deficiens ab eo, quod debebat. Plurimum quippè patres illi tribuebāt summis sacerdotibus: quos existimabant posse placare Deum (vt plærisque in locis lex dictat) & præseruare populum à peccato: vt de Samuele legitur. An, quia (vt videtur innuere litera) tanta erat dignitas sacerdotis, qui oleo sancto vnctus erat: vt moriens mereretur impetrare liberationem pro relegatis? An id fuit in figuram summi sacerdotis Christi Iesu? In ipsius enim morte liberati fuerunt omnes captiui: vt canit Ecclesia. Inferni claustra penetrans, tuos captiuos redimens. *Numer. 25 1. Reg. 3.*

364 Cur scriptum est. Non respondebis super lite: vt deuies post multos: vt in veritate literæ habetur? Nonne & hoc ob charitatem iussum est: vt dicant Iudices vnicuique tribuere, quod suum est: non aspicientes personas, nec accipientes: munera, quæ excæcant prudentes & subuertunt verba iustorum? Nec magnifaciendus est fauor multitudinis aliter sentientis: vt ibidem clarè dicitur. Non sequaris multitudinem ad faciendū malum. Nec despiciendi sunt pauperes, sed fieri debet iudicium cum omni synceritate & æquitate. Deus enim vult Iudices esse adeo alienos ab omni errore & iniquitate: vt eos iubeat vocari Deos. Nam paulò superius dixerat, quòd si est litigium ex furto aut fraude, deueniant litigantes ad Deos, idest Iudices. Et, vt omnia rectè iudicent, astat Deus inter eos. Iuxta illud Prophetæ. Deus stetit in synagoga Deorum: in medio autem Deos diiudicat: illos videlicet, qui non recto iudicio iudicant. *Exod. 23 Ibidem Ibid. 22 Psal. 81*

365 Quid dictat lex de arboribus succidendis & seruandis? Nonne in Deuteronomio legimus, quòd arbores infructuosę pro machinis bellicis conficiendis incidi possunt: fructuosæ vero nequaquam: Vnde, ne quis timeat, q̄ per arbores hostes præualeāt, subinfert lex. Quia cū arbores sint, & nō homines, non possunt multiplicare bellantes. Sed (vt ad allegoriam *Deut. 20*

veniamus) cur id præcepit Deus? An, ne ordo naturæ, quæ in arboribus fructificat, intercidatur? An, ne boni & fructuosi viri, per arbores bonas significati, succidantur & deuastentur? Quod ex Euangelio clarè habemus: vbi dicitur. Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur: fructuosis videlicet arboribus dimissis. An hinc docemur, quòd nos bellum cum antiquo hoste gerentes, vires spirituales & fructuosas nequaquam incidere vel diminuere debeamus: infructuosas autem, & ad malam concupiscentiam pertinentes, tanquã victoriæ inimicas, succidere debeamus?

Mat.7

Exod.20 *Ethic.9* *Deut.5*

366 Cur promittitur vitæ diuturnitas honoranti parentes? Nónne id Deus iussit iuxta naturæ dictamen? ait enim Arist. Diis, parentibus, & magistris, non possumus reddere æquiualẽs. Nam à Deo habemus esse, à parentibus esse tale & determinatum, à magistris autem bene esse. Sed cur vitæ diuturnitas promittitur? Nónne, quia in parentibus reperitur quædam origo vitæ, suscepta à fonte vitæ Deo, filiis communicanda? Sine qua distillatione parentes remanent steriles & infœcundi. Vnde qui iniuriantur parentibus, iniuriam faciunt fonti vitæ distillanti in parentes. Hinc merentur, vt tanquam ingratis, obruretur eis fons vitæ. Honorantibus autem parentes, & inde fontem vitæ, aperitur huiusmodi fons vitæ, præstans longam vitam temporalem, & postea æternam. Cui adstipulatur Origene. longo sermone disserens, & tandem concludens, quòd honorabile est nomen patris ac matris: qui figurant parentem omnium Deum, & matrem illam, quæ sursum est Ierusalem.

Origen. home.11. super Leui.

Deu 22

367 Cur iubet lex, vt inueniens in terra vel in arbore nidum auium, & matrem pullis incubantem, accipiat pullos relicta matre? An (vt in textu subinfertur) vt diu viuat? nam accipiens matrem extirpat radicem genituræ. An (vt ad altiora conscendamus) id intelligitur de matre illa suprema: quam Propheta vocat matrem filiorum lætantem? Quæ mater dicta est mn Chauah, idest vitæ Mater. Nec enim Heua, mulier illa & vxor Adam particularis, fuit mater omnium viuentium, sed mater primæua tantummodò hominum: vt supra disseruimus. Vera autem mater omnium viuentium est in terra viuentium: quæ est fons passiuus vitæ, in quo omnia viuunt. Iuxta dictum Arati ab Apostolo celebratum. Deus est in quo viuimus, mouemur & sumus. Nam ibi est ille fons, de quo Propheta canit. Quoniam apud te est fons vitæ.

Psal.112 *Gen.3*

Actо.17 *Psal.35*

Gen.3

368 Quomodo potest tolli mater illa? Nónne Deus dixit de Adam nimis arrogante. Ne fortè extendat manum suam & sumat de ligno vitæ & comedat? Quod lignum vitæ, idem est quod fons vitæ, & mater vitæ. Qui fons nõ est absorbendus in vita hac corruptibili, sed reseruãd[illegible]s us, qui ad vitam illam æternam sunt vocati. Hinc dicit textus. Si ambulans per viam in arbore vel in terra nidum auis inueneris, & matrem pulli[illegible] vel ouis incubantem: non tenebis eam, sed abire patieris: vt bene sit tibi & longo viu[illegible]s tempore. Vnde indicatur, quòd volentes ill[illegible] quæ n[illegible] nobis non debetur, perdimus hanc, quam habemus. [illegible] (vt Zohar [illegible]) hinc docemur, vt influxu nobis stillanti simus cont[illegible], [illegible] tentemus habere,

Deut.22

Zohar in Tahmim

quod nobis non debetur:ne cum rubore verbum illud audiamus. Nescitis quid petatis? Et exemplificat ipse Zohar de Iobileo, qui est in gremio matris supremę(vt more secretiorum Theologorum loquar quem nobis vendicare non debemus, nisi tempore suo,scilicet in quinquagesimo anno. Aliis autem temporibus contenti esse debemus filiis idest influxu filiorum,qui sunt sex. Quibus respondent sex dies laboris, & sex aues volantes inter nos & matrem illam,quæ est septimus dies, septimus annus, & sabbatum magnum post septenarium quadratum. Mat.20 Sec.Theo.

369 Cur aliquibus datur vita longa,aliquibus verò longissima? An,quia Saturnij aut Iouiales sunt?Ideo eis hi Planetæ tardiores longiorem vitam præstant. An,quia sic decernit suum hilec, & Alcocodem: vt Astronomi dicunt? An,quia sic definitũ est ab illo,in cuius potestate sunt omnia tempora vel momenta:vt Christus perhibet? An prolongatur aliquando spatium vitæ aliquibus,vt pœnitentiam agant?Iuxta illud Iohannis.Dedit illi tempus, vt pœnitentiam ageret. Sed heu infœlices illi, qui (vt Propheta canit)tempore faciendi dissipant legem Domini. Astronomi Act.1 Apoc.2 Psal.118

370 Cur aliis datur vita breuis,aliis autem breuissima? An, quia (vt diximus)eum sortiti sunt influxũ:vt vitam in longum protrahere nequeant? Cuiusmodi sunt Mercuriales puri: quorum vitæ spatium Astronomi decernunt triginta annorum ad plus. An,quia ille,qui omnia disponit, sicut antè diluuium statuerat pro spatio vitæ mille annos, & post diluuium centum & viginti:sic vitæ vniuscujusque proprium spatium decreuit?Sed possunt ne grauari, qui breuiorem vitam sortiti sunt? An hi forsitan fœliciores sunt longam vitam ducentibus?Cùm minori spatio stent detrusi in corpore mortis huius. Hinc optabat Apostolus ab hoc corpore dissolui & esse cum Christo.Nam mori lucrum sibi esse dicebat. Nónne etiam inquit Sapiens de sublato tempestiuè.Consummatus in breui expleuit tempora multa? Non enim Deus numerat opera,sed ponderat:nec tantùm opera ipsa,sed voluntatem,& affectum facientis.Quod docemur exemplo pauperculæ duo minuta in Gazophilacium mittentis:de qua dixit Christus.Hæc vidua paupercula,plusquam omnes misit: omnes videlicet, qui mittebant munera magna. Astronomi Gen 5.6 Phil.1 Sap.4 Luca 21

371 Cur princeps æquiparatur patri? Cùm de vtroque præcipiat lex ne ei maledicatur.Nónne,quia princeps est tanquã pater & caput Populi?sicut Christus est caput & pater omnium.Vnde princeps & pater ambulãt pari passu:vterque tenens vicem & locum Dei:pater in generando, princeps autem in regendo ac conseruando. Et sicut iniurians patri,iniuriatur Deo fonti viuo,in patre(vt dictum est)scaturienti: Sic maledicens principi,maledicit Deo, cuius ipse princeps vicem gerit:& in quo peculiariter Deus habitat:adeo vt iubeat ipsum vocari Deum:sicut dictum est. Exod.21.22 Act.23

372 Qualis esse debet is,qui constituendus est Rex vel princeps populi?Nónne hoc in Deuter.docemur? Primò enim non debet esse extraneæ gentis, sed congeneus subditis: vt ipsos ampliori amore prosequatur: & vt eodem cultu Deum honoret. Secundo iubetur ne multiplicet equos Deut.17

in pompam videlicet, cum damno subditorum. Tertiò ne multiplicet aurum & argentum, extorquendo videlicet indebitè à subditis. Nam habere milites & equos pro bello iusto, & thesauros ex licitis vectigalibus & tributis, expedendos in bonum non est damnabile. Alioquin Dauid, qui bellauit bella Domini multis militibus, & filio reliquit pecuniam immensam pro templo fabricando, non fuisset iustus & obseruator legis. Sed, quis diceret hoc de homine, de quo dixit Deus. Inueni hominem secundum meum: & de quo iterum dicitur, quòd non declinauit à præceptis Domini, excepto sermone Vriæ Ethæi: & qui semper fecit, quod erat rectum in conspectu Domini? Quarto iubetur ne habeat vxores plurimas in lasciuiam. Nam (vt Hieronymus inquit) lasciuia oculos vtriusque hominis excæcat. Sed super omnia iubetur, vt præ oculis legem habeat: secundum quam semper Dei fungens officio diiudicet & regat.

1. Reg. 12
Act. 13
3. Reg. 15
Hieronym. in transitu.

373 Cur dixit Deus. Non est bonum homini esse solum. Faciamus adiutorium ei: veluti coram ipso? Nóune, vt vir & mulier possent exequi, quod antea ipse Deus dixerat. Crescite vel fructificate, & multiplicate, ac replete terram? Quam multiplicationem omnibus animantibus indixit faciendam, collocans in vnoquoque virtutem seminariam, secundum speciem suã. Sed cur dicitur præcipuè de homine, quòd ei non inueniebatur coadiutor, ad multiplicandum videlicet? An, quia (vt Plato inquit) erant coniuncti mas & fœmina per dorsum, & sic ad genituram inepti erant? Hinc discidit eos, & è regione ordinauit coniungendos. Quod à Mose hausisse ipsum Platonem nõ dubitamus: qui primò describit hominem solum, è cuius latere extrahenda erat fœmina. Quæ vbi discissa fuit, posita est coram ipso facie ad faciem cum eo coniungenda. Sicut sonat verbum כנגדו chenegdo. Quod propriè interpretatum significat veluti coram ipso. Pro quo cõmunis æditio habet. Simile sibi. Sine quo adiutorio ad procreandum non erat bonum hominem esse.

Gen. 2
Ibid. 1
Pla. in Sym.

374 Quare homo relinquit patrem & matrem, vt adhæreat vxori? An, quia propinquior est caro viri & vxoris, quam filiorum & parentum? Cùm horum duæ sint carnes, illorum verò vna. An, quia ipsorum carnes in copula efficiuntur vna? Iuxta illud Apostoli. Viri diligere debent vxores vt corpora sua. Qui suam vxorem diligit, seipsum diligit. Nec enim aliquis carnem suam odio habet. Et Plato huic sententiæ consentiens ait, quòd vterque coniunx diligit & appetit alterum tanquam dimidium sui. Cùm id, quod vnum erat, diuisum sit: vt dictum est. An, quia coniunctio illorum facta est decreto cœli? Nam Saluator ait. Quos Deus coniunxit, homo non separet. Et si aliqui separantur per diuortium: forsitan illos Deus non coniunxerat. An, quia sicut adulter per copulam cum altera factã seipsum disiungit: sic & mulier? An id dictũ est propter Christum, qui exiuit à patre, & reliquit matrem: quæ sursum est (de qua alibi) & adhæsit sponsæ Ecclesiæ?

Gen. 2
Ephe. 5
Pla. in Sym.
Mat. 19

375 Cur iubet Apostolus, vt vnusquisque suam habeat vxorem, & vnaquæque suum virum? An, propter fornicationem vitandam? At ipse Apo-

1. Cor 9

stolus innuit? An, vt homo sit completus cum sua consorte, & cum adiutorio à Deo dato? An, ne separentur à coniunctione, quas eos coniunxit Dominus? Vnde Zohar & Mercurius Trismegistus damnant viros non vxoratos: & qui filios & hæredes non relinquunt. Sed quid dicemus de promittentibus Deo cœlibatum? An, quia homo regeneratus & effectus filius patris cœlestis non tenetur legibus carnalibus? An, quia ædificatæ sunt domus geniture temporalis: quarum ædificatio indicta erat iis, qui sub lege degebant? Nunc autem ædificandæ sunt domus, & multiplicandæ geniture spirituales: quæ fiunt per sacramentum baptismi, & per prædicationem verbi Dei, & per huiusmodi opera spiritualia. Zohar. Mercu.

376 Cur lege iubetur quòd maritus non debeat negare vxori horam, vestem, & alimentum? Nónne si pater, etiam lege gentium, tenetur nutrire filium, multò magis maritus tenetur alere vxorem: quæ matrem reliquit & patrem vt ipsi adhæreret? Hora autem vel tempus est illud, quod nos dicimus reddere debitum loco & tempore. Iuxta illud Apostoli. Vxori vir debitum reddat. Similiter autem & vxor viro. Mulier enim sui corporis potestatem non habet, sed vir. Similiter nec vir sui corporis potestatem habet, sed mulier. Nolite fraudare inuicem, nisi fortè ex consensu ad tempus: vt vacetis orationi. Quod debitum quantum & quādo reddi debeat relinquitur prudentiæ coniugatorum. Quamuis Talmudistæ dicant vnicuique assignari suas horas, nimis in hoc curiosi. Asserunt enim quòd vacantes ocio quolibet die vxori debitum reddere debēt: Opifices verò bis in hebdomada: asinarij semel, Camelarij semel in mense, Nautæ saltem bis in anno. Quæ ridicula reliquerunt Sapientibus moderanda. Exod. 21 1. Cor. 7 Talmudistæ.

377 Quo sensu intelligitur, illud, quòd nemo debeat relinquere virginem, quam calumniatus est? Nónne hoc declaratur in textu, dum dicitur, quòd si quis duxerit vxorem & dicat non esse virginem, vt dimittat eam, aut sumat occasionē dimittendi, discutiendum est negocium per seniores ciuitatis, & allato signo integritatis (per honestas scilicet mulieres) diiudicetur sua, adeò vt nec per libellum repudij ab ea possit separari? Si verò depræhensa fuerit in stupro: lapidibus obrui iubetur: vt tollatur scelus ab Israel. Et vtinam hæc lex apud nos seruaretur: quia grauissima inconuenientia tollerentur, quæ ex temeritate puellarū in dies suboriuntur: quæ cum tot implicantur, vt difficillimè diiudicari possit, quis sit earum maritus. Deut. 22

378 Cur aqua, qua mulier adulterij rea probabatur, sancta dicebatur? An, quia accipiebatur è labio æneo ex speculis mulierū confecto: vt R. Salomon ait? An dicebatur aqua sancta, quia in ea radebatur nomē sanctum quadriliterum: vt melius asserit Iosephus, sequens enarrationem textualem? A quo textu hoc dicere possumus, quod nomen illud, & consequenter alia nomina diuina abrasa, & aqua diluta præstant potum salutarem bene dispositis: malè verò dispositis sunt in perniciem. Sicut & hic potus mulieri illi præstabat. Quod etiam in aliis negociis comprobatum est. Si enim hic potus mulieri suspectæ dabatur: si erat innocens, expurgabatur ab infamia: & reddebatur fœcunda licet esset sterilis: non tamen fœcun- Num. 5 R. Salomon Iosephus.

da fine viri femine (vt aliqui somniant) Si verò mulier adulterio erat obnoxia, intumescebat venter eius vsquequo dirumperetur: accedente ad elementum illud verbo & protestatione sacerdotis: vt in textu habetur.

Num. 5 379 Cur iubetur sacrificium Zelotypiæ nec oleo nec thure perfundi? An prohibetur oleum (vt aliqui dicunt) cùm sit fomentum luminis: quod in adulterio euitatur? Iuxta illud Iob. Oculus adulteri obseruat caliginem. Vetatur quoque thus (vt nonnulli sentiunt) quod deuotionem signat: quia non deuotione, sed ad suspicionem tollendam offerebatur hoc sacrificium. Sed, cùm proprium olei sit linire & nō fouere lumen nisi per accidens, nónne alia quærenda est ratio? An igitur oleum, quod (vt diximus) diuinitatem signat, non in sacrificio probationis sed in sacrificio Deo offerendo apponi debebat? Pari modo nec thus in hoc sacrificio exquirebatur: sed in sacrificio Deo oblato cum oratione: quam dirigi precabatur Propheta, veluti incensum in conspectu Dei.

Iob. 24

Psal. 140

Deut. 25 380 Cur iubetur suscitari semen fratris? An, quia pium est tradere fructum indigenti: quamuis non seminauerit? An, ne periret nomen fratris primogeniti: qui potior erat in illa familia: vt videtur innuere textus? An, vt ædificium familiæ, quod frater nequiuit facere præuentus morte, fieret ab alio fratre, vel magis propinquo: vt fecit Bohoz cum Rut: vt in libro, cui titulus est Rut, legimus? An, ne portio terræ distributæ deueniret ad aliam familiam: sicut docemur ex oraculo pro filiabus Salphahad dato? An, vt texeretur diligenter Genealogia illius familiæ: ex qua Christus descendere debebat: vt omnes de eius Genealogia certiores fierent?

Rut. 4

Num. vlt.

Deut. 25 381 Filius, qui nascebatur ex tali copula, aut negocio, quod Hebræi Iibun appellant, erát ne fratris præmortui, au generantis? Nónne ex lege defuncto oriebatur? Sed (cum charitas incipiat à seipso) cur lex iubet, vt generans, fratri & non sibi generet? An forsitan generans, post primogenitum generabat sibi? Non quippe. Nam vna mulier non potest esse duorum coniunx legitima & propria: quamuis id permitteretur. Cùm vnica sit Columba: idest vera vxor: licet multæ Reginæ, idest concubinæ & adolescentulæ: vt alibi dictum est. An igitur tenens vicem fratris generabat pro fratre cum fratris vxore: sed cum propria vxore generabat pro se? Vnde elicitur, quòd qui non potest tenere secundam vxorem, non potest facere Iibun. Esset enim contra ordinem charitatis, expoliare se iure suo, & alium vestire.

Cant. 6

Genes. 1 382 Qui accipiebat vxorem fratris, poterát ne dici illius verus maritus? Nónne prima lege (qua dicitur. Masculum ac fœminam creauit eos) non potest quis esse maritus duarum: vt antiqui Theologi declarant? Nam (vt ipsi dicunt) hæc cura fuit Deo producere viros & mulieres pares: vt vnusquisque posset habere suam, & vnaquæque suum. Cui sententiæ fauet illud dictum Sapientis nuper adductum: videlicet, Vnica est columba mea. Vnde vxor fratris non poterat esse alterius fratris: sed loco defuncti & tenens vicem eius, frater suscitabat semen. Nec enim lex iubet, vt accipiat eam in vxorem, sed vt suscitet semen fratris: & ad hoc accipiat eam: non

Sec. Theolo.

vt

vt propriam vxorem, sed vt fratri charitatem exhibeat. Et sic Deuteronomica lex seruabatur, de suscitando semine pro fratre, & lex Leuitica, quæ iubet sub interminationis pœna, & liberorũ priuationis ne quis vxorem fratris accipiat. *Leuit. 18 & 20*

383 Quare Deus inflixit pœnam orbationis seu priuationis filiorum vxorem fratris accipientibus? Nónne, vt indicaret neminem debere fructũ ex alieno fundo referre? cùm enim illa sit vxor fratris & non sua, non debet frater vendicare sibi filios ex ea. Sed nónne illi qui accipiunt vxorem ab aliquo relictam, viduam videlicet, habent proprios filios ex ea? vtique. Sed frater non potest habere, cùm iam sit interdictum per legem Leuiticam bis repetitam accipere vxorem fratris in suam, vbi in pœnam transgressionis ponitur priuatio liberorum. Quod Dauid Chimchi in libro de radicibus, & Gregorius iunior ad August. Anglorum episcopum scribens perhibent comprobatum fuisse temporibus suis. Si itaque frater in fundo fratris vult seminare semen nomine fratris (vt Deuteronomica lex dictat) secundum illam legem facit: Si verò in fundo fratris, qui per legem Leuiticam non potest esse suus, vult seminare nomine suo, facit contra ipsam legem Leuiticam, & incurrit pœnã in ipsa lege inflictam. Cuius legis ratio de non reuelãdis videlicet pudendis propinquorum (vt in toto cap. 18. dicitur) adeò occulta est: vt secretiores Theologi eam inter secreta nullatenus propalanda computent. *Ibidem. 20* *Ibidem 18.* *Dauid Chimchi.* *Gregor. iunior 35. q. 5. c. quedam* *Deuter. 25*

384 Súntne Christiani absoluti à lege Deuteronomica, an possunt illã adhuc obseruare? Nónne in lege Leuitica habetur comminatio de expulsione & euomitione ex terra illa benedicta, terram viuentium figurante? A qua quidem terra consequenter quis venit expellendus, si contrafecerit illi legi, quę iubet ne quis accipiat vxorem fratris. Sed nónne Deuteronomica fuit posterior, derogans legi Leuiticæ? Magna quippe Deo inferretur iniuria, si quis assereret ipsum dedisse legẽ, legi iam datæ repugnantem. Nam (vt diximus) in Deuteronomio non iubet, quòd frater accipiat vxorem fratris in propriam vxorem, sed quòd suscitet semen. Et hoc sex rationibus factum est. Primò ne deleretur nomen fratris. Secundò, ne destrueretur domus eius. Tertiò, ne portio possessionis distributæ ad alium deuolueretur. Quartò, vt frater pręseruaretur ab iniuria sterilitatis. Quintò, ne destrueretur textura genealogiæ Christi. Sextò, in mysterium & sacramentum ipsius Christi: quibus omnibus cessantibus, lex ista quoque cessare debet. *Leuit. 18*

385 Quomodo hęc omnia cessarunt? Nónne primùm cessauit, cùm nomina nostra non amplius scribãtur in genealogiis mortalium, postquàm ex diuina clementia factum est vt nomina nostra scripta sint in libro vitæ aut in cœlis? sicut Saluator perhibet, dicens: Gaudete quia nomina vestra scripta sunt in cœlis. Et Paulus: Quorum nomina scripta sunt in libro vitæ. Hinc ipse Paulus alibi damnat eos, qui genealogiis attendebant. Sed ad Titum scribens expressius ait: Stultas autẽ quæstiones & genealogias deuita. Sunt enim inutiles & vanæ. Secũdum etiam cessauit, cùm à Chri- *Luce 10* *Philip. 4* *1. Timot. 1.* *Ad Tit. 3*

sto citrà, non sit nobis amplius cura ædificandæ domus carnalis, sed spiritualis & cœlestis. Iuxta illud Apostoli: In quo & vos coædificamini in habitaculum Dei in Spiritu sancto. Tertium quoque abolitum est, cùm iam nec Hebræi neque nos Christiani vel pedem habeamus illius distributæ terræ. Quartum etiam euanuit, cùm iam commendentur steriles & Eunuchi, qui se propter regnum cœlorum castrauerunt. Quintum similiter cessauit, quia iam Christus natus est. Sextum pari modo non amplius obseruatur, cùm per Christum completæ sint figuræ, vt amplius obseruari non debeant.

Ephes. 2

Matth. 19

386 Si quis seruaret nunc legem Deuteronomicam, peccarétne? Nónne sicut damnabile est velle offerre sacrificia legis (postquã habuimus Christum, in quo omnia sacrificia continentur, & completa sunt) sic de omni re ipsum Christum figurante censendum est? Videremur enim velle figurare illum, qui iam venit, & qui in cruce clamauit, Consummatum est, omne videlicet quod de me scriptum erat. Hinc Daniel de aduentu & tempore Christi loquens, ait: Vt adimpleatur visio & prophetia. Sed melius in veritate literæ habetur: Vt sigilletur visio & prophetia, ne videlicet vltra prophetetur aut figuretur ille qui iam venit. Vnde decretum est in cõciliis Libertinensi, Ebotacensi, Agatensi, & Niceno, ne amplius fiat Iibun, aut suscitatio seminis. Quod & Hebræi obseruant, maximè vbi non accipiunt nisi vnam vxorem. Vnde Talmud, quod est eorum decretum (vt ita dicam) à Iibun Iudæos cessare decernit.

Ioannis 19

Daniel. 9

Talmud.

387 Cur nolens facere Iibun discalciari iubebatur? Nónne, vt indicaretur quòd esset nudatus ab omni affectu suscitãdi fraternam domum? Vnde sicut nos venientes ad Euangeliũ, & inde ad cœlestes nuptias intraturi, debemus habere pedes calciatos (iuxta illud Apostoli: Calciati pedes in præparatione Euangelij) debemúsque habere vestes nuptiales, ne expellamur à nuptiis, sic elongati à charitate Euangelica & cœlesti discalciari iubebantur. Sed cur iussit Deus Mosi ad rubum ardentem accedere volenti, vt discalciaret pedes? Nónne, sicut sacerdotibus & iis qui cultui diuino addicti erant interdicebatur rasura barbæ & capitis, sic extranei ad cultũ Dei venientes radi iubentur cum honore & vtilitate? Pari modo inuoluti in curis inferioribus, dum ad superiora conscendere volunt, discalciari debent ab affectu inferiorum (sicut Moses) sed iam introducti ad superiora, & illis initiati discalciari non debent, nec possunt sine ignominia. Hinc venientes ad Euangelium iubet Christus discalciari, sed initiati Euangelo nequaquam discalciari debemus ab affectu illius.

Deuter. 25.

Ephes. 6.

Matth. 22

Exodi 3

Leuit. 21

Numer. 6.

Isaiæ 7.

388 Cur expui iubebatur in faciem illius, qui renuebat fratris semen suscitare? Nónne hoc fiebat in vituperium illius, qui à charitate fraterna seiunctus erat? Nec enim parua fit iniuria alicui, quando proiicitur in eum superfluum primæ, secundæ, aut tertiæ digestionis, quod est sputum, aut vrina, vel secessus. Hinc non sine causa iubet Pythagoras, ne spuatur aut mingatur contra Solem, qui ab Antiquis dicebatur oculus Dei.

Deuter. 25

Pythag.

389 Nolens fratris semen suscitare qualis censetur & iudicatur? Nónne si bene facta antiquorum perpenderimus, videbimus huiusmodi censeri inter homicidas? cùm pari ferè passu ambulent ille, qui non vult plantare vel seminare, & ille qui seminata incidit aut euellit. Hinc Onan filius Iehudæ nolens suscitare semen Her fratris sui, sed fundens semen in terram percussus & occisus fuit à Domino. Pari modo (vt secretiores Theologi dicunt) & Chain, quia noluit suscitare semen Habel cum eius relicta, occisus fuit iubente Domino, à Lamech: licet haberet signum & promissionem à Domino, quòd nullus eum occideret. Non enim propter fratricidium (pro quo habebat promissionē à Domino) sed propter nouum crimen (quia noluit fratris semen suscitare, vt ipsi Sapientes asserunt) morti addictus fuit. *Genes. 38.* *Ibidem 4*

390 Quomodo Lamech occidit Chain? Nónne textus dicit: Occidi adolescentulum vel filium in plaga, vel in coniunctione mea? חבר Chabar enim ligaturam & coniunctionē significat, & nō liuorem, vt habet communis æditio. Et ideò in tota genealogia illa antiqua, solus Lamech describitur habuisse duas vxores. Accipiendo igitur vxorem Habel, quam Chain suscipere noluit, iudicatus fuit ipse Chain dignus morte. Nec dicat quispiam, quòd hoc spectabat ad Set alium fratrem Habel, quia ipse post omnia prædicta natus est, vt in textu patet. *Ibidem*

391 Cur dixit Lamech, Omnis qui occiderit Chain, punietur septuplo, sed occidēs Lamech septuagiesseptics? Nónne, quia Chain reus erat mortis: hinc minima pœna plectēdus erat occisor eius: neque enim est minor pœna septenario, vt alibi declaratum est. Et hoc intelligitur, si aliqua pœna dignus erat occisor Chain. Sed occidenti Lamech qui fecit quod debuit, augebitur pœna septenarij per denariū multiplicati. Et iterum hoc totum per alium septenarium, magno mysteriō alibi declarādo. Dolebat autem Lamech morte Chain, quamuis volens eum occidisset. *Ibidem*

392 Quid figurabat iste Lamech? Nónne למך Lemech literis inuersis reddit מלך Melech, quod regem significat: Iesum Christum videlicet Regem Regum, qui synagogam derelictam à Chain, populo videlicet Israelitico iam peruerso, accepit & suscitauit semen pro Abraham patre, cui datum fuerat nouum signū, & qui pater nouæ familiæ & fidei & saluandorum omnium effectus erat? Hinc dixit Baptista: Potens est Deus de lapidibus istis iam obduratis ac sterilibus suscitare filios Abrahæ, id est, salutis. *Matth. 3*

393 Lex de occidendis adulteris, éstne naturalis, an scripta? Nónne habemus legem datam in Leuitico, & repetitam in Deuteronomio, quòd mœchus & adultera occidi debēt? ante legem quoque habemus, ꝙ Deus dixerit Abimelech, qui Saram vxorem Abrahæ tulerat. En morieris propter mulierem quam tulisti, habet enim virum. Quamuis mors nō fuerit subsecuta, quia Abimelech eam nō tetigerat, vt in textu clarissimè habetur. Sed cur indicta est mors vtrique, si communi consensu commiscētur? Nónne, quia vterq; vult & consentit, quod velle & cōsentire non debet? *Leuit. 20.* *Deuter 22* *Genes. 20.*

1. Cor. 7 Nam mulier quæ (vt inquit Apostolus) corporis sui potestatem non habet, tradens ipsum adultero, furtum committit rei magis notabilis quàm sit aurum vel argentum aut vestes. Et hoc pari modo de viro intelligitur, cùm & ipse (teste eodem Apostolo) corporis sui potestatem non habeat. Præterea iniuriam vterque facit cœlo, vbi coniunctio hæc facta est, ordinémque naturæ peruertit.

Matth. 19.

Genes. 20.

Psalm. 33

394 Quisnam fuit Abimelech qui rapuit Saram, & eam non tetigit? An fuit rex ille ad quē confugit Dauid à facie Saulis, quando immutauit vultum suum? Ob quam causam decātauit Psalmum illum: Benedicam Dominum in omni tempore. Vt titulus eiusdem Psalmi indicat. Sed quomodo ille potuit esse Abimelech qui vxorē Abrahæ rapuit, cùm inter Abraham & Dauidem multa annorum curricula fluxerint? Sciēdum est igitur, quòd Abimelech non est nomen viri, sed dignitatis: sicut Pharaho apud Ægyptios, Artaxerxes apud Persas, Cæsar autē apud Latinos, & Præstannus apud Indos. Rex enim ad quem fugit Dauid vocabatur Achis, qui regnabat in Get, in titulo autem Psalmi dictus fuit Abimelech à regno vel dominio quod tenebat, vt dictum est.

1. Reg. 21

Leuit. 20

395 Cur tam seuerè vetat lex concubitum cum masculo? An ex mera legislatoris volūtate, vt aliqui scelesti scribere ausi sunt? sed nulla lex est merè voluntaria, cùm habeat vnaquæque rationem propter quam inducta est, & inter alias leges hæc quæ iubet ne quis coeat cum masculo sub pœna mortis, dicens: Qui coierit cū masculo coitu fœmineo, morte moriantur ambo: vterque enim operatus est nefas, contra videlicet ordinem naturæ. Hinc dicitur hîc nefas vitium cōtra naturam, sicut etiam Plato paucis verbis vbi de Republic. bene instituenda agit, concludit dicens: Ne semines semen, vbi germinare vel pullulare nequit.

Plato 8. de Republ.

396 Cur coiens quoque cum iumentis eandem pœnam subire iubetur? Nónne & hic peruertit ordinem naturæ, seminādo vbi nihil nascetur, aut nascetur mōstrum, quod est contra naturæ intentum, vt Naturales concludunt? Nónne insuper in hoc vitio cadit homo à dignitate sua, dū cum bestia ipso longè inferiori commiscetur? In cuius sceleris detestationem iubet lex vt occidatur simul cum bestia cum qua coit, & comminatur, quod terra euomet huiusmodi scelera perpetrantes, sicut euomuit gentes ibi præexistentes, quę huiusmodi scelera perpetrarunt. Animalia quoque iubentur occidi nedum in detestationem sed veluti polluta & immūda. An quia intercesserunt in peruersionem naturæ? An, quia in tali spurcissimo coitu interueniunt spiritus immundi polluentes vtrumque? Ideò iubentur huiusmodi polluta & immūdata tolli è terra, ne cæteri polluantur in eis, vt in textu habetur.

Leuit. 20.
Physic. 2

Leui. 20

Ibidem 18.

397 Cur iubetur ne sit scortum nec scortator ex filiabus & filiis Israel? An, quia negociū meretricium tam immūdum & alienū est à diuino cultu, vt nullatenus permittatur Sacerdos misceri cū meretricibus, nec cum aliqua quæ corpus suum alteri cōcesserit, vt in Leuitico decernitur? Hinc quoque prohibetur merces prostibuli offerri in tēplo, ne profanetur Dei

Deuter. 23

Leuit. 21
Deuter. 23

cultus, qui omnimoda ſanctitate & nitore fulgere debet. Et eadem ratione prohibetur ille populus Dei peculiari electione ad hunc cultũ electus. An (vt exponit æditio Chaldaica) prohibetur ne quis ex filiis Iſrael ancillam ducat vxorem, nec aliqua Iſraelitica nubat ſeruo ex Gentibus empto: ne Deo & ſpiritui dicati opprimãtur ſeruitute? nam ſeruitus ſpiritui contraria eſt. Ait enim Apoſtolus: Vbi ſpiritus, ibi libertas. 2. Corin. 3.

398 Cur obſtetrices Hebręorũ tam acceptæ Deo fuerunt? Nónne, quia ſummum opus charitatis exercebant procurãtes vitam natorum? Et forſitan non minus, quàm ij qui ob charitatem ſemen fratrum ſuſcitabant, cùm nõ ſit minus bonum ſeruare vitam quàm producere. Hinc Salomon eis qui proficere cupiunt, ſapienter dixit: Erue eos qui ducuntur ad mortem, & qui trahuntur ad interitum, liberare ne ceſſes. Et ne quis excuſet impotentiam, ſubinfert: Nec dicas, Vires non ſuppetunt, quia inſpector cordis ipſe intelligit, & ſeruatorem animæ tuæ nihil fallit, reddétque homini iuxta opera ſua. Exodi 1. Prouerb. 24

399 [redacted] Exodi 1. Pſalmo 31. Ibidem 39.

400 Cur Deus obſtetricibus Hebræorum domos ædificauit? Nónne in textu ratio redditur, dum dicitur: Et quia timuerunt obſtetrices Deum, ædificauit eis domos: Voluit enim nedũ cognoſcere eas ex nomine, [redacted] ſed ædificare eis domos, quia paruipenſo Pharahonis iniuſto decreto, conſeruarunt proximorum domos, conſeruãdo videlicet filios. Ædificauit autem eis Dominus [redacted] ædes [redacted] familias, quæ etiam dicuntur domus. Fuerunt enim matres familiarum, quæ familiæ denominatę ſunt Sephoranorum & Puhanorum. Familiarum verò ædificatio ſpectat ad Deum, cuius eſt animas infundere corporibus bene diſpoſitis. Sicut enim Dei eſt conclúdere ventrem, & reddere ſterilem (ſicut Sara de ſeipſa dixit: Ecce conclúſit me Dominus ne parerem. Et iterùm dicitur: Concluſerat Dominus omnem vuluam domus Abimelech, propter Saram vxorem Abrahę) ſic etiam Dei eſt dare liberos & ædificare domos. Quod cognoſcens Hanna à Domino petiit filium & obtinuit. Hinc dixit: Oraui, & dedit mihi Dominus petitionem meam. Exodi 1. Geneſ. 16. Ibidem. 20 1. Reg. 1.

401 Cur omne adaperiens vuluam à Domino exquirebatur? An, quia ſicut in eo quòd Deus eſt finis omnium, decimas omnium exquirebat: ſic Exodi 13.

in eo quod est primum omnium principium,omnium primitias volebat? Vnde docemur quòd initium & finem omnium actionū nostrarum, Deo dicare debemus:initiū,inuocando nomē Dei in quolibet opere inchoando:finem verò,omnia in ipsum Deum recta intentione dirigendo. An id exquirebat Deus in recognitionem beneficij illi populo collati? sicut habetur in textu, vbi dicitur:Cùm induratus esset Pharaho,& nollet dimittere populum,occidit Dominus omne primogenitum Ægypti ab homine vsque ad iumentum:Idcircò immolo Domino omne quod aperit vuluam masculini sexus,& omnia primogenita filiorū meorum redimo. Sed (vt secretiora tangamus) nónne Hebræi vuluam רחם rechem appellant: quæ significat pietatem ac clementiam? Vnde sensum est, quòd qui operibus pietatis,fontem misericordię diuinæ aperuerit,Domini erit. Quā pietatem aliquando interpretes traduxerūt viscera,sicut patet in cantico Zachariæ vbi dicitur: Per viscera misericordiæ Dei nostri,in quibus visitauit nos oriens ex alto.

Ibidem.

Luca 1.

402 Cur iubet Deus,quòd si mulier impugnans virum altercantē cum coniuge suo (in defensionē ipsius videlicet) attrectauerit verenda viri, abscindatur ei manus? An,vt indicetur quātum displiceat Deo impudica attrectatio mulieris,etiam in causa quę videtur honesta,in defensione videlicet coniugis sui? Et hoc eadem ratione profunda & reconditissima, qua iubetur ne vir reuelet pudenda mulieris viri in primo gradu coniuncti eorum. Et licet ille vir non esset coniunctus cum muliere in primo gradu,nihilominus erat interdicta reuelatio vel cōtrectatio pudendorum extranei viri,cùm iam viro ligata esset. Nec enim aliquādo fas fuit,vt eadem mulier coniungeretur nisi vni viro. An (vt ad allegoriam trāseamus) si rixati fuerint duo de pertinētibus ad fidem,non debet mulier se ingerere, maximè pertractando penetralia infidelis rixātis cum fideli, quia leuitas fœminea facilè posset peruerti ex apparentibus rationibus, & occulto veneno infidelis,aliquo melle delectabili linito?

Deuter. 25

Leuit. 20.

403 Cur iubet Deus tam diligenter, ne reuelētur pudenda coniunctorum in primo gradu? An,quia sicut licitè contrahentiū Deus coniunctionem fecit (vt Christus perhibet) ita decreto cœlesti prohibentur illicita coniugia? quorum executio prohibetur per legem in terris. Nam ex reuelatione verendorū deuenitur ad coniunctionem matrimonialē, quæ esse non debet inter summa coniunctione iunctos, in primo videlicet gradu. An quia hæc (vt secretiores Theologi dicunt) referuntur ad ea supramundana arcana de quibus (teste Paulo) non licet homini apertè loqui? Sed quæ per allegoriam dicuntur, forsitan latius inferius explicabimus.

Ibidem

Matth. 19.

2. Corin. 12

404 Licétne iurare, quomodo & quibus casibus? Nónne (si ad Euangelium recurrimus) Christus videtur omne iuramentum prohibere, dicens: Nolite iurare omnino? Quod apertius edisserēs ait: Neque per cœlū,quia thronus Dei est: neque per terram,quia scabellum pedum eius est: neque per Ierosolimā,quia ciuitas est magni regis: neque per caput tuum iures, quia non potes facere capillum album aut nigrum. Sed nónne Christus

Matth. 5.

iurauit,vt plerisq; in locis habetur:Amen amé dico vobis: quod est quædam species iuramenti? Nónne etiam in Deuter.dicitur:DominumDeum tuum adorabis,& per nomé illius iurabis?Nec enim Christus legem correxit,imò ei maximè detulit: Sed solummodò statuta antiquorum minus bene condita corrigere aut tollere curauit. An igitur(vt inquit Hieronymus)in Euangelio pleno veritate iuramentum admitti non debet,sed sufficit affirmatio sola vel negatio,vt subinfert Christus,dicés:Sit sermo vester, est,est,non,nõ? Sed nónne Christus author Euangelij cõstitutus fuit Sacerdos iureiurando,& Deus per semetipsum iurauit(vt in Genesi habetur)& omnes Religiosi in voto Euangelij seruandi iurant? Nónne iurant quoq; omnes Christiani introeuntes ad fidem Euangelij?Iuxta illud Hieronymi ad Heliodorum scribentis:Recordare quòd in baptismate per sacramenti verba iurasti. An igitur Christus prohibet iuramentum in communi colloquio,vbi facilè ad periurium deuenitur, sed nõ in causa necessaria? sicuti in acceptione militiæ spiritualis vel temporalis, & in attestatione legitima coram iudice.

Deuter. 6 *Matth. 5* *Hieronym.* *Psalmo 109* *Genes. 22.* *Hieronym.*

405 Quomodo licet nobis iurare,cùm Christus dicat:Nolite iurare omnino?An forsitan(vt aliqui ineptè soluunt) non iurare omnino cõtinet duas negationes,quod æquiualet vni affirmatiuæ ? quod potius ridiculũ est,quàm cõfutatione dignũ,quamuis id ex Academia Parisiẽsi procedat. An igitur(vt alij sentiũt)nolite periurare omnino deberet dici?Et sic concordarent omnia quæ sequũtur,quòd videlicet nõ modò non sit periurãdum per Deũ,sed neq; per cœlum sedẽ Dei:neque per terrã scabellum pedum eius,neq; per Ierosolymã ciuitatem sanctã, neq; per caput propriũ: quod est sedes Dei,& templum diuinitatis.Quod non est humanũ artificium,cùm non possit homo vel capillum immutare,sed opus Dei est.Vnde qui adducit hæc omnia in testẽ, Deum cuius hæc omnia sunt,adducit.

Matth. 5.

406 Quomodo in ore duorum vel trium stat omne verbum, vt tam ex lege quàm ex Euangelio habetur?Venítne accusans nomine testiũ? Nónne id expressè habetur ex Euangelio, vbi dicitur: Si te non audierit,frater videlicet,adhibe tecum vnũ vel duos testes? Nam cùm propositio sit disiunctiua, vtraque pars potest verificari cum sententia sequenti, s. quia in ore duorum vel trium stat omne verbum . Si enim assumatur tãtùm vnus testis,ille testis & accusans sunt duo . Et sic habet locum illa pars disiunctiuæ,s.in ore duorum.Si autem assumantur duo testes,cum accusante erunt tres.Et sic habet locum altera pars disiunctiuæ, s. vel trium: nec aliter (iudicio meo)dictum Euangelium intelligi potest.

Deuter. 17. *Matth. 18*

407 Quid importãt hi duo vel tres testes? Nónne inter duos ad minus seruatur charitas,cõsensus & vnio?Quæ adeò Christo & Deo grata sunt, vt omnia,quæ ipse quærit à nobis,in hoc amore & charitate cõsistant: & vt in medio sic conuenientiũ habitare promittat.Hinc secretiores Theologi docent,ꝙ multò facilius ascendit oratio duorum vel trium in cõspectũ Dei,quàm vnius. Vlterius etiã procedens author libri, cui titulus est, Porta lucis:asserit,ꝙ aliquãdo oratio vnius nõ introducit, sed sociata cũ

Ioan. 13. 15 *Matth. 18.* *Secr. theol.* *Porta lucis*

oratione plurium statim introducitur. Quocirca (vt opinor) Abrahã noluit diminuere numerum denarij supplicantium pro quinque ciuitatibus pro quarum qualibet duo videbantur sufficere, sed minus quàm duo, nequaquam. De qua doctrina dubitarem, nisi & Christus idem doceret.

Genes. 18

Cato

408 Frangens iuramentum quomodo punitur à Deo & cur? An, quia obseruatio iuramenti naturalis est, vt Cato Censorinus moralis philosophus, in suis monumentis scriptum reliquit, dicens: Iusiurandum serua. Hinc ponitur hoc præceptum in tabulis: ad quæ pręcepta tabularum obseruanda, natura docemur: sicut facilè concludi potest, & manifestum est mentibus bene dispositis. An quia (vt aliàs dictum est) in iuramento adiurantur illi septem superni fontes, à quibus omnis influxus ad nos emanat, vt videlicet aperiantur si veritatem dicimus, & obturentur si periuramus? quod est pœna & damnum omnium maximum. Hinc (vt apud Hebræos habetur) eadem est etymologia iuramenti & septenarij, vt etiam alibi disseruimus. Propterea Abraham volens præstare iuramentum Abimelech, constituit septem agnas, quæ repręsentarent septem fontes illos, quos adducebat in testes. Quos fontes Salomõ vocauit capreas vel hinnulos ceruorum, dicẽs: Adiuro vos per capreas hinnulósque ceruorum, vel ceruos camporum, vt alibi declaratum est.

Leuit. 19. *Genes. 21* *Cantic. 2.*

409 Estne periurus & mendax, qui se à peccato excusat? Nónne Iohannes expressè dixit: Si dixerimus quòd peccatũ non habemus, nosipsos seducimus, & veritas in nobis non est? Cur ergo huiusmodi mendaces sunt? Nónne quia cuicunque peccatum suum obiiciunt, mendacium dicunt? si enim Deum culpare velint quòd sic eos fecerit, aut quòd sit author malorum, clamat contra eos Propheta, dicens: Declinauerunt in te mala, cogitauerunt consilia quæ non potuerunt stabilire. Si verò naturam accusent falsò (vt inquit Augustinus) de natura sua conqueritur humanum genus. Si autem Diabolum sceleris authorẽ dicant, debilis est hostis (inquit Hieronymus) qui non vincit nisi volẽtem. Et Paulus: Non permittit vos tentari Deus, supra id quod potestis. Si cœlos accusent, illi non agunt in animam néc voluntatem, quæ est principium peccandi. Et sic quomodocunque se excusantes, mendacium dicunt.

1. Ioannis 1. *Psalmo 20.* *Augu. de natura & gratia.* *Hieron. ad Eustoc.* *1. Cor. 10*

410 Cur Phytones ac diuini lapidari iubẽtur? An, vt idolatria tollatur? An, quia peruertimus ordinem naturæ, dum à patre mendacij quærimus veritatem, & dum consulimus inimicũ. Nam (Dei testimonio) positæ sunt inimicitiæ inter Diabolum & mulierẽ, & inter semen vtriusque. Et quamuis Diabolus aliquando videatur dicere veritatem, & fauere inuocanti ipsum, omnia tamen dolosè facit, vt sub specie veritatis & fauoris persuadeat mendacium, & ea quæ sunt nobis exitio & ruinæ. An, quia peruertimus alium ordinem naturæ, dum consulimus inferiorẽ nobis, & ad eum recurrimus, venerantes eum quem subiicere & reiicere deberemus?

Leuit. 20 *Genes. 3.*

411 Cur tam diligenter iubet Deus, ne quis concupiscat rem proximi? Nónne omnes suapte natura cupiunt habere qđ non habent, contẽdentes obtinere nõ tantũ diuitias, sed regna & imperia? Appetũt quidẽ, sed malè

Exodi 20

& contra documentum summæ veritatis dicentis. Regnum meum non est de hoc mundo. Et iterum. Nisi quis renunciauerit omnibus, quæ possidet: non potest meus esse discipulus. Sed nónne, si id necessario exquireretur, paucissimi, immò nulli ferè saluarentur? An igitur id perfectorum est: necessitatis verò est non appetere cum damno vel iniuria iustè possidentis: vt lex iubet? *Ioan 18* *Luca 14*

412 Cur iussit Deus, ne quis concupisceret vxorem proximi? Nónne id ea ratione, qua dictum est. Qui viderit mulierem ad concupiscendã eam, iam mœchatus est eam in corde suo? Vnde non solùm prohibetur peccatum operis, sed cordis, nobis in iudicio imputandum. Sed cur vtrunque peccatum seorsum prohibitum est? Operis enim peccatũ prohibetur dum dicitur. Non mœchaberis. Non furtum facies. Postea cordis, dum dicitur. Non concupisces vxorẽ, aut rem proximi tui. Nónne vt ostẽdatur vtrunque esse peccatum, & abscindendum à nobis: opus videlicet malum tanquam ramus, concupiscentia verò tanquam truncus & radix? *Deut. 5* *Mat. 5* *Exodi 20*

413 Cur lex iubet lapidari adulteram, & adulterantem cum ea: non autem maritum adulterum, nec eam cum qua adulteratur? Nónne ait Apostolus. Mulier non habet potestatem corporis sui sed vir: & è conuerso? Vnde peccatum videretur par, & æqua punitio. Sed nónne muliebris sexus fragilior est? Ideò magis excusabilis. An igitur id iussum est: quia maior est infamia, maiúsque opprobrium mulieris? An, quia mulier adulterans præbet causam erroris circa filios & genealogiã? Cùm multoties incertus sit pater, si mulier pluribus commisceatur. An, quia distat vir seminans à fundo, in quo seminatur (qui est mulier) in quo non debet seminare, nisi Dominus fundi? *Leui 20* *1 Cor. 7*

414 Cur ex omnibus infirmis solius leprosi causa iudicabatur à sacerdote? An, quia per lepram, quæ totum corpus inficit, intelligitur omnigenum peccatum? Quod videtur sentire Origenes reducens peccata omnia ad sex capita: prout sex sunt lepræ genera. Lepra autem aliqua est sanabilis, aliqua verò minimè: sicut & peccata, quorum iudicium sacerdoti committitur: vt videlicet eum absoluat, cuius lepra vel peccatum est sanabile, & non absoluat eum, cuius peccatũ insanabile iudicat: quia videlicet malè dispositus est peccator ad dimittendũ ipsum. An, quia (vt Hebræi dicũt, R. Salomon, R. Abraham aben Hazra, & potissimè Bachaie, qui longo sermone hoc prosequitur) cum aliæ infirmitates ex varia corporis intemperie procedant, lepra est infirmitas à Deo inflicta ob peccatum linguæ? In cuius rei signum adducunt, quòd leprosi perdunt facilitatem loquendi: vt vix intelligi possint. Et hoc in pœnam garrulitatis. Asserunt insuper præfati Rabbini, quòd si quis propter linguæ peccatum est inficiendus lepra, primò inficitur paries: si verò non corrigitur, inficitur vestimentum: & si adhuc perseuerat, percutitur in cute. Hinc demandatur sacerdoti: vt in pariete, vestimento & cute iudicet si infirmitas est sanabilis, necne. *Leui. 14* *Origenes* *R. Salomon.* *R. Abrahã.* *R. Bachaie.* *Leui. 14*

415 Cur propter linguæ peccatum homo tam graui infirmitate percutitur, magis quàm propter alia peccata? Nónne, quia (vt Sapiens ait) mors & *Prouer. 18*

Iaco. 3 vita sunt in manibus linguę: Vnde Iacobus. Lingua maculat totũ corpus. Et iterum. Lingua est inquietum malum, plena veneno mortifero in ipsa benedicimus Deum & patrem: & in ipsa maledicimus homines, qui ad imaginem Dei facti sunt. Cùm igitur totum corpus & animam maculet lingua: meritò punitur infirmitate & contagione: quæ totum corpus inficit. *Exodi 20* Hinc non sine causa in lege Deus duplici præcepto docuit cõpescendam linguam: primò, dicens. Non assumes nomen Dei in vanũ. Per quod innuitur, quòd semper Deum omni reuerentia prosequi debemus: & nullatenus ipsum irreuerenter nominare. Secundo, dum ait. Non periurabis: nec contra proximum falsum testimonium dicens, idest nullo modo lingua tua proximo noceas. Et, vt indicet Deus quàm diligenter debeamus custodire linguam, eam collocauit inter septa dentium & labiorum: sub iudicio duorum oculorum, duarum aurium, & duarum narium. In quorum omnium medio lingua posita est: vt scilicet primò aspiciamus eos, *Iaco. 3* cum quibus loquimur: audiamus astantes: & odoremus verba, si redoleãt *R. Bachaie.* aut fœteant. Nam ex ipsa (vt Iacobus prosequitur) procedit benedictio & *Genes. 3* maledictio, idest remuneratio & punitio. Vnde discurrens ostendit Bachaie omnia mala à lingua originem habuisse: incipiendo à primo parente, qui serpentis lingua seductus fuit.

Leui. 14 416 Cur leprosus expurgabatur aue, cum alia peccata animalibus expiarentur? Nónne, vt piaculum esset conueniens peccato? Cùm enim lepra propter garrulitatem infligeretur? Ideò garrula aue expurgari debebat. Quod piaculum Hebræi per regulam quandam, quam Nitericon vocãt: quãdo videlicet vnaquæque litera alicuius verbi suũ habet significatum) מצר vel משר Mazar, vel masar nominant. Quarum literarum sensum est, משי צפר רע vel משי שם רע Mase Zipor Rahah: vel Mase sam Rahah. Sensum enim est. Mase tollitur vel expiatur Zipor passere vel aue rahah, idest malum.: vel Mase tollitur sam sacrificio vel oblatione rahah malum, expiatione videlicet per auem facta: vt dictum est.

Exod. 22 417 Cur iubet Deus, vt furans bouem reddat quinque: ouem verò, reddat quatuor? An, quia bos est Rex iumentorum? Hinc furans ipsum grauius peccat. Nam peccatum aggrauatur ratione subiecti, quod offenditur. An, quia bos est tam necessarius humano victui, vt sine ipso granum colligi nequeat? Hinc magis grauatur furtum ipsius. An, quia (vt Hebræi dicunt) bos reducitur domum pedibus suis: ouis autem humero portatur? *Luca 15* Iuxta illud Euangelicum. Inueniens ouem portat eam humeris suis. Quod portandi onus pro vna oue computatur. Hinc dicunt restituendam solùm in triplo. An, quia ouis est ex latere pietatis ac misericordiæ? Ideo minori pœna multatur quis in furto ouis quàm bouis: qui est ex latere iustitiæ seueræ.

Exod. 22 418 Cur percutiens furem suffodientem aut infringẽtem domum reus sanguinis in lege non erat? An, quia in nocte non potest quis facile implorare auxilium? Vnde Dominus ipsius domus semetipsum defendere permittebatur eo modo quo poterat. An, quia periculũ erat ne ipse fur alios

occideret? An, quia ingrediebatur fauore nocturno, ideſt principis tenebrarum? Ideò ſeuere & ſine reatus ſanguinis puniebatur? An (vt Rabi Salomoni placet, quem communiter Hebræi ſequuntur) hoc intelligitur de furto facto ab extraneo, & non à domeſtico? Nam fur domeſticus reus ſanguinis non cenſetur. *R. Salomon*

419 Cur occidens furem diurnum, homicidiis reus erat? An, quia in die variis modis fur repelli poteſt? An (vt idem Rabi Salomon ait) id intelligitur de furto facto à filio vel hærede, qui ſole clarius inde non eſt occidendus? Et ideò occidens eum, reus erat homicidij. Nec aliud ab Hebræis aſſignatur. An (vt ſecretiora tangamus) eadem ratione huiuſmodi non debebat occidi, qua Ioſeph dimiſit fratres ex Ægypto cum aſinis ſuis orto mane vel Sole: vt in Geneſi habetur? Et ea eſt, quia Sol eſt fautor & tutela Iſraelitici populi: cùm eorum pater & redemptor habeat in ſole tabernaculum ſuum. Nam idem eſt tabernaculum Iahacob & Chriſti. Iuxta oraculum Gabrielis. Et regnabit in domo Iahacob in æternum. Et de Chriſto dicitur. In ſole poſuit tabernaculum ſuum. Quo ſenſu inquit Chriſtus. Si quis ambulauerit in die non offendit: quia lucem huius mundi videt. Si autem ambulauerit in nocte: offendit, quia lux non eſt in eo. Quorum verborum ſenſum eſt, quòd ſi quis furatur in nocte, ideſt ſuaſus à principe tenebrarum & indebitè, impunè occiditur: ſi autem debitè accipit (quamuis furtum videatur) non eſt occidendus aut puniendus. *Exod. 22* *R. Salomon* *Gen. 44* *Luce 1* *Psal. 18* *Ioan. 11*

420 Iſraelitici, qui furati ſunt theſauros Ægyptiorum, fuerúntne rei furti? Non quippe rei haberi vel cenſeri poſſunt: quia ſecuti ſunt ea, quæ prima Regula iuſſit. Neque prima Regula id iuſſit iniuria. Nam debebant Ægyptij Hebræis multam mercedem laborum ſuorum. Vnde Iacobus ait. Ecce merces operariorum veſtrorum, quæ fraudata eſt à vobis, clamat: & clamor eorum introiuit in aures Domini Zebaot. Hinc dixit Deus Moſi, quem deſtinauit eorum liberatorem. Clamor filiorum Iſrael venit ad me: vidíque afflictionem eorum, qua ab Ægyptiis affliguntur. Immunes itaque à furto fuerunt Iſraelitæ: quia acceperunt, quod ſibi iure debebatur. *Exod 12* *Iaco. 5* *Exod. 3*

421 Fœnerari éſtne permiſſum an prohibitum: & reatus furti? Nónne permiſſa fuit vſura cum extraneis: dicente lege. Fœnerabis gentibus multis. Et iterum. Non fœnerabis fratri tuo, ſed alieno? Quod Hebræi pro fundamento ſui erroris aſſumunt exiſtimantes ſe poſſe fœnerari Chriſtianis tanquam alienis & extraneis. Cùm re vera (vt alias diximus) extranei non ſimus: eo quòd eundem Deum colimus, quem & ipſi colunt: & eandem legem ſuſcepimus: eundémque Meſſiam ac Redemptorem admittimus. Sed differentia eſt, quòd nos aſſerimus Meſſiam adueniſſe: ipſi verò expectant eius aduentum. Quæ erronea ipſorum opinio pertinet potius ad hæreſim, quàm ad alienũ cultum: & ignorantiam arguit. Cùm non cognoſcant, ꝙ omnes ipſorum cæremoniæ erãt vmbræ futurorũ & figuræ: quæ iam aduenięte Meſſia ceſſarunt. Inſuper (vt etiam ſupra diſſeruimus) *Deut. 15 & 23*

permissum fuit dari ad vsuram iis, qui remanserant ex gentibus expulsis: quorum bona stabilia mobiliáque ob illorum scelera erant Iudæis addicta: vt scilicet extorquetent ab eis bona mobilia per vsuram, sicut bona stabilia erant extracta per possessionem totius regionis iam adeptam. Hac

Psal.14 igitur causa cessante interdicta fuit eis penitus vsura. Sicut ex Prophetis discere possumus. Canit enim Dauid. Domine quis habitabit in tabernaculo tuo? Et respondens ait absolutè. Qui pecuniam suam non dedit ad

Ezech.18 vsuram. Et Ezechiel. Qui vsuram & superabundantiam non accœperit: iste fugiet mortem: & vita viuet.

422 Cur de vsurariis comprobamus à Deo factas fuisse aliquando publicas ac seueras punitiones? An, quia id est contra legem Domini & iniuriam proximi? Sed cur non sic de multis aliis peccatis contra proximum commissis? An igitur, quia per tabulas & codices vsurarius damnatur: cum instrumenta & scripturæ clament contra ipsum? An, quia id radicitus euellit charitatem, qua iubemur impartiri nostra? Pro qua charitate duntaxat summus Iudex promittit nobis regnum cœleste. Isti

Mat.25 enim non solùm non impartiuntur sua, sed actu & dolo extorquent aliena.

423 In quo consistit potissimè: & quomodò cognoscitur vsurariũ crimen? Nónne (vt absolutè loquamur) in grauamine proximi sub specie cõmodi? Nisi enim hæc duo concurrant, vsura esse non potest. Quamuis sit alia indebita extorsio. Vbi autem hæc duo concurrunt: quòd videlicet sit contractus mutui cum grauamine proximi indebito, semper est vsura. His itaque duabus regulis poterit prudens indagator & Iudex cognoscere in omnibus propositis casibus, si ibi intersit vsura, nécne. Sed oportet quòd sit Iudex prudens in discernendo & applicando.

Deut.24 424 Quæ lex seruanda est in accipiendo pignore pro mutuo dato? Nónne iubetur in Deuteronomio, quòd repetens pignus non ingrediatur domum proximi, vt pignus auferat, sed foris stet? Vnde ille proferet, quod habuerit. Si autem pauper est, non debet pernoctare apud aliquem pignus, sed statim reddendum est antè Solis occasum: vt dormiens in vestimento suo (sicut ibi dicitur) benedicat nobis & habeamus iustitiam coram Domino Deo nostro. Vnde discere possumus, quòd mutuantes penitus abstinere debeant ab omni grauamine ex mutuo inferendo: nec tantùm, vt non plus sorte accipiant: sed neque in accipiendo vel retinendo pignore. Nec enim potest censeri charitas & pietas, quod sit proximo cum ipsius grauamine: immò impietas maxima est.

Ibidem 425 Cur iubet lex ne in pignus accipiantur molæ tam superior quam inferior? An, quia accõmodatissimę sunt pro pane conficiendo, cibo super omnes maximè necessario? An (vt Hebræi aliqui dicunt) per molam superiorẽ intelligitur vir, per inferiorem autem mulier: quorũ neuter est accipiendus in pignus? Cùm ambo sint necessarij pro conseruanda & augẽda specie: sicut molæ ad conterẽdum triticũ pro alimento indiuidui. An inde intelligitur, quòd nullatenus debet accipi in pignus vir aliquis vel mulier?

Cùm id fieri nequeat fine detrimento pignerantis: & forsitan eorum, qui in pignus dantur: quia, quousque in pignore erunt, quasi serui ascriptitij erunt.

426 Cur Deus per Isaiam minatur væ iis, qui domum domui coniungunt: & agrum agro copulant? Nónne vt interdicat inexplebilem auaritiam eorum, quibus nihil sat est? Et isti sunt diuites, quibus (teste Christo) difficilior est introitus in regnum cœlorum, quam camelo transitus per foramen acus. Sed cur væ eis datur? Nónne primo faciunt contra commune præceptum, quo dicitur. Non furaberis? Secundo faciunt contra fundamentum charitatis. Tertiò, quia ex iam data sententia priuantur regno cœlorum, & igni æterno addicuntur. Quarto, quia etiam in vita priuantur bonis illis malè acquisitis, aut saltem filij. Iuxta illud Canonistarum commune dictum. De male quæsitis non gaudet tertius hæres. Et hoc, nisi bona illa largis eleemosynis redimantur. Sicut dixit Daniel Nabuchdonosor. Eleemosynis peccata tua redime. Et Christus. Date eleemosynam: & omnia munda sunt vobis. Alioquin (vt antiqui Theologi dicunt, & experientia clarissimè comprobatum est) huiusmodi furta simul cum thesauris in terra sepultis, quorum non cognoscitur Dominus: & rebus iusto Dei iudicio in mari perditis, tradita sunt potestati dæmonum: vt liberè faciant quicquid velint. Sicut ipsi apertè confessi sunt.

Isa. 5 *Mat. 19* *Exodi 20* *Dani. 4* *Luca 11*

427 Cur iubetur, ne quis vestiatur veste picta, aut decoretur stigmate aliquo? An, ad tollendam simulationem & deceptionem proximi? An, ad tollendum furtum: quod committitur, quando quis sibi vendicat, quod suum non est? Vnde hypocritæ (contra quos adeò Christus inuehitur) volentes vsurpare bonum nomen, quod eis non competit, fures censeri possunt. Pari modo ij, qui volebant sibi vendicare Prophetarum nomen stigmatizantes se: vt longo sermone Zacharias tractat. Nam huiusmodi, non solùm homines decipiunt, sed vellent (si possibile foret) etiam Deum decipere. Hinc Christus (vt modò diximus) acrius ac durius inuehitur cótra eos, quàm contra aliud quodcunque scelerū genus. Immò humanissimus ac pientissimus fuit in omnes peccatores, sed in hos seuerus & asper: vt ex Euangelio hinc inde discere possumus.

Leui 19 *Mat. 6. & 23.* *Zac. 13*

428 Cur homicidæ, qui casu homicidium commiserant, vsque ad mortem sacerdotis relegabantur? An (præter ea, quæ supra dicta sunt) ne suscitaretur aliqua altercatio inter eos & propinquos occisi? An, vt luerent aliquam pœnam peccati: quamuis casu id fecissent? An in mysterium & figuram id fuit, denotans homicidium & mortem inductam à primo parente in totam posteritatem, non voluntariè sed casu quodam? Nam ipse ab antiquo serpente seductus fuit. Vnde tota posteritas erat aliquo modo rea mortis. Sed, quia non spontè, sed casu incurrerat hunc reatum, iussit Deus, vt relegaretur humanum genus in aliquam trium Ciuitatum, idest in aliquam trium mundi regionum, in Europam videlicet, Asiam vel Africam, vel in mundum húc, purgatorium, siue limbum, idest Abrahæ sinū, vsque

Num. 35

ad mortem summi sacerdotis Christi Iesu: qui tunc aperuit ianuas patriæ & regni cœlestis. Vnde vnusquisque, quouis impedimento cessante, illuc redire potest.

Deut.21 429 Cur vitula immolabatur in testimonium homicidij nō commissi? An id fiebat in testimonium infamiæ? An (vt altiora conscendamus) vitula offerri iubetur, quæ non portauerit iugum, significans Christum, qui nullum portauit iugum peccati? Vnde immolabatur in testem innocentiæ in figurā Christi, qui à Iohanne dicitur testis verus & fidelis. Nec enim poterat haberi testimonium verum, illius occulti homicidij, cadaueris videlicet inuēti, nisi ab illo summo veritatis fonte: qui ait. Ego sum veritas. Sicut igitur fiebant multæ expiationes per animalia, Christum omnium Propitiatorem figurantia: sic fiebat dilucidatio veritatis per animal illud, quod ipsum veritatis fontem figurabat.

Apoc.1

Ioan.4

Deut.21 430 In cuius rei mysterium fiebat expurgatio illa? Nónne (si bene perpendimus) in mysterium expiationis factæ ab vniuersali peccato? Nam cadauer inuentum in via est humanum genus, quod in hac peregrinatione fuit occisum ab illo serpente: per quem (vt inquit Apostolus) mors introiuit in omnes. Vnde demandatum fuit, vt causa deuolueretur ad seniores (vt in textu habetur) illos forsitan, de quibus Iohannes ait. Et supra thronos vigintiquatuor sedebant vigintiquatuor seniores, astantes videlicet summo iudici Deo. Ex quorum quidem seniorum consilio accipiebatur vitula à iugo libera, caro videlicet Christi, & deducebatur ad vallem asperam & saxosam, nunquam aratam: pro cibo videlicet pietatis præstando (quæ vallis indicat Caluariæ locum, vbi non arabatur sed puniebantur rei mortis) & ibi expiabatur homicidium istud causatum non ab homine simpliciter, sed à Diabolo occultè procuratum: adeò vt inter mortales author huius homicidij reperiri non posset.

Rom.5

Apoc.4

Num.35 431 Cur lex iubet, ne occidatur homicida, nisi steterit coram multitudine? Nónne paulò superius mandat lex, quòd si quis percusserit quempiam ligno, & moriatur percussus, propinquus occisi debeat occisorem interficere: nulla mentione facta de iudicio publico? Cui simile aliis in locis habetur. Vnde laudatur & remuneratur Phinees, qui occidit Hebræum & Madianitem, cum qua concumbebat. An igitur id permittit lex, quando de homicida habetur certa cognitio? Si verò res est dubia, vult lex, vt disceptetur causa coram multitudine, ne incidatur in errorem, contra legem, quæ habetur in Exodo, dicens. Iustum & innocentem non occides.

Ibid.25

Exod.23

Leui.19 432 Cur iubet lex, ne quis stet contra sanguinem proximi? An, ne quis se associet fundenti sanguinem innocentem: vt aliqui exponunt? An (iuxta literam) ne quis se opponat in defensionem homicidæ? Id enim est contra legem datam Noeh, & Mosi confirmatam: quæ ait. De manu viri & fratris eius requiram animam hominis. Quicunque effuderit humanum sanguinem, fundetur sanguis illius. Et rationem assignat subinferens. Ad imaginem quippè Dei factus est homo. Iuxta quam legem dixit Saluator Petro.

Gen.9

Leui.24

Qui gladio ferit, gladio peribit. Hinc docemur, quòd sub pœna mortis occidere non debeamus insontem, sed reum. Et hoc interueniente causa, quòd videlicet sit nobis demandatum à lege: vel id habeamus ex officio, aut quando magno & honesto zelo ducimur. Sicut fecit Phinees, qui (vt supra diximus) interfecit Hebræum & Madianitem, vt amoueret periculum idolatriæ, & sedaret iram Dei in transgressores mandati sæuientem. Iuxta illud Psalmographi. Stetit Phinees, idest cõtra scelestos illos, & cessauit quassatio. Et hac ratione Anastasia optabat mortem Publij, mariti sui: ne videlicet perturbandos sanctos, augeret reatum. *Mat. 26* *Psal. 105*

433 Cur iubet lex, ne accipiatur precium ab eo, qui est reus sanguinis? Nónne id præcipitur, ne peruertatur iudicium? Nam munera (vt in Exodo dicitur) excæcant prudentes & subuertunt corda iustorum. Sed cur hoc præcipuè iubetur de reo homicidij? Nónne, quia iustitia exquirit: vt sanguis fundentis sanguinem effundatur? Nec aliter (vt subinfert lex) expiari potest effusor sanguinis, nisi per effusionem sanguinis suiipsius. Quod cognoscens Dauid, qui homicidij reus erat, dicebat. Quoniam si voluisses, sacrificium dedissem: vtique holocaustis non delectaberis, idest non placaberis, vel holocaustum non placebit: vt Hieronymus benè interpretatur. Nec enim per sacrificium aliquod expiari vnquam potuit homicidium, nisi per oblationem illius, qui mortem destruxit, & vitam omnibus condonauit. Nam virtute ipsius absoluimus ab homicidio. Quod tamen temerè vel facilè fieri non debet: nisi prius sarciantur damna ex morte interfecti illata. *Numer. 35* *Exod. 23* *Gen. 9* *Psal. 50* *Hierony.*

434 Cur dari iubetur dens pro dente, & oculus pro oculo, & sic de reliquis in membris? Nónne, quia id iustitia exigit? Sed quid prodest Deo oculus aut dens ille euulsus? Nihil quidem Deo affert: sed priuans priuari debet. Iuxta illud Isaiæ. Væ qui prædaris: nónne prædaberis? Et hoc non tantùm cedit in pœnam delinquenti, sed in compensationem læso, cui datur, quod à delinquente aufertur. Sed quid dens aut oculus euulsus à delinquente prodest offenso? non quippe hoc intelligitur de dente aut oculo corporali breui perituro: sed de illo, de quo dicitur in Deuteronomio, quòd Mosi non caligauit oculus nec fuit diminutus dens, idest virtus intellectiua & operatiua. Nam dona huiusmodi auferuntur ab vno, & alteri dantur. Iuxta Euangelicum illud. Auferetur ab eo, qui non habet, & dabitur ei, qui habet. Quod sanè intelligendum est. Qui non habet idest qui parum habet, aut qui iure non habet. Ideò tanquam ab iniusto possessore aufertur. Auferre enim potest ille, qui (vt inquit Apostolus) operatur in nobis & velle, & perficere. *Exod. 21* *Isa. 33* *Deut. vlt.* *Mat. 13. & 25.* *Phil. 2*

435 Cur iubetur lapidari filius proteruus? Nónne, in exemplum ac terrorem aliorum: vt videntur innuere verba textus? Sed quare magis filius quàm seruus, vel alius quicunque? Nónne, quia iniuriatur suo ipsius peculiari vitæ fonti: qui est pater? Vnde sicut honoranti patrẽ prolongatur vita: Ita proteruienti in patrẽ diminuitur. Sed cur lapidibus punitur? An in pœnam duritiei suæ lapidibus duris premi debet? An, opprimens suæ *Deut. 21* *Exod. 20*

genituræ fundamentum punitur lapidibus: qui in fundamentis ædificiorum ponuntur?

436 Cur ſcelera multa, quæ lege plectebantur morte, nunc morte non expiantur? An, quia venit ſtatus miſericordiæ? Sed nónne tribunal iuſtitiæ requirit pœnam, vbi delictum fuerit: dicente ſcriptura. Secūdum *Deut.25* menſuram delicti erit & plagarum modus? An igitur, quia mors Chriſti adeò fuit efficax & ſufficiens tribunali illi, vt cuiuis ſufficiat, qui reus mortis reperitur? Sed quomodò potuit mors vnius ſecundum iuſtitiam omnes liberare? Nónne videmus, quòd ſemen plantæ intinctum vel dulcoratum, intingit & dulces facit omnes fructus pullulātes ex ſtipite prodeunte ex ſemine illo? Sicut etiam ſupra diſſeruimus. Vnde ſicut fuit infectum totum genus humanum ex radice primi parentis infecta: Ita om- *1.Cor.15* nes expurgantur per radicem regenerationis, quæ eſt Chriſtus. Hinc Apoſtolus audacter dixit. Sicut in Adam omnes moriuntur sita & in Chriſto omnes viuificantur, & à morte liberantur.

Leui.24 *Ibid.20* *Deut.22* *Exodi 22* *Leui.20* 437 Quæ ſcelera per legem morte plectebantur? Multa quippè. Et primo blaſphemi, qui lapidabantur, & homicidæ, qui interficiebantur: vt in Leuitico habetur. Adultera quoque & mœchus lapidibus obruebantur: vt in Deuteronomio & Leuitico habetur. Pari modo & coiens cum beſtia, aut fœmina iumento ſe ſupponens: vt in Exodo & Leuitico deman- *Num.15* datur. Nec ſecus cum maſculo coiens coitu fœmineo. Quod vitium nonnulli vocant contra naturam. Similiter filius proternus: vt paulo ſuperius referatum eſt. Sic & violantes ſabbatum lapidabantur: vt in libro Numerorum legimus. Et ſi qua ſunt huiuſmodi ſcelera.

438 Quare iuſſum fuit: vt huiuſmodi expiarent peccata morte propria? Nónne, quia ſacrificia figuratiua huiuſmodi peccata expiare nequibāt: dictante diuina ſententia, ꝙ ij erant omnes rei mortis? Ideo morte animalium expiari non poterant: ſed ſola morte illius, qui omnes, tanquam pater & prima omnium origo, in ſe continebat. Vnde in eius morte aliquo modo moriuntur, & eius ſanguine expiantur: ſicut per ſanguinem & ſemen primi parentis infecti, omnes inficiuntur. An, quia tam gratum fuit Deo obſequium huius oblationis, quam Chriſtus fecit pro omnibus: vt acceptaret illam pro pœna, quam omnes mortales pro delictis ſuis ſuf- *Iſa.53* ferre debebant? Iuxta illud Iſaiæ. Dolores noſtros ipſe portauit. Et paulò *Heb.9* poſt. Et liuiore eius ſanati ſumus.

439 Vbi habemus expreſſe in ſcriptura, quòd Chriſtus tulerit omnia hæc peccata, ſatisfaciens pro eis morte ſua ſola? Nónne id habemus ab *Col.1* Apoſtolo, dicente. Neque per ſanguinem hircorum aut vitulorum, ſed per proprium ſanguinem introiuit ſemel in ſancta, æterna redemptione *Iſa.53* inuenta? Et alibi. Nunc autem reconciliauit in corpore carnis eius per mortem exhibere vos ſanctos & immaculatos. Quod & Iſaias apertè prædixerat: vt pater intuenti & cognoſcenti vim vocabulorum, quibus ipſe vtitur. Omnia enim peccata, quæ ſacrificiis expiabantur, vocabātur חטאת chatat ſeu חטאה chatah, ſiue אשם aſſam, aut שגגה ſagah, ideſt peccatum

catum per fragilitatem, aut per incuriam commissum, vel defectus in explendis commissis maximè sacris, & huiusmodi. Sunt quoque alia peccata grauia, quæ dicuntur עון hauon, id est iniquitas, רשע reisah, id est, impietas, & פשע pessah, id est rebellio. In quorum numero est blasphemia, homicidium, adulterium, & reliqua superius commemorata, quæ per sacrificia nunquam expiata fuisse leguntur. Quod autem huiusmodi per Christum expianda essent, Isaias perhibet, dum ait: Et posuit Dominus in eo iniquitates omnium nostrûm. Vbi in Hebræo habetur עון כלנו hauon culanu. Et iterùm: Et ipse infirmatus vel vulneratus est propter scelera nostra, percussus propter iniquitates nostras. Et iterùm: Propter scelus populi mei percussi eum. Hinc habetur fortissimum argumentum, cui nullus adhuc Hebræus potuit respondere, in comprobationem videlicet quòd Christus esset venturus ad tollenda peccata, quæ per sacrificia tolli non poterant. *Ibidem.*

440 Cur iubetur vt nihil iniqui fiat in iudicio? Nónne interest vniuscuiusque Legislatoris instruere iudices de iustitia in iudiciis administranda, vt vnicuique reddatur, quod suum est? cùm causa vtriusque partis à iudice dependeat. Nam ideò dicitur iudex, quia bene iudicare debet, administrans iustitiam petenti. An, quia sicut omnes prohibentur iniquè agere, multò magis ij, qui vicem Dei in terris tenēt? Vnde iudices in lege, Dij nominantur, vt in Exodo legimus. Nec enim potest ille vicem purissimi Dei tenere, qui est aliqua sorde maculatus. An, quia reus efficitur iudex illius culpæ, à qua reum indebitè absoluit? si enim absoluat furem, est reus furti: si homicidam, homicidij. Et sic de reliquis. *Leuit. 19* *Exodi 22*

441 Cur iubetur in lege ne Princeps populi maledicatur? An, quia tenet locum capitis, super omnia membra honorandi? An, quia non ab homine sed à Deo in ipso loco constitutus est? iuxta illud Pauli: Non est potestas nisi à Deo. Hinc Christus Pilato apertè dixit: Non haberes potestatem aduersum me vllam, nisi tibi datum fuisset desuper. Quod cōstantissimè Dion in libro de regno asserit. An, quia aliquid diuinitatis est in eo? sicut non solùm ex eo, quòd lex vocat ipsum Deum (vt nuper dictum est) discere possumus, sed ex his etiam quæ dixit Deus Mosi de Angelo, quem ei destinaturus erat in ducem. Quòd videlicet esset nomen suum in ipso, id est virtus nominis sui. Ideò conclusit, dicens: Obserua eum, & audi vocem eius, nec contemnendum putes, quia videlicet contemptus ipsius est contemptus mei, cùm nomen & virtus mea sit in eo. *Ibidem* *Rom. 13* *Ioannis 19* *Dion Plato-nicus in libro de regno.* *Exodi 23*

442 Cur iussum est, ne coquatur hædus in lacte matris? An (vt aliqui Hebræi minus eleuati aut superstitiosi dicunt) hinc intelligitur quòd non debet post carnes comedi caseus? Cùm sit (vt aiunt) mala commixtio, & mala decoctio carnium in caseo. Quod & ipsi satis superstitiosè obseruant. Nam quid ciborum decoctio cum primitiis, quatum legi subiicitur hoc mandatum? An igitur sensum est, quòd nō offeramus hædum ad primitias pertinentem cum lacte, quod ad primitias nullatenus pertinet? An *Ibidem 23. & 34* *Deuter. 14*

(vt verius opinor)cùm hœdus pertineat ad sinistram, & tribunal iustitiæ: lac verò ad dexteram ac pietatem,iubét ne coquatur, & remittatur debita iustitia nimia pietate?

SECTIO OCTAVA DE QVIBVSDAM CONSEQVENTIBVS LEGEM.

QVID est arbor scientiæ boni & mali?Nónne(præter ea quæ suprà dicta sunt) ipsa arbor est lex, quæ præbet cibum illum,de quo in Deuteronomio dicitur:Non in solo pane viuit homo,sed in omni verbo quod procedit de ore Dei? Imò ipsa lex est cibus & potus:iuxta illud Sapientis. Cibauit illum pane vitæ & intellectus, & aqua sapientiæ salutaris potauit illum. Sed cur lex dicitur scientia boni & mali? An,quia ipsa dictat bona facienda,& mala declināda? An,quia in ea describuntur bona in præmium obseruantibus ipsam danda, & mala in pœnam transgressoribus tribuenda?Nec obstat quod suprà dictum est, quòd videlicet Christus sit hæc arbor. Nam(sicut etiam suprà diximus) lex præexistebat in verbo Dei antequàm daretur,vt nō modò Augustinus, sed Elchana insignis doctor Hebræus,apertè profitentur. Nec tamen ipsa lex promulgata desinit esse in verbo,quia est ibi tāquam in fundamento æterno ac perpetuo. Quod verbum assumens carnem Christus est. Iuxta illud:Et verbum caro factum est.

Ibidem 8. *Ecclesia. 15* *Augu.14. de trinitat.* *Elchana.* *Ioannis 1.*

444 Cur plantata fuit arbor scientiæ boni & mali in medio paradisi? Nónne, quia non erat locus magis ei conueniens, quàm medium illud, quod à dextra habet tribunal pietatis, quo pij remunerantur,& à sinistra tribunal seueræ iustitiæ, quo impij puniuntur? Et hæc est summa totius legis,vt decantat Vates, dum ait: Semel loquutus est Deus,scilicet populo(vt in Exodo habetur) duo hæc audiui, quia potestas Dei est, id est virtus puniens, & tibi Domine misericordia, ad parcendum videlicet & remunerandum, secundum quæ (vt sequitur) reddes vnicuique secundum opera sua.

Genes. 1. *Psalmo 61.* *Exodi 20*

445 In quo præcipuè consistit transgressio & peccatum primorum parentum?Nónne(vt etiam suprà disseruimus) quia non obedierunt diuino præcepto,ne scilicet comederent fructum vel lignum illud? Sed si arbor illa est lex,quomodo comederunt & deuorarunt illam? Nónne,cùm homo esset creatura, legis præceptis dirigenda, videns se constitutum super omnia creata(sicut oraculum dixerat: Dominamini volucribus cœli, piscibus maris,ac bestiis terræ)existimabat se lege non indigere, sed habere merum imperium omnia ad libitum disponendi,suasus maximè à muliere, parte videlicet inferiori & animali,quæ nō percipit quæ Dei sunt, imò seducta à malo demone facilè in præceps ruit?Hinc cotempsit legem,deuorans & conculcans ipsam.An peccauit per mulierem,quæ sinistrā par-

Genes. 3. *Ibidem 1.* *1.Cor.2.*

tem tenet, & Aquilonē, vnde casus & omne malum? iuxta illud Ieremiæ: ab Aquilone pandetur omne malum.

446 Principiū peccandi fuitne liberum, an inuoluntariū? An liberum fuit, dicente Augustino: Omne peccatum ideò peccatum, quia voluntarium, quòd si non est voluntarium, non est peccatum? Et per Osæam dicitur: Perditio tua Israel, ex te videlicet est: auxilium verò in me tantummodò. [redacted] *Augustinus.* *Osea 13.* *Apoc. 13.* *Rom. 11.* *Galat. 3.*

447 [redacted]

448 Cur Hebræorum familia ex præsenti & continua afflictione non resipiscit? An (vt nuper dictum est) quia relicti sunt malæ potestati Saturniæ? An quia ex impietate maxima perpetrata releuari non merentur? An vt sint perpetui testes commissi sceleris? An, vt Scripturæ impleantur? ex quibus est illa Michææ: In illa die, scilicet captiuitatis, dicetis, Depopulatione vastati sumus, & propter hoc non erit tibi mittens funiculum sortis in cœtu Domini ô Israel. Et rationem subnectens ait: Et ex aduerso populus meus in aduersarium surrexit. Et multa huiusmodi subinferuntur. Nihilominus propter patres à quibus populus hic originem traxit, tandem, in fine videlicet miserebitur ei Deus: sicut multa oracula perhibent simul cum ipso Michæa subinferente: Congregatione congregabo Iahacob totum in te, & in vnum conducā reliquias Israel: pariter ponam illum quasi gregem in ouili, quasi pecus in medio caularum. *Michaea 2.* *Ibidem.*

449 Cur in lege & Scriptura nullum verbum incipit à litera ו vau in sua radice? An, quia sic casu contigit? An, quia ו vau est coniunctionis nota? Ideò nō potest esse principium sermonis, sed semper sequitur aliquid præmissum. An quia litera illa arborem vitæ significat, quæ in medio paradisi collocata est? Vnde in verbis radicalibus nunquam ponitur ו vau, nisi in medio dictionis, sicut cor, vbi est principium vitæ animantis, in medio corporis collocatur.. Et si contingat illam literam esse in principio aut in fine, id est, non radicaliter, sed consequenter aut ministerialiter, vel

communicatiuè. Sicut & vita in medio corporis existens, omnibus aliis membris communicatur, & arbor vitæ, in medio paradisi sita omnes arbores eiusdem viuificat.

Sect.theo. 450 Cur omnes prophetâtes ante Mosem (vt secretiores Theologi dicunt) prophetabant per ceruam vnicornem? Nónne ceruæ sunt vbera suprema diuinitatis, & hinnuli ceruorum vbera inferiora, à quibus (vt ipsi aiunt) omnes Prophetæ lactuerunt? Et sicut vbera sunt bifaria, ita & cornua ceruarum. Alterum enim est prophetandi lumen, alterum autem virtus miracula faciendi. Quod Elisæus non ignorauit, qui ab Elia in cælum ascensuro petijt duplicem spiritum eius, id est, vtramque virtutem, prophetandi videlicet, & miracula faciendi. Sed cùm ante Mosem nusquam legamus aliquem fecisse miracula, ideò dicitur, quòd vnico tantum cornu prophetabant, & vnica virtute ipsius ceruæ, id est, fontis virtutem prophetalem influentis.

4.Reg.2

451 Cùm de prophetandi virtute sermo sit, quid ad huiusmodi pertinet miraculorum perpetratio? Nónne vtrumq; pertinet ad spiritum propheticum, oratio videlicet efficax, operatio virtutum, & manifestatio occultorum? De Abraham enim Dominus dixit Abimelech, qui eius vxorē acceperat: Redde viro vxorem, & orabit pro te quia Propheta est, & viues. Operatio verò miraculorū facta à Prophetis patet, tum in Elisæo qui sanauit Nahamā Syrum, & panem adauxit, ferrum ex aqua reuocauit, & filium Sunamitis suscitauit, tum & in Elia qui filium Sidoniæ illius suscitauit, & cœlum clausit, & multa similia post Mosem à Prophetis facta sunt. Tertium quoque Prophetarum opus est, non tātùm futura prędicere, sed scripturarū abscondita reuelare, sicut fecit Moses & Aggæus vel Hezras, quorum alter oretenus, alter per scripturam legis sacramenta manifestauit. Sic etiam pandens abdita officio Prophetæ fungitur, sicut Elisæus cognouit munera quæ Giezi susceperat à Nahaman.

Genes.20 *4.Reg 4.5 & 6.* *3.Reg.7.* *4.Reg.5.*

452 Cur virga Aharon floruit, & nō aliarum tribuum? Nónne (vt suprà quoque disseruimus) vt ostenderetur Aharon electū fuisse in sacerdotem & non alios? Sed cur in virgis hoc factum est? An, quia virga ramus arboris vel arbusti est, cui homo plerisque in locis comparatur? Vnde à principio descripti sunt homines per arbores in paradiso voluptatis plātatas, vt alibi dictum est. An, quia virga significat virtutem, qua Moses & Aharon operabantur, cuius flores denotabant virtutem sacerdotio fungendi, quę in ipso Aharon vigebat? Sed cuiusnam arboris virga fuerit, dubitant nonnulli. Et quamuis Origenes interpretetur nuceam virgā, amygdalina tamen fuit. שקד sached enim amygdalus interpretatur à verbo שקד sachad, quod solicitauit aut accelerauit significat. Et hoc cōcinnè, quia nulla arbor est tam solicita ad producendos flores quàm amygdalus. Hinc ab ordine naturæ non declinando sumpta fuit virga amygdalina.

Numer.17 *Origenes*

Numer.15 453 Cur diuino præcepto familia Dei ab alia quacunque distinguebatur? An, vt Israelitæ recordarentur, & aliis indicarent se se peculiari dono à reliquis populis seiunctos, & cultu diuino dedicatos? An, vt monumen-

tum hoc præ oculis semper haberēt perurgens ipsos, vt cœlestibus vacarent?nam signum illud distinguens,hyacinthinū erat,vel cœleste, seu sapphirinum.Et thronus Dei(vt Ezechiel narrat)sapphirinus erat.Et in Exodo legimus,quòd dum Moses & Aharon ascenderent in sublime, vt Deo appropinquarent, sub pedibus eorum erat quasi opus lapidis sapphirini, & quasi cœlum quando serenum est. Ezech.1. Exodi 24

454 Cur Hebræi dant Deo centum benedictiones quolibet die? An id pro arbitrio vel consuetudine faciūt? An cum mysterio id faciunt ipsi legis peritissimi?nam decimarum ordo (vt etiam suprà disseruimus)is erat, vt ex centum quæ populus colligebat, Leuitis decem daret, Leuitæ verò ex illis decem portionem vnam Sacerdoti magno darent. Et omnia referebantur in Deum,cui à summo Sacerdote dabatur vnum,à Leuitis decē, à populo autem centum.Sed cùm illud nonagesimum ex centenario fructu restās,populo necessarium esset,redimebatur nonaginta benedictionibus Deo datis,quibus addebant decem benedictiones,vt grata esset decima data.Et sic ad centum benedictiones ascendebant.

455 Quisnam offerebat dignius munus, Sacerdósne offerens vnum,an Leuita offerens decem,an populus offerens centum?Nónne(si ad res materiales enumeratas attendimus)nulli dubium est,quòd munus centū rerum dignius est quàm decem vel vnius tantùm? Si verò ad diuina respicimus,ad quæ ista referuntur, nónne quantò magis aliquid vnitati appropinquat,tantò dignius est?nam Deus summa vnitate gaudet, & adeò sibi ipsam vendicat,vt per nullam multiplicationem ab ipsa discedat. Licet enim multiplicetur in tres personas,tamen omnes vnū sunt,dicente Christo:Ego & Pater vnum sumus. Et quamuis multiplicetur in attributa(vt Theologi nostri dicunt)vel mensuras quamplurimas (vt Hebræi asserūt) tamen omnia sunt vnum,vt Zohar sæpissimè repetit. Dignius itaque erat illud vnicum munus, quod Sacerdos offerebat, quàm denarium à Leuitis oblatum. Et hoc dignius erat centenario, quod à populo offerebatur. Ioannis 10 Zohar.

456 An nos Christiani hunc oblationis ritum obseruare possimus, & debeamus? Possumus quidem & debemus,si ad mystica sacramenta, quæ ibi continentur,attendimus. Pro sacrificio enim animalium nos Christiani effecti omnes sacerdotes,nosmet offerimus hostiam sanctam, viuētem Deóque placentem,vt Apostolus ait: Tria autem quæ in nobis continemus,muneribus illis ternariis correspondent: vt in libro,cuius titulus est Porta lucis,apertè habemus. Est námque portio superior, & diuina gaudens vnitate,& respondens Deo summè vno. Est quoque spiritus medius inter ipsam portionem, & animal nostrum vtriusque naturam sapiēs, denariis cœlis respondens. Est denique animal nostrum centenariis rerum inferiorum addictum. Hinc non sine mysterio bases,ædificium tabernaculi sustinentes,erant centipondiæ. Significabāt enim hæc corporea fundamenta totius machinæ vniuersi, quæ à perfectione diuina elongatissima sunt, & ideò maiori numero distributa. Roman. 12 Porta lucis Exodi 38

457 Cur Chananæi in medio Ephraim relicti sunt? An, quia viri Ephraim noluerunt eiicere eos, vt exigerent ab eis tributa, vt in libro Iosueh legitur? Sed nónne scriptum est: Deus consumet has nationes paulatim atque per partes, ne fortè multiplicentur contra te bestiæ? Vnde aliud sensum exquirendum est, & aduertendus ordo trifarius. Primò enim dicitur, quòd Ephraim non occidit Chananæum, sed tenuit eum sub tributo: & in sequenti capite dicitur, quòd expurgandus & subuertendus erat. Denique dicitur, quòd omnia ad ipsos pertinentia euellenda erant, vt in Numerorum libro legimus. Chananæus itaque mundi negociatorem significat, & carnem, quæ cùm à principio penitus mortificari nequeat, primò in seruitutem & sub tributum redigenda est (iuxta illud Apostoli: Castigo corpus meum & in seruitutem redigo) postea mortificanda (vt iterum Apostolus ait: Mortificate membra vestra) postremò annihilanda, vt idē Apostolus inquit: Viuo autē, iam non ego. Cùm omnia, quæ ad deteriorem hominem pertinent, euulsa penitus & destructa sint.

Iosueh 16 *Deuter. 7.* *Iosueh 17* *Numer. 33* *1. Cor. 9.* *Coloss 3* *Galat. 2.*

458 Cur in regionum distributionē, tribus Beniamin cum tribu Iehuda cōiuncta fuit? An, quia paruula erat? Hinc tribui Iehuda adhæsit, quæ fortior & copiosior cæteris erat. An (vt ad altiora cōscendamus) quia maximā conuenientiā habebant inuicem? Nam adeò conueniebant, vt ex solis his duabus tribubus egressi sint reges totum Israelem regētes. Saul enim ex tribu Beniamin fuit, Dauid autem & Salomon ex tribu Iehuda. Nec alij fuerunt, qui super totum Israelem regnauerint. An tribus Beniamin, in qua ædificatum fuit templum, coniuncta fuit cum tribu Iehuda regia, vt innuatur connexio, quæ esse debet inter Sacerdotes & reges? Nam (vt ait Plato) palatia, vbi ius administratur, coniuncta esse debent templis: vt à locis sacratissimis accipiant iudices, vnde iustam sententiam ferant.

1. Reg. 9. *Plato in 6. de legib.*

459 Quid significat verbum illud in Leuitico sæpius repetitum. Si ambulaueritis mecum קרי cheri, ambulabo vobiscum קרי cheri? An sensum est (vt habet vulgata æditio) Si ambulaueritis mecum ex aduerso? Sed in hanc sententiam nullus Hebræorum venit. An igitur (vt ipsi Hebræi, sententiæ Onchelos innixi dicunt) sensum est. Si ambulaueritis mecum durè, & ego vobiscum durè ambulabo? An significat, si ambulaueritis mecū casu (sicuti si quis casu inueniens templū intret oraturus) & ego casu benefaciam vobis: veluti si disponendo res ordine suo, occurrerit vobis beneficium suscipere. Non enim casu, sed ex animo, Deo seruire debemus. An vt alij Sapientes asserūt) si seruieritis mihi frigidè? קור Chur enim frigus significat. Et sic sensum erit, si ambulaueritis mecū tepidè, & ego tepidè & remissè vobiscum agam.

Leuit 26. *Onchelos*

460 Cur omnia ceruorum intestina munda lege cēsentur? An, quia (vt comprobatum est) non sunt immundæ ceruæ nisi partus tempore: vt Aristoteles scribit? An, quia emanant à loco, vbi nulla immundities, & ad superiorem & mundum craterem pertinent? An quia repræsentant illos sublimes diuinósque ceruos, per quos Salomon in Canticis iurat: De qui-

Deuter. 14. *Arist. de natura animalium ca. 29* *Cantic. 2.*

bus ceruis Dauid canit: Mótes excelsi ceruis. Et iterùm: Vox Domini præparantis ceruos, illos videlicet sublimes, vt Origenes bene interpretatur: Vnde quodammodò sunt exemplar mũditiæ, sicut in Deuteronomio habetur, vbi dicitur: Sicut comeditur caprea & ceruus, sic comedetis omnia tanquam munda. *Psalmo.103 et 28* *Origenes.* *Deutero 12. et 15*

461 Cur in promissa terra omnia erãt munda sicut cerui, vt iisdem Deuteronomij locis habetur? An, quia terra illa sancta, omnia sanctificabat? An, quia & hoc in figuram eis cõtingens denotabat, quòd post aduentum sancti sanctorum, qui est Messias, omnia mũdari debebant? sicut per eius aduentum clarissimè Petro declaratum fuit, vt Lucas enarrat. Dictum enim ei fuit, ꝙ Deus purificauit (per aduentum Messiæ videlicet) tu commune, i. profanum & immundum ne dixeris. Vnde si ipsi in promissa terra poterant omnia tanquam munda comedere, nónne multò magis sub Messia omnia expiante & purificante? *Ibidem.* *Actor.10*

462 Qua mensura Deus iussit metiri terram promissionis? Nónne mensura illa, qua Ezechiel atque Iohannes mensi sunt ciuitatem & regionem illam supernam, mensura videlicet, quæ est hominis & Angeli, vt Iohannes inquit? Et hoc, vt hospitium illud, in quo cum Deo hospitantur angeli & homines sit proportionatum ipsis hospitibus. Nec dicit, mensura diuina, cùm ipse Deus non mensuretur, sed omnem mensuram excedit. Vnde, cùm terra illa promissa habeat figuram & symbolum cum regione superna conuenientissimè eadem mensura vtraque mensurari debuerunt. Nec tantùm mensurantur hospites, & hospitia, sed decimæ & fructus, id est opera quæ proportionata esse debent præmio in illa suprema regione suscipiendo. Nam Deus omnia disposuit numero, pondere & mensura, vt Sapiens ait. *Apoc.21* *Sapient.11.*

463 Cur suburbana Leuitarum vendi prohibebantur? Nónne, cùm ad hæc suburbana Leuitarum, & partitiones eorum deuenit Hieronymus, exclamat dicens: O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei, quàm incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius? Difficillima enim sunt hæc. Nam cùm Deus in libro Numerorum iusserit dari decimas Leuitis, subinfert: Et his eritis contenti. Postea iussit eis dari suburbia. Postmodum in Ezechiele huiusmodi suburbia mensurari iubentur. Suburbia itaque (ni fallor) negociationem & conuersationem significant, quæ Leuitis cum ciuibus habenda concedebatur, ex qua prouentum nullum vltra decimas suscipiebant. Et hæc nec vendi nec alienari debebãt, cùm semper eis æquè permissa fuerint. Sed cùm ex doctrina & bono exemplo, quod dare debebant iis cum quibus versabantur, meritũ remunerandum acquirerent: hinc & illa sicut & decimæ & fructus ciuium mensurari debebant. *Leuit.25* *Hieronym.* *Numer.18* *Ezech.48*

464 Quare poma tenellarum arborũ comedi prohibentur intra quartum annũ? An (iuxta literam) quia vsq; ad illud tẽpus emittunt quædã expurgamenta, sicut faciunt pueri, qui emittunt scabiem & cætera huiusmodi, quæ in adultis rarius contingunt, vel rarissimè, non facta videlicet *Leuit.19*

de more purgatione in infantia? Vnde quousque arbores non sint expurgatæ, fructus earum velut infecti non sunt comedendi. An (vt ad allegoriam veniamus) per arbores intelligitur tota massa generis humani, cùm quilibet homo arbor dicatur, vt alibi dictum est? cuius quidem generis humani massæ decursus attendendus est per millenarios. In primo enim & secundo millenario homines fuerũt inanes, sine lege videlicet & Euangelio: in tertio autem & quarto fuerunt sub lege, in qua nemo iustificatur (vt inquit Paulus.) In quinto verò postquàm venit Messias, genus humanum cœpit emittere fructus, vitæ æternæ videlicet. Qui fructus anni quinti & subsequentium sunt nobis comedendi.

Roman. 3. *Galat. 2*

465 Qua de causa iubetur in Deuteronomio, vt percutiendus non percutiatur vltra quadraginta ictus? Nónne, quia sic ordo cœli exigit? Vnde nec Elias, nec Moses, nec Christus afflixerunt corpus ieiunio vltra quadraginta dies: nec populus in deserto detentus fuit vltra quadraginta annos. Et rationem legis huius reconditissimam conantur assignare secretiores Theologi dicentes, quòd vltima Dei mensura, vel mansio, ex qua immediatè veniunt ad nos flagella, concluditur, quantum ad effectus & punitiones dandas, numero quadragenario. Et ideò huiusmodi numerum in plagis non excedendum iubet lex. Hinc & apud nostros tempus ieiunij quadraginta diebus concluditur. Quamuis propter dominicos dies, quibus non ieiunatur, auctum fuerit tempus hoc quadragesimale vsque ad quadraginta sex dies. Attamen tempus afflictionis non debet excedere quadragenarium numerum, si cœlo concordes esse voluerimus.

Deuter. 25 *Secr. theol.*

466 Cur mensura vel mansio illa in suis effectibus pœnalibus quadragenario numero concluditur? Hoc quidem est sacramentum magnum & vix explicabile, maximè iis qui non habent sacramentorum cœli fundamenta. Mensura námque illa vel mansio decima est in archetypo, & protẽdit effectus suos vsque ad corpus nostrum ex quatuor elementis compositum, per quorum quodlibet aliquis error committitur. Vnde quodlibet illorum puniri debet per totum denarium, cuius mensura de qua diximus, postrema est, & nobis immediata, & executrix punitionis ab ipso denario emissæ. Quo mysterio denis plagis Ægyptus percussa fuit. Dum autem pro vnoquoque elemento datur denaria plaga, multiplicando per quadruplum redditur numerus quadragenarius.

467 Cur Apostolus ait: Quadraginta vna minus accepi? Quærebãt Iudæi Paulum interficere, sed cum nihil dignum morte reperirent in eo, venerunt ad verbera, quæ dari lege iubẽtur iis qui peccarunt, sed morte digni nõ sunt. Et hoc pro delicti quantitate, sicut scriptũ est. Secũdum mẽsuram delicti erit & plagarũ modus, dummodò videlicet numerus quadragenarius non excederetur, vt dictum est. Qui numerus erat diminuẽdus ad placitum pro delicti conditione. Hinc Iudæi seueri & duri in Paulum noluerunt diminuere nisi vnam tantùm percussurã. Quod Deus permisit, non quia tũc mereretur, dũ nomen Iesu coram Gentibus portaret:

2 Corin. 11 *Deuter. 25*

ſed forſitan,quia errauerat,ignorans tamen: quando non bonus æmulator exiſtens paternarum traditionum acceſſit ad principem ſacerdotum Gal.1 petens ab eo epiſtolas in Damaſcum, contra eos,qui Ieſum ſequebantur: Act.9 vt ipſemet ſcribit,& Lucas in Actis Apoſtolicis refert.

468 Si verbera,quæ dabantur in expiationem peccati,numero quadragenario conſummabantur: cur remiſſio fiebat in quinquagenario? Nónne, quia res non ſolùm aliæ & aliæ ſunt,ſed penitus diuerſæ:quamuis vna ſit præuia alterius? Percuſſio enim procedit à menſura flagellante, & non remittente:& deuenit ad numerum quadragenarium habita ratione percutiendi:vt nuper declaratum eſt.Remiſſio autem venit à menſura multò ſuperiori,tertia videlicet, & percuſſio à decima:ſi ſecretiores Theologos Sec.Theo. ſequi voluerimus.Et hæc remiſſio non ad illũ,cui fit:ſed ad ſupremum ordinẽ Archetypi reſpicit, vt fiat videlicet reuolutio illorum ſeptẽ fontium, per quos Deus illic omnia diſponit: ſicut in mundo inferiori per ſeptem Planetas. Qua reuolutione facta deuenitur ad numerum quadraginta nouem.Nam ſeptem ſepties quadraginta nouem reddunt. Poſtquam reuolutionem ſequitur annus quinquageſimus.Et hic eſt annus remiſſionis.

469 Cur Hebræi dicunt,quòd in quadrageſimo nono anno erat שמטה ſemitah,quod remiſſio interpretatur? Nónne quia in hoc tempore Iobilei diuerſa fiebant? Primò enim remittebantur peccata. Et hoc erat in quadrato ſeptenarij, numeri remiſſiui. Et id fiebat quadrageſimo nono Leui.25 anno. Poſtea liberabantur ſerui: & omnia ad priſtinos poſſeſſores reuertebantur.Et hoc fiebat anno quinquageſimo. Qui numerus protrahitur ex primo & vltimo circulari quinario videlicet & denario: quando alter per alterum complicatur. Quinquies enim decem reddunt quinquaginta:& è conuerſo.

470 Cur tempore Iobilei reſtituebãtur,& renouabantur omnia? Nónne(vltra ea,quæ ſupra dicta ſunt)omnia currunt & progrediuntur curriculo quodam circulari? Quod partim ſenſibiliter comprobamus in hoc mundo inferiori, vbi videmus dies ſuccedere per reuolutionem ſeptenariam,de hebdomada in hebdomadã. Sicut planetæ omnes completo ſuo curriculo, aliud eodem ordine incipiunt. Relictis autem aliis de ſole loquamur. Nónne ſol completo curſu per duodecim ſigna iterum eundem curſum repetit,& in qualibet repetitione tota terra renouatur,dans noua germina,nouos flores,nouóſque fructus, adeò vt videantur redire, & reſtitui omnia perdita? Sic completa ſupramundanorum ſyderum reuolutione ſequitur annus ſabbatarius.Sed completa reuolutione quadrata ſequitur plena reſtitutio,& renouatio omnium, quæ perdita & alienata videbantur. Hoc enim diuinus ordo exigit, vt, quæ æternitate gaudere nequeunt,ſaltem renouatione conſequentur.

471 Quod fuit peccatum Sedechiæ Regis Iehuda:quod Ieremias adeò Ierem.34 redarguit? Nónne, quia non obſeruauit præceptum Iobilei, quo iuſſum Leuiti.25 fuit,vt ſerui manumitterentur? Sed quale erat hoc peccatum? Nónne ſæpe diximus, quòd tota lex data eſt, vt per eam Deo aſſimilaremur? Quod

Mat 5 & Christus in Euangelio docet, dum ait. Estote perfecti, sicut & pater
Ioan.13 vester cœlestis perfectus est. Et iterum. Exemplum dedi vobis, vt quemadmodum ego feci, ita & vos faciatis. Quod hauriés Apostolus ex promptuariis diuinis, dixit. Dedit nos, scilicet Deus conformes fieri imagini filij Dei. Vnde quandocunque ei non conformamur: tunc scatet macula &
Rom.8 defectus similitudinis Dei: quam acquirere nobis à principio inditum est. Sicut igitur ipse Deus quieuit die sabbati: Ita & nos quiescere debemus: & sicut omnia iu pristinum in mundo supremo restituit, Sic & nos facere debemus in mundo hoc inferiori. Alioquin tanquam maculæ & dissimilitudinis rei arguimur.

Exod.30 472 Cur tam diligenter iubetur, ne homo vtatur oleo sancto, & diuino chrismate in profanis vsibus? Nónne nuper dictū est, quòd Deus vult, quòd ipsi conformemur & assimilemur? Vnde cùm chrisma sit diuinitas (vt alibi declarauimus) vetat nos perfundi ipsa diuinitate: ne ei penitus assimilemur. Perfundi enim vult ea tantùm, quæ disposita sunt ad diuinitatem capescendam. Alioquin non perficerentur sed offenderentur: sicut offenditur lippiens oculus excellenti lumine: & sicut animus malè dispositus panem vitæ comedens, in iudicium & detrimentum (teste Paulo) co-
1.Cor.11 medit. Hinc Deus iubet vngi sacra, profana verò nequaquam.

Ioan.10 473 Cur encænia fiebant Nouembri mense: quem Hebræi כסלו Chasleu appellant? An (vt nonnulli dicunt) in memoriam Mundi fabricati vel innouati? Sed, cum nusquam legatur mundum fuisse factum in mense Nouembri: nónne alia exquirenda est ratio? An igitur in memoriam renouationis Templi sub Zorobabele duce & Nehemia, Hezra vel Aggæo propheta factæ? Sicut nos celebrare solemus diem dedicationis Ecclesiæ vel
August. templi. Quod fieri debet (vt Augustinus innuit) in memoriam dedicationis, quam facere debemus animarum nostrarum Deo. Pro qua dedicatione, sicut gaudium magnum fit in cœlo coram Angelis Dei (vt summa Ve-
Luce 15 ritas perhibet) ita & in terris fieri debet.

Exod.25 474 Cur Deus voluit oblationes pro tabernaculo faciendo voluntariè & sponte duntaxat factas? An, ne grauaretur populus violenta exactione pecuniæ ad tabernaculum conficiendū necessariæ? An, vt doceamur quòd Deus vult omnes operationes nostras, quas ei offerimus, voluntarias, &
2.Cor.9 non coactas? Iuxta illud Apostoli. Nō ex tristitia, aut necessitate. Hilarem enim datorem diligit Deus. Vnde redargui possunt recentiores Theologi, immo antitheologi liberum arbitrium errore manifestissimo negantes. An mysteriosè id factum est? Nam compositio tabernaculi illius, mundi fabricam repræsentabat: quæ non necessitate, sed libera Dei voluntate, & munificentia condita fuit.

Deut.15 475 Cur primogenitum ouis tonderi prohibebatur? Nónne, quia omne
Exod.13 primogenitum Deo dicatum erat? Hinc ab eo nihil detrahendum erat, in profanos vsus conuertendum. Iuxta sanctionem canonis, quo dicitur. Quod semel Deo dicatum est ad profanos vsus amplius reuerti non de-
2.Tim.2 bet. Quod à Paulo deprompitum fuisse non dubitamus, qui ait. Nemo

militans Deo implicet se negociis sæcularibus. Immò id à Christo docemur, qui dicit. Nemo mittens manum ad aratrum & aspiciens retrò aptus est regno Dei. Et iterum. Reddite, quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei Deo. *Lucæ 9* *Mat. 22*

476 Cur frangens iuramentum, bonum vel malum, pro expiatione capram vel agnam offerre iubebatur? An alterutra illarum offerebatur, quia eiusdem rationis sunt? Sed si caprinum genus collocabitur in sinistra, ouinum verò in dextera, nônne multum differre videntur? An igitur, quia iuramentum vtranque partem amplectitur, dextram, ex qua agna, & sinistram, ex qua capra procedunt: per alteram illarum expiatio fieri debebat, aut per duos turtures, vel per duos pullos columbarum: quorum alter dextræ, alter verò sinistræ correspondet? *Leui. 5* *Mat. 25*

477 Si iuramentum est de malo aliquo, cur obseruari debet: aut cur ipsum violans expiandus est? An obseruandum est iuramentum de malo corpori nostro infligendo, ipsum castigando: sicut Origenes exponit? An expiandus est iurans se malum aliquod facturum: quia temerè iurauit, spondens facere, quod non debebat? Et idem iudicium est de iis, qui vouent aliquod malum, quod nec vouens nec iurans facere debet: sed vterque ob iniustam promissionem factam expiandus est. *Leui. 5* *Origen. homel. 3. super Leuit.*

478 Tenemur ne voto baptismatis in infantia exhibito? Et si non videtur posse vouere, qui voluntate & arbitrio nondum viget: tamen longa consuetudine id obseruatum fuit: vt quilibet tunc vouens teneatur. Sicuti tenebantur patres voto aut pacto in circuncisione facto: quæ dari iussa fuit octauo die. Et hoc, quia pater obligare potest filium illi cultui, quem ipse pater seruat: quousque filius est in eius potestate. Hinc multi sensere, quòd filij Hebræorum, & Gentiliũ non debeant inuitis parentibus baptizari: & quãuis aliqui teneant oppositũ: tamen sic ab Ecclesia obseruatur. *Gen. 17*

479 Quid promittebant illi, qui octauo die circuncidebantur? Nisi aliquid promitterent, sacramentum illud nõ diceretur pactum: sicut in scriptura pluries repetitur. Nam pactum est conuentio inter duos vel plures: vt Iurecõsulti diffiniunt. Habebãt nãque & ipsi patrinos, qui pro ipsis promittebant: sicut etiam apud nos in baptismo fieri solet. Et hoc clarè habetur in quartodecimo capite Geneseos: vbi dicitur, quòd Eschol & Haner fuerunt patroni vel patrini fœderis Abrahæ. Quamuis mendosa æditio habeat, quòd illi pepigerunt fœdus cum Abraham. Et intelligi debet, quòd fuerunt posteà. Nam circuncisio Abrahæ effecta narratur in capite decimoseptimo. Quid autem promitterent, à nemine adhuc exploratum habetur. Sed (vt colligi potest ex loco, vbi pactum hoc ordinatum fuit) promittebant fidelitatem & cultum Deo. Nam ibi dicitur. Et statuam pactum meum inter me & te, & inter semen tuum fœdere sempiterno: vt sim Deus tuus, & seminis tui post te. *l. 1. ff. de pactis.* *Gen. 17*

480 Quo instrumento hebræi circundebantur? Nónne cultro ferreo: vt etiam est in frequẽti vsu apud eos, qui circunciduntur? Sed nónne dicitur in libro Exodi, quòd Zipora vxor Mosi accepit acutissimam petram, *Exod. 4*

Exod.4 & circuncidit filium? Non quippe habetur in veritate literæ, quòd fuerit acuta, vel non, sed ibi dicitur, quòd accepit צר Zor. Quod vocabulum, & si petram significare potest, tamen hic significat nouaculam: vt expressè exponit Targum chaldaicum ponens pro Zor tenara: quod apud Chaldæos nouaculam significat.

3. Reg.6 481 Cur Deus iussit ferro circuncidi, qui nullum ferramenti genus admisit in templi fabrica? Legitur enim in tertio Regum volumine, quòd malleus & securis & omne genus ferramenti non sunt audita in domo Dei cum fabricaretur. Nónne id fuit, quia in templo, vbi petebantur remissiones & gratiæ multiplices, non debebat sentiri aliqua durities & seueritas per ferrum denotata? Secus autem fieri debuit in circuncisione, quæ fiebat in vindictam carnis & sanguinis: quæ fuerunt occasio peccati.

Genes.3 Hinc scriptum est quòd Adam peccauit suasu mulieris: quæ partem animalem, carnem videlicet & sanguinem significat. Nam (vt Theologi di-

Theolo. in 4. dis. quarti. cunt) circuncisio fiebat in expiationem peccati originalis: sicut apud nos baptismus. Quòd expressè Gregorius asserit.

Psal 147 482 Cur Propheta canit. Qui annunciat verba sua Iahacob, & statuta & iudicia sua Israel? Nónne, quia Deus secreta sua soli Israeli manifestauit? Vnde sequitur. Non fecit taliter omni nationi, & iudicia sua non manifestauit eis. Sed cur verba Iahacob, & statuta sua Israel? Nónne, quia (vt Zo-

Zohar. har inquit) tres sunt gradus? Primò enim est verbum, quod datur Iahacob. Secundò est statutum, Tertiò est iudicium. Quæ duo manifestantur Israeli, existenti videlicet in gradu perfectiori. Nam, vt Iahacob erat, non erat capax nisi verbi.

483 Quid est verbum, quid statutum, & quid iudicium? Nónne verbum est illud, quod scriptum vel prolatum omnibus quantumcunque vulgaribus tradebatur? Sicut nunc verbum Dei passim omnibus à Concionatoribus prædicatur. Statutum verò est præceptum, cuius ratio non reddebatur nisi paucissimis Sapientibus. Cuiusmodi sunt multa sacrificia & oblationes statutæ: quarum ratio à vulgaribus minimè percipitur. Vt præceptum azimorum, munera ex simila oleo linita vel subacta, spiræ, turtures, hirci, arietes, & cætera. Iudicium autem est, quod opere complebatur, puniendo vel remunerando operantes. Quorum iudiciorum ratio est

Rom.11 adeò occulta: vt exclamet Apostolus. Quàm incompræhensibilia sunt iudicia eius.

Hierocles in car. Pytha. 484 Quid erat potissimum in oblationibus? An forsitan quanto muni-

Philostra. ficentiores erant, tantò Deo gratiores existebant? Sed nónne Hierocles ait. Cur multitudine donorum quæris placare Deum? An putas te ditiorem esse Deo? Et in eandem sententiam venit Apollonius Tyanæus: qui (Philostrato referente redarguebat quendam, qui multitudine donorum sperabat cōparare sibi diuinū fauorem. Quod etiam ex Euangelio discere

Mar.12 Luca 21 Actu.6 possumus: vbi magis cōmendatur oblatio duorum minutorū facta à vidua, quàm opulentissima illa dona diuitum magnorū: vt Marcus & Lucas narrant. Sicut etiam Deus non delectatur multis verbis (dicente Christo.

Cùm oraueritis nolite multum loqui; sed cordiali munere & oratione cordis contriti. Iuxta illud. Cor contritum & humiliatum Deus non despicies. *Psal.50*

485 Hæc contritio requiritúr ne longa, an intensa? Nónne, sicut Deus non exquirit magnitudinem molis, sic nec longitudinem tẽporis in operationibus nostris: sed intensionem virtutis? Vnde maius meritum acquiritur in vno actu intenso parui momenti, quàm in mille remissis. Cuius rei exemplum in naturalibus habere possumus. Nam parum magnetis scindit vitrum: Samir lapidem: sanguis hirci adamantem: Echinus sistit nauem: parum veneni occidit animal: & paruum antidotum sanat ipsum. Sic etiam breuis actus contritionis sanat & restituit animam ad vitam: vt Ezechias perhibet, dicens. Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ. Domine si sic viuitur & in talibus vita spiritus mei. Item exemplum in Rhabarbaro, aloe, agatico & huiusmodi medicinalibus: quæ quamuis paruæ sint quantitatis: magna tamen mouent, & sanant corpus. *Isa.38*

486 Vnde tanta virtus in prædictis? An ex qualitatibus: vt Peripatetici docent? Sed si apponeretur ignis summè actiuus, vigens intensissima caliditate, non tamen tantùm operaretur, quantum operantur huiusmodi. Non igitur à qualitate, nec à quantitate sunt huiusmodi operationes: sed à virtute insita, vel ab astrorum influxu, vel (vt nonnulli Sapienter opinantur) ab intelligentiis ipsis rebus præsidentibus: quæ non qualitate vel quantitate operantur, sed virtute. Vnde & ipsæ intelligentiæ virtutes dicuntur. Sic enim eas Saluator noster nominat, dum ait. Et virtutes cœlorum mouebuntur. *Peripa.* *Mat.24*

487 Iustificabatúrne quispiam per legem? Nónne Dauid canit. Lex Domini immaculata conuertens animas? Et pluries in lege scriptum est. Et propitiabitur super eum sacerdos. Sed nónne Apostolus apertè huic sententiæ aduersatur? An igitur iustificatio fiebat in lege, sed non per legem? Nam legis proprium est dare præcepta faciendi & non faciendi: addere quoque pœnam transgressori. Si autem propitiatio aliqua fiebat, id erat ex Euangelio semper legem concomitante. Et hoc fiebat in virtute Agni, Christi videlicet, ab origine mundi (vt Iohannes inquit) pro omnium expiatione occisi. Non autem in virtute sacerdotis legalis: quia & ipse expiatione indigebat: vt Apostolus perhibet. *Psal.18* *Rom.3* *Gal.2* *Apoca.13* *Heb.7*

488 Cùm Christus dicat. Vos mundi estis propter sermonem, quẽ ego locutus sum vobis: & lex sit verbum, & sermo Dei, nónne poterat quis expiari per legẽ? Sed quomodò poterat expiari homo spiritualis per legem: cùm ipsa lex sit animalis, animalémque hominem expians? Quomodò etiam poterat lex seruitutis efferre in libertatem spiritus? Quamuis igitur sermo Euangelicus, qui est aqua, lauet & purget, non tamen sermo legalis, qui est igneus. Iuxta illud. Et in dextera eius ignea lex. Vnde non à Sapientia, quæ est aqua, venit lex: sed à bina, aut intelligentia, quæ ignea est: vt in antiqua Theologia habetur. *Ioan.15* *Deut.33*

Ibidem 489 Quomodò lex est in sinistra: cum dicat Moses. Et in dextera eius ignea lex? Nónne lex à sinistra venit, cum ignea sit? Nam ignis est à latere sinistro & Aquilonari. Et quòd lex fuerit ignea, comprobatur, quia cùm

Exo.19 daretur, ardebat mons. Ignea quippè est sinistra, sed facta dextra, quando copulata est cum Euangelio, à dextra pietatis proueniente. Mutata enim fuit ignea lex in aqueum Euangelium: sicut sanguinea & dura circuncisio

Mat.5 in aqueum & pium baptismum. Vnde non est soluta lex neque pactum, sed completa, & in melius hæc duo commutata sunt. Sicut Christus expressè de lege perhibet.

Exod.33 490 Quem ornatum iussit Deus populum post adorationem vituli

Ibid.32 deponere: vt in Exodo legimus? An ornamenta illa, quæ (vt paulò superius dicitur) petiit Aharon à populo, dicens. Tollite inaures aureas de auribus vxorum, filiorum & filiarum vestrarum: & adducite ad me: quas adductas conflauit in vitulum? Sed cum subinferatur, de Horeb, nónne excluduntur illa ornamenta: quæ non ex Horeb, sed ex Ægypto abstulerant? An igitur de ornatu quodam spirituali est sermo: quo Deus ornauit populum, vt esset dispositus ad legem illam diuinam suscipiendam: vt etiam supra disseruimus? Quem quidem ornatum abstulit Deus ab eis tanquàm ab indignis: postquam vitulum illum immundum & scelestum adorauerant.

491 Cur voluit Deus populum ornari antequam ei legem præberet? Nónne (vt nuper dictum est) quò dispositus & dignus fieret populus ad legem illam sapientia diuina plenam suscipiendam? Nec enim Deus admittit in consortium suum nudos & contemptibiles, sed vestitos & or-

Mat 22 natos. Sicut saluator innuit de illo, qui ad nuptias absque nuptiali veste

Ezech.16 intrauerat. In Ezechiele quoque conqueritur Deus de anima, quæ deposuerat aut perdiderat ornatum multiplicem, quem ei tribuerat. Vnde comminatur animæ sic denudatæ abiicere eam: quia non vult Deus habere commercium cum patientibus frigus peccati, & cum sordentibus in sordibus eius.

Exod.28 492 Quibus vestimentis & ornamentis vult Deus animam decorari, vt sit digna suo conspectu? An forsitan vestimentis sacerdotalibus: quæ in Exodo enumerantur multiplicia: Sed quid hæc ad ornatum animæ, maximè cum pauci admodũ huiusmodi vestimentis vtantur? An igitur (vt clarè loquamur) trifaria sunt hæc vestimenta? Nã prima sunt, quibus obteguntur peccata. Iuxta illud Prophetæ. Beati quorũ tecta sunt peccata. Et hæc

Psal.31 cõfecta sunt ex pelle Agni, qui tulit peccata mũdi. Qua veste primò Adam vestitus fuit: vt alibi diximus. Vnde & ipsummet Agnum induimus. Iuxta

Rom.13 illud Apostoli. Induimini Dominum nostrum Iesum Christum. Et alibi.

Gal 3 Christum induistis. Alia sunt vestimenta virtutum, quę tegunt & ornant.

Ezec.16 Et hæc multa commemorantur à Deo. Vt in Ezechiele legimus. Et de cha-

Pro 10 ritate præcipuè Sapiens ait. Vniuersa delicta operit charitas. Et de vesti-

Isa.52 mentis ornantibus inquit Isaias. Induere vestimentis gloriæ tuæ Ierusalem. Nam Ierusalem in sensu morali animam significat. Et hæc vestimenta

requiruntur pro intrantibus ad nuptias. Postremò sunt vestimenta militaria: de quibus Apostolus. Induamur arma lucis. Et alibi diffusius. Induite armaturam Dei, sumentes scutum fidei, galeam salutis, loricam iustitiæ & gladium spiritus. *Mat. 22* *Rom. 13* *Ephe. 6*

493 Cur adeò terrifica verba legis fuerunt Israelitis, vt non possent audire Deum ipsa promentem? An, quia naturale est, vt non assueti audire diuinas voces perterreantur dum de nouo audiunt: vt omnes Sapientes conueniunt? An, quia verba ista procedentia à latere sinistro igneo & terrifico, qui פחד pachad dicitur, terror videlicet, suapte natura perterrebãt? An, quia excedens sensibile corrumpit sensum (vt Aristoteles perhibet) aut saltem obrigescere & perterrere facit? An, quia non assuetus luci intensæ offenditur? Sicut è somno nuper experrecto contingit, dum valdè lucida aspicit: qui non potest intueri radios solares. Vt etiam Plotinus meminit. *Exod. 20* *3. de anima.* *Plo. 9 de pulchro.*

494 Vnde tanta est verborum Dei efficacia? An, quia id proprium est verborum ab anima viua procedentium? Iuxta illud Hieronymi. Habet viua vox nescio quid latentis energiæ. An id est, quia Deo consecrata sunt omnia verba sacræ scripturæ? Quæ ideo sacra dicitur. Si enim verba malis spiritibus consecrata eos mirabiliter mouent: nónne multo magis mouere debent verba ipsi Deo consecrata? An, quia verba illa sunt nobis vehicula diuinitatis & vitæ? Vnde aliquid vitæ supremæ ad nos deferunt. Hinc Apostolus ait. Viuus est sermo Dei & efficax & penetrabilior omni gladio ancipiti. Sed cum verba sint tantummodò signa: quomodò signa operantur? Nónne & apud sapientes triuiale est, quòd aliqua signa sunt efficacia: vt de sacramentis asseritur? Vnde est illud probatum adagium, quòd in verbis, herbis & lapidibus consistit omnis virtus. *Hiero. ad Paulinam.* *Hebr. 4*

495 An quid potissimè data fuit lex? An ad ligandum, vt etymologia vocabuli indicat? Sed cùm huiusmodi etymologia apud Hebræos non habeatur (apud quos lex dicitur תורה Torah vel תורת Torat, quod doctrinam vel instructionẽ significat: vt etiam supra diximus) alia exquirenda est ratio. An igitur ad expiandũ hominem animalem: vt alibi diximus? An ad conuertẽdas & dirigendas in Deum animas? Sicut Propheta canit. Lex Domini immaculata, conuertens animas: testimonium Domini fidele sapientiam præstans paruulis. Et quam conuersionem inducit: & quam sapientiam præstat? Nónne conuertit animas in Deum? Vnde verus circulus completur. Sapientiam autem præstat, quæ vera est cognitio rerum diuinarum. Ex lege enim docetur homo, vt redeat ad Deum, qui fecit illum. Sed nónne Apostolus ait. Nemo iustificatur per legem? Hoc vtique verum est post peccata commissa: quia remissio & iustificatio non fit per legem, sed per Euangelium: vt alibi disseruimus. *Psal. 18* *Rom 3*

496 Quomodò lex potest perficere circulum, si iustificare nequit? Nónne perficit assimilando: si non complet iustificando? Nam (vt alibi disseruimus) tota Dei intẽtio in lege est, vt per ipsam ipsi Deo penitus similes efficiamur? Sicut in aliquibus præceptis patet. Quãuis in aliis idem fiat, sed

Exod 20 occultius. Vbi enim de sanctificando sabbato agitur, expressè dicitur. Re-
Ib.d.12 quiescite in die septimo: sicut Dominus Deus vester eo die requieuit. Et in
mense primo iussum fuit comedi azima secluso penitus fermento, quod
est panis corruptus: in memoriam mundi fabricæ eo tempore factæ: &
productionis rerum absque aliqua corruptione præuia: vt alibi quoque
1. de gene. & diximus. Nam absolutus fuit primus Opifex à lege naturæ, qua dicitur.
corrup. Corruptio vnius est generatio alterius. Et hoc idem faciunt reliqua legis
præcepta: vt sapientes norunt.

497 Potéstne per legem & in lege quis dici & effici sanctus? An fortè
non? Ideò (vt nonnulli sentiunt) Patres antiqui non dicuntur sancti, sed
Leui.19 Patriarchæ aut prophetæ. Sed nónne ipsis patribus dixit Deus. Sancti
estote, quoniam ego sanctus sum? Hinc videndum est, quid importat hoc
verbum sanctus vel קדוש chados. Id (ni fallor) significat delicatum vel
initiatum Deo, & in ipsum Deum directum tanquàm in finē vltimum. Sed
quomodò Deus est dicatus aut initiatus & cui? Nónne ipse est directus &
dedicatus sibiipsi & in seipsum? Et ideò ipse dicitur principium & finis.
Pla. in Eu. Et id est esse verè sanctum: vt Plato in Euthyphrone concludit. Quando
videlicet reddimus Deo, quod ab ipso immediatè accepimus: animam videlicet & imaginem. Quod per legem (vt norunt sapientes) facere docemur. Deus autem reducit in se ipsum, non quod accepit, sed quod ab æterno à se ipso habuit.

Mat.19 498 Si lex docet nos in Deum conscendere, quid amplius ex Euange-
Luce10 lio habemus? Nónne Euangelium ad legem nos mittit? Iuxta illud Christi. Si vis ad vitam ingredi serua mandata. Et iterum. In lege, quid scriptum est? Quomodò legis? Sed si Euangelium defert legi, ad quid ipsum Euangelium? Nónne (vt alias diximus) per Euangeliū fit remissio illorum peccatorum, quæ per legem expiari non poterant, nisi per mortem eorum, qui ipsa committebant? Nónne per Euangelium quoque promittitur denarius diurnus, vita æterna, atque regnum cœlorum: quæ nequaquam per legem dabantur? Sed nónne dixit Christus. Si vis ad vitam ingredi serua mandata? Ergo obseruatio mandatorum legis vitam præstabat? Præstabat vtique fauente Euangelio. Sed sine Euangelio non pollicebatur lex nisi regnum terrenum & fauorem temporalem. Quamuis hæc figurarent æterna: sicut in lege figurabatur Euangelium.

Psal.118 499 Quæ mirabilia continentur in lege, reuelatis oculis (vt Dauid canit) consyderanda? Nónne in lege sunt mirabilia Euangelij, quo lex (vt plærisque in locis diximus) grauida erat? Nónne in lege docetur mundi fabrica & modus: vnde rerum species, ordo, formæ, materia & operatio: quísve sit omnium finis? Nónne per legem instruimur, qua via, & quo itinere in Deum pergere possimus? Nónne ibidem instruimur de euentibus rerum præteritis & futuris: & quòd Dei prouidentia omnia eueniunt? Nónne ibi edocemur de concentu & mirabili rerum harmonia inter se,
Augu. 83 & cùm Deo? Nónne & illic ostenduntur absque aliqua cōtrouersia ideæ:
q.46 in quibus est tanta vis (vt Augustinus rectè sentit) quòd nisi eis intellectis

nemo

nemo sapiens esse posit? Nónne.& ibi significantur nobis intelligentiæ reconditissimæ,& commercium earum nobiscum, imò consortium Dei, & quomodo possimus illum trahere ad nos, vt ipso impleamur, & ipse familiarius agat nobiscum? Et(quod maius est)in lege docemur, quomodo in ipsum Deum transformari & Dij effici possimus. Sed hæc tam occulto mysterio referantur, vt indigni videntes non videant, & audientes non intelligant. Hinc Dauid rogabat, dicés: Reuela oculos meos & considerabo mirabilia de lege tua. *Psalmo 118.*

500 Cur Deus voluit legem scribi literis Hebraicis, Euangelium verò variis idiomatibus? An, vt innueretur quòd lex dabatur soli populo Hebraico, Euangelium verò omnibus Gentibus? An lex figuratiua & mysteriosa data fuit characteribus illis cœlestia (vt Hebræi dicũt) figurantibus: Euangelium autem iam vmbris & figuris absolutum, datum fuit in quocunque idiomate absolutè? Iuxta illud Apostoli: Præterit enim figura huius mundi. Vnde sicut (teste eodem Apostolo) necesse erat ipsa cœlestia melioribus hostiis expiari, quàm exemplaria cœlestium, ita necesse erat melioribus characteribus exprimi sacra ipsa Euangelica, quàm sacramenta & figuras, characteribus videlicet spiritus & non signorum visibilium. Et hoc innuit Paulus, dum ait: Si ministratio mortis literis deformata in lapidibus, fuit in gloria, ita vt non possent intendere filij Israel in faciem Mosi propter gloriam vultus eius, quantò magis administratio spiritus erit in gloria? Litera enim occidit, spiritus autem viuificat. Nec tamẽ contemnenda sunt mysteria contenta sub characteribus, ex quibus ad spiritualia deducimur. *1. Cor. 7* *Hebræ. 9* *2. Cor. 3.*

SECTIO PRIMA DE PRÆCEDENTIBVS ORACVLA.

Primum. CVR monumenta Prophetarum dicũtur visiones? An, quia Prophetæ videbant ex quibusdam imaginibus, vt nonnulli asserunt? Sed nónne fallaces poterant esse huiusmodi imagines, nisi aliunde habita fuisset certitudo veritatis? An igitur quia videbant visione (vt aiunt) intuitiua, in speculis videlicet illis æternis, rerum veritates referentibus? Quæ quidem specula videri solent ab iis qui rapiuntur vsque ad tertium cœlum, vbi sunt vbera illa excelsa, quæ præbent lac sapientiæ: à quibus vberibus lactuerunt omnes Prophetæ, & lactant quotquot in hortum voluptatis intrant. Hinc
Cantic.7. scriptum est: Veni in hortum meum, & dabo tibi vbera mea.

2 Rationes naturales, suntne magis aut minus certę quàm visiones Prophetarum? An forsitan rationes, dicent aliqui? Quod vtique concedi posset, si cognoscerẽtur principia, ex quibus fiunt demonstrationes. Sed cùm principia ex visis & sensatis comprobentur, nónne visio certior est, maximè Prophetarum, qui intuebantur obiectum minimè fallax? In supremo itaque certitudinis gradu est visio Prophetarum, in infimo verò deductio ratiocinatiua ex sensatis. Medius autem gradus est correspondentia lucis
Euseb.14.de prep. euang. reuelatæ ad intellectum bene initiatum. Hinc ritè Eusebius Vates Philosophis præfert, dicens: Quando Philosophos inter se, aut cum aliis comparo, non facilè negauerim ipsos claros fuisse viros: quando verò ipsos Hebræorum Theologis, qui videlicet à Vatibus habuerunt comparo, & doctrinam doctrinæ confero, caduca & friuola omnia quæ Philosophi excogitarunt mihi videntur. Nec mirum, illa enim diuinitus ædita sunt, hæc humanitus.

3 Vnde potissimè habetur comprobatio veritatis? An ex sensibus corporeis, vt Peripateticis placet? Sed nónne sensus interiores corporeis prę-
Peripatetici. 1.Corin.2 feruntur, & melius discernũt? Vnde Apostolus: Spiritualis omnia iudicat. Sed hinc error, quia non cognoscũtur sensus spirituales, maximè visiuus,
Plotin 8.de mundo Mercur. in Pimandro. 2.Corint 3 Plot.de vno. de quo plotinus. Quem oculum habẽt quidem omnes, vtuntur verò perpauci, illi videlicet, qui habent intellectum adeptum (vt peripatetici dicunt) aut qui adepti sunt mentem (vt Trismegisto placet) aut qui trãsformantur in eandem imaginem, Dei videlicet, & cum ipso vniuntur, vt paulus & plotinus consentiunt.

4 Quotuplex est prophetiæ gradus? Multiplex quidem. Nam primus
Leuit.19 Iob 33. Genes.2. gradus est somnium. Non quidem illud quod lege damnatur, sed illud de quo Iob: In somnio Deus aperit aures virorum, erudiens eos disciplina. Quod somnium à Mose & Iob תרדמה tardemah vocatur. Pro quo tra-

ductio communis habet, soporem. Tardemah enim est medium inter somnum & vigiliam. Secundus gradus est visio imaginaria, vt in Numeris dicitur, qui aliter vocatur filia vocis, i. reuerberatio laudum, quas creaturæ Deo reddunt. Tertius, spiritus propheticus suggerens. Quartus, visio per speculum in ænigmate, de quo Paulus ad Corinth. scribens, & Moses in libro Numer. meminerũt. Quintus prophetiæ gradus est visio per speculum clarum reuerberans, de quo suprà tactum est, & de quo Sapiens: Candor lucis æternæ, speculum sine macula. Sextus gradus est vox dearticulata. Septimus, visio faciei ad faciem. Numer. 12 1. Corin. 13 Numer. 12 Sapient. 7

5 Quid est somnium, vel visio nocturna? Nónne & ipsa oraculum dicitur & prophetia: sic enim admonitus fuit Ioseph ab Angelo, vt iret in Ægyptum, & inde rediret. Iahacóbque scalam vidit, & alius Ioseph somniũ quod fratribus narrauit: & hoc modo Deus agit, cum nondum bene initiatis. Somnium autem bonum comprobamus, quando sequitur effectus quem expectauit Iahacob in comprobationem veri somnij sui, vt in Genesi dicitur, quemadmodũ etiam in Deuteronomio à Deo docemur. Somnium autem fallax imprimitur ab hoste antiquo, vt decipiat. Alia verò somnia quæ veniunt, aut ex forti imaginatione, aut ex mera illusione, aut ex crapula, aut ex vi phantastica ludente spernenda sunt, sicut Cato optimè docet. Matth 2. Genes. 28. 37 Ibidem Deuter. 13 Cato

6 Quæ est visio imaginaria, & cur dicitur filia vocis? Nónne est visio per imagines: Qualis fuit illa Zachariæ, & Iohannis & huiusmodi, qui viderunt animalia, ædes templi, aut ciuitatis, & his similia: sub quibus imaginibus latent sacramenta inde discutienda. Quod oraculum echo aut filia vocis dicitur, quia sicut echo est reuerberatio vocis ab homine prolatæ, sic imagines istæ sunt quædam reuerberationes ex creaturis à Deo productis, veluti verbum ab homine prolatum, iuxta illud: Ipse dixit, & facta sunt. Psalmo 148

7 Quæ est visio in spiritu? Illa quippe est, quando sopitis sensibus exterioribus homo vacat soli Deo, à quo spiritus eius illuminatur & edocetur. Quod fit quando (vt Paulus docet) gladius, aut diuini verbi virtus separauerit animam animalẽ à spiritu, adeò vt nihil concupiscat nisi Deum, iram abstulerit, aut deteriori reliquerit, solidatúsq; perfecta charitate nihil timeat, & cæteras purgationes fecerit, quas Plotinus docet. Tũc enim coniũctum habet homo spiritum cum diuino à quo docetur: iuxta illud, Qui adhæret Deo vnus spiritus efficitur cum eo: & tunc dicitur repletus Spiritu sancto, & loqui in spiritu. Hebræ. 4. Plotinus 1. Cor. 6.

8 Quid est oraculum per speculũ in ænigmate? Nónne & hoc est quasi visio imaginaria, de qua suprà? Vnde aliqui non distinguunt hunc gradum prophetiæ ab illo: si verò distinguatur, id est, quando alicui datur lumen tale, vt sciat (secundum Apostolum) intelligere inuisibilia Dei per eas, quæ factæ sunt, creaturas. Cùm quælibet creatura gerat imaginem aliquam vel saltem vestigium Opificis, non tantùm in essendo, aut actibus primis (vt aiunt) sed etiam in operando: Cuiusmodi fuit illud Eliæ, Romano. 1. 3. Reg. 19.

quando cognouit Dominum non in spiritu coterente petras, nec in commotione, nec in igne, sed in sibilo auræ tenuis, aut quando in septimo aspectu vidit puer eius nubeculam ascendentem è mari. Vnde Achab pluuiam denunciauit.

Ibidem 18

9 Quid est speculum clarum? Nónne est visio (vt aiunt) intuitiua, in speculo quidem non creato, sed in speculo Opificis, in quo resplendent omnia? Cuius intuitum Augustinus vocat visionem matutinam, Hebræi verò Bespecalariot, id est in speculis. Aut quando datur alicui gratia deueniendi vsque ad visionem supramundarii Solis, quem secretiores Theologi vocant speculum lucens, Lunam autem supremam speculum non lucens. Et ad hunc gradum deuenit Moses, quando dedit legem in lumine illo speculi lucentis, vt ipsi Sapientes docent. Qui locus ab Isaia vocatur Sion. Vbi ait: De Sion exibit lex: nam quò ad locum materialem in Sina data fuit.

Augu. super Genes. — Secr. theo. — Isaia 2. — Exodi 19

10 Quid est oraculum vocis plenæ? Nónne id est quando Deus loquitur alicui voce dearticulata? & tunc semper vox geminatur. Et sic locutus est Abrahæ, dicens: Abraham, Abraham. Sic quoque Mosi, Samueli & Paulo. Geminatur autem vox cum mysterio, vt indicetur gradus in quo vocatus erat, & gradus ad quem assumitur, vt suprà dictum est. Et hic gradus oraculorum à Sapientibus censetur suprà prophetiam. Hinc de Iohanne qui dixit se esse vocem, Christus perhibuit quòd erat plusquàm Propheta.

Genes. 22. — Exodi 3 — 1. Reg 3. — Actor 9 — Ioannis 1. — Matth. 11

11 Quid est visio faciei ad faciem? Nónne illa est, de qua Apostolus: Tunc videbimus eum facie ad faciem, sicuti est? Qua visione etiam petebat videre Dauid, dicens: Ostende faciem tuam, & salui erimus, Ad quem gradum deuenit Moses, vt aperto sermone in libro Numerorum Deus perhibet, dicēs: Ore enim ad os loquor ei. Nec mirum, cùm angelum haberet sibi à Deo assignatum, qui (vt secretiores Theologi docent) dicitur מטטרון שר הפנים Mitatron sar hapanim, id est princeps facierum. Illius enim cura est introducendi ad faciem Dei eos quos ipse Deus iubet.

1 Cor 13. — Psalmo 79 — Numer. 12

12 Quo oleo vngebantur Prophetæ? An fortè oliuarum? sed quid illud conferebat Prophetis, Regibus, & nunc Christianis? An igitur oleum illud erat, de quo canit Ecclesia: Infunde vnctionem tuam clemens Sanctæ spiritus? Iuxta illud Isaiæ: Spiritus Domini super me, eò quòd vnxerit me. Qua vnctione perfusi (vt Iohannes inquit) norunt omnia, & diuini efficiuntur. Hoc itaque oleo vngebantur Reges, Sacerdotes & Prophetæ, quia diuini esse debebant, & debent, cùm hi fungantur officio Dei. Reges videlicet in causis iudicandis, Sacerdotes in sacris administrandis, & Prophetæ in futuris prædicendis, quod solius Dei est. Et quia hoc oleo vnctus fuit Iesus super omnes, ideò dictus est משיח Messiach, id est vnctus, iuxta illud: Vnxit te Deus Deus tuus oleo lætitiæ præ participibus tuis. Et hoc oleo debent vngi quotquot volunt esse veri Christiani, id est, vncti.

Isaia 61 — 1. Ioannis 2. — Psalmo 44.

13 Inuadebàtne statim spiritus aliquis eos qui vngebantur? Nónne id

euenit filio Chis qui vnctus statim prophetare cœpit? Vnde edixit populus: Num & Saul inter Prophetas? Hinc Dauid vnctus psalterio expellebat spiritum malum à Saule, Philistæum congressus occidit eum, & ex pastore Psalmographus effectus est. Idémque contigit Apostolis, qui vncti variis linguis locuti sunt, perpetrarunt miracula, ægros sanarunt, panderunt occulta, futuráque prædixerunt. Sed nónne in nomine Iesu id faciebant, vt in Marco edocemur? idem quippe est virtus diuini nominis, quod vnctio Spiritus sancti, iuxta illud: Oleum effusum nomen tuum. *1. Reg. 10.* *Ibid. 17. 18* *Actor 2* *Marci vlt.* *Cantic. 1*

14 Viuúntne an moriuntur Prophetæ, quando vident sacramenta illa? Nónne Deus se & sacramenta sua demonstrans, ait: Non videbit me homo, & viuet? Cui adstipulatur illud Saluatoris: Nisi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipsum solum manet, nullum videlicet fructum producens, vt suprà dictum est. Sed cur necesse est, quòd propheta moriatur, in homine animali videlicet? nónne adeò contraria sunt caro & spiritus, vt ad vitam vnius sequatur mors alterius? iuxta illud Apostoli: Si spiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis. Mortificaueritis videlicet (vt suprà diximus) morte illa, de qua propheta: preciosa in conspectu Domini mors sanctorum eius. *Exodi 33* *Ioannis 12.* *Roman. 8* *Psalmo 115*

15 Cur ista mors sanctorum dicitur preciosa in conspectu Domini? An, quia grata Deo? sicut ex doctrina Christi & Pauli ipsam commendatitiam discere possumus? An, quia tunc homo est semibeatus, quando ad mentē venit, vnito intellectu eius cum diuino, adeò vt videns & visum vnum fiant? si Plotinus rectè sentit, vbi de vno & fœlicitate agit. Sed cùm mors illa idem cēseatur, quod raptus, & raptus sit terminus motus violēti, quomodo in violento potest esse fœlicitas? Non est hoc violētum contra naturam, quemadmodum si lapis ascēderet, sed vltra naturam, vt si ignis impulsus ascenderet, nondum à titione solutus. Vadit enim ad locum proprium, sed ante tempus, sic mens rapta in Deum, vadit ad locum suum, sed ante tempus, quia quādiu sumus in hoc corpore (vt ait Apostolus) a Domino peregrinamur. *Plot. in libro de vno, c. pe- vitimo.* *2 Cor. 5.*

16 Quali honore habendi sunt prophetæ, & quomodo ipsi sese habere debent? Magno quippe. Nam hi sunt tanquam Dij latētes in corpore humano, de quibus propheta canit: Dij fortes terræ vehemēter eleuati sunt. Et plus minúsue honorandi sunt pro gradu spiritus & prophetiæ quo repleti sunt. Ipsi autem Dei participes effecti cauere debent ab omni maculante sorde & errore, ne huiusmodi qui participes facti sunt Spiritus sancti, & gustauerunt donum cœleste, si prolapsi fuerint, sentiant (secundum Apostolum) impossibilitatem releuationis. Abscondeséque debēt (vt docet propheta) in corde eloquia Dei, ne peccent propalando, nisi vbi & quando opus fuerit. *Psalmo 46* *Hebræ. 6* *Psalmo 118.*

17 Quare prophetæ studuerunt loqui ænigmaticè, occultantes quæ dixerunt? An, ne indignis publicarentur arcana? An, quia diuina ea sunt quæ verbis humanis explicari nequeunt, nec vocabula habemus, quibus ipsa explicare possimus? Quo sensu reor dixisse Paulum, quò arcana Dei non *2. Cor. 12.*

licet homini loqui. An, vt per ænigmata loquentes demonstrarent harmonicum concentum, qui est inter visibilia per quæ loquuntur, & diuina de quibus loqui intendebant? Vnde non pro libito, sed cum magna peritia concordiæ rerum inferiorum cum sublimibus oracula interpretanda sunt.

18 Cur Prophetæ Spiritu sancto pleni loquuntur aliquãdo ea quę non eueniunt? An, quia Dominus mutat sententiam, mutatis iis qui puniendi erant? iuxta illud Ambrosij: Nouit Dominus mutare sententiam, si tu noueris emendare delictum: sicut de Niniuitis in Iona, & de Achab in tertio Regum volumine legimus. An, quia tanta est vis orationis, vt possit immutare Dei sententiam? sicuti Ezechias orando meruit dilationem vitæ quindecim annis. Pari modo Moses orans placauit Dominum, ne expleret malum quod facere decreuerat contra adorantes vitulum. An, quia non semper Spiritus sanctus permansit in Prophetis, sed in solo Iesu: Vnde aliquando illi loquuntur, & non per spiritum Domini, sicut scriptum est, Egressus est spiritus dicens, Ero spiritus mendax in ore omnium Prophetarum.

Ambro. *Ionæ 3.* *3. Reg. 21.* *Isaiæ 38.* *4. Reg. 20.* *Exodi 32* *3. Reg. 21.*

19 Quomodo possumus cognoscere Prophetam vera locutum fuisse? An (vt aliqui dicunt) quando miraculum sequitur? Quod obseruauit Moses contra Corah, Datan, & Abiram, dicens: Si consueta hominum morte interierint, non me misit Dominus: sin autem nouam rem fecerit, & quæ sequuntur. An per effectum dictis correspõdentem? sicut in Deuteronomio docemur à Deo, dicẽte: Si nõ euenerint quæ prædixit Propheta, non locutus est per eũ Dominus, sed tumore animi sui locutus est ea quæ non mandaui: si verò vice versa effectus correspõdebit, Dominus locutus est. Qui autem præsument prophetare non excitati à spiritu Dei, sentient ipsius vltionem, vt ibidem dicitur.

Numer. 16 *Deuter. 18*

20 Sciebántne Prophetæ, an ignorabãt ea quæ prædicebant? An ignorabant ij qui videbant speculum illud veritatis, in quo omnia summa veritate & constantia relucent? Sed nónne dicit Iohãnes de Caipha: Nesciebat quid diceret: sed cùm esset Pontifex anni illius, prophetauit? An igitur qui Dei spiritu, aut per visionem claram loquebantur, sciebant quæ dicebant? Vnde constanter inquit Isaias: Legite in libro Domini, in quo videlicet hæc quæ prædico ego legi, & hæc omnia inuenieris. Si verò non per visionem, sed solo spiritu impulsi aliquãdo locuti sunt, & loquuntur, possunt ea vera prædicere, quæ ipsi non intelligunt, sicut de Caipha & de Bilaham dictum est.

Ioannis 11. *Isaiæ 34*

21 Qua via debent procedere veri Vates? Non quidem humana cogitatione, sed expurgata mente, & mundo corde expectare debent, quæ Deus suggerit. Nam (vt inquit Baruch) non est qui possit scire viam Dei, neque qui excogitet semitas eius, sed qui scit vniuersa, nouit eam. Cui Petrus adstipulatur dicens: Non enim voluntate humana allata est aliquando prophetia, sed Spiritu sancto inspirati locuti sunt sancti Dei homines. Consentit etiam Isaias, dum ait: Annunciate quæ ventura sunt, & dicemus, quia

Baruch 3 *2. Petri 1* *Isaiæ 41*

Dij eſtis. Nec diſcrepat Ptolemæus, qui ait: Soli numine afflati prædicunt particularia. *Ptol. in fructu.*

22 Cur Deus tantùm amauit populũ illum duræ ceruicis? An quia Deus non reſpuit hominem à natura durum & pertinacem? cùm in iis quæ ſunt à natura nec laudemur, nec vituperemur. *Ethicor.3* Saturnij enim ipſi Hebræi erãt, [redacted], iuxta nomen intelligentiæ ipſius Saturni quæ Zaphehiel dicitur. hinc ipſi ſabbatum diem Saturni ex lege colunt: non propter hunc quem videmus Saturnũ, à quo ſicut à cæteris planetis ſoluti erãt, ſed propter Saturnum ſupramundanũ, cui hic inferior ſubiicitur. His igitur tanquam firmis & ſtabilibus perpetuum atque ſtabile præceptum dedit. An, quia erant ex progenie electi & renouati viri Abrahæ, cæterorúmque patrum, qui tanquam Dei ſedilia gloriam & maieſtatem ipſius Dei ſuſceperunt in lege & Prophetis? An, quia Deus ad hoc illos elegit, & voluit non tantùm propter patres, ſed propter Chriſtum ex illa ſtirpe naſciturum diligere?

23 Cur peculiarius Hebræis Deus legem & arcana ſua reuelauit? Nónne quia in illa ſtirpe inuenit chariores amicos, quàm in aliis nationibus? iuxta illud: Non fecit taliter omni nationi, & iudicia ſua non manifeſtauit eis. *Pſalmo 147* Sic Chriſtus egit cum Apoſtolis ſuis, quibus dixit: Iam non dixi vos ſeruos, ſed amicos, quia omnia quæcunque audiui à patre meo, nota feci vobis. *Ioannis 15* Sed cur Paulus dicit ipſos habuiſſe & habere velamen ſuper faciem vſque ad diem ſuum? *2.Cor.3.* Nónne ipſis tradidit legem ab eis obſeruandam, & ipſi familiæ figuratiuæ ea quæ ad Chriſtum pertinebant, ſub velamine figurarum? Vnde qui adimpleuit figuras, moriens velamen templi manufacti & figuratiui fregit à ſummo vſque deorſum, vt Matthæus narrat. *Matth.27.*

24 Cur Dauid, Salomon, Ieremias, aliíque Prophetæ vaticinia decãtabant? An, quia ſicut poetæ arripiebantur à furore poetico, ita Vates ſacri, & multò magis à furore diuino fœliciori & ſublimiori concentu: cùm ſacra melius exprimantur carmine quàm ſoluta oratione, maiorique energia. An vt ipſis oraculis fugarẽtur hoſtes humani generis, atq; totius harmoniæ? Ad id enim potiſſimè inſtituti ſunt Dauitici hymni. Hinc eorum author omnibus videntibus ſuo pſalterio fugauit malum dæmonem à rege Saule: & aliqui particulares hymni ad id ordinati habentur. *1.Reg.18*

25 [redacted] *Rabi Abraham aben Hezra. Pſal. 89.44 46. & 49*

[redacted].

26 Cur aliqui psalmi alphabetico ordine decantantur? An id casu factum est? Minimè. An curiositate quadam: quod & Aristoteles obseruauit in suo organo, & apud Latinos obseruatur in hymno Natiuitatis: cuius primus versus est: A solis ortus cardine. Secundus, Beatus author seculi, & sic de reliquis. An, quia carmina decantata sub vnaquaque litera correspondent significationi literæ à qua incipiunt? An, cùm vnaquæque litera alphabeti Hebraici (vt Zohar & alij Sapientes perhibent) sit figura alicuius fontis vel canalis, vnde creaturæ & omnes boni influxus proueniunt, ideò aliquando ordine alphabetico processit Vates, vt præposita litera tanquam claue illius influxus, aperiatur fons, & influat iuxta ea quæ decantantur? His rationibus Salomô descripsit laudes illius sublimis mulieris, de qua alibi. Sic & Ieremias in lamentationibus. Qui ordo cùm seruati nequeat apud Latinos, hinc præponuntur literæ à dictionibus absolutæ.

Zohar. *Prouer. vlt.*

27 Cur omnis natio decantat psalmos? An (præter ea quæ suprà diximus) quia instituti fuerunt à Spiritu sancto? sed cur oratio dominica, scilicet Pater noster, instituta à filio Dei, nô admittitur ab omnibus? An, quia omnis natio & omnis secta profitetur Spiritum sanctum, non autem filium, quem solum profitetur ij qui in Deo manent, vt Iohannes perhibet? An diuina dispositione factum est, vt psalmi compositi ab eo qui expressissimum typum & locum vniuersalis Redemptoris tenuit, omnibus nationibus per ipsum Dauidem fructum conferrent? Celebrantur enim nedum ab Hebræis vndiq; dispersis, sed à Christicolis omnibus, Græcis, Latinis, Indis, Chaldæis, Hispanis, Gallis, Germanis, Mahumeticis omnibus, Arabibus, Turcis, persis, parthis, & ab omni alia natione quę sub cœlo est, sicut etiam suprà disseruimus.

Matth. 6 *1. Ioannis 4*

28 Quomodo melius & Deo gratius dicuntur psalmi, altâne & sonora voce, an submissa? An fortè submisse, quia datur maior efficacia verbis, sicut incantatores facere solent. An cantu sonoro & concentu harmonico vt obseruat Ecclesia? Quemadmodum etiam Dauid hortatur nos in plerisque locis, dicens Cantate Domino: non tantum simpliciter, sed etiam cum instrumentis ab ipso commemoratis, vt non tantùm verbis, sed et concentibus procuretur energia. Clamor enim & concentus vocalis mouet præcipue sensum corporeum auditorum: attentio autem cordis velut clamor efficax diuinas aures excitat. Hinc cùm Moses vidisset imminentem

Psalm. 150

Ægyptiorum exercitum eleuauit cor ad Deum nihil proferens, & tamen dixit ei Deus. Quid clamas ad me? Nam clamorem spiritus quærit Domi- *Exodi 14*
nus. Hinc Apostolus ait. Psallam spiritu, psallam & mente. Dicantur igi- *1. Cor. 14*
tur Psalmi submissa vel alta voce (dummodo intentio clamet) grati sunt Deo & efficaces.

29 Qui Prophetæ fuerunt fœliciores, qui præcesserũt Christum, an qui secuti sunt? Nónne qui secuti sunt, dicente Paulo. Primùm posuit Apostolos, secundò Prophetas? An igitur Apostoli sunt Prophetæ? Vtique. Cùm *Ibid.*
eis dictum sit. Omnia, quæcunque audiui à patre meo, nota feci vobis. Et iterum, cum de Spiritu sancto mittendo ageret, ait. Ille suggeret vobis *Ioannis 15*
omnia. Vnde eis nihil occultum fuit. Iuxta illud. Vnctionē habetis à san- *Ibidem 14*
cto, & nostis omnia. Nec tantum docenda, sed prænuncianda. Hinc Pau- *1. Ioannis 2*
lus de Antichristo futuro magna constantia & aperto sermone loquitur, dicens. Interficiet eum Dominus Iesus spiritu oris sui. *2. Thess. 2*

30 In quo consistit virtus prophetica? An solùm in prænunciandis futuris? Sed nónne de Abraham, qui nihil prænunciauit, dixit Deus Abimelch. Orabit pro te, quia propheta est? Et cum Iesus saturasset quinque millia *Genesis 20*
hominum, nónne dixerunt, qui saturati fuerant. Hic est propheta magnus? Propheta igitur est is, qui prædicit futura, qui pandit arcana Dei, *Ioannis 6*
qui miracula diuina virtute perpetrat, & qui homines in viam iustitiæ di- *Ibidem 1*
rigit. Quę omnia nullis facere potest, nisi Dei spiritu plenus. Hinc Bapti- *Mat. 11*
sta clamans. Dirigite viam Domini, plusquam propheta dictus est. Pari modo Apostoli, & post ipsos alij, qui mundum illustrarunt, prophetæ merito censendi sunt.

SECTIO II. DE ORACVLIS AD DIVINITATEM PVRAM ET OPIFICEM PERTINENTIBVS.

QVID importat illud Dei viuentis. Hoc est nomen meum? An illud 31 *Isaiæ 42*
hoc, est aliquod relatiuum? Sed nihil præcedit, quod per illud possit referri. An igitur illud הוא hu est ipsum, quod est, scilicet est nomen meum? Sicut in Exodo dicitur. Ego sum, qui sum (vt habet com- *Exod 3*
munis traductio) sum ille videlicet, qui sum à meipso & à nullo dependens. An (vt mysteria secretiora tangamus) in hoc verbo הוא hu sunt tres literæ, quarum vna, א aleph videlicet, pertinet ad patrem, ו vau ad filium, ה he ad Spiritum sanctum: vt secretioribus Theologis notum est? Item א aleph est pater mittens filium, ו vau est filius missus, ה he est Spiritus sanctus vniens naturā diuinam cum humana. An הוא hu est nomen ab omni ratione extrinseca remotum, significans ipsum Deum in solitaria sua natura?

32 Cur subinfertur. Et gloriam meam, hanc videlicet, alteri non dabo? An inuidus est ille, qui est forma boni liuore carens: vt canit Boetius? *B. c. 3.*
Non quippè est inuidus, sed communicat omne communicabile. Hoc au- *met. 9*

tem implicat contradictionem maximam, quòd videlicet Deus sit penitus à se,& alteri tradatur. Nam, si alter recipit,non potest esse à se. An de Diis extraneis est sermo?Sicut sequentia verba indicant. Et laudem meam sculptilibus,scilicet non tradam:quia nec sunt, nec possunt esse à se. Immo pater nec filio,cui omnia dedit, hoc donauit, quantum ad personam productam : quæ non est à se,sed à patre,sed in eo,quòd est idem in essentia,est à se. Cætera autem omnia ipse filius se habuisse à patre fatetur, dicens.
Mat.11 Omnia mihi tradita sunt à patre meo. Si autem tota Trinitas intelligatur,ipsa à nullo dependet, sed omnia ab ea.

33 Cur Deus dicitur vestitus,& quibus vestimentis?Nónne Deus est nudus,si consyderetur in seipso, absque alio respectu ad creaturas, contractus penitus in solitaria sua natura, & in abysso sui fontani splendoris?
Sec.Theolo. Si verò cum creaturis agat, aut ad ipsas respiciat, induitur relationibus,
Cant.1 tanquam vestimentis quibusdam. Hinc(secundũ secretiores Theologos)
c.vltim. quando Deus voluit creare mundum, induit se decem vestimẽtis:de qui-
Mat.25 bus latius in harmonia disseruimus. Quæ vestimenta alio nomine dicuntur mensuræ:quibus Deus metitur omnia,quæ tribuit nobis. Iuxta illud. Vnicuique secundum propriam mensuram.

Psal.103 34 Cur Dauid canit, quòd Deus est vestitus lumine, sicut vestimento?
17.96 Nónne idem Propheta alibi dicit. Posuit tenebras latibulum eius. Et iterum. Nubes & caligo in circuitu eius? Nube igitur, caligine & tenebris
Baruc.3 Deus tegitur respectu debilium nostrorum oculorum: qui nequeunt depræhendere opera ipsius, quæ sunt valdè sublimia & occulta. Iuxta illud.
1.Tim.6 Non est,qui possit scire vitam eius,neque qui excogitet semitas eius. Ipse tamen est summa lux,omnia collustrans,habitátque (vt Apostolus ait lucem inaccessibilem.Induit autem lumen,dum agit cum creaturis,tribuẽs eis formas naturales & gratuitas:quæ procedunt, tanquàm radij, ab illis
Gen.1 vestibus,vel mensuris,per quas nobiscum operatur. Hinc volens dare for-
Psal.103 mam rebus,dixit.Sit lux.

Mat.11 35 Cur Deus dicitur vestitus confessione & decore?An(vt aliqui volũt)
Ibid.17 indutus fuit confessione,quando filius dixit.Confiteor tibi pater,Domi-
Ant.Theolo. ne cœli & terræ:decore verò quando transfiguratus est?Tunc enim vestimenta eius facta sunt alba sicut nix.An(vt antiqui Theologi dicunt)agẽs cum creaturis induit concentum & decorem, quod Hebræi dicunt הוד והדר Hood vehadar? Concentum enim induit, dum omnia consonantissi-
Boe.in 3 ma reddidit.Iuxta illud Boetij.Tu numeris elementa ligas.Nec tantùm li-
met.9 gauit elementa,sed totum corpus mundanum, & humanum cum anima, omniáque inferiora cum superioribus:vt alibi latius dictum est.Decorem
Psalmo 67 verò induit,dum facit,quantum decet.

Zacha.14 36 Cur Deus vnicus sortitur tot nomina?Nónne, cum Deus sit summè vnus,vno tantùm nomine contentus esse debet?Iuxta illud. Adonai nomen illi. Et in Zacharia dicitur. Et nomen eius vnum. Vnum quippè est nomen Dei exprimens, quantum fieri potest, ipsum Deum in se: Sed inquantum Deus induit diuersa vestimenta,vt diuersa nobiscum agat,sorti-

tur diuersa nomina:nunc pietatis,nunc iustitiæ,nunc pulchritudinis, nūc decoris,& cætera huiusmodi,penè innumerabilia. Quando autem perfecto fabricæ curriculo omnia reducentur in vnum,tunc (vt Zacharias ait) erit Deus vnus, & nomen eius vnum. Cùm non variè, sed vnicè nobiscum aget.

37 Cur Propheta dicit, quòd Deus immobilis ambulat super occasum? Nónne dicitur in Genesi, quòd Deus ambulabat ad Meridiem? Ambulat quidem, non motu corporeo, quo continuè alter locus derelinquitur, & alter acquiritur: sed motu operatiuo, diffundendo videlicet virtutem, vbi vult operari. Et quia volebat iam misereri humano generi: parentum culpa infecto: Ideò dicitur ambulasse ad Meridiem: vbi gratia, pietas, & misericordia resident. Hic autem veritas literæ non habet super occasum,sed super ערבות harauot, quod planities interpretatur. Sunt enim in Archetypo planities pietatis, & montes duri iustitiæ. De quibus alibi. Ideò ad præcedens verbum, quo dicitur. Iusti epulentur, & exultent in conspectu Dei, & delectentur in lætitia, subinfertur, quòd iter facit super planitiem. Et de ipso puniente dicitur. Iustitia tua sicut montes Dei. *Psal. 67* *Genes. 3* *Psal. 35*

38 Quomodo Deus omnia fecit in sapientia:vt Propheta canit? Si omnia dicuntur esse facta per opificem Elohim, quod est nomen iustitiæ & seueritatis, & è latere sinistro: quomodò facta fuerunt in sapientia, quæ est à latere dextro & pietatis? In sapientia quidem primo, idest in verbo Dei locata erant omnia. Iuxta illud Iohannis. Quod factum est, in ipso vita erat. Vnde in Targum Ierosolimitano, vbi nos habemus. In principio creauit: habetur. בחכמה Bechomach, idest. In sapientia creauit Deus cœlum & terram. De quo Elchana pulchrè & diffusè pertractat, declarans, quòd principium fabricæ incipit à ב bet: quod domum significat,& est sigillum sapientiæ. In qua sapientia,tanquam in domo,præexistebant omnia,antequam per Elohim, vel per Spiritum sanctum in formas proprias explicarentur. *Ibid. 103* *Ioannis 1* *Genesis 1* *Elchana*

39 Quomodò verbo Domini (vt Psalmographus canit) cœli firmati sunt,& spiritu oris eius omnis virtus eorum? Nónne verbum est vnicum fundamentum omnium? Iuxta illud Apostoli. Portans omnia verbo virtutis suæ. Et alibi. In ipso sunt cōdita vniuersa in cœlo & in terra visibilia & inuisibilia. Et id,quia,intelligendo, idest in sapientia Deus omnia fabricauit. Sapientia autem & verbum Dei vnicum est, quo intelligit seipsum & creaturam. Nec enim poterant à Deo operante per intellectum produci res,nisi in verbo. Communicatio verò ad extra,quæ amore fit, per Spiritum sanctum,qui est amor,producta est. Omnium igitur formarum particularium vis est à Spiritu sancto,eas explicante. *Psalmo 32* *Hebræo 1* *Coloss. 1*

40 Quo semen sanctum astat (vt Isaias ait) & vbi astat? Nónne Isaias post multa arcana de Dei solio,& de Seraphinis ad alterutrum clamantibus decantata,& de cœlo & terra plena gloria Dei,subinfert, quòd vidit semen,omniū videlicet rerum productarū, astare throno Dei: vnde omnia *Isa. 6*

prouceniunt? Hinc Moses de mundi fabrica superiori loquens, ait. Producant aquæ, supramundanæ videlicet. Et cum de fabrica inferiori, & particulari explicatione ageret, inquit. Creauit Deus omnem animam viuentem, quam produxerant aquæ in species suas. In aquis igitur, idest in sapientia Dei, species & semen omnium rerum producendarum collocatum est.

Genes. 1 *Ibidem*

Ezec. 1 41 Quid significat rota, quam vidit Ezechiel in medio rotæ? An de hac mundana rota, vel sphæra intelligitur, quæ est in medio rotæ supramundanæ, idest in verbo, quod medium tenet in illa sanctissima Trinitate? Cùm sit persona media. An intelligitur rota intersecans rotam, vt perficiat sex angulos corporis sphærici, scilicet antè, retrò, dextrosum & sinistrosum, sursum ac deorsum? Quos angulos munitos describit Abraham sex reuolutionibus trium literarum nominis sancti. An per אופן ophan, quod aliqui rotam interpretati sunt, intelligitur (vt quibusdam placet) Angelus disponens materiam: quæ est in rota, idest in machina mundana: aut in rota, idest reuolutione continua generationis & corruptionis?

Abrahã in libr. de formatione.

Isaia 6 42 Cur Seraphinis attribuuntur sex alæ: vt Isaias testatur? An, vt duabus corpus tegant, & duabus pedes, cæterisque duabus volent? An per sex alas intelliguntur sex gradus virtutum, quos extendunt ad sex mundi partes nuper memoratas: vt exequantur, quæ Deus committit? Ophanini enim (vt secretiores Theologi dicunt) materiam disponunt. Seraphini verò excalefactoria virtute & vita omnia disposita complent.

Sec. Theo.

Isaie 6 43 Cur ipsi duo Seraphini clamabant ter sanctus, dicentes quòd plena est omnis terra gloria Dei? An (vt aliqui dicunt) ter repetebant sanctus, ad innuendam Trinitatem diuinarum personarum: quarum quælibet sancta est: An, quia Deus est sanctus in seipso, sanctus in nobis, & sanctus in fabrica? Vnde sequitur. Plena est omnis terra gloria eius. Terra videlicet tam viuentium, quàm hæc alterabilis, quam calcamus. Sed cur potius Seraphini quàm alij id faciunt? An, quia sunt in supremo ordine? Hinc ducũt carmen, quod alij sequuntur. An, quia ipsorum cura est replere totã mundi machinam, & omnes eius partes sua excalefactoria virtute: vt nuper dictum est: Ideóque habent sex alas.

Psalmo 28 44 Vox Domini quos ceruos præparat: vt Dauid canit? Nónne omnia
Ibid. 148 fiunt iussu & imperio illius, qui dixit & factum est, mandauit & creata sunt? Ipse enim primo intonuit super aquas illas supremas, idest sapientiam & verbum diuinum, replens illud ideis. Hinc ait Vates. Vox Domini super aquas. In quibus ideis cum sit virtus omnium rerum producendarum: Ideò dicit. Vox domini in virtute. Et quia omnia concinna & decora facit: Ideò subnectit. Vox Domini הדר in hadar, quod decorũ significat. Pro quo vulgata traductio habet. In magnificentia. Et quia omnia ordinauit in Archetypo, antequam ad extra produceret: Hinc ait. Vox Domini ordinantis cedros Libani, idest syluæ supramundanæ: vt exponunt
Theo. Ant. antiqui Theologi. De quibus cedris alibi dicit idem Vates. Cedri Li-
Psal 103 bani, quas plantauit: & ordinauit videlicet, Sicut hic ait. Pro quo com-

munis ædirio habet, confregit שבר Sabar enim vtrunque ſignificat, cófregit videlicet & ordinauit. Et quia Deus per Elohim, qui Spiritus ſanctus & ignis eſt, particulares formas dedit rebus: Ideo dicit. Vox Domini diuidentis & parientis flammas ignis, ideſt vitas & animas rerum. Et quia omnia habemus à fontibus ſuperioribus, qui aliquando vocantur cerui (vt alibi dictum eſt, Ideò dicit. Vox Domini præparantis ceruos: vt in nos influant videlicet.

45 Cur dictum eſt. Benedicta gloria Domini de loco ſuo? An ſenſum eſt, *Ezec. 3*
quòd Deus glorificatur in loco, vbi præcipuè reſidet? Iuxta illud. Beati, *Pſalmo 83*
qui habitant in domo tua Domine, in ſæcula ſæculorum laudabunt te. An ſenſum eſt, è loco ſuo, ideſt extra locum ſuum: vt bene poteſt interpretari verbum illud ממקומו mimchomo? Præcipuus enim locus eius eſt cœ- *Ibid. 10*
lum, poſtea templum. Sicut ſcriptum eſt. Dominus in templo ſancto ſuo: Dominus in cœlo ſedes eius. In quibus locis non ſolum vult laudari: ſed in omnibus. Cùm terra & omnia plena ſint gloria ipſius: quæ benedicenda eſt. *Iſa. 6*

46 Quæ ſunt aquæ, quæ ab Iſaia mare cooperire dicuntur? An fuerunt *Ibidem 11*
aliquando ſuper mare aquæ, quas non videmus? An per aquas mare operientes, aer intelligitur? Sed nonne inepta eſt hęc expoſitio? An igitur, cum Deus poſuerit globum cœlorũ inter aquas ſuperiores & inferiores: quas collectas appellauit maria: hæ coopertæ ſunt, atque vim habent ab aquis ſuperioribus? Quod accepit Vates in exemplum ſapientiæ Chriſti ad nos *Geneſis 1*
aduenientis. De quo multa ibidem prædixerat. Quæ quidem ſapientia, tanquam pelagus immenſum, cooperuit & obſcurauit omnem mundanam ſapientiam. Et hoc ſonant verba textus, dicentis. Repleta eſt terra ſa- *Iſaiæ 11*
pientia Domini, ſicut aquæ, ſupramundanæ videlicet, operiunt mare. In ipſo enim fuerunt & ſunt omnes theſauri ſapientiæ: in qua mundus & fa- *Coloſſ. 2*
ctus eſt, & regitur.

47 Cur mundi ſuperiora contignata ſunt aquis: vt Propheta canit? An *Pſalmo 103*
id intelligitur de aquis Angelicis? Iuxta illud. Et aquæ, quæ ſupra cœlos *Ibidem 148*
ſunt, laudent nomen Domini. An de aqua intelligitur, quæ ſapientia Dei eſt (vt in Eccleſiaſtico dicitur) & eſt verbum illud, per quod facta ſunt omnia? De quo alibi canit idem Vates. Verbo Domini cœli firmati ſunt. Qui *Eccleſiaſt. 35* *Ioannis 1*
cœli ſunt ſuperiora mundi: & compoſiti dicuntur ex aqua præcipuè, vt *Pſalmo 32*
ſonat vocabulum hebraicum שמים Samaim מים Maim enim aquas ſignificat: addito autem ש ſim, quod eſt medium dictionis, quæ ignem ſignificat, fit ſamaim. Vnde concludunt Doctores Hebræi: quòd in cœlis adeſt quædam vis ignea, aquis annexa. An de aquis eſt ſermo, à quibus (vt *Doc. Heb.*
alibi dictum eſt) omnia producuntur?

48 Quod eſt mare magnum & ſpatioſum littoribus: vt Pſalmographus *Pſalmo 103*
canit? An eſt pelagus iſtud mediterraneum, per quod tranſeunt naues, & in quo reptilia & animalia innumera? Ipſius enim littora ſunt ſpatioſa & immenſurabilia. An (vt reor verius) de mari ſupramundano eſt ſermo: vt declaratur in libro, qui porta lucis inſcribitur? Nam inde omnia emanant:

Porta lucis. vt nuper dictum est. Iuxta quod Moses de fabrica mundi agens inducit
Genes.1 Deum dicentem. Producant aquæ serpituram animæ viuentis. Littora
autem huius supramundani maris sunt immensa. Quamuis cõmunis tra-
ductio insulsè habeat manibus. יד Iad enim nedum manum sed littus si-
gnificat. Sicut hoc in loco accipi necesse censeo. Et ibi sunt reptilia: quia
indę omnia repetant. Illic Leuiatan: de quo statim dicemus. Illic naues,
inde nobis necessaria portantes.

Psalmo 103 *1. Pet 5* *Pro.8* *Acto.17* *Parmenid.* 49 [redacted]

Iob.26 *Isa.27* 50 Cur iste Leuiatan à Iob & Isaia dicitur serpens tortuosus, aut serpẽs
vectis? nónne, quia intersecat Zodiacum & totam sphæram? Et hic est
serpens aut draco, in cuius capite dicunt Astrologi lunam esse faustam,
in cauda verò infaustam. Non enim est mera intersectio (vt aliqui di-
Iob 26 cunt) quia luna non esset fœlicior in capite, quàm in cauda. Est autem
virtus quædam, quam Iob inter mirabilia Dei connumerat, dicens. Spiri-
tus Domini ornauit cœlos: & obstetricante manu eius eductus est ser-
Abra aben pens vectis. Pro quo communis æditio habet. Serpens tortuosus. Quem
Hazra. serpentem Abraham aben Hazra Astronomus insignis opinatur esse viam
lacteam, Zodiacum & totam sphæram intersecantem. Cui consentit Ra-
bi Leui ben Gerson. Qui ambo sunt magis Astrologi, quàm Theolo. Sed
sapientiores, Leuiatan simul cum Behemot in secundo cœlo, vbi est fons
Isa.27 vitæ, collocant: vt in arbore Theologorum antiquorum patet. Sed cur
dicit Isaias, quòd Dominus occidet gladio forti & magno Leuiatan ser-
pentem vectem, & Leuiatan serpentem tortuosum, & cetum, qui est in
mari? An loquitur Isaias de conuiuio iustis præparando; in quo occidetur
(vt secretiores Theologi dicunt) bos, auis, & piscis? De quibus alibi. Hæc
autem dicta sint, vt exprimatur aliqualiter fons vitæ: vnde dator forma-
rum vitam in omnes infundit.

Psalmo 103 *Genes.1* 51 [redacted]

[redacted]

52 Quomodò terra impleta est possessione Dei:vt Dauid canit?An,quia *Psal.103*
spiritus vitæ,& spiritus Dei est in rotis (vt Ezechiel inquit) & replet or- *Ezech.1*
bem terrarum : vt Sapiens perhibet? Hinc ipsemet Deus in Ieremia dicit *Sapien.1* *Ierem.23*
Cœlum & terram ego impleo. Nam cœlum est sedes eius, terra autem *Isa.66*
scabellum pedum eius.Vt ipsemet alibi testatur. Implet autem viuifican- *1.Cor.12*
do,sustentando,& tribuendo,vnde operentur.Sicut docet Apostolus,di-
cens.Deus est,qui operatur omnia in omnibus. Vnde semper reperitur in
omnibus:sicut vnitas in numeris.

53 Qui sunt cœli cœlorum : de quibus Propheta? Nónne sunt hi,quo- *Psal.148*
rum sydera videntur? Sed quorum cœlorum ipsi sunt cœli? Nónne sunt
in Archetypo cœli, quibus hi corporei & visibiles respondent : & à qui-
bus omnia influxum suscipiunt? Ibi enim est sol & luna, cæterique
Planetæ supramundani, tanquam primarij fontes, à quibus omnia pro-
cedunt:vt secretiores Theologi norunt. De quibus cœlis loquitur Chri- *Sec.Theolo.*
stus, dum ait. Pater noster, qui es in cœlis : illis videlicet supramunda- *Mat.6*
nis, præsidens omnibus, & à nullo ipsorum dependens. Hinc ad ipsum
dirigit nos cœlestis Doctor, tanquam ad Fontem & tribunal primum &
illimitatum.

54 Quomodò Deus appendit molem terræ tribus digitis : vt Isaias ait? *Isa.40*
An hæc metaphoricè dicta sunt?Sicut dici solet de eo, qui facilè mouet:
quod videlicet mouet digito vel digitis. An (vt ad verbum traducamus)
וכל בשלש עפר הארץ vechol basalis aphar haarez,idest.Et omnia in salis etiã
puluerem terræ.Salis enim est mensura quædam magna rerum non liqui-
darum. Vt sit sensum conueniens præcedentibus & subsequentibus.Præ-
mittit nanque. Quis mensus est pugillo aquas, & cœlum palmo ponde-
rauit?Et post mensuram terræ subinfert.Et librauit in pondere montes,&
colles in statera.Ex quibus omnibus vnica elicitur conclusio,quòd Deus
in fabrica mundi omnia disposuit in numero,pondere & mensura:vt om-
nia concinna redderet.Sicut Sapiens testatur. *Sapien 11*

55 Quomodò cœlos palmo Deus ponderauit? Nónne(præter ea, quæ *Isaie 40*
nuper dicta sunt)Deus gaudet omnibus membris, fœliciori sorte, quàm
nos,qui eius imaginem gerimus? Ipsi enim attribuuntur oculi,aures, os,
manus,& pedes? Vt Dionysius longo sermone disserit. Inter cætera verò *Dion.de divinis nomi.*
membra attribuitur palmus, qui totius manus & operationis est robur.
Sensum igitur est, ꝙ cœlum & omnia Deus metitur sua virtute denotata
per palmum : qui hebraicè זרת Zeret dicitur. Quod reddit in numero
sexcétaseptem.Qui numerus nulla sectione proportionata est diuisibilis,
nisi vnitate. Ex quo innuitur virtus illa diuina : quæ nullam partitionem
admittit,nisi per vnitatem. Sicut occurrere solet in diuinitate : vbi distin-
ctum & membra distinguentia nunquã ab vnitate discedunt.Ibique sem- *Hebr. Sap.*
per omnia vnum sunt. Vt non modò theologi nostri, sed Sapientes He- *Zohar.*
bræi conueniunt.Et potissimè Zohar:qui plærisque in locis id repetit.

56 Quis est thronus Dei,quem Isaias vidit excelsum & eleuatũ?Nónne

est cœlum? Sicut ipse Deus testatur, dicens. Cœlum sedes mea est: terra autem scabellum pedum meorum. Et hic est locus omnium beatorum. Sed quomodo ille thronus eleuatur: cùm nullum sit supra cœlum spatium, quo possit eleuari? Eleuatur quippè locus ille nō spatio corporeo, sed gradibus. A quo throno sicut omnes animæ descendunt (vt secretiores theologi docent) Sic purificatæ illuc redeunt. Iuxta illud, quod sedens in ipso throno perhibet, dicens. Qui vicerit, faciam eum sedere in throno meo: sicut & ego vici, & sedeo in throno patris mei. Omnia enim vnde exeunt, suapte natura non impedita redeunt: vt alibi tactum est.

Isa.6
Ibid.66
Apoc.3

57 Quas delitias habet Deus cū filiis hominum: vt Sapiens ait? An, quia vnusquisque oblectatur opere suo, & tum maximè, cum quis videt opus sibi simile? Opus enim Dei sumus eiúsque imaginem gerimus. Hinc & si delectatur omnibus suis creaturis, potissimas tamen delitias habet cum filiis hominum. An, quia filius est aliquid patris, à quo suscepit vitam? Nam nos continuè haurimus vitam à Deo. An, quia animas nostras suscipimus (vt nuper tactum est) à sede ipsius Dei: vbi semper radicem habent? In ipso enim viuimus, mouemur, & sumus. Iuxta Arati sententiam à Paulo celebratam. Sed nónne Augustinus ait, quòd Deus animam creando infundit, & infundendo creat? Nónne, si habuerimus Paulum nobiscum, facilè defendemur ab Augustino: vt latius alibi disseruimus?

Pro.8
Acto.17
August.

58 Quæ sunt cedri Libani à Deo plantatæ: vt Propheta canit? An de arboribus illis est sermo, quas Salomon habuit à Rege Tyri pro ædificatione templi? An (vt altius conscendamus) loquitur Vates de arboribus illis, de quibus summus Doctor ait. Omnis plantatio, quam non plantauerit pater meus cœlestis, eradicabitur? Plantatæ autem sunt huiusmodi arbores non in Libano Assyriæ, sed in terra viuentium: quæ alio modo dicitur Paradisus voluptatis, alio modo liber vitæ. De quo Psalmographus. Et in libro tuo omnes scribentur. Si verò non egerint opera conuenientia terræ viuentium, sequetur, quod scriptum est. Deleantur de libro viuentium. Nam in Apocalypsi de bene operante dicitur. Et non delebo nomen eius de libro vitæ. Et in Ieremia de arboribus malis dicitur. Quos plantaui, ego euello.

Psal.103
3.Reg.5
Mat.15
Psal.138
Ibid.68
Apoc.3
Iere 45
Ibid.2

59 Quid est vinea, quam Deus plantauit: vt ipsemet in Ieremia fatetur? Nónne sicut homines particulares dicuntur arbores: Sic collegium, vel Ecclesia dicitur vinea: vt clarè loquitur Isaias, dicens. Vinea Domini Zebaot Domus Israel est? Quæ vinea idem est, quod hortus delitiarum. De quo scriptum est. Posuit Deus hominem in Paradiso delitiarum: vt operaretur, & custodiret illum. Et de vinea ait cœlestis Agricola. Ite & vos in vineam meam, ad colendam eam videlicet: & quod iustum fuerit, dabo vobis. Sed quomodo quis potest esse arbor vel vitis & agricola? Nónne sicut anima est numerus seipsum mouens (vt Aristoxenus ait) Sic est arbor seipsam colens, mediante superno influxu?

Isa.5
Gen.2
Mat.20
Aristoxe.

60 Si totum collegium bonorum est vinea, cur dixit Christus. Ego sum

Ioan.15

vitis,& vos palmites? Nónne magna disceptatio est inter Parmenidem & Aristotelem,cùm alter dicat omnia esse vnum, alter autem vnumquodq; habere suum esse? Vterque tamen verum dixit:nam omnia sunt vnum in radice sustentante,multa verò ad inuicem comparata. Radix autem omnium est ille de quo inquit Apostolus:In ipso sunt cōdita vniuersa in cœlis & in terris,visibilia & inuisibilia. Et alibi: Christus caput est Ecclesiæ. Nec mirum si eadem vitis multiplicetur, cùm in dies hoc fiat ab agricolis per propagationem. Hinc aliquando dicimur palmites siue ramusculi illius vitis, quæ Christus est, & aliquando sumus surculi, non quidem abscissi,quia non viueremus,sed propagati. Colo∬ 1. Ephes.5.

61 Vbi plantata fuit hæc vinea? Nónne in terra viuentium, & in horto delitiarum,sicut de cedris nuper dictum est? Sed cur Propheta canit: Vineam ex Ægypto transtulisti?Ibi enim prius videbatur plantata, & rursus exinde plantata dicitur in terra Zebi.Vnde sequitur Vates:Eiecisti gentes, scilicet Chananæos,& cæteras illas nationes,& plātasti eam.Nonne paulò post subinfert Propheta: Perfice eam quam plantauit dextra tua super filium hominis, quem confirmasti tibi, id est Christum, vt omnes exponunt?In ipso namque Dei verbo omnia primò fundata & plantata fuère, iuxta illud Iohannis: Quod factum est,in ipso vita erat.Et illic omnia radicem habent,animæ potissimè:quæ tamen infusæ sunt in corpora.In cuius rei figuram,familia Dei primò plātata fuit in Ægyptum, postea in terra figuratiua,sic animæ per baptismum iterum plantātur in Ecclesia militante,vt ibi fructificantes, tandem redeant ad terram viuentium, vbi primam radicem tenent. Psalmo 79 Ioannis 1.

62 Quam fœcunditatem exquirit Deus ab hac vinea?Nónne fœcunditatem bonorum operum?Sed(cùm omnia sint à Deo, iuxta illud: Sine me nihil potestis facere)quos fructus a nobis exquirit? Cur etiam dicit:Voca operarios,& redde illis mercedem suam?Merces quippe est præmium laboris.Quid ad hæc respondebunt ij qui negant liberum arbitrium,& dicunt opera nostra esse penitus nulla? Et si merces & præmium opus excedit,nihilominus non datur præmium siue merces, nisi ex aliquo bono oopere perpetrato. Quamuis non efficiatur opus illud absque superno fauore. Ibidem 15. Matth.20

63 Quæ remuneratio promissa est agricolis,aut cultoribus vineæ?Nónne cultoribus antiquis promissa fuit terra illa Zebi,id est speciosa cum fauore regni & abundantia omnium ad vitam humanam pertinētium? nobis autem promissa fuit vita æterna per denarium (vt alias dictum est) significata.Sed nónne Moses & alij Patriarchæ atque Prophetæ cognouerunt vitam æternam quam expectamus? Vtique. Nam eam vocabant seculum venturum. Cur igitur de ipsa Moses mentionem nullam facit? Id quippe magno sacramento factum est,cùm illa beatitudo per legem non daretur. Quo sensu Paulus inquit: Ex operibus legis non iustificabitur omnis caro,sed per fidem in Christo videlicet, à quo habemus Euangelium, iustificationem & salutem. Hinc ipse Christus cultoribus suis promittit Ibi.20 & 19 Roman.3.

vitam æternam, dicens: Vt fructum afferatis, & fructus vester maneat in
Ioannis 15. vita æterna videlicet.

64 Cur Ecclesia dicitur vinea? An quia vndique flexibilis, sicut erat ille,
1. Corin. 9. qui dixit: Omnibus omnia factus sum, vt omnes saluos facerem? An, quia
Ioannis 15. vitis, quæ est Christus, est quasi stillicidium quoddã, per quod vinum non stillatur in aquam (sicut fit per artificiale, vt aiunt) sed aquam in vinum su-
Matth. 26. mendum in illo conuiuio æterno, de quo dicitur: Donec illud vinum nouum bibam vobiscum in domo patris mei? In quod vinum vt transmutaremur, dedit nobis calicem sanguinis & vini sui tanquam fermentum, vnde noua conspersio fermentaretur tam in panem quàm in vinum. Sicut enim ex multis granis tritici fit vnus panis absque vlla distinctione granorum, & ex multis granis vuę fit vinum vnicũ, sic ex multis electis fiet mas-
Ioannis 17. sa vna in Deo: iuxta illud Christi: Rogo pater, vt sicut ego & tu vnum sumus, ita & isti vnum sint in te.

65 Quo cultu colenda est hæc Dei vinea? Nónne (vt translationem nostram sequamur) primò plantari debet in verbo, & replantari per baptismum in Ecclesia? Deinde suffodienda est terra ligonibus, id est corpus nostrum terreũ macerandum est debitis instrumentis, ieiuniis videlicet, vigiliis & huiusmodi: ligandáque est vinculis, id est legibus: amputanda per confessionem & abscisionem superfluorum peccatorum: purganda à spinis diuitiarum: curãdáque ne lasciuiet, & producat labruscas: vindemian-
Psalmo 4. da temporibus suis, iuxta illud: A fructu, vel à tempore vindemiæ & messis multiplicati sunt. Exprimendáque demùm est vua in torculari crucis, vt inde fluat vinum bonum in cœlesti conuiuio bibendum.

Ibidem 67 66 Qua pluuia voluntaria irrigat Deus vineã istam, vt propheta canit?
Hieronym. An lege, vt videtur sentire Hieronymus? Sed cur voluntaria dicitur? An, quia est in voluntate & arbitrio hominis custodire vel non custodire ip-
Isaiæ 45. sam? An hæc pluuia liberalis demittitur à nubibus illis, de quibus dicitur:
Psalmo 77. Et nubes pluant iustum? Quibus nubibus mandat Deus desuper vt pluãt,
103. 96. de quibus iterum dicitur: Qui ponis nubem ascensum tuum. Et alibi: Nubes & caligo in circuitu eius. Pluuia itaque voluntaria est gratia Spiritus sancti, quæ voluntariè & gratis datur nobis ex nubibus illis supramundanis, in quibus occultatur Deus ne videatur à nobis.

SECTIO III. DE ORACVLIS AD DEI PROVIDENTIAM, IVSTITIAM, ET MISERICORDIAM PERTINENTIBVS.

67
Exodi 16. & 19
3. Par 5.
Numer. 9.

CVR Deus apparere solet in nube? in Exodo enim legimus, quòd cùm Aharon populum alloqueretur, apparuit gloria Domini in nube. Et Mosi dixit Deus: Veniam ad te in caligine nubis. Sic fabricato tẽplo à Salomone impleuit illud nubes, sicut ante impleuerat tabernaculum. Et in transfi-
Matth. 17. guratione Domini, Ecce (inquit Matthęus) nubes lucida obumbrauit eos.

[redacted]facit Deus, ne videatur à [redacted] ipsius? Si enim[redacted]n poterant[redacted]rael in faciem[redacted] *2. Corin. 3* [redacted]homo corruptibilis, [redacted]mi & incorruptibilis Dei? [redacted]

68 Cur Propheta canit: Omnia à te expectãt, vt des illis escam in tempore? Nónne hinc deprȩhenditur Deus opifex cum sua prouidentia, qui tanquam fons primus in omni loco, in omniq́ue semine influit quantum sufficit pro alimento omnium, tam hominum quàm iumẽtorum? Natura (inquient Naturales) id facit. Sed nónne Auerrois ait, quòd opus naturæ est opus intelligentiæ non errantis? Et quæ est intelligentia nõ errans, nisi Deus? Nónne etiam Aristoteles ait, quòd Deus & natura nihil agunt frustrà? Si natura potest operari sola, cur additur, immò præponitur Deus? Nónne quia naturalis causa, secundaria videlicet, nihil agere potest, nisi quatenus influit prima, in cuius virtute omnis secundaria causa operatur: vt author libri de causis ritè sentit? Hinc (vt idem Vates subinfert) ipso auertente faciem, id est non cooperante, omnia in nihilum resoluuntur. *Psalm. 103* *Auerrois 12. metaphysi.* *1. de cælo & mundo.* *Proculus in lib. de ca.*

69 Si omnibus Deus dat escam, cur dicit Hamos: Non est malum in ciuitate, quod nõ faciat Dominus? An intelligitur de Principe malè regente, cuius incuria multa mala ciuitatibus & regnis eueniunt? Sed nónne in veritate literæ habetur, quod non faciat Adonai? Quod nomen soli Deo competit. An igitur de malo naturæ est sermo, quæ tota venit à Deo? Sed nónne scriptum est? Vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valdè bona? Nónne in Isaia habetur: Ego sum creans malum, id est materiam, quæ mala dicitur carens forma, & est principium malorum, quia formam aggrauat & impedit? Iuxta illud: Corpus quod corrumpitur aggrauat animam. Et sic cuncta quæ fecit Deus sunt valdè bona, non autem cuncta quæ creauit. An quia concurrit ad substractum actus, vt dicunt? An de malo pœnæ est sermo, vt videtur innuere textus? Cùm omnis punitio sit à Deo pro ordinanda culpa, qua ordinata quid melius est quàm non ordinata. *Hamos 3.* *Genes. 1* *Isaiæ 45.* *Sapient. 9.*

70 An misericordia Dei extendatur super omnia opera eius, vt Dauid canit? Quomodo misericordia Dei extenditur ad damnatos, qui tanto & æterno cruciatu torquentur propter peccatum breui tempore commissum? An (vt dicit Augustinus) punitio non inuadit opus Dei, sed peccatũ, quod non est opus Dei, sed nostrum? Tolle (inquit ipse Augustinus) peccatum quod est opus tuum, & senties misericordiam Dei super te, qui es opus Dei. Sed (vt verè loquamur) punitio non sæuit in peccatũ, quamuis [redacted]misit. An itaq; (vt alij dicunt) est miser[redacted]Dei super[redacted] ipsos in[redacted] Sed nónne [redacted] ait de [redacted] ei, si natus nõ [redacted]igitur, [redacted] ordinatur per [redacted] æternã [redacted] *Psalmo 144* *August. ibid.* *Matth. 26*

Ioannis 8.
Matth. 25

[redacted]

Isaie 8. Ioannis 1. Coloss. 1 Psalm. 138
71 Quis est liber grãdis qui ab Isaia sumi iubetur? Nónne ille liber est, in quo omnia ab æterno scripta & præuisa sunt, nedum in esse vitali (vt Iohannes & Paulus docent) sed etiam quoad omnia dona, quæ hominibus dantur, & omnia opera bona vel mala? iuxta illud: Imperfectú meum viderunt oculis tui, & in libro tuo omnia scribentur. Ibi quoque descriptæ sunt omnes regulæ, quibus conformiter viuere debemus, vt Augustinus docet. Quem librum etiam angeli consulunt, vt idem alibi perhibet. Ibidémque sunt regulæ, ad quarum metas omnia nedum creata sunt, sed disponuntur & gubernantur. Et hæc est radix & fundamentũ totius prouidentiæ diuinæ.

Augu. 4. de Trini. & 12 de Ciu. Dei.

Isaie 8. Deuter. 9 Apoc. 21
72 Quo stylo exarata sunt ea quæ ibidem continentur? Nónne dictum fuit Isaiæ, vt statim subinfertur: Scribe in eo stylo hominis? Sed (cùm lex scripta fuerit digito Dei viui, vt in Deuteronomio habetur) quomodo in magno illo libro Dei scribitur stylo hominis? Nónne & ciuitas illa supramundana mensurata dicitur mensura hominis? Et hoc quia disposita fuit pro hospite homine, cui debuit esse cõformis & proportionata. Pari modo & omnia quæ continentur in libro diuinæ prouidentiæ, spectantia ad hominem, propter quem omnia facta sunt, scribi debuerunt stylo hominis. Nam in quantum referuntur ad Deum prouidentem, scripta sunt digito Dei, & æterna ac immutabilia sunt, sicut in eo quòd scripta sunt stilo hominis sunt mutabilia.

Psalmo 68 Exodi 32.
73 Potéstne aliquid deleri ex iis quæ in libro illo scripta sunt? An vanè imprecatur Vates, dum ait: Deleantur de libro viuentium? An etiam Moses ab re Deo dixit: Dele me de libro? Vnde respondit ei Deus dicens: Qui peccauerit mihi, delebo eũ. Si igitur deleantur ea quę ibi scripta sunt, quomodo est infallibilis diuina prouidentia? quamuis hic possemus exclamare cum Paulo. O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei, quàm incompræhensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius: tamen collustrante diuino lumine per scripturam suam, dicemus (vt nuper tactum est) quòd scripta digito Dei non deleantur, sed scripta stylo hominis: quando videlicet opera nostra non correspondent vocationi & scripturæ diuinæ, quæ semper stat ex parte Dei, qui semper vult omnes homines saluos fieri, vt Apostolus testatur.

Roman. 11
1. Timot. 2.

Isaie 34
74 [redacted]

Secr th o'. 2. Corin. 12

[redacted] *Philip. 4.*

75 Qui libri aperientur (vt Iohannes perhibet) in aduentu summi iudicis? Nónne libri particulares, vniuscuiusque gesta continentes, vt ipse declarat, subinferens: Et iudicati sunt mortui ex iis, quæ scripta erãt in libris secundum opera ipsorũ? In fronte enim vniuscuiusque descripta erunt mala vel bona opera sua. Nam sicut signati sunt serui Dei in frontibus: ita signata sunt mala opera. Hinc de malè operãte inquit Ieremias: Frons meretricis facta est tibi. Nam sicut opera meretricis sunt omnibus patentia, ita iudicij tempore erunt patentia opera vniuscuiusque. Et ne quis crederet hos libros idem esse cum illo, de quo ibi fit mẽtio, statim subinfertur: Et alius liber apertus est, qui est vitæ. *Apocal. 20.* *Ibidem 7.* *Ieremiæ 3.*

76 Quod testamentum (vt Propheta canit) dispoſuit Deus electis suis? Nónne duo testamenta, vt omnibus notum est? Quorum prius cùm figuratiuũ esset, hæredibus suis figuratiuam terram dabat in hæreditatem, & confirmatum fuit figuratiua animalium morte, & hoc dispositum fuit in Sina: nam (vt Paulus innuit) dispositum ibi fuit testamentum pro homine animali in seruitutem spiritus redigendo. Alterum verò testamentũ figuratum & verum tradit hæredibus supernum & verum regnũ, confirmatúmq; fuit vera morte testatoris, vt Paulus longo sermone disserit. Et hoc ordinatum fuit in Ierusalem, non tantùm videlicet illa inferiori & figuratiua, sed in illa quæ sursum est (inquit Apostolus) quæ est mater nostra. *Psalmo 88* *Galat. 4.* *Hebræ. 9.* *Galat. 4.*

77 Quando & quomodo Deus (vt Dauid canit) loquutus est semel, & duo fuerunt audita? Nónne tradens figuratiuũ testamentum locutus fuit, omni populo audiente, vt in Exodo legitur? Et hoc semel tantùm: nusquã enim legitur aliàs Deum fuisse locutũ populo. Nam ex illo sermone tantus terror inuasit populũ, vt omnes Mosi dixerint: Loquere nobis tu, nec vltra loquatur Deus, ne fortè moriamur: duo autem audita fuerunt. Alterum enim fuit potestas iudicandi: alterũ verò pietas & misericordia. Quæ duo innuunt testamenta, legale videlicet & seueritatis, & testamentũ gratiæ & misericordiæ. Ex quibus duobus reddetur vnicuique secundũ opera sua, vt Propheta subinfert. *Psalmo 61.* *Exod. 20.*

78 Cur iudicia Dei dicuntur abyssus multa? Nónne inter alia profunda Dei iudicia, hoc est, quali videlicet sorte patribus sub lege degẽtibus promissum fuit regnum terrenũ, citissima repentináq; morte saltem amittendum: Euangelicis autem viris promittitur & datur regnum supernum & æternum? Quàm differens distributio prima fronte, æqua tamen tei veritate? cùm vtrisq; paratum sit regnum æternum, quod non promittitur in lege, cùm per legem non detur, vt paulò ante dictum est. Saluantur enim non tantùm ij qui fuerunt sub testamento spirituali, sed etiam ij qui sunt sub *Psalmo 35.*

testamento animali. Hinc magno sacramento subinfert Vates: Homines & iumenta saluabis Domine, i. homines spirituales & animales, dummodò vertantur in spirituales, vel legales & Euangelicos.

Ibidem 103. 79 Quos montes tangit Deus & fumigāt, vt Psalmographus canit? An id est (si corticem literæ sequamur) quando Deus virtute sua tangit montes, & fumigant in nubes? An (vt ad mysteria cōscendamus) montes etiam in archetypo reperiūtur, duo præcipuè de quibus in Cāticis dicitur, quòd sunt montes Batar, id est diuisionis? pro quo mendosa traductio habet Betel. Diuisionis quippe vocantur ab effectibus, nam Deus in sua simplicitate, & in abysso suæ vnitatis stans, non operatur in nobis neq; bonum neque malum (iuxta illud Ieremiæ? Ex ore altissimi non egredietur nec bonum nec malum) sed agens nobiscum statim diuiditur, in dextram videlicet partem benefaciens, & in sinistram puniens. Et isti sunt duo montes supremi, i. duo tribunalia, quæ ad Dei tactū, i. iussum, fumigant, & stillant in nos, aut bonum aut malum iuxta opera nostra.

Cantic 2

Threnor. 3

Psalm. 35. 80 Cur dictum est: Iustitia tua sicut montes Dei? Nónne hîc Propheta vocat iustitiam Dei montem, quia sicut mons eleuatur, & planitiei supereminet, sic quoque iudicans eleuatur, & præeminet aliis? Hinc Isaias de Christo iudice loquēs ait: Et erit in nouissimis diebus, scilicet iudicij tempore, pręparatus mōs Domini, id est Christus iudex, super verticem montium, id est Apostolorum, quibus promissum fuit iudicium super duodecim tribus) & eleuabitur super omnes colles, astantium videlicet ad iudicium: & fluent ad eum omnes gentes, quæ videlicet conuocabuntur ab omni plaga mundi. Et iterum: In monte diuisionum stabit Dominus, vt vt faciat opus suum, scilicet iudicium, cùm omne iudicium dederit ei Pater.

Isaiæ 2.

Matth. 19

Isaiæ 28.
Ioannis 5.

Isaiæ 28
Deuter. 32 81 Quid est illud Isaiæ: Alienum est ab eo opus eius, tamen irascetur, vt faciat opus suum in Gabahon? An fortè, quia Deus vindicat, vindicta ad ipsum non pertinente? Sed nónne ipse ait: Mea est vltio & ego retribuam? Ad ipsum enim Deum spectat iudicare omnes, & ad eum cui omne iudicium commisit. Sed quomodo est alienum ab eo? An quia proprium eius est misereri semper & parcere? An, quia inuitus iudicat quenquam: vellet enim parcere. Hinc differt vindictam quoad potest, lento gradu ad ipsam procedēs: tamen coactus irascitur, vt faciat opus suum in Gabahon, id est elatum & superbum, & in eum qui renuit corrigere se, & supplex veniam petere.

Psalmo 81
1. Corin. 6 82 Cur & quomodo Deus stat in synagoga deorū in medio eorū diiudicans? An in cœtu angelorum? Sed ipsi non iudicant, imò iudicabuntur, dicente Paulo: Nescitis quòd etiam angelos iudicabimus? An in medio iudicum, qui vocantur Dij, vt clarè habetur in Exodo? In medio autem iudicum semper Deus stat, vel approbans iudicium, si rectū est (iuxta illud: Quæcunque solueritis super terram, erunt soluta & in cœlo) vel iudicans iudicantes, quando malè & iniquè iudicant.

Exodi 22

Matth. 18

Psalm. 47 83 Cur & quomodo ciuitas Dei magni dicitur posita ad latera Aqui-

lonis? Nónne plerisque in locis diximus Deum habere duo tribunalia, alterum videlicet clementiæ & gratiæ in Meridie: alterum verò seueritatis & iustitiæ in Aquilone, vtrumque tamen in sua ciuitate superna? Vnde in vno furit & exæstuat, in altero verò accumbit & suauiter ambulat. Quod tribunal Aquilonare timens Dauid, deprecatur Dominum dicens: Domine ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me. Et iterū: Vsquequo auertis in finē, exardescet sicut ignis ira tua? De altero autem dicitur in Canticis: Vbi pascas, vbi cubes in Meridie. Hinc volens Deus piè mederi peccato Adæ ambulabat leuiter ad Meridiē, vt in Genesi legimus, & suprà quoque declarauimus. *Ibid. 6. 37. & 8.* *Cantic. 1* *Genes. 3*

84 Quid est illud Ieremiæ: Ab Aquilone pandetur omne malū? An de Chaldæis est sermo, vt aliqui iuxta literā interpretantur? Sed nónne quod dictum est à Prophetis de Ierusalem terrena, hoc de tota familia & mundana domo intelligitur? An igitur de nonnullis Aquilonaribus est sermo, qui magnam mundi partem hæresi compleuerūt? An de Aquilone supramūdano (vt reor) intelligitur? nam inde venit lex ignea, vnde transgressio & peccatum. Inde turpitudo proiecta fuit in Heuam ab illo, qui dixit: Ponam sedem meam ad Aquilonem. Inde quoque, id est à tribunali iustitiæ, quod (vt diximus) situm est ad Aquilonem, venit sententia puniens. Hinc dicet summus iudex iis qui à sinistris eius erunt (quod idem est cum Aquilone, vt Sapientibus notum est,) Ite maledicti in ignem æternum. *Ierem. 1.* *Roman. 5.* *Isaiæ 14.* *Matth. 25*

85 Quomodo & quando percutiet Deus terram anathemate, vt Malachias ait? An (vt aliqui dicūt) in die iudicij percutiet Deus terram anathemate & excommunicatione, quia nullus vltra habitabit in ea? An quia animal terreum anathematizabit, vt amplius terram non sapiat, sed cœlestia & spiritualia, conuersum in naturam spiritualem? iuxta illud Apostoli: Si consurrexistis cum Christo, quæ sursum sunt sapite, non quæ super terram. *Malach. 4* *Coloss. 3*

86 Cur veritas Dei dicitur extensa vsque ad nubes? An fortè ad has nubes, quæ nobis pluuiam præstant? sicut aliqui insulsè exponunt. Sed cur non extenditur vsque ad terram, vbi habitant filij hominū? An igitur extenditur vsque ad nubes, quæ in circuitu eius sunt, de quibus suprà diximus? His enim nubibus adeò regitur, vt non videatur veritas, clementia, & iudicium eius quale sit. Quod Moses pro singulari dono videre flagitauit, vt cognosceret gloriam Dei in omnibus rebus relucentem. Quam gloriam videremus vtique, si veritas eius vsque ad nos extenderetur. Sed quia occultātur iudicia eius in ipsis nubibus & caligine, ipsam videre non possumus. *Psalm. 35* *Exodi 33.*

87 Quomodo Deus misericors visitat peccata patrum in filios, ac nepotes vsque ad tertiam & quartam progeniem, vt in Exodo dicitur? Nónne Deus in Ezechiele dixit: Filius nō portabit iniquitatē patris? nam nimis seuerus esset iudex, si filios puniret pro peccatis parentū. Si qui igitur filij puniri videntur propter peccata parentū, nō simpliciter puniūtur propter *Ibidem 34.* *Ezech. 18.*

peccata parentum, sed propter delictum proprium, quia videlicet oderũt
Exodi 20 Deum, qui summè diligendus est: vt clarè testatur Deus, dicens: Ego sum Dominus Deus tuus zelotes, visitans iniquitatem patrum in filios in tertiam & quartam generationem eorum, qui oderunt me. Quamuis etiam recenseantur peccata parentum, qui malè generando, & non rectè instituendo administrarũt malitiæ occasionem? si verò bene agerent filij, non
Ezech. 18 portarent (vt per Ezechielem loquitur Deus) peccata parentum.

Genes. 9. 88 Tulítne re vera aliquis filius peccata parentum? Nónne maledictus fuit Chanahan propter peccatum Cham, qui patrem irrisit? Nónne etiam
3. Reg. 21. & 15. propter peccatum Achab Deus per Eliam comminatur destruere posteritatem eius vsque ad mingentem ad parietem? Pari quoque modo punitur progenies Ieroboham. Et nos omnes propter peccatum parentum nascimur
Ephes. 2 filij iræ, & priuati iustitia originali. An patiuntur filij in bonis hæreditariis tantummodò, quæ ratione parentum sibi deberẽtur? sicut fieri solet in Republ. quando bona rebellantiũ applicantur fisco. Hinc & si priuati sumus iustitia illa, quam hæreditario iure expectabamus: saluari tamen possumus, modò velimus. An (vt dictum est) quia filij sequũtur peccata parentum, ideò puniuntur?

Ierem. 25 89 Quomodo Deus clemens & misericors tam acriter comminatur & punit, vt in Ieremia, aliísque plerisq; scripturæ in locis habetur? An (vt aliqui dicunt) tam seuerus fuit in lege antiqua, non autem in testamẽto gra-
Matth. 12. & 15. tiæ? Sed nónne author huius testamenti Christus Iesus protestatur suos reddituros rationem de omni verbo ocioso? Et nolentes exhibere opera charitatis nónne destinat ad ignem æternũ? An id est proprium pij & clementis, qui prouocatus, seuerior aliis esse consueuit? sicut auarus cupiditate laudis est munificentior aliis, ideò solet laudari auari conuiuium. An, quia sic exigunt peccata ingratorum? Hinc Hebræi quia maiora & potiora dona ac beneficia susceperunt, seuerius aliis puniti sunt ac puniuntur.

90 De quibus dicit Ieremias: Facti sunt hostes eius in capite, & inimici
Threnor. 1 1. Reg. 15 eius locupletati sunt? Nónne de Ierusalem & omnibus ibi tunc morantibus, qui ob multa eorum facinora dati sunt in prædam, sicut Hamalechitæ, de quibus dictum est: Vade & percute Hamalech, & demolire vniuersa eius? Tam acriter enim puniẽdi erant ob eorum scelera & ingratitudinem, vt executores diuinæ iustitiæ Deus maximo fauore prosequeretur, exaltaret, & locupletaret. Hinc Titus qui Ierusalem obsedit, subuertit, & in Iudæos seuerissimus fuit, cùm ei diceretur ab amicis: Cur tu clementissimus adeò seuerus es in istos? respondisse fertur: Adeò isti prouocauerunt Deum suis sceleribus, vt faueat punientibus eos, & inimicaretur parcentibus ipsis. Nec discrepat hoc à pietate, quæ semper veritati & iustitiæ con-
Psalmo 84. 88. & 39 nexa est, vt sæpius repetitur: vt ibi, Misericordia & veritas obuiauerunt sibi. Et iterum: Misericordia & veritas præcedent faciem tuam. Et rursum: Misericordia & veritas tua semper susceperunt me.

91 An Deus aliquando puniat igne, punitione quidem seuerissima? Nõ quippe videtur aliquibus id conuenire clementiæ Euangelicæ. Hinc cùm

Iacobus & Iohannes vellent imprecari ignē è cœlo contra Samaritas: qui respuerant Iesum & nuncios ab eo missos: dixit. Nescitis cuius spiritus estis. Filius hominis nō venit animas perdere, sed saluare. Sed nónne Elias bis aduocauit ignem è cœlo contra duos quinquagenarios ad eum ab Ochozia destinatos: Nónne etiam igne puniuit Deus Nadab & Abiu: Datan & Abiram: Sodomam & Gomorram? Pari quoque modo Christus comminatur se destinaturum crudeles in proximos ad ignem æternum. Et Paulus declarat igne esse purgandos eos: qui super fundamento Christo ædificauerint ligna & stipulas. Non igitur (vt quidam garriūt) est ignis tantùm in fornace chaldaica. *Lucæ 9* *4. Reg. 1* *Leuit. 10* *Numero 16* *Genesis 19* *Mat. 25* *1. Corin. 3*

92 Cur Deus est tam seuerus: vt dicat per Ieremiam. Si steterint coram me Moses & Samuel, non erit anima mea ad populum hunc: Nónne Moses solus confregit iram Domini concitatam contra populum, qui adorauerat vitulum: & adinuenit gratiā, pro eo? Et Samuel nónne placauit Dominum pro Israel? Nónne etiam Deus per Ezechielem promittit, quòd quacunque hora peccator ad ipsum reuersus fuerit, non recordabitur vltra iniquitatum eius? Vnde hic aduertendum est: quòd quotiescūque homo aliquis, aut populus puniendus est, & iudicatus est: dummodò sententia non sit promulgata extra curiam voce (vt Zohar dicere solet) præconia, reuocari potest: facta verò promulgatione reuocari nequit. Sed sequitur, quod subinfert Ieremias. Qui ad gladium, ad gladiū: qui ad famem, ad famem, & qui ad captiuitatem, ad captiuitatem. *Ieremiæ 15* *Exod. 32* *1. Reg. 7* *Ezech. 18* *Zohar*

93 Cur per Hamos inquit Deus. Super tribus sceleribus ego conuertam, super quarto autem non cōuertam? An verificatur id de Hebræis: qui liberati sunt à captiuitate Ægyptiaca, Chaldaica & Elam vel Persidis: sed non liberabuntur à præsenti captiuitate, quam sustinent: quia vendiderunt iustum, idest Christum argento: vt videtur innuere litera? Sed quid dicemus de Tyriis, Idumæis, Hammonitis, Philistæis, Damascenis & reliquis: de quibus ibidem dicitur, quòd super tribus sceleribus parcet: super quarto verò nequaquam? An igitur Deus sua clementia releuat hominem (vt dicunt aliqui Sapientes) à peccato commisso primo, secundò, & tertiò: si autem quartò commiserit: non releuat ipse? Quamuis, si peccator ad ipsum reuertatur, parcat: vt dictum est. An per peccata tria, intelligitur peccatum cordis, oris & operis: quod facilè remittitur: per peccatum verò quartum, quod est irremissibile, intelligitur perseuerantia? *Hamos 1. & 2*

94 Quid est illud in Isaia, Manda remanda, expecta reexpecta? An est hic sermo Dei? An Propheta? An peccatorum & malorum contemnentium: qui quodammodò suggillando dicūt. Præcipe, & iterum præcipe: expecta & iterum expecta, quantum placet: quia in peccato perseuerare volumus? Et sic thesaurizant (vt Apostolus ait) sibi iram in die reuelationis iusti iudicij Dei: vt cadant retrorsum & capiantur. Hinc si huiusmodi non releuantur: non est diuinæ clementiæ, sed obstinationi eorum imputandum. *Isaia 28* *Rom. 2*

Exo.c 29 & 45 — 95 Cur Isaias ait, quòd Dominus relinquit populum suum: & iterũ saluat? Nónne figulus volens formare vas: si habet argillam malè dispositam præ manibus: proiicit, vt benè disponatur prius: & post ex ea formetur vas? Pari modo & summus figulus Deus multoties relinquit, & abiicit peccatorem: quousque lachrymis & contritione disponatur? Iuxta illud, quod Dicit Deus in Isaia. Et dixit Sion. Dereliquit me Dominus, & oblitus est mei: nunquid obliuisci potest mulier infantem suum: vt non misereatur filio vteri sui? Et si illa oblita fuerit: ego tamen non obliuiscar tui. Et hoc, si dimiseritis malum: & didiceritis benè agere: vt alibi ait. Si fuerit peccata vestra vt coccinum: quasi nix dealbabuntur. Sed si me ad iracundiam prouocaueritis, gladius deuorabit vos.

Isaie 49 — Ibidem 1

Psalmo 88 — 96 Cur Propheta canit, quòd misericordia ædificatur & præparatur in cœlis? Nónne sicut iudicium primò decernitur in cœlis: antequàm in terra fiat, sic & misericordia primò decernitur in cœlis? Hinc de munerandis dixit summus Doctor. Sedere ad dexteram vel ad sinistram meam non est meum dare vobis, sed quibus paratum est à patre meo. Et iterum. Venite & possidete paratum vobis regnum à constitutione mundi. Sed quomodo remittit Deus in cœlis, remissione prius facta in terris à Sacerdote: sicut summus Iudex perhibet? Nónne data fuit sacerdotibus potestas à cœlo per illum, qui à patre constitutus est sacerdos iureiurando, sicut propheta canit? Sacerdotibus tamen commissum est tantummodo iudicium. Misericordiam autem dispensandam Author salutis è cœlo portauit.

Mat. 20 & 25 — Ibidem 18 — Ioannis 20 — Psalmo 109

97 Cur dicitur proprium Dei misereri & parcere? An ex magnitudine sua? Iuxta sapienter dictum.

Ouid. — *Quo quisque est maior, magis est placabilis iræ:*
Et faciles motus mens generosa capit.

Plato. — An quia bonus est, & proprium boni (vt Plato inquit) non est destruere opus suum, sed perficere? Perficitur autem pœnitentia ex parte destructi, & remissione ex parte Dei. Quod vidés Moses inter alia arcana sibi ostensa, dum esset in petra Horeb, exclamauit, dicens. Deus gratiosus & clemés, puniens in quartum, & parcens in millibus. Quantum enim mille excedit quatuor, tantùm bonitas & clementia Dei excedit iustitiam. Ideò magis eius proprium dicitur parcere quàm punire.

Exod. 34

Ibidem — 98 Quo mysterio Deus punit in quarto, & parcit in millibus? Nónne (vltra ea, quæ nuper dicta sunt) quaternarius numerus est addictus rebus terrenis & inferioribus? Hinc punit in quarto, quia omne peccatum originem habet à corpore quadrifario, à quo præpeditus homo repletur ignorantia, quæ mater dicitur omnium errorum. Vnde Aristoteles & Thomas dicunt omne peccatum ab ignorantia procedere. Sed nónne est aliquod peccatum ex malitia: & tunc homo vult malum non sub ratione boni existentis, aut apparétis, sed præfixi, vt Scoto placet? Sed præfigere illud malum esse bonũ, nónne hic est error & ignorantia? Parcit autem in millibus, numero quippè diuino, sub ratione finis. Nã millenarius est cubus denarij, & finis omniũ numerorum. Vt igitur hominẽ adducat

Ethic. 3 — Tho. in 3 parte. — Sco. in 2

ad se: quē creauit propter se: suscipit. parcit, miseretur, sanat & beatificat.

94 Angelus peccauitne malitia pura, an errore? Non quippè peccauit
errore, deducto à corpore aggrauante: cum illud non haberet. Nec igno- *Isaiæ 14*
rantia præfuit culpæ: cum sit pœna ipsius culpæ. Error tamen fuit: cum
voluerit ponere sedem ad Aquilonem, & assimilari Altissimo (quod mi- *Apoc. 12*
nimè cōtigit: vt Isaias typico sermone perhibet) aut cum voluerit deuora-
re filium mulieris amictæ Sole. Sicut Iohannes apertè referat. Vnde tunc *Ierem. 49*
è cœlo expulsus fuit à Michaele: quod non prouiderat. Ignorantia igitur
fuit: non crassa, quæ ex corpore prouenit sed ex tenebris: quas ex arro-
gantia incurrerat. Iuxta illud Ieremiæ. Arrogantia tua decepit te: & su-
perbia cordis tui.

100 Quam manū aperiente Deo (vt Propheta canit) omnia implentur *Psalmo 103*
bonitate? Nónne (vt omnes Theologi nostri dicunt) bona veniunt à Deo
positiuè: mala autē priuatiuè, per subtractionem videlicet virtutis suę: quę
est manus eius? Quod benè noscens Vates, vtrūque exprimit, dicens. Ape-
riente te manum, idest extendente te virtutem tuam: omnia sunt bona. A-
uertente autem te faciem, idest subtrahente te manum (quod idem est)
amouetur ab eis vita, spiritus, & vis. Ideò subinfert. Auferes spiritum eo-
rum & deficient: & in puluerem suum reuertentur: vnde venerunt, dicen-
te scriptura. Fecit Deus hominem de puluere terræ. *Genesis 2*

101 Quam terram, vt suam benedixit Deus, sicut Psalmographus canit? *Psal. 84*
Nónne omnis terra Dei est? Iuxta illud. Domini est terra, & plenitudo *& 23*
eius. An est aliqua terræ pars, quam peculiarius elegit Deus? Nam (vt Pla- *Pla in 5. de Rep.*
to perhibet, & experientia comprobamus) Deus semper elegit aliqua
loca peculiaria pro templis ædificandis, aut pro particularibus operatio-
nibus faciendis. Sed cur elegit particulariter illam terram patribus pro-
missam, cui dedit lactis & mellis influentiam? Nónne, quia ibi data fuit
prophetia, Euangelium, & doctrina, per quam homo cognoscit bonum *Psalmo 10*
& malum? Sed cur ibi hoc? Nónne, quia est sub templo sancto Dei per- *1. Cor. 3*
pendiculariter? De quo templo dicitur. Dominus in templo sancto suo,
Dominus in cœlo sedes eius. Hinc iussit ibi ædificari templum, non tan-
tùm materiale, sed illud, de quo Apostolus. Templū Dei sanctū est, quod
estis vos. Quod templum ibi habuit ædificium supra Christum, purifica-
tionem per baptismum, & vnde offerret continuè sacrificium corporis &
sanguinis agni, qui tulit peccata mundi.

102 Quæ iumenta & quomodò saluantur, vt in psalmo dicitur? An sal- *Psalmo 35*
uat Deus iumenta (vt aliqui dicunt) præbendo eis necessaria? Sed nónne,
de alia salute loquitur Vates, vt benè intuenti patet? An igitur id intelligi-
tur de malis hominibus, qui comparati sunt iumentis insipiētibus, vt ali- *Ibid. 48*
bi dicitur? An (vt reor verius) cū homo sit intellectus & ratio (vt Naturales *Arist. 3. de anima.*
dicūt) dum anima saluatur, saluatur homo, dū verò saluatur animalis ho-
mo, saluātur quoque iumēta? Et, hoc, quādo mortificatus animalis homo
redactus est in seruitutē spiritus, & surrexit in hominem spiritualē, vt Pau- *1 Cor 15*
lus docet. Saluatorem (inquit) expectamus Dominum nostrum Iesum. *Ibid. 3*

Christum: qui reformabit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ. Hinc non absque sacraméto author nostræ salutis ait.
Joannis 7 Totum hominem sanum feci.
Job 38 Psal. 146 103 Quos pullos coruorum pascit Deus? Non sine mysterio Iob & Dauid dicunt, quòd Deus pascit pullos Coruorum. Corui enim sunt aues nigræ, rapaces & dæmoniacæ. Hinc docemur: quòd & si quis natus fuerit ex parentibus malis & dæmoniacis, dummodò parentum vestigia non
Ibid. 67 sequatur, Deus illum suscipit & saluat: vt diffusius aliàs (Deo fauente) dicemus.

104 Cur Deus dicitur pater orphanorum præcipuè? Nónne conueniés est: vt, qui suscipit ac pascit pullos auium etiam rapacium: quàdo derelinquuntur à parentibus: suscipiat quoq; & fœlicius curam infantium: qui, iubente ipso Deo, relicti sunt à progenitoribus suis? Et in hoc fungitur officio patris vniuersalis ostendens se omnium esse patrem & habere curam
Sapien. 6 de omnibus: vt in libro Sapientiæ dicitur. Vnde depræhenditur immensa eius bonitas.

Psal. 131 105 Cur (vt Propheta canit) elegit Dominus Sion electione particulari? An, quia situs est collis ille ad Meridionalem partem Ierosolymę sibi semper
Isaiæ 2 Sec. Theolo. per gratæ? An (vt nuper dictũ est) quia est pars illius ciuitatis: supra quam perpendiculariter Deus habet templum suum? An, quia tenet locum & typum illius supernæ Sion: de qua Isaias. De Sion exibit lex? Ibi enim Deus particularem habet sedem: vt secretiores Theologi dicunt. An refertur sensum ad significatum vocabuli: quod est specula, vnde prospicitur ad custodiendam ciuitatem? Hos itaque præcipuè diligit Dominus: & tan-
Isaiæ 21 quàm fidos seruos sibi elegit. Hinc Isaias ait. Super speculam Domini ego sum, & super custodiam meã totis noctibus. Cui adstipulatur Abachuch,
Abac 2 dicens. Super custodiam meam stabo, & contemplabor: vt videam, quid dicatur mihi, & quid respondeam ad arguentem me. Stans enim super custodiam suam rarò, vel nunquam errat, aut decipitur. Et id est signum magnæ fidelitatis in Deum. Vnde meritò diligitur.

Psalmo 15 Mat. 25 Cant. 2 Psal. 109 Heb. 1. 10 106 Quales delectationes sunt in dextera Dei: vt in Psal. dicitur? An quia ibi sunt (vt dicunt) potiora bona? An quia ibi est pietas & misericordia saluãs? Hinc saluandi in extremo iudicio collocabuntur in dextera. An, quia per dexteram fit delectabilis amplexus animæ cum Deo? Sicut scriptũ est.
Cant. 2 Mat. 2 Dextera illius amplexabitur me. Hinc & filius Dei, hæres præcipuus glorię illius, decantatur collocatus in dextera patris. Ibi quippè est delectatio summa, dummodò & læua interueniat sub capite: vt in Canticis dicitur. Hinc patres antiqui & amici Dei in Ægypto fuere: & ipse quoque Dei filius, vt influxum sinistræ susciperent, & sic corroborati amplexarentur à
1. Ioan. 5 dextera. Et hoc mysterium innuit Iohannes, dicens, quod Christus venit non in aqua solùm, sed in aqua & sanguine, id est in dextera & sinistra.

Psal. 83 107 Quomodò cor & caro nostra exultant in Deo, vt Propheta canit? An quia caro mediante corde & anima, cui est coniuncta, potest in Deo delectari? An, quia sicut verbum diuinum factum est caro: Sic caro nostra

efficietur spiritualis transformata (vt sæpe dictum est) in naturam spiritus? Et tunc id erit cum Deo, quod spiritus noster. Sed hoc ridebunt ij, qui sensibus innituntur: & transmutationes huiusmodi vel non olfecerunt. Quę tamen necessariæ sunt: si totus homo consequi debet id, ad quod ordinatus est. Cuius transmutationis arrham dedit Deus: quando verbum eius carnem fieri voluit.

108 Quomodò & quàm amarum est dereliquisse Dominum: vt Ieremias ait? An, quia sicut homo adinuenit omne oblectamentum in Deo: in quem tendit tanquā in obiectum vltimum & perficiens: Sic ipso priuatus sentit amaritudinem? Nam oppositorum eadem est ratio. An, quia homo derelicto vitæ fonte statim (velit, nolitve) adhæret fonti mortis & omnium malorum? Hinc ait ipse Dominus. Duo mala fecit populus meus. Me dereliquerunt fontem aquarum viuentium: & foderunt sibi cisternas dissipatas: quæ continere non valent aquas: illas dulces videlicet & oblectantes: sed repletæ sunt serpentibus & scorpionibus (vt Sapientes asserunt) & horrore, pœna, & amaritudine: Vt Socrates in Gorgia longo sermone disserit. Nam stipendium peccati mors: inquit Paulus. Et omnia videlicet, quæ ad morem spectant. *Ieremiæ 3* *Topic 1* *Ieremiæ 2* *Pla. in Gor.* *Rom. 6*

109 Quomodò Deus præstat dilectis suis somnum: vt Propheta canit? An intelligitur de somno illo, quo aliquando Deus loquitur cum amicis suis: vt ex Iob, ex libro Numerorum, & ex Euāgelio discere possumus? Sed quomodò inde sequitur hæreditas? An igitur de somno mortis est sermo? Iuxta quod communiter exponitur de morte Christi. Ego dormiui: & somnum cœpi. Sed nec in isto somno datur hæreditas: nisi homo resurgat. An igitur de somno illo intelligitur: de quo in Canticis. Ego dormio: & cor meum vigilat? Quando videlicet quis sopitis sensibus & animalibus voluptatibus dormit in animali, & vigilat in spirituali. Vnde alibi ipse Propheta canit. In pace in idipsum iacebo & requiescam. *Psalmo 126* *Iob. 4* *Numero 12* *Aiat. 2* *Psalmo 3* *Cant 5*

110 Quomodò Deus omnia subiecit sub pedibus hominis? vt in Psalmo dicitur? An, quia parum videbatur Deo fecisse hominem ad imaginē suam iniisse pactum secum, vt daret regnum proprium: ordinasse cum legibus: ordinasse medicinam pro peccati infirmitate: in multisque (vt tractum est) secum domesticè egisse: puniendo, comminando, alludendo, prouidendo de omnibus: nisi etiam præferret ipsum omnibus creaturis? An de solo Messia loquitur Vates: vt videtur exponere Paulus? An de omnibus ipsum sequentibus est sermo? Sicut ipse Messias apertè loquitur, dicens. Ecce dedi vobis potestatem calcandi super serpentes & scorpiones: & super omnem virtutem inimici. Et multò magis super inimicam virtutem. Quam quidem potestatem vnusquisque haberet: nisi rebellasset Domino principaliter. Rebellans enim sentit rebellionem. *Psalmo 4* *Ibidem 8* *Hebræo. 2* *1. Corin 15* *Lucæ 10*

111 Cur dixit Deus in Osæa. Deducam eam ad solitudinem: & loquar ad cor eius? An loquitur Propheta de tempore: quo Deus deduxit populum suum in desertum: vbi locutus est ei dans legem, & credens eloquia sua? An de aduentu Christi (vt alij dicunt) quando multi deducti sunt ad *Osæa. 2*

Eremum habentes cum Deo varia colloquia? An de omnibus in genere loquitur Vates: cum quibus Deus non loquitur, nisi amoueantur à strepitu turbarum & vitiorum: eo quòd submissè loquitur, & quasi submurmurando: adeò q non audiatur ab iis, qui sunt in huiusmodi strepitibus? Iuxta illud Iob. Dictum est mihi verbum absconditum: & venas susurrij eius audiuit auris mea. Loquitur enim Deus aut per lumen quoddam (vt Dionysius ait) aut per inspirationes internas: aut voce sensibili: sed rarò.

Iob 4

Dion. de di. nominibus.

Isaie 26

112 Quomodò à facie Dei concipimus & parturimus spiritum salutis: vt Isaias ait? Nónne parum visum fuit Deo omnia præmemorata nobis donasse: nisi etiam ageret nobiscum tanquam verus sponsus: à facie cuius conciperemus bonum propositum (quod habere nequimus nisi Deò inspirante: suáque gratia præueniente) & parturiremus, idest opus perficeremus cooperante gratia ipsius? Actiones, enim bonas non facimus nos virtute nostra: vt apertè testatur Christus, dicens. Sine me nihil potestis facere. Et huc tendit totũ negociũ desponsationis, & cõiugij diuini: quod Deus habet nobiscũ. Vnde summa Dei munificentia in nos cognoscitur.

Ioannis 15

Psalmo 33

Hebræo 1

Psalmo 90

113 Cur & quos Angelos mittit Deus in circuitu timentium eũ: vt propheta canit? Nónne & hoc inter munifica Dei dona annumeratur: vt destinet proprios custodes & ministros ad nos, vt nos custodiant, administrent, & seruiant? Iuxta illud Apostoli. Omnes sunt administratorij spiritus, in ministerium missi. Vnde idem Vates alibi canit. Angelis suis Deus mãdauit de te: vt custodiant te in omnibus viis tuis: non solũ custodia particulari, sed generali. Angelorũ enim aliqui custodiunt in die: aliqui verò in nocte. Quorum iterum aliqui seruant primas excubias: alij secundas: alij tertias: alij verò quartas. Nonnulli etiam seruant primã anni partem, triũ videlicet mensiũ, alij secundã, alij tertiã, alij autem quartã. Et hãc mutationem posuit Deus in Angelis suis: vt Iob ait. Pro quo vulgata traductio habet. Et in Angelis suis reperit prauitatem. Isti verò sunt Angeli administrantes: non autem assistentes: de quibus Daniel meminit.

Iob 4

Dan 7

Psal. 103

Deut. 4

114 Cur Deus facit ministros suos ignem vrentem: vt in Psalmo dicitur? Nonne necesse est, vt Angeli ab eo, qui ignis comedens est, igniantur: vt inflamment homines custodiæ suæ commissos igneo amore: vt opus Dei non negligenter, sed feruenter faciant? Hinc horum supremi, qui mundi curam habent, Seraphini, idest incendentes dicuntur: qui dum vident homines curæ suæ creditos, igne diuini amoris succensos, decantant. Plena est omnis terra gloria Domini.

Isaiæ 6

Psal. 136

115 Qui flent, & quare super flumina Babylonis: vt Psalmographus canit? An de seipso loquitur Dauid? Sed ille nunquam vidit Babel, aut flumina ipsius. An igitur de Angelis animas in peccatis confusas custodientibus est sermo? Nã sedere dicuntur ad denotãdum ociosum opus, quod faciũt. Vnde sicut Angeli gaudent super peccatore pœnitentiam agente: ita flent & dolẽt super induratione peccatoris. Sed quomodò flent ij, qui semper vident faciem Patris: in qua beantur, vt Saluator ait? Nónne etiã Deus dicitur dolere, irasci, pœnitẽtia duci, & tangi dolore cordis intrinsecus: qui

Luca 15

Mt. 18

Gen. 6

tamen beatiſſimus eſt, inalterabilis, & omnino immutabilis: in Angelis autē vt nuper dictum eſt) poſita eſt mutatio? An de veris prædicatoribus eſt ſermo: qui flent præ cōpaſſione, dum prædicant induratis? Sic enim fleuit ſummus prædicator Chriſtus ſuper Ieruſalem: vt Lucas narrat. Sic flens loquitur Apoſtolus propter eos, qui inimicabantur cruci Chriſti. *Luca 19* *Philip. 3*

116 Quæ inſtrumenta ſuſpenduntur ſuper ſalicibus? An ſunt organa, citharæ, vel tibiæ? An ſunt inſtrumenta, quæ Deus fabricauit, os videlicet, lingua, & manus adiutrices? Sed quare: Quomodò cantabimus (inquiu) canticum Domini in terra aliena: Cùm non intelligant, qui terrena ſapiut idiomata terræ viuentium. Sed quæ eſt terra aliena? An eſt illa, quæ à Deo maledicta, ſpinas & tribulos generat? Sed nónne ab illa ablata fuit maledictio, quādo ex filiis iræ facti ſumus filij Dei? An terra aliena eſt, quę nullis vomeribus, ligonibus, aut raſtris diſponi poteſt, vt producat fructus bonos? Cuiuſmodi ſunt peccatores obſtinati, quos vidéres Angeli & prædicatores ſuſpendunt organa, ne in vanum laborent. Et hoc cū detrimento ipſorum obſtinatorum. *Psalmo 136* *Geneſis 3*

117 Qui dicunt illud Ieremiæ. Curauimus Babylonem, & non eſt ſanata, derelinquamus eam? Nónne Angeli deſperantes ſalutem obſtinatorum & prædicatores: quorum officium quaſi par eſt? Hinc Paulus & Barnabas Iudæis obſtinatis dixerunt. Quoniam indignos vos iudicaſtis æterna vita: ecce conuertimur ad gentes. Babylon enim eſt omnis anima confuſa in peccatis, adeo vt idioma cœli & Spiritus ſancti minimè intelligat. *Ierem 51* *Acto. 13*

118 Quomodò poſſumus loqui lingua Deo grata, vt intelligamur, & intelligere poſſimus eius nuncios? Nónne hoc docet Pſalmographus, dum ait. Et lingua mea meditabitur iuſtitiam tuam? Sed quomodò lingua meditatur? Hæc quippè difficultas interpretum vitio euenit. Nam הגה hagah ſignificat meditari, loqui, decantare, & ſubmurmurare. Si igitur traductum fuiſſet, loquetur, nulla eſſet quæſtio. Lingua ergo & idioma cœleſte Dei & Angelorum eſt dirigere omnia in bonum, & ſecundum iuſtitiam. Secundum quam viuens intelligit Deum, & Angelos loquentes & intelligitur ab eis. Et de particulari ſermone cum Deo habendo ſubinfert Vates. Tota die laudem tuam. *Pſal. 34*

119 Cur & quomodò Deus vult vt loquamur ſecum? Nónne & hoc inter munifica Dei dona annumeratur, quòd videlicet ipſe Deus, dignetur habere nobiſcum domeſtica colloquia? Hinc Propheta canit. Audiam quid loquatur Dominus Deus. Et vt redderet dignas voces, dicebat. Cantabo Domino in vita mea pſallam Deo meo quamdiu fuero. Quomodò autem has voces reddere debeamus docet, dicens. Iubilate Deo omnis terra. Qui iubilus eſt cantus cum clangore tubarum, & ſolebat fieri tempore Iobilei cum lætitia. Hinc à Iobileo venit iubilare. Sed cur cum iubilo & lætitia debemus Deo laudes perſoluere? Nonne, quia ſpiritus Dei non quieſcit ſuper triſti & mœrente, ſed ſuper læto? Hinc ipſe. Propheta pro recuperando ſpiritu per peccatum ablato rogitabat, dicens. Redde mihi lætitiam ſalutaris tui. *Ibid. 84* *Ibid. 103* *Ibid. 65. 97 & 99*

Ibidem 54 & 118

120 Quo tempore debemus Deum laudare, vt laus sit gratior? Nónne Propheta docet quatuor præcipuis horis persoluendas esse diuinas laudes, vespere videlicet, mane, Meridie, & media nocte? Iuxta illud: Vespere, mane, & Meridie narrabo. Et alibi. Media nocte surgebã ad confitendum tibi. Sed cur hæc tempora Deo gratiora sunt? Nónne, quia sol & Venus cum Mercurio, fauentes speculationi & contemplationi, sunt in cardinibus, magis nobis fauentes: cum fortiores ibi reperiantur? Sicut sentiunt aliqui sapientes, qui nouissimè, hoc videlicet nostro tempore, scripserunt. Sed quid Planetæ ad spiritualia? Nónne Deus ordinauit aliquas solennitates celebrandas in plenilunio, non quidem propter hanc, quam videmus lunam, sed propter eam, quam ipsa repræsentat, & à qua vim suscipit? pari modo & de aliis planetis dicendum est. Hinc non absque mysterio Deus ordinauit sacrificium matutinum & vespertinum: vt suo loco dictum est.

121 Cur præcipuè laudes mediæ noctis nos docuit propheta non solum verbo, sed exemplo? An (vt modò diximus) quia prædicta sydera sunt in aliquo quatuor cardinum? An, quia tunc amotis terrificis custodibus, qui in prima vigilia, à principio videlicet primæ horæ vsque ad finem tertiæ, & qui in secunda vigilia, à principio videlicet quartæ vsque ad finem sextæ horæ excubant, ponitur tertia custodia gratiosa: vt habetur in secretiori Theologia: & partim ex Euangelio discere possumus? An quia media

Lucæ 12 Zohar.

nocte (vt Zohar plærisque in locis repetit) Deus ingreditur paradisum voluptatis ad oblectandum cum iustis & amicis suis? Hinc ipsemet laudat summopere excubias mediæ noctis. Tunc enim incipit hora: qua sacrificium matutinum Deo gratissimum offerre possumus. Quo sensu Propheta canit. Ad matutinum lætitia. Et Iob. Cùm me laudarent astra matutina: & iubilarent omnes filij Dei.

Psalmo 29 Iob 38

122 Quæ sunt portæ horti delitiarum: per quas possumus illuc intrare, ad oblectandum cum Deo? Nónne sunt illæ quatuor ab Hebræorum Sapientibus commemoratæ? Quarum vna est in spelunca duplici Hebron: quam Abraham emit à filiis Chet. Secunda in Ierusalem, loco à Deo pro templo fabricando, & pro toto humano genere redimendo electo. Tertia in Betel, de qua Iahacob inquit. Hæc est domus Dei, & porta cœli. Quarta in mari. Iuxta illud. In mari via tua: & semitæ tuæ in aquis multis: Quamuis (vt subinfertur) vestigia eius non cognoscantur: quæ altissimo mysterio indaganda forent. Ne autem sicco penitus (quod aiunt) pede transeamus, paucis verbis expediemus. In Hebron nanque fuit formatus homo, in Ierusalem redemptus, & in aqua renatus. Vnde siquis cogitat, vnde venit, quibus doloribus redemptus, & quæ promittuntur in baptismo, facilè adinueniet portas horti sacri: & per scalam in Betel visam illuc vsque conscendet.

Gen 23

Ibidem 28 Psalmo 76

Ibidem 117 Hieronym. Ioannis 10

123 Quæ sunt portæ iustitiæ: de quibus Propheta. Aperite mihi portas iustitiæ: & ingressus confitebor Domino? An (vt aliqui dicunt) sunt sacramenta Ecclesiæ? Sed hæc non erant tempore Dauid. An porta iustitiæ

(vt

vt Hieronymo placet, est ille qui ait: Ego sum ostium, per me si quis introierit saluabitur? An portæ iustitiæ, & portæ sacri horti sunt illæ, quas nuper commemorauimus: quatuor videlicet, vt per omnes quatuor mũdi plagas intrare possimus ad Deum? Quælibet autem harũ quatuor triplicata est, iuxta illud Iohannis: Ab Oriente portæ tres, à Meridie portæ tres, ab Occidente portæ tres, & ab Aquilone portæ tres. Vnde nos per quamlibet illarum tribus modis intrare possumus, corde videlicet meditando, ore laudando, & viribus operando, in negocio videlicet creationis regenerationis, & operationis. Cogitare enim primò possumus beneficiũ creationis: secũdò laudare Deum de ipso: tertiò reddere, quod nobis tunc dedit. Et sic de aliis. *Hieronym.* *Ioannis 10* *Apocal. 21.*

124 Quibus itineribus in illas portas intrare possumus? An ambulando diuino lumine, vt Propheta canit. Domine, in lumine vultus tui ambulabunt? An currendo charitate, vt ipsemet alibi docet, dicens: Viam mandatorum tuorum cucurri, cùm dilatasti cor meum? An volando contemplatione? iuxta illud: Quis mihi dabit pennas sicut columbæ, & volabo? An, portati à nauicula Petri, imò Christi, qui iussit discipulos suos ascendere in nauiculam, vbi sunt merita ipsius Redemptoris nos portãtia? An igne inflammati, & in flammam conuersi per sacrificium, quod Deo de nobis facimus? Et sic Elias igneo curru in cœlum ascendit. *Psalmo 88* *Ibidem 118* *Ibidem 54.* *Matth. 14.* *4. Reg. 2.*

125 Vbi recipientur & collocabũtur beati à Deo? An in domo & in loco ipsius Dei? iuxta illud: Aut quis stabit in loco sancto eius? An in throno sicut in Apocalypsi dicitur: Qui vicerit, faciã eum sedere in throno meo? An in seipso? iuxta illud: In pace, in idipsum iacebo & requiescã. Hoc rogabat Saluator, dicens: Rogo pater, vt sicut ego & tu vnum sumus, ita & isti vnum sint in te. *Psalmo 23.* *Apocal. 3* *Psal. 4.* *Ioannis 17.*

SECTIO IIII. DE CHRISTI CONDITIONE ET ADVENTV.

QVARE Christus dicitur habuisse tabernaculum suũ in Sole? An in Sole hoc visibili, qui in medio planetarum locum tenet. An in illo supramundano Sole, cuius iste visibilis typũ gerit, qui in medio cœlorum supramundanorum positus omnia illustrat: Hinc Iohannes ait: Ciuitas illa, superna videlicet, non eget Sole neque Luna, vt luceãt in ea: nam claritas Dei illuminat illam, & lucerna eius scilicet præcipua, est Agnus. Nec discrepat Isaias: & idem est dicere, Posuit tabernaculũ suum in Sole, quod est, Et regnabit in domo Iahacob in æternum, vt Sapientes nouerint. 126 *Psalmo 18* *Apocal. 21.* *Isaia 60.* *Luc. 1*

127 Quis sol iustitiæ orietur (vt Malachias ait) timentibus nomen Domini? Nonne hic sol Christus est, vt omnes Theologi nostri exponunt? Sed quomodo sol habet tabernaculum in sole? Nonne Deus est lux, & tamen (vt Apostolus inquit) lucem inaccessibilem habitat? Huius ratio est, quia Deus & ipse Deus idem sunt, cum nihil creatum possit ipsum capere. *Malach. 4* *1. Timoth. 6.*

y

Fuit igitur Christus verus sol non solùm replens omnia lumine, sed erigẽs Ecclesiam indeficientem, sicut sol: ad cuius aduẽtum cessit Luna Synagogæ, de cuius mutatione suprà dictum est.

128 Orto sole quæ bestiæ congregantur in cubicula sua, vt Propheta
Psalmo 103. canit? An de feris intelligit quæ nocte prædantur, vt lupi, vrsi & huiusmodi? Sed quomodo orto sole congregãtur? cùm etiam orto sole huc illùcue discurrant. An de feris illis est sermo, de quarum principe ait Petrus: Ad-
1. Petr. 5 uersarius vester Diabolus, tanquam Leo rugiens, circuit? Ipse enim orto
Ioannis 12. sole iustitiæ Christo fugatus est ex hoc mũdo: sicut ipse Christus ait: Princeps mundi huius eiicietur foràs. Vnde adeò debilitati sunt huiusmodi catuli Leonum, vt nequeant amplius deuorare aliquem ad libitum. Ideò si volunt escam (inquit Propheta) quærunt à Deo: nam sine Dei permis-
Hieronym. sione nemini nocere possunt, sicut apertè testatur Hieronymus, dicens:
ad Eustoch. Debilis est hostis qui non vincit nisi volẽtem: contra ipsos enim nobis da-
1. Corint. 15 ta est victoria per Iesum Christum, inquit Apostolus.

129 Quis iustus & quomodo veniet ab Oriente, vt in Isaia dicitur? An,
Isaiæ 46 *Zohar* iustus ab Oriente vocatus Abraham fuit (vt Zohar placet) qui nouus homo venit cum nouo fœdere? Sed cùm de futuro loquatur Propheta, non video quomodo de Abraham intelligatur sermo. Iustus quippe, & Deo gratus fuit Abraham, sed alios non iustificauit. An igitur verus iustus fuit
Ioannis 16. Christus, alios iustificans: qui venit à patre, cuius locus propriè est in Oriente? vnde omnia oriuntur in cœlo & in terra. Ideò dicitur pater omniũ Et hoc est quod ipse Christus ait: Exiui à patre, & veni in mundum.

130 Quæ septem mulieres accipient virum vnum, vt Isaias ait? An tot
Isaiæ 4. viri ceciderant de Ierusalem & Iehuda, quòd mulieres ne incurrerent maledictionem sterilitatis in Deuteronomio datam, accipiebant septem vi-
Deutero. 7. rum vnum, vt Hieronymus tangit? An (vt ad altiora cum Hieronymo &
Hieronym. *Origenes* Origene conscendamus) septem mulieres septem dona spiritus sunt prouenientia a septem fontibus supernis qui fluunt in puteũ qui dicitur Bersabah, id est puteus septem? Nam aliqui biberunt ex vno, aliqui ex alio ipsorum fontium, nullus autem ex omnibus, nisi Christus Iesus adeò plenus Deo & Spiritu sancto, vt de plenitudine eius (reste Iohan[illegible]) omnes nos ac-
Ioannis 1. cepimus. Vnde de ipso reor hic Prophetam prædixisse. Quo sensu in-
Colos. 1. quit Paulus: Quoniam complacuit patri omnem plenitudinem inhabitare facere in eo.

131 Quam lucem magnam vidit populus, & quando, vt Isaias perhibet?
Isaiæ 9. Nonne in aduentu Christi, vt cõmuniter exponi solet? Nam ipso nascente
Matth. 2 stella lucida apparuit Magis, & claritas Dei circumfulsit pastores, vt Mat-
Luc. 2. thæus & Lucas scribunt. Et hæc non quidem fuit lux propriè corporea,
Ioannis 1 sed melior, de qua Iohannes: Erat lux vera quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum: cùm tantùm intelligere possimus diui-
Dion. de di. *nominibus* *de ho.* ni, quantum radius diuinus se nobis insinuauerit, vt Dionysius & Plotinus docent. Hinc non arrogãter, sed sincerissime dixit ipse Christus: Ego
Ioannis 8. sum lux mundi, lumine quidem sapientiæ. Nam in ipso sunt omnes thesau-

ti sapientiæ & scientiæ absconditi, potissimè vulgarium oculis. *Coloss. 2.*

132 Qui ire debent (vt Abachuch ait) in splendore fulgurãtis hastæ Dei? *Abac. 3.* An de Magis est sermo, qui secuti sunt stellam quæ apparuit eis velut hasta quædã? *Matth. 2.* An, cùm Prophetæ & sancti dicantur sagittæ (iuxta illud Isaiæ: *Isaie 49* Posuit me quasi sagittam electam) Christus meritò dictus fuit hasta, quæ est quasi sagitta magna, sed facilè demissa in mundum ab arcu paterno? ipse enim adeò fulgens venit, vt dicat Isaias: Et ambulabunt gentes in lumine tuo, & reges in splendore ortus tui. *Ibidem 60* Et statim de Magis ad Christum adorandum venientibus subinfert, dicens: Omnes de Saba venient aurum & thus deferentes.

133 Quæ veritas & ex qua terra orta dicitur à Propheta: Non quippe de alio interpretari possumus veritatem hanc quàm de illo qui ait: Ego sum veritas. *Psalm. 84* *Ioannis 14.* Sed ex qua terra orta sit, videndum restat. An igitur de beata virgine est sermo, quæ terrena erat, sicut & nos? An de terra viuentium & supramundana, quæ est diuina essentia? nam Spiritus sanctus est ignis, Filius aqua, Pater aër (vt Zohar elegãtissimè probat) & essentia diuina velut terra in qua omnia pullulãt: & inter alia verbum quod producitur ab intellectu paterno cognoscente, & essentia cognita. *Zohar.*

134 Quo sensu Zorobabel dixit veritatem omnibus præualere: Nonne communis hominũ turba magis oblectatur mẽdaciis, quàm veritate: iuxta illud Prophetæ: Non est in ore eorũ veritas. *3. Hezre 4.* *Psalmo 5. 115* Et alibi: Omnis homo mẽdax. An igitur Zorobabel id dixit, quia veritas agitata magis elucescit? impugnari enim potest, vinci vero nequaquã: cùm habeat radicem firmã & inconcussam. Hinc Christus summa veritas, præualuit cõtra mendacij patrẽ, & adhuc perfectius præualebit, quando (vt Apostolus ait) inimica destruetur mors: interim autem oportet (vt premittit) ipsum sedere à dextris Dei, & regnare, donec ponantur inimici eius scabellum pedum suorum. *1. Corin. 15*

135 Quæ sunt claues Dauid, & cui dabuntur, vt claudat, & non sit qui aperiat: aperiat, & non sit qui claudat: vt in Isaia dicitur? *Isaie 22.* An sunt istæ claues sapientiæ, de quibus Saluator ait: Vos tulistis clauem scientiæ. *Luce 11.* An sunt duæ claues, quarum vna est scientiæ & discernendi: alia est potestas absoluendi, vt communiter Theologi nostri docent? *Theologi.* Cui autem datæ sint, Iohannes exprimit loquens de Christo, dum ait: Qui habet clauem Dauid, aperit, & nemo claudit. *Apocalyps. 3.* Nam si de prima claue intelligatur (cùm ipse contineat omnes thesauros sapientiæ) quis potest infringere dogmata eius? *Coloss. 2.* Nonne ipse ait: Omnia quæ audiui à patre meo, nota feci vobis: Si verò de alia claue sit sermo, nonne ipse inquit: Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra: *Ioannis 15.* *Matth. vlt.* Hinc præbens has claues Petro & discipulis, ait: Quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in cœlis, & quodcunque solueris, erit solutum. *Ibidem 16*

136 Cur sermo Deo cõparatur argento puro & lapidi precioso: Nonne preciosius est aurum? *Psalm. 11.* Aurum quippe & si apud mortales in maiori precio habetur, non tamen apud Deum: iuxta sententiam summæ Veritatis præferentis templum auro, quod videtur illud ornare. Et in multis scripturæ *Matth. 23*

locis videtur præferri argentum. Hinc Christus argento non auro venditus est, & Abraham non auro sed argēto emit sepulchrum illud pro se & vxore sacramenti plenu, & omnia pia argento commutantur. Et hoc forsitan, quia argentū est in dextra coordinatione, sicut & verbum vel sapiētia Dei: aurū vero est in sinistra vel Aquilonari, iuxta illud Iob: Ab Aquilone aurum venit. Si verò de precio sit sermo, nonne ait idem Propheta: Dilexi mandata tua super aurum & topazion. Vnde Sapiens: Nec comparaui (inquit) illi, sapientiæ videlicet diuinæ, lapidem preciosum. Est itaque sermo Dei argentum purgatū terra, & purgatum septuplum, iuxta septem dona Spiritus sancti, quæ per septem mulieres virum vnum appræhēdentes intelligūtur, vt suprà declarauimus. Vnde est tantæ efficaciæ, vt sit penetrabilior omni gladio ancipiti, pertingens vsque ad diuisionem animalis ac terreæ partis à spiritu, vt alibi (Deo fauente) dicetur.

Ibidem 26
Genes 23
Iob 37.
Psalmo 118
Sapient. 7
Hebra. 4

137 Quis mittet crystallū suum sicut bucellam, vt Propheta canit? Nónne crystallus est aqua adeò gelu concreta, vt euacuatis porositatibus non amplius caloris sit capax? Hinc ei comparātur peccatores obstinati, via & modo communi penitus incapaces effecti caloris & gratiæ diuinæ. Tanta autem fuit virtus huius diuini verbi, vt reduxerit crystallū tanquam bucellam panis, porositatibus plenam, vt fierēt peccatores capaces ipsius diuini verbi & caloris. Hinc dixit Saluator: Non veni vocare iustos sed peccatores. Cuius rei non ignarus eius Pręcursor dixit: Potens est Deus ex lapidibus istis suscitare filios Abrahæ.

Psalm. 147
Matth 9.
Luc 3.

138 Quis spiritus resoluit crystallum in aquas? Nónne fuit Spiritus sanctus missus suo quinquagesimo die tanta virtute & calore, vt non tantùm mouerit Apostolos ad loquendum variis linguis magnalia Dei, sed corda audientium etiam obstinatorum adeò concilia uerit, vt fecerit ex multis millibus cor vnum & animam vnam, vt Lucas narrat?

Actor. 2.

139 Quis (vt Isaias ait) lychnū fumigantem non extinguet? Nónne Matthæus id exponit de Christo, qui non confringet vagū & mutabilem peccatorem, per arundinem designatum: nec illum qui incipit aliquod opus offerre Deo non inflammatum charitate, sed tātùm fumigans extinguet: sed inflammabit igne illo, de quo ipse ait: Ignem veni mittere in terram, & quid volo, nisi vt ardeat? Nam officium eius fuit succurrere infirmitatis, & adiuuare debiles, sicut nuper de crystallo, eius virtute liquefacta, dictum est. Et quamuis linum habeatur in veritate literæ, lychnum tamen legi potest pro quo linum ponitur: cùm in Hebræo no habeatur proprium vocabulum lychni, hinc male legitur lignum.

Isaie 42.
Matth. 12.
Luce 12.

140 Quando fecit Dominus verbum abbreuiatum, vt Isaias cum Paulo ait? An, quando verbum infinitū conclusum fuit in parua carne humana & in breui vtero? An, quando reduxit tam lōgam seriem legis & Prophetarum ad duo breuissima præcepta amoris Dei & proximi? An (se ad sensum Isaiæ & Pauli venimus) id intelligitur de reductione ... ad gregem suum: quod breuissimo tempore factum est, inquit enim Isaias: Consummatio abbreuiata inundabit iustitiam. Et hoc, quando reliquiæ

Isa. 10.
Ro. 9
Matth. 22
Isa. 10

conuertentur. An tunc fecit verbum abbreuiatũ, quando vnica oblatione procurauit salutem omnium tam Hebræorum quàm Gentilium? Verbum enim pro opere in Scriptura sacra sæpissimè sumitur. Hinc Paulus ait: Introiuit semel in sancta, æterna redemptione inuenta. *Hebr. 9.*

141 Quis Deus (vt Abacuch ait) ab Austro veniet, & quis sanctus de monte Pharan? Nónne Deus est verbum æternum, quòd in eo quòd à patre procedit, ab Oriẽte venit (vt suprà dictum est) in eo autem quòd amore missum est à patre (qui adeò dilexit mundum, vt filiũ suum vnigenitum daret, qui amore semetipsũ pro nobis obtulit cruci) ab Austro & à Meridie venit, vbi residet amor? Et hic fuit sanctus, vnctus & Messias, qui venit & prodiit ex ore altissimi videntis & aspiciẽtis calamitatẽ humanã. Pharan enim os aspicientis interpretatur. Si verò ad natiuitatem eius aspiciamus, nónne natus fuit in Betlehem, quæ est ad Meridiem Ierosolymæ? Sed (vt secretiora tangamus) nónne Betlehem domus panis interpretatur? Ex hac igitur domo venit verus & viuus ille panis, de quo scriptum est: Hic est panis verus qui de cœlo descendit. Et iterum: Ego sum panis viuus, qui de cœlo descendi. Locus autem panis in Archetypo est Auster, vini verò Aquilo. *Abac. 3.* *Ioannis 3* *Ioannis 6.*

142 Cur dixit Abachuch, In medio annorum viuifica illud, scilicet opus tuum? Nónne ipsemet Propheta innuit, quid loquatur subinferens: In medio annorum notum facies, cùm iratus fueris, misericordiæ recordaberis. Pro cuius aperta declaratione rememorandum est illud Eliæ celeberrimum oraculum à Talmudistis præhonoratum, quo distinguitur mũdus in ter bina millenaria, quorum duo prima significant principium humani decursus? duo millenaria secũda medium: duo tertia finem. Ait enim oraculum, Duo millia in vacuo, i. sine lege, & sine Mesia: duo millia in lege, duo millia in Mesia, cõsummabuntur videlicet. Et hæc sex millenaria respondent sex diebus fabricæ, vt à Mose & Petro edocemur. Christus autem præueniens venit in tempore legis, nondum completo. Hinc clamabant mali dæmones: Cur venisti ante tempus torquere nos fili Dei? Præuenit namque per trecentos annos. Et sic opus Dei, & totus mundus viuificatus fuit in medio annorum. *Abac. 3* *Eliæ oraculũ* *Psalmo 89* *2. Petr. 3.* *Matth. 8.*

143 Cur ait idem Propheta, Ante faciem eius ibit mors? Nónne per peccatum Adæ mors introierat in orbem terrarum propter inuidiam Diaboli, vt Sapiens ait? Ad hanc igitur tollendam necessariò secuta est vi[illegible]. An eum tentaturus venit Diabolus, qui est angelus mortis, stans ante eum, vt Targum Ionatas exponit illud דבר deber? Quamuis Hieronymus Theodotio, Aquila, Symmachus & author quintæ editionis per multa vagentur. *Abac. 3* *Sapient. 2.* *Targum Ionatas.*

144 Quis & cur dixit, Ecce ego, mitte me? An fuit persona filij iam electa ad conferendam salutem populo infecto, patri semper obedire parati? An fuit ille agnus, qui (vt Iohannes perhibet) occisus fuit ab origine mundi, semper astãs ante Deũ eo modo quo Iohãnes sentit? De quo Isaias ait: Oblatus est, quia ipse voluit, & non aperuit os suum, sicut ouis ad occi- *Isaiæ 6.* *Apocal. 13* *Isaiæ 53.*

ſionem ducetur. Et cætera quæ ſequuntur de Chriſto verificata, qui ſpontè voluit pro humano genere pati.

Ibidem 7. 145 Cur partus almæ datus fuit in ſignum Achaz, & quomodo? Nónne in ſignũ quòd liberaretur populus Iehuda & domus Dauid à duobus titionibus, ſ. Razin rege Syriç, & Pechach filio Romeliæ rege Iſrael? Sed (vt ad myſticum ſenſum deueniamus) nónne Razin, qui diſſipator interpretatur, Diabolũ exterminatorem denotat, & Pechach qui apertura interpretatur, infernum deſignat, de quo idem Iſaias: Dilatauit infernus animã ſuam abſq; vllo termino? vnde ad horum liberationem datus fuit partus almæ, i. Virginis in ſignum, qui partus nos ab illis titionibus liberauit. Sed cùm alma ſignificet adoleſcentulã, virginem vel nõ virginẽ, cur potius refertur ad partũ Virginis? Placet hîc ſentẽtia Hiero. quòd cùm alma vtrũq; ſignificet, neceſſariò hîc intelligatur de virgine, alioquin nõ fuiſſet ſignũ.

Ibidem 5.

Hieronym.

Pſalm. 44 Iſaia 61 146 Cur Saluator dictus fuit Chriſtus? Nónne per antonomaſiam, quia vnctus (vt Propheta canit) præ omnibus participibus ſuis, oleo quidẽ lætitiæ quæ eſt diuinitas? iuxta illud Iſaiæ: Spiritus Domini ſuper me, eò quod vnxerit me. Tria enim (vt ſuprà dictum eſt) hominũ genera præcipuè vngebantur, reges videlicet, Sacerdotes & Prophetæ. Meritò itaque Chriſtus vnctus fuit, quia Rex regum & Dominus dominantium, ſacerdos regius æternúſque ſecũdum ordinem Melchizedech, & Propheta Prophetarum, vt in Luca dicitur. Propheta magnus ſurrexit in nobis. Dictus eſt autem Meſsias Hebraicè, Chriſtus Græcè, vnctus Latinè.

Apoc. 17 Pſalmo 109 Luca 7.

Pſalmo 132. 147 Quod vnguentum deſcendit ſuper caput, & inde in barbam Aharon, & inde ad oram veſtimenti, vt Propheta canit? Nónne Chriſtus tanta fuit repletus diuinitate, vt in omnia quoque membra diffuſus ſit? iuxta illud Iohannis? De plenitudine eius omnes nos accepimus. Ordo autẽ exigit, quòd ſicut in corpore humano omnes humores deſcendunt à capite, & diffunduntur in omnia membra mediãte collo, ita in corpore myſtico totum diuinum chriſma veniat in nos à capite Chriſto, mediante collo, i. ſacerdote, qui eſt medius inter Deum & homines; inter caput & membra. Hinc notanter dicit Vates in barbam Aharon, qui fuit ſummus ſacerdos in lege: ſacerdotis enim intereſt admiuiſtrare ſacra.

Ioannis 1.

Pſalmo 44. 148 Cur Chriſtus dictus fuit ſpecioſus forma præ filiis hominum? An, quia re vera erat aſpectu pulcherrimo, ab æterno generatus à patre pulchro, & in tẽpore æditus à matre pulchra, decora, & ſine macula? An, quia non tãtùm erat pulcher corpore, in omnibus videlicet membris proportionatiſsimus, nullum patiens defectũm, ſed erat pulcher in anima, illa videlicet pulchritudine, quam quærebat Socrates ab Hippia, & de qua tractat in Phædro, & poſt eum Plotinus? Quæ quidẽ pulchritudo tantò maior eſt, quãtò quis magis diuinitatis eſt particeps. Vnde cùm Chriſtus fuerit longè diuiniſsimus omnium, meritò quoque omnium pulcherrimus dictus eſt.

Pla in Hippia maiori, & in Phædro. Plotinus de pulchro.

Aggai 2 Exodi 19. 149 Poſt quod modicum (vt Aggæus ait) adhuc mouit Dominus cœlũ & terram? Nónne mouit Deus vtrumque, quando de cœlo miſit prodigia

in Ægyptum, percutiens terram denis plagis? Nónne etiam mouit, quando dans legem è cœlo allatã, tremere fecit Sina terrenum? Sed adhuc post modicum, post quadringentos videlicet annos post visionem ipsi Aggæo demonstratam mouit Deus cœlum, dum ab ipso descendit, mouítque terram, noua faciens omnia, nonúmque erigens testamẽtum. In cuius rei testimonium & comprobationem in morte ipsius obscuratus fuit Sol, petræ scissæ sunt, monumẽta aperta, mortui surrexerũt, & omnis penè creatura commota est. *Luce 23.* *Matth. 27.*

150 Quod brachium Domini reuelatũ est, & quando, vt Isaias ait? Nónne reuelauit Dominus brachium suum, quando eduxit populum ex Ægypto in manu forti & brachio extento? Verùm illud fuit brachium sinistrũ quo percutiebat. Sed brachium dextrũ gratiæ & pietatis reuelauit, quando (vt Iohãnes inquit) gratia & veritas per Iesum Christum facta est. Isaias igitur pertractare volebat, qualiter Deus decreuerat per paßionẽ filij sui extendere brachium misericordiæ & pietatis in omnes (res quidem noua) cùm per legem punirentur, & non remitterẽtur peccata. Proptérea dixit: Domine quis credet his quæ narrabimus, & brachium hoc tuũ dextrum videlicet, cui adhuc reuelatum est? *Isaie 53.* *Exod. 15.* *Psalm. 135.* *Ioannis 1.* *Psalmo 109.*

151 Quæ est virga virtutis emissa (vt Propheta canit) è Sion? An fuit illa virga egressa è radice Iesse, de qua Isaias vaticinatus est? Sed quomodo emissa fuit è Sion? cùm Christus fuerit conceptus in Nazareth, & natus in Betlehem. An igitur (vt reor verum ac necessarium) intelligitur de Siõ superna? sicut & illud Isaię: De Siõ exibit lex. Nam lex (vt suprà disseruimus) data fuit in Sina. Siõ itaque superna est illud tabernaculum solis, vnde lex scripta deuenit. Vnde etiam venit dator Euangelij Christus, & hic est verus mons Sion, quem dilexit Dominus, & in quo habitat & regnat, vt alibi dicitur: Mons Sion in quo habitasti in eo. Et iterùm: Constitui mihi regem meum super Sion montem sanctum meum. *Isaia 11.* *Ibidem 2* *Exodi 19.* *Psalmo 77.* *73. & 2.*

152 Quomodo descendit Dominus super nubem leuem in Ægyptũ, vt Isaias ait? An (vt Hieronymus sentit) quando descendit in corpus humanũ nullo peccatorum pondere prægrauatum? An, quando Christus angeli oraculo descendit adhuc puerulus in Ægyptum, nondum firmatus viribus & sapientia, qua quotidie (teste Luca) proficiebat? Hinc expectauit ætatis & perfectionis plenitudinem, antequàm cum antiquo hoste congrederetur. An id fuit, quando destinauit Simonem Apostolũ, illuc deportatum à Spiritu sancto, veluti nube leui ad destruẽda Ægypti Idola? sicut Isaias innuere videtur, dicens: Commouebuntur omnia simulachra Ægypti à facie eius. *Isaie 19.* *Hieronym.* *Matth. 2.* *Luca 2.*

153 Quam portam vidit Ezechiel clausam? An fuit porta sancti sanctorum, per quam solus Sacerdos intrabat semel in anno? Sed quomodo hęc expositio consonat oraculo quod ait: Vir non transibit per eam, quoniam Dominus Deus ingressus est per eam? An igitur porta hæc fuit beata Virgo (vt communiter exponitur) quæ fuit clausa principi, scilicet tenebrarum, vt dicit textus? Et id melius consonat, quàm (vt aliqui dicunt) *Ezech. 44*

à principio suæ formationis. An porta hæc fuit lex recondita in arca, in signum, quòd nullus habuit claues ad intrandum in eam (nam arcam nullus aperiebat) nisi ille, de quo Iohannes ait: Vicit Leo de tribu Iehuda radix Dauid, vt aperiat librum, & soluat signacula eius?

Apocal. 5.

154 Quomodo cognouit bos possessorem suum, & asinus præsepe domini sui, vt Isaias ait? An (omissis chimericis Hebræorum interpretationibus) bos insipiens animal, & asinus stolidissimus cognouerunt dominum suum, & præsepe ipsius, quando anhelitu suo (vt aiunt) calefecerunt puerum natum tempore illo brumali? An per asinum & bouem intelligũtur Gentiles, de quibus Apostolus: Scitis autem, quòd cùm Gentes essetis, ad simulachra muta, prout ducebamini, euntes velut bestiæ videlicet? Vnde Propheta de huiusmodi canit: Homo cùm in honore esset non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus: hi tamen cognouerunt possessorem suum fœliciori sorte quam ij quibus data fuit lex, & qui se esse homines existimabant. Quod cognoscens Psalmographus iubilando decãtat: Laudate Dominum omnes gentes, laudate eum omnes populi.

Isaia 1. 1. Corin. 12 Psalmo 48 Ibidem 116

155 Quis quæritur in Ephrata, & inuenitur in campis syluæ? An de arca fœderis est sermo, quæ fuit quæsita à Dauide in Bethlehẽ ciuitate sua, quæ alio nomine dicitur Ephrata, sed ibi non fuit inuenta, quia nusquam legitur eam ibi fuisse: sed inuẽta fuit in Chiriatiharim, quæ dicitur ciuitas saltus aut syluæ, quò deducta fuit post percussionem Bethsemes: vt in primo regũ volumine habetur? An de Christo est sermo, qui quęsitus fuit à Magis in Ephrata vel Betlehem, & inuentus fuit in campo & in antro quod erat extra ciuitatem arboribus cõsitum? Et hoc iam declaratum fuit à Michæa qui ait: Et tu Betlehem Ephrata paruula es in millibus Iehuda, ex te mihi egredietur qui sit dominator in Israel. Et ad meliorem expressionem subinfert: Et egressus eius à diebus æternitatis.

Ibidem 131 1. Reg. 7. Michea 5.

156 Qui Sabæi & Arabes venerunt adorare Christũ, & cur, vt Propheta canit? An deducti tantummodò à stella, vt habetur ex Euangelio? An (vt ad altiora mysteria conscendamus) hoc mysterium initium habuit, & prçfiguratum fuit à regina Saba, i. Arabiæ, quæ apud Hebræos dicitur Saba שבא, & scribitur cum ש sim ad differentiam Sabææ regionis, quæ scribitur cum ס samach, vt etiam alibi dictum est? Venit itaque regina illa ex Arabia fœlice, sita ad Austrum vsque ad mare Oceanum, in Ierusalem ad regem Salomonem, qui solueret eius ænigmata. Quæ regina significabat legem datam in Sina Arabiæ monte, quæ venit ad Christum, qui in Ierusalem prædicans soluit omnia legis ænigmata, vt alibi diffusius (Deo fauente) dicetur. Quod prosequẽtes reges Arabum & Saba venerunt & ipsi ad reuerendum Christum.

Psalmo 71 Matth. 2. 3. Reg. 10

157 Cur dixit Dauid, In Idumæam extendam calciamentum meum? An quia re vera fecit ipsam tributariam, vt in secundo regum volumine legimus? An Dauid vicem & typum Christi gerens, prædixit Idumæos, aliosque populos sibi subiiciendos? An, quia Christus venturus erat, non tantùm vt saluaret animam, sed etiam corpus & carnem per Edom si-

Psalmo 59 & 107 2. Reg. 8.

gnificatam? Hinc prouidit de lauacro, & cibo corporis sui, sumendo à gutture nostro corporeo: vt per ipsum Christi corpus, nostrum corpus in spiritum transmutatum, cum ipso saluaretur. Calciamentum autem & vestis Christi præcipua fuit corpus, quod assumpsit: per quod mortificatum dedit nobis, & corporibus nostris, per Idumæam figuratis, salutem.

158 Cur psalmographus dixit, quòd Moab fuit olla seu vas lotionis suę vt in veritate literæ habetur? An, quia Moab fuit vas lotionis, vbi immunditiès rerum lotarum relinquuntur? Hinc exclusus fuit ab ecclesia Dei. Sed, cum Rut Moabitis fuerit atauia Dauid, & in genealogia, immò Christi connumerata, aliud sensum quærendum mihi videtur. Loquitur enim Propheta (ni fallor) de diuersis gentibus abluendis & redimendis à Christo, Idumæis videlicet, Allophylis, & Moabitis, quos prædicit & ipsos fore vas suscepturum lotionem, quam fecit redemptor, vt Iohannes perhibet, dicens. Lauit nos à peccatis in sanguine suo. Psal. 59 / Deut 23 / Rut. 4 / Mat. 1 / Apoc. 1

159 Quomodo Deus (vt in Osæa dicitur) fecit nō plebem suam, plebem suam? Nonne nō solùm ex Moabitis, Idumæis & Philistæis fecit familiam & Ecclesiam vnam, sed ex Ismahelitis, Græcis, Elamitis, & ex omni natione, quæ sub cœlo est? Vt Iohannes perhibet, dicens. Vidi turbam magnam quam dinumerare nemo poterat, ex omnibus gentibus, & tribubus, & populis, & linguis stantes antè thronum in cōspectu agni, amictos stolis albis, & palmæ in manibus eorum, scilicet erant. Osea 2 / Apoc 7

160 Quando & quomodò alleuiata fuit terra Zabulon, & Nephtalim, vt Isaias ait? Nónne hoc declarat Matthæus dum ait, quòd habita Iesus victoria in tribus præliis à Diabolo suscitatis, audiens, quòd Iohannes traditus esset, venit in Capharnaum sitam in finibus Zabulon & Nephtalim, vbi cœpit prædicare & alleuiare populum Hebræū ab onere legis, requirens solummodò conuersionem ad Deum, & inde promittens regnum cœlorum. Cui rei Matthæus oraculum applicat. Isaie 9 / Mat. 4

161 Cur ex aduerso aggrauata est via maris trans Iordanem Galilææ gentium? Nónne, quia tunc cœpit Iesus imponere iugum Euangelicum gentibus: quæ nullo legis grauamine premebantur? Dicta autem fuit regio illa, Galilæa gentium: quia Salomon ipsam donauit Hiram Chananæo, Regi Tyri ob beneficium sibi ab ipso collatum in dandis lignis cedrinis ex monte [redacted] pro fabrica templi, vt habetur in tertio Regum volumine.

162 Quomodo fecit Deus aspera in vias planas, & quando, vt Isaias ait? An quando [redacted] & exasperantes humiliati sunt? Iuxta Canticum Virginis? [redacted] de sede. An quando dura & aspera legis præcepta [redacted] ad suaue & delectabile [redacted] Christi? An (vt opinor verius) [redacted] secundo Christi aduentu, quando reddet omnia pacata & quieta, vt videntur indicare verba præcedentia & subsequentia? Præmittit enim Vates. Consolamini, consolamini populi mei, loquimini ad cor Ierusalem, quoniam completa est malitia eius. Non enim completa est malitia 3. Reg. 9 / Isaia 40 / Luca 1

alicuius, dum in carne viuit. Et de malis puniẽdis subinfertur. Suscepit de manu eius duplicia per omnibus peccatis suis. Et paulò post. Ecce Deus vester in fortitudine veniet:& merces eius cum eo. Nec enim mercedem dedit Christus in primo aduentu:sed in secundo daturus est: vt Propheta
Psal 61 cum Paulo testatur
Rom.2

Isaia 11 163 Quando (vt Isaias ait) infans ponet manum in foramine aspidis:aut in cauerna reguli impunè? An expectare debemus ætatem illam auream quam fingunt Poetæ sub Saturno fuisse? An tunc id fuit, quãdo dixit sum-
Luca 10 mus Doctor & Rex sectatoribus suis. Ecce dedi vobis potestatem calcandi super serpentes & scorpiones, & super omnem virtutem inimici:&
1.Cor.15 nihil vobis nocebit? An tunc erit, quando (vt Apostolus ait) penitus destruetur inimica mors: Diabolus videlicet, qui est author mortis? Ipso
Apoc.21 nanque destructo cessabunt omnia mortifera & tristitia. Tunc enim (vt Iohannes ait) non erit neque luctus, neque clamor, neque dolor erit vltra: quæ prima abierunt. Nam (vt ipse subinfert) dixit, qui sedebat in throno. Ecce noua facio omnia.

Ierem.23 164 Quando Israel (vt Ieremias ait) habitabit confidenter? An de tempore Christi est sermo: vt videntur innuere verba præcedentia, quibus Propheta inquit. Ecce dies veniunt (dicit Dominus) & suscitabo Dauid, germen iustum? Quod de Christo vero Dauide intelligitur: vt etiam veri
Acto.5 Hebræorum Sapientes consentiunt. Tunc enim fuerunt sui confidentes:
Sopho.3 quando intrepidi dicebant. Obedire oportet Deo, magis quàm hominibus. An de tempore illo loquitur Propheta: de quo Sophonias. Tunc reddam populis labium electum: & inuocabunt omnes nomen Domini: &
Ioannis 10 seruient ei humero vno? Quod etiam Christus prædixit, dicens. Et alias oues habeo: quæ non sunt ex hoc ouili: & illas oportet me adducere. Et fiet vnum ouile:& vnus pastor.

Isaia 59 165 Cur multiplicata gente (vt Isaias ait) non fuit magnificata lætitia?
Rom.12 Nonne quia charismata, vnicuique donanda, sunt determinatæ mensuræ
Ioannis 3 (iuxta illud Apostoli. Deus diuisit mensuram fidei) adeò vt multiplicatis accipientibus diminuatur portio? Sed nonne Iohannes ait. Non enim ad mensuram dat Deus spiritum? Vnde videtur, quòd donum spirituale communicatum crescat. Sicut patet de scientia communicata: quæ non deficit, immò augetur tam in communicante, quam in iis, quibus communicatur. [redacted]

Mar.5

Apoc.3

[redacted] *Mat. 25*

166 Cur Isaias ait, quòd pallium est breue, & stratum arctum, vt vtrunque operire nequeat? An (vt aliqui sentiunt) pallium illud æternum operire non potest seruientem Deo & Mammonæ? [redacted] *Isa. 28* *Mat 25* *Ibidem 15* *1. Cor. 9*

167 Cur Isaias inquit. Congregabuntur spolia vestra? An id intelligitur de Assyriis, qui postquam multas regiones deuastauerant, tandem percussi ab Angelo, in prædam dati fuerunt: vt alibi ait idem Vates: Hinc præmittit, dicens. Væ qui prædaris. Nónne & ipse prædaberis? An (vt ad veritatem transeamus, cuius hæc figura erant) quia Christus deprædatus est principatus & potestates: & tradidit spolia suis, quos è manibus ipsarum potestatum eripuerat? Vnde Psalmographus canit. Ascendisti in altum: adduxisti captiuitatem, dedisti dona hominibus. *Isaie 33* *Ibidem 37* *Coloss 2* *Psalmo 67*

168 Quis & quando conuertit corda patrum in filios: vt Angelus Zachariæ dixit? Nónne hic fuit Iohannes: vt in textu Euangelico habetur: qui præiuit Christum in spiritu & virtute Eliæ? אליה Eliach enim interpretatur Deus meus. Iah vtique, quem laudare inuitamur in illo verbo alleluiah. Vnde sensum est, quòd ea, quæ Iohannes, Elias, & alij sancti fecerunt, vtique fecerunt in spiritu & virtute illius, de cuius plenitudine vt Iohannes inquit) omnes nos accepimus, & qui ait. Sine me nihil potestis facere. Ipsi enim competit non solùm Iah, quod est dimidium nominis quadriliteri, sed etiam totum nomen, vt Ieremias perhibet, dicens. Et hoc est nomen, quod vocabunt eum, Adonai iustus noster. Quod nomen Adonai est nomen quadriliterum, competens Messiæ, vt Rabi Moses Ægyptius expressè perhibet.. Hic ergo Iohannes conuertit corda patrum in filios: quando (vt Lucas narrat docuit dirigi obliqua, & aspera in vias planas reduci, dans vnicuique documentum conueniens. *Luca 1* *Ioan. 1. 15* *Ieremiæ 23* *R. Moses Aegyptius.* *Luca 3*

169 Ad quam mulierem prophetissam accessit Isaias, vt generaretur filius: qui vocaretur. Accelera, spolia detrahe, festina, prædare? An accessit ad Spiritum sanctum, qui apud Hebræos est fœminini generis: ex quo concepta est prophetia, vel prophetiæ spiritus, vt Hieronymus & Origenes consentiunt? Iuxta illud. A facie tua Domine concepimus. An de matre Messiæ loquitur Propheta, ad quam spiritu accessit, quam vidit concipere & parere, non quidem ex se sed ex Spiritu sancto? Nomen autem *Isaie 8* *Hierony* *Origen.* *Isaia 26*

concepti dictum est. Accelera, opus tuum videlicet, quod ipse Christus consummauit paruo tempore trium videlicet annorum & dimidij: Detrahe spolia, principatuum & potestatum: vt dictum est: & diuide prædam inter tuos.

Osee 11 170 Cur dictum est in Osæa. In funiculis hominum traham eos: in vinculis charitatis? Nonne expressè loquitur Propheta de opere facto à Deo in habitu humano: in quo efficacius attraxit homines, quàm in pura diuinitate? Nam multò plures adduxit Deus ad cultum suum per Christum Deum & hominem: quàm semet ipsum? dum loqueretur in gloria diuinitatis in Sina. Sed vnde hoc? An fuit propter symbolum diuinitatis humanitati iunctæ ad cæteros homines maius, quam diuinitatis puræ ad homines? An, quia maximum hic amorem ostendit? Iuxta illud Iohannis. Sic Ioann's 3 Deus dilexit mundum: vt filium suum vnigenitum daret. An, quia talem fecit hunc hominem Deum: vt non solùm tolleret impedimenta omnia: sed etiam disponeret & cogeret homines ad toleranda omnia, vel extremum supplicium propter Deum? Quod in multis millibus martyrum contigit.

Psal. 113 171 Cur & quando dicuntur exultasse colles & montes? An, quando lex data fuit in Sina, iubilabat Sina & Horeb: maréque paulo antè apertum fuerat: & deinceps Iordanis diuisus præbuit iter populo Dei? Hinc præmittitur. Quid est tibi mare, quòd fugisti: & tu Iordanis: quia conuersus es retrorsum? An (vt ad figuratum deueniamus) montes superiores Archetypi (qui dicuntur montes batar, idest diuisionis, vt alibi dictum est) & colles inferiores in aduentu Christi exultarunt, & iniecerunt se, idest influxerunt in illud mare supramundanum sapientiæ & bonitatis diuinæ: Col. 2 vt propinaret huic Messiæ aduenienti, in tanta copia: vt Paulus dicat. Ibi, scilicet in Christo, sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ: absconditi tamen cæcutientibus oculis.

Psalmo 113 172 Quomodò mare fugit, & Iordanis conuersus est retrorsum: vt Exod 14 Propheta canit? Nónne sicut fugit mare cedens populo Israelitico proficiscenti in Sina, à faciéque Pharaonis fugienti: Sic mare hoc inferius, quod olim suffocauit genus humanum propter scelera eorum, & suffocare solebat aliàs populos multos: fugit in aduentu Christi, dati in Luce 2 signum fœderis: quamuis ab aliquibus ei contradicatur: sicut prædixit Simehon? A quo quidem signo Christi pendentis in Cruce certificati sumus: quòd vltra genus humanum non summergetur. Iordanis autem, qui fluuius iudicij deséuientis in nos dicitur, abiit retrorsum fugatus à clementia, venia & remissione: quam Christus attulit; adeo vt mare supramundanum Christo aduenienti fauerit: & hoc inferius & nocens cesserit.

Psalmo 88 173 Quomodò (vt promissum fuit Dauidi) semen eius in sempiternum manet? cùm ad nihilum penitus redacta sit eius genealogia. An manet semen eius notum in cœlo: nomine suo & suorum in libro vitæ scripto? Rom. 1 An semen Dauidis est Christus? Iuxta illud Apostoli. Qui factus est

est ex semine Dauid secundum carnem. Christus autem manet in æternum sicut & testamentum ipsius: vt scriptum est. Hic est sanguis noui & æterni testamenti. Et hæreditas & regnum eius est æternum. Iuxta illud. Iusti autem ibunt in vitam æternam. *Isaiæ 12 Mat. 26 Ibidem 25*

174 Quæ sterilis habitat in domo, mater filiorum lætans: vt in Psalmo dicitur? An de mulieribus: quæ aliquando steriles fuerunt, loquitur Vates: quibus data est fœcunditas? Sicut de Sara, Rebecca, Hanna, & Elisabet legitur? Sed quid hoc ad id quod præcedit. Vt sedeat cum principibus populi sui? An igitur sterilis, cui data est fœcunditas, est gens, quæ erat sine cultu & fructu grato Deo? Vnde hæc suscipiens Christum facta est mater multorum filiorum: & inde læta & iucunda. De qua (ni fallor) loquitur Isaias, dum ait. Lauda sterilis, quæ nōn paris: quoniam multi filij desertæ, idest gentium, magis quam eius: quæ habebat virum, idest Synagogæ. An de matre illa superna est sermo? Sicut innuit Paulus: qui, postquam locutus est de Ierusalē superna, quæ est mater nostra: subinfert. Lætare sterilis &c. Illa videlicet mater, à qua gentes influxum suscipiebant: quæ vsque ad aduentum Christi mansit sterilis: & ab eo fuit fœcundata. Iuxta illud. Esurientes impleuit bonis: & diuites, Hebræos videlicet, dimisit inanes. *Psalmo 112 Genesi. 8 & 25 1. Reg. 1 Lucæ 1 Isaiæ 54 Gal. 4 Lucæ 1*

175 Qui collocabuntur cum principibus populi Dei: vt propheta canit? Nonne Angeli sunt principes Dei: vt plærisque in locis habetur? Cùm his igitur in aduentu Christi pater æternus sedere faciet illos inopes: quos suscitauit de terra & de stercore gentilitatis: dummodò pientissimum filium imitati fuerint: qui corpus, sanguinem, animam, & totum semetipsum pro nobis tradidit: expectans quòd ei reddamus eas vices, quas possumus. *Psalmo 112*

176 Cur Christus dictus fuit Nazaræus? Nónne conuenit hoc vocabulum Christo secundum duplex eius significatum? Nazaræus enim flos, & Deo sacratus, vel pro Deo separatus interpretatur. Nónne itaque Christus fuit ille flos: de quo Isaias. Egredietur virga de radice Iesse: & flos de radice eius ascendet: & requiescet super eum spiritus Domini: vt supra declaratum est? Si verò Samson non bibens vinum, nec admittens nouaculam in capite, Nazaræus dictus est, & consecratus Deo (vt Angelus perhibuit) quantò magis hic: quem pater sanctificauit, & misit in mundum: vt ipsemet perhibet, Iohanne referente? *Mat. 2 Isaiæ 11 Iud. 13 Ioannis 10*

177 Cur Christus nasci voluit in Betlehem? An, quia æquum fuit, vt panis ille diuinus & celeberrimus nasceretur in loco, qui domus panis dicitur? An nouus & verus Dauid, germen iustum, à Domino magna celebritate suscitatum, conuenientissimè natus est in ciuitate Dauid: cuius filius dicitur: & à quo nomen hoc Dauid sortitus est? Quod prænuncians Michæas, dixit. Et tu Betlehem Ephrata, paruula es in millibus Iehuda. Ex te tamen mihi egredietur, qui sit dominator in Israel: non quidem temporalis, sed æternus. Ideo subinfertur. Et egressus eius ab initio, idest primus à diebus æternitatis. *Mat. 2 Ibidem 22 Michææ 5*

178 Cur Christus docere & redimere voluit humanum genus in Ierusalem? An, vt adimpleretur oraculum, dicens. Operatus est salutem in medio terræ? Ierusalem enim sita est in medio terræ habitabilis: vt extat monumentum in lapide marmoreo in Ecclesia sancti sepulchri literis Romanis scriptum in hæc verba (sicut oculis propriis vidimus) Hic est medium mundi. Et quis operatus est hanc salutem? Ille vtique, qui est Rex & Deus noster ante sæcula, Christus videlicet. An elegit hunc locum pro redimendo genere humano, quem elegit etiam pro templo fabricando: & pro regno figuratiuo illius potissimum Regis iusti Dauid: qui in multis ipsius typum elegantissimum gessit? An illum locum elegit, qui est perpendiculariter sub illa Ierusalem superna: quæ (vt Apostolus docet) est mater nostra?

Psalmo 73 · *Gal. 4*

179 Cur Christus ex monte oliuarum ascendere voluit in cœlum? Nónne, vt adimpleretur oraculum, quo dicitur. Mons Dei, mons pinguis: mons in quo beneplacitum est Deo habitare in eo (iuxta illud Iohannis. Frequenter Iesus conuenerat illuc, scilicet ad montem oliuarum) etenim Dominus habitabit in finem, quando videlicet voluit recedere à mundo? Postea, qualiter ipse Christus triumphans in cœlum ascenderit, subinfert Vates, dicens. Currus Dei, idest corpus Christi gloriosum, aut multitudo Angelorum (sicut scriptum est. Qui sedes super Cherubim) multa millia lætantium: vt habet veritas literæ: non autem decem millibus: vt habet vulgata traductio. Multa quidem millia erant tam Angelorum quàm illorum multorum: qui surrexerant cũ eo: vt Matthæus narrat. Postmodum subinfert idem Vates. Ascendisti in altum, captiuam duxisti captiuitatem, dedisti dona hominibus, post decem dies videlicet: quando Spiritus sanctus missus fuit.

Acto. 1 · *Lucæ vlt.* · *Psal. 67* · *Ioan. 18* · *Psal. 98* · *Mat. 27*

180 Cur Christus misit Spiritum sanctum super montem Sion in Apostolos? Nónne ij, qui electi erant, vt essent speculatores super vniuersum gregem figuratiuum & verum, deducendi erant in montem, qui specula dicitur, vt replerentur Spiritu sancto, & dignè possent locari in specula super vniuersum orbem? Christus enim (vt Marcus refert) ascendens dixerat. Euntes in mundum vniuersum prædicate Euangelium omni creaturæ.

Mar. 16

SECTIO V. QVOD CHRISTVS PER PASSIONEM ET MORTEM NOS REDEMIT.

181 CVR (vt Isaias ait) liuore eius, scilicet Christi sanati sumus. Nónne ordo naturæ exigit, quòd ægrotante corpore medicina sumatur à capite in beneficium omnium membrorum? Cùm igitur Christus (teste Apostolo) factus sit caput corporis ecclesiæ & mystici: quod ad similitudinem corporis nostri ordinatum est: nonne debuit sumere medicinam pro omni-

Isaiæ 53 · *Col. ∫∫ 1*

bus: & hanc amaram & torquentem ipsum caput? Propterea sentiens ipsius medicinæ horrorem ipse Christus caput nostrum, orauit patrem, dicens. Pater, si possibile est, transeat à me calix iste: statim tamen voluntati paternæ se summittens. Et quia membro abscisso beneficium medicinæ nequaquam prodesse potest: Ideò, vt beneficium medicinæ sufficientissime omnibus membris prodesset: hoc solum exegit à nobis: vt simus vniti in charitate mutua & secum. *Mat. 26* *Ioan. 13 17*

182 Cur Isaias de Christo in persona patris loquēs, inquit. Propter peccata populi mei percussi eū? Nonne cū pater eum adducere vellet ad culmē supremū perfectionis, decreuit vt pficeret sūmmæ perfectionis opus: quod est (vt ipse Christus docuit) vt animam suam ponat quis pro amicis suis? Hinc non solum voluit percuti & atteri, sed etiam mori. Nec absque præmio tot tantáque perpessus est. Nam (vt ipsemet perhibet) oportuit Christum pati, & ita intrare in gloriam suam. Quam quidē gloriam quamuis iure hæreditario habuisset (iuxta illud Apostoli. Quem constituit hæredem vniuersorum) non tamen habuisset iure belli, nec iure præmij: nisi decertasset, & passus fuisset. Nam (teste eodem Apostolo) non coronabitur, nisi qui legitimè certauerit. *Isaiæ 53* *Ioannis 15* *Luca 24* *Heb. 1* *2. Tim. 2*

183 Quod torcular (vt Isaias ait) Christus calcauit solus: Nónne fuit torcular crucis, in quo tinxit vestimentum corporis sanguine: vt præmisit Vates? In qua cruce operatus est salutem omnium. Sed cur solus crucem pro nobis tulit? Nonne, si habuisset huius ministerij collegas, teneremur non vni tantùm Redemptori, sed pluribus: nec ipse habuisset hanc gloriā, vt solus esset omnium Redemptor: quemadmodum non solum hic, sed alibi innuitur? Loquens enim Paulus de hoc triumpho crucis, ait. Palam triumphans in semetipso. Hinc dixit ipse Christus Petro. Si peterem à patre duodecim legiones Angelorum, daret. Sed non peto videlicet, quia non expedit: cùm solus decertare debeam. *Isaiæ 53* *Coloss. 2* *Mat. 26*

184 Cur dixit Dauid. Deus Deus meus, quare dereliquisti me? Nonne propheta in toto psalmo isto quasi historiam texens, magnam partem passionis Christi decantauit? Inter cætera verò præcinuit verbum illud, quod Redemptor dicturus erat in cruce. Sed cur & quomodò derelictus fuit à patre ille, qui dixit. Qui me misit, mecum est, & non relinquit me solum? Verum est, quòd in operibus perpetrandis nunquam derelictus fuit à patre: sed in passione derelictus fuit. Alioquin enim non fuisset passus. Nam fruens diuinitate non patitur. An derelictus fuit, quia nullum habuit coadiutorem: vt solus pateretur: sicut dictum est? An pater misericordiarum & Deus totius consolationis reliquit eum solum sub tribunali seueræ iustitiæ: nullum subsidium consolationis & pietatis ei præstans (sicut proprium ipsius patris est) vt sufficienter pro generis humani salute pateretur? *Psalmo 21* *Mat. 27* *Ioannis 8*

185 Cur propheta canit. Deus meus clamabo per diem, & non exaudies & nocte non tacui: vt habet veritas literæ: Quomodò non fuit exauditus ille, qui dixit. Scio pater, quòd semper me audis? Nonne semper exauditus *Psalmo 21* *Ioannis 11*

fuit in suum & nostrum beneficium:sed, dum tanquã homo timeret horrendum casum passionis,non fuit exauditus:neque orans in Cruce in die, neque orans in nocte in antro montis oliuarum, dum oraret patrem, vt transiret ab eo calix? Causam autem, cur non sit exauditus, statim innuit dicens. Tu autem in sancto habitas, laus Israel. Habitat enim semper in sanctuario suo : cùm semper sanctus, semper in beneficium & vtilitatem nostram operetur. Ibi itaque stabat pater nolens à decreto sancto suo recedere. Sed cur orauit filius contra decretum patris iam sibi cognitum? Sicut ipsemet prædixerat, dicés. Filius quidem hominis vadit sicut scriptum est de illo. An igitur id fecit indulgens humanæ timiditati? An, ne aliis peccatum imputaretur : si timore naturali refugerent ea, quæ ratione subeunda sunt?

Mat. 26

186 Qui & cur dixerunt. Quis est iste qui venit ex Edom intinctis vestibus de Bosra? Nónne fuerunt Angeli (vt Dionysio placet) videntes Christum ascendere cum triumpho ex victoria parta in Cruce? Sed quomodò venit ex Edom? Nónne Edom rubens, carnem & sanguinem significat? Hinc dixerunt. Quare rubrum factum est indumentum tuum, intinctum videlicet de Bosra, quod vindemiam significat? Factus nanque fuit (vt Michæas ait) sicut qui colligit in Autumno racemos vindemiæ. Vindemiauit enim vineam suam, de qua plærisque in locis habetur. Sed quomodò vindemiauit fructus nondum productos ab iis, qui eum secuturi erant? Nonne (vt Iohannes ait) ipse fuit occisus ab origine mundi? Hinc tunc decreti fuerunt omnes fructus colligendi in omnibus futuris temporibus virtute Crucis : in qua vindemiauit, & præbuit, vnde fructus producerentur.

Isaie 63
Diony. de Ange. hierarchia.
Michea 7
Apoc. 13

187 Quis (vt propheta canit) fuit verus ceruus sitiens ad fontes aquarum : & quando? Nonne fuit Christus? De cuius passione volens agere Psalmographus, in titulo Psalmi vicesimi primi præmisit. Super Ceruum auroræ. Pro quo mendosa æditio habet. Pro susceptione matu[illegible]. Christus itaque fuit Ceruus : cuius proprium est serpentem inuadere, & cum ipso pugnare. In qua pugna, aut defatigatione, aut venenoso afflatu Serpentis Ceruus sitim maximam contrahit. Hinc quia Christus inuasit Serpentem antiquum, conterens ipsum (sicut scriptum est. Ipsum, semen mulieris videlicet, quod est Christus, conteret caput tuum : vt habet veritas literæ, non autem ipsa : sicut habet vulgata traductio) fatigatus ex itinere, & pugna, malóque membrorum, vel [illegible]orum serpentis, contra ipsum clamantium, afflatu, summopere sitiuit, adcò vt clamans dixerit. Sirio.

Psal. 41
Genes 3
Ioannis 19

188 Quæ vestimenta Dauid fuerunt aliquando diuisa, & super quum ipsius vestem missæ sunt sortes? Nonne tot[illegible] hun[illegible] Psalm[illegible] Dauid gerens typum Christi: cuius vestimentorum alterum fuit diuisum & super alterum missæ sunt sortes: vt Euangel[illegible] mysterio. Duo enim vestimenta protulit Agnus, qui tulit pecca[illegible] tegendam nuditatem nostram, & peccata nostr[illegible] [illegible]

Psalmo 21
Ioannis 19
P[illegible] 31

remissæ

remissæ sunt iniquitates: & quorum tecta sunt peccata. Alterum autem fuit baptismus, de quo Hieronymus loquẽs, ait: Romæ vestem Christi suscepi. Et hoc est vestimentum inconsutile, & indiuisibile, quia est sacramentum non reiterabile. Alterum est pœnitentia diuisibilis, quia quotiescunque quis peccat, potest suscipere hoc vestimentum: sine quo ad nuptias intrare (Matthæo teste) non permittimur. *Hieronym.* *Matth. 22.*

189 Quæ est virga vigilans quam vidit Ieremias? An est illa de qua dicitur: Virga tua & baculus tuus ipsa me consolata sunt? Qua quidem virga Deus corrigit omnem filium quem suscipit. An est virga crucis, pro qua tradenda filio vigilauit pater? Hinc sequitur textus: Bene vidisti quia vigilabo super verbo meo, toties videlicet promisso, vt faciam illud: Et tunc congregabo omnes nationes regnorum Aquilonis, illius videlicet, qui dixit: Ponam sedem meam ad Aquilonem, & ponent, i. deponent vnusquisque solium suum in introitu portarum Ierusalem. Nam Christus illic extra portam passus est, vbi abstulit omne sceptrum principis Aquilonis, sicut ipse prædixerat, dicens: Nunc princeps huius mundi eiicietur foràs, & ego exaltatus à terra, omnia, i. omnem potestatem & regnum traham ad meipsum, sicut Apostolus apertè testatur. *Ieremiæ 1.* *Psalmo. 2* *Hebræ. 2* *Isaiæ 14.* *Ioannis 12* *Col. 2*

190 Cuius fossæ sunt manus & terebrati pedes, vt Dauid canit? Nónne Redemptoris, in cuius persona iam loqui cœperat Vates? Sed quo mysterio? Nonne pedes affectus, manus verò opera significant? quæ quidem opera in hominibus (vt Iohannes ait) erant mala. Propterea, vt ea purgaret, in manibus pati voluit, & in pedibus, vt purgaret affectus omniũ mẽbrorum delinquentium, nec audiendi sunt Hebræi, qui præuertunt textũ dicentes: Fecerunt sicut Leonis manus meas, quia nec literæ, nec veritati id consonat, sed ab eis adinuentum fuit hoc, vt detraherent prophetiæ apertè de Messia prophetanti. *Psalmo 21* *Ioannis 3* *Hebræorum confusio*

191 De quo loquitur Zacharias, dum ait: His plagis plagatus sum in domo eorum qui diligebãt me? An fortè loquitur de Christo, qui fuit plagatus à Iudæis? Sed absit hoc à me, vt velim accommodare passioni Christi verba extranea & impertinentia, mentique prophetæ penitus repugnantia. Loquitur enim Vates de falsis prophetis, contra quos insurgebant parentes vlciscentes eorum scelera. Vnde percutiebant eos, atque dicebant: Non viues, quia mendacium locutus es in nomine Domini. An loquitur propheta de plagis, quas consueuerant sibi facere pseudoprophetæ? sicut in tertio Regum volumine legitur. Scalpebant enim carnes suas iuxta ritum suum cultris & lanceolis donec sanguis exiret, vt ibidem dicitur. *Zachar. 13* *3. Reg. 18*

192 Cur Zacharias ait: Aspicient ad me, quem confixerunt? Nónne hoc dictum est de Christo: vt Iohannes exponit? Et optimè. Nam concordat cum antecedentibus & subsequentibus. præmittit enim Vates: Effundam super domum Dauid, & super omnes habitatores Ierusalẽ spiritum gratiæ & precum. Nam gratia in Ierusalem per Christum (teste eodem Iohãne) facta est, preces quoque effusæ sunt à Christo, vt non deficiat petri, & *Zachar. 12* *Ioannis 19.* *Ibid. ver. 2.* *Lucæ 22.* *Matthæ. 4.*

consequenter omnium Christi fidelium fides, & ab Apostolis, qui erant perseuerantes vnanimiter in oratione. Subinfert autem: Et plangent eum
Lucæ 23. planctu, quasi super vnigenitum. Et de planctu hoc inquit Lucas: Sequebatur autem illum turba multa virorum ac mulierum quę plangebant & lamentabãtur eum. Sed ad quid hoc laterale vulnus, quo transfixum fuit
Augustin. pectus Iesu? Nónne (vt ait Augustinus) inde omnia sacramenta vim suscepere, à corde videlicet ordinantis?

193 Cur Psalmographus ait: Omnes fluctus tuos induxisti super me?
Psalm. 87. & 21. Nónne loquitur Dauid in persona redemptoris ad patrẽ eo sensu quo dixit: Vt quid dereliquisti me? Pari modo & hîc ait: Super me confirmatus
Isaiæ 53 est furor tuus, quo furis contra peccata (iuxta illud Isaiæ: Posuit Dominus in eo iniquitates omnium nostrûm) & fluctus tuos, i. peccata quæ punire
Ibidem 57 vis induxisti super me, sicut Isaias alibi dicit: Impij quasi mare feruens, quod quiescere nõ potest, & redundant fluctus eius, i. peccata conturbãtia in cõculcationem & lutum, quia non est pax impijs, ait Dominus. An per fluctus turbantes intelliguntur perturbationes; quas sentiunt peccatores immissas à Domino? Et ideò dicuntur fluctus Domini.

Ibidem 53 194 Cur Iesus pro transgressoribus orauit (vt Isaias ait) & non pro mũ-
Ioannis 17 do, vt ipsemet perhibet? Si venerat vocare peccatores ad pœnitentiam (vt
Matth. 9. Lucæ 23. ipsemet testatur) nónne debebat orare pro ipsis inter quos erant potissimè crucifixores ipsius pro quibus orauit, vt Lucas narrat? Omnium enim desiderabat salutem: sed mundus pro quo non orauit, ille est cuius Diabolus erat princeps? Per quem mundum intelligitur caterua reprobato-
Ioannis 8. rum, qui apostatare volunt à Deo, & effici membra & filij Diaboli, iuxta
Ibidem 12 illud: Vos ex patre Diabolo estis. Sed cùm Christus eiecerit principem
Ibidem 1. mundi foràs, nónne & qui in mundo sunt saluandi videntur? Necesse est igitur vt hoc vocabulum mundus diuersa significet, vt in Iohanne habetur: In mundo erat, id est in semetipso, & mundus per ipsum factus est, machina ista videlicet, & mundus eum non cognouit, id est homo. Sed
Ibidem 3. (vt ad rem redeamus) Christus orauit pro mundo, quem pater adeò (teste Iohanne) dilexit, vt filium suum vnigenitum pro eo daret: non autem o-
Ibidem 7 rauit pro mundo, de quo testimonium perhibet, quòd opera ipsius mala sunt.

Isaiæ 53 195 Quomodo Christus diuisit spolia, quia in mortem tradidit animam
Coloss. 2. suam, vt Isaias ait? Nonne id clare reserat Apostolus, dicens: Tulit chirographum de medio, quod erat contrarium nobis, & affixit illud cruci expolians principatus & potestates? in qua quidem cruce tradidit in mortem animam suam. Qua traditione liberauit captiuos, infernum & potestates tenebrarum expolians, quia illic detenti erãt propter peccata, quæ non expiabantur nisi morte propria, vel Christi, qui pro omnibus mori dignatus est.

Isaiæ 53 196 Cur Isaias inquit, Videbit semen longæuum, si posuerit pro pecca-
Oseæ 2. to animam suam? Quomodo de Christo hoc intelligitur, qui filios non habuit, nec vxorem nouit? Nonne Deus clamat in Osæa, dicens: Despon-

ſabo te mihi in fide, deſponſabo te mihi in iuſtitia, & miſericordia, & miſerationibus? An igitur Chriſtus fuit primus cœleſtis pater omnium cœleſtium generans illos ea generatione qua dixit Nicodemo. Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non intrabit in regnum cœlorum? Quam vim regenerãdi habuit in morte & cruce. Vnde ſacramenta (vt nuper diximus) habuerunt efficaciam. Semen autem hoc lõgæuum eſt, quia regnabunt huiuſmodi in vita æterna, & in ſeculum, & vltra. Ioannis 3.

197 Cur Ieremias ait, Recordare diem tranſgreſsionis meæ, abſynthij & fellis? An Vates Ieruſalem alloquitur, vt exponunt ſequentes literã? An Chriſti exiſtẽtis in cruce, & patiẽtis multa pro nobis, verba ſunt iſta, quibus nos inuitat ad memorandum amorem, in quo tranſgreſſus omnes humanos terminos, tot & tanta ſuſtinuit, quot & quanta nec quiſquã alius vnquam ſuſtinuit, nec ſuſtinebit? cui anima diuinorum eloquiorum non ignara reſpondens, ait: Memoria memor ero, & tabeſcet in me anima mea præ compunctione videlicet, in recordatione tanti beneficij. Thren. 3

198 De quo torrente (vt Dauid canit) & quis in via bibit? Nonne totus hic Pſalmus de Chriſto loquitur, vt ipſemet innuit Matthæo referente, & Paulus cum Petro apertè teſtatur? Sed de quo torrente bibit? Nónne torrens eſt oblectatio, hæc & vita humana ad momentum tranſiens, quam deguſtauit ille, qui habitu inuentus eſt, vt homo? Et quia inclinauit ſe, vt de torrente hoc biberet: propterea (vt Vates ſubinfert) exaltauit caput, cui adſtipulatur Paulus dicens: Humiliauit ſemetipſum factus obediens vſque ad mortem, mortem autem crucis. Propter quod & Deus exaltauit illum, & dedit illi nomen, quod eſt ſuper omne nomen, vt in nomine Ieſu omne genu flectatur, cœleſtium, terreſtrium, & infernorum. Pſalmo 109. Matth. 22. 1. Corint. 15. Heb. 10 Actor. 2. Philipp. 2. Ibidem

199 Quo ſigno ſignati ſunt gementes, vt in Ezechiele habetur? An ſigno thau, vt vulgares aſſerunt? Hinc adinuenerunt figuram quandam in modum crucis truncato capite, quæ abuſiue quidem eſt minime toleranda: cùm thau prolatum ſignificet ſignum, & eſt dictio completa, & non vltima litera alphabeti Hebraici, quæ talis eſt ת: non autem eo modo, quo inſcij faciunt, ſic videlicet T. Senſum enim Prophetæ eſt: Signa ſignũ ſuper frontes gementium & dolentium. Et quodnam ſignum? Nónne ſignũ & ſymbolum Chriſti depictum ſanguine ipſius? Hinc demandatum fuit olim patribus in Ægypto exiſtentibus, vt linirent poſtes ſanguine agni, ne percuterentur ab angelo, Ægypti primogenita percutiente. Vnde ad hoc ſignum imprimendum (quod Theologi noſtri characterem vocant) ordinatus fuit baptiſmus. Ezechie. 9. Exodi 12.

200 Quo ſigno ſignati ſunt ſerui Dei, vt Iohannes ait? Cùm vnus in tota militia cœleſti ſit princeps ſolummodò Chriſtus Ieſus, non debent milites cœleſtes, & ordinati ad cœleſte regnum, ſignari alio ſtigmate, quàm Imperatoris ipſius quo ſignatum ſe fatetur Apoſtolus, dum ait: Ego ſtigmata Domini Ieſu in corpore meo porto. Stigma enim nõ eſt vulnus manuum vel pedum (vt nonnulli volunt) ſed quodcunque ſignum, aut Apocal. 7 Galat. 6.

ſymbolum imperatoris à militibus ſuſceptum. Signum autem Chriſti eſt
charact.1 (vt nuper diximus) depictus ſanguine ipſius, in quo omnes ſal-
Ioannis 1. uandos efficaciter redemit, aut eſt lumen quoddam proueniés ab ipſa lu-
Pſalmo 4. ce quæ omnem hominem illuminat, iuxta illud: Signatú eſt ſuper nos lu-
men vultus tui Domine.

Ibidem 83 201 Cur Propheta canit, Reſpice in faciem Chriſti tui? An de ſacerdote
qui Chriſtus, i. vnctus eſt, loquitur: dum oraret in téplo, vel in ſancto ſan-
ctorum, vnde populus multa cóſequebatur beneficia, præcipuè remiſſio-
nem peccatorum? cui conſonat id quod ſequitur. Quoniã melior eſt dies
vna in atriis tuis ſuper millia. An de ſeipſo loquitur, qui cu eſſet rex, Chri-
ſtus, i. vnctus erat? cui fauet illud quod præmittitur: Domine Deus virtu-
tum exaudi orationem meam. An de vero Chriſto eſt ſermo, per quem ha
bemus pleniſſimam peccatorum remiſſionem, vt Paulus & Petrus perhi-
Ephes. 1 bent? Qui Chriſtus tantam adinuenit gratiam coram patre pro nobis, vt
Act. 2.15. iubeat nos omnia petere in nomine ipſius. Hinc cùm aliquid à patre ob-
Ioannis 16. tinere volumus, meritò dicere poſſumus: Reſpice in faciem Chriſti tui.

202 Quando (vt Apoſtolus ait) inimica deſtruetur mors? An id erit,
1. Corin. 15. cùm ad patriam deuenerimus, de qua dicitur: Et mors vltrà non erit? An
Apocal. 21 id eueniet interfecto Antichriſto (vt Paulus teſtatur, à ſpiritu Domini Ie-
2. Theſſ. 2 ſu? in ipſo enim Antichriſto Diabolus, qui eſt angelus mortis, & ipſa mors
omnem vim omnéque robur ſuum collocabit, adeò vt eo deſtructo pe-
reat omne robur eius. An, quando data fuerit ſententia à Chriſto dicente,
Matth. 25. Ite maledicti in ignem æternum, cruciandi videlicet cum Diabolo, ſubla-
ta ab eo omni poteſtate tentandi & nocendi? Quod tamen erit in virtute
crucis Chriſti, in qua ipſum iam debellauit, vt ipſemet perhibet, dicens:
Ioannis 12 Nunc i. cùm crucem aſcendero, princeps huius mundi eiicietur forâs, &
omnia traham ad meipſum.

203 Si per paſſionem Chriſti debellatus fuit hoſtis antiquus, cur adhuc
Pſalm. 109 habet tantam vim, tantumque robur vt homines ad tot tantáque ſcelera
inducat? Nónne hoc prænunciatum fuit à Propheta, qui patrem inducit
filio hæc verba promentem: Sede à dextris meis, donec ponam inimicos
tuos ſcabellum pedum tuorum? Quod exponens Paulus Corinthiis, ait:
1. Corin. 15 Oportet illum regnare, donec ponat omnes inimicos ſub pedibus eius, &
tunc inimica deſtruetur mors. Et idé ad Hebræos ſcribens, repetit. Quã-
Hebr. 10 uis igitur inimici per crucem & mortem Chriſti deuicti ſint, nihilominus
adhuc dimiſſi ſunt tãquam hoſtes mortalium, vt habeant vnde decertan-
tes coronam mereantur.

Pſalmo 3 204 Quis & quomodo percuſſit aduerſantes in maxilla, vt Dauid ca-
Michææ 5. nit? Pro quo vulgata traductio habet ſine cauſa. Nónne hic fuit Chriſtus,
de quo Michæas ait: In virga percutiet maxillam? Et iterùm: Et exaltabi-
Coloſſ. 2. tur manus tua ſuper hoſtes tuos, & omnes inimici tui interibunt. Et hoc
fuit in cruce, vbi triumphans de omni virtute inimici, omnes principatus
& poteſtates expoliauit, vendicans ſibi omnia iura, omnéque dominium,
iuxta id quod dixerat: Cùm exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me-

ipſum,quod refetans Apoſtolus ait:Ex eo quòd factus eſt obediens vſque ad mortem crucis,datum eſt ei nomen,in quo flectitur omne genu,cœleſtium,terreſtrium & infernorum. Percuſſit autem in maxilla,id eſt in virtute & robore per maxillam deſignato, hinc ſubinfert Vates: Dentes impiorum confregiſti. Philipp. 2.

205 Cur dixit Dauid,Miſerere mei Deus,quoniam conculcauit me homo? An id dixit propter inuaſionem ſibi ab Allophylis factam , cùm eum tenerent in Get,vt Pſalmi titulus indicat? An in perſona Chriſti loquitur Vates,quando videlicet traditus fuit in manus Phariſæorum & Gentiliũ? Hinc dixit Pilatus: Poteſtatem habeo dimittere te,& crucifigere te?Sed quomodo habuerunt poteſtatem in eum, cui pater omnia tradidit?Nónne ipſe declarauit, dicens: Non haberes poteſtatem aduerſum me vllam, niſi tibi datum fuiſſet deſuper.Sed cur eam dedit Pater? Nónne tanquam miniſtris exequentibus id, quod ab ipſo patre definitum erat de ipſo, vt vim videlicet & mortem pateretur ab impiis? ſicut Iſaias prædixerat, dicens: Sicut ouis ad occiſionem ducetur, & quaſi agnus coram tondente ſe obmuteſcet. Sed breui factum eſt, quod ab eodem Iſaia ſubinfertur. De anguſtia, & de iudicio ſublatus eſt, quando videlicet reſurrexit. Pſalmo 55. Ioannis 19. Ibidem 19. Iſaie 53.

206 Quod fuit decorum illud preciũ, quo Zacharias dicit ſe appreciatum fuiſſe? An Propheta de ſeipſo loquitur? Sed vbi fuerit venditus,non habetur. An igitur Vates hæc de Chriſto prædixit? ſicuti Matthæus exponit. Quo precio emptus fuit ager figuli in ſepulturam peregrinorum, vt etiam ipſi cõnſequerentur beneficium huius extremi negocij,quod Chriſtus in carne operatus eſt pro omnibus. Quod obſeruatur(vt vidimus)etiam temporibus noſtris: nec abſque myſterio decima vnguẽti fuit expoſita pro peregrinis. Vnguentum enim precioſum attulit è cœlo Chriſtus & medicus noſter pro ſalute omnium. Hinc Salomon in Canticis ait: In odorem vnguentorum tuorum currimus.Cuius decima, quæ Dei eſt, diuina ſanctione in beneficium peregrinorũ expoſita fuit. Et quia decima: Hinc vocatur precium decorum. Zachar. 11. Matth. 27. Cantic. 1.

207 Cur Ionas miſſus ad Niniuitas fugit in Tharſim? An eſt ſermo de Tharſo Ciliciæ Paulo glorioſa? Sed hæc nónne propinquior eſt Niniue quàm Ieruſalem? An igitur fugit in mare, quod etiam Tharſis dicitur,vt conſentit Hieronymus ſuper illud:Conteres naues Tharſis?Sed quo myſterio id factum eſt?An fugit in mare(vt Zohar inquit)vt fugeret ſpiritum prophetiæ, qui non ſolebat dari niſi in terra ſancta, ne eſſet Niniuitis durus nuncius? An celebriori myſterio ante Chriſti aduentum Zohar non reuelato? Quod myſterium magnum eſſe perpendimus ex ipſius Chriſti verbis, quibus ait:Et ſignum non dabitur, niſi ſignum Ionæ Prophetæ. Ionæ 1. Hieronym. ſuper pſalmũ 47. Zohar. Luca 11.

208 Cur Ionas dixit, Tollite me, & mittite in mare, quia propter me venit hæc tempeſtas? Nónne fugiens ad mare habuit confugium pro Niniuitis ad tribunal clementiæ,figuratũ per mare(vt norunt antiqui Theo- Ionæ 1. Ant. theolo.

logi) vbi rogauit pro Niniuitis? Sed & si pro amicis impetrare possunt veniam sancti Dei, tamen tribunal iustitiæ exquirit, vt aliquis luat pœnam pro sceleribus commissis. Tanta verò fuit charitas Ionæ, vt pro Niniuitis pati paratus esset: hinc dixit, Ecce ego, mittite me. Sicut Isaias in persona

Isaia 6 *Ibidem 53* Christi ait: Ecce ego, mitte me. Quod fuit potissimum in Christo qui oblatus est, quia ipse voluit. Et ideò ait: Dabitur vobis signum Ionę Prophe-

Ioannis 10. tæ, qui videlicet animam posuit pro Niniuitis, & ego pono animam pro ouibus meis.

Ionæ 3. 209 Si Ionas impetrauit veniam Niniuitis, cur secundò missus induxit

Apocal. 1. eos ad pœnitentiam, adeò vt veniam impetrauerint? Nónne & Christus,

Matth. 3. licet lauerit nos à peccatis in sanguine suo, tamen iussit vt præcursor prædicaret pœnitentiam, quam & ipsemet prædicauit, & post obsequium

Act. 2. 10 & 11 passionis exhibitum Petrus & alij Apostoli prædicarunt? Prædicauit autem Ionas pœnitentiam, non quòd pœnitentia illa esset efficax ad veniam

3. Ioannis impetrandam, sed vt cooperatores essent Dei: iuxta illud Iohannis, Vt cooperatores simus veritatis. Et quia partes pœnitentiæ asseruntur tres:

Matth. 12. Hinc Ionas stetit tribus diebus in ventre Ceti, & Christus in corde terræ,

Ionæ 2 vt ipsemet perhibet. Et sicut piscis post tres dies euomuit Ionam in Ptolemaida, quæ nunc dicitur Acon, & vulgò Acri: sic sepulchrum reddidit

Lucæ 9. Apostolis Christum post tertiam diem, sicut ipsemet prædixerat.

Ionæ 3. 210 Vnde inducti sunt Niniuitæ ad pœnitentiam? An quia crediderunt Dei nuncio, & humiliauerunt se in cinere, cilicio, & ieiunio? An quia Ionas eis impetrauerat veniam, vt nuper dictum est? An ex mera Dei senten-

Exodi 33 tia, qui (vt Moses & Paulus asserunt) quem vult indurat, & cui vult mise-

Roman. 9 retur? Sed nónne ipse Paulus ait: Quæcunque seminauerit homo, hæc &

Galat. 6 metet. Et per Mosem Deus: Posui in conspectu tuo bonum & malum, vi-

Deuter 30. *1. Cor n. 9.* tam & mortem, vt eligas quod vis: Et alibi Apostolus: Sic currite, vt comprehendatis. Homo igitur potest cooperáte Deo, ipso autem subtrahen-

2. Corin 3 te manum nihil potest: sicut idem Apostolus testatur dicens, quòd sufficientia nostra ex Deo est.

Ieremiæ 11 211 Cur dictum est, Mittamus lignum in panem eius? Nónne Ieremias præuidens quæ facturi erant impij in Christum, refert etiam ea, quæ dicturi erant contra ipsum, scilicet, Venite, mittamus lignum in panem? Sed quod lignum? An forsitan taxum, virosum lignum, vt cum veneno perde-

Hieronym. rent, sicut aliqui opinantur? An (vt Hieronymo placet) de ligno crucis est

Ioannis 6 sermo, quod missum est in panem illum, de quo scriptum est: Hic est panis viuus? An (vt in Targum habetur) inuoluamus vel immisceamus vene-

Marci vlt. num mortis in cibo eius? Sed quomodo timebat venenum corporeum ille, qui docuit discipulos non timere aliquod mortiferum in nomine ipsius? An sermo est de volentibus immittere in ipsum venenum illud, quod posuerunt in Adam, crimen quippe læsæ maiestatis? Hinc precatur contra eos, dicens: Tu autem Domine Zebaot qui iudicas iustè, & probas renes & corda, videam vltionem tuam ex eis. Quod & factum est exspolia-tis illis.

212 Cur dictum est, Et eradamus eum è terra viuentium? Nonne tentauit ille impius eradere Christum è terra viuentium, quando (vt Iohannes scribit) stetit, vt deuoraret filium mulieris amictæ Sole? Nec enim erat in potestate hominum delere ipsum è terra viuentium, sed hoc quærebant ij qui volebant ponere sedem ad Aquilonē, & regnare super eum. De quibus loquitur (vt reor) Christus, quādo inducit illos malos cultores vineæ dicentes: Hic est hæres, venite occidamus eū, morte videlicet qua & Protoplastum interfecerunt, vt nuper dictum est. Ieremiæ 11 Apocal. 12. Lucæ 20.

213 De quo sepulchro loquitur Isaias, quando ait, Et sepulchrum eius erit gloriosum? An de sepulchro Christi est sermo, quod vsque hodie glorificatur ab omnibus ferè nationibus illuc magna reuerentia concurrentibus: In fano enim quod ipsum sepulchrū continet, septem nationes cōtinuè diuinas laudes celebrant, Latini videlicet, Græci, Indi, qui dicuntur Abassini, Armeni, Gorgiani, Maronitæ, qui Chaldæi sunt, & Iacobitæ. Continet namque illud ingens templum, ab Helena Constantini matre fabricatum, sepulchrum, Caluariumq́ montem, hortum vbi Magdalena vidit Christum suscitatum, locum vbi inuētæ fuerunt tres cruces, & locum vbi vnctum fuit corpus Iesu. An (vt literam sequamur) erit requies eius gloriosa, in patria superna videlicet, vbi sui secum iucundabuntur & gloriabuntur. Isaiæ 11

214 Quis planctus magnus fieri debet, & quando, vt Zacharias meminit? cùm habeamus hic Iohannem interpretē, quem alium consulere debemus: Ipse enim testatur factum esse in Christo id quod idem Vates præmisit, dicens: Aspicient ad me quem transfixerunt, vel vulnerauerunt, aut pupugerunt, vt in Apocalypsi dicitur. דקר Dachar enim quodlibet illorū significat: statim autem subinfert Propheta: Et plangunt eum quasi planctu vnigeniti, & erit planctus in Ierusalem, sicut plāctus Hadadrimon in campo Magedon. Quando videlicet Ierosolimitæ planxerunt Iosiam regem iustum, ibidem interfectum à Pharaone Nechao, sicut in libro Paralipomenon legitur. Vates autem hîc non loquitur de huiusmodi planctu pro Iosia facto (vt Iudæi somniant) sed de alio ei simili. Et hic est planctus factus, & qui quotidie fit in memoriam mortis Christi à mille & quingētis annis citra, quod de nullo alio legitur. Zachar. 12. Ioannis 19 Apocal. 1 2. Paral. 35

215 Cur subinfert Zacharias, ꝙ familiæ & familiæ, sexus & sexus plangere debent seorsum? An, quia (vt Hieronymus sentit) tempore planctus & tribulationis mares & fœminæ, non debent esse coniuncti sed separati? An, quia contemplatio passionis Christi ad orationem pertinens, debet fieri seorsum, dicente ipso Christo: Tu autem cùm oraueris, intra in cubiculum tuum, & clauso ostio ora patrem tuum? nam conuiuia, collegia, & collocutiones ad lætitiam pertinent. Familiæ autem sic distinctæ sunt, vt intelligatur per Dauidem familia regia, per Natan prophetica, per Semei Doctorum & huiusmodi. Zachar. 12 Hieronym. Matth. 6.

216 Cur Propheta canit, Lauabo per singulas noctes lectum meum, lachrymis meis stratum meum rigabo? An de lecto vbi dormitur est sermo, Psalmo 6.

vt lachrymis & dolore purgentur lasciuæ cogitationes, lasciuáque opera ibi perpetrata? An per lectum & stratum intelligitur locus, vbi anima infirma & peccatorũ vulneribus plena iacet? An per מטה Match, quod non tantùm lectum, sed virgam significat, virgam crucis (vt reor) intelligere debemus? Super hanc enim plangens peccator, meritò patientis in cruce facillimè veniam impetrare potest, & sine hoc adiutorio nequaquam.

Malach.1 217 Quid sibi vult illud Malachiæ, A solis ortu vsque ad occasum magnum est nomen meum in gentibus, & vbique offertur nomini meo oblatio munda? An, præter Hebraicum populum habebat Deus cultores, offerentes sibi oblationes mundas? iuxta illud: Multas oues habeo, quæ non sunt ex hoc ouili. An (vt sentit Hieronymus) futura prænunciat Vates, tanquam præsentia, loquens de oblatione facta à Christo pro omnium salute, quæ quotidie commemoratur ab omni natione quæ sub cœlo est, demptis Hebræis & Hagarenis in seruitutem (vt Paulus ait) generatis? Ad se enim Christus moriés in cruce traxit Melchizedech Hebræorum, & omnium numinum, sicut ipse prædixerat: Cùm exaltatus (inquit) fuero à terra, omnia traham ad meipsum.

Ioannis 10 *Hieronym.* *Galat. 4.* *Ioannis 12*

218 In quo nomine propitiari petit Propheta? An in illo nomine quadrilitero, quod sacerdos legalis inuocabat super populum pro remissione impetranda intrás in sancta sanctorum semel in anno, in die videlicet hachepurim, id est remissionum, qui celebratur decima die lunæ mensis septimi, vt in Leuitico habetur? An in nomine Iesu, de quo Petrus ait: Non est aliud nomen datum hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri? Nomen enim Iesu (vt patet sanè intelligentibus) continet virtutem nominis tetragrammi, & duas ex literis ipsius. Hinc Ieremias prædixit Christũ vocandum nomine quadrilitero, dum ait: Et hoc est nomen quo vocabunt eum, Adonai, iustus noster. Per Adonai enim intelligitur tetragrammum illud, quod exprimi nequit.

Psalmo 53 *Leuit. 23.* *Actor. 4.* *Ierem. 23*

219 Si Christus vocatus fuit nomine nouo (vt Isaias perhibet) quomodo vocatus fuit nomine Adonai antiquissimo? Nónne in nomine ישו Iesu duæ literæ tetragrammi includuntur, י iod, videlicet, quæ est litera patri competens (vt norunt antiqui Theologi, qui vocant ipsum patrem coronam supremam) & ו vau, quæ est vita, & arbor vitæ, vel panis vitæ designans filium? Duo verò ה he significantia Spiritum sanctum (alterum in eo quòd est nexus patris & filij: alterum in eo quòd est opifex & medium quo pater & filius se nobis communicant) mutata fuêre in ש sim, quod est principium Sabat, id est requiei. Ad quam dandam venit Iesus, sicut ipse testatur, dicens: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos. Nec audiendi sunt qui docent nomen Iesu scribendum cum duplici vel cum vna tantũ aspiratione, quiá sic detrahunt multa mysteria ab ipso nomine nota Sapientibus. Nouum autem dictum fuit nomen Iesu, quia nullus ante nec post ipsum huiusmodi nomine nominatus reperitur, vt infrà dicetur.

Isaie 62. *Aut. Hebr.* *Matth. 11*

220 Quomodò verificabitur dictum Gabrielis. Vocabis nomen eius Iesum: quia saluum faciet populum suum à peccatis eorum: nisi nomen eius fit ישו Iesuah veniens à ישע Iasah, quod saluauit significauit? Si Iesuah, vel Iehosuah (vt alij dicunt) esset nomen Messiæ: quomodò (iuxta Isaiæ oraculum) vocatus fuisset nomine nouo: cum filius Nun, qui populum in promissam terram introduxit, vocatus fuerit Iehosuah: & filius Sirach, Iesuah: sicut & sacerdos ille magnus filius Iosedech? Nónne illatio Gabrielis est ex alio antecedente, non ex etymologia vocabuli? Et hoc est. Quia vocabitur nomine continente virtutem magni nominis, in quo fiebant remissiones: & nominis illius effectum consequetur: Ideò saluum faciet populum suum à peccatis eorum. Nam id erit ex virtute diuini nominis, qua replebitur. *Ibidem. Isaiæ 62 Iosue 1 Eccle 49 & 50 1. Esdræ 3*

221 Vnde possumus habere, quòd nomen Messiæ sit ישו Iesu? Nónne ex oraculis multiplicibus? Vbi enim Iahacob vaticinatur de Christo (vt omnes veri Sapientes tam Hebræi quàm Latini exponunt) ait. Non auferetur sceptrum de Iehuda, nec dux de femore eius: donec veniat Messias: & ipse erit expectatio gentium. In hebræo enim habetur. יבא שילה ולו Iabo Siloh velo. Quarum dictionum capita si sumantur reddunt Iesu. Et hic modus est frequentissimus apud secretiores Theologos. Pari modo in Psalmo septuagesimo primo. Ante solem permanet nomen eius: Et benedicentur in ipso. ינין שמו ויתברכו Ianin semo vaitbarcu. Quorum verborum capita pariter dant nomen Iesu. Potissimè autem in Psalmo nonagesimoquinto. Ibi. Lætentur cœli & exultet terra: commoueatur mare, & plenitudo eius: exultabunt cāpi & omnia. יעלז שדי וכל Iahaloz sadai vecol. Quarum dictionum capita si combinentur more Sapientum Hebræorum, videbitur clarè quomodò tetragrammum venit in Iesum. Quod longum esset hic retexere: & valde difficile non initiatis in huiusmodi. Venit autem, quia cessisse viditur nomini Iesu: non quidem virtute, sed inuocatione: Cùm non amplius inuocetur ipsum tetragrammum: sed nomen Iesu. *Genes 49 Psal. 71 Ibid. 95*

222 Cur Malachias ait. Et placebit Domino sacrificium Iehuda & Ierusalē sicut dies sæculi, & sicut anni antiqui? An dies & anni antiqui sunt illi: quibus data fuit lex, & oblatum sacrificium Deo gratum per manus sanctorum Sacerdotum, Aharon, Elehazar, Phinees & huiusmodi? An (vt benè sentit Hieronymus) dies antiqui sunt dies ante peccatum? Hinc illi tempori comparatur tempus Messiæ, qui peccatum deleuit. *Mal. 3 Hierony.*

223 Anni antiqui fuerúntne meliores, an peiores nouis & nouissimis? An antiqui fuerunt meliores? Iuxta commune dictum. Laudamus veteres, nostris tamen vtimur annis. An fuerunt re verà fœliciora illa tempora Saturnia à Poetis decantata, sed nunquam visa? An sunt fœliciora hæc tempora munita lege, edocta à Prophetis, collustrata Euangelio, & lumine diuini verbi: quibus regenerati sumus, & potestate nobis tradita effecti sumus filij Dei? An fœliciora fuere tempora illa, quibus mortales adhuc retinebant semina cognati cœli? An hæc, quibus consortes facti *Ioannis.*

ſumus Dei?Hinc dicit oraculum. Magna erit gloria domus iſtius nouiſſimæ pluſquam primæ.

Aggæi 2 224 Quæ nam eſt domus iſta nouiſſima, cuius gloria maior eſt quàm primæ? An eſt domus reædificata per Zorobabelem & Nehemiam? An Synagoga ſub ipſis denuò erecta?Sed quomodò eſt maior gloria iſtius?Cùm multum differat hæc ab illa in fabrica,& frequentia,in regno, ſacerdotio & aliis fauoribus. An domus nouiſſima eſt Eccleſia,quam Synagogæ valde præfert Apoſtolus?In illa enim fuit adminiſtratio damnationis : in iſta
2.Cor.3 iuſtificationis:gloria illius ſub velamine, iſtius reuelata facie. Illa fuit deſcripta in lapidibus,hæc in gloria. Illa euacuatur, hæc autem manet. Illud
Hebr.9 teſtamentum confirmatū fuit ſanguine figuratiuo animalium:hoc morte & ſanguine filij Dei.Illa promittebat terrā corruptibilem,hæc cœleſtem.

Pſalmo 67 225 Cur Propheta canit. Vt intingatur pes tuus in ſanguine:lingua canum tuorum ex inimicis ab ipſo?Nónne titulus declarat,ad quid hymnus iſte ſit æditus? Is enim eſt titulus. Ad victoriam Pſalmus cantici Dauid. Nonne ad victoriam,quam Chriſtus reſurgens de inimicis ſuis habuit:vt ſupra declarauimus? Ipſe enim intinxit pedem affectus ſui in ſanguine, in
Apoc.1 Ter uli. quo(vt Iohannes ait)lauit nos à peccatis noſtris.Qui ſanguis nedū Chriſti,ſed martyrum effuſus(vt Tertulianus in concione Romanis dixit) erat vti ſemen,quo magis fuſo maior inſurgebat numerus credentium ex inimicis.Inter quos multi fuerunt canes latrantes pro Domino ſuo : & præcipuè Paulus,qui per totum mundum efficaciſſimè latrauit.

Pſal.67 266 Cur Pſalmographus ait.Viderunt ingreſſus tuos Deus?An (vt Hebræi dicunt) loquitur Vates de exitu Iſraelis ex Ægypto, quando Deus deduxit populum ſuum per mare & deſertum? Sed, cum Pſalmus iſte iam interpretatus ſit de Chriſto,ſequemur an igitur Hebræi viderunt ingreſſus,opera,& effectus Dei quamplurimos factos per Chriſtum & diſcipulos:vt contradicere nequeant? Inter cætera autem viderunt prodigia in morte ipſius exhibita : reſurrectionem ipſius & aliorum multorum, qui ſurrexerunt cum eo, & ante eum:aſcenſionem in cœlum:miſſionem Spiritus ſancti:donum linguarum datum Apoſtolis: prædicationem eorum conſtantem : conuerſionem gentilium : extirpationem idolatriæ, & diſperſionem hactenus irreuocabilem ipſorum Iudæorum : adeò vt penitus inexcuſabiles ſint.

Oſee 1 Hieronym. Xenocra. 227 Cur iuſſit Deus,vt Oſeas propheta aſſumeret vxorem fornicariam, & facere filios fornicationum? An fuit hoc in detrimentum, an in laudem prophetæ?In laudē quippè,vt ſentit Hieronymus adducens Xenocratem laudatum, qui palæmonem luxuriæ deditum inter pſaltrias atque tibici-
Pla.in phedone. nes,& inter impudicas mulieres inueniens hedera coronatum fecit obedire ſapientiæ. Socratem quoque extollunt,qui phædonem è lupanari in Academiam tranſtulit. Sed his omiſſis, nónne hoc fuit in typum Chriſti, qui Gentilium & Hebræorū adulterorum collegium aſſumptit in ſpon-
Iere.3 ſam?Cui adſtipulatur illud Ieremiæ. Tu autem fornicata es cum amatoribus multis:tamen reuertere ad me,& ego ſuſcipiam te.

128 Quare Deus iussit vocari filium Oseæ Izrahel, & filiam Lorechama? Nónne tota hæc historia metaphorica est, & mysteriis plena? Nam typum Dei tenet, qui primò accepit in sponsam Synagogam: quæ cum multis fornicata est. Postea accepit eam iam fornicatã: ex qua suscepit filium Izrahel, idest semen Dei, Christum Iesum qui saluauit totam humanam naturam iam fornicatam: & postea filiam Lorechama, idest absque misericordia. Et rationem assignat, dicens. Quia derelinquam domum Israel & Synagogam: & obliuiscar eorum. Vnde oraculum est sub typo domus Iehu & Izrahel deletæ: vt sit simul oraculum & figura. Oseæ 1

129 Quomodo generati sunt filij fornicarij, vel generati sunt fornicarij: vt habet veritas literę? Nónne Deus declarans subinfert: quia fornicans fornicabitur terra à Domino? Vult enim Deus hominem cœlestem producere filios cœlestes (ad quod tendit totum Euangelium) sed fornicantur multi: cum non cœlestes, sed scelesti fiant. De quibus Apostolus. Multi enim ambulant, quos sæpe dicebam vobis: nunc autem flens dico inimicos crucis Christi, quorum finis interitus, quorum Deus venter est: & gloria in confusione ipsorum, qui terrena sapiunt. Nostra autem conuersatio in cœlis est. Quales esse debent filij regenerantis hominis cœlestis. Oseæ 1 Philip. 3

130 Cur populus Christianus diuino semine regeneratus tam facilè labitur in malum? An, quia vnusquisque ab adolescentia sua pronus est ad [redacted] in Genesi [redacted] An, quia fa[redacted] ab obiecto præsenti? An, quia ductores ij sunt, de [redacted] pes tui infideles, socij furum: Et Salomon. Leo rugiens, & vrsus esuriens princeps impius super populum pauperem. An, quia maiori gratia donati ruunt grauiore casu? An, quia res fidei spirituales sunt, & à sensitiuis indiciis remotæ? Hinc nec percipi nec diligi possunt ab iis, qui secundum hominem animalem viuunt. Propterea docemur à Christo & Paulo mortificandum esse huiusmodi hominem animalem. In qua mortificatione ea vis exquiritur: quam communiter homines fugere solent. Genes. 6 Isaiæ 1 Prouer. 28 Ioan 12 Coloss 3

SECTIO VI. DE MVLTIPLICI BENEFICIO PER MORTEM ET PASSIONEM CHRISTI SVSCEPTO.

Q V I S fuit fons patens (vt Zacharias ait) domui Dauid & habitantibus Ierusalem? An fuit ille, qui in templo clamauit, dicẽs. Siquis sitit, veniat ad me, & bibat? Et alibi. Qui biberit ex aqua, quã ego dedero, fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam. An fuit ille fons egrediens è petra à Mose indebitè percussa? Quod exponens Paulus dicit. Petra autem erat Christus. Ipse enim præbuit nobis aquam largissimam non tantùm in potum, sed in ablutionem omnium macularũ nostrarum: vt in Ezechiele dicitur. Effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris, & ab idolis vestris: & dabo vobis cor nouum, & spiritum nouum. Et hic est baptismus. 231 Zacha. 13 Ioan. 7. 4 Nume. 20 1. Corin. 10 Ezec. 36

Zac.13 232 In ablutionem cuius sordis datus fuit ille fons? Nónne (vt subinfert Vates) in ablutionem peccatoris & menstruatæ? Sed, cum menstruata qualicunque aqua viua & currenti lauari posset, secundùm Hebræorum
Genesis 3 ritus, quid opus fuit hic nouus fons? An igitur (vt profundius mysterium tangamus) passio menstrui muliebris prouenit à veneno in Heuam à Serpente iniecto? Hinc mulieri dictum est. In dolore paries. Partus enim aliquale principium est huiusmodi fluxus: qui non sine dolore venit. In maculæ autem originalis ablutionem, & omnium macularum inde proue-
Ad Tit.3 nientium ordinatus est baptismus. Sicut Apostolus testatur, dicens. Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis, & renouationis Spiritus sancti. Et iterum. Christus dilexit Ecclesiam mundans eam lauacro aquæ in
Ephes 5 verbo vitæ.

Isaiæ 4 233 Quid est spiritus iudicij & ardoris, de quo Isaias meminit? Nónne apertè loquitur Isaias, dum ait. Saluus erit omnis, cuius nomen scriptum fuerit in libro vitę in Ierusalem: si abluerit Dominus sordes filiarum Sion, idest animarum electarum, in spiritu iudicij, & in spiritu ardoris? Vnde
Ioan.3.5 clarè compræhendimus, quòd lauacrum istud est regeneratio quædã (vt Christus docet) per virtutem filij (qui dicitur spiritus iudicij, quia pater dedit ei omne iudicium) & per virtutem Spiritus sancti, qui est ardor qui-
Genesis 1 Ioannis 3 dam. Nam prima genitura facta fuit per aquam, à spiritu super eam volitante confotam. [redacted] Vtrunque autem tetigit Paulus in verbis nuper adductis. In primo enim dicit, renouationis Spi-
Ephes.5 ritus sancti, in secundo verò, lauacro aquæ in verbo vitæ.

1.Cor.10 234 Quo mysterio Deus educens populum ex Ægypto traduxit ipsum
Exod.17 per mare: Nónne Apostolus id referat, dicens. Omnes mare transierunt, & in Mose baptizati sunt in nube & mari? Hic autem baptismus fuit in figura: effigians baptismum dandum à Christo: sicut & aqua illa educta è pe-
Apoc.13 tra, datáque populo in potum. An hæc duo, baptismus videlicet & potus, profuerunt patribus in virtute illius Agni, qui (vt Iohannes ait) occisus fuit ab origine mundi, & virtute illius aquæ, idest sapientiæ, quam præde-
1 Cor.2 stinauit Deus (vt Apostolus inquit) antè sæcula in gloriam nostram?

Zacha.13 235 Quomodò spiritus immundus ex illo lauacro (vt Zacharias ait) ablatus est à terra? An, quia destructa fuere idola per Messiam nos regenerantem, in quibus vigebat spiritus immundus? An, quia ablutis cordibus & animabus nostris per lauacrum illud, destructa est sedes immundorum spirituum? An, quia regenerati cœlesti semine non amplius sumus filij primi Adam, ab immundo spiritu infecti, sed sumus filij secundi Adam cœlestis & diuini: qui per hoc lauacrum dedit nobis potestatem filios Dei
Ioannis 1 fieri: dummodò non sequamur genituram carnis?

Ezec.47 236 In quo torrente, vel flumine (vt Ezechiel ait) viuet omnis anima serpens atque motabilis? An de Iordane (vt aliqui opinantur) est sermo? Sed, cu Iordanis intret in mare salsum, quò omnes pisces intrãtes moriantur, quomodò viuit in eo omnis anima? An igitur de eodẽ fluuio loquitur, de

quo & Iohannes in Apocalypsi scribit, qui per singulos menses producit fructus, vt ambo testantur: Figuratus tamē fuit iste fluuius per Iordanem, qui fluuius iudicij dicitur. In quo Christus lauari voluit, non à sordibus propriis, sed membrorum, quorum ipse erat caput. In vero autem & figurato lauantur omnes, potantur, atque irrigantur: vt inde producant fructus, super mensa Domini in cœlesti conuiuio reponendos. *Apoc. 22* *Mat. 3*

237 Quæ aquæ (vt Propheta canit) stant super montibus? An de aquis diluuij est sermo: quæ operuerunt omnes montes cubitis quindecim? An de mari intumescente loquitur Vates: quod altius est montibus, & terram operiret, nisi decretum cœli obstaret? Sicut idem Propheta testatur, subinferens. Terminum posuisti, quem non transgredientur, neque conuertentur operire terram. An de lacis est sermo, qui plærunque in cacuminibus montium reperiuntur? An (vt credo verius) de aquis supramundanis intelligit Vates: quæ sunt super montibus illis excelsis? Quibus aquis (vt sæpe dictum est) generamur, potamur, & iterum regeneramur, & in quibus verè baptizamur. Quarum aquarum hæ materiales sunt signum. *Psal. 103* *Gen. 7*

238 Quæ sunt aquæ Silohe, quæ pedetentim cum silentio vadunt, vt Isaias ait? Nónne ad radices montis Sion & Moriah nascitur fons Rogel (vbi sectus fuit Isaias) qui fons parum descendens facit natatorium Silohe in Euangelio celebratum? Venit igitur hæc aqua de Ierusalem, quæ pacis visio dicitur, & cum silentio currit, denotans aquam illam supramundanam, cum tanto silentio currentem (quando videlicet nobis propinatur) vt magna cum difficultate percipiatur. Silentium enim est proprium illorum locorum supernorum. Hinc Dionysius definiens Angelum inter alias particulas ponit. Manifestàm faciens bonitatem silentij, quæ est in abditis. Quod quidem silentium spernentes populi Dei adhæserunt perstrepentibus peccatis ab Aquilone procedentibus. Hinc adducti sunt super eos Reges Assyrij & Aquilonis. *Isaiæ 8* *Ioannis 6* *Dion de di. nomi. 4.*

239 Cur Isaias ait. In silentio & spe erit fortitudo vestra? Nónne, quia quando homo iactat se de re nondum habita (vt pluribus accidit) perdit eam? Nam loquens distrahitur, & distractus amittit vires. Vnde est cómune adagium. Ne timeas latrantem canem. Silēs autem vires colligit. Hinc summus Doctor mittens discipulos ad colligendam messem, & ad pertractanda fidei negocia, præcepit eis, dicens. Neminem per viam salutaueritis. Ne videlicet distrahamini. Et Elisæus mittens Giezi puerum ad suscitandum filium Sunamitis dixit. Si occurrerit tibi homo, non salutes eum. Vnde incongrua penitus est illa interpretatio. Non salutes, idest ne saluum dicas. *Isaie 30* *Adagium.* *Luca 10* *4. Reg. 4*

240 Quare (vt Isaias ait) cultus iustitiæ est in silentio? Nónne Ieremias conuenit, dicens. Sedebit solitarius, & tacebit? Et hoc, quia vacans Deo vehitur ad ea sublimia: quæ (vt Paulus docet) non licet homini loqui. Hinc Trismegistus ait. Cùm ad sublimem cognitionem deueneris, Deum ipsum silentio laudato. Et Ieremias iterum. Bonum est præstolari cum silentio salutare Domini. *Isaie 32* *Thre 3* *2. Cor. 12* *Merc. ad Tatium.* *Thre. 3*

Isaie 6 / Psalmo 49 / Merc. ad Tatium.

241 Si adeò laudabile est silentium, cur Isaias inquit. Væ mihi, quia tacui? Nonne dicit Deus per os Dauid. Sacrificium laudis honorificabit me? Est quippe sermo laudis, & hic commẽdatur. Sermo autem, quo referantur secreta, vbi nõ oportet, minimè laudatur. Sed nonne dixit Mercurius. Deum silentio laudato? Vtique, quando homo deuenit ad cognitionem illorum, quæ loqui non licet: aut non potest. An, væ mihi, quia tacui ea, quæ in Dei honorem pandere debebam? Hinc postea maluit secari, quàm tacere ea, quæ pro Dei gloria propalanda erant.

Ezech. 18

242 Si reuersio ad Deum (quæ à nostris dicitur pœnitentia, ab Hebræis verò תשובה tesliubah, idest reuersio) saluat hominem (vt in Ezechiele dicitur) ad quid ordinatus fuit baptismus? An, quia pœnitentia lauat delictum commissum, baptismus autem peccatum contractum ex origine patris infecti? Sed nonne baptismus (vt omnes concludunt) purgat & mundat à peccato, acta commisso? Baptismus enim habuit efficaciam à Christo: qui (vt Isaias ait) attritus est propter delicta & scelera nostra. Et quod operibus nostris obtinere nequimus: adiutorio baptismatis & absolutionis (quæ fiunt in virtute Christi patientis) facile consequimur. An igitur facit baptismus, quod faciebat circuncisio, & eo amplius: pœnitentia verò expiat ea, quæ partim sacrificia expiabant: & multa quoque, quæ per sacrificia expiari nequibant?

Isaie 53

Ezec. 18

243 In quo consistit vera pœnitẽtia? An in gemitu, & lachrymis, & operibus pœnalibus: Iuxtà illud, quod communiter allegatur. Quacunque hora peccator ingemuerit. Sed nonne veritas literæ habet. Quacunque hora peccator reuersus fuerit: vt clarè in Malachia dicitur. Reuertimini ad me, & ego reuertar ad vos. Num igitur tot celeberrimi viri errarũt, qui definierũt pœnitentiam esse tenentiam pœnæ, quíque fundati fuerũt in operibus pœnalibus? Nónne fundamentum veræ pœnitentiæ est reuersio ad Deum: sed effectus consequentes sunt dolor & amaritudo mentis: vt in Ioele dicitur. Scindite corda vestra? Nemo enim dicitur ad Deum reuerti: nisi doleat de auersione iam facta.

Malac. 3

Ioelis 2

Rom. 11

244 Cur, disponente Deo, homo nascitur in peccato, baptismo aut pœnitentia expurgando? Nónne Paulus id apertè declarauit, dicens. Conclusit Deus omnia sub incredulitate & peccato: vt omnibus misereatur? Tolle peccatum, vbi dignoscitur misericordia Dei? Vbi redemptio, ex qua tenemur Redemptori? Vbi gloria Redemptoris nos redimentis? Hinc alibi dixit Apostolus. Omnia conclusit scriptura sub peccato: vt promissio ex fide Iesu Christi daretur credentibus. Et hoc est magnum sacramentum inter omnia fidei negocia.

Gal. 3

Psalmo 50

245 Cur tam facilis remissio datur pœnitenti? An, quia circundatus infirmitate: & natus homo atque conceptus est in peccatis: vt Propheta canit? An, quia circundatus est carne, spiritui (vt Apostolus inquit) repugnante? An, quia præsenti obiecto ad malum impellitur: An, quia conclusus erat sub peccato: vt per Redemptorem veniam consequens, ipsi Redemptori teneretur? An, quia fit gaudium magnum coram Angelis su-

Gal. 5

per vno peccatore pœnitentiam agente: vt Saluator testatur? Sed cur fit gaudium magnum? Nonne, quia reformatur imago Dei per peccatum deformata? Luc. 15

246 Cur Christus mutauit circuncisionem in baptismum? Nonne (præter ea, quæ supra disseruimus) quia sicut Deus in statu legis seueræ mundari iusserat hominem a prima labe in sanguine: qui sub tribunalis seueri ditione situs est: Sic quoque voluit in statu gratiæ ipsum hominem mundari per aquam à Templo Dei & sede pietatis & gratiæ emanantem: pacato prius tribunali iustitiæ per sanguinem Christi filij sui? Iuxta illud Apostoli. Pacificans per sanguinem crucis eius: siue quæ in cœlis, siue quæ in terris sunt. Hinc ipse Christus (vt Iohannes ait) venit in aqua & sanguine: vt seruaret rigorem legis: quæ exigit, vt omnia penè mundentur in sanguine. Postea tribuit aquam in ablutionem perfectam: & in signum clementiæ & gratiæ dandæ: quæ aquea est: vt in antiqua Theologia habetur. Coloss. 1 1. Io. m 5 Heb. 9

247 Num post passionem Christi magis diligimur ab ipso, quàm ante? An, quia plenus charitate à principio dilexit nos, & lauit à peccatis in sanguine suo (vt Iohannes inquit) non maiori charitate diligit nos, quàm antè? Cùm charitas eius non sit aucta. Sed, cum assumpserit humanam creaturam primò in sponsam, & nos omnes in filios, regeneratos per baptismum, qui (vt dictum est) habuit efficaciam à passione sua, nonne iure nos nunc magis diligit, quam prius? Cùm ratio dilectionis aucta sit in nobis. An igitur, sicut ipse meruit imperium & gloriam per passionem (vt ipse in Luca testatur) Sic etiã ampliori dilectione nos prosequitur, quia sponsæ, quia filij, quia redempti, quia vniti & effecti membra ipsius? Vnde, sicut vir diligit vxorem tanquàm dimidium sui (vt Platoni placet) & filios tanquam aliquid sui (sicut Aristoteles sentit) sic Christus præcipua dilectione diligit nos, veluti vxorem, filios, & membra ipsius effectos per passionem suam. Apoc. 1 Luca 24 Pla in Sym. Ethico 9

248 Quam disciplinam assumere nos hortatur Propheta, ne pereamus? An correctionem delictorum? An institutionem in fide, vt Augustino placet? An confugium ad Christum, qui expiauit omnia peccata, & reconciliauit nos patri? Et hoc innuit veritas literę, in qua habetur נשקו בר naschu bar. Pro quo traductio communis habet. Appræhendite disciplinã. Quorum verborum propria interpretatio est. Osculamini filium. Quamuis alij aliter interpretentur, Sensum igitur est. Osculamini, idest adorate filium. Nam reuerentia, Orientalium more, exhiberi solet osculo manus vel pedis pro conditione illius, cui exhibetur. Et ideò dicit Propheta. Reuereamini filium, & confugite ad ipsum, qui solus tulit peccata mundi: ne pereatis in peccatis vestris. Psalmo 2 Augus.

249 Quomodo (vt Ieremias ait) hæreditas Hebraici populi versa est ad alienos? An ad Chaldæos, qui in seruitutem redegerunt Ierosolimitas & Iudæos? An (vt allegoricum & verum sensum tangamus) hæreditas Hebræorum) quæ erat Sacerdotium, cultus Dei, sacrificium sacramen- Iere. in ora.

ta legis,& regnum) venit ad Christianos: Et quomodò, Petrus declarat, dicens. Saluos nos facit baptisma. Et ad quid, subinfert. Vt, non tantùm videlicet eorum, quæ tacta sunt, sed vitæ æternæ hæredes efficeremur.
1.Pet.3 Et quare? Nónne, quia per baptismum regenerati acquirimus nouum patrem, non terrenum sed cœlestem: & comparamus nobis nouam hæreditatem sacramentorum: quæ videlicet sub figurarum inuolucris continebantur.

Mala.3 250 Quando & qualiter (vt Malachias ait) purgabuntur filij Leui (Nónne purgandi erant in aduentu Messia (vt totum illud caput indicat) lauandíque ab ipso erant, qui tulit peccata mũdi, qui lauit nos in sanguine suo, qui venturus erat fons patens domui Dauid? Hæc autem lotio siue purga-
Ioannis 3 tio fieri debebat per aquam & ignem. Iuxta illud. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non intrabit in regnum Dei. Quæ duo tangit Vates, dum ait. Ipse enim quasi ignis cõflans, & quasi herba fullonum. Quibus verbis expressam de igne mentionem facit, & de aqua aliqualiter, sed obscurè. Nam per hærbam fullonum intelligit aquam, sine qua huiusmodi effectus fieri nequit.

251 Quo vase, aut quo igne purgandi dicuntur filij Leui? Nónne vas est duplex: Aliud quidem vniuersale, mundus videlicet hic, in quo animæ nostræ probantur & purgantur. Aliud est particulare, scilicet corpus, in quo, tanquàm in vase fusorio, probatur & purgatur anima igne, aut Spiritus sancti, aut amoris Christi patientis, & tot, tantáque pro nobis operantis, aut amoris Dei, aut igne, quem nosmetipsi accendimus. Iuxta illud Isaiæ. Ambulate in lumine ignis vestri, & in flammis, quas succendistis. Vnde &
Isaia 50 Apostolus. Saluus erit: sic tamen quasi per ignem. Quem ignem cum iudi-
1.Cor 3 cauerit Christus necessarium emundationi nostræ, voluit nos prius expia-
Is. 4 ri igne & aqua. Iuxta oraculum Isaiæ supra declaratum.
Mala. 3 252 Quis sedebit purgans, vt oraculum ait? Nónne sedet sacerdos, velut
A.ar.vl. Iudex, quando absoluit & purgat animam peccata sua confitentem? An de ipso Christo est sermo: qui sedet à dextris Dei (vt Marcus narrat) in cuius virtute sacerdos baptizat, quò ad primam purgationem, & absoluit, quò ad secundam? An sedet homo die sabbati vel dominicæ ipsi sabbato
Phys.7 succedentis, vacans diuinis, sedénsque ac quiescens ab operibus corporeis ac seruilibus? Sicut enim homo sedẽdo & quiescendo fit sapiens: Ita purgatur, & diuinus efficitur.

Zac.3 253 Quomodò & cur Satan aduersabatur Iehosuah sacerdoti magno:
Leuit.21 vt Zacharias ait? An (vt literam sequamur) quia duxerat vxorem alienigenam? Quod Sacerdotibus prohibitum erat: vt in Leuitico legimus. An, quia in captiuitate existens, diminuta spiritus virtute, erat aliqualiter infectus, sed purgatus fuit ablatis vestibus immundis, mali videlicet habitus & malæ consuetudinis? Sed quomodò, & cuius virtute mundatus est? Nonne (vt subinfert Vates) quia indutus fuit vestibus mundis, baptismi videlicet aut pœnitentiæ, quæ peccata nostra, & nuditatem nostram tegunt: vt suprà declaratum est: Quæ vestimenta data sunt ab illo, qui dici-

tur

tur Oriens ab hoc Propheta, & ab Apostolo Petra. Hinc sequitur Vates: Zachar. 6.
Ecce ego adducam seruum meum Orientem. 1. Corin. 10

254 Quod signum petit Dauid sibi fieri in bonum? An illud de quo iam dixerat: Signatum vel eleuatum est super nos lumē vultus tui Domine? Et quod est illud signū? Nonne est character quidam Dei & Imperatoris nostri Christi Iesu, qui (vt Theologi nostri dicunt) imprimitur in baptismo? Hoc autem signum timent hostes humani generis, hinc subinfert Vates: Vt videant qui oderunt me, & confundantur, quoniam tu Domine adiuuisti me, & consolatus es me, redimendo videlicet & dando redemptionis signum hoc manifestissimum & efficax, mundans videlicet & purificans imaginem Dei in nobis à principio impressam, sed per peccatum deturpatam; cui signo additum quoque fuit signum exterius, crucis videlicet. Psalmo 84. & 4

255 Quæ sordes & in qua parte plebis humanæ extiterunt expiandæ? Nonne Ieremias ait: Sordes eius in pedibus, id est affectibus eius, scilicet animæ, ad quam voluntas & affectus spectant? Sordes autem hæ diabolicæ sunt, & à Diabolo parentibus à principio infusæ. Vnde vnusquisque concipitur in peccatis, sicut Propheta canit. Et ipsæ sunt adeò malignæ & sordidantes, vt nulla potuerint virtute expelli, nisi diuina. Hinc necesse fuit, vt emundatorem haberemus plusquàm hominem, Iesum videlicet, qui afferens secum aquam illam supramundanam, abluit nos, maximè dato signo inferioris aquę, & apposito verbo mundante, & purificante, iuxta illud: Vos mundi estis propter sermonem, quem ego loquutus sum vobis. Threnor. 1 Psalmo 50 Ioann. 15.

256 Quænam fuit maxima omnium iacturarum generi humano illatarum? An fuit (vt Hebræi autumant) captiuitas Babylonica? Tunc enim destructum fuit templum, sopitum sacrificium, & obliteratus ferè Dei cultus. Hinc Ieremias carmine tragico & celeberrimo deplorat illam captiuitatem. An fuit illa captiuitas quam nunc ipsi Hebræi patiútur? Nam (vt suprà disseruimus) in ipsa regnum penitus amiserunt, sacerdotium, sacrificium, templum, & omnem inhabitationem & influxum Dei. An fuit maior & vniuersalior iactura, quando aquis diluuij deletum fuit totum ferè genus humanum, pecudes quoque & volucres omnes penè consumptæ sunt? Sed nónne fuit maximum detrimentum infectio primorum parentum, qua nedum ipsi, sed tota quoque humani generis posteritas infecta fuit? Nam templum prius destructum per Nehemiā & Zorobabelem resarcitum fuit. Cultus Dei quo Hebræi in extrema captiuitate priuati sunt meliori sorte habetur apud Christicolas. Damnum diluuij reparatum fuit per Noch & familiam eius. Venenum autem primis parentibus infusum non fuit expiatum, nisi per vim verbi Dei incarnati, & supramundanæ aquæ, quæ nos lauit, & cœlestis ignis qui nos fouit. Thren per totum. Genes. 7.

257 Cur Ieremias ait, De excelso misit ignem in ossibus meis, & erudiuit me? An fuit ignis vindictæ, vt aliqui sentiunt? Sed quomodo ignis puniens erudit? An igitur fuit ignis ille, de quo dicitur. Ille suggeret vobis Threnor. 1 Ioann. 14

omnia, & docebit vos omnia: nam & hic missus fuit ad tollendã ignorantiam in quam incurrerant primi parentes, volentes magis scire quàm decebat, & præsumentes sibi vendicare illud scire quod ad Dei filiũ spectabat. Sordes enim quibus infecti fuêre parẽtes, & inde tota posteritas, fuerunt ignorantia & macula. Ideóque non tantùm expurgari debuit humanum genus à macula, sed etiam illustrari diuina luce quæ omnes illuminat, & illo igne qui erudiuit nos.

258 Num præter beneficium expiationis per passionem Christi habuimus etiam nutrimentum? Nonne si Christus in baptismate nos regenerauit, tanquam pater debuit etiã pascere filios quos genuit? Quod quidem fecit tribuens nobis carnem suam in cibum, & sanguinem suum in potũ, omnia quippe nouæ & spirituali geniture aptissima. Hinc Isaias ait: Et faciet Dominus exercituum omnibus populis in monte isto s. Sion (vbi institutum fuit sacramentum corporis & sanguinis Christi) conuiuium pinguium (quò ad carnem suam, omnium pinguissimàm, suprema & cœlesti pinguedine) & conuiuium vindemiæ, quantum ad sanguinem sub specie vini nobis datum. Et quòd de pane illo vitæ, contra mortem nobis dato, loquatur Propheta, declarat ipse subinferẽs. Precipitabit mortẽ in sempiternũ, & dicẽt tũc: Ecce Deus noster iste, expectabimus eũ, & saluabit nos.

Isaiæ 25.

259 Quis est panis cor hominis confirmans, vt Dauid canit? Nónne hic est panis vite datus in nutrimentum & corroborationem animæ, residentis potissimè in corde, vt Naturales dicunt? Et vt intelligatur de quo pane loquatur Propheta, subinfert: Saturabuntur ligna Adonai (vt habet veritas literæ) & cedri Libani, quas plantauit, i. electi plantati in horto voluptatis, & scripti in libro vitæ, vt alibi disseruimus.

Psalmo 103

260 Quem panem angelorum vel fortium manducauit homo, vt Propheta canit? An fuit manna cadens sub specie roris, vt videtur innuere litera? Sed quomodo erat panis angelorum, omne delectamentum in se habens, cùm per ipsum non datetur vita cœlestis, vt author vitæ perhibet? Non quippe fuit ille verus panis vitæ, sed crusta (vt ita dicam) vel tegmentum ipsius panis vitę, postea dandi. Quod denotatur per illum rorem, qui in Hebræo טל tal dicitur. Quod reddit in numero triginta nouem, quot reddit כזו chuzù, quod est (vt antiqui Sapientes dicunt) vagina diuini nominis. In quo quidem diuino nomine dato Iesu Messiæ residet vita. Hinc non ab re ipse Christus dixit se esse vitam & panem vitæ.

Ibidem 77. Exodi 16 Ioannis 6. Ant. Sap. Ioannis 14. 6

261 Quo pane, & quæ ligna Adonai saturabũtur, vt in Psalmo dicitur? An pane triticeo? Sed quomodo arbores ipso saturãtur? An igitur allegoricus est sermo? Nam arbores vel ligna illa sunt quæ plantata fuerunt in horto voluptatis ab initio, vt in Genesi legimus. Et de his ait filius plantatoris: Omnis plantatio quam non plantauit pater meus cœlestis, eradicabitur. Et hoc innuit veritas literæ, in qua (vt suprà dictum est) habetur. Ligna Adonai, pro quo vulgata traductio habet, Ligna campi. Hinc subinfert Vates: Et cedri Libani quas plantauit. Hæ autẽ arbores plantatæ fuerunt in terra viuentium ante mundi constitutionem, iuxta illud Apostoli:

Psalmo 103 Genes. 2 Matth. 15 Ephes. 1

Elegit nos Deus in ipso, i. Christo ante mundi constitutionem: nam hæc electio fuit plantatio quædam. Et iterum postea plantatæ fuerunt super filio hominis & Dei, qui est verus Libanus. De quo Isaias: Gloria Libani ad te veniet. Saturantur autem huiusmodi ligna pane illo cœlesti, qui panis vitæ dicitur, & est. *Isaia 60.*

262 Qui passeres & aues ibi nidificant? An aues sunt istæ quas videmus in arboribus nidificare? An aues sunt illæ quæ volãt (vt in descriptione fabricæ dicitur) super faciem firmamenti, vel molis cœlorum, vt in veritate literæ habetur? De quibus Sapiens ait: Ne detrahas regi, quia & aues cœli portabunt vocem tuam. Hæ autem aues sunt angeli (vt Zohar asseuerat) qui referunt orationes, & bona vel mala opera nostra Deo, vt in Tobia à Raphaele discere possumus. Quæ quidem aues vel passeres nidificant in eodẽ Libano Christo, vt Paulus apertissimè perhibet, dicens: In ipso sunt condita vniuersa in cœlis & in terris, visibilia & inuisibilia. Et in eodem ipsi quoque angeli redempti sunt, vt Dionysio & Linconiensi eius interpreti placet. *Psalmo 103* *Genes. 1.* *Ecclesiast. 10* *Zohar* *Tobiæ 12.* *Coloss. 1.* *Dionys. de an. hierarc.* *Linconiens.*

263 Cur Propheta canit, Erit frumẽtum in terra, & in summis montiũ? An loquitur Vates de abundantia aliquo tẽpore futura? An de more mysticũ sermonẽ prosequens, ea quæ Messias facturus erat præcinuit? Quod videlicet frumentum, vel (vt literæ veritas habet) placenta frumenti futura erat in terris (sicut ipsemet Christus de seipso testatur, dicens: Ego sum panis viuus, qui è cœlo descendi, ad terram videlicet) & in summis montium, i. in capite sacerdotum, quando ipse panis eleuatus populo ostenditur, vt aliqui dicunt. An in montibus illis supramundanis, de quibus dicitur: Illuminãs tu mirabiliter a montibus æternis? nam ibi sunt radices huius frumenti & panis vitæ, qui nos pascit & illuminat. *Psalmo 71* *Ioannis 6.* *Psalmo 75.*

264 Quo adipe frumenti, & qua petra melle (vt Dauid canit) saturauit Dominus populũ suum? An de adipe, & pinguedine frumenti, quod producebat terra illa promissa & data populo est sermo? Sed nonne terra Ægypti abundantior ac fertilior est hac terra promissa, vt expressè dicitur in Deuteronomio? An igitur de meliori frumento loquitur Vates, ex cuius adipe confectus fuit ille panis vitæ, qui è cœlo descendit? Et hic panis fuit vera petra (vt Apostolus perhibet) ex qua emanauit aqua legis & sapiẽtiæ salutaris, ex qua etiam oritur mel, i. gustus suauissimus rerum diuinarum, datus iis qui seruiunt Deo, mundo & puro corde. *Ibidem 80* *Deuter. 11.* *1. Corin. 10.*

265 Cur Deus (vt Propheta canit) producit fœnum iumentis, & herbas pro seruitute hominum, vt educat panem è terra? An Vates laudat prouidentiam diuinam qua hominibus & iumentis præparat necessaria? An (vt sacramenta tãgamus) de fœno & herba, cibo vtique animali homini apto est sermo: quo nutritus & adultus homo disponitur ad suscipiendum panem illum supercœlestem, qui productus dicitur de terra? iuxta illud: Veritas de terra orta est. Nam ex corpore terreo virginis natus est ille, qui dixit: Ego sum veritas. Ego sum panis viuus. Quo quidem pane nutritur spiritualis homo. *Psalmo 103* *Ibidem 84.* *Ioannis 14. 6*

266 Quomodo vinum lætificat cor hominis,vt Propheta canit? An de vino illo loquitur quod Nazaræis & Sacerdotibus sacra peracturis interdicebatur? Hoc enim exhilarans cor ipsorum lætitia quadam corporea atque venerea, distrahebat eos à lætitia contracta & Saturnia,qua veri amici Dei solent cum ipso Deo oblectari? An de illo vino est sermo,quod effigiat Christi sanguinem in remissionem peccatorum effusum? A quibus peccatis exoneratus homo ea lætitia exultat, cui similis non habetur. Hinc Dauid dum esset in peccatis dicebat: Redde mihi lætitiam salutaris tui.Qua lætitia etiam oblectantur angeli, qui (teste summa Veritate) gaudent super vno peccatore pœnitentiam agente. An de illo vino loquitur in domo patris æterni sumendo, de quo summa Veritas ait: Amen dico vobis, non bibam ex genimine vitis, donec bibam illud nouum in regno Dei?

Psalm. 103
Numeri 6.
Leuitici 10.
Matth. 26
Psalmo 50
Lucæ 15.
Marci 14.

267 Quo vino (vt in Psalmo dicitur) inebriantur sancti? An de vino hoc ex vuis expresso loquitur Vates? An de vino illo est sermo, de quo (vt nuper dictum est) summus pastor omnium dixit: Donec bibam illud nouum in regno Dei? An erit vinum conuersum in sanguinem Christi, quem bibemus,sicut & manducabimus panem conuersum in corpus eius, cùm viuemus in patria, meritis & vita acquisita ab ipso Christo,qui corpus & sanguinem pro salute nostra tradidit? An vinum aliud nouum stillabit ab illa vite,quæ ait: Ego sum vitis,& vos palmites,qui manet in me,& ego in eo: Et hic videlicet sentiet cibum & potum quo vtor in Sympolio patris mei,in cuius pignus & arrham tradidi corpus meum & sanguinem in cibum & potum.Hinc ipse Propheta subinfert: Et torrente voluptatis tuæ potabis eos.

Psalmo 35
Marc. 14.
Ioannis 15.
Psalmo 35.

268 Cur hoc inferius vinum plus æquo sumptum nocet? Nónne,quia vnumquodque nutrimentum & oblectatio non minus in proportione, quàm re ipsa consistit? Hinc cibus disproportionatus natura vel superfluitate nocet. Pari modo Sol sua luce & calore confortat, nimius verò nocet. Studium quoque, vnde pronenit cognitio veritatis, est iucundissimũ (adeò vt Lactantius dicat: Nullus suauior est animæ cibus, quàm cognitio veritatis) nihilominus superfluè & vltra vires frequẽtatum ad nocuã atrámque bilem conducit. Sed quid dicemus de vino spirituali & cœlesti, quod sumitur vsque ad vomitum? iuxta illud: Memoriam abũdantiæ suauitatis tuæ eructabunt. Hæc quippe eructatio non erit ex nimia superfluitate,sed ex lætitia & iucunditate cordis,illa suauitate debitè repleti. Nam & spiritualia conuenienti mensura donantur: iuxta illud, Vnicuique secundum propriam mensuram.

Lactant. in primo. c. 1.
Psalmo 144
Matth. 25.

269 Cur Dauid canit, Fiat mensura eorum coram ipsis in laqueum? An de persequentibus ipsum Dauidem est sermo? Sed quomodo tot tãtaque mala quæ ibi recensentur, imprecabatur ille qui sibi de seipso canit: Memento Domine Dauid,& omnis mansuetudinis eius? An loquitur Vates in persona Christi imprecantis contra torquentes ipsum? Sed nónne ipse cruci affixus clamat: Pater dimitte illis,non enim sciunt quid faciant? An

Psalmo 68.
Ibidem 131.
Lucæ 23.

decantat Vates sententiam tribunalis iustitiæ diuinæ, datam contra eos potissimè, qui indigni ac indispositi præsumunt sumere panem vitæ? De quibus ait Apostolus: Qui manducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat, & bibit, non diiudicans corpus Domini, qualiter videlicet & quàtum sumi debeat. *1. Corin. 11*

270 Cur promittit Deus in Isaia dare vinum & lac absque vlla commutatione? An, quia ipse bonorum nostrorum (vt in Psalmo dicitur) non indiget? Ideò gratis dat. An, quia diuina & spiritualia vendi non possunt, nec debent? Hinc Christus gratis aquam obtulit in templo, & in cœna nouissima præ magna munificentia ait: Accipite & bibite ex eo omnes. Et Deus sæpius promisit patribus dare terram, lac & mel fluentem. Quod lac est, vt aliàs dictum est, sapientia rerum diuinarum, vinum verò est potus ille sumendus in domo patris æterni, vt suprà declarauimus. *Isaie 55.* *Psalmo 15* *Ioannis 7.* *Matth. 26* *Exod. 3. & alibi.*

271 Super quem Libanum extolletur frumenti fructus, vt Propheta canit? An de Libano illo est sermo, qui à Tyro & Sidone exoritur, tenditque in Maronitas & Chaldæos, Berytum à Damasco disterminans? Sed nonne parua admodum esset abundantia, si super montem illum solummodò extenderetur fructus frumēti, adeò celebrati? An igitur (vt reor verius) per Libanum intelligitur sylua illa supramundana, quæ hortus voluptatis dicitur, vbi plantatæ sunt cedri Dei à patre æterno, quæ non eradicabuntur, & vbi est arbor vitæ, fons vitæ, & panis vitæ, confectus ex illo frumento, de quo canit Vates? De qua interpretatione nullus admiretur: cùm frequentissima sit apud secretiores Theologos, maximè Zohar. *Psalmo 71.* *Secr. theol. Zohar*

272 Quis est panis arctus & aqua breuis, de quibus loquitur Isaias? An loquitur de tempore reædificationis Ierusalem sub Zorobabele factæ, sub quo fuit gaudium & cibus semiplenus, vt aliqui dicunt? An panis arctus & aqua breuis intelligitur (vt opinor) eo modo, quo illud eiusdem Isaiæ suprà declaratum. Verbum abbreuiatum faciet Dominus super terram: Nam sicut à Messia fuit redacta tota lex & oracula Prophetarum ad duo breuissima præcepta, ita omnia sacrificia, panes propositionis, vel facierū & omnes oblationes placentarum, spirarum, crustulorum, & toties repetitæ simila, redacta fuerunt ad breuissimū panem, qui nunc loco omniū illorū libaminum fœlicissimè offertur. Et quòd de tēpore hoc loquatur Vates, indicant omnia quæ subsequuntur in illo capite, de Doctore videlicet permanente, & ostendente veritatem, de agno & pascuis, de monte eleuato, & luce gloriæ, de virga percutiente Assur & inimicos. *Isaie 30* *Ibidem 10* *Roman. 5.* *Matth. 22*

273 Quod est summum omnium sacrificiorum, quæ Deo offerre possumus? An est sacrificium matutinum? An vespertinum? An illud, de quo inquit Dauid: Sacrificium Deo spiritus contribulatus, cor contritum, & humiliatum Deus non despicies? nam Deus (vt alibi dicitur) sanat contritos corde. An illud sacrificium, quo vnusquisque se offert Deo, vt Paulus docet in hostiam viuentem, sanctam, Deoque placentem? An est sacrificiū corporis & sanguinis Christi, quod quotidie commemoramus? Per hoc *Psal. 50. & 146.* *Roman. 12*

enim ipse Christus offerens inuenit æternam redemptionem, vt idem
Hebr. 9. Paulus ait. Quod sacrificium (vt nuper diximus) continet virtutem omnium sacrificiorum, tam matutinorum quam vespertinorum, & omnium oblationum. Et in huius oblationis virtute efficimus nosmetipsos Deo gratos, in quantum videlicet sumus membra ipsius capitis Deo gratissimi.
Roman. 12 Hinc Apostolus volens ostendere vnionem nostram tanquam membrorum cum capite Christo, subinferr dicens: Multi vnum corpus sumus in Christo.

Isaiæ 40. 274 Cur Isaias ait, quod animalia non sufficient ad holocaustum, neque ligna Libani pro igne confouendo? Nónne hic expressè loquitur Propheta de sacrificio Messiæ, quod sufficit pro peccatis omnium concurrentium ad ipsum, tanquam stilla situlæ (vt præmittit) pro quorum peccatis non sufficerent (more antiquo) animalia agri in sacrificia, neque ligna Libani ad accendendum ignem? Hinc tantum beneficium cognoscens Vates, sic incipit caput istud: Consolamini, consolamini popule meus, quia completa est malitia Ierusalem, & dimissa est iniquitas illius. Et de Præcursore subinfert: Vox clamantis in deserto. Et de Sacerdote, sacrificium pro omnibus offerente prosequitur, dicens: Et reuelabitur gloria Domini, & videbit omnis caro pariter, quod os Domini loquutum est.

275 Cur Christus dicitur sacerdos secundum ordinem Melchizedech?
Psalm. 109 An (vt communiter Doctores dicunt) quia Christus obtulit panem &
Genes. 14. vinum, sicut & Melchizedech, vt in Genesi legitur? An, quia Melchizedech significat regem meum iustum: & Christus fuit sacerdos non legalis sicut Aharon, sed regalis sicut Melchizedech, qui erat rex Salem: Hinc
1. Petr. 2 Petrus alloquens Christianos, qui sacerdotium Christi sequuntur, ait: Vos estis gens sancta, regale sacerdotium. Et sicut Melchizedech erat rex Salem, id est Ierusalem, & pacis inferioris: ita Christus est rex Ierusalem & pacis supernæ. An, quia per panem Meridionalem & matutinum intelligitur omne sacrificium matutinum: per vinum verò Aquilonare & vespertinum, intelligitur omne sacrificium vespertinum, quorum alterum, vespertinum videlicet fiebat pro placandis accusatoribus, alterum verò, matutinum videlicet pro beneficiis impetrandis, vt veri Sapientes optimè norunt. Quæ omnia Christus vno sacrificio complexus est, sicut Melchizedech præcedens figurauerat.

276 Cur Christus decantatur sacerdos in æternum. An, quia functus
Psalmo 109 est sacerdotio quoad vixit? Sed nonne hoc faciebant sacerdotes legales? An igitur, quia deficiente sacerdotio legali (cum non habeant Hebræi neque templum neque sacrificium) perseuerant sacerdotes Christi, & vsque in sempiternum perseuerabunt, quia hoc est nouissimum & æternum sacrificium & sacerdotium, vltra quod non erit aliud? An quia Christus & si mortalem hanc vitam terminauit, fungitur tamen sacerdotio sempi-
Hebr. 7. terno in cælis: sicut aperte testatur Paulus, dicens: Alij quidem plures sa-

cti ſunt ſacerdotes, eò quòd morte prohiberentur permanere: hic autem
Chriſtus videlicet eo quod maneat in æternum, ſempiternum habet ſa-
dotium. Vnde & ſaluare in æternum poteſt, accedens per ſemetipſum ad
Deum, ſemper viuens ad interpellandum pro nobis. Et iterum: Talem ha- *Ibidem 8.*
bemus pontificem qui conſedit in dextera ſedis magnitudinis in cœlis,
ſanctorum miniſter & tabernaculi veri, quod fixit Deus & non homo,
cœli videlicet.

277 Quo oleo (vt Dauid canit) exhilaratur facies hominis, & cuius? An *Pſalmo 103*
oleo oliuarum? Sed nonne hoc vngit & fœdat? An igitur eſt ſermo de oleo
lætitiæ, i. chriſmate Spiritus ſancti, quo vnctus eſt Meſſias præ omnibus *Ibidem 44*
participibus ſuis? nam ſi adminiſtrari debet panis vitæ, corpus Chriſti vi-
delicet, neceſſarium eſt illud oleum quo vngantur ſacerdotes, vt habeant
authoritatem conficiendi & adminiſtrandi ipſum corpus Chriſti, vel pa-
nem vitæ. Hinc præmittit Vates: Vt exhilaret faciem in oleo, i. vnctus ſit
ſacerdos oleo & chriſmate illo lætificante, & panis, quem videlicet confi-
cit, cor hominis confirmet. Quo quidem pane ſaturantur ligna Adonai, i.
plantæ ab æterno patre plantatæ. Aliis autem huiuſmodi panis eſt in præ-
iudicium, vt Apoſtolus apertè perhibet. *1. Corin. 11.*

278 Cur Propheta canit: Dirigatur oratio mea, ſicut incenſum in con- *Pſalmo 140.*
ſpectu tuo? An alludit ad fumum incenſi vel thymiamatis, quod compo-
nebatur à Sacerdotibus legis cum quarundam herbarum pulueribus, vt
etiam contra impetum venti ſemper aſcenderet? An, quia homo quando
eſt corroboratus & confirmatus pane illo cœleſti, dirigit orationẽ in cœ-
lum, veluti ſagittam ab arcu & brachio robuſtiſſimo proiectam? An, quia
aſcendit oratio appoſita igni huius ſacrificij oblati in memoriam pan-
nis illius, & obſequij adeò grati patri æterno, vt in virtute illius omnia o-
pera noſtra quæ grata ſunt Deo gratificentur? ſicuti fumus rei fumigantis
adinueniens ignem faculæ, vel candelæ accenſæ accẽditur, & in altum di-
rigitur, vt ſupra de ſacrificiis diximus.

279 Cur Iſaias ait, Qui offert ſacrificium eſt excerebrans canem? Non- *Iſaiæ 66.*
ne merces proſtibuli & precium canis pari modo ſunt abominabilia Deo
& nullo modo offerenda, ſicut in Deuteronomio legimus? Sed nonne in *Deuter. 23*
lege ordinata à Deo erant ſacrificia? Quomodo igitur nunc abominabilia
ſunt? Nonne, quia minimè grata ceſſare ea fecit Deus? vt videlicet omnia
cederent huic ſacrificio ab omnibus illis figurato, quod pro omnibus illis
& longè amplius ſufficit. Hoc itaque nouiſſimè inſtituto ſacrificio cede-
re debet omne aliud, tanquam precium canis abominabile Deo, cùm non
amplius figurandum ſit, quod iam euenit.

280 Cur Deus à principio non pauit plebem ſuam pane iſto vitæ, ſed *Ioannis 6.*
manna quod comedentes moriebantur? An, quia populo illi non fuerat
promiſſa vita æterna. Hinc non debebatur eis cibus æternus. An, quia
populus ille adhuc animalis ſuſcepturus legem hominem animalem ſan-
ctificantem, paſcebatur eo tantùm modo rore illo, in quo benedictus fuit
Heſau, hominem animalem ſignificans? Suſcepturi enim legem paſci *Geneſ 27.*

d buerunt cibo,eos ad illam suscipiendam disponente, sed suscepturi Euangelium vesci debuerunt cibo,eos ad Euangelium quod vitam æternam promittit præparante.

Numer. 3? Psalmo 94. 281 Cur Deus occidit populum suum in deserto,illuc tanta celebritate adductum? Nonne quia sic exigebant mala ipsorum opera? Vnde Propheta canit: Tentauerũt me patres vestri,probauerũt & viderunt opera mea: quibus iuraui in ira mea,si introibunt in requiem meam. Sed quibus peccatis exacerbatus fuit Deus? An vituli adoratione? An incredulitate multiplici? An,quia comedebant indignè panem è cœlo præstitum? iuxta illud 1.Corin.11 Apostoli: Qui manducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit. Non tantùm autem,quia manducauerunt indignè, sed quia noluerũt credere se posse obtinere terram à Deo promissam & exploratam,vt in libro Num.13.14 Numerorum legimus. Pari modo & ij qui non credunt se posse obtinere terram vitæ à Christo promissam,manducantes hũc vitæ panem,iudicium sibi manducant,& in huius mundi deserto peribunt.

Psalmo 128 1.Petr.5 Albertus magnus. Psalmo 68. 282 Qui studẽt fabricare supra dorsum nostrum,vt canit Dauid? Nonne ille de quo Petrus inquit: Aduersarius vester Diabolus, tanquam Leo rugiens,circuit quærẽs quem deuoret,vnà cum satellitibus suis? Sed propter quæ peccata? Nónne propter omnia,& potissimè quando quis bibit sanguinem,& manducat carnem Domini indignè? Vt benè sentit Albertus super illud: Et dorsum eorum semper incurua. Præmiserat enim Vates: Fiat mensa eorum coram ipsis in laqueum, & in retributiones & in scandalum: obscurentur oculi eorũ,ne videant. Quod clarissimè nostris temporibus in multis cõprobauimus, qui propter hoc dati sunt in interitum Satanæ secundum carnem. Et vtinam non etiam secundum spiritum: nam ibi subinfert Vates: Deleantur de libro viuentium,& cum iustis non scribantur.

Threnor.1 283 Quæ viæ Sion (vt Ieremias ait) lugent,eo quòd non sint,qui veniãt ad solennitatem? Nónne Sion est locus & mons ille vbi institutum fuit sacramentum corporis & sanguinis Christi, & ordinatum hoc conuiuium Matth. 26 in commemorationem conuiuantis,vt Matthæus refert? Sed cur conqueritur Vates,quòd lugeant viæ illæ eò quòd non sint,qui veniant ad solennitatem? Nonne frequentatur hoc conuiuium vbique terrarũ à fidelibus? frequentatur vtique hoc conuiuium,sed vtinam bene & cum solennitate Cum solennitate autem ad hoc conuiuium vadunt illi,qui digni sunt,qui probant seipsos,vt dignè manducent: qui gustant cœnam illam prout decet,qui habent vestem nuptialem,qui lotos habẽt pedes,& qui vniti sunt in charitate,sicuti grana frumenti in illo pane.

Threnor.4. Matth. 19. 284 Cur Ieremias ait, Paruuli petierunt panem, nec erat qui præberet eis? Nónne paruuli ij sunt de quibus dicitur: Sinite paruulos venire ad me? Hi enim malitię prorsus expertes merentur lac illud propinatum ab vberibus excelsis,quæ (vt alibi diximus) lactauerunt Prophetæ. Hi quoque intrare merentur in hortum,iuxta illud: Veni in hortum meum, & dabo tibi vbera mea. Hortus autem iste, regnum cœlorum est: quod (teste Chri-
Cant.5.7. Matth.19

sto, talium, paruulorum, scilicet est. Paruuli verò efficimur per pœnitentiam. Sicut scriptum est. Agite pœnitentiam, & appropinquabit vobis regnum cœlorū. Quo pergentibus datur panis ille in viaticum. Sed matres, & qui genuerunt nos, non præbent huiusmodi lac, aut panem. Sicut scriptum est. Lamiæ nudauerunt mammas: & tu, scilicet mater: quæ me genuisti, facta es crudelis, tanquam strutio in deserto: quæ, scilicet denegat vbera filiis genitis. *Ibidem 3* *Thre.4*

285 Quomodò lapides sanctuarii (vt Ieremias ait) dispersi sunt in capite omnium platearum? An de profanatione templi a Chaldæis facta loquitur Vates? An de malis Ecclesiæ prælatis est sermo: qui (vt Christus ait) circumeunt mare, & aridam: vt faciant vnum proselitum: &, cum factus fuerit, faciunt illum filium gehennæ: malis videlicet exemplis, malisque verbis, denegantes lac spiritualis cibi: implicatique negociis sæcularibus, adeò, vt Deo militare nequeant: vt inquit Apostolus. Nemo enim potest duobus Dominis seruire: Deo videlicet & Mammonæ: cœlo & terræ. *Ibidem* *Mat.23* *2.Timo.2* *Mat.6*

286 Quos filios Sion inclytos amictos auro primo deplorat Ieremias esse reputatos, vt vasa testea? An de captiuitate Babylonica conqueritur Vates: in qua iuuenes Regij & Principes populi sui fuerunt malè habiti? Sed quomodò tam sanctus vir, qui nihil curabat nisi diuina, carminibus tragicis, tanta celebritate confectis, deplorauit calamitates & ærumnas temporales? An igitur deplorat casum miserabilem Ecclesiæ, & Christianorum, qui in baptismo vestiri solent auro, idest charitate prima: sicut & Religiosi in Religionis ingressu: Sed dum proficere debent, deueniunt ad fragmenta vasis testacei, cuius non inuenitur testa, qua portetur parum aquæ è fouea, idest contritio aliqua, vel paruus igniculus ex incēdio, idest parum pristinæ charitatis, vt Isaias inquit? Horum autem casus ostensus fuit Regi Chaldaico in statua illa, cuius caput erat aureum, pectus argenteum, venter æneus, crura ferrea, & pedes terrei: vt Daniel recēset. in enim incipiunt magno feruore charitatis, deueniuntque ad bene operandum ratione per argentum significata: postea hypocrisi per æs, quo sonatur sine fructu ipsius, significata auertuntur: deinde ad crudelitatem ferream tendunt: quia (Deo disponente) vnde procuratur fauor, inuenitur odium: denique deueniunt in testam fragilem. *Thre.4* *Isa.30* *Dan.2*

287 Qua nigredine iidem ipsi obscurati sunt, qui erant niue cādidiores? An, quia amittentes lucem illam, quæ omnes illuminat, deuenerunt ad noctem, in qua nemo potest operari, nec videre veritatem? An, quia amisi rūt verum sacerdotium & dignitatem, qua seipsos Deo offerebant, & faciebant se filios ipsius: & relicta imagine summæ lucis assumpserunt imaginem Principis tenebrarum: Hinc vestimenta ipsorum alba & auro fulgentia obscurata dicuntur. *Thre.4* *Ioannis 1*

288 Quomodò facti dicūtur peiores Sodomæis & Gomorreanis? Nonne, quia hi ad ipsum culmen malitiæ deuenerant, adeò, vt nihil penè mali posset ab eis vlterius addi, nec vltra tolerari possent in vita, nec grauiore *Thre.4*

Genesis 19 supplicio puniri, quàm igne & sulphure: sicut Gomorręani? Sed nónne his peiores sunt Christiani ingrati? Iuxta dictum summæ Veritatis. Væ tibi Chorozaim, Væ tibi Betsaida: quia si in Tyro & Sidone factæ fuissent virtutes, quæ factæ sunt in te, in cinere & cilicio pœnitentiam egissent. Ideò dico vobis, quòd Sodomæis in die iudicij remissius erit, quàm vobis.

Mat. 11
Lucæ 10

Ioelis 1 289 Quo fontes aquarum à Ioele exiccati dicuntur igne, speciosa deserti deuorante? An loquitur vates de fontibus irrigantibus prata & potantibus animalia? An de illo fonte est sermo, qui ait. Me dereliquerunt fontem aquæ viuæ? Sed quomodò potest exiccari fons ille infinitus & indeficiens? Non quippè exiccatur, vt non habeat continuè suam aquam immensam, sed exiccatur quantum ad nostram vtilitatem: quando videlicet, exigentibus sic peccatis nostris, obturantur meatus in nos influentes. Iuxta illud Auertente te faciem, turbabuntur: aufetes spiritum eorum & deficient: & in puluerem suum reuertentur. Hinc diuina illa beneficia à Redemptore exhibita minimè percipimus eo modo, quo tradita sunt.

Iere. 2
Psalmo 103

Ieremiæ 2 290 Quos puteos aut cisternas foderũt ij, qui à Deo in Ieremia improperantur? Nónne (vt Hieronymus ait) cum impossibile sit animam humanam in aliquo non oblectari, amisso torrente voluptatis, quo potari solebamus, ad vana & futilia conuertimur: quæ meritò cisternis confractis, & dissipatis comparantur: cùm non aquas veræ voluptatis contineant (vt longo sermone disputat Socrates in Gorgia) sed potius dolores, pœnas & anxietates. Hæ autem cisternæ sunt voluptas, cupiditas & superbia: quæ sunt putei diabolici: de quibus in Genesi habetur: vbi dicitur. Et vallis השדים hasidim, idest dæmoniorum (pro quo vulgata traductio habet. Vallis syluestris) habebat puteos, & puteos luti. Qui quidem putei postea repleti sunt igne & sulphure, quando submersit Deus Pentapolim illam Syrię: vbi erant ipsi putei. Et hoc magno mysterio factum est: vt videlicet intelligatur, quòd è lutuosa hac voluptate ad ignem Inferni sulphureum ac piceum deuenitur.

Hierony.
Pla. in Gor.
Genesis 14

Oseæ 6 291 Quis & quando viuificabit nos post duos dies: vt Oseas ait? Nonne inter alia beneficia, nobis per passionem Christi collata, id vnum fuit præcipuum, quòd morte sua viuificauit nos? Iuxta illud Apostoli. Sicut in Adam omnes moriuntur: Ita & in Christo omnes viuificabuntur. Sed qua vita? An illa, cui dedit principium ipse Christus resurgens post duos dies, tertio videlicet: vt communiter exponitur? An (vt opinor) loquitur Propheta de viuificatione à morte, quam inducit peccatum? Id enim indicant præcedentia verba, quibus ait. Venite, reuertamur ad Dominũ, quia ipse infirmauit, & sanabit nos: percussit, & curabit nos. Viuificabit nos post duos dies, in die tertia suscitabit nos. Sed cur dicit tertia? An propter tres partes pœnitentiæ? An, quia hic ternarius requiritur ad vitam consequendam in tertia die? Surrexit enim Christus (inquit Apostolus) propter iustificationem, aut viuificationem nostram. Tertiáque die peruenit Abraham ad locum, vbi offerret volebat Isaacum in holocaustum Deo grato. Vo-

1. Cor. 15
Rom. 4
Genesis 22

cantur quoque filij Israel itinere triū dierum. Et ter iubet Deus apparere
in conspectu suo omne masculinū. Et quòd de hac viuificatione loquatur *Exod.5 & 34*
Vates, ipse innuit, dicens. Misericordiam volo, & non sacrificium.

292 Cur inuocatur ab Ezechiele (iubente Domino) a quatuor vētis spi- *Ezec.37*
ritus super interfectos illos? An, vt innueret, q̄ ex omni mundi plaga debe- *Zohar.*
bant mortui viuificari ab Authore vitæ? An, vt cū Zohar ad secretiora pe-
netralia introeamus: quia quando Deus fabricauit hominem (vt ipse ait)
aperuit portam Orientalem, vt inde lumen egrederetur, aperuitque Au-
strum, vt inde ex lumine fortitudo egrederetur, & ex Aquilone magis cor-
roboraretur, & ligaretur Occidens cum Aquilone & Austro? Vnde qua-
tuor his plagis loquens Opifex, dixit. Faciamus hominem. Hinc & reui- *Genes.1*
uificando iubet Deus Vati, vt inuocet spiritum viuificantem ab eisdē qua-
tuor plagis sæpe in scriptura commemoratis.

293 Cur ibidem dicitur, quòd accesserunt ossa ad ossa, vnumquodque *Ezec.37*
ad iuncturam suam? An, vt suis locis aptata redintegrarent corpus, &
habile redderent ad vitam suscipiendā? An, vt inde denotetur, quòd si vo-
lumus in corpore mystico beneficium spiritus viuificantis, opus est, vt os-
sa & mēbra suis locis coaptētur? Nec enim debet locari pes, vbi genu non
videns in loco oculi: id est non debet fieri prælatus ignorans, qui viam non
videat pro se, nec pro aliis, nec consiliarius surdus, qui nō audiat verba le-
gis. Nec locandus est in loco stomachi vel oris ille, qui nesciat distribuere
cibum, membris omnibus conuenientem, & necessarium: sed omnia in-
gluuie lupina velit pro se. Et sic de aliis.

294 In quibus sepulchris erant sepulta cadauera illa? An in sepulchris
lapideis vel terreis? An (vt mysteria tangamus) in sepulchris peccatorum? *Hierony.*
Quod cognoscens Hieronymus ait. Ego latens in sepulchro scelerū meo-
rum. Fabricat enim vnusquisq; sibi sepulchrū, in quo clauditur, & ignem,
quo torquetur: vt Origenes testatur, dicens. Sicut febricitans accendit *Orige.*
ignem febriū, cum torquentiū, malis cibis, aut nimio labore: Sic & malus
accendit ignem, quo inferno torquetur: vt Isaias aperte perhibet dicens.
Ecce vos omnes accendentes ignem: ambulate in lumine ignis vestri, & in
flammis quas succendistis. Ab illis itaque sepulchris suscitat Dominus *Isaiæ 50*
omnes, qui vocem ipsius suscitantis audire volunt.

295 Quibus mortuis datur vita, & quibus interfectis resurrectio: vt *Ibidem 26*
Isaias ait? An de mortuis in peccato est sermo: vt nuper dictum est? An de
iis est sermo, qui moriuntur morte illa Sanctorum in conspectu Domi-
ni preciosa: vt Propheta canit? De qua morte Saluator ait. Si granum *Psal.115*
frumenti cadens in terram mortuum fuerit, multum fructum affert. Cui *Ioannis 12*
adstipulatur Paulus, dicens. Mortui enim estis (vobisinetipsis videlicet, *Coloss.3*
& homini animali) & vita vestra abscondita est cum Christo. An de vita *Mat.25*
loquitur, quæ denique danda est perpetua? Iuxta illud. Iusti autem ibunt
in vitam æternam. Postquam videlicet erepti erimus ab ærumnis & cala-
mitatibus huius mundi, quæ dantur impiis: & propter impios. A quibus *Isaia 26*
ærumnis hortatur nos declinare Deus, dum subinfert. Vade popule

meus, intra in cubicula tua: claude ſuper te oſtia, abſcondere modicũ, donec pertranſeat indignatio mea. Sicut olim iuſſit Hebræos includi in domibus, poſtibus ſanguine agnorum munitis: & Noeh cõcludi in Arca: & Lot fugere in Segor: ſe videlicet à peccatoribus puniendis amouendo.

Exod.12
Gene.7.19

Iſaie 55
Ezech.18

296 Qua vita prõmittit Deus per os Iſaiæ victuram animam noſtram? Nónne de vita loquitur, quæ eſt contra mortem peccati nobis per mortem Chriſti donata? Et hoc, modò concurramus ad vitam iſtam operibus noſtris. Sicut per Ezechielem dicitur. Si auerterit ſe impius ab omnibus iniquitatibus ſuis, quas operatus eſt, vita viuet, & non morietur: illa videlicet morte, de qua paulo ſuperius. Anima, quæ peccauerit, ipſa morietur. Sed quomodò anima moritur? Nónne ſicut corpus viuit anima, ita anima viuit Deo, qui eſt omniũ vita? In ipſo enim viuimus. Iuxta illud Abachuch. Iuſtus in fide, ideſt adhærentia cum Deo, viuit. Et Apoſtolus. Quòd autem viuit, viuit Deo. Et iterum. Exiſtimate vos mortuos eſſe peccato, & viuere Deo in Chriſto Ieſu.

Abac.2
Rom.6

Iſaie 55

297 Quomodò (vt Iſaias ait) fecit nobiſcum Deus pactum ſempiternum, miſericordias Dauid fideles? Nonne hoc eſt pactum baptiſmi remittentis peccata virtute Chriſti patientis? Quod quidem pactum erit æternum, quia vltra ipſum, non erit aliud pactum, neque aliud teſtamentum. Quæ autem ſint miſericordiæ Dauid fideles facilè conijcitur, ſi ad illum Dauidem dirigamus oculos, de quo dicitur. Et ſuſcitabo Dauid germen iuſtum. Et quando fuit hoc? Audi quod ſequitur. In diebus illis ſaluabitur Iehuda, & Iſrael habitabit confidenter: & (quòd ſupra declaratum eſt) hoc eſt nomen, quo vocabunt eum: Adonai iuſtus noſter. Iuſtus quippè fuit ille diuinus, qui ſolus venit ad iuſtificandum nos: cuius miſericordiæ erunt & ſunt fideles, & permanentes: quia promittunt regnum & bona æterna.

Ierem.23

Iſaie 64
1.Corin.2

298 Quam gloriam Chriſtus per paſſionem ſuam mortalibus comparauit? Nonne illam, de qua Iſaias ait. Oculus non vidit Deus abſque te, quæ præparaſti diligentibus te? Quibus verbis & Paulus innititur, dum de ipſa gloria cum Corinthiis loqueretur. Hinc concluditur, quod ipſa gloria ea eſt, quæ videri nequit, neque conſyderari, neque deprehendi ſine Deo reuelante. Cùm ipſa, omnia iudicia humana excedat. Quod autem hanc nobis acquiſierit Chriſtus, communi ſententia omnes Theologi conſentiunt. Et quanquam regnum paratum fuerat à conſtitutione mundi (vt ipſe Chriſtus perhibet) clauſa tamen fuiſſet ianua, nec adipiſci ipſum potuiſſemus, niſi Chriſtus ianuam patefeciſſet, & aditum nobis ad ipſum tribuiſſet.

Theo. inter tio.d.19
Mat.25
Gen. ſis 5

299 Poſſumuſne probare gloriam corporis humani ex oraculis? Nonne de hoc clarum habemus exemplum in Henoch, & Elia, quorum animæ non ſeparatæ à corpore, ſed ipſo in melius tranſmutato conſcenderunt cœlos, vt textus apertè de Elia loquitur? pari modo de Iohanne legimus, quòd cum in ſepulchro ſe condi iuſſiſſet, [illegible] fuit ſepulchrum eius corpore vacuum, & manna [illegible],

4.Reg.2

quòd corpus cum anima abierat. Hinc non sine causa dixit Christus. Si cum volo manere. Gloria enim corporum nostrorum erit cœlestis & spiritualis. Vnde necesse est, quod ad ipsam suscipiendam, corpus in naturam spiritualem transformetur. Iuxta illud Apostoli. Seminatur corpus animale, surget corpus spirituale. Ioan. vit. 1. Corin. 15

300 Tangitúrne aliquid particulariter de gloria illa ab aliquo Propheta: Nonne Isaias ait. Et sedebit populus meus in pulchritudine pacis, in tabernaculis fiduciæ, & in requie opulenta? Pax quidem est maxima iucunditas, præsertim debellatis hostibus. Tabernacula autem fiduciæ erut hostibus iam fugatis ac suppeditatis: firmatóque magno chaos inter ipsos ac beatos. Requies verò opulentissima erit ex manubiis, quas hostibus debellatis beati cœperint: quásque à patre ditissimo iure hæreditario habuerint: & variis lucris acquisierint. Isaia 32

SECTIO SEPTIMA DE CHRISTO IVDICE.

QVIS iudicabit orbem terræ in æquitate: vt propheta canit: Nonne ille, qui dixit. Omne iudicium dedit mihi pater? Et iterum. Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra. Sed cur data fuit ei omnis potestas & ius iudicandi omnes? Nónne Iohannes declarat, subinferens. Dedit ei potestatem iudicium facere, quia filius hominis est? Et id ne mortales timeant iudicium Dei, cuius nec verbum sufferre potuerunt: vt in Exodo legimus. Hinc propheta dixit. Non intres in iudicium cum seruo tuo Domine, quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens. Propterea Deus mortalibus compatiens dedit iudicium Christo, infirmitate nostra circundato. Iuxta illud Apostoli. Talem habemus pontificem, & iudicem videlicet, qui sciat compati infirmitatibus nostris. 301 Psalmo 95 Ioannis 5 Mat. 28 Ioannis 5 Exod. 20 Psal. 142 Hebræo. 4

302 Cur Christus à Malachia dictus fuit testis velox, cum sit omnium iudex? Nónne inquit Iohannes. Tres sunt, qui testimonium dant in cœlo: pater, verbum, & Spiritus sanctus? Quid ergo mirum si Christus dicitur testis. Testatur enim pater æternus parcendo, quòd sit pater misericordiarum. Testatur Spiritus sanctus infundendo gratiam, quòd sit amor. Testatur & filius iudicando, quòd sit sapiens & iudex constitutus super omnes. Velox autem dicitur, iuxta illud. Qua hora non putatis, filius hominis veniet. Et in Apocalypsi ait. Ecce venio citò, & merces mea mecum est. Quod dictum Malachiæ, in Targum habetur, Reuelabor super vos citò, vt faciam iudicium. Malac 3 1. Ioan. 5 Luce 12 Apoc. 22

303 Cur Christus dictus fuit non solùm verax, sed veritas in abstracto à propheta? An, quia sicuti bonum & verum conuertuntur, & idem sunt: sic etiam summum bonum & summum verum & summum ens: quæ in abstracto (vt dicunt Theologi) ratione infinitatis idem possunt dici? Et sic Deus potest dici veritas & bonitas. Hinc Christus dixit. Ego sum veritas. Psalmo 84 Theologi. Ioannis 14

Ibidem 8 Augu.14. de trini. Diabolus autem, quia malus & pessimus, dici non potest mendacium vel falsitas in abstracto: cum non habeat rationem infinitatis: Sed dicitur pater mẽdacij, & cum loquitur, mendacium loquitur, secundum quòd eius proprium est. An veritas est: quia prima regula omnium veritatum: vt Augustino placet? Hinc ei competit iudicium, cum errare nequeat, &, cùm habeat annexam humanitatem, non est adeò seuerus, sed nouit compati

Ioannis 5 infirmitatibus nostris. Iccirco ipse ait, quòd pater dedit ei potestatem iudicium facere, quia filius hominis est, vt modò diximus.

Isaie 9 304 Qua gloria Isaias prædicat Christum adeò exaltatum, vt factus sit principatus super humerum eius? An, quia fuit lux ambulantibus in tenebris, & habitantibus in regione vmbræ mortis: vt præmisit? Quod & ipse

Ioannis 8.9 Coloss. 2 Numero 31 Isaie 63 confirmat, dicens. Ego sum lux mundi. An, quia deprædatus est principem tenebrarum, vt Paulus consentit cum Isaia hic dicente. Sceptrum exactores eius, idest Diaboli superasti? Sicut olim in figura fecit Moses de Madianitis. Quæ prædatio fuit violenta intincto vestimento sanguine: sicut alibi dicitur. An gloriam summam reportauit Christus, quia exterminatis & supplicio æterno addictis impiis factus est princeps pacis, & pater futuri sæculi? Quod Iohannes apertius reserat, dicens. Nunc facta est salus &

Apoc. 12 virtus & regnum Dei nostri & potestas Christi eius: quia proiectus est accusator fratrum nostrorum: qui vicerunt propter sanguinem Agni. Iuxta illud Apostoli. Deo autem gratias, qui dedit nobis victoriam per Iesum

1. Cor. 15 Christum Dominum nostrum.

Isaia 40 305 Cùm qua mercede (vt Isaias ait) apparebit Saluator noster? Nónne id ipsemet Saluator referat, dum ait: quòd futurus & vniuersalis iudex hanc sententiam contra reos dictabit. Ite maledicti in ignem æternum:

Mat. 25 qui paratus est, non vobis, scilicet sed Diabolo & Angelis eius: iustis autem dicet. Venite benedicti patris mei: possidere paratum vobis regnum? Et hoc est, quod subinfert Vates. Et opus eius coram illo. Et de gloriam, quam suis fidelibus, & sibi adhærentibus acquisiuit, subnectit. Et vocabitur populus sanctus, redemptus à Domino, per Crucem videlicet: sicuti statim subiungit, Angelos videlicet dicentes. Quis est iste, qui venit de Edom, tinctis vestimentis de Bosra? Quod alibi declaratum est.

306 Qui in extremo iudicio ponentur à dextris vel sinistris eius? An diu

Prouer. 3 uiuentes in dextera, & diuites & gloriosi in sinistra? Iuxta illud Sapientis. Longitudo dierum in dextera eius, & in sinistra eius diuitiæ & gloria.

Mat. 25 An in dextera collocabuntur ij, qui fuerint pij in proximum vt satis clarè

Ibidem 20 discere possumus ex Euangelio in sinistra verò reprobandi: vt ibidem patet? Sed cur duo ex discipulis petierunt, vt alter ipsorum collocaretur in sinistris? Sed nónne, quia malè petebant, dixit eis Christus. Nescitis quid petatis? Id verò non dixit eo, quòd quis malè collocaretur in sinistris: sed, quia hoc ad patrem pertinebat, qui in primaua distributione, gradum & mensuram vnicuique tribuit. Sicuti Izahac (vt omnes anti-

Ant. Theo. qui Theologi conueniunt) tribuit sinistram: & omnibus, qui per sangui-

nem & feueram vitam ad Deum ire contendunt, dummodo in alios crudeles non existant.

307 Cur ipse iudex, qui sedere debet in medio, sedet à dextris, vt Dauid canit? An, quia non potuit hostes plene suppeditare? Sed, cùm habuerit omnem potestatem in cœlo & in terra, & expoliauerit (vt inquit Apostolus omnes principatus & potestates, & traxerit omnia ad seipsum, quomodò non potuit? An igitur expectauit & expectat tempus: quo mors penitus destrui debet? Sicut olim Deus expectauit tempus, quo impleretur iniquitas Ammorthæorum. Et hoc innuunt verba sequentia. Donec ponam inimicos tuos, scabellum pedum tuorum. An, quia Christus non debebat esse iudex in causa propria? Hinc pater & si non iudicat quemquam (vt filius perhibet) iudicium tamen alicui committere potuit. An voluit ipse primò remunerare filium, qui postea aliis mercedem daret? Vnde in Apocalypsi dicitur. Qui vicerit, faciam eum sedere in throno meo, sicut ego vici, & sedeo in throno patris mei. Psal. 109 Mat. vlt. Coloss. 2 Genes. 15 Ioan. 5 Apoca. 3

308 Cur Ieremias ait, quòd hirundo, ciconia, turtur & huiusmodi cognoscunt tempus suum? Nónne id habent à natura illa, quam Auer. vocat intelligentiam non errantem: Et hoc, siue sit illa vniuersalis: quam Platonici vocant animam mundi: siue sit particularis præsidens vnicuique: vt docent secretiores Theologi. Vnde colligitur, quòd omnia expectare debent tēpus in cœlo decretum pro quocunque opere perpetrando, vt in Psalmo dicitur. Ordinatione tua perseuerāt dies, & omnia videlicet, quoniā omnia seruiunt tibi. Hinc scriptū est. Sapiens expectabit tēpus operandi, scilicet. Propterea Deus & Christus omnium sapientissimus suum tempus expectant, quia omnia tempus suum habent, vt Salomon ait. Ieremiæ 8 Auer. 12 Metaphy. Platoni. Sec. Theolo. Psal. 118 Eccle. 20 Eccl. si. 13

309 Súntne numerati dies, & mensuratum tempus cuiuscunque rei? Nonne clarè inquit propheta. Ecce mēsurabiles idest numerabiles posuisti dies meos: Et Iob. Breues dies hominis sunt: & numerus mensium eius apud te est. Constituisti terminos eius, qui præteriri nō poterunt. Sed cur in lege promittitur vita longa honoranti parentes: immò & deferenti matri auiu, nedum propriæ, vt in Deuter. legimus: Nónne, quia abbreuiantur dies, quibus homo viuit in peccato, vt Zohar placet adducenti dictū prophetæ. Dies formabuntur, & nihil in eis? Cùm ipsi dies non computentur in vita hominis: vt supra quoque disseruimus. Vnde sicut numerati sunt dies hominis particularis: Ita dies hominis vniuersalis & Mundi totius. Hinc Deus expectat tempus suum. Psalm 38 Iob 14 Exod. 20 Deute. 22 Zohar. Psal. 138

310 Cur Deus & Christus aliquādo punit peccata, & aliquādo non? An (vt Augustino placet) punit aliquando: vt se iudicem ostendat: & aliqua differt, vt ostendat aliquod esse iudicium futurum, in quo illa iudicabuntur? An expectat, quòd in aliquibus expleatur mensura? Iuxta illud. Et vos implete mensuram patrum vestrorum. Et Isaias. Et ponam in pondere iudicium, & iustitiam mensura. Quæ quidem mensura citiùs impletur, quando mala perpetrantur sine bonis operibus, mensuram mali diminuentibus. Quando autem bonis aliquibus, eleemosynis videlicet & Augusti. Mat. 23 Ysaie 28

Exod 34 Valerius Maxi. prationibus, redimuntur peccata: prolongatur mensura: quia scriptum est, quòd Deus est longæ, idest tardæ iræ. Pro quo communis æditio habet, patiens. Vnde non spernenda est illa Valerij vulgata, sed celebris sententia. Lēto enim gradu ad vindictam diuina procedit ira: tarditatémque supplicij grauitate compensat.

Mic.1 311 Quis calcabit (vt Michæas ait) super excelsa terræ? Nónne loquitur Vates de Christo, vt ipse in verbis præcedentibus indicat, dicens. Ecce Dominus egredietur de loco sancto suo? Nec enim potest aliquid moueri, nisi corporeum. Hinc de ipso Deo canit Boetius. Stabilísque manens das cuncta moueri. Sic igitur Deus mouetur in corpore. Deus autem fuit in corpore illius, de quo dicitur. Et verbum caro factum est: & cuius nomen vocatur Deus fortis in Isaia. Quod clarius declarat Prophera, subinferens. Et omnia sculptilia eius concidentur. Nec enim per alium idola concisa sunt: & oracula siluerunt: nisi per Christum: qui non respexit vultum potentis. Hinc dicitur super excelsa terræ. Cui adstipularur Isaias apertius loquens, ac dicens. Ecce Dominus egredietur de loco suo: vt visitet iniquitatem habitatoris terræ. Hinc paulus ait. Deus autem pacis (Christus videlicet, qui princeps pacis dicitur) cōteret Satan sub pedibus vestris velociter.

Boe.in.3 Met.9 Ioannis 1. Isaia 9 Mic.1 Isaia 26 Rom.16 Isaia 9

Psalmo 117 312 Cur regnum promissum Israeli datum est gentibus? Nónne, quia lapidem quem reprobauerunt ædificantes, hic factus est in caput anguli? Et hoc assignatur à summa veritate in causam verbi subsequentis, quod est, Auferetur à vobis regnum Dei: & dabitur genti facienti fructum. An, quia regnum temporale promissum fuit illis, qui erant in figura & secundum carnem: regnum autem æternum omnibus, qui in Christo Iesu piè viuere volunt: vt ex verbis ipsius Christi discere possumus? An, quia filij regni secundum nomen ij sunt, qui habent insigne Abrahæ, idest circuncisionem: aut insigne Christi, quod est baptismus: filij autem regni secundùm veritatem sunt ij, qui in veritate adhærent summo Regi Christo? Vnde ipsemet Christus à Centurionis fide propulsatus ait. Multi ab Oriēte & occidente venient, & recumbent cum Izahac & Iahacob in regno cœlorum: filij autem regni eiicientur in tenebras exteriores.

Mat.21 Ibidem 25 Ibidem 8

Exodi 4 313 Cur Israel dicitur progenitus & peculiaris hæres Dei? An, quia purgata fuit hæc familia à sorde & veneno serpétis ab Atauo eius Abraham, coniecta sorde in Ismahelem: & ab Auo Izahac, relicto veneno in Hesau: & à patre Iahacob, qui vicit Samaelem, qui venenum Dei dicitur: Hinc ipse postea dictus fuit Israel, idest hæres Dei. purgatúsque fuit iterum populus Israel à seruitute & iugo Ægyptiaco, lege in Sina data. An, quia cum Deus alias gentes omnes sub cura suorū septuagintaduorum principum dereliquerit, sibi assumpsit Israeliticam familiam à principio? Iuxta illud à Mose decantatum. Quando diuidebat altissimus gentes: quando separabat filios Adam: constituit terminos populorum: iuxta numerum filiorum Israel, Nam (vt Sapientes exponunt) omnes nationes constitutæ erant in circuitu Israel, numeris & proportionibus quibusdam ei correspondentes.

Genesis 32 Deuter. 32

dentes. Sequitur Moses: Pars autem Domini populus eius, Iahacob funiculus hæreditatis eius. Hinc (vt Christus innuit) salus datur tantummodò filiis Abrahæ, vt Lucas narrat, quod alibi confirmatur à Christo, qui ait: Non veni, nisi ad oues quæ perierunt domus Israel. *Lucæ 19.* *Matth. 15*

314 Cur Hebræis vel Israeli solummodò salus datur, vt Zacharias ait? Nónne ex electione? sicuti Moses satis apertè ait: Te elegit Dominus Deus tuus, vt sis ei populus peculiaris ex cunctis gentibus quæ sunt super terrá, cui adstipulatur Paulus, dicens: Elegit nos ante mundi cóstitutionem. Sed si ex electione id est, cur ablatum fuit ab eis regnum Dei (sicut nuper declaratum est) cùm Apostolus dicat. Vocauit nos nón secundum opera nostra, sed secundum propositum suũ & gratiam, quæ data est nobis à Christo Iesu ante tempora secularia? non quippe saluamur sine Dei vocatione & gratia: Sed si ingrati & indigni existimus, quamuis vocati mittit Rex ad exitus viarum (vt in Matthæo dicitur) & alij vocantur. Quemadmodum etiam in Apocalypsi angelo Philadelphiæ dicitur: Tene quod habes, ne alius accipiat coronam tuam. *Lucæ 1* *Deuter 14* *Ephes. 1.* *2. Timot. 1.* *Matth. 22.* *Apocal 3*

315 Cur Deus ab initio plebem suam futuram, non fecit plebem suam, sicut in Osæa dicitur? Nonne omnis plebs Dei est? nam in Psalmo dicitur: Domini est terra, & plenitudo eius, orbis terrarum & vniuersi, qui habitant in eo. Sed cùm omnes dotauerit libertate, quicunque respondet vocationi suæ, efficitur de plebe eius. Si verò ad electionem Dei reducere voluerimus negocium: nónne ipse (teste Apostolo) vult omnes homines saluos fieri? vnde quia dilexit mundum, misit filium suum vnigenitum (inquit Iohannes) vt omnibus saluté daret. Sed sicut in naturalium fructuum productione, temporis successionem expectat, dans omnibus vt maturescát, & aliquibus minus bonis prius (nam fabæ & cerasa ante maturescũt, quàm triticum vel vua) sic fecit arboribus quas ipse Deus pater plantauit. Primò enim dedit fructum Hebræis, postea Gentibus, nouissimè verò Christianis. *Osee 2.* *Psalmo 23* *1. Timot. 2* *Ioannis 3.*

316 Cur dictum est in Malachia, Iahacob dilexi, Hesau autem odio habui, cùm à Sapiente dicatur: Nihil odisti eorum quæ fecisti? Nónne odit Hesau, quia omnis immũditia patris congesta fuit in ipso: vt Iahacob mũdus remaneret (vt paulò ante tactum est) purganda tamen tempore suo? nam à patre ipsi eiulanti dictum est: Tempus veniet, cùm excuties & solues iugum scilicet seruituris, è ceruicibus tuis. Quod factum fuit per Messiam ducem: nam multa turba (vt Marcus narrat) secuta est Iesum, in qua numerantur Idumæi. Et illud à Dauide decantatum Christo posset aptari: In Idumæam extendam calciamentum meum, id est corpus, quod ipse Christus pro omnium salute tradidit. Quod Isaias ante prædixerat, dicés: Idumæa & Moab præceptum manus eius (suscipient videlicet) & filij Hammon obedientes erunt. Sed cui obedientes erunt? nónne ipse Vates præmisit, dicens: Egredietur virga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendet, super quem requiescet septiformis spiritus: quod de Christo omnes interpretantur. *Malach 1.* *Sapient. 11.* *Genes. 27.* *Mar. 3* *Psalmo. 59.* *Isaiæ 11.*

317 Cur Hesau de stirpe Abraham electi priuatur (saltē ad tempus) hæreditate Dei? An id fuit fœlici sua sorte: quia in recompēsationem suæ seruitutis vocatus fuit ad regnum, non quidem figuratiuum, sed verum, promissum & dandū à Christo Imperatore tam Idumæis quàm Israelitis? Sed
Matth. 15 cur dixit Christus: Non veni nisi ad oues quę perierūt domus Israel? Nónne domus Israel sunt omnes qui Deo militant, vt alibi declaratū est, & vocabulum Israel indicat? An per Hesau qui est Edom, intelligitur caro & sanguis atque animalis homo, quem odio habere debemus, quousque cedat spiritui, & in ipsum mutetur excusso iugo seruitutis, expectantes
Philipp. 3 (vt ait Apostolus) Saluatorem Dominum nostrum Iesum Christum, qui reformabit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ?

Malach. 1 318 Quid est Schir, & cur, & vsquequo datur Hesau, vt Malachias meminit? Nónne Schir turbinem, horrorem, pauorem, hircum, pilosum, faunum, dæmonem, & huiusmodi dæmoniaca significat, quæ dantur viuen-
Philipp. 3 tibus secundum carnem & sanguinem? Quorum operum (vt Apostolus ait) finis est interitus, & stipēdium mors, vt alibi ait. Et (vt Scriptura, & Sa-
Roman. 6 pientes omnes cōueniunt) horum sors est dæmoniaca, formidolosa, horrore, dolore, & angustia plena. Hinc Christus venit vt erueret hominem animalem de Schir, & educeret in Ierusalem, quę est visio pacis & quietis.
Aug. contra quinque hæreses Vnde Augustinus in personaChristi ait: Cùm esses inimicus patri meo, recōciliaui te, inter ligna & lapides, i. in malo cultu inueni te, humeris meis portaui te. Quod à Mosi cantico tractum est, vbi dicitur: Assumpsit eum,
Deuter. 32. atque portauit in humeris suis. Quod Christus fecit, vt primò fungeretur erga nos officio paterno, officio iudicis contra proteruos & ingratos tandem functurus.

319 Cur homini ad cœlū ordinato datur primò terra? Nam canit Vates:
Psalmo 113. Cœlum cœli Domino, terram autem dedit filiis hominum. Nónne homo positus fuit in regione hac media, terra videlicet, vt quàm mallet sedem, sibi compararet: in cœlo videlicet, aut in inferno, constitutus Dominus a-
Ethicor. 3 Secre theol. ctuum suorū, vt Aristoteles perhibet? An (vt secretiores Theologi dicunt) cœlum cœli aut cœlorum) vt habet veritas literæ) Deus inhabitat: terram autem, non hanc feculētam, sed terram viuentium dedit filiis hominum? Quæ quidem terra est pars cœli cœlorum, in quibus omnibus solus Pater
Matth. 6. inhabitat. Hinc non absq; mysterio docuit nos Christus dicere, Pater noster, qui es in cœlis. Ad quam terram intrat non tantùm, quem Deus ele-
Ibidem 19. git, sed quicunque vult, iuxta illud: Si vis ad vitam ingredi, serua mandata.

320 Quomodo (vt Psalmographus canit) stant pedes nostri in atriis Ie-
Psalmo 121 rusalem? An de Ierusalem hac inferiori est sermo? Sed cur id tanta celebritate decantatur, maximè cum his nostris temporibus hæc Ierusalem inhabitetur ab hæreticis, schismaticis & Hagarenis? An igitur de tendentibus ad Deum loquitur Vates, quorum affectus per pedes designati, sunt semper lætantes in Ierusalem illa superna, quæ est vera mater nostra? E conuerso autē impij sedent super flumina Babylonis flentes & continue mœ-

rentes, vt alibi dicitur: Et hoc pacto dignoſcuntur, qui Dei, quiue Diaboli ſunt: ſicuti doctor veritatis per alia verba indicat, dum ait: Qui ex Deo eſt verba Dei audit. Et ad alios inquit: Propterea vos nõ auditis, quia ex Deo non eſtis. Et his dicunt angeli vel prædicatores: Quomodo cantabimus canticum Domini in terra aliena? *Ibidem 135. Ioann 8.*

321 Quomodo & quando conſummata eſt malitia alicuius plebis reprobandæ, vt reprobetur? An completur nequitia plebis alicuius, quando tota eſt mala, nullo penitus bono exiſtẽte, quod malitiam exoneret? ſicuti de populo Iudaico inquit Iſaias: A planta pedis vſque ad verticem non eſt in eo ſanitas. Vulnus & liuor & plaga tumens, non eſt circumligata lege & fræno, neque curata medicamine, bonorum operum, neque fota oleo, pietatis videlicet. Hinc ſequitur, Terra veſtra deſerta. Sic tempore diluuij dicitur de populo illo. Vidẽs autem Deus quòd multa malitia eſſet in terra, & cuncta cogitatio hominis intenta eſſet ad malũ omni tempore, nec ſecus in Gomorrçanis repertum eſt. An completur malitia per crimen læſæ maieſtatis, quando videlicet quis ſpreto Deo vero ſequitur deos extraneos, vt in Ieremia dicitur: Et verterunt ad me terga, & poſuerunt idola in domo mea, & ædificauerunt excelſa Bahal, & initiauerunt filios ſuos & filias Moloch? quod in multis oraculis inuenies. *Iſaias 1. Geneſ 6. Ibidem 19 Ieremiæ 32*

322 Quare Deus olim Gentiles, & nunc Chriſtus tam acriter non punit extraneos, quàm domeſticos? Nónne extraneos puniuit, vt de Chananæis in Leuitico dicitur: Cauete ne faciatis abominationes iſtas quas fecerunt accolæ terræ qui fuerunt ante vos, ne vos ſimiliter euomat terra, cùm paria feceritis? Et ſi acrius punit domeſticos, nónne ſcriptũ eſt: Quem amo, corrigo & caſtigo? Et per Apoſtolum: Quem diligit Dominus, caſtigat. Et quanto maiori priuilegio quis donatus eſt, tantò grauius eſt ipſius peccatum, iuxta illud Satyricum: *Leuit. 18. Apocal. 3 Prouerb. 3. Hebræ. 12 Iuuenalis.*

Omne animi vitium tantò conſpectius in ſe
Crimen habet, quantò qui peccat maior habetur.

323 Cur dictum eſt per Iſaiam de Chriſto, Arundinem vento quaſſatam non confringet? Nónne, quia ipſe venit vocare peccatores, vt ipſemet teſtatur: Nam cùm ipſe inſtituerit Euangelium, quod eſt bonus & pius ſermo, de remiſſione videlicet peccatorum tribuenda, pœnitẽtiam & remiſſionem prædicauit, & prædicari iuſſit, vt videlicet arundinem, i. peccatorem, bònis operibus vacuum, non confringeret, ſed bonis repleret, vt ſaluos faceret eos qui perierant, ſicuti Gabriel reginæ cœlorum prædixerat: Ipſe ſaluum faciet populum ſuum à peccatis eorum. Hinc remiſſius agit in puniendo: ſed quantò quis magis ſecundum duritiam cordis, & cor impœnitens (vt inquit Apoſtolus) theſaurizat ſibi irã in die reuelationis magni iudicij Dei, tantò grauius ab ipſo iudice punietur. *Iſaiæ 42. Matth. 12. 9 Lucæ 19. Matth. 1. Roman. 2.*

324 Qua iuſtitia Chriſtus gaudet infœcũdo homine, cùm is lege damnetur? An, quia carnalis propagatio, & vtraque familia à Deo prædordinata, iã genita erat? An, quia in lege animali & ſeruitutis, in qua expiatio per animalia fiebat, exquirebatur animalis prouentus, quamdiu prædomina- *Deuter. 7.*

batur terrenus & animalis homo, quando autem venit de cœlo cœlestis
Ioan. 12. & spiritualis homo, non tantùm non exquisiuit fructus animales, sed docuit animalem hominem penitus mortificandum, vt homo in spiritualem totus euaderet? & quia hoc est valdè difficile, vt ab omnibus fiat. Hinc
Matth. 19 clamat Christus in Matthæo (cùm de castrandis & continentibus sermonem faceret) dicens: Qui potest capere capiat. Fructus autem & fœcunditatem hominis spiritualis exquirit, iuxta illud Præcursoris: Facite dignos
Luce 3. Ioann. 15. fructus pœnitentiæ. Et alibi ipse Christus ait: Omnem, qui fert fructum purgabit eum, vt fructum plus afferat. Quos fructus Paulus commemo-
Galat. 5. rat, dicens: Fructus autem spiritus est charitas, gaudium, pax, & quæ sequuntur.

Isaie 56. 325 Qui eunuchi laudantur ab Isaia? An sunt eunuchi (vt exponunt Hebræi) illi qui nouerint tempus generandi, in nocte videlicet sabbati? Quo tempore dicunt influxus generandi esse meliores, & id dicunt innixi verbis Prophetæ subinferẽtis: Qui custodierint sabbata mea, i. elegerint sabbatũ pro genitura. Sed nónne subnectitur: Et elegerint quæ ego volui, & custodierint fœdus meum? Fœlicem itaque sortem promittit Deus custodientibus fœdus, pactum, cæteráque ipsius mandata. Quamuis sint eunuchi, & infœcundi fœcũditate illa animali, quam ipse Deus non magnipen-
Matth. 25. dit, dummodò sit fœcunditas bonorũ operum, pietatis videlicet in Deum & in proximum, quæ Christus iudex remunerare promittit, vt Matthæus narrat.

Ibidem 5 Ibidem 11 326 Qua pietate & iustitia Christus hortatur inimicos esse diligendos, & orationibus adiuuandos, contra dictamen naturæ? An, quia à diebus Iohannis Baptistæ regnum cœlorum vim pati cœpit, & rapi à violentis, i. à tempore quo Præcursor nunciauit ipsum Redemptorem esse in mundo, qui deduceret hominem animalem ad spiritualem? quod sine vi fieri nequit. Vnde tantam vim homini animali ipse Christus iubet inferri, vt mortificetur penitus, & transmutetur in meliorem, & spiritualem atque cœlestem: vt simul cum ipso potiri possit præmio cœlesti ac diuino. Hinc correxit antiquorum ritum animalem legem prosequẽtem, vt ipsum hominem animalem in spiritualem transmutaret. An, vt nos filij Dei iam per regenerationem effecti, imitaremur patrem misericordiarum, cuius proprium est dimittere? Propterea subinsert: Et estote perfecti, sicut pater vester cœlestis perfectus est.

327 Qua iustitia inter bona opera Dei, tot mala permittuntur: Nónne, quia sic a principio ordinatum est, vt malum esset cõtra bonum, & è con-
Ecclesia. 33 uerso, vt in Ecclesiastico dicitur? Vnde in Isaia Deus ait: Ego sum creans
Isaie 45. Genes. 1. malum, & faciens pacem, creans tenebras, & formãs lucem. Sed quomodo omnia quæ fecerat Deus, erant valdè bona, vt in Genesi dicitur? Verum est, omnia quæ fecerat, non autem omnia quæ creauerat. Nam facere terminatur ad formam, quæ habet rationem boni: creare verò ad materiam aliquãdo, quæ habet rationem mali. Sed cur hæc mala à summo bono permittuntur: Nónne (vt Augustinus ait) sicut silentium in Musica or-

dinatur, vt cantus ſuauior reſumatur: ſic Deus ex omni malo permiſſo in natura ſemper trahit maius bonum, vt alibi inquit idem Auguſtinus? Niſi enim eſſet malum in mundo, quomodo comprobaretur bonitas Dei in remittendo, & prouidentia & ſapientia in reparando, & niſi fuiſſet culpa Protoplaſti, vbi appareret bonitas Redemptoris? Et niſi eſſet bonum remunerandum, & malum puniendum, quomodo datum fuiſſet Chriſto omne iudicium? *Aug. contra Fauſtum. Idem in Enchir.*

328 Cur Chriſtus rex pacis tot bella in mundo permittit? Nónne ipſe dixit: Non veni mittere pacem, ſed gladium? Vnde Apoſtolus ait: Non coronabitur, niſi qui legitimè certauerit. Nam manus eſt ſuper ſede יה iah, i. Dei bellans contra Hamalech à generatione in generationem: hinc ipſe Chriſtus ait: Qui non eſt mecum, contra me eſt. An igitur, qui ipſe bellauit, & triumphauit de hoſtibus, & nobis proteſtatus, quod qui vicerit faciet illum ſedere in throno ſuo? hunc igitur indicitur bellū principe noſtro Chriſto, vt deuictis hoſtibus fruamur cum ipſo pace perpetua, iuxta illud Iſaiæ: Et requieſcet populus meus in pulchritudine pacis, in tabernaculis fiduciæ, & in requie opulenta. Si quis autem abutitur bello ſæuiens in proximum, & in Deum, imputetur ſibimetipſi. Nam gladius fit contra inimicos non contra ſeipſum. *Matth. 10. 2. Timot. 2. Exodi 17. Luca 11. Coloſſ. 2. Apocal. 3. Iſaia. 32.*

329 Cur Deus permiſit tot deos dominari inter mortales ante Chriſti aduentum? An, quia Deus præfecerat ſeptuaginta duos principes ſeptuaginta duobus idiomatibus & populis, vnicuique videlicet præſidē ſuum, quem vnuſquiſque populus adorabat? An, quia Diabolus & ſerpens antiquus debellauerat hominem, & ſibi ſubiecerat? Hinc mortales non tantùm reuerebantur principes illos ſuperiores à Deo præfectos, ſed inferiores, qui ſunt in cratere immundo, ſuperiori oppoſito, & principi tenebrarum ſubiecto. E quotū manibus eripuit nos Chriſtus, dicente Paulo: Qui eripuit nos è poteſtate tenebrarum, & tranſtulit in regnum ipſius dilecti filij ſui, qui nos tanquam redemptos, & illos tanquam iniuſtos deprædatores iudicauit. *Coloſſ. 1.*

330 Quomodo peccauit ille Serpens antiquus cum ſatellitibus ſuis? Nónne peccatum ipſorum fuit, quia inſurrexerunt contra Chriſtum, vt Iohannes apertè refert, dicens: Et Draco ſtetit vt deuoraret filium mulieris amictæ Sole? Demandatum enim erat (vt inquit Apoſtolus) omnibus angelis, vt adorarent eum iam conſtitutum hęredem vniuerſorum. Quod recuſans facere Diabolus, & exiſtimans poſſe ſibi honorem illum vendicare, ceruicem erexit inſurgens in eum cum ſatellitibus ſuis. Contra quos Michael princeps militię Chriſti inſurrexit, pugnans vſque ad expulſionē eorum è cœlo. *Apocal 12. Hebræ 1.*

331 Cur dixit Diabolus, Ponam ſedem meam ad Aquilonem? An vt ſe opponeret illi de quo dicitur: Deus ab Auſtro veniet? An, cùm ab Aquilone procedat omnis caſus & ruina, bene ad Aquilonem ſatagebat ponere ſedem vlula illa, vt inde facillimè rueret? Quod & euentu comprobatum eſt. Vlulam enim, & bene, interpretatur Hieronymus, & non luciferum. *Iſaie 14. Abac. 3. Ieren 1. Hieronym.*

Siquidem ferre lucem nō poteſt ille, qui factus eſt princeps tenebrarum.
Nec quando præſumebat in Deū, lucifer erat, ſed vlula deputanda ad plā-
ctum inferni ſempiternum. Fuit tamen filius auroræ, vt in veritate literæ
habetur, quia productus ab aurora illius ſupremæ lucis, vitæ, & verbi in
quo facta ſunt omnia.

Ezech 28 — 332 Quis Cherub (vt Ezechiel ait) eiectus fuit è lapidibus ignitis, & qui-
bus? An de rege Tyri ſub nomine Cherub loquitur Vates? An de intelligē-
Hieronym. — ria ipſam ciuitatem & regnum regenre, vt Hieronymus ſentit? Sed qualis
erat hæc intelligentia, bonáne an mala? ſi bona, cur eiicitur? ſi mala, quo-
modo erat in paradiſo? Nónne (vt in textu dicitur) dū eſſet bona erat in pa-
radiſo, cùm autem præuaricata eſt malè regēdo ſibi creditos videlicet, eie-
Iob 4 — cta eſt: [redacted] Hoc (inquient) fuit à princi-
pio. [redacted]

Thadæus in Epiſtol. 1. Cotin. 6

Ioan. 5. — 333 Quis iudicabit Angelos peccantes? An Apoſtoli, vt dictum eſt? An
præcipuè Chriſtus (cui commiſſum eſt à patre omne iudicium ; & Apo-
2. Petr 2. — ſtoli, tanquam aſſiſtentes? Quemadmodum & quando etiam homines in
extremo iudicio iudicabuntur, vt Petrus perhibet, dicens: Angelis peccā-
tibus Deus non pepercit, ſed rudenribus inferni derractos in tarrarum, tra
didit cruciandos in iudicium reſeruari: ſicut & homines qui quamuis ſint
2. Timo. 4 — in patticulari iudicati, in vniuerſali tamen iudicio ſtabunt coram illo, qui
(teſte Paulo) iudicaturus eſt viuos & mortuos.

2. Petr. 2. — 334 Cur Chriſtus angelis peccantibus non ſuccurrit, ſicut hominibus?
An quia pœnitentia duci nolunt? Sed vnde hæc animi duriries, vt nequeāt
aut nolint pœnitentia duci? Nónne quia ſunt in termino (vt aiunt) à gratia
præueniente, diſponēte, & cooperante penitus deſtituti? Sed cur non fuit
datum eis ſpatium pœnitētiæ, ſicut & homini? An, quia nullus error; nul-
Genes. 3. — láque fragilitas fuit in eis, vnde dicere potuerint. Mulier, quam dediſti mi-
hi, ad hoc me induxit, aut Serpens decepit me, ſicut dixerunt Adam & He-
ua? quia nec tentati ab alio, nec carne fragili circundari fuēre. An quia in-
troducti iam fuerant in aulam regiam, decore, fortitudine, ſapientia & de-
Ezech. 28 — litiis pleni, vt de Cherub regente Tyrum dictum eſt: quò introducti dum
peccant, irremiſſibile peccatum committunt, vt Paulus docet.

Hebr. 6 — 335 Si tot ſunt damnati, vbi miſericordia Dei? An in eo quòd remunerat
Pſalm. 144 — vltra condignum, & citra condignum punit? Vnde ſemper pietas & miſe-
ricordia eius ſuper omnia opera ipſius, vt Propheta canit: Nec enim ſeue-
Augu. ibid. — ritas punitionis erit ſuper opera ipſius, ſed ſuper peccatum, quod eſt opus
Ephef. 2 — peccantis, & non Dei, vt Auguſtinus ait: An, quia (vt Apoſtolus teſtatur)

omnes nascuntur filij iræ? Hinc quos Deus saluat, sua misericordia saluat. An, quia saluat omnes saluandos sola fece & scoria ad latrinas inferni demissa? quo sensu opinor dixisse Paulum: Quos præsciuit & prædestinauit cõformes fieri imagini filij sui, quos autem prædestinauit, hos & vocauit: quos vocauit, hos & iustificauit. Vocauit itaque omnes capaces gloriæ, segregans argentum à scoria, & cibum nutrimenti à fece, & expurgans omne purgabile, vt idem Paulus docet, quando ait, quòd etiam ædificantes lignum & stipulam purgabuntur per ignem, & salui fient. Roman. 8. 1. Corin. 3

336 Quod est delictum maximum à quo emundari orat Propheta? An est superbia, vt Hieronymus & Augustinus consentire videntur? An est idolatria, propter quam potissimè regna subuersa sunt, & regiones destructæ? Sed id peccatum nunquam legitur fuisse in Dauide Deo fidelissimo, & secundum cor ipsius electo. An grande & maximum omniũ delictum erat, quicquid lege & sacrificiis purgari nequibat, sed tantùm morte propria peccantis expiabatur, sicut blasphemia, adulterium, homicidium & huiusmodi? quæ omnia Christus purgauit, & tulit, sicut expressè testatur Isaias, dicens: Posuit in eo Dominus iniquitates omnium nostrûm. Vbi vtitur vocabulis huiusmodi crimina denotantibus, quæ grandia erant, & nullis sacrificiis purgabantur. Ab his itaque sperabat mundari Propheta per meritum & passionem Christi. Ecce igitur, quomodo misericordia & veritas præcesserunt faciem Christi iudicis, sicut ipse Dauid cecinerat. Psalmo 18 Hieronym. Augustinus. Actor 13 Leuit. 20. & 24 Isaia 53. Psalmo 88.

337 Quæ sunt onera illa quæ ab Isaia enumerantur? Nónne sunt onera & pódera peccatorum (vt bene sentit Hieronymus) quæ vindictam & iudicium Dei clamant contra eos qui peccauerunt? Habet (inquit Ambrosius) vnaquæque iniquitas vocem suam, quæ vindictã clamat contra peccantes, vt de Sodomæis dicitur: Clamor Sodomæorum venit ad me. Et de Hebræis ab Ægyptiis oppressis dixit Deus. Clamor filiorum Israel venit ad me, vidíque afflictionem eorum qua ab Ægyptiis opprimuntur. Vnde in tribunali diuino decernuntur pœnæ & sententiæ contra reos ferendæ. Quæ quidem sententiæ intimantur Prophetis, denunciandæ, antequàm executioni demandentur, si fortè peccatores conuertantur, & declinent sententiam, sicut de Niniuitis legitur, qui ad Ionæ verbum conuersi sunt. Hieronym. Ambrosius Genes. 18. Exodi 3 Ionæ 3

338 Quod est onus Iehuda præcipuè? Nónne sub nomine Ariel, quæ est Ierusalem (vt quibusdã placet) describitur onus Iehuda, cuius regnum erat in Ierusalem: hinc dicit textus: Circumuallabo Ariel, & erit tristis & mœrens. Quod declarans & confirmans ipse summus iudex, ait: Circumdabunt te inimici tui vallo, & ad terram prosternent te, & coangustabunt te vndique, quod à Tito & Vespasiano factũ est. Causam autem euersionis eorum assignat Hamos, dicens de Iehuda, quòd abiecerit legem Dei: & de Israel quia vendidit iustum, i. Christum argento. Vnde meruit abiici & repudiari tanquam adultera sponsa, sicut prædixerat Christus: Auferetur a vobis regnum Dei, & dabitur genti facienti fructum. Isaiæ 29. Lucæ 19. Hamos 2. Matth. 21.

339 Quid est Bozra & Edom: Nonne Edom est Idumæa, stirps videlicet

Hesau?sicut scriptum est: Vocatũ est nomen eius Edom. Per Hesau autem
Genes. 25. in sensu mystico intelliguntur omnes secundum carnem & sanguinem viuentes. Bozra verò (vt Hebræi exponũt, & consentit Hieronymus) est Ro-
Hebræi Hieronym. ma, quæ totum mundum vindemiauit, primo gladio tẽporali, deinde gladio spirituali. Bozra enim vindemia interpretatur. An per Edom (vt Hebræis placet) Christiani intelliguntur? quod posset concedi, sanè intelligendo, quia videlicet vocati sunt de gentilitate, vbi viuebatur secundum carnem & sanguinem. An quia sub Christo verificatum fuit oraculũ Iza-
Genes. 27 hac, quòd videlicet Hesau vel Edom excutere debebat iugum seruitutis & carnis è collo suo?

Isaiæ 34 340 Quis gladius dicitur inebriatus in cœlo, cur & quãdo? Nónne gladius est virtus, qua diuina iustitia executioni demandatur? Hinc de Chri-
Apocal. 1. sto omnium iudice constituto, Iohannes inquit: Et de ore eius gladius ex vtraque parte acutus exibat. Quæ virtus adimplendæ iustitiæ inebriati & accendi in cœlo dicitur: quando comprobatur completa esse malitia secundum clamorem, qui in aures Domini ascendit. Et concinnè inebriari
Chrysostom. dicitur virtus illa, furore videlicet & ira. Nam (vt Chrysostomus ait) vbi ira non est, nec scientia proficit, nec iudicia constant, nec crimina compescuntur. Inebriatum itaque vidit Isaias gladium hunc in cœlo, vbi non est tempus, nisi per respectum ad nos, qui sumus in tempore, quorum clamores vel lachrymæ ascendunt ad Deum, & in quos pro tempore dispositionis nostræ præmia & sententiæ dantur.

Isaiæ 24. 341 Quam militiam visitabit Deus, vt Isaias ait? Nónne declarat id Va-
Matth. 24. tes dum ait: במרום Bemarom, i. in excelsis? Milites enim Dei sunt intelligentiæ & virtutes cœlorum, quæ sicut mouebuntur (teste Christo) in iudicio vniuersali, ita mouentur in iudicio priuato: nam nunquam punitur populus, aut persona aliqua priuata, nisi prius amoueatur eius custodia cœlestis, aut derelinquatur ab ea. Hinc ab angelis custodientibus Babylonem, vel quamcunque ciuitatem vel mentẽ confusam in Ieremia dicitur.
Ieremiæ 51 Curauimus Babylonẽ, & non est sanata, derelinquamus eam. Et de Bozra
Isaiæ 34. & Edom dicitur: Omnis militia eorum defluet, sicut defluit folium de ficu & de vinea, quia inebriatus est in cœlo gladius meus. Defluent autem huiusmodi custodes, aut quia amouebuntur à custodia, aut quia punientur de mala custodia habita, vt quibusdam placet.

Ibidem 342 De qua terra aut regione fiet victima illa ab Isaia commemorata? An de Idumæa & Roma per Bozra significata, vt suprà tactum est? An de quocunque secundum carnem & sanguinem viuente, per Edom vel Idu-
1. Corint. 15 mæam significato? cùm iam decretum sit (vt Paulus perhibet) quòd ca-
Isaiæ 40. ro & sanguis regnum Dei possidere non possint. Hinc scriptum est:
1. Petr. 1 Omnis caro fœnum, & omnis gloria eius tanquam flos fœni, quod videlicet inciditur & exiccatur. Per Bozra autem intelligitur omnis vindemians, non quidem vinum illud in domo Patris æterni sumendum, sed illud
Deuter. 32 de quo Moses canit: Vua eorum vua fellis, & botrus amarissimus: fel draconum vinum eorum, & venenum aspidum insanabile. Quæ vinea aut vi-

num venit de Sodoma, & de suburbanis Gomorræ, vt præmisi. Cuius regionis homines secundum carnem & sanguinem penitus viuebant: vt ex libro Geneseos clarè elici potest. Genesis 19

343 Quam vindictam faciet Deus de huiusmodi? Nónne primò priuabuntur regno Dei, quod huiusmodi possidere nequeūt: Postea priuabuntur custodibus diuinis: per quos diuina beneficia suscipere solebant. Tertiò macellariis tradentur dilaniandi, velut victimæ. Subsequenter suffocabuntur pice & sulphure: & cruciabuntur igne inextinguibili. Quintò ab omni cœlesti ac diuino influxu penitus deserentur. Denique sic deserti ab omni bono, replebuntur omnigena virtute inimica & torquente, designata per pilosos, Onocentauros, Lamias, Ericos, Struthiones, Dracones & dæmones ab Isaia in textu commemoratos. Isaiæ 34

344 Cùm Deus omnia præuiderit, cur creauit homines tam miserabiliter casuros? Non quippè creauit Deus eos vt caderent: sed vt saluarentur. Cùm (teste Apostolo) velit omnes homines saluos fieri. Verùm à principio statuit in gloriam nostram dare nobis coronam, non tantùm ex benignitate sua: sed ex operibus etiam, & victoria contrà inimicos in bello cōparanda. Cùm in maiorem honorem cedat coronato: quàm si ei ex sola principis munificentia tribueretur. Cui lege se subiectum declarauit præcipuus hæres regni cœlestis, dicens. Oportuit Christum pati, & ita intrare in gloriam suam. Quod cognoscens eius præco Paulus, dixit. Oportet nos per multas tribulationes introire in regnum Dei. Insuper ipse Deus decreuit probare admittendos ad regnum. Iuxta illud Sapientis. Sicut vasa figuli probat fornax: Sic homines iustos tentatio tribulationis. Hinc Propheta canit. Proba me Domine: & tenta me. 1. Timo. 2 Lucæ 24 Actio. 14 Ecclesi. 27 Psal. 25

345 Qua iustitia homo conceptus & natus est in peccatis: vt Dauid canit? Nónne, vt ei cederet in bonum: si velit? Iuxta illud. Diligētibus Deum omnia cooperantur in bonum. Ipse enim Deus omnia conclusit in incredulitate & sub peccato, vt omnibus misereatur. Fœlicior nempè sors hominis est sub peccato cum tali tantóque Redemptore, & tam dignis subsidiis contra peccatum præparatis: quàm si fuisset cum sola iustitia originali: vt aiunt. Hinc non ab re Gregorius exclamat dicens. O fœlix culpa: quæ talem ac tantum meruit habere Redemptorem. Ibidem 50 Roma. 8 Ibidem 11 Gal. 3 Greg.

346 Cur permittet Deus filium perditionis, antichristum videlicet, venire in mundum? Nónne, quia, quemadmodum indictum est bellum inter spiritum & carnem (vt Paulus ait) Sic etiam esse debet inter principē carnis Diabolum (qui inquantum carni prædominatur, Hazazel dicitur: pecuniæ verò Mammona: ambitioni autem Asmodai) & inter eum: qui habet dominum super spiritum: Christum videlicet hominem cœlestem, de cœlóq; descendentē? Ipse enim fuit vera manus, bellās (vt Moses perhibet) cōtra Hamalech à generatione in generationē. pro quo ante eius aduentū pugnauit Michael princeps militiæ ipsius. Stante autem bello permittitur hosti, vt pugnet. Et, vt tandem pugna ista terminetur, eo tempore, quo Pater æternus decreuerit, colliget antiquus hostis omne robur suum: & Gal. 5 Exodi 17 Apoca. 12

2. Thess. 2 collocabit in eo: qui erigetur contrà Christum, & omne, quod dicitur
1. Cor. 15 Deus. Sicut Paulus testatur. Quo debellato inimica penitus destruetur mors: vt idem Paulus alibi docet.

347 Quod oraculum habemus de hoc filio iniquitatis? Nónne Deus iusto
Nume. 24 iudicio voluit hunc scelestissimum prænũciari per scelestum Bilaham: qui (Mose referente) hæc de ipso depromit. Heu quis viuet ab eo, idest à facie eius, qui ponet se Deum: vt habet veritas hebraica? Pro quo vulgata traductio habet, quandò ista faciet Deus. Venient, scilicet tunc naues de Italia, & affligent Assyrios: vastabúntque hebræos: & ipse tandem peribit: in-
2. Thess. 2 terfectus videlicet à spiritu Iesu: vt Paulus perhibet.

Ibidem 348 Cur Antichristus inuadet præcipuè Assyrios & hebræos? Nónne ibidem primò erigetur filius Diaboli: qui semper conatus fuit ibi mentiri se Christũ Deum, vbi ipse primo per Propheta, postea per Christum dedit oracula, diuina reuelauit, & hominem cœli participem effecit? hinc dicta est terra illa fluere lac, sapientiam videlicet rerum diuinarum: & mel, gustum scilicet ipsarum. hebræi autem, qui sua obstinatione & duritie obcæcati nolunt suscipere verum Messiam eis promissum, iusto Dei iudicio
Ibidem decipientur à falso: vt Apostolus satis clarè innuit.

349 Qua morte peribit hic filius iniquitatis: & quando? Nónne morte violenta: cum perhibeat Apostolus eum interficiendum à spiritu oris Domini Iesu, idest à mandato egressuro ab ore ipsius: vel ab aliqua virtute
1. Cor. 15 eius: Vnde ipsi erit gloria: cum debellauerit totum robur mortis. Iuxta illud. Nouissime autem inimica destruetur mors, à vita videlicet. Nam sicut ipse Christus triumphauit de principibus & potestatibus: Ita triumpha-
Coloss. 2 bit de Campiductore postremo & præcipuo. Quod erit post triennium
Mat. 24 suæ manifestationis (vt dicitur) & fortè citius: vt ipse Christus innuit, dicens. nisi abbreuiati fuissent dies illi: non fieret salua omnis caro. Sed propter electos breuiabuntur.

Psalmo 47 350 Quæ naues Tharsis, & quando conterentur, vt Dauid canit? Nónne naues Tharsis, sunt naues maris (vt suprà Hieronymo consentientes declarauimus) quæ adducent scelestum illum ad Assyrios? Sicut enim ille impius interficietur spiritu oris Domini Iesu: Sic etiam naues eius conterentur illo spiritu vehemẽti. Vnde sequitur Vates. In ipsis collisis dolores parturientis, quia congregati erunt in vnum contra Dominum Iesum. Sequitur Propheta. Sicut audiuimus & vidimus in Ciuitate, videlicet supernæ quam fundauit in æternum. Qua vindicta facta, & sublato filio iniquitatis, & destructa morte, lætabitur mons Sion, idest pręcipui in Ecclesia Dei, & filiæ Iehudæ, idest omnes animæ cõfitentes Deum, propter iudicia Domini. Quæ quidem iudicia faciet ipse Dominus non solùm contra hunc criminosum: sed cõtra omnes facinorosos. Inde hortatur propheta, vt hęc enarrentur cum gloria Iudicis in turribus supernis, & generatione altera, & in sæculum sæculi.

Isaia 11 351 Habenturne oracula clara, quòd Christus sit iudicaturus omnes? Nonne Isaias postquam de virga & flore radicis Iesse, déque septiformi

ſpiritu,ſuper ipſum quieſcente,locutus eſt, ſubinfert. Iudicabit in iuſtitia pauperes: & arguet in æquitate?Et alibi. Et omnem linguam cōtradicentem tibi iudicabis.Et Dauid,poſtquam de ſalutari,quod notum fecit Dominus,locutus eſt,ſubinfert. Quoniam venit iudicare terram: Iudicabit orbem terrarum in iuſtitia,& populos in æquitate.Et pōſtquam de filio à dextris Patris ſedente, & qui de torrente in via bibit, decantauit, intercinuit.Iudicabit in nationibus, implebit ruinas, Angelorū videlicet cadentium,conquaſſabit capita in terra multorum.Vnde exaltabit caput.Et ab Ezechiele dicitur.Ecce ego iudico inter pecus & pecus arietum & hircorum.Quod adſtipulatur dicto Exangelij.Et ſtatuet oues à dextris: hædos autem à ſiniſtris. *Ibidem 14* *Pſalmo 97* *Ibid. 109* *Ezec. 34* *Mat. 25*

352 Qua iuſtitia,aut pietate dicet Chriſtus.Ite maledicti in ignem æternum?Quomodò peccato in tempore perpetrato correſpondet ignis ęternus?Nonne ipſe Chriſtus ſubinfert. Qui paratus eſt Diabolo, & Angelis eius:ſed non vobis?Si autem vos accendiſtis pro vobis: vobis imputetur. Hinc in Iſaia dicitur. Ambulate in flāmis,quas ſuccendiſtis.Et alibi. Concipietis ardorem:& parietis ſtipulam:ſpiritus veſter (inflammatus videlicet voluptate & ſceleribus)vt ignis deuorabit vos.Sed ſi iam paratus erat Diabolo, quomodò damnandi accendunt ipſum? Nónne conuerſando cum Diabolo acceperunt de ſuo igne: quem accenderunt in domibus & conſcientiis ſuis? An immiſſum a Diabolo ſuſceperunt apponentes ligna malorum operum? *Ibidem.* *Iſaia 50* *Ibidem 33*

353 Quæ ſunt duæ caudæ titionum fumigantium: vt Iſaias ait? Nónne ſecundùm literam fuerunt Pechach filius Romeliæ Rex Iſrael: & Razim Rex Aſſyriorum?Pechach autem,qui aperiens interpretatur,nónne eſt Angelus mortis:qui aperuit,& latam viam perditionis fecit?An eſt os inferni dilatatum (vt ipſe Iſaias inquit) abſque vllo termino? Et hic eſt filius Romeliahu, id eſt excelſi tonitrui: aut filius ſuperbiæ. Razim verò peccatum diſſipans animam eſt. A quibus non eſſe timendum prædicat Iſaias.Et hoc propter filium Almæ:qui venit,vt remitteret peccata:& vt daret nobis victoriam contra illum apertorem terræ:arctans viam: nóſque cœleſtes faciens,vt non timeamus hiatus terræ apertæ,aut deglutiētis,nec timeamus ignem inde egredientem,qui non comburet niſi volentem. *Iſaia 7* *Ibidem 6*

354 Quæ eſt olla accenſa, Ieremiæ demonſtrata? Nónne eſt caldarium inferni, igne perpetuo ſuccenſum pro iis, qui non ſuſceperunt virgam vigilantem,Chriſtum videlicet? Succenſum autem dicitur ab Aquilone: vnde ignis & aurum venit:& vnde tranſgreſſio legis, quæ peccatum eſt, & vnde malum iuſtitiæ punitiuæ. Malum quippè punitis, bonum verò vniuerſo.Hinc per eundem Prophetam ait Dominus.Ego adduco malum ab Aquilone. *Ieremia 1* *Iob 37* *Ieremia 4*

355 Cui aſſimilatur dolor damnatorum? Nónne ſcriptura ſolet comparare dolores magnos doloribus parturientis, vt Dauid canit? Et Ezechias obſeſſus à Rege Aſſyriorum dixit. Venerunt filij, non vſque ad partum(vt habet cómunis traductio)ſed vſque ad משבר maſber, id eſt ad fra- *Pſal. 47.1* *4. Reg. 19*

cturam vel aperturam oris vuluæ. Vnde maximus causatur dolor. Cui merito damnatorum dolor comparari potest: cùm ipsi, maximè Christiani concœperint ex prima gratia: & coaluerit conceptus aliquibus bonis operibus. Sed non parturierunt, idest non perfecerunt opere, quod conceperant, ex negligentia, vel vitiô. Apertúmque fuit os pariendi à Christo: qui dedit, vnde opera nostra viuant, & Deo grata sint. Et defecerunt in partu, lasciuiis, cupiditatibus, & huiusmodi præpediti. Et mortui sunt fœtus, idest opera eorum simul cum ipsis, doloribus non transeuntibus, sed perpetuis.

Diony. de Ang. hier. Aggæi 2 356 Priuabuntúrne damnati omnibus bonis à summo iudice? Nónne inquit Dionysius, quòd naturalia integra remanserunt in Angelis damnatis, ablatis tantummodò gratuitis? Quod Aggæus satis clarè innuit per suam metaphoram, qua ait, quòd non benè operantes ex aceruo viginti modiorum reperient decem, & vas quinquaginta lagenarum habebit viginti: diminutione facta in subdupla proportione, & superpartiente tertias. Quia ab huiusmodi amouebũtur dona gratuita: quæ sunt altera pars bonorum: aut gratuita omnia, & pars bonorum naturalium. Quia auferetur portio illa superior (vt Plotino placet) qua intelligere possumus diuina, & benè operari. Quam ablationem Christus innuit, dicens, quòd talentum præstitum, auferetur ab eo, qui suffoderit ipsum in terra, nihil operando. Et hoc propter carentiam diuini aspectus & influxus: quo damnati penitus priuabuntur. Hinc Dauid canit. Auertente autem te faciem, turbabuntur: auferes spiritum eorum, & deficient.

Plo. de bo. Mat. 25

Psalmo 103 Ezec. 45 Psalmo 38 Mat. 7 357 Mensurantes in Ezechiele quid mensurant? An naturalia, dies videlicet vitæ? Iuxta illud prophetæ. Ecce mensurabiles posuisti dies meos. An mensurant opera? Iuxta illud saluatoris. Eadem mensura, qua mensi fueritis, remetietur vobis. An de talentis præstitis est sermo? Sicut Paulus innuit, dicens. Vnicuiq; nostrum data est gratia secundũ mensuram donationis Christi, Sed ad quid hæc mensuratio? Nónne, vt iustus iudex reddat vnicuique secundùm opera sua: sicut ipse cũ Apostolo suo paulo testatur?

Ephes. 4 Matthæi 16 Rom. 2

Isaiæ 5 Aggæi 2 358 Cur Isaias ait, quòd decem iugera vinearum facient lagunculam vnam: & triginta modij sementis facient modios tres: cum in Aggæo fiat diminutio per subduplam & superbi partientem proportionem: in Isaia autem per decuplam? Nónne, quia in Aggæo comparantur dona gratuita ad naturalia, in Isaia verò dona naturalia ad præmium dandum beatis? Quod præmium promissum fuit in denario diurno: non quidem referendo ad monetam vel censum temporalem: sed ad illas decem mensuras Archetypi. In quibus, secundum Theologos antiquos, beabuntur beati. Qui benè dicitur denarius diurnus: quia ibi est dies perpetuus sine aliqua nocte: vt Iohannes perhibet. Damnatus itaque, huiusmodi denario priuatus, in sola sua vnitate naturali remanebit.

Matthæi 20

Theo Ant.

Apoca. 22

Danielis 3 Psalmo 148 359 Cur inferni loca dicuntur loca silentium? An, quia ibi silent omnia bona? An, quia silent omnes à laudibus diuinis, consortio creaturarũ priuari? quæ à pueris in fornace existentibus, & à Propheta ad laudandum

Deum opificem ſuum inuitantur? Vbi enim in communi traductione habetur. Non mortui laudabunt te Domine: neque omnes, qui deſcendunt *Ibidem 113*
in infernum: in veritate literæ habetur. Neque omnes, qui deſcendunt in
דומה dumach. Quod omnes communi ſententia ſilentium interpretatur.
Et hic vnus eſt ex ſeptem inferni locis hincinde à prophetis commemoratis: ſed ab antiquis Theologis maximè Zohar collectis. Quos ſecuti Poetæ vacauerunt infernum, loca ſilentum. *Theo. Ant. Zohar.*

360 Cur fornax Chaldæorum accenſa dicitur cubitis quadragintanouem? An id euenit ex mera voluntate Regis? An (vt opinor) hæc myſticè ſcripta ſunt? Nam, cùm punitio fiat in ſeptuplo (vt canit Vates. Redde vicinis noſtris ſeptuplum in ſinu eorum. Et Sapiens. Et ſuper peccatores ſeptuplum) ad augendam pœnam quadratus ſeptenarius in quadraginranouem. Et hoc à Rege Babel, ideſt confuſionis, & principe tenebrarum: qui id facit tanquam miniſter iuſtitiæ diuinæ iubente Deo. *Dani. 3* *Pſal 78* *Eccleſi. 40*

361 Quomodò pueri illi in fornace poſiti permanſerunt illæſi, non timentes flammam illam? Nónne hoc deſcriptum fuit in documentum noſtrum: vt comprobemus veram eſſe illam Chryſoſtomi celebratam ſententiam. Nemo læditur, niſi à ſeipſo? Hinc (vt ſupra tetigimus) ab Iſaia dicitur. Ambulate in flammis, quas ſuccendiſtis. Niſi enim nos accenderimus flammas, lignis & ſtipulis, ipſas ſuperædificàtes (vt Apoſtolus ait) non timebimus ignem: neque malũ, neque ſupplicium aliquod. Iuxta dictum Saluatoris. Et ſi mortiferum quid biberint, non eis nocebit. Et alibi. Ecce dedi vobis virtutem calcandi ſuper ſerpentes & ſcorpiones: & nihil vobis nocebit. Et licet martyres tandem in cruciatibus ſuccubuerint: hoc tamen non in nocumentum ſed in triumphum & gloriam eis ceſſit. Ad quam quidem gloriam perfectiſſimè deuenitur per pleniſſimam corporis mortificationem. *Dan. 3* *Chryſoſt.* *Iſaia 50* *1. Corin. 3* *Mar. vlt.* *Luca 10*

362 Reddétne Chriſtus iudex mercedem benè operantibus? Nónne Iſaias bis repetit. Ecce Dominus veniet, & merces eius cum eo? Et quæ ſit hæc merces, iam Abrahæ declarauerat ipſe Dominus, dicens. Ego ero merces tua magna nimis. Cui adſtipulatur illud Saluatoris. Merces veſtra multa eſt in cœlis, completa videlicet atque perfecta. Et ad id exprimendum Chriſtus promiſit in præmiũ laborantibus in vinea ipſius, denarium: qui eſt numerus completus: & vltra quem nullus alius eſt niſi repetitus. [redacted] Sed qua ratione Deus poteſt eſſe merces? An oſtendendo ſe (vt communiter Theologi dicunt) vt ibi beati habeant viſionem Meridionalem ac perfectam? An præbendo ſe in obiectum delectabile? An propter vnionem futuram? Iuxta illud, quod Chriſtus efflagitauit à patre, dicens. Rogo pater, vt, ſicut ego & tu vnum ſumus, ita & iſti vnum ſint in te. *Iſa. 40 62* *Geneſis 15* *Luca 6* *Mat. 20* *Ioannis 17*

363 Si Deus erit merces noſtra: ad quid promittit regnum? Nónne, vt regnemus cum illo in regno, de quo dicitur. Regnum tuum, regnum omnium ſæculorum? Sed, ſi ipſe regnabit, quomodo regnabimus nos? Et ſi *Pſal. 144*

nos regnabimus, vbi seruiores, & qui erunt? Nónne, si vnum erimus cum ipso,& membra ipsius capitis, regnante ipso regnabimus & nos? Et
Heb.1 Angeli, qui(teste Paulo)sunt administratorij spiritus, nónne ministri remanebunt? Nec enim aliud est regnum verum Dei, nisi Deus communicatus
Ant. Theo. *Luce 17* & repertus in nobis, vt in antiqua Theologia habetur. Hinc (ni fallor) dixit verbum caro factum. Regnum Dei intra nos est.

364 Quomodò per Ierusalem & téplum figuratur locus beatitudinis?
Rom 14 Nónne Ierusalem (quæ visio pacis dicitur) benè repræsentat visionem il-
Ephes.2 lius pacis, de qua dicitur. Regnum Dei est iustitia & pax? Et alibi. Ipse est
Phil 4 pax nostra, qui fecit vtraque vnum. Rursúmque. Et pax Dei, quæ exuperat omnem sensum, custodiat corda vestra. Nec minus concinnè figuratur locus ille per templum: vbi nosmetipsos offerimus Deo in hostiam viuentem, sanctámque, igne illo æterno transmutatos in eundem. An, quia per hunc locum, qui perpendiculariter sub illo cœlesti templo existit (vt alibi
2. Thes.3 diximus) suscipimus influxum: quo mediante illuc peruenire possumus, & vniri cum illo, qui Deus pacis dicitur?

Isaie 28 365 Qua corona coronabuntur beati? Nónne Dominus erit corona nostra? Iuxta illud Isaiæ. Erit Dominus corona gloriæ, & sertum exultationis residuo populi sui. Sed quomodo Deus erit corona? Nónne, quia vi-
Apoc.2 tam æternam donabit eis? Vnde in Apocalypsi dicitur. Esto fidelis vsque
Ia.c.1 *1.Pet.5* ad mortem: & dabo tibi coronam vitæ? Et Iacobus. Beatus vir, qui suffert tentationem: quoniam, cum probatus fuerit, accipiet coronam vitæ. Petrus autem vocat coronam immarcessibilem. Nam, qui habebunt regnum æternum, habebunt vitam æternam. Et hi coronam vitæ consequentur: quæ datur in præmium mortificationis de seipsis factæ. Quæ corona erit ille: qui se promittit in mercedem: & in quo omnia conti-
Gregor. nentur. Hinc benè dixit Gregorius. Quid est, quod non videt, qui videt, in quo omnia videt?

Psal.64 366 In quo potissimum consistit beatitudo? An, quia beatus electus &
Thomas. assumptus est, vt habitet in atriis Domini: sicuti canit Vates? An in visio-
Scotus. ne Dei: vt Thomas asserit? An in visione & amore: vt sentit Iohannes Sco-
Ioannes 17 tus? Iuxta illud Saluatoris. Hæc est vita æterna: vt cognoscant te solum
August. *Academici* Deum: & quem misisti, Iesum Christum. Vnde Augustinus ait. Visio est tota merces. An(vt Academici volunt) in vnione cum Deo consistit præcipuè beatitudo? Iuxta illud Prophetæ. Cuius participatio eius in idipsum
Psal.121 vel vt (veritas Hebraica habet) Quæ coniuncta est ipsi simul. Hinc Christus in postrema oratione sua rogauit, vt idem essemus cum eo: vt Iohan-
Ioan.17 nes narrat.

367 Habuítne aliquis arrham istius beatitudinis dandæ: & ipsam comprobauit? Nónne Johannes ait. Vidimus gloriam eius, gloriam sicut vni-
Ibidem 1 *2. Pet. 1* geniti à Patre? Et quando fuit hoc: Nonne (vt Petrus inquit) quando erant cum ipso in monte sancto: & vocem audierunt lapsam à magnifica gloria, dicentem. Hic est filius meus dilectus: in quo mihi benè complacui?
Mat.17 Viderunt enim Christum transformatum: faciemque ipsius splendentem

ex gloria, qua repletus erat. Hinc vestimenta eius facta sunt alba sicut nix. Et hi deducti fuerunt veluti exploratores, vt aliis referrent, & testarentur. Post quos & Paulus ex persecutore factus fuit explorator illius gloriæ, & arcanorum, quæ vidit tantis mysteriis referta, vt ea non licuerit exprimere. Sicut ipsemet perhibet. *1.Corint.15* *2.Corint.12*

368 Comprobauitne quispiam hanc gloriam in veteri testamento? Nónne Mosi dictum est. Ostendam tibi omne bonum? Sed quid est omne bonum? Nónne est bonum infinitum, quo qui fruitur, beatus est: quia habet quicquid vult? An vidit (vt clarè dicit textus) gloriam Dei: sed hanc transeuntem? Vnde communiter nouitiores Theologi dicũt, quòd gloria Dei videri nequit à viatore, nisi per modum transeuntis. Nónne etiam hanc vidit Henoch, de quo scriptum est. Et ambulauit Henoch cum Deo: & non apparuit: quia tulit eum Deus, [redacted] *Exod.33* *Genesis 5*

369 Quomodò terra est plena gloria Domini, sicut & cœlum, vt in Isaia dicitur? An, quia in quolibet illorum relucet Dei vestigium? An, quia (vt Dorilaus Pythagoræus inquit) machina hæc tota, est veluti organum: cuius flatus est Deus reboans sua gloria in omnibus? Iuxta illud Ieremiæ. Cœlum & terram ego impleo. An per cœlum anima intelligitur in sensu morali: & per terram corpus: quorum vtrunque repletur gloria: vel hic (vt Mosi & Eliæ supra declaratum est contigisse) vel saltem in patria, post resurrectionem? Nam tunc ipse Deus erit glorificans: sicut nunc est viuificans & replens. Hinc Orpheus dixit. *Isaia 6* *Dorilaus.* *Ieremia 23* *Orpheus.*

Iupiter est quodcunque vides: quodcunque mouetur.

370 Cur Ieremias dixit. Templum Domini, templum Domini, templum Domini est? Nónne, quia increpat Vates, nimis confidentes huiusmodi templis: vt videntur innuere ipsius verba? Damnant enim eorum mendacia: non quia dicerent triplex esse templum: sed quia ipsi confiderent, vita repugnantes iis, quæ requiruntur vt in ipsum quis ingrediatur. Est autem templum celeberrimum à Salomone fabricatum. Est secundò templum humanum: de quo Apostolus ait. Vos estis templum Dei. Est quoque templum supramundanum: de quo propheta. Dominus in templo sancto suo: Dominus in cœlo sedes eius. Et alibi. Et in templo eius omnes dicent gloriam. In templo, enim materiali offerebantur animalia. In templo cordis offeruntur orationes & bona vota. In templo cœlesti dedicamur penitus Deo in vnione perfecta. Quod est potissimum beatitudinis: vt supra tactum est. *Ieremiæ 7* *1.Corint.6* *Psal.10, 28*

SECTIO OCTAVA DE VERBI DEI PRAEDICATIONE.

371 Isaie 55 QVOD verbum diuinum prædicandum est? Nónne illud, de quo Isaias ait. Et quomodò descendit imber & nix è cœlo, & illuc vltra non reuertitur, sed inebriat terram, & infundit eam, & germinare eam facit: Sic erit verbum meum: quod egredietur ex ore meo: non reuertetur ad me vacuum, sed faciet quæcunque volui? An de verbo est sermo, quo factum est cœlum & terra? Sed verbum illud non fuit missum, nisi per virtutem explicatiuam, per vocem denotatam. An prædicandum est verbum illud, quod factum est caro, & inhabitauit in nobis? Iuxta illud Apostoli. Nos prædicamus Christum crucifixum. Sed, cum ipsemet Christus & verbũ prædicauerit, quomodò prædicamus ipsum? Quadruplex (ni fallor) est verbum. Est enim verbum essentiale duplex, illud videlicet, de quo dicitur. Et verbum erat apud Deum. Et alibi. Verbo Domini cœli firmati sunt. Alterum est velut vox, expressiuum illius. Et hoc est prędicandum. Est quoque duplex notionale: vt aiunt. Alterum dictum in se: quod est idea rerum agendarum. Alterum verò expressio idearum. Iuxta illud. Dixit, & factum est. Nos igitur prædicamus non tantùm verbum, quod factum est caro, denunciatum à prophetis, & explicatum ab Apostolis: sed etiam verbum, quo factus est mundus explicatum in creaturas. Nam idem verbum, quod nos generauit, pariter quoque regenerauit.

Psal. 32 · *1. Cor 1* · *Ioannis 1* · *Psalmo 32* · *Ibid. 148*

372 Quomodò verbum diuinum non reuertitur, cum Christus dicat. Exiui à patre, & veni in mundum, iterum relinquo mundum, & vado ad patrem? Reuersum est quippè verbum essentiale vel personale eo modo, quo venit. Nec enim venit per motum localem id, quod semper stabile manet: sed venit vniendo sibi hominem illũ, quem vnitum reduxit in patrem: cum quo idem est. Iuxta illud. Ego & pater vnum sumus. Sed vox ipsum verbum prædicans (quæ & ipsa verbum est, dicẽte Augustino. Verbum, quod foris sonat: signum est verbi: quod intus latet) minimè reuertitur: vt canit Flaccus. Nescit vox missa reuerti. Sicut nec præteritum tempus, nec lapis iactus reuertuntur.

Isaie 55 · *Ioannis 16* · *Ibid. 10* · *Aug. 7 de Trini.* · *Hora. in arte poe.*

373 Quomodò verbũ Dei inebriat terrã & germinare eam facit? Nónne verbum Dei, est sapientia Dei: quæ aqua dicitur: sicuti plærisque in locis tactum est: Hinc, vt aqua, terram nostram inebriat & irrigat. Est quoque semen, germinare eam faciens. Sicut ipsemet Christus & verbum declarauit, dicens. Semen est verbum Dei. Est quoque Sol & lux fouens ipsam terram, vt germinet: dummodò amoueantur spinæ suffocantes (idest cupiditates terrenorum: sicut ipse declarauit) & terra non sit lapidea nec dura: & semen non cadat secus viam, idest non suscipiatur in auribus tantùm: sed in vera terra, & agello cordis, vomere bonæ voluntatis exculti.

Luce 8 · *Ibidem*

374 Vbi habetur hoc verbum prædicandum? Nónne in vtroque testamento

mento sibi inuicem correspondente? sicut Isaias innuit dicens, quòd duo Seraphim, duo testamenta significãtes, clamabant alter ad alterum. Vtrúque enim testamentum resonat laudes opificis, sicut cœlum & terra, quæ ideò inuitantur à Propheta ad laudandum Deum. Aut sicut respódet idea rerum, & amor existens in Archetypo, imagini & amori creaturæ ipsi correspondentis. Et quia lex & Euangelium, vtrumque videlicet testamentum, id exprimere intendit. Hinc ante omnia, & in principio scripturarum præmissa fuit mundi fabrica in laudem opificis decantanda. Quod pertinet ad vetus testamentum. Postea in nouo pertractatur de ipsa fabrica reparata, & reducenda in illud principium, à quo exordium sumpsit. *Isaiæ 6.* *Psalmo 148*

375 Super quos montes ascendere debent euangelizantes, aut prædicantes, vt à Nahum dicitur? An super montes, qui sunt in circuitu Ierusalem? Super quos montes cucurrerunt nuncij excidium Senacherib significantes, vt in libro Paralipomenon legimus. An super montes, i. cacumina virtutum? Quia si cuius vita despicitur (vt Gregorius ait) restat, vt eius prædicatio contemnatur. An super montes illos, de quibus Propheta: Montes excelsi ceruis, id est mundis corde, sicut sunt cerui? Pugnantibus autem contra Serpentem antiquum gladio spiritus, qui est verbum Dei, (sicut ipsi cerui contra serpentes more suo pugnant) datur conscendere montes excelsos, vt in Canticis dicitur: Similis esto dilecte mi hinnulo ceruorum super montes Betel, id est domus Dei: vel Batar (vt habet veritas Hebraica) id est diuisionis, in duo videlicet audita à Propheta. Quæ sunt, potestas Dei ad puniendos malos, & misericordia ad saluandos bonos. *Nahum 1.* *2. Paral. 32.* *Gregorius* *Psalmo 103* *Ephes. 6.* *Cantic. 2.* *Psalmo 61*

376 Qui sunt montes æterni, à quibus Deus illuminat prædicantes, vt Propheta canit? An sunt prophetæ & Apostoli, vt Augustinus & Hieronymus consentiunt? Qui montes (vt in veritate literæ habetur) dicuntur montes prædæ, illius videlicet prædæ, de qua loquitur Iahacob, vaticinãdo de Redemptore sub nomine Iehuda, dicens: Ad prædam fili mi ascendisti, ad prædã videlicet animarum, eripiens eas è manu Diaboli. Ad quam prædam faciendam assumpsit Christus Apostolos in coadiutores. Qui quidem Apostoli, quia fuerunt amici Dei, honorati & eleuati valdè, ideò dicti fuerunt montes prædæ. An montes isti sunt Sion & Moriah, de quibus inquit Isaias: De Sion exibit lex, & verbum Domini, i. Euangelium, de Ierusalem? loca sunt æterna, denotata per hos montes, aut sunt loca prædæ, quia inde venit virtus prædandi. Nam sine virtute diuina mittente nihil potest facere prædicator, iuxta illud Apostoli: Quomodo prædicabunt, nisi mittantur. Hinc Isaias ait: Super montem excelsum, id est Christum, aut Deum ascende tu, qui euangelizas Sion, & euangelizas Ierusalem, id est legem & Euangelium, vt dictum est. Quia sine ipso monte, id est Christo & Deo nihil possumus facere, sicut ipsemet Christus testatur. *Ibidem 75.* *Augustin.* *Hieronym.* *Genes. 49.* *Isaiæ 2.* *Romano. 10* *Isaiæ 40.* *Ioannis 15.*

377 Vnde habent prædicatores vt prædicent: Nónne Isaias id declarat, *Isaiæ 26*

dicens: A facie tua Domine concepimus, & peperimus ſpiritum ſalutis, & iuſtitiam non fecimus, vt ſcilicet mereamur facere id, ſeminare videlicet verbum Dei, vt producat fructum? Quemadmodum enim fœminæ niſi grauidatæ à viro, filios producere nequeunt, ſic nec prædicatores poſſunt

Galat. 4 ſemine diuino parturire filios (iuxta illud Apoſtoli: Filioli mei, quos iterum parturio) niſi grauidentur, & ſuſcipiant ſemen à facie Dei, verſi erga ipſum, ſicut fœmina erga virum, quando rectè concipit, iuxta illud: Con-

Zachar. 1. uertimini ad me, & ego conuertar ad vos. Nam illi à quibus Deus auertit faciem, vel qui Deo terga vertunt, nec ſemen prædicandi, nec vim operandi quicquam ſuſcipere poſſunt. Ad quod ſemen ſublime ſuſcipiendum, in

Iſaiæ 2. montem conſcendendum eſt, vt Iſaias innuit, dicens: Venite aſcendamus ad montem Domini, & docebit nos vias ſuas.

378 Ad quem montem conſcendere nos inuitat Iſaias? An ad montem

Ibidem Sion, vnde venit lex? An ad montem viſionis, qui Moriah dicitur? An ad

Elchana. vtrumque, cùm vterque idem ſignificet? Mons enim Sion vnde venit lex, eſt verbum incarnatū, in quo erat lex (vt Elchana ait) antequàm daretur. Pari modo & Moriah, mons videlicet viſionis Chriſtum ſignificat, hominibus demōſtratum tanquā montem ſuper omnes colles eleuatum: hinc iuſſum eſt in hoc mōte ædificari templum, vbi orationes & ſacrificia Deo grata offerebātur. Vnde innuitur quòd per virtutem Chriſti tantummo-

Geneſ. 22 dò orationes & ſacrificia ſunt Deo grata. Vnde & in hoc mōte iuſſus fuit immolari Izahac, qui Chriſtū pleriſque rationibus figurabat. Quod my-

Pſalmo 67 ſterium perpendens Pſalmographus, canit: Mons in quo beneplacitū eſt Deo habitare in eo, etenim Dominus habitabit in finē, iuxta illud: Et pa-

Ioannis 14 ter in me eſt. Eſt igitur Chriſtus mons Sion & mons viſionis, qui videt & ſpeculatur omnia, quæ in mundo ſunt. Et eſt mons legis & ſacrificiorum, omniúmque denique bonorum: hinc, vt ad ipſum conſcendamus, non ab re nos Iſaias hortatur.

379 Cur Dauid elegit montem Sion tanquam ſibi peculiarem? Nónne contiguus eſt adeò mons Sion monti Moriah, vt plures montes dicantur & vnus ſint: ſicut in Deo vno ſunt plures proprietates, quarum quælibet

Iſaiæ 28. ſortitur nomen montis, vt de monte diuiſionis dicit Iſaias: In monte diuiſionum ſtabit Dominus. Et de his ſimul loquens ipſe Dauid, inquit: Le-

Pſalmo 120. uaui oculos meos ad montes, vnde veniet auxilium mihi. Quod auxilium vt ab vno Deo procedere intelligatur, ſubinfert: Auxilium meum à Domino qui fecit cœlum & terrā. Qui Deus nunc eſt mons Sion omnia ſpeculans, nunc oliuarum & pinguis omnia donans, nunc Moriah, ſeſe in filio mundo demonſtrans, & omniū orationes & ſacrificia ſuſcipiens: hunc igitur montem tanquam vnicum refugium ipſe Dauid elegit.

Ibidem 110. 380 Cur initium ſapientiæ poſſidendæ ac prædicandæ eſt timor Domi-

Auguſtin. ni, vt Propheta teſtatur? An quia (vt Auguſtinus ait) ad omne rectè factum

Iſaiæ 66. amor & timor ducit? An quia (vt ſcriptum eſt) ait Dominus. Ad quem reſpiciam, niſi ad humilem, & manſuetum, & trementem ſermones meos? Omnium enim dominorum proprium eſt exquirere, reuerentiam & ti-

morem à ſubditis. An, quia timor (vt antiquos Theologos ſequar) pertinet ad primam menſuram diuinitatis, quæ ianua eſt ad intrandum in palatium regis? cuius nomen præponitur in omnibus laudibus celebrandis, quando dicitur: Domine, labia mea aperies: vbi non ponitur nomen illud magnum quadriliterum, ſed hoc primæ menſuræ & ianuæ. Quod tamen profertur Adonai, ſicut & alterum, hinc vulgata traductio vnum pro alio confuſè ponit. *Ant. theo.* *Pſalmo 50.*

381 Quæ eſt cogitatio hominis, & quæ ſunt reliquiæ cogitationis eius, vt Propheta canit? An cogitatio hominis eſt propoſitum bene operandi, reliquiæ verò huius cogitationis, actus (vt aiunt) potentiis executiuis imperati, vt opere compleatur quod excogitatum eſt? An ſunt reliquiæ cogitationum, ſicut reliquiæ ſermonum, de quibus inquit Lucas de Chriſto quòd ſumens reliquias dedit diſcipulis, dicens: Hæc ſunt verba quæ ego locutus ſum vobis: Operabatur enim tradés reliquias ciborum, vt innueret quòd effectus & operationes ſunt reliquiæ ſermonum. Hinc à quibuſdam bene concluditur Theologiam eſſe practicam, & tendere in praxim, i. operationem, non tantùm in hoc mundo, ſed in æternitate, vbi oblectabimur in mercede bonorum verborum prædicatorum. An cogitatio prædicantium & ſi laudat Deum, feſtum tamen agunt reliquiæ prædicãtium, i. bona opera? ſicut de Ieſu dicitur: Cœpit facere & docere. Nam qui fecerit & docuerit, magnus vocabitur in regno cœlorum. *Ibidem 75* *Luca 24.* *Actor. 1.* *Matth. 5.*

382 Cur prædicator dicitur vox ab Iſaia? Nónne ſi prædicator manifeſtare debet verbum Dei, & cogitationẽ bonam quam fecit, oportet quòd ſit vox: quæ eſt (vt Ariſtoteles ait) nota manifeſtans conceptum mentis? Hinc Iſaias & poſtea Iohannes cócionatores præcipui vox dicti ſunt: vox enim baiulat verbum ad aures auditorum, ſic & concionatores tanquam canales deferunt ad auditores verbum ipſum, quo generamur (iuxta illud Iacobi: Genuit nos verbo veritatis) & verbum quo ſanamur, vt Propheta canit: Miſit verbum ſuum & ſanauit eos. Quod verbum cryſtallum, id eſt duritiam cordis liquefacit. Quod eſt lucerna pedibus noſtris. Quod eſt ſemen omnium operationum noſtrarũ. Quod ſaluat animas noſtras, iuxta illud: Suſcipite inſitum verbum, quod poteſt ſaluare animas veſtras: ſi videlicet velimus ipſum ſuſcipere. Et omnia denique bona perficit verbum Dei. *Iſaia 40.* *1. Petr. 1.* *Ioannis 1.* *Iacobi 1.* *Pſalmo 106.* *147. 118.* *Luca 8.* *Iacobi 1.*

383 Cur verbum Dei, & prędicator ipſius dicitur ſagitta acuta in manu potentis? Nónne Iſaias inquit: Poſuit me quaſi ſagittam electam. In pharetra ſua abſcondit me, & poſuit os meum quaſi gladium acutum? Quod idem cenſetur. Nam verbum Dei & prædicator ipſius penetrat vſque ad viſcera audientium, ſicut ſagitta vel gladius penetrat corpus & carnem vt tranſlatio ſit de corporali ad corporale, & de ſpirituali ad ſpirituale, de verbo videlicet ad animam. Hinc dixit Apoſtolus: Viuus eſt ſermo Dei, & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, pertingénſque vſque ad diuiſionem animæ ac ſpiritus, compagum quoque ac medullarum, hominis interioris videlicet, cuius animalis homo & corporeus typum gerit. *Pſalmo 126.* *Iſaia 49* *Hebr. 4.*

Translatio autem fit de vno ad aliud. Diuidit enim spiritum ab anima, animali videlicet, & ipsum reducit ad portionē illam superiorem ac diuinam vt idem factus cum ea tandem & animalem hominem expurget & transmutet, sed oportet quòd magna vi & efficacia moueatur sagitta & gladius hic: propterea Propheta canit, In manu potentis. Nam verbum Dei tepidè prolatum est modicæ virtutis & efficaciæ.

Psalmo 126

384 Cur dixit Deus Isaiæ, Clama, quasi tuba exalta vocem tuam, & annūcia populo meo scelera eorum? Nónne sicut clamor fit à magna virtute impellente vocem, sic debet esse verbum prædicantis, magna efficacia, & ab intimis cordis emissum? iuxta illud, De profundis clamaui ad te Domine. An de profundis visceribus? An de profundis & occultis sacræ scripturæ, vt Hieronymus sentit? An de profundis supremis? iuxta illud Apostoli: Vt possitis compræhendere cum omnibus sanctis, quæ sit longitudo, latitudo, sublimitas & profundum, verbi Dei videlicet à patre procedentis, & in nobis habitantis, & ad prædicationem impellentis, atque dicentis: Prædicate Euangelium omni creaturę. Quod quidem Euangelium est verbum missum ad sanandum nos, vt Prophera canit.

Isaiæ 58. Psalmo 129. Hieronym. Ephes. 3. Marc. vlt. Psalm. 106

385 Cur Prædicatores & angeli dicuntur filij excussorum, vel excitantes? Nónne prædicatores sunt filij & successores Apostolorum, quorum præcipuus clamat: Hora est iam nos à somno surgere? Et iterū, Surge qui dormis, & illuminabit te Christus. Omnium enim prædicatorum Paulum sequentium interest excitare dormientes à somno peccati, quod & angeli facere solent. An filij excussorum sunt expediti & accincti ad bellum, vel excubantes super milites? vt videntur interpretari septuaginta super Hezram, quibus consentit Hieronymus: quod tamen idem est. Nam officium prædicatorum & angelorum est inuigilare super custodiam militum, & hortari eos ad bellum. Hinc angelo vel episcopo Sardis dicitur: Esto vigilans, & confirma cætera quæ moritura erant.

Ibidem 126. Romano. 13. Ephes. 5. Hieronym. Apoc. 3.

386 Quibus dicit Ieremias, Circuncidimini Domino? An populo suo id dixit, vt seruaret pactum à Domino cum patribus initum? Sed nónne aliò videtur tendere sermo eius, cùm subinferat: Auferte præputia cordiū vestrorum? Sermo itaque hic ad eos dirigitur præcipuè, qui circumcisi esse debent, non dicam in membro geniturę (cùm dicat Apostolus: Si circumcidamini, Christus vobis nihil proderit) sed lingua, corde & opere, circūcisione quidem non manufacta, sed spiritu. In lingua enim primò, iuxta illud quod Franciscus Spiritu sancto ductus iubet in regula, dicens de prædicatoribus: sint examinata, & casta eorum eloquia. Secundò in corde vt in Deuteronomio præcipitur: Et ad quid requiratur hæc circuncisio, ibidem subinfertur: Vt diligas Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, amputando videlicet amorem omnium rerum creatarum. Cui consentit Paulus ad Romanos scribens: Et hinc deuenitur ad circuncisionem operum.

Ieremiæ 4. Genes. 17. Galat. 5. Franciscus. Deuter. 10 & 30. Roman. 2.

387 Quo zelo prædicare debet concionator? Nónne de hoc sumere possumus exemplum à Phinees & ab Elia? Horum enim alter in zelo Do-

mini confixit principem illum Zambri concumbentem cum Chozbi Madianite, vt in libro Numerorũ legimus. Alter verò in monte Carmelo occidi fecit quadringentos quinquaginta Prophetas Bahal, auertentes populum à vero Dei cultu, Achab regem Israel redarguit, pluuiam cõtinuit per tres annos, intrepidúsque mortē sibi flagitauit. Vnde innuitur, quòd verus prędicator vbi honor Dei & animarum zelus intercedit, nec faciem potentis, nec mortē timere debet: sicut Christus docuit Apostolos, quos misit ad prædicandum, dicens: Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere. *Numero.25.* *3.Reg.18.& 19.* *Matth.10*

388 Num bene repræhendit Elias Ochoziam, & quo mysterio? Nónne legitur, quòd cùm ægrotaret Ochozias, misit ad consulendum Behelzebub Deum Hacharon relicto Domino? Vocabatur autem Behelzebub idolum illud, quasi patronus muscarum, quia dum ei sacrificaretur, muscę ad sanguinem animalium vndique concurrebant. Quod nunquam contigit sacrificiis Deo ritè factis. Hoc enim significat cultum omnium qui colunt idolũ pecuniæ, ventris, aut cuiuscunque rei creatæ, de quibus Propheta: Multiplicata sunt idola eorum post quæ accelerauerunt. Contra hos omnes itaque prædicator intrepidus exclamare debet, & eis annunciare mortem, iuxta illud Iacobi: Peccatum cùm cõsummatum fuerit generat mortem. Cui Paulus adstipulatur, dicens: Nam finis illorum mors est. Et iterum, Stipendia peccati mors. *4.Reg.1.* *Psalmo 15.* *Iacobi 1.* *Romano.6* *zachar.1.*

389 Licetne prædicatori aliquando contra peccãtes irasci? Nónne scriptum est: Iratus est Dominus contra patres vestros iracundia? Et iterum, Ego irascor contra gentes. Et per Nahum dicitur: Vlciscens Dominus in hostes suos, & irascēs ipse inimicis suis. Non secus igitur agere debet prædicator & Propheta tenens vicem & locum ipsius Dei, qui irascitur (vt Isaias ait) in Gabahon, i. in superbos, vt faciat opus suum, increpando videlicet & puniendo. Et hoc, dummodò ira & excandescentia sit absque peccato, vt Apostolus cum Propheta docet. Nec enim peccãt ij qui irascuntur in zelo Dei, non exeuntes debitos limites exemplo Christi, qui nedum iratus est contra profanantes templum Dei, sed facto ex funiculis flagello eiecit eos, vt Iohannes narrat. *Nahum 1.* *Isaiæ 28.* *Ephes. 4.* *Psalmo 4.* *Ioannis 2.*

390 Licétne prædicatori detegere scelera auditorum? Nónne Deus id aperte præcipit Isaiæ dicens: Et annuncia populo meo scelera eorum, & domui Iahacob peccata eorum? quod fecit & Dauid, cùm sæpius repetat: Non est qui faciat bonum, non est vsque ad vnum. Et alibi: Ego dixi in excessu meo, omnis homo mẽdax. Quia omnes sunt peccatores, & per peccatum sunt facti filij patris mendacij, i. Diaboli. Hos secutus Iohannes Baptista, Herodi dixit: Non licet tibi habere vxorem fratris tui. Nec carcerē, aut mortem inde subsequentem timuit. Pari modo prædicator facere debet, sed non temere, quia (vt Hieronymus inquit) frustra niti, & odiũ quærere extremæ dementiæ est. *Isaiæ 58.* *Psalm.5.13. & 115* *Matth.14* *Hieronym in prolog. Ideēra.*

391 Licétne prædicatori imprecari contra proteruos? Nónne Propheta in Psalmo illo: Deus, laus mea, ne tacueris (pro quo mendosa traductio *Psalmo 108.*

habet, Deus laudem meam ne tacueris) multa mala imprecatur cõtra impios ac mendaces? nec quippe furens dicebat, quicquid in buccam veniebat, sed Spiritu sancto edoctus proferebat ea, quæ legerat in libro Domini: sicut fecit Isaias contra Edom & Bozra. An sicut Deus dedit iudicibus causarum animæ, potestatem ligandi atque soluendi, ita dedit euangelizantibus potestatem condemnandi, maledicendi, liberandi ac prædicendi? Vnde vidimus multos effectus contigisse iuxta denunciata à prædicatoribus, nec cogitantibus quid dicerent.

Isaiæ 34. Matth. 18

392 Quomodo potest hoc facere prædicator, cùm Deus sibi tantùmodò reseruet plantationem & euulsionem, vt ipsemet in Ieremia testatur? Nónne idem Deus ipsi Ieremiæ dixit: Ecce constitui te hodie super Gentes, & super regna, vt euellas & destruas, & dispe rdas, & dissipes, & ædifices, & plantes? Nónne etiam Paulus inter prædicatores præcipuus, ait: Ego plantaui? Nónne quoque Christus cui datum fuit iudicium à patre, dixit Apostolis: Sedebitis super sedes duodecim, iudicãtes duodecim tribus Israel? Et de ipso cùm dicat Apostolus: Nemo potest ponere aliud fundamentum præter id quod positum est Christus Iesus: nihilominus ipsemet Apostolus alibi ait: Superædificati supra fundamentum Apostolorum & Prophetarum. Quamuis igitur sit vnus præcipuus plantator & euulsor, qui est Deus, multos tamen sua clementia vult coadiutores, vt Christus innuit.

Ieremiæ 45. Ibidem 1. 1. Corin. 3. Ioannis 5. Matth. 19. 1. Corin. 3. Ephes. 2. Matth. 20. Lucæ 10.

393 Quando prædicatores plantant, in quo fundo plantant, & à quo euelluntur? Nónne plantata dicitur vinea Domini super filio hominis & Dei, quem pater stabiliuit sibi, vt canit Vates? Et alibi dicit: Et Cedri Libani quas plantauit. Libanus enim est hortus deliciarum, quem Deus plantauit (vt bene sentit Hieronymus) ante mundi fabricam, sicut alibi declarauimus. Ab hoc autem fundo nonnulli euelluntur, quemadmodũ ex multis in libro vitæ scriptis aliqui delentur, reprobi videlicet, vt Propheta innuit, dicens: Deleantur de libro viuentium. Et quamuis pater principaliter plantet (vt dictum est, & Saluator testatur, dicens: Omnis plantatio, quam non plantauerit pater meus cœlestis, eradicabitur, plantauerit inquam in fundo verbi diuini, quod omnia, teste Paulo, portat, & in quo omnia præerant, antequàm in formas particulares & sensibiles explicarentur) attamen (vt diximus) alij etiam ibidem plantant, vice, virtute, & mandato ipsius præcipui plantatoris.

Psalmo 79. & 103. Hieronym. super gen. Psalmo 68. Matth. 15. Hebr. 1

394 Quare Isaias publicans gloriam Dei, sectus fuit ad fontem Rogel, vt aliqui dicunt? An, quia loqui videbatur contra sententiam Dei, dicẽtis: Non videbit me homo & viuet: Ipse enim viuens dicebat se videre thronum & gloriam Dei. An hoc fuit in verum martyrium ipsius, testantis ea quæ ad Dei maiestatem pertinebant? Hinc de ipso & aliis multis loquitur Apostolus, dicens: Lapidati sunt, secti sunt, tentati sunt, & cætera quæ sequuntur. Fuit enim verus martyr, sicut & alij Prophetæ, de quibus Saluator ait: Filij estis eorum qui Prophetas occiderunt. Horum igitur vestigia sequi debent prædicatores ipsis Prophetis succedentes, qui pro verita-

Exodi 33. Isaiæ 6. Hebræ. 11 Matth. 23

te mortem nullatenus formidare debent. Nec enim Isaias blasphemauit (vt obiiciebant sibi mali) sed præparatam nobis gloriam publicauit. Quemadmodum de Protomartyre narrat Lucas, quòd intuens in cœlum, vidit gloriam Dei præparatam prædicantibus, martyribus, & omnibus credentibus. Et hi non viuebant sibi, id est homini animali, sed Deo, quia mortem temporalem non timebant pro vita æterna sibi comparanda. *Actor. 7*

395 Quomodo Isaias tam sanctus erat sic pollutus, vt indigeret calculo ignito in expurgationem linguæ. An, quia immundus erat ex consuetudine quam habebat cum populo iniquo, & polluto? An, quia si astra non sunt munda in conspectu Dei, multò minus qui habitãt domos luteas, & terrenum habent fundamentum, vt inquit Iob? An quia & si mũdus erat vita, non tamen adeò mundus, vt altissima sacraméta quæ videbat denunciare mereretur? An, quia prædicans huiusmodi arcana debet esse plusquã homo, & transmutatus virtute illa ignea, quam Christus diffudit in Apostolos prædicaturos? qua quidem virtute roborati dicebant non ea, quæ solent homines cogitare, sed ea quæ ipse Spiritus sanctus infundebat, iuxta illud Saluatoris: Nolite cogitare quomodo, aut quid loquamini, dabitur enim vobis in illa hora, quid loquamini. *Isaie 6.* *Iob 4* *Matth. 10*

396 Licétne prædicatoribus insanire? Nónne de Poetis cum Musis lasciuientibus dixit ille eximius Poetarum: Insanire libet? Vnde si Poetæ dicũtur insani, multò fortius Prophetæ. Si enim poetæ (vt ait plato) sua poemata decantare nequeunt, nisi excitati furore, qui eos super hominem euehat, quantò magis Prophetæ qui non furore musarum, sed Spiritus sancti inflammantis ducuntur? Vnde Elisæus in quarto Regum volumine, insanus dictus est. Et de Dauide legitur, quòd insaniebat propter arcam Dei, quando reduxit eam de Gabahah in Ierusalem, adeò vt propria vxor eius Michol prospiciens per fenestram ipsum Regem Dauidem nudum subsilientem, & insanientem ipsum in corde suo despexerit. Quam ob rem ipse Dauid sublimatus fuit, & Michol despiciens conclusa fuit, ne pareret. Hinc paulus de prædicatoribus, prophetarum locum (vt dictum est) tenentibus, ait: placuit Deo per stultitiam prædicationis saluos facere credentes. *Virgilius.* *Plato.* *4. Reg 9* *1. Paral. 15.* *2. Reg. 6* *1. Cor. 1.*

397 Cur per stultitiam prædicationis voluit Deus saluare credentes? Nónne id declarat ibidem Apostolus, dum ait: Nónne stultam fecit Deus sapientiam huius mundi? Nam quod stultum est Deo, sapientius est hominibus. Sed quæ stulta sunt mundi, elegit Deus, vt confundat Sapientes. Via enim Dei & hominum adeò contrariæ sunt, vt qui vnam approbat & sequitur, aliam despiciat & fugiat. Oblectatur namque mundus doctis verbis & artificioso dicendi lepore. De prædicatoribus autem Dei inquit Paulus: Prædicatio mea non in persuasibilibus humanæ sapientiæ verbis. Quærit mundus pompam: Deus autem despectum & humilitatem. Quærit mundus mollia, delitias & commoda. Vnde Christus de Iohanne primo ipsius prædicatore loquens, ait: Quid existis in deser- *Ibidem* *1. Cor. 2.* *Matth. 11*

tum videre, hominem mollibus vestitum? Ecce, qui mollibus vestiuntur, in domibus Regum sunt. Qui autem me prædicant videlicet, humilibus & abiectis. Denique mundus quærit sapientiam carnis, Deus autem meliorem ac spiritualem, quæ mundanis ac Gentibus stultitia quædam videtur.

Psalmo 50. *Hieronym.*

398 Quo spiritu debent vti prædicatores? Nónne illo quo Prophetæ, qui à Dauide dicitur spiritus principalis, aut (iuxta veritatem literæ) spiritus voluntarius aut munificus, aut spiritus potens, vt Hieronymus vertit? Hic enim spiritus adeò prædicatori necessarius est, vt sine ipso prædicans nullā vim habeat: propterea Christus diuinitate plenus non erubuit confiteri de se dictū fuisse illud Isaiæ: Spiritus Domini super me, eò quòd vnxerit me, euangelizare pauperibus misit me.

Lucæ 4 *Isaiæ 61.*

399 Cur iuxta fluuium Chobar Ezechiel vaticinabatur ac prædicabat? An casu id factum est? An ad comprobandam veritatem rei gestæ, locum & regionem expressit? An, vt sacramentum rei more prophetico & scripturæ sacræ tangeret? Vt videlicet innueret, quòd & si in terra Chaldæorum erat, vbi nec lac, nec mel, nec spiritus propheticus emanabat, & si in Babel, i. populo confuso erat, tamen adinuenit locum, vbi spiritu prophetico repleretur, iuxta videlicet fluuium Chobar, qui est Euphrates (vt Sapientes exponunt) veniens ab horto voluptatis, & exoriēs à fonte illo vnde omnia bona. Hinc edocemur, quòd licet inter peccatores habitēt prædicantes, non tamen deest eis influxus supramūdanus & diuini fontis, qui etiam inimicorum terrā perfluit, quāuis non irriget, nisi bene dispositos.

Ezech. 1. *Genes. 2.*

400 Mutaréne debet aliquando prædicator aspectū suum? Nónne habemus quòd Dauid fugiens ad Achimelech dū persequeretur ipsum Saul, mutauit faciem suam & sensum, timens ne occideretur ab Achis rege Get qui dicebatur Abimelech? sicut reges Ægypti primò dicti sunt Pharahones, postea Ptolomæi, & nouissimè Sultani, sic quoque Imperatores Latini Cæsares, & Indi Prestanni, pro quo corrupto vocabulo dicitur preteiani. Mutauit igitur aspectum pro conditione loci & temporis. Vnde cōposuit psalmum trigesimum tertium, dicens: Benedicam Dominum in omni tēpore, iubilationis videlicet vno modo, & tribulationis alio modo. Et hoc in doctrinam prędicatorum, qui non semper, nec vbique, nec cum omnibus eodem modo se gerere debent. Sed nunc grauiter cum prudētia docentes, nunc rationibus vrgentes, nunc mitiores affectus tentātes, nunc excandescentes & semetipsos exaggerātes, nunc laudes Dei & sanctorum decantantes prædicare, nunc vitia damnare & exprobrare, nunc gloriam acquirendam præponere, nunc pœnam fugiendam abducere, & cum verbis ac rebus vultum accommodare ac mutare dèbent.

1. Reg. 21 *Psalmo 33.*

401 Quid verus concionator prędicare debet? Nonne habemus quòd expansum fuit volumen coram Ezechiele scriptū intus & foris, plenumque lamentationibus, carminibus & væ? Hæc enim tria comprehendunt ea quæ concionatores prædicare debent. Nam aut Dei gloriam, Sanctorum, & virtutes laudare debent (& hæc sunt carmina) aut reprahendere ingra-

Ezech. 2.

tos & peccatores(& istæ sunt querelæ)aut comminando prædicere debēt malis iudicium & punitiones temporales, & æternas. Et ista sunt væ. Quæ omnia continentur in tota lege & scriptura. Quamuis Dauid ad duo reducat, dicens. Semel locutus est Deus: & duo hæc audiui. Quod alibi declaratum est. Psal. 61

402 Cur Deus Ezechieli iussit, vt volumen illud comederet? Nonne Firmianus ait, quòd veritas est pabulum animæ, incredibili quadam iucunditate refertum? Cui adstipulatur Saluator, dicens, quòd homo viuit ex omni verbo, quod procedit ab ore Dei. Hinc sequitur ipse propheta, dicens, quòd fuit dulce in ore suo, sicut mel. Cui consentiens Dauid, canit. Quam dulcia faucibus meis eloquia tua super mel ori meo. Comedimus autem, dum audimus verba Dei: deglutimus, dum cordi committimus: digerimus & in nutrimentum conuertimus, quando opere perficimus ea, quæ per sacra Dei verba cognouimus. Et cum diuina sint verba illa: Hinc assidua meditatione & opere complendo, quæ meditamur, diuini efficimur. Ezec.3 Lactan.in 5. Matthæi 4 Psalmo 118

403 Quibus sensibus prædicator exponere & prædicare debet scripturam sacram? Nónne Ezechiel id docet, dicens se vidisse animal quadriformis vultus? Quod Gregorius exponit de quatuor Euangelistis. Sed nonne quoque de quatuor elementis & fundamentis scripturæ sacræ intelligi potest, aut de quatuor sensibus per quatuor elementa signatis? Quorum quidem sensuum primus, literalis videlicet, per terram, vel Bouem terrenum significatur: moralis per aquam, siue Hominē aqueum: allegoricus per aerem, siue Aquilam aeream: anagogicus per ignem, siue Leonem igneum: non quippè terrenum, sed supramundanum, in quo verus iustitiæ sol habet domicilium. Et quia anagogicus sensus fortis est, & Regius, vt Leo: Hinc omnia de Rege superno secundum ipsum exponuntur. Ezec.1 Grego.ibid.

404 Cur Ezechiel inquit, quòd animalia illa scintillabāt, veluti æs candens? Nonne sensus hic multiplex æri comparatur: quia sicut æs diuersis ex mixturis conficitur: sic sensus iste diuersis ex significatis constat, candens autem & ignitus: vt canit propheta. Ignitum eloquium tuum vehementer? Cui adstipulatur Sapiens, dum ait. Omnis sermo Dei ignitus est. Quia videlicet procedit à Spiritu sancto: qui ignis Dei est. Vnde sicut æs candens tactum ac percussum scintillas emittit: Sic & diuinum verbum prolatum & exagitatum lingua proferentis, scintillas emittit, corda auditorum inflammantes. Ezec.1 Psalmo 118 Prouerb.30.

405 Cur animalia huiusmodi dicuntur ire & reuerti: & per quā viam? Nonne vadit diuinum verbum per vocem ad aures auditorū? Vnde si admittitur, remanet, & facit fructum, vel tricesimum, vel sexagesimum, vel centesimum (vt in Euangelio dicitur) sin autem, reuertitur in beneficium proferentis. Sicut de pace Saluator perhibet, dicens. In quamcunque domum intraueritis, dicite. Pax huic domui. Et si ibi fuerit filius pacis, requiescet super illum pax vestra: Sin autē, ad vos reuertetur: in beneficium Ezec.1 Matthæi 13 Lucæ 10

videlicet vestrum. An reuertitur verbum illud & semen diuinum cum fru-
Isaiæ 55 ctu plurimo? Iuxta illud Isaiæ. Verbum meum, quod egredietur ex ore meo, non reuertetur ad me vacuum.

406 Quibus metaphoris vsi sunt prophetæ, & cur? Nónne Ieremias nunc ollam succensam, nunc virgam vigilantem, nunc lumbare putrefactum se vidisse perhibet? Et Isaias per florem, radicem, butyrum, mel, vinum, argentum, scoriam & huiusmodi, multa sacramenta referat. Ezechiel quoque, Zacharias, & Iohannes per animalia sua multa describunt. Nouissimè verò Christus Iesus in vinea, semine, talentis, virginibus, sagena, nuptiis & huiusmodi multa arcana includit. Quæ quidem arcana non licet homini apertè pandere. Sed per analogiã, illa altissima mysteria adumbrantur ex symbolo, quod habent hæc corporea & sensibilia cum supramundanis & diuinis: quorum moduli vel fibræ si benè & à perito tangantur, ex sensibilibus istis cum diuinis suauissima harmonia resultat.

Isaiæ 58 407 Cur prædicatores dicuntur tubæ? Iuxta illud. Quasi tuba exalta vocem tuam. Nónne, quia sicut tuba tantùm sonat, quantùm Tubicen eam implet flatu suo: Sic & verus prædicator ea dicit, quæ Dominus verus buccinator ponit in corde & in ore ipsius? Sicut apertè testatur Deus dicens Ieremiæ. Ecce dedi verba mea in ore tuo. Totum autem tubarum mysterium & ordo describitur in libro Numerorum. Nec sine mysterio tubæ illæ debent esse argenteæ: vt videlicet conformes sint sermonibus per eas denunciatis: de quibus propheta canit. Eloquia Domini, eloquia casta, argentum igne examinatum. Ductiles quoque esse debent probatæ videlicet malleo tribulationis: & flexibiles ac reducibiles ad quæcunque. Sicut de seipso testatur Paulus, dicens. Omnibus omnia factus sum: & omnes Christo lucrifaciam.

Ieremiæ 1

Numero 10

Psalmo 11

1 Cor. 9

Numero 10 408 Quotuplex, & qualis est tubarum illarum sonus, & quid significat? Quamuis multiplex in libro Numerorum describatur: tamen ad duos principales modos reducitur, quorũ alter תקע techach, alter verò תרועה teruah ab Hebræis dicitur. Est enim techah sonus continuus non concisus. Et hic significat diuinum influxum: quem Israelitæ ciere intendebant. Teruah verò est sonus resumptus & repetitus: qui aliquam repetitionem influxus significat. Quemadmodum fiebat tempore Iobilei: quo repetebatur influxus, qui tempore intermedio cessauerat.

Ibidem 409 Quando & quomodo clangebatur tubis? Nónne in libro Numerorum de tempore & modo clangoris earum plenè describitur? Primo enim vnico clangore conuocabantur principes exercitus, in quibus viuebatur populus. Clangore autem conciso mouebantur castra & vulgus, de quo dicitur. Scinditur incertum studia in cõtraria vulgus. Tertiò, [illegible] tibus his clangoribus concisis mouebantur tentoria ordine suo. Quartò, quando congregandus erat populus in vnum, clangore continuo & nullatenus conciso clangebatur: ad denotandum vnionem, quæ [illegible] debebat esse inter eos, qui congregabantur. Quintò, dum irent vellent ad bellum, [illegible] [illegible] iubebatur, diuisionẽ & [illegible] cationẽ denotans. Ratio au[illegible] huius

Virgilius.

clangoris assignatur, dum subinfertur. Et erit recordatio vestri coram Domino Deo vestro. Non quia Deus remotus à sensibus delectatur tubis: sed quia gaudet vociferatione, quam faciunt prædicatores, dum principes aut populum ad Deum reuocant: aut mouent castra militum Dei, ad pugnandum, nunc ex ista, nunc ex alia parte contra malignos hostes.

410 Cur clangi tuba in Neomeniis iubetur? Iuxta illud Buccinate in *Psalmo 8* Neomenia tuba. Nonne in veritate hebraica habetur cornu? Quod iudico tubam reflexam: nec tubā æris directi. Iuxta illud. Non tuba directi, non æris cornua flexi. Cornu itaque vel tuba reflexa clangebatur in insigni & præcipuo die solēnnitatis mensis septimi: decima videlicet d[illegible]unç, *Ouid. in 1. Metamor.* *Leui. 25* quid[illegible]cebatur dies remissionis: quæ fiebat secundum reflexionem illam, quam Saluator docet, dicens. Dimitte nobis debita nostra: sicut dimittimus. Hinc tempore Iobilei & remissionis habendæ Deus iubebat omnes *Matthæi 6* *Leuit. 25* seruos ac debitores liberos dimitti. Quod facere debent prædicatores, sicut Saluator ait. Oportet prædicari remissionē in nomine Iesu in omnem *Lucæ vlt.* [illegible]tem. In omni quoque nouilunio hac tuba clangendum erat: quia omnis illa renouatio lunæ est cum magno mysterio, alibi declarando.

411 Quo mentis excessu cōcionator prædicare debet? Nonne id innuit *Psalmo 67* Propheta, dum ait. Ibi Beniamin adolescentulus in mentis excessu? *Actor. 22* Quod omnes communi sententia de Paulo interpretantur. Hinc non sine mysterio scribitur, quòd, dum ei demandaretur prædicationis officium fuit raptus & eleuatus in excessum mentis: vt indicaretur, quòd doctrina, quam multā didicerat ad pedes Gamalielis, non sufficiebat ei ad tantum mysterium verbi Dei perficiendum: nisi altius spiritu Dei subleuaretur. Aut (sicut habet veritas hebraica) ibi Beniamin paruulus illis dominans, [illegible]oribus scientiis videlicet, vt superiorem attingeret: & excessu quodam mentis omnia facillime pertractaret. Nec enim prædicator concionando discere debet: sed antè: vt Hieronymus docet, dicens. Multo tēpore disce, quod doceas. *Hierony.*

412 Cur prædicator habere debet pedes Ceruorum? Iuxta illud. Perfecit pedes meos tanquam Ceruorum. Nónne cerui sunt animalia omnium *Psal. 7* [illegible]ssima, agilia, & fortia: quales & prædicatores esse debent? Mundi videlicet, ne prædicantes aliis, reprobi inueniantur: & ne eorum prædica- *Greg.* tio contemnatur. Iuxta illud. Si cuius vita despicitur, restat, vt eius prædicatio contemnatur. Mundi quoque, vt diuina penetrare possint. Iuxta il- *Mat. 5* lud Saluatoris. Beati mundo corde: quoniam ipsi Deum videbūnt. Agiles, *Psal. 103* vt conscendere possint montes excelsos: de quibus propheta. Montes ex- *Isaiæ 2* celsi ceruis. Et illum potissimè montem, de quo Isaias. Venite ascendamus ad montem Domini, & ad domum Dei Iahacob: & docebit nos vias suas *Psal. 118* (mandatorum videlicet, iuxta illud. Viam mandatorum tuorum cucurri) & ambulabimus in semitis eius, perfectioris vitæ scilicet. Denique prædicatores fortes esse debent, vt Cerui: & pugnare viriliter contra serpētem *Hebræi 11* antiquum, & contra vitia. Iuxta illud Apostoli. Fortes facti sunt in bello, castra verterunt exterorum.

413 Cur prædicatores habere debent oculos Aquilarum? Nónne ſicut Aquila reſpicit in ſolem irreuerberatis oculis: Sic & verus Concionator habere debet oculos non cõniuentes ad omnem lucem, quemadmodum
Plo. c. 9 de pulchro. (vt Plotinus ait, ij, qui de nouo excitati à ſomno nequeũt valdè lucida intueri: quouſque paulatim aſſueſiant? Prædicatores enim adeò debent eſſe initiati, & lucem illam diuinam habere domeſticam, vt facilè, & quaſi pro libito in eam aſpicere poſſint. Inſuper Aquila (vt Moſes ſcribit) portat pul-
Deuter. 32 los humeris, & docet eos volitare, vtq; exemplo ſuo doceat, ſuper eos vo-
Gal. 6 litat. Sic & predicator portare debet filios, quos generat: vel ſaltem onus
Ezec. 4 coram. Iuxta illud Apoſtoli. Alter alterius onera portate. Hinc Ezechieli clarè dicitur à Deo. Portabis iniquitatem domus Iſrael: cui videlicet prædicauerat. Docereque debet concionator filios verbo & exemplo. Sicut
Act. 1 Chriſtus fecit: vt Lucas narrat.
Pſalmo 54 Ibidem 123 414 Cur etiam prædicator habere debet pennas columbarum: vt Propheta canit. Quis mihi dabit pennas, vt columbæ? Nónne omnes tenentur, veluti paſſeres, declinare laqueos venantium? Sicut idem Vates canit. Anima noſtra ſicut paſſer erepta eſt de laqueo venantium. Venatores enim, Diaboli ſunt, qui proponunt eſcam, ideſt oblectaméta rerum inferiorum,
Ibidem 67 tenſis laqueis: vt capiant comedentes eſcam appoſitam: Sed prudens, velut paſſer non attendit ad eſcam, ſed ad laqueos protenſos: quos vt fugiat, abſtinet ab eſcis, & decipulis illis. Prædicatores verò, non contenti declinare laqueos, aſſumunt pennas columbæ illius, de qua in Pſalmo dicitur. Pennæ columbæ deargentatæ: & poſteriora eius in pallore, vel virore auri. Argentum enim (vt diximus) verbum Dei eſt, ex quo prædicatores faciunt ſibi alas, volantes ſuper aerem, immò ſupra cœlum. Sed attendere debent, vt poſteriora ſua, ideſt exempla, quæ relinquunt, ſint fulgentia, velut aurum ignitum, ideſt inflammata charitate.
Mat. 5 415 Quomodo Deus ſe habet erga peccatores? Nónne Chriſtus id clarè reſerat, dicens. Qui ſoluerit vnum de mandatis iſtis minimis, & docuerit ſic homines, minimus vocabitur in regno cœlorũ: qui autem fecerit, & docuerit: hic magnus vocabitur in regno cœlorum: reportans videlicet præmium, non tantùm de bonis operibùs à ſe factis: ſed de omnibus bonis ab iis perpetratis: quos ipſe edocuerit & excitauerit? Minimus autẽ erit prædicans mandatum, & ſoluens illud. Cùm id malum ſit: tum quia ſcandalizat & retrahit eos, quos docuit, à bonis operibus: tũ, quia nulla ignorantia excuſatur: tum quia reperitur reus criminis læſæ Maieſtatis, dum infidelis depræhenditur in diſpenſatione ſibi credita. Vnde quanto quis magis illuſtratus fuerit, tantò maior erit eius culpa: & tanta poſſet eſſe eius il-
Hebr. 6 luſtratio: quòd culpa eius fieret irremiſſibilis: ſi rectè ſentit Paulus.
416 Quomodo prædicator ſe habere debet cum auditoribus? Nonne
Pſalmo 80 vnico verbo id exprimit Dauid, dicens. Sumite Pſalmum: & date tympanum? Accipite videlicet laudem, quam pro Deo fundimus: & date vos, vt
1. Cor. 9 ſuſtentemus tympanum corporis noſtri. Iuxta illud Apoſtoli. Si nos vobis ſpiritualia ſeminauimus: æquum eſt, vt nos carnalia veſtra metamus,

Nam qui altari seruiunt, de altari participare debent: quia iussit Dominus vt qui Euangelium annunciant, de Euangelio viuant. Hinc scriptum est. Non obturabis os boui trituranti. An attenuandum est corpus inediis & ieiuniis, vt sonet verba Dei, sicut tympanum & cithara? Iuxta illud Isaiæ. Venter meus, quasi cithara, ad Moab sonabit. Oratio enim & prædicatio multum valet associata ieiunio & eleemosyna: quando fieri potest. Vt à Raphaele docemur. *Deuter 25* *Isaia 16* *Tobiæ 12*

417 Quales Prophetæ & prædicatores sancti decantantur in oraculis? Nónne de ipsis loquitur Psalmographus, dicens. Alienati sunt peccatores à vulua: errauerunt ab vtero? Non quidem à vulua & vtero corporeo matris: sed ab illa vulua, de qua Iahacob, benedicens Ioseph, ait. Benedicat te Deus benedictionibus vberum & vuluæ. Vulua enim est fons pietatis in Archetypo: de quo sub nomine viscerum inquit Zacharias. per viscera misericordiæ Dei nostri: quibus visitauit nos. Erant autem prædicatores à vulua, quando non propter amorem Dei & charitatem proximi prædicant, sed propter pompam, vel lucrum. Vnde Hieronymus. Omnis falsa prædicatio quærit lucra. Errant verò ab vtero: quando aliunde sumũt ea, quæ prædicant, quàm ab vtero matris Ecclesiæ: quæ præbuit nobis sacros canones vtriusque testamenti, cum decretis ac sententiis sanctorum. Hinc Apostolus. Neque intenderent fabulis. Et iterum. Ad fabulas autem conuertentur. Et Petrus. Non indoctas fabulas secuti notã facimus virtutem Christi: sed speculatores facti illius magnitudinis. *Psal. 57* *Genesis 49* *Luca 1* *Hierony.* *1. Timo. 1* *2. Tim. 4* *2. Petr 1*

418 Quomodò filij Sion incliti, amicti auro primo, conuersi sunt in vasa testea: vt deplorat Ieremias? Nónne (præter ea, quæ alibi dicta sunt) filij Sion, quæ specula interpretatur, prædicatores sunt, constituti in specula super gregem Domini (vt in Ieremia & Ezechiele dicitur) qui amicti debent esse auro primo & perfecto, idest charitate? De quo auro in Apocalypsi dicitur. Suadeo tibi emere à me aurum ignitum, vt locuples fias. Conuertuntur autem in vasa testea, quando terreni efficiuntur, & ea, quæ terrena sunt, sapiunt confundentes populos malis exemplis. Vnde Redemptor ait. Væ vobis Pharisæi hypocritæ, qui circumitis mare & aridam, vt faciatis vnum proselytum: & cùm factus fuerit, facitis eum filium gehennæ, malis exemplis videlicet. *Thre. 4* *Ieremia 6* *Eze. 3. 33* *Apoca. 3* *Matthæi 23*

419 Quomodò hi crudelitate lamias vincunt? Nónne rationem assignat Ieremias, subinferés, ꝙ lamiæ præbent mammas catulis suis: hi verò fiunt crudeles, vt strutiones: quæ faciunt oua, sed non fouent: & (quod peius est) nedum non enutriunt, sed destruunt & occidunt, scandalizantes eos, quos ædificare deberent? De quibus Christus ait. Qui autem scandalizauerit vnum ex his pusillis, qui in me credunt, expedit ei, vt suspendatur mola asinaria in collo eius, & demergatur in profundum maris. *Thre. 4* *Matthæi 18*

420 Quare senex ab Isaia vocatur caput: Propheta autem vanus cauda? An de longæuo, & multorum dierum viro loquitur Vates: vt videtur innuere textus? Non quippè. Sed de illa senectute est sermo, de qua inquit Sapiens. Senectus venerabilis est non diuturna: neque numero annorum *Isaia 9* *Sap. 4*

computata. Nam vera senectus est vita immaculata: vt ipsemet Sapiens perhibet. Et huiusmodi viri (velint, nolintve mali) præponuntur, honorantur, & in capite collocantur. Quia honor?vt ait Aristoteles) est præmium virtutis. Hinc propheta canit. Nimis honorati sunt amici tui Deus, nimis confortatus est principatus eorum. Propheta autem & prædicator vanus ponitur in cauda vilificatus. Cùm (teste summa veritate) huiusmodi vocetur minimus in regno cœlorum.

Ethic.4
Psalmo 138
Matthæi 5

421 Cùm Christus dicat. In nomine meo dæmonia eiicient. Et alibi. Ecce dedi vobis potestatem calcandi super serpentes & scorpiones, & super omnē virtutem inimici: qua virtute mali dæmones à prædicatoribus fugantur? An virtute verbi Dei, quod mali spiritus ferre nequeunt? An quia prædicatores transmutantur in eandem imaginem, quæ est filij Dei, terrifica omnibus inimicis eius? Nam (vt Zohar asserit) qui gerunt imaginem Dei mundam, terrorem incutiunt hostibus humani generis, & inimicis Dei. Qui autem ipsam imaginem conculcant ac fœdant, ipsi quoque à dæmonibus conculcantur. Transmutantur verò prædicatores in imaginem, quæ est filij Dei. Cùm ipse filius & verbum sit intelligentia & cognitio, quam habet intellectus diuinus de sua essentia: quæ presentata ipsi intellectui memoria fœcunda à Theologis dicitur & pater. Pari modo verus prædicator volēs docere diuina necesse est vt fere semper cogitet de Deo, & producat verbum de diuinitate ea perfectione, qua potest. Et sic suscipit imaginem filij: & tanto magis in eam transformatur, quanto magis ascendit à claritate in claritatem.

Mar. vlt.
Luc.10
Zohar

422 Fugantúrne etiam mali dæmones per aliquam virtutem verborum sacrorum? Nónne Dauid fecit multos Psalmos ad collidendam hostilem virtutem & potissimè Psalmum nonagesimum, qui incipit. Qui habitat in adiutorio vel in absconsione Altissimi, in vmbra Sadai morabitur? Pro quo vulgata traductio habet. In protectione Dei cœli cōmorabitur. שדי Sadai enim est nomen, dæmonibus valdè terrificum: cuius virtutem (vt Sapientes norunt) hæreditauit Christus per nomen Iesu. Hinc Paulus ait, quòd Christus tantò melior Angelis est effectus, quantò differentius præ illis nomen hæreditauit. Et in hoc nomine (vt alibi idem Paulus inquit) flectitur omne genu, cœlestium, terrestriū, & infernorum. Quod nomen intelligentes & prædicantes terrorem malis spiritibus incutiunt. Idque prædicandum demandatum est prædicatoribus: vt de Paulo apertè dicit Christus. Hūc elegi, vt portet nomen meum coràm gentibus & Regibus & filiis Israel. Et Petrus. Non est aliud nomē sub cœlo datum hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri, nisi nomen Iesu videlicet

Psalmo 90
Sapientes.
Hebræ. 1
Philip. 2
Acto. 9
Ibidem 4
Psalmo 10

423 De quibus loquitur propheta, dum ait. Quoniam, quem perfecisti, destruxerunt? An de Diabolo, qui per peccatum, venenum & mortem destruere quærit hominem, quem Deus ad imaginem suam perfecit? An de detractoribus est sermo, qui etiam virtutes, & dona data hominibus (quorum laus Deo debetur) suffocare conantur? An de prædicatoribus vanis loquitur Vates, quibus dedit Deus talenta operādi & lucrandi: & nihilo-

Genesis 1

minus nedum non lucrantur abſcondentes talẽtum Domini ſui:ſed abutuntur in malum & in perditionem aliorum?

424 Qui impij exaltantur, ſicut cedri Dei: vt propheta canit? Nonne potiſſimè prædicatores facundi & mali, qui per tempus ferè adorantur in terris, vt Dij: ſed, cum non habeant radicem in fundo conuenienti, conſequuntur, quod ipſe propheta ſubinfert. Et tranſiui, & ecce non erant: quæſiui, & non eſt inuentus locus eorum? Hi enim exciduntur, & proijciuntur in ignem. Iuxta illud Saluatoris. Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur. Sed quæ arbor non faciat fructum bonum, alibi ipſemet declarat, dicens. Ego ſum vitis, & vos palmites: Si quis in me non manſerit, mittetur foras, & areſcet, & igni tradetur: quia ſine me nihil poteſtis facere. In Chriſto igitur vero fundamento & fundo plantari debet, quicunque fructum bonum facere vult. *Pſalmo 35* *Matt. 7* *Ioannis 15*

425 Cur Ezechiel factus fuit mutus erga populum proteruum? An, quia (vt Sapiens ait, vbi non eſt auditus, non eſt effundendus ſermo? Quorſum tendit illud Saluatoris. Nolite ſanctum dare canibus. Nec enim vẽto ſunt effundenda verba. An, quia ſicut propter peccata populi Deus permittit regnare hipocrytam (vt in Iob dicitur) ſic ſubtrahit (vt Gregorius inquit) verbum prædicantis: quando populus eſt indignus. Immò voluntariè & de induſtria aliquando ſubtrahendum eſt. Quemadmodũ verbo & exemplo docet nos Apoſtolus dicens. Quoniam repuliſti verbum Dei, & indignos vos iudicaſtis vita æterna: ecce conuertimur ad gentes. *Ezec. 3* *Eccleſi. 32* *Matthæi 7* *Iob 34* *Greg.* *Actor. 13*

426 Vbi datus fuit ſpiritus propheticus aut prædicandi: Nónne in terra promiſſionis lacte & melle affluente? Alibi enim, quam in terra promiſſionis (vt Hebræi dicunt) non eſt datus ſpiritus propheticus. Sed nónne prophetauit Ezechiel & Daniel in terra Chaldæorum: & Moſes in Ægypto & in deſerto: cui nec fuit ſimilis: vt Deus perhibet? Nonne & Paulus antè portam Damaſci ſuſcepit ſpiritum prædicandi? Datur itaque hic ſpiritus in quocunque loco: verę & ſupernæ Ieruſalem ſubiecto: illis videlicet, qui ad pacem ſupernam aſpiciunt. Nam propriũ prædicantium eſt euangelizare pacem, & hortari mortales ad pacem cum Deo, Angelis & hominibus habendam. Quemadmodum fecit ille, de quo dicitur. Pacificans per ſanguinem crucis eius, ſiue quæ in cœlis, ſiue quæ in terris ſunt. Hinc Iſaias cum Paulo ait. Quàm ſpecioſi pedes euangelizantium pacem, euangelizantium bona. Et de Chriſto inquit Apoſtolus. Ipſe eſt pax noſtra: & veniens euangelizauit pacem vobis, qui longè fuiſtis, & pacem iis, qui propè. *Hebræi.* *Numeri 12* *Act. 9* *Coloſſ. 1* *Iſaia 52* *Romano. 10* *Ephe. 2*

427 Cur terra promiſſionis redolet per multa milliaria in mari: vt comprobauimus, & experti Nautæ teſtantur? An, quia herbis odoriferis eſt repleta? An, quia ſic habet regio illa à ſe? An id eſt propter ſacramentum & myſteriũ ſpiritus, qui ibi, aut figurata terra (vt nuper dictum eſt) diffundi ſolet? Quo quidem ſpiritu repleti redolent. Iuxta illud Apoſtoli. Chriſti bonus odor ſumus. Odor videlicet ille, quem ſuauiſſimum ſolet ſuſcipere Deus: vt ſæpius ſcriptũ eſt. Et odoratus eſt Dominus odorem ſuauitatis. *2. Cor. 2*

Bonorum operum videlicet, & oblationum, quæ fiunt Deo cum benefi-
Cant.1 cio & bono exemplo aliorum. Quod cum fecerit Christus super omnes:
Ephes 5 Hinc in persona Ecclesiæ canitur in Canticis. In odorem vnguentorum
Psal 103 tuorum currimus: Et de ipso Christo inquit Apostolus. Tradidit semetip-
Luca 9
Ad Titum 1 sum pro nobis oblationem & hostiam Deo in odorem suauitatis. Quod proprium prædicatorum est.

428 Quis dat escam pullis coruorum? Nónne Propheta cum Deo loquens, ait. Omnia à te expectant, vt des illis escam in tempore? Sed nónne (vt Lucas narrat) quando Christus voluit pascere turbam, eum sequentem, benedixit panes & pisces, dedítque discipulis, vt turbæ apponerent? Et Paulus loquens de cibo verbi Dei, in quo potissimè pascitur homo, ait. Manifestauit verbum suum in prædicatione, quæ credita est mihi, secundum præceptum Saluatoris nostri Dei. Hoc igitur pabulum verbi Dei prædicatores administrant pullis coruorum, idest filiis peccatorum: qui quamuis nigri sint, attamen consequuntur gratiam, dummodò inuocent Deum, qui prædicatur. Iuxta illud Apostoli. Omnis, qui inuocauerit no-
Rom.10 men Domini, saluus erit.

Isaie 6 429 Cur Isaias dixit. Væ mihi, quia tacui? Nónne Ieremias inquit. Bo-
Thre.3
Psalmo 38 num est præstolari cum silentio? Et Dauid. Humiliatus sum, & silui à bo-
& 106 nis. Et alibi. Lætati sunt, quia siluerunt. Sed nónne hanc controuersiam
Ecclesi.3 dirimit Sapiens, dum ait. Tempus loquendi, & tempus tacendi? Pari modo est causa loquendi, & causa tacendi. Loqui enim debet homo accusando peccata sua: quæ si tacet, cedit ei in detrimentum. Iuxta illud Prophe-
Psal.31 tæ. Quoniam tacui, non confitendo videlicet peccata mea, inueterauerũt ossa mea, dum clamarem tota die, orando videlicet & prędicando. Loqui quoque debet homo, quando ex officio, maximè prædicandi, incumbit ei. Vt clarè docet Apostolus, dicens. Væ mihi, si non euangelizauero: ne-
1 Cor.9 cessitas mihi incumbit. Et Ezechieli dicit Deus. Si dicente me ad im-
Eze.33 pium, morte morieris: & non annunciaueris, sanguinem eius de manu tua requiram.

Psal.103 430 Quod est mare magnum, in quo naues dicuntur nauigare, vel pertransire? An est illud supremum mare & collegium aquarum supramũdanarum: vnde omnia producta sunt? vt alibi dictum est? An est hic Mundus
1.Pet.5 spatiosus littoribus, & plenus reptilibus variis & innumeris, aut plenus insidiis illius, cui sunt nomina mille, & mille, immò penè infinitæ nocendi artes? Qui semper non vt Leuiatan, sed vt Leo rugiens circuit, quærens quem deuoret. Quod quidem mare aliquando conturbatur ab ipso Deo,
Psal.64 vt probentur nauigantes. Iuxta illud prophetæ. Qui conturbas profun-
& 17 dum maris. Vt habet communis æditio. Et alibi. Fulgura multiplicauit, & conturbauit eos.

Ibid.103 431 Quæ naues (vt propheta canit) per hoc mare magnum pertransẽũt? An naues Mercatorum? Sed quid hoc ad mentem prophetæ, qui diuina & mystica solummodò decantat? An igitur naues sunt prædicatores? Iuxta
Prou.vlt. id, quod dicitur de anima, forti negociatrice in rebus diuinis. Facta est quasi

quasi nauis institoris de longè portans panem suum. Panem vtique cibi cœlestis & verbi Dei, quem portat de longè, cùm solùm à cœlo veniat verbum Dei nobis subministrãdum. An (vt Augustinus sentit) naues istę sunt Episcopi, quorum interest cibare populũ pane cœlesti? Verùm tunc temporis quando antistites prædicabant (quemadmodum tempore Augustini) naues erant Episcopi: sed cùm ipsi neglexerint præbere cibũ cœlestem populis, prædicatores successerunt eis. Vnde cùm ipsorum intersit cibare populum verbo Dei, quod est verus animæ cibus, ipsi meritò naues nobis necessaria portantes, dici possunt. *Augustin.*

432 Quæ arbores mittent radices deorsum, & facient fructum sursum, vt Isaias ait? An de arboribus communibus loquitur Vates? Sed cur hoc, omnibus etiam rusticulis notũ inter tot oracula grauissima inseritur? Ad quid etiam subinfert Vates: Quia de Sion exibunt reliquiæ, & saluatio de monte Sion? An igitur est sermo de arboribus plantatis à Deo, cedris videlicet Libani præcipuis? Quæ quidẽ arbores sunt prædicatores mittẽtes radices deorsum, inter peccatores & mundiales, & inde reportãtes sursum i. in cœlo fructũ operũ & seminis, deorsum & terreis hominibus seminati. *Isaiæ 37.*

433 Habentne prædicatores ex officio prædicationis aliquod pręcipuũ lumẽ? Nónne habemus quòd Dauid Spiritu sancto plenus, correctus fuit à Natan Propheta, ipso vtique longè inferiore? Et id, quia tunc Natã fungebatur officio prędicatoris, Dauid autem nequaquam, immò peccatoris typum tenebat. Quamuis dixerit: Et Spiritum sanctum tuum ne auferas à me, non vltra videlicet restituendum. Iam enim pro illo tempore ablatus fuerat, cùm ipse cum peccato stare nequeat. Hinc & de Caipha, quamuis malo, Iohãnes ait: Et prophetauit, cùm esset pontifex anni illius. Hoc quoque in multis comprobatum est, qui prædicantes multa vera prædixerũt, alioquin verò minimè. *2. Reg. 12.* *Psalmo 50.* *Ioannis 11*

434 Qui Sol & quomodo cognouit occasum suum, vt Propheta canit? An de hoc sole, quem videmus, est sermo? Sed quomodo cognoscit ipsum corpus (vt aiunt) inanimatum? An forsitan loquitur Vates de intelligentia ipsum regente? Sed nónne videmus & nos quando occidit? Ad quid igitur id inter tot celeberrima inseritur? An itaque de illo sole loquitur, de quo alibi idem Propheta canit: In sole posuit tabernaculum suum? Qui sol est sedes & domus Iahacob, in qua (Gabriele teste) Christus regnare debet. Qui locus à Dauide & ab Isaia תפארת Tipheret nominatur, i. pulchritudo, speciositas & omnis gloriæ influxus. Et hoc est illud pulchrum, à quo omnia pulchra (vt Platonicè loquamur) quod quærebat Socrates ab Hippia. Qui quidem sol tunc occidit alicui, quando non influit. Sicuti cognouit Christus, verus sol, influxũ virtutis suæ, quando dixit: Quis me tetigit? Sentitur autem occasus & continentia luminis in prædicatore, quando ad pompam prædicat, aut fœditatibus coinquinatus lumen illud suscipere nequit. An verus sol Christus cognouit occasum suũ, i. mortem suam, quam pro nobis voluntariè subiturus erat? iuxta illud Isaiæ: Oblatus est, quia ipse voluit. *Psalmo 103* *Ibidem 18.* *Lucæ 1.* *Socr. in Hip pia maiori.* *Marci 5.* *Isaiæ 53.*

Psalmo 79. 435 Cur tanto affectu petit Dauid, vt Deus ostendat ei faciem suam? Nónne quia à facie Dei (vt dictum est) concipiunt omnes maximè prædicatores, spiritū salutis? Sed quomodo potest quis videre faciem illius qui Mosi dixit: Nō videbis faciem meam, sed posteriora mea? Nónne ipsemet *Exodi 33* *Numer. 12* Deus de eodem Mose dixit, quòd cum eo loquebatur facie ad faciem? Multiplex est ergo Dei facies (vt in Scriptura habetur) & totidem posteriora. Est enim facies verbi & rationum idealium, cuius posteriora sunt creaturæ. [redacted]? Et huius posteriora sunt vestimenta quamplurima, de quibus alibi dictum est. Est etiam facies præsentiæ, de qua Apostolus: Videbi- *1. Cor. 13.* mus facie ad faciem. Posteriora autem eius sunt imagines, visiones, specula, ænigmata & reuelationes quæ fiunt nobis in hoc mundo. Est denique facies aperti influxus, vnde concipimus & grauidamur: & hanc petebat *Psalmo 103* sibi ostendi Dauid. Sunt etiam posteriora eius, de quibus ipse Dauid canit: Auertente autem te faciem, turbabuntur.

SECTIO NONA DE NOVITER ET NOVISSIME FACIENDIS A CHRISTO.

436 HABEMVS ne oracula, quòd Christus debuerit mutare pactum Circuncisionis? Nónne Deus in Isaia dixit: Montes *Isaiæ 54.* commouebuntur, & colles contremiscent, misericordia autem mea non recedet à te, & fœdus pacis meæ non mouebitur? Et in Genesi: Erítque pactum meum in carne vestra in fœdus æ- *Genes 17.* *Ieremiæ 31* ternum. Sed nónne in Ieremia dicitur: Ecce dies veniunt (dicit Dominus) & feriam domui Israel, & domui Iehuda fœdus nouum, non secundum pactum, quod pepigi cum patribus vestris? Et quando hoc fuerit, per Isaiam declaratur, dum de vncto à Spiritu sancto, & misso ad præ- *Isaia 61.* dicandum loquitur. Quod Christus de seipso interpretatur, vt Lucas refert. Post quæ subinfert: Fœdus perpetuum feriam eis. Quod fœdus fuit *Lucæ 4* *Marc. vlt.* Baptismus, iuxta illud: Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit. Manet autem fœdus perpetuum in radice, sed renouatum fuit in stipite vel ramis.

Exodi 14 437 Cur populus Israel traductus fuit per mare, quod Ægyptiis fuit sepulchrum? An, quia Deus processit per viam iustitiæ seueræ, vbi non fit alicui beneficium sine damno alterius, vt alibi factum est: An id fuit in figuram veri baptismatis, in quo anima designata per Israelem populum Dei, saluatur: corpus autem, vel animalis homo in Ægyptiis figuratus, conse- *Roman. 6* *Coloss. 2.* pultus iacet? iuxta illud Apostoli: Consepulti sumus cum illo per baptismum in mortem. Et alibi: Circuncisi estis, non in expoliatione carnis, sed

in circuncisione Christi, consepulti ei in baptismo, in quo & resurrexistis, quoad animam videlicet, per fidem operationis Dei, qui suscitauit illum à mortuis, & consequenter nos membra eius. Quoniam in Christo omnes nos viuificabimur, dummodò moriamur cum eo in baptismo, iuxta illud: Sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes viuificabuntur. 1. Cor. 15.

438 Cur Israel non fuit ibi sepultus? Nónne Israel (vt sępius dictum est) partem rationalem, vel spiritualem significat, quæ mori non debet, sed tantùm ablui à fœditate contracta, aut ex radice primi parentis, aut per operationem deturpantem, animalis autem homo per Ægyptios designatus, mori debet, vt plerisque in locis dicitur? Ait enim Apostolus: Scientes quòd verus homo noster simul crucifixus est, vt destruatur corpus peccati, & vltra non seruiamus peccato. Qui enim mortuus est, iustificatus est à peccato. Si autem mortui sumus cum Christo, credimus quòd simul resurgemus cum eo. Hinc non sine causa idem Apostolus alibi ait, quòd omnes mare transierunt, & omnes in Mose baptizati sunt in nube & in mari. Sed isti meliorem hominem figurátes, euaserunt submersionem, illi verò consepulti remāserunt, quousque de omnibus fiat vnum ouile & vnus pastor, vt Saluator ait. Roman. 6. 1. Corin. 10. Ioannis 10.

439 Mutari debuitne sabbatum in Lege & Prophetis adeò celebratum? Non quidem mutanda erat requies septimi diei, qui sabbatum dicitur: Sed absque læsione legis mutabilis erat dies, vt docent etiam Rabbini Hebræorum. Nam (vt etiam suprà diffinimus) si fortè quispiam oblitus fuisset diei sabbati in via, dummodò quiesceret die septimo, legem obseruabat, quæ ordinauit sabbatum in memoriam requiei, quam fecit Dominus septimo die ab omni opere quod patrauerat. De mutatione auté huius diei satis claré in Osæa dicitur: Et cessare faciam omnem solennitatem eius, Neomeniam & Sabbatum. Quod nunc oculata fide videmus, experimentóque comprobamus. Et de meliori sabbato in Isaia dicitur: Et vocabis sabbatum delectabile, vel delicatum, vt habet vulgata traductio. Quod quidem sabbatum melius est priori sabbato, & est dies, quam nos dominicam vocamus. Rab. Heb. Exodi 31. Genes. 2. Osea 2. Isaie 58.

440 Sumúsne penitus à sabbato absoluti, vt quidam Neoterici dicunt? Nónne id videtur asserere Paulus, dū ait: Quòd neomenię & sabbata sunt vmbræ futurorum, quæ cessant aduenient luce? Sed nunquid vana est institutio & obseruatio celebritatis diei dominici ab Apostolis citra semper in Ecclesia obseruata? Non quippe. Nam institutiones antiquæ ab Apostolis Spiritu sancto plenis potissimùm emanarūt, & præcipue ista, vt Canonistę asserunt. Quæ quidem celebritas meritò instituta est altiori ratione quàm multi opinentur. Nam obseruare aliquot dies adeò frequēter naturale quoddam opus est. Naturale enim est (vt Aristoteles ait) quod fit in pluribus & frequenter. Conuenientissimè itaque hic Saturnius dies, qui ab Hebræis olim obseruabatur, apud Christicolas in solarem diem commutatus est. Cùm Religio Christiana à Sole supramundano vim & Coloss. 2. Physic. 2.

influxum suscipiat, sicut Hebræorum synagoga à Saturno. Ideò ipsi (vt dictum est) sabbatum, Saturni diem obseruabant, nos autem Solis diem colimus. Nam & institutor huius religionis Sol à Malachia dicitur, non vtique hic nobis visibilis, sed melior qui ab ipso Malachia & ab Ecclesia Sol iustitiæ denominatur.

Malach. 4

441 Mutandæne erant neomeniæ? Nónne in Osæa dictum est: Cessare faciam neomenias? Quas iam mutatas perhibet Paulus simul cum Sabbato, dicens: Nemo vos iudicet in cibo, aut potu, aut in parte diei festi, aut neomeniæ, aut sabbatorum, quæ sunt vmbra futurorum, corpus autem Christi, id est pertinentia ad corpus Christi. Quod secundum rationem animalem sanctificatum & expurgatum fuit per legem, ad quam omnia prædicta pertinent. Sed Christus per Euangelium sanctificare intendit corpus, quo ad spiritualem & meliorem partem, per virtutem quidem Solarem, cuius Lunaris erat vmbra, vel reuerberata lux. Cùm Luna non luceat, nisi per virtutem Solis adhuc occulti, ipsam collustrantis. Hinc orto Sole cessat lux illa Lunæ accommodata, vel reuerberata.

Osea 2. Coloss. 2.

442 Quomodo obseruabantur neomeniæ? Nónne neomenia nouilunium est, quod terdecies in anno occurrens celebrabatur ab Hebræis, qui Lunam (vt nuper diximus) obseruabant? iuxta id quod in Genesi dicitur, vbi de luminaribus agitur. Et sint in signa & tempora, & dies & annos, hinc propheta canit: Fecit Lunam in tempora. Sed cur Sol non dicitur distinctor temporum? immò dicitur & est. Cùm ab ipso anni, dies & horæ distinguantur, & menses quoque, iuxta introitum ipsius Solis in aliquod duodecim signorum, sicut olim distinxit Cæsar. Quamuis per quartum horæ vel circa, trāseunte sole in anno, vltra trecentos sexaginta quinque dies & horas sex, reperiatur variatus introitus solis (à Cæsare citra) per quindecim vel decem & octo dies, quot fluxerunt centenaria annorum à Cæsare hucusque vel circa. An igitur loquitur propheta de temporibus solennitatum, distinctis per Lunam, quæ Hebræi מועדים mohadim appellant?

Genes. 1. Psalmo 103.

443 Cur ex tribus solennitatibus legalibus duæ tantùm obseruantur, tertia penitus abolita? Nónne celebratur primum pasca, non quidem in memoriam transitus populi Israelitici ex Ægypto, sed vt rememoretur trāsitus quem fecimus, duce Christo, è vita hac corruptibili ad meliorem sortem? Ad quā quidem sortem inuitat nos Apostolus, dicens: Si consurrexistis cum Christo, quæ sursum sunt quærite. Secundum quoque pasca celebramus, non in memoriam fructuum primitiuorum, qui offerri solebant, sed in recordationē Spiritus sancti Apostolis missi. Vnde ornati sunt cœli Apostolici, corroboratúmque fuit Ecclesiæ fundamentum. Cùm autem tertiæ solennitati mēsis Septembris, quæ sub vmbraculis ab Hebræis celebrabatur, nihil successerit à nobis commemorandum, ipsa penitus in Euangelio subticuit. Subticuissent & aliæ nisi aliquid ad Euangelium spectans in ipsis celebrandum occurreret. Et de iis quæ Euangelio non ser-

Coloss. 3. Leuit. 23 Actor. 2

uiunt, ait Apostolus: Nemo vos iudicet in parte diei festi, aut neomeniæ, Coloss. 2.
vel sabbatorum, quæ sunt vmbra futurorum.
444 Mutandúmne erat ieiunium? Nónne semel in anno, decima scilicet
die septimi mensis, Septembris videlicet, ordinatum fuit ieiunium à Deo, Leuit. 16.
vt in Leuitico habetur? vbi dicitur: Mense autem septimo (quem תשרי tisri
Hebræi vocant) decima die mensis affligetis animas vestras, per ieiunium
videlicet. Et id ad remissionem peccatorum impetrandam. Hinc vocabãt
ipsum diem יום הכפורים iom hachepurim, id est diem remissionum vel Ibidem 23.
propitiatorium: propterea ibidem subinfertur: Eritque hoc legitimum Ibidem 16.
sempiternum vt oretis, scilicet vos sacerdotes, pro filiis Israel, & pro cun-
ctis peccatis eorum semel in anno. Sed cùm remissio plenissima facta fue-
rit a Christo per passionem, in mẽse Martio toleratam: hinc ad ipsum mẽ-
sem translatum fuit ieiunium, non tantùm vnius diei, sed quadraginta.
Quia ipse Christus prius huiusmodi ieiunium celebrauit, vt Matthæus Matth. 4.
testatur.
445 Quomodo ieiunium illud fuit legitimum sempiternum, si ab Ec-
clesia mutatum fuit? Nónne (vt alibi declarauimus) לעולם leholam signi-
ficat spatium vitæ, vel mille annorũ ad plus? Quamuis vulgata traductio
habeat sempiternum. An (si cõtendere quis velit de illo sempiterno) dice-
mus præceptũ durare, sicuti & fœdus signi mutato signo in melius, vt di-
ctum est? nam præceptum de ieiunio manet, quãuis tempus sit mutatum
in melius, & ipsum ieiunium ampliatum, quia & ampliata est ieiunij cau-
sa, remissio videlicet in amplissimam, à qua omnis remissio habet effica- Coloss. 2.
ciam. Vnde bene sentit Apostolus, qui ait, quòd illa erant vmbræ futuro-
rum, quibus ipsæ vmbræ cedere debebant.
446 Si ieiunium fuit ordinatum semel in anno, cur Zacharias meminit Zachar. 8.
ieiunium quarti, ieiunium quinti, ieiunium septimi, & ieiunium decimi?
Nonne (vt cum Hieronymo hîc conueniamus) quærẽda est veritas histo- Hieronym.
riæ ab Hebræis, ex quorum consuetudine hæc ieiunia introducta fuerunt,
nec retexenda sunt mendacia de prognosticatione vel vaticinio, quod à
Zacharia nec fuit excogitatum. Obseruabant enim Hebræi, & vsque in
hodiernum diem obseruant quinque ieiunia. Primum est legale, deman-
datum in mense Septembri, vt dictum est. Secũdum est quarti mensis (Iu-
nij videlicet, quem תמוז Tamuz Hebræi vocant) inductum ad impetrandã
remissionem peccati, propter adorationem vituli cõtracti. Propter quod Exodi 32.
Moses abiecit & confregit tabulas. Quo etiam mense diruti fuerunt mu- Ieremiæ 52
ri ciuitatis à Chaldæis, vt Ieremias meminit. In quinto autem mense (Iulio Num. 13. 14
videlicet, quem Hebræi אב Ab vocant) orta est seditio propter explorato- Ieremiæ 52
res terræ sanctæ. Quo etiam mense à Nabuchdonosor, & multis post se-
culis à Tito & Vespasiano templum Ierosolymitanum fuit deuastatum,
& aratus locus. In septimo verò mense (vltra ieiunium הכפורים hachepu-
rim) fuit indictum ieiunium ex morte Godoliæ, vt in quarto Regum vo- 4. Reg. 25
lumine, & à Ieremia scribitur. In decimo autem mense (Decembri videli- Ieremiæ 41
cet, quem Hebræi טבת tebet vocãt, indictum fuit ieiunium ab Ester, per- Ester 4.

petuis temporibus obseruandum. Ad quorum patrum exemplum Ecclesia diuersa ieiunia instituit.

447 Estne mutatum etiam sacrificium? Nónne Paulus id expressè de-
Hebræ.9. clarat, dicens: Christus assistens pontifex futurorum bonorum per amplius & perfectius tabernaculum non manufactum, id est nō huius creationis, neque per sanguinem hircorum aut vitulorum, sed per proprium sanguinem introiuit semel in sancta, æterna redemptione inuenta? Quod
Malach.3. Malachias antea prædixerat, dicēs: Et erunt offerentes Domino sacrificia in iustitia, (id est iustificantia. Nam legalia teste Paulo, non iustificabant)
Galat.2. Et placebit Domino sacrificium Iehuda & Ierusalem (id est confitentium Deum, & eorum, qui sub principe pacis egrunt) sicut dies priores, &
Hieronym. anni antiqui, antequàm videlicet homines peccarent, vt Hieronymus sentit.

448 Cur & quomodo mutatū est sacrificium? Nónne cur hoc factum
Hebræ.9. sit declarat Apostolus, dicens: Necesse fuit exemplaria cœlestium his mūdari, ipsa autem cœlestia melioribus hostiis quàm istis? Illa enim sanguine animalium mundabantur, hæc autem sanguine Christi filij Dei expiata sunt. Quomodo autem id effectum sit ipsemet referat, dum ait: Non per sanguinem animalium, sed per proprium sanguinem, nō sæpius, sed semel introiuit in sancta. An sacrificium multorum animalium mutatum est in panem & vinum, iuxta ordinem & ritū Melchizedech? Sed cur in panem & vinum? An quia hæc duo magis habent rationem cibi & potus, quàm cætera? An, quia panis & vinum vtrumque sacrificium, matutinum videlicet ac vespertinū designant, aut dextrum & sinistrum, siue Austrum gratiæ impetrandæ per panem, & Aquilonem iustitiæ seueræ placandæ per vinum? Sed nónne vtrumque offerebatur in Lege? vtique. Sed non ea excellentia qua nunc offertur.

449 Estne mutatum etiam templum? Nónne id expressè perhibet Apo-
Ibidem stolus, dicens: Intrauit Iesus in tabernaculum nō manufactum, id est non huius creationis, sed in sancta: Nec in sancta manufacta (vt paulò inferius ait) quæ sunt exemplaria cœlestium & verorum, sed in ipsum cœlum, vt
Ioannis 4. appareat vultui Dei pro nobis. Quod ipse Christus declarauit Samaritanæ, dicens: Veniet hora, & nunc est, quando neque in monte hoc, neque Ierosolymis adorabitis patrē, sed in spiritu & veritate, facti iam Dei tem-
1.Corin.3.
Xist. Pyth. plum, vt Paulus ait: Cui adstipulatur Xistus Pythagoræus. Aut in templo
Apoc.21 quod est ipse Deus, vt inquit Iohannes: Et Dauid canit: Dominus in tem-
Psalmo 10 plo sancto suo, Dominus in cœlo sedes eius. In cœlo vtique, quod secre-
Secreti col. tiores Theologi תפארת Tipheret vocant, quod est ipsum pulchrum, à quo omnia pulchra, & ipse Deus. Varia sunt enim ibi templa, vt Zohar
Zohar scribit.

450 Estne mutatum etiam Sacerdotium? Nónne Paulus id quoque de-
Hebræ.6.7. clarat, dicens, quod Christus fuit Sacerdos non secundum ordinem Aaron, sed secundum ordinem Melchizedech? Manifestum est autem (vt ipse Paulus ait) quod secundum ordinem Melchizedech surrexit alius Sacer-

cerdos:qui non ſecundum legem carnalis mandati factus eſt,ſed ſecundũ virtutẽ vitæ indiſſolubilis,& hic iureiurando,alij ſine iureiurando. Quod igitur iam prænunciatum fuerat à Dauide,hîc declarat Apoſtolus: A quo habemus oraculum & doctrinam. Et hoc ab Iſaia, more potius hiſtorico quàm prophetico prædictum fuerat. Nam in fine oraculorum ſuorum, vbi de gloria Gentibus prædicanda agit,ſubinfert:Et aſſumam ex eis in Sacerdotes & Leuitas, dicit Dominus, quia ſicut cœli noui & terra noua, quæ ego ſtare faciam coram me(dicit Dominus Deus)ſic ſtabit ſemen veſtrum & nomen veſtrum. Et erit menſis ex menſe, & ſabbatum ex ſabbato,i.dies vna pro alia in ſabbatum. *Pſalmo 109* *Iſaiæ vlt.*

451 Eſtne mutata lex? Nonne ex Pauli aperta ſententia mutata videtur? Tranſlato(inquit)ſacerdotio neceſſe eſt, vt & legis trãſlatio fiat. Sed quomodo verbum Domini manet in æternũ,vt Propheta canit?Et quomodo verificatur dictum Chriſti:Nõ veni ſoluere legem,ſed adimplere? An fortè de lege ſacerdotali loquitur Apoſtolus, vt ipſemet videtur innuere, dicens:Lex enim conſtituit homines Sacerdotes,infirmitatem habẽtes,ſermo autem iuſiurãdi,qui poſt legem eſt,filium in æternum perfectum? An per legem Paulus teſtamentum intelligit? Quod ipſe innuit,dicens:Nunc autem melius ſortitus eſt miniſterium,i.ſacerdotium,quantò & melioris teſtamenti Mediator eſt. Quod confirmat oraculo Ieremiæ,dicentis: Ecce dies veniunt (dicit Dominus) & conſummabo ſuper domum Iſrael, & ſuper domum Iehuda teſtamentum nouum,non ſecundum teſtamentum quod feci cum patribus eorum. *Hebr.7.* *Pſalmo 118* *Matth.5.* *Hebræ.8.* *Ieremia 31*

452 Cur teſtamentum mutatum eſt, & in quale? Nónne,cur mutatum ſit,ſubinfert Ieremias, à Paulo ibidem citatus, dicens: Quoniam ipſi non permanſerunt in teſtamento meo,ego neglexi eos? Teſtamentum autem illud conſtituebat patres hæredes terræ inferioris promiſſæ, quod neglexerunt. Nam primò quando exploratores retulerunt,quæ viderãt in promiſſa terra,adeò illam contempſerũt,vt indignatus Deus iurauerit, quòd nullus eorum intraret in ipſam, niſi Ioſueh filius Nun, & Caleb filius Iephune,vt in libro Numerorum legimus. Poſtea multoties tranſgreſſi ſunt præcepta ipſius Dei,iure teſtamentario data. Vnde arca vbi erat Lex dicebatur arca teſtamenti. In ſubſtituto verò teſtamẽto promittitur nobis regnum cœlorum,dummodò ſeruemus pactũ fidei & baptiſmi,iuxta illud: Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit. *Ibidem* *Hebra.8.* *Num. 13.14* *Marc. vlt.*

453 Fuit ne confirmatum huiuſmodi teſtamentum? Nónne Paulus id apertè declarat,dicens:Teſtamentum in morte cõfirmatur? Alioquin non valet teſtamentum viuente eo qui teſtatus eſt. Hinc lecto mandato legis à Moſe omni populo,accipiens ſanguinem vitulorum & hircorum, cum aqua & lana coccinea & hyſopo ipſum quoque librum & omnem populum aſperſit,dicens:Hic eſt ſanguis teſtamẽti,quod mandauit vobis Deus vt in Exodo legimus. Morte enim animalium confirmatũ eſt teſtamẽtum ſanctificans hominem animalem. Sed teſtamentum rerum cœleſtium cõfirmatum eſt intercedente morte hominis cœleſtis: Chriſti videlicet filij *Hebræ.9* *Exod. 24*

Dei viui. Hinc ait Apostolus: Vt morte intercedente in redemptionem earum præuaricationum quæ erant sub priori testamento, repromissionem accipiant, qui vocati sunt æternæ hæreditatis.

Theologi. 454 Súntne mutata præcepta cæremonialia? Nónne Theologi omnes vno ore id asserunt? Sed si mutata vel abolita est lex, vel saltem ex parte, quomodo Christus venit eam adimpleturus, vt ipse ait? Non quippe mutata est lex cæremoniarum, sed cæremoniæ, in meliores videlicet cæremonias? Nam quicquid virtutis erat in agnis, hircis, vitulis, passeribus, columbis, spitis, laganis, simila, oleo & huiusmodi, perfectissimè fuit & est in Christo, qui est quoddam totum, vt Dionysius inquit. Hinc ipse Christus dixit: Cùm exaltatus fuero à terra (oblatus videlicet in sacrificium super ara crucis) omnia & omnium virtutem traham ad me ipsum. Nam ipse oblatus satisfecit pro omnibus, & perfecit omnia.

Matth. 5. *Dionys. de diui. nomin.* *Ioannis, 12*

455 Súntne mutata præcepta iudicialia? Nónne hoc claré patet, cùm amplius nō lapidetur adultera, nec blasphemus, nec abutens bestia & huiusmodi qui in lege plectebantur? Sed vnde hæc mutatio iudicij, cùm scriptū sit: Ego Dominus, & non mutor? Manet quippe idem iudiciū, eademque sententia contra hos scelestos: Sed cùm Redemptor soluerit pro eis debitum, vigore illius absolutionis iam factæ absoluuntur & liberātur à pœnis in lege taxatis, stante semper lege, quæ requirit pœnam vbi culpa fuit. Et hanc pœnam suscepit ipse Christus caput pro omnibus membris: iuxta illud: Languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit.

Leuiti. 20. & 24. *Malach. 3.* *Isaiæ 53.*

456 Quomodo precibus Mosi orantis Deus pepercit populo idolatræ, morte & destructione digno? An quia tantùm valuit oratio Mosi deprecantis, & memorantis promissionem factam patribus de terra sancta posteris tradenda? An id fuit ex merito Christi venturi in mundum suo tempore, sed occisi ab origine mundi, vt Iohannes ait? Nec enim aliqua remissio fit absq; Euangelio, & Euangeliū totum dependet ab illo, in cuius nomine solummodò oportet homines saluos fieri, vt Petrus docet. Vnde nō solùm hæc remissio, sed quæcunque sub lege, aut ante legem facta est, virtute & meritis vniuersalis redemptoris facta fuit, vt suprà declarauimus.

Exodi 32 *Apocal. 13* *Actor. 4*

Ieremiæ 15. 457 Cùm per Mosem orantem remissio impetrata fuerit, cur dicit Deus in Ieremia, quòd non vult parcere populo, licet Moses & Samuel intercedant? Nonne orante Daniele promisit Deus parcere populo suo per Gabrielem, qui & hebdomadarum mysterium proposuit. Et ad orationē Ionæ pepercit Niniuitis? Et domui Achab, qui immania scelera perpetrarat, partim pepercit ad orationem & humiliationem ipsius scelestissimi, adeò vt dixerit Eliæ: Nonne vidisti Achab humiliatum coram me? ideò non inducam malum in diebus eius. An igitur paratus est exaudire ante promulgationem sententiæ? Sed ipsa promulgata non flectitur. Quamuis magni viri intercedant. Et hoc est, quod per Ieremiam dicitur: In sine merito redemptoris non exaudit, nec Mosem, nec Noch, nec Iob, nec Danielem orantem? Hinc Daniel ait: Neque in iustificationibus nostris prosternimus preces, sed in miserationibus tuis multis. Quarum quid... miserationum

Daniel. 9 *Ionæ 3.* *3 Reg. 21* *Daniel. 9*

potissima fuit missio filij sui: de cuius aduentu statim meminit, etiam tempus per hebdomadas suas describens.

458 Quomodo Deus (vt deplorat Ieremias) occidit omne pulchrum? An de Ierusalem inferiori est sermo: quæ à Chaldæis expoliata fuit, pulchrioribus occisis, vel in captiuitatem abductis? An (vt ad mysticum sensum vertamus sermonem) quando homo peccato mortali subiicitur, tunc aufertur ab eo omne bonum & pulchrum: Quod verum pulchrum (secundum Platonicos) est ipse Deus: qui ab anima peccante recedit. An (vt allegoricè loquamur) tradidit Deus omne pulchrum in mortem: quia Apostolos & omnes eius præcipuos & pulcherrimos sub martyrio & morte conclusit? Quod Christus antè prædixerat, dicens. Tradet frater fratrem in mortem & insurgent filij in parentes, & morte eos afficient: & eritis odio omnibus hominibus propter nomen meum. *Thre. 2* *Platonici.* *Mar. 13*

459 Cur Christus vult cultores suos per multas tribulationes introire in regnum Dei? An, quia (vt Gregorius ait) quod fornax auro, quod lima ferro, & quod flagellum grano, hoc facit tribulatio homini iusto? An, quia lege sancitum est, vt non possimus gaudere in vtroque regno, mundano videlicet ac cœlesti? Hinc quantò magis homo seipsum priuat gaudiis in hoc mundo, tanto maiorem portionem sibi reseruat in sæculo futuro? Quemadmodum Abraham diuiti, petenti refrigerati linguam à Lazaro, dixit. Recepisti bona in via tua, & Lazarus similiter mala. Nunc verò hic consolatur, tu autem cruciaris. Propterea Dauid canit. Secundùm multitudinem dolorum meorum consolationes tuæ lætificauerunt animam meam. *Actor 14* *Gregor.* *Luce 16* *Psalmo 93*

460 Fuitne patribus indicta tribulatio? Nónne Deus deduxit populum suum per desertum quadraginta annis: antequam introduceret ipsum in promissam terram, veri regni, veræ pacis & veri gaudij figuratiuam? Sed tendentibus ad veram terram viuentium aliter decertandum est. Hinc Prophetæ, qui aliquatenus viderunt diuina, & ad ipsa aspirarunt, per viam violentiæ & martyrij deducti fuere: vt Saluator perhibet, dicens. Ecce ego mitto ad vos Prophetas & sapientes & scribas, & ex eis occidetis & crucifigetis & flagellabitis. Et Apostolus, Lapidati sunt, secti sunt, tentati sunt, in occisione gladij mortui sunt. Circuierunt in melotis, & in pellibus caprinis, egentes, angustiati, afflicti: quibus dignus non erat mundus. *Numero 14* *Mat. 23* *Hebræi 11*

461 Quomodò Deus statuit timenti se viam, quam eligit: vt Propheta canit? An (vt Plato innuit) quia reuertenti animæ ad corpus, vt melius expurgetur, datur optio vitæ & status, vt eligat quam malit? An, cum varia sint itinera perducentia ad Deum, vnicuique datur norma viuendi iuxta viam, quam eligit: vt Paulus innuit, dicens. Qui sine vxore est, & cœlibem videlicet vitam ducere satagit, solicitus est, quæ Domini sunt, quomodò placeat Deo. Qui autem cũ vxore est, solicitus est, quæ sunt mundi, quomodo placeat vxori. Et mulier innupta & virgo cogitat, quę Domini sunt vt sit sancta corpore & spiritu. Vnde duabus sororibus dixit Christus, pri- *Psalmo 24* *Plato.* *1. Corint. 7*

mò ei, quæ vitam actiuam elegerat. Martha, Martha solicita es, & turbaris
Lucæ 10 erga plurima. Alteri autem, contemplatiuæ videlicet. Portò vnum est necessarium, vacate, scilicet soli Deo.

Psalmo 134 462 Mutauitne Deus populum? Nónne canit Vates. Quoniam Iahacob elegit Dominus, & Israel in possessionem sibi? Er plærisque in locis
Ibidem 66 habetur, quòd Israel est hæreditas eius peculiaris. Sed nónne idem Prophe
Isaiæ 66 ta alibi dixit. In omnibus gentibus salutare tuum? Et Isaias. Annunciabūt gloriam meam gentibus: quæ nō audierunt de me. Et per Osæam dicitur.
Osea 2 Vocabo non plebem meam plebem meam. Et quomodò hoc? Nónne Ba-
Matthei 3 ptista exponit, dicens. Potens est Deus ex lapidibus istis, Gentilibus videli-
Ibidem 21 cet, suscitare filios Abrahæ, & Israel videlicet? Vnde Deus non mutat populum Israel: sed ex non Israel facit Israel. Sed nónne scriprum est. Auferetur à vobis regnum Dei, & dabitur genti facienti fructum? Nónne gens faciens fructum est Israel, militans videlicet sub Deo aut hæres Dei? Nam Israel vtrunque significat: vt supra declarauimus.

Ieremiæ 13 463 Quid est lumbare, quod vestiuit Ieremias, & postea abscondit in petra Euphratis? Nónne est populus Israel (sicut ipse Deus declarat in textu) quem sibi adhærere fecerat, sicut illud cinctoriū adhæret lumbis? Sed cur abscondi iubetur in foramine petræ in ripa Euphratis? Nónne, quia populus ille præuaricans saluari debebat in petra illa, quæ (vt Apostolus ait) erat Christus? Sed cur computruit? An forsitan, quia petra illa
1. Cor. 10 non curauit de eo: nec seruauit ipsum? Sed nónne dicitur in capite sequēti. Quare futurus es quasi colonus in terra: Et iterum. Tu autem in nobis es Domine, & nomen tuum inuocatum est super nos. An computruit, quia
Ieremiæ 14 mori debebat, vt viueret meliori vita? Et hoc virtute lapidis illius, de quo dicitur. Qui ceciderit super lapidem istum, confringetur: vt scilicet melius redintegretur. Et lapis iste est ripæ fluminis egredientis è paradiso, &
Matthæ 21 emanantis à fonte illo vitæ: cuius virtute omnia viuificantur.
Genesis 2

464 Cur Deus per tam vile exemplum explicuit negocium adeò sublime? An, quia, cum in Deo nihil turpe sit, exemplo aliquo dehonestari nequit: nec in illis, quæ sibi membra & actus humanos vendicauit, esuriem videlicet, sitim, lassitudinē & huiusmodi? Immò per animalia quoque muta effigiari voluit: per agnum videlicet, ouem, leonem & huiusmodi. An, vt mysterium, innueret, quòd videlicet populus Israel, dum ipsum debitè coleret, cætera membra, quæ ignominiosa erāt in idolis, honestabat? Hinc & ipse Christus non erubuit fateri se vestitum & cibatum ab erogantibus
Philem 25 eleemosynas. Quod figurarum fuit in Noeh: cuius nuditas operta fuit pal
Genesis 9 lio duorum filiorum, idest conuersione Gentilium: vt Hieronymus in al-
Hieronym. tercatione contra Laciferianum diffusè disserit.

465 Cur Gentes, quibus Deus per Christum ostendit gloriam suam, non fuerunt à principio illuminatæ? Nónne videmus solem, vnicam mundi totius lampadem, omnia, omnémque mundi partem illustrare: non ta-
Eccl. 1 men omnes simul & semel, sed nunc regionem Orientalem, nunc Occidentalem, nunc Meridionalem, & nunc Aquilonarem? Vnde Sapiens ait.

Generatio præterit, & generatio aduenit. Oritur sol & occidit: & ad locum suum reuertitur ibique renascens gyrat per Meridiem, & flectitur ad aquilonem. Pari modo facit verus sol iustitiæ Christus: qui omnes homines illuminat, diuersis tamen & congruis temporibus. Vnde idem Sapiens prosequitur, dicens. Lustrans vniuersa, in circuitu pergit spiritus: & in circulos suos reuertitur. *Ibidem*

466 Quæ est meretrix illa, de qua Nahum Propheta meminit? Nónne est ciuitas Niniue, aut Babylon, aut quæcunque regio peccatrix: cui per Ieremiam dicit Dominus. Tu autem fornicata es cum amatoribus multis: tamen reuertere ad me, & ego suscipiam te? Sed cur Deus dimisit populum aliquem fornicari, vt ipsum postea susciperet? Nónne, quia (vt inquit Apostolus) vbi abundauit delictum, superabundauit & gratia? Hac de causa (vt Zohar inquit) permisit Deus terram sanctam & electam possideri à Chananæis maledictis: & duxit populum in Ægyptum: antequam splendore legis ipsum illustraret: permittitque denique totum genus humanum infici labe peccati: vt per gratiam liberati mortales meliorem ac sublimiorem gradum sortiantur. Quæ mysteria siquis cognosceret, cognosceret vtique, quòd Deus omnia cum beneficio creaturarum disponit. Quod Deus volens ostendere Mosi, hoc scire cupienti, dixit. Ostendam tibi omne bonum, idest omnia benefacta fuisse: vt supra diximus. *Nahum 3* *Ieremiæ 3* *Rom. 5* *Zohar.* *Exodi 33*

467 Quæ princeps prouinciarum facta est sub tributo: vt Ieremias more tragico conqueritur? An de Ierusalem loquitur, in qua regnarunt Dauid & Salomon: qui alias prouincias sibi subiecerant? An de familia Israelitica est sermo: quæ lactabatur immediatè à Deo, aliæ verò prouinciæ & nationes mediante ipsa (vt scribitur in Zohar, & in eo libro, cui titulus est porta lucis) nunc autē facta est sub tributo, seruiens omnibus nationibus? Cùm vbique terrarum dispersa sit, semper seruiens sub vectigalibus & tributis, quæ Hebræi soluunt principibus nationum. Sed (vt ad moralem sensum conuertamur) nónne anima est princeps omnium creaturarum (cum omnia homini sint subiecta) Sed, quando in peccatum cadit, est seruiens Diabolo & peccato? Iuxta illud Saluatoris. Qui facit peccatū, seruus est peccati: & Diaboli videlicet, qui ad peccatum eum induxit. *Thre. 1* *Zohar* *Porta lucis.* *Psalmo 8* *Ioannis 8*

468 Quis & quomodò destructus fuit ab emundatione: vt Propheta canit? Nonne loquitur de Christo Domini, idest populo Dei vncto chrismate: quod Hebræi Sachinam vocāt: vt diximus? Qui populus destructus fuit ab emundatione: quam Hebræi טהר Tahar vocant. Et hæc requirebatur in sacrificio, in sacrificante, & in loco, vbi sacrificabatur cuius contrariū est טמאה Tumah, quod apud Latinos pollutum aut immūdum interpretatum est. Tunc enim populus Dei destructus & priuatus fuit emundatione: quando ductus est captiuus in terras pollutas, priuatus sacrificiis & cultu diuino. Et hoc præcipuè à mille & quingētis annis citra, propter immane scelus contra Messiam & Christum Domini perpetratum. Quam sententiam incurrunt omnes subiecti sordibus peccatorum. *Psal. 88*

Ibidem *Thre.1*

469 Quomodò exaltata est dextera deprimentium eum: vt Dauid canit? Nónne id declarat Ieremias, dicens. Facti sunt hostes eius in capite: & inimici eius locupletati sunt? Quod verificatum est non tantùm de Chaldæis deprædantibus Ierusalem, & de Tito & Vespasiano obsidentibus & destruentibus ipsam, & captiuantibus populum: Sed de quocunque principe, qui ob eorum duritiem & impœnitens cor deprimit, expellit, & eos malè (vt decet) tractat. Quia iam traditi sunt in captiuitatem. Nec enim debet quisquam contra Dei sententiam præsumere. Hinc eis fauentes tandem malè se habent: fauentes, inquam, in vsuris, & aliis multis, quæ illicitè faciunt.

Nahum 1 *Genesis 2* *Ioannis 4* *Ibidem* *Luce 19*

470 Quæ flumina & cur in desertū vadunt: vt Nahum perhibet? Nonne quatuor flumina (vt in Genesi dicitur) egrediuntur è voluptatis horto ad irrigandā vniuersam terrā, non aqua hac materiali, sed aqua illa, de qua Saluator ait. Qui biberit ex aqua, quam ego dedero, fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam? Hæc autem aqua vitæ & salutis ante Messiæ aduentum solos Iudæos irrigabat (quia salus ex Iudæis est: & salus domui Zachæi data dicitur, eo quòd & ipse esset filius Abrahæ) Gentilibus tunc temporis aridis remanentibus, nisi quatenus ab Hebrӕis aliquid suscipiebant. Adueniente autem Christo, tunc aqua hæc irrigauit vniuersam terram, & loca arida & deserta à diuino influxu. Vbi, tanquàm in locis propriis, habitabant dæmones, vpupæ, Harpyiæ, Lamiæ, & omne dæmonum genus: quorum proprium est habitare loca deserta. Nam huiusmodi erāt plena idolis dæmoniorum. Hinc habetur quemadmodum populus in melius mutatus sit: sicut & alia, quæ commemorata sunt. Iuxta illud Iohannis. Et dixit, qui sedebat in throno. Ecce noua facio omnia.

Apoc.21 *Ieremiæ 23* *Apoc.19* *Isaiæ 53* *Ioannis 5* *Matt.12* *Exodi 17* *Luce 1*

471 Quando (vt Ieremias ait) suscitabitur Dauid Rex iustus & sapiens, faciens iudicium & iustitiam in terra: & cur sic nominatus? Nónne id completum fuit in Christo, qui dicitur Rex Regnum & Dominus dominantium? Iustus autem ab Isaia dicitur, vbi habetur. In scientia sua iustificabit ipse iustus seruos meos, & iniquitates eorum ipse portabit. Fecitque iudicium: cum omne iudicium dederit ei pater. Et fuit sapiens super omnes sapientes. Sicut ipsemet testatur, dicens. Ecce plusquam Salomon hic. Vocatus quoque fuit Dauid, qui manum per ghemeterish, idest per numeros importat. Fuit enim manus sedens super sede Dei à dextris patris, pugnās contra Hamalech, idest Diabolum à generatione in generationem: vt in Exodo habetur. Cuius continuæ pugnæ Dauid in suis præliis typum gessit. An dictus fuit Dauid, quia sicut Iohannes venit in spiritu & virtute Eliæ præcedentis: Sic Dauid præiuit in spiritu & virtute Christi subsequentis. Hinc sæpe de Christo vaticinans ipse Dauid loquitur in persona propria. In cuius Christi virtute fecit hymnos apud omnes nationes celeberrimos: tanquam præambulum quoddam salutis in omnes gentes ab ipso Christo conferendæ.

Ierem.c 33

472 Quando completū fuit illud Ieremiæ alibi tactum de salute Iehudæ & Hierusalem danda, postquam germinauerit Dauid germen iustitiæ? An

fuit completum oraculum in primo Christi aduentu? Sed quomodo est saluatus Iehuda,& Israel habitat confidenter: vt ibidem dicitur? An igitur verus Iehuda est ille, qui confitetur Christum,& verus Israel ille, qui militat sub Deo? An hoc intelligitur non de principio regni Christi, sed de toto eius progressu? Nam postquàm cœpit regnare, semper regnauit & regnat sedens à dextris Dei, donec omnium assumat perfectum dominium. *1. Corint. 15* Iuxta illud Apostoli. Oportet illum regnare, donec ponat omnes inimicos sub pedibus eius. Tunc enim regnabit patenter. An regnat per semen *Ieremiæ 33* suum, idest regeneratos ab eo pontifices ac prælatos? Et hoc pacto verificatur oraculum, dicens. Sicut nunquam erit irritum pactum meum cum die & nocte: Sic non deficiet ex Dauide filius, qui regnet in throno eius. Quo sensu intelligitur illud veri Dauidis. Ego pro te rogaui Petre, vt non *Luca 22* deficiat fides tua.

473 Vnde habuit Dauid, quòd venerit ad tãtum gradum? Nónne id fuit ex electione? Iuxta illud Apostoli. Elegit nos ante mundi constitutionem. *Ephes. 1* Sed nónne sicut præuidetur homo, sic possunt etiam præuideri operatio- *Theologi.* nes, propter quas saluatur? Nónne Theologi dicunt, quòd nihil mouet Deum ad prædestinandum hominem: quia nullo obiecto extrinseco mo- *Psalmo 17* ueri potest? Cùm sola mera volutate eligat & prædestinet. Iuxta illud pro- *& 21* phetæ. Saluum me fecit, quoniam voluit me. Et iterum. Saluum faciet eũ, *Zac. 1* quoniam vult eum. Sed nónne Deus in Zacharia ait. Cõuertimini ad me, & ego conuertar ad vos? Omnes itaque Deus eligit & vocat gratia præueniente: Sed nisi cooperemur electioni & vocationi, nôn habebimus gratiam cooperantem & iustificantem. Et hoc clarè patet in duobus Regibus: quorum vnus, Saul videlicet, electus fuit ad regnum. Sed, quia voci Dei non obediuit, ablatum fuit ab eo regnum. Alter verò, Dauid videlicet, quia obediens fuit, confirmatus fuit in regno. Præueniẽtis igitur electionis non est ratio: effectus autem consequentis ratio est cooperatio nostra simul cum Deo.

474 Cur Dauid electus fuit de Betlehem ad regnandum super Israelem & Idumæam? Nónne, quia gessit typum elegantissimum illius, qui est verus panis vitæ, qui venit ad præstandam vitam & regnum Israeli, idest homini spirituali, & Edom, idest homini animali? Edom enim (vt sæpius dictum est carnem & sanguinem, vel animalem hominem significat. Venit *Psalmo 35* autem ad dandam salutem vtrique. Iuxta illud. Homines & iumenta sal- *Ioannis 6* uabis Domine. Quæ quidem salus & vita datur ex pane illo, de quo scriptum est. Qui manducat hunc panem, viuet in æternum. Ideò venit de Betlehem, quæ domus panis interpretatur.

475 Cur hic Propheta veritatis vocat omnes mortales vanos ac men- *Psalme 115* daces: cum Iohannes dicat. Gaudeo, quòd audiam filios meos in veritate *3 Ioannis* ambulare? Et prophetæ omnes nónne loquebãtur veritatem? Nónne cum *Ioannis 8* Deus sit veritas & Diabolus pater mendacij (vt Christus ait) hinc, cum primus parens venenum serpentinum susceperit, quo totam posteritatem infecit, omnes homines illo veneno deprauati, mendaces sunt? Si verò ab

illo expurgati, Deo veritati adhærent, tunc veraces ac diuini sunt. Quales fuerunt prophetæ, qui non à semetipsis loquebantur. Sed quæcunque suggerebat illis spiritus sanctitatis ac veritatis.

Ionæ 3 476 Nonne Ionas fuit mendax Niniuitis, quia prædicauit eis ruinam, post quadraginta dies futuram, quæ minimè euenit? An, quia non obediuit primæ voci Dei mittentis ipsum ad Niniuitas, inuentus fuit mendax? Non quippè aufugit à Deo: Sed declinauit à tribunali iustitiæ, ne esset Assyriis tam durus nuncius. Aufugit autem in Tharsis, non quippè ciuitatem illam Ciliciæ, Paulo gloriosam: sed in mare. Sic enim Tharsis interpretatur: vt benè sentit Hieronymus. Sed cur id fecit? An, vt fugeret spiritum propheticum: qui non descendit in mare: vt aliqui Hebræorum dicunt? Sed, cum ipsorum secretiores Theologi dicant, quòd in mari sit vna quatuor portarum cœli, relinquemus eos, vt conueniant, antequàm eis adhęreamus. An igitur fugit ad mare & ad aquas, quæ ad tribunal misericordię pertinent: vt Niniuitis veniam impetraret? Quod & fecit, suscepta prius in se sententia pro Niniuitis. Hinc dixit. Propter me venit hæc tempestas. Mittite me in mare suscepturum videlicet pro Niniuitis sententiam. Sicut Christus pro humano genere in se sententiam suscepit. Propterea dixit. Non dabitur vobis signum, nisi signum Ionæ prophetæ. Et sicut Christus, quamuis pro omnibus obtinuerit veniam, prædicari tamen voluit pœnitentiam per Præcursorem: Ita Deus voluit prædicari Niniuitis pœnitentiam per Ionam: vt vtrique per reuersionem ad Deum mutationem sententiæ confirmarent. Fuit igitur Ionas verax propheta proclamans Dei sententiam, quæ mutata est, & ablata ab eis, qui mutata vita reuersi sunt ad Deum.

Hieron. super. Isa. 47

Sec. Theolo.

Ionæ 1

Mat. 12

Ibidem 3

477 Cur in tertio millenario, & dimidio quarti abundauit prophetia? An, quia decuit, vt in tertio & quarto millenario ij, qui ex oraculo Eliæ, debebant esse sub lege, vigerēt etiā prophetia, quæ media fuit inter legem & Euangeliū atque Christum prophetatum? An, vt cōcors esset successus humani generis cū successu ętatis particularis hominis? In principio enim quod est penè tertia pars vitæ, in pueritia & adolescentia videlicet, homo est vacuus omni virtute. Sicuti mundus in duobus primis millenariis, fuit vacuus lege, prophetis & Euangelio: iuxta Eliæ oraculum. Et sicut homo in secunda parte ætatis, iuuentute videlicet ac virilitate, incipit moderari se legibus, ac vigere ingenti ac excellenti spiritu: Sic & mundus in duobus his secundis millenariis, tertio videlicet ac quarto, decoratus fuit lege & prophetiis. Et sicut homo in primo & secundo senio mentem adeptus, occulta penetrando, quiescit in vera rerum doctrina: Sic etiam mundus in quinto & sexto millenario gaudet in patefactis arcanis: amoto figurarum & vmbrarum velamine: vt Apostolus ait.

1. Cor. 3

Danielis 9.

478 Quomodò prophetiæ aut visiones sunt sigillatæ & terminatæ: vt Daniel ait? Nónne, quando sigillantur literæ, confirmantur, & datur eis robur, & terminantur, ita vt nihil amplius eis addi possit? Pari modo adueniente Christo (sicut Gabriel prædixerat) in fine septuaginta hebdomada-

rum annorũ videlicet, corroboratæ sunt prophetiæ omnes, & adimpletæ in ipso. Sicut ipse Christus ostẽdit duobus discipulis secum in Emaus euntibus. Incipiens enim à Mose & prophetis (vt Lucas narrat) interpretatus est illis scripturas. Sunt nanque prophetiæ tunc adeò terminatæ, vt nihil eis addi queat. Hinc Iohannes in reuolutione Pathmotica prædicens, quæ dicenda erant de Christo, & de Ecclesia sua, in calce libri apposuit. Qui addiderit ad hæc, addat ei Deus plagas. Quibus verbis innuit quòd prophetia est adeò terminata, vt nihil ei addi possit. *Luca 24* *Apoc. vlt.*

479 Est ne completa omnis prophetia? Nónne dixit Christus. Necesse fuit impleri omnia, quæ scripta sunt in lege Mosi, Prophetis & Psalmis de me? Sed, si omnis prophetia in Christo fuit adimpleta, quid prophetauit Iohannes in Apocalypsi? An igitur completa fuerunt omnia, quæ prædicta erant de primo Christi aduentu? Sed Iohãnes prophetauit de progressu Ecclesiæ iam fundatæ: & de iis, quæ facturus est ipse Christus in secũdo aduentu: & de fabrica regni & ciuitatis supernæ, nobis donãdæ. Et de huiusmodi complendis per Christum extant aliquot oracula Prophetarum nondum completa, sed complenda. Vt illud Sophoniæ. Reddam populis labium electum: vt inuocent omnes nomen Domini, & seruiant ei humero vno. Quod erit: quãdo (vt Christus ait) fiet vnum ouile & vnus pastor, destructa penitus inimica morte. Hoc interim iubet pater stare Christũ à dextris eius (vt Apostolus inquit) donec redigat omnes inimicos eius sub scabellum pedum eius, ideſt sub terram: quæ est scabellum pedum Dei: vt ipse in Isaia ait. *Luca 24* *Sopho. 3* *Ioannis 10* *1. Corin. 15*

480 Quando habitabit (vt Isaias ait) Lupus cum Agno? An id erit in secundo Christi aduentu? Sed videtur, quòd de primo loquatur Vates. Præfert enim illud, quod omnes interpretantur de primo aduentu, scilicet. Egredietur virga de radice Iesse, & flos de radice eius ascẽdet: & requiescet super eũ spiritus Domini: & quæ sequuntur, vsque ibi. Et habitabit Lupus cum Agno. Sed nónne necessario de secũdo aduentu intelligitur id, quod interserit Vates. Et spiritu labiorum suorum interficiet impium, ideſt Antichristum: Sicuti Paulus exponit, de ipso loquens, dum ait. Et tunc reuelabitur ille iniquus, quem Dominus Iesus interficiet spiritu oris sui. An igitur de vtroque aduẽtu, aut de perpetuo Christi regno loquitur oraculum: sub quo habitat Lupus cum Agno, ideſt durities iustitiæ cum leni misericordia? Iuxta illud. Misericordia & veritas obuiauerũt sibi: iustitia & pax osculatæ sunt. Et hæc sedes & domus Iahacob, in qua Gabriel prædixit Christum esse sessurum. *Isaia 66* *Ibidem 11* *2. Thess. 2* *Psalmo 84* *Luca 1*

481 Quando restituetur regnũ Israel: sicut Lucas innuit? An hoc intelligitur de regno temporali? Sed, cum mutatũ fuerit dominiũ illud lunare, crescens vsque ad Dauidem & Salomonem, & decrescens vsque ad Sedechiam in regnum solare, quod est sub Christo Iesu sole iustitiæ (qui natus est, nobis, & qui est verus Dauid, germen iustũ, faciens iudicium & iustitiam) non debet retrotrahi regnum hoc, nec reduci ad lunare mobile: cum stabilitum sit in ipso vero sole Christo Iesu. An igitur intelligi debet *Actor. 1*

hoc de regno, sub isto sole Christo acquisito? Sicut Ieremias expressè innuit, dicens. In diebus illis germinare faciam Dauid germen iustum. Et immediatè subinfert. In diebus illis saluabitur Iehuda: & Israel habitabit confidenter. Sed quomodò Israel, qui nunc dispersus est sub iugo seruitutis, habitat confidenter? Nónne per Israel intelligitur (vt alibi diximus) omnis Deo militans, vel hæres Dei? Cuiusmodi sunt Christiani: quibus à summa veritate promissum est regnum: & datũ in pignus & arrham corpus & sanguis ipsius Testatoris. Hi autem, qui dispersi sunt Hebræi, reliquiæ Israel dicuntur.

Ieremiæ 33

Isaiæ 10 *Sopho. 3* *Zac. 14* 482 Quando reliquiæ Israel (vt Isaias ait) saluæ fient? Et si non citius, saltem quando (vt Sophonias ait) inuocabunt omnes nomen vnum, & adorabunt Deum humero vno. Quod etiam Zacharias testatur, dicens. In die illa erit Dominus vnus: & nomen eius vnum. Sed quando hoc erit? Nónne ipse Zacharias paulò superius inquit. Erit vna dies, quæ nota est Domino? Nam (vt Christus dixit) non est nostrum nosse tempora vel momenta: quæ pater posuit in sua potestate. Et id, quia aliquando differendum, aliquando abbreuiandum est tempus, pro qualitate præmiandorum, siue puniendorum. Quod differre vel abbreuiare ad patrem propriè spectat, qui habet plenitudinem potestatis.

Actor. 1

Thre. 3 *Isaiæ 30* 483 Cur bonum est (vt Ieremias ait) præstolari cum silentio salutare Domini? An, quia virtus magis roboratur in silentio? Iuxta illud Isaiæ. In silentio & spe erit fortitudo vestra. Nam sicut vires distrahuntur in multiloquio & voluptate: ita colligũtur in silentio & austeritate. An, quia cum Deo non est importunè agendum: sed expectandum est cum silentio & spe salutare eius? An, quia princeps pacis expectandus est cum silentio, pace, & quiete? Tumultus enim, verbositas, lites & huiusmodi sunt effectus vitæ carnalis. Iuxta illud Apostoli. Cùm enim sit inter vos zelus & cõtentio, nónne carnales estis: & secundum hominem ambulatis?

1. Corin. 3

Psalmo 17 *Isaiæ 66* 484 Cur ascendisse dicitur Dominus super nubem, aut super alas vẽti? An, quia supra nubes & ventos residet? Cùm pro sede habeat cœlum: in cuius ambitu omnes nubes & venti continentur. An super nubes ascendit & descendit, agens nobiscum, quia & ipse opera eius obteguntur: sicut sol à nube obtegitur? Hinc dum ascendit ad cœlos, & loca nobis occulta (vt Lucas narrat) nubes suscepit eum ab oculis eorum, idest discipulorum astantium: quia nec ipsi poterant plenè apprehendere mysterium gloriæ, ad quam ascendebat. Quod apertè tangit Propheta, dicens. Volauit super alas venti, posuit tenebras latibulum suum: in circuitu tugurij eius obscuritatem aquarum, & densitates nubium. Hinc & Iob ait. Quasi per caliginem iudicat: & nubes latibulum eius. Sic & gloria Domini apparuit in templo, velata caligine & nube. Vnde innuitur, quòd non solùm ipse Deus apparet nobis in caligine, quia compræhẽdi nequit: sed omnia opera eius sunt nobis occulta, & præcipuè oracula. Sicut ipse Deus in Isaia apertè perhibet, dicens. Sicut exaltantur cœli à terra: sic exaltatæ sunt viæ meæ à viis vestris, & cogitationes meæ à cogitationibus vestris. Ambulare quoque

Actor. 1 *Psalmo 17* *Iob 22* *3. Reg. 8* *Isaiæ 55*

quę dicitur super alas venti, vel spiritus, quia quicquid agit circa nos, agit *Psalmo 103*
mediante spiritu, qui spiritus est mediū quoddam inter nos & ipsumDeū, quemadmodum alibi diximus.

485 Cur Ieremias videtur semper habere cor triste, & loqui cum amaritudine animi? An, quia suapte natura atra bili molestabatur? An quia demandatum ei fuerat vaticinari tristia, ruinam videlicet Ierosolymæ, templi, ac populi Dei? quæ omnia tragicè in Threnis decantauit. An quia abductus fuit in captiuitatem, quam non patiebatur sachina sua, i. diuina inhabitatio, quam summoperè dolebat perdere? Quamuis Hebræorum nōnulli asseruerint Sachinam illam semper fuisse cum populo Israelitico in captiuitate, decepti ex eo quòd Ezechiel & Daniel in captiuitate vaticinati sunt. *Daniel. 1.* Ipsi enim ibi fuerunt, non captiui, sed liberi, vt de Daniele expressè dicitur in principio sui voluminis, vbi habetur, quòd ipse nutritus fuit liber in aula regia. Nec anthoritates ab ipsis adductæ militant, nisi q Deus semper habuit curam de ipsis, non autem quòd habitauerit in eis eo modo quo intelligitur Sachina. An Ieremias tristis erat præuidens ingratitudinem non solùm illius Hebraici populi, qui duræ ceruicis erat: sed etiam eorum qui Christum suscepturi erant, & ab eius doctrina & cultu adeò recessuri, vt vix vestigia Christianitatis remāsura essent? quod nostris temporibus clarè vidimus.

486 Cur Ieremias optabat se mortuum fuisse in vulua matris? An, quia *Ieremiæ 20* existimabat (vt aliqui sentiunt) animas fœliciori sorte præexistere in vētre matris, quàm extra? cùm exiens (vt dicunt) bibat è Lethæo gurgite, & obliuiscatur omniū bonorum. Sed nónne Hieronymus damnat opinionem *Hieronym.* hanc, collocans ipsam inter hæreses? An igitur (vt aliqui Hebræi asserunt) quia data fuit sententia contra Ierusalem, quando ipse Ieremias natus est? Hinc dolebat de sua natiuitate, tanquam de occasione tantæ stragis. An, quia destinatus erat vt proclamator esset tantę ruinæ? Nā melior est mors (vt Sapiens perhibet) quàm vita amara, & requies æterna, quàm languor *Ecclesiast. 30* perseuerans.

487 Cur omnes peccatores habent semper cor amarum, & descendunt *Psalmo 106* vsque ad portas mortis, vt Propheta canit? An quia dereliquerūt fontem *Ieremiæ 17* aquarum viuentium Dominum, vnde omnes veram consolationem accipiunt? An, quia (vt Hierocles, Cato Censorinus, & multi Sapientes perhibent) diffidentes secum nulli conuenire possunt? Priuantur enim harmonia & concentu, in quo omne oblectamentum consistit. Hinc Proclus ait: Improbus secum ipso consentire non potest. Cúmq; secum ipso semper pugnet, nimirum cum aliis consentire non potest. Sed cùm Ieremias (vt dictum est) semper videatur in amaritudine esse, potestne inde adiudicari peccator? non quippe. Nam lugent boni ex zelo, cum quo luctu stat delectatio & beatitudo, iuxta illud: Beati, qui lugent. Lugēt quoque damnati, nullo refrigerio alleuiati, cùm centralis sit ipsorum dolor. Ieremias igitur concors cum Deo, & inde lætus, dolebat de aliorum perditione, & veri cultus destructione. Quem dolorem habent veri pœnitentes, aut pro

Hierocles in carm. pyth. *Cato Censor.* *Proclus in lib. de anima et demon.* *Matth. 5.*

C

ſuis,aut pro aliorum delictis,ſicut deChriſto dicit Iſaias:Dolores noſtros
Iſaiæ 53. ipſe portauit.Qui dolor rectus perducit vſque ad portas cœli, dolor autem peruerſorum, & perſeuerantium in malo perducit vſque ad portas mortis & inferni.

Daniel.8 488 Cur Gabriel apparuit Danieli in אל Vlai? Nónne, vt aperiret occulta myſteria,quod ipſius proprium eſt?Sed in Vlai,quod eſt veſtibulum vel porticus templi, vt indicaretur quòd Daniel nōdum intrauerat in verum templum Dei,quod eſt Chriſtus, per quem nos mēbra eius facti ſumus
1.Corin.3. quoque templum ipſius Dei,cùm mediante ipſo Chriſto Deus habi-
Daniel.9 tet in nobis.De quo templo multa prædixit ipſe Gabriel,videlicet,quemadmodum erat deſtruendum per paſſionem, & deinceps reædificandum per reſurrectionem,iuxta illud Saluatoris:Soluite templum hoc,& in tri-
Ioannis 2. bus diebus excitabo illud. Tempus enim iſtius diſſolutionis præter alios prædixit,dicens:Et poſt hebdomadas ſexaginta duas occidetur Chriſtus. De reædificatione autem ait: Hebdomadæ ſeptem, & hebdomadæ ſexaginta duæ erunt, & rurſum ædificabitur platea & muri, templi videlicet,
Hebræ.9. & tabernaculi non manufacti,ſicut Apoſtolus inquit:Poſt ſexaginta nouem igitur hebdomadas, in ſeptuaginta iam ſuperius definitas, prædixit hæc omnia futura.Quod patet bene ſupputanti hebdomadas annorum à Daniele vſque ad Chriſtum. De quo verò templo futuro, illa prædixit in Vlai,i.in veſtibulo,non intrans in templum,quia nihil prædixit de iis,quæ fieri debebāt per Chriſtum,niſi quòd ſigillari debebat prophetia, & conſummari peccatum,& deleri iniquitas.

Daniel. 9
2.Reg 12 489 Cur Daniel dictus fuit Vir deſyderiorum? An quia amabilis Deo?
Ioan vlt. ſicut Salomon dictus fuit ידידיה Ididiah,i.dilectus Deo,& Iohannes vocatus fuit diſcipulus dilectus. An fuit vir deſyderiorum,in hoc à Gabriele commēdatus,quia deſyderabat non tantùm reædificationem templi materialis, quæ fuit facta ſub Zorobabele & Nehemia poſt ſeptem hebdomadas,ſed veram reædificationem veri templi & Eccleſiæ, quæ ſub Chriſto fieri debebat in hebdomada ſeptuageſima? Deſyderabat (inquam) victoriam & triumphum quem conſecuturus eſt Chriſtus de Antichriſto,
1.Cor.15. abſorpta penitus(vt Apoſtolus ait)inimica morte.Quem Antichriſtum ipſe Daniel vocat ſtatuam deſolationis, ſicut ipſe Chriſtus exponere vide-
Matth.24. tur,dicens:Cùm videritis abominationem deſolationis,dictam à Daniele Propheta,ſtantem in loco ſancto.

Daniel 10, 490 Quis fuit ille princeps regni Perſarum,qui obſtitit Gabrieli viginti & vno diebus,& quomodo? An fuit aliquis homo princeps militiæ Perſarum?Sed quid homo cū Angelis? An igitur fuit intelligentia regni Perſarum?cùm vnaquæque natio habeat in tutorem & præſidem, aliquā intelligentiam cœleſtem. Sed quomodo & quibus armis potuit vnus è ſe-
Lucæ 1. ptuaginta duobus principibus reſiſtere Gabrieli,qui eſt vnus è ſeptē principibus primis qui throno Dei aſtant?Reſtitit quippe nō armis & viribus ſed ratione,citās ipſum ad tribunal Dei,& oſtēdens ſuis rationibus,quòd populus ille nō merebat adhuc à captiuitate liberari. Sed cur viginti & vno

diebus? An forsitan, vt in hoc trino septenario, [redacted] nis, impetraretur venia [redacted] mo vel secundo septenario [redacted] acquiuerat; impetraretur in tertio?

491 [redacted] codicibus [redacted] itas & [redacted] nia cessarunt; [redacted] : cùm per legem expiari nequirent, [redacted] Septuaginta hebdomadæ determinatæ sunt super populum [redacted] per ciuitatem sanctam tuam, vt consummetur præuaricatio, & finem accipiet peccatum, & deleatur iniquitas, & adducatur iustitia mundorum, superni videlicet & inferioris, & sigilletur visio & prophetia, per authentica complementa videlicet. *Daniel 9.*

492 Cur, quomodo & quando fuit creata rationalis creatura, quæ anima dicitur? Nónne quia immensæ bonitati diuinæ munificentia competebat, qua non tantùm in seipsa gauderet, sed in plura se diffunderet? Cùm bonum sit suapte [redacted] diffusiuum, vt Dionysius [redacted] Boetius cum aliis sapientibus conueniunt. [redacted] tadu, donec ad supremum de[redacted] videlicet, cui suiipsius expressam tribuit imaginem. Et hoc solo iussu fecit, [redacted] ta illud Prophetæ: Ipse dixit, & facta sunt. Quo autem tempore id factum sit, scitu difficile est. An igitur infundendo creat pro vniuscuiusque corporis dispositione, vt videtur sentire Augustinus, & cum eo communis Theologorum schola? [redacted]

Dionys. de diui. nomin. Hierocl. in carm. Pyth. Boetius in 3. Met. 9 Genes. 1 Psalmo 148 Augustin. Ecclesiast. 18

Genes. 2. Ioannis 5.

493 [redacted]

Peripatet.

Plato.

Genes. 2. [redacted]

494 [redacted]

Ibidem

Secr. theo. Genes 2.

495 Súntne in cœlo rationes ideales tantùm in verbo, an ideæ & formæ reales? Nónne (si recentiores Theologos, & communem vsum sequi voluerimus) dicemus esse solummodò rationes ideales rerum agendarum in verbo, vt lógo sermone disserit Augustinus super illud Iohannis: Quod factum est, in ipso vita erat? Si autem antiquiores Theologos & Platonicos admittere lubet, dicendum est, quòd sunt in cœlo formæ reales, & ideæ, non particularium indiuiduorum, sed specierum, nec tantùm hominis idea, [redacted], sed animalium [redacted], & pisciū, [redacted] Plato [redacted]: Quot igitur & quales mẽs ideas inspicit, totidem & tales hoc mundo contineri oportere excogitauit. Sunt autem quatuor. Vna quippe Deorum cœlestium genus continet, alia volatile & aëriuagum, tertia aquæ liquoribus accommodatum, quarta terrenorum animantiū genus. [redacted] quarum [redacted] terrena [redacted] (vt ipse Plato ait). longè deteriora [redacted] quádā corrupta. [redacted]

Augustin. super Iohā. 1.

Iob 40.

Plato in Timaeo.

Idē in Phaedone.

Ecclesiastes 12.

496 [redacted] de corpore è terra sumpto inquit Deus: Puluis es, & in puluerem reuerteris. Et aquæ fluminum, quæ ortum habent à [redacted] Omnia [redacted] intrant [redacted] tuntur. Et (vt [redacted] Sapiens) [redacted] Sol & occidit, & ad lo[redacted]. Sic & [redacted] ad [redacted] & locum, vnde [redacted] Patre, & veni in [redacted] mundum, [redacted] potest. [redacted] Dei [redacted] animatum [redacted]

Genes 3

Ecclesiastes 1.

Ioannis 6.

Apoc. 3.

497 Per quam scalam homo potest in Deum conscendere? Nónne per scalam virtutum? iuxta illud Prophetæ: Ibunt de virtute in virtutem videbitur Deus deorum in Sion. Quam forsitã scalam vidit Iahacob in Betel, in cuius fastigio, velut in Sion vel specula videbatur Deus, vt Propheta canit: Nam hæc est scala, de qua Augustinus particularẽ tractatum ædidit, scala videlicet paradisi, quam quatuor gradibus consummat, prout à Saluatore se didicisse fatetur, qui ait: Quærite, & inuenietis: pulsate, & aperietur vobis. Quærite, legendo videlicet, quia in Scriptura habemus omnia quæ nos ad fœlicitatem ducunt. Et inuenietis, meditando & opere exequendo. Pulsate, orando & petendo vim & fauorem illius qui dixit: Sine me nihil potestis facere. Et aperietur vobis, contemplando, illa videlicet æterna spectacula, vt Ricardus exponit. *Psalmo 83. Genes. 28. Augustin. Matth. 7. Ioannis 15. Ricardus.*

498 Quibus alis anima reuertitur ad Deum, à quo exiuit? An alis intellectus & voluntatis? An (secundum Platonem) actibus earum potentiarũ, speculatione videlicet & operatione virtutum? An alis columbarum, quibus volare desyderabat Propheta, dicens: Quis mihi dabit pẽnas, sicut columbę, & volabo, & requiescam, in loco videlicet mihi proprio & a principio præfinito? An alis amoris Dei & proximi, vt sentit Hieronymus? An alis aquilæ? iuxta illud Deuteronomij: Sicut Aquila prouocans filios suos ad volandum, & super eos volitans expandit alas suas, & assumpsit eum. Quæ Aquila est Spiritus sanctus (vt secretiores Theologi interpretantur) quam alio nomine Sachinam vocant, de qua pleri[s]que in locis tactum est. *Plato. Psalmo 54. Hieronym. Deuter. 32. Secr. theol.*

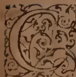
499 Cùm (secundum Apostolum) opera nostra & passiones, quas toleramus, non sint cõdignæ ad futuram gloriam, ad quam properamus, quibus pedibus currere, & quibus alis ad eam volare possumus? An igitur nõ alis à nobis confectis, sed gratia Dei condonatis volamus? Hinc notanter dixit Propheta: Quis mihi dabit pennas sicut columbę? Nam recognouit illas à datore omnium bonorum dandas. An attractu quodã ascendimus? iuxta illud Saluatoris: Nemo venit ad me, nisi Pater meus traxerit eum. An igitur attrahit latione communi, de qua dicitur ab Apostolo. Portans omnia verbo virtutis suæ? An latione particulari? sicut Saluator in parabola ouis amissæ innuit, dicens: Quòd inueniẽs eam imponit in humeros suos gaudẽs. Et quis portat oues nisi summus pastor, Christus Iesus? quod contemplans Augustinus in persona Christi, ait. Cùm esses inimicus Patri meo reconciliaui te, humeris meis portaui te, Patri meo reddidi te, a quo scilicet venisti. Quod Moses iam prædixerat, dicens: Portauit eum in humeris suis. Et anteà: Portauit te Dominus Deus tuus, vt solet homo gestare paruulum suum, donec venires ad locum tuum. An portat, exonerãdo nos onere peccatorum, quo exonerata anima cœlum conscendit, naturali inclinatione sibi à principio indita? Hinc Isaias ait: Posuit in eo Dominus iniquitates omnium nostrûm. *Romanor. 8. Psalmo 54. Ioannis 6. Hebræ. 1. Lucæ 15. Augustin. in libro contra quinque hæreses. Deuter. 32 & 1. Isaiæ 53.*

500 Quæ generatio nõ præteribit donec omnia prædicta fiant, vt Saluator inquit? An per generationem intelligitur vita communis hominum *Lucæ 21.*

Psalmo 89. de qua Moses in oratione sua ait: In potentatibus octoginta anni, & amplius eorum labor & dolor? An per generationem intelligitur seculum antiquum, homini à principio destinatum, mille videlicet annorum, cui multi ante diluuium appropinquarunt, vt in Genesi legimus? Sed nónne *Gen. 5* iam præterierunt mille, quingenti & triginta sex anni post Christi natalem, & tamen hæc non sunt completa? An ergo intelligitur de noua generatione, de qua ipse pater huius nouæ generationis ait: Oportet vos *Ioannis 3.* nasci denuò: Nam, nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei. Hac igitur generatione sub patre nostro Christo (post quam alia non dabitur) complebuntur omnia quæ scripta sunt.

TOMVS QVARTVS DE EVANGELIO.

SECTIO PRIMA DE VNIVERSALIBVS CIRCA EVANGELIVM.

VR Christi doctrina vocatur Euangelium? An (vt communiter dicitur) quia est bonus sermo, & bona nunciatio? Sed nónne omnis sermo Scripturæ sacræ bonus est? cur igitur hic sermo antonomasticè bonus dicitur? Nónne, quia in ipso promittitur bonum infinitum, vita æterna, pax cũ Deo, remissio peccatorum, & gratia Dei, per quam datur vita? iuxta illud Apostoli: Gratia Dei est vita æterna, quæ datur per Iesum Christum (vt idem Apostolus ait) circa quem & de quo est totum Euangelium. Hinc Iohannes ait: Lex per Mosem data est, gratia & veritas per Iesum Christum facta est: per quã legem nemo iustificatur (vt Paulus sæpius repetit) sed quilibet iustificatur per gratiam à Christo impetratam, & in Euangelio prædicatam. Primum Roma. 6. 7. Ioannis 1. Roman. 3. Galat. 2.

2 Quæ est via legis, & via Euangelij? Nónne lex est præceptum faciendi, & non faciendi: cuius bifarij mandati transgressio peccatum est, iuxta illud Apostoli: Vsque ad legem peccatum non erat in mundo, nam peccatum non imputabatur, cùm lex non esset. Lex autem subintrauit, vt abundaret delictum. Euangelium verò (vt nuper diximus) dat remissionem & gratiam. Sed cur Deus dedit legem in occasionem peccati? Nónne tanti fuit antidotum gratiæ, vt omni malo & peccato per legem cõmisso præponderauerit: hinc subinfert Apostolus: Vbi abundauit delictum, superabundauit & gratia, vt sicut regnauit peccatum in mortem, ita & gratia regnet per iustitiam in vitam æternam per Iesum Christum Dominum nostrum. Et alibi: Conclusit omnia Deus in incredulitate & sub peccato, vt omnibus misereatur. Vt igitur gratiam & misericordiam suam, quam super omnia opera sua constituit, Deus ostenderet, peccatum permisit, & omnia sub eo conclusit. Roman. 5. Ibidem Ibidem 11. Galat. 3. Psalmo 144

3 Lex & Euangelium quando habuerunt originem? Nónne lex & verbum Domini (vt propheta canit) manet in æternũ, & semper fuit? Quamuis à Mose suo tempore promulgata fuerit. De Abraham enim qui fuit ante promulgationem legis, inquit Deus, quòd obedierit voci suæ, & custodierit præcepta & ceremonias, atque totam legem seruauerit. Adam quoque non peccasset, nisi lex ei data fuisset de fructu scientiæ boni & mali non comedendo. Nec Diabolus peccasset in cœlo, nisi datum ei fuisset mandatum. De quo Apostolus ait: Et cùm introduceret primogenitũ in orbẽ terræ, dixit: Et adorent eum omnes angeli Dei. Vnde sicut lex fuit ab æterno, promulgata tamen populo per Mosem tẽpore suo: Sic Euangeliũ per Apostolos promulgatũ, à principio fuit cũ lege in virtute Agni, Ibidem 118 Genes. 26. Ibid 2. 3. Apoc. 12 Hebre. 1.

Apoc. 13 qui (vt Iohannes inquit) occisus fuit ab origine mundi. In cuius quidem
Gen. 3 Agni virtute (vt alibi diximus) factæ fuerunt tunicæ, peccatum & nudira-
Exodi 32 tem primorum parentum tegentes, dimissa fuit noxa populo idolatranti
2. Reg. 11. & 12. in deserto, remissa fuit culpa Dauidi homicidæ & adultero, & omnis denique remissio, quæ sub lege aut ante legem facta est, ipsius Agni virtute facta fuit. Nam omnis remissio (vt suprà diximus) ad Euangelium spectat.

4 Cur arcta dicitur via Euangelica, quæ videlicet ducit ad vitam? Nónne is qui nedum docuit hanc viam, sed semetipsum viam fecit, ait: Iugum meum suaue est, & onus meum leue? An igitur hæc via arcta est in principio (instar literæ Pythagoræ) latior in medio, latissima verò ac suauissima in fine? An quia iter ad vitam est per opus bonum, quod contingit fieri vno modo tantùm, in nullam videlicet partem declinando: malum autem multifariã fit, vt Aristoteles docet? An arcta est hæc via, quoad hominem animalem in seruitutem redigendum & mortificandum (vt Christus & apostolus eius Paulus docent) suauis autem, quoad hominem spiritualem, corroborandum & confouendum?

Matth. 7. Ioannis 14 Matth. 11 Ethicor. 2 Ioannis 12 1. Corin. 9.

5 Cur à diebus Iohannis Baptistæ (vt Saluator ait) regnum cœlorũ vim pati cœpit, & à violentis rapi? An quia ipse primus (vt Matthæus & Lucas scribunt) cœpit pœnitentiam prædicare, vt per illam cœlorum regnũ acquireretur: quod patribus nequaquam promissum fuerat? An, quia in regnum cœlorum & spirituale intratur per mortificationẽ nostri animalis, quod spirituale capere nequit? Ista autem mortificatio per vim quandam post aduẽtum Iohãnis fieri cœpit. Quod minimè exigebatur à Patribus, quibus tantummodò regnum terrenũ & figuratiuum promissum fuerat.

Matth. 11. Ibidem 3. Luce 3

6 Cur denominamur potius Christiani à Christo, quàm Iesuani à Iesu? Nónne nũc denominamur Christiani ab vnctione & chrismate, quod suscipimus, quãdo militiæ Christi ascribimur: In patria verò (vt nonnulli opinantur) Iesuani vocabimur. Tunc enim ipsius melioris nominis virtutẽ & influxum suscipiemus. Hîc autem suscipimus influxum & chrisma necessarium nobis ad operandum, & acquirendum gradum illum superiorem. Et quia suscipimus hoc ab eo, in quantũ Christus & vnctus est: hinc christiani nunc denominamur. De quo chrismate expresse canit Vates: sicut vnguentum in capite, Christo videlicet, quod descendit in barbã, barbam autem Aharon, & omnium regalium Sacerdotum potissimè, quod descẽdit in orã vestimenti eius, i. ad infimos quosq; plebis. Quod Iohãnes vnico verbo explicat, dicens: De plenitudine eius omnes nos accepimus.

Psalmo 132 Ioannis 1.

7 Cur dum ascribimur militiæ Christi denominamur à cognomine, & non à nomine? An, sicut milites ascripti militiæ temporali denominantur à stipendiis, quæ suscipiunt, vt stipendiarij à stipendiis (quos vulgus soldatos a solidis appellat) sic & nos Christiani denominamur à chrismate & symbolo, quod suscipimus dum Christi militiæ ascribimur? An, à charactere, quem veluti symbolũ, quo ab aliis distinguamur, suscipimus? quod symbolum vel character est chrisma seu lumẽ illud diuinum, de quo Pro-

pheta canit. Signatum vel eleuatum est super nos lumen vultus tui Domine. Quod lumen est radius quidam diuinitatis, alio modo dictus chrisma: quo vngimur, & Christiani atque diuini efficimur. qua dignitate nulla maior. Ipsum autem chrisma procedit à virtute nominis illius: de quo canitur. Oleum vel vnguentum effusum nomen tuum. *Psal.4*

8 Quam dignitatem consequimur, dum Christi militiæ ascribimur? *Cant.1* Nonne id declarat ipse Christus dicens. Inter natos mulierum non surrexit maior Iohanne Baptista. Qui autem minor est in regno cælorum maior est illo? Iohannes enim fuit plusquam Propheta, non minor Patriarchis, pœnitentiæ via, par Angelis, Euangelij vox & præcursor Domini. Verumtamen summa Veritas præfert ei minimum in regno cælorum, idest minimum inter eos: quibus diuinitas, postquam verbum caro factum est, communicata fuit. Nam (vt Pauli verbis vtar) prius eramus paruuli sub tutoribus & actoribus: vsque ad hoc tempus: quo pater æternus destinauit ad nos filium suum: vt nos participes suæ diuinitatis efficeret. Iuxta illud ipsius Apostoli. participes enim Christi effecti sumus. Et inde hæredes Dei: cohæredes autem Christi: vt ipse Apostolus alibi ait. Et hoc per diuinitatem nobis communicatam, potissimè in baptismate: quod proprie regnum cælorum est. Nam antiqui Theologi participationem Dei regnum cælorum vocant. Quæ quidem participatio per Christum facta est: vt nos eueheat ad longè præstantiorem dignitatem, quam fuerit quæcunque priorum Patrum dignitas: & etiam vltra gradum Angelicũ. Nam Angeli nusquam hæredes Dei dicuntur. *Mat.11* *Ibidem* *Gal.4* *Hebræ.3* *Rom.8* *Ant. Theolo.*

caue, quæ opinio est erronea

6 Cur hoc donum & salutis pignus datum fuit in aqua & fide? Sicut scriptum est. Qui crediderit & baptizatus fuerit saluus erit. An, quia per aquam lauamur à sordibus? [redacted] De qua vera aqua per Ezechielem dicitur. Effundam super vos aquam mundam: & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris. Et huic aquæ adiungitur ignis Spiritus sancti. Iuxta illud. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non intrabit in regnum cælorum. Patres enim antiqui participes fuerunt solius Spiritus sancti: nec ad filium venerunt. Hinc maior est illis: qui minor est in hoc regno cælorum: in quod intratur per filium & Spiritum sanctum. De fide autem infra dicetur. *Mar. vlt.* *Eze c.36* *Ioannis 3*

10 Cur Christus (teste Iohanne) venit non in aqua solum, sed in aqua & sanguine? Nonne (cum omnia mundentur in sanguine: vt Paulus ait) voluit nos primo mundare per sanguinem? Iuxta illud Iohannis. Qui lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo. Vnde adeò lauit totum genus humanum: vt amplius sanguinis effusione non indigeamus. Quæ quidem sanguinis effusio fiebat ad placandos accusatores Tribunalis iustitiæ seueræ: quibus Christus sanguine suo adeo [redacted]: vt Iohannes dicat. Proiectus est accusator fratrum nostrorum. Et hoc (vt ipse Iohannes subinfert) propter *1. Ioannis 5* *Hebræ. 9* *Apoc.1* *Ibidem 12*

Matthaei 11 [redacted] Agni. Postea verò tradidit aquam, à nobis suscipiendam in suaue [redacted]m. Iuxta illud. Iugum enim meũ suaue est. [redacted] venit gratia, pietas, clementia, sapientia, & cætera, quæ ex eodem fonte

Ant. Theo. scaturiunt: vt antiqui Theologi docent.

Ephe. 2 11 Quis fuit fortior, Adámne ad homines inficiendos: an Christus ad redimendos? Nónne fuit graue Adæ peccatum: propter quod (vt Apostolus ait) omnes nascimur filij iræ? Sed nónne maior fuit virtus Christi sanctificantis & redimentis? Ipse enim non tantum iram Dei placauit, sordes lauit, sanauit vulnera, sed maiora etiam charismata, quam in Protoplaste

Rom. 5 amiseramus, attulit. Sicut Paulus expressè testatur, dicens. Si enim vnius delicto multi mortui sunt: multò magis gratia Dei & donũ in gratia vnius hominis Iesu Christi in plures abundauit. Et iterum. Si vnius delictos mors regnauit per vnum: multò magis abundantiam gratiæ & donationis & iustitiæ accipientes, in vita regnabunt per vnum Iesum Christum. Et tandem concludens, ait. Vbi abundauit delictum: superabundauit & gratia.

1. Corint. 15 12 Si maior fuit virtus Christi sanantis, quam Adæ inficientis: cur non omnes saluant in Christo: sicut omnes per Adam mortui sunt? Nónne

Lati. Doct. inquit Apostolus. Sicut in Adam omnes moriuntur: ita & in Christo omnes viuificabuntur? Qui ergo morti & supplicio æterno addicetur? Nonne (vt Latini doctores asserunt) Christi redemptio mille mundis sufficisset: sed salus illa collata non prodest, nisi volentibus illam suscipere? Sed, sicut Adæ peccatum efficaciter omnes infecit: nónne quoque Christi redemptio deberet omnes efficaciter saluare? Cùm fortior à Paulo dicatur: vt nuper disseruimus. Nónne Christi virtus fuit & est efficax: dum saluat omnes saluandos, [redacted] ad gloriam inepta, ad latrinas (vt ita dicam) [redacted] excrementa, [redacted] Sic est in nobis, qui effecti sumus pabulum illius: qui ignis consumens di-

D. Petro. 4 citur. Omnes quidem excoquit, comedit, & saluat [redacted] lo-

1. Corint. 3 lus ait) etiam si lignum & stipula sit. Si verò lapis vel ferrum incombustibile sit, aut fex nullo modo concoquenda, ad secessum demittit. Ita, vt omnes saluandos saluet: sicut etiam alibi disseruimus.

Philem 5 13 Quid dicemus de iis, ad quos Christi notitia non peruenit? An cum

Psalmo 116 Apostolo dicemus. Quid ad nos de iis, qui foris sunt, iudicare? Nam eos, qui foris sunt (vt ipse subinfert) Dominus iudicabit. Sed nónne propheta canit. Laudate Dominum omnes gentes: laudate eum omnes populi.

Rom. 10 Quoniam (omnes videlicet dicere possunt) confirmata est super nos misericordia eius? Quæ misericordia fortior est, quam Adæ peccatum: quod

Cauto, transiuit in omnes. Et hæc misericordia virtute & fama prædicatur, di-

Isaia 65 cente Paulo. Nunquid non audierunt? Et quidem in omnem terram exiuit sonus eorum: prædicantium videlicet nomen Christi. [redacted]

[redacted]

14 Si Christus pro solo Israel venit:quomodò saluantur gentes? An (vt *Matthæi 15*
aliqui dicunt) venit præcipuè pro omnibus errantibus domus Israel:conse-
quenter autem pro aliis?Sed illa dictio, nisi, est exclusiua,non admittens
consequenter. Sed nónne Paulus ait. Non est distinctio Iudæi & Græci. *Rom 10*
Nam idem Dominus omnium: diues in omnes, qui inuocant illum? An
igitur domus Israel est,nedum familia eorum,qui è lumbis Israel exierunt
(eam multi indigenæ dicebantur Israelitæ)sed omnium, qui sunt hæredes
Dei,aut pro Deo militant? Quod vera nominis Israel interpretatio indi-
cat:sicut etiam alibi disseruimus.Et hoc tam de figurata, quam de figura-
tiua familia intelligitur.

15 Cur ab Adam peccatum:à Christo verò iustitia venit?Nónne placuit *Ecclesi.33*
Deo à principio statuere malum contra bonum:& è conuerso:vt Sapiens
testatur?Et hoc, non tam in natura, quam in politia mundi & Christi: vt
longo sermone in disputationibus Clementis: & ab Eusebio Pamphilo *Clemens.*
disseritur. Materia enim prima posita fuit contra actum primum: crater *Euseb.in*
inferior contra superiorem(vt Trismegistus & Pla. docent) corpus con- *trac.par-*
tra animam: Diabolus contra Angelum bonum: homo inducens pecca- *ticu.*
tum & mortem contra hominem dantem vitam & resurrectionem. Iuxta *Trismegi.*
illud Apostoli. Quoniam quidem per hominem mors & per hominē re- *Plato.*
surrectio mortuorum.Sic homo animalis contra spiritualem: & terrenus *1.Corint.15*
contra cœlestem: vt semper melior tandem præualeat: sitque indicium
summæ bonitatis:quæ præualet omni malo:& summæ sapientiæ, quæ ex
omni malo bonum scit eligere.

16 Cur (teste Paulo) salus gentibus datur ex peccato Israel? An, quia Is- *Rom.11*
raelitæ se exhibuerunt indignos? Iuxta illud eiusdē Apostoli Hebræos al- *Actor.13*
loquentis. Quoniā indignos vos iudicastis æterna vita:ecce conuertimur *Ibidem:28*
ad gentes.An,quia & pro gentibus venit salus: vt idem Pau. inferius con- *Isaiæ vlt.*
sentit? Cui adstipulatur Isaias, dicens. Veniam ad congregandas omnes
gentes & linguas,vt videant gloriam meam. Sed quomodò id fuit ex pec-
cato Israel?An fortè, quia consumpta fuisset virtus saluandi in Israel, nisi
peccasset?Sicut elicitur ex verbis ipsius Apostoli subinferentis.Diminutio
eorum diuitiæ gentium.Sed cur immediatè dicit. Quanto magis plenitu-
do eorum? An igitur,quia salus præordinata fuit pro domo Israel, eo mo-
do,quo supra declaratum est:quæ nasci debuisset ex lumbis Israel:nisi ob-
stitissent eorū peccata?Vnde ipsis impedientibus,& vocationi diuinæ non
annuentibus nati sunt hæredes Dei ex variis gentium familiis. Et sic ex
peccato Israel salus ad gentes transiuit:quæ fœlicior fuisset: si omnes hu-
iusmodi ex lumbis Israel nati fuissent.Et ad hoc opinor Paulum allusisse.

17 Cur Cristus ait, quòd publicani & meretrices præcedent Phari- *Matt.21*
sæos & Principes sacerdotum in regno Dei? Nonne ipse Christus subin-
fert rationem,dicens. Publicani & meretrices crediderunt:vos autem nec
pœnitentiam habuistis,vt crederetis?Vnde eo magis deiicientur Pharisæi &

sacerdotes, quò maiora dona luminis naturalis, doctrinæ & gratiarum acceperunt. Nec enim obstat peccatū vel actus meretricius saluti: quæ præ-
Ibidem 9 parata fuit omnibus peccatoribus. Sicut ipse Christus testatur, dum ait.
1. Tim. 1 Non enim veni vocare iustos, sed peccatores. Cui Paulus adstipulatur, di-
Luc. 15 cens. Iesus Christus venit in hunc mundum: vt peccatores saluos faceret. Immò plus gaudij perhibetur esse coram Angelis Dei super vno peccatore pœnitentiam agente: quam supra nonagintanouem iustis.

18 Cur tempus & negociū Messiæ fuit & est adeò occultū? An, quia omnes per fidem saluari debent? Quæ fides non esset, si omnia clarè paterent. An, quia non decebat, nec decet altissima sacramenta, & profunda arcana
1. Cor. 2 omnibus publicari? Hinc Apostolus ait. Loquimur Dei sapientiam in my-
Iob 5 sterio absconditā: quam nemo principum huius sæculi cognouit. An, vt homo natus ad laborem, hunc præcipuum laborē præ cæteris haberet: vt meditādo die noctúque in lege Domini, inquireret, & inueniret illud. tantoq; charius ei esset: quāto maiori cū labore & industria ipsum repetisset.
Iob 3 19 Ad quid Messias venit? Nónne id declarat Iohannes, dicens. Sic Deus dilexit mundum: vt filiū suum vnigenitum daret: vt omnis, qui credit in illum non pereat, sed habeat vitam æternam? Duas enim rationes assignat. Altera est, ne homo in peccato pereat. Altera verò, vt vitam æternam habeat. Sed à quo peccato erepti sumus per aduētum Christi? Nonne primò à peccato originali: quod contraximus indelebile & irremissibile absque supernaturali prouisione? Cùm peccatum primi parentis, qui nos infecit, fuerit in spiritū sanctū. Ipse enim introductus fuerat in paradisum volup-
Hebræi 6 tatis? quem Paulus, antiquos Sapiētes æmulatus, vacat sæculum futurum. Quò deueniens homo si peccat: impossibile est (vt ipse Apostolus ait) ipsum per pœnitentiam releuari. Hinc non per reuersionē ad Deum, quam nos pœnitentiam vocamus, remissum fuit Adæ peccatū: Sed eius aut contra ipsum datam sententiam suscepit Christus vsque ad plenissimam satisfactionē. Quod nemo vnquam huiusmodi sorde coinquinatus facere potuit. Nec enim erat in aliquo tanta virtus: quæ hanc infirmitatem expurgare posset, nisi in capite Christo. Nam caput (vt alibi diximus) medelam pro salute omnium membrorum suscipere solet. Pari modo per aduentum Christi expiati sumus ab illis peccatis: quæ deleri non poterant per sacrificia: sed sola morte committentium expiabantur. Quod fecit ipse Chri-
Isaiæ 53 stus moriens pro omnibus: sicut Isaias prædixerat.
Genesis 2.3 20 Quomodò per aduentū Christi habemus secundū beneficium: quod est vita æterna? Nónne per peccatū Adæ omnes mortui eramus. Sicut scriptū est. Quacūque hora de ligno comederis, morte morieris. Quod & Pau-
Rom. 8 lus plærisque in locis repetit. A qua morte Christus nos liberauit. Iuxta
Ioannis 10 illud eiusdē Apostoli. Liberauit me à lege peccati & mortis. Vnde idem Christus ait. Ego veni, vt oues meæ vitam habeant, & abundantius habeant. Sed quam vitam tradidit nobis? Nonne illam, quæ est contra mortē peccati? Sed quomodò tribuit eam? Nonne præbendo nobis nouā genituram,
Ibidem 3 nouum statutum, & nouam vitā? Hinc dixit Nicodemo, quod oportebat

[redacted] nullus poterat [redacted] per aquam, id est filium & Spiritum [redacted]

[redacted] Fuitne alia causa aduentus [redacted], præter prædictas? [redacted] [redacted] corpus [redacted] Apostolus [redacted] constitutus est caput [redacted] Ecclesiæ; nedum [redacted] [redacted] Sicut ipse Paulus testatur, dicẽs. Ipse est caput om- nis principatus & potestatis. Nónne ipse quoque est hæres vniuersorum: per quẽ nos cohæredes ipsius facti sumus, & hæredes Dei? Iuxta illud Apo stoli. Heredes quidem Dei, cohæredes autem Christi. Nónne etiam ipse est Dominus & primus, cui tota creata Dei familia correspondet: tam in pri- mæua productione, quam in regeneratione? Quod Paulus horum sacra- mentorũ non ignarus paucis verbis explicat, dicens. Ipse est imago Dei in- uisibilis, primogenitus omnis creaturæ: in quo sunt condita vniuersa in cœlis, & in terris, visibilia & inuisibilia: siue throni, siue dominationes, si- ue principatus, siue potestates: omnia per ipsum & in ipso creata sunt. De regeneratione [redacted] ipso omnem plenitudinẽ in- habitare: & per eum [redacted] [redacted] crucis eius, [redacted]

Coloss. 1. Ibidem 2. Hebræi 1. Rom. 8. Coloss. 1. Ibidem.

22 [redacted] Nónne ipse Christus [redacted] [redacted] hendens; ait. [redacted] [redacted] in [redacted] [redacted] [redacted] [redacted] apex [redacted] [redacted] Vnde discere possumus, quod [redacted] seu Iod de Christo loquimur. Quod patet benè scienti interpretari.

Ioannis 5. Lucæ vlt. Mat. 5.

23 Cur scriptura Mosis incipit à ב bet? An casu id factum est? An potius cum mysterio? Cùm mysterio vtique celeberrimo: vt Zohar & Elchana præcipui Hebræorum doctores docent. Hinc enim innuitur, quòd sa- pientia & Dei verbum, quod caro factum est, sit illud, in quo (vt A- postolus ait) condita sunt vniuersa: & in quo omnia præexistebant, ve- luti in domo: quæ בית bet ab Hebræis dicitur. Vnde sapientes dixerunt, quòd ב bet, domum significans, sit sigillum sapientiæ & verbi diuini: in quo omnia præexistebant: & per quod (teste Iohanne) omnia facta sunt. Quod & Dauid præcinuit, dicens. Omnia in sapientia fecisti. Quam sa- pientiam Elchana filium vocat: qui idem est, quod verbum: à quo (vt nu- per diximus) omnia facta & reparata fuerunt.

Zohar. Elchana. Coloss. 1. Ioannis 1. Psal. 103.

24 [redacted]

Genesis 10. Ioannis 1.

Theolog.
Psalmo 32
[redacted]

Genesis 1
Psalmo 8
1.Corint.15
Ephes.1
Hebre. 2
Ibidem 1
Rom. 8

25 Ad quos factus est sermo Dei, dicentis. Dominamini piscibus maris, & volucribus cœli? Nónne id referat Dauid, dicens. Omnia subiecisti sub pedibus eius? Et de quo loquatur Vates, declarat Apostolus plærisque in locis, quòd hoc dictum est de Christo. Sed nónne (vt omnes consentiunt) quilibet homo est cæterarum creaturarum Dominus? Non igitur hoc videtur dictum fuisse de solo Christo. Sed nónne ipse est hæres vniuersorum (vt Paulus ait) nos autem ipsius cohæredes? Ipse enim est verus omnium Dominus: nos autem Domini sumus per adhærentiam ipsius: & quatenus membra ipsius sumus.

Genesis 2
Ioan. 6.14
Aug. 9. de Tri. & 12. de Ci. Dei.

26 [redacted]

Boe. in 3. Met. 9
Hieroc.
Psalmo 103
1. Corint. 1

27 Cur Deus mundum fabricauit? Nónne, vt ostéderet bonitaté suam? Non enim ab externis causis (vt Boet. & Hieroc. testátur) impulsus: sed ex mera bonitate sua mundum fabricauit. Et hoc, quantum ad causam impellentem siue suadentem. Verum causa finalis (quæ potissima est) ea fuit: vt sapientiam suam, quam filiú esse diximus, extra manifestaret. Hinc propheta canit. Omnia in sapientia fecisti. Et, vt per eandem mundum ipsum repararet. Vnde Apostolus vocat Christum, Dei virtutem & sapientiam. Et iterum paulò inferius ait. Vos estis scilicet redépti in Christo Iesu: qui factus est nobis sapientia, iustitia, sanctificatio & redemptio. Et, vt per ipsum beatemur omnes, & Dei participes efficeremur.

Mala. 3
Psalmo 101.
Boe. in 3.
Met. 9

28 Vnde fuit hæc nouitas in Deo: vt mundum crearetit? An in tempore decreuit fabricare ille: qui per Malachiam dixit. Ego Dominus: & nó mutor? [redacted] idem ipse [redacted] licet. [redacted]

An igitur stabilis fuit in sapientia: qua omnia ab æterno præuidit, nulla in ea facta mutatione: sed mutabilis fuit in te: quæ accepit esse ad extra: prout in verbo & sapientia erat ab æterno? Hinc Plato sapientissimus scriptum reliquit. Quod in Deo est prouidentia & sapientia æterna, in cœlis est fatum: in rebus verò particularibus contingens & nouum. *Plato.*

29 Quid attestantur in cœlo pater, Verbum & Spiritus sanctus: vt Iohãnes ait? Nónne pater attestatur, quòd nos eius filij sumus, geniti per sapientiam & verbum seu filium eius: vt Iacobus asserit? Et hoc, dum per ipsum nos continuè pascit. Ipsius, enim est hæc cura. Iuxta illud Saluatoris. Pater vester cœlestis pascit volatilia cœli: & multò magis vos: qui plures, idest digniores estis illis. Attestatur filius, quòd filij ipsius patris sumus, dum docuit nos ipsum orare, dicẽtes. Pater noster, qui es in cœlis. Et dum inuitat nos ad possidendum paternum regnum. Attestatur autem Spiritus sanctus, quòd nos viuimus in ipso, dum nobis in eo, quòd spiritus vitæ est, vitam continuam præbet. In eo verò quòd Spiritus sanctus est, testimonium & vim præbet, quòd sanctificari possimus & debeamus. Iuxta illud Apostoli. Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritũ sanctum, qui datus nobis. Sicut promissum fuerat à Christo dicente. Accipietis virtutem superuenientis Spiritus sancti in vos. *1. Ioannis 5.* *Iaco. 1* *Matthæi 6* *Ibidem* *Ibidem 25* *Rom. 5* *Actor. 1*

30 Quid testãtur in terra, spiritus, aqua & sanguis: vt Iohannes inquit? Nónne hæc tria idem sunt cum superioribus: sub aliis tamen vocabulis expressa: Quamuis enim spiritus sit tertia persona (vt habetur in frequenti vsu) tamen spiritus præcipuus est pater: à quo procedit ille, qui Spiritus sanctus & tertia persona communiter dicitur. Hinc Abraham dixit. Spiritus de spiritu. Et (vt Zohar probat) pater est spiritus & aer: à quo venit lux illa: quæ dicitur filius. Nam ab אויר auir, quod est aer, venit אור or, quod est lux: remanente in auir י Iod, quod vim paternam indicat. Cùm quo filio ipse pater producit spiritum sanctum. Aqua verò (vt sæpe diximus) est sapientia vel filius. Sanguis autem, in quo residet spiritus vitalis, spiritũ Dei repræsentat. Testimoniũ igitur perhibet spiritus patris, quod Christus redemerit nos. Sicut ipse Christus ait. Testimonium perhibet de me: qui misit me pater. Testimoniũ perhibet aqua, qua lauit nos: & quã nobis in potum tribuit, vt produceret in nobis spiritum salientẽ & deducentẽ in vitã æternã. Testimoniũ denique perhibet sanguis ipsius pro nobis tam sufficiẽter oblatus: vt non amplius opus sit nobis offerre sanguinem pro peccatis. *1. Ioan. 5* *Abraham in libr. de formation* *Ioannis 8* *Ibidem 3*

31 Cur regeneratus & renouatus fuit homo in aduentu Christi? Sicut ipsemet ait. Oportet vos nasci denuo. Nónne sicut olim genitus homo fuerat à patre terreno secundum hominem animalem: Ita regenerari debuit à patre cœlesti secũdum hominem spiritualem & cœlestẽ: Iuxta illud Apostoli. Primus homo de terra terrenus: secũdus homo de cœlo cœlestis. Qualis terren⁹, tales & terreni: qualis cœlestis, tales & cœlestes. Sed nónne anima nostra producta fuit à Deo, omniũ formarũ datore? Quid ergo oportuit iterũ nasci? Producta quidẽ erat productione cõmuni, quã naturalẽ vocãt, sicut & bestiarũ animæ productæ fuerũt. Quod nõ sufficiebat ad *Ioannis 3* *1. Corint. 15.*

hoc, vt hæredes Dei, & cohæredes Christi essemus. Ideò oportuit nos renasci, & filios Dei fieri: vt ipsius Dei idonei hæredes essemus.

Matthæi 9
Lucæ 5

32 Cur Christus dixit. Nemo mittit vinum nouũ in vtres veteres? Nónne Christus duo exempla dedit Pharisæis murmurantibus, quòd discipuli ipsius non ieiunarent: sicut discipuli Iohannis? Alterum, enim fuit, quòd non benè suitur neque coniungitur pannus nouus cum veteri. Alterum verò, quòd non est mittendum vinum nouum in vtres veteres. Ex quibus quidem exemplis conclusit, quòd rigiditas & seruitus legis antiquæ non conueniebat cum noua Euangelij libertate. Vnde infertur, quòd cum Euangelium sit nouum dogma, nouum testamentum, nouus status, nouáque promissio non debet dari homini sub antiqua seruitute legis existenti: sed tantummodo homini per nouam & liberam regenerationem renouato.

Eliæ oraculum.

33 Cur Christus in quarto millenario venit: vt communiter asseritur? An, vt compleretur Eliæ vaticinium ab Hebræis celebratum, & alias à nobis adductum: quod videlicet duo millia annorum esse debebant inanes, id est sine lege: duo millia verò sub lege? In fine cuius quarti millenarij debebat venire Messias sub quo curreret mundus adhuc duobus millenariis, ante millenarium sabbatarium: vt vnicuique diei fabricæ millenarius annorum corresponderet. Sicut à Mose & Petro edocemur. An, quia sicut sol iste visibilis productus fuit die quarto: Sic sol iustitiæ, cui hic visibilis respondet, oriri voluit millenario quarto cum ipso quarto die conueniente?

Psalmo 89
2. Petr. 3
Genesis 1

Gal 4

34 Si Christus venit in quarto millenario, quomodò (vt Apostolus ait) venit in plenitudine temporis? Nónne venit (vt supra disseruimus) circa finem quarti: præueniens videlicet tempus circiter trecentos annos? Nam moris est pientissimi Dei lento gradu ad vindictam procedere: cum misericordia autẽ & gratia præuenire. Iuxta illud prophetæ. Misericordia eius præueniet me. Et iterum. Præuenisti eum in benedictionibus dulcedinis. Hinc mali spiritus clamabant. Cur venisti ante tempus torquere nos fili Dei? Sed si præuenit, quomodò plenitudinem temporis expectauit? Nónne (vt etiam alibi diximus) plenitudo fuit, intercedente misericordia & pietate: qua (vt dictum est) præuenire solet Deus: vt eius proprium est? Hinc Ecclesia canit. Deus, cuius proprium est misereri semper & parcere.

Psalmo 58
Ibidem 20
Matthæi 8

35 Cur Christus nasci voluit ex sola muliere? An (vt passim dicitur) quia sicut primus homo ex nullo parente humano prodiit: prima verò mulier ex viro tantummodò: Sic Christus ex muliere tantum nasci voluit? Sed nónne videtur Sapientibus hæc solutio inepta, & Messia penitus indigna? Nam cum ipse sit caput, non comparatur nec annumeratur cum singulis membris. Et si annumeratur, non deteriori sed meliori sorte annumerari debet. Indignius namque videtur nasci ex muliere sola, quàm ex viro solo aut ex vtroque, vel à Deo immediatè produci: sicut primus homo productus fuit. An igitur natus est ex muliere, Deo vicem viri supplente (vt re-

serauit Gabriel, dicens: Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi) vt tantò dignior esset natus, quantò dignior erat parens fœcunditatem præstans? An, quia forsitan vtraque vis, masculea videlicet ac fœminea remansit in virgine? cùm non fuerit secta eo modo, quem Plato in Symposio docet, prout tamen à Mose didicerat, sicuti alibi reserauimus. Hinc Maria non fuit tradita, nec tradenda viro in coniugium, sed in curam tātummodò. An (vt more nostro loquamur) quia fuit in ea plenissimè, vterque & geminatus homo, animalis videlicet & fœmineus, spiritualis & masculeus? De quo apertè Paulus & Hieronymus amplissimè scribunt. *Lucæ 1.* *Plato.* *1. Corin. 15* *Hieronym. in proæ. Cant. licor.*

SECTIO SECVNDA DE CHRISTO DEO.

QVO oleo vnctus fuit Iesus præ participibus suis, vt Propheta canit? Nō quippe oliuarum oleo, sed diuinitate, quæ oleum in Scriptura sacra sępius nominatur: hinc Sapiens canit: Oleum effusum nomen tuum, id est virtus nominis tui, quæ diuinitas est, vt veri Sapientes exponunt. Nam miracula & prodigia quæ fiunt in nominibus diuinis, nō fiunt per virtutes characterum, sed per diuinam virtutem per characteres illos deuotatam, qua diuinitate & quo chrismate omnes vnguntur. Omnia enim sunt plena Deo, peculiarius autem homo. Et hic quantò melior est, tātò magis de diuinitate participat. Redemptor autem cùm fuerit Dominus omnium, præ omnibus participibus hac diuinitate meritò vnctus est. Hinc ab Hebræis Messias, à Gręcis verò Christus, id est vnctus per antonomasiam dictus est. Vnctus autem & linitus fuit verbo, quod carnem & animam ipsius Christi assumpsit ipsam perfundens. 36 *Psalmo 44* *Cantic. 1.*

37 Quomodo (vt Iohannes ait) verbum caro factum est? An mutatum est in carnē? sicut videtur innuere Paulus, dicens: Exinaniuit semetipsum, formam serui accipiens. An sensum illius sententiæ est. Et verbum fuit in carne? Nam (vt opinor) ab interprete malè traductum fuit hoc verbum, sicut illud Geneseos: Fiat lux. Pro quo in veritate literæ habetur: Sit lux, omnia videlicet collustrans. Quæ lux est illa, de qua Iohannes noster ait: Et vita erat lux. Nec enim ipsa facta fuit, sed rebus communicata. Sic verbum non fuit factum, sed communicatum carni, id est animæ carni circumamictæ. In qua carne non fuit, sed apparuit exinanitus ipse Deus, cùm re vera nihil diminutus fuerit. *Ioannis 1.* *Philipp. 2.* *Genes. 1.*

38 Cur & quomodo redemptor dictus fuit Himanuel, butyrum & mel comedens? Nōnne Himanuel nobiscum Deus interpretatur? Quamuis enim semper Deus omnia repleat (vt Ieremias ipsius Dei personam agens, perhibet dicens: Cœlum & terram ego impleo) nihilominus in aduentu Messię, Deus esse nobiscum dictus fuit, quia peculiari quodam modo fuit in Redēptore, sicut ipse peculiari atque perfectiori chrismate vnctus fuit. An, quia Deus in aduentu Messiæ ianuas cœli aperuit, adeò vt non tan- *Isaiæ 7.* *Ieremiæ 23*

rũm ipſum, ſed omnia mẽbra eius peculari quodam modo diuinitas perfuderit & vnxerit? Hinc Chriſtiani dicimur, id eſt chriſmate & diuinitate vncti. Butyrum autem lac & mel comedit, quia ſapientia diuina per lac

Coloſſ. 2. deſignata, in ipſo pleniſsimè fuit, iuxta illud Apoſtoli: In quo ſunt omnes theſauri ſapientiæ & ſciẽtiæ abſconditi: comedit etiam mel, quod eſt guſtus ipſius ſapientiæ, quem habuit ſuper omnes, ſicut & pręcæteris viguit ſapientia.

39 Quomodo intelligitur illud Iſaiæ: Et vocabitur Deus fortis, pater

Iſaia 9. futuri ſeculi? An hîc eſt malè interpretatum (vt contendunt aliqui proterui Hebræi) אל גבור El ghibor, Deus fortis? Sed nónne apud eos אל El ſignificat Deum & fortem: Incongrua quippe foret locutio ſi diceretur: Et vocabitur fortis fortis. Vnde illud El bene apud nos interpretatur

Baruch 3. Deus, ſicut apertè Baruch ait: Hic eſt Deus noſter, qui ſcilicet in terris vi-

Ieremiæ 14 ſus eſt, & cum hominibus conuerſatus eſt. Et Ieremias, Tu autem in nobis es Domine, & nomen tuum inuocatum eſt ſuper nos. Et cui loquebatur Ieremias? Illi vtique, cui paulò antè dixerat. Quare colonus futurus es in terra, & quaſi viator declinans ad manendum?

Ibidem 31. 40 Cur dixit Ieremias: Fœmina circumdabit virum? Nónne ipſemet innuit, dum præmittit quòd Dominus creabit aut faciet quoddam nouum ſuper terram? Nouum videlicet hominem è cœlo cœleſtem: nouum, quia natus nouo modo: nouum, quia omnia innouauit: nouum, quia non fuit purus homo, ſed Deus homo, aut homo Deus. Sicut enim Chriſtus fuit vir in vtero materno, id eſt debita viri ſapientia & cognitione refertus, ita fuit diuinitate plenus: alioquin non potuiſſet innouare pactum quod Deus cum patribus fecerat. De quo in ſequentibus ipſe Ieremias longo ſermone diſſerit. Nec enim poteſt quiſpiam inire pactum verum cum alio, niſi ſit in poteſtate ipſius dare, quod in pacto promittit. Sed in hoc nouo pacto promittitur ſeruãtibus illud vita æterna, quæ à ſolo Deo dari poteſt. Igitur qui hoc nouum fœdus pepigit Deus eſt.

Ioan. 14, 15. 41 Cur Chriſtus iubet, vt omnia petamus à patre in nomine ipſius,

Ibidem 17 cùm patres petere cõſueuerint in nomine Dei: Nónne hinc concludimus Ieſum eſſe Deum? Loquens enim cum patre ait: Manifeſtaui nomen tuum hominibus. Verumtamen non patris ſed ſuum nomen proponit, in quo

Marci vlt. petamus à patre neceſſaria, & in quo operari prodigia debeamus. An igi-

Philipp. 2 tur ſibi nomen Dei indebitè vendicauit? Non quippe (ait Apoſtolus) rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo. Nam pater dedit illi nomẽ, quod eſt ſuper omne nomen: rerum videlicet creatarum, aut nomen illud quadriliterum, ſiue tetragrammum. Ipſius enim magni nominis duæ literæ expreſſæ ſunt in nomine Ieſu, י iod videlicet & ו vau. Dimiſſa verò fuerunt duo ה he, quorum alterum indicat amorem mutuum Patris & Filij, per י iod & ו vau denotatum, alterum verò vim productiuam fabricæ. Hinc

Hebræi. Hebræi dicunt quòd in ה he, id eſt in virtute Opificis per ipſum denotata, Deus mundum fabricauit. In quorum duorum ה he loco in nomine Ieſu interpoſitum fuit ש ſim, quod eſt pricipium שבת Sabat, i. requiei.

Vnde innuitur, quòd Iesus venit ad nos, non vt nexus Patris & filij, neque vt Opifex mundi, sed daturus requiem. Sicut ipsemet testatur, dicens: Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos. *Matth. 11.*

42 In quo nomine Patres solebant aliquid à Deo petere? Nónne à mūdi fabrica vsque ad Abraham solebat inuocari nomen אלהים Elohim? In quo nomine vel per quod nomen fabricatus est mundus. Vnde bis triciesque nomen Elohim in fabrica repetitur, iuxta triginta duas semitas, in quibus scribit Abraham productum fuisse mundum, sicut alibi quoque disseruimus. Interfuit autem hoc nomē seueræ iustitiæ, fabricæ, vt omnia suis ponderibus, numeris ac mensuris librarentur. Quod tanquam recens & authorem fabricæ patres inuocabant. *Abraham in lib. de forma*

43 Cur ab Abraham vsque ad Mosem inuocatum fuit nomen שדי Sadai? sicut scriptum est: Apparui Abraham, Izahac & Iahacob in El Sadai. Pro quo communis æditio habet, in Deo omnipotente. Hinc Izahac volens benedicere Iahacob, ait: El Sadai benedicat tibi. Pro quo etiam vulgata æditio habet, Deus omnipotens. Pari modo Iahacob benedicens Ioseph, dixit: El Sadai benedicat tibi benedictionibus cœli desuper. Dedit autem Deus hoc nomen nouum Abrahæ, quem renouauit, vt nomen eius indicat (sicut alibi declarauimus) & cui dedit nouum fœdus. Quod nomen (quamuis diuina nomina interpretari propriè nequeant) siquidem interpretari voluerimus, hæc erit eius interpretatio. Deus sufficiens. Vnde innuitur quòd illud nomen sufficiebat, quousque aliud reuelaretur. *Exodi 6.* *Genes. 28.* *Ibidem 49.* *Ibidem 7*

44 Cur à Mose vsque ad Christum datum fuit nomen quadriliterum ineffabile, videlicet יהוה? An, vt per ipsum Moses cum prodigiis & portentis (sicuti in cœlesti curia decretum fuerat) educeret populum ex Ægypto? In ipso enim omnia mirabilia fiunt, vt amplissimè secretiores Theologi scribunt. Quamuis modum non doceant, & vix aliquatenus innuant. An (vt aliàs dictū est) quia in ipso debellandus erat Amom mino siue Mammona Ægypto præsidens? An, quia in ipso danda erat lex, cuius omnia verba ex eo resultant? sicuti rami, ramusculi, frondes, gemmæ, flores & fructus ab vno arboris trunco prodeunt, vt apertè scribit author libri, qui Porta lucis inscribitur. An, vt per ipsum illustrarentur Prophetæ? cùm ipsum sit nomen supramundani Solis omnia collustrantis. Hoc igitur tempore huiusmodi de causis nomen illud excelsum datum fuit. *Secr. Theo.* *Porta lucis*

45 Quæ mysteria continentur in nomine ישו Iesu, theologizando per numeros? Qui modus apud Hebræos celebratissimus est, dictus Ghemateriah. An (vt aliqui semper humi serpētes asserunt) hæc sunt hominū placita à mysteriis penitus aliena? An in ipso nomine continentur sacramēta: sicut & in aliis sacris ac diuinis nominibus? Vnde hūc philosophādi modū prosequuntur Pythagoras Plato & omnes Academici. Sed quæ sunt hæc *Hebræi.* *Pythagoras. Plato.*

mysteria? Nónne prima ipsius nominis litera est י iod, quæ decem importat, & denarium illum celeberrimum innuit, qui est finis omnium numerorum, & cui debentur decimæ tanquam causæ finali & beatificanti? Vltima verò litera est ו vau, quæ sex reddit, numerum quidem perfectũ, quo (vt Augustinus disserit) creatus est mundus, & quæ arborem vitæ significat, illam videlicet arborem, de qua scriptum est. Ego sum vita. Media autem litera est ש sim, quæ tercentũ pręstat. Et hæc innuit remunerationem quæ fit per centenarium ter complicatum, tres diuinitatis personas innuens, quarum visio est merces nostra. Hinc Saluator de eo qui ipsi perfectè adhæserit loquens, ait: Centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit. Vita enim æterna est diuinitas illa continens tres personas, quarum cuilibet respondet centenarium, adeò vt explicentur in trecenta, vnitati essentiæ counita, & collecta in illud vnum quod omnibus summoperè necessarium est, vt Christus Marthæ dixit.

Augu. super Genesim. *Ioannis 14.* *Matth. 19.* *Lucæ 10.*

46 Quomodo Messiæ nomen dicitur nouum, sicut ab Isaia prænunciatum fuerat? Nónne Dauid Christi personã agens, canit: In capite libri scriptum est de me? Cui adstipulatur Paulus, dicens: Ipse est primogenitus in multis fratribus. Et alibi clarius: Qui est imago Dei inuisibilis, primogenitus omnis creaturæ. Si igitur ipse est omnibus antiquior, nónne etiam nomen eius omnium antiquissimum esse debet? An igitur nouum dicitur Messiæ nomen, quia nõdum in terris fuerat auditum? An, cùm per nomen sæpenumerò apud Sapientes (vt etiam suprà diximus) virtus Dei intelligatur, vocatus fuit Messias nomine nouo, quia venit cũ virtute noua nedum faciendi miracula (quia in nomine tetragrãmo multa per Mosem & alios facta sunt miracula) sed cum virtute noua facilius & perfectius remittendi peccata, aperiendi cœlos, pacificandi omnia quę in cœlis & quæ in terris sunt, attrahendi omnia ad se, & multa huiusmodi faciendi, quæ nunquam aliàs facta fuisse leguntur.

Isaiæ 62. *Psalmo 39* *Romano. 8.* *Coloss. 1.* *Ibidem.* *Ioannis 12.*

47 Habetúrne per aliam viam quàm per oracula, quòd nomen Messiæ debeat sic scribi ישו? Nónne fauet nobis via numerorum apud Sapientes, (vt dictum est) celeberrima? nam literæ nominis ישו Iesu reddunt trecenta sexdecim, & totidem reddunt literæ tetragrammi cum literis nominis matris Iesu, quæ Hebraicè dicitur מרים Miriam. Hinc Gabriel dixit ei: Virtus altissimi obumbrabit tibi, & quod nascetur ex te sanctum, vocabitur filius Dei.

Lucæ 1.

48 Cur nomen Iesu est adeò dæmonibus terrificum? Nónne quia nomen שדי Sadai ipsis dæmonibus valdè terrificum in ipsis continetur? hinc Psalmus nonagesimus contra malos spiritus æditus, incipit: Qui habitat in absconsione altissimi, in vmbra Sadai commorabitur: pro quo vulgata æditio habet, Dei cœli: cuius quidem nominis literę reddũt trecenta quatuordecim. Cui numero si addatur binarius, numerus quidẽ materiæ, vel bifarij corporis vt more Platonico loquamur) redditur numerus trecentorum sexdecim, quot importat nomen Iesu, quod significat diuinitatem incarnatam vel incorporatam, iuxta illud: Verbum caro factum est.

Psalmo 90. *Ioannis 1.*

49 Nomen Iesu sine illis duobus ה he nominis quadriliteri caditne à di- *Philipp. 2.*
gnitate diuina? Non quippe. Nam Paulus horum sacramentorum cóscius
dixit: Dedit illi nomen quod est super omne nomen. Interposita enim fuit
inter duas literas quadriliteri, loco duarum literarum prætermissarum, ש
sin. Quæ litera (vt dictum est) [illegible] id est requiei principium est. Et
hoc insignum valdè mysteriosa factum est. Vnica enim est litera tres ra-
mos habens. Et hæc innuit Trinitatem personarum in vna essentia. Qua-
rum trium personarum virtus in Iesu habetur conclusa, non tantùm ex
Augustini sententia, dicentis: Opera Trinitatis ad extra sunt indiuisa, sed *Augustin.*
ex sacris oraculis. Dixit enim Gabriel: Virtus altissimi obumbrabit tibi.
Ecce Pater. Et expressè: Spiritus sanctus superueniet in te. Quorum vide- *Lucæ 1.*
licet virtute paries filium, qui dicetur & erit filius Dei. Nam cum ipso
semper fuit virtus paterna, iuxta illud: Qui me misit, pater videlicet, me- *Ioannis 8*
cum est. Fuit quoque semper Spiritus sanctus: sicut dictum fuit Iohan-
ni, Super quem videris Spiritum descendentem & manentem, hic est, sci- *Ibidem 1.*
licet filius Dei & redemptor qui baptizat in Spiritu sancto.

50 Cur voluit Christus (præter ea quæ diximus (vt in nomine eius pa- *Ibidem 15.*
trem omnia peteremus? Nonne quia omnigena aliorum nomium virtus
in ipso Iesu nomine concluditur? Nec enim tantùm virtus sanctissimæ
Trinitatis, sed omnium diuinorum numinum virtutes in ipso reperiun-
tur: sicut ab Isaiæ oraculo bis edocemur, ait enim: Requiescet super eũ spi- *Isaiæ 11.*
ritus sapientiæ, & intellectus, & quæ sequuntur. Nam ibi omnem septe-
narium illum diuinum enumerat. Et alibi: Appræhendent (inquit) septem *Ibidem 4.*
mulieres virum vnum, id est septem dona & numina Spiritus Dei, vt be- *Origenes.*
ne sentit & interpretatur Origenes. Quod ipse Christus vnico sermone *Matth. 11.*
reserauit, dicens: Omnia mihi tradita sunt à Patre meo. Et alibi: Et mea o- *Ioannis 17*
mnia tua sunt, & tua mea sunt.

51 Cùm sit tam potens hoc nomen, in quo iubemur petere, cur multi
petentes non exaudiuntur? An, quia malè petunt? Hinc duobus discipulis
dictum fuit. Nescitis quid petatis. Cui adstipulatur Iacobus, dicens: Peti- *Matth. 20*
tis, & non accipitis, cò quòd malè petatis. An, quia petentes, peccatores *Iacobi 4.*
& indigni sunt? Hinc dixit ille, vtroque oculo illuminatus. Scimus quòd
peccatores Deus non exaudit. An quia non sufficit ipsum nomen verbis *Ioannis 9.*
exprimere, sed oportet ipsum intentione & cognitione inuocare? iuxta il-
lud: Protegã eum, quoniam cognouit nomen meũ. Vnde de hoc amplis- *Psalmo 90*
simè secretiores Theologi scribunt. An, quia requiritur quòd habeamus *Scr. Theo.*
symbolum cum nomine in quo petimus? iuxta illud Apostoli: Nemo po-
test dicere Dominum Iesum, nisi in Spiritu sancto, nisi videlicet sit in ipso
nomine sancto sanctificatus. *1.Corin. 12*

52 Quomodo diuinitas humanitati Christi coünita fuit? An in vnitate *Theo. in pri-*
suppositi, vt communiter nouitiores Theologi docent? Imaginantur e- *mo dist. 3.*
nim nonnulli ipsorum tria esse in homine, naturam videlicet, naturam
singularem, quam hæcheitatem vocant, & rationem personæ, quæ (vt ipsi
asserunt) consistit in duplici incommunicabilitate, specifica videlicet &

indiuiduali, quã appellant quo & quod. Et hanc dixerunt aduenisse Christo à diuinitate, vel à verbo, aut à persona secunda Trinitatis illi singulari humanitati vnita, [redacted]

Hieronym.

Iacobi 1

Ioannis 13. 15. & 17. 53 Si verbum insitum fuit in priuato stipite Christi, quomodo natura humana (vt modò dictum est) effecta est tota frugifera? Nónne hac solùm de causa Christus à nobis exegit, vt essemus ei vniti in fide, i. fidelitate & adhærentia perfecta & in charitate? sic enim & non aliter virtus verbi insiti diffundetur in omnes ramos huius mysticæ arboris, & in omnia membra huius mystici corporis: vnde omnes fructum suum afferent, sicut ipse

Ibidem 15. Saluator ait: Qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructum multũ, quia sine me nihil potestis facere.

54 Potéstne admitti, & quomodo doctrina Theologorum scholasticorum de vnione hypostatica? Nónne habemus à Peripateticorum duce,

Aristot. quòd operationes fiunt à supposito? Cùm igitur videamus in Christo aliquas operationes, omnem humanam & creatam virtutem penitus transcendentes, nónne necessariò fatendum est illas à supposito vel à persona diuina processisse? Sed de iis quæ operatus fuit Moses vltra omnes vires creatas, adeò vt Memphitici Sapientes coacti fuerint confiteri, quòd digitus Dei esset illic, quid dicemus? Nónne cum Mose erat Angelus (vt in

Exodi 8. *Ibidem* 23 Exodo legimus) qui & ipse est persona, per quam Deus, vel quæ in virtute Dei operatur? Vnde & legem ipse Deus per Angelum dedit, iuxta illud A-

Galat. 3. postoli: Lex data est per angelos in manu Mediatoris.

55 Quomodo dignoscere possumus in Christo fuisse magis personam

Exodi 23 diuinam quàm angelicam? nónne id ex oraculis habemus? Nam ad Mo-

Ioannis 1. sem (vt nuper dictum est) angelum missum fuisse legimus. De Christo autem Iohannes inquit, quòd verbum diuinum affuit, nedum in anima, sed etiam in carne ipsius. Nónne etiam hoc indicant opera, quæ ipsemet in comprobationem suæ diuinitatis adduxit, dicens: Opera quæ ego facio,

Ibidem 10 ipsa testimonium perhibent de me? Et paulò post: Si non vultis (inquit) mihi credere, operibus credite, vt cognoscatis & credatis, quia pater in

Ibidem 14 me est, & ego in patre. Sed nónne ipsemet ait: Qui credit in me, opera quæ ego facio ipse faciet, & maiora horum faciet? Quomodo igitur ex operibus diuinitatem eius comprobare possumus? Nam idem posset concludi de quocunque operante per fidem, sicut ipse promisit. An ita-

Marci vlt. que (vt Sapientes concludunt) non propriè ex operibus, sed ex modo operandi arguere possumus diuinitatem Christi? Præcipiendo enim

& non inuocando ipse operatus est. An etiam, quia tribuit vt in nomine ipsius alij operentur? Quod fieri nequiret, nisi nomen eius diuinam virtutem contineret. Nam (vt alibi diximus) Moses omnia portenta fecit in nomine quadrilitero. Sic & omnes posteriores Prophetæ. Nullus autem in nomine alicuius puræ creaturæ miracula operatus est. *Ibidem*

56 Quomodo (vt Apostolus ait) Christus est diues in omnes qui inuocant illum? Nónne, quia ipse fuit plenus diuitiarum? Non quidem earum quas tinea demolitur, consumit ignis, & fures effodiunt & furantur, sed thesaurorum supramũdanorum, de quibus ipse Apostolus inquit. In quo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ absconditi. Nec tantùm sapientiæ, sed meritorum, virtutum, & omnium bonorum pro se & pro omnibus ei adhærentibus, iuxta illud Iohannis: De plenitudine eius omnes nos accepimus. Vnde Paulus cum Ephesiis agens, ait: Gratificauit nos Pater in Filio suo dilecto, in quo habemus redemptionem per sanguinem eius, & remissionem peccatorum secundum diuitias gratiæ eius, quæ superabundauit in nobis. Nec tantùm habuit diuitias gratiæ & meritorum, sed etiãm diuinitatis, per quam ipsi adhærentes operantur ea quæ solus Deus facere potest. *Roman. 10* *Coloss. 1* *Ioannis 1.* *Ephes. 1.*

57 Vnde habuerunt Christo credentes, vt tot & tanta miracula operarentur? Nónne hoc habuerunt ex fide? sicut ipse Christus testatur, dicens: Signa autem eos qui crediderint, hæc sequentur. In nomine meo dæmonia eiicient, & quæ sequuntur. Hinc Paulus dixit: Sancti per fidem vicerunt regna, operati sunt iustitiam, & cætera quæ sequuntur. Vbi multa commemorat facta à sanctis per fidem. Sed cùm non amplius tot mirabilia à fidelibus fieri videamus, ést ne igitur mortua fides? Nam (teste Iacobo) fides sine operibus mortua est: non quidem sine operibus miraculosis, sed sine operibus correspondentibus fidei, & ad ipsam pertinentibus, cùm vera fides non consistat in sola credulitate. Nam (vt ipse Iacobus paulò superius ait) dæmones credunt & contremiscunt. Vera igitur fides consistit in firma inhærentia, fidelitate, & vnione cum Deo, adeò vt virtus ipsius diffundatur in omnes verè credentes & ei adhærentes. Hinc amici Dei operabantur per virtutem ipsius Dei communicatam ipsis, qui Deo adhærebant & vniti erant. Sicut enim virtus rationis existens in capite, rationabiliter in omnibus membris operatur, adeò vt moueantur secundum dictamen ipsius rationis existentis in capite, (nam membra non sunt rationis capacia, nisi quatenus capiti adhærent.) Sic nec quispiam mirabilia aliqua operari potest: nisi Deo & capiti Christo adhæreat. Qui Christus iccircò caput corporis Ecclesiæ dictus est. *Marci vlt.* *Hebræ. 11.* *Iacobi 2.* *Ephes. 5.*

58 Si Christus est Deus, cur dixit se habere doctrinam à Patre? Durum quippe est loqui de iis quæ captum humani ingenij transcendunt. Cuiusmodi est sermo de Dei filio, quẽ nemo nouit, nisi pater: vnde tãtùm loquemur, quantũ ipse dignatus fuerit reuelare. Nõne igitur ipse dixit: Omnia *Ioannis 7.* *Matth. 11.*

mihi tradita sunt à Patre meo?Et iterum,Exiui à Patre,& veni in mũdum.
Ibid in Ioannis 16. Si itaque esse habuit à Patre, cur dubitatur de doctrina & sapiẽtia,quæ & si Filio communicata est, eadem tamẽ est quę in patre reperitur?cùm ambo sint vnum,in essentia videlicet infinita.Ratione cuius infinitatis idem
Ibidem 10 reperitur in ambobus : quod aliquatenus exemplo exprimi potest. Nam eadẽ lux est in sole & quæ nobis cõmunicatur. An,cùm duo sint in Christo,homo videlicet & Deus, in eo quòd homo, suscepit doctrinam à Patre producente verbum eidem homini coniunctum?

Matth.17. 59 Quo Dei testimonio Christus declaratus est Deus? Nónne per vocẽ Patris, dicentis: Hic est filius meus dilectus ? Sed nónne etiam de populo
Exodi 4. Israelitico dixit Deus:Filius meus primogenitus Israel? Non quippe de Israel subinfertur,quod de Iesu,videlicet,in quo mihi bene complacui.Nõ
Psalmo 15 enimDeus sibi complacet in creaturis(cùm ipse sit fœlix sine creaturis)sed sibi complacet in verbo producto , quod amat & à quo amatur per amorem qui est Spiritus sanctus. Sed nónne scriptum est de sapientia Dei.De-
Prouerb.8 litiæ meæ esse cum filiis hominum ? Sunt quippe delitiæ Dei producendo hominem & implendo ipsum muliplici bonitate.Quæ delitiæ sunt in seipso,& proueniunt à seipso communicante,non autem ab eo,cui communicantur, sed de filio dicitur:In quo mihi bene complacui.

Matth.17 60 Habemúsne aliud testimonium idem comprobans ? Nónne Moses legislator Christi transfigurationi interfuit, vt indicaretur ꝙ lex perhibuerit testimonium de ipso ? Interfuit & Elias eximius Prophetarum, vt innueretur,quòd Prophetæ idem fecerint.Hinc dum ipse Christus vellet
Luca 24. duobus discipulis declarare,qualis fuerit,incipiebat (vt Lucas ait)à Mose discurrens per omnes Prophetas, & mirabili & lympido sensu interpretabatur sacramenta, sub velamine Scripturarum latentia. Interfuerunt quoque ambo honorantes ipsum,& ipsi cedentes,vt indicarent,quòd lex cedere debebat Christo.Qui venit,nõ vt ipsam euacuaret(vt aliqui dicũt) sed vt adimpleret ac perficeret,compleretq; ea quæ lex & Prophetæ præfigurauerant & prædixerant de ipso.

61 Quomodo Christus semetipsum transfigurauit?Nónne transmuta-
Matth.17. uit corpus suum in eam sortem,quam vnusquisque nostrûm sortiri debet
1.Corin.15. in resurrectione.Quando corpus nostrum surget in nobilitate, in gloria,
Theolo.49. dist. quarti in claritate,& cæteris dotibus vel conditionibus à Paulo & à Theologis
Matth.17 scholasticis enumeratis.Quod indicauit splendor faciei eius,quæ(vt Matthæus narrat)resplenduit sicut Sol. Fœlicius enim resplenduit Christi fa-
2. Corin.3. cies,quàm Mosi,quamuis & ipsa(teste Apostolo) valdè splenduerit. Et adeò inualuit splendor ille,vt vestimẽta eius viderentur alba,sicut nix.Qui splendor prouenit ex diuinitate quæ in ipso fulgebat. Ostendit enim eam
Philipp.2 quam in se continebat gloriam : quamuis eam compresserit inter mortales degens,cum quibus habitu inuẽtus fuit vt homo,& cum mortali corpore,quod pro illa gloria & vita donanda,morti tradidit.Quam gloriam
Deuter.17. futuram ostendere voluit tribus testibus, cùm in ore duorum vel trium
Matth.18 stet omne verbum.

62 Cùm Euangelistæ dicant, quòd post sex dies Christus semetipsum transfigurauit:à quo die enumerantur illi dies? Nónne ab eo die, quo dixit.Sunt quidam de hic stantibus,qui non gustabunt mortem?Cùm enim hoc videretur naturæ legibus repugnare(nam statutum est hominibus semel mori)ne iudicaretur impossibile, voluit discipulis statum immortalitatis ostendere: vt tempore suo huius veritatis testes essent. Hinc Petrus de hoc monumentum perpetuum reliquit. Accipiens (inquit) à Deo Patre honorem & gloriam, voce delapsa ad eum huiuscemodi à magnifica gloria. Hic est filius meus dilectus. Quam vocem audiuimus è cœlo allatam: cum essemus cum ipso in monte sancto. Sed cur post sex dies Christus transfigurari voluit?Nónne (vt Origeni placet)ad innuẽdum sex dies fabricæ:quibus(vt alias disseruimus)sex millenarij respondent:post quos, die videlicet octauo,connumerando primum à quo incepit(nam sex sunt intermedij tanquam interualla) dabitur nobis gloria:quæ à Christo tunc præmonstrata fuit? *Ibidem 17* *Mar. 9* *Mat. 16* *Hebræi 9* *1. Pet. 1* *Origenes.*

63 Quæ nubes lucida(vt Matthæus narrat)obũbrauit Apostolos? Cùm proprium nubis sit obtegere & obscurare:quomodo erat lucida? An forsitan fuit nubes illa, de qua Propheta canit. Qui ponis nubem ascensum tuum? Quod aliqui interpretantur de nube: quæ Christum ascendentem in cœlum suscepit: vt Lucas narrat.Sed quomodò communis nubes,quę non transcendit infimam aeris regionem, potuit ipsum in cœlum subuehere? An igitur nubes lucida fuit virtus illa: de qua Gabriel Mariæ dixit.Et virtus Altissimi obumbrabit tibi:Quæ virtus in Altissimo subtilissima, immo incorporea & diuina est:sed nobiscum agens densatur in nubem. Sicut corpus nostrum sensibile exquirit. Nubes itaque illa fuit virtus patris & filij, obumbrans Apostolos: vt sufferrent diuina. Quamuis ceciderint in facies suas timentes. Nam forsitan diuinis insueti, mortui essent:nisi nubes obumbrans eos defendisset. Hinc legimus,quòd patres in deserto protecti fuerunt à nube, ne opprimerentur à gloria Dei: qui illos præibat. *Matthei 17* *Psalmo 103* *Actor. 1* *Luce 1* *Exod. 13*

64 De quo excessu Moses & Elias loquebantur cum Christo:quem (vt Lucas narrat completurus erat in Ierusalem? An de laboris excessu: qui tam arduus fuit,vt aliquando fessus(teste Iohanne)sedere coactus sit? An de excessu patientiæ:qua sustinuit immanissimos cruciatus vsque ad mortẽ?An de excessu doloris:de quo Ieremias.Magna est velut mare contritio tua:quis medebitur tui?An de excessu amoris: qui adeo immensus fuit, vt animam pro amicis dederit? Quo amore(ipso teste) nullus maior.De quo Ieremias, personam eius agens, ait.Recordare diem transgressionis meæ, absynthij & fellis.Cui grata anima respondens, inquit. Memoria memor ero:& tabescet in me anima mea. *Luce 9* *Ioannis 4* *Thre. 2* *Ioannis 10* *Ibidem 15* *Thre. 3*

65 Cur errauit Petrus,dicens.Faciamus hic tria tabernacula?Nam(teste Euãgelista)nesciebat quid diceret. An,quia (vt communiter dicitur) nondum erat aperta paradisi & beatitudinis porta:ad quam aperiẽdam Christus venerat? An,quia tẽpus erat pugnandi:nec quiescẽdi in tabernaculis? *Luce 9* *Mar. 9*

An, quia tantummodò curabat de hospitio illorum trium, omnibus aliis reiectis? An, quia contentus videbatur tribus duntaxat tabernaculis: cum tamen multa sint in domo patris: vt filius perhibet? An, quia per tria tabernacula volebat seiungere legem à prophetis, & vtrosque ab Euangelio: cum tamen omnia hæc in vno & eodem concludi debeant? Nam (teste summa veritate) lex & Prophetæ dependent ab amore Dei & proximi: quem vnicum, totum Euangelium intendit.

Ioannis 14
Matth. 22

Isaiæ 22
Ibidem.

66 Quæ sunt claues Dauid: quibus clauditur & nemo aperit, & è conuerso: vt Isaias ait? An claues istæ sunt potestas temporalis occidendi & liberandi: qualis fuit in Dauide? Sed cum huiusmodi claues promissæ fuerint Eliachim Sacerdoti filio Elchiæ: quid ad ipsum potestas occidendi & viuificandi: quæ ad Regem potius quam ad sacerdotem spectat? An igitur (vt alias diximus) de clauibus, quas Christus Petro dedit, est sermo? Duplicem enim dedit ei potestatem, ligandi videlicet & soluendi animas: vt Matthæus refert. Quæ potestas solius Dei est: quia ipse solus potest remittere peccata. Hinc Iohannes ait. Hæc dicit Sanctus & verus: qui habet clauem Dauid: & qui aperit, & nemo claudit: claudit, & nemo aperit. Sed cur hæ claues dicuntur Dauid: qui fuit non sacerdos, sed Rex? An, quia & ipse aliquando functus est sacerdotis officio? Nam induit ephod: & Arcam Dei conduxit (vt in primo & secundo Regum volumine legimus) & cultum Dei ampliauit: hymnósque vbique gentium in honorem Dei decantandos composuit. An per Dauid intelligitur non filius Iesse, sed ille, de quo in Ieremia dicitur. Et suscitabo Dauid germen iustum? An per Dauid intelligitur manus & virtus illa: quæ est super sedem Iah, idest Dei bellans contra Hamalech, idest antiquum hostem à generatione in generationem: vt in Exodo legimus?

Mat. 16
Apoc 3
1. Reg. 30
2. Reg. 6
Iere. 23
Exod. 17

67 Super quo fonte sedit Iesus lassus ex itinere? An super fonte iuxta portam Samariæ (vt Iohánes scribit) existente? An (vt altius cōscendamus) hinc innuitur quòd sedebat super fonte illo, de quo Propheta canit. Quoniam apud te est fons vitæ? Nam in ipso semper quiescebat. Alioquin dolores & labores illos, quos pro nobis tulit, sufferre nequiuisset: nec operatus fuisset omnium salutem. Cùm omnes Theologi asserant opus illud fuisse plusquam humanum: nec à puro homine fieri potuisse.

Ioannis 4
Psalmo 35
Theologi.

68 Cùm multi Patriarchæ & Prophetæ ritè & verè Deū adorauerint: cur Christus dixit, quòd suo tempore essent veri adoratores: qui adorarēt patrem in spiritu & veritate, non autem in templo nec in monte? Nónne adorauit Deum in veritate Abraham, qui obtulit filium, & Moses, qui legem & cultū Dei tradidit, & Dauid, qui Psalmos vbique & semper decantandos composuit? An igitur adorare in veritate est adorare Deum verum non per ænigmata, nec per figuratiua sacrificia, sed amoto omni velamine figurarum, cum sacrificio figurato & vero, oblato nō in tabernaculo manufacto sed cœlesti, nec in monte, Garizim vel Moriah, sed in monte, in vertice montiū (vt Isaias ait) pręparato, idest Christo eleuato super omnes colles, idest Sanctos, in quo (ipso iubente) omnia petimus à patre? Ait

Ioannis 4
Genesis 22
Hebræ 9
Isaiæ 2
Ioannis 15

enim. Quicquid petieritis patrem in nomine meo, dabit vobis. Quod non esset, nisi virtus diuinitatis esset in ipso vt suprà disseruimus.

69 Quis est fons aquæ salientis in vitam æternam: de quo Christus meminit? An est (vt Iohannes declarat) spiritus, quem accepturi erant credentes? Sed quomodò fons aqueus est ille spiritus: qui semper in Scriptura ignis denominatur? An igitur est spiritus Iesu, qui aqua est, differens ab illo spiritu igneo? An Spiritus sanctus in eo quòd docet & sapientiam præstat, fons aqueus est? Sed quomodo bibentibus illam aquam filij prosilit iste fons spiritus? Quid (quæso) est Spiritus sanctus, nisi amor patris & filij, ex cognitione, quam habet Deus de seipso, resultans? Sicut itaque Deus cognoscens se producit verbum & inde amorem, qui est spiritus: Sic aqua sapientiæ, quam nobis propinat filius, veræ sapientiæ fons ex cognitione, quam habet de Deo, amorem generat & spiritum Dei in se: qui salire facit hominem, huiusmodi aquam bibentem, mente dum viuit in Deum: post mortem verò in vitam æternam. Qui fons est ignis dum inflammat & accendit: & est aqua dum docet: vt dictum est. Hinc Christus dixit. Ignem veni mittere in terram. Et alibi. Ille vos docebit omnia. Qui spiritus cum non possit procedere nisi à fonte diuinitatis, concluditur quòd ille, qui propinat aquam, vnde salit iste spiritus, Deus sit.

Ibidem 4 *Ibidem 7* *Lucæ 12* *Ioannis 14*

70 Cur Christus longum sermonem habere voluit cum Samaritana: & tanta ei mysteria reuelare? An, vt præberet nobis exemplum, ne spernamus quempiam salutem cupientem: sit vir vel mulier, iustus vel peccator, domesticus vel alienigena? An, vt sicut Serpens antiquus sumpta occasione à muliere totum genus humanum infecit: Sic & ipse Christus sumpta occasione à muliere liberaret & redimeret omnes Samaritas illos: sicut Euangelica pandit historia? An (vt altius conscendamus) vt innueret, quòd colloquium diuinum multoties incipit à muliere: idest à parte sensitiua? Iuxta illud Apostoli. Fides ex auditu: auditus autem per verbum Christi. Quod videlicet auribus nostris intonatur.

Ibidem 4 *Genesis 3* *Rom 10*

71 Quomodo mulier (vt Lucas narrat) ad tactum vestimenti Iesu sanata est? Nónne, quia virtus diuinitatis, quæ erat in Iesu Christo, redundabat nedum in corpore sed etiam in vestimento? Nam, cum mulier ad tactum vestimenti suscepisset sanitatem: sensit Christus virtutem, quæ exierat. Hinc dixit. Tetigit me aliquis. Nam & ego noui virtutem de me exiisse. Quod multi cognoscentes rogabát (vt Marcus refert) vt fimbriam vestimenti ipsius tangerent. Quotquot autem ipsum tangebant: sanabantur.

Lucæ 8 *Ibidem* *Mar. 6*

72 Quæ vestimenta erant hæc: vnde tanta virtus exibat? An vnum erat tunica inconsutilis: quam baptismum alibi significare diximus, sacramentum quidem non reiterabile: alterum verò erat tunica diuisibilis, sacramentũ videlicet pœnitentiæ, toties, quoties opus est, reiterabile? Ab his enim duobus vestimentis distillat sanitas animæ. Vestimentáque dicuntur huiusmodi sacramenta, quia nuditatem nostram & peccata tegunt.

An est vestimentum illud, de quo Propheta canit. Amictus lumine, sicut
Psalmo 103 & 92 vestimento. Et illud, de quo alibi idem Vates. Induit Dominus fortitudinem: & præcinxit se virtute? Quibus vestimentis nobiscum agit: cum ipsum nudum apprehendere nequeamus. An vestimenta illa sunt decē proprietates aut vestes, quas Deus induit, dum mundum creauit: & dum agere cum creaturis decreuit? A quibus vestimentis (vt secretiores Theologi
Sec. Theol. tradunt) prouenit, quicquid nobis communicatur. Quæ omnia cum in
Matthæi 11 Christo concluderentur, cui pater omnia dedit, non potuit quippiam ex ipsis emanare: cùm ipse Christus sentiret. Hinc non sine causa dixit, quòd sensetat ex se virtutem exiisse. Quod quantum concludat diuinitatem in
Lucæ 8 eo fuisse, iudicent Sapientes.

Matthæi 21 73 Potéstne cōcludi diuinitas Christi ex illo Osiana à pueris decantato? Nónne cuilibet nos adiuuare valenti dicere possumus Osiana, idest Salua nos? Sed nónne stante peccato Adæ humanis viribus irreparabili nemo potest sperare salutem, nisi ab homine Deo? Sed vnde hoc? An, quia series dispositionis diuinæ sic exigebat? An, quia tota massa generis humani infecta non poterat expiari, nisi per hominē cœlestem, è cœlóque venientem? An, quia (vt supra diximus) solius Dei est remittere peccata? Vnde nec Apo
1. Cor. 15 stolis data fuit potestas remittendi peccata: nisi in virtute Spiritus sancti.
Ioannis 20 Hinc Christus præmisit. Accipite Spiritū sanctū. Deinde subintulit. Quo
Matth. 21 rū remiseritis &c. Pueri itaq; à Spiritu sancto acti (vt ipse Christus innuit) saluari flagitabāt ab eo, qui erat homo Deus. Propterea sacerdos, qui vice Dei peccata remittit, antiquitus vngi iussus fuit, chrismate videlicet Spiritus sancti & diuinitatis: vt supra disseruimus. Quod & nūc obseruatur.

Ibidem 27 74 Quomodò Christus moriens voce magna (vt Matthæus refert) cla
Ioan. 10 mare potuit? Nā homo aut suffocatus aut deficiens moritur: & sic moriēs
Ibidem 12 nullatenus emittere clamorē potest. Nónne moriēs Christus clamauit: vt ostenderet se nō ex oppressione vel debilitate mori, sed ex voluntate? Iuxta illud. Potestatē habeo ponendi animam meā: & potestatem habeo iterum sumendi eam. Clamauit autē magna voce: vt omnia ad se traheret: sicut ipse prædixerat. Nam inter cætera, quæ attrahere solent, annumeratur
Lucæ 16 clamor: vt alibi disseruimus. Qui clamor auditus fuit nedū ab astantibus,
Mat. 27 sed etiā à patre: qui spiritū eius suscepit. Auditus quoque fuit à cœlo: quod tunc apertū fuit ab Angelis, qui fœlicius portarunt animam ipsius, quam animā Lazari in sinū Abrahæ. Auditus fuit ab inferno: qui reddidit mortuos suos. A terra quoque auditus est: quæ mota est & scissis lapidibus & monumētis reddidit corpora, quę antè susceperat. Auditus fuit à gentibus ex quibus Centurio dixit. Verè filius Dei erat iste. Auditus quoque fuit à lege: cū velum Templi illam obtegēs scissum sit: reseratis legis & prophetarum sacramentis. Auditus deniq; fuit à toto mundo, omníque posteritate omnium: qui ad hunc clamorem cucurrerunt ad Christum.

Ibidem 75 Cur patiente Christo velum tēpli scissum dicitur à summo vsq; deorsum? An, quia omnia abhorruerunt mortē Christi capitis? Vnde omnia elemēta, sydera & reliqua oīa pati visa sunt. An (vt ad sacramēta veniamus) qa

moriens & consummans opus redemptionis(vt ipsemet perhibuit, dicēs. Consummatum est)per Spiritum sanctum (quem misit tempore suo cœlum conscendens)omnia legis sacramenta, & prophetarum oracula reserauit?Iuxta illud Apostoli. Nos verò omnes reuelata facie gloriam Domini speculamur, cōscendentes à claritate in claritatem:quousque transformemur in eandem imaginem,quæ est filius Dei. Cùm data sit nobis potestas filios Dei fieri,imitantes illum, qui Deus factus est homo. Et vtinam verā Theologiam prosequerentur Christiani:nec inanem Philosophiam secundum elementa huius mundi,non autem secundum Christū:vt Apostolus ait. Huiusmodi enim doctrina & rationes naturales sunt superstitiones quędam,hominū intellectus magis implicantes quam illustrantes. Ioannis 19 2.Corint.3 Ioannis 1 Coloss.2

76 Qua virtute Christus à terra exaltatus fuit?Nónne diuina virtus exigebatur:vt omnium sacrificiorum virtutem ad se attraheret? Tanta enim fuit virtus passionis Christi:vt commemoratio ipsius sufficiat pro omnibus sacrificiis legalibus:quæ omnia sua peculiari ratione(vt suprà differuimus)sancita fuerunt.Hinc quam bellè Dionysius vocat Christū quoddam totū. Attraxit quoque ad se Christus moriens omnia numina, & omnes virtutes cœlestes.Sicut Paulus, horū sacramentorū non ignarus referat, dicens. Expolians principatus & potestates traduxit confidenter, palàm triūphans illos in seipso. In seipsum videlicet reducens omnium illorum virtutem.Quæ virtus continendi omnia actu(vt aiunt) proprium Dei est. Nā homo continet omnia potestate:vt Mercurius docet,& Sapiēs innuit. Dion. de diuin. no. Coloss. 2 Mercurius Sap 10

77 Cur post Christum oracula siluerunt? Nónne (vt scriptum est) posuit Deus inimicitias inter semen mulieris,& semen serpentis; protestans, quòd per semen mulieris(Christum videlicet,vt alibi differuimus) conterendum esset caput serpentis? Vnde ipse Christus serpentis caput conterens, ipsum è mundo eiecit adeò vt amplius nequeat cultū ab hominibus exigere,nec dare responsa.Et hoc factum est,vt omnia numina,superiora & inferiora,numini Christi cederent:sicut in Harmonia differuimus. Nec offendatur quispiam: quòd dixerim alia numina. Cùm Paulus dicat. Siquidem sunt Dij multi & Domini multi. postea de veritate numinum subinfert. Nobis tamen vnus Deus pater, ex quo omnia,& nos in illo:& vnus Dominus Iesus Christus, per quem omnia, & nos per ipsum. Genesis 3 Canticorū 2 To.2.c.15 vel 16 1.Cor. 8

78 Quomodò & qua authoritate misit Christus Apostolis Spiritū sanctū:Nonne,quia(vt recentiores Theol. docent)eius est mittere personam diuinā:cuius est & producere?Hinc pater à nullo mittitur:cū à nullo producatur. Filius autem à solo patre mittitur:à quo solummodo productus est.Spiritus verò sanctus à patre & filio:cum ab vtroque productus sit. A patre quidē mittitur:sicut ipse filius ait. Paracletus autē Spiritus sanctus: quem mittet pater in nomine meo. Et infrà, cum de Spiritu sancto adhuc ageret,ostendit,quòd etiam ipse eum missurus esset,dicens. Nisi ego abiero,Paracletus non veniet ad vos:si autem abiero,mittam vobis eū. Missus autem fuit in linguis igneis tāquam arcanorum Dei interpres. Iuxta illud. Ille suggeret vobis omnia:& docebit vos omnia. Et, vt inflāmaret corda Theol.recentiores. Ioannis 14 Ibidem 16 Ibidem 14

non tantum eorum, in quos descendebat, sed eorũ, qui audituri erant verba eorum, quos ipse edocuerat, in ignis specie missus fuit: vt Lucas narrat.

Actor. 2

79 Quomodò (vt Apostolus ait) Spiritus sanctus in nobis abundè diffusus est? An, contra Peripateticorũ dogma, Spiritus sanctus mera superbia suscipit (vt aiunt) magis & minus: quod proprium qualitatis est: vt ipsi dicũt? An ipse vnicus, est diuisibilis in partes: quod quantitatis cõtinuæ propriũ est? An, quia seipsum inseparabiliter cõmunicãs, chrismata sua diffundit plus vel minus: prout Iubet? Sicut docet idem Apostolus, dicens. Diuidẽs singulis prout vult. Et ne hoc videatur impossibile iuxta peripateticorum dogma, id cõprobamus in anima: quæ vnica diffunditur in mẽbra varia diuersimodè, & secundũ plus & minus. Et quamuis anima dicatur tota in qualibet parte: cõsentiunt tamen omnes philosophantes, ꝙ magis residet in corde & capite, quam in aliis mẽbris. Pari modo & hic Spiritus Dei: qui mũdi anima ab aliquibus Academicis dicitur. Sed (nulli dubiũ) est anima & vita corporis ecclesiæ. Et hic magis diffusus fuit in capite Christo quam in aliis mẽbris. Iuxta illud prophetæ. Vnxit te Deus Deus tuus oleo lætitiæ, i. chrismate Spiritus sancti præ participibus tuis. Et post Christũ hic Spiritus Dei super omnes perfudit Beatã virginẽ: quæ (vt Hiero. ait) est collũ huius corporis. Hinc dixit Gabriel. Spiritus sanctus supueniet in te. postea perfusi sunt Apostoli abũdè, tanꝗ̃ præcipua corporis ipsius mẽbra.

Ad Titũ 3.
Peripat. c. de superbia & c. de qualitate.
1. Corint. 12
Psalmo 44
Hieronym.
Lucæ 1

80 Vnde tot hominũ millia attracta sunt ad martyrium? Nónne, quia cupiebant conformari Christo capiti? Sed vnde tantus feruor desyderij: vt nullũ martyrij genus ei durũ foret: & alacriter sustinerent illatã sibi mortẽ: quæ est vltimum terribiliũ: & quam etiã ipse Christus horrescens rogabat patrẽ, vt trãsferret ab eo calicẽ tam diræ mortis? Nónne id declarat Greg. dicens. Post aduentũ Spiritus sancti cuius fortitudinis & cõstantiæ fuerint homines, apparet in Petro: qui ad vocẽ vnius mulieris Christũ negauit, sed Spiritu sancto perfusus conuentũ magistratuũ non timet, dicẽs, Obedire oportet Deo magis quam hominibus? Et omnes Apostoli ibant gaudẽtes à cõspectu cõcilij: quoniã digni habiti sunt pro nomine Iesu cõtumeliam pati. Hoc itaq; Spiritu sancto roborati Apostoli & sancti non solum tormenta non timuerunt: sed ipsa alacriter susceperunt. Quod Christus timuit, à patre derelictus: vt cum dolore humanam redemptionem operaretur. Sicut decretum in cœlo fuerat. Hinc ipse in Cruce clamauit. Deus Deus meus vt quid dereliquisti me?

Ethic. 3
Lucæ 22
Grego.
Ioannis 18
Actor. 5
Matthei 27

81 Quòd est maximũ omniũ ac præcipuũ donum nobis à Christo traditũ? An, quia nos liberauit à peccato & à potestate tenebrarũ (vt Paulus ait) à quibus nulla ope humana eripi poteramus? Sed nónne id parũ esset: nisi alio nos veheret? An igitur, quia portas paradisi aperuit: Sed quid hoc erat nisi illuc intraremus? An itaq; (vt Theol. cõmuniter asserunt) quia meruit nobis gratiã & gloriam? Hoc quippè magnũ est. Sed & si gratiã & gloriam nobis meruit: nõ tamẽ ipsam habem⁹, nisi aliud intercedat. An ergo nobis gaudendũ est (vt ipse Christus ait) quia nomina nostra scripta sunt in cœlo? Vnde arrham quodammodo gloriæ obtinendæ habemus. Sed adhuc

Coloss. 1
Theo. 19 dis. tertij.
Lucæ 10

(nisi fallor) aliud reperitur maius donum: illud videlicet, de quo ipse Redemptor ait. Regnum Dei intra vos est. Quod regnum est ipse Deus (quo nihil maius) vt non modo ex Christi verbis hic & alibi elicimus: sed ab antiquis Theol. apertissimè edocemur. Hinc Iohannes inquit. Videte, qualem charitatem dedit nobis pater: vt filij Dei nominemur & simus. Quod est per illum, qui dedit nobis potestatem filios Dei fieri. *Ibidem 17* *Ant. The.* *1. Ioannis 3* *Ioannis 1*

82 Christus cuius rei testis verus ac fidelis est (vt Iohannes ait) & apud quem? An patri testatur, quòd satisfactio facta pro delictis nostris sit iusta & æqua? An quòd simus sufficienter à sordibus expurgati adeo vt conuenienter intrare possimus in regnum illud, in quod nihil coinquinatū introire potest? Et hoc est, quod paulus cum Romanis agens, ait. Iustificati gratis per gratiam ipsius per redemptionem, quę est in Christo Iesu: quem proposuit Deus propitiatorem per fidē in sanguine ipsius, ad ostensionem iustitiæ suæ propter remissionem præcedentiū delictorū in sustentatione Dei, ad ostensionē iustitiæ eius in hoc tēpore: vt sit ipse iustus & iustificās eū, qui est ex fide Iesu Christi. qui videlicet pro nobis testatur: vt dictū est. *Apo. 1. & 3* *Ibidem 21* *Rom 3.*

83 Cur Christus vult quòd in facie Ecclesiæ habeamus aquam, in testimonium iustificationis nostræ? Nónne, quia Christus, qui est aqua suprema ac diuina lauans animas nostras, vult quod per aquæ elementum, cum aqua suprema symbolū habēs, videamur iustificari coram iis, qui secundū sensum tantūmodo iudicant. Et, ne credamus, ꝙ aqua elemētari purgetur & renouetur anima, Spiritū sanctum addit, dicens. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto: non intrabit in regnum Dei. Nec enim Spiritus sanctus cōgeneus est ipsi aquæ elemētari: vt simul debeant copulari. Nec aqua corporea lauat sordes animæ. Lauamur itaque, renouamur ac regeneramur secundū spiritū in Christo Iesu homine cœlesti & spirituali: qui est vera aqua supramūdana. In cuius rei signū aquā corporeā suscipimus. Hinc baptismus dicitur sacramentū: quod est sacræ rei signū. Vt oēs theol. cōsentiūt: & nos alibi disseruim⁹. Abstergimur autē postea igne Sps sancti, *Ioannis 3* *Theologi.*

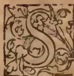
84 Cur Christus dixit. Ego principiū: qui loquor vobis? An, quia primogenitus omniū creaturarū: vt paul⁹ innuit? An, quia principiū in quo facta sunt omnia? Sicut prima litera descriptionis fabricæ indicat: quę est ב ber, sigillū videlicet sapiētiæ, Dei filij, & verbi carne humana vestiti. Nā sicut illa litera est principiū totius descriptionis: sic significatū per literā est principiū totius operationis, verbū videlicet, per quod (teste Iohāne) facta sunt omnia. Et ipsummet est principiū separationis vniuersi: & principiū omniū nostrarū bonarū actionū. Hinc apertè dixit. Sine me nihil potestis facere. Speramus quoque ipsum fore principium beatitudinis & finis cōsequēdi. *Ioannis 8* *Colo∬. 1* *Ioannis 1* *Ibidem 15*

85 Quæ plenitudo manet in Christo & quomodo? An plenitudo gratię? Iuxta illud Iohānis. Vidimus gloriā eius, gloriā quasi vnigeniti à patre, plenū gratiæ & veritatis. An plenitudo diuinitatis? Sicut paulus testatur, dicens. Quia in ipso inhabitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter. Si igitur plen⁹ est diuinitate: nōne diuinitas est in eo? sed quomodo plen⁹ est? An sicut aīa replet corpus & oīa mēbra vita quadā? Sed nónne hoc modo *Ibidem 1* *Colo∬. 2*

Deus omnia replet? Iuxta illud Ieremiæ. Cœlum & terram ego impleo.
Ieremiæ 23 An igitur repletus fuit diuinitate: ficut Spiritus ſanctus repleuit Apoſtolos, de quibus dicitur. Repleti ſunt omnes Spiritu ſancto? Sed quomodo ij & alij, de plenitudine ipſius acceperunt? An igitur repletus fuit diuinitate, ſicut cerebrum & cor repletur anima: & per illud alia omnia mẽbra?
Ioannis 1 Et hoc modo de plenitudine eius omnes nos accepimus: vt Iohannes ait,

Actor. 2

SECTIO TERTIA DE CHRISTO BELLANTE ET REGE PACIS.

86 SI Christus eſt Rex Salem & pacis: quomodo venit bellans & pugnans? Nónne eſt communis ſententia, & commune adagium. Bellamus, vt pacem habeamus? Christus enim ſuſcepit bellum, vt omnia pacificaret: ſiue quæ in cœlis, ſiue quæ in terris ſunt: vt Apoſtolus inquit. Bellauit quoque, vt adipiſceretur coronam: ſtante edicto à Paulo promulgato. Non coronabitur, niſi qui legitimè certauerit. Quam legem ſimul nobiſcum ſubire voluit. Sicut ipſemet perhibet, dicens. Oportuit Christum pati, anguſtias videlicet & bella: & ita intrare in gloriam ſuam. Bellauit etiam, vt vincens daret nobis, debilibus & inualidis militibus principium & virtutem victoriæ obtinendæ. Iuxta illud Apoſtoli. Deo autem gratias: qui dedit nobis victoriam per Ieſum Christum Dominum noſtrum.

Coloss. 1 — 2. Tim. 2. — Lucæ 24 — 1. Corint. 15 — Apoca 8 & 12

87 Quando Christus pugnare cœpit? Nónne (vt Iohannes ait) quando facto ſilentio in cœlo præliatus eſt Michael cótra ſerpentem antiquum? Sed quod ſilentium factum fuit? An, quia omnes attendebant prælio & exitui pugnæ? An, quia tam boni Angeli cum Michaele, quam mali cum Dracone ſemotis omnibus aliis incumbebant pugnæ? Vnde & ſiluerunt, ceſſantes à laude illa: de qua propheta canit. Qui habitant in domo tua Domine: in ſæcula ſæculorum laudabunt te. Et iterum Laudate eum omnes Angeli eius: laudate eũ omnes virtutes eius. Sed ſi pugnauit Michael, quomodò pugnauit Christus? Nónne illa pugna illata fuit à ſerpente ipſi Christo? Sed cum Christus eſſet adhuc tenellus, & nuper à matre æditus (vt Iohannes innuit) Princeps militiæ ipſius Michael pugnam pro eo aggreſſus eſt contra hoſtem ipſius Ieſu: qui nolebat parere edicto à patre æterno facto: de quo Paulus cum Hebræis agens meminit. Et cum introduceret (inquit) primogenitum in orbem terrę dicit. Et adorent eum omnes Angeli Dei.

Pſalmo 83 & 148 — Apoc. 12 — Hebræ. 1

Geneſis 32 88 Quomodò pugnauit Michael cum Dracone? An gladiis & ſagittis, aliíſque bellicis inſtrumentis? An voluntate & mente? Qualis fuit pugna Iahacob cum Angelo ſecum luctante: vt in Geneſi legimus. Tota enim illa pugna fuit (vt dictum eſt) Christi cauſa: quem aliqui admittebant in Imperatorem

peratorem

peratorem & ducem, alij verò nequaquam. Quæ pugna facta in cœlo, facta fuit postea in horto voluptatis, quando videlicet Adã suggestione Serpentis qui fuit caput omnium rebellantium, voluit comedere & deuorare lignum scientiæ boni & mali, quod Christus est, vt alibi diximus. Voluit enim tanquam primus homo & parens omnium sibi vendicare illum primum locum qui Christo reseruabatur. Quod spiritu quodam diuino, Bernardus diuinorum contemplator, inter quercus & fagos cognoscens, super illud Ionæ: Propter me venit hęc tempestas, pulcherrimè Christum inducit dicentẽ: Propter me venit hęc tẽpestas in cœlo inter angelos. propter me venit hæc tẽpestas in paradiso voluptatis cũ homine. Ideò mitte me in mare vt quiescentur fluctus commoti. Hinc non ab re Christus adiudicauit negocium Ionæ fuisse potissimum signum & exemplar suæ resurrectionis & redemptionis. *Ibidem*; *Bernardus Ione 1.* *Matth. 12*

89 Cùm Diabolus cõtinuè pugnet cum Michaele, etiam firmato Christi regno, quid intẽdit in hac pugna? Nónne vt & nos declinemus à Christo & abscindamur ab eo tanquam membra putrida, ne habeamus partẽ gloriæ à qua ipse expulsus fuit? sicut è conuerso Michael cõstitutus princeps super omnes animas suscipiendas satagit eas Imperatori suo reddere. Nónne etiam Draco quærit præferre partem sensitiuam sibi domesticam & amicam? Vice verò versa Michael intendit præferre spiritum, vt caro & animalis homo in seruitutem redigatur. Nónne quoque quærit Diabolus spiritum carni subiicere, vt vtrũque possideat? Ex aduerso autem Michael conatur corpus in naturam spiritus transmutare, vt ipsum simul cum anima Deo tandem reddat. Et hæc fuit altercatio à Michaele cum Diabolo de corpore Mosi facta, quam Thadæus refert. *Thad. 1.*

90 Cur (præter ea quæ alibi diximus) Diabolus voluit ponere sedem ad Aquilonem, vt Isaias ait? Et si hoc dixit Isaias de Nabuchdonosor, nihilominus postquam Doctores communi sententia id interpretantur de Diabolo eos prosequentes dicimus, quia ab Aquilone est casus: cùm inde fit transgresio legis, & punitio transgressoris. Hinc Ieremias dixit: Ab Aquilone pandetur omne malum, tam pœnæ quàm culpę videlicet. Expresius autem Isaias ait: Ab Aquilone fumus veniet, fumus videlicet superbiæ & peccati, & non est qui effugiat agmen eius: cùm Diabolus inde cadens cadere fecerit Protoplastum & cum eo totam posteritatem. Illuc quoque conatus est deducere Christum, quando dixit ei: Si cadens adoraueris me, dabo tibi omnia regna mundi. Nam casus omnis (vt dicta repetam) ab Aquilone prouenit. Vnde etiã regnum mundi & thesaurus omnis: hinc non sine causa dixit Iob: Ab aquilone aurũ venit. Quod quidem aurũ est præcipuum thesaurorũ, & ad regna cõparanda medium valdè opportunum. *Isaie 14.* *Ieremie 1.* *Isaie 14.* *Matth. 4.* *Iob 37.*

91 Quis est liber bellorum Domini, de quo in libro Numerorũ fit mentio? An est Pentateuchus ipse, seu liber Iosuch, Iudicũ aut Regum, vbi describũtur multa bella iussu Dei facta? An (vt verius credo) verus liber bellorum Domini est Euãgelium siue liber noui testamenti, in quo describitur bellum illud summi Imperatoris Christi, supremum omnium bellorum *Numer. 21.*

cùm deuicerit & eiecerit principem mundi, exspolians principatus & potestates, & liberans captiuos è manibus hostium humani generis, ascendénsque in cœlum cum triumpho, ac secum captiuos ducens, vt Propheta canit. Vnde verificatũ est id quod dicitur, vbi de libro Domini fit mentio, videlicet: Sicut fecit in mari rubro, sic faciet in torrentibus Arnon. In mari enim rubro suffocauit Ægyptios, defensis ac liberatis Hebræis, sic faciet in torrentibus Arnon, quod maledictio eorum interpretatur, quãdo videlicet maledictis impiis, & in ignem æternum deiectis, liberabit iustos dignã mercedẽ eis tribuens, deuicta penitus inimica morte, vt Paulus ait.

Psalmo 67. *Numer. 21.* *Exodi 14.* *1. Cor. 15*

92 Quos conflictus in mundo Christus habuit? Nónne primus conflictus à Matthæo describitur, quẽ habuit in deserto? Et hic triplex fuit: nam Draco ille, qui (vt suprà dictum est) in cœlo contra Michaelẽ pugnauerat, & in horto voluptatis contra primum hominem, omnes vires, vt & Christũ deuinceret, adhibuit. Tria enim sunt robora antiqui hostis, olim mundi principis, quę recenset Iohannes dicens: Omne quod est in mundo, aut concupiscentia carnis est, aut concupiscentia oculorũ, aut superbia vitæ. Secundum quæ tria (vt etiã alibi diximus) Diabolus tria nomina sortitur. In eo enim quòd præualet in diuitiis, dicitur Mãmona, in carne Hazazel, & in ambitione Asmodai, ideò vocatur canis tricerberus, & habet virgam tridentem, sicut Poetæ ex antiquæ Theologiæ promptuariis depromẽtes dixerunt. Vnde cum his tribus exercitibus aggressus est Iesum in deserto. Primò enim bellum carnis ei intulit, descriptum sub velamine lapidum, quos transmutandos in panes obtulit, nam gula ad carnem spectat. Venit etiã cum turma superbiæ, dum ipsum supra pinnaculũ templi adductum hortatus est, vt ad fastũ inde se deiiceret absq; læsione. Tertiò cũ acie auaritiæ pariter ac superbię inuasit eũ, dũ omnia regna mũdi ei ostẽsa promisit.

Matth. 4 *1. Ioannis 2* *Poeta.*

93 A quo spiritu (vt Matthæus narrat) ductus est Iesus in desertum, vt ibi tẽtaretur, & in quod desertum? Nónne in quarto Regum volumine legimus, quòd ad radices cuiusdã montis transit aquarum riuulus quõdam amarissimus, sed sale ab Elisæo dulcoratus adeò vt non amplius mortiferæ fuerint huiusmodi aquæ? Super quem montem conscendit Iesus, vt ieiunaret, & bellum cum antiquo Serpẽte iniret, vt fama est, & pictura, quã oculis propriis cõspeximus, edocemur. Quò ductus fuit à spiritu suo, spiritu tamẽ sancto inflammato, vt viriliter pugnaret, victoriam eam reportans, qua venenum toti humano generi ab hoste propinatũ amoueret, & dulcorantem gratiam tribueret: sicut in figuram mutatio illa amaritudinis aquarum in dulcedinem facta ab Eliseo, qui Dei mei saluatio interpretatur, præcesserat. Vera enim salus Iesus fuit, qui (teste Gabriele) saluũ fecit populum suum à peccatis eorum. De quo spiritu ipsum Iesum (vt dictum est) inflammante Isaias, personam ipsius agens, ait: Spiritus Domini super me, eò quòd vnxerit me, euangelizare pauperibus misit me, vt sanarem contritos corde, & prædicarem captiuis remissionem.

Matth. 4. *4. Reg. 2.* *Matth. 3* *Isaiæ 61.* *Lucæ 4.*

94 Pugnans Iesus cum Diabolo fuítne suffultus diuinitate, an ab ea derelictus? Nónne sicut in cruce (vt suprà disseruimus) à patre derelictus fuit,

Matth. 27.

vt pateretur (nam si cum patre fuisset beatus, pœnas vtiq; nullas sensisset) sic in hoc congressu derelictus fuit à patre? Nec enim fuisset laus vincētis, si adiutus & suffultus virtute illa diuina bellasset: nec obstat illa Damasceni sententia, quòd Iesus nunquam dimiserit semel assumptum. Nam sicut quando homo dormit, anima dimittit ipsum naturales operationes exercere, nec tamen derelinquit ipsum, nec abit illa anima viuificās: sic diuinitas non recessit à Christo, sed dimisit eū pugnare, sitire, esurire, fatigari ex itinere & huiusmodi pati: aderat tamē ei gratia diuina, qua merebat, sicut & cęteri homines q ipsum secuti sunt gratia Dei suffulti meruerūt, quāuis ij lōgissimo interuallo Christū secuti sint. Nec n. Christus secundū diuinitatē (qua beatus erat) sed secundū volūtatē humanā gratia repletā meruit. Damasc.

95 Qua subiectione, quóue obsequio post partā victoriā angeli Christo ministrarūt, vt Matthęus refert? An ex illa pristina subiectione qua dictū est: Et adorent eū omnes angeli Dei, vt Paulus cū Psalmographo meminit? An ex subiectione noua? cùm deuicto hoste in primo conflictu, cœperit esse caput corporis Ecclesię, & habere principatū, de quo Apostolus ait: Ipse est caput omnis principatus & potestatis. Et hic fuit primus congressus, de quo ipsemet Victor dixit: Venit enim princeps mundi huius, & in me non habet quicquā: cùm videlicet omnimodā victoriā de ipso obtinuerim. Alius quoque conflictus in cruce factus est, de quo ipsemet prædixerat: Nunc princeps mūdi huius eiicietur forās. De cuius pugnæ triumpho Paulus cum Colossensibus agens, longo sermone disserit. Matth. 4. Hebr. 1. Psalmo 96 Coloss. 2 Ioannis 14. Ibidem 12. Coloss. 2.3

96 Quomodo Christus mundi principem foras eiecit vt ipsemet prædixit) cùm adhuc multos sub ditione sua teneat, & ad malū inducat? Nónne (vt suprà disseruimus) quia ab eo abstulit omnē cultum, vt amplius nō adoretur, sicut antea, nec possit responsa dare, nec alia multa operari, quæ antea solebat? sicut ipsi mali dæmones nedū confessi sunt sancto Cypriano quondā Mago, qui postea Episcopus sanctissimus fuit, sed etiā quibusdam Hebræis doctissimis huiusmodi vacantibus: quorū nonnulli relicta non tantū arte Magica, sed hebraismo secuti sunt Christū, quem ipsi mali dæmones cōfitebantur victorē & exspoliatorem virtutis eorū, vt Paulus perhibet. Quāuis autē Christus antiquū hostē deuicerit, reliquit tamē ei potestatē tentandi, vt & nos certantes lucremur coronā, quæ (teste eodē Paulo) solùm legitimè certanti datur. Et hoc quādiu durabit pugna mortaliū pro corona adipiscēda. Hoc interim triumphat ipse Christus in dextera patris sedens, bellatorésq; in eius militia prospiciens. Et hoc est quod dixit Apostolus: Oportet autē illū regnare, donec ponat omnes inimicos sub pedibus eius. Nam tunc i. nouissimo tempore destruetur mors, id est Diabolus, qui est mors, & angelus mortis. Ioannis 12. Coloss. 2. 2. Tim 2 1. Corin. 15

97 Quomodo angelus mortis à Christo moriente deuictus fuit? Nónne quia sicut inducta fuit mors in humanū genus, eò quòd primus omniū parens cesserit mulieri & parti sensitiuæ, quæ est homo animalis: sic & primus omnium regeneratorū parens, animalem hominē morti tradens vitā quā Adā ipsi cedēs amiserat, recuperauit? Vnde expulsa & deuicta morte,

deuictus quoque fuit ille qui mortis habebat imperium. Quod autem ex morte animalis hominis producendus esset fructus vitæ, ipsemet vitæ dator, dum de gloria & triumpho, quem in cruce habiturus erat, cum Andrea & Philippo ageret, declarauit dicens: nisi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipsum solum manet. Si autem mortuum fuerit multum fructum affert: corpus namque ipsius Christi, mortificandum in cruce, fuit granum frumenti, & panis vitæ, cùm per ipsum mortificatum, totum genus humanum in nouam vitam pullulauerit.

Ioannis 12.

98 Cur primus homo expositus pugnæ, debellatus fuit? An quia vt dictum est) nimis indulsit parti muliebri & animali? An vt omnes discerent, quòd sine capite Christo (sicut ipsemet perhibet) nihil possint facere, nec victoriam ex bello reportare? Si enim reueritus fuisset arborem scientiæ boni & mali (quam plerisque in locis Christum esse diximus) forsitan victoriæ compos fuisset. An (vt etiam suprà disseruimus) voluit Deus omnia in incredulitate & sub peccato concludere (sicut ait Apostolus) vt omnibus misereatur, & omnes teneantur Christo redemptori? Ipse enim eripuit nos è potestate tenebrarum, & donauit virtutem, vnde possimus victoriam de hoste reportare, sicut reserator arcanorum Paulus testatur, dicens: Deo autem gratias, qui dedit nobis victoriam per Iesum Christum Dominum nostrum.

Genes. 3
Ioannis 15.
Roman. 11
Galat 3.
Coloss 1.
1. Corin. 15

99 Qua lege, & cur posuit Deus pugnam inter carnem & spiritum, vt Paulus meminit? An quia (vt idem Paulus ait) non coronabitur, nisi qui legitimè certauerit? An vt cùm eadem sit pugna inter carnem & spiritũ, quę fuit & est inter Michaelem principem animatum & Draconẽ principem partis animalis, vincentes carnem & hominẽ animalem, vinceremus Diabolũ, & inde cum Christo & principe eius Michaele regnaremus? Lex autem decertandi (ni fallor) ea est, vt victor suas proprietates victo donet. Si enim vincit corpus, dat animæ leuissimæ grauitatẽ, vt descendat ad infernum, dat passibilitatem, vt patiatur ab igne, dat obscuritatẽ, vt crucietur in tenebris, dátque seruitutem, vt detineatur à loco & tortoribus. Si verò spiritus vincit, dat corpori leuitatẽ, vt cum eo cœlum conscendat, dat claritatem, quia fulgebunt iusti (teste Sapiente) in regno illo claritatis, dátq; immortalitatem & incorruptionẽ, sicut meminit Apostolus, dicens: Cùm autem mortale hoc induerit immortalitatem, & corruptibile hoc induerit incorruptionem, tunc fiet sermo qui scriptus est: Absorpta est mors in victoria, mors inquam, non tantùm corporea, sed mors quę Diabolus est: nam sic triumphantibus amplius nocere non poterit.

Galat. 5.
2. Timo. 2.
Sapient. 3
1. Corin 15.

100 Quo fauore aut qua temeritate caro pugnat contra spiritum? An, quia ad pauca, immò ad nulla respicit? Hinc facillimè pugnam init, iuxta illud Peripateticum: Ad pauca respiciẽtes de facili enunciant. An quia allecta & impulsa ab antiquo Serpente, sicut Heua? An quia mota ab obiecto præsenti, quod facilius & citius mouet? Sed cùm spiritus, cõtra quem caro pugnat, ratione ducatur, habeátque non tãtùm Michaelem, sed Deũ sua gratia fauentem, cur toties succũbit? Nónne, quia (teste Aristotele) bo-

Ethicor. 2.

num cōtingit vno modo, malum [redacted]? Vnde [redacted] vna percussione vincit, spiritus [redacted] uo conflictu. [redacted] compassus remedium [redacted] adhibuit, vt sanato vulnere, in reiterata pugna victor existere queat.

101 [redacted]

Gen. 3
Hebre. 6
Ioannis 1.
1.Cor. 12.
Hebræ 6

102 [redacted]

Apoc. 12.
Genes. 3.
Ibidem 2
Ibidem
1.Cor. 15.

103 [redacted]

Genes 3.

1.Corin.11. [redacted]

Ieremiæ 23 [redacted]

Ioannis 1. [redacted]

Apocal. vlt. [redacted]

[redacted] Cur [redacted] non fecit hominem imp[redacted]pu-

Anselmus. [redacted] Deus non potuit facere aliu[m] D[redacted]
Sed nonne rectius [redacted], quia non potuit fieri alius Deus [redacted] im-
potētia non est ex parte illius qui omnipotēs est, sed ex parte rei quæ ma-
[redacted]dictionem non admittit. Impeccabilis enim & immobilis
est [redacted] Deus, qui est prima regula contingentiū. Vnde si homo contine-
ret illam primam regulam, nō esset factus neque creatura, sed creator. An
quia homo est meliori [redacted] dum liber est, quàm si ad alterutram
partem determinatus esset? Illinc & Angeli (saltem à principio) fuerunt li-
beri. Homo igitur tanto maiori priuilegio est dotatus, quantò pluries ve-
nit ad igneam fornacem contradictionis probandus. Hinc ipsi vincenti
Apocal.3 promittitur corona & regnum, quod angelis non legitur esse promissum.
Hebr.1. Imò ipsi dicūtur administratorij spiritus, missi in ministerium eorum, qui
hæreditatem salutis capiunt.

[redacted] Cur anima introducitur in corpus ex carne & sanguine compactū
[redacted] An quia est forma, quæ sine subiecto stare nequit?
Sed quomodo tamdiu stat a corpore separata? An forte stat reünienda? Sed
si stat sine subiecto, ergo non dependet essentialiter à subiecto, nec neces-
sariò exquirit subiectum, quia sine ipso stare nequiret? An igitur anima in-
funditur in corpus tanquam in vas fusorium, vt ibi probetur & purifice-
tur igne corporeo sibi aduerso, sicut aurū in vase ignito. Nam ignis quasi
inimicus quidam omnia deuorare quærens, dum aurum perfectum deuo-
rare nequit omnia quæ aurum deturpant & deterius faciunt, consumit, i-
psum aurum purum relinquens. An locatur in corpore sibi aduersanti, vt
bellans & vincens consequatur coronā, quæ non datur nisi legitimè cer-
2.Tim.2. tantibus (vt diximus) & vt detur ei consessus in throno Dei, vt Christus
Apoc.3 perhibet, dicens: Qui vicerit, faciam eum sedere in throno meo, sicut &

ego vici,& sedeo in throno patris mei?

107 Quanta purificatione opus est animæ, vt debitū finē sortiri queat? Nónne quousque restituatur pristinæ mūditiæ, cum qua in corpus intrauit?Sed ad quid collocatur in corpore, vt per ipsum ad pristinam munditiam reducatur?Nónne ad maiorem munditiā venit per corpus? Sed nónne scriptum est:Corpus quod corrumpitur,coinquinat,vel(vt in litera habetur)aggrauat animam?Nónne quamuis vestimētum videatur inquinari,quando saponis acrimonia linitur, nihilominus aqua accedente, quod videbatur inquinare, expurgat? Pari modo & si anima videtur à corpore fœdari,interueniēte tamen aqua sapientiæ & gratiæ diuinæ,melius expurgatur anima, quàm si defuisset huiusmodi corporis coinquinatio. Quod quidē corpus anima debellans fit domina omnium rerū corporearū,cum omnium corporeorum virtus in humano corpore reperiatur, sicut omnium spirituum vires in anima rationali reperiuntur. Hinc homo meritò paruus mundus dicitur,cùm omnia,quæ in mundo sunt, contineat,iuxta illud Sapientis:Dedit illi virtutem continendi omnia. Sapient. 9 Physi. 8 Sapient. 10.

108 Si salus datur ex fide(vt videntur innuere multæ authoritates Scripturæ sacræ cur mandata traduntur obseruanda? An(sicut Aquilonares Theologi dicunt)vt per obseruationem præceptorum corpus purificetur? Sed nónne nimis absurdum est,quòd finis operantis animæ sit expurgatio corporis? Nam(sicut omnes Naturales consentiunt, finis est nobilior iis, quæ sunt ad finem.An igitur mādata sunt tradita, vt totum hominem regant & purificent? cùm aliquot (vt apparet) appetitus animales compescant (vt ea quæ adulteriū, furtum, homicidium,& huiusmodi prohibēt) alia verò data sint, vt animam dirigant in Deum, cuiusmodi sunt omnia, quæ ad diuinum cultum pertinent.Nec sola fides præstat salutem,cùm sine operibus mortua sit, sed vnit nos cum illo, cuius fauore opera nostra condigna mercede præmium vitæ suscipiunt. Theo. Aqui. I mag.moralium.c.i Iacobi 2.

109 Si omnia in beneficium hominis ordinata sunt,cur(teste Iohanne) totus mundus in maligno positus est? Nonne mundi significatio est adeò æquiuoca,vt facilè inde oriatur deceptio & difficultas intelligētiæ?Mundus enim alius archetypus est, de quo Iohannes loquitur, dum ait, quòd Deus erat in mundo, i.in semetipso. Alius mundus est hæc machina tota bona,de qua Iohannes prosequitur, dicens: Et mundus per ipsum factus est.Alius mundus est homo,qui paruus mundus nominatur, vt nuper diximus.Et de hoc loquitur Iohannes dicens:Totus mundus in maligno positus est,i.tota hominum massa in maligno posita est,quia infecta ab antiquo Serpēte.A qua infectione liberari nequit,nisi renascatur ex filio Dei. Quod apertè referat Iohannes, dum ait: Scimus quòd omnis qui natus est ex Deo, non peccat:sed generatio Dei conseruat eum, & malignus, i. Diabolus non tanget eum.Postea subinfert:Et mundus totus,i.omnis homo carnalis positus est in maligno scilicet peccato. Psalmo 8. 1.Ioannis 5 Ioann.1 1. 1.Ioan.5.

110 Si filius Dei omnes regenerauit,vnde adhuc tot & tanta mala?Non est ambigēdum,quin redemptor omnes sanauerit,dicēte Propheta,Misit Psalmo 106.

verbum suum,& sanauit eos. Cui adstipulatur Apostolus dicens, Si enim
Ro ma. 5 vnius delicto mors regnauit per vnum, multò magis abundantiam gratiæ accipientes in vita regnabunt per vnũ Iesum Christum. Et paulò post: sicut per vnius delictum in omnes homines fuit cõdemnatio, ita per vnius iustitiam in omnes homines intrauit iustificatio. Verùm, quia medela huius infirmitatis quæ consistit in anima, non datur nisi volẽtibus. Hinc nolentes ipsam non sanãtur. Quamuis medicus omnibus sanitatem obtulerit, dicens: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis. Propterea ipse ait: Qui crediderit, i. mihi adhæserit & baptizatus fuerit, i. lauacrũ susceperit omnibus præparatum, saluus erit. Qui verò non crediderit, i. mihi adhætere noluerit, condemnabitur.
Matth. 11
Marci vlt.

Ieremiæ 14 111 Cur Deus qui vbique regnat, dicitur futurus colonus & peregrinus à Ieremia? An fuit peregrinus præsentia sua particulari in hac valle miseriæ, veluti si rex ad cellam vinariam & huiusmodi loca, quamuis sua, iret, esset velut peregrinus, quia insuetus illuc accederet? An quia fuit habitu inuentus vt homo, nũquam aliàs visus: Nam patribus loquebatur per angelos, hinc Paulus ait: Multifariam multisque modis olim Deus loquens patribus in Prophetis, nouissimè loquutus est nobis in filio. An, quia ipse iustus venit ad peccatores sibi peregrinos & alienos? An, quia ipse filius quem nemo nouit, nisi pater, manifestauit se hominibus, antea à cognitione ipsius alienis: hinc inter eos tanquam peregrinus fuit.
Philipp. 2
Hebr. 1
Matth. 11.

Isaia 11 112 Cur Christus dicitur fuisse virga è radice Iesse egressa? An quia id symbolum habuit cum Dauide, vt multa quæ de ipso dicũtur de Christo intelligantur: Hinc à Ieremia Christus vocatur Dauid, vt scriptum est: Suscitabo Dauid germen iustum: quod intelligi nequit nisi de Christo, vt omnes consentiunt. A quo non discrepans Isaias, dixit, quod est virga egressa è radice Iesse, qui fuit pater Dauid, ex quo peculiariter dicitur venisse Christus velut alter Dauid. An (vt altius conscendamus) quia שׁ ies apud Hebræos significat illud, quod est, & diu vel semper durat? Nec enim alius est qui habeat verũ esse nisi Deus, à quo omnia alia dependent, & esse habent per participationem ipsius qui verè est. Nec aliquis gaudet æterna duratione, nisi Deus: cùm cętera omnia mensurentur tempore vel æuiternitate, vt aiunt. Vnde sensum verborum Isaiæ est: Egredietur virga è radice Dei, qui verè est, & in æternum manet. An Christus voluit dici de radice Iesse, cuius filius primus fuit, qui de stirpe regia regnauit, typũ elegantissimum regni Christi gerens, vt alibi disseruimus.
Ieremia 23.

Apocal 19 113 Cur Christus à Iohanne dicitur Rex regum & Dominus dominantium? An quia ipse est sapientia patris, de qua scriptum est: Per me reges regnant, & potẽtes decernunt iustitiã? nec enim quispiam potest esse rex nisi sapiens, vt Plato amplissime probat. Vnde quantò quis sapientior est, tantò melius & perfectius regnat. An quia ipse caput omnium existens, omnibus præstat vt regnent, aut operentur quicquid operantur? An, quia ipse constitutus fuit a Patre hæres & Rex vniuersorum, alij verò corregnantes & cohæredes? Sed quid dicemus de impiis regnantibus? Nonne
Prouerb. 8
Platoin Alcibiade.
Hebr. 1

(vt Origenes ait) spiritus Dei in eo quòd est spiritus vitæ, omnibus tribuit, vt viuant: in eo autem quòd est Spiritus sanctus, non se communicat, nisi bene dispositis? Pari modo & verbum in eo quòd est principium rerum, omnia portat & omnia sustinet: in eo autem quòd est regenerator & renouator, sese tantummodo iis, qui volunt esse membra eius viuentia, exhibet. *Origen. Hebr. 1*

114 Cur Christus à Gabriele prænunciatus fuit? An, quia Gabriel Lunæ præsidens conuenienter missus fuit ad eam, quæ Luna & Regina cœli dicitur? An, quia eius officium est interpretari arcana? Hinc (vt alibi desseruimus) ad Ioseph & ad Danielé missus fuit, vt interpres esset secretorum, quæ ostensa fuerunt per somnium Pharaoni Regi Ægypti & Nabuchdonosor Regi Babylonis. Vnde sicut ipse nunciauit Zachariæ Præcursoris ortum: Sic quoque nunciauit Mariæ illum, cuius ille fuit Præcursor. An, quia Gabriel nuncius est loci illius supramundani, qui à secretioribus Theologis regnum dicitur, & à Christo (vt alibi diximus) regnum cœlorum vocatur? Hinc quàm bellè nuncius regni ad denunciandum conceptum & partum Regis Regum omnium missus fuit. *Luca 1. Genesis 41. Danielis 4. Luca 1.*

115 Cur Christus a Magis & Regibus in auro, myrrha & thure adorari voluit: sicut a Propheta prænunciatum fuerat? Nonne, quia ipse erat verus Rex Regum: Ideo voluit, vt vix natus a Regibus adoraretur. Qui Reges moti fuerunt à cœlo hæc omnia disponente. Hinc Euangelista narrat, quòd ducti fuerunt à stella, quæ cœlestis erat, & præter ordinem naturæ producta fuerat. Sicut & præter naturæ seriem in morte ipsius Sol obscuratus fuit: & tenebræ super vniuersam terram factæ sunt. Vnde hunc ordinem mirabilem obseruauit. Sicut enim oriente Christo nox illustrata fuit (vt Euangelista refert) Ita moriente ipso, dies obtenebrata fuit: vt hinc disceremus, quòd ipse sit vera lux, omnia collustrans: vt Iohannes ait. Munera autem illa tria significabant ea, quæ peculiaria erant in Christo: aurum videlicet regnum, thus Sacerdotium, myrrha verò, à corruptione aliena, immò alia præseruans, diuinitatem: quæ omnia conseruat & sustinet. *Mat. 2. Psalmo 71. Mat. 2. Luca 23. Matthæi 27. Luca 2. Ioannis 1.*

116 Cuiates fuerunt hi Reges: & cur Christum adorarunt? Nónne (si Prophetam sequi voluerimus) fuerunt Sabæi & Arabes? Ait enim Reges Arabum & Saba dona adducent. Si verò Euangelistæ verbis inniti voluerimus: Persæ fuerunt. Cùm vocabulum illud, Magus, persicum sit, & sapientem significet: qui videlicet secretiori philosophiæ incumbit. Idem enim est Magus apud Persas, quod Gymnosophista apud Indos, Sacerdos apud Ægyptios, Philosophus apud Græcos, & Propheta vel חכם Chacam apud Hebræos. Qui Persæ expertissimi in rebus inferioribus, & cœlestibus, videntes nouum effectum Stellæ productæ arbitrati sunt eam productam in signum alicuius magni principis nati. Hinc à longinquis partibus venientes transierunt per Arabiam: vbi forsitan socios sumpserunt: & portarunt munera Regia, quibus ipsum Christum, tanquam Regem, adorarunt: innuentes quòd Christus vix natus subegisset sibi Reges: quo- *Psalmo 71. Matthæi 2.*

rum ipsi, tanquam primitiæ, venerunt ad ipsum. Idem enim & alij Reges facere debebant. Sicut propheta innuit, dicens. Et adorabunt eum omnes Reges: omnes gentes seruient ei. Quod proculdubio erit: quando inimici eius ponentur scabellum pedum eius: vt Paulus ait. Nec Euangelista Prophetæ contradicit. Cum ex vtraque regione, Perside videlicet longinquiori & Arabia propinquiori, Sapientes & Reges venisse potuerint.

Psalmo 71 *1. Corint. 15.* *Matthei 2*

117 Cum Christus fuerit Rex & Dominus omnium: cur fugit in Ægyptum? An, quia passurus sponte pro humano genere venerat, vix natus perrexit in Ægyptum: quæ angustiæ, & non tenebræ (vt aliqui dicunt) interpretatur? An voluit primò conduci in Ægyptum ea ratione, qua Abraham, Iahacob, & plærique alij (vt alibi diximus) illuc confugerunt: suscepturus videlicet influxum naturali fauentem: vt illo corroborato fortior redderetur spiritus in ipso collocatus? Qua quoque ratione natus fuit homo primò ex patre terreno, & suscepit legem, hominem animalem sanctificantem: antequam renasceretur ex homine cœlesti, & per Euangelium spiritus sanctificaretur. Sed cum Christus fuerit (vt aiunt) plenus omnigena perfectione ab instanti conceptionis: quid indiguit Ægypti vel alterius loci influxu? Hic respondeat Lucas, qui ait. Iesus autem proficiebat sapientia, ætate & gratia apud Deum & homines. An sicut ipse nascens iuit in Ægyptum: Sic sponsa eius vix renata ex aqua & Spiritu sancto vim ostendit in Ægyptum: cuius idola primò fuerunt destructa. Sicut Isaias longo sermone prædixerat, de Ægypti onere loquens.

Luca 2 *Isaia 19*

118 Cum Christus sit Dominus omnium: cur dixit regnum suum non esse de hoc mundo? Nonne mundus & omnes habitantes in eo per ipsum facti sunt? Omnia quippè, quæ facta sunt, ipsius ditioni subiciuntur: vt scriptum est. Domini est terra, & plenitudo eius: orbis terrarum, & vniuersi qui habitant in eo. Et iterum. Omnia subiecisti sub pedibus eius. Quod Paulus de Christo dictum fuisse declarans, addit, quòd omnia subiecit ei, præter ipsum, qui subiecit omnia. Ea autem, quæ deprauata declinant à rectitudine, quam eis à principio Deus indidit, de mundo hoc, moribus deprauato intelliguntur: cuius princeps erat mala forma siue malus dæmon. In his igitur non regnat nec vult regnare Christus. Iuxta illud Apostoli. Quæ conuentio Christi ad Belial? Sub ditione tamen sua ipsos tenet, suo tempore iudicandos. Iuxta illud. Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra.

Ioannis 18 *Psalmo 23* *Ibidem 8* *1. Corin. 15* *2. Cor. 6* *Mat. vlt.*

119 Cùm Christus esset Dominus omnium: cur omnibus & adeò se abdicauit, vt diceret. Filius hominis non habet, vbi caput reclinet? Nonne, quia & si Dominus omnium: volens tamen ostendere nobis vitam cœlestem amplectendam, omnibus inferioribus se abdicauit: vt non tantum verbo, sed exemplo doceret, quomodo vitam cœlibem prosequi possemus. Primò enim exemplo docuit, prius obseruans, quam doceret: postea verbo, dicens. Nisi quis renunciauerit omnibus, quæ

Luca 9 *Actorum 1*

poſſidet:non poteſt meus eſſe diſcipulus.Et id,ne partem aliquam haberemus cum Mammona,cuius ditioni, magno myſterio, hæc temporalia aliquo modo ſubiiciũtur: dum videlicet per indirectam viam acquirũtur. Hinc mali dæmones gloriantur habere ſub ditione ſua omnes theſauros furto acquiſitos, ex cupiditate ſepultos,quorum Dominus non cognoſcitur,& in mari merſos,iuſto Dei iudicio:& conſequenter omnes,indebita lucra exercentes. Cùm id non fiat ſine aliquo furto. Ne igitur cum Mammona horum Principe conſortium haberemus, docuit Chriſtus facto & verbo his omnibus eſſe renunciandum.Et rationem aſſignauit, dicens.Non poteſtis Deo ſeruire & Mammonæ. *Luca 14* *Matt.6*

120 Qua corona (vt in Canticis dicitur)coronauit Chriſtum mater ſua in die deſponſationis ſuæ?Nec enim Chriſtus in carne viuens alicui Sponſæ coniunctus fuit: vt eo die mater eum deſponſare potuerit. An igitur ipſe deſponſauit Sponſam illam, de qua Iohannes ait. Vidi ciuitatem ſanctam Ieruſalem,deſcendentem è cœlo,à Deo paratam, ſicut ſponſam ornatam viro ſuo?Quam ſpóſam ſibi deſponſauit in cruce:poſtea in cœlum conſcendens, coniunxit eam ſibi glutino Spiritus ſancti. Et tunc triumphans de maligno,ducénſque ſecum captiuitatem, obtinuit thronum:de quo ipſe ait.Vici & ſedeo in throno patris mei.Et tũc fuit coronatus gloria & honore à matre, ſuperna videlicet Ieruſalem. Cùm ipſa ſibi applaudens eum in Regem ſuſceperit. *Cant.3* *Apoc.21* *Pſalmo 67.* *Apoca.3*

121 Cur Deus deſponſare dignatur ſibi animam: quæ iam ei fidem fregit?An,quia ſic exigit clementia ſummi Principis, vt nullum ſpernat, nihilque oderit eorum,quæ fecit:ſed diſſimulet peccata hominum propter pœnitentiam?ſuper qua fit tam celebre gaudium in cœlo coram Angelis Dei?An,quia Deus nihil ducit in iniuriam, niſi quatenus in detrimentum animæ noſtræ vergit?Ipſi enim nihil nocere poteſt, nihil ipſum coinquinare. Conuerſam itaque animam non abhorret. Cùm nihil damni nihilque iacturæ inde ſuſcipiat. Nam ipſam mundat & ſanctificat, antequam ſuſcipiat. Sicut docuit Petrum nolentem admittere Cornelium gentilem ad fidem,declarans, quòd ſicut omnia animalia immunda purificauerat: Sic & omnes animas gentiles & immundas expiauerat. *Sapien.11* *Luca 15* *Actor.10*

122 Quomodo Chriſtus Rex nobis appropinquare fecit regnum cœlorum:Nonne ex pœnitentia?Vnde præcurſor eius ait.Agite pœnitẽtiam: & appropinquabit regnum cœlorum. Quæ vera pœnitentia non conſiſtit in pœna & afflictione corporis vel animæ, ſed præcipuè in reuerſione ad Deum. Sicut per peccatum auertitur homo. Quem actum Hebræi proprio vocabulo תשובה teſſubah, idest reuerſionem vocant. Vnde ab Ezechiele in veritate literæ habetur. Quacunque hora peccator reuerſus fuerit ad me.Pro quo vulgata æditio habet ingemuerit vel pœnitentiam egerit. Nam nihil aliud dicit Ezechiel, quam Ioel. Vbi bene traductum habetur. Conuertimini ad me in toto corde veſtro. Et per Zachariam dicitur.Conuertimini ad me.Et ego conuertar ad vos. Verùm ad iſtam perfectam reuerſionem ſequitur dolor & diſplicẽtia malè actorũ. Hinc ſub- *Matthei 3* *Ezec.18* *Ioelis 2* *Zac.1*

Infertur in Ioele. In ieiunio & fletu: & scindite corda vestra. Quem actum Doctores non ab re contritionem vocant: quæ est attritio & dolor cordis simul cum gratia. Hac igitur via intratur ad regnum cœlorum.

123 Quid est regnum cœlorum? An est Ecclesia sacramentis dotata: vt est vulgata sententia? An est gratia Dei: sicut alij asserunt? An (vt verius
Luce 17 opinor) est diuinitas illa mortalibus communicata: quam Hebræi nunc
1. cor. 12 Sachinam, idest inhabitationem Dei, nunc verò מלכות Malchut, idest regnum vocant? Hinc Christus Hebræos alloquens vsus est vocabulo apud eos, cum quibus loquebatur, frequentatissimo, dicens. Regnum Dei intra vos est. Diuersimodè enim Deus mortalibus se communicat: vt clarissimè docet nos Apostolus, dicens. Alij datur sermo sapientiæ, alij genera linguarum, alij gratia sanitatum, alij interpretatio sermonu: & huiusmodi, quæ ibi commemorat. Et quamuis (vt ipse Apostolus ait) hæc omnia tribuat vnus atque idem spiritus, diuidens singulis prout vult: per diuersos tamen canales hæc varia charismata infundit. Illum verò locum vel
Ant. The. fontem, ex quo omnibus datur spiritus Dei & gratia eius, antiqui Theo-
Ioannis 1
Ibidem 14 logi regnum nominant: & de hoc reor dixisse Christum. Quòd autem nedum gratia Dei sed ipsa diuinitas habitet in nobis, Iohannes expressè testatur, dicens. Verbum caro factum est: & habitauit in nobis. Et ne sit contentio de inhabitatione verbi per Iesum Christum facta videamus, quid ipse Christus dicat. Siquis (inquit) diligit me, sermonem meum seruabit: & pater meus diliget eum: & ad eum veniemus: & mãsionem apud eum faciemus.

Matthei 5. 124 Cur regnum cœlorum promittitur patientibus propter iustitiam? An, quia amore Dei pati est potissimum fidelitatis & adhærentiæ cum ipso Deo, signum? Hinc notanter dixit Christus, propter iustitiam: non autem propter crimen, aut facinora, propter quæ multi sæpe pati solent. An, quia ærumnis & calamitatibus æquanimiter toleratis adeò expurgatur homo: vt mundus mereatur fieri conueniens templum purissimi Dei? An, quia tribulationibus animalis homo & caro spiritui inimica castigatur, & ipsi spiritui subiicitur, adeò vt in ipsum tempore suo immutari possit, & totus homo fieri capax regni cœlorum & Dei? An, quia bona, hac regula distribuuntur, vt potientes temporalibus priuentur æternis:
Luce 8
Actor. 14. Iuxta id, quod Abraham diuiti illi dixit. Fili recordare, quia recepisti bona in vita tua, & Lazarus similiter mala: nunc autem hic consolatur: tu verò cruciaris. Hinc Apostolus dixit. Oportet nos per multas tribulationes introire in regnum Dei.

Mat. 5 125 Quæ terra mitibus in possessionem promittitur? An est terra, quam
Pla. in Phe calcamus? An terra patribus promissa? Sed nonne præteriit iam figura?
do. e.
Psa. 26 An igitur est terra illa suprema: quam Plato tantis laudibus prosequi
Ibidem 103 tur: & quam Dauid vocat terram viuentium? In hac enim terra (vt alibi
Mat. 15 bi disseruimus) plantata est arbor vitæ, arbor scientiæ boni & mali, & omnes cedri Dei, quas ipsemet plantauit. Iuxta illud summæ Veritatis, Omnis plantatio, quam non plantauit Pater meus cœlestis, eradicabitur,

Qui locus dicitur terra, non quia grauis & ad centrum tendens: sed quia ex ea omnes arbores & plantæ Dei pullulant. Quā terram possessuri sunt *Mal.1* mites, non hispidi & duri. Hinc scriptum est, quòd Iahacob lenis dilectus *Genesis 27* fuit à Deo: Hesau verò hispidus & pilosus odio habitus. Quamdiu videlicet *Matthei 5* in sua duritie perseuerauit: vt alibi disseruimus.

126 Cur regnum cœlorum etiam pauperibus spiritu promittitur? Nónne pauperes multimodi sunt? Alij enim ex ignauia quadam ad inopiam deueniūt. Alij, quia nimis prodigi. Alij sunt pauperes spiritu & debiles, adeò, vt parum vel nihil speculati queant. Alij sunt diuites rebus, mente verò pauperes. Cùm diuitias non habeant tanquam possessores, sed tanquam *Psalmo 61* dispensatores: nec eis indebitè afficiantur. Iuxta illud Psalmographi. Di- *Mat.5* uitiæ si affluant: nolite cor apponere. Et his datur regnum cœlorum: sicut & iis: qui sunt pauperes rebus & mente. Hinc perpulchrè dixit Christus. *Ibidem 19* Beati pauperes spiritu. Alioquin nec Abraham: nec Izahac, nec Dauid, nec multi alij diuites nostri temporis eleemosynarij & pastores pauperum, regnum Dei possiderent. Nec obstat dictum Saluatoris de difficultate seu impossibilitate, quam habet diues ad intrandum in regnum cœlorum: veluti camelus ad intrandum per foramen acus. Id enim intelligitur de iis, qui non possident diuitias, sed ab ipsis possidentur. Sicut (teste Seneca) fe- *Seneca.* bricitans non possidet febres, sed ab ipsis possidetur.

127 Cur misericordibus misericordia promittitur? An, quia clementis- *Matthæi 5* simus moderator non patitur vnici à mortalibus misericordia & pietate? Cùm ipsa Deo quoddam proprium & peculiare sit. Sicut Ecclesia canit. *Ibidem 7* Deus, cui proprium est misereri semper & parcere. An, quia stat lex illa im- *Ibidem 6* mutabilis, à Redemptore promulgata. Eadem mēsura: qua mensi fueritis, remetietur vobis? Vnde secundum hanc regulam docet nos ipse Redemptoa, vt orantes dicamus. Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Quæ regula (teste Zohar) nunquam deficit: licet aliæ omnes aliquando cessare possint.

128 Cur sitientibus iustitiam saturatio promittitur? An summus Proui- *Plato 103* sor, qui omnibus etiam animalibus rationis expertibus, nullis accedenti- *Luce 12* bus meritis, præparat escam tempore opportuno, deficiet iis, qui sunt fi- *Mat.5* *Ibidem 6* deles in domo eius? Sed cur præcipuè saturatio promittitur iis, qui esuriunt iustitiam? Nónne, vt obseruetur lex ab ipso Principe Christo lata: qua dicitur. Quærite primo regnum Dei, & iustitiam eius: & hæc omnia *Ibidem 7* adiicientur vobis? Et illa, quæ nuper adducta est. Eadē mensura, qua mensi fueritis, remetietur vobis. Quæ regula (vt diximus) nunquam deficit. Vnde si nos zelamus honorem & cultum Dei (qui potissimè in iustitia consistit) cogitur ipse Deus (vt ita dicam) per regulam illam inuariabilem zelare commodum nostrum, saturando nos non solùm corporeis cibis: sed quodcunque honestè desyderare possumus, tribuendo. Iuxta illud. *Psalmo 54* Iacta cogitatum tuum in Domino: & ipse te enutriet. *Matthei 5*

129 Quomodo mundis corde promittitur visio Dei: cum scriptum sit. *Exodi 33* Non videbit me homo: & viuet? Nónne Augustinus & alij perhibent ali- *Augus. ad Pau...*

Ioannis 1 / 1 Corint. 11 / Coloss. 3 — quos in vita mortali vidisse Deum? Quibus Iohannes adstipulatur, dicens. Vidimus gloriam eius scilicet Christi. Nam gloria Christi est ipse Deus: vt Paulus innuit. An igitur (vt etiam alibi diximus) non videbit Deum homo viuens sensibus animalibus: sed mortuus morte illa preciosa, de qua Apostolus. Mortui estis: & vita vestra abscondita est cum Christo? Et hoc (ni fallor) idem est, quod habere mundum. Cùm mundari ab Galat. 2 — omnibus voluptuosis & mundanis affectibus sit mori mundo & carni. Hinc Apostolus ait. Christo crucifixus sum Cruci: viuo autem iam non ego: viuit verò in me Christus. Nec enim Deus, qui fecit nos sibi tēplum, renuit habitare in nobis, & ostendere ac præbere se nobis: nisi quatenus ipse summè purus videt in nobis aliquam maculam summæ ipsius puritati repugnantem.

Matthæi 5. — 130 Cur pacifici peculiariter filij Dei vocantur? An, quia Christus Rex pacis non admittit in filios, nisi pacificos: nec vult coheredes in regno pacis, nisi eos qui pacem amplectuntur & prosequuntur? An, quia sicut proprium Dei est veritas & pax: Ita proprium Diaboli est mendacium & litigium? Hinc Christus dixit Pharisæis mendacibus & litigiosis. Vos ex parte Diabolo estis. Vnde per regulam contrariorum, veridici & pacifici Ioannis 8 — merito filij Dei censeri debent.

Matthæi 5 — 131 Cur regnum cœlorum promissum pœnitentibus & pauperibus spiritu, etiam patientibus propter iustitiam promittitur? Nónne, quia ex eadem radice prodeunt hæc, quæ in verbis diuersa videntur? Pœnitentiam enim agere est remouere affectum ab omnibus creatis. Quod in rei veritate idem est, quod esse pauperem spiritu, idest nihil affectare ex iis, quæ in mundo sunt. Huiusmodi verò in Deum collecti omnia extrinseca par-Actor. 5 — uipendunt, adeò vt non solùm aduersa mundi æquanimiter sufferant: sed oblectentur priuatione commodorum, aut oppressione hominis animalis: qui à Deo meliorem hominem retrahit. Hinc verè adhærentes Deo passionibus animalis hominis lætantur. Quorum primi ac præcipui fuerunt Apostoli; de quibus Lucas ait. Ibant Apostoli gaudētes à conspectu concilij: quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati. Et huiusmodi ab inferioribus separatis regnum cœlorum aperitur: quod (vt diximus) est suscipere Deum in se, semota omni contrarietate: quæ est oblectatio in creaturis.

Mat. 18 — 132 Cur Christus ait, quòd nisi efficiamur sicut paruuli, non intrabimus in regnum cœlorum? An, quia paruuli remoti sunt ab astutia & veneno serpentino deturpante, & ingressum ad regnum cœlorum prohibente? An, quia paruuli parentibus obsequentes nesciunt rebellionem, immò omni amore eos prosequuntur? Quod opus est iis, qui regnum cœlorum intraturi sunt. Nec enim rebelles, sed Patri obsequentes esse debent. Et hoc idem, sub aliis tamen verbis, ipse Christus alibi dicit. Si quis di-Ioannis 14 — ligit me, sermonem meum seruabit: & pater meus diliget eum, & ad eum veniemus. Quem Dei aduentum ad nos regnum cœlorum esse iam declarauimus.

133 Quem denarium promittit Dominus vineæ laborantibus in ea? An fortè est aliquod numisma, operi totius diei respondens? Sed quid hoc ad *Mat. 20* salutem, de qua parabola illa tractat? An igitur hic denarius est salus promissa: vt sentit Origenes, nulla tamen huius applicationis adducta ratione? *Origenes.* An est merces illa, de qua Deus Abraham dixit. Ego ero merces tua magna nimis? Ipse enim Deus summè vnicus agens nobiscum extenditur *Genesis 15* in decem fontes (vt ipse Abraham scribit) vnde omnis irrigatio in omnes *Abraham* creaturas venit. Quæ irrigationes multifariæ sunt: sicut sunt multigenæ *in li. de for-* creaturæ, reducendæ tandem ad illas multas mansiones, quæ sunt *matione.* (teste Christo) in domo patris. Et hic est denarius, quo (ni fallor) om- *Ioannes 14* nes remunerantur. Diurnus autem dicitur: quia (vt Iohannes inquit) *Apoc. 21 & 22* nox non est illic. Hinc Augustinus diuidit mercedem illam, idest visio- *Aug.* nem ipsius Dei, in matutinam, vespertinam & meridionalem: nocte penitus seclusa.

134 Quid est illud præmium centuplum, præter vitam æternam pro- *Mathæi 19* missum? An id intelligitur de remuneratione rerum temporalium? Sed nónne & si multos videmus sortitos meliorem sortem, quam pro Christo reliquerint, in multis tamen non cernimus hanc remunerationem in centuplum factam? An igitur centuplum accipere dicuntur ij, qui omnia propter Dei amorem despiciunt: quia contemnentes omnia omnium domini efficiuntur? An sicut in domo patris (vt Christus ait) est quoddam *Ibidem 26* nouum vinum, nouíque fructus (vt Iohannes perhibet) Ita sunt omnia *Apoc. 22* alia noua? Sicut Plato amplissimè scribit, addens, quòd fructus & alia, *Pla. in Phædone.* quæ hic habentur sunt verorum & cœlestium vmbræ tenuissimæ. Quibus veris rebus remunerabuntur adhærentes Christo, remuneratione centenaria. Ipse verò Christus remunerationem millenariam à patre suscepit. *Cantico 8* Iuxta illud Sapientis. Mille tibi Selomo, vero videlicet Regi pacis: & ducenta iis, qui custodiunt fructus eius, idest qui fideles sunt in vinea ipsius. Et hæc dabuntur præter vitam æternam, quæ est vera gloria beatorum. *Psalmo 111* Hinc propheta canit. Gloria & diuitiæ in domo eius.

135 Quæ multæ mansiones ordinatæ sunt in domo patris? An sunt *Ioannis 14* mansiones pro Apostolis, pro Martyribus, Prophetis, Virginibus, & huiusmodi: vt nonnulli sentiunt? Sed ad quid huiusmodi separatio? Nónne magis oblectarentur simul vniti & congaudentes? Cùm in beatis non sit liuor, iurgium, odium vel perdendi timor: quibus de causis solent constitui mansiones separatæ. An igitur sunt mansiones multæ: *1. Corint. 15* cum multipliciter & variè sint remunerandi Beati? Iuxta illud Apostoli. Sicut Stella differt à Stella in claritate: sic Sanctus à Sancto in gloria. An sicut varij sunt fontes particulares, à quibus emanant animæ (quamuis vnus sit fons primarius & præcipuus Deus viuus) sic & ad varia loca redeunt eiusdem domus & regni beatitudinis? Quod quidem regnū amplissimum esse non dubitamus. Quales autem sint hæ māsiones ille solus nouit, qui ipsas disposuit: & ij tantum, quibus ipse dignatus est reuelare. Iuxta illud Isaiæ. Oculus non vidit Deus absque te, quæ præparasti ex- *Isaia 64*

pectãtibus te. Quamuis huiusmodi mansiones descriptæ fuerint à Iohan-
Apoc.21 ne sub typo diuersorum lapidum preciosorum.
The..recentiores. 136 Quomodo sunt præparatæ variæ mansiones pro varia animarum
Sapien.8 conditione? Cùm animæ sint omnes eiusdem conditionis ac perfectionis:
Matthæi 25 vt nonnulli recentiores Theologi docent. Nónne dixit Sapiens. Ab initio
sortitus sum animam bonam? Et Christus. Vni dedit (inquit) quinque ta-
lenta, alij duo, alij verò vnum: vnicuique secundum propriam virtutem.
Sed nónne varia sunt dona gratuita, non naturalia? Sed, cum per talenta
communi expositione intelligantur dona gratuita, quid intelligitur per
virtutem propriam vniuscuiusque? Nónne virtus aut gradus naturalis: cui
Grego.ibi. (vt Grego. placet) dona gratuita respondent? Sed nónne (vt Peripatetici
Metaphysica 8 dicunt) species se habent sicut numeri: in quibus vno variato species quo-
que numerorum variatur? Hoc quippè contingit in numero vocali vel
materiali, non autem in numero naturali vel formali, quibus numeris di-
stribuuntur species. Nam horum numerorum vnitas est diuisibilis: vt pa-
ter in Musicis, semitonium venantibus. Tunc enim diuidunt vnitatẽ, qua
nouenarius excedit octonarium: vnde resultat tonus. Qui Musici proce-
dunt per numeros naturales: sicut & Physici.
Matthæi 13 137 Cur seminantium semen diuinum alij colligunt tricesimum, alij se-
xagesimum, & alij centesimum fructum? An, quia Redemptor docere nos
volens varietatem fructus à seminantibus colligendi, alludit ad regionem
planitiei Galileæ: vbi colliguntur fructus eadem varia mensura à Christo
memorata? An (vt Hieronymo, Pythagoræos imitanti placet) triginta ad
coniugatas referuntur, quæ quasi molli osculo cum viro sese confoederan-
tes ab eo numero ad digitos reducto pinguntur: sexaginta verò ad viduas,
Hier. contra Iouinia. lib.1 quæ, eo quòd in tribulatione sunt positæ, superiori digito deprimuntur:
cẽtenarius autem ad virgines, quia iisdem digitis, quibus & læua, sed non
eadem ma nu circulum facientes, virginitatis coronam exprimunt? An,
quia cum omnes in vineam Domini intrantes denario diurno conueniãt:
hic varie datur? Aliquibus enim complicatus per ternarium sanctissimæ
Matthæi 20 Trinitatis datur: & ecce triginta. Aliquibus datur complicatus per sena-
rium, numerum primò perfectum, & ecce sexaginta. Aliquibus autẽ com-
plicatur in seipsum: & ecce centenarius. Vnde idem est præmium, vario
tamen modo distributum.
138 Quod conuiuium præparat Deus & Christus iustis & amicis suis?
Sec. Theolo. An est fabula, vel mysterium id, quod secretiores Theologi dicunt? Quod
videlicet Deus præparat iustis in conuiuium, piscem, bouem, & auem, &
hos omnes maximos, quos ipsi secretiores Theologi vocant שור עבר לויתן
בריוכני, Bariochnch Sor habar leuiatan. Quod equidem fabulam vel fig-
mẽtum quoddam iudicarẽ, nisi Christus hæc eadem innueret. Nam de aue
Matthæi 22 & boue, vbi de veris nuptiis celebrandis agit, loquitur dicens. Tauri mei
Lucæ 24 & altilia occisa sunt. Et de pisce post resurrectionem à Luca & Iohanne fit
Ioannis 21 mentio, Nec de multitudine piscium: aut toto pisce fit sermo: sed de parte
Iob 40 tantummodò huius piscis, qui dicitur leuiatan: descriptus in Iob à Mose

magnis

magnus & immēſus. Et bos adeò magnus deſcribitur ab ipſo Moſe & ab antiquis Theologis, vt fluuium vnica ingurgitatione abſorbeat, & herbas mille montium vno die depaſcat, quæ omnia ſuo loco (Deo fauente) declarabimus. Auis autem adeò magna deſcribitur, vt altitudinem maris excedat, quæ omnia ſunt plena myſteriis. E quibus ſaltem aliquam partem adumbrantes, dicimus quòd iuſti paſcentur huiuſmodi, quoad partem animalem, quando potientur omni virtute, quæ in aues, cicures, aut piſces diffunditur. Pars verò melior gaudebit influxu angelorum, & ipſius diuinitatis & glóriæ Chriſti, in bello acquiſitæ. *Ibidem*

139 Cur in fine Canticorum dantur mille Selomo, vt in veritate literæ habetur? Nónne Selomo, qui pax ſibiipſi interpretatur, eſt ille verus Rex pacis Chriſtus, qui habet pacem à ſeipſo, i. à diuinitate in ſeipſo exiſtente? Nam aliunde quàm à Deo vera pax haberi nequit, iuxta illud ab Eccleſia celebratum, Da nobis illam quam mundus dare non poteſt pacem. Huic igitur qui eſt pax ſibiipſi, & omnia (teſte Paulo) pacificauit in cœlo & in terra, datur millenarius, cubus videlicet ſupremi numeri, i. denarij, vltra quem alius reperiri nequit numerus ſimplex, ſed repetitus. Et hic numerus attribuitur Deo in eo quòd eſt finis vltimus omnium, datur & Chriſto, cuius prouincia fuit perducere nos ad hunc finem. Et mirabili ſacramento in lingua ſancta eodem modo profertur hic numerus, quo & prima litera alphabeti, quæ vnū numeri quidem principium, importat: nam א aleph character prolatus, אלף aleph videlicet, mille ſignificat. Vnde innuitur, quòd idem eſt vnus & mille, principium & finis, quamuis alia & alia ratione. *Cantic. vlt.* *Coloſſ. 1.*

140 Cur ducenta dantur cuſtodientibus fructus vineæ? Nónne, ſi promittitur centenarium præmium relinquentibus ſua pro amore Dei, meritò duplicatur præmium iis qui alios cuſtodiunt, ſiue ſint angeli, ſiue ſint prælati: De quibus Iſaias ait: Super muros tuos Ieruſalem conſtitui cuſtodes. His autem duplicatur præmium, & datur primum centenarium, quia faciunt, ſecundum verò, quia docent, & alios ad bonum inducunt. Hinc ſummus remunerator ait: Qui fecerit & docuerit, hic magnus vocabitur in regno cœlorum, propter videlicet duplicatum præmium. *Cantic. vlt.* *Matth. vlt.* *Iſaiæ 62.* *Matth. 5.*

141 Quo prælio acquiritur corona promiſſa, & quomodo diſcere poſſumus huiuſmodi prælium? Nónne eiuſmodi præliū nobis indictum eſt, vt Propheta confiteatur impetitiam ſuam, & laudet Deum, à quo in huiuſmodi ſe inſtructū fatetur, dicens: Benedictus Dominus Deus meus, qui docet manus meas ad prælium, & digitos meos ad bellum? Nec enim teſte Paulo) nobis eſt colluctatio aduerſus carnem & ſanguinem (tantummodò videlicet) ſed aduerſus principes & poteſtates, aduerſus mundi rectores tenebrarū harum contra ſpiritualia nequitiæ in cœleſtibus. Et modum pugnandi contra huiuſmodi docet nos ipſe Paulus, à quo non recedemus, ait enim: State ſuccinctis lumbis, i. ligate omnem concupiſcentiā: per quam in muliere figuratā Serpens iniit primum bellum cum homine, & victor fuit: calciatóſque debemus habere pedes, i. affectus in præpara- *Pſalmo 143* *Epheſ. 6* *Ibidem* *Geneſ. 3*

tionem Euangelij,quod omnimodam affectuum mortificationem exquirit. Tertiò sumendum est nobis scutum fidei,credendo Deum nobis adiutorem fore, & præmium victoribus pararum. Quartò lorica iustitiæ nobis est sumenda, nam semper animaduertere debemus, ne ab æquo & iusto declinemus. Quintò galeam salutis, i. Christum Saluatorem sumere
1.Cor.15. debemus,per quem habemus victoriam. Vnde ipsum & patrem inuocare debemus in fauorem,vt sint capiti nostro veluti galea potissimè. Sextò sumendus est gladius spiritus, qui est verbum Dei. Quo gladio Imperator noster Christus docuit nos hostis tela confringere. Nã ipse in triplici prę-
Matth.4. lio sibi illato semper gladio spiritus dimicauit,& hostem prostrauit. Ante omnia autem orationi & obsecrationi(vt Apostolus subinfert)semper insistendum est. Nam(teste Sapiente)nemo continens nec victor esse potest
Sapien.8. nisi Deus det.

142 Quibus muneribus Imperator noster Christus milites suos decorat?
Genes.1. Nónne primò dedit nobis symbolum imaginis suæ? Secundò constituit nos super opera manuum suarum. Tertiò proprios ministros dedit in
Psalmo 8 custodes,angelos videlicet. Quartò regenerauit nos,donans nouum insigne militiæ. Quintò præcessit nos,bellans & prosternens hostem,vt inde facilem haberemus victoriã. Sextò arma tradidit, quibus decertaremus. Septimò quietem & coronam vincentibus præpatauit.

143 Quo honore prosequitur Imperator Christus eum, qui ex bello victoriam consequitur? Nónne primò facit eum liberum à seruitute peccati & Diaboli? Secundò fugata morte donat vitam. Tertiò constituit ipsum regni superni hæredem. Quartò patri conciliat, & ad præsentiam ipsius adducit. Quintò transmutat in Deum. Sextò deducit ad præmium & ob-
Psalmo 16. iectũ,in quo solo satiari potest homo,iuxta illud: Satiabor,cùm apparuerit gloria tua. Septimò ipsum adeò in regno cõfirmat, vt nunquam hostẽ
Ibidem 67 aut priuationem timeat. Hinc Propheta huius sacramenti nõ ignarus, canit: Ascendisti in altum,cœpisti captiuitatem,dedisti dona hominibus.

144 Qua via præmium ingens breui acquiri potest? Nónne vnicum & perfectissimum iter est charitas intensa? Et hæc duplex est, Dei videlicet amor & proximi,in quo omnia quæ in lege & Prophetis scripta sunt) ipso
Matth. 22. præmiatore teste) concluduntur. Hinc omnia, quæ à nobis exigit,in hoc
Ioannis 15 vno conclusit,dicens: Hoc mando vobis vt diligatis inuicem. Nam amor est ignis quidam,qui apposito combustibili statim crescit in immensum, Quod nihil aliud facere potest.

145 Eruntne pauci,an multi ij qui æternæ gloriæ compotes reddentur?
Matth.22. An forsitan pauci,sicut Christus innuere videtur,dicens: Multi sunt voca-
Ibidem 7 ti,pauci verò electi? Et iterùm: Arcta est via quæ ducit ad vitam, & pauci inueniunt eam. Sed nónne Iohannes postquam vidit centum quadraginta quatuor millia signatorum ex omni tribu, subinfert. Post hæc vidi tur-
Apocal.7 bam magnam,quam dinumerare nemo poterat ex omnibus gẽtibus, tribubus, populis & linguis stantes ante thronum, amictos stolis albis, & palmæ, scilicet erant, in manibus eorum? Nec enim palmæ dantur nisi

præmiatis. Quorum si Iohannes vidit turbam magnam & innumerabilem, quomodo ergo sunt pauci? Nónne etiam ipsemet Christus protestatur, dicens: Quos dedisti mihi non perdidi ex eis quenquam? Patet autem donauit ei omnia præter seipsum, qui donauit, vt Apostolus ait: Quomodo igitur paucos saluat? Omnes itaque (vt etiam suprà disseruimus) saluabuntur præter feces, in secessum demittendas, subtracta prius substantia omnis cibi, in mensa Domini reponendi: nec enim damnabuntur, nisi feces huius mundanæ molis, & saluabuntur omnes saluandi. Quamuis pauci sint electi in duces aliorum, qui describuntur à Iohanne centum quadraginta quatuor millia. Et quamuis pauci inueniant viam vitæ, immò (vt Baruch ait) nullus est, qui possit scire viam eius, nisi videlicet ipso docēte, sicut statim ipse Baruch subinfert: Et tradidit illam Iahacob puero suo, & cætera quæ sequuntur.

Ioan.17.13 *1.Cor.15.* *Hebre.2.* *Apoc.7.* *Baruch 3*

146 Quo symbolo distincti sunt milites Christi? Nónne duplici symbolo? Alterum enim est in anima impressum, character videlicet baptismi. De quo Iohannes inquit: Habentes nomen patris eius scriptum in frontibus suis. Alterum verò symbolū exterius erat in primitiua Ecclesia, quādo insurgebant multi pseudoapostoli seducentes multos, sicut Christus prædixerat. Vnde ne quis ab iis seduceretur, statuerūt Apostoli (vt Hieronymus perhibet) signum mutuò dandum. Quod quidem signum vocarunt symbolum, duplici ratione. Altera est, quia vnusquisque Apostolorum posuit partem. Altera, quia erat in signum inter commilitones secretè positum, vt comprobaretur esse verus Christianus, quicunque daret symbolum, i. confessionem articulorum, qui credendi sunt. Quod symbolum scripturæ credere noluerunt, nec alta voce proferre in Ecclesia, ne falsus aliquis addisceret & in signum daret. Et hac ratione consueuit Ecclesia ipsum symbolum Apostolicum submissa voce dicere. Vt autem cantaretur publicè Ecclesia decreuit tradere cantandum illudmet ampliatum, & voce tantùm, non re mutatum, primò semper submissa voce proferendo.

Apocal.14. *Matth.24* *Hierony. ad Laur papam de fide.*

SECTIO QVARTA DE CHRISTO PATRE DOCTORE ET PASTORE.

HRISTVS fuit ne verus pater noster? Nónne ipse dixit: Vnus est pater vester qui in cœlis est? De patre enim æterno, suo necnon & omnium nostrûm loquebatur. Hinc non videtur ipse velle vocari pater, vnde Petrus inquit: Benedictus Deus & pater Domini nostri Iesu Christi, qui secūdum misericordiam suam magnā regenerauit nos in spem viuam per resurrectionem Iesu Christi. Sed cùm ipse Christus dicat: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, per quam aquam pluries declarauimus intelligi debere verbum & filium Dei, nónne & ipse videtur pater nos regenerans? 147

Matth.23 *1.Petr.1.* *Ioannis 3.* *Ibidem 10*

An igitur cùm ipse & pater vnum sint, quicquid facit vnus facit & alter? An nos existentes filij verbi, sumus quoque filij patris ipsius verbi? sicut omnes ab Abraham vel Israel originem trahentes dicuntur filij ipsorum.
Matth.1 Quamuis plurimis generationibus à patribus distent, pari quoque modo
Ioannis 1. Christus dictus fuit filius Dauid. Fuit itaque verbum per quod facta sunt omnia simul cum patre, à quo omnia pater primæ genituræ. Fuit quoque & est pater secundæ genituræ, sicut in generatione animalis huius, Adam fuit primus pater. De quibus ambobus loquitur Apostolus, dicens: Pri-
1.Cor.15 mus homo de terra terrenus, secũdus homo de cœlo cœlestis. Qualis terrenus, tales & terreni, scilicet filij, qualis cœlestis, tales & cœlestes.

148 Quomodo Christus desponsauit sibi Ecclesiam, vt nos regeneraret? Nónne Apostolus cùm de matrimonio primorum parentum ageret,
Ephes.5. dixit: Hoc sacramentum magnum est Christi & Ecclesiæ? Nec tantũ fuit
Genes.2. sacramentum, sed expressissima figura, omnia videlicet repræsentans, sicut enim vxor Adæ è latere ipsius dormiẽtis extracta fuit, & veluti filia ab eo producta, postea ei in vxorẽ assignata, sic & Ecclesia è latere Christi dor-
Augustinus mientis in cruce extracta fuit. Nam inde (teste Augustino) omnia sacramẽta emanarunt, & vim susceperunt. Quæ sponsa fuit collectio Apostolorũ & discipulorum qui progeniti fuerunt ab eo tanquam filij, & postea for-
Matth.28. mati in sponsam & vxorem quæ alios generaret & pareret. Quibus Apostolis iam Christi sponsæ factis, virtutẽ generandi dedit, quando dixit: Baptizate eos in nomine patris & filij & Spiritus sancti. In quo baptismo re-
Galat.4 generamur, inter quos generantes & parturientes fuit Paulus, qui Galatis scribens, ait: Filioli mei quos iterum parturio.

149 Quomodo regeneramur in baptismate? Nónne sicut aqua est prin-
Genes.1. cipium genituræ naturalis vniuscuiusque animæ (sicut scriptum est: Producant aquę serpitutam animæ viuentis) sic & per aquam Christus voluit nos regenerare? Quæ quidem aqua non est hęc elementaris, sed ea quę supra cœlũ est, à qua hæc inferior habet vim. Regeneramur enim aqua, quæ est sapiẽtia & Dei verbum, iuxta illud Iacobi: Genuit nos verbo veritatis.
Iacobi 1. Cuius veræ ac supramundanæ aquæ hæc corporea, qua in baptismate aspergimur, est sacramentum, vt alibi diximus.

Ephes.2 150 Si Christus est pater, cur dicitur lapis fundamenti? Nónne lapis fundamenti dicitur principium solidum cuiuscunque fabricæ corporeæ vel
Deuter.25. incorporeæ? Sed nónne generare (vt apud Hebręos est frequẽtatissimum) est quoddam fabricare? iuxta illud Deuteronomij: Sic fiet homini, qui nõ ædificat domum fratris sui, i. qui non vult generare filios fratri suo cum vxore ab eo derelicta. Non igitur impropriè nec inconcinnè Christus, pater spiritualis generationis, fundamentum huius fabricæ generatiuæ dicitur. Hinc scriptura appellat nos aliquãdo regeneratos, aliquando autem
Ephes.2 collocatos in fabrica fundata super fundamentum Apostolorum & Prophetarum, sed præcipuè supra fundamentum primarium Christum.

151 Qui sunt maiores, filij Adæ, Abrahæ, Israelísne, an filij Christi? Nónne (si de tempore loquamur) illi proculdubio potiores sunt? Si verò de di-

gnitate, nónne regenerati à Christo sunt maiores? Quo sensu opinor Christum dixisse, cùm de Iohanne Baptista loqueretur. Nullus surrexit maior inter natos mulierum Iohanne Baptista. Et id comparando ipsum patribus antiquis. Comparando autem regeneratis in Christo, sequitur quod dictum est. Sed qui minor est in regno cœlorum, maior est illo. Regnum enim cœlorum (vt alibi diximus) significat diuinitatem nobis communicatam, & aliquando collectionem sanctorum, quibus ipsa diuinitas communicata est. Sicut est verorum Christianorum Ecclesia, qui non solùm dicuntur, sed sunt Christiani, id est vncti chrismate diuinitatis. Quomodo autem Iohannes fuerit maior inter eos qui surrexerunt, non est huius speculationis, quia altissimum ac profundum mysterium est. *Luce 7.* *Matth. 11.*

152 Vbi in Scriptura celebratur coniugium & ad quid? Nónne, producto homine & muliere, dictum est: Crescite & multiplicamini, & replete terram? Et iterum vbi de particulari productione vtriusque coniugis agitur, formato homine ex puluere terræ subinfertur: Non est bonum hominem esse solum, faciamus ei adiutorium, quod stet ex aduerso ipsius, ad generationem videlicet filiorum faciendam: pro quo vulgata æditio habet. Simile sibi. Quod mysterium cognoscens Paulus, ait: Hoc sacramentum magnum est Christi & Ecclesiæ. Hinc Christus totum negocium regni cœlorum comparauit nuptiis, quas fecit rex filio suo. Et Iohannes claudens omnia mysteria Scripturæ sacræ in Apocalypsi, cui sub intermina-tione plagarũ iubet ne quicquam addatur, ait: Gaudeamus & exultemus, quia venerunt nuptiæ agni, & vxor eius præparauit se. Vnde innuitur nos non posse adipisci regnum illud æternum sine regeneratione, in hoc cœlesti coniugio per nouos & cœlestes parentes facta. *Genes. 1* *Ibidem 2* *Ephes. 5.* *Matth. 22.* *Apocal. 22. & 19.*

153 Quomodo cum his nuptiis stare potest illud verbum Christi & sponsi: In cœlo non nubent neque nubentur, sed erunt sicut angeli Dei? Nónne ordo rerum is est, vt adueniente signato cesset signum, & adueniente veritate cesset figura? Hinc Apostolus veritatis Euãgelicæ non ignarus, cùm de matrimonio præcipuè ageret, inquit: Preterit enim figura huius mundi. Nam hæ carnales nuptiæ sunt figura & sacramentum verarum nuptiarum, quæ in cœlo celebrantur. Hinc ipsis aduenientibus cessabit hæc copula carnalis. Sed nónne Christus dixit: Quos Deus coniunxit, homo non separet? Vnde innuitur quòd hæ nuptiæ carnales celebrantur in cœlo. Decernitur quippe in cœlo, quænam esse debeat coniunx vniuscuiusque in carnali connubio, sicut decernuntur omnia, quæ in hoc mundo fiunt, siue quo ad animalia, siue quo ad plantas. Veruntamen plantæ vel animalia hæc in cœlo non generantur, pari modo nuptiæ carnales in cœlo decernuntur. Sed in terra celebrantur in signum & sacramẽtum verarum nuptiarum, vt dictum est. *Matth. 22* *1. Corint. 7* *Matth. 19*

154 Qui regenerantur in hoc coniugio, Israelitæne soli, an etiam cæteri homines? Nónne Israelitæ soli? iuxta illud Christi: Non sum missus nisi ad oues, quæ perierunt domus Israel. Sed nónne Propheta canit: In omnibus gentibus salutare tuum, ideò confiteantur tibi populi omnes? Et Apostо- *Ibidem 15* *Psalm. 66*

Rom.3.10 lus: An Iudęorum Deus tantùm? nónne & gétium? Et clarius postea: Nam idem Dominus omnium, diues in omnes qui inuocāt illum. Vnde ad hoc
Osee 2 / Roman.9 referádum ipse Apostolus adducit illud Oseæ: Vocabo non plebem meā plebem meam. Sed quomodo Deus non suum populū fecit suum? Nónne quia regenerauit etiam eos qui non erant ex plebe sua, & fecit vernaculos suos & de domo Israel? nā Israel (vt alibi disseruimus) significat hæredem Dei, aut militantem sub Deo. Hinc omnes per baptismum regenerati meritò domus Israel dici possunt.

Matth.19. 155 Quo iure Apostoli iudicabunt duodecim tribus Israel, sicut Christus perhibet? An ex mera voluntate patris æterni & Christi? Sed quomodo & quàm iustè dabitur eis potestas iudicandi parentes & maiores? Non quippe veluti filij iudicabunt patres suos, sed veluti patres iurisdictionem habebunt in filios ab eis regeneratos. Nam licet Christus promiserit Apostolis huiusmodi dignitatem, non tamen tradidit priusquàm eos per vniuersum mundum destinauerit vt prædicarent, docerent, & generarent
Mat. vlt. omnes meliori genitura, sicut scriptum est: Euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris & filij & Spiritus sancti. Et sic ea ratione, qua Christus dans virtutem regenerandi omnes, dicitur vniuersalis pater & iudex, primariúmque omnium fundamentum, similiter Apostoli, veluti executores primarij huius nouæ regenerationis, effecti sunt patres, iudices & secundaria fundamenta. Duodecim verò Tribuum præcipuè erunt patres ac iudices, quia prædicarunt in duodecim regionibus mundi, subiectis duodecim signis cœlestibus, quibus ipsæ tribus, mi-
Cant.2.10. 7.c.11.13. rabili sacramento in Harmonia explicato, respondent.

156 Quomodo fit hæc regeneratio? Nónne in generatione aliquid noui producitur? Corpus enim formatur ex parentum semine, anima à Deo infunditur, & tertium quid resultat (vt Philosophi docent) quod dicitur homo, quod alio vocabulo tertiam entitatem ipsi vocant. Sed in regeneratione hac quid noui producitur? An noua quædam anima, seu aliquod
Psalmo 50. tertium ens? An nouus spiritus? iuxta illud Prophetæ: Cor mundum crea in me Deus, & spiritum rectum innoua in visceribus meis. Si enim in pœnitente fit renouatio & creatio quædam noua, nónne multò magis in regenerato? Sed, cùm anima iam præexistat, quid noui producitur? An for-
Augustinus tisan spiritus, qui (vt habetur in libro de spiritu & anima) differt ab ani-
Heb.4 ma? Vnde & per virtutem sermonis Dei (vt Apostolus ait) separatur ab ea. Inquit enim quòd sermo Dei pertingit vsque ad diuisionem animæ ac spiritus. Spiritus itaque in regenerato aut renouatur, aut de nouo pro-
Roman.8 ducitur, iuxta illud Apostoli: Non enim accepistis spiritum seruitutis iterum in timore, sed accepistis spiritum adoptionis filiorū Dei, in quo clamamus Abba pater. Ipse enim spiritus de nouo generatus testimonium reddit spiritui nostro, quòd sumus filij Dei per istam nouam regeneratio-
Ioannis 1. nem, sicut Iohannes ait.

157 Quem librum tenet Deus & Christus tanquam pater? Nónne consueuere patres naturales libris inserere natalem diem filiorum & nomina

ipsorum? Quod forsitan didicerunt supremi patris spiritu afflati, qui in libro suo omnes filios describit, iuxta illud Prophetæ: Et in libro tuo omnes scribentur. Quod quidem magnipendendum est, iuxta illud Saluatoris: Nolite gaudere, quòd spiritus subiiciuntur vobis, gaudete autem, quod nomina vestra scripta sunt in cœlis. Nā de salute sua certior factus est, quicunque habet nomen in libro vitę scriptum, cùm de repudiatis & reiectis scriptum sit: Deleantur de libro viuentium, & cum iustis non scribantur. *Psalmo 138* *Luca 10* *Psalmo 68*

158 Cur Christus prætulit matri eos qui audiunt & custodiunt verbum Dei? An id dixit prosequēdo quendam dicendi modum? Sed hoc nō conuenit tantæ maiestati & indeterminatæ sapiētiæ, cuius nedum omne verbum sed omnis quoque actus est documentum nostrum. An igitur, quia audientes & custodientes verbum Dei, concipiunt ipsum, vt tempore suo pariant? Quod maius est, quàm concepisse & lactasse corpus Christi, vel Christum hominem. Et in hoc præfertur audiens & custodiens verbum Dei. Nec enim is simpliciter est maior matre Christi. Nam & ipsa audiuit & custodiuit verbum Dei prolatū ab angelo Gabriele, cui dixit: Ecce an- *Luca 11.* *Ibidem 1.*

[redacted] *Ibidem 15* *Ibidem 14* *Genes. 25.* *Daniel. 5.*

primogenitura, quē Hesau vendidit Iahacob pro rubeo [redacted] nis & sanguinis voluptate. *Genes. 25*

160 In quam regionem longinquam abiit filius prodigus, à patre seiunctus? Nónne Deus pater est vbique? Hinc Propheta canit: Si ascendero in cœlum, tu illic es, si descendero in infernum ades. In quam ergo regionē potuit ire, longinquam à patre Deo, vt innuit parabola? Nónne (vt Ambrosius ait) longius ire est à se recedere, nec regionibus sed moribus separari, studiis discretum esse non terris, & interfuso luxuriæ æstu diuortia habere sanctorum? Hinc primus fratricida, sceleris immanitate deuictus, contra semetipsum proferens sententiam, Deo dixit: Ecce eiicis me hodie à facie terræ. Discipuli quoque Christi in passione dubitantes, ab ipso recesserunt, sicut scriptum est: Omnes relicto eo fugerunt. Post resurrectionem autem (teste Iohanne) ad semetipsos abierunt. Vnde concluditur *Luca 15.* *Psalmo 138* *Ambro. super Lucam.* *Genes. 4* *Matth. 26* *Iohann. 20.*

quod discedere à Deo est quærere extra se Deum, quem homo in se habet & cuius tẽplum vnusquisque factus est, reuerti autem ad semetipsum est reuerti ad patrem.

161 Quales debent esse filij Christi? An sufficit eis nomen Christi? Sed *Hieronym.* væ illis (vt Hieronymus ait) qui renati fonte baptismatis tãtummodò falsò christianitatis nomine funguntur. Veri enim Christiani esse debent, vncti videlicet chrismate spiritus sancti, & diuinitate pleni. Quod esse non potest, nisi quis obseruet ea, quę promisit antequàm hoc chrismate vngeretur. Promisit enim renunciare Diabolo mundo, & pompis eius, id est *Ioannis 12.* ambitioni, voluptati & auaritiæ quæ in mundo sunt, & ad mundum pertinent, & ad eum, qui princeps mundi dicitur, Diabolum videlicet, cum quo chrisma diuinitatis nullatenus conuenire potest. Hinc in baptismate exquiritur abiuratio & renunciatio omnium illorum, quæ renunciatio *Hieronym.* fit publicè per sacramenti verba, iuxta illud Hieronymi: Recordare diem tyrocinij tui, quo sepultus in baptismate per sacramenti verba iurasti.

1.Petr.2. 162 [redacted]

Isaie 61. *Luce 4.* *Dionysius.* *Romanor.12*

163 Cùm Christus effectus sit omnium pater, & iubeat filium obsequi patri, sicut ipse semper studuit facere patris sui voluntatem, quomodo ve- *Matth.10* nit separare filium à patre, vt ipse perhibet? Nónne quia regenerati efficimur filij melioris patris quàm carnalis, hominis videlicet cœlestis è cœlo descendentis, æquum est vt præponamus patrem digniorem, cuius gratia solummodò relinquere possumus patrem carnalem? Maiorem enim ab illo cœlesti, quàm à carnali patre hæreditatem expectamus.

164 Quomodo filij verbi æterni possunt odisse tam celebrem patrem? Nónne per verbũ æternum totus mundus & omnes habitantes in eo pro- *Ioannis 1* ducti sunt? iuxta illud Iohannis: Omnia per ipsum facta sunt. Vnde hunc mundum, tanquam proprij filij opificium, adeò dilexit æternus pater, vt proprium filium pro salute ipsius traderet, sicut Iohannes perhibet. Ve-

runtamen dixit ipse mundi Redemptor. Si mundus vos odit, scitote, quòd
me priorem vobis odio habuit. Sed vnde hoc odium? Nónne in mundo *Ibidem 5*
minori, qui sumus nos, id discere possumus? Nã in ipso mundo minori est *Ibidem 15*
anima diligenda, & est corpus vel animal nostrum odio habendum.
Quorum typum gesserunt Iahacob & Hesau: de quibus scriptum est.
Iahacob dilexi: Hesau autem odio habui. Est quoque in homine spiritus, *Mal. 1*
qui natura Deum diligit, & in Deum tendit: & est concupiscentia vel *Gal. 5*
caro, quæ spiritui aduersatur tanquam inimica. Pari quoque modo in
mundo maiori est portio diuina, quæ est collectio filiorũ Dei: qui Deum
diligunt & ab eo diliguntur: & est portio filiorum mundi & Diaboli:
qui Deum oderunt, & à Deo odio habentur. Hinc Christus omnia co-
gnoscens, de vtrisque dixit. Ego pro eis, scilicet qui Dei sunt, rogo: non
pro mundo. *Ioannis 17*

165 Cur aliqui ex hoc mundo odio habendi sunt, & aliqui diligendi?
An diligendi sunt prædestinati, & odio habendi præsciti: vt recentiores
Theologi communiter asserunt? Sed nónne Paulus ait. Quos præsciuit,
hos & prædestinauit? Vnde igitur illa distinctio præscitorum & prædesti-
natorum? Nónne Paulus id innuere volens, adducit in exemplum Iahacob *Rom. 8*
& Hesau: de quibus, antequam boni vel mali quicquam egissent, dictum *Ibidem 9* *Mal. 1*
est. Iahacob dilexi: Hesau autem odio habui? Sed si Deus odio perpetuo
Hesau insequitur, cur Izahac in spiritu dixit. Viues in gladio & arcu tuo, *Genesis 27*
& seruies fratri tuo: tempúsque veniet, cum excuties iugum è collo tuo?
Sed nónne reponendi in sinistra, quibus summus Iudex dicet. Ite maledi-
cti in ignem æternum: erunt perpetuo odio inuisi? Sed nónne Sapiens *Matthæi 25*
ait. Nihil odisti eorum, quæ fecisti? Nónne Augustinus ait. Erit quippè *Sapien. 11*
misericordia & amor Dei super omnia opera sua: si tu tollis opera tua, *Aug. super Psalmo 144.*
idest peccato odio habenda & punienda? Nec enim (vt reor) vlli damnan-
tur, quia Deus oderit ipsos: nec quia præsciuerit: nec quia præparauerit
eis pœnas. Cùm de igne in pœnam peccatorum dando dictum sit. Qui pa
ratus est Diabolo & Angelis eius. Nec dicit hominibus: quia (teste Pau-
lo) Deus vult omnes homines saluos fieri. Prædestinati autem sunt, qui *Mat. 25*
diligunt patrem ipsos diligentẽ. Iuxta illud Saluatoris. Si quis diligit me, *1. Tim. 2*
pater meus diliget eum: & ad eum veniemus. Et huiusmodi quoque sunt *Ioannis 14*
à nobis diligendi.

166 Cur Iohannes præcipua prærogatiua præ cæteris à Christo dile- *Ibi. 19. 21*
ctus fuit? Nónne Christus diligebat eum, quia diligebatur ab eo? Sicut de *Luce 7*
peccatrice dictum est. Remittuntur ei peccata multa: quoniam dilexit
multum. Quem amorem ostendit, dum ipsi vsque ad Crucem & mortem
indiuiduus comes semper fuit: aliis ipso relicto fugiẽtibus: vt Marcus nar- *Mar. 14*
rat. Sed hic amor Iohãnis intensior fuítne à natura ad hoc procliui, an in-
dustria acquisitus? An (vt opinor) vtrinque fuit? Sicut enim Deus in prime-
ua distributione dedit quosdam fieri Apostolos, alios Prophetas, & hu-
iusmodi (sicut Paulus disserit) sic alium disposuit pronum ad fidem, vt *Ephe. 4*
Petrum, alium ad contemplationem, vt Iacobum & Magdalenam, alium

1.Cor.12 ad amorem, vt Iohannem, alium verò ad feruorum prædicandi, vt Paulum
Rom.12 diuidens singulis, prout vult. Iuxta illud Apostoli. Omnia autem membra
non eundem actum habent. Quamuis vnumquodque membrum neces-
sarium sit in corpore mystico. Satis autem est, quando vnusquisque pro-
sequitur munus, quod sortitus est.

Ioannis 2 167 Cur Christus in conuiuio nuptiarum aquam in vinum conuertit?
An, vt se admirandum exhiberet? Iuxta illud. Hoc initium signorum fecit
Iesus. Sed quomodò Christus fastum & applausum quæsiuit? An igitur id
fecit, vt nuptias comprobaret, veluti sacramentum magnum matrimonij
cum Ecclesia (vt diximus) contracti? An, vt ostenderet se esse veram vitem:
Ibidem 15 sicut posteà apertè declarauit? Sicut enim vitis est veluti stillicidiũ quod-
dam distillans aquam in vinum: sic Christus insipidam diuersarum gen-
tium aquam distillauit in vinum, non quidem malè inebrians, sed in do-
mo patris æterni sumendum. De quo Propheta canit. Calix meus inebriãs
Psalmo 22 quam præclarus est. Ad quã ebrietatem inuitamur in canticis, vbi dicitur.
Cant.5 Bibite & inebriamini charissimi. Et quæ sit hæc ebrietas declarat ipse Va-
Psalmo 35 tes alibi, dicens. Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ: & torrente volu-
ptatis tuæ potabis eos. Vt igitur Christus indicaret se velle adducere nos
ad hoc conuiuium, principium signorum voluit esse mutationem aquæ
in vinum. Quo quidem vino sancta ebrietate inebriantur iusti.

AdTitum 2 168 An Christus functus sit officio boni patris erudiens nos? Nónne
Paulus ait. Apparuit gratia Dei & Saluatoris nostri, omnibus hominibus
erudiens nos? Sed quam doctrinam præbuit? Nónne illam, quam à patre
accepit? sicut ipsemet perhibet, dicens. Mea doctrina nõ est mea: sed eius,
Ioannis 7 qui misit me. Quòd autem hanc docuerit, ipse testatur, vbi ait. Sicut do-
Ibidem 8 cuit me pater, hæc loquor. Et iterum. Quæcunque audiui à patre meo no-
Ibidem 15 ta feci vobis. Ad quem sapientiæ gradum nullus vnquam peruenit. Multi
enim sunt sapientiæ & intelligentiæ Dei gradus: ex quibus Abraham tri-
Abrahã in gintaduos enumerat. Vnde ad aliquot ipsorum ipse Abrahã Moses & alij
libr. de for- Prophetæ deuenerunt: ad supremos autem gradus, qui pertinent ad pa-
matione. trem & filium, nullus patrum conscendit: neque Moses, qui familiari cum
Deo colloquio vtebatur: vt omnes antiqui Theologi consentiunt. Quod
Num 12 Christus apertè reserat, dum ait. Nemo nouit filium nisi pater, neque pa-
Matthæi 11 trem quis nouit nisi filius, & cui voluerit filius reuelare.

169 Cùm Christus sit arbor scientiæ boni & mali (vt sæpe diximus)
quomodò habuit doctrinam à patre? Nónne sicut arbor omnem vim
suam trahit à semine, confota & irrigata terra à superno influxu: sic Chri-
stus virtutem seminariam habuit à patre. Ipse enim pater memoria fœcun
da dictus, semen aut germen produxit in arbore illa: quæ irrigata fuit,
& continuè irrigatur ab influxu superiori, patris videlicet ipsum filium
Psalmo 2 continuè producentis. Sicut Doctores sanè exponunt dictum Prophe-
tæ. Ego hodie genui te. Nam pater semper generauit & quotidie gene-
rat filium. Quemadmodum sol semper produxit & continuè producit
radios suos. Longetur autem hæc arbor, quæ Christus est, in terra viuentium

quæ est diuina essentia, ei à patre communicata. Vt benè Sapientes exponunt illud Christi. Quod dedit mihi pater, maius est omnibus, idest diuina essentia. *Ioannis 10*

170 Cur hæc arbor sita dicitur in medio paradisi? An, quia Christus est persona media inter patrē & Spiritum sanctum? An (vt secretiores Theologi declarant) quia in Archetypo est quoddam spatium immensum habens dextrum gratiæ, & sinistrum iustitiæ: in medio autem est arbor vitæ, vitam præbens: & arbor scientiæ boni & mali? Quæ arbores idem sunt, diuersis tamen vocabulis propter varios effectus nominatæ. Nam Christus in eo, quòd continebat verbum omnia viuificans, sese vitam & panem vitæ nominauit: in eo autem, quòd se omnium iudicem declarauit, fuit arbor scientiæ boni & mali. Nec enim scit bene iudicare: qui non nouit bonum à malo dignoscere. Vt igitur Christus apertè innueret se tenere hunc locum medium, nasci voluit in medio animalium: disputare in medio doctorum: versari in medio discipulorū: mori in medio latronum: & tandem iudicaturus omnes stabit in medio bonorum & malorum: vt vnicuique tribuat quod suum est. *Genesis 2 Sec. Theo.* *Ioan. 6. 14 et 5.*

171 Cur Christus loquens de Regina Saba & de sapientia Salomonis, dixit. Ecce plusquam Salomon hic? Nónne Deus Salomoni dixit. Dedi tibi cor sapiens & intelligens, adeò vt nullus ante te similis tui fuerit, nec post te surrecturus sit? sed nónne ex aduerso dixit pater ipsius Salomonis Messiam alloquens. Vnxit te Deus Deus tuus oleo lætitię præ participibus tuis, oleo videlicet illo, quod sapientiam præstat. Iuxta illud Iohannis. Vnctionem habetis à sancto, & nostis omnia. Et paulò post. Non necesse habetis, vt aliquis vos doceat: quia vnctio eius docet vos de omnibus. An igitur intelligere debemus, quòd in illo sapientiæ genere, quam alibi vinum vocauimus, nullus excelluit Salomonem? Nam in genere sapientiæ, quæ lac à veris Sapientibus nominatur, rerum videlicet diuinarum cognitio (vt supra disseruimus) Dauid Salomonem excessit: Christus verò Dauidem & omnes. Hinc de ipso peculiariter ait oraculum. Butyrum & mel comedet: vt sciat reprobare malum, & eligere bonum. An cum Christus sit caput, non debet aliis membris comparari? Ipse enim tanquam caput in omnia membra influit: & ab ipso omnes accipiunt. Iuxta illud Iohannis. De plenitudine eius omnes nos accepimus. *Matt. 12* *3. Reg. 3* *Psal. 44* *1. Ioan. 2* *Isaie 7* *Ioannis 1*

172 Quo mysterio Regina Saba venit audire sapientiā Salomonis? Nónne venit ex Arabia, in qua data fuit lex (iuxta illud Apostoli. Sina mons est in Arabia) & accessit Ierusalē, vbi datum fuerit Euāgelium, indicans, quod lex tandem venire debebat ad Euangelium: quo ipsa lex grauida erat? Nec enim vnquam fuit lex sine Euangelio, nec Euangelium sine lege. Hinc Christus perhibet, quòd non venit tollere vel abolere legem, sed adimplere ac perficere. Cùm alterum sit in altero veluti rota Ezechielis in medio rotæ. Coniūcta quoque sunt Euangelium & lex in vno & eodē fonte: à quo vtrunque illorū emanauit. Hinc Paulus, horum sacramentorū non ignarus, ait. Sina mons est in Arabia cōiunctus ei, quæ nunc est Ierusalem. *3. Reg. 10* *Gal. 4* *Matthei 5* *Ezec. 1* *Gal. 4*

Quod de Ierusalem & Sina inferiori intelligi nequit. Cùm(vt etiam alibi disseruimus)ab inuicem per quindecim dietas distent. Sed de superno fonte intelligitur:à quo lex & Euangelium emanarunt. Vnde ipse paulus subinfert. Quæ sursum est Ierusalem:quæ est mater nostra. Et alibi ait, quòd petra propinans aquam legis, Christus fuit,idest diuinum verbum. Bibebant(inquit) de spirituali consequenti eos petra. petra autem erat Christus. Ipse verò in Ierusalem lac Euangelicum in potum præbuit.

1. Corin. 10

3. Reg. 10

173 Cur scriptum est, quòd audiens Regina sapientiam Salomonis non habebat vltra spiritum? An, quia lex est adeò absorpta in Euangelio, vt vltra non viuat lex nisi in ipso Euangelio? Omnis enim ipsius legis cultus in Euangelio conclusus est. An, vt inde doceamur, quòd si volumus sapientiam Euangelicam percipere, oportet quòd moriamur nobis & viuamus Christo? Sicur Apostolus innuit, dicens. Mortui estis:& vita vestra abscódita est cum Christo. Et iterum, cum de Christi sapientia loqueretur, ait. Perdam sapientiam sapientum: & prudentiam prudentum reprobabo. Nónne stultam fecit Deus sapientiam huius mundi? In sapientia videlicet Euangelij, in quo sapientes mundi & sapientes legis cæcutiunt & delyrãt. Hinc ipse Apostolus subinfert. Nos prædicamus Christum crucifixũ) qui videlicet est Euangelij fundamentum) Iudæis quidem scandalum: gentibus autem stultitiam: ipsis verò vocatis Iudæis & Græcis Dei virtutem, & Dei sapientiam.

Coloss. 3

1. Corin. 1

Dani. 11

174 Quæ est terra fluens lac & mel? An fuit terra illa patribus promissa, quam Daniel vocat צבי zebi, idest speciosam? Pro quo communis æditio habet: gloriosam. In ipsa enim fluxit sapientia Prophetarum & Euangelij, particulari influxu irrigata: quia perpendiculariter fonti illi supremo (vt aliqui asserunt) subiecta est. An vera terra fluens lac & mel fuit Christus, qui secundum carnem inde oriundus fuit: secundem spiritum verò à supremo fonte & patre: vt ipse perhibet, dicens. Exiui à patre & veni in mundum? Hinc propinauit lac sapientiæ rerum diuinarum, & mel, idest gustum ipsarum. In ipso enim (teste paulo) continentur omnes thesauri sapientiæ & scientiæ Dei.

Ioannis 16

Coloss. 2

1 Cor. 1

Genesis 3

175 Quomodo Crux Christi euacuatur in sapientia mundi: vt Apostolus ait? An, quia sapientia mundi viget astutia quadam illius, qui dictus fuit astutus super omnia animantia terræ: crux verò Christi gaudet simplicitate maxima? An, quia mundi sapientia est de corruptibilibus: sapientia verò crucis, per quam aperta est nobis ianua æternæ beatitudinis, est de æternis & incorruptibilibus? An, quia sapientia mundi gaudet applausu & honore: sapientia verò crucis oblectatur contumeliis? Hinc Apostoli ibant gaudentes à conspectu concilij: quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati. An, quia sapientia mundi fauet carni & sanguini: quorum omnimodam mortificationem sapientia crucis docet? An, quia sapientiæ mundi finis est interitus ac perditio: finis verò sapiẽtiæ crucis est vita æterna.

Actor. 1

176 Quomodò Christus totam legem seruauit? Nónne ipse nos apertè

docuit, dicens quòd Iod vnum aut vnus apex non præteribit, ideſt non omittetur ab eo, ex lege tota videlicet: donec omnia fiant & compleantur, ſcilicet per ipſum? Quæ & ſi alibi diffuſius explicauimus, hic tamen compendioſè perſtringemus. Inter literas enim Alphabeti hebraici minor eſt Iod: qua minores ſunt apices, vitam & ſpiritum dictionibus præbentes. Nam literæ ſunt veluti partes corporis: apices verò ſpiritus & vita. Hinc itaque docemur quòd nec minima pars rerum animalium & corporearum, quæ ſunt oblationes materiales ſacrificiorum & munerum, quæ fiebant in lege, per literas denotatæ, nec ſenſus aliquis ſpiritualis & viuus legis, per apices deſignatus præteribit aut omittetur, quin in Chriſto compleatur. Quo ſenſu alibi dixit ipſe Chriſtus. Cùm exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipſum. Omnem videlicet virtutem eorum, quæ in lege ad pacificanda ſuperiora offerebantur. Hinc offerens ſeipſum in ara crucis pacificauit omnia (vt inquit Apoſtolus) quæ in cœlis & quæ in terris ſunt. Vt autem indicaret omnia ſenſa ſcripturæ ſacræ ſpiritualia vel allegorica in ſeipſo fuiſſe completa in cruce clamauit, dicens. Conſummatum eſt. Et ſtatim velum templi, quod myſteria antiqua occultabat, à ſummo vſque deorſum ſciſſum fuit. *Ioannis 12* *Coloſſ. 1* *Ioannis 19* *Mat. 27*

177 Sapientia Chriſti quid præſtitit ſapientiæ Salomonis, & aliorum? Nónne ſapientia Chriſti à patre communicata, & idem cum diuina eſſentia, ſapit illud infinitum ipſius eſſentię? Vnde non poteſt dici quantũ differat ab aliis, quia diſtat in infinitum. In Chriſto enim eſt ſapientia, quæ eſt filius Dei. In qua ſapientia (vt alibi diſſeruimus) ipſe Deus mundum fabricauit. Pater autem ipſi Chriſto dedit illud, quod maius eſt omnibus: vt ipſemet perhibet. Quod quidem maius eſt eſſentia diuina & concomitans ſapientia. Chriſto igitur capiti data fuit ſapientia maior quacunque alia. Sicuti ſapiẽtia hominis, vt eſt in capite, longè excedit eam, quæ eſt in quocunque alio membro. Nam quamuis vigeat aliquid ſapientiæ in membris humanis, quæ prudentia quadã mouentur: ipſa tamen prudentia & ſapientia vera in capite reſidet: vmbra autẽ eius in reliquis mẽbris. Sic vera ſapiẽtia eſt in capite Chriſto: in aliis autem hominibus eſt quædam vmbra. Et ſicut omnia mẽbra corporis diriguntur & illuſtrantur à capite: ſic omnes mortales diriguntur & illuſtrantur ab ea luce capitis: de qua dicitur. Erat lux vera: quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. *Ioannis 10* *Ibidem 1*

178 In quo potiſſimo ſigno cognoſcitur veritas & diuinitas Meſſiæ? Nónne veritas in ſigno Ionæ prophetæ & cognoſcitur: vt ipſe inquit? Sicut enim Ionas ſponte ſe obtulit mari, vt pateretur pro Niniuitis, quibus quærebat remiſſionem: Sic Chriſtus ſubiit turbatum mare (iuxta illud. Omnes fluctus tuos induxiſti ſuper me) vt toti humano generi remiſſionem impetraret. Et quamuis veniam nobis obtinuerit: dixit tamen. Pœnitentiam agite: & appropinquabit vobis regnum cœlorum. Sicut & Ionas Niniuitis, quibus veniam impetrauerat, iubente Deo, dixit. Agite pœnitentiam. Quod myſterium ſupra declarauimus. Diuinitas autem ex doctrina præcipuè cognoſcitur: quæ talis eſt vt omnẽ humanam ſapientiam *Matthæi 12* *Ionæ 1* *Pſalmo 87* *Matthæi 4* *Ionæ 4*

Ioannis 7 excedat & diuinitatem sapiat. Sicut ipse Christus fatetur, dicens. Mea do-
1. Cor. 2 ctrina non est mea: sed eius, qui misit me. Quæ quidem doctrina & si non percipitur ab animali homine: qui (teste Paulo) nō percipit, quæ Dei sunt: percipitur tamen à spirituali: qui (vt ipse Paulus ait) iudicat de omnibus. Et eiusmodi sunt, qui susceperunt lucem, omnes homines illuminantem. Vnde animalis homo à Iohanne vocatur tenebræ, quæ hanc lucem non
Ioannis 1 comprehendunt: neque ea, quæ per ipsam lucem demonstrantur.

Ibidem 15 Ecclesi. 15 Iaco. 1 Psalmo 118 179 Quomodò Christus sermone suo lauit discipulos suos? Sicut ipse fatetur, dicens. Vos mundi estis propter sermonem quem locutus sum vobis, Nónne, quia verbum vel sermo Dei est sapientia illa, quæ aqua sapientiæ salutaris dicitur? Quæ quidem aqua non tantum potat, sed generat (iuxta illud Iacobi. Genuit nos verbo veritatis) & illustrat: vt Propheta canit. Lucerna pedibus meis verbum tuum, & lumen semitis meis. Et iterum. Declaratio sermonum tuorum illuminat: & intellectum dat paruulis. Illuminando autem expellit tenebras ignorantiæ & peccati: & inde lauat & mundat proprietate quadam aquea: qua viget sermo & sapientia Dei.

1. Ioannis 2 180 Quo oleo liniti Apostoli & alij Christi discipuli sciebant omnia: vt Iohannes ait? An oleo oliuarum? An chrismate, quo vngimur, quando Christianæ militiæ ascribimur? Sed si sic: cur non omnes Christiani callent omnia? An igitur chrismate Spiritus sancti, de quo ipse Apostolis di-
Ioannis 14 xit. Ille suggeret vobis omnia: & docebit vos omnia, quæcunque dixero vobis? Sed cur non docebat eos filius? Nónne, quia ipse loquebatur in eo gradu sapientiæ, ad quem (vt supra diximus) nullus mortalium pertingere potest? Hinc ipse dixit. Nemo nouit filium nisi pater. Et alibi. Multa ha-
Matthæi 11 Ioannis 16 beo vobis dicere: sed non potestis portare modo: ex ore videlicet meo prolata, sed portabitis à Spiritu sancto suggesta. Hinc subinfert. Cùm au-
1. Ioannis 2 tem venerit ille spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem. Et de hoc Iohannes loquitur, vbi ait. Vnctionē habetis à sancto: & nostis omnia. Supremam itaque doctrinam docuit nos Christus: quam vt caperemus, per Spiritum sanctum nos disponere & instruere voluit.

Matthæi 4 181 Quibus retibus & quibus hamis Christus iubet homines à nobis esse capiēdos: vt Matthæus innuit? An retibus, funiculis contextis, & hamis ferreis vel æneis? Sed quomodo huiusmodi, animas trahunt? An igitur concionibus, variis sententiis verbi Dei in modum retis contextis? Hæc enim sunt retia fortissima, quibus humani pisces capiūtur. Hamus autē ferreus est diuina virtus, sub esca humanitatis latens: quæ multo plures homines
Oseæ 11 capit, quam dum nuda appareret. Hinc per Osæam dicitur. In funiculis
Ioannis 3 hominis traham eos, in vinculis charitatis. De qua charitate Iohannes ait. Sic Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret.

182 Cur Sophistæ Dialectici, sapientiam Christi, & occultissima Scri-
Plato. pturæ sacræ sensa percipere nequeunt? An, quia (vt Plato ait) diuina sunt
Proc. de incest. Patris. per oracula suscipienda? An, quia (secūdum Proculi sententiā) rationes radicitus in sensibus fundatæ & compositæ intellectualem illam naturam à

sensibus remotam nec capere nec concludere possunt? Nec enim aliquid diuinitatem præcedit, per quod (vt Aristoteles docet) quicquam de diuinitate probare possimus. Vnde circa diuina deficit omnis humana sapientia. Sicut enim sol non videtur nisi in lumine solis: Sic Deus & diuina non videntur nisi in lumine diuino. Hinc Psalmographus canit. In lumine tuo videbimus lumen. *Poster. 1* *Psalmo 35*

183 Vnde tot hæreses insurgũt in fide Christi? Nónne, quia dogma Christianum est subtile & Mercuriale: vt Astronomi & nonnulli Theologi dicunt? Nec forsitan insulsè. Non quidem intelligendo de hoc Mercurio inter Venerem & lunam posito, sed de Mercurio supremo: qui ab Hebræis ד סי Iesod, idest fundamentum dicitur. Fundamentum vtique illud, de quo Apostolus inquit. Fundamentum aliud nemo ponere potest: præter id, quod positum est, quod est Christus Iesus. Quod fundamentum tam profundum est: vt videri nequeat à sapientibus huius mundi. Iuxta illud. Abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus. Hinc præsumentes de seipsis in errores facillimè labuntur. Inquirentes autem humiliter illa adipiscuntur. Iccirco ipse Christus subinfert. Et reuelasti ea paruulis. *Astronom.* *1. Corint. 3* *Matt. 11*

184 Cur nõ possumus cogitare aliquid ex nobis quasi ex nobis: vt Apostolus ait? Nónne, quia omnia habemus à primo fonte, quo ad esse & operari? Est enim Deus illud ens, à quo omnia entia: illud bonum, à quo omnia bona: illud pulchrũ, à quo omnia pulchra: & illud iustũ, à quo omnia iusta: vt egregiè cõcludunt Academici. Ideò tantũ operatur causa secũda, quantũ prima influit, à qua omnis operatio. Et sicut non possumus excogitare illud, quod nõ est: ita nec possumus excogitare illud, quod non vidimus. Sed cũ Deũ nullus videre possit (iuxta illud Iohannis. Deum nemo vidit vnquam) ideo non possumus extẽdere cogitatum nostrũ in ipsum, nisi quatenus ipse per radium suum nobis insinuauerit: quis & qualis sit. Si igitur aliquid boni facimus aut cogitamus, hoc prouenit à gratia vel lumine Dei præueniente: sicut Propheta canit. Misericordia eius præueniet me. Hinc subinfert Apostolus, quòd sufficientia nostra ex Deo est. *2. Cor. 3* *Ioannis 1* *Psal. 58* *2 Cor. 3* *Ioan 15 2*

185 Cur Christus ait. Nondum venit hora mea? Nónne Canones prohibent dierum & horarum obseruationes? Sed nónne propheta elegit & eligere nos docuit horas orandi, dicens. Vespere, mane & meridie? Et iterum. Media nocte surgebam ad confitendum tibi. An igitur Ecclesia id prohibuit, ne incurramus superstitionem aliquam: vt etiam alibi differnimus? Cùm nostrũ non sit nosse tempora vel momenta: vt Christus discipulis dixit. Sed cũ Christus omnia nouerit: nónne absque superstitionis periculo tẽpora obseruauit? Quæ quidem tẽpora si quis debita ratione obseruaret, non solùm non peccaret, sed fauorẽ susciperet. Hinc pater æternus expectauit tempus mittendi filium suum. Iuxta illud Apostoli. At vbi venit plenitudo tẽporis: misit Deus filium suum. Pari quoque modo ordinauit pasca in plenilunio: diem remissionis in mense septimo, Septẽbri videlicet: Iobileum in anno quinquagesimo: & multa huiusmodi: vt in his conformes superni faciliorem & abundantiorem influxum susciperemus. *c. non obseruetis. 26. q 6* *Psal 54* *et 118* *Actor. 1* *Gal. 4*

Matthæi 6 August. de quinque sep. Matthæi 5

186 Qualem orationem nos Christus docuit? Nónne eam, quæ omnem sapientiam & captum humanum excellit? Per eam enim (vt August. docet) instruxit nos expellere septem peccata capitalia: impetrare septem virtutes, quatuor cardinales, & tres theologicas: & obtinere septem beatitudines. Nam vna est reiterata. Ideò vulgo dicuntur octo. Item modum dedit, quo septem dona Spiritus sancti obtinere possimus. Vnde ipse Augustinus ad Probam virginem scribens ostendit, qualiter per orationem dominicam flagitamus à Deo obseruationem omnium præceptorum: complementum omnium figurarum, & victoriam de quocunque bello per antiqua bella effigiato. Sicuti (Deo fauente) alibi declarabimus.

August. ad Probam.

Matthæi 6. Ieremiæ 9

187 Cur Christus docet clauso ostio orandum esse? An forsitan de ostio sensuum intelligit per quos multoties non bonum sed malum intrat? Iuxta illud Ieremiæ. Ascendit mors per fenestras nostras, idest sensus: vt omnes exponunt. An, quia per sensus capere nequimus ea, quæ in oratione flagitamus: cum hæc excedant omnem virtutem & captum sensuum nostrorum? An per ostium claudendum intelligitur quòd solitaria debet esse oratio, & in abscondito: vt pater, qui videt in abscondito reddat nobis: sicut ipse Christus ait? An, vt claudendo ostium declinemus omnem strepitum, impedientem dulcia colloquia: quæ in oratione inter Deum & hominem fiunt? Solet enim Deus nobiscum submissè loqui: & adeò tenui voce, vt vix audiatur. Sicut diffusè loquitur Gregorius exponés illud Iob. Dictum est mihi verbum absconditum: & venas susurrij eius audiuit auris mea. Strepitus autem perturbans & impediens est duplex. Nam alter est mundani tumultus. Alter verò & peior, est vitiorum mentem perturbantium: adeò vt nullatenus à mente turbata Deus audiri possit. Hinc iubet Christus, vt offerens munus Deo, orando videlicet, prius reconcilietur fratri: cum quo altercationem habet: ne strepitus altercationis illud opus impediat.

Matthæi 6.

Greg. super Iob 4

Matthæi 5

Ioannis 4

188 Qui sunt veri adoratores, quos Christus exquirit? An (vt ipse ait) sunt ij, qui adorant patrem in spiritu & veritate? Sed nónne omnes adorarunt & adorant patrem, primum videlicet, in Archetypo illo diuino? Et hoc etiam docet nos Proculus, citans magnum Theodorum: qui dicebat omnia orare preter primũ. In qué scilicet orationes rectæ omniũ diriguntur. Quod & Christus docuit, dicens. Cùm oraueritis dicite. Pater noster. Nec vult filius vt orationem in ipsum dirigamus. Cùm & ipse pro nobis orat. Ego (inquit) pro te rogaui Petre. Et Iohannes. Aduocatum habemus apud patrem, Dominũ Iesum Christum iustum. Vnde & ab Hebræis in libro, cui titulus est Porta lucis, docemur orationem in patrem cum emolumento nostro maximo dirigere. Non igitur videntur dici veri adoratores: qui patrem duntaxat adorant. An itaque veri adoratores sunt ij, qui non curant de loco particulari, de monte videlicet Garizim, aut Templo vbi erant influxus particulares per intelligentias ibi assistentes: sed habét liberum accessum ad patrem per spiritũ? Quam facultatem præbuit nobis

Procl. in lib. de orat. & precibus.

Mat. 6 Lucæ 22 1. Ioannis 2. Porta lucis.

bis Christus, dum orantes misit ad patrem immediatè, nam per ipsum (teste Apostolo) habemus accessum in spiritu ad patrem. *Matth. 6.* *Ephes. 2.*

189 Cur Christus tanti facit duorum vel trium consensum? An intelligit de consensu viri & mulieris ad tempus, vt orationi vacēt, sicut Origenes de mente Apostoli sentit? An duo sunt anima & corpus, quæ consentiunt, quando corpus in seruitutem redactum spiritui consentit. Vnde totus homo spiritualis & conformis Deo effectus, atq; ipsi domesticus, meretur ab eo impetrare, quod petit. Trium autem consensus est (secundum Academicos & secretiores Theologos) quando anima inferior conuenit cum spiritu, & ambo cum portione superiori vel synderesi, quam Hebræi nessama vocant. An quādo vterque homo, spiritualis videlicet & animalis, conuenit cum Deo? Tunc enim est vox Deo gratissima, quia ab instrumento bene chordato procedit, sicut bene sentit Origenes: Et è conuerso quando instrumentum est dissonum. An intelligitur de duobus vel tribus per charitatem in vnū conueniētibus? sicut suprà in 2. tomo disseruimus. *Matth. 18.* *Origenes.* *1. Corint. 7* *Academici* *Secr. theol.* *Origenes.*

190 Cur Christus iussit discipulos suos ire sine sacculo, baculo & pera? Nónne per sacculum interdicit omnem solicitam curam congregandi, vt veri filij Dei effecti confidant patri, qui omnia nouit, quibus filij indigēt: vt ipse Saluator ait: Baculum quoque interdicit, vt sint pacifici, & consequenter filij Dei, sicut alibi docuit, dicēs: Beati pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur. Hinc dixit Apostolus: Nemini dantes vllā offensionē. Nónne quoque in pera prohibita interdicit omne commerciū, cùm māmona Dei inimico habendum, vt alibi expresse docet. Non potestis (inquit) Deo seruire & mammonæ: Quam doctrinā hominē ad filiationem Dei consequendā docenté, nemo principū huius seculi (vt ait Apostolus) cognouit. *Luca 9. & 10.* *Matth. 6.* *Ibidem 5* *2. Cor. 6.* *Matth. 6.*

191 Qua doctrina Christus docuit vnumquemque tollere crucem? Nō quippe sapientia mūdi, quæ carnalia sapit, sed sapientia quadam noua carni & sanguini, mundóque ac Diabolo inimica. Et quæ est hæc vera crux? Nónne omnis operatio, quæ carnem & animalem domat, omnes appetitus hominis animalis reprimens, vt eum in seruitutem spiritus redigat: Et hoc vt ipse animalis homo tandem in spiritum transmutatus beari possit simul cum spiritu in obiecto illo, quod animalis homo nequaquam percipit. Ad quem sapientiæ gradum, qui penitus diuinus est, nullus Sapientum huius mundi deuenit. *1. Corin. 2* *Matth. 16* *Luca 9.*

192 Cur Christus docuit nos mori, vt viuamus & fructum faciamus? Nónne, quia constamus ex duplici homine, animali videlicet vel carnali inter quos est perpetua pugna, quousque spiritualis præualeat, & animalē mortificet, vel saltē in seruitutē penitus redigat? Nec enim pax & quies daretur, si præualeret animalis, cui non competit dominium. Hinc semper synderesis malo remurmurans clamat cōtra animalis hominis tyrannidē. Vnde Isaias ait: Impij quasi mare feruens, quod quiescere non potest. Non est pax impiis, dicit Dominus Deus. Cui adstipulatur Augustinus dicens: Iussisti Domine, & ita est vt omnis inordinatus animus sibiipsi pœna sit. Propterea ipse Christus docuit animalem hominem per crucem compri- *Ioannis 12.* *Isaiæ 57.* *August. 1. confess.*

mendum & mortificandum, vt penitus secundum spiritum viuentes efficiamur digni Deo. Ex quibus verbis concluditur sapientiam huius patris & Doctoris nostri Christi fuisse diuinam & prorsus super hominem.

Luca 14. *Ioann 18.* 193 Cur Christus docuit discipulos suos renunciare omnibus, quæ possidebant? An, vt essent conformes suo principi & magistro, qui dixit: Regnum meum non est de hoc mundo? An vt ab omnibus curis liberi ac expediti, melius Deo vacarent? Vnde & antiquitus Leuitis interdictum fuit omne dominium rerum temporalium, sicut in libro Numerorũ legimus. *Numer. 18* *2. Timo. 2.* Quod Apostolus clara voce referans ait: Nemo militans Deo implicet se negociis secularibus. An, vt inde doceret, quòd vult discipulos suos omnino esse cœlestes: cùm intendat eos omnibus mundanis & terrestribus abdicare. Quod nullus vnquam sciuit aut facere potuit, nisi hic homo totus diuinus atque cœlestis. An vt ab omnibus terrenis & creatis vacantes replerentur Deo, cuius virtute cunctis creaturis imperare possent?

Marci vlt. 194 Cur Christi imitatores nec miracula faciunt, nec creaturis imperant, sicut ipse promiserat? An forsitan, quia fides deficit, vt vulgò dicitur? Sed nónne pro fide Christi videmus plerosque multa & grauissima sustinere? An igitur, quia amisimus symbolum & conformitatem nominis Iesu, quæ exquiritur ad hoc quòd per ipsum nomẽ operemur? Ait enim Paulus: *1. Cor. 12.* Nemo potest dicere Dominum Iesum (vt videlicet dici debet) nisi in Spiritu sancto, i. nisi plenus sit Spiritu sancto, prout humanus captus se extendit. An, quia non habemus ipsius nominis cognitionem, quæ in operando exquiritur? iuxta illud Prophetæ: Protegam eum, quoniam cognouit nomen meum. *Psalmo 90* *Ioann 17* Sed cur Christus non docuit nomen suum? Nónne docuit, vt ipsemet perhibet dicens: Pater manifestaui nomen tuum hominibus, quos dedisti mihi? Nam patris nomen manifestando, nomen suum docuit, eò quòd patris nomen in nomine ipsius (vt aliàs referauimus) includatur. *Marci vlt.* Hinc absque rapina sibi nomẽ Dei vendicauit, dicens: In nomine meo dæmonia eiicient, linguis loquentur nouis, & quæ sequuntur. Nã hęc omnia (vt alibi diximus) in virtute solius magni nominis tetragrammi fiebant: cuius quidẽ nominis virtutẽ ipse Christus (vt alibi explicauimus) *Philipp. 2.* hæreditauit. Hinc non ab re Paulus de ipsius Christi Iesu nomine loquẽs ait, quod datum fuit ei à Deo nomen, quod est super omne nomen.

195 Si Christus nomen suum (vt modò dictum est) docuit, cur nullus videtur ipsum scire, cùm nullus per ipsum operetur? Nónne, quia cùm huius diuini nominis cognitio ea sit quæ non possit haberi nisi in virtute Spiritus sancti, patres, quibus datũ est nosse mysteria, pleni Spiritu sancto, *Matth. 7.* memorésque sententiæ Domini Iesu dicentis: Nolite sanctum dare canibus, videntes quòd ij qui videbãtur Ecclesiæ columnæ, cœpissent seruire Mãmonæ, vendicantes sibi temporalia contra legem & Euangelium, & inde prolabentes ad ea quę ex diuitiis suboriuntur mala, existimarunt eos indignos, & ideò diuini nominis Iesu virtutẽ manifestare noluerunt. Vnde disponente Deo illius nominis cognitio & vnctio illa, quæ (vt Iohannes inquit) *1. Ioan. 2.* docebat de omnibus Christicolis in desuetudinẽ abiit. Hinc ipsa pri-

uati humanis doctrinis vacare cœperunt non curantes scire mysteriū huius sacri nominis, aut aliorum sacratissimorū Dei nominum. Quod si quis cognosceret, intelligeret, cur (teste Paulo) omne genu velit nolitue, cœlestium, terrestrium & infernorum in nomine Iesu flectatur. Philipp. 2

196 Cur Christus excandescens eiecit oues & boues, & cathedras vendentium columbas euertit? An, quia & si dilecta semper ab eo fuerit ouis, & bos Deo gratus fuerit in sacrificio legali, & in columbæ specie Spiritus sanctus apparuerit, nihilominus non tanquā inuisa, sed quia inde violabatur templum Dei, illa omnia eiecit? Vnde docemur, quòd etiam quæcunque bona abiiciēda sunt, vbi intercedit aliquis defectus honoris Dei, vel diuini cultus, qui (vt Origenes sentit) profanatur nedum per actum peccati, sed per indebitum rerum temporalium vsum. An id fecit, vt doceret nouum cultum, in quo nec animalia nec aues exiguntur, sed cordis puritas & munditia & spiritus Dei, in quo veri adoratores adorant patrē? An (vt ad allegoriam transeamus) vt doceremur, quòd à mēte nostra, quæ est templum Dei, abiicere debemus omnes affectus animales, & omnem negociationem? iuxta illud Pauli: Nemo militans Deo implicet se negociis secularibus. Ioannis 2. Matth. 21 Lucæ 3. Orige. super Matth. 21. Ioannis 4 2. Timo. 2

197 Cùm Christus omnia nouerit, cur nefariū Iudam ad Apostolatum vocauit? An, vt doceret quòd ex vocatione non saluatur homo, nisi facta vocationi correspondeant? An, vt posteros doceret, quòd licet inter multos aliquis reperiatur malus, non tamen collegium vel societas tota damnari debet? Vnde inoleuit adagium in defensionem spiritualium collegiorum: Inter Apostolos fuit Iudas. An, vt ostenderet se esse in medio mansionum? quarum prima & suprema completa est omnibus bonis, infima omnibus malis, media verò ex vtrorúmque admixtione constat. An, vt Scripturæ implerentur? iuxta illud: Quos dedisti mihi, ego custodiui, & nemo ex eis periit nisi filius perditionis, vt Scriptura impleatur, illa videlicet Psalmographi: Et episcopatum eius accipiat alter. Et illa Geneseos: Tu insidiaberis calcaneo eius. Iudas enim (vt alibi disseruimus) corporis Christi calcaneus fuit. Hinc ne corpus diminuto pede claudicaret, Mathias in ipsius locum postea suffectus fuit. Ioannis 17. Psalmo 108. Genes 3. Actor. 1.

198 Quid Iesus scribebat in terra, & cur, quando mulier adultera ei oblata fuit? Nónne (vt omnes consentiunt) scribebat peccata eorum qui adulteram accusabant, vt vnusquisque legeret peccata sua, sicuti prædicantibus Apostolis audiebat vnusquisque linguam suam, in qua natus erat, vt Lucas narrat? Quod fuit maximum diuinitatis indicium, eò quòd ostēdit se cognitorem cordis secretorum, quod solius Dei est, iuxta illud: Homo videt ea quæ parent, Deus autē intuetur cor. Vnde Ieremias ait: Prauū & inscrutabile cor hominis, quis cognoscet illud? Nisi ille videlicet, de quo statim subinfertur: Ego Dominus scrutans cor. Hinc Iohannes optimē de ipso Christo conclusit, dicens: Nec opus erat vt quis testimoniū perhiberet de homine: ipse enim sciebat quid esset in homine. Ioannis 8. Actor. 2 1. Regum 16 Ieremiæ 17 Ioannis 2.

199 In qua lingua scripta fuerunt dogmata Christi? An in Hebræa,

Hieron in epist. ad Damas. pap. et in prolo. super quatuor Euang.

à Matthæo, à Luca verò & Iohanne in Græca, à Marco autem, secundum aliquos in Latina, vt communiter Doctores authoritate Hieronymi suffulti dicũt? Ait enim Matthæum scripsisse in Iudæa, & ideò Hebraicè, Lucam verò in Achaia, & Iohannem in Asia, & ideò Græco sermone conscripsisse. Marcus autem (vt aliqui dicunt) in Italia scripsit, & ideò Latino sermone dictasse fertur. Verùm (ni fallor, & nisi authoritati & decreto sanctæ Ecclesiæ cõtradico) mihi videtur, quòd sicut lex & prophetiæ omnes Euangelium præuenientes scriptæ sunt in lingua Hebræa, quæ sancta vocatur, sic & Euangelium legi correspondens Hebraicè scriptum sit, vt veluti duo Seraphini clamênt & concinent alter cum altero suauitate mirifica. Nec desunt qui in comprobationem huius perfectissimæ consonantiæ asserunt totidem literas singulares reperiri in lege, quot in nouo testaméto, & vtrumque testamentum confectum esse ex totidem א aleph & totidem ב bet, & sic de singulis literis, vt intelligatur quòd in Euãgelio sit mutatus modus, non autem substantia rei.

Ioannis 13. vlt. Hieron. in prolo. super quatuor Euangel.

200 Cur tam diligenter narratur, quòd Iohannes super pectus Domini recubuerit? An, quia (vt Hieronymus ait) de pectore illo ipse Iohannes bibit fluenta Euangelij & doctrinam, in qua velut Aquila super omnes eleuatur? An, quia diligens & dilectus oblectabatur adhærere fonti amoris, qui est cor in pectore residens? An per hoc pectus (vt ex arcanis antiquis aliquid promamus) indicatur pectusculũ illud deductionis? pro quo communis æditio habet, eleuationis. Deducebatur enim (vt in Leuitico habemus) ante & retrò, dextrorsum & sinistrorsum, in modum videlicet crucis, quam deductionem lex vocat תנופה tenuphah. Quod quidem pectusculum sic deductum non comedebatur nisi à Sacerdotibus, vnctis videlicet sacro chrismate, i. diuinitate. Qua vnctione vnctus fuit Iohannes, vt depromeret illa diuina quæ depromplit. Et hæc vnctio corpus eius ab oleo ardenti, & ab omni corruptione præseruauit, vt sic remaneat, donec redemptor reuertatur, sicut ipse perhibet.

Leuit. 7. & 10

Ioannis vlt.

Deute. 8. Matth. 4. Lactant. in 5. & in 1.

201 Pascimútne verbo, & quomodo Christus nos ipso pauit? Nónne scriptum est (sicut etiam Christus meminit) Non in solo pane viuit homo sed in omni verbo, quod procedit ab ore Dei. Hinc Lactãtius ait: Veritas est pabulum animæ incredibili quadam iucunditate refertum. Et iterum: Nullus suauior animæ cibus est, quàm cognitio veritatis. Habet enim vnumquodque pro conuenienti cibo obiectũ sibi proportionatum & delectabile, nam Serpens pascitur terra, sicut scriptum est: Terram comedes omnibus diebus vitæ tuæ. Ciconia pascitur reptilibus, Cicada rore, Apes floribus & maximè thymo. Hinc Poeta canit:

Genes. 3.

Virgilius

Dúmque thymo pascentur apes, dum rore cicadæ.

Bos pascitur herba, Aues granis, Pisces aquã & luto, Deus verò corde & anima humana: est enim ipse ignis comedẽs. Homo autẽ bifarius, quò ad partem animalem pascitur pane, vino, carnibus & huiusmodi, quò ad partem verò intellectiuam pascitur verbo veritatis, quod potissimè est verbũ Dei & oraculum in omni syncera veritate fundatũ & prolatum, adeò vt

Deuter 4

dissolui nequeat, iuxta illud Saluatoris: Non potest solui Scriptura. Et alibi: Cœli & terra transibunt, verba autem mea non præteribunt. Et cùm Christus aquam sapientiæ & doctrinæ salutaris nobis propinauerit, nónne & ipse nos verbo pauit? Ioannis 10 Matth 24

202 Cur anima vel intellectus veritate pascitur? Nónne, quia vnumquodque fouetur ab eo loco vnde emanauit? nam corpus nostrum è terra formatum, fructibus terræ nutritur & alitur. Piscis quoq; ex aqua trahens originem, aqua cibatur & confouetur. Pari modo & anima proueniens à datore formarum, qui est fons veritatis, vel ab illo supremo verbo quod carne circumamictum ait: Ego sum veritas, ab eodem fonte, pascitur, nutritur, & cófouetur: cibus enim ordinatus fuit in sustentaculú partis deficientis. Vnde sicut deficeret corpus, nisi continuo cibo sustentaretur, ita anima cadit à perfectione sua, nisi alatur proprio cibo veritatis, quantum ad intellectum, & gratiæ quantum ad voluntatem. Hinc summus Doctor & Pater noster docuit nos, vt inter cætera quæ à Deo petimus, hoc quoque peteremus, dicentes: Panem nostrum quotidianum, vel continuum da nobis hodie, sine quo videlicet anima viuere nequit. Ioannis 14 Luca 11.

203 Cur Christus iussit cibandos ab eo discumbere super fœnum? An, vt cibum commodius sumerent? Sed cùm omnia à Christò gesta sint cum mysterio & in doctrinam nostram, nónne aliud sensum exquirendum est? An igitur cùm fœnum denotet carnem (iuxta illud Isaiæ) Omnis caro fœnum) quæ semper spiritui aduersatur, vt spiritus absque impedimento capere possit accommodatum sibi cibum, oportet qùòd sedeat super carnē, i. super animalem hominem redigendo ipsum in seruitutem, & amouēdo vel comprimendo omnē rebellionem? nam quātò magis debilitatur animalis homo, tantò magis melior & spiritualis præualet. Hinc dixit Apostolus: Cùm infirmor, i. debilitor in homine animali, tunc fortior sum, in homine videlicet spirituali. Matth. 14. Isaiæ 40 Galat. 5 2. Corint. 12

204 Quid innuunt quinque panes, & duo pisces, quos pastor noster Christus turbæ, super fœnum sedenti, distribui iussit? An casu inuenti fuerunt hi quinque panes? An mysteriosè, vt absque dubio credendum est? Quinque enim panes quibus anima pascitur, scriptura sacra cómemorat: ná primus est panis cópunctionis: de quo Propheta canit: Cibabis nos pane lachrymarum. Secundus est panis Scripturę sacræ, & verbi Dei, de quo nuper diximus. Quem panē degustauerat ille, qui dixit: Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua, super mel ori meo. Tertius est panis gratiæ & diuini influxus, quem petere nos docuit Christus, vt modò diximus. De quo pane idem Propheta cecinit, dicens: Et panis cor hominis confirmet. Saturabuntur ligna Adonai, & cedri Libani, quas plantauit, s. pater æternus, iuxta illud: Omnis plantatio, quam non plantauit pater meus cœlestis, eradicabitur. Quartus panis est ille, de quo dicitur: Ego sum panis viuus, qui de cœlo descendi. Si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternū. Quintus est panis gloriæ, de quo dicitur: Vt edatis & bibatis super mensa mea in regno meo. Piscis autem est ille qui præparatus est in conuiuio ma- Matth. 14 Psalmo 79 Ibidem 118 Matth. 6 Psalmo 104. Matth. 15. Ioannis 6 Luca 22.

ſtorum, vt alibi diſſeruimus. Et hic eſt duplex, quia primò in hoc ſeculo, deinde in futuro de huiuſmodi piſce comedere poſſumus.

205 Cur Chriſtus corpus ſuum in cibum & ſanguinem in potum nobis dedit? Nónne cùm nos noua generatione regenerauerit, nouum quoque regeneratis cibum præparauit? Nam(vt diximus) vnumquodque ſuſtentatur ab eo fonte, vnde venit: cùm igitur à Chriſto regenerati ſimus, ab ipſo quoque alendi ſumus. Nec dicatur quòd ſicut à primo parente ſecũdum animalem hominem generati ſumus, ſic quoque ab ipſo paſci deberemus. Non enim à primo parente penitus originem traximus, niſi quatenus ipſe fuit mediũ & inſtrumẽtum quoddã naturale. Nam corpus noſtrum è terra formatum eſt, & fructibus illius paſcitur. Anima verò à fonte veritatis veniens, illa nutritur, vt paulò ſuperius exaranimus. Cùm itaque in regeneratione iſta geniti ſimus ex aqua quæ eſt ſapientia, Filius Dei & veritas, & Spiritu ſancto qui eſt amor & gratia, veritate & amore neceſſariò paſcimur. Et quia Chriſtus totũ hominem regenerare voluit, etiam animalẽ partem, vt eam in ſortẽ ſpiritualem traduceret, hinc præbuit nobis in cibum, corpus ſuum iam ſpirituale effectum. Nam alioquin à manducantibus conſumeretur. Id enim proprium eſt naturæ corporeæ, vt videlicet communicata & diuiſa diminuatur. Spiritualis autem è cõuerſo, vt patet de amore, doctrina, & cibo corporis Chriſti, iam ſpiritualis (vt dictum eſt) effecti, de quo canit Eccleſia, nec ſumptus conſumitur.

Ioannis 6

Ibidem 3.

206 Cur omne ſacrificium legale concluſum fuit in pane puro, & vino aqua mixto? An quia inter eſculenta potiſſimùm eſt panis, & inter pocula vinum? An, quia panis propinquiſſimus eſt naturæ corporeæ carnis, & vinum ſymbolum habet cum ſanguine. Quæ duo, carnem videlicet & ſanguinem, ſummus ſacerdos Chriſtus pro omnium expiatione, & purgatione peccatorum, quæ potiſsimè contrahuntur ex ſanguinibus & voluptate carnis, in ara crucis obtulit. An, quia nihil eſt in cibis & potibus per quod magis repræſentari poſsit vnio, quam Deus & Chriſtus in membris ſuis exquirit, quàm per panem, ex multis granis in vnum redactum, & vinum, quod pari modo ex multis vuæ granis ſeparatis, in vnũ exprimitur? An, vt indicaretur ſummum nutrimentum, quod datur animæ per hoc ſacrificium panis & vini nobis in cibum traditum?

207 Quod nutrimentũ habetur potiſsimè ex cibo ſacramẽtali? An nutrimentũ corporale? an ſpirituale? an vtrũque ſimul? Nónne corporale habetur ex virtute panis ibi remanente? Si enim cõſecraretur magnus panis, nónne poſſet quis ex ipſo naturaliter viuere? Sed natura id facit ex virtute ſacramentali. Aſſeuerant enim nonnulli aliquos, multos dies & menſes ſacramento Euchariſtiæ dũtaxat fuiſſe nutritos. Verùm ſacramentũ hoc ad id tantùm fuit inſtitutũ, vt ex ipſo melior homo vel deterior in meliorem mutatus & regeneratus nutriatur, ſicut ſuprà diſſeruimus. Quod nutrimentum ſuſcipit anima bene diſpoſita, ſine diminutione ipſius cibi, vt dictum eſt ſuperius. Sicut viuentia omnia fouentur à virtute ſolis, abſque diminutione aliqua ipſius virtutis ſolaris.

208 Quomodo Euchariſtiæ ſacramentũ eſt mors malis,& vita bonis,vt Eccleſia canit,& quomodo ex eo mẽbra varia vniũtur?Nónne hoc expreſ ſe patet in multis,quæ natura bona ſunt,& tamẽ alicui proſunt,alteri verò nocent?Lumẽ enim ſolis delectabile & beneficũ eſt,attamẽ oculis lippientibus & malè diſpoſitis nocet. Vinũ lætificat cor hominis,ſuperfluè tamen hauſtũ,& malè diſpoſitis nocet,vt vulneratis & patiẽtibus pleureſim,febres acutas & huiuſmodi. Et hoc,quia omnia diſproportionata & contrariantia diſſidio quodã pereũt ſimul,aut alterũ illorũ.Hinc cibus & panis vitæ,ab homine morti ſubiecto aſſumptus, diſsidet cũ eo in præiudiciũ ipſius:cùm ipſe panis pati nequeat,ſicuti lux ſolis nõ offenditur à luto hec à ſtercore, iccircò Apoſtolus ait:Probet autẽ ſeipſum homo,& ſic de pane illo edat,& de calice bibat.Qui enim manducat & bibit indignè, iudiciũ ſibi mãducat & bibit.Vnio autẽ nõ fit ex vi cibi illius, ſed panis ille ex multis granis cõfectus,vnionẽ quę eſſe debet inter ſumẽtes,indicat.

Eccleſiaſtes 11.
Pſalmo 103.
1.*Cor.* 11.

209 Cur iubet Eccleſia vt vnuſquiſque ſumat Euchariſtiam ieiunus,niſi infirmitate aliter cogente?An ob reuerentiam quandam?An ne cibus iſte ſpiritualis cibo corporeo cõmiſceatur? An quia ſi medicinæ corporeæ plerunque ieiuno ſtomacho dantur, vt citius & melius operentur,multò magis cibus hic in beneficiũ animæ aſſumptus,vt melius vegetetur in ſpirituale nutrimentum,liber eſſe debet,nec ab aliquo cibo compreſſus?An quia ieiunium habet neſcio quid energiæ Deo gratæ?Hinc non ab re Saluator dixit acriora dæmonia eiici non poſſe niſi per orationem & ieiuniũ. Nec Moſes legẽ impetrauit niſi ieiunus. Et multa huiuſmodi narrat Hieronymus facta fuiſſe intercedente ieiunio.

Matth. 17.
Hieron. lib. 1. *contra Iouinianum.*

210 Cur Calixtus ordinauit ieiunium quatuor temporum? An id fecit ex proprio marte? An patres æmulatus eſt conuenienti ratione ſuaſos,vt ſcilicet per ieiunium & orationem quæ ipſum conſequitur, & eleemoſynam horum ſociam conuenientem,mortales ſanctificarentur in quatuor anni cardinibus, quando ſcilicet Sol eſt in æquinoctio vernali & autumnali,& quando eſt in ſolſtitio æſtiuo & hyemali? An,vt Chriſtiani conciliarent ſibi nouos cuſtodes in tutelam mundi præpoſitos? ſicut enim ſingulis tribus horis quolibet die mutãtur angeli cuſtodes (vnde non de cuſtodia militum,ſed horum meliorum cuſtodum dixit Chriſtus.Et ſi in ſecunda vigilia,& ſi in tertia venerit)ſic etiam ſingulis tribus menſibus mutantur cuſtodes mundi,quo ſenſu dixit Iob:Ecce qui ſeruiunt ei,non ſunt ſtabiles.Et in angelis quidem ſuis poſuit mutationem, pro quo communis æditio habet:Reperit prauitatem.

Luce 12.
Iob 4.

211 Quomodo Chriſtus proditorem reuelauit? Nónne duo ſigna ad proditorem cognoſcendum tradidit Ieſus?Alterum enim fuit:Qui intingit mecum manum in paropſide. Alterum verò,Cui intinctũ panem porrexero.Quorum alterum,temeritatis indicium erat,ponere videlicet manum in paropſide vna cum præceptore & Domino. Alterũ verò ſignum, ſcilicet buccella tincta,indicabat proditoris mentẽ cõturbatã & infectã. Nec tincta fuit buccella cõtinẽs corpus Chriſti,quia illud immaculatũ e-

Matth. 26
Ioannis 13.

rat, sed alia non consecrata, quam tradidit. An, si illa consecrata fuit, tincta erat, non quia maculam aliquam pateretur, sed quia sine sui infectione suscipientem inficiebat: iuxta illud Apostoli: Qui mãducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit. Hinc non sine mysterio Euangelista subinfert: Et post buccellam introiuit in eum Satanas.

1. Cor. 11.
Ioannis 13

212 Cur Christus (vt Matthæus narrat) esuriem passus est? An vt ostenderet se esse verum hominẽ, non sustinẽs ieiunium post quadraginta dies? Quod etiam Moses & Elias fecerunt. An, vt inde hostis antiquus nancisceretur occasionem pugnandi cum nouo Adam, vt damnum primo Adę & toti posteritati illatum sarciretur? Bis enim (vt etiam suprà disseruimus) Christus & hostis antiquus congressi sunt. Nam primus congressus fuit post hoc ieiunium, de quo loquens ipse princeps noster Christus, ait: Venit enim princeps mundi huius, & in me non habet quicquam. Alter congressus fuit in cruce, in qua eum penitus deuictum eiecit, sicut ipse prædixerat, inquiens: Nunc princeps mundi huius eiicietur forås. Esuriem quoque sustulit, vt nos plenius & vberius pasceret, faciens seipsum cibum, de quo ait: Per me si quis introierit, saluabitur: & ingredietur, ad diuinitatẽ videlicet, & egredietur ad humanitatẽ, & vtrobique pascua inueniet. Nã ego sum pastor bonus.

Matth. 4.
Ioannis 14.
Ibidem 12
Ibidem 10.

213 Cur Christus volens (mysterio alibi reserato) præbere vinum nuptiis, iussit impleri hydrias aqua? An, quia non poterat producere vinum, nisi materia aquæ præsupposita? Sed cùm mundum ex nihilo fecerit (iuxta illud Iohannis: Omnia per ipsum facta sunt) nónne quoque potuisset vinum sine aqua facere? An igitur id fecit, vt innueret (quod & alibi fecit) ꝙ ipse naturæ author mediis vel causis naturæ semper vtitur, quousque natura ipsi suffragatur? Hinc & ad informãdos oculos cæci nati accepit pulverem conficiens lutum, ex quo & totum primum corpus humanũ confectum est, sic & in cibo & potu diuino nobis præbẽdo accepit panem & vinum. Vnde docemur non esse quærenda miracula, vbi natura suffragari potest, quia id est abuti diuina virtute, & curiositati vel gloriæ vanę cedere, quæ miracula absque necessitate appetit.

Ibidem 2
Ibidem 1
Ibidem 9.
Genes. 2.
Matth. 26.

214 Quo mysterio statutę fuerunt sex hydriæ in nuptiis illis? An (vt Augustinus sentit) sex hydriæ sex ætates denotant repletas aqua insipida obscuræ cognitionis Scripturarum, quam Iesus in bonum vinum conuertẽs Scripturas sapidas & lætificantes corda reddidit? Quæ hydriæ capiebant binas vel ternas metretas, i. duas familias, Hebræorũ videlicet ac Gentiũ, aut tria idiomata, Hebraicum, Græcum & Latinum, à quibus omnia alia dependent. Hinc Christus voluit his tribus idiomatibus causam ipsius titulo crucis inscribi, vbi omnium salutem operatus est. An per sex hydrias (vt Origeni placet) sex illi fontes intelliguntur, ex quibus omnia à principio prodierũt per sex dies ipsis correspõdentes, vt apud secretiores Theologos, quorũ sapientiam ipse Origenes redolet, triuiale est? qui fontes per legem repleti erant aqua, per Euangelium verò vino & sanguine Christi, quo redempti sumus, repleti fuerunt.

Ioannis 2.
Augustinus ibidem.
Ioannis 19.
Origenes

215 Cur Christus iussit hydrias illas aqua repleri? An(iuxta ea, quæ nuper diximus)quia aqua est materia vino proxima? Nam quid est vinum, nisi aqua per vitem distillata? Vnde in iam dispositam materiam forma introducta fuit, sine multa elongatione à progressu naturali. An(vt mysteria referemus)vt indicaret sacramentum, in nuptiis cum Ecclesia contractis celebrandum: vbi intendebat commutare aquam legis in vinum & lac Euangelicum? Nec absque mysterio educta fuit à Mose(iubente Deo) aqua è petra. Hinc Paulus horum sacramentorum non ignarus, ait. Bibebant autem de spirituali consequenti eos petra. Petra autem erat Christus. Nam verbum Dei nondum carne vestitum, veluti petra fundamenti, propinauit aquam legis, dictam aquam sapiétiæ salutaris: carne verò circumamictum conuertit aquam in vinum: quod nunc sanguinem, nunc lac, quod est sanguis depuratus, scriptura vocare solet. Hinc præbens calicem, dixit. Hic est sanguis meus noui testamenti. Et paulò post. Non bibam ex hoc genimine vitis. De quibus Isaias ait. Emite absque vlla commutatione vinum & lac. Et Salomon. Bibi (inquit) vinum meum cum lacte meo. *Ioannis 2* *Numero 20* *1. Corint. 10.* *Eccle. 15* *Mat. 26* *Isaia 55* *Cant. 5*

216 Cur conuersio aquæ in vinum, supplicante gratiarum matre, facta est? An, quia sicut clementia diuina singulis annis aquá in vinum conuertitur: ita intercedente matre gratiarum in conuiuio illo facta est illa conuersio sacramentalis? An, quia sicut interueniente prima muliere infecta toti humano generi venenum propinatum est: ita intercedéte hac muliere penitus expurgata aqua in vinum conuersa fuit: significans sanguinem illum, qui ad tollendam omnimodam infectionem effundendus & propinãdus erat? Vnde sicut per hominem mors & per hominem resurrectio mortuorum: ita interueniente muliere donata est mors: & interueniente muliere principium mysterij vitæ datum fuit. *Ioannis 2* *1. Corint. 15*

217 Quod torcular positum fuit in vinea: vt hoc vinum exprimeretur? An torcular est altare, turris verò templum: vt Hieronymus sentit? An torcular est lex prebens duabus tabulis? An (vt reor verius) torcular fuit crux: vbi Christus expressit vinum illud, sanguinem videlicet suum preciosum? sicut satis apertè Isaias innuit, dum inducit Angelos Christo ascendenti dicentes(vt Dionysius exponit) Quare rubrum factum est indumentum tuum: sicut calcantium in torculari? Quibus respondens ait. Torcular calcaui solus. Nam solus ipse Christus sustinuit tormentum crucis in redemptionem humani generis. Nec voluit habere coadiutorem, ne aliis, sed ipsi soli Redemptori teneremur. Hinc Paulus ait. Palam triumphans illos, idest de illis in seipso. Vnde perbellè crux fuit torcular: quia in ipsa totum vinum sanguinis Christi expressum fuit. *Matthæi 21* *Hiero. ibi.* *Isaia 63* *Dio. de Ange. hierar.* *Coloss. 2*

SECTIO QVINTA DE CHRISTO REDEMPTORE, SACERDOTE ET HOSTIA.

118 VARE diuino decreto humani generis redemptio per lignum facta est? Nónne (ficut Ecclesia canit) vt qui in ligno vincebat, & per ipsum genus humanum infecerat, per lignum quoque vinceretur: & expiaretur homo? Sed quod lignum fuit hoc? Fuítne lignum aliquod combustibile? Sicut de cruce dicitur, quòd fuit composita ex cedro, cupresso, oliua, & palma. Sed quid hæc ligna materialia ad salutem animarum? An igitur de lignis illis est sermo: de quibus Propheta
Psalmo 103 canit. Et cedri Libani, quas plantauit, scilicet Pater æternus, ne eradicentur:
Matthæi 15 vt in Euangelio dicitur? Lignum enim & arbor eodem vocabulo dicuntur ab Hebræis, עץ hez videlicet. Quarum arborum prima secundum externam fœturam fuit Adam, in quo vicit Diabolus: secunda verò ratione fœturę externæ, sed dignitate & decreto mentis diuinæ prima, fuit
1. Cor. 15 Christus in quo victus fuit Diabolus. Quod Apostolus clarè referat, dicens. Quoniam quidem per hominem mors, & per hominem resurrectio
Ibidem mortuorum. Nam per Christum fuit data nobis victoria: per crucem autem, tanquam per instrumentum & patibulum.

Grego. in Homil. 119 Cur redemptio per passionem facta fuit? Nónne, quia (teste Gregorio) contraria contrariis curantur? Vnde sicut homo in delitiis existés prę-
uaricatus est: sic Christus per passionem præuaricationem expiauit. Et si-
Philip. 2 cut primus homo nimis se extulit: sic Christus profundè se humiliauit. Et
Genesis 3 sicut Adam Deo rebellis fuit: ita Christus obediens fuit vsque ad mortem.
Luc. 22 Et sicut Adam deceptus fuit à forma mala, serpente videlicet: ita Christus confortatus fuit à forma bona, Angelo videlicet, à patre (vt Lucas narrat) misso. Denique sicut Adam contempto Deo quæsiuit commodum pro-
Hebr. 11 prium: sic & Christus ignominia contempta & commodo proprio paruipenso penitus cessit patri sic iubenti.

Luc. 22 120 Quomodo Christus obtulit seipsum in mortem: sponténe, an co-
Isaiæ 53 actus? Nonne coactus diuino decreto? Sicut ipsemet perhibuit, dicens. Et quidem filius hominis secundum quod definitum est, vadit. Sed nónne Isaias ait. Oblatus est, quia ipse voluit? Si ergò voluit, quomodo coactus est? Nónne voluit: quia decreto paterno consensit? Sicut manifestè patet in oratione, quam fecit, dicens. Pater mi, si non potest transire
Mat. 26 calix iste nisi bibam illum (ecce necessitas) fiat voluntas tua. Ecce voluntas bibendi calicem: vt à decreto patris sic iubentis non discedat. Sic quoque Mercator necessitate salutis consequendæ coactus, merces in mare sponte proiicit.

121 Cur Christus cum tanto suo damno, tormento & dolore (vt videtur) nobis vitam restituit? An, vt ostenderet eam maximam charitatem,
Ioannis 15 quam docuit esse, quando quis animam suam pro amicis ponit? An, vt

doceret nos, quanta debeamus pro animarum salute pati? An, vt significaret nobis, quam paruipēdenda sint omnia, quæ hominē animalem affligunt: immo quòd sint appetenda? Hinc apertè dixit. Beati, qui persecutionem patiūtur propter iustitiam: quoniam ipsorum est regnum cælorum. An tanta sponte tulit: vt gloriam consequeretur? Nam alioquin ipsam cōsequi non potuisset. Sicut ipsemet perhibuit, dicens. Nónne hæc oportuit Christum pati: & ita intrare in gloriam suam? *Matthæi 5* *Lucæ 24*

22 Quomodo Christus per crucem in gloriam suam intrauit? Nónne Apostolus de ipso loquens, ait. Quem constituit hæredem vniuersorum? Et hoc idem ipsemet testatur, dicens. Ego dispono vobis regnum: sicut disposuit mihi pater meus, ab æterno videlicet. Et (quod plus est) nedum ipsi sed omnibus electis fuit ab æterno præparatum regnum. Sicut ipsemet perhibet se dicturum. Venite benedicti patris mei: possidete paratum vobis regnum à constitutione mundi. Datum quippe fuit regnum Christo tanquam hæredi & primogenito, & nunquam rebelli. Quod vtique obtinuisset, licet nunquam passus fuisset, quia ei iure hæreditario competebat: sed non illuc intrasset cum gloria victoriæ, & triumphi Redemptoris & liberatoris: cum qua intrauit, adeò, vt omnes ipsi tanquam serui & redempti teneantur. Vt igitur in hanc gloriam intraret, necessario passus est. Vnde victoriam & triumphum consecutus fuit. *Hebr. 1* *Lucæ 22* *Matthæi 25.*

223 Cur, & quod nomen datum fuit Christo, quod est super omne nomē: vt Apostolus ait? Nómne id declarat ipsemet Apostolus: qui, cū dixisset, quòd Christus factus fuit obediens vsque ad mortem crucis, statim subintulit. Propter quod & Deus exaltauit illū: & dedit illi nomen, quod est super omne nomen? Hoc itaque nomē Christus acquisiuit, quia super omnes passus est: & super omnes meruit. Immò omnibus nobis, vnde mereri possimus dedit. Iuxta illud Apostoli. Deo autem gratias, qui dedit nobis victoriam per Iesum Christum Dominum nostrum. Sed quod nomen est istud? An hoc est nomen Redemptoris? Nam omnes, tam cælestes quā terrestres, ei tenentur. Vtrosque enim redemit. Sicut Paulus alibi perhibet, dicens. Pacificans per sanguinem crucis eius, siue quæ in cælis, siue quæ in terris sunt. An nomen istud fuit nomen diuinitatis, ei à patre condonatū? Sed quomodo hoc nomen meruit in passione: cum illud præordinatū & prænunciatum fuerit ab Angelo (iubente Deo) antequam conciperetur: Sicut etiā Isaias prædixerat. Et vocabitur tibi nomen nouū, quod os Domini nominauit. An igitur nomen illud diuinū habuit à principio ratione diuinitatis & verbi, quod carnē assumpsit: non autē ratione carnis assumptæ, nisi quatenus per crucem mortificauit ipsam carnem? Nam ex ipsa mortificatione multos fructus attulit: sicut ipse prædixerat. Inter quos fructus hic fuit, quòd tunc mortuus in sortem meliorem transmutatus fuit: in qua etiam in ipso homine triumphante meruit ratione transmutationis illo nomine potiri. Quo etiam nomine promittit decorare vincentes: vt in Apocalypsi dicitur. Qui vicerit, faciam illum columnam in templo Dei mei: & scribam super eum nomen meum nouum. *Phil. 2* *1. Cor. 15* *Coloss. 1* *Lucæ 1 & 2* *Isaiæ 62* *Ioannis 12* *Apoca. 3*

224 Quomodo Christus per mortem suam nobis vitam reddidit? Nónne (vt supra differuimus) quia sicut Adam cedens & adhærens deteriori parti occidit meliorem (iuxta oraculum, Quacunque hora comederis, de ligno scientiæ boni & mali videlicet, morte morieris: non quippe morte corporis, quia superuixit adhuc nongentis triginta annis, sed morte animæ, quæ est, quando homo separatur à Deo, qui vita est, & adhæret Diabolo, qui dicitur & est mors) sic è conuerso Christus, pater melioris hominis, vt huic faueret, tradidit deteriorẽ, qui fuerat causa mortis, in mortem: vt mortificato hoc in se & in tota posteritate melior homo viueret? Et sic per mortem vitam donauit.

Genesis 1
Ibidem 5

225 Ex iis, quæ Christus pro nobis tulit, quid fuit omnium durissimum? An, quia sanguinem fudit, & animam tradidit? Sed cum voluntariè id fecerit (nam potestatem habebat ponendi animam, & iterum sumendi eam) non multus fuit hoc dolor nisi per accidens aut per consequens. Dolor enim (teste Augustino) est, qui accidit ex rebus, quæ nobis inuitis occurrunt. Vnde homo non potest verè dolere immediatè, sed velle aliquid, vnde sequatur dolor. Et sic pœnitens non propriè vult dolorem: sed vult non peccasse. Vnde sequitur dolor: qui est per accidens. Hinc omnes martyres, qui spontè se martyrio exposuerunt, & si dolorem in carne senserũt, in mente tamen nequaquam: quia gaudentes ibant ad mortem. An igitur fuit maximus omnium dolor, quia Christus videbat se pro ingratis pati: quod nullatenus volebat? Et hac (vt reor) ratione rogauit patrẽ, vt transferetur ab eo calix passionis. Cùm tot videret ingratos, etiam Apostolos, qui dormientes non curabant in illo arduo negocio vigilare secũ. Quamuis alibi aliam rationem adduxerimus.

Ioannis 10
August.
Lucæ 22

226 Cur Christus carne & sanguine potius quam anima nos redemit? An, quia corpus & sanguis fuit sufficiens precium? An, quia peccatum contractum fuit in carne & sanguine? Hinc non sine causa Adam criminatus fuit mulierem, idest partem animalem, quæ fuit occasio sui erroris. Et sic Christus expiauit pẽccatũ per eas rimas, per quas intrauerat. Quam carnem & sanguinem, offerens semetipsum Deo, adeo expiauit & purificauit, vt illa dederit in cibum & potum, in purificationem carnis & sanguinis nostri.

Genesis 3

227 Cur Christus animam non tradidit: cum libera voluntas, quæ est in anima, consummauerit peccatum? Nónne animam tradidit: sicut ipsemet testatur, dicens. Animam meam pono pro ouibus meis? Vnde Isaias quoque ait. Si posuerit pro peccato animam suam. Sed quomodò seruauit dogma, quod tradidit, dicens. Quid prodest homini, si vniuersum mundum lucretur: animæ verò suæ detrimentum patiatur? Nónne est anima, quã non tradidit, scilicet melior & superior, & de hac loquitur dictũ adductũ: & anima, quã tradidit in mortẽ, scilicet deterior: & de hac loquitur textus Isaię adductus? Nam superior mori nõ potest morte, qua Christus mortuus est, sed inferior: illa videlicet, de qua in Leuitico dicitur, Anima carnis in sanguine est. Et in repetitione legis. Sanguis animaliũ pro

Ioannis 10
Isaiæ 53
Matthei 16
Leuit. 17

anima est. Hanc igitur animam Christus in mortem tradidit: aliam verò non tradendam, nisi ipsi, qui dedit eam, patri restituit, dicens. Pater in manus tuas commendo spiritum meum. *Deuteron. 12* *Luca 23*

228 Quomodo Christus (vt Paulus ait) gratis redemit nos: cũ animam, corpus, sanguinem & se totum pro nobis tradiderit? Nónne Isaias ait. Gratis venundati estis, Diabolo videlicet: & sine argento redimemini, idest sine aliquo precio? Sed nónne idem paulus alibi ait. Empti enim estis precio magno? Et Iohannes. Hi empti sunt ex omnibus. An igitur hic duo consyderanda sunt. alterum enim est redemptio & liberatio reatus, quo Tribunali diuinæ iustitiæ tenebamur: ad quem tollendum, Christus soluit precium ipsi Tribunali: quod sanguinem pro peccatis exquirebat. Alterum est, quòd nobis communicauit redemptionem, quam fecit absque vlla commutatione. Iuxta illud Apostoli. Iustificati gratis per gratiam ipsius. *Rom. 3* *Isaie 52* *1. Corint. 6* *Apoca. 14* *Rom. 3*

229 Quod est mysterium rupis à Mose percussæ? Nónne (teste Paulo) petra illa erat Christus: qui à patre percussus fuit? Iuxta illud Isaiæ. propter scelus populi mei percussi eum. Sed quomodò Moses ipsum percussit? Nónne in figuram? Cùm vicem Dei tunc teneret in eo, quòd legem Dei tradidit. Sed si vicem Dei gerebat, quomodò peccauit, adeò vt peccati veniam interpretari nequiuerit, quo ad pœnam? Quæ pœna (vt etiam alibi disseruimus) fuit, vt populum in promissam terram nõ introduxerit. Nónne, sicut lex est occasio & virtus peccati (vt Apostolus ait) lata tamẽ à Deo, & digito ipsius scripta: sic Moses dando legem tribuit occasionem peccati: propter quod lapis ille Christus percussus fuit? sed cur Moses luit pœnam, non introducendo populum? Nónne, vt indicaretur, quòd sicut lex non introducit in regnum Dei: ita nec legislator? Nemo enim (inquit Apostolus) per legem iustificatur. Immo per legem abundauit delictum. Iustificati autem sumus per redemptionem, quæ est in Christo Iesu. Lex itaque, quæ iram Dei operatur, percussit petram: cuius percussione collatum fuit remedium, contra peccatum per legem inductum. *Numero 20* *1. Corint. 10.* *Isaia 53* *Roma 4 5* *1. Corint. 15* *Exodi 31* *Ro. 3 & 5* *Ibidem 4*

230 Cur Christus legitur fleuisse, risisse verò nunquam? An, quia sapientissimo omniũ non conuenit risus? Iuxta illud Sapiẽtis. Fatuus in risu exaltat vocem suam: vir autem sapiens vix tacitè ridebit. An fleuit memor documenti, quod dederat, dicens. Beati, qui lugent. Cùm igitur in pectore Christi laterent omnes thesauri sapientiæ & scientiæ: & cum ipse venerit passurus dolores omnium atrocissimos, pro lætitia nobis in æternũ danda, non remansit in eo locus risus alicuius. *Luca 19* *Eccle. 21* *Mat. 5* *Coloss. 2*

231 Cur Christus ante passionem pedes discipulorum lauit? Nónne, vt discipuli accederent digni ac mundi ad sacramentum, quod instituere intendebat: ne eis contingeret illud Apostoli. Qui manducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit: Hinc de Iuda, qui non erat lotus (vt Christus innuit, dicens. Vos mundi estis: sed non omnes) scriptum est. Et post bucellam introiuit in eum Satanas. Sed quid lotura pedum ad munditiam animæ? Nónne per pedes intelliguntur affectus (vt omnes ferè *Ioannis 13* *1. Corint. 11* *Ioannis 13* *Ibidem*

consentiunt)quos mundos habere debent ij, qui sacramentum hoc suscipere volunt:Immò quotquot oblaturi sunt aliquid Deo?Sicut monet nos ipse Christus,dicens.Si offers munus tuum ante altare,& recordatus fueris,quòd frater tuus habet aliquid aduersum te:vade prius reconciliari fratri tuo.Vnde docemur,quòd qui diuina pertractare cupiunt,nedum exterius,sed interius mundi esse debent. *Matthæi 5*

Lucæ 2 *Hebræi 12* 232 Cur Christus positus fuit in cruce,tanquam signum, cui contradiceretur:sicut Simehon prędixerat?An positus fuit in signum,in quod omnes dirigere debent sagittam intentionis suæ? Sicut docet Apostolus, dicens.Curramus ad propositum nobis certamen, aspicientes in authorem fidei & consummatorem Iesum: qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem,confusione contempta.An positus fuit in signum & vexillum terrificum contra hostes humani generis? Iuxta illud Isaiæ. Leuabit Dominus signum in nationes: & congregabit profugos Israel: vt videlicet sub ipso militet.Et paulo superius.Ecce radix Iesse,qui stat in signum populorum. Hinc consueuerunt Christicolæ,timentes hostem,signo crucis se munire. Contradicitur autem huic signo ab iis,de quibus Apostolus. Nos(inquit) prædicamus Christum crucifixum: Iudæis quidem scandalum: gentibus autem stultitiam. Quibus verbis omnia genera contradicentium cruci Christi complexus est. *Isaiæ 11* *1.Cor.1*

Matth.27 *Isaiæ 53* *Lucæ 22* *& 2* 233 Cur Christus passus est inter duos latrones? An,vt scriptura impleretur,dicens.Et cum iniquis deputatus est? Quod & ipsemet prædixerat: vt Lucas narrat. An,vt in patibulo adimpleretur dictum Simehonis,quòd videlicet Christus venerat in ruinam & resurrectionem multorum in Israel:In ruinam enim obstinatorum venit:qualis fuit latro malus positus à sinistris:qui nullatenus motus est ab iis multis,quæ videbat, signis. In resurrectionem autem credentium venit: qualis potissime fuit latro, à dextris stans: qui dixit. Memento mei Domine, dum veneris in regnum tuum. Nam credens, licet peccato mortuus sit, reuiuiscit. Iuxta illud Christi. Qui credit in me, etiam si mortuus fuerit, viuet. De obstinatis autem & credere nolentibus ait ipse Christus. Si non venissem, & locutus eis non fuissem:peccatum non haberent. Nunc autem excusationem non habent de peccato suo.An mundum redimens Christus in medio viri boni & latronis fuit:vt indicaret, quòd venturus iudex stabit in medio bonorum & malorum:in hos duram sententiam laturus,illos autem præmiaturus?Sicut ipsemet testatur. *Ibidem 23* *Ioannis 11* *Ibidem 15* *Matthæi 25*

Ioannis 19 *Psal.21* 234 Cur manus,pedes,atque latus Iesu duro ferro perforantur? An, vt scriptura impleretur, dicens. Foderunt manus meas, & pedes meos? An, quia tria potissime,quæ sunt in corpore humano, vnde peccatū præcipuè egreditur,expianda fuerunt?Primò enim est cor:de quo scriptum est. De corde exeunt cogitationes malæ,homicidia,adulteria, fornicationes, furta falsa testimonia & blasphemiæ: quæ coinquinant hominem. Secundò sunt affectus,per pedes vt nuper diximus) significati. Sicut enim affectus rectus est principium omnium bonorum:ita obliquus est origo omnium *Matthæi 15.*

malorum. Iuxta illud saluatoris. Si oculus tuus, id est intenrio (vt rectè sentit Ambrosius) simplex fuerit: totum corpus tuum, id est opus lucidū erit. Ibidem 6 Amb. ibi.
Si verò nequam fuerit: totū corpus tuum tenebrosum erit. Hinc prudenter Augustinus ait. Duo amores fecerunt duas ciuitates: amor Dei vsque ad contemptum sui ciuitatem Dei: amor sui vsque ad contemptum Dei ciuitatem Diaboli. Tertiò sunt manus, quibus mala executioni tradūtur. Aug. de Ci. Dei in prin.
Et cum etiam alia membra corporis, cordi præbeant occasionem malorum: in aliis quoque membris Christus pati voluit. In ore enim & lingua passus fuit: dum felle & aceto potatus est. In oculis: dum velatus fuit. In auribus audiens contumelias, irrisiones, & ignominias. In naribus, sentiens fœtorem multiplicē carceris: sed potissimè fœtorem spurcissimum peccanrium in ipsum. In capite quoque: spinis pungentibus coronatus? vt Iohannes refert. Matt. 27 Mar. 14 Ioannis 19

235 Cur Christus, in quem desyderant Angeli prospicere, fuit velut leprosus & vultu velatus? vt Isaias prædixerat? Nónne, cū lepra (vt alibi disseruimus) significet omnimodam peccati infectionem, dicitur sustulisse lepram, id est omnigenum peccatum in se? Iuxta illud eiusdem Isaiæ. Posuit in eo Dominus iniquitates omnium nostrum. Velatus autem fuit vultus eius vt expurgaret peccatum protoplasti: qui transgressus est præceptum Dei, videre affectans, vltra quam debuerat. Hinc oculi ipsius Redemptoris diuinæ prouidentiæ serie velati fuerunt. An, quia illusores illi tanto aspectu indigni erant? 1. Petr. 1 Isaia 53 Ibidem.

236 Cur principes conuenerunt in vnum aduersus Iesum? An, vt adimplerentur, quæ de eo scripta erant? Canit enim propheta. Astiterunt Reges terræ, & principes conuenerunt in vnum: aduersus Dominum & aduersus Christū eius. Et Sapiens ait. Dixerūt impij. Circumueniamus iustū, quoniam contrarius est operibus nostris. An, quia principes illi, præuaricatores & inuidi, effecti fuerant membra illius malæ formæ, quæ principem vitæ & pacis vbique insecura est? In cœlo enim (vt Iohannes narrat) quærebat eum deuorare: & in terra studuit ipsum in præcipitium & præuaricationem deducere. Hinc ipse Diabolus, qui in ipsum præualere non potuit, in membra ipsius præualuit & præualet: sed gratia illius (vt Paulus ait) datur nobis victoria contra proteruum hostem: si volumus. Matthæi 26 Psal 2 Sapien. 2 Apoc. 12 Matthæi 4 1. Cor. 15

237 Cur datus fuit Galli cantus in signum negationis Petri? An, vt Christus vaticinaretur tanquam verus propheta negocium hoc: sicut & multa alia, quæ ipsi superuentura erant? Nam mortem & resurrectionem suam antea prædixerat. An, cum omnia acta & gesta Christi sint plena sacramentis, hoc signum tradidit, vt indicaret Galli cantum, qui fit in mente omnium peccantium, per synderesim & portionem superiorem remurmurantem? Quam portionem Gallum vocant Sapientes: qui interpretantur dictum Socratis, quod moriens (teste Platone) dixit. Gallum Æsculapio debeo: reddite. Et benè Gallus vocatur lumen illud: quod a supramundano Sole procedit. Cùm inter Solares aues Gallus primum locum teneat. Hinc præco est lucis: quæ inde venit. De qua luce Iohannes ait. Luca 22 Ibidem 8 Pla. in fine Phædri. Ioannis 1

Gal. 3 Deut. 21 Erat lux vera: quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.

238 Quomodò Christus, qui omnes benedicendos benedicturus erat, sub maledicto stetit: vt Paulus ait? Nónne scriptum est. Maledictus omnis, qui pendet in ligno? Hinc Apostolus apertè ait. Christus factus est pro nobis maledictum: quia maledictus omnis, qui pendet in ligno. Sed nónne dictum fuit Abrahæ. In semine tuo benedicentur omnes gentes terræ? Nam Paulus id exponens ait. Non dicit. In seminibus, quasi in multis: sed quasi in vno semine, quod est Christus. Maledictum itaque factus fuit ipse Christus: quia suscepit in se sententiam, quę peccatis nostris debebatur. Et eam tulit in se, vt nos à sententia maledictionis liberaret: & daret nobis benedictionem. Vnde subinfert Apostolus. Vt in gentibus benedictio Abrahæ fieret in Christo Iesu. Vera enim maledictio est sententia puniens malefacta: & benedictio, sententia præmians benè gesta. Quod elicitur ex iis, quæ dicturus est summus Iudex puniendis. Videlicet. Ite maledicti. Et præmiandis. Venite benedicti.

(Genesis 22. Gal. 3 — margin)

Mat. 25 2. Cor. 5 Isa. 53 239 Cur Apostolus ait, quòd pater æternus Christum, summè benedictum, peccatum fecit? Ait enim. Eum, qui non nouerat peccatum, pro nobis peccatum fecit. An, quia videbatur peccator? sicut Isaias dixit, quòd apparuit tanquam leprosus. Sed Paulus non dicit. Vidimus eum, tanquam peccatorem: sed quòd pater fecerit ipsum peccatum. An igitur sensum est, quòd pater fecit eum peccatarium, idest sacrificium pro peccato? Nam apud Hebręi חטא Chata significat peccatum & sacrificium pro peccato. Quo verbo Paulus, hebræarum rerum non ignatus vsus fuit.

Hebr. 6 240 Quomodo morte Christi nouum testamētum confirmatum fuit? Nónne, quia testans mortuus est? Hinc Paulus ait. Vbi testamentum est, mors necesse est intercedat testatoris. Testamētum enim in mortuis confirmatur. Duo nanque testamenta fecit Deus. Alterum fuit, quo tradidit regnum & terram figuratiuam. Et hoc confirmatum fuit morte figuratiua animalium: quæ in sacrificiis offerebantur. Alterum verò fuit regni & patriæ veræ. Iuxta illud Apostoli. Hæredes quidem Dei: cohæredes autem Christi. Et hoc testamentum confirmatum fuit vera morte ipsius testatoris Christi Iesu: qui nobis hæreditatem hanc promisit. Hinc non figuratiua sed vera morte confirmatum fuit huiusmodi testamentum. Iuxta illud Apostoli. Necesse fuit exemplaria cœlestium, his scilicet animalibus, mundari: ipsa autem cœlestia melioribus hostiis quàm istis.

(Rom. 8; Hebr. 9 — margin)

Ioannis 18 Luca. 22 241 In quo fuit dura Christi mors? Nónne in animali homine secūdum quem ipse Christus lachrymatus est, sanguinem sudauit, & factus est in agonia, recogitans quæ ventura erant super eum: vt Euangelistæ narrant? Secundum quam inferiorem partem dixit. Tristis est anima mea vsque ad mortem. Et iterum. Transeat a me calix iste. Verùm secundum superiorem dixit patri. Fiat voluntas tua. Sicut antea dixerat. Animam meam pono pro ouibus meis. Portio enim superior non condolet. Si vera Plotinus docet: quem omnes ferè Doctores sequuntur. Ait enim quòd in viro perfecto

(Mat. 26; Ibidem.; Ioannis 10; Plo. 5. c. de virtutibus. — margin)

fecto melior pars non dolet neque timet. Quod & Iohannes innuit, dicens: Perfecta charitas foràs mittit timorem. Hinc Apostoli omnes Spiritu sancto roborati (vt Lucas narrat) ibant gaudẽtes a conspectu concilij, quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati. Vnde & Laurentius ex prunis accensis non dolorem, sed refrigerium reportauit. Agatha quoque lætanter ibat ad carcerem, tanquam ad epulas inuitata. Si igitur hoc in membris factum est, nónne multò magis in capite reperiri debuit? Doluit autem Christus in animali homine, quia dolores nostros portare venerat, sicut Isaias prædixerat, futura tanquam facta prænuncians. Tantúmque & eo modo doluit, quantum & quomodo quis ritè perfectus dolere potest. 1. Ioannis 4. Actor. 5. Laurentius Agatha. Isaiæ 53.

242 Cur Christus in cruce conquestus est se à patre derelictum? An id dixit, quia negauerat ei pater, quod petierat, vt videlicet transferret ab eo calicem? Sed cùm iam cessisset voluntati paternæ, cur postea conquestus est se derelictum à patre? An igitur, quia derelictus à tribunali pietatis traditus fuit iustitiæ seuerissimæ, vt expediebat etiam ipsi? Sicut ipsemet postea declarauit, dicens: Oportuit Christum pati, & ita intrare in gloriam suam. [redacted] Matth. 27 Luca 22 Ibidem 24.

243 Cur Christus exaltari voluit, sicut Serpens? Nónne, vt sicut mors à Serpente venerat: sic à Serpente quoque orietur vita? Hinc Ecclesia canit: Vt vnde mors oriebatur, inde vita resurgeret. Sed quomodo à lethali Serpente vita prouenire potest? Nónne sicut Serpens habet venenum, pari quoque modo habet antidotum veneni? Quãtò magis autem venenosum est animal, tantò maius est eius antidotum. Quod paret in Tyro, ex cuius carne fit tyriaca. Pari modo in hac massa humani generis fuit venenum lethale in primo homine, & in secundo antidotum veneni, iuxta illud Apostoli: Sicut in Adam omnes moriũtur, ita & in Christo omnes viuificabuntur. Ioannis 3 1. Corint. 15

244 Cur Christus Serpenti comparatur? Nónne si agno, oui, Leoni & Aquilæ assimilatur, Serpenti quoque æquiparari potest, non in parte nocua & mala, sed bona, vt modò diximus? sic & nos ipse Christus hortatur, vt Serpentibus assimilemur, dum ait: Estote prudentes sicut Serpentes. An æquiparatur Serpenti illi superiori & bono, de quo, & de toto eius genere scriptum est: Et creauit Deus dracones magnos, vt literæ veritas habet? pro quo communis æditio habet, Cete grandia. Nihil enim est in terra & cratere inferiori adeò nocuum, quin habeat in supremis bonum ipsi correspondens, iuxta illud Sapientis à nobis pluries adductum. Contra malum bonum est. Sicut igitur (teste Paulo) datur homo terrenus & homo cœlestis, sic quoque datur Serpens terrenus & Serpens cœlestis. De quo in Iob dicitur: Obstetricante manu eius egressus est Serpens נחש beriach, i. vectis vel tortuosus, vt habet vulgata traductio. Hinc Astrologi an- Matth. 10 Genes. 1. Ecclesiast. 33 1. Cor. 15 Iob 26.

qui dixerunt Serpentem esse in cœlo, in cuius capite Luna dicitur fausta, in cauda verò infausta. De quo alibi.

Matth. 27 245 Cur Christus mori voluit hora nona? An (vt quibusdã placet) quia sicut veniens ad hoc obscurum sæculum elegit medium obscuræ noctis, ita recedens ex hoc mundo ad perpetuam lucem, elegit tempus medium diei, quo lux solis magis fulget? Sed cùm duodecim horæ sint diei (vt ipsemet Christus perhibet) & manè incipiat à media nocte vsq; ad meridiem: vesper autem à meridie vsque ad mediam noctem, ex quibus partibus, vespere videlicet & manè tota dies naturalis (sicut in Genesi legimus) integratur, hora quippe nona non est meridies secundum Hebræos & Astrologos sed hora duodecima. Nam hora nona secundum ipsos est tertia ante meridiem. An igitur elegit horam illam, quando sol est in maximo ascensu & exaltatione, vt patiens illa hora innueret, quantum ex illa morte exaltari debebat? iuxta illud Apostoli: Propter quod & Deus exaltauit illum.

Ioannis 11
Genes. 1.
Philipp. 2.

246 Quando incipiebat sabbatum pascæ: Nonne à Meridie (vt modò diximus) illius diei, quem nos diem Veneris appellamus? Principium enim diei est vesper, sicut ex Scriptura docemur, & ex obseruatione Astronomorum, apud quos principium diei incipit à Meridie. Quem ritum obseruat Ecclesia, quæ in die festũ aliquod præcedenti, non multò post meridiem, vesperas festi subsequẽtis celebrat, quod etiam apud Hebręos obseruabatur. Ideò ipsi fregerunt latronum crura, vt ante Meridiem morerentur, ne remanerent cadauera super ligno in sabbato, quod à meridie incipiebat, quod fecissent & Iesu, sed (vt Iohannes narrat) inuenerunt eum iam mortuum. Curarũt autem eos de cruce deponere, & tradere sepulturæ, antequàm dies festi, sabbati videlicet, inciperet. Hinc Iohannes prosequitur, dicens: Ibi ergo propter parasceuen Iudæorum, quia iuxta erat monumentum, posuerunt Iesum. Quod & de aliis factum fuisse non dubitamus. Et sic, accipiendo partem pro toto, Iesus tribus diebus in sepulchro mansit, parte videlicet aliqua diei Veneris, toto sabbato, & Dominica vsque ad manè, i. post mediam noctem.

Genes. 1.
Ioannis 19.

247 Cur Iudæi dicebant Christo: Si filius Dei es, descende nunc è cruce? An insani dicebant quicquid eis in buccam veniebat? Sed, cùm Euangelistæ Spiritu sancto afflati, multis dimissis (vt Iohannes scribit) ea tantùm quæ maiora mysteria continebant, describere curarint, nónne aliud sensum exquirendum est? An igitur tentabant eum vt è cruce descẽderet? sicut Diabolus tentauit ipsum, vt è pinnaculo templi se deiiceret. An id dicebant, vt comprobarent, an esset verus Messias, quem expectabant omnibus dominaturum, & regnum & dominium ipsis daturũ? Christus autem non attendebat eis, insistens pugnæ cum antiquo Serpente initæ, cuius victoria reportanda erat per mortem animalis hominis, per cuius oblectamenta ipse præualuerat.

Matth. 27.
Ioan. vlt.
Matth. 4

Ioannis 19. & 7. 248 Cur Christus in cruce conquestus est, dicens: Sitio, cùm ipse consueuisset clamare & dicere: Si quis sitit, veniat ad me, & bibat? An sitiebat

corpore ille qui animam potare studebat aqua gratiæ & sapientiæ salutaris? An sitiebat (vt Bernardus ait) salutem & gloriam nostram? An sitiebar pristinam gratiam, qua olim perfusus erat à patre? nam tunc sublata erat, sicut ipse innuit, dicens: Quare dereliquisti me? An sitiebar pugnans cum Serpente antiquo, veluti Ceruus quando pugnat cum Serpente? de qua siti Propheta canit: Quemadmodum desyderat Ceruus ad fontes aquarum. Et quia Christus pugnauit veluti Ceruus inimicus veneni & Serpentis. Hinc Psalmographus illi Psalmo, in quo præcipuè decantat mysteria passionis & crucis, præponit huiusmodi titulum. Super Ceruam auroræ, Psalmus Dauid. Pro quo communis æditio habet, Pro susceptione matutina. *Bernardus* *Matth. 27.* *Psalmo 41.* *Ibidem 21*

249 Cur Christus Ierosolymam passioni prælegit? An, quia Ierusalem (vt suprà disseruimus) in medio mundi sita est? Hinc, vt redemptionis beneficium æqua lance omnibus impartiret, in medio mundi salutem operari voluit, iuxta illud Prophetæ: Operatus est salutem in medio terræ. An quia Ierusalem ædificata fuit à Sem, qui fuit Melchizedech, vt Hieronymus, & multi Hebræorum communi sententia asserunt? Hinc, postquam iureiurando sacerdos factus fuit secũdum ordinem ipsius Melchizedech, voluit offerre sacrificium suum in eo loco, quem ipse pro habitaculo elegerat. An, vt ibi offerret sacrificium dirigendum recta linea in templum supramundanum, sub quo perpendiculariter (vt alibi diximus) pendet Ierusalem? Quod templum videns Iohannes in visione sua Pathmotica, ait: Apertum est templum tabernaculi testimonij in cœlis. Et antea induxerat Christum hæc verba proferentem: Qui vicerit, faciam illum columnam in templo Dei mei. In quod templum intrauit ipse Iesus, iuxta illud Apostoli: Introiuit in ipsum cœlum, vt appareat nunc vultui Dei pro nobis. In quod tabernaculum non manufactũ introiuit non per sanguinem hircorum aut vitulorum, sed per propriũ sanguinem, vt ipse Apostolus paulò antè inquit. *Ibidem 73.* *Hieronym.* *Psalmo 109.* *Apocal. 15* *Ibidem 3* *Hebr. 9*

250 Cur Christus omnes ad crucem tanquam sibi charissimam inuitat? An ideò dilexit eam, quia in ipsa moriens acquisiuit nomen, quod est super omne nomen, in ipsaque triumphauit de principibus & potestatibus mundi omnes illas cum maximo triumpho (vt Paulus ait) expolians? An quia in ipsa saluauit creaturas rationales sibi charissimas? An nos inuitat ad hunc modum pugnandi & comparandi gloriam, tanquam omnium perfectissimum? quod genus pugnæ ideò ipse, mundi regnũ & imperium sibi comparaturus, elegit: de qua quidem cruce esset grandis sermo, & interpretabilis ad dicendum. *Lucæ 14.* *Philipp. 2.* *Coloss. 2*

251 Cur Christus pientissimus sanguine seruorum suorum oblectari videtur? An quia expiatio legitima animarum in sanguine fieri debet? iuxta illud Apostoli: Omnia penè mundantur in sanguine secundum legem. Et meritò: Cùm per carnem & sanguinem viguerit concupiscentia & peccatum. Hinc non sine mysterio Moses narrat peccatum habuisse originẽ in humano genere à muliere, per quam (vt alibi diximus) concupiscentia *Hebr. 9.* *Genes. 3*

carnis & sanguinis designatur. Nec id fuit contra pietatem, quia non censetur impius medicus, si cum flebotomia & alia sanguinis effusione infirmum curare studeat. An quia Christus noluit discedere à lege, quam non venerat soluere sed adimplere? Lex enim iubet omnia expiari per sanguinem, vel proprium vel animalium. Sed cùm ipse plenè & sufficienter pro omnibus (vt sæpè diximus) sanguinē fuderit, cur sanguinem martyrū exegit? An, vt ij qui post Christum primaria Ecclesiæ iecère fundamenta magis ipsi vnico fundamento conformes essent? An, vt compleret māsiones illas plurimas in domo patris existētes diuersis habitatoribus, aliquas Patriarchis, alias Prophetis, nonnullas doctoribus, quasdam etiam martyribus, ipsis conuenientes, reseruatis aliis coniugatis, viduis, virginibus, aut cœlibatum ducentibus.

Matth. 5.

252 Angeli quomodo expiati fuerunt? An per sanguinem, vt Paulus innuit, dicens: Pacificans per sanguinem crucis eius, siue quæ in cœlis, siue quæ in terris sunt? Sed si sanguis exquiritur in expiationem peccati, quod per sanguinem contrahitur, cur angeli per sanguinem expiantur, cùm ipsi carne & sanguine careant? Nónne Paulus ait: Pacificans, non autē expurgans? Pacificauit enim accusatores nostros, qui in cœlo coram tribunali diuino exquirebant sanguinem in expiationem peccatorum nostrorum, quem lex (vt dictum est) nō sine magno mysterio & rerum serie exquirit. Expurgantur itaque per sanguinem, quæ per sanguinem inquinata sunt, quæ autem per ignem superbiæ, igne expiantur, alia verò per aquam, sicut in libro Numerorum dicitur: Omne quod transire potest per flammas, igne expurgabitur, quicquid autem ignem sustinere non potest, aqua expiationis sanctificabitur. Hinc Paulus non dicit absolutè: Omnia, sed penè omnia mundantur in sanguine. Angeli enim superbiæ, igne expiantur, qua expiata quomodocunque pacificati sunt.

Coloss. 1 *Numer. 31.* *Hebr. 9*

253 Si salus datur Hebræis vel Abrahinis, i. iis qui ex Abraham descenderunt, quomodo venit Saluator pro Israelitis pereuntibus solummodò? nam ipse Saluator dixit: Salus domui huic facta est, eò quod & ipse sit filius Abrahæ. Ab Abraham autem descenderunt Ismaelitæ, Idumæi, Madianitæ, & alij ex Chetura progeniti. Qui omnes susceperunt & susceperunt pactum circuncisionis. An venit præcipuè pro Israelitis, & consequenter pro aliis, vt aliqui dicūt? An (vt alibi disseruimus) venit pro Israelitis, i. pro omnibus militantibus sub Deo, vel hæredibus Dei, vt vera interpretatio vocabuli sonat? pari modo saluantur & ij qui per sanguinem purgati sunt (vt dicit lex) siue per aquam (vt Christus perhibet) aut per ignem, vt Apostolus innuit. Vnde reperitur triplex baptismus, fluminis videlicet flaminis & sanguinis.

Luca 19. *Matth. 15.* *Ioannis 3.* *1. Cor. 3.*

254 Quæ via ducens ad vitam est arcta? An est obseruatio mandatorum Dei perfecta iuxta illud: Si vis ad vitam ingredi, serua mandata. Hæc enim via est adeò arcta, & tam pauci per eam ingrediuntur, vt Isaias dicat: Omnes nos quasi oues errauimus, transgressores videlicet mandatorum Dei. An arcta est via Euāgelij, quia consiliis magis astringimur. Hinc scriptum

Matth. 7 *Ibidem 19* *Isaia 53.* *Psalmo 13.*

est: Omnes declinauerunt, simul inutiles facti sunt, non est qui faciat bonum, non est vsque ad vnum. An est via crucis, ad quam inuitamur, vt nuper dictum est? Nam pauci ingrediuntur per eam, nullus, nisi vi quadã trahatur, iuxta illud Christi: Nemo venit ad me, nisi pater meus traxerit eum) aut vi quadam compellatur, sicut ipse Christus alibi ait: Compelle eos intrare. Nulla itaque restat via per quam multi saluari possint, nisi via, quam fecit Christus per crucem, per quam viam paucissimi ingrediuntur, trahuntur autem multi, iuxta illud Isaiæ: Liuore eius sanati sumus. Quia purgatione facta ad cœlum trahimur. Ioannis 6 Luc. 14 Isaiæ 53.

255 Cur tam benignè pater (vt Christus narrat) suscepit filium è regione longinqua venientem? An, vt omnibus innotescat clementia summi patris, qui dicitur pater misericordiarum & Deus totius consolationis? An, vt intelligamus, quòd non ex operibus iustitiæ quę fecimus nos, sed secundum suam misericordiam Deus saluos nos fecit, vt Paulus ait? Vnde nemo debet operibus confidere, nec spem salutis amittere, licet opera tanti patris conspectu digna non fecerit. Sed ad quid opera, si salus datur gratis? Manent quippe mira diuinæ prouidentiæ serie præmia vnicuique præparata, sed necesse est vt ea suscipientes sint cooperatores gratiæ. Lucæ 15 2. Corint. 1 Ad Titum 3.

256 Cur Christus tam benignè peccatricẽ, adulteram, atque latronem suscepit? An vt indicaret se pro omnibus peccatoribus venisse? sicut apertè protestatus est, dicẽs: Non veni vocare iustos, sed peccatores. An, vt innueret quàm grata sit Deo & angelis pœnitentia? sicut ipsemet referauit, dicens: Gaudium est in cœlo coram angelis Dei super vno peccatore pœnitentiam agente, quàm super nonaginta nouem iustis. Vnde dicunt sapientes Hebræi, quòd cùm tractaretur in diuinis de mũdi fabrica, & præuisum fuisset hominem, propter quem facta sunt omnia, casurum, dictum fuit non esse fabricãdum mũdum pro rebelli, sed misericordia Dei locuta est dicens: Faciamus תשובה teschubah, i. reuersionem ad Deum, per quam saluari possit homo, quam reuersionem nos pœnitentiam vocamus. Tunc Saluator veniens præmisit præcursorem, dicentem: Agite pœnitentiam, appropinquabit enim regnum cœlorum. Quod verbum ipse quoque repetere voluit, dum prædicare cœpisset, veluti si ab eo tota salus dependeret. Lucæ 7. Ioannis 8. Lucæ 23. Matth. 9. Lucæ 15. Matth 3. 4

257 Cùm tã benignus fuerit hic pater noster Christus erga omnes, cur tam durus ac seuerus fuit contra Pharisæos hypocritas? An quia simulata sanctitas duplex est iniquitas? An, quia hypocritæ duo nefanda scelera cõmittunt? Alterum enim est, quia intendunt (si possibile foret) decipere nedum homines, sed ipsum Deum. Alterum est, quia intendunt vendicare sibi iustitiam quam non habent, cæteros etiam iustos condemnantes, quod expressè declarauit Christus exemplo illius Pharisæi, dicentis: Non sum sicut cæteri homines, & velut hic Publicanus. An, quia hypocritæ nimis de se præsumentes, nolunt agnoscere peccatum, cum sciant indigere venia, vt pro ipsa humiliter Deum deprecentur? Nam ipsa non obtenta a Redemptore non datur salus. Vnde peccatum ipsorum est quasi Ibidem 23. Lucæ 18.

in Spiritum sanctum. Contemnunt enim Dei misericordiam & virtutem redemptionis.

258 Cur multi redemptione frustrantur? An ex molestia, tentatione, & bello, quod infligitur à Leone illo rugiente, qui nomina mille, & mille nocendi artes habet? hinc Sapiens dixit: Inuidia Diaboli, mors introiuit in orbem terrarum. Sed cùm iam ab illo vulnere sanati simus, & effectus sit hostis tam debilis, vt (teste Hieronymo) non vincat nisi volentem, nónne alia exquirenda est ratio? An igitur, quia pro omnibus non est exhibita redemptio, sed pro illis tantùm quos pater tradidit filio? hinc ipse ait: Quos dedisti mihi, non perdidi ex eis quenquam. Et iterum: Quos dedisti mihi, ego custodiui, & nemo ex eis periit, nisi filius perditionis. Sed cùm pater omnes tradiderit filio, præter seipsum, qui tradidit (vt inquit Paulus) & cùm Deus velit omnes homines saluos fieri (vt ipse Paulus alibi ait) cur nó omnes saluantur? Nónne quia Deus non vult saluare & attrahere nisi volentes? Hinc concluditur illud, quod per Osæam dicitur: Perditio tua ex te Israel.

Sapien. 2.
Hierony. ad Eustoch.
Ioan. 18. 17.
1. Cor. 15.
1. Timo. 2.
Osea 13

259 Cur Christus dixit: Quæcunque petieritis patrem in nomine, dabit vobis? An quia pater adeò diligit filium, vt audito ipsius nomine, statim cócedat petita in nomine eius? An quia per nomé Iesu datur remissio peccatorú (vt Petrus perhibet, dicens: Remissioné peccatorum accipere per nomen eius) & per ipsum habetur salus, vt ipse Petrus alibi testatur, dicést Non est aliud nomen datum hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri nisi videlicet istud? An (vt aliàs diximus) quia tota virtus diuinorum influxuum repetitur in nomine Iesu? Hinc ipse Christus per nomen suum tradidit Apostolis virtutem miracula & prodigia faciendi, dicés: In nomine meo dæmonia eiicient, linguis loquentur nouis, & quæ sequuntur. Quod nomen (vt alibi disseruimus) acquisiuit ipse operans redemptioné humani generis, sicut Apostolus reserauit, dicens: Humiliauit semetipsum, factus obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis. Propter quod & Deus exaltauit illú, & dedit illi nomen, quod est super omne nomen.

Ioann. 15. 16
Actor. 10
Ibidem 4
Marc. vlt.
Philipp. 2

260 Cur pientissimus pastor Christus habuit tá diligétem ouiú suarum curam, vt perditá quæsierit, & humeris portauerit, vt ipse innuit? An, cùm sit bonus, omnibus semper oblectatur benefacere, quoad potest? An, quia vnusquisq; opifex suapte natura diligit opus suú, & naturalis magis quam artificialis, cùm magis de suo ponat? Hinc maximè diligit opus suum opifex summus, qui magis ponit de suo, præbés esse, quod maius est, quàm esse tale quod præstat pater, aut esse accidentale quod præbet artifex. Cùm igitur verbú Dei factú caro, interfuerit hominis creationi, eique esse præbuerit cú imagine sua, interfuerit quoq; & intersit regenerationi, præbés melius esse, spirituale videlicet atq; diuinú, nónne meritò diligit hominé.

Luca 15.

261 Quo signo saluantur Christicolæ ab omni malo hostili? An illo signo de quo Propheta canit: Signatum vel eleuatum est super nos lumen vultus tui Domine? Sed si signum illud sufficiebat, cur venit Christus nos redempturus? An igitur signum crucis nos ab hoste protegit? Et hoc non

Psalmo 4.

de cruce materiali, sed de diuina, i. mysterio in cruce celebrato intelligitur Nam ibi effusus fuit sanguis redemptoris in expiationem animarum, & in pacificationẽ eorum quæ sunt in cœlis & in terris, vt Apostolus ait: Quo signo sanguinis saluati fuerunt Israelitæ ab excidio primogenitorum Ægypti. Nam iussit Deus (vt in Exodo legimus) liniri postes sanguine agni, figurantis (vt alibi disseruimus) agnum illum, qui tulit peccata mundi. Per hunc enim agnum & sanguinem acquisita nobis fuit salus, vt edocemur à Paulo, qui ait: Per proprium sanguinem introiuit semel in sancta, æterna redemptione inuenta. Nec tamen spernẽdum est signum crucis, quod est in vsu. Illud enim signat & repręsentat omnia mysteria quæ in cruce figurata redemptor noster operatus est. *Coloss. 1* *Exodi 12* *Hebr. 9.*

262 Quos custodes, & qua virtute Deus posuit super muros Ierusalem vt in Isaia legimus? An loquitur Vates de custodibus super muros Ierusalem inferioris positis, vt nonnulli asserunt? an id per allegoriam intelligitur de Ecclesia Dei, suprà cuius muros & propugnacula posuit ipse Deus non tantùm pastores & antistites sed angelos? sicut docet nos Iohannes scribens septem angelis septem Ecclesiarum Asiæ, in tutelam & Ecclesiarum & Episcoporum eis præsidentium datis. Et quia hæc Ecclesia distributa est in duodecim præcipuas portiones, quibus & antiqua familia & cœlum ipsum partitum est: hinc (vt ipse Iohãnes in calce visionis suæ perhibet) nomina duodecim angelorum erant in portis duodecim supernæ Ierusalem, è cœlo descendentis, custodientes videlicet ciuitatem ab infestantibus, ne extrinsecus inferatur molestia, maior quàm ciues introclusi ferre possint, iuxta illud Apostoli: Fidelis autem Deus est, qui nõ patietur vos tentati supra id quod potestis. Et hi custodes nos defendunt virtute Imperatoris in cruce triũphantis, sicut ipse Apostolus innuit, dicens: Deo autem gratias, qui dedit nobis victoriam per Iesum Christum Dominum nostrum. *Isaia 62.* *Apocal. 2. 3* *Ibidem 21* *1. Cor. 10.* *Ibidem 15.*

263 Homo quo statu melior est, præseruatúsne à peccato, an correctus post peccatum? Nõnne absque arrogantia Ieremias ait se in vtero matris fuisse sanctificatum? Pari modo Ecclesia celebrat Iohannem, eò quòd infans accesserit ad desertum, ne leui saltem famine vitam maculare posset. Contendunt quoque nonnulli commendare matrem Christi, eò quòd à peccato originali præseruata fuerit. Sed nõnne ex aduerso Dauid qui graue crimen adulterij & homicidij commisit, laudatur ore Dei, dicentis: Inueni hominem secundum cor meum? Pari modo de Mose olim homicida & qui magiæ (vt dicitur) aliquando operam dedit, scriptum est: Non surrexit ei Propheta similis, neq; surget. Si quoque sors hominis melior fuisset sine peccato, nõ quippe disposuisset Deus, vt homo in peccatum caderet. Nec ab re dixit Gregorius, O fœlix culpa, quæ talem ac tãtum meruit habere redemptorem. O certè necessarium Adæ peccatum, quod Christi morte deletum est. Quod sacramentum innuens Paulus ait: Lex subintrauit, vt abundaret delictum. Et quare hoc? nõnne quia (vt ipse subinfert) vbi abundauit delictum, superabundauit & gratia? *Ieremiæ 1.* *Actor. 13* *Deute. vlt.* *Gregorius.* *Romano. 5*

264 Quid clamabant pueri Hebræorum in die palmarum? Nónne vt Ecclesia canit, & Euangelistæ narrant, dicebāt, Osanna? Sed quid sibi vult Osanna? nihil enim apud Hebræos vel apud Latinos significat. Vnde hic error vitio scriptorum aut malè interpretantium euenit. Dici enim deberet Osianu, i. salua nos, vel Osiana, i. salua quæso. Sed quo spiritu ducti pueri illi id dicebant? Nónne spiritu Dei, vt Christus innuit addacens pro ipsorum defensione illud Prophetæ: Ex ore infantium & lactantium perfecisti laudem? Et cur ramos oliuarum prosternebant? Nónne eodem spiritu acti præbebant oliuas, quæ pietatem & clementiam signant, sicut & asinus, quem equitabat? חמור chamor enim (vt alibi diximus) literis reuolutis dicit רחם rechem, quod pietatē significat. Vnde pietas, quam Redemptor equitabat, & pietas à pueris obiecta, pietásque ab eis proclamata indicabat, quòd imminens redemptionis opus summa pietate consummandum erat.

Matth. 21
Ioann. 12
Matth. 21
Psalmo 8

SECTIO SEXTA DE CHRISTO IVDICE.

265 CVR à summo patre datum fuit Christo omne iudicium? An quia hæres patris, constitutus est Dominus vniuersorum, omnibus sub ipsius pedibus subiectis, vt à Propheta & paulo docemur? An quia ratione sapientiæ ipsi attributæ, iudicium ei competebat? hinc de seipso inquit oraculum: Butyrum, i. lac sapientiæ: & mel, i. saporem & dulcedinem rerum diuinarū comedet, vt sciat, iudicando videlicet, reprobare malum & eligere bonum. An datum fuit Christo omne iudiciū, quia Deus & homo est? Vnde in eo, quòd Deus, errare nō potest, in eo autem quòd homo scit compati infirmitatibus nostris, vt paulus innuit: propterea ipse Christus ait, Potestatē dedit pater ei, scilicet filio, indicium facere, quia filius hominis est. An datum fuit ei omne iudicium, vt omnes honorificent filium, sicut honorificant patrem, vt ipsemet perhibet? An ei tanquam capiti datum fuit omne iudicium? nam iudicium regēdi membra collocatur in capite. An, quia est princeps regū terræ, vt Iohannes ait? Principis enim interest iudicare subditos. An quia per ipsum facta atque redempta est humana creatura. Vnde meritò data fuit ei potestas iudicandi eam.

Ioannis 5.
Psalmo 8.
1. Cor. 15.
Hebr. 1. 2.
Isaie 7
Hebr. 4
Ioannis 5.
Ibidem
Apoc. 1.

266 Quod solium Christo iudicanti dabitur, dextrúmne vel sinistrum, an medium? Nónne si in dextra ponet oues & in sinistra hœdos, ipse stabit in medio? Hinc oraculum Gabrielis dixit: Regnabit s. Iesus in domo Iahacob in æternum. Iahacob enim in archetypo, siue in supernis māsionibus medium tenet inter Abraham qui dextram tenet, & Izahac qui sinistram possidet. Et quàm optimè iudex sedere debet inter dextram pietatis & sinistram iustitiæ, vt hanc cum illa contemperet. Sed cur dixit ei pater (vt propheta canit) Sede à dextris meis? Nónne ad id respondet paulus, dicēs: Oportet illum sic sedere, gaudentem videlicet fœlicitate dexteræ, quo-

Matth. 25
Luca 1.
Psalmo 109
1. Cor. 15

usque mors absorbeatur, & ipse veniat vt iudex: quia, scilicet tunc suppeditatis inimicis sedebit in medio: non autem in dextera, nec in sinistra?

267 Quomodò datur dextra læuáque in Deo: qui ab omni figura corporea & ab omni situ absolutus est? An id dictum est per similitudinem quandam: quæ in nobis reperitur? Sed nónne omnia tenent saltem Dei vestigium, & facta sunt secundum exemplaria supernorum? Sicuti magno mysterio de Tabernaculo fabricando dictum fuit Mosi. Inspice, & fac secundum exemplar: quod tibi in monte monstratum est. Ideæ enim, quæ in Deo sunt (vt Augustinus & recentiores Theologi sentiunt) sunt exemplaria rerum producendarum. Vnde omnium rerũ, quæ hic inferius sunt, vera ratio & exemplar in Deo requirendum est, non ea nota aut lege corporea, qua sunt hic inferius: sed longè meliori. Dextera itaque Dei est pietas, sinistra verò seueritas: caput est Deus pater: pedes autem effectus & influxus à dextera prouenientes. Est quoque Auster clementiæ: Aquilo legis & punitionis: Oriens creationis & illustrationis: Occidénsque redemptionis. Vnde ea, quæ sunt in homine, sunt in mundo, meliori nota: in Deo verò perfectissima. Exod. 25 Augu.

268 Cur filiis Zebedæi petentibus: vt alter eorum sederet ad dexteram, alter autem ad sinistram Iesu, dictum fuit. Nescitis quid petatis? An, quia petebant, quód nondum meruerant? Hinc Christus dixit eis. Potestis bibere calicem, quem ego bibiturus sum? Nam ipsum bibenti datur præmium. Sed nónne ipse Christus dixit. Calicem quidem meum bibetis? Attamen quod petebant, eis promittere noluit. An igitur, quia petebant, quod aliis præparatum erat? Hinc dixit eis Iesus. Sedere ad dexteram vel ad sinistram meam non est meum dare vobis, sed quibus paratum est à patre meo. An, quia ambo reponendi erant in dextera? Ideò malè petebãt, quòd alter illorum locaretur in sinistra: maledicendus videlicet & puniendus. Mat. 20

269 A quibus accusabimur in die iudicij? Nónne ab antiquo serpente, qui est Diabolus, & ab Angelis eius: Hi enim cum expulsi fuerint à diuino conspectu, inuidia pleni non solum quærunt nos distrahere ab illo conspectu, tentãdo & ad malum inducendo: sed accusando seuerissimè, etiam de quacunque minima re. Quod expressè perhibet Iohãnes, dicens. Iratus Draco in mulierem, Ecclesiam videlicet aut matrem regenerantis nos: abiit vt faceret bellum cum reliquis de semine eius. De quo paulo superius dixerat. Proiectus est accusator fratrum nostrorum: qui accusabat illos ante conspectum Dei die ac nocte. Accusabunt quoque nos conscientiæ nostræ. Iuxta illud Apostoli. Testimonium reddente illis conscientia ipsorum: & inter se inuicem cogitationum accusantium aut defendẽtium in die cum iudicabit Deus occulta hominum. Accusabit & lex. Sicut Saluator innuit, dicens. Est qui accusat vos Moses, id est lex per Mosem data. Contra verò hos accusatores dati sunt nobis tres defensores. Nam contra Diabolum accusantem habemus Michaelem defendentem & pugnantẽ: vt longo sermone Iohannes disserit. Contra conscientiam accusantem Apoc. 12 Rom. 2 Io. quinq Apoc. 12

habemus sanguinem Christi, qui pro nobis testatur: quòd eo redempti su
1. Ioannis 2 mus. Contra legem verò condemnãtem habemus aduocatum Christum: vt Iohannes perhibet, dicens. Aduocatum habemus apud patrem, Iesum Christum: iustum, qui est propitiatio pro pecatis nostris.

270 Examinabuntur & discutientúrne omnia in extremo iudicio à Christo iudicante: & quomodò? An discutientur singillatim omnia gesta? Sed nónne hoc videtur quodammodò impossibile, vel saltem longissimi temporis negocium? An igitur id fiet per Angelos? Sed nónne
Apoc. 20 ad Iudicem spectat audire accusationes & defensiones? An igitur libri conscientiæ aperientur: vt Iohannes ait, futura, quasi iam facta describens Et libri (inquit) aperti sunt: & iudicati sunt mortui ex iis, quæ scripta erant in libris secundum opera ipsorum. In quibus libris apparebit tota causa discussa, sic disponente Deo. Vnde nihil restabit pertractandum: sed tantum erit promulganda sententia, omnibus ad breuissimam conclusionem redactis: quòd videlicet mortales fecerint aut non fecerint debitum in Deum & proximum.

271 Cui aduersario docet nos Christus consentire, dum sumus in via? Nónne aduersarius noster (vt omnibus notum est) Diabolus est: cui simul
Mat. 5
1. Pet. 5 cum pompis & blanditiis eius in baptismate renunciauimus? Quotiescunque igitur in iis, quibus renunciauimus, oblectamur: accipimus aliquid ex iis, quæ ad ipsum Diabolum spectant: & damus ei iustam causam querelæ coram summo iudice. Vnde, nisi reddamus ej, quod suum est: iuste trademur tortori, vt reddamus vsque ad nouissimum quadrantem. Consentimus autem huic aduersario: quando relinquimus aut damus ei, quod suum est: voluptates videlicet, ambitionem & nummos: vel eos in cibos pauperum erogamus, Dei honore & pietate ducti. Tunc enim præcipuus rerum omnium Dominus, Deus id gratius habet: quam si Diabolo reliquantur. Hinc Christus hortatur nos facere amicos ex Mammo-
Luce 6 mona iniquitatis.

Ibidem 20
Ioannis 12
& 14
272 Cur Christus dixit, Reddite, quæ sunt Cæsaris, Cæsari: & quæ sunt Dei, Deo? Nónne per Cæsarem intelligitur ille, qui mundo præsidet: cuius princeps est Diabolus: vt Christus bis testatur? Iubet igitur Christus, tanquam verus iudex, vt reddamus Deo, quę Dei sunt: animam videlicet, cum omnibus eam consequentibus, vel etiam corpus, in seruitutem spiritus prius redactum: Cæsari vel Diabolo principi mundi huius, numismata, voluptatem carnis, ambitionem, & omnia, quæ ad mundum hunc corruptibilem spectant, relinquentes. Sicuti in baptismate per sacramenti verba promisimus: vt modò dictum est.

Apoc. 1 273 Cur iudex à Iohãne describitur podere vestitus? nónne poderis est talaris tunica? Et hanc duplicem tribuit nobis Christus in tegmẽtum totius corporis, & omnium membrorum suorum. Altera est inconsutilis significans baptismum semel dandum: & non reiterandum. Altera est diuisibilis, significans pœnitentiam, quotiescũque per peccatũ nudati sumus reiterandam. Sicut alibi quoque disseruimus. Quæ vestimenta præbuit

nobis Christus Redemptor, antequam veniat, vt iudex. His igitur vestimentis induti, & tecta nuditate nostra, constanter apparere poterimus *Rom. 8*
coram Christo iudice, dicentes cum Apostolo. Quis accusabit aduersus electos Dei? Deus est, qui iustificat: quis est, qui condemnet? Christus Iesus, qui mortuus est, immò qui & resurrexit, qui est ad dexteram Dei, interpellat pro nobis. adeo, vt salutem sperare possimus. Hinc propheta canit. Beati, quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata. Alioquin enim non possemus coram iudice illo stare. Sicut alibi idem Vates canit. Non intres in iudicium cum seruo tuo Domine: quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens. *Psalm. 31* *Ibidem 142*

274 Quæ est abominatio desolationis stãs in loco sancto: de qua Christus meminit? Nónne Antichristus erit summa abominatio & horrendum monstrum? Nam audebit eleuare se super omne, quod dicitur Deus: vt Paulus ait. In hunc igitur Diabolus totis viribus conabitur colligere omnes vires suas: vt præualeat (si fieri poterit) contra Deum: cui à principio semper inimicatus est: dabitque ei omnem sibi possibilem fauorem. Hinc Paulus subdit. Cuius aduentus erit secũdum operationem Satanæ in omni virtute & signis ac prodigiis mendacibus: & in omni seductione iniquitatis. præstabitque ei Mammona omnem fauorem auri, argenti & thesaurorum, quos colliget ex opibus sepultis, furto ablatis, & submersis: vt nonnulli sapientes asserunt. *Matthæi 24* *2. Thess. 2*

275 Ad quid Deus promittet venire hanc abominationem? Nónne (preter ea, quæ alibi diximus) quia Deus res naturales ita condidit, vt eas proprio motu currere sinat: & rationales creaturas, vt vnaquæque suo arbitrio viuat? Vnde quamuis Deus omnia moderetur: voluntatem tamen liberam relinquere voluit tam Angelorum quam hominum: permisítque aduersarium in rebus, vt appareat quid boni & quid mali: & per ipsum boni exerceantur, & improbi puniantur. Et quia in aduẽtu huius abominationis profuga erit fides, & charitas tepescet, in punitionẽ malorũ iste Antichristus permittetur venire. Hinc subinfert Apostolus. In seductionẽ iniquitatis iis, qui pereũt, eo ꝙ charitatẽ veritatis nõ receperũt: vt salui fierẽt. Ideo mittet illis Deus operationẽ erroris, vt credãt mendacio, vt indicentur omnes, qui non crediderunt veritati, sed consenserunt iniquitati. *Mat. 24* *2. Thess. 2*

276 Cur Christus hortatur, vt tunc, qui in Iudæa sunt, fugiant ad montes? An (vt literã sequamur) quia atroci persecutioni resistere non poterũt? An (vt ad mysticũ sensum transeamus) quia abominatio hæc (vt Origenes & Hieronymus consentiunt) est mala & peruersa interpretatio Scripturæ sacræ? Qualis hac nostra tempestate facta est. Sensum itaque secundum istos est. Tunc qui in Iudææ sunt, idest in pura confessione non valentes iudicare, quæ sint recta & vera sensa, fugiant ad montes, illos videlicet, de quibus scriptum est. Illuminãs tu mirabiliter à montibus æternis. Qui mõtes sunt sancti & veri Doctores: qui nõ proprio sed Dei spiritu illustrati, eloquia sacra, non cũ scandalo, sed cum ædificatione Ecclesię interpretati sunt. An, vt qui in simplici fide sunt, currant ad montes, idest *Mat. 24* *Origenes. Hiero. ibi.* *Psal. 75*

culmina virtutum: quibus possint se defendere, & huic inimico veritatis resistere.

Mat. 24. 277 Cur Christus ait. Qui in tecto sunt, non descendant tollere aliquid de domo sua: & qui in agro non reuertantur tollere tunicam suam: Non-
Lu. c 9 ne innuit, vt qui in tecto sunt & in culmine virtutum, non retrogrediantur? Retrogressio enim semper est damnabilis. Iuxta illud summæ veritatis. Nemo mittens manum ad aratrum & aspiciens retro, aptus est regno Dei. Quod dictum fuisse opinor de temporibus istis, quibus seductores nonnulli conatur multos abducere à perfectionis via ad lutulentam & obscœnam: à cœlibatu ad carnalem viam: & à spirituali ad sensualem. Hortatur quoque, vt qui sunt in agro vel in vinea Domini, non reuertantur, vt tollant tunicam suam, pristinæ videlicet & animalis conuersationis. De qua tunica in canticis habetur. Expoliaui me tunica mea, quomo-
Cant 5 do induar illa?

1. Cor. 15 278 Quæ inimica mors (vt paulus ait) destruetur: & quando? Nónne
Genesis 3 inimica mors est Diabolus: qui mors & Angelus mortis dicitur? Inimica
Ioannis 12 autem hæc mors dicitur, quia posuit Deus inimicitias inter ipsum Diabolum & semen mulieris. Quæ inimica mors & si per passionem Christi è regno mundi huius eiecta fuit (vt ipse Christus protestatus est, dicens. Nunc princeps mundi huius eiicietur foras) non tamen penitus destructa est. Nam ei relicta fuit potestas tentandi, & aduersandi sanctis. Vnde facto vltimo conatu in Antichristo, abominatione illa sæuissima (vt dictum est) destructa abominatione, collidetur penitus & destruetur ipsa inimica mors: adeò, vt neque regnare in mundo, neque vllum amplius seducere possit. Et tunc positis omnibus Christi inimicis sub pedibus eius, vbique ipse regnabit triumphator, puniens inimicos & malos, & beatificans bonos.

279 Quomodo destruetur hæc inimica mors? Nónne id declarat Apo-
2. Thess. 2 stolus, dum ait. Quem Dominus Iesus interficiet spiritu oris sui: & illu-
Psalmo 32 stratione aduentus sui destruet eum: cuius aduentus erit secundum operationem Satanæ: Vbi duo tanguntur, spiritus videlicet & illustratio. Nam
Ioannis 3 sicut verbo Domini, cœli firmati sunt: & spiritu oris eius omnis virtus eorum: & sicut regeneratus est mundus vel homo in aqua sapientiæ filialis & Spiritu sancto: sic destruetur inimica mors spiritu vitæ, & Princeps tenebrarum illustratione diuinæ & veræ lucis: restituetúrque per lucem fides & sapientia: & per spiritum charitas & amor, quibus præcipue beabuntur omnes, beandi videlicet,

280 Cur tempus iudicij est tam occultum: Nónne, quia est in potestate
Acto 1 patris? Hinc Iudex apostolis dixit. Non est vestrum nosse tempora vel mo-
Matth. 24. méta, quæ pater posuit in sua potestate. Et alibi clarius. De die autē illa & hora nemo scit, neque Angeli cœlorum: nisi pater solus. Sed cur est in potestate patris? An, quia ordo iustitiæ exigit: vt pœnitentibus [illegible] amoueatur pœna, & sententia peccato [illegible] Quod [illegible] potestate patris: qui tota Tribunali iustitiæ præsidet: à quo omnes [illegible]

tes dependent. Vnde ſicut poteſt mutari ſententia, poteſt etiam mutari tempus iudicandi. An, quia ſic exigit iniquitas impij: vt ex improuiſo in nequitia ſua depræhendatur? Sicut ipſe iudex perhibet. Eſtote parati: quia, qua hora non putatis, filius hominis veniet. Et iterum. Sicut factum eſt in diebus Noch: & in diebus Lot: ſic erit dies, in qua reuelabitur filius hominis. Nec erit impiis iuſta querelæ cauſa, ſi ex improuiſo depræhendentur. Cùm iam omnes præmoniti fuerint, vt ſint parati. Et id ſumma prouidentia factum eſt: vt non ſolùm ſimus parati hora aduentus iudicis: ſed toto tempore, vt ſemper benefacientes, ipſum intrepidi expectemus. *Luc. 12* *Ibidem 17*

281 Eſtne aliqua coniectura huius futuri Chriſti aduentus? Nónne id habemus ex Eliæ oraculo, apud Hebræos celebratiſſimo, & in corū Talmud recondito, ſæpiúſque a nobis adducto? Ipſe enim per cōiecturas dierum fabricæ venatur iudicij tēpus, potius innuens quam exprimens. Nam præſupponit tot millia annorum fore in curriculo temporis totius mundi: quot dies fuerunt in fabrica ipſius. Iuxta illud Moſi. Quoniam mille anni in conſpectu tuo, tanquam dies heſterna quæ præteriit. Cui adſtipulatur Petrus. Ait igitur Elias. Duo millia annorum inanium, id eſt ſine lege: duo millia ſub lege: & duo millia ſub Meſſia. Nec reſtat niſi millenarius ſabbatarius de quo Iohannes in Apocalypſi meminit. *Talmud.* *Pſal. 89* *2. Pet. 3* *Elia oraculum.* *Apoc. 20*

282 Si à tempore Pauli vſque ad diem iudicij erunt interpoſita circiter tria annorum millia; cur ipſe dixit. Tempus breue eſt? An dicitur breue tempus reſpectu æternitatis, cui omne tempus comparatū, inſtans quoddam videtur? An (vt videtur intentio Pauli) ſermo eſt de vita humana quæ breuiſſima eſt? Iuxta illud Iob: Homo natus de muliere, breui viuens tempore. Et paulò poſt. Breues dies hominis ſunt. Hinc ipſe Apoſtolus nobis perſuadet non nimiò curandum eſſe de vxoribus, nec de negotijs ad rem vxoriam; mundum [illegible] ſpondent. Cùm ſit breuiſſimum [illegible] noſtræ tempus, quo Deo ſeruimus, reſpectu [illegible] æternitatis, quam expectamus. Nam ſicut ipſemet Apoſtolus reſpectu immenſi præmij nobis dandi nihilipendit paſſiones, quas in hoc mundo patimur, dicens. Non ſunt condignæ paſſiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis: ſic dicit; quòd tempus, quo meremur, breue & quaſi nihil eſt reſpectu æternitatis: qua beatitudine fruemur. *1. Corint. 7* *Iob 14* *Rom. 8*

283 Quid innuunt ſigna illa futuri iudicij à Chriſto data? Nónne ſeptem à Matthæo enarrantur? Primum enim ſunt prælia & conſpirationes gentium in gentes. Secundum, perſecutio bonorum. Tertium, ſcandalum multorum. Quartum, odium inter proximos. Quintum, ſeductio multa per pſeudoprophetas. Sextū, frigefacta charitas. Septimum, abominatio deſolationis. Quæ omnia ab vna radice prouenire videntur: & vnam indicant ſæuiſſimam peſtem, quæ nos incautos plærūque torquet: amorem videlicet proprium & inordinatiſſimum. Prælia enim oriuntur, quando quis vult ſibi vendicare, quod non debet: & tunc boni huic malo reſiſtentes vexantur. Tertiò inſurgunt ſcandala, quando homo ſequitur inhone- *Mat. 24*

stum appetitum suũ. Quarto sequitur odium inter malè litigantes. Quin-
Virgilius to deceptio, seductio & fraus. Iuxta illud poetæ, Dolus an virtus quis in
hoste requirat? Sexto refrigescit charitas, radix omnium bonorum. Quæ
omnia sunt dispositiones ad suscipiendam abominationẽ illam & filium
iniquitatis: amota omni dispositione ad veniam impetrandam & ad tem-
pus vindictæ protrahendum.

Luca 16 284 Vsque ad tempus iudicij, vbi stabunt animæ iustorum: quæ nõdum
diuino conspectu dignæ sunt? An stabunt in sinu Abrahæ: vt in Euangelio
dicitur? Sed quid est Abrahæ sinus? non quidem pars vestimenti intelligi-
tur, sed pars quædam suis littoribus vallata. Sicut dicitur sinus Arabicus,
Genesis 17. Persicus, Hadriaticus & huiusmodi. Littora autem vallantia sinum hunc
apud patres fuerunt fœdus circuncisionis. Et quia circuncisio data primò
fuit Abrahæ: Hinc sinus ille ab Abraham denominatur. Illic enim stabãt
patres bene meriti: quousque per Christum aperta fuit ianua patriæ super-
næ. Nunc autem si quis est sinus, quò Christiani nondum benè expiati re-
ducuntur: ille vallatus est littoribus baptismi & meritis Christi. Vnde non
amplius Abrahæ, sed Christi sinus dici debet. Qui locus nunc vulgò pur-
gatorium appellatur.

Ibidem 3 285 [redacted]
1.Cor.3
Isaiae 50
1.Thess 4
Leuit.10.

1.Cor.15 286 Cum Paulus dicat. Omnes quidem resurgemus: qua virtute fiet
hæc resurrectio? Nónne virtute Christi? Sicut ipse paulus paulo superius
Ibidem testatur, dicens. Christus surrexit a mortuis, primitiæ dormientium. Quo-
niam quidem per hominẽ mors, & per hominẽ resurrectio mortuorum.
1.Thess.4. Quod etiam alibi confirmat, vbi ait. Ipse Dominus in iussu, suo videlicet,
& in voce Archangeli, & in tuba Dei descendet è cœlo: & mortui qui in
Christo sunt, resurgent primi. Sed nónne opera Trinitatis ad extra sunt
indiuisa: vt recentiores Theologi dicunt? Nónne sicut in creatione mun-

(quamuis dicatur, quòd omnia per verbum facta sunt) conuenit tota Trinitas (iuxta illud Apostoli. Ex ipso & per ipsum & in ipso sunt omnia) sic etiam in resurrectione conuenient omnes personæ: Christo autem præcipuè huiusmodi suscitatio attribuitur: quia omnes à morte peccati suscitabit. Sicut idem Apostolus ait. In Christo omnes viuificabuntur. Intererunt quoque Angeli, tanquam ministri. Scriptum est enim. In voce Archangeli & in tuba Dei. Quæ tubæ sunt ipsi Angeli: vt alibi disseruimus. Nam ipsi sunt instrumenta: Deus autem flatus reboans. Ioannis 1 Psalmo 32 Rom. 11 1. Cor. 15 1. Thess. 4

287 Surgéntne omnes cum capillis? Nónne Christus ait. Capillus de capite vestro non peribit? Sed si surget quod spirituale (vt ait Apostolus) quid ornamentum capillorum in corpore, iam spiritualem sortem induto? An igitur (vt benè sentit Origenes) de melioribus capillis loquitur Christus: in quibus est vis & fortitudo nostra? De quibus capillis melioribus Salomon canit. Comæ capitis tui, sicut purpura Regis, iuncta canalibus, superioribus videlicet. Per hos enim capillos meliores, tanquam per radices irrigamur & nutrimur à superioribus fontibus, sicut arbor à terra inferiùs per radices nutritur. Hinc Aristoteles dixit hominem esse arborem inuersam: quia videlicet superne nutritur. Et hic capilli nō deerunt nobis suscitatis. Lucæ 21 1. Corint. 15 Origenes. Cant. 7 Lucæ 12

288 Cur hi capilli omnes numerati dicuntur? Nónne, quía omnia opera & cogitationes nostræ penduntur & numerantur à Deo? Hinc Propheta canit. Imperfectum meum viderunt oculi tui: & in libro tuo omnia scribentur: quamuis occultissima. Sicut paulò ante innuit, dicens. Non est occultatum os meum à te, quod fecisti in occulto. Ossa enim, capilli & dentes pati passu ambulant. Cùm hæc omnia significêt quasdam vires interiores: quas Deus punit aut remunerat. Quo sensu dixit Ieremias. Confregit ad numerum dentes meos. De quibus dētibus & capillis cū magno mysterio in canticis fit sermo. Sicut suo loco (Deo duce) declarabimus. Numerati sunt igitur hi capilli, & à suscitatis resumentur: vt præmium vel pœnam condignam factorum suorum vnusquisque referat. Psal. 138 Thre. 3

289 Cur Pharisæi asserebant resurrectionem, quam Sanducæi negabāt? Nónne, quia Pharisæi à פרץ Paraz sic denominati, quod diuidere significat iam diuisi à triuali turba vacabant sacris & diuinis eloquiis, veritatem resurrectionis docentibus? Ait enim Iob. Credo, quòd Redemptor meus viuit, & in nouissimo die de terra surrecturus sum: & rursum circundabor pelle mea, & in carne mea videbo Deum saluatorem. Vnde nullatenus videbant, quomodo possent consequi sæculum futurum, quod sperabant, nisi per resurrectionem & reuersionem animarum ad corpora, ea meliori sorte, qua possent frui delitiis paradisi voluptatis: quas non in terra sed in cœlo firmiter esse credebant. Cognoscebant quoque, quòd ex debito iustitiæ totum indiuiduum remunerandum erat: sicut totum indiuiduum laborat, & fatigatur in bonis operibus. Acto 23 Matthæi 22 Iob 19 Psal. 56

290 Quo tempore & quota hora Christus surrexit à mortuis? Nónne in aurora diei dominicæ: sicut propheta canit. Exurgam diluculo? Quæ & 107

hora fuit quadragesima ab hora mortis vel sepulturæ. Nam sepultus fuit antequam inciperet sabbatū, quod incipiebat à meridie (vt supra dictum est) in extremo videlicet diei Veneris: qui terminabatur in ipso meridie. Stetit itaque Christus in sepulchro à fine diei Veneris per vigintiquatuor horas totius sabbati, quod terminabatur in meridie sequenti: & ab ipso meridie vsque ad mediam noctem diei dominicæ. Quo tempore fluxerunt duodecim horæ, & post mediam noctem hora quarta. Quæ omnes horæ simul computatæ sunt quadraginta. Et sic multa verificantur. Primò, quòd surrexit diluculo. Secundo, quòd tetigit de tribus diebus. Tertio, quòd compleuit numerum quadragenarium: qui solet dari in comprobationem veræ mortis. Quem numerum ipse Christus in multis

Matthæi 4 obseruauit. Hoc enim numero absoluit ieiunium. Hoc stetit in sepulchro:

Actor. 1 vt modo diximus. Hoc numero dierum stetit in mundo post resurrectionem.

291 Cur à Christo, Mose & Elia in ieiunio, & à Deo in deducendo populo per desertum quadragenarius numerus obseruatus fuit? Nónne, quia iste numerus est afflictionis & expurgationis? Hinc in ieiunio fuit

Deut. 25 obseruatus: & obseruabatur in percussione rei: vt lex Deuteronomica iubet. Quod adhuc ab Hebræis obseruatur: & obseruatum fuit in Paulo. Sed, quia ciuis Romanus erat (vt alibi diximus) quadraginta vna minus

2. Cor. 11 percussiones habuit. A iudæis (inquit) quinquies quadragenas vna minus

Matthæi 4 accepi. Iccirco obseruatus fuit hic numerus à Christo, Mose & Elia in ie-

Exod. 34 iunio: nouissimè autem ab Ecclesia. Quamuis ipsa produxerit ieiunium

3. Reg. 19 vsque ad quadraginta sex dies. Hic quoque numerus celebratus fuit à

Exod. 24 Deo. Tenuit enim Mosem in monte ieiunum quadraginta diebus & no-

& 34

Num. 14 ctibus: antequam dederit eis primas & secundas tabulas. Tenuit quoque populum in deserto quadraginta annis: antequam in promissam terram ipsum introduxerit: vt ibi per hunc numerum purificaretur: in quo combinatur denarius per quaternarium, idest numerus completus per numerum radicalem. An, vt per denarium influxuum superiorum corpus quadrifarium purificaretur.

Lucæ 24

292 Cur Christus voluit probare resurrectionem suam per comestionem piscis & faui mellis? Comedebátne verè, an simulatè? Si simulatè, quam probationem reddebat veritatis resurrectionis? Si autem verè comedebat, quomodo digestio fiebat in corpore glorificato? Quomodo vegetabat cibus ille? Et de fece cibi quid fiebat? An Christus glorificatus exhibebat corpus ad placitum, nunc visibile, nunc inuisibile, nunc palpabile nunc veluti spiritum introeuntem per ianuas clausas, nunc comedens, &

Psal. 103 nunc nullo cibo indigens? Quod proprium est corporis gloriosi. An trásmutatum fuit corpus illud animale in naturam spirituum? De quibus spi-

Deut. 4 ritibus propheta canit. Qui facis Angelos tuos spiritus, & ministros tuos flammam ignis: de natura videlicet illius, de quo scriptum est. Dominus Deus tuus ignis comedens est. Qui ignis sicut deuorabat penitus sacrificia patrum: sic etiam corpus Christi in illum ignem conuersum deorabat

bat cibum illum. Comedit autem piscem, præfigurans illú, qui simul cum boue & aue (vt suprà disseruimus) in conuiuio iustorum præparatur. Fauum autem mellis gustauit, vt indicaret, quòd verus gustus spiritualium, per mel denotatus, dabitur fœlicius suscitatis quàm viatoribus.

293 Cùm Christus esset semper beatus, cur viuens vescebatur (vt legitur) pane, vino & carne? An quia hæc tria potissimè pertinent ad hominis substantiam fouendam? An, vt doceret nos, quos cibos manducare debeamus viatores? Nam & hoc expressè declarans, ait primò de pane: Ego sum panis viuus qui de cœlo descendi. Si quis manducauerit ex hoc pane viuet in æternum. *Ioannis 6.* De carne verò: Nisi mãducaueritis carnem filij hominis, non habebitis vitam in vobis. *Ibidem.* De vino autem: Accipite & bibite ex hoc omnes ex hoc videlicet calice, qui sanguinem meum pro vobis & pro multis in remissionem peccatorum fundendum continet. *Matth. 26*

294 [redacted] *Caute.*

295 Quid est vera resurrectio? An (vt Damascenus ait) est partium separatarum reiterata vnio? *Damascen.* Quod declarãtes dicimus, quòd in morte fit separatio animæ à corpore, & tertiæ entitatis ab vtroque, quæ quidem tertia entitas ab anima & corpore coünitis resultat. Sed si hæc est vera resurrectio, quomodo verificabitur illud Apostoli: Seminatur corpus animale, surget corpus spirituale? *1. Corint. 15.* Et iterum: Omnes quidem resurgemus, sed nõ omnes immutabimur. Quibus verbis apertè docemur, quòd non tantũ fiet iterata partium separatarum vnio, sed etiam trãsmutatio quædam in meliorem sortem. An igitur duplex est resurrectio, alia videlicet communis, (vt decernit Damascenus) & alia iustorum, in qua erit trãsmutatio vel immutatio, quæ (teste Paulo) non erit in omnibus? An potius erit immutatio in omnibus? sicut ipse Paulus innuit, dicẽs: Quomodo resurgunt mortui, & quo corpore? *Ibidem* Insipiẽns tu, quod seminas non viuificatur, nisi prius moriatur. Ergo omnes transmutabũtur, sicut transmutatur semen in plãtam? Transmutabuntur quippe omnes in sortem incorruptibilem, sed non in sortem spiritualem, nisi beatificandi.

296 Fuitne verè suscitata filia Archisynagogi, de qua Christus dixerat: Non est mortua puella, sed dormit? *Matth. 9.* Nónne, si per resurrectionem intelligamus iteratam partium separatarũ vnionem (vt Damasceno placet) verè

I

resurrexit: si verò de resurrectione quę fiet cum transmutatione intelligatur, tunc illa puella nō fuit sic suscitata, sed cum aliis suscitabitur? Sed cur Christus suscitauit eam in domo, negans ipsam esse mortuam, & strictissi-
Marc. 5. mè præcipiens ne cui diceretur negociū, vt Marcus narrat? Nónne id mysteriosè factum est? Puella enim significabat peccatum cordis, nondū ex-
Ibidem tra propalatum. Iccircò ad eius suscitationem non adhibuit Christus nisi patrem & matrem puellæ & Apostolos, eiectis omnibus aliis domesticis & extraneis. Vnde innuitur quòd Deus pater cui omnia nota sunt, & qui misericordiam facit, pœnitenti interesse debet. Per matrem verò intelligitur Sacerdos absoluens & gerens vicem matris Ecclesiæ & Christi sponsi, qui interfuit cum Apostolis, repræsentantibus rempublicam cœlestem,
Matth. 16 & 18 suscitationem illam confirmantem, iuxta illud: Quæcunque solueritis super terram, erunt soluta & in cœlis.

297 Cur suscitatus narratur filius viduæ ad portam ciuitatis & publi-
Luca 7 cè? Nónne per hunc denotatur ille qui mortuus est peccato publico, i. opere extrinseco consummato? hinc magno cum mysterio scriptū est, quòd aderat ibi turba tumultuās: Additur quoque, quòd Iesus tetigit loculum, & stare fecit, quod indicat cessationem à peccato. Postea subinfertur exclamatio, quod dictum est: Adolescens, tibi dico, surge. Vnde clarè innuitur quòd Christus aliquid magis apposuit hic, quàm in suscitatione filiæ Ar-
Marc. 5 chisynagogi, nam illi dixit: Tabita cumi, i. respice, surge. Adolescentulo autem voce alta imperauit, dicens: Tibi dico, surge.

Ioannis 11 298 Cur scriptum est, quòd Iesus suscitauit Lazarum, iam in sepulchro quatriduanum & fœtentem? Nónne per hunc designatur peccatum habituatum, citra tertium facilè reducibile, & ad quartum iam deductū, de
Hamos 1. 2 quo per Hamos sæpius dictum est. Super quarto autem non conuertam? hinc ad demonstrandam difficultatē suscitandi huiusmodi, præmissa fuit oratio, quam Christus patri fecit, lachrymarum effusio, sicut scriptum est.
Ioannis 11 Et lachrymatus est Iesus, deinde exclamatio magna, qua dixit: Lazare veni foras. Aduertendus quoque est hic ordo, status, & descriptio personarū. Peccatum enim cordis (vt dicta repetam) signatur per puellam, peccatum operis per adolescentem, peccatum autem habituatū & sæpius iteratum per hominem iam prouectæ ætatis. Sed si Lazarus significat peccatū reiteratum, quomodo erat amicus Christi tam sancti? Nónne ipse Christus
Matth. 9. dixit: non veni vocare iustos, sed peccatores?

299 Suscitabuntúrne Iohannes Henoc & Elias, quorum mortem non
1. Cor. 15. legimus? Nónne cùm paulus dicat: Omnes quidē resurgemus, si ij veniunt in numero omnium, & ipsi suscitabuntur: si verò per illud omnes intelliguntur ij tantummodò qui mortui sunt nequaquā suscitabuntur? At mo-
Malach 4. riētur (inquies) cùm secūdò venerint in mundum. De aduentu quidē Eliæ habemus, & [redacted]
Ioan. vlt. sed de horum morte nihil habetur in Scripturis, neque videtur vnde id elici possit. [redacted]

[redacted] 4.Reg. 2. Ioan. vlt.

300 Viri Niniuitæ cur & quomodo ſurgent in iudicio cum generatione Hebræorum, vt Chriſtus ait? Nónne omnes ſurgent? Non eſt ſenſum ꝙ ſimpliciter ſurgent, ſed quòd in iudicio inſurgent contra generationẽ illã Hebræorum, improperantes duritiam eorum, cùm ipſi ad prædicationem Ionæ cõuerſi ſint, Iudæi verò ad prædicationem Chriſti minimè. An quia oratio & interceſſio Ionæ ſaluauit Niniuitas, oratio autem Chriſti non profuit Iudæis? Et hoc, non quia oratio Ionæ fuerit efficacior oratione Chriſti, ſed quia Iudæi qui ſemper duræ ceruicis fuerunt, adeò erant indiſpoſiti, vt oratio & prædicatio Chriſti eis minimè prodeſſet. An forſitan, quia Chriſtus non rogauit pro eis, ſicut de Apoſtolis loquẽs, ait: Ego pro eis rogo, non pro mundo? In quo quidem nomine mundi concludebantur Iudæi à Deo alienati. Sed cur pro ipſis non rogauit? Nónne quia in reprobum ſenſum dati erant, & ad ſalutem penitus inepti? Sed nónne de induratis inſtar cryſtalli Propheta canit: Emittet verbum ſuum, & liquefaciet ea: Hoc quippe verum eſt, dummodò ij non apponant obicem, Spiritui ſancto voluntariè reſiſtentes, ſicuti Iudæi ſemper reſtiterunt & adhuc reſiſtũt, hinc Stephanus eis dixit: Dura ceruice & incircuncisi cordibus & auribus vos ſemper Spiritui ſancto reſtitiſtis. Matth. 12 Ionæ 3. Ioannis 17. Pſalmo 147 Actor. 7

301 Cur Niniuitis, Tyriis ac Sidoniis non fuit prædicatum verbum Dei & Euangeliũ? An quia Chriſtus non venerat niſi ad oues perditas domus Iſrael? Sed nónne ipſe Chriſtus dixit: Væ tibi Corozaim, væ tibi Bethſaida, quia ſi in Tyro & Sidone factæ fuiſſent virtutes quæ factæ ſunt in te, in cinere & cilicio pœnitentiã egiſſent? An igitur dilata fuit prædicatio Phœnicibus & Niniuitis, quia oportebat primò prædicari Euãgelium Iudæis, vel Hebræis, vt ſcriptum eſt: Iudæo primùm & Græco? Per Græcos enim intelliguntur omnes gentes. Et meritò cùm Iſraelitæ fuerint populus primogenitus, ſicut ſcriptum eſt: Filius meus primogenitus Iſrael. Poſtea verò quàm Iudæi fuerunt indigni, Euangelium deuolutum fuit ad gentes, ſicut apertè Paulus & Barnabas teſtantur, dicentes: Vobis oportebat loqui verbum Dei, ſed quoniã repellitis illud, & indignos vos iudicatis æterna vita, ecce conuertimur ad gentes. Matth. 15. Ibidem 11 Roman. 1 Exodi 4. Actor. 13

302 Quæ ſunt claues iudicãdi, & quibus datæ fuerunt? An ſoli Chriſto? iuxta illud Iohannis: Hæc dicit ſanctus & verus, qui habet claues Dauid, & qui aperit, & nemo claudit: claudit, & nemo aperit. Sed quæ ſunt claues Dauid? Nónne ſunt poteſtas iudicandi? Nam in iudicio ſoluitur Iſaiæ 22.

aliquando reus, aliquãdo verò ligatur. Quod per similitudinem verarum clauium dictum sit; quibus iudices spirituales claudunt vel aperiunt infe-
Matth.18 ctos lepra peccati, vt alibi dictum est. Sed nonne Christus dixit Apostolis: Quæcunque solueritis super terram, erunt soluta & in cœlo, & quæ-
Ibidem 16. cunque ligaueritis, erunt ligata? Et Petro præcipuè: Tibi dabo (inquit) cla-
Ibidem 19 *1.Cor.6.* ues regni cœlorum. Nonne etiam ipsis Apostolis dictum est: Sedebitis super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israel? Et Apostolus ait: An nescitis, quòd angelos iudicabimus, quantò magis secularia? An igitur multi iudicabũt, vt recentiores Theologi dicunt? Christus enim erit præcipuus iudex, Apostoli verò assistentes, Niniuitæ quoque & regina Saba
Matth.12. improperantes. Hinc (vt suprà disseruimus) Christus dixit: Viri Niniuitæ surgent in iudicio cum generatione hac, & condemnabunt eam. Et paulò post: Regina Austri surget in iudicio cum generatione ista, & condemnabit eam.

303 Vnde tanta vis in his clauibus, vt portæ inferorũ præualere neque-
Ibidem 16. & 18. ant aduersus eas? Nónne id declaratur, dum dicitur: Quæcunque ligaueritis & solueritis in terra, ligata & soluta erunt in cœlo? Sed cur inferi non præualent aduersus eas? An, quia traditæ sunt huiusmodi claues ab eo, qui
Coloss.2. triumphauit de omnibus inferis, exspolians virtutes & potestates eorum, vt Paulus ait? An quia corroboratæ sunt claues & omnia dona, à Christo
Ioannis 11 suis sectatoribus data per orationem illius, qui dixit: Scio pater quòd sem-
Lucæ 22. per me audis? ipse enim dixit: Ego pro te rogaui Petre, vt non deficiat fides tua, id est omnia ad fidem & nouum testamentum, quod erexi, spectantia.

304 Cùm multi iam iudicati sint ab Apostolis & eorum successoribus
Roman.14. in terris, & confirmatá fuerit in cœlis sententia, iudicabuntúrne iterum hi à Christo? Nónne Apostolus ait: Omnes stabimus ante tribunal Christi,
2.Cor.5 iudicandi videlicet? hinc ipse subinfert: Itaque vnusquisque nostrûm pro se rationem reddet Deo. Et alibi clarius: Omnes enim nos manifestari oportet ante tribunal Christi, vt referat vnusquisq; propria corporis, prout gessit, siue bonum siue malum. Sed nónne vulgò dicitur, quòd Deus bis idipsum non iudicat? An igitur vt aliqui dicunt, iudicabuntur tunc publicè ij, qui aliquando priuatim iudicati fuerunt? An approbabitur tunc iudicium à summo iudice, quod fecerunt ministri ipsius? An, vt omnibus satisfiat, aperientur tunc libri, vbi apparebũt facta omnium esse secundum eorum merita remunerata, & videbitur quòd vnicuique reddita sit con-
Apocal.26 ueniens merces? De quorum librorum apertione Iohannes ait: Et libri aperti sunt, & iudicati sunt mortui ex iis quæ scripta erant in libris, secundum opera ipsorum. Oblectatur enim Deus, vt acta vniuscuiusque coram tribunali iustitiæ publicè discutiátur, vt omnibus innotescat, quàm iustè & clementer ipse iudicet.

305 Cur malorum aliqui puniuntur & iudicantur in hoc mundo, aliqui verò impunè transire videntur? Nónne hoc multis sanctis & Dei lumine
Abac.1 collustratis viris admirationem attulit? hinc Abacuch ait: Quare non re-

ſpicis ſuper iniqua agentes, & taces, deuorante impio iuſtiorem ſe? Et Dauid canit: Mei autem penè moti ſunt pedes, penè effuſi ſunt greſſus mei. *Pſalmo 72* Quia zelaui ſuper iniquos, pacem peccatorum videns. Et tandem concludens ait: Hoc labor eſt ante me, donec intrem in ſanctuarium Dei, & intelligam in nouiſſimis eorum. Nec enim quiſpiam in via id intelligere potuit, niſi reuelante Deo, hinc non modò hi, ſed Ieremias, Auguſtinus, Hieronymus & Moſes id inueſtigarunt. Et hæc (vt etiam alibi diſſeruimus) eſt *Exodi 33* gloria Dei, iuſti videlicet regiminis, quam petiit videre Moſes. Propterea cùm ei ſtanti in petra magno myſterio (vt ſuprà diximus) oſtenderet Deus omnimodam rerum ſeriem, coactus fuit laudare Deum terdena laude cle- *Ibidem 34* mentiæ ſuæ apud Hebræos celebratiſſima. Iis autem ad præſens omiſſis id ſolum dicemus, quòd multa hîc relinquũtur à Deo impunita, in extremo iudicio tandem iudicanda.

306 Cur locandi in dextra dicantur oues? An, quia (vt Origenes ſentit) *Matth. 25* ouis eſt animal manſuetum? An, quia eſt animal nulli nocuum, ſemper autem beneficum? Quod opus beneficum proteſtatur ſummus iudex ſe diſcuſſurum & remuneraturum, dicens: Dediſtis mihi cibum, potum, veſtimentum, & huiuſmodi, quæ à Mattheo recenſentur. Hinc neſcio quo ſpi- *Ibidem.* ritu ductus Plato id ſemper perſuadebat, epiſtolis ſuis huiuſmodi titulum præponẽs. Benefacere omnibus, nemini autem nocere, ſcilicet hortamur. An quia ouis eſt animal pium: hinc pij & miſericordes, pietatem à Deo in dextra conſecuturi, à tribunali pietatis, quod eſt in dextra Dei, oues dicti ſ[redacted] libidinem [redacted] cus, H[redacted] lingua myſterioſ[redacted] vocabulũ *Geneſ. 36.* quidem [redacted] cum loco, in habitatione [redacted] *Malach. 1.* dio à D[redacted] Heſau fuit [redacted] parte illam *Leuit. 16* anima[redacted] in ſacrificiũ vel expiation[redacted] (vt Paulus hortatur) ipſam[redacted] debemus. *Roman. 12* Obſecro (inquit) vos [redacted] corpora veſtra hoſtiam viu[redacted] placentem.

308 Cur [redacted] An (vt Origenes ſentit) vt be- *Matth. 25.* nedictionis eminentia oſtendatur? cùm pater [redacted] Chriſto & conſe- *Orige. ibid.* quenter omnibus. An, vt indicetur quis ſit primus omniũ benedictionum fons: ipſe enim eſt pater miſericordiarũ, & Deus totius conſolationis? An, *2. Corin. 1.* vt oſtendatur, quòd à patre ratũ habebitur omne iudiciũ & ſententia filij? ſed cur dicit: Venite benedicti patris mei? Nónne (vt alibi diximus) quia omnis præmiandus benedicetur, & omnis damnandus maledicetur?

309 Cur damnandi maledicentur? Nónne quia vera benedictio & vera maledictio non conſiſtit in verbis ſed in effectibus? Hinc ſuſcepturi præ-

mium benedicentur, damnandi verò maledicentur. Icircò scriptum est: *Deuter.21.* Maledictus qui pendet in ligno: nam qui suspendebantur, damnabantur, supplicium reportaturi. propterea Paulus dixit: Christus factus est pro no- *Galat 3.* bis maledictum. Quorũ verborum sensum est, quòd Christus suscepit in se sententiam & suppliciũ mortis, vt à sententia illa, & pœna peccato debita liberaremur, quod etiam suprà declarauimus. Hinc ipse Paulus præmittit: Christus nos redemit à maledicto legis.

Matth.25. *Ibidem 19.* 310 Expectabúntne omnes sententiam à Christo ferendam? Nónne clarè patet ex Euangelio, quòd omnes bifariam diuidentur? nam præmiandi statuentur in dextra, damnandi verò in sinistra. Sed cùm Apostoli iudicaturi sint duodecim tribus Israel. an & ipsi iudicabuntur? Nónne & ipsi suscipient illam partem sententiæ, qua dicetur: Venite benedicti patris mei, possidete paratum vobis regnum? Sed quid erit de paruulis nõ baptizatis, qui non merentur (vt communiter Doctores asserunt) pœnam sensus? Vn- *Ioannis 3.* de nec in ignẽ mittendi, nec in regno præmiandi erũt, dicente iudice: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non intrabit in regnum cœlorũ. Nónne, cùm triplex sit baptismus (vt Theologi concludũt) sanguinis videlicet, fluminis & flaminis, potest etiã homo renasci sine aqua elementari & sensibili, quæ (vt alibi diximus) est tantúmodò veræ aquæ signũ? Iis igitur qui nequeũt aqua fluminis ablui, sufficit aqua, quã promisit ille, qui *Ibidem 4.* dixit: Qui biberit ex aqua, quam ego dabo, fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam.

Apocal.20. *Leuit.19.* *Matth.24* *Marci 13.* 311 [redacted]

Matth.7 *Ibidem 22* *Apoc.7.* 312 Quínam erunt plures, benedicendíne an maledicendi? Nónne (sicut etiã alibi disseruimus) verba Saluatoris innuere videntur, quòd pauciores erunt ij qui benedicentur? cùm pauci sint qui ingrediantur per viam ducẽtem ad cœlum, paucíque sint electi respectu multorũ vocatorũ, paucíque describãtur à Iohanne signati, duodecim millia videlicet ex vnaquaq; tribu. Sed nonne cùm ipse Iohãnes postea viderit turbã magnã, quam dinumerare nemo poterat, præualere videntur præmiandi, & in regnũ ante

thronū Dei introducendi? Nec mirū, si signati numerentur millenario per duodenariū complicato, cùm hoc potius ad mysteriū, quàm ad numerū terminatū referatur. Cœlū enim & cœlestia omnia (vt nō modò Iohannes & Ezechiel docent, sed etiā Plato) mensurātur duodenario, diuina autem millenario, cubo videlicet supremi & diuini denarij, vt Sapientes norunt. Vt igitur bene figurētur habitatores cœlestes, beati in Deo effecti, dinumerantur per numerū cœlestē atque diuinū, duodenariū videlicet & millenarium, non autem vt numero determinētur, sed potius vt magno mysterio aliquatenus depingatur. Nam quis crederet ciuitatem illam supernam magnam & immensam concludi duodecim millibus stadiorū, in lōgitudine, latitudine & altitudine, vt Iohannes describere videtur? *Ezech. vlt. Plat. in 6. de legibus. Apoc. 21.*

313 Quæ sunt illa centum quadraginta quatuor millia descriptorum à Iohanne? An sunt virgines (vt videtur innuere verba ipsius) & qui cū mulieribus nō sunt coinquinati? Sed nónne nō tantū de illis centū & quadraginta quatuor millibus, sed de tota turba magna ipse Iohānes antea dixerat, quòd erant amicti stolis albis, & quòd lauerāt & dealbauerāt eas in sanguine agni? quāuis de electis illis inferius dicat, quòd virgines sunt. Et hoc non intelligitur de virginitate, quæ corporis integritatem significat, cùm id castitatis genus damnatū esset tēpore quo tribus illæ vigebant. Ipsis enim indictum erat vt crescerent & multiplicarent. An igitur per hos intelliguntur infantes ab Herode in finibus Bethlehemiticis occisi, vt videtur innuere Ecclesia, quæ hanc lectionem eorū solennitati applicauit? Sed quomodo tot millia infantiū occisa fuerunt in finibus illius paruulæ Betlehē? An igitur cū iis enumerātur ij qui mortui sunt infantes? Sed quomodo dealbauerunt stolas suas in sanguine agni, qui tunc nō erat? Nónne (teste Iohanne) occisus fuit agnus ab origine mūdi? An Iohannes loquitur de iis qui non consenserunt parti animali, per mulierē (vt sæpius diximus) significatæ? Et si aliqua coinquinatio in ipsis fuit, expiati fuerunt sanguine agni. Et de numero harum virginum (vt reor) sunt illæ, quarum quinque prudentes in Euangelio commemorantur. *Ibidem 14. Ibidem 7. Ibidem 14. Deuter. 7. Apocal. 13. Matth. 25.*

314 Qui sunt præcipuè ij sic numerati? Nónne sunt ij qui legitimè certarunt, maximè aduersus carnē & sanguinē? Vnde meliori & digniori corona decorati sunt, & tam strenui fuerunt in bello, vt inde deuenerint ad gradum & statum, quò assumpti cantabant canticū, quod alij milites minus strenui cantare nequibant. Differunt enim sancti in patria (vt inquit Apostolus) sicut stella differt à stella in claritate. *Apocal. 14. 1. Cor. 15.*

315 Quodnam cānticum cātabant ij? An fortè canticum vocale, vt nōnulli asserunt, interpretantes illud Prophetæ: Exultationes Dei in faucibus eorum, de cantico vocali? Sed quid vox & instrumentum ad exprimendum cōceptum quem vnusquisque beatorum absque voce exprimere potest, sicut de angelis dicunt Theologi nostri, & Platonicorum nonnulli? Nā Christus de beatis loquens ait: Et erunt sicut angeli Dei. Et quomodo decantant innocentes illi vel alij martyres organis corporeis, cùm videamus eorum corpora apud nos iacere? An igitur canticum eorum est *Psalmo 149. Matth. 22.*

numeris sublimioribus, diuinis videlicet, cõmensuratum? Quibus numeris potentiæ intellectiuæ cum obiecto illo supremo, in quo beantur, conueniunt. Qui autem robustiores fuerũt, & magis strenui victores in prælio, magis collustrati sunt in patria, & ad superiorem gradum beatificantis obiecti deueniunt, clarius illo fruẽtes, quò inferiores illis deuenire nequeunt, vt nuper diximus.

316 Damnandi addicentúrne æternæ pœnæ? Quomodo Deus clementissimus, qui semper citra condignum punire dicitur, pœnam æternã peccato temporali infliget? An fortè peccatores, quia Deum infinitum & æternum offenderũt, pœna æterna & infinita punientur? Sed quamuis obiectum sit æternum, culpa tamen non est æterna. An igitur puniẽtur igne æterno, sed pœna temporali, culpæ temporali correspondente? Et sic verificabitur comminatio summi iudicis dicturi: Ite maledicti in ignẽ æternum. Sed cùm subtractum erit ab eis illud lumen, vel portio superior, vel intellectualis radius (vt Plotinus vocat) quo mediante Deum cognoscimus, & bonum operamur, quomodo poterunt auertere eorum voluntatem à malo & dirigere ipsam in Deum? Si igitur voluntas eorum erit perpetuò mala, nónne meritò in pœna perpetua stabunt?

Matth. 25. Plotin. in libro de bono.

317 Cur damnati manducabunt linguas suas præ dolore, vt Iohannes ait? An quia (vt scriptum est) mors & vita in manibus linguæ sunt? Quod Iacobus longo sermone confirmat & explicat. Sed nónne magis imputatur nobis peccatum opere consummatũ, quàm lingua prolatum? Cur ergò non dicuntur cruciari potius manibus quàm lingua? An igitur per linguam intelliguntur virtutes expreßiuæ mali conceptus fabricati in corde vnde exeunt omnia mala, & similiter virtutes executiuæ bonarũ cogitationum, ideò dicitur, quòd mors & vita sunt in manibus linguæ. An, quia cessante omni alia cõcupiscentia, oculorum videlicet & carnis, restabit in damnatis lingua, qua continuè maledicent? ideò in ipsa cruciatus eorum peculiarius & expreßius describitur? Hinc Iohãnes subinfert: Et blasphemauerunt Deum præ doloribus & vulneribus suis.

Apoc. 16. Prouerb 18. Iacobi 3. Apocal. 16.

318 Cur damnati stridebunt dentibus, vt Saluator ait? An (vt Hieronymus sentit) per linguam, quæ cruciatur, oculos flentes, & dentes, quibus damnati stridebunt, intelligitur veritas corporis suscitati? An (vt Origeni placet) stridebunt dentibus, quibus acerbitatem malitiæ manducauerũt? hinc de huiusmodi Propheta canit: Dentes eorum arma & sagittæ, & lingua eorum gladius acutus. Sed quid verè per dẽtes intelligitur? Nónne sicut per ossa nascentia & crescentia cũ corpore, vires naturales ipsum corpus prosequentes intelliguntur: sic per dentes post formatum corpus & natum hominem generatos, & ante mortem multoties cadentes, intelliguntur vires acquisitæ ad bonum vel ad malum, vt alibi diximus? Vnde, quia has vires quas homo deberet comparare in bonũ, in malum acquisiuit cum culpa & peccato, in illis præcipuè damnatus torqueri dicitur. Si autem in bonum ipsis homo vteretur, ipsum hominem fœliciter cõsequerentur, sicut de Mose scriptum est: Nec dentes illius moti sunt.

Matth. 8. 13. Hieronym. Origenes. Psalmo 56. Deuter. vlt.

319 Poterúntne damnati videre Deum? Nónne ex iis, quæ dicuntur in Euangelio, cuius titulus est secundum Lucam, videre poterunt? Nam diues ille in inferno existens vidit Lazarū, qui erat in sinu Abrahæ. Sed quomodo diues ille videbat vltra illud magnū chaos firmatū inter eos? Nónne, quia chaos illud non erat ex distantia loci, sed ex distantia status? Sæpe enim contingit, quòd in eadem domo aliquis valde gaudeat, alius vero nimio dolore afficiatur. Hinc coniicitur, quòd pœna damnatorū, siue gaudium Beatorum non consequitur locum sed statum. Quod confirmari potest ex verbo Christi latroni dicentis. Hodie mecum eris in paradiso. Nam ipse Christus non ascendit in cœlum, nisi in quadragesimo die post resurrectionem. Sed si damnatus videt gloriam Beatorum, nónne gaudet? nónne refrigerium sentit? Sed quomodo quis potest sentire gaudium ex re irrecuperabiliter amissa, & sibi penitus denegata? Immo inuidia & æmulatione reprobi torquebuntur: sicut scriptum est. Stabunt iusti in magna constantia aduersus eos, qui se angustiauerunt, & qui abstulerunt labores eorum. Videntes turbabuntur timore horribili, gementes, & præ angustia spiritus, dicentes. Hi sunt, quos aliquando habuimus in derisum. Ecce quomodo computati sunt inter filios Dei, & inter sanctos sors illorū est. Luca 16 Ibidem 23 Acto. 1 Sap 5

320 Quo igne cruciabuntur damnati? Nónne igne illo, qui Diabolo & Angelis eius præparatus est: vt in Euangelio dicitur? sed quis est hic ignis? An (vt Pythagoreis placet) est illa lux, quæ dilatata in amplissimo loco supramundano Beatos lætificat: coarctata autem in centro illo inferni obscuratur, comburit, & cruciat? sicut enim radius solis in concauum speculum directus inflammat & ignem accendit apposito combustibili: sic & hi miseri adhærentes terræ & concauo ipsius per affectum nimium terrenorum & voluptatis, quæ ex carne terrea est, se opposuerunt luci illi reuerberanti ex concauo & centro illo terræ infimo: quod ideo denominatur infernus, idest inferior locus. Et sic ipsimet accendunt in se ignem illum: vt Origenes ait. Quod didicerat ab Isaia, dicente. Ambulate in lumine ignis vestri, & in flammis, quas succendistis. Matt. 25 Origenes Isaia 50

321 Quomodo ignis ille inferni corporeus (si quis est, vt dicitur) torquebit animas? An, vt instrumentum diuinæ iustitiæ: sicut Gregorius sentit? An, vt obiectum tristabile: ad cuius præsentiam animæ detinebuntur vi & ab inimico ipsarum Deo? Vnde dolor & indignatio ensurget: sicut nonnulli recentiores Theologi dicunt. An secundum Platonicos, quia anima nunquam erit absque suo vehiculo, idest corpore cælesti: quo mediante mouetur de loco ad locum, audit, videt, & sentit delectationem ex obiecto delectabili: tristitiā verò ex obiecto tristabili? An per immutationem? Nam positum est bellum inter carnem & spiritum: quorū alter concupiscit aduersus alterum: hac tamen lege (vt supra disseruimus) quòd is, qui vicerit, det proprietates suas victo. Si enim vicerit spiritus dabit corpori immortalitatem, & incorruptibilitatem: vt ait Apostolus. Cùm autem mortale hoc induerit immortalitatē, & corruptibile hoc induerit incorruptionem. Et tandem spiritus dabit corpori omnes proprietates suas si- Grego. in Dialogo. Gal. 5 1. Cor. 15

cut ipse Apostolus paulo superius innuit. Surget (inquit) corpus spirituale, gaudens videlicet subtilitate, leuitate, claritate & huiusmodi. Quas proprietates Theologi vocant dotes corporis glorificati. E conuerso autem si præualuerit caro, dabit suas malas proprietates spiritui: grauitatem videlicet, vt descendat ad infernas partes: obscuritatem, quia in tenebris erit: & passibilitatem, quia patietur ab igne corporeo. An, quia æstuabunt virtute illius lucis, quæ in cœlo dilatata lætificat: & in inferno coarctata cruciat: vt modò de Pythagoræorum mente diximus?

322 Quomodo Sapientes, qui variè de inferni igne sensere, conuenire possunt, & an omnes verum dixerunt? Nónne omnes côueniunt? Quamuis vnusquisque suo modo id expresserit. Est quippè ignis ille instrumentum torquens (vt Gregorio placet) & est obiectum tristitiam inferens: vt Iohannes Scotus opinatus est. A quo quidem igne tanto vnusquisque acrius torquebitur, quanto magis corporeus effectus erit eius spiritus. Et erit hic ignis inferni crucians virtus quædam illius, qui in cœlo lætificat. Sicut virtus animæ, quæ in cerebro intelligit, in ventre digerit, & feces in secessum dimittit.

323 Torquebuntúrne damnati aliis tormentis & elementis quam igne? Nónne scriptum est, quòd armabit se creatura, omnis videlicet, ad vltionem inimicorum? Hinc Iob, de spiritibus punitis agens, ait. Sic in tenebris quasi in luce ambulant. Ecce tormentum aeris per tenebras. Secundò de terra subinfert. Maledicta sit pars eius in terra. Et de aqua & igne simul subdit. Ad nimium calorem transibunt ab aquis niuium. Vnde Poetæ decantarunt esse quatuor flumina iuxta quatuor elementa, reos & damnatos torquentia: de quibus Homerus canit.

Sapien.5
Iob 24

Sic vbi tartareas Acherontis voluit in vndas
Se Phlegeton, stygióque simul deductus ab alueo
Cocytus, gemino qua rupes scinditur amne.

Hom. in 10 Odyssea

Quorum fluuiorum Phlegethon igneus est: Cocytus aereus: Acheron terreus. Styx verò, quæ alibi dicitur palus, aquea est. Quamuis alij aliter senserint. Et de his scribens Proculus ait. Quæ in cœlis sunt elementa, summitates & excellentiæ elementorum sunt: ea, quæ sub orbe Lunæ, ex secundo ordine: illa verò, quæ infra terrã sunt, infimum quoddam, ac veluti fex elementorum: vbi mali cruciantur.

Procul. in Timaeum.

324 Quomodò à quatuor elementis rei cruciabuntur, & cur? Nónne, quia corpus ex quatuor elementis compositum est: Sed animæ quomodo nunc ab illis cruciantur? An, quia (vt more Platonico loquamur) annexæ sunt suo vehiculo, corpori videlicet cœlesti, quod ex quatuor elementis, quamuis cœlestibus constat? An, quia animæ induerunt naturam corpoream eo modo quo supra dictum est? Cruciantur autem à terra concludente eos veluti in carcere: & ab aqua suffocante, & supra modum frigerfaciente: ab aere verò suis tenebris horrorem incutiente & reboante propter vlulatus, stridorem dentium, blasphemias, & minas dæmonum: ab igne autem torquente & æstuante.

325 Quæ est maxima damnatorum pœna? An cruciatus ab elementis inflictus? An terribilis hostium aspectus? An est priuatio nedum aspectus diuini, sed influxus diuinæ bonitatis? Nam sicut Deus benedicendo, omnia bona influit: sic maledicendo, omnia bona subtrahit. Hinc summus Iudex damnatis dicet. Ite maledicti, priuati videlicet omni benigno influxu. Propterea canit Vates. Auertente autem te faciem, non influendo videlicet, omnia turbabuntur: auferes spiritum eorum: & deficient. Sicut enim corporibus malè dispositis omnia cedunt in tormentum & damnum, etiam ij, qui sanis sunt optimi cibi: ita damnatis omnia cedent in tormentum & detrimentum, ablato ab eis omni bono influxu: vt dictum est. Matthæi 25 Psal.103

326 Súntne Beati in quiete, an in motu vel augmento aliquo? An fortè sunt in quiete? Cùm enim ad finem vltimum, & obiectum illud, omnia continens, & in quo omnes beari possunt, deuenerint: quid amplius eis quærendum est? Quid melius inuenire possunt? An crescunt? Nam (teste Sapiente) iustorum semita quasi lux splendens procedit, & crescit vsq; ad perfectam diem. Vnde concludere possumus illud Origenis, quod puerorum animæ, quæ non peruenerunt ad perfectam ætatem, in patria proficiendo ascendunt, vt sol ad meridiem: donec occurrant ad ætatem plenitudinis Christi: vt Paulus innuit. Alioquin non essent perfecti nec beati. Cùm beatitudo sit status omnium bonorum aggregatione perfectus. Et quamuis ad summum obiectum Beati deuenerint: non tamen statim obiectum illud infinitum ab intellectu finito & determinato exhauritur. Et sic quoque beati proficiunt. Prou.4 Orige.2 Periar. Ephe.4

327 Estne liuor & æmulatio aliqua inter Beatos? Nónne ex Euangelio habemus, quòd filius patri semper obsequens inuidit, & contristatus est de iis, quæ pater clementiæ impenderat filio, è regione longinqua reuertenti? Nónne quoque sunt altercationes in cœlo, dicente Mose, quòd manus est super sede יה Iah, idest Dei pugnans pro Domino contra Hamalech à generatione in generationem? Cui adstipulantur ea, quæ secretiores Theologi (vt alibi dictum est) docent: quod videlicet nec bellum nec pax nec quippiam aliud in terris fit, quin prius fiat & determinetur in cœlis. Hinc Gabriel Danieli dixit. Princeps regni Persarum, idest intelligentia Persis præsidens, obstitit mihi, viginti & vno diebus. An igitur, quia illa dissidia & bella fiunt per discursum rationis, cui vnusquisque Beatorum statim cedit vel expectat tempus diuina ratione decretum (vt de Gabriele modo dictum est) non sunt ibi altercationes, quæ abducant hospites à pace? Alioquin regnum illud non diceretur nec esset regnum pacis & quietis. Pari modo & de fratre cótristato, licet figuret filium existentem in patria, & de conquerentibus, quòd nouissimi in vineam Domini conducti remunerentur eadem mercede, qua ipsi, qui portatút pondus diei & æstus, dicendum est. Lucæ 15 Exod.17 Dani.10 Matth.20

328 Cur semen Abrahæ saluandum comparatur Stellis? An, quia sicut Stellæ à nobis numerari nequeunt: sic nec ij, qui ex semine Abrahæ nati

ſunt? An, quia beandi aliquatenus cum Stellis conueniunt? Quod non ignorauit ille, qui poſtquam vidit arcana Dei, dixit. Sicut Stella differt
1.Cor.15 à Stella in claritate: ſic ſanctus à ſancto in gloria. Quod Daniel antea
Danielis 12 dixerat. Fulgebunt (inquit) iuſti, ſicut Stellæ in perpetuas æternitates. An, quia ſicut Stellæ ſunt quædam lumina à Sole prouenientia, vel radij quidam Solares, reuerberantes ex corporibus illis (ſicuti de Luna per Eccliplim ipſius apertè comprobatur) ſic & animæ Beatorum ſunt quaſi radij quidam ſummæ lucis ſplendentes in corporibus, & reuerberantes lucem vſque ad ipſam ſummam lucem, vitam & Deum? Et hoc contingit omnibus, dummodo corpora ſint purificata & munda. Alioquin obtenebreſcunt animæ, & cum corporibus in perpetuas tenebras detruduntur.

Mat.18 329 Quomodo intelligitur illud Saluatoris. Angeli eorum ſemper vidēt faciem patris mei, qui in cœlis eſt? An fortè ſunt in cœlis & in terris Angeli? An, cum incorporeum non circunſcribatur loco, nec loco aliquo determinetur, ſed eſt, vbicunque virtus eius extenditur, Angeli poſſunt virtute ſibi à Deo tributa tueri nos, & videre faciem patris? Qui quidem pater quãuis ſit in cœlis præcipuè, nihilominus vbiq; eſt: vt omnis Theologorum ſchola concludit. An per Angelos intelliguntur illi radij primæ lucis, qui in ſe ſunt Angeli idest nuncij Dei: in nobis autē ſynthereſes & luces quædā omnes illuminantes & contra omne malū remurmurantes? Nec id diſtat à ratione: ſi admittantur ea, quæ Pythagoræi de luce perhibent. Ipſa enim lux alium & alium eſſendi modum in diuerſis induit. Vnde lux illa, quæ in cœlis beatificat, in inferno cruciat & comburit: vt alibi diximus.

330 Quod eſt ſæculum venturum: ad quod deueniendi Hebræi ſibi ſcientiam vendicant? Nónne eſt illud, quod poſt iudicium expectamus, regnum videlicet cœlorum, nobis à conſtitutione mundi præparatum? Sed quomodo illuc poſſit homo, in via exiſtens, deuenire (vt ſecretiores Theo
Hebr.6 logi profitentur, & Paulus innuit) inueſtigandum eſt. Ait enim Paulus, ꝙ
2.Cor.12 qui guſtarunt bonum verbum Dei, virtuteſque ſæculi venturi, & prolapſi ſunt ad pœnitentiam renouari non poſſunt. Quas quidem virtutes & ipſe guſtauit, quando vidit arcana Dei. Vnde illuc intrauit per modum tranſeuntis (vt aiunt) non autem per modum permanentis: quia fuiſſet beatus.
Iſaie 6 Nónne & in ipſum intrauit Moſes? Nam inde legem habuit: & facie ſplen-
Luce 7 duit. Nónne & illuc intrauit Iſaias: quando vidit Dominum ſedere ſuper ſolio excelſo & eleuato? Nonne etiam Saluator dixit. Regnum Dei intra vos eſt? Nam regnum Dei eſt ſæculum venturum. Quod quidem regnum
Matth.5 & 4 eſt intra illos, qui adeo ſunt mundo corde, vt Deum intueri poſſint. Iuxta illud Saluatoris. Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt. Hinc ipſe Chriſtus alibi ait. Agite pœnitentiam purificantes videlicet voſipſos, quia appropinquabit vobis regnum cœlorum. Nam regnum cœlorum (vt modo diximus) eſt verum ſæculum venturum, dictum alibi horius voluptatis: in quem mente intrauit Adam, & intrauerunt prophetæ, & multi amici Dei: vt alibi diſſeruimus.

331 Quæ merces datur bene operantibus? Nónne datur beatitudo: Beatus autem (vt August. inquit) est qui habet vel adeptus est, quicquid vult. Sed cum voluntas nostra finita non possit adipisci nisi finitum: igitur (vt videtur) quid finitum datur merentibus? Sed nónne Deus Abrahæ dixit, Ego ero merces tua magna nimis? Et Christus. Hæc est vita æterna, vt cognoscant te Deum verũ, & quem misisti, Iesum Christum. Vterque enim est infinitus. An igitur, cum Deus in denarium extẽdatur, nunquam ab infinitate & vnitate sua discedẽs, ipse est denarius, laborantibus in vinea Domini promissus? Nam ipse Deus & si idem est, distribuit tamen & præbet seipsum (prout vult) in primæua distributione: in remuneratione autem prout vnusquisque meretur. Vnde non datur se totũ vnicuique secundum rationẽ infinitatis, sed secundum portionem quandam, eo modo, quo portio potest esse in Deo. Est autem in Deo portio respectu accipientis, non autem dantis. Hinc Dauid canit. Dixi, tu es spes mea, portio mea in terra viuentium: non tantum videlicet eorum, quæ mihi cõtingere possunt: sed eorum, quæ ex Dei bonitate mihi debentur. *Aug.* *Genesis 15* *Ioannis 15* *Mat. 20* *Psal. 141*

332 Quæ sunt mãsiones illæ multæ in domo Dei (teste Christo) existentes, & quis eas fabricauit? Nónne, si pro loco, in quo Beati resident, intelligantur mansiones, vtique eas fabricauit ille, de quo scriptum est. In principio creauit Deus cœlum & terram? Nam in cœlo locantur omnes Beati. Si vero de gradu præmiorum est sermo: nónne omnes gradus in eo fundantur, qui omnia fabricauit? Nam ipse variis modis in diuersos se diffundit: & sicut Rex diuersa ministeria diuersis distribuit: sic & summus moderator alios quidem dedit fieri Apostolos, alios prophetas, alios Doctores: & sic de singulis gradibus, quos Apostolus commemorat. Vnde Deus vnicuique in patria suscepto mansionem cõuenientem assignat. An mansiones illæ multæ sunt illæ decem diuinæ annumerationes? Vnde merces illa (ut modo dictum est) dicitur denarius. Hæ autem annumerationes seu mansiones reducuntur in cubum, millenarium videlicet illum, de quo in Canticis dicitur. Mille tibi Selomo: qui videlicet es pax tibiipsi & pacem aliis præstas. *Ioannis 14* *Genesis 1* *Ephe. 4* *Cant. vlt.*

333 Súntne in mansionibus illis plures visiones Dei, an vna tãtum? Nónne, si naturale illud dogma sequi voluerimus, ꝙ ab vno eodẽ modo se habente nõ potest procedere nisi vnum, dicemus, quòd Deus omnibus vnico modo se demonstrat? Hoc quippè verum esset, si Deus naturaliter ad extra ageret eodem modo semper se habens: sed cum liberè agat, nónne diuidit charismata & prębet seipsum singulis prout vult: vt Apostolus ait? Vult autem, quod decet. Decet verò, vt præbeat seipsum vnicuique secundum meritum & captum ipsius recipientis. Nec enim potest idem obiectum vnaquęque potentia æque apprehendere. Alioquin: cum vnum sit scibile in vnaquaque scientia: omnes in ea essent æque instructi, cuius oppositum expressè videmus. Quod euenit, quia vnusquisque pro captu suo intelligit. Nec vult Deus magis intelligi ab vnoquoque, quam eius meritum captus exigat. *1. Cor. 12*

334 Vera gloria beatorum in quo consistit? An igitur in cognitione, vel
Thomas. visione Dei: vt Thomas sentit? Iuxta illud Christi nuper adductum. Hæc
Ioannis 17 est vita æterna, vt cognoscant te Deū verum: & quem misisti Iesum Chri-
Scotus *Platonici.* stum. An in amore & fruitione: vt Scoto placuit? An in transformatione
& vnione: vt Platonici docent? Quod suo loco (Deo fauente) explicabi-
mus. Vt autem aurum Sapientum dicta in vnum conuenire videantur di-
cimus, quòd beatitudinis principium est in cognitione, progressus in frui-
tione, complementum verò in vnione. Et hoc quantū ad essentialia. Con-
sequentia autem ipsam beatitudinem quam plurima sunt: æuiternitas vi-
delicet, duratio, incorruptibilitas, agilitas, claritas, subtilitas corporis, im-
mo transmutatio in sortem spiritualem, corona multiplex, pro statu &
conditione cuiuslibet, siue martyrum, siue doctorum & huiusmodi. Quæ
August. omnia concludit Aug. vno sermone dicēs. Beatus est, qui habet, quicquid
vult: & quicquid videlicet desyderare potest. Nam beatitudo (vt supra di-
ximus) est status omnium bonorum aggregatione perfectus.

335 Quis nam in cœlo Deo propinquior est? An Seraphinorū chorus: vt
vulgo asseritur? Sed nónne nomen illud est officij: nō autem personarum?
Apoc. 1 An sunt illi septem spiritus, Deo semper astantes: vt in Apoc. & Tobia le-
Tob. 2 gimus? An est ille Angelus, qui Mosi loquebatur: quem Hebræi שר הפנים
מטטרון Mitatron sar hapanim, idest principem facierum vocant? Eius enim
interest introducere benemeritos ad faciem principis Dei. Et hoc me-
Num. 12 diante Moses Deo facie ad faciem locutus est: vt in libro numerorum di-
citur. An supremum locum inter creata tenet beata Virgo Dei genitrix,
Cant. 1 quæ dicitur exaltata super omnes choros Angelorum? Ipsa enim fungitur
Tom. 5. c. 6 officio Mitatron: vt in Harmonia disseruimus. Sic nanque nominatur,
Sec. Theo. qui supremum locum apud Deum in regno beatitudinis tenet: vt secre-
tiores Theologi perhibent. Nec enim absque reuerentia Christus habet
Luce 2 matrem in cœlis: qui in terris existens, erat (vt Lucas narrat) subditus illis,
parentibus videlicet.

336 Fundamenta supernæ Ciuitatis quæ sunt, & quomodo congluti-
nata sunt? Nónne supra illud primum & vnicum fundamentum, quod po
1. Cor. 3 situm est, Christus Iesus videlicet, iacta sunt Apostolorum & propheta-
rum fondamenta? Iuxta illud Apostoli. Superædificati supra fundamen-
Ephe 2 tum Apostolorum & prophetarum. Vtraque enim familia vtriusque te-
stamenti fundata est in illo cœlesti duodenario: quo cœlestia omnia (vt
Pla. in 6. de Legibus. Plato & Iohannes conueniunt) distribuuntur. Glutinum autem ipsorum
Apoc. 21 fundamentorum, & totius ædificij, charitas est, aut virtus illa diuinitatis:
quæ sicut amore diuidit: ita amore conglutinat. Sicut de sole finxere poe-
tæ, quod habet Dionysiacam virtutem diuidentem, & Apollineam coü-
nientem. Nam Deus verus sol amore se diuisit & diffudit in multa: &
amore illa multa in se conglutinare & vnire intendit.

337 Collocantúrne Beatorū animæ in choris Angelorū? Nónne Theo-
logi communi ore asserunt, quòd vna quæque anima ad eum [illegible]
Angelorum assumitur: quē in hac vita meruit. Sed cur hoc? An, quia opera

ipsius sunt eiusdem generis? Nam si quis amoris opera egerit, ad Seraphinorum chorum: si doctrinæ, ad Cherubinorum ordinem (vt aiunt) admittetur. Et sic de reliquis. An, quia ex illo choro habuit Angelum custodem? An, quia descédens [redacted] (vt Pythagoræ placuit) induit na-[redacted] Sed nónne [redacted] & exercitus Angelorũ? quem illi nouem à Dionysio [redacted] memorati? Nam sunt septem Angeli principes throno Dei astantes cum suis exercitibus & aciebus magnis (vt secretioribus Theologis placet) & septuaginta, de quibus Hieronymus meminit super illud. Circumamicta varietatibus. Sunt quoq; (vt Daniel ait) millia millium Deo ministrantium, & totidem assistentium. Et hoc, non quòd ipso numero concludantur, sed dicuntur distributi illo numero diuino ipsi Dei ministri. Et sic non tantùm ad nouem choros, sed ad omnem ordinem & exercitum Angelorum reuertentur animæ, per quos transierunt, aut à quibus fauorem susceperunt.

Diony. de Ang. hier. Iamblicus. *Hier. super Psal. 44* *Dan. 7*

338 Vidéntne omnes Beati essentiam Dei? Nónne recentiores Theologi id communiter asserunt? Sed quomodo intellectus creatus & determinatus potest attingere (vt aiunt) diuinam essentiam: quæ est formaliter infinita? Nónne Christus ait. Nemo nouit patrem neque filium, nisi quatenus ipse reuelauerit? Non enim dicit, ostenderit. Et si nemo ad filium vel patrem peruenit, qui nõ sunt formaliter infiniti sed per essentiã, quãto minùs ad essentiã nudam, omnẽ captũ finitum excedentẽ, quis deueniet? Sed nónne (vt Apostolus ait) videmus nunc per speculũ in ænigmate: tunc autẽ facie ad faciem? [redacted] Sed nónne Mosi, qui cũ Deo facie ad faciem loquebatur, dixit Deus. Non videbit me homo & viuet? Rursúmque ostendit ei omne bonum, vt promiserat: attamen dixit illi. Non videbis faciem meam: sed posteriora mea. Est ergo (vt supra disseruimus) multiplex Dei facies. Alia enim est, quæ in patria videbitur (vt dixit Apostolus) & alia, quam optabat hic videre propheta, dicens. Ostende faciem tuam, & salui erimus. Et hanc quærendam aliis persuadebat, dicens. Quærite faciem eius semper. [redacted]

Matthæi 11 *1. Cor. 13* *Exod. 33* *Psal. 79 & 104*

339 In qua visione beantur ij, qui sunt in patria? An fortè in visione essentiæ diuinæ: quam aliqui existentes in via viderũt per raptũ & excessum mentis: vt de pluribus Aug. meminit, vbi de videndo Deo agit? Sed nónne Deus per Isaiam ait. Hoc, idest ipsum, quod est, est nomẽ meum: quod denotat ipsam essentiam nudam, & gloriam meam, hanc videlicet, alteri nõ dabo, vt habeat, scilicet proprium esse & independens, aut vt ipsam essentiã sic nudã depræhendat? Hinc secretiores Theo. concludunt, ꝙ Deũ nudũ nec videre, nec de ipso effari quis potest. Nec enim æquũ est (vt aiunt) ꝙ quis videat Regẽ nudum: nec parũipendendũ putant, si quis videat ipsum vestitũ vestimẽtis gloriæ suæ: quæ quãplurima sunt: vt alibi diximus.

Augusti. ad Paulinã de Videndo deo *Isa. 42* *Sec. Theo.*

Quibus quidem vestimentis icciircò se Deus induit: vt ostendat se nobis, qui capere nequimus nudam illam & infinitam essentiam: cum qua nos finiti non habemus proportionem. Quamuis aliqui dicant, quòd habemus proportionem attingentiæ, [redacted]

et bene

Aug. 22. de Ci. Dei. 340 Mentes beatorum beantúrne in solo Deo, an etiam in creaturis?
Genesis 15 Nónne contenti esse debent videntes obiectum illud, in quo omnia vidêt
Aug. super Gene. & in quo continentur omnia, quæ desyderari possunt? Sicut longo sermone disserit Augustinus. Hinc Deus Abrahæ dixit. Ego ero merces tua magno nimis. Sed nónne ipsemet Augustinus alibi ait, quòd triplex erit
Polit. 7 Beatorum visio: vespertina videlicet, idest creaturarum in seipsis, matutina, idest creaturarum in verbo, & meridionalis, idest ipsius verbi propriè? An igitur beantur illi ciues in ipso Deo: in quo solo est fœlicitas? Teste
Psalmo 15 enim Deo (inquit Aristoteles) nõ est fœlicitas in rebus exterioribus. Nam ipse est fœlix sine aliqua re exteriori: vt propheta canit. Oblectantur autem Beati in creaturis, cum Deo iam vnitis. Sicut oblectantur oculi corporei non tantum in sole sed etiam in radiis solaribus. Hinc Saluator ait.
Ioannis 10 Per me si quis introierit, saluabitur: & ingredietur, scilicet ad diuinitatem: & egredietur, ad creata videlicet: & vtrobique pascua inueniet.

341 Quæ sunt & quid operantur vestes diuinæ, & quomodo quis in ipsis beari potest? Nónne diuinæ vestes Deum, alias præ fulgore immenso (vt dictum est) inuisibilem, nobis visibilem præbent? Nam si non poterant aspicere filij Israel in faciem Mosi ob splendorem vultus eius (vt Paulus
2. Cor. 3 inquit) in quo videlicet splendebat paruus radius diuinitatis, sed necesse
Exod. 34 erat velari faciem: quid dicendũ est de luce illa diuinitatis immensa: quam
1. Timo. 6 ideo ipse Paulus vocat inaccessibilem: quia apprehendi & attingi nequit à nobis? Necesse est igitur vt contegatur, si videri debeat. Contegitur autem aliquando lumine, rebus creatis visibili: vt Vates canit. Amictus lumine sicut vestimento. Aliquando vestitur vestimentis albis pietatis, cle-
Psal. 103 mentiæ & amoris: aliquando rubeis iustitiæ & fortitudinis: aliquãdo pur-
Sec. Theo. pureis, donorum videlicet Spiritus sancti (vasescrutores Theologi exponunt) aliquando viridibus vitæ & gloriæ, aliquando concinnitate & decore Regio: vt iterum propheta canit. הוד והדר Hod vehadar induisti,
Psalmo 103 idest concinnitatem & decorem. Pro quo communis æditio habet. Confessionem. Et multa huiusmodi vestimenta Deus induit: quibus agens nobiscum tot tantáque oblectamenta tribuit: quot & quanta capere possumus. Fœlicius autem Beati in aspectu illarum vestium oblectantur & beantur.

342 Qua voce Beati laudant deum? Non quippe voce hac communi (vt supra disseruimus) sed illa, qua Moses clamabat. Nam ipsi nullam vocem
Exodi 14 proferenti dixit Deus. Quid clamas ad me? Vnde Ieremias ait. Clamauit
Thre. 2 cor eorum ad Dominum. Cor enim clamat affectu. Vnde sicut Deus loquitur

quitur nobiscum,imprimendo per lumen suum eam cognitionem,quam vult nos habere (vt Dionysio placet) aut producendo effectum amoris, claritatis, sublimitatis & huiusmodi: Sic nos laudamus Deum, gratias agendo, diligendo, & in ipsum affectus nostros debita concinnitate dirigendo. Quod beati perfectius ac melius faciunt. Nec enim Deus in tota Lege & Euangelio nos aliud docet, quàm fieri sibi conformes & concinnos, vt omnia quæ sunt inter Deum & nos, sint suauissimi concentus ex instrumentis ritè conchordatis resultantes, vt alibi diximus. Dionysius.

343 Qua ætate apparebunt suscitati ante tribunal Christi? An (vt asseritur) in ætate perfecta triginta annorum? iuxta illud Apostoli: Donec occurramus in virum perfectum, in ætatem plenitudinis Christi. Sed si ætas Christi fuit plena in tricesimo vel tricesimo tertio anno, ætas Dauid fuit plena in septuagesimo, Abraham in centesimo tricesimo septimo, Mosi & Aharon in centesimo vicesimo, Adæ in nongentesimo tricesimo, Matusalem verò in nongentesimo sexagesimo nono, igitur plenitudo ætatum non est æqualis? An fortè virtute Dei omnes apparebũt in illa ætate Christi perfecta & virili? Sed quid determinari oportet de ætate eorũ, qui absoluti à tempore viuent in perpetuas æternitates? An fortè de ætate qua in regnum beatitudinis intratur, est sermo? Sed nonne huiusmodi ætatis plenitudo est, quando quis cursum consummauit? Cursus autem aliquando serius, aliquando citius consummatur, iuxta illud Sapientis: Consummatus in breui expleuit tempora multa, sicut igitur cursus Christi completus fuit in triginta tribus annis: sic vniuscuiusque plenitudo completur curriculo supernè determinato. Ephes. 4 Sapient. 4

344 Cùm (teste Propheta) Beati laudent Deum in secula seculorum, suntne aliquando ex ista continua laude fessi? Nonne sicut intelligentiæ mouentes orbes ex illa continua motione non defatigantur (vt Philosophi consentiunt) quia agunt, quod sibi proprium est. Sic nec beati Deum continuè laudantes fatigantur? cùm eis id proprium sit, dicente Propheta: Qui habitant in domo tua Domine, in secula seculorum laudabunt te. Lassitudo enim prouenit ex violentia, quando passum resistit agẽti, quod minimè continget in patria, hinc ibi nulla erit lassitudo, sed oblectamentum perfectum. Psalm. 83 Ibidem.

345 Gaudéntne maiori honore in patria, qui plura passi sunt? Nónne dicitur in Euangelio, quòd ij qui venerunt hora vndecima, acceperunt eundem denarium diurnum, qui datus est eis, qui hora prima venerunt, & pondus diei & æstus portarũt? Sed nónne regula naturalis est, à qua Deus non discedit, sicut simpliciter ad simpliciter, ita magis ad magis, & maximè ad maximè? sicut igitur (vt nonnulli etiam recentiores docent) Deus dat centum pro vno, sic dabit ducenta pro duobus, & mille pro decem, semper remunerando in centuplo, proportione quidem geometrica, nec ipse erit acceptator personarum, sicut plerisque in locis sacra testantur eloquia. Et quamuis denario dicantur remunerari nouissimi, sicut & primi, non tamen eiusdem precij sunt illi denarij. Nam vniuscuiusque beati Matth. 20 Topic. 2. Roman. 2. Ephes. 6 Coloss. 10

præmium resultat ex denario archetypi, non tamē eadem mensura & eodem precio, sed pro captu & meritis recipiētium (vt supra dictum est) seruata semper (vt diximus) proportione geometrica.

346 Qua gloria & quo honore beati coronantur? cùm Propheta dicat:
Psalm. 8. Gloria & honore coronasti eum. Nonne hoc de Christo dictu est: vt Pau-
Hebr. 2. lus sentit? Sed cùm Christus dispoſuerit nobis regnū, sicut dispoſuit ei pa-
Luce 12. ter, nónne consequenter coronam promisit? hinc Apostolus de seipso ait:
2 Timo. 4. In reliquo reposita est mihi corona iustitiæ. Et in Apocalypsi dicitur. Te-
Apocal. 3. ne quod habes, ne alius accipiat coronam tuam. An igitur hæc corona est
Math. 18 videre faciē patris, sicut angeli nostri vident? pater enim in antiqua Theologia dicitur corona suprema. An hæc corona est aliquod insigne præcipuum? sicut de martyribus, doctoribus, & virginibus recentiores Theologi dicunt, quòd habebunt aureolam, coronam videlicet minorem ipsis conuenientem, vt aiunt. Quod satis cōsentaneum est, quamuis locus, vn-
Exodi 25 de hoc accipiunt, satis impertinens videatur. Id enim ex libro Exodi eliciunt, vbi, dum de arca fabricanda agitur, dicitur: Facies coronam interrasilem quatuor digitoru, & super illam, alteram coronam aureolam. Hæc autem aureola non est martyrū vel doctorum, sed arcæ, quę nullam similitudinem cum martyribus, doctoribus, aut virginibus habet, nec conuenientia nisi verbalis.

347 Habetúrne in Scriptura de corona beatorum mentio aliqua? Non-
Math. 5. ne Christus de Doctoribus ait: Qui fecerit & docuerit, hic magnus vocabitur in regno cœlorum, aliis videlicet supereminēs? Et hæc erit gloria & corona singularis. Et de sufferentibus martyrium vel persecutiones qualescunque, quod est quoddā martyrij genus, dixit summus remunerator.
Ibidem Beati estis, cùm maledixerint vobis homines, & persecuti vos fuerint, & dixerint omne malum aduersum vos mentientes propter me, gaudete & exultate, quoniam merces vestra multa est in cœlo, præ aliis videlicet. De
Apoc. 14. virginibus autem Iohannes ait, quòd cantabant canticum, quod nemo alius cantare poterat. Vnde innuitur, quòd in hoc aliis præstant. Et hæc est eorum corona.

348 Quibus muris superna regio concluditur? Nónne Iohannes, post-
Ibidem 21. quàm descripsit pauimentum supernæ ciuitatis ex auro confectum, describit parietes ex lapidibus preciosis constructos, sicut & fundamenta. Sed hos ex iaspide tantùm, illa verò ex variis lapidibus preciosis Apostolis conuenientibus, vt alibi referauimus? Vnde innuitur, quòd virtute Apostolorum continebuntur illi cœlestes ciues, non tantùm qui parati sunt per duodena millia signatorum, sed etiam tota turba magna & innumerabilis, quæ processit a duodecim tribubus Israel (pro cuius salute
Math. 15. se venisse Christus ait, intelligendo eo modo, quo alibi intelligendum esse declarauimus) sicut ab Apostolis omnes illæ Tribus iudicabuntur,
Ibidem 19 vt Mathæus refert. Et quia illa turba ex multis est collecta, eiusdem tamen [illegible], ideò per iaspidem multigenum & multicolorem designatur.

349 Mutatúrne quis ab officio in illa superna curia, an semper in codē perseuerat? Nónne varietas & vicissitudo temporum & rerum tollit fastidiū? sicut Ecclesia canit: Et temporum das tempora, vt alleues fastidiū. Vnde sic opinari de illis supernis ciuibus non erit absurdū, pręsertim cùm id expressè habeamus ex Scriptura, dicente: Ecce, qui seruiunt ei non sunt stabiles, & in angelis quidem suis posuit mutationem, pro quo vulgata æditio habet: Reperit prauitatem. Alij verò dicūt: Posuit splendorem. Mutantur enim custodiæ & officia, vt alibi diximus. Sed cùm beati deuenerint ad illud obiectum infinitum, quid vltra ex huiusmodi mutatione acquirunt? Nónne Doctores super illud Petri: In quem desyderant angeli prospicere, dicunt, quòd semper desyderant, quia quantò magis vident, tantò amplius eis videndum restat? sicut contingit iis qui nauigant mare magnum, aut qui perambulant planitiem immensam, à qua quamuis non discedāt, noua tamen semper oblectamenta suscipiunt, sic etiam beati ex huiusmodi mutatione magnam frugem, magnámq; voluptatem sentiūt. Nec igitur mirum est, si in illo infinito pelago diuinitatis semper aliquid noui, quo oblectentur, adinueniāt. Sed quomodo sunt in termino, si semper proficiunt? Nónne sunt in termino, quò ad obiectū adeptum, sed non quò ad immensitatem ipsius? Iob 4 1. Petr. 1

350 Quis nos coronabit in patria? An fortè mater? cùm scriptum sit: Videte regem Salomonem in diademate, quo coronauit eum mater sua in die desponsationis suæ. Sed nónne Dauid de Christo & consequenter de membris loquens cum Deo, ait: Gloria & honore coronasti eum? An igitur coronabimur à Deo patre iubente, filio adiudicante, & matre approbante? Quæ quidem mater est illa, de qua Apostolus ait: Quæ sursum est Ierusalem, quæ est mater nostra. Hæc enim est collectio vera illius sponsæ Christi & matris, quam Iohannes descendentē è cœlo vidit. Nam applaudentes omnes cœlestes illi ciues ob coronam nobis à Deo datam, noua quadam corona nos coronabunt. Cantic. 3 Psalmo 8. Galat. 4. Apocal. 21.

351 Cur anima adhærens Deo iucundatur & exultat? An, quia Deus est obiectum ei conueniens, & in quod ordinata est? iuxta illud Augustini aliàs à nobis adductum: Fecisti Domine cor meum ad te, & inquietum est, donec quiescat in te. An propter consonantem amicitiam quæ est inter Deum & hominem, qui eius gerit imaginem? Id enim omnium amicorum commune est, quorum consuetudo adeò delectabilis est. Sicut è conuerso homo sola præsentia inimici tristatur, sicut ouis ad præsentiam lupi, & sicut homo in nocte sentiens præsentiam humani generis hostis, vt sæpissimè contingit. An quia Deus est obiectū menti super omnia proportionatum, eo videlicet modo quo se vnicuique cōmunicat, vt potentia & virtus ipsum capere possit? Augustin.

352 Mens quando fit diuina, in hoc seculóne, an in futuro? Nónne mens (vt infrà latius Deo duce, differemus) est intellectus noster cum Deo vnitus, adeò vt suscipiat radios ipsius diuini intellectus nos collustrātis, amoto omni impedimento? quod etiā homini in hac vita cōstituto, cōtingere

potest. Sicut contigit Mosi, Dauidi, veris Prophetis, Apostolisque omnibus ac primæuis illis discipulis, quibus scribens Iohannes, ait: Vnctionem habetis à Sancto, & nostis omnia. Inter quos erat & ille qui dixit: Psallam spiritu, psallam & mente. Hunc quoque gradum consequuntur omnes mundo corde, de quibus scriptum est: Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt.

1. Ioan 2.
1. Cor. 14.
Matth. 5.

353 Qui mentem consecuti sunt, qua iactura ipsam perdunt? An, obscuratur tantummodò eorum intellectus, sublato penitus lumine ipsum collustrante? An priuantur gratia, bene & meritoriè operandi? Quod fit (secundum Plotinum) virtute intellectus, portionis videlicet superioris, quã Mercurius mentem vocat. An iactura maxima est, quia perdens mentem, illam amplius recuperare nequit? sicut edocemur à Paulo, quamuis id sub aliis verbis explicet. Ait enim: Impossibile est enim eos, qui semel sunt illuminati, gustauerunt etiam donum cœleste, & participes facti sunt Spiritus sancti, & gustauerunt bonum Dei verbum, virtutésque seculi venturi, & prolapsi sunt, rursus renouari per pœnitentiam. Quæ omnia à Paulo commemorata ad mentem, & ad illum, qui introductus est ad Dei arcana intelligenda, spectant.

Plotin. in libro de bono.
Mer. in Py.
Hebr 6

354 Cur mentem amittentes (vt modò diximus) per pœnitentiam renouari nequeũt? Nónne, quia huiusmodi facti participes Spiritus sancti peccant in Spiritum sanctum? Nam (vt dicitur) qui peccat per ignorantiam, peccat in filium, cui attribuitur sapientia: qui peccat per fragilitatem, peccat in patrem, cui attribuitur potentia: qui verò peccat per malitiam, peccat in Spiritum sanctũ, cui attribuitur bonitas. Qui igitur facti sunt Deo familiares, & à secretis ipsius, & quibus reuelata sunt reuelanda, non possunt peccare per ignorantiam. Vnde tantò grauius fit eorum peccatum, quantò maiorem iniuriam inferunt Domino suo, qui secreta sua eis reuelauit. Hinc (vt alibi diximus) peccatũ Adæ, qui introductus fuerat in hortum voluptatis, fuit crimen læsæ maiestatis, & irremissibile, redimibile tamen per opus æquiualẽs, aut maius, cuiusmodi fuit passio Christi. Peccatum quoque Mosi petram percutientis, cui Deus præceperat vt tantũmodò loqueretur, punitum fuit pœna irremissibili, ne videlicet populum in promissã terrã introduceret. Moses enim qui impetrauit veniã pro maiori parte eorum, qui vitulum adorauerant, non potuit impetrare remissionem illius pœnæ. Sic & vir Dei, qui venerat in Bethel ad Ierobohãm, quia comedit cibum contra præceptum Domini, deuoratus fuit à Leone ex sententia Dei irremissibili. Nec tamen huiusmodi æterno supplicio addicti fuerunt, sed luerunt pœnas absque remissione vsque ad perfectam expiationem.

Numer. 20
Deuter 32.
Exodi 32.
3 Reg. 13

355 Cur Christus ait: Exiui à patre & veni in mundum, iterum relinquo mũdum & vado ad patrem? Nónne, quia (vt aliàs dictum est) vnumquodque reuertitur ad locum, vnde exiuit? Vnde docemur, quòd anima tendit in Deum, quia ab ipso exiuit. Sed quid dicemus de malis animabus ad infernum pergentibus, quæ à Deo elongantur? An forsitan, quia ex Diabo-

Ioannis 16

ſo natæ ſunt huiuſmodi animæ? iuxta illud Chriſti: Vos ex patre Diabolo eſtis. Sed nónne hic eſt error Manichæorum explodendus, non autem admittendus? Vnde verba Chriſti ſanè intelligenda ſunt. Alia eſt enim generatio naturalis, ſecũdum quam omnia ſunt à Deo. Alia per tranſmutationem ſeu vim quandam regeneratiuam ſuperuenientem, ſecundum quàm homines, qui ſecundum carnem ex Adam nati erant, renati ſunt in ſpiritu per Chriſtum, ſicut igitur corpus terreum, quod debebat reuerti in terrã, tranſmutatur per vim ſpiritus, & tandem ſurget ſpirituale, vt cum ſpiritu beetur, ſic anima nata ex Deo, & reuerſura in ipſum, per malitiam efficitur diabolica, & filia Diaboli. Ibidem 8. 1. Cor. 15.

356 Cur dixit Apoſtolus: Quis eſt qui aſcendit, niſi qui prius deſcendit ad inferiores partes terræ? An de Chriſto ſolo eſt ſermo? ſed de iis qui cum Chriſto aſcenderunt, quid dicẽdum eſt? Nónne & ſpiritus illi reuerſi ſunt ad Deum qui dedit ipſos, vt Sapiens ait? An igitur dictum Pauli ad omnes extenditur? cùm omnes animæ (vt ſecretiores Theologi dicunt) ab alta ſede Dei deſcendant. Quæ quidem ſedes Dei eſt Sol ſupramundanus, de quo Propheta canit: In Sole poſuit tabernaculum ſuum. Vnde portiones ſuperiores animarum veniunt ad corpora noſtra, ſicut radij à Sole deſcendunt vſque ad nos. Et hoc, ſiue per creationem (vt Auguſtinus & complures alij Theologi aſſerunt) ſiue per productionem, vt dicunt ij qui conantur ſaluare verba Moſi, quibus ait: Et ceſſauit Deus ab omni opere, quod creauerat ad faciendum, pro tempore videlicet. Ephes. 4 Eccleſi. vlt. Pſalm. 18 Auguſtinus. Geneſ. 2.

357 Chriſtus ad patrem aſcendens qualia dona hominibus dedit? ſicut Propheta & Apoſtolus teſtantur. An dedit dona Spiritus ſancti, quẽ miſit decimo die poſt aſcenſum? An dedit donum linguarum, virtutem expellendi dæmones, ſanandi ægros & huiuſmodi, quæ Marcus refert? Sed nónne hæc dona Chriſtus docuit non eſſe plus æquo æſtimanda, dicens: Nolite gaudere, quia ſpiritus ſubiiciuntur vobis? Et donum linguarũ paruipendendum eſſe teſtatur Apoſtolus qui ait: Si linguis hominum loquar & Angelorum, charitatem autem non habeam, factus ſum velut æs ſonans aut cymbalum tinniens. An igitur donum magnipendendum, eſt amor & virtus Spiritus ſancti? Nam per ipſum adeò transformamur, vt reſurgamus ſpirituales & capaces gloriæ Dei, ſicut ipſe Chriſtus fuit, iuxta illud Apoſtoli: Saluatorem expectamus Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, qui reformabit corpus humilitatis noſtræ configuratum corpori claritatis ſuæ. Pſalmo 67 Ephes. 4 Marc. vlt. Luca 10 1. Corin. 13 Philipp. 3

358 Cur Chriſtus dixit: Niſi ego abiero, Paracletus non veniet ad vos? Nónne quia ſic rerum ſeries exigebat, vt vnus poſt aliũ mitteretur? quod in nobiſmetipſis comprobamus. Nam amor ſubſequitur verbum & intelligentiam, cùm voluntas amans non feratur niſi in præcognitum: hinc venit prius verbum carne circumamictum, vt lauaret & doceret nos, poſtea venit ſpiritus vt abſtergeret, inflammaret & immutaret. Sed licet Spiritus verbum ſequatur, cur dixit: Niſi abiero, ac ſi ambo non poſſent ſtare ſimul? Niſi poſſent habitare ſimul, non dixiſſet ipſe Chriſtus: Ad eum ve- Ioannis 16 Ibidem 14

niemus & mansionem apud eum faciemus. Sed ordo rerum describitur. Quod patet in exemplo adducto de lotione & abstersione. Nam nisi abeat verbum & aqua sapientiæ lauans, non venit ignis abstergens & inflammans. Vnde innuitur, quòd is qui actualiter vacat contemplationi, non potest exercere opera charitatis. Iccircò, dum operi incumbere vult, oportet, quòd à contemplatione cesset. Quæ quamuis (teste summa veritate) sit optima pars, tamen habens opus adiunctum, est quoddam totum & perfectum.

Lucæ 10.

359 Cur Christus ait: Scio pater quòd semper me audis? An quia petere sciebat? Hinc, cùm non peteret nisi conuenientia & Deo placita, semper merebat exaudiri. An, quia filius cui pater indulgere solet? An quia vir rectus quærens semper facere voluntatem patris, sicut ipsemet fatetur, dicens: Quæ placita sunt ei, patri videlicet, facio semper? Nam qui facit voluntatem Dei, cultor eius existens, hunc ipse Deus exaudit, vt dixit ille qui vtroque oculo illuminatus fuerat. An, quia non modò filius, sed quicunque aditum habet ad patrem misericordiarum, semper exauditur? Hinc vt exaudiamur, docet nos, vt dum oramus, ad ipsum patrem accedamus.

Ioan. 11. Ibidem 8. Ibidem 9. Matth. 6.

360 Cur Christus dixit: Qui me misit, mecum est, nec relinquit me solum? An quia vnum & idem erat cum patre in essentia: sicut ipsemet alibi fatetur, dicens: Ego & pater vnum sumus. An, quia vt homo semper fuit cum patre, quia nunquam ab eius discessit volũtate? Vnde nunquam ab ipso derelictus est. Pater enim nullum derelinquit, nisi eum qui per mala opera ab eo recedit. Et de huiusmodi conqueritur ipse pater, dicens: Me dereliquerunt fontem aquæ viuæ. Quod declaratur exemplo illius patris qui (vt Saluator perhibet) habebat duos filios, quorum alteri dixit: Fili tu semper mecum es, & omnia mea tua sunt. Nec alterum dereliquit, nisi derelictus ab eo, & redeuntem alacri vultu suscepit, donans ei stolã primam vt videlicet nuditatem ex peccatis contractã tegeret. Vnde celebrari iussit aduentum eius, vt innueret gaudium quod fit super peccatore pœnitentiã agente, & ad patrem reuertente. De quo gaudio ipse Saluator paulò ante dixerat.

Ioannis 8. Ibidem 10. Ieremiæ 2. Lucæ 15. Ibidem.

361 Quare Christus nunquam peccauit? An ex diuinitate, cui vnitus erat? An ex abundanti gratia, vt nonnulli ex recentioribus Theologis asserunt? Sed cur magis id attribuitur gratiæ, quæ est forma accidẽtalis, quàm diuinitati? Cùm in diuinitate verbi continerentur omnium agendorum & euitandorum regulæ, vt multi Sapientes cõueniunt. Hinc Christus dictus est, & fuit arbor scientiæ boni & mali, vt alibi disseruimus. Cùm igitur ipse esset regula, veritas, via, ostium intrãdi ad Deum, & norma bene recteque viuendi, ab ea declinare non debuit, nec fas erat. Nec enim sola gratia, sed etiam veritate & diuinitate adeò plenus fuit, vt non modò non peccauerit, sed peccantes iustificauerit. Nam si Apostolos repleuit Spiritu sancto, vt vltra non peccauerint mortaliter (vt tenetur) nónne multò

magis ipse repletus fuit Spiritu sancto, semper in eo permanente, vt nunquam errare potuerit?

362 Cur Apostolus ait: Gratia Dei sum id quod sum? Nónne hîc videtur, quòd Apostolus omnia attribuat gratiæ? quod aliis plerisque in locis confirmare videtur. Sed nónne ipsemet alibi dicit: Deus est, qui operatur omnia in omnibus? Nónne Deus est principale agens, operator & artifex? Hinc ipse Apostolus alibi inquit, quòd sufficientia nostra ex Deo est. Et quia Deus operatur in nobis gratis, sine spe retributionis, cùm bonorum nostrorum (teste Propheta) non egeat, ideò dicitur operari per gratiam. Cur igitur attribuitur effectus modo operandi, & non operanti? An fortè, quia gratia est effectus & habitus in nobis productus operans, & coadiuuans? Sed si homo calefiat à Sole vel ab igne, & remaneat in eo calor, ab altero illorum productus, quo calore confotus ipse homo aliquid operetur, cui debet attribui illud opus, Solíne vel igni calefacienti, an calori immisso? Nónne magis tribuere debemus opus artifici, quàm instrumento? cùm itaque Deus operetur per gratiam, nónne operatori præcipuo debetur laus, & non instrumento, neglecto artifice? 1.Cor.15 Ibidem 12 2.Cor.3. Psalmo 15.

363 Qua virtute Christus nos iustificauit, vt stare possimus ante tribunal eius? Nónne ipse redemit nos sanguine suo? Ait enim Iohannes: Christus dilexit nos, & lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo. Et Apostolus: Empti enim estis precio magno, id est sanguine Christi, vt omnes exponunt. Sed cur animas sanguine redemit? Nónne conuenientius fuisset, si animas anima redemisset, sicut Isaias prædixerat. Si posuerit pro peccato animam suam, videbit semen longæuum? Omnia quippe (vt suprà disseruimus) tradidit, suo remedio vnicuique conuenientissimè assignato. Animam enim tradidit, vt animas nostras liberaret, sanguinem fudit, vt expurgaret peccatum per sanguinem contractum, & placaret tribunal iustitiæ, sanguinem petens pro expiatione peccati per sanguinem contracti, vt etiam alibi diximus, carnem etiam dedit in cibum, tanquam antidotum contra venenum susceptum in cibo vetito, quem sumpsit Protoplastus. Roman.14 Apocal.1. 1.Cor.6. Isaiæ 53 Genes.3.

364 Qua virtute Christus resurrexit? Nónne virtute propria, sicut ipsemet prædixerat, dicens: Potestatem habeo ponendi animam meam, & potestatem habeo iterum sumendi eam? Quod ratione diuinitatis, ipsius humanitati annexæ, factum est. Ipsius enim proprium est reducere animam ad corpus, & præstare nouum esse illi composito, quo quis homo dicitur. Nam triduo illo quo Christus in sepulchro fuit (vt nostri recentiores Sapientes conueniunt) non fuit homo, deficiente (vt aiunt) illa tertia entitate, quæ resultat ex vnione animæ & corporis. Quòd autẽ resurrectio fiat virtute Christi tradita à Deo in ratione diuinitatis, declarat Paulus, dum de nobis suscitandis loquitur, dicens: Quoniam ipse Dominus, i. Christus in iussu, præcipiẽdo videlicet, & in voce archangeli; tanquã ministri. Et ne quis dubitet, qua virtute id fiet, subinfert. Et in tuba Dei, præstãtis vid licet virtute, descẽdet è cœlo, & qui mortui sunt in Christo, resurgẽt primi. Ioannis 10 1.Thessal.4

Lucæ 23. 365 Christus postquàm resurrexit, vbi moratus est, quousque cœlum conscēdit? An in paradiso deliciarum? nam latroni veniam & gratiam petenti dixerat: Hodie mecum eris in paradiso. Sed cùm paradisus deliciarum (vt etiam aliàs diximus) sit omnis locus, vbicunque mens nostra introducitur ad secreta Dei, & cū eo oblectatur, nónne potuit esse in quocunque loco? Hinc legimus, quòd modò erat in horto cum Maria, modò ibat in Emaus cum duobus discipulis, modò erat in monte Sion, apparēs Apostolis, & Thomæ incredulitatem redarguens, modò erat ad mare Galilææ docens Apostolos capere pisces, & fieri piscatores hominum. Sed cur tam variis in locis apparere voluit? Nónne, vt ostenderet virtutem corporis glorificati? Quo gaudens potest adesse vbicunque voluerit, & etiam pluribus in locis simul, imitans naturam spiritus, qui tot in locis adesse potest, in quot virtus eius extenditur, vt Sapientes asserunt. Non igitur mirum est, si in tot altaribus & sacramentis simul Christi corpus adesse possit.

Ioannis 20
Lucæ 24.
Ioan. 20 21

366 Cur Christus suscitatus variis sub figuris se discipulis ostēdit? Nónne, vt ostenderet naturam corporis glorificati? Hoc enim gaudens, potest illud iam ab omnibus physici corporis legibus absolutum in quam formam maluerit formare. Hinc ipse Christus nunc se palpabilem reddidit, nunc tenuem & subtilissimum ostendit, ianuas clausas pertransiens. Habens autem hanc potestatem variis sub formis se multis ostendit, prout res exigebat, omnibus omnia factus (vt de seipso perhibet Apostolus) vt omnes lucrifaceret. Mulieri enim eum in horto quærenti, & floribus oblectanti, in forma hortulani apparuit. An voluit apparere in forma hortulani, vt indicaret, quòd sicut pater à principio plantauerat hortum voluptatis rationabilibus arboribus consitum (sicut scriptum est. Et cedri Libani quas plantauit) ita & ipse erat nouus plantatur per regenerationem, de qua iam dictum est? Ostendit autem se peregrinum peregrinantibus, incredulo Thomæ tanquam doctorem redarguentem, piscantibus discipulis tanquam piscium comestorem. Hinc dixit eis: Pueri nunquid pulmentarium hebetis?

Ioannis 20.
1. Cor. 9.
Ioannis 20.
Psalmo 103
Ioannis 21

367 Quæ mysteria Christus aperiebat discipulis in Emaus eūtibus? Nónne omnia singillatim retexere compendiosum problema non permittit? Vt tamen aliqua summatim referemus, dicimus quòd per Mosem & Prophetas ostendit eis, quomodo Deus permisit primum hominem abundare delicto, vt in secundo qui ipse erat superabundaret gratia, quæ hominē fœliciorem redderet, quàm fuerat ante delictū, vt Paulus perhibet: quod indicat illud verbum superabūdauit, quo ipse Paulus vtitur. Præterea reserauit eis quòd erat necesse ipsum pati, vt intraret in gloriam suam, ostēditque eis quanta in ipsa passione operatus esset, pacificans videlicet omnia quæ in cœlis & in terris sunt, vt Apostolus ait: Insuper declarauit eis quod venerat & resurrexerat, vt daret principiū resurgendi post mortem fœliciori sorte, quàm erat homo antequā mortē incurreret. Ad hæc ostēdit eis, qua virtute ipse surrexerat, & q̄ fœliciter ascēsurus erat ad patrē, vt

Lucæ 24
Roman. 5
Coloss. 1

inde sanctum mitteret Spiritum: quáque potestate iudicaturus esset mundum: & redditurus vnicuique secundũ opera sua. Quod etiã aliis discipulis manifestauit, dicens. Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra. Mat. 28

368 Quomodo cognouerunt Christum illi discipuli in fractione panis: vt Lucas narrat? An (vt nonnulli dicunt) quia ipse consueuerat benedicẽs panem, frangere & diuidere ipsum absque gladio? Sed cum Deus & Christus (vt omnes Sapientes conueniunt) non oblectentur facere miracula, nisi quatenus necessitas exigit, non est verisimile, quòd semper benedicendo panem Christus miraculum faceret. Voluit enim naturæ legibus conformiter viuere: lactari à matre, educari à parentibus, pasci ab amicis, & cætera huiusmodi facere. An igitur id fecit sacramentaliter, vt indicaret, quòd præbens panem & cibũ scripturæ sacræ fregerat & aperuerat crustam velaminis ipsius scripturæ sacræ? Hinc dixerunt illi discipuli. Nónne cor nostrum ardens erat in via: dum aperiret nobis scripturas? An, quia sic fractum cibum ipsius scripturæ sacræ præbuit, vt sentirent illa non potuisse in cor peruenire aliunde, quam à Christo Deo? Luca 24 Ibidem

369 Quo mysterio Iohannes cognouit Christum in magna captura pisciũ? An, quia tale miraculũ temporibus illis factũ non fuerat: nec vnquam perpetratum fuisse legitur, An, quia Iohannes Christi dilectus, & ei familiaris, in operibus, in modo operandi, in gestu, in præsentia spiritus, sentiebat & cognoscebat eum? Sed cur dixit eis Christus. Mittite in dexteram nauigij rete? Nónne, vt discerent, quomodo piscari deberent homines, statim piscatores ipsorum euasuri? Sicut iam promiserat Petro & Andreæ dicens. Faciam vos fieri piscatores hominum. Piscati enim erant legales viri vsque tunc in sinistra duræ legis. Vnde per Euangelium & gratiam piscandum erat in dextera clementiæ, pietatis, & misericordiæ. Cùm (teste Iohanne) gratia & veritas per Iesum Christum facta sit. Ioannis 21 Ibidem Mat. 4 Ioannis 1

370 Ascendente Christo, qua voce dicebant Angeli. Viri Galilæi, & quæ sequuntur? An erat vox sensibilis, à corpore aereo (vt nonnulli dicunt) assumpto formata? Sed quomodo tam repente Angeli assumentes corpora formant arterias, pulmonem videlicet, palatum & huiusmodi: quæ ad formationem vocis requiruntur? An igitur, quia Angeli habent (vt aliqui sentiunt) sua corpora cœlestia: quibus faciunt opera ad corpus spectantia? An (vt nonnulli Sapientes asserunt) conceptum & sonum auribus auditorum imprimebant: virtute naturali, qua id facere poterant, sibi à Deo condonata? An, sicut reboant tonitrua in ære sine animalibus arteriis: sic poterant Angeli reboare, & facere vocem articulatam in auribus astantium? Actor. 1 Ioannis 5

371 Qua virtute Christus cœlum conscendit? An virtute peculiari sibi à patre tradita? Sicuti & iudicium ei à patre traditum fuit: vt ipsemet perhibet. Quod conuenit sententiæ Angelorum dicentium. Hic Iesus, qui assumptus est à vobis in cœlum, sic veniet, idest ea virtute veniet, ad iudicandum videlicet, qua ascendit. Hinc subinfertur. Quemadmodum vidistis eum euntem in cœlum. An ascendit virtute & voluntate propria, nullam Actor. 1

resistentiam sentiens in corpore iam in naturam spiritus cõmutato? Vnde tam facilè posset quis cum corpore glorioso & spirituali effecto in cœlum ascendere, quam & mente potest.

372 Qua virtute, & quomodo Christus misit Spiritum sanctum, quinquagesimo die post resurrectionem? Nonne misit ea virtute, qua & ipsum producit? Iuxta communem Theologorum regulam. Eius est mittere, cuius est producere. Hinc pater à nullo productus, à nullo missus legitur.

Mat.15 Gal.4 Ioannis 14 Filius autẽ à patre productus, à patre quoque missus est: vt plærisque in locis legimus. Spiritus verò sanctus ab vtroq; productus, ab vtroque quoq; missus legitur. Quòd enim sit missus à patre, ipse Christus perhibet, dum

Ibidem 15 ait. Paracletus autem Spiritus sanctus, quem mittet pater in nomine meo. Et q̃ ipsemet filius miserit, ipse quoq; testatur dicens. Cùm autem venerit paracletus, quem ego mittam vobis à patre, Illum etiam misit per effectus particulares, illustrando videlicet mentes discipulorum, inflammãdo corda, & consolidando propositum eorum, adeò vt nec iudicum minas, nec carnificum tormenta amplius timerent. Misit verò ipsum quinquagesimo die, numero quidem sibi magno mysterio attributo. Nam Spiritus sanctus venit à loco quinquaginta portarum (vt secretiores Theologi dicunt) in

Exod 33 quas nemo intrauit: nec Moses adeo Deo familiaris: vt cum eo facie ad faciem loqueretur. Ipse enim (vt alibi quoque diximus) vsque ad quadragesimam nonam portam solummodo ascendit. Penetrauit autem omnes il-

Hebr.4 las Christus Iesus, de quo Apostolus inquit. Habentes pontificẽ magnum qui penetrauit cœlos, Iesum filium Dei. Nec enim opinor ipsum loqui de cœlis materialibus: sed de mansionibus & cœlis supramũdanis. Quorum octauum tenet Spiritus sanctus: filius nonum: pater autem decimum & supremum. Ad quem patrem cum accesserit filius, necesse est, vt omnes

Ibidem 1 alios cœlos penetrauerit. Ipse enim filius (vt Paulus ait) sedet ad dexteram maiestatis in excelsis.

Ioannis 16 373 Quomodo intelligitur illud Christi. Cùm venerit Spiritus veritatis, arguet mundum de peccato, de iustitia & de iudicio? Nonne id declarat ipsemet Christus dum ait. Arguet de peccato: quia non crediderunt in me: Quorum verborum sensum est, quòd cum à peccato non possumus liberari nisi per meritũ Christi: hinc non credentes in eũ remanẽt in peccato, & iudicio subiacent. Sequitur Christus. De iustitia verò, nõ seruata videlicet, quia vado ad patrem: redditurus videlicet rationem de omnibus, qui iniustè egerint. An (vt opinor) in veritate literæ habebat̃ צדקה zedachah? Quod vocabulum, quamuis aliquando interpretatum sit iustitia, quę צדק zedech hebraicè dicitur, tamen significat pietatem & cultum, quem Deo & proximo exhibere debemus. Hinc, quia non fuerat exhibitus à populis illis debitus cultus ipsi filio Dei, qui vnum cum patre ad ipsum ascẽdebat, dixit, quòd Spiritus sanctus arguturus erat mundum de zedachah, idest

Mar.vlt. cultu ipsi non exhibito. Sequitur Christus, quòd arguet mundum de iudicio: facto videlicet contra illos, qui non crediderunt in Christum. Iuxta illud. Qui verò non crediderit, cõdemnabitur, Ideo subinfert, Quia prin-

ceps huius mundi, qui videlicet seduxit ipsum mundum, ne crederet in eum iam iudicatus est.

374 Qua virtute mortui in die iudicij resurgẽt? An virtute Christi? Iuxta illud Apostoli. Quoniam quidem per hominem mors & per hominem resurrectio mortuorum. Et sicut in Adam omnes moriũtur: ita & in Christo omnes viuificabũtur. Sed cum opera Trinitatis ad extra (vt aiunt) sint indiuisa, nónne concurret tota Trinitas? Vtique. Intererit enim pater, qui tribuit omnem potestatem filio: vt ipsemet fatetur, dicens. Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra. Concurret etiam Spiritus, cui dictũ est iubente Deo. A quatuor ventis veni spiritus, & insuffla super interfectos istos, vt reuiuiscant. Interueniet Christus iubens. Intererunt quoque Angeli: sicut ipse Christus testatur, dicens. Et mittet, filius Dei videlicet, Angelos suos cum tuba & voce magna: & congregabunt electos à quatuor ventis, à summis cœlorum vsque ad terminos eorum. 1. Cor. 15 Mat. vlt. Ezec. 34 Matth. 24

375 Cur Propheta canit. Ideò non resurgent impij in iudicio? An, quia non iudicabuntur impij? Sed nónne impij erunt ij, quibus Christus dicet. Ite maledicti in ignem æternum? An igitur, quia non resurgent impij ad iudicandum cum iustis? Hinc subinfert Vates. Neque peccatores in concilio iustorũ. Sed nónne Christus ait. Viri Niniuitæ surgent in iudicio cum generatione hac, & condemnabunt eam: quia egerunt pœnitentiam in prædicatione Ionæ? Ergo impij erant? Erant quippè impij antè pœnitentiam, sed postquam egerunt pœnitentiam, non erant amplius impij. Et sic surgent in iudicio ad condemnandam vel improperandam generationem Iudæorum, vel ad approbandam sententiam Christi. Psal. 1 Matth. 25 Ibidem 12

376 Cur Christus tam puniendos quam remunerandos sub parabola quinque virginũ descripsit? An (vt nonnulli sentiunt) propter quinq; sensus? An, quia Deus in ה he, quod quinq; significat, mundũ fabricauit? Ideò tam boni, quam mali illo numero distribuuntur. An, quia supramundani fontes, à quibus omnia proueniunt, denarij sunt: Quinque enim in dextera sunt influentes bonitatem, clementiam & gratiam, & quinque sapiunt naturã sinistræ, discutientes & punientes. Hinc Christus puniendos in sinistra, beandos autẽ in dextera statuet. Et quãuis Deus & Christus habeãt iustitiã & misericordiã mutuo amplexas & se inuicem osculantes: nihilominus in die iudicij aut puniet cũ sinistra, aut remunerabit cũ dextera. Ad hos igitur, tanquã ad præcipuos fontes omniũ, alludit quinarius iste numerus. Sed cur virgines dicuntur? Nónne quia quilibet iudicabitur iuxta opera, quæ anima spótè, non autem coacta fecerit? Nã si Diabolus vel aliquod mẽbrum eius coegerit aliquẽ ad malum, inde nõ punietur. Sicut dixit Lucia Spiritu sancto plena. Nõ coinquinatur corpus nisi de consensu mẽtis. Pari modo si Deus dederit aliquod donũ alicui, vtputa Apostolatũ, Prophetiã & huiusmodi, nõ inde præmiabitur: quia Iudas Apostolus & Bilahã propheta dãnati censentur. Sed eorũ, quæ spontè (vt modo diximus) interueniente tamen diuina gratia, vnusquisq; fecerit, mercedem accipiet. Hinc Apostolus ait. Quæ enim seminauerit homo, & hæc metetur. Ibidem 25 Ibidem Psal. 84 Lucia Gal. 6

Greg. super Mat. 377 Qui nam seuerius in extremo iudicio iudicabuntur? Nónne ij, qui maiora dona in vita susceperint? Quod apertè fatetur Gregorius dicens. Lectio Euangelica nos admonet, ne nos, qui plus cæteris in hoc mundo *Sap. 6* accepisse aliquid cernimur, ab Authore mundi grauius inde iudicemur. *Luce 10* Hinc Sapiens ait. Potentes potenter tormenta sustinebunt. Potentes videlicet in virtute & donis. Quo sensu Saluator inquit. Væ tibi Chorozaim, væ tibi Betsaida: quia si in Tyro & Sidone factæ fuissent virtutes, *Ioannis 15* quæ factæ sunt in te, olim in cinere & cilicio pœnitentiam egissent. Ideò Tyro & Sidoni remissius erit in iudicio, quam vobis. Et alibi. Si non venissem & locutus eis non fuissem, peccatum, tam graue videlicet, non haberent. Nunc autem excusationem non habent de peccato suo.

Mat. 21 378 Cur Christus maledixit ficui, fructum non habenti? Nónne per ficum (vt alibi diximus) intelligitur humanum genus, quod in principio produxit, vti ficus, lac & grossos immaturos amarissimos: in Adam videlicet, primo omnium parente: qui tale venenum suscepit & protulit, vt totam posteritatem infecerit? Ab hac igitur ficu plantata in terra viuentium, putata castigationibus, tótque exculta donis, circunsepta lege, irrigata pluuia voluntaria, & à superno sole irradiata Christus expectauit fructum: Verum, quia ipsa fructum non protulit, maledictionem commeruit. Vnde innuitur maledictio illa æterna, quam vnusquisque negligens operari, incurret,

Luce 19 379 Cur Iesus videns ciuitatem, fleuit super illam? An (vt textus innuit) *Ioannis 18* quia compatiebatur ruinæ tot & tantorum ædificiorum? Sed cur de ruina mundanorum ædificiorum dolebat ille, qui dixit. Regnum meum non est de hoc mundo? An igitur flebat ruinam Ecclesiæ ædificatæ supra ipsum, primarium lapidem, qui flebat, & supra fundamentum Apostolorum & Prophetarum, & perditionem & ingratitudinem tot vocatorum ad intrandam nedum in militantem, sed triumphantem Eccle-*Luce 9* siam? Hinc subintulit. Quia si cognouisses & tu: tempus visitationis tuæ videlicet: sicut paulò post apertè dixit. Eo quòd non cognoueris tempus visitationis tuæ. Sciebat enim quòd ipsi Iudæi venturi erant coram ipso iudicandi & damnandi in eum locum præcise vbi ipse flebat. Nam stabat super monte oliuarum (vt adhuc ostenditur locus) habens ante se Ierusalem: inter quam & ipsum montem oliuarum est Vallis Iosaphat, idest iu-*Mat. 25* dicij, quod faciendum præ oculis habebat. Sicut in Matthæo expressè narrauit. Vnde suboriebantur lachrymæ, non pro lapidibus parietum materialium, sed viuorum: ex quibus electis debebat ædificari & ampliari ciuitas illa superna.

Luce 13 380 Cur Christus dixit. Multi quærent intrare, & non poterunt: quia pater claudet ostium iis, qui foris sunt, dicens. Nescio vos? An hoc intelligitur de tempore mortis, quando excludetur anima à regno vitæ? Tunc enim erit extra tempus & statum merẽdi. An (vt opinor) id intelligitur de die iudicij extremi: quo dicetur, sicut & in parabola quinque virginũ narratur, Amen dico vobis, nescio vos? An, quia non video nomina vestra

scripta in cœlis & in libro vitæ? An, quia non video in vobis imaginem, quam tradidi, sed imaginem & characterem bestiæ, cui seruistis? An, quia non agnosco vos membra corporis mei? Cùm non sitis compassi cæteris membris indigentibus: vt lex membrorum exigit. Ideò dicet illis, Ite, & recedite à me, maledicti. Nec enim est nunc tempus, vt quæratis intrare, dicentes. Domine Domine aperi nobis. Cùm vos non agnoscam tanquam meos.

SECTIO SEPTIMA DE IIS, QVÆ A NOBIS EXIGVNTVR: VT REGNVM ADIPISCAMVR.

CVR primo exigitur fides, & quæ fides? An sola credulitas? 381
Sed nónne dicit Christus. Non omnis, qui dixerit mihi Domine Domine, credens videlicet me Dominum, intrabit in regnum cœlorum: sed qui fecerit voluntatem patris mei, qui in cœlis est, ipse intrabit in regnum cœlorum? An igitur ea fides requiritur, quæ ab Hebræis אמונה Emunah dicitur, idest fidelis inhærentia: quæ sine amore & opere esse nequit: vt etiam supra declaraui-mus: Hęc autem fidelitas & inhærétia à Christo & Redemptore exigitur: quia, cum ipse veluti çaput corporis mystici & Ecclesię sumpserit calicem medicinæ pro omnibus membris, requirit vnionem & adhæsionem per fidem, amorem Dei, & charitatem omnium membrorum: vt medicina à capite sumpta omnibus membris proficiat. Nam medicina minimè prodest membro abscifo. Et sic intelligitur dictum illud. Qui crediderit, inhærendo videlicet, & baptizatus fuerit, ablutus videlicet & purificatus lauacro & expurgamento a Christo capite sumpto, saluus erit. Qui verò non crediderit, idest inhærere noluerit expers totius lauacri, medicinæ, & expiationis à Christo capite datæ, cōdemnabitur, moriens in peccato suo videlicet.

Ibidem 7

Mar. vlt.

382 Cur exigitur tanta fides, quantum est granum sinapis, vt etiā montes transferri possint? An (vt nonnulli exponunt) tam parua fides exquiritur, quam paruum est granum sinapis respectu aliorum granorum? Sed cur Christus redarguit eos, qui paruam habebant fidem? Nam petro dixit. Modicæ fidei, quare dubitasti? Et discipulis omnibus. Quid cogitatis inter vos modicæ fidei? An igitur exigitur tam intensa fides, quam intensa est grani sinapis virtus? Nam ad ipsius acumen & acerrimum saporem comprimendum, si quis ipsam comedere velit, apponuntur acetum, mel, pyra, cotonea mala, sandali, & huiusmodi multa & varia pro libito componentium: & tamen adhuc acumine & acrimonia sua lachrymas & sternutationem sæpenumero prouocat. Hæc igitur fides intensissima ad montes transferendos exquiritur.

Mat. 17

Ibi. 14. & 16

383 Quanta fuit fides Petri? Nónne intensissima? Ipse enim adeò credi-
Ioannis 21 dit, vt ad solum Christi nutum super mare ambulare cœperit intrepidus: vt Iohannes narrat. Nam cum hoc ante Christi mortẽ fecisset, & timuisset aliquantulum ventum validum, cœpit mergi. Vnde Christus increpauit ipsum, dicens. Modicę fidei, quare dubitasti? Solidatus igitur in fide postea eo subuectus est, vt interroganti Christo, quid de se sentiret, respon-
Mat. 14 dit ipse Petrus. Tu es Christus filius Dei viui. Quòd autem hoc ex dono fidei sibi reuelatum fuerit, declaratur ex dicto ipsius Christi, subinferẽtis.
Iidem 16 Caro & sanguis non reuelauit tibi: sed pater meus, qui est in cœlis. Vnde meruit ab ipso Christo audire. Et tibi dabo cláues regni cœlorum: quibus videlicet possis ipsum regnum, cuicunque volueris, aperire, & sanare omnem infirmitatem animarũ. Propterea statim subintulit Christus. Quodcunque ligaueris super terram: & quæ sequuntur. In cuius rei signũ tanta vis sanandi corpora ipsi Petro collata fuit, vt sola eius vmbra ægrotos sanaret: sicut Lucas testatur, dicens. Multitudo virorum ac mulierum ponebat infirmos in platea in lectulis ac grabatis, vt veniente Petro saltem
Acto. 5 vmbra illius obumbraret quemquam illorum, & liberarentur omnes ab infirmitatibus suis.
Psal. 32 384 Quomodo omnia opera Domini (vt Propheta canit) sunt in fide? An est fides in Deo: à quo omnis regula veritatis, & cuius velle & intelli-
Hebr. 11 gere est causa omnium, quæ producta sunt? Sed si est fides in Deo: cui tanquam maiori credens defert? Aut, quid ei non apparet? Cùm fides sit argumentum (inquit Apostolus) rerum non apparentium. An forsitan loquitur Vates de iis, quæ ipse Deus nobiscũ agit: quòd videlicet agat mediante fide nostra? Sed nónne hæc interpretatio est arbitraria, & à mente Prophetæ, de mundi fabrica loquentis, prorsus aliena? Quòd autem de mundi fabrica ibi Vates agat, patet ex iis, quæ subinfert. Videlicet Verbo Domini cœli firmati sunt. An igitur (vt verum censeo) dici deberet. Omnia opera eius in veritate? Nam אמונה Emunach vtrunque significat: fidem videlicet & veritatem. Cùm igitur Deus non operetur per fidem, quæ inferioritatem quandã denotat, dicendũ est, quòd omnia opera eius fuerũt in veritate firmata. Quæ veritas est sigillum Dei. Et id indicat verbũ præcedens. Quia rectum, idest verum est verbum Domini. Postea sequitur. Et omnia opera eius in veritate.

385 Cur Propheta canit, quòd omnia Dei opera sunt in veritate? An, vt innuat opera Dei non esse chimærica, nec apparentia tantùm, sed vera? Quarum rerum veritatem & stabilitatem ipse Deus continet in ideis æternis: licet particularia corrumpantur, & sibi inuicem succedant. An, quia omnia opera Dei sigillata sunt sigillo ipsius, quod (vt diximus) est veritas? An, vt indicetur mysterium profundum: quòd videli-
Proc. in Timæum. cet omnia creata (vt Proculus inquit) circulum faciunt, à Deo incipientia, & in ipsum desinentia? Quod mysterium describitur per literas proprias vocabuli ipsius veritatis: quod apud Hebræos est אמת Emet. Huius enim verbi prima litera est prima Alphabeti litera, secunda media, tertia

verò vltima. Vnde innuitur, quòd omnia sunt in Deo primo omnium: egrediuntur per ipsum medium: & terminantur in ipsum Deum, qui est finis omnium.

386 Cur nunc est tam parua fides in mundo? An, quia appropinquat tempus, de quo Christus ait. Quando veniet filius hominis, putásne inueniet fidem in terra? An, quia obcæcati sunt homines affectu rerum temporalium & carnalium? Vnde sicut non possunt dicere cum Iohanne. Aurum & argentum non est mihi: sic nequeunt verè dicere, quod sequitur. In nomine Iesu Christi surge, & ambula. An quia mortales apostatæ sunt & violatores iurisiurandi, quo renunciarunt Diabolo, mundo, & pompis eius? Vnde effecti mundiales & Diabolici à Christo recesserunt, & à vera fide ipsius: & ipsis euenit, quod Hierocles ait. Quòd videlicet male viuentes necesse est vt fidem perdant, nec credant aliquem esse scelerum suorum vltorem: quem si haberent præ oculis, sceleribus non implicarentur. *Lucæ 18* *Actio.3* *Hierocl. in car. Pyt.*

387 Cur Iudæi, quibus promissus fuit Messias, non solùm non credunt, sed ipsi operanti salutem pro populo insultant: An, quia Israeliticus populus semper fuit duræ ceruicis: vt pluribusque in locis dicitur? An, quia ignorátes ipsum, crediderunt eum maximum legis transgressorem: Iuxta illud Petri. Scio, quòd per ignorantiam fecistis hoc vos. An, quia sæpissimè contingit, vt maioribus donis locupletati maiorem ingratitudinē rependant? Sicut conqueritur Deus, dicēs. Filios enutriui & exaltaui: ipsi autem spreuerunt me. Et iterum. Expandi manus meas ad populum non credentem, sed contradicentem mihi. An id fuit diuinæ prouidentiæ factum est: vt induratis Iudæis salus ad Gentes deueniret? Quod Paulus, longo sermone cum Romanis agens, innuit. Vbi ait, quòd delictum illorum, scilicet Iudæorum, diuitiæ sunt mundi. *Exod. 32 & 33* *Actio.3* *Isaiæ 1 & 65* *Rom. 11*

388 Quomodo propter delictum Israel diffusa est salus in mundum & in gentes? An, quia determinata est salus & beatitudo, non danda nisi tot determinatis in numero: adeò vt iis distributa, aliis dari non possit? Iuxta illud Isaiæ. Coangustatum est stratum, vt alter decidat: & pallium breue vtrumque operari non potest. Quod, modo suo, declarans Author libri Portæ lucis, ait. Quòd influxus cœlestis primò venit super Israel tãquam primogenitum. Quod Christus innuit dicēs. Non sum missus nisi ad oues, quæ perierunt domus Israel. Quando autem Israel indignum se exhibet influxus ille, diffunditur in gentes. Sicut etiam ipse saluator innuit dicens. Auferetur a vobis regnum Dei: & dabitur genti facienti fructum. Quod & Apostolus prosequitur, dum ait. Quia indignos vos, scilicet Hebræi, vita æterna iudicastis: ecce conuertimur ad gentes. An, quia diuinæ prouidentiæ series sic exigit? *Isaiæ 28* *Porta lucis* *Matth. 15* *Ibidem 21* *Actor. 13*

389 Cur Apostolus ait. Diminutio Israel sunt diuitiæ gentium: quanto magis plenitudo eorum? Nonne, quia non ignorabat ea, quæ in prisca Theologia habētur: Quòd videlicet si Israel iustus erat & fidelis, influxus charismatum diffundebatur in eum tanquam primogenitum: & inde in *Rom. 11*

alios tanquam guttulæ ſtillantes & fragmenta. Hinc Chananæa illa diuino ſpiritu afflata dixit Chriſto, qui teſtabitur ſe veniſſe niſi pro ouibus
Mat. 15 domus Iſrael, quæ perierant. Nam & catelli edunt de micis, quæ cadunt de menſa Dominorum. Vnde quanto maior plenitudo Iſraelis eſt, tantò maiora chariſmata ſuperſunt aliis. Si verò Iſrael indignum ſe exhibet, cadunt illa chariſmata immediatè in gentes: vt modo dictum eſt. Et ſic habet locum illud Pauli. Delictum illorum diuitiæ ſunt mundi. Si autem iuſti ſunt Iſraelitæ, maiora chariſmata diffunduntur in ſe & in alios. Propterea ſubinfert Apoſtolus. Quanto magis plenitudo eorum. Vnde docemur non eſſe determinata chariſmata: ſed illorum omnis plenitudo eſt in Chriſto: vt Apoſtolus ait. Quoniam cóplacuit, patri videlicet, omnem
Coloſſ. 1 plenitudinem habitare facere in eo. De cuius plenitudine magis & minus, ſecundum diſpoſitionem noſtram, accipimus.

Rom. 2 *Iſa 66* *Oſee 2* *Rom. 9*
390 Cur Apoſtolus ait. Iudæo primum & Græco? Nónne Chriſtus pro gentibus miſſus eſt, dicente Iſaia. Et annunciabunt gloriam meam gentibus? Nonne etiam Deus per Oſeam inquit. Et vocabo non plebem meam plebem meam? Quod longo ſermone proſequitur Apoſtolus cum Romanis agens. An igitur pro omnibus venit Chriſtus: præcipuè vero pro Iſrael: vt nuper dictum eſt? An (ſi altius ſpeculari voluerimus) quia Iſrael (vt alibi diſſeruimus) ſignificat omnem hæredem Dei & militantem ſub Deo pro acquirenda hac hæreditate? pro his enim venit præcipuè Redemptor: pro aliis autem omnibus conſequenter.

Ibidem 2 *Philip. 3*
391 Si hoc de Iſrael eo modo, quo dictum eſt, verificatur: cur Apoſtolus Iudæum tantummodo nominat, aliis tribubus dimiſſis? An forſitan, quia ipſe Iudæus erat? Non quippè. Nam ipſe fuit ex tribu Beniamin, vt ipſemet apertè teſtatur. An igitur, quia Iudæi tunc habitabant Ieruſalem ſimul cum Beniamin, cæteris tribubus ad mare Caſpium (vt aiunt) in montibus illis concluſis? An, quia cæteri ſubintelligũtur per Iehudam ſtirpem & tribum Regiam: ſub qua reliqui omnes militabant? Hinc bis Propheta
Pſalmo 59 & 107 canit. Iehudas Rex meus. Quod Iahacob prædixerat, dum ſceptrum ei tribuit dicens. Non auferetur ſceptrum de Iehuda. Hinc ſemper Iehudas in
Geneſis 49 caſtris tanquam dux & Rex aliorum præcedebat: vt in libro Numero-
Num. 2 rum legimus.

Mat. 17 392 Cur Chriſtus increpauit diſcipulos: qui ſpiritum illum non eiecerant?
Ibidem 14 Nonne, quia ſenſerat in eis defectum fidei? Sicut apertè redarguit Petrum: qui ex defectu fidei incipiebat mergi, ambulans ſupra mare. Sed
Lucæ 10 cur defecerunt Apoſtoli, quibus (vt Lucas narrat) data fuit poteſtas calcandi ſuper ſerpentes & ſcorpiones & ſuper omnem virtutem inimici? An fortè deficiebat eis promiſſum donum, quia fortè deficiebant diſpoſitiones ad illud conſequendum? Huiuſmodi autẽ diſpoſitiones ſunt quinque videlicet, innocentia, ſimplicitas & fæcunditas agni vel [illegible]. Vnde il-
Ibidem lud. Ecce ego mitto vos ſicut agnos inter lupos. Secunda eſt [illegible] omni rerum temporalium [illegible]. Hinc dicitur. Nolite portare [illegible] lum. Tertia, fuga auaritiæ, Ideirco [illegible] atur. Neque peram. Q[illegible]

[illegible]

immunitas ab omni affectuum ligamine,iuxta illud: Neque calciamenta in pedibus vestris. Quinta est alienatio ab omni implicatione extrinseca. Hinc subnectitur. Et neminem per viam salutaueritis. Postremò requiritur quies mentis & vnio debita cum Deo & cum omnibus. Hinc subinfertur:In quamcunque domum intraueritis,primùm dicite:Pax huic domui. Habentes videlicet eam primò in vobis, quia nemo dat, quod non habet. *Ellen.s.*

393 Cur Apostoli redarguuntur de defectu fidei,si ad expulsionem huiusmodi spirituum requirebatur(vt Christus perhibuit)oratio & ieiuniū? Nónne Christus reprehendit patrem vexati tanquam incredulum vt benè sentit Origenes)dum ait:O generatio incredula ac peruersa vsquequò patiar vos?Afferte illum ad me. Postea redarguit discipulos de non plena credulitate,dicens:Propter incredulitatem vestram,non potuistis,videlicet eiicere illum. Deinde docuit eos,qualis in eiusmodi fides exigatur. Si habueritis(inquit tantam fidem, quantū est granum sinapis, quod est intentissimæ virtutis,sicut suprà disseruimus. Et hæc fides sufficisset pro ieiunio & oratione,quæ duo in eiusmodi dæmoniorum expulsione potissimè exquiruntur.Vnde clarè docemur varia esse malorum, sicut & bonorum spirituum genera. *Matth.17.* *Origenes*

394 Quid operatur ieiunium?Nonne Christus paruipendit illud,quando Pharisæis admirantibus,quòd discipuli eius non ieiunarent,dixit:Nūquid possunt filij sponsi lugere quandiu est cum illis sponsus? Et iterum, postquàm declarauit,quòd minor in regno cœlorum, i.in Ecclesia Christi,est maior Iohanne Baptista, quò ad statum videlicet Euangelicum,dixit:Venit Iohannes non manducans panem, neque bibens vinum, & venit filius hominis manducans & bibens. Quibus verbis apertè innuit,ꝙ ieiunium non facit hominē perfectiorem. Nonne etiam Deus in Isaia ait: Nunquid tale est ieiunium, quod elegi, per diem affligere hominem animam suam?Sed nonne ad remissionem consequendam decimo die Lunæ Septembris indictum fuit ieiunium sub pœna perditionis? Nonne etiam (vt nuper declaratum est)dæmonia aliqua eiici nequeunt absque ieiunio: Moses quoque & Elias nō potuerunt habere cum Deo domestica colloquia sine ieiunio. Pari modo Christus institutionem Euangelicam (vt Matthæus narrat) a ieiunio inchoauit. Quid ergo dicendum est? Nónne ieiunium solitarium,id est absque aliquo bono opere concomitante paruipenditur,suffultum verò bonis operibus laudatur? Hinc Raphael Tobiæ dixit:Bona est oratio cum ieiunio & eleemosyna. Quæ quidem eleemosyna in Isaia ieiunio præfertur. Et ob ipsam Christus benedictionem & regnum pollicetur. *Luca 7.* *Isaia 58.* *Leuit.23.* *Exodi 34.* *3 Reg.19.* *Matth 4.* *Tobiæ 12* *Isaia 58* *Matth.25.*

395 Cur Christus ieiunium quadraginta dierum celebrauit?Nónne numerus ille quadragenarius, in quo quaternarius per denarium complicatur,innuit:quòd quadrifariam corpus nostrum transuehi debet per denarium illum supramundanum, vt maceretur & disponatur,quousque surgat spirituale & fiat capax beatitudinis? Hinc Dominus vincæ (vt suprà *Ibidem 4.* *Ibidem 20.*

differuimus)operarios denario cōduxit. Nam ſicut homo primus cecidit & infecit totum genus humanum, recedens a denario ſupramundano,& adhærens quadrifario corpori per Heuam ſignificato,ſic reſtitutio in priſtinum fieri debet ſubiiciendo corpus quadrifarium denario illi, vnũ per
Deuter. 25 aliud complicando.Hinc(vt reor)pœnitentiæ, percuſſiones,& mora po-
Numer. 14. puli Iſraelitici in deſerto,ante ingreſſum terræ promiſſæ,& conſequenter tempus ieiunij noſtri numero quadragenario conſummantur.

Matth. 4 396 Cur Chriſtus poſt quadraginta dies ieiunij eſuriem paſſus eſt? An,
Hieron. vt Diabolus nanciſceretur occaſionem ipſum tentandi,ſicut Hieronymo placet? An,quia æmulatus eſt Moſem & Eliam, qui huiuſmodi ieiunium
Matth. 17. celebrarunt?Hinc ipſos etiam adhibuit teſtes ſuæ transfigurationis, vt oſtenderet conformitatem & connexionem legis, Prophetarum,& Euangelij. An,vt oſtenderet ſe verum hominem, hominis metas tranſcendere noluit?nã & legibus humanis ſe ſubmittere voluit, vt infirmitatibus no-
Hebr. 4. ſtris compati ſciret,vt Apoſtolus ait.

397 Cognoſcebátne Satan quem tentare auſus fuit? Nónne Diabolus duo experimenta de Chriſto facere conatus eſt?Alterum enim fuit,vt cō-
Matth. 4 probaret an eſſet verè filius Dei. Hinc dixit:Si filius Dei es, mitte te deorſum. Vnde expreſſè patet,quòd ipſum non cognoſcebat, quis eſſet. Alterum verò experimentum fuit, vt illum deduceret in regnum & ditionem ſuam,mundi huius videlicet,qui trifarius eſt (vt Iohannes perhibet) con-
1. Ioan. 2 cupiſcentia videlicet carnis, concupiſcentia oculorum, & ſuperbia vitæ. Hinc cuiuſlibet iſtorum fecit experimētum. Carnis enim experimentum fecit,quando lapides ei in panes conuertendos propoſuit, ſuperbiæ verò, dum ipſum vt è pinnaculo templi ad inanem gloriam ſemetipſum deiiceret,hortatus fuit. Auaritiæ quoque periculum fecit, quando ei omnia regna mudi pollicitus eſt?quę omnia nunquã tētaſſet,ſi ipſum cognouiſſet.

Matth. 20 398 Quod ocium reprǽhendit Chriſtus, dum ait: Quid hîc ſtatis tota die ocioſi?Nónne damnat negligentiam operandi, apertè innuens, quòd niſi quis operatus fuerit,non obtinebit denarium diurnum,in quo(vt alibi explicauimus)tota fœlicitas noſtra conſiſtit?Quo quidem denario miſerrimè priuabuntur infœlices illi,qui opera paruipendunt,ſola fide contenti.Ocium igitur hoc, quod eſt negligentia operandi, eſt peccatum illud, quarto loco inter capitalia vitia annumeratum, quod accidiam plerique nominant. Accidia enim non eſt triſtitia ſeu torpor quidam animæ (vt vulgò aſſeritur) ſed eſt negligentia operandi & obſeruandi id, quod vnuſquiſque operari & obſeruare tenetur. Iure itaque Chriſtus reprǽhendit negligentiam & ocium hoc, tanquam fomitem & radicem malæ concupiſcentiæ & carnis,quæ inimicatur ſpiritui, & hominem penitus à Deo auertit.

Luca 14 399 Cur Chriſtus iubet renunciare omnibus poſſeſſis, quicunque vult
Matth. 6. ipſum ſequi?Nónne hoc ipſemet apertè declarauit, dicens: Non poteſtis Deo ſeruire & Mammonæ?Nónne etiam alibi dixit:Facilius eſt camelum
Ibidem 19 per foramen acus trãſire,quàm diuitem intrare in regnum cœlorum? An

igitur omnes diuites à regno cœlorum excluduntur? Non vtique. Nam (vt etiam alibi disseruimus) Abraham, Dauid & alij diuites intrarunt in regnum cœlorum. Excluduntur autem omnes serui diuitiarum, de quibus Seneca ait: Tu possides diuitias, sicut febricitans febres: Nam febricitans non possidet febres, sed ab ipsis possidetur. Pari modo auarus non possidet pecuniam, sed ab ea possidetur. Contra quod vitium vnicum tantùm ac singulare remedium est, à Propheta decantatum. Diuitiæ si affluant, nolite cor apponere. Nam opes terrenæ aut pauperibus erogandæ sunt, aut in rebus honestis expendendæ, aut omnino spernendæ & susque deque habendæ. *Seneca ad Lucillum.* *Psalmo 61*

400 Vnde tam iniquum apud mortales ditescendi studium? An quia vnusquisque appetit propriũ commodum? Sed nónne Christus dixit: Quærite primum regnum Dei, & hæc omnia, temporalia videlicet, adiicientur vobis? An igitur id prouenit ex defectu fidei? Cùm non plenè credatur Christo, nec obseruetur iusiurandum in baptismate factum, quo Diabolo, mundo, & pompis eius vnusquisque verus Christi miles renunciat. Vnde pauci hodie verè Euangelium obseruant, quo docemur cauere & abhorrere à tribus mundi & Diaboli venenis, nos, ne promissum regnum adipiscamur impedientibus. Hoc enim totum Euangelium intendit, vt videlicet conculcata superbia vel ambitione, auaritia, & luxuria, nosmet ipsos aptum & concinnum Dei templum constituamus. *Matth. 6.*

401 Cur multi liberis & hæredibus carentes tantoperè opibus augendis inhiant? Si reddenda esset ratio de iis quæ sine ratione fiunt, de huiusmodi quoque posset reddi ratio. Sed nulla hic est ratio, nisi stultitia quædam & vanitas, sicut sapientissimus Salomon adiudicauit, dicens, quòd & hæc est vanitas, imò stultitia, quando quis non habet filium nec fratrem, & tamen laborare non cessat, nec satiantur oculi eius diuitiis, nec recogitat, dicens: Cui laboro, & fraudo animam meam bonis, æternis videlicet? hæc est enim vanitas & afflictio pessima, cui adstipulans Christus ait: Stulte, hac nocte repetét animam tuam, quæ autem parasti, cuius erunt? Cùm igitur hoc omni prorsus ratione careat, i. quia homo relicto Deo cedit (vt Proculus ait) malo dæmoni hæc suggerenti. *Eccles. 4.* *Luce 12.* *Pro... in lib. de anima & dæmone*

402 Peccántne qui ex rebus sacris, nulla cura de pauperibus sibi creditis habita, ditantur? Nónne Hieronymus ait, quòd Episcopi & reru sacrarum possessores non sunt domini, sed dispensatores thesaurorum Christi? Christi dico, quia huiusmodi bona, Christi pauperibus eroganda, relicta sunt: hinc non leue, & forsitan maximum peccatum est eorum, qui huiusmodi bonis penitus abutuntur, ea in profanos & illicitos vsus conuertétes. Et de his loquitur Apostolus, dicens: Rursum crucifigentes sibimetipsis filium Dei, & ostentui eum habentes. Hi enim ostentui habent Christum, dum membra ipsius, pauperes videlicet, contemnunt, & abutuntur iis, quæ Christi intuitu acquisierunt. Vnde de vnoquoque horum dici posset illud, quod de impiissimo & nefario Iuda, qui auaritia deuictus Christum tradidit, ipsemet Saluator dixit: Vnus ex vobis diabolus est. *Hieronym.* *Hel. 6* *Ioannis 6.*

403 Cur Christus iussit ab eo cibandos super fœnum discumbere? An, vt commodius cibum sumerent? Sed nónne dicitur, quòd omnis Christi actio nostra est instructio? An igitur (iuxta ea, quæ suprà dicta sunt) id factum est, vt doceamur, quòd cibi illi sacri per quinque panes & duos pisces (vt alibi declaratum est) denotati, assumi rectè nequeunt, nisi suppeditatis omnibus, quæ per fœnum designantur? De fœno enim inquit Isaias: Omnis caro fœnum, & omnis gloria eius quasi flos agri. Gloria nánque carnis est pompa, luxus, auaritia, & huiusmodi, quæ cum cibis illis spiritualibus conuenire nequeunt. Quòd autem panes illi spirituales cibos, pabulúmque maximè verbi Dei significent, Lucas nobis insinuat. Ipse enim postquàm de melle & pane, quem Iesus post resurrectionem comedit, locutus est, statim subintulit: Et cùm mâducasset, sumens reliquias dedit eis, dicens: Hæc sunt verba, quæ locutus sum vobis, dum adhuc essem vobiscum.

Ibidem — *Isaia 40.* — *Luca 24*

404 Cùm patres veteris testamenti, vxores, & diuitias habentes, placuerint Deo, cur à nobis paupertas & castitas exigitur? An, quia ipsi erant sub lege animali: ideò permittebãtur rebus terrenis & corporeis operam nauare, quæ vitæ illi non repugnabant, sicut obstant vitæ spirituali, quam veri Christi imitatores profitentur. An, quia patres illi qui in huiusmodi placuerunt Deo, bene vtebantur matrimonio, pro multiplicanda videlicet prole, & diuitiis, eas pauperibus erogando (vt Abraham) vel pro ædificando templo, vt Dauid, & huiusmodi? An quia ipsis nondum erat apertum regnum, sicut nobis? Iccircò nos plenè animas nostras expiare debemus, vt (si fieri posset) egrediẽtes è corpore statim ad cœlum iam apertum euolarent. Quamuis enim patres illi laxis aliquantisper habenis homini animali indulgerent, restabat tamen eis tempus, quo expiabantur in sinu Abrahæ, quousque ipsis regnum aperiretur.

405 Cur Christus à nobis humilitatem exquirit? An fortè, vt semper deiecti maneamus? Non quippe: nam id repugnaret naturæ instinctui à Deo dato, quo homo nec potest, nec velle debet deiectionem. Alioquin Christus non promisisset, in præmium renunciationis bonorum temporalium sublimationem, sicut pollicitus est discipulis suis, quibus dixit: Vos qui reliquistis omnia, & secuti estis me, sedebitis super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israel. Christus itaque exquirendo humilitatem docet viam deueniendi ad sublimitatem. Hinc plerisque in locis repetiit regulam & documentum illud: Qui se humiliat, exaltabitur: tanquam potissimum & rectum modum deueniendi ad illam sublimitatem quam naturaliter & rectè vnusquisque affectat. Sed nonne multi ambientes honores exaltantur? illa quippe est via mundi & Diaboli vsurpantis, humilitas autem est via Christi rectè diligentis.

Matth. 18 — *Ibidem 19* — *Ibidem 23. Luca 14. & 18.*

406 Cur dicitur, quòd qui voluerit primatum in terris, inueniet confusionem in cœlis? Nonne primatum Petrus appetiit, quando dixit: Quid ergo erit nobis? hinc ei tanquam ritè petenti, dixit Christus: Vos qui secuti estis me, sedebitis super sedes duodecim. Appetitum enim rerũ magna-

40. distin c. Multi. Matth. 19

rum Aristoteles non vitio sed magnanimitati ascribit. Propterea Apostolus hortatur nos, vt æmulemur charismata meliora. Et Hieronymus sacrã virginem instruens, ait: Habeas socias, quibus semper inuideas. Confusionem itaque in cœlis inueniet, qui indebitè quærit honores, vel præter meritum, vel ex cupidine dominandi, non autem proficiendi, vel modo illicito, per simoniam videlicet & damnabilem seruitutem, vel non expectãs quòd Deus operetur. Hinc Apostolus inquit: Nemo assumit sibi honorẽ, sed qui vocatur à Deo tanquam Aharon. *Ethic.4.* *1. Cor. 12.* *Hiero. ad Demetria.* *Hebr.5*

407 Cur Christus discipulos de primatu altercantes reprehendit? Non quippe eos de primatu, debito modo desyderato, redarguit, sed de altercatione. Nec enim boni viri interest primatum absolutè, nullis videlicet præuiis meritis quærere, sed vnusquisque se talem prius exhibere debet, vt gradum illum, quem appetit consequi mereatur. Sicut Christus re potius, quàm verbo nos docuit, vt Paulus, cum Philippensibus agens, disserit. Christus (inquit) factus est pro nobis obediẽs vsque ad mortem, mortem autem crucis. Et hoc humiliando & exinaniendo semetpsum, propter quod (vt ipse Paulus subinfert) & Deus exaltauit illum, vbi tria innuuntur. Primò enim ponitur obseruatio regulæ edoctæ, vbi dicitur: Exinaniuit semetipsum. Secundò ponitur opus, dum dicitur: Vsque ad mortem crucis: ibi enim salutem totius generis humani operatus est. Vnde meruit debitum primatum super omnes. Hinc ipse dixit: Oportuit Christum pati, & ita intrare in gloriam suam. Tertiò describitur recognitio primatus à Deo dandi, dum dicitur: Factus obediens. Quod ipse Christus docuit discipulos propè ipsum sedere quærentes in regno suo, dicens: Potestis bibere calicem, passionis videlicet & abiectionis? Et quamuis se calicem posse bibere assererent, ipsos tamen, vt quod petebant, à Deo dandum recognoscerent, hortatus est. Sedere (inquit) ad dexteram meam vel ad sinistram non est meum dare vobis, sed quibus paratum est à Patre meo. *Luca 12.* *Philipp.2* *Luca 24.* *Matth. 20*

408 Cur Christus nobis pacem suadet, & ipsam nobis aliis denunciandam proponit? Nónne quia regnum ipsius est regnum spiritus & pacis? E conuerso autem regnum diaboli est regnum carnis & litigij. Sed cur hoc? An, quia bona carnalia & temporalia ea sunt, vt pluribus communicata diminuantur? Vnde, qui ea appetit semper timet, ne si pars socij augeatur, ipsius portio diminuatur. Hinc Iacobus dixit: Vnde bella & lites in vobis? Nónne ex concupiscentiis vestris, quæ militant in membris vestris? Spiritualia verò bona magis communicata, magis augentur. Hinc de sapientia inquit Sapiens: Quam sine inuidia communico. Non enim Doctor sapiẽtiam docendo imminuit, imò ipsam adauget. An quia beatitudo non potest stare cum litigiis? Nã beatus (teste Augustino) est ille qui habet, quicquid vult. Litigans autem non habet, quicquid vult, imò quærit & appetit quod non habet. An Christus quærit à nobis pacem, quia sicut recessimus à Deo per diuisionem, sic in Deum reuerti debemus per vnionẽ, quæ sine pace esse non potest? hinc ipse dixit: Rogo pater, vt sicut ego & tu vnum sumus, ita & isti vnum sint in nobis *Marc.9.* *Luca 10* *Iacobi 4* *Sapien.7* *Augustin.* *Ioannis 17*

Matth.5. idem 6. Marc.11. 409 Cur Christus à nobis remissionem iniuriarum exquirit? An, vt inde pacem facilius habeamus? An, vt inde remissionem à Deo consequamur? Hinc ipsemet Christus docuit nos orantes dicere: Dimitte nobis debita nostra, sicut dimittimus. Et alibi: Dimittite (inquit) si quid habetis aduersus aliquem, vt & pater vester, qui in cœlis est, dimittat vobis peccata vestra. Et hoc quia regula illa in libro vitæ annotata nunquam deficit. Eadem Matth. 7. mensura, qua mensi fueritis, remetietur vobis. An quia vindicta Deo Deuter. 32 peculiariter competit? iuxta illud, Mea est vltio, & ego retribuam. Vnde nullus iure vindictam de malè actis sumere potest, nisi Deus, & is qui vicem Dei in terris gerit, iudex videlicet. Nec maiorem vindictam de iniuriis sibi vel aliis illatis quis sumere potest, quàm Deo vindictam commit-Roman. 12. tere, iuxta illud Apostoli: Si esurierit inimicus tuus, ciba illum: si sitierit, potum da illi. Hoc enim faciens, carbones ignis congeres super caput eius.

Luca 8. 410 Estne verbum Dei ad salutem consequendam necessarium? Nónne est adeò necessarium, vt Christus dicat illud esse semen, quo videlicet ge-Iacobi 1. neramur filij Dei? iuxta illud Iacobi: Genuit nos, pater videlicet æternus, verbo veritatis. Sed quomodo verbo geniti sumus? Nónne, quia verbum Genes. 1. & sapientia est aqua, de qua scriptum est: Producant aquæ serpiturum animæ viuentis? Infusum enim mentibus nostris Dei verbum operatur, vt faciamus nouum conceptum, & disponamus nos ad vitæ mutationem & renouationem, quam facimus in Christo, qui est verbũ Dei incarnatum. Nam in ipso regeneramur vt simus cœlestes, sicut in primo Adam fuimus 1. Cor. 15. carnales & terrestres, iuxta illud Apostoli: Qualis terrenus, tales & terreni, & qualis cœlestis, tales & cœlestes.

Iacobi 1. 411 Cui comparatur auditor verbi Dei & non factor? Nónne à Iacobo assimilatur viro consideranti aut inspicienti vultum natiuitatis suæ in speculo? Imago enim siue effigies alicuius prospecta in speculo citius labitur quàm labatur imago vultus alicuius prospecta in proprio subiecto, quæ suapte natura memoriæ videntis imprimitur. hinc ipse Iacobus subinfert: Luca 8 Considerauit enim se & abiit; & statim oblitus est, qualis fuerit. A Christo autem comparatur huiusmodi semini supra petram cadenti, quod non 1. Cor. 9 inueniens humorem quo alatur, arescit. A Paulo verò æquiparatur ei, qui aerem pugno verberat. Nam aer retracto pugno reuertitur, ac si nihil per ipsum trãsiisset. Ibi enim Paulus de administratione verbi Dei agit. Quod potissimè in prædicatione Euangelij consistit.

Matth. 6 Ibidem 11. Ioannis 7 412 Si Christus nos redemit, ad quid orationem in patrem dirigere debemus, vt ipse docet? An, vt recognoscamus omnia ab eo danda? sicut ipsemet recognouit, dicens: Omnia mihi tradita sunt à patre meo. Et iterũ: Mea doctrina nõ est mea, sed eius qui misit me. An quia pater est fons pri-2. Cor. 1 mus misericordiæ & pietatis? Hinc Apostolus vocat ipsum, patrem misericordiarum & Deum totius consolationis. Nam ipse misit ad nos redem-Ioannis 3 ptorem, vt Iohannes perhibet, dicens: Sic Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitũ daret, vt omnis qui credit in illum, nõ pereat, sed habeat

vitam æternam. An quia in ipsum solum dirigenda est omnis oratio, sicut alibi differuimus?

413 Si semen est verbum Dei quo generati sumus, quid vltra seminare nos hortatur Paulus, dicens: Quæcunque seminauerit homo, hæc & metet? Nónne aliud est semen, quo secundum hominem animalem generamur, & aliud, quod seminatur, vnde cibi nascuntur, quibus ipsum hominem animalem pascimus, & conseruamus? Illud enim animale, hoc autem plantarum est. Pari quoque modo aliud est semen melioris & spiritualis hominis, aliud est semen illorum, quibus ipsum pascimus & conseruamus. Et sicut ex iis quæ nascuntur in conseruationem hominis animalis generatur semen, quo ipsum iterum generare possumus, sic etiam ex semine spiritualis hominis generantur ea quæ ipsum conseruant, & ex ipsis oritur semen illud spirituale, quo regeneramur. Sed quomodo hæc? Nónne verbum Dei est semen, quo (vt dictum est) secundum meliorem hominem generamur? iuxta illud Iacobi: Genuit nos, pater videlicet æternus, verbo veritatis. Et hoc in eo, quòd aqueam naturam sapit. Quod verbum efficitur semen & cibus, quo spiritualis homo conseruatur & alitur: sicut Christus apertè testatur, dicens, quòd homo viuit in omni verbo quod procedit ex ore Dei. Quo quidem diuino verbo nutriti & corroborati alios eodem generamus & parturimus, iuxta illud Apostoli: Filioli mei, quos iterum parturio in Christo Iesu. Hoc igitur præcipuum semen seminare debemus prædicando, quo alios generamus, & illos & nos ipsos simul pascimus. Postmodum seminare quoque debemus multigenum semen, cuiuscunque videlicet boni operis.

Luca 8. *Gala. 6* *Iacobi 1.* *Matth. 4.* *Galat. 4*

414 Cùm Christus dicat: Sine me nihil potestis facere, quid nobis prodest seminare? Num parum est nobis, quòd Deus dignetur nos eligere in cooperatores suos? Ait enim Iohannes: Cooperatores sumus Dei & veritatis. Cui adstipulans Apostolus inquit: Dei enim sumus adiutores. Et de missis ad seminandum inquit Marcus. Illi autem profecti prædicauerunt vbique Domino cooperante. Quomodo autem Deus cooperetur, Paulus insinuat, dicens: Non ego, sed gratia Dei mecum. Quæ quidem gratia est irriguum superius. Et iterum: Deus autem incrementum dedit. Quomodo autem in aliis seminibus Deus sit principale agens, nos verò cooperatores, ipsemet Apostolus alibi declarat, dicens: Qui autem administrat semen seminanti (per gratiam videlicet præuenientem) & panem ad manducandum præstabit (per gratiam videlicet cooperantem) & multiplicabit semen vestrum, & augebit incrementa frugum iustitiæ vestræ.

Ioannis 15 *3. Ioannis* *1. Cor. 3.* *Marci vlt.* *1. Cor. 15.* *Ibidem 3.* *2. Cor. 9*

415 Quid emolumenti consequuntur Christicolæ ex missis frequenter celebratis? Nónne soluitur homo ab omni reatu, & ad cœlú euolat, missarum suffragiis adiutus? Vnde & inoleuit consuetudo, qua pro defunctorum expiatione celebrari solent ab Ecclesia triginta missæ, quas Gregorianas plerique vocant, sed hæc liberatio fit ne virtute numeri, an virtute rei sacræ? nónne Christus ait: Hic sanguis pro vobis & pro multis effun-

Matth. 26

detur, in remissionem peccatorum? Si igitur ex merito Christi per sanguinem ipsius effusum à reatu absoluimur, quid facit numerus ille tricenarius? Nónne potest Christi meritum, toti mundo sufficiens, & penè infinitum in vna missa commemoratum, tam perfectè operari, quàm in triginta? Bonum (inquies) reiteratum efficacius est, & augmentum suscipit. Sed si illa anima, de qua Gregorius meminit, tricesima huius mysterij reiteratione indiguit, aliæ fortè huiusmodi reiteratione non indigêt, sed maiore vel minore pro exigentia reatus quo grauatæ sunt. Laudandum itaque ac magnificandum est suffragium Christi, in commemoratione sanguinis sui, in peccatorum remissionem effusi. Cauendum autem est, ne efficacia meriti ipsius Redemptoris numero tricenario vel sexagenario attribuatur.

Gregor. in Dialogo.

416 Ad quid instituta fuit missa? Nónne vt seruetur præceptum Christi, dicêtis; Hoc facite in meam commemorationem? Sed cur tot ceremoniæ præmittuntur & subsequuntur? Súntne hæ, superstitiosa & superflua quædam, vt aliqui impij & maledici dicunt? Non quippe superuacanea nec superstitiosa sunt, quæ in tanti mysterij honorem celebrantur. Nec enim voluit Deus legem illotis (vt aiunt) manibus tradere, sed maxima solennitate, vt populum ad ipsam cum timore & reuerentia suscipiendam induceret. Nam primò populum ab Ægyptiaca seruitute, submersis Ægyptiis, liberauit, ipsum manna pauit, montem fumigare iussit, buccinas cõstrepere, & lampades coruscare, támque terribili voce locutus fuit, vt populus sibi mortem timeret. Hinc dixit Mosi: Loquere nobis tu, & audiemus, nec loquatur nobis Dominus, ne fortè moriamur. Nec voluit pater misericordiarum, & Deus totius consolationis filium suum prius ad nos destinare, quàm patribus in Prophetis multifariè multísq; modis (vt Paulus ait) loqueretur. Non ab re igitur Ecclesia, Spiritu sancto illustrata, & à Deo edocta, corpus & sanguinem Christi in redemptionem generis humani traditum tam celebriter commemorari iussit.

Lucæ 22. *Exodi 14 16. & 19* *Hebr. 1.*

417 Quàm concinnè missarum ceremoniæ sunt institutæ? Nónne adeò bene ac concinnè, vt ignorem, si quid melius ac concinnius excogitari potuerit? Præmittitur enim Psalmus virtute plenus (sicut & omnes alij) cum delictorum recognitione, & veniæ petitione, vt purus ad tantum mysterium celebrandum Saçerdos accedat, suffultus semper populi astantis oratione. Hinc semper orationibus præmittitur, Oremus, omnes videlicet, cùm oratio cõmunis (vt alibi declarauimus) longè sit efficacior quàm particularis. Intratur quoq; ad celebritatẽ hanc cum versiculo alicuius Psalmi, vt in pluribus. Postea impetratur salutis suffragium ter trina voce, vt docet nos oraculum Isaiæ, dicentis, quòd Seraphini Deũ laudantes ter repetebant, Sanctus. Deinde deuenitur ad hymnũ, ab angelis quando Christus in mundum venit, decantatum. Subsequuntur orationes cum lectione noui vel veteris Testamenti. Decantatur professio fidei publicè, iuxta illud Christi: Qui me confessus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum coram patre meo. Omissis autem, quæ secretè aguntur, non fine

Isaiæ 6. *Lucæ 2.* *Matth. 10*

ratione & mysterio subsequitur canticum,quod Seraphini coram Deo(vt dictum est)soluunt. Interponitur quoque oratio dominica:qua nulla efficacior.Et cum,veluti Agnus,oblatus sit Christus ad tollēda mundi peccata: Hinc cum verbis accommodatissimis veniam & misericordiam ab eo petimus,tanquam fructum illius oblationis commemoratæ. postremò concluditur missa in orationibus repetitis.Cùm nullum fructū inde consequi possimus:nisi debita recognitione & oratione ab eo,qui ipsum fructum produxit & præparauit,ipsum impetremus.

418 Cur Christi fides diebus festis missam audire tenentur?Nónne hoc ex mero Ecclesiæ præcepto sancitum fuit? Sed cur id Ecclesia statuit? Nónne, quia diebus festis Deum præcipuo cultu colere debemus? Nec enim alia de causa lege sancitum est, vt in die sabbati, & in aliis solennitatibus homo ab omni opere seruili cesset: nisi vt in libertate spiritus, & ab omnibus curis extraneis expeditus, Deo vacare possit. Quid igitur concinnius & melius institui potuit, quam confiteri, & veniam peccatorum impetrare, sacras lectiones audire, diuinas laudes decantare,vel alios decantantes audire, & offerre vel commemorare sacrificium, à summo sacerdote Christo pro omnium expiatione oblatum:vel aliis ipsum commemorantibus astare? Vnde nonnulli nimis audaces & insolentes missarum celebrationem damnant. Nimia tamen frequentia,vbi necessitas nulla cogit,posset damnari: quando per huiusmodi frequentiam & nimiam familiaritatem deuotio remitteretur:aut ex cupiditate huiusmodi missæ celebrarentur.

419 Cur Christus iubet,vt prius reconciliemur fratri nostro, quam sacrificium offeramus? An,vt lex seruetur:quæ iubet, ne quis memor sit iniuriæ ciuium suorum? An,cum remissione indigeamus, & propter remissionem consequendam, sacrificium illud in remissionem peccatorū oblatum commemoremus,remittere iniurias prius debemus: stante regula illa inuiolabili. Eadem mensura,qua mensi fueritis aliis, remetietur & vobis?Hinc Christus docet nos orare patrem,dicentes. Dimitte nobis,sicut dimittimus. An, quia sacrificium illud, quod commemoramus, fuit calix amari poculi & medicinæ, quam Christus caput nostrum pro omnibus membris sumpsit?Nam sicut medicina corporalis prodesse nō potest alicui membro secto & diuiso à corpore:sic nec medicina melioris hominis à Christo pro toto Ecclesiæ corpore sumpta,prodesse potest membro per odium vel dissidium aliquod à corpore diuiso. *Mat.5* *Leui.19* *Mat.7* *Ibidem 6*

420 Cur apud bonos ac probos viros inoleuit consuetudo,vt in morte veniam ab omnibus, cum quibus sermonem habere possunt, petant? An, quia (vt Plato inquit) non potest homo à tartarea regione liberari:nisi prius ab iniuria affectis obtenta venia? Ait enim in Phædone. Delati ad paludem Acherusiam clamant ad eos,quos vel necauerunt, vel iniuriis affecerunt:supplicitérque rogant,vt eos permittant per paludem progredi:ibique absolui. Et si impetrauerint penetrant illuc:finémque malorum accipiunt. Sin minus persuadere queant:referūtur in tartarum:atque inde *Pla.in Phædone.*

rursus in flumina, neque per hac mala deferri prius cessant, quam ab iis, quos iniuriis affecerunt, veniam impetrauerint, An, quia nemo potest censeri membrum corporis veræ Ecclesiæ beatificandi: nisi capiti & cæteris membris, charitatis vinculis vnitus cohæreat?

421 Si tanta vnio in membris Christi exigitur: quomodo Christicolæ, in tot sectas & Religiones diuisi saluantur? Nónne id Apostolus damnat,
1.Cor.1 dum ait. Audiui, quòd contentiones sunt inter vos: & vnusquisq; vestrum dicit. Ego quidem sum Pauli, ego autem Apollo, ego verò Cephæ, ego autem Christi. Diuisus est Christus? Nunquid Paulus crucifixus est pro vobis:
Rom.10 aut in nomine Pauli baptizati estis? Et iterum. Non est distinctio Iudæi & Græci. Nam idem Dominus omnium. An igitur id permissum fuit, vt per varios viuendi ritus mortales, natura diuersi, Deo aptius & commodius inseruirent: via & modo sibi magis conformi? Sed, cum Christus (vt
Ioannis 14 ipsemet fatetur) sit via: quæ alia potest ab homine excogitari? Nónne vnaquæque secta aut Religio quanto magis vnitati Euangelicæ adhæret: tanto magis Christum, veram viam, in Euangelio se se nobis demonstrãtem, sequitur? Si verò quispiam suopte ingenio aliã vel meliorem viam, quàm sit Euangelica, inuenire præsumat: à temeritate & suspitione absolui omnino nequit.

Iaco.5 422 Estne necessaria confessio ad consequendam promissam beatitudinem? Nónne Iacobus ait. Confitemini alterutrum peccata vestra? Sed non est (inquies) authentica Iacobi epistola. An de confessione vniuersali, non
Mat.16 & 18 autem particulari, quam aliqui auricularem vocant, loquitur? Sed ad quid datæ sunt claues Petro & Apostolis? Ad quid etiam data fuit Apostolis &
Ioannis 20 eorum successoribus potestas remittendi peccata: nisi peccator teneatur
Deut.6 exponere sacerdotibus peccata iudicanda vel remittenda ab eis, quibus huiusmodi potestas collata est? Quomodo etiam seruabitur Deuteronomica lex: quæ iubet, vt totis viribus Deum diligamus: si Deo per confessionem & absolutionem reconciliari neglexerimus? Quomodo quoque animæ nostræ peccatis oneratæ benè consulimus: si paucis verbis confitentes & peccatorum absolutionem impetrantes ipsam exonerare renuamus: quam alioquin exonerare nequimus, nisi maximis & intolerabilibus penè laboribus? Nam tantus dolor lege naturali, & maior requiritur pro delendo peccato, quàm fuerit delectatio in ipso perpetrando. A proportione enim minoris inæqualitatis aut æqualitatis non prouenit actio: sed solùm à proportione maioris æqualitatis.

423 Possumúsne participes effici meriti Christi per aliam viam, quàm per absolutionem à sacerdote factam? Nónne Christus ait. Qui crediderit, & baptizatus fuerit saluus erit? Nónne etiam Apostolus ait. Pacificans
Mar.16 Col.1 per sanguinem crucis eius, siue quæ in cœlis, siue quæ in terris sunt? Sufficit quidem fides baptismum suscipientibus (cum per baptismum salus
Cantico.1 credentibus detur) sed baptismali gratia per peccatũ subsequens euacuata
To.4.c.11 & 12 non videtur sola fides sufficere: vt in Harmonia latius disputauimus. Valet nanq; fides cũ pœnitentia & absolutione, sicut prius cũ baptismo valuit.

Sed ſi pacificatio illa,per ſanguinē Chriſti facta,ſufficit:ad quid ipſe Chri- *Col.1*
ſtus poteſtatem peccata remittendi dedit? Ad quid etiā baptiſmum inſti- *Ioannis 20*
tuit? Meruit quippè Chriſtus pleniſſimā omnium pacificationē: ſed modos,per quos ipſam ſuſciperemus, inſtituit. Horū autem alter eſt baptiſmus:alter verò pœnitentiæ ſacramentum. Quæ duo ordinauit nedum in adiutorium,ſed in certum pignus remiſſionis obtentæ vel obtinendæ.

424 Quæ ſunt veteris & noui teſtamenti loca: ex quibus concludere poſſumus confeſſionem eſſe nobis neceſſariam? Nónne lex iubet, quòd *Leuit.16*
ſacerdos,populi peccata expiaturus, primò ſanguine vituli & hirci ſanctuarij expiet:ſecundo pro expiandis oret: tertio eos eodem ſanguine aſpergat: & quarto hirco manus imponens peccata populi expiandi confiteatur? Nec enim ipſe potuiſſet eorum peccata coram Deo confiteri: niſi expiandi peccatum ſuum prius expreſſiſſent. Et multa huiuſmodi in lege habentur. Vt autem cætera pertranſeam:nónne vnico claróque verbo ſuę *Pſalmo 31*
centor legis Dauid id expreſſit,dicens. Quoniam tacui, peccatum meum ſcilicet in confeſſione, inueterauerunt oſſa mea, dum clamarem tota die, in oratione videlicet? Hinc ad remedium deueniens,ſubinfert. Dixi,confitebor aduerſum me iniuſtitiam meam Domino: & tu remiſiſti impietatem peccati mei. In Euangelio autem quantum Chriſtus ſacerdotibus, quibus poteſtas remittendi peccata collata eſt,detulerit:clare depræhen- *Lucæ 5*
dere poſſumus ex iis, quæ dixit leproſis ſcilicet. Ite, & oſtendite vos ſa- *& 17*
cerdotibus.

425 Quid lepra cum ſacramento confeſſionis conuenit? Vnde melius diſcere poſſumus ſacerdotis officium in iudicando pœnitente, quam ex facto lepræ?propterea non ineptè dici ſolet, quòd ſacerdotis intereſt pecoris ſui vultum cognoſcere. [redacted] Cuius rei veritatem depræhendere poſſumus: ſi benè leproſorum legem perpendamus. Cuius quidem legis ſumma eſt, *Leuiti.13*
quòd ſacerdos benè intueatur parietem, veſtimentum, & cutem, ſi lepra ſanabilis ſit,nécne.Si verò ſanabilis ſit:dimittatur liber is, qui lepra infectus eſt:ſi autem inſanabilis,claudatur. Quod pari modo facere debet ſacerdos:quando lepra peccati infectus ad eum venit. Si enim ſanabilis ſit, eum abſoluere debet:ſin minus, claudere. Et hæ ſunt claues, & poteſtas claudendi & aperiendi.

426 Quomodo quis cognoſcere poteſt lepram peccati eſſe ſanabilem, nécne:Nonne,ſi omnia,quæ in lege lepræ pertractantur, diſcutere vellemus,commentaria longa exquirerentur, & problematum meras excederemus?Sed ad ſummam rei attendentes, dicimus, quòd ſi iudex perpenderit reum velle peccatum deſerere,& ad Deum reuerti,ipſum abſolutione dignum iudicare debet:& cui aperiatur ianua gratiæ & regni. Si verò ſecus:non abſolutione, ſed noua reclufione dignum cenſebit.Et hoc to- *Ibidem*
ties, quoties plagam illam inſanabilem viderit. Sicut apertiſſimè ex lege Leuitica diſcere poſſumus.

427 Confeſſus omnia peccata, & abſolutionem conſecutus, euolarétne ſtatim ad cœlum, ſi moreretur? Si peccator (vt Ezechielis oraculo docemur) ad Deum reuerſus (vt literæ veritas habet) ſtatim iuſtificatur: nónne multò magis, abſolutionem ſuſcipiens ab eo, cui ipſam conferendi poteſtas data eſt? Sed ſi ſic eſt ad quid purgatorium? Nonne poſt abſolutionem remanet reatus, purgatorij pœna delendus? Nam quis poteſt eſſe in gratia, & debitor. Gratiam quippè reſtituit abſolutio: debitum autem pœna expurgatiua delet.

Eze. 18

428 Anima à culpa & reatu abſoluta éſtne beatitudine digna? Nónne digna eſſet, niſi præter culpam & reatum remaneret macula expurganda? Nam (teſte Iohanne) nihil coinquinatum poteſt introire in regnum Dei. Sicut enim infecta fuit anima veneno quodam, ex parentum peccato: ita inficitur labe peccati, quod in dies perpetratur. Nónne etiam remanet imbecillitas quædam, ſanata etiam anima? Nam ſicut corpus conualeſcens, adhuc debile eſt, & corroborandum: ſic anima per abſolutionem in morte ſanata, remanet adhuc debilis, omnibus viribus eius conturbatis. Hinc propheta clamabat, dicens. Miſerere mihi Domine, quoniam infirmus ſum: ſana me Domine, quoniam conturbata ſunt omnia oſſa mea, ideſt virtutes: & anima mea turbata eſt valdè. Nec enim abſolutio in extremo vitæ facta, quamuis à peccato abſoluat, omnimodæ ſaluti animam reſtituit: nec ipſam ad beatitudinem protinus aſſequẽdam habilem reddit.

Apoc. 21 · Pſalmo 6

429 Quibus regnum cœlorum, tanquam benè diſpoſitis, ſtatim aperitur? Nónne tribus apertos fuiſſe cœlos legimus? Primò enim aperti fuere cœli Ezechieli, iuxta fluuium Chobar, ideſt Euphratem prophetanti & contemplanti: Vnde innuitur, quòd lotis aquis illis, quæ è voluptatis horto egrediuntur, & cœleſtia contemplantibus aperiuntur cœli. Nam Euphrates eſt vnus è quatuor fluuiis, qui è deliciarum horto emanant: vt in Geneſi legimus. Secundò aperti fuerunt cœli Chriſto, à Iohanne baptizato: vt Matthæus narrat. Vnde docemur, quòd tanta eſt vis veræ baptiſmalis aquæ, cuius hæc elementaris eſt ſignum, vt illa abluto cœli pateant & aperiantur. Tertiò legimus apertos fuiſſe cœlos Stephano patienti, & ſanguinem pro Chriſti nomine effundenti. Vnde docemur, quòd ſanguinem pro Chriſto effundentes, ſeu perſecutionem patientes, regnum cœlorum ſtatim adipiſci merentur. Iuxta illud ipſius Chriſti. Beati, qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam: quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum.

Ezec. 1 · Geneſis 2 · Mat. 3 · Actor. 7 · Matth. 5

430 Quam aquam promiſit Deus in mundificationem noſtram ſe daturum: vt Ezechielis oraculo monemur? An fortè aqua hæc, eſt illa, quæ infunditur ſupra caput eorum, qui baptizantur? Sed quomodo aqua hæc è cœlo allata eſt: vt oraculum perhibet? Nec enim exiſtimo elemento illi, ad rerum corporalium ablutionem ordinato, virtutem ad mundandam animam ineſſe: ſed potius reor (vt modò & alias dictum eſt) ipſam aquam in ſignum veræ & ſalutaris aquæ fuiſſe datam. An igitur aqua,

Eze. 36

pugnans peccatum, duplex est? Altera enim est aqua sapientiæ, quæ Dei filius est: qui tulit, lauit, & expurgauit peccata mundi. Altera est Spiritus sanctus: qui & si ignis dicitur, aliquando tamen aquæ gerit officium, expurgans & remittens peccata. Hinc Christus aliquando vocauit ipsum aquam, dicens. Qui biberit ex aqua, quam ego dedero: fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam. Quod exponens Euangelista, ait. Hoc autem dixit de Spiritu sancto, quem accepturi erant credentes in eum. *Ioannis 4* *Ibidem 7*

431 Quid est illa probatica piscina, de qua Iohannes meminit? Nónne (si literam sequi voluerimus) sicut in templo est quædam piscina magna, vbi boues lauabantur, vnde & boaria nominabatur: sic extra templum est piscina parua pro lauandis ouibus? Et hæc græcè dicitur probatica, à probaton, quod est ouis: quam nos ouiariam dicere possumus. Hebraicè verò cognominatur ביתשידה betsaidah, idest domus ouium, à בית bet, quod est domus, & שה Seh, quod agnum vel ouem significat. In hac autem piscina, mota aqua, vnus tantummodò sanabatur, in figuram veræ piscinæ, & lauacri ab illa oue vel agno, qui tulit peccata mundi, instituti. Sed vnde hæc virtus? An fortè (vt vulgo asseritur) à ligno crucis ibi posito? Sed nónne hoc eadem facilitate confutatur, qua probatur? An igitur, quia Angelus è cœlo descendens (vt Euangelista narrat) ei virtutem illam præstabat? Sed vnde hoc? An, quia oues? quæ ibi lauabantur, erant figura illius, qui tanquam ouis (vt Isaias ait) ad occisionem ducendus erat in expiationem nostram? An, quia Ierosolimis lauacrum in ablutionem non vnius tantum hominis, sed totius humani generis disponendum erat? *Ibidem 5* *Isaiæ 53*

432 Quid est lauacrum illud Silohe: vbi lotus fuit cæcus à natiuitate? Nónne in latere meridionali templi versus radices montis Sion est fons quidam, Rogel denominatus: vbi sectus fuit Isaias: & ex aqua inde veniente oritur paruus lacus, qui dicitur natatorium Silohe: quod interpretatur missus? Quod quidem lauacrum non minus, quàm illud ouiarium, Christi figurabat. Sicut optimè sentit Hieronymus, interpretans illud Isaiæ, dicentis. Abiecit populus iste aquas Silohe, quæ vadunt cum silentio: & assumpsit magis Razin & filium Romeliæ. Aquæ (inquit) Silohe sunt aquæ sapientiæ & doctrinæ Christi, & lauacrum regenerationis, præparatum ab eo, qui missus est a patre. Cuius lauacri, & sapientię aqua fluit cum silentio, sine verborum sæcularium fastu & pompa: in qua sola lauari potest populus Iudaicus, gentilis, & quicunque alius. Ideò conqueritur Deus, quòd populus suus, relicta hac aqua, extraneis adhæserit. *Ioannis 9* *Hiero. super Isaiæ 8*

433 Cur aqua pietatis sanguinem seueri iudicij subsecuta est? Nam circuncisio, quæ sanguinem exquirebat, in aquam baptismalem commutata fuit. An, quia misericordia, iustitiam subsequens ipsam exaltat? Sed nónne scriptum est. Misericordia & veritas præcedent faciem tuam? Nónne è conuerso alibi dicitur. Ignis ante ipsum præcedet? Ignis quippè, qui *Psalmo 88 & 96* *Exod. 19*

ardebat in monte Sina: quando dabatur lex, de qua Moses canit. Et in dextera eius ignea lex. An igitur, quia lex præcedere debebat: propter quam
Deut 33 (vt Apostolus inquit) subintrauit delictum? Quod quidem delictum mi-
Rom. 5 sericordia subsecuta est, delens ipsum. Vnde lex ignea exigebat sanguinem sibi congeneum, & ex eodem fonte manantē. Euangelium verò aqueum, aquam misericordiæ, ipsi consentaneam, exquirit. An, quia Deus agens perfectum, & ordinatè procedens, semper ad meliora conscendit? Primum enim tempus fuit vacuum lege & Euangelio. Secundum sub lege seuera. Tertium sub Euangelio gratiæ & misericordiæ. Postremò subsequetur æuiternitas gloriæ.

1 Cor. 10 434 Baptismi lauacrum fuitne patribus necessarium? Nónne suffecit eis
Isaiæ 4 circuncisio: vt est sententia Gregorij, à Theologis celebrata? Sed nonne
Rom 3 Paulus horum sacramētorum gnarus, ait. Omnes in Mose baptizati sunt, in nube & in mari? Nónne etiam protestatur Isaias, dicens. Sanctus erit omnis, cuius nomen scriptum fuerit in libro vitæ in Ierusalem: si abl[uerit] Dominus sordes filiarum Sion? Sicut igitur nemo (teste Paulo) per legem
Heb. 9 iustificatur, sed per gratiā Euangelij: sic nemo per circuncisionem iustificabatur, sed ex lauacro Euangelico: quod veram iustificationem & munditiem confert. Vnde circuncisio satisfaciebat legi, sanguinem exquirenti: baptismus autem Euangelio, gratiam conferenti. Et sicut nunquam fuit lex sine Euangelio (vt alibi diximus) ita ne circuncisio fuit absque baptismate. Et sicut Euangelium legi cum silentio astabat (vt nuper dictum est: quòd videlicet aquæ illæ currebant cum silentio, idest occultè) sic baptismus occultè & cum silentio circuncisioni astabat.

Ioannis 15 435 Si absque Christo nihil possumus (vt ipsemet perhibet) cur Deus per
Oseæ 13 Osæam ait. Perditio tua ex te Israel? Nónne hoc declarat Augustinus, dum
Aug. in soliloquiis. ait. Quando steti, per te steti: quando cecidi, per me cecidi: & cum cecidi: & cum cecidissem, semper in luto iacuissem: nisi tu me erexisses? Hinc
Oseæ 13 ipse Deus subinfert. Auxilium verò in me tantummodò. An igitur perditio
Ephe. 2 est ex nobis, quia omnes (teste Paulo) nascimur filij iræ: talis autem & expiatio à peccato originis in solo Christo est? Pari quoque modo de operi-
Psal. 115 bus nostris dicendum est: quia (teste Propheta) omnis homo mendax est:
& 13
Ioannis 15 & omnes declinauerūt: nec est qui faciat bonum, nec est vsque ad vnum.
2. Cor. 3 Qui autem manet in Christo, vera vite, fert fructum multum: sicut ipsemet fatetur. Nec enim possumus (inquit Apostolus) cogitare aliquid ex nobis, quasi ex nobis: sed sufficientia nostra ex Deo est.

Mat. 8 436 Cur Christus sæpenumero videtur derelinquere nos & dormire: vt Matthæus narrat? An, quia comprimit virtutem & fauorem suum, relicta vel quasi data licentia hosti turbandi mare, & nauigantes per ip-
Cant. 5 sum? An dormit illo somno, de quo in Canticis dicitur. Ego dormio: & cor meum vigilat? Hinc excitatus à somno, ait. Quid timidi estis modicæ fidei? Creditis videlicet, quod & si dormire videor, de[re]liquerim vos: Dormire enim (inquit Origenes) videri voluit, vt suscitans tem-
Origenes. pestatem validam, discipulis terrorem incuteret: vt perterriti recurr[erent]

ad eum, qui dormire videbatur: & erat & est solertissimus custos ouium sibi creditarum.

437 Cur Christus adulteram & latronem tam benigne suscepit? Nónne (præter ea, quæ supra diximus) vt ostenderet, quòd venerat ad delenda peccata, quæ per legem, nisi morte propria committentium, expiati nequibant? Cuiusmodi erat adulterium & homicidium: quæ non expiabantur, nisi morte propria: vt in Leuitico & in Genesi habetur. Latro enim (vt Lucas perhibet) propter homicidium carceri mancipatus fuerat. Noluit igitur, quòd adultera lapidaretur: &, latroni paradisum promisit: quia iam per oblationem suiipsius factam vterque erat expiatus. Quamuis ipse nondum cruciatum subiisset. Nec enim minus valuit oblatio illa voluntaria, quam Christus de seipso pro humani generis redemptione fecit: quam oblatio ab Abraham de Izahac facta. Quamuis re ipsa ipse Izahac immolatus non fuerit. Voluntas enim pro facto reputata fuit. *Ioannis 8* *Lucæ 23* *Leuiti. 20* *Genesis 9* *Lucæ 23* *Genesis 22*

438 Cur Christus peccatricis quoque & Pharisæi patrocinium suscepit? An fortè, quia ei placebant peccata? Sed quomodo ipsi placebant peccata, qui, vt nos à peccatis absolueret, venit? An igitur, quia ei placebat conuersio & pœnitentia: pro qua fit magnum gaudium in cœlo coram Angelis Dei? An, quia cognoscebat illa vasa, olim peccatis plena, gratiæ capacissima esse? Nam (teste Paulo) vbi abundauit delictum, ibi superabundauit & gratia. An, quia ab vtroque habuit ingentia amoris pignora? A Simone enim habuit conuiuia: à Magdalena verò lachrymas, pedum oscula, & odoramenta veræ nardi: quæ dedit odorem suum Regi in cubiculo suo existenti. *Lucæ 7* *Ibidem 15* *Rom. 5*

439 Expiatio peccatorum fitne repente, an cum mora aliqua? Nónne Christus peccatrici dixit? Remittuntur tibi peccata? Nónne etiam latroni respondit. Hodie mecum eris in paradiso? Nónne quoque Deus per Ezechielem (vt sæpe dictum est) ait, quòd quacunque hora peccator ad ipsum reuersus fuerit, omnes iniquitates eius adeò delebuntur, vt nulla de eis amplius fiat mentio? Sed cur Hebræis statutus fuit septimus anni mensis, ad remissionem plenariam consequendam? Cur etiam nostri canones cuilibet mortali peccato pœnitentiam septennem decernũt? Nónne consyderanda est in peccatore culpa: quæ statim ad veram conuersionem, vel ad absolutionem cuiuscunque habentis potestatem remittitur? Consyderandus quoque est reatus & macula quædam, longo tempore, etiam adhibito igne pro cauterio, delenda. Nisi fortè tanta virtute absoluens polleat, vt reatum simul & culpam statim penitus delere possit. Cuiusmodi Christus fuit. *Lucæ 7.* *Ibidem 23* *Eze. 18* *Leuit 23* *23. q. 1. c.* *Hoc ipsum.*

440 Si culpa statim deletur: reatus verò, aut septimo mense, aut per pœnitentiam septennalem, aut per intensam contritionem, vel authoritatem absoluentis: cur expectandus est Iobileus, & qui id operatur? An, quia per ipsum tollitur, quicquid prædictis remediis sublatum non est: An, quia per ipsum non tantum remittuntur debita & peccata, sed

restituuntur omnia, quæ per peccatum ablata erant? Quod innuit illa remissio seruitutis, & restitutio omnium bonorum, pristino possessori in anno Iobilei facienda: vt in Leuitico habetur. An, quia per hanc reuolutionem septenarij quadrati reconditissimum sacramẽtum innuitur? Sicut enim septenarius simplex (sabbatum videlicet tam dierum, quam annorũ) lege indicitur celebrandus in memoriam requiei Dominicæ, post fabricam factæ (vt alias diximus) sic iste septenarius annorum quadratus in melioris requiei ad ipsum Archetypũ pertinentis memoriã celebrari iubetur.

Leui. 25

441 Cur Iobileus anno quinquagesimo decernitur? Nónne, quia quadratus septenarius, quem Iobileus sequitur, est numerus perfectissimæ remissionis: vt nuper dictum est? Hinc Ecclesia canit. Sacro dierum numero scilicet quinquagenario: quo lege fit remissio. Septies enim septem quadragintanouem reddunt. Post quem annorum cursum sequitur Iobileus, sic dictus à verbo יבל iabal: quod significat affluxit. Vnde innuitur quòd tunc à cœlo fiebat omnigenus influxus nedum remissionis & restitutionis (vt in Leuitico habetur) sed omnium charismatum & bonorum.

Ibidem.

442 Si remissio per ea, quæ dicta sunt, plenissima datur: cur ordinata sunt sacramenta, maximè baptismi & pœnitentiæ, per quæ peccata remittuntur? An, quia Deus volens nobis donare remissionem, ipsius remissionis pignus & signum certum per hæc sacramenta tribuere voluit? An, quia primum exquirit in signũ militiæ, in quam intramus: vtrumque autem in adiutorium fragilitatis nostræ? Hinc à Theologis dicuntur hæc, signa certa & efficacia: consequendi videlicet beneficium remissionis & gratiæ, Quod condonatur in reuersione ad Deũ, vel aliter, quomodocunq;. Vnde institutio sacramẽtorum non est declinare à facto Iobilei, vel diei remissionis, aut oraculi Ezechielis: sed est reductio illorum influxuum ad piscinam quandam. Cuius quidem piscinæ claues datæ sunt in manibus vicariorum Dei & Christi, sacerdotum videlicet: vt ipsi, ad libitum indigentis & petentis, illam aperire possent.

Dio. de di. nominibus. *Aug. super Iohanne.* *Ioannis 3* *Num. 21*

443 Redemptor cur variis nominibus appellari voluit? Nónne, quia ipse fuit quoddam totum: vt Dionysius docet: Vnde, quod non clare vno nomine exprimi potest, pluribus explicatur. Hinc (vt Augustinus ait) dicitur vitis, agnus, leo, petra, lapis angularis, & cætera huiusmodi: quia omnium virtute præditus est. Etiam serpenti, omnium animalium pessimo, assimilari voluit: sicut ipsemet perhibet, dicens. Sicut exaltauit Moses serpentem in deserto (ad cuius intuitum serpentum morsibus læsi sanabantur, vt in Numerorum libro legimus) ita exaltari oportet filium hominis: vt omnis, qui credit in illum, non pereat, sed habeat vitam æternã. Quam quidem vitam ipse Christus, verus & saluberrimus serpens, præstat non solo aspectu, sed carne propria in sacrificium pro peccatis oblata: quæ est multo melius & efficacius antidotum, contra venenum animam inficiens, quam sit caro Tyri vel viperæ: ex qua fit illud excellens ac celeberrimum antidotum, quod Tyriaca nuncupatur,

444 Cur

444 Cur Christus dictus fuit leo & agnus? Quæ nã conuenientia agni cum leone? Nõnè agnus offerebatur (vt in Leuitico legimus) in pacificationẽ & reconciliationem animæ cum Deo? Hinc cum Christus pacificauerit omnia, quæ in cœlis & in terris sunt (vt Apostolus inquit) agnus meritò appellandus est. Sed cur Leo dictus fuit: animal quippè immundum & rapax? Nonnè, quià sicut Christus voluit venire nedum in aqua (vt Iohannes ait) sed in aqua & sanguine: Sic voluit venire non solùm vt agnus: qui cum aqua clementiæ & pietatis cõuenit: sed vt Leo sanguinolentus, qui ex eo loco prouenit, ex quo sanguis: vt Sapientes notunt? Hinc Angeli conspicientes eum sic sanguinolentum, dixerunt ei. Quarè rubrum factum est indumentum tuum? Quibus ipse respondit. Torcular, scilicet Crucis, calcaui solus. *Leuit.3.* *Col.1.* *1.Io.5.* *Isa.63.*

445 Cur Christus voluit vocari lapis & pastor? Nonnè vocatur lapis fundamenti, vltrà quod nemo aliud (vt Paulus inquit) ponere potest? Pastorem quoque ipsemet se nominauit, dicens. Ego sum pastor bonus: & cognosco oues meas. Sed quomodò lapis & pastor conueniunt? Nonnè Iahacob, loquens de Ioseph filio suo, inquit. Inde pastor egressus est, lapis Israel? Nonnè & petra, quæ (vt Paulus exponit) Christus erat, præbuit potum aquæ largissimum populo Israelitico: & nobis panẽ vitæ tribuit? Et quia in Archetypo est bifatius lapis, vterque pascens nos: Hinc Christus vocari voluit lapis fundamenti & lapis angularis. Secundum quem vtrunque lapidem pascere nos curauit. *1.Cor.3.* *Io.10.* *Gen.49.* *1.Cor.10.*

446 Quid sunt hi duo lapides in Archetypo nos pascẽtes? Nonnè sunt idẽ in Archetypo, quod & duo luminaria magna in supremis cœlis, Sol videlicet & Luna: vt apud secretiores Theologos celebratissimũ est: & apertè tractatur in libro, qui porta lucis inscribitur? Hinc Dauid, dum de Christo, sub Salomonis typo decantaret, cecinit. Thronus eius, sicut Sol in cõspectu meo: & sicut Luna perfecta in æternum, & testis in cœlo fidelis. Quæ duo luminaria corporaliter nos pascunt, Sol veluti Gallus seminans & grauidans, Luna verò veluti Gallina vel matrix aut terra suscipiens semen, & in nos diffundens. *Sec.Theo.* *Porta lucis* *Psal.88.*

447 Cur Christus dixit. Quoties volui congregare filios tuos, sicut Gallina congregat pullos suos sub alas & noluisti? Nonnè Deus & Christus, qui per Mosem nominatus fuit Aquila, hic dici voluit Gallina, quæ idem est: si attendamus ad significatum per Aquilam vel Gallinam, quæ pascunt pullos suos? Nam & Christus verus pastor id effecit. Est enim (vt secretiores Theologi docent) quidam locus in Archetypo, qui ab ipsis mensura dicitur: à nostris verò attributum diceretur. Sed in Scriptura singulariter nominatur terra viuentium, mare magnum, puteus aquarum viuentium, paradisus voluptatis, regnum Dei, lapis fundamenti, architriclinus, Aquila, vel Gallina, vel quæcunque auis pullos nutriens. A quo quidem loco nos pascimur, & immediatè cuncta bona suscipimus: vt apud Antiquos Theologos frequentatissimum est. *Mat.23.* *Deut.32.* *Sec.Theo.*

SECTIO OCTAVA DE QVIBVSDAM EVANGELII LOCIS ABSTRVSIS.

448 *Mat.19.* Vomodò intelligitur illud Christi. Quos Deus coniunxit, homo non separet? Nonnè hoc intelligitur de coniugatis: vt in textu patet? Sed hi quando coniunguntur? An, quando vir & mulier matrimonium contrahunt per verba de præsenti: vt aiunt? An à principio: vt secretiores Theologi sentiunt? *Sec. Theo.* *Gen.1.* Quibus adstipulatur Moses, dicens. Masculum & fœminam creauit eos. Quod declarantes ipsi, dicunt, quòd vnusquisque vir & vnaquæque mulier à principio cum suo pari producitur. Hinc in matrimoniis contrahendis orationes præmitti debent: vt Deus concedat eam, quam præparauit: & fiat in terris coniunctio, quæ à Deo in cœlis facta est. Et hæc est bona oratio: quando scilicet petitur ea vxor, quam Dominus præparauit. An id intelligitur de parte animali & fœminea, quæ coniungitur cum parte superiori & virili in carne vna, à Deo animam infundente? Quam coniunctionem à Deo factam nemo dissoluere debet. Vnde nemini licet cuipiam inferre mortem, quæ huiusmodi coniugatorum est dissolutio: nisi quatenus in terris quis vicem Dei teneat, iustitiæ minister existens.

449 Cur fœminis verbum Dei in Ecclesia denunciare non licet? An ex imbecillitate sexus? Cum mulier altissimarum speculationum (vt experimento comprobatum est) non sit capax. Nequit enim proficere in speculationibus Physicis, Metaphysicis, & Theologicis. An, ne mulier in publico apparens, auditoribus incentiuum delinquendi præbeat? *1.Cor.11.* An, quia mulier, cuius caput vir est, debet esse sub capite viro: non autem regere membra, velut caput? Cum hoc ad virum spectet. *Ephe.5.* Hinc Apostolus ait. Mulieres viris suis subditæ sint, sicut Domino: quoniam vir caput est mulieris. An, quia mulier mollior & ad libidinem & peccatū procliuior est, quàm vir? Vnde non est idonea ad sustentandum virum. Immò semper ipsi viro inniti debet: & ab eo sustentari, sicut vitis ab arbore. Alioquin cadit.

450 Cur mulier ab administratione sacrorum repellitur? An, quia (vt nuper dictum est) hæc administratio magis capiti, quàm cuiuis alij membro competit? An, quia (vt alibi diximus) mulier caret illa portione diuinitatis: quæ in viro reperitur? Secundùm quam portionem vir expressam Dei gerit imaginem: *1.cor.11.* quam ipsa mulier non habet. Nam (teste Paulo) vir est imago & gloria Dei: mulier autem gloria & imago viri est. Vnde sicut Christus totius corporis Ecclesiæ caput (vt ipse Paulus ait) *Ephe.5.* diuinitatis chrismate præ omnibus participibus suis vnctus fuit (vt Propheta canit) *Psal.44.* sic & vir magis vngitur chrismate illo diuino, quàm mulier. Hinc ipse magis participat de diuinitate & imagine Dei: quam semper reueretur ac timet Diabolus. Et ideò (vt etiam supra disseruimus) non tam facilè aggreditur virum, quàm mulierem. *Gen.1.* Propterea magno cum sacramento dixit Deus, Faciamus Adam, id est virum ad imaginem nostram. Quod de

mulierc dictum fuisse nusquàm reperitur. Nam mulier è viri costa posteà formata fuit. *Ibi. 2.*

451 Cur Christus in die palmarum asinum equitare voluit? An, vt humilitatis & mansuetudinis exemplum præberet? Sicut Zachariæ oraculum innuere videtur, dicens in veritate literæ. Exulta satis filia Sion, iubila filia Ierusalem. Eccè Rex tuus veniet tibi, iustus & Saluator: ipse humilis vel mansuetus equitans super asinum. An asinum equitare voluit, vt innueret, quòd tunc aggrediebatur opus pietatis: scilicet Redemptionem humanam? Nam asinus (vt etiam alibi diximus) hebraicè dicitur חמור Chamor. Quæ literæ si vertantur reddunt רחם Rechem: quòd pietatem significat. Hinc ipse Christus voluit etiam ramos oliuarum, quæ producunt oleum, significans pietatem, sibi sterni. An, vt doceamur, quòd aggressuri aliquod magnum opus, equitare & subiugare debemus asininam & animalem partem? *Matth. 21.* *Zac. 9.*

452 Cur dicit oraculum, quòd equitauit pullum filium subiugalis: vt Matthæus narrat? Nónne, vt doceamur, quod potissimè aggredientes magna mysteria non tantùm ipsum hominem subiugare debemus: sed quicquid ex eo pullulat? Cuiusmodi sunt cogitationes suborientes. Iuxtà illud Prophetæ. Beatus, qui tenebit, erit videlicet constans in bono: & allidet paruulos suos, id est primos cogitatus ad petram. Quæ quidē petra Christus est: vt benè Hieronymus interpretatur. *Matt. 21.* *Psal 136.* *Hiero. ad Eustoc.*

453 Portio animalis, quæ asinus dicitur à nobis subiugandus, quid facit aut operatur in nobis? Nónne (vt Apostolus ait) concupiscit aduersus spiritum: & concupiscendo concipit ac parit peccatum: vt Iacobus inquit? Sed quomodò concipit ac parit, nisi ab aliquo grauidetur? Nónne sicut Deus seminat semen suum, verbum diuinum videlicet: Ita Diabolus, velut Simia, Deum malè effingens conatur in parte animali seminare malum semen malæ & letalis concupiscentiæ contra regulas diuinas? Sicut fecisse legimus in prima muliere, partem hanc animalem repræsentante. Quæ quidem pars animalis dum concœptum illum à Diabolo seminatū in opus producit, parit peccatum: vt Iacobus ait. *Gal. 5.* *Iac. 1.* *Gen 3.* *Iac. 1.*

454 Cur (teste Iacobo) peccatum consummatum generat mortem? An, quia fœtus ille seminatus fuit ab Angelo mortis, qui est Diabolus? An, quia peccatum infert mortem animæ, priuans ipsam participatione arboris vitæ? Hinc dictum fuit primo parenti. Quacunque hora comederis ex hac arbore, id est contra legem feceris: morte morieris: quia videlicet separaberis à Deo, sine quo anima moritur. Sicut corpus abeūte anima moritur. Consummatur autem peccatum, quando superior pars deteriori præbet assensum, aut ipsam sequitur. Quod primus parens effecit: qui mulieri obtemperauit: vt in Genesi legimus. *Ibid.* *Genesis 2* *Ibid.*

455 A quo tentatur homo? An à concupiscentia abstractus & illectus tentatur: vt Iacobus ait? An à Diabolo, qui tētator à Matthæo dicitur? A Diabolo enim est principiū tentationis: concupiscentia verò est tanquàm medium & instrumentū quoddā: quo ipse Diabolus ad tentandū vtitur. *Iac. 1.* *Matth. 4.*

Hinc primum hominem tentaturus muliere, tanquàm medio & instrumento quodam, vsus fuit. Sed nonnè etiam Deus tentat? Canit enim Vates. Proba me Domine, & tenta me. Et in Genesi scriptum est Tentauit Dominus Abraham. Tentat quippe Deus, non vt ad malum inducat: sed vt probet. Tentat autem Diabolus, vt præuaricari faciat: tolerare nequiens, quòd homo luteo vestimento circundatus adipiscatur fœlicitatem illam, quam ipse intellectualis totus existens amisit. Hinc scriptum est. Inuidia Diaboli, mors introiuit in orbem terrarum.

Gen. 3. *Psal. 25.* *Gen. 22.* *Sap. 2.*

456 Cur Christus in terra visionis mori voluit? An, vt adimpleretur oraculum illud. Operatus est salutem in medio terræ? An, cũ venerit & passus fuerit, vt pacem perditam restitueret, Ciuitatem pacis elegit: vt pacis testamentum conderet, & regnum pacis distribueret? An, cum vellet aperire portam, per quam intrantes Deum videre possemus: Ideò ad hoc perpetrandum terram visionis elegit? An, quia sicut illic ostensum fuit fœdus pacis Abrahæ fidei patri: Sic Christus ibidem ostendere voluit verum arcum, in signum & fœdus veræ pacis inter cœlum & terram, & inter Deum & hominem factæ? Qui arcus confectus fuit ex ligno Crucis & chorda corporis ipsius Christi in ligno illo extensi. Ex quo quidem arcu tot amoris sagittæ in genus humanum immissæ fuerunt: vt innumerabilis penè multitudo, veluti ebria amore, ad martyrium & mortem cucurrerit. Et quia ibi ostensum fuit hoc fœdus pacis: Ideò meritò Ciuitas illa vocatur Ierusalem, id est visio pacis.

Psal. 73.

457 Cur per depressionem iubet Christus, quòd homo subleuetur & exaltetur? An, quia deprimens se, magis virtutem colligit, & fortior fit ad ascendendũ? An, quia sicut in arcu quantò magis attrahitur chorda, tantò magis sagitta impellitur: & sicut saltans retrahendo se magis vires colligit, & longius saltat: Sic etiam homo, quantò magis se humiliat, tantò magis exaltatur? An, quia ordo rerum exigit, vt bona tantò magis possideantur, quantò magis contemnuntur? An, quia determinata sunt bona vnicuique tradenda? Hinc, si homo à se accipere huiusmodi bona renuit, à Deo vel ab aliis ei dantur: vt mensura impleatur. Sicut edocemur à Christo, qui ait. Cum inuitatus fueris ad nuptias: recumbe in nouissimo loco, vt veniens, qui te inuitauit, dicat. Amice ascende superius. Tunc erit tibi honor coràm discumbentibus. Omnis enim (vt ipse subinfert) qui se humiliat, exaltabitur. Curet igitur vnusquisque se talem exhibere, vt mereatur gradum: qui melius ei non quærenti dabitur, quàm si quærat.

Mat. 23. *Luca 14.*

458 Cur Christus docuit renunciandũ esse omnibus rebus Mundi? Nõnè (vt nuper diximus) quia portio boni & commodi vnicuique assignata est? In manu verò arbitrij nostri est assumere portionem: vbi maluerimus: in hoc sæculo videlicet, aut in futuro. Nec enim possumus, nec æquũ est, gaudere cum Mundo, & deinde regnare cum Christo. Hinc diuiti illi, linguam refrigerari petenti, dictum fuit. Fili recordare, quòd receperis bona in vita tua, & Lazarus similiter mala. Nunc autem hic consolatur, tu verò cruciaris. Verùm hac lance ponderantur bona, vt portio sæculi futuri

Ibidem. *Ibi. 10.*

futuri sit maior in centuplo. Hinc Christus dixit. Omnis qui reliquerit patrem, aut matrem, & cætera, propter nomen meum, centuplum accipiet. Et, quia pręter illam centuplam portionem, fruitio illorum bonorũ erit æterna: Propterea subintulit. Et vitam æternam possidebit. *Mat. 19.*

459 Cur flos à Christo commendatur super vestem Salomonis, in tanta gloria existẽtis? An, quia flos viuus preciosior est, quam pannus vel aurum nõ viuens? An, quia natura semper est nobilior arte? Hinc ars (vt Aristoteles ait) imitatur naturam, quantum potest. Et ideò color naturalis est nobilior artificiali. Quos colores naturales Artifices imitari conãtur, & imitantur, præter colorem flomis: quem (vt Plinius inquit) ars nunquam imitari potuit. Et sicut naturalia pluris æstimanda sunt quam artificialia: Sic diuina magis quam naturalia. Ideò Christus nos hortatur naturalia contemnere: vt diuina nanciscamur. *Ibi. 6.* *Phys. 2.* *Plinius*

460 Cur Baptista dictus fuit vox: vt ipsemet testatur? An, quia fuit indicator verbi? Quod est vocis officium. Nam sicut vox defert concœptũ proferentis ad auditorum aures: Sic & Iohannes Baptista indicauit verbũ Dei humanatum & digito ostendit, dicens. Ecce agnus Dei: ecce qui tollit peccata Mundi. An dictus fuit vox, quia non tantum eius prædicatio, sed vita, vestitus, cibus, & quicquid erat in eo, erant voces ad benè viuendum imitantes? An, quia ipse perfectus venit ad sublimẽ vaticinandi gradum: qui à secretioribus Theologis dicitur vox? Qui gradus (vt etiam suprà disseruimus) est superior Prophetia. Hinc ipse Iohannes, qui dictus fuit vox, non sine mysterio à Christo plusquam Propheta dictus est. *Mat. 6.* *Ioan. 1.* *Ibidem.* *Luca 7.*

461 Cur Baptista tam sanctus saltatrici datus fuit? An, vt indicaretur, quod Christus nõ curat de cruciatu, strage & oppressione deterioris hominis, nec amicorum, nec suimetipsius? Immò ipse Christus beatos prædixit, qui talia patiũtur. Ipse enim nouerat, quantum meliori homini prosit depresio & exinanitio deterioris hominis. Hinc Paulus ait. Cum infirmor: tunc fortior sum. Cùm videlicet infirmor ac debilitor in homine animali: tũc fortior sum in spirituali. An, ne quis aduersis rebus cõflictatus contristaretur? Cum etiam amicissimum Præcursorem necnon & Apostolos contumelias, carcerem ac terrores pati permiserit. *Mar. 6.* *Mat. 5.* *2. Cor. 12.*

462 Cur Christus iussit Petrum hamo piscem capere pro censu soluẽdo? Nisi enim omnia Christi acta ad instructionẽ nostram facta fuissent: omnium actorum eius causam & rationem non inuestigarem. Nonne id fecit, ne scandalizarentur illi, qui censum exigebant: vt in textu habetur? Sed cur ipsum misit ad mare? An, quia ipse piscator mare frequentare cõsueuerat? An, vt innueret mare illud supremum: à quo, tanquam ab Architriclino, pascimur, & omnia bona suscipimus? Vnde illud mare dicitur quoddam totum: vt Author libri, cuius titulus est Porta lucis, ait: Sed cur iussit, vt hamo piscaretur? Nonnè, vt denotaret, quòd ille Leuiatan, qui in mari hoc reperitur, post Christi aduentum hamo trahitur? Nam antea trahi nequibat: sicut scriptum est. An extrahere poteris Leuiatan hamo? Leuiatan enim est donum Deo copulatum: quod venit ab illo loco; qui *Mat. 17.* *Porta lucis* *Iob. 40.*

Lucæ 17. mare,totum,& regnum cœlorum dicitur.Hinc Christus dixit. Regnum Dei intra vos est.

Mat. 20. Origenes. 463 Cur Matthæus ait,quòd turba increpabat cæcos pro sanitate clamantes?Nonne (vt Origenes rectè sentit) quia malè petebant, vocantes ipsum filium Dauid?Nam vt filius Dauid non conferebat sanitatem: sed vt filius Dei.Inuocandus est enim Deus eo nomine,quod præest dono & virtuti,quam petimus.Hinc tot, támque varia Dei nomina in Scriptura sacra reperiuntur: quorum quodlibet suæ mensuræ & influxui appropriatum est. Verum, cum non omnes cognoscant nomina particularia rebus particularibus præsidentia, collocauit Deus Pater omnia in Phil. 2. Christo:ipsum quoddam totum faciens, & dans ei nomen,quod (teste Mat. 11. Paulo) est super omne nomen,omnium virtutem continens. Hinc ipse & vlt. de omnigena potestate sibi collata ait. Omnia mihi tradita sunt à Patre Io. 15. meo.Et alibi.Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra. Et de omnigena nominis sui virtute inquit.Quicquid petieritis Patrem in nomine meo,dabit vobis.

Matth. 8. 464 Cur dæmones rogabant mitti in porcos:vt Matthæus refert?An, quia porci habent intestina humanis intestinis similia?An,quia immundi spiritus immundis animalibus,cuiusmodi sunt porci, qui immundissimi Luca 8. sunt,oblectantur?An,quia timebant in deteriorem locũ mitti? Sicut Lucas expressè perhibet,dicens,quòd dæmonia illa rogabant Iesum,ne imperaret illis,vt in abyssum irent.

465 Cur immundi spiritus carnali coitu oblectari videntur? An id faciunt(vt communiter dicitur)vt inducant,velut incubi,mulieres ad peccatum,vel vt succubi viros? Et hoc assumentes corpora phantastica:vt Academici aiunt. An,quia corporei sunt,& voluptate corporea oblectantur:vt Aca Ant. Theo. demici vna cum antiquis Theologis asseuerant? Vnde symbolum quoddam habent cum humano corpore. Quamuis in eorum potestate sit inuisibiles se exhibere.An,quia & ipsi ex coitu & semine humano nati sunt sicut prænominati Sapientes asserunt, & multi ex ipsis spiritibus fassi sunt?Quorum quidem malorum spirituum aliquos Antiqui Faunos aut Gen. 6. Satyros vocarunt:nostri verò incubos aut succubos appellant. Sacra autem scriptura vocat eos filios Elohim:qui ad filias hominum accesserunt.

466 Quo semine spiritus immundi grauidant?An (vt vulgò fertur) ab hominibus sub muliebri forma suscipiunt semẽ,quod posteà mulieribus infundunt?An,cum ipsi (vt dictum est) corporei sint, producunt semen? Quod consonat Scripturę,dicenti Serpenti.Ponã inimicitias inter semen Ibidem 3. tuum & semen mulieris.Sepens enim ille Diabolus erat. Qui autẽ ab his generantur,aliquando sunt Fauni & Satyri(vt nuper dictũ est aliquando sunt homines(vt Merlinus & Alexander)aliquãdo verò naturam dæmoniacam penitus sapiunt,& occultantur:vt experimento comprobatũ est.

467 Qua voluptate, quóue instinctu mortales cum huiusmodi commiscentur: cum oderint nos? An, quia forsitan ex ipsorum semine pro-Io. 8. geniti sunt?Iuxta illud Christi. Vos ex patre Diabolo estis. Quod facilè

concederent Antiqui Theologi. Huiusmodi enim fuerunt illi, qui à filiis Elohim, ad filias hominum accedentibus, progeniti sunt. An, quia effecti sunt adeò Diabolici, vt dæmoniacam naturam penitus induerint? Sicut de Iuda proditore videtur innuere Christus, dicens. Vnus ex vobis Diabolus est. An, quia huiusmodi spiritus simulantes amicitiam adeò deludunt mortales, præsertim mulieres, vt facilè eis assentiant? *Gen 6.* *Ioan.6.*

468 Philippus quomodo in Azotum delatus fuit? Nonne spiritus eum portauit: vt Lucas narrat? Sed à quo spiritu delatus fuit? An à spiritu suo? Sed cur à spiritu vniuscuiusque proprio cæteri homines non portantur? An igitur delatus fuit à spiritu Dei, adeò in Philippo & cæteris Apostolis vigente, vt doctrina, linguis, & virtutibus præualerent? Sicut scriptum est. Repleti sunt omnes Spiritu sancto: & cœperũt loqui variis linguis, prout Spiritus sanctus dabat eloqui illis. An portauit eum spiritus ipsius Philippi, idem factus cum spiritu Dei? Iuxta illud Apostoli. Qui adhæret Deo, vnus spiritus efficitur cum eo. *Acto.8.* *Ibi.2.* *1.cor.6.*

469 Ambrosius diuina Mediolani celebrans quomodo Thuroni Martini exequiis interfuit? Nonnè fuit ibi in spiritu: sicut Iohannes de se ait. Fui in spiritu in Dominica die? Sed quid est esse in spiritu? Nonnè est separatio spiritus à corpore per operationem? Sed quomodo corpus pluribus in locis, vno eodémque tempore adesse potest? An, quia spiritus à corpore solutus potest assumere aliud corpus, & ita apparere? An (vt Platonici dicũt (quia spiritus abit cum suo vehiculo: quod est visibile ad placitum, & formabile, in quam formam ipse spiritus maluerit? Quod quidam sibi contigisse asserunt. Quo forsitan modo Abachuch in Babylonem delatus fuit: vt Daniel refert. *Apoc.1.* *Dani.14.*

470 Cur Sol, moriente Christo, virtutẽ suam amisit: vt Lucas narrat? An, quia Sol & aer obscurati, lapides scissi, terra tremens, & cætera huiusmodi compassa sunt Domino suo morienti? An Sol amisit lumen suum, vt indicaretur quòd supramundanus Sol virtutem suam contraxerat, derelinquens ipsum Christum sub Tribunali iustitiæ seueræ, amoto fauore & claritate, quam ei præstare consueuerat ipse supernus Sol: qui, ipso nascente, noctem illustrauit? Contraxit autem lumen iste Sol, qui erat diuinitas, quo ad humanitatem: quæ remansit obscura & afflicta. Nam alioquin ipse Christus non fuisset passus: vt suprà disseruimus. *Luce 23.* *Mat. 27.*

471 Cum (teste Malachia) Edom vel Hesau à Deo sit odio habitus: cur Christus dicitur venisse ex Edom: vt Isaias ait? Nonnè Edom, qui rubeus interpretatur, carnẽ & sanguinem significat? Hinc Christus ascendens ex Edõ venisse dicitur, quia venit è carne, in qua salutẽ operatus fuerat, & è sanguine rubeo: quẽ pro salute nostra adeò odio habuit, vt ipsum effuderit, & corpus omnibus tormẽtis exposuerit: vt ipsum in meliorẽ sortẽ, diligendam quippè nec odio habendã, cõmutaret? Nec aliter carnem & deteriorẽ hominẽ odisse debemus: nisi quatenus in meliorẽ & diligibilẽ sortẽ cõmutetur. Absolutè enim nihil eorũ, quæ Deus fecit, odio habẽdũ est. Sicut Sapiens de ipso Deo perhibet, dicens. Nihil odisti eorũ, quæ fecisti. *Mal.1.* *Isa.63.* *Sap.11.*

472 Cur altaria solis pannis lineis vestiri iubentur: Nonnè, quia linum Aquilonare est cuiusmodi sunt omnia occidenda & sacrificanda? Nã omnis sanguinis effusio ab Aquilone est: & Sacerdotes inde fauorem suscipiebant: quousque venit Christus, qui Sacerdotiũ mutauit. Hinc dictus fuit Sacerdos secundum ordinem Melchisedech. Et de extremo Aquilonari deduxit sacerdotium & sacrificium ad mediũ, quod de vtroque participat. De Aquilone enim per sanguinem vel vinũ, & de Meridie per panem vel aquam participat. Hinc Iohannes ait, quòd Iesus venit in sanguine & aqua: non autem in sanguine solo: sicut legales Sacerdotes.

Psal.109. *1.Ioan.5.*

473 Cur in oblatione sanguinis aqua vino commisceri iubetur? An (vt aliqui dicunt) quia per aquam intelligitur populus & membra Christi, capiti coũnita? An quia per aquam intelliguntur credentium merita, quæ pauca admodum sunt, respectu meritorum Christi, per vinum significatorum? Vnde quamuis per sanguinem ipsius Christi, per vinum significatum, remissio peccatorum præcipuè fiat: Nihilominus, vt cooperatores ipsius simus, vult quòd illa vel pauca merita nostra intercedãt. Hæc enim cum amplissimo Christi merito mixta, remedium sufficiens ad salutem consequendam efficiunt. An per hanc commixtionem sacrificium illud mixtum intelligitur: vt modo dictum est?

474. Cur decretum fuit in cœlo (vt re ipsa cõprobatum est) quòd Redemptor à populo hebraico tam impiè illuderetur & crucifigeretur: Nõnè, vt scripturæ adimplerentur? Ait enim Deus per Isaiam. Expandi manus meas tota die ad populum incredulum, populum, qui me ad iracundiam prouocat. Quod factum est, vt tandem compleretur iniquitas eius: & sequeretur, quod ipse Christus Iudæis protestatus est, dicens. Auferetur à vobis regnum Dei: & dabitur genti facienti fructum. Quod per Osæam inquit ipse Deus. Vocabo non plebem meam, plebem meam. Nec enim æquum erat, quòd Deus, vniuersorum Dominus, vnam tantum gentem amplexaretur, sed nunc vnam, nunc aliam, pro temporis exigentia diuinæ prouidentiæ serie disposiri.

Isa.65. *Matt.21.* *Osea.2.*

475 Cur Christus voluit pectus suũ à Romano aperiri? Lõginus enim Romanus erat. An, vt indicaretur, quòd pectus eius aperiẽdum erat Gentilibus: quorũ præcipui Principes erant Romani? An, vt innueretur, quòd sanguis eius etiam pro gentibus effundendus erat: & quòd ipsis aqua baptismatis danda erat? Ideò non ab re dicit Euangelista, quòd è latere Christi exiuit sanguis & aqua. Quod comprobatum fuit per duo signa subsecuta. Alterum enim fuit, quia ipse Longinus illuminatus fuit oculo corporeo: vt cõmuniter fertur. Alterum verò fuit, quia illuminatus fuit oculo interiori. Hinc apertè clamauit, dicens. Verè filius Dei erat iste.

Io.19. *Mar.15.*

476 Cur Iohannes scribit septem Ecclesiis, in Asia existentibus? An, quia Iohannes relegatus erat in insulam Pathmos: quam nonnulli Chion insulam op nãur, quæ iuxta Asiam minorem sita est: vbi illæ septem Ecclesiæ erant? An, quia per septem illas Ecclesias Asiæ, quæ est penè in medio Mundi, non multum ab Ierusalem distans, figuratur illa septenaria distributio,

Apoc.1.

distributio,quæ in vniuersa Ecclesia triumphanti facta est? Quæ quidem distributio toti machinæ Mundanę distribuitur per septem illos spiritus, qui(teste eodem Iohanne) throno Dei astant:& præsunt(vt nonnulli dicunt) septem Planetis, per quos omnia in inferiori Mundo distribuũtur, Harum enim Ecclesiarum typus innuit vniuersum orbem: ad quem redemptio Christi,& virtus Euangelij extensa est. *Ibidem.*

477 Quid nam refert collegium illud vigintiquatuor seniorũ. de quo Iohannes meminit? An repręsentat vigintiquatuor libros,in canone Scripturæ sacræ positos? An vigintiquatuor seniores sunt vigintiquatuor principes electæ familiæ, antiquæ & nouæ: duodecim videlicet capita Tribuum & duodecim Apostoli, ex quibus vtraque familia constat? An sunt vigintiquatuor Reges totidem regnorum Mundi: qui veri & legitimi sunt: vt nonnulli Sapientes asserunt? Nam cæteri non sunt veri Reges, sed Reguli vel tyranni. *Ibi.4.*

478 Suffragantúrne nobis orationes sanctorum? An forsitan nõ suffragantur quia hoc nusquam in scriptura sacra reperitur? Sed quo fundamento Ecclesia instituit passim implorari eorum suffragia? Nonnè Iacobus ait. Orate pro vobis inuicem, vt saluemini? Sed hoc(inquies) præceptum fuit viuentibus. An igitur, quia beati,quia perfecti, ab obsequio charitatis absoluti sunt? Sed nonne Paulus ait. Charitas nũquam excidit? Orant igitur sancti,in patria cõstituti,pro nobis: vt Iohannes apertè perhibet,dicens. Vigintiquatuor seniores ceciderunt coram agno habentes singuli phialas aureas,plenas odoramentorum: quæ sunt orationes sanctorum. Cui adstipulatur Paulus,dicens,quòd Christus iam mortuus,sepultus ac suscitatus ascendit ad Deum, semper viuens ad interpellandum pro nobis. Impium est enim dubitare de membris,iam cum Christo capite regnantibus. Vnde Moses adiurauit Dominum per Abraham, Izahac & Iahacob seruos eius. Pari modo Ieremias refert vocem Rachelis auditam fuisse in excelso, idest in cœlo,plorantis filios occisos ab Herode (vt Matthæus exponit) aut captos in ruina Templi: vt Hebræi dicunt. Et nisi valerent orationes sanctorum, non dixisset Deus per Ieremiam. Si steterint coram me Moses & Samuel: non erit anima mea ad populũ hunc. *Iaco.5.* *1.Cor.15.* *Apoc.5.* *Heb.7.* *Exo.32.* *Iere.31.* *Mat.2.* *Iere.15.*

SECTIO NONA DE BEATA VIRGINE.

MARIA, cœli Regina,est nè illa mulier fortis: de qua Salomon tot, tantáque in Prouerbiis decantat? Nõnè ibi (vt quibusdam placet) decantatur de vniuersali idea, & fonte, virtutem fœmineam influente? Qui fons dicitur חוה chauah,idest viuificatrix aut vitam præbens. Pro quo vulgata ædiño habet, Heua. Non enim de muliere aliqua particulari dici posset illud,quod de ea scriptum est: quòd videlicet 479 *Pro. vlt.* *Gen 3.*

sit omnium viuentium mater. Nam (vt suprà disseruimus) mulier illa particularis, Heua videlicet, non fuit mater, nisi humani generis: non autem cuiuscunque viuentis. Id etiam (& fortè melius) potest intelligi de matre Redemptoris: quæ fuit & est mater omnium viuentium, meliori videlicet vita. Nam in Christo, qui ex ea natus est, omnes regeneramur, & meliorem vitam consequimur. Vnde ipsa est genitrix & mater vitæ cœlestis.

480 Cur Salomon ait. Procul & ab vltimis finibus precium eius, scilicet mulieris? Nonne, quia (vt Apostolus inquit) primus homo fuit è terra terrenus: secundus autem è cœlo cœlestis? Cum enim primus homo terrenus è terra formatus fuerit: nonnè æquum fuit, vt iste cœlestis è cœlo formaretur? Et cum in vtero Virginis formatus fuerit: nonne vterus ille, totus cœlestis necessariò fuit? Propterea Salomon dicit. Procul & ab vltimis finibus, idest è cœlo est precium mulieris huius: matris videlicet Redemptoris.

Pro. vlt. *1. Cor. 15.* *Gen. 2.*

481 Quo Sole (vt Iohannes inquit) amicta fuit beata Virgo, & quibus stellis coronata? An forsitan Sole hoc, corporeis oculis visibili? Sed quid hic Sol ad regionem illam: quam claritas Dei (vt ipsemet Iohannes ait) illuminat, & cuius lucerna est agnus? An igitur Sole illo supramundano amicta fuit, quo aliquando amictus est Opifex? Iuxta illud Prophetæ. Amictus lumine sicut vestimento. De quo Sole scriptum est. In Sole posuit tabernaculum suum. Sole itaque vel lumine diuino circundata fuit beata Virgo: vt dignum esset habitaculum illius, à quo primo ipsa facta est lucida & clara. Deinde effecta est mater ipsius Solis: qui (vt Malachias ait) ortus est timentibus nomen Domini. Stellæ verò, quibus ipsa coronata fuit, sunt Apostoli: quorũ charismatibus ipsa, plena gratia, potissimè fulget. An sunt duodecim Angeli, duodecim portis cœli, & duodecim signis præsidentes.

Apoc. 12. *Ibi. 21.* *Psal. 103.* *Ibi. 18.* *Mala. 4.*

482 Quam lunam habet sub pedibus: vt Iohannes subinfert? An fortè Lunam hanc, quæ nocti præsidet? Sed quę gloria esset huic mulieri habere sub pedibus Lunam hanc corpoream: quam Beati omnes habẽt? Cum eorum domicilium sit suprà omnes sphæras. An igitur habet sub pedibus Lunam illam: quæ (vt alias diximus) est in supramundanis cœlis? Quæ quidem Luna alio nomine dicitur terra viuentium. Sicut enim de filio dicit oraculum. Terra scabellum pedum meorum: Sic & de matre non ineptè dici potest. Cum Filius in Apocalypsi dicat. Qui vicerit, faciam eum sedere in throno meo. Qui thronus est cœlum & Sol supramundanus. Vnde consequenter habet terram viuentium in scabellum pedum. Quæ notissima & frequentatissima sunt apud secretiores Theologos.

Apoc. 12. *Isa. 66.* *Apoc. 3.* *Sec. Theo.*

483 Quis Draco cum satellitibus suis contra filium huius mulieris insurrexit: & cur? Nonnè Draco ille fuit Diabolus: vt Iohannes aperte declarat? Insurrexit autem in eum, quætens ipsum deuorare: quia noluit ipsum adorare, sicut ei præceptum fuerat. Iuxta illud. Et cum introduceret

Apoc. 12.

primogenitum in orbem terræ,dixit.Et adorent eum omnes Angeli Dei. Nec enim Angeli peccassent: nisi præcœptum ipsis datum fuisset. Nam peccatum est transgressio præcœpti: vt Paulus docet.Peccatum (inquit) non imputabatur,cum lex non esset. Præcœptum autem (vt dictum est) datum fuit Angelis:vt Christum principem adorarent. Quod renuens facere Draco cum satellitibus suis,contra ipsum insurrexit. Pro Christo autem pugnam assumpsit Michael,princeps militiæ ipsius.Et hoc est prælium magnum in cœlo factum : de quo Iohannes meminit. Vnde Draco cum Angelis suis è cœlo,absque vlla reuersionis spe,eiectus fuit. *Hebr.1* *Ro.5.* *Apoc.12.*

484 Cur Gabriel missus fuit ad annunciandum Virgini, Mesiæ conceptum ac partum? An (præter ea, quæ supra diximus) quia Gabriel (vt nomen eius indicat) venit à mensura illa,quæ גבורה Gheburah,idest robur dicitur?Vnde Gabriel interpretatur robur vel fortitudo Dei. Quæ mensura est locus sacerdotij & victimarum , quæ pro peccatorum expiatione offerri consueuerant. Hinc meritò per Angelum loci illius primarium denunciatus fuit concœptus ac partus illius excellentissimæ victimæ,quæ pro peccatorum expiatione offerenda erat. An robur Dei venit ad illam,quæ adeò fortis esse debebat, vt inuocaretur eius præsidium contra robustisimum hostem?Sicut Ecclesia canit,dicens. Da mihi virtutem contra hostes tuos. Cuius fortitudinem cognoscens Salomon, dixit. Mulierem fortem quis inueniet : vt videlicet contra talem hostem stare posit? An è robore Aquilonari venit Gabriel ad Mariam, plenam gratia, quæ Meridionalis est : vt inde nasceretur ille , qui vtramque partem complectens sedet in medio, & regnat in domo Iahacob : vt oraculum perhibet? Qui quidem Iahacob amplexus est robur patris Izahac, & gratiam atque pietatem Abraham : vt secretiores Theologi tradunt. *Luca 1.* *Pro. vlt.* *Luca 1.* *Sec.Theo.*

485 Cur Maria,Gabriele Mesiæ concœptũ ei nunciante, turbata fuit? An id fuit ex apparitione & sermone insolito:vt euenire solet?Sed nonnè credendum est,quòd ipsi,cœlorum Reginæ electæ, magis familiares essent Angeli, quàm Cæciliæ & huiusmodi ? Vnde turbata non est ex hac apparitione,tanquàm insueta:sed quia cogitabat, qualis esset illa salutatio : vt Lucas narrat. An igitur turbata est ex magnitudine mysterij in ipsa celebrandi? Quod quicunque prudenti puellæ infimi generis contingeret : si à Rege in sponsam peteretur. An, quia considerabat partum virginitati, quam vouerat , esse contrarium:vt Theologi nostri autumant? *Luca 1.* *Ibidem.*

486 Cur Angelus Mariæ dixit.Inuenisti gratiam apud Deum? Nonne, quia cæteri omnes inueniunt gratiam , à Deo per cœlos vel per alia media distillantem (sicut illi,qui suscipiunt aquas , non immediatè à fonte, sed per riuulos) ipsa verò mater Dei immediatè à fonte illo supremo gratiam suscœpit?Hinc Hieronymus ipsam collo,immediatè à capite humores suscipienti , comparat. Cætera enim membra humores, à capi- *Ibidem.* *Hiero.*

te per collum & alia media defluentes ſuſcipiunt. Immò ipſa effecta eſt fons & mare gratiarum: ſicut ipſius nomen indicat: vt patet ſcienti ipſum benè interpretari. Quod nomẽ ſua propria lingua dicitur מרים Miriam: continens duas ſyllabas, quarum vna eſt ים Iam, quod mare ſignificat, altera verò, literis more hebraico ſiruphatis, eſt רם Ram, quod excœlſum ſignificat. Vnde מרים Miriam ſignificat mare excelſum, gratiarum videlicet.

487 Quid ſignificat illud, à Salomone decantatum. Vox turturis audi-
Can. 2. ta eſt in terra noſtra? An fortè, quia incipiebat tempus vernale: quãdo turtur incipit canere? Sed ad quid huiuſmodi friuolum loco tam graui interſeritur? An igitur (ſi theologizari velimus per numeros, & Arithmeticam, quam Hebræi ghemateriah vocant: quæ eſt pars ſecretioris Theologiæ) vox turturis eſt vox Ieſu & Mariæ ſimul? ישו Ieſu enim reddit per numeros trecenta & ſexdecim: מרים Miriam verò ducenta & nonaginta. Qui numeri ſimul iuncti reddunt ſexcenta & ſex. Quo numero gaudet nomen turturis apud Hebræos: quæ dicitur תור Tur.

Luce. 1. 488 Quomodò potuit ſola mulier concipere & parere filium? An (vt
Sap. 7. oraculum ait) quia virtus Altiſſimi obũbrauit ei: & Spiritus ſanctus, qui eſt omnium artifex, omnémque habens virtutẽm, in ipſam ſuperuenit, & ſuppleuit pro viro? An (vt nonnulli dicunt) quia in ea fuit vtraque virtus: fœminea videlicet & virilis? Propterea noluit à principio virum ſuſcipe-
Deut. 7. re: ſed virginitatem contra omnem ordinem & ritum legalem vouit. Suſcœpit autem poſtea virum non quia indigeret virili virtute, cui innitere-
Ambr. in tur, veluti vitis arbori (ſicut ſuprà dictum eſt) ſed aliis de cauſis ab Am-
Homilia. broſio ſufficienter aſſignatis.

489 Ad quem gratiæ gradum beata Virgo deuenit? Nonnè vſque ad
Luce. 1. plenitudinem ſicut ei dixit Angelus? Sed nonnè & Stephanus (vt Lucas
Acto. 6. narrat) gratia & fortitudine plenus fuit? Nonnè etiam Apoſtoli Spiritu
& 2. ſancto repleti fuerunt? Varia igitur eſt plenitudo. Vnde Chriſtus habuit plenitudinem maris: Maria fontis: Apoſtoli riuulorum: Stephanus autem & alij plenitudinem vaſis. A mari enim venit influxus in fontem: à fonte in riuulos: à riuulis autem in vaſa: & ibi eſt ſtatus. Et quia fons riuulis & vaſis gratiarum aquam præbet: Ideò Maria gratiarum mater dicitur.

490 Quomodò Maria tantum ſibi gradum & fauorem comparauit: vt Redemptoris mater eſſet? An, quia bona, & Deo ſemper dicata fuit? Sed
Ioan. 6. nonnè ſcriptum eſt. Nemo venit ad me, niſi Pater meus traxerit eum? An igitur id fuit à gratia Dei eligentis & conſtituentis? Nam ſicut quoſdam dedit fieri Apoſtolos, quoſdam Prophetas, alios Euangeliſtas, alios verò
Ephe. 4. paſtores & Doctores (vt Apoſtolus ait) Sic dedit Mariæ, vt Chriſti mater fieret. In primæua enim diſtributione nullum meritum præuium eſt:
Ro. 9. quia ad hoc (vt idem Apoſtolus inquit) deuenitur non ex operibus, ſed ex vocatione. Facta verò electione & vocatione requiritur opus ſiue cooperatio conſeruans.

491 Cur de Maria scriptum est. Quæsiuit lanam & linum, & operata est consilio manuum suarum? An fortè, quia nere sciebat: & lana & lino (vt aliqui dicunt) victum quæritabat? Sed nónne aliud hic latet mysterium? Linum enim (vt suprà diximus) Aquilonare est, & Tribunal iustitiæ Dei denotat: Lana verò Meridionalis, Tribunal gratiæ & pietatis repræsentat. Ad quorum Tribunalium vtrunque beata Virgo pro nobis accedit. A Tribunali nanque iustitiæ nostrorum veniam peccatorum quærit: à Tribunali verò pietatis, gratiam & omnia bona. Nec enim venia à dextro, sed à sinistro Tribunali venit: vt Sapientes norunt. *Pro. vlt.*

492 Cur Maria dicta fuit quasi nauis institoris, panem suum de longè portans? An (vt nonnulli dicunt) quia descendens in Ægyptum non tãtum secum commeatum pro se tulit, sed cibũ domesticis distribuendum? An (vt altius conscendamus) quia ipsa præbuit nobis panem illum, de quo scriptum est. Hic est panis, qui è cœlo descendit? Nec enim à longiori loco panem nobis ipsa portare potuit, quam à cœlo, maximo interuallo à nobis distanti. *Ibidem.* *Io. 6.*

493 Quis gladius & quomodò Mariæ animam pertransiuit: vt Simehon prædixit? An gladius doloris, quem maximũ in passione filij habuit: vt multi exponunt? An gladius, qui (vt Apostolus inquit) pertingit vsque ad diuisionem animæ ac spiritus? Qui gladius (teste eodem Apostolo) est verbum Dei. Ad quod quidem verbum Dei ex ore verbi incarnati prædicatum piè credendum est Mariam tantum profecisse, quantum quæcunque alia creatura profecerit. Si enim verbum Dei, velut gladius, pertransit animam alicuius: nonnè multo magis penetrauit ipsius Virginis animam, vt debitam ac perfectam diuisionem animæ à corpore faceret: & inde perfectissimam vnionem: vt aliàs dictum est? Et hic est gladius, quem vtraque parte acutum Christus in ore habebat: vt Iohannes perhibet. *Luc. 2.* *Hebr. 42.* *Ephe. 6.* *Apoc. 1.*

494 Cur Christus in cruce positus matrem Iohanni commendauit? An, quia mortuo sponso Ioseph, cum moreretur & ipse filius, vt debitum filij matri exhiberet, prouidit vt Iohannes eius necessitatibus obsequeretur? Nec enim alius propinquior, nec magis idoneus erat, quam Iohannes virgo: vt Hieronymus sentit. An (vt altius cum Augustino conscendamus) matrem Iohanni commendauit, idest vitæ contemplatiuæ per ipsum significatæ? Nec enim tantæ mulieri vita actiua competebat. Ideò contemplatiuæ eam dicauit. Vnde illud ipsi posset aptari. Inter vbera mea commorabitur (vbera videlicet, quæ lactuerunt Prophetæ) donec aspiret dies (vitæ æternæ videlicet) & inclinentur vmbræ, scilicet vitæ præsentis. *Ioan. 19.* *Hierony.* *Cant. 1. & 2.*

495 Christus, postquam resurrexit, cui primum apparuit, & quota hora? Nonnè ex textu Euangelico habetur, quòd primũ apparuerit Mariæ Magdalenæ? Sed nonnè piè credendum est, & sic passim tenetur, quòd prius apparuerit matri? Id autem ab Euangelicis & sacri testamenti Redemptoris tabellionibus non refertur: quia in hoc instrumento, matris *Mar. vlt.*

testimonium non admitteretur. Matri verò (vt nonnulli coniectant) apparuit in aurora: Magdalenæ autem orto iam Sole: vt Marcus narrat.

Ibidem. Quamuis (vt Iohannes ait) ipsa recessisset à domo: cum adhuc essent te-

Io.20. nebræ super terram. Sed cur primò mulieribus apparuit? An quia sicut à muliere peccatum humani generis originem traxit: Ita à muliere primò videri voluit Redemptor, qui (vt Apostolus inquit) propter iustifica-

Ro.2. tionem nostram surrexit? An (vt ad sacramenta transeamus) primò se visibilem præbuit mulieri, partem sensitiuam denotanti: vt inde ad cognitionem intellectiuæ deueniret, debito ordine humani decursus & cognitionis seruato?

496 Redemptoris mater fuítne verè mortua, & quomodò ad cœlos

Dio.de diuinibus. ascendit: cum corporéne, an sine corpore? Nónne (vt Dionysius expressè fatetur) mortua fuit? Ipse enim asseuerat se vna cum omnibus Apostolis ipsius exequijs interfuisse. Vbi ab ipsis Apostolis primùm, sed potissimè à Petro, quem ipse Theologorum omnium specimen appellat, posteà à Hierotheo, ipsius Arcæ Deiferæ laudes tam excellenter celebratæ fue-

Hier.in ser. de assumpti. runt: vt ipsemet Dionysius fateatur ad tantam dicendi sublimitatem se nullatenus attingere posse. Quòd autem ascenderit cum corpore nonnulli dubitare videntur: vt expressè testatur Hieronymus, vel quisquis ille fuerit, qui sermonem de assumptione beatæ Virginis, ipsi Hieronymo passim ascriptum, ædidit. Piè tamen id credi potest & debet: quia Ecclesia quoque id approbare videtur soléni celebritate, que fit de assumptione ipsius Virginis. Quod etiam ex ipsiusmet Hieronymi, vel cuiuscun-

Idem Ibidē. que alius, qui ipsum sermonem composuit, verbis concludere possumus. Ait enim. Cæteris præstatur gratia per partes: Mariæ verò tota se infudit plenitudo gratiæ. Et iterum. Quicquid legimus alijs fuisse concessum,

Mat.17. piè credimus Mariæ non fuisse denegatum. Sed legimus multa corpora sanctorum cum Christo surrexisse, & introiuisse sanctam Ciuitatem, Ierusalem videlicet inferiorem ac supernam: Igitur id Mariæ quoque præstitum fuisse non est ambigendum. Cuius rei potissimum indicium est: quòd mausoleum eius reperitur vacuum. Vnde valet argumentum: sicut Petrus in actis Apostolicis de Dauide innuit, dicens. Et sepulchrum eius

Acto.2. apud nos est. Quibus verbis elicitur, quòd corpus ipsius Dauidis ibi non esset: quia (vt multi sentiunt) ipse Dauid fuit vnus ex illis, qui cum Chri-

Mat.27. sto (vt Matthæus narrat) surrexerunt.

497 Cum quo corpore beata Virgo ascendit? An fortè cum hoc cor-

1. Cor.15. pore graui, & legibus corporeis subiecto? Sed cum multi, licet non omnes (teste Paulo) resurgentes immutentur, non quippe credendum est id Mariæ fuisse denegatum. An igitur ascendit cum corpore incorruptionem & immortalitatem induto, & in sortem spiritualem penitus immutato? Vnde sicut Petrus, de Christo loquens, ait, quòd Deus eum solutis

Acto.2. Inferni doloribus suscitauit: quia impossibile erat (vt ipse subinfert) ipsum detineri ab illo, scilicet Inferno: quia videlicet immaculatus erat, nec punitione nec expiatione indigebat: Sic quoque de beata Virgine,

Virgine, ipsius matre, pura & immaculata dicere iure possumus ac debemus.

498 [redacted]

4. Reg 2. *Deut. vlt.* *Gen. 5.* *4. Reg 2.* *Deut. vlt.* *2. Cor. 3.* *Thad. in Epist.*

499 Conscendít ne beata Virgo super Angelorum choros (vt dicitur) & quomodò? Si Angeli hominibus digniores sunt (vt quidam aiunt) quomodo beata Virgo super eos exaltata fuit? An forte ex dono gratiæ, qua præ cæteris repleta fuit: vt communiter asseritur? [redacted] *Mat. 25* *Grego. ibi.* An igitur id fuit, quia natura humana nullam habet formam, nec imaginem determinatam (vt aperte Chaldæi profitentur) sed nunc transit in bestiam, nunc in Diabolum, nũc in Angelum, & nunc in Deum: dicente Paulo. In eandem imaginem transformamur, à claritate in claritatem? *Chaldæi.* Hinc beata Virgo Deifera transcendit in eam sortem: vt merito super omnes Angelos conscendere potuerit. *2. Cor. 3* Sicut & Filius ipsius, etiam quo ad humanitatem, sortitus est principatum & regnum, nedum super homines, sed etiam super Angelos & creaturas omnes: sicut scriptum est. Et adorent eum omnes Angeli Dei. *Heb. 1.*

500 Quo officio fungitur beata Virgo in cœlis: præter beatitudinem, qua fruitur? Nónne decantatur mater gratiæ, & mater misericordiæ, eo quòd ipsa constituta est omnium peccatorum aduocata? Et merito illorũ

curam & protectionem suscipit, propter quos ipsa, Redemptoris mater effecta fuit? Nisi enim peccatores fuissent, nec etiam Redemptor extitisset. Quamuis ipsa beata Virgo fuisset mater Christi & Regis omnium, secundum illorum sententiam, qui asserunt, quòd verbum incarnatum
Mat.9. fuisset: licet Adam vel quispiam alius non peccasset. Est quoque beata Virgo peccatorum aduocata, concors cum Filio: qui venit vocare & iustificare peccatores. An etiam, quia ipsa est mater eius, in quo omnes regeneramur, effecta est mater omnium: vt paulò superius diximus? Hinc de omnibus, tanquam pia mater, curam habere debet: impetrans reis veniam, iustis augmentum gratiæ, omnibúsque tandem vitam æternam procurans, Amen.

SAPIENTVM

TOMVS QVINTVS DE SEPTEM SAPIENTVM DOCTRINA.

Sectio prima de Salomonis dictis ac gestis.

VR Salomon dictus fuit dilectus Domini? Legitur enim in secundo Regum volumine, quòd, cum Dauidi posterior filius ex Bersabeeh natus esset, vocauit eum Salomonem, Deus autem per Natan prophetam iussit eum vocari ידידיה Iedideiah.i. amabilem Deo. Qui quidē Deus aliquando dicitur יה Iah: vt patet in verbo Halleluiah. Pro quo latinè dicimus. Laudate Deū. Quod quidē nomen Iah: nō, nisi à ritè expiatis, proferri debet. Hinc (vt alias dictum est) à priscis patribus institutū fuit, ne pœnitentiæ tempore dicatur Halleluiah. An igitur Salomon fuit dilectus Dei, tanquam de ipso decantaturus multa in Prouerbiis & Canticis, sub velamine sponsæ, horti animalium & huiusmodi? An, quià tenuit in aliquibus typum illius, de quo dictum fuit à Patre. Hic est filius meus dilectus, in quo mihi benè complacui? An, quià natus de Bersabeeh.i. de puteo septem superiorum influxuum generatus à Dauide, qui manus interpretatur? Illa videlicet, quæ (vt Moses scribit) est super sede Iah.i. Dei bellans contrà Hamalech à generatione in generationem. Sicuti in veritate literæ habetur. Quæ mysteria tātò pluris æstimantur, quantò magis à veris Sapientibus consyderantur.

Primum. *2. Reg. 12.* — *Matt. 17.* — *Exod. 17.*

2 Quo mysterio vnctus fuit Salomon à Natan propheta, & Sadoch sacerdote in monte Gion? Nonnè vnctus fuit à Sadoch sacerdote vt indicaretur ipsum fuisse delibutum chrismate sacerdotali: quo ædificaret templum Domini omnium celeberrimum, & sacramentorum plenum? In quo quidem templo multa obtulit holocausta: boum videlicet xxij. millia & ouium.cxx.millia: vt in tertio Regum volumine legimus. Vnctus autem fuit à Natan propheta vt innueretur ipsum habiturum chrisma prophetici spiritus: quo nonnulla futura prædiceret, & multa recondita (quamuis ænigmaticè) patefaceret. Ad quorum quodlibet exigitur spiritus propheticus. Propterea Salomon fuit nedum Rex, sed Sacerdos, & Propheta: sicut & Dauid pater eius. Ipse enim regno, prophetia, & sacerdotio insignis, diuinum cultum instituit, & diuinas laudes vbique gentium decantandas composuit. Vnctus autem fuit in monte Gion, qui lucta dicitur, vt indicaretur ipsum (quamuis Rex pacificus dictus fuerit) aggressurum multas luctas: de quibus infrà.

3. Reg. 1. — *Ibi. 8.*

3 Vnde hausit Salomon sapiētiam suam? Nonnè clarè habetur in tertio Regum volumine, quod, cum Deo mille hostias immolasset, apparuit ei ipse Dominus pollicens ei se daturum quicquid postulasset: petētique ipsi

Ibi. 3.

ſapientiam regendi populum penè innumerabilē,pro voto data eſt,adeò
Ibidem. quòd nec ſimilis ei quiſquam anteà fuerit: nec poſteà ſurrecturus ſit: vt oraculum perhibet? Quæ quidem ſapientia & ſi diſtat à ſapientia rerum diuinarum (qua Dauid plenior fuit) non modica tamen exquiritur in re-
Pla. in Alci. de voto. gimine populi: vt Plato longo ſermone in Alcibiade diſſerit. Vbi oſtendit quòd Princeps,ſi rectè iudicare velit,oportet vt ſit adeptus cognitio-
Num. 11. nem rerum omnium,de quibus diſponere & iudicare debet. Quod didiciſſe non dubito à lege: vbi habetur, quòd Deus iuſſit eligi ſeptuaginta ſeniores,quibus ipſe tribuit de ſpiritu Moſi,vt apti eſſent ad iudicandum. Quod collegium manſit vſque ad Pauli tempora, qui de eorum numero fuit.Et vocabatur collegium Sinedrim: hominum videlicet in omnibus doctrinis ac linguis peritiſſimorum.

Eccleſ. 1. 4 Cur Salomon tali præditus ſapientia à vino propoſuit abſtinere? An, vt animum ſuum transferret ad ſapientiam: vt ipſemet ait? Sed cum iam omnigena rerum inferiorum ſapientia (vt dictum eſt) refertus eſſet,quid ampliùs addiſcendum ei ſupererat? An igitur,quià ſapientes ſunt auarorum ſimiles: de quibus dicitur.Creſcit amor nummi,quantum ipſa pecu-
Prou. 1. nia creſcit? Hinc ipſemet in principio Parabolarum ait.Audiens ſapiens ſapientior erit.Nulli enim intellectui creato omnia ſunt cognita,ſed vnicuique ſupereſt aliquid addiſcendum. An, quià non contentus ſapientia rerum inferiorum per vinum ſignificata(quam petierat ad regendum populum,nulla prorſus de rebus diuinis ac ſuperioribus mētione facta) cogitauit ad meliorem ſapientiam ſe transferre? Cum qua ſapientia quià non conuenit hæc rerum humanarum peritia: Hinc propoſuit ab illa ſe abſtrahere,vt liberiùs ad meliorem tranſuolaret.

Cant. 1. 5 Cur Salomon ait.Oſculetur me oſculo oris ſui, quià meliora ſunt vbera tua vino? Nonnè videmus hic, quòd non contentus Salomon ſapientia impetrata,quæ vinum dicitur,ad meliorem aſpirabat,quam Scriptura plæriſque in locis lac vocat: exprimendum videlicet ab vberibus illis,de quibus infrà dicitur. Veni in hortum meum, & dabo tibi vbera
Ibidem. 7. mea? Quod ſapientiæ genus lac denominatum cum non poſſit haberi per ſtudium ac diligentiam humanam,ſed per diuinam reuelationem: quæ fit purificatis,raptis, & mente ſubleuatis(quem exceſſum antiqui Theologi
Pſal. 115. vocant mortem oſculi: de qua Propheta canit.Precioſa in conſpectu Domini mors ſanctorum eius) Ideò flagitans ipſe Salomon huiuſmodi oſculum, dicebat. Oſculetur me oſculo & cæt. quià videlicet melius eſt lac propinatum ab vberibus excelſis, quàm vinum, id eſt cognitio rerum inferiorum.

6 Quid intelligit Salomon per vinum,lac,& mel? Nonnè per vinum (vt ſæpè diximus) intelligitur ſapientia rerum inferiorum: per lac autem ſapientia rerum diuinarum: & per mel guſtus ipſius ſapientiæ? Quæ quidem ſapientia tantò melior eſt, quantò lac & mel meliora ſunt vino. Vinum enim ex vite procedit, lac verò ex animali, & mel ex ape. Quæ omnia meliora ſunt plantis. Vnde accommodatiſſimè hæc ſapientia per

lac ſignificatur. Nam ſicut lac non inebriat,ſed ſufficit pro cibo ac potu, emulſumque parum conſeruatur, ſic & ſapientia rerum diuinarum nec inebriat, nec furere facit, ſed ſufficit pro cibo & potu animæ, & in mente ac corde conſeruata nutrit, conſeruat,& conſeruatur.Extrà verò poſita (præſertim ſine neceſſitate) corrumpitur ac perditur. Hinc Apoſtolus, qui ipſum lac deguſtauerat, inquit. Quæ non licet homini loqui. Et ſicut lac cum vino non benè conuenit,ſed facilè corrumpitur: Sic Sapientia rerum diuinarum non admittit commixtionem cum ſapientia terrenarum & inferiorum rerum. Sed cur ipſe Salomon ait. Bibi vinum meum cum lacte meo? An, quià bibit vtrumque ſeorſum: vt decebat? An fortè malè miſcuit illa? Hinc amiſſa ſapientia rerum diuinarum correptus eſt amore mulierum: vt in tertio Regum volumine legitur.

2.Cor.12. *Canti.5.* *3.Reg.11.*

7 Eſtnè quoque nobis abſtinendum à vino vnà cum Salomone, vt lac adipiſcamur? Nonnè Iſaias inquit. Perdam ſapientiam ſapientum? Nam conuenire non poteſt ſapientia hæc mundana cum ea ſapientia, quam edocere ſtatuerat Deus per filium: qui fuit vera terra fluens lac & mel: & qui adeò de lacte & melle comedit (iuxtà illud. Butyrum, quod eſt lac coagulatum, & mel comedet) vt in ipſo eſſent abſconditi omnes theſauri ſapientiæ ac ſcientiæ. Quià (vt nuper diximus) hæc ſapientia conſeruanda & occultanda eſt. Quam ſapientiam vt adipiſcerentur veri Chriſticolæ, paruipenderunt Mundi huius ſapientiam Deo & veræ ac diuinæ ſapientiæ inimicam. Hinc ait Apoſtolus. Nonnè ſtultam fecit Deus ſapientiam huius Mundi? Et iterum. Sermo meus non in perſuaſoriis humanæ ſapientiæ verbis, ſed in oſtenſione ſpiritus & ſapientiæ: quam nemo Principum huius ſæculi cognouit.

Iſa.29. *1.Cor.1.* *Iſa.7.* *Col.2.* *1.Cor.1. & 2.*

8 Cur dicit Salomon.Qui addit ſcientiam addit & laborem?An,quià aſſidua meditatio(vt ipſemet inquit) affligit animam, & quod Plato ait) generat atram bilem,qua ſtudentes aſſidui efficiuntur melancholici? An, quià quantò plura quis nouit,tantò plura videt cognoſcenda:ad quæ nequit pertingere? Hinc maior dolor oritur, labor, & afflictio: ſicut ipſe paulò antè teſtatus eſt,dicens:quòd in multa ſapientia eſt multa indignatio. An, quià quantò quis ſapientior eſt, tantò magis cognoſcit ſe nihil eſſe, ſed omnia habere à Deo, & quòd ea,quæ habet,nihil ſunt reſpectu eorum, quæ adipiſci poſſet. An, quià quantò magis quis intelligit, tantò magis afficitur rebus intelligendis? Vnde magis laborat, vt ipſas apprehendat.

Eccle.1. & 12. *Plato.*

9 Quo ſenſu ſcriptæ ſunt Parabolæ Salomonis, diuino nè, an humano?Cum ipſe tractet ibi de moribus, & de quibuſdam animalibus, quis nam eſt in ipſis ſenſus Dei? Sed nonnè parabola (vt Grammatici dicunt) eſt tropi ſpecies, id eſt locutio per ſimilitudinem & metaphoram? Vnde ſi ſermo de animalibus aliud non includeret, non eſſet Parabolicus.De animalibus igitur loquẽs Salomõ,de illo intelligit,cuius typũ ipſa

animalia gerunt. Nec enim Ezechiel, Zacharias, Iohannes, & cæteri, qui testantur se vidisse animalia in cœlo, de his corruptibilibus animalibus loqui voluerunt: Sed de his, quæ sunt in Archetypo, aut quæ ad Dei tribunal spectant: vt secretiores Theologi scribunt. Hinc inter difficillima Scripturæ sacræ loca (vt veris Sapiẽtibus placet) Salomonis Parabolæ annumerantur. Quià de iis loquuntur, ad quæ vulgaria ingenia nõ pertingunt.

Sec.Theo.

10 Cur Salomon tam varius fuit in Ecclesiaste? Nonnè, quià mente afflictus, quando illud cõposuit, in varias partes distrahebatur? Erat enim tunc sub ferula illa de qua dictum est. Corripiam eum in virga virorum. Hinc omnem fortunæ fauorem vanũ asseruit: & omnia, quæ sub cœlo sunt, variis laboribus & curis subiecta esse ostendit. Postquam autem per multa vagatus est, resipiscens ab errore suo, optimè conclusit, dicens. Finem loquendi pariter omnes audiamus. Deum time, & mandata eius obserua. Hoc est omnis homo, id est omnis homo propter hoc factus est. Nam omnia (vt ipse subinfert) adducet Deus in iudicium: vt mala videlicet puniat, & bona remuneret.

2. Reg. 7.
Eccl. vlt.

11 Quarè in Cantico canticorum amatorio (vt apparet) multa arcana includuntur? Nonnè & Christus totum negocium hominis, qui ad regnum cœlorum adipiscendum factus est, in nuptiis concludit, dicens. Simile factum est regnum cœlorum homini Regi, qui fecit nuptias filio suo? Hinc & creato homine, de coniugio statim Deus subintulit, dicens. Fructificate & multiplicate. Et iterum. Non est bonum hominem esse solum. Faciamus ei adiutorium. Quæ omnia colligens Apostolus ait. Sacramẽtum hoc magnum est Christi & Ecclesiæ. Conuenientissimè igitur sapiens Salomon curauit in hoc Epithalamio describere connubium celebrandum inter Deum & animam, inter Deum ac Synagogam, inter Christum & Ecclesiam tã militantem, quam triumphantẽ: decantaréque studuit sacramenta legis, quę vbique intendit (vt benè intuenti patet) assimilare hominẽ Deo, & vnire ipsum hominem cum eo. Quod tamen ad vnguem Christus effecit doctrina & opere.

Matt. 22.
Gen. 1. & 2.
Eph. 5.

12 Qui amici (vt Salomon ait) auscultant spõsam in horto morantem? Nonnè amici sunt angeli, qui tanto affectu animam sibi creditam custodiunt, vt non tamen eam defendant & diligant: sed omnia quæ loquitur, & operatur, siue secundum legem, siuè contrà, Deo referant, vel remuneranda vel punienda? Hinc alibi dixit idem Sapiens. Ne detrahas Regi quià aues cœli portabunt vocem tuam, id est, Angeli: vt sapientissimè Zohar exponit. Ex aduerso autem bona similiter reportãt. Vnde Tobiæ Raphael dixit. Quando orabas ac sepeliebas mortuos: ego obtuli orationem tuam Domino. Et ob hoc Angeli ascendunt & descendunt per scalam, quam Iahacob vidit: vt in genesi legimus. Auscultant autem eos potissimè, qui in hortum voluptatis introducti sunt.

Cant. 8.
Eccl. 10.
Zohar.
Tob. 12.
Gen. 28.

13 Quæ nam est illa, quæ languere dicitur præ amore dilecti? An est Synagoga: vt Hebræi dicunt? An Ecclesia: vt Catholici tenent? An est anima veri amantis, quæ semper aspirat ad Deum? Iuxtà illud. Quemadmodum

Cãt. 2. & 5.

dum desyderat ceruus ad fontes aquarum: ità desyderat anima mea ad te Deus. Et Augustinus. Fecisti Domine cor meum ad te, & inquietum est donec quiescat in te. Sed cur petit hoc denunciari dilecto, cum ipse sit Deus, qui omnia nouit? Nonne sicut Deus visitat & custodit nos, multáque bona nobis per Angelos impartitur: Sic etiam vult dicta & facta nostra referri per Angelos: vt pateat toti cœlesti curiæ dispositio nostra siue bona, siue mala: vt gaudeat de remuneratione, seu punitione, quę vnicuique rependetur secundum opera sua? *Psal.41.* *August.*

14 Quo mysterio dicitur Regina Sabà venisse ad Salomonē? Nonnè (vt suprà dictum est) vt indicaretur, quòd lex data in monte Sinà, qui est in Arabia cuius regionis ipsa dominabatur, venire debebat ad sapiētiam Christi, veri Salomonis, id est. Regis pacis: Cum tota lex ad Euangelium reducta fuerit, & per ipsum adeò perfecta, vt sine Christo & Euangelio esset occulta, velata, insipida, & ad iustitiam penitus inefficax. Nam per legem nemo iustificatur, sed per Euangelium. Sed nonnè Christus dixit illi iuueni. Si vis ad vitam ingredi, serua mandata? Exquiritur quippè obseruatio legis pro habenda vita. Si quis autem est transgressor ipsius legis, non iustificatur per legem, sed per Euangeliū. Nam omnis remissio & iustificatio (vt suprà disseruimus) ab Euangelio procedit. *3.Reg.10.* *Gal.2.* *Matt.19.*

15 Quo mysterio dicitur, quòd Regina ipsa multa ænigmata ipsi Salomoni soluenda proposuit? An, quià morem secuta est Orientalium, qui parabolis & ænigmatibus oblectantur? An (vt ad mysteria veniamus) quià in lege penè omnia sunt ęnigmata, & figurę rerum abditarum? Iuxtà illud Apostoli. Omnia in figura contingebant illis. Quę ęnigmata per Euangelium soluuntur. Hinc non sine mysterio, moriente Christo & consummante opus ministerij sui, velum Templi scissum fuisse dicitur à summo vsque deorsum. Quod declarans Paulus Corinthiis, inquit. Non sicut Moses ponebat velamen super faciem suam: quod vsque in hodiernum diem in lectione veteris testamenti manet non reuelatum: quià cum legitur Moses, velamen positum est super cor eorum: qui videlicet Euangelium respuunt. Cum autem conuersi fuerint, auferetur velamen. Nos verò reuelata facie gloriam Domini speculamur. Iesus itaque fuit verus Salomon, qui soluit ęnigmata, & velamen ab oculis nostris abstulit. *3.Reg.10.* *1.Cor.10.* *Matth.27.* *2.Cor.3.*

16 Quo sacramento Regina & Salomon mutua sibi dona contulerunt? Regina enim Salomoni dedit aurum, aromata & gemmas, quibus abundat illa fœlicissima Arabię regio. Nonnè (vt ad mysteria veniamus) aurum ex eadem parte supramundana venit, ex qua venit & lex: quę est aurum quoddam, fœlicius hoc materiali? Par quoque ratio est de gemmis: quarum aliquę inde virtutem suam hauriunt. Cum autem preciositas legis pręcedat aurum & gemmas inferiores: Ideò dixit Propheta. Dilexi mandata tua super aurum & topazium. Aromata verò significabant odorem legalium sacrificiorum: de quo pluribus in locis dicitur. Odoratus est Dominus odorem suauitatis. Hinc Salomon de lege agens *3.Reg.10.* *Psal.118.*

(vt nonnulli Sapientes volunt) ait. In odorem vnguentorum tuorum
Cant.1. currimus. Quod & de nomine sancto Dei intelligi potest: à quo tota lex (vt aiunt) emanauit. E conuerso autem Salomon tradidit Reginæ omnia, quæ petierat, & præter hæc, dona multa significans Christum, qui dedit nobis nomen suum, in quo omnia ritè desyderata & petita impetrare possumus: sicut ipsemet promisit dicens. Quicquid petieritis patrem in nomine meo, dabit vobis. Dona autem fuerunt, tum quià condonauit omnia delicta nostra (vt Apostolus inquit) tum quià ascendens in altum (vt Propheta canit) hominibus dona dedit. Io.16. Col.2. Psal.67.

17 Quæ sapientia (vt Salomon ait) ab æterno ordinata fuit? Nonnè illa fuit, de qua dicitur. Omnia in sapientia fecisti? Quæ quidem sapientia est verbum, in quo omnia, quæ facta sunt, præexistebant (vt Iohannes inquit) antequam in particulares & proprias formas explicarentur. Sed quomodo fuit ordinata ab æterno? An ab æterno producta fuit ab intellectu paterno? Sed tunc non fuit ordinata, sed producta. An igitur ordinata fuit, quando Mundi opificium decretum fuit in cœlo? Nam tunc rerum ideæ ordinatæ fuerunt in verbo tali ordine, vt essent consonæ sibiipsis atque Deo: & inde indissolubiles & perpetuò duraturæ aut duratione continua, aut successiua: nisi quatenus ad eas dissoluendas voluntas Opificis intercederet. Quemadmodum Plato ipsum Opificem intelligentias alloquentem inducit. Prou.7. Psal.103. Io.1. Pla. in Tim.

18 Quomodò sapientia ædificauit sibi domum, & columnas septem excidit? Nonnè his verbis describitur Mundi vtriusque fabrica, quæ tota est domus Dei? Num cœlum est sedes eius, & terra scabellum pedum ipsius. Septem quoque columnæ nonnè sunt septem Planetæ, siue septem intelligentiæ ipsos mouentes, vel septem fontes, aquas demittentes in puteum, qui Bersabah dicitur, id est puteus septem? Columnæ verò dicũtur, quià in ipsis omnia sustentantur. Et cum in Christo huiusmodi fontes fuerint (vt sapienter exponit Orige. verbum illud Isaiæ. Appræhendent septem mulieres virum vnum) Hinc meritò ipse dicitur vnicum omnium atque primum fundamentum. An id intelligitur de spirituali fabrica: quam fecit Christus Dei sapientia super columnas septem septiformis spiritus? De quo idem Isaias ait. Et requiescet super eum spiritus sapientiæ & intellectus &c. Quam plenitudinem ipse Christus omnibus impartiuit. Iuxtà illud. De plenitudine eius omnes nos accepimus. Pro.9. Isa.66. Orige. Isa.4. 1.Cor.3. Isa.11. Io.1.

19 Qua proportione Salomon fabricauit Templum illud celebratissimum? An pro libito? An iuxta mensuras, quibus Moses fabricauerat Arcam & Tabernaculum Templo supramundano conforme? Quod innuitur ex verbis illis ipsi Mosi à Deo dictis. Inspice, & fac secundum exemplar, quod tibi in monte monstratum est. Eadem enim fuit mensura Tabernaculi & Templi. Sed in his duntaxat inter se differebant: quià Templum erat maius, stabile atque lapideum, Tabernaculum verò erat minus, mobile, & ligneum. Eadem tamen fuit vtriusque proportio, & Exod.25.

numeri naturales vel formales iidem. Et vtrumque habuit proportionem cum machina hac Mundana, cum templo supracœlesti, & cum templo humano: de quo inquit Apostolus. Templum Dei sanctum est, quod estis vos. Quod itidem Xistus Pythagoricus ait. 1. Cor. 3.

20 Vnde habuit Salomon lumen ac sapientiam ad fabricam illam construendam? An per somnium? Sed cum somnium (vt suprà disseruimus) sit primus gradus prophetiæ, & sapientia ædificandi Templum in altiori gradu collocata sit (vt sapientes censent) nonnè aliunde venit hæc sapientia? An igitur (vt suprà diximus) habuit eam à patre Dauide? Nam, sicut ipse diuinum cultum optimè instituit, Psalmósque vbique gentium decantandos, tot & tantis mysteriis refertos, accuratissimè composuit: Pari modo nec huiusmodi Templi architecturam ignorasse censendus est. Quod etiam ipse Dauid innuit dicens. Eccè ego præparaui impensas domus Domini, auri talentorum centum millia, argenti mille millia talentorum, æris verò & ferri pondus immensum: ligna quoque & lapides ad vniuersa impendia. Nec enim impensas Templo construendo necessarias præparare sciuisset: nisi artem ad ipsum condendum opportunam calluisset. Sicut author libri, cuius titulus est Porta lucis, optimè sentit. Xist. Pyt. 1. Par. 22. Porta lucis.

21 Quod nomen, & cuius nam filij quærit Salomon in Prouerbiis; Nónè quærit nomen illius, qui colligauit aquas quasi in vestimento (sicut in Genesi dicitur. Cógregentur aquæ, quæ sub cœlo sunt, in locum vnum) & illius, qui stabiliuit omnes terminos terræ? Sed nonnè hoc nomen exprimitur in textu: videlicet Elohim? Cur ergò ipsum tanquàm ignotum quærit: Nonnè, cum scriptum sit. Verbo Domini cœli firmati sunt: hinc oritur difficultas ad cognoscendum, quis nam fuerit opifex: verbum nè, an spiritus, qui in Genesi dicitur Elohim? Propterea dixit Plato. Opificem genitorémque vniuersitatis tam difficile est inuenire, quàm inuentum dignè profari. Cum non solùm verbum & spiritus interfuerint Mundanæ fabricæ, verùm etiam Pater, vt Paulus apertè testatur, dicens. A quo omnia, scilicet à Patre: in quo omnia, Filio videlicet: & per quem omnia, id est, per Spiritum sanctum Sed quid vnusquisque eorum particulariter operatus sit, id intellectu difficillimum cum Platone existimo. Hócque longo processu Zohar profundissimè inuestigare conatur. Pro. 30. Gen. 1. Ibidem. Psal. 32. Pla. in Tim. Rom. 11. Zohar.

22 Quis nam sermo omnipotens venit in medio noctis silentio: vt in libro Sapientiæ dicitur? An de præcepto Dei loquitur Sapiens (quisquis ille fuerit) facto in noctis medio Angelo vltori: vt occideret omne primogenitū Ægypti? Quod videntur innuere verba præcedentia & subsequentia. An de verbo incarnato vaticinatus est Philon (vel quisquis fuerit author libri Sapientiæ) quod media nocte descendit in vterum Virginis? Quod quidem verbum nos verè liberauit à seruitute Diaboli. An de sermone Dei loquitur Sapiens, qui fieri solet surgentibus media Sap. 18.

Zohar. nocte ad confitendũ in Domino? Nam illa hora (vt Zohar plęrisque inlocis ait) solet Dominus & verbum Dei oblectari cum iustis, & reddere illos sapientes.

23 Ad quem sapientię gradum deuenire potest homo? An, vt intelligat virtutes elementorum, temporum vicissitudines, cursum & influxum stellarum, animalium naturas, vires ventorum, radicúmque ac uirgultorum virtutes? Ad quem gradum gloriatur se deuenisse Author libri Sapientię. An, vt intelligat omne intelligibile? Sicut Mercurius ad Tatium filium scribens ait, quòd mentem consecuti pro mortalibus immortales habentur: intelligentia sua cuncta cóplexi, quę in terra sunt, & quę in mari, & si quid est pręter ea suprà cœlos: atque adeò seipsos erigũt, vt ipsum quoque bonum intueantur. Ad primum autem gradum, qui est super omne, quod homo per humanum discursum adipisci potest, deuenit Adam: qui sciuit nomina rebus imponere. Ad secundum verò deuenit Moses: cui dictum est. Ostendam tibi omne bonum: & qui dedit legem homines in Deum dirigentem. Est etiam tertius gradus his superior: de quo dixit summus Doctor. Hęc est vita ęterna, vt cognoscant te Deum verum, & quem misisti Iesũm Christum. Quo quidem gradu sublimior haberi non potest. Et quamuis hęc cognoscantur in patria: hic tamen poterit cognoscere, cuicumque voluerit Filius reuelare: vt ipse Saluator testatur.

Sap.7. Mercu.ad Ta.d.vno. Gen.2. Exod.33. Io.17. Matt.11.

24 Vnde potest homo haurire hanc sapientiam? An industria & studio humano? Profectò non. Sed à Deo: vt Iacobus docet, dicens. Si quis indiget sapientia, postulet à Deo, qui dat omnibus affluenter. Recurrendum est itaque ad vbera illa excœlsa, lac sapientię propinantia: à quibus hauserunt, quicquid dixerunt, Prophetę. De quibus vberibus inquit Salomon, personam supramundanę matris agens. Veni in hortum meum, & dabo tibi vbera mea. Sed quomodò lactentes eadem vbera ad varios sapientię gradus deueniunt: cum illa vbera sint eadem? An, quià illa, quę lac prębet (quę est Spiritus sanctus hebraicè fœminino nomine vocatus) diuidit (vt Apostolus ait) singulis prout vult? An id est pro varia lactentium dispositione? Iuxtà illud. Distribuit vnicuique talenta secundum virtutem propriam, dispositionis videlicet naturalis, vt benè sentit Gregorius.

Iaco.1. Cant.7. 1.Cor.12. Matt.25. Greg.ibi.

25 Quæ nam sunt hæc vbera intrantibus in hortum promissa, & quis est hic hortus? Nõnè hortus est ille: de quo scriptum est. Plantauerat autem Dominus Deus paradisum in voluptate à principio? Sed quæ est hæc voluptas; An est aliqua terra fertilis: vt aliqui opinantur? An est (vt alibi disseruimus) terra viuentium: quæ est terra conueniens arbori vitæ ibidem plantatæ. In qua viuentium terra, pro haustu introeuntium, exprimũtur vbera illa lac veræ sapientię præbentia. Quæ quidem vbera alibi dicuntur innuli ceruorum: à Paulo verò tertium cœlum. Vbi ipse Paulus vidit ea arcana sapientiæ, quæ non licet homini loqui. Et benè tertium cœlum dicuntur hæc vbera: cum, in ascensu mansionum Archetypi,

Cant.7. Gen.2. 2.Cor.12.

illa teneant tertium locũ: vt à ſecretioribus Theologis clariſſimè deſcribitur. *Sec. Tho.*

26 In quam cællam vinariam introductum ſe aſſerit Sapiens? An per hanc cællam intelligitur altare holocauſtorum: vt R. Salomon opinatur, à ſenſu literæ non recedens? An per cællam, vel domum vinariam (vt literæ veritas habet) intelligitur tota domus & familia electorum: per vinum verò intelligitur vnio & charitas, quam debent habere omnes domeſtici huius ampliſſimæ domus: ſicut multa vuæ grana in idem vinum conueniunt? Quod innuit illud, quod immediatè ſequitur. Et ordinauit in me charitatem. Sed cum ſuprà dictum ſit, vinum ſignificare ſcientiam rerum inferiorum, quomodò nunc per vinum charitatem intelligere debemus? Scientia vtique regendi multitudinem, quam Salomon à Deo impetrauit, ſæpius à nobis dicta fuit vinum. Qua quidem ſapientia ita pacificè rexit populum ſuum, vt Rex pacificus dictus fuerit. Et benè vinum nominatur hæc ſapientia regendi & ordinandi populum cum charitate. Qui gradus eſt commendabilis in Eccleſia Dei. Quamuis lac ſit melius, per quod deuenitur ad contemplationem: de qua dictum eſt. Maria optimam partem elegit. *Cant. 2.* *R. Salo.* *Luce 10.*

27 Quæ pomaria, & quas arbores plantauit Sapiens, & in quibus hortis? An in illis, quos vidimus diſtantes à Ieruſalem decem ferè milliariis, malogranatis referţiſſimos? Ibi enim glebæ venas cognoſcens, plantauit in vnaquaque vena proportionatam ſibi arborem: ſicut habetur in libro, qui Porta lucis inſcribitur. An Salomon in figuram loquitur illius, de quo dicitur. Et cedri Libani, quas plantauit? Ille videlicet verus Salomon, qui pax ſibi ipſi interpretatur, id eſt Deus, qui à ſeipſo habet pacem, & omne bonum. Cum bonorum noſtrorum non indigeat: ſicut in Pſalmo dicitur. Vnde Origenes ſuper illud. Omnis arbor, quam non plantauit Pater meus: Omnis arbor (inquit) eſt omne hominum genus, ſiue princeps, ſiue ſeruus, & huiuſmodi. *Eccleſ. 2.* *Porta lucis* *Pſal. 103.* *Cant. 8.* *Pſal. 15.* *Orige.* *Mat. 15.*

28 Cur Salomon in perſona ſponſi ait. Deſcendi in hortum nucum: vt viderem poma conuallium? An per hortum nucum intelligitur Templum (vt aliqui dicunt) in quod deſcendebat Deus, vt videret poma conuallium, id eſt opera humilium? An per hortum intelligitur vinea, de qua dicitur. Homo erat paterfamilias, qui plantauit vineam, in quam conduxit operarios: vt paulò ſuperius dictum eſt? Quæ quidem vinea, vel hortus, dicitur nucum, quia nuces habẽt primum corticem amarum. Iuxtà illud. Vos lugebitis ac flebitis. Alium verò corticem habent durum ad frangendum: ſicut ſcriptum eſt. A diebus Iohannis Baptiſtæ vſque nunc regnum cœlorum vim patitur. Et hoc, quia arcta eſt via, quæ ducit ad vitam. Intus verò eſt nucleus delectabilis. Iuxtà quod ſcriptum eſt. Triſtitia veſtra vertetur in gaudium. *Cant. 6.* *Mat. 21. & 20.* *Io. 16.* *Mat. 11.* *Ibi. 7.* *Io. 16.*

29 Quis fructus dicitur dulcis gutturi ſponſæ? An erat fructus alicuius arboris ipſi gratæ? An (vt ad myſteria veniamus) fructus eſt ille: de quo Apoſtolus ait. Fructus autem ſpiritus eſt charitas, gaudium, &c? Quos *Cant. 2.* *Gal. 5.*

Isa.26. fructus producimus nos facti sponsæ Dei: quando videlicet (vt Isaias ait) à facie Dei concipimus & parturimus spiritum salutis. Nec enim fructum aliquem producere possumus absque virtute illius sponsi,qui Io.15. ait.Sine me nihil potestis facere.Nam sine ipso præstante gratiam preuenientem, qua excitamur in bonum, & gratiam cooperantem, per quam meremur de condigno,fructum aliquem Deo gratum, & nobis iucundum facere nequimus.Flante verò ipso in hortum nostrum grauidatur voluntas,& corroborantur vires ad producendos fructus bonorum operum suauissimos.

30 Cur Salomon optabat vt Auster & Aquilo perflarent hortum Cant.4. suum?Ab Aquilone quippè perflari petit, non vt inde malum veniat, Iere.1. quod ab Aquilone pandi solet: sed vt robur, & virtus fortis veniat: qua corroborentur vires naturales, vt sint fortiores in bonum. Quibus corroboratis, Austrum quoque gratiæ postulat. Quo sensu alibi diximus patres Abraham,Iahacob,Ioseph,Mosem, & Dominum nostrum Iesum Christum descendisse in Aegyptum Aquilonarem: vt ibi roborati expectarent Austrum gratiæ:qui grauidaret virtutes iam roboratas ad producendos fructus nobiliores ac fortiores. Sed cur dicit.Perfla hortum meum?Nonnè, quià voluntas, & vires nostræ grauidandæ à gratia,sunt hortus? In hortum autem venire optamus Austrum gratiæ:cum fructus vitæ & verarum delitiarum producere cupimus.Ascendit verò in hortum,quisquis mentem,à Deo irrigandam, in ipsum dirigit.Sicut Hieronymus Demetriadem docet,dicens.Men-Hier.ad Demet. te tua paradisum perambula:vt inde scilicet irrigetur.

Cant.2. 31 Quod nam est putationis tempus,quod Salomon iam aduenisse canit? An de tempore veris loquitur, quo vineæ putari solent? An (vt sacramenta referemus) de illa putatione loquitur, quæ à petitis fieri solet Psalmis quibusdam, qui ab Hebræis מזמורים Mizmorim dicuntur? Quod quidem vocabulum Psalmos significat, & falces putatorias. Vnde indicatur,quod aliquibus Psalmis,quorum titulus est,Mizmorim,vti possumus in effugandis malis spiritibus: qui orationes nostras, ne ad Deum ascendant,multis impedimentis distrahere solent. An de illa amputatione est sermo, quam expresse docet verus Salomon Christus,dum hortatur nos,vt superflua amputemus,renunciantes omnibus,quæ possunt nos à Deo distrahere, dicens. Nisi quis renunciauerit omnibus, quæ possidet, non potest meus esse discipulus? Luce.14. De hoc igitur in spiritu loquens Salomon dixit. Tempus putationis aduenit. Qua putatione verè facta homo disponitur ad recipiendum sacrum chrisma,& vnctionem,qua perfusus cuncta scite potest. Iuxtà illud Iohannis.Vnctionem habetis à sancto:& nostis omnia.

1.Io.2. 32 Cuius turturis vox audita est (vt Salomon ait) in hac terra no-Cant.2. stra. An(præter ea, quæ suprà diximus) turtur est illa gratia, vel diuini Hebrai. tas, quam Hebræi sachinà vocant? Quæ quidem gratia sacrificia aspiciens,ea inflammabat:orationésque pariter in Deum ascendere facie-

bat. Turtur autem dicitur ob fidelitatem, quam exhibet consorti, scilicet filio: qui ait de hac sachina, quæ est Spiritus sanctus. Ille de meo accipiet, & annunciabit vobis. Et iterum. Ille suggeret vobis omnia, *Io.16.et 14.* quæcunque dixero vobis. Omnimoda enim fidelitas, connexio, & vnio Spiritus sancti, est cum Filio: adeò vt alter nunquam ab altero dissentiat. An turtur est beata Virgo: cuius vox audita fuit in terra nostra: *Luca.1.* quando dixit. Ecce ancilla Domini: fiat mihi secundũ verbum tuum? Ad quod verbum statim facta est vnio æterni verbi cum carne humana. Vnde salus ac redemptio nostra.

33 Cur Salomon ait. Dulce lumen, & delectabile est oculis videre *Eccl.11.* Solem? An loquitur de visione lucis huius corporeæ: qua priuatus di- *Tob.5.* xit Tobias. Quale erit mihi gaudium: cum lumen cœli non videam? Sed (cum omnia, quæ sub hoc Sole sunt, vana iudicentur ab ipso Salo- *Eccles.1.* mone ac inutilia) quam delectationem habere possumus videndo hunc Solem? An igitur delectabile est videre lumen illud: de quo dicitur. Et vita erat lux? Lux, inquam, illa, quæ omnia illustrat, & in qua *Io.1.* videmus. In hoc enim lumine solo possumus videre lumen illud delectabile, quod est Deus. Iuxtà illud. In lumine tuo videbimus lumen. *Psal.35.* In quo quidem lumine beamur: & veræ sapientiæ compotes efficimur.

34 Cur Salomon ait, quòd sapientia magis confortat, quàm decem Principes Ciuitatis? An, quia Principes & Reges terræ, cadunt & errãt *Eccles.7.* sæpissimè: sapientia verò quæ à diuino lumine emanat, nunquàm errare potest? Quæ quidem expositio videtur satis consona textui. An id intelligitur de Principe sapiente, qui melius regitur à sapientia (si qua est in eo) quàm à decem Principibus consiliariis eius? An intelligitur de Angelis, qui Principes dicuntur? Qui & si sunt decem vel plures, præualet tamen sapientia Christi: cum præceptum sit eis, vt eum, tanquàm præcipuum ac digniorem, adorent. Iuxtà illud. Et adorent *Heb.1.* eum, scilicet Christum, omnes Angeli Dei.

35 Cur Deus dicitur desponsare, & quæ est vera ipsius sponsa? An *Cant.3.* id est ex suapte natura, qua sicut creando, diffudit se in omnes creatu- *Io.17.* ras: ita omnia sibi vnire delectatur? Hinc recessurus à nobis rogauit Patrem, dicens. Rogo te Pater: vt omnes vnum sint in te, sicut ego & tu vnum sumus. Quæ quidem vnio melius fieri nequit, quàm per coniugium. Sicut enim in matrimonio carnali fiunt duo in carne vna (vt in *Gen.2.* Genesi dicitur) Ità in spirituali fiũt duo in spiritu vno. Iuxtà illud Apo- *1.Cor.6.* stoli. Qui adhæret Deo, vnus spiritus efficitur cum eo. An, quiã ordo naturæ exigit, vt vnumquodque redeat ad suum principium, à quo venit? Iuxtà illud. Ad locum, vnde exeunt flumina, reuertuntur. Spon- *Eccl. 1.* sa autem est vnaquæque anima, & omnes animæ simul: quæ Ecclesiam constituunt. Et hæc est vera sponsa.

36 Cur magis oblectatur Deus habere secreta colloquia cum spõsa, quã publica? An, quià negociũ ac series matrimonij sic exigit? An, quià

vicem masculi. Quemadmodum cœli respectu terræ, quæ ab eis grauidatur, habent rationem masculinam: respectu verò Angelorum, & Dei, à quibus influxum suscipiunt, habent rationem fœmineam: sicut ab antiquis Theologis diffusè scribitur. An per concubinas & adolescentulas intelliguntur familiæ, non liberæ, sed seruiles? De quibus familiis loquens Apostolus inquit. Abraham, pater videlicet fidei, duos filios habuit: vnum ex ancilla, qui secundum carnem natus est: & alium ex libera, quæ sunt per allegoriam dicta. Hæc enim sunt duo testaméta. An per has intelliguntur gentes, quæ cum Diis alienis fornicatæ sunt: venientes autem ad Christũ admittuntur in Ecclesia: quæ dicitur vnica columba, & vna supernæ Genitrici electa? *Ant. Theo.* *Gal. 4.*

40 Cur sponsus dicitur nunc candidus, nunc rubicundus? An quia ex his coloribus resultat pulchritudo illius, qui dicitur speciosus præ filiis hominum? An hic alludit Salomon ad effectus, quos in nobis ipse sponsus operatur? Nam aliquando præbet se candidum, gratia videlicet pietatis & misericordiæ: aliquando verò inflammatum, zelo videlicet iustitiæ. Hinc non ab re dixit Iohannes: quòd Iesus venit, non in aqua solum, sed in aqua & sanguine. An id intelligitur de supremis coloribus: de quib⁹ Plato in Timæo & Phædone (prout ab antiquis Theologis didicerat) amplissimè scribit? In dextera enim est candidus: in sinistra verò rubicundus. Quod ipse Christus verus sponsus innuit: dum ait se dicturum iis, qui à dextris eius erunt. Venite benedicti Patris mei: possidete paratum vobis regnum. Et iis, qui à sinistris eius erunt. Ite maledicti in ignem æternum. *Cant. 5.* *Psal. 44.* *1. Ioan. 5.* *Pla. in Tim. & Phædo.* *Matt. 25.*

41 Cuius venter dicitur tornatilis, sicut crater? An fortè hic describitur venter alicuius mulieris? Sed nonnè hoc in tam graui loco absurdum valdè foret? An igitur id intelligitur de beata Virgine: cuius venter siue vmbilicus, aut intestina sunt rotũda, magnæ videlicet capacitatis ad suscipiendam pietatem, & gratiam: qua semper generi humano succurrit: vt nonnulli volunt? An id intelligitur de lege capacissima, ac repleta omnigena sapientia, & aqua sapientiæ salutaris? Iuxtà illud, quod sequitur. Nũquam indigens poculis. Hinc scriptum est: quòd fluxerunt aquę largissimę: quando percussa fuit à Mose petra: quæ erat Christus: vt Apostolus ait. De qua petra exiuit aqua sapientiæ salutaris, idest Lex: quæ præbet rectè ipsam contemplantibus sapientiam inexhaustam. Iuxtà dictum Prophetæ. Reuela oculos meos: & consyderabo mirabilia de lege tua. An id intelligitur de Ecclesia ac fide: quæ præbet nobis sapientiam inexplicabilem, & indefectibilem? Iuxtà illud Christi. Ego pro te rogaui Petre: & vt non deficiat fides tua. Hinc dicitur: quòd nunquam poculis indiget. *Cant. 7.* *Num. 10.* *1. Cor. 10.* *Psal. 118.* *Luca. 22.*

42 Cuius oculi assimilantur piscinæ Chesbon? Nonnè hic expressè Salomon loquitur de Ecclesia sponsa: cuius caput ac sponsus est Christus: vbi sunt oculi, idest visio ac cognitio plena rerum omnium, etiã antequã fiãt? Et benè huiusmodi oculi comparantur piscinæ: quæ est locus, quò cógregantur aquæ, illæ videlicet, de quibus dictum est. Producant aquæ serpituram animæ viuentis. Quæ quidé aquæ sunt rationes ideales. Hinc pisci- *Cant. 7.* *Gen. 1.*

na illa dicitur chesbon, id est, cogitationis. Ideæ enim sunt excogitatæ rationes rerum producendarum. Quæ omnes erant in verbo: vt non solum Augustinus lógo sermone disserit super illud Iohannis. Quod factum est, in ipso vita erat (quem cómuniter Theologi posteriores sequuntur) Sed etiam antiqui Sapientes, maximè Zohar, & Elchana: qui dicunt, quod omnia præerant in verbo. Quod quidem verbum ideò dicitur בית Bet, vel בית Bait, id est domus receptiua omnium rerum producendarũ ad extrà. Quæ quidem res in eo, quod sunt in verbo, vnum sunt: & habent idẽ esse, quod habet ipsa cognitio (vt aliqui recentiores dicunt) ad extrà verò productæ multę sunt. Hinc magno mysterio subinfert. Salomó. Quæ sunt in porta, filiæ multitudinis. Filiæ enim multitudinis sunt res ad extrà ꝓductæ: in porta autem sunt: dum existunt in mente diuina, breui producendæ. Nec ab re dicimus verbum illud esse portam: cum ipsummet dicat. Ego sum hostium. Per me si quis introierit saluabitur. Intrat enim creatura saluanda, & vnienda cum Deo, per illud ostium: vt saluetur. Sicut aliquando exierat: vt produceretur.

Augu. super Io. 1. · *Zohar.* · *Elchana.* · *Io. 10.*

43 Caput sponsæ cur, & cui carmelo comparatur? An carmelo monti, qui est in phœnicia? Sicuti quidam nouitiores Hebræi, velamine obstinationis offuscati proteruè asserere voluerunt: quos Dei gratia & veritate suffulti ritè confutauimus. Nam ridiculosè compararetur caput alicuius, carmelo monti. An igitur כרמל carmel est vermiculus ille: ex quo coccus extrahitur? Quod ex libro Paralipomenon discere possumus: vbi habetur, quòd Salomon fecit velum in tẽplo ex hyacintho, purpura, carmel & bysso. Posuit enim continens pro contento. Nam ex ipso carmelo monte nequaquam factum fuit huiusmodi velum templi: sed ex cocco colore: qui ex carmelo vermiculo nascitur. Comparatur autem caput huius spósæ, Christus videlicet, vermiculo illi, foris satis despecto, intus autẽ pleno cocco precioso: quià ipse Christus visus fuit (vt Isaias ait) absque aspectu, & tanquam leprosus: percussus à Deo, & humiliatus: intus verò habebat thesauros sapientiæ ac scientiæ absconditos: vt Paulus inquit.

Cant. 7. · *2. Paral. 3.* · *Isa. 53.* · *Col. 2.*

44 Cur sponsa dicitur habere mel & lac sub lingua? An hoc intelligitur de melle apum, & lacte caprarum? Sed nonnè tenuis admodum esset hæc laus: cum pastores & rustici huiusmodi abundent? An igitur de lacte, quod diuinarum rerum sapientiam: & melle, quod gustum ipsarum denorat: est sermo? Sicuti de sponso eius Christo prædixit Isaias dicens. Butyrum & mel comedet: vt sciat reprobare malum, & eligere bonum. Opportunum namque fuit: vt cui datum fuit omne iudicium à Patre, mel & lac comederet: quo (iuxtà ipsius Isaiæ oraculum) bonum à malo sciret dignoscere: & dulcem posset reddere omnem sententiam, nedum remuneratiuam, sed etiam punitiuam. Cum citrà condignum puniat: & vltrà condignum remuneret. Sic quoque decuit: vt in lingua sponsæ, Ecclesiæ videlicet, esset lac: quo bonum à malo secernere sciret: & mel, id est, gustus Dei: in quem iudicans omnia dirigeret. Hac enim sapientia spiritualis homo (vt ait Apostolus) omnia iudicat.

Cant. 4. · *Isa. 7.* · *Io. 5.* · *1 Cor. 2.*

45 Cur genæ ſponſæ dicũtur pulchræ,ſicut turturis? Quas genas habet turtur,quibus genæ ſponſæ cõparari poſſunt? Nonnè difficultas hæc oritur ex mendoſa traductione? Nã in veritate literæ habetur. Pulchræ ſunt genæ tuæ בתורים baturim. Quod interpretatur. In lineamentis. תור Tur enim vtrumque ſignificat,turturẽ videlicet ac lineamentũ. Nec fuiſſet cõgrua locutio: ſi dictũ fuiſſet. Pulchræ ſunt genæ tuæ in turturibus. Nã in lineamentis benè diſpoſitis cõſiſtit pulchritudo viſibilis & extrinſeca. Sed cũ Deus non oblectetur huiuſmodi pulchritudine, nõnè exquirenda ſunt lineaméta: vnde vera reſultat pulchritudo: qua ipſe Deus oblectatur? An igitur de lineamentis melioris hominis eſt ſermo? Quę quidem lineaméta pulchra ſunt: quando homo proſequitur illam rectitudinem: in qua creatus eſt ab initio (ſicut ſcriptum eſt. Deus à principio fecit hominem rectũ) aut quando dirigit opera ſua ſecundum regulas præceptorum, & inſtitutorum: quæ à Deo & Chriſto multa data ſunt. *Cant.1.* *Eccle.7.*

46 Cur dentes ſponſæ aſſimilantur gregibus tonſarum aſcẽdentibus de lauacro? Nonnè dentes ſunt oſſa, quæ nato iam puero cum temporis ſucceſſione naſcuntur? Nam cætera oſſa ſimul cum corpore formantur. Vnde hæc virtutes naturales ſignificant, dentes verò, virtutes in dies acquiſitas: vt alibi diximus. Hæ autem virtutes comparantur gregibus ouiũ fœcundis & tonſis: qui aſcenderunt de lauacro: baptiſmi videlicet aut lachrymarum. De quorum primo Apoſtolus ait. Per lauacrum regenerationis. De ſecũdo verò Ambroſius inquit. Lachrymę lauant delictum: quod pudor eſt confiteri. Et Propheta canit. Lauabo per ſingulas noctes lectum meum: lachrymis meis ſtratum meum, peccatorum videlicet, quæ hominem proſternunt, rigabo. Comparantur autem huiuſmodi virtutes ouibus tonſis: illis videlicet, qui tẽporalia neglexerunt: cum ab huiuſmodi percipiatur vberior fructus. Animarum itaque virtutes acquiſitæ debent eſſe veluti oues, ſimplices, & tonſæ, id eſt à temporalibus penitus ſemotæ: & lotæ in lauacro baptiſmi & lachrymarum. *Cant.4.* *Ad Tit.3.* *Amb.* *Pſal.6.*

47 Quo nexu vnitę dicũtur iũcturę femorũ, & mẽbrorũ oĩm huius dilectę mulieris? Nonnè id declarat Salomon, dũ ait: quòd vnitæ ſunt velut monilia, manu artificis fabricata: adeò, vt diſſolui nequeãt, niſi magna vi extrinſecus illata? Mẽbra enim huius mulieris, quæ eſt Eccleſia, & ſpõſa Chriſti ſunt omnes Chriſticolæ: de quibus Apoſtolus Romanis & Corinthiis accuratiſſimè ſcribit. qui quidem Chriſticolę vniti debẽt eſſe, ſicut monile, id eſt iuncti charitate & nexu Spiritus ſancti: adeò quòd ſicut ex multis annulis fit catena vna, ità ex multis mutuò ſe diligentibus fiat vnũ corpus, & Eccleſia vna. Fabrefacta quoque, cõiuncta, & vnita debẽt eſſe huiuſmodi mẽbra manu illius artificis: qui dicitur omniũ artifex, omnémque habẽs virtutẽ. qui quidẽ artifex eſt Spiritus ſanctus: de quo Apoſtolus ait. Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis: tanquam nexus & vinculum videlicet. *Cant.7.* *Rom.12.* *1.Cor.12.* *Sap.7.* *Rom.5.*

48 Quarè crura ſponſi dicuntur columnæ marmoreæ, ſuper aureis baſibus fundatæ? An, vt iudicetur ſtabilitas ſponſi Chriſti: qui eſt lapis *Cant.5.* *1.Cor.3.*

ac fundamentũ vnicum:præter quod aliud nemo ponere potest? Qui quidem lapis,columna,vel fundamentum habet basem auream: charitatem videlicet,in qua ipse fundatus est:& in qua omnes fundare voluit:cum di-
Io.15.& 13. xit.Hoc est præcœptũ meum:vt diligatis inuicem. Et alibi. In hoc cognoscent omnes,quòd eritis mei discipuli:si dilectionem habueritis ad inuicẽ.
Zohar. An per שש ses intelligitur numerus senarius: vt Zohar exponit:שש Ses enim apud Hebræos significat marmor, & senariũ.Si igitur per ses senarius intelligatur,extremitates machinæ huius intelliguntur:ad quas ipse sponsus extendit crura, columnas ac fundamentum suum. Quæ extremitates sunt supremum ac profundum,antè & retrò, dextrum & sinistrum, veluti
Ephe.3. crura semper cõbinata.De quibus extremitatibus loquitur Paulus, dicẽs. Vt possitis compræhendere cum omnibus sanctis,quæ sit latitudo,in dextrum videlicet ac sinistrum:longitudo,in antè scilicet & retrò : sublimitas & profundùm .Secundum quas dimensiones ipse Paulus dicit Christum habitare in cordibus nostris : cuius virtus velut crura sustẽtantia ad omnes partes extenditur.

49 Cur nasus sponsæ comparatur turri Libani contrà Damascum re-
Cant.7. spicienti? An,quià rectus erat instar turris illius: vt aliqui ridiculosè dicũt? An mysteria propalantes,per nasum intelligere debemus spiritum vehementem:Iuxtà illud Isaiæ.Cauete ab homine:cuius spiritus in naribus est
Isa.2. *Iob.27.* vehemẽs videlicet & abundans.Vnde & Iob ait. Spiritus Dei in naribus
Gen.2. meis.Iuxtà illud Geneseos. Insufflauit in nares eius spiraculum vitarum. Pro quo communis æditio habet in faciem eius. Hebræi enim nasum , & spiritum vel iram eodem vocabulo vocant אף aph videlicet. Quæ quidem excandescentia vel impetus iræ(modò sit rectus velut turris) nõ est vituperabilis,immò laudabilis:præsertim si fundetur in Libano, id est,in nitore ac munditia cordis:& respiciat contrà Damascum: qui sanguinem bibens,vel sanguinem propinãs,aut sanguinis osculum interpretatur.Per quam triplicem interpretationem tria robora. Mundi, carnis,& Diaboli intelligere debemus:contrà quæ nobis excandescendum est.Sanguinem enim bibens est auaritia:quæ res alienas exhaurit : quæ secundus sanguis dicuntur.Sanguinem propinans est ambitio : propter quam sanguis non modicus terræ propinatur. Sanguinis verò osculum est voluptas carnis: quæ in osculis & huiusmodi viget.Et contrà hęc,nasus,id est, impetus iræ veræ sponsæ excandescere debet.

Cant. 4. 50 Cur labia sponsæ dicuntur coccinea,& eloquium dulce? An fortè id dictum est ad exprimendam pulchritudinem ac decorem sponsæ: non vtique terrenæ ac corruptibilis,sed spiritualis? Quò tendunt omnia,quæ in Cantico hoc descripta sunt. An potius(vt Hebræos interpretes sequamur)sponsam esse legem dicimus? Vnde per labia coccinea intelliguntur ipsius verba,amore & charitate succensa:vt in Psalmo dicitur.Eloquium
Psal.104. Domini inflammauit eum. Et in Ecclesiastico. Apertio oris illius inflam-
Eccles.20. *Deut.33.* matio est.Cui adstipulans Moses vocat ipsam legem igneam : quià videlicet inflammat intelligentem eam. Quamuis autẽ eloquia Domini corda in-

da inflammment:sunt nihilominus dulcia ori, ac gutturi interiori. Iuxtà dictum Prophetæ. Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua, super mel ori meo.Si verò per sponsam intelligitur Ecclesia:nonnè labia eius,id est,primi Prædicatores,fuerunt coccinea,id est,sanguine rubefacti? Nam penè omnes illi martyrium subierunt. Dabántque audientibus eloquia tàm dulcia:vt maximam post se multitudinem attraherent. *Psal.118.*

51 Quarè collum sponsæ assimilatur turri Dauid, quæ fuit cum propugnaculis constructa? Nonnè (si sensui legis allegorico innitimur) turris fortissima (vt ipse Salomon alibi ait) est nomen Domini? A quo quidem nomine tota lex dependet:adeò,vt dici possit:quòd lex sit nomen Domini explicatum:sicut alibi disseruimus. An allegoriã corporis mystici prosequentes dicimus beatã Virginẽ fuisse collũ huius corporis, vt Hieron. sentit, & Christũ caput,duodecímq; Apostolos duodecim articulos præcipuos brachiorũ & crurũ. Quæ quidẽ turris est vsque adeò fortis contrà hostes:vt Ecclesia eius implorans auxiliũ dicat. Da mihi virtutem cõtrà hostes tuos.Hinc dicitur ædificata cũ propugnaculis: & quòd אלף aleph scutum pẽdet super eam.Pro quo traductio communis habet. Mille clypei pendent ex ea. Non enim in plurali, sed in singulari numero ibi nominatur scutum: מגן Maghen videlicet, & non מגנות maghinoth. Sẽsum igitur est: quòd Deus per אלף aleph designatus, est scutum tam Virginis protectricis nostræ,quàm legis. Cuius quidem legis verba sunt arma nos ab hoste protegentia,ipsúmque oppugnantia.Iuxtà illud Apostoli.Et gladium spiritus:quod est verbum Dei. *Cant.4.* *Pro.18.* *Hieron.* *Eph.6.*

52 Cur dicitur, quòd in collo sponsæ est omnis armatura fortium? An vt allegoriã legis prosequamur, quià in ea sunt verba diuina: quibus solùmmodò vsus est Princeps noster Christus in triplici bello: quod habuit contrà hostẽ antiquũ:cui semper dixit.Scriptũ est? Vnde colligimus,quòd gladium verbi Dei assumpsit:vt hostem prosterneret, nedum se tueretur. Si verò allegoriam Virginis sequi voluerimus:nonnè in ipsa fuit omnis armatura fortium, tã Angelorum, quàm hominũ? Nam Mariæ tota se infudit plenitudo gratiæ:vt Hieronymus ait.qua gratia non tantũ ipsa defensa fuit,cum nullum ei fuerit inflictum peccati vulnus,sed nos quoque defendere potest.Hinc Ecclesia canit.Tu nos ab hoste protege. *Cant.4.* *Matt.4.* *Hier.in ser. de assumpti.*

53 Quis est lectulus Salomonis, quem sexaginta fortes ambiunt ex fortissimis Israel? An lectulus iste est Virginis vterus:in quo quieuit verus Salomon Christus nouem mensibus? An fuit crux:quę in hebræo idiomate מטה mitah dicitur? quod quidem vocabulũ,lectum significat & virgam:crucis videlicet.In qua cruce ipse Christus quieuit: sicut scriptũ est. In pace,in ipsum dormiã & requiescam. Vtrumque autẽ lectulum sexaginta גבורים ghiborim, id est, robusti, de latere גבורה gheburah,qui sunt Angeli militiæ Dei,ambiunt:decem pro qualibet parte,superiori videlicet & inferiori:dextra & sinistra,anteriori,& posteriori.Sed cur dicit. Ex fortissimis Israel? Nonnè,quià Israel principem Dei significat: Vnde sensum est.Ex fortioribus militiæ Dei.Nã tales exigebãtur ad Virginis, & ad *Cant.3.* *Psal.4.*

O

Ecclesiæ munimen: quæ formata est ex sacramentis & meritis à Christo cruci affixo fluentibus: sicut Augustinus, & alij Theologi sentiunt. Qui quidem fortes omnes tenent gladium, verbi Dei videlicet. Nec enim alia arma tradidit ipse Christus fundatoribus Ecclesiæ suæ, quàm verbũ Dei dicens. Prædicate Euangelium omni creaturæ. Et ipsos in huiusmodi conflictu fecit sapientissimos: sicut ipse promisit dicens. Ego dabo vobis os & sapientiam, cui non poterunt resistere omnes aduersarij vestri.

August. *Theo.* *Mart. vlt.* *Luca 21.*

Cant. 4. & 7.

54 Cur duo vbera sponsæ comparantur duobus hinnulis capreæ gemellis? Nonnè vbera (vt suprà diximus) sunt duo loca, aut duæ mãsiones Archetypi: quæ alio nomine dicuntur tertium cœlum? Dicuntur autẽ vbera, quià inde propinatur nobis lac veræ sapientiæ. Vocãtur etiam hinnuli caprearum, atque ceruorum: quià sunt eiusdẽ rationis capreæ ac cerui, inter cætera animalia mundissimi: vt ex variis Scripturæ locis coniicere possumus, maximè autẽ ex Deuteronomio: vbi dicitur. Sicut comeditur caprea & ceruus: ità vesceris aliis animalibus. Hinnuli verò dicuntur respectu locorum superiorũ, quinti videlicet, & sexti: vbi sunt illa duo Dei Tribunalia à nobis crebrò memorata: iustitiæ videlicet atque pietatis & clementiæ. Respectu quorũ loca illa inferiora hinnuli dicuntur. Gemelli autem, quià pariter influunt. Et hi sunt, de quibus Propheta canit. הוד והדר Hod vehadar. Pro quo communis æditio habet. Confessionem & decorẽ induisti. Nam hæc & omnia loca Archetypi, quibus Deus agit nobiscum, vestimenta dicuntur ab antiquis Theologis, & à Prophetis. Quicquid autem in nos defluit, ex illis vestimẽtis exprimitur. Hinc Hæmorrhoissa illa, tangens Christi vestimentum (vt Marcus narrat) statim conualuit. Nec sine causa subintulit ipse Christus dicens. Quis me tetigit? Senserat enim (inquit Euangelista) à se virtutem exiisse.

Deut. 11. & 15. *Psal. 103.* *Matt. 5.*

Cant. 7.

55 Cum loca ista dicta sint vbera, lac veræ sapientię propinantia, à vino penitus semotæ, cur eadem vbera comparantur botris vineæ? An, quià in lege non tantum continetur sapiẽtia rerum diuinarum, quæ dicitur lac: sed etiam sapientia rerum inferiorum, quæ dicitur vinum? Secundùm quã sapientiam iudicandæ sunt ciuiles causæ. Hinc Salomoni datum fuit vinũ, sicut ipse petierat. Hæc duo quoque in Euangelio exigũtur: cum Christus dicat. Estote prudentes, sicut serpentes, & simplices sicut columbæ. Lac enim & simplex columba, vinum & callidus serpẽs, pari passu ambulant: Immò idem sunt: vt clarè patet iis, qui hæc mysteria norunt. An potius de botris est sermo: è quibus vinum in domo Patris æterni potandum exprimitur? Quod quidem vinum est liquor, qui stillauit è stillicidio (vt ità dicam) Christi: qui in cœna vinum illud calicis statim in sanguinem vertit. Lac verò sanguis est, sed perfectius concoctus?

Matth. 10. *Ibi. 26.*

Cant. 7. *Eccle. 15.* *Ioan. 6.*

56 Cur venter sponsæ comparatur aceruo tritici, liliis vallato? An de lege est sermo, quæ nobis præbuit panem illum, de quo dicitur. Cibauit illum pane vitæ & intellectus? Si verò de Ecclesia intelligatur, nonnè ipsa præbet nobis panem illum, de quo scriptũ est. Hic est panis, qui de cœlo descendit? Et vtrumque triticum vel panis est vallatus liliis, vel rosis (vt

literæ veritas habet)quià vtrumque suauissimè redolet: lex videlicet & Euangelium,panis legalis & panis Euangelicus,sacrificiũ legale & Euangelicum.Hinc de illo plærisque in locis dicitur.Odoratus est Dominus odorem suauitatis.De hoc verò ait Apostolus.Christ⁹ tradidit semetipsum pro nobis oblationem,& hostiam Deo in odorem suauitatis. *Ephe.5.*

57 Si membra mulieris huius,descriptæ in Canticis,ad legem vel Euãgelium referuntur:membra viri quid innuunt? Conueniunt nè inter se,an potius dissident? Nonnè scriptum est de coniugibus. Erunt duo in carne vna?Dicendum est igitur,quòd omnia,quæ coniugium spirituale indicant idem sunt: quamuis diuersis nominibus expressa sint. Idem enim est lex, quod Euangelium. Quamuis lex iubendo peccati occasionem subministret:Euangelium verò remissionem.Nam illa duo vnum integrant: progressum videlicet hominis in Deum.Cõueniunt quoque lex & homo: cui data fuit ipsa lex.Totidem namque(vt alibi disseruimus)sunt affirmatiua legis præcepta, quot ossa sunt in humano corpore: ducenta videlicet & quadraginta octo. Totidémque sunt negatiua præcepta, quot sunt nerui in eodem corpore scilicet trecenta sexaginta quinque.Idem quoque est Synagoga,quod Ecclesia.Nam vtraque est sponsa Dei.Sed illa prior,hæc posterior:illa figuratiua,hæc verò figurata.Idem etiam fuit sponsus& dator sapientiæ vtriusque.Nam sapientia illa legalis, quæ aqua dicitur, venit è petra:quæ(vt Apostolus ait)erat Christus sapientia verò Euangelica data fuit à Christo.Vnde facilè conueniunt inter se:& omnia cum Archetypo,vnde emanarunt. *Gene.2.* *1.Cor.10.*

58 Cur sponsus adiurat filias Ierusalem per capreas, ceruósque camporum? An de bestiis his corruptibilibus est sermo? Sed nonnè ridicula admodũ esset huiuscemodi adiuratio? An igitur adiuratio hæc fit per illos septem supremos fontes:qui nunc cerui,nunc hinnuli, nunc capreæ,nunc vbera dicuntur?Sapiens enim(cum in Canticis sit penitus metaphoricus) tropicum sermonem prosequitur:sicut suprà tactum est. Sed quæ nam est dilecta?Nonnè est illa mater suprema:quam Spiritum sanctum esse aliàs declarauimus?Qui quidem Spiritus sanctus non est vi excitandus:sed expectandus præparata domo. Iuxtà dictum Saluatoris. Spiritus vbi vult spirat:& vocem eius audit:sed nescis quò vadat,aut vnde veniat.Aut videlicet quando venire debeat.Cum omnia sua charismata distribuat singulis,prout vult vt Apostolus ait. *Cant.2.* *Io.3.* *1.Cor.12.*

59 Quæ est illa paruula,de qua dicitur.Soror nostra paruula est:& vbera non habet?An id de Ecclesia intelligitur? Sed quando fuit Ecclesia adeò paruula: vt vbera non haberet:& lac non propinaret:cum sita sit in terra viuentium: quæ fluit lac & mel? An igitur de Synagoga cecinit Sapiens: quæ non lac, sed aquam sapientiæ præbuit: vt alibi diximus?Lac autem, quod diximus suxisse Prophetas ab vberibus illis supramundanis,non ad legem solam pertinet, quæ aqua est,sed ad Euangelium: quo ipsa lex grauida erat: & ad Christum, de quo Prophetæ locuti sunt:sicut ipse interpretatus est discipulis in Emaus tendentibus. Paruula igitur *Cant.vlt.* *Luca.24.*

fuit ſponſa Chriſti in Synagoga:creuit autem in Eccleſia : quæ Chriſto ædito nobis lac plenis vberibus præbuit.

Cant. vlt. 60 Cur Salomon ait.Si murus eſt, ædificemus ſuper eum propugnacula argentea? Nonnè hic eſt ſermo de ſponſa migrante à Synagoga ad Eccleſiam? Quæ quidem ſponſa inſtar adoleſcentulæ, nondum firmata erat,ſed erat in bicipiti itinere:recto videlicet & obliquo. Vnde de vtroque loquitur Salomon vaticinãdo,dicens primò.Si murus eſt,id eſt, ſi arripuit firmum ac ſtabile iter in Deum,ædificemus ſuper ipſum propugnacula illa argentea:de quibus dicitur. Eloquia Domini, eloquia caſta, argẽtum igne examinatum, probatum terræ,purgatum ſeptuplũ.i.credamus ei ſacra eloquia,& prædicationem verbi Dei. quæ verba dicuntur argẽtum:quod à theſauro ac fonte pietatis emanans Euangeliũ ſignificat.Hoc enim ex fonte pietatis veniens,peccatorum veniam, & gratiam latè diffundit.Hinc dicitur lac, argentum, & Euangelium, id eſt,bonus ac pius ſermo.

Pſal. 11.

Cant. vlt. 61 Cur in Canticis dicitur. Si oſtium eſt, compinguamus illud tabulis cedrinis?Nonnè ex his verbis innuitur,quòd,ſi ſponſa, ſeu vir Euãgelicus non eſt ſtabilis, ſicut paries, ſed mobilis, ſicut oſtium, muniendus eſt tabulis cedrinis? Quibus tabulis præcipuè munitum fuit Tabernaculum fœderis,& Arca continens legem. Sed quæ ſunt tabulæ cedrinæ? Nonnè ſunt ex cedris Libani,quas plãtauit Dominus:vt in Pſalmo dicitur?Cedri autem ſunt præcipui, ac robuſtiores in Eccleſia Dei,qui præferendi ſunt debilioribus: vt illos inſtruant, conſolident, & cuſtodiant : quouſque id roboris acceperint:quo tutoribus& pædagogis huiuſmodi non indigeant.

Exod. 26.

Pſal. 103.

Cant. 2. 62 Cur Salomon ait.Læua eius ſub capite meo, & dextera illius amplexabitur me?An de laſciuo amplexu eſt ſermo?Sed abſit,vt diuinis,huiuſmodi nefaria commiſceantur.Id maximè:cum paulò ſuperius dixerit. Ordinauit in me charitatem.An igitur,ſicut de oſculo diuino ſuperius locutus eſt Sapiens: ità & hic ſpiritualem amplexum innuit:Dei videlicet, cuius ſiniſtra (vt ſæpè diximus) eſt iuſtitia ſeuera, robur, ac fortitudo? Quam ſiniſtram optat ſubſterni capiti ſuo, id eſt rationi & ſuperiori parti:vt inde roborata fortius agat in rebus diuinis & ſacris. Optat quoque amplexari dextera illa: de qua ſcriptum eſt. Delectationes in dextera tua,vſque in finem. Et iterum. Dextera Domini fecit virtutem, dextera Domini exaltauit me.In qua dextera reſidet caput & ſpõſus noſter Chriſtus:vt alibi teſtatur idem Vates,& Paulus ad Hebræos ſcribens.

Pſal. 15. & 117.

Ibi. 109.

Heb. 1.

Cant. 2. 63 Quæ vulpes demolientes vineas capi iubentur? An de vulpibus vulgo notis eſt ſermo?Sed hæ non demoliuntur vineas:immò potius gallinis inſidiãtur.An igitur(iuxtà ſenſum allegoricum,quod Canticum iſtud vndique proſequitur) vinea eſt domus Iſrael (vt in Iſaia dicitur) aut Eccleſia:vt Chriſtus perhibet? Quam quidem vineam demoliuntur catuli leonum rugientes,vt rapiant. quemadmodum in Pſalmo dicitur Demoliuntur quoq; ſerpentes ſuis inſidiis.Demoliũtur etiã vulpes doloſæ.quæ omnia malas formas & diabolicas ſignificãt: quæ nũc vt leones rugiunt,

Iſa. 5.

Matth. 21.

Pſal. 103.

nunc veluti serpentes insidiantur: nunc sicut vulpes dolosæ demoliũtur. De quarum numero fuit Herodes: de quo dixit Christus. Ite, & dicite, vulpi illi. Quæ vulpes capiendæ sunt hamo, & laqueo verbi Dei sicut cœpit Christus patrem omnium earum Diabolum. Neque parcendum est eis, licet sint paruulæ: quià etiam huiusmodi demoliuntur vineas. *Luca.13.*

64 Cur Salomoni datur millenarius numerus? An (præter ea, quæ suprà diximus) per millenarium intelligitur cubus denarij, vltimi omnium numerorum? Finis enim numerorum est denarius. Qui, si quadretur, centenarium reddit: si autem in cubum reducatur, millenarium reddit. Vltrà quem numerum extendit nequit. Quià extensus est in longum, latum, ac profundum. Vltrà quam dimensionem alia non datur: sicut benè docet Aristoteles. Dandus est igitur hic numerus finalis vero Salomoni Deo, qui est finis rerum omnium. An per אלף aleph, quod nostri, mille interpretati sunt, intelligitur Deus, qui est rerum omnium principium ac finis? Qui Deus denotatur per literam א aleph quæ est prima literarum Alphabeti, & vnum importat. Si verò proferatur, aleph videlicet, mille significat: finem videlicet omnium numerorum. Vnde dando ipsi Deo aleph, recognoscimus ipsum esse principium ac finem omnium. *Cant.vlt.* *Arist. in 1. de cœ. & mundo.*

65 Cur ducenta promittuntur custodientibus fructum vineæ? An (præter ea, quæ alibi reseruauimus) est sermo de prælatis custodientibus vineam Domini: quibus, in eo quòd homines sunt, & inquantum personam propriã gerunt, datur remuneratio centenaria: in eo autẽ quòd personam publicam gerunt, datur aliud centenarium: quæ simul iuncta faciunt duo centenaria? An de vnoquoque in vinea Domini operante est sermo: & de omnibus Christum sequentibus: quibus dictũ est. Centuplũ accipietis: & vitã æternam possidebitis? Duo enim promitti videtur: alterũ est remuneratio in cẽtuplo pro rebus relictis: alterũ verò est vita æterna: quæ pro alio centenario cõputari potest. Quæ quidẽ vita æterna aliquando denarius dicitur (iuxtà illud. Cõuentione autẽ factâ ex denario diurno. De quo alibi dictum est) aliquando cẽtenarius: quià vnaquæque vnitas denarij illius cõplicatur per decem. Et sic huiusmodi denarij vnitates multiplicatæ centenarium reddunt. Et adhuc quilibet centenarius per decem multiplicatur: & inde millenarius consurgit: qui totam diuinitatem repræsentat: Vt sapientes optimè norun. *Cant.vlt.* *Matth.19.* *Ibi.20.*

66 Ad quos montes aromatum fugere iubetur dilectus: & cui capreæ assimilari? An ad montes Indiæ, aut Arabiæ fœlicis: qui aromatibus abundant? An ad montes illos: de quibus dicitur. Illuminans tu mirabiliter à montibus æternis? Qui montes alibi dicuntur montes בתר batar, id est, diuisionis. Quamuis mendosa traductio habeat, bẽtel. Quõrum alter est iustitiæ, alter verò gratiæ: descripti quidem per mõtes illos: in quorum vno datæ fuerunt maledictiones: in altero autem benedictiones: sicut in Deuteronomio legimus. Qui montes fluunt, aut producunt aromata, redolentia odorem illum: de quo dicitur. In odore vnguentorum tuorum currimus. Et iterum. Ego flos campi & lilium conuallium. Rursúmque. Nardus *Cant. vlt.* *Psal.75.* *Cant.2.* *Deut.27. & 28.* *Cant.1.* *Ibi.2.*

Ibid.1. mea dedit odorem suum. De quibus montibus iterum sub hinnulorum
Ibid.4. nomine dicitur:qui pascuntur in liliis,vel in rosis:vt literæ veritas habet.
67 Quis dilectus salit in mõtes,trãsiliensper colles:& per quos colles?
Ibid.2. Nonnè dilectus est Deus : Qui primò dedit legẽ in monte Sinà: vt aliqui
interpretantur larga licentia abutentes singulari pro plurali:& è conuerso?Nec enim scriptura indiget huiusmodi expositione : cũ vocabulis impropriis nunquam vtatur.An igitur per montes, vbi data fuit lex,intelliguntur Sinà & Horeb:qui sunt duo montes,aut duo cacumina super eadẽ radice fundata?Venit autem posteà per colles promissæ terræ loquẽs nobis in filio. Nam in monte Moriah : in tẽplo videlicet ibidem fabricato: multa docuit ad Euangelium pertinentia:multa quoque in oliuarũ monte:nonnulla etiam in monte Sion: vbi cœnam fecit & tandem misit Spiritum sanctum: qui omnia Apostolis prædicãda suggessit. Et isti omnes sunt colles:per quos transiuit Iesus benefaciendo. An trãsit per montes & col-
Psal.861. & 113. les illos:de quibus dicitur.Fundamenta eius in montibus sanctis? Qui mõtes(vt alibi dicitur)exultauerunt,vt arietes,& colles sicut agni ouium.
Cant.3.8. Io.15.16. 68 Quis dilectus:& in quod cubiculum: & cuius genitricis introducitur?Nõne dilectus est omnis:de quo dicitur. Ipse Pater amat vos?Et iterũ Sicut dilexit me Pater,& ego dilexi vos.Introducitur autẽ,quando attrahitur à Patre,vel à Filio in cubiculum,id est,in templum,vel tabernaculum,vagũ,siue firmum,vel in Ecclesiam Dei,aut in tabernaculũ illud supremũ:in quo pro arrha habemus nomina scripta.Iuxtà illud.Nomina ve
Luc.10. stra scripta sunt in cœlis. Et per Apostolũ dicitur. Quorũ nomina scripta
Phil.4. sunt in libro vitæ. Qui locus est cubiculum genitricis ac matris illius supremæ filiorum lætantis:de qua Apostolus ait. Quæ sursum est Ierusalẽ,
Gal.4. quæ est mater nostra. Inde enim & ab ea primò geniti sumus per summũ omnium parentem.An cubiculum genitricis est hortus voluptatis?

Gen.2. Io.10. 69 [redacted]

Psal.15. 70 Cum dilectus sit summè fœlix , & nullo bonorum nostrorum indi-
Cant.5. geat (vt in Psalmo dicitur)cur aperiri sibi petit à sponsa ? Nonnè ipse per os Salomonis ait.Delitiæ meæ esse cum filiis hominum:Et in Apocalypsi
Pro.8. Apoc.3. apertè dicit.Si quis aperuerit mihi ianuam,intrabo,& cœnabo secum, &
Io.14. ipse mecum.Alibi quoque se offert, dicens. Si quis diligit me , sermonem

meum seruabit:& Pater meus diliget eum,& ad eum veniemus:& mansionem apud eum faciemus. Nec mirum est, si oblectetur inhabitare templum ad eius imaginem fabricatum:cum etiam in creaturis aliis se habitare profiteatur. Cœlum (inquit) & terrā ego impleo. Habitat enim Deus in omnibus creaturis, confouendo & viuificando ipsas:in homine verò, condelectādo imagine naturali, & similitudine per opera acquisita multísque colloquiis:quæ cum rationali creatura habet: cum irrationali autem nequaquam. Propterea dixit. Et delitiæ meę esse cum filiis hominum. *Ierem.23.*

71 Cuius matris filij pugnauerunt contrà dilectam? An de Ægyptiis est sermo:qui,quàmuis natī sint ex eadem matre, terra videlicet, ex qua & Hebræi nihilominus afflixerunt eos: vt aliqui asserunt? Sed cur magis id intelligi debet de Ægyptiis,quàm de Hamalechitis,Moabitis Chaldæis, Philistæis,& Assyriis:qui omnes contrà Hebræos pugnauerunt? An igitur intelligit Sapiens de potestatibus Aquilonaribus, & sinistri lateris: quæ Satani,id est aduersantes dicūtur:quià nobis semper aduersantur, vt probent nos,& accusent coràm Deo:vt discutiantur facta nostra,& videatur quid mereamur? Hi verò dicuntur filij matris nostræ supernæ videlicet Ierusalem. Dicuntur quoque בני אלהים bene Elohim, id est filij Dei, De his itaque conqueritur sponsa,quòd pugnent contrà ipsam,dum videlicet pugnant contrà membra ipsius. Iuxtà regulam,quam nos docuit caput eiusdem sponsæ Christus.dicens. Quod vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. *Cant.1.* *Matt.25.*

72 Quæ est illa mulier fortis, de qua in fine Prouerbiorū multa ordine alphabetico decantantur? An est illa, quam Adam vocauit חוה Chauah,eo quòd esset cunctorum viuentiū mater? Quòd (vt alibi quoque diximus) de vxore Adam inferioris intelligi nullatenus potest:cum ipsa nō cunctorū animalium,sed humani generis dūtaxat fuerit mater. An de matre illius,qui omnes regenerauit est sermo? Sed nec illa videtur fuisse immediatè mater,sed consequenter tantum. Nā regenerato homine,cætera omnia regenerata fuerunt:cū in hōmine omnia contineantur, vt alibi dictū est. An igitur de superna matre est sermo? Quæ quidē mater est illud mare magnū & spatiosum littoribus,cuius meminit Propheta:vbi sunt aquæ illæ,de quib⁹ dictū est. Producāt aquæ oēm serpiturā animæ viuētis. *Prou.vlt.* *Gen.3.* *Psal.103.* *Gen.1.*

73 Cur dictum est. Procul,& ab vltimis finibus precium eius? Si sermo est de prima muliere,nonnè ipsa facta fuit manibus Dei è costa Adæ? Si autem intelligitur de matre Regeneratoris, nonnè scriptum est de ea. Inuenisti gratiam apud Deum? Et iterum. Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi. Si verò de matre superna (vt reor hæc fuisse præcipuè decantata) est sermo, nonnè ipsa collocata est in extremis machinæ huius finibus: in cœlo videlicet, & in Archetypo? Nam ibi est fons irrigans & fœcundans vniuersam terram:qui (vt in Genesi dicitur) egredietur è delitiis ad irrigandum primò paradisum: & inde egrediens diuiditur in quatuor capita ad irrigandas quatuor Mūdi plagas, aut elementa oīa corruptibilia, cœlestia,& spiritualia, oīáque, ex quibus vita *Prou.vlt.* *Gen.2.* *Luca.1.* *Gen.2.*

Psal.35. aliqua pullulat. Ipse enim est fons vitæ:de quo scriptum est. Quoniam apud te est fons vitæ.Et hæc est vera omnium viuentium mater.

Pro.vlt. 74 Hæc mater (qualiscunque sit) habet nè curam de propinquis tantum,an etiam de extraneis? Nonnè videtur, quòd de propinquis tantum curam habeat?Cum dicatur, quòd omnes domestici eius vestiti sint duplicibus:& quòd dederit prædã domesticis suis.Sed (nisi & extraneis subueniret)nõ esset bona mater,neque cõformis Patri,qui(teste Christo)Solem suum oriri facit super bonos & malos:& pluit super iustos& iniustos. De omnibus itaque curat pia mater Regeneratoris,pro nobis semper interpellans simul cum filio corãm Patre.Itidem facit pientissima mater illa suprema:de qua dicitur. Omnia à te expectant , vt des illis escam in tempore.Dante te illis,colligent:aperiente te manum tuam , omnia implebuntur bonitate.Pascit namque pietas diuina omnes, sed domesticos vestit duplici vestimento. Nam dum sumus in via,vestit nos vestimento baptismi ac pœnitentiæ:vt his vestimentis decorati dignè possimus ad nuptias cœlestes intrare. In patria autem vestit nos vestimento duplicis visionis(vt aiunt)matutinæ videlicet ac vespertinæ.

Matt.5.

Psal.103.

75 Quibus fauoribus vnaquæque istarum matrum fouet filios suos? Nõnè mater omnium viuentium,vitæ diuturnitatem subministrat iis: qui ipsam matrẽ ac patrẽ venerantur:sicut lex iubet?E conuerso ante subtrahit influxus vitæ iis,qui ingrati existũt in ipsum fontẽ, vel riuulos, à quo, vel per quos vita hauriunt.In ipso enim vitæ fonte viuimus, mouemur,& sumus. Nec secus mater Regeneratoris fauores continuè subministrat clientulis suis & indigentibus,qui eius opẽ implorant:sicut Salomon persequitur,dicẽs. Manũ suam aperuit inopi,& palmas suas extẽdit ad pauperem. Mater autem primæua,cum à nobis recesserit , omnes vices suas reliquit supernæ matri:de qua dicitur.Ne dimittas legem matris tuæ, supernæ videlicet.Quæ mater ait.Ego mater pulchræ dilectionis.In me omnis gratia viæ,& veritatis:in me omnis spes vitæ,& virtutis.

Exod.20.

Acto.17.

Pro.vlt.

Ibi.1. 6.
Eccl. 24.

76 Cur dicitur,quòd funiculus triplex difficilè rũpitur?An, quià societas,solamen, & adiutoriũ præstat?Sicut paulò antè dixerat Sapiẽs.Melius est esse duos, quàm vnum.Habent enim emolumentũ suæ societatis. An, quià huiusmodi fauor præstatur à Deo?Iuxtà illud. Vbi duo,vel tres fuerint in nomine cõgregati,in medio eorũ sum.An de triplici anima in corpore existente est sermo? Quarũ suprema cum infima ligatur per spiritũ mediũ,nõ,nisi per mortẽ,dissoluendũ. Nam mors est vltimũ omnium terribiliũ.An de triplici sapiẽtia est sermo? Quarũ prima est per lumẽ Solis: lucis videlicet supernæ nos irradiantis.De qua luce dicitur.Erat lux vera quæ illuminat omnẽ hominẽ.Secunda est per lumẽ Lunæ,naturalis videlicet discursus,ac prudẽtiæ.Tertia est per doctrinã à doctoribus & præceptoribus traditã.Nam tunc est perfectus homo,quando doctrina acquisita,lumine naturali,ac diuino præditus est. Qualis Salomon fuit.

Eccle.4.

Matt.18.

Ethic.3.

Io.1.

77 Quomodò Salomon tanta sapientia ac lumine suffultus errauit?An id permissum fuit à Deo,ne quis cõfidat sapientię:vt benè sentit Hierony-

mus? An, quià inebriatus fuit vino ſapientiæ inferioris? Nam haud contentus ſapientia ab Altiſſimo donata, voluit aſciſcere ſibi ſapientiam, & aſtutiam ſerpentinam, aduocans Aſmodai (vt Hebræi dicunt) & alias immundas formas, Haſtoret videlicet vel Haſtarten idolum Sidoniorũ, & Chamos Deum Moabitarum, & Milchom ſeu Moloch idolum Hammonitarum, & huiuſmodi: quibus erexit ſtatuas: vt in tertio Regum volumine legitur. Vnde ab ipſis iubente Deo deceptus eſt. Quod exigebant duo mala cum huiuſmodi perpetrata. Quorum alterum fuit idolatria: alterum verò, quia nimis vilem ſe exhibuit: dum formis immundis, longè nobis inferioribus, ſe ſubiecit. *Hiero.* *3. Reg. 11.*

78 Cur Deus Salomonem (& ſi præuaricaturum) tam ſapientem effecit? An, quià vnuſquiſque relictus eſt in manu conſilij ſui: ſicut in Eccleſiaſtico dicitur? An, vt nemo confidat humanis fauoribus? Nam ipſe Salomon habuit omnigenos fauores. Fuit enim Rex multa pace gaudẽs, ſanus, pulcher, ditiſſimus, nihilque ſibi negauit eorum, quæ oculi ſui deſyderarunt: vt ipſemet perhibet. Fuit etiam à Deo dilectus, qui ei ſapientiam donauit: vt dictum eſt. An, quià Deus ſciebat ipſum ad ſe reuerſurum per pœnitentiam? Sicut dictum fuit Dauidi. Si iniquè egerit filius tuus, arguam eum in virga virorum, & in plagis filiorum hominum. Miſericordiam autẽ meam non auferam ab eo: ſicut abſtuli à Saul, quem amoui à facie mea. *Eccleſ. 15.* *Eccleſ. 2.* *2. Reg. 7.*

79 Cur Salomon vocauit ſe קהלת Chohelet? Quid græcè Eccleſiaſtes: latinè verò Cõcionator dicitur. Ait enim אני קהלת Ani Chohelet, id eſt ego Concionator. Eccleſiaſtes autẽ in vulgata æditione, quæ è græco in latinum verſa eſt, habetur. Et hoc, inter cętera, argumentũ eſt, quod hęc communis æditio, quæ præ manibus habetur, non eſt illa Hieronymi ex hebræo in latinum verſa, ſed illa antiqua è græco traducta. Pari modo Paralipomenon, Deuteronomium & alia multa vocabula à græcis deriuata id apertè indicant. An igitur Salomon ſe Concionatorẽ appellauit, quià fortè verbum Dei populo proponebat? Sed hoc quippè non erat Regis, ſed Sacerdotis officium. An igitur, quià more Concionatorio, diſputat contrà Mundi vanitates, quibus & ipſe deceptus fuit? Hinc hortatur legentes, vt exemplo ſuo vanitatibus non confidant. An Concionatorem ſe nuncupauit, quià poſtquàm pro vtraque parte declamauit, cõcludit quid denique ſit amplexandum? Inquit enim. Finem loquendi pariter omnes audiamus. Deum time, & mandata eius obſerua. Hoc eſt omnis homo, id eſt hoc eſt negocium totius hominis: aut omnis homo eſt propter hoc, natus videlicet in Mundo. *Eccleſ. 1.* *Ibid. vlt.*

80 Cur Salomon ait, quod vnus eſt interitus hominum ac iumentorum? Nonnè ipſemet dixit, vt modò diximus. Finem loquẽdi pariter omnes audiamus. Deum time & mandata eius obſerua. Hoc, id eſt propter hoc, eſt omnis homo, natus videlicet in Mundo? Et ſtatim ſubinfert. Cuncta, quæ fiunt, adducet Deus in iudicium, ſiue bonum, ſiue malum ſit. Si enim moritur anima hominum cum anima brutorũ, ad quid adducenda ſunt opera ipſorum in iudicium: vt videlicet vnicuiq; reddatur ſecundum opera ſua? *Ibidem. 3.* *Ibid. vlt.*

Nonnè hanc quæstionem ipsemet Salomon paulò superius dirimit, dicēs.
Ibidem. Reuertitur puluis, id est, animalis homo ex puluere confectus in terram suam, vnde erat: & spiritus reuertitur ad Deum qui dedit illum? Nam loquitur de interitu hominum, qui idem est cum interitu bestiarum, de anima animali loquitur: quæ in puluerem resoluitur. Iuxtà illud. Puluis es & in puluerem reuerteris. Et quod sic intelligatur dictum Sapientis, ipsemet insinuat, subinferens: vt in veritate literæ habetur. Et quid præstat homo bestiæ? Sequitur אין Ain. Quod per regulam quandam, quam secretiores Theologi Nitericon appellant (quando videlicet vnaquæq; alicuius verbi litera suum significatū habet) significat. אדם יש נשמה Adam ies nessamah, id est, homini est nessamah, portio videlicet superior, & radius ille diuinitatis: quo mediante diuina cognoscere potest. Et hęc portio superior à Plotino vocatur intellectus: quo homo à bestiis differt: à Iohanne verò vocatur lux, omnes illuminans.

Gen. 3. *Ecclef. 3.* *Plo. in lib. de homine.* *Io. 1.*

81 Vnde deductus fuit Salomon, vt cum Asmodai negociaretur: sicut Hebræi dicunt? An ductus fuit cupiditate: vt videlicet sibi fauorē compararet in thesauris ab eo, qui thesauris præsidet? Sed cum ipse esset ditissimus, quid amplius appetebat? An fortè deductus fuit illa auarorum ingluuie: de qua dicitur. Crescit amor nummi, quantum ipsa pecunia crescit? De qua ingluuie Poeta canit. Quid non mortalia pectora cogis Auri sacra fames? Et ipsemet Salomon in Ecclesiaste. Auarus nunquàm impletur pecunia. Nam plura semper auarus appetit. An, vt Fauorem sibi compararet à cane illo tricerbero, non solùm in pecunia, sed in luxu & ambitione: quibus ipse præsidet? Quæ tria (vt aliàs dictum est) ipse Asmodai principi nostro Christo suggerere tentauit.

Virgilius. *Ecclesi. 5.* *Mat. 4.*

82 Cur dixit Salomon. Fui Rex in Ierusalem, quasi tunc non esset? Nonnè (vt Zohar ait, quem communiter Hebræi sequuntur) quia in deserto, quò deductus fuerat ab Asmodai ædidit volumen illud: in quo, omnes delitias, quibus in regno potitus fuerat, vanitates fuisse proclamat, & afflictionem spiritus? Nam inde, non salutem animæ, nec gloriam, sed ignominiam, deiectionem, peccatum, & afflictionem maximam reportauerat. Cum esset captus in fouea, quam ipse præparauerat ipsi Asmodai: vt suprà disseruimus.

Eccl. 1. *Zohar.*

83 Quo decreto tā sapienti patri successit filius adeò stolidus, & insipiēs? An, vt plerisq; sapientibus occurrere solet, qui filios degeneres procreāt? Hinc intelligitur anima non venire ex semine parentū, sed de foris à datore formarum: quamuis multoties sequatur dispositionem corporis à parentibus traditam. An, quià sic exegit meritum Patris: de quo scriptum est, quod mulieres auerterūt cor eius? An id euenit filio, vt videlicet delirauerit: quià secutus est consilium iuuenum imprudentum: vt in textu patet?

3. Reg. 12. *Ibi. 11.* *Ibi. 12.*

84 Cur dicitur, quod cor Regis est in manu Domini: & cur magis cor Regis, quàm aliorum: cum scriptum sit. Quoniam in manu eius sunt omnes fines terræ? An, & si omnia sunt in manu Domini, præcipuè tamen cor Regum: de quibus ipse ait. Per me Reges regnāt, per me Principes impe-

Prou. 21. *Psal. 94.* *Prou. 8.*

rant?Hinc (vt communiter dicitur)Regi ac Principi, præter communem tutorem, alius custos datur:qui doceat regere populũ, eiq; in aliis faueat. An Deus vertit præcipuè cor Regis quocunque vult(vt Sapiens prosequitur)quià ad eius deductionem deducuntur cæteri,qui ab eo reguntur?An, quià Reges tenent vicem Dei in terris? Propterea dicuntur Elohim, id est Dij:vt in Exodo habetur.An,quia ipsi præcipuè à Deo eliguntur?Iuxtà illud Apostoli.Non est potestas,nisi à Deo.Hinc iubentur vngi chrismate sancto:vt præ cæteris diuinitate fulgeant. *Exod.22.* *Rom.13.*

85 Cur auarus destruit Ciuitatem: vt Salomon ait? Nonnè, quia homo cupiditate ductus,merces falsificat, penuriam inducit, populum angariis opprimit,bonũmq; priuatum communi præponit? Et hinc omnimoda ruina contingit:vt Cicero pulcherrimè concludit, dicens. Si proprium commodum bono communi præponas,vtrunq; simul perdere necesse est.Ordo enim ac series mundanæ prouidentiæ sic exigit:vt bonum diuinũ creato præponatur(sicut docemur à Christo,qui ait.Quærite primum regnum Dei:& hæc omnia adiicientur vobis) deinde bonum Reipub. vbi est domus, parentes, & vnde habemus omnia commoda, præponatur priuato. Series quoque corporis humani docet nos ea,quæ in corpore mystico facienda sunt.Nam in humano corpore à capite defluunt humores in cętera membra:quos sic caput ad se traheret,statim cum corpore ad intemperiem,& infirmitatem collaberetur. *Pro.29.* *Tul.de off.* *Mat.6.*

86 Cur Rex iustus erigit Ciuitatem:vt Salomon ait?An,quia iustus est similis stomacho,qui cibum cæteris membris distribuendum suscipit, & postquàm ipsum decoxit,vnicuique partem suam distribuit?Alioquin cederet in detrimentum totius corporis. Pari modo Rex iustus tribuit vnicuique,quod suum est. Nam iustitia est constans perpetuáque voluntas ius suum vnicuique tribuens:vt Iureconsulti definiunt.An,quià iustus fundatur in fundamento supramundano? De quo alibi idem Sapiens inquit. Iustus est quasi fundamentum sempiternum: vel (vt literæ veritas habet) iustus est fundamentum Mundi. Est enim secunda mansio in domo Patris æterni,quæ fundamentum dicitur:vnde venit vita Mundi,vnde venit pactum seruandum, per quod Mundus sustentatur, vnde venit omnis stabilitas vitæ & regni.In quo loco figit radicem is,qui iustus est. Iccircò dicitur,quod iustus erigit Ciuitatem. *Prou.29.* *L. Iustitia ff.de iusti. & iure.* *Prou.10.*

87 Quæ muscę morientes perdunt vnguenti suauitatem: vt Salomon ait?An hæc est mera comparatio naturalis, quod videlicet, sicut muscæ inficiunt,ac polluunt vnguentũ,& huiusmodi,ad quę conuolant:sic etiam peccatum,quamuis paruum,destruit odorem bonorũ operum?Sicut paulò antè dixerat.Qui in vno peccauerit multa bona perdet.Cui adstipulãs Iacobus inquit.Qui offenderit in vno,factus est omnium reus.An per muscas vnguenti suauitatem perdentes intelliguntur venerosi afflatus illius, qui dicitur Behelzebub, id est patronus muscarum? Quocircà docemur cauendũ esse,ne in operibus nostris intercedat aliquod diabolicum.Nam inde omnia destruuntur. *Eccles.10.* *Ibid.9.* *Iaco.2.*

88 Cur dicitur, quod cor ſapientis eſt in dextera eius, inſipientis autẽ in
Eccleſ.10. ſiniſtra? An, quià (vt dicitur) bonum per dexteram, malum verò per ſini-
ſtram deſignatur? An, quià cor boni, ſemper tendit in dexterã, & Auſtrum,
Iere.1. vbi ſunt omnia bona: cor verò mali in ſiniſtram, & Aquilonem, vnde pro-
ueniunt omnia mala: vt expreſsè habetur in antiqua Theologia? Quam
quidem Theologiam proſequens Chriſtus, ſumma Dei ſapientia, perhi-
bet, quod in examine extremo ſapientes, ac boni reponentur in dextera,
Mat.25. præmium bonorum operum ſuſcepturi: mali autem, ac inſipientes, in ſini-
ſtra, pœnam malè actorum accepturi.

89 Cur (vt Salomon ait) omnia flumina intrant in mare, & mare non re-
Eccle.1. dundat? Nonnè (vt alibi dictum eſt) quià omnia redeunt ad locum, vnde
veniũt? Hinc coniicitur, quod omnia flumina oriuntur à mari: vt innuit idẽ
Sapiens, dum ſubinfert. Ad locum, vnde exeunt, flumina reuertuntur. Nec
enim opinor fontes, & flumina oriri poſſe ex vaporibus reſolutis: vt aliqui
dicunt. Mare autẽ non augetur, quià eadẽ aqua maris ad fontes clàm fluit.
Et hoc innuit ipſe Salomon, dicens. Vt iterum fluãt: ex mari videlicet, in
quod intrant. Id verò deſignat effluxum animarum, quę veniũt à mari ma-
gnæ diuinitatis in hunc Mundum inferiorem, vt iteru . reuertãtur ad ma-
Io.10. re, & fontem primum, Quemadmodum fecit Pater omnium noſtrũ Chri-
ſtus, qui ait. Exiui à Patre, & veni in Mundum: iterum relinquo Mundum,
& vado ad Patrem.

90 Cur dicitur, quod terra in æternum ſtat? An ſtat tanquam centrum,
circà quod omnia gyrant? Circà terram enim eſt aqua fluens, ac refluens
ad motum Lunę. Circà aquam autẽ eſt aer omni vento mobilis. Sunt quo-
que cœli gyrantes legibus à principio ſibi inditis. An Salomon alludit ad
terram viuentium, quæ eſt eſſentia diuina ſemper ſtans, & à motu penitus
abſoluta? Mouentur quippè omnia, quæ ſunt in diuinitate, præter ipſam
eſſentiam: non quidem motu proprio, & alteratiuo: ſed eo motu, qui diui-
nitati competit, & à perfectione ipſius non dimouet. Sicut enim in diuinis
eſt numerus ab vnitate ſua nunquam recedens: Ità eſt motus à ſtabilitate
Io.14. ſua non diſcedẽs. Alioquin nec filius, nec Spiritus ſanctus ad nos mitti po-
tuiſſent: nec locũ haberet ſententia illa à ſumma veritate prolata. Ad eum
veniemus, & manſionem apud eum faciemus. Mouetur nihilominus ter-
ra producendo plantas. Pari modo & terra viuentium, dum omnia ab ea,
tanquàm à primo fonte, pullulant.

91 Quomodò terra in æternum ſtat, cum ipſa per tria moueatur (ſicut
Pro.30. Sapiens alibi perhibet) & quæ ſunt illa tria? Non quippè per illa tria mo-
uetur terra elementaris: ſed habitatores ipſius. Vnde ponitur continẽs pro
contento. Mouentur autem habitatores terræ, primò per ſeruum regnan-
1.Cor.9. tem: quando videlicet datur dominum corpori, & animali homini, qui ca-
ſtigandus & in ſeruitutẽ redigẽdus eſt: ſicut Apoſtolus ſuimetipſius exem-
plo docet. Secundò per ſtultum id eſt per animalem hominem, qui ſtultus
eſt, ac ratione carens: quando videlicet ſaturatur, id eſt omne deſyderium
ſuum cõſequitur. Tertiò per odioſam mulierẽ in matrimoniũ aſſumptam:
quæ

quæ pari modo significat animalem partem à nobis odio habendam. Sicut à Christo docemur, qui ait. Qui odit animam suam in hoc Mundo, in vitam æternã custodit eam. Nam si pars animalis connubio rationi æquetur, vel (quod peius est) præferatur, insanum hominẽ exagitat. Quod nullatenus fieri debet. Hinc Abrahæ dictum est. Eiice ancillam & filium eius. Ipsa enim plus æquo in Saram superbierat, id est, in rationem. Quartum autẽ, quod terra sustinere nequit, in idem coincidit: ancilla videlicet, cum voluerit esse hæres dominæ suæ. Propterea scriptum est. Non erit hæres filius ancillæ cum filio liberæ. *Io.12.* *Gen.21.* *Ibidem.* *Gal.4.*

92 Cur precium scorti comparatur pani, vel (vt literæ veritas habet) frusto panis? An (vt literam ipsam sequamur) id dictum est in detestationem meretricis: cuius precium pro nihilo habetur, veluti bucella panis, qua homo plenè sustentari nequit? An de anima est sermo, quæ diuini connubij spreto iure passim meretricatur? Hæc enim vix meretur buccellam panis: qua tenuissimè sustentari possit. Nam Deus etiam animæ peccatrici præbet vitam hanc communem, vt habeat spatium pœnitendi: sublatis ab ea omnibus aliis beneficiis, & influxibus: quorũ, dum in peccato quis existit, particeps esse nullatenus potest. *Prou.6.*

93 Cur interdicitur commercium cum saltatrice? An, quià mulier viri preciosam animam capit: vt Salomon perhibet? Cui adstipulatur Poeta ille, qui canit. *Eccles.9.* *Prou.6.* *Oui. de re. amoris.*

Eneruant animos citharæ, cantúsque, lyræque.
Et vox, & numeris brachia mota suis.

An per saltatricem & vagam intelligitur illa: de qua Ieremias ait. Peccatum peccauit Ierusalem: propterea instabilis facta est? Hoc autem euenit primo fratricidæ in pœnam peccati. Nam ei dictum fuit à Deo. Mobilis vel nutans, & vagus eris in terris. Cum his igitur sic vagãtibus nulla prorsus est habenda familiaris cõsuetudo: cum priuati sint vero ac stabili fundamento, quod est Deus. Nam, cum rebus caducis & mobilibus innitãtur, necesse est (vt Gregorius inquit) vt cum labente labantur. *Thre.1.* *Gen.4.* *Greg.*

94 Cur canis viuus dicitur esse melior leone mortuo? An, quià (vt Sapiens prosequitur) viuens scit se moriturum, mortuus verò nil amplius nouit? Sed quomodò canis cognoscit se moriturum, cum nihil cõsyderet, nec sciat, nisi quatenus à sensibus deducitur? An igitur parabolicè loquitur Sapiens, per leonem intelligens elatum, ac tumidum, pauperum oppressorem ac tyrannum: qui Deo & Angelis mortuus est: per canem verò humilem, & Mundo abiectum? Hinc melior est pauperculus canis, qui continuè latrat pro Domino suo. Humilis enim, & Mundi amatoribus contemptus, velut canis, continuè latrat pro Domino Deo suo: vitia & scelera increpando: vt Deo lucretur animas, quas Diabolus auferre conatur. Et de huiusmodi loquitur Propheta, dum ait. Lingua canum tuorum ex inimicis ab ipso. An id dictum est, vt innuatur brutorum animas in ipsorum morte euanescere: Propterea minimum animal viuum melius est Rege animalium mortuo: cum nihil ex ipso supersit. Secus est de hominum animabus, *Eccles.9.* *Psal.67.*

Mat.10. quæ mortuo corpore adhuc viuunt: vt Saluator testatur, dicens. Nolite timere eos, qui occidunt corpus: animam autem non possunt occidere.

95 Cur Sapiens ait. Quò ceciderit lignũ, siue ad Austrum, siue ad Aquilonem, ibi erit? An hoc intelligitur de arboribus istis vegetabilibus? Sed quomodò dictum hoc tanto Sapienti congruit: cum id omnibus sit manifestum? Nisi fortè huiusmodi lignum amoueatur à loco, quò ceciderit. An igitur de arboribus illis est sermo: de quibus dicitur. Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur? Cadit autem huiusmodi arbor ad Aquilonem, quando moritur quis in peccato mortali. Nam in die iudicij reponetur in sinistra, vt audiat illud horrendum verbum. Ite maledicti in ignem æternum: vbi erit contiguè. Cadit verò ad Austrum, vbi est pietas, dum moritur homo in gratia: quia in die iudicij reponetur in dextera: vt audiat illud dulcissimum verbum. Venite benedicti Patris mei: possidete paratum vobis regnum à constitutione Mundi. Sicut enim conuenit sinistra cum Aquilone, maledictione, & iustitia punitiua: sic conuenit dextera cum Austro, benedictione, & gratia.

Ecclef.11.
Mat.3 et.7.
Ibi.25.

96 Quid innuit Salomon, dum ait. Mitte panem tuum super aquas transeuntes: quia post multa tempora inuenies illum? An intelligit de pane hoc comestibili? Sed nonnè, si hic parum madeat, mucescit, ac corrumpitur? An igitur per panem intelligit bonum opus in hoc Mundo factũ, quod nũquam perditur, nec deletur? Hinc apud Arabes est pulcherrimum adagium. Bonum operare, quod potes: & illud in aquam proiice: quià piscis aliquis educet ipsum aliquando foràs in tui beneficium. Nam in æterno concilio sancitum est: vt nullum malum transeat impunitum, nec bonum aliquod irremuneratum.

Ecclef.11.
Arabicum adagium.

97 Cur in Deo sit summa prouidentia: cur Sapiens ait, quod omnia sunt à casu? Ait enim. Vidi sub Sole non esse velocium cursum, nec fortium bellum, nec sapientum panem, nec doctorum diuitias, nec artificum gratiam, sed tempus, casúmque in omnibus. Nonnè exquiritur tempus, quo Deus serie prouidentiæ suæ aliquid in lucem producere vult? Et hoc, quò ad nos, qui tempori subiacemus: non autem quò ad ipsum Deum, qui ab omni tempòre absolutus est, & instanter, quicquid vult, operatur. Iuxtà illud. Ipse dicit: & facta sunt. Casus autem non differt à prouidentia, licet, apud imperitum vulgus differre videatur. Est enim verissima Aristotelis sententia, qui ait. Benè fortunatus est ille, qui diligitur, aut dirigitur à Deo. Sed quia non videmus causam: attribuimus fortunæ, id est, causæ ignotæ. Quæ fortuna non differt à casu: nisi quia ille, cui non insperatum bonum occurrit, euentum fortunæ attribuit: casui verò inopinatum: vt ipse Aristoteles alibi dicit. Casus itaque vel fortuna, cum sit preuisa & donata à Deo, non differt à prouidentia.

Ecclef.9.
Psal.148.
Arist.de.bo. & ma.for.
Phys.2.

98 Qua ratione Salomon dicit omnia vana, in quibus oblectari consueuerat? An, quià cum homo deuenit ad maturiorem ætatem euacuat ea, quæ paruuli sunt (vt Paulus innuit) & incumbit cibis & oblectationibus mentis? An, quià ipse Salomon in virga virorum (vt suprà tactum est) con-

Ecclef. 1.
1.Cor.13.

stitutus, comprobauit re ipsa, omnia illa vana esse, quæ ipsi afflicto succurrere nequibant? An vana & stulta appellat, quia non ducunt ad finem: quem vir sapiens præ oculis habere semper debet: Deum videlicet?.

99 Cur Salomon ait nihil de labore suo hominem secum ferre? Nonnè, quia (vt Apostolus inquit) vnusquisque propriam mercedem accipiet, secundum suum laborem? Vnde de labore vano nihil reportat, nisi vanitatem. Vanus autem est omnis labor, qui fit sub Sole: vt iam præmiserat ipse Sapiens. Sub Sole enim sunt omnia naturalia, voluptuosa, & mundialia. Quæ omnia conueniunt, quando homo (vt ait Plato) vnitur cum Luna, id est lumine naturali, aut cum terra, id est parte sensitiua. Nam tunc gignit, aut fœminam, aut androgynum, id est ea quæ ad animalem partem spectant, vel ad animalem, & ciuilem simul. Si verò cum Sole vniatur, id est cum lumine supremo, quod est lux illuminans omnem hominem, tunc illo lumine erigit mentem suprà Solem hunc visibilem, vsq; ad diuinum illud ac supremum lumen: in quod omnia dirigit, æternum præmiũ adepturus, peteũtibus cunctis, quæ cũ terra, Luna vel sub Sole fiunt. De vtroque autem lumine vnico verbo Propheta canit. In lumine tuo videbimus lumen. Nam sicut non videtur Sol, nisi in lumine Solis: sic nec Deus, nisi in lumine diuino, videri potest.

Eccles. 5. *1. Cor. 3.* *Eccles. 5.* *Plato in Sym* *Psal. 15.*

100 Cur Sapiens prohibet exitum præstari aquæ transeunti? An id intelligitur secũdum literam, ne ex modico foramine fiat colluuium aquarum erumpentium, & disperdantur bona suscipientis aquam: An per hanc metaphoram docemur, quod non est dandus exitus peccato, vel Diabolo in nos intrare conanti? Nam si vel caudam immittit (vt est commune adagium) totus in tuum exitium subintrat. Hinc subdit ipse Sapiens. Neque mulieri nequam venam prodeũdi præbeas. Mulier enim nequam est concupiscentia, vel iniquitas. An (vt ad altiora sensa conscendamus) cum per aquam sępissimè (vt alibi dictum est) gratia, vel sapientia diuina intelligatur: hinc monemur quòd ei non est dandus exitus, id est propalanda, nisi in honorem Dei, vtilitatem propriam, & proximi? Alioquin omnia defluent ac peribunt.

Eccles. 25.

101 Cur Salomon ait in loco iudicij se vidisse impietatem? An ibi conqueritur de prauis hominum moribus, quorum opera dixit esse vana? An de malis iudicibus, qui impiè iudicant, est sermo? An id dicit admirans de diuina prouidentia, quæ tot impietates, & iniqua iudicia fieri permittit in Mundo: ac si bonitate, sapientia & iustitia non præualeat Deus? Cui obiectioni statim ipsemet occurrit, dicens. Iustum & impium iudicabit Dominus: & tempus omnis rei tunc erit. Nam tunc, scilicet iudicij tempore, sapientia diuina omnia æqua lance trutinabit. Et tunc apparebit, quid concinnum, quiduè inconcinnum fuerit.

Eccles. 3.

102 Quæ sunt duæ sanguisugæ clamantes, affer, affer? An filiæ sanguisugæ sunt luxuria & auaritia, quæ sunt filiæ Diaboli, semper quærentes sugere sanguinem nostrum: vt aliqui interpretantur? An sunt septenæ &

Pro. 30.

ſeptenæ filiæ Diaboli: Quod indicat verbum illud, affer, affer: quod apud Hebræos ſic ſcribitur. הבהב hab hab. Cuius vocabuli geminati prima litera importat quinque, ſecunda duo. Quæ duæ literæ iunctæ ſeptenarium reddunt. Et hę indicant duas filias ſeptenarias: quibus torquet nos Diabolus, bibens ſanguinem noſtrum. Altera enim filia eſt Infernus: vbi ſunt ſeptem loca, & foueæ, de quibus alibi (Deo duce) dicemus. Altera verò filia
Luce.11. ſeptenaria eſt in hoc Mundo ipſi Inferno correſpondēs. Hinc non ſine myſterio dixit Chriſtus. Tunc vadit, & aſſumit ſeptem alios ſpiritus nequiores ſe: & ingreſſi habitant ibi: ſemper videlicet torquentes animam illam infœliciſſimam.

Prou.18. 103 Cur diues (vt Salomon inquit) rigidè ſemper & ſuperbè effatur, pauper autē blandè ac humiliter: An, quià diues putat ſe nullo indigere? Hinc non gratiam, ſed gloriam quærit. Pauper autem ſupplex & humilis eſt: vt inde ſuadeat aliis pietatem. An (vt ad allegoriam veniamus) ſuperbus eſt
Iſa.14. Diabolus, qui voluit ponere ſedem ad Aquilonem? Nam hic ſemper eſt
Gen.27. in nos rigidus & hiſpidus. Quocircà non ſine myſterio deſcribitur Heſau, qui de latere ipſius Diaboli erat, hiſpidus ac piloſus: Iahacob autem, qui
Num.12. Dei erat, lenis & manſuetus. Sic dicitur de Moſe viro Dei: quod erat mitiſſimus ſuper omnes, qui habitabant in terra. Et Dauid ſecundum cor Dei
Pſal.131. electus non erubeſcit decantare. Memēto Domine Dauid, & omnis manſuetudinis eius. Et hoc non in laudē ſuiipſius, ſed Dei, qui ipſum elegerat.

104 Quomodò per miſericordiam & fidem (vt Salomon ait) peccata
Prou.15. purgantur? An, quià id ſequitur ex regula à Chriſto promulgata, qui ait.
Mat.5. Beati miſericordes, quoniam ipſi miſericordiam conſequentur? Miſericordia enim exquiritur pro remiſſione peccatorum obtinenda. An (vt ſecretiora tangamus) quià Deus vi quadā trahitur & cogitur à nobis: quando ipſi aſſimilamur? Sicut enim citharæ neruus attrahit neruum alterius citharæ eadem conſonantia diſpoſitum: Sic homo benè diſpoſitus & Deo conformis, Deum ipſum mirabili facilitate ad ſe attrahit. Iuxtà illud. Si
Io.14. quis diligit me, ſermonem meum ſeruabit, & Pater meus diliget eum: & ad eum veniemus, & manſionem apud eum faciemus. Hinc (vt alibi diximus) tota lex conatur aſſimilare nos ipſi Deo. Quod & Euangelium longè perfectiori modo facit. Propterea non ab re dixit Author ipſius Euangelij Chriſtus. Eſtote ergò perfecti, ſicut & pater veſter cœleſtis perfectus
Mat.5. eſt. Vnde ſi quis extendat manum ad ſubueniendum proximo, attrahit proculdubiò manum diuinam ad opem ſibi præſtandam. Si verò proximum oculo pietatis intueatur, oculorum quoque Dei aciem in ſe deflectit.
Pſal.85. Quod deprecabatur Dauid, dicens. Reſpice in me, & miſerere mei.
& 89. Et iterum. Reſpice in ſeruos tuos Domine, & in opera tua. Et cum huiuſmodi oculus pietatis à fide proueniat: ideò dicitur, quòd per fidem peccata purgantur.

Prou.14. 105 Quis ager excolendus eſt (vt Salomon docet) antequàm domus ædificetur? An humano more docet Sapiens, vt annuos redditus ſibi neceſſarios vnuſquiſque priùs præparet, quàm domum fabricet: vt nonnulli

dicunt)

dicunt? Sed, cum omnia, quæ scripta sunt, ad doctrinam nostram scripta sint (vt Apostolus ait) nonnè aliud sensum quærendum est? An igitur de agro illo loquitur Sapiens, de quo scriptum est. Eccè odor filij mei, sicut odor agri pleni, cui benedixit Dominus: Qui ager est mens nostra, quę accuratè purganda & excolenda est, antequàm ędificetur ędificium illud: de quo Apostolus inquit. Ædificat quis super hoc fundamentum, aurum, argentum, & lapides preciosos. Sensum itaque est: quod primò vti debemus virtutibus expurgatoriis: postmodum heroicis, quibus magna ædificemus. *Rom.15.* *Gen.27.* *1.Cor.3.*

106 Cur Sapiens ait: quod stulto nil prosunt diuitiæ? An, quià (vt ipse subinfert) non potest ipsis emere sapientiam, & succurrere calamitati ac stultitiæ suæ? An de stulto, id est impio est sermo, qui nescit cōparare. Christum Dei sapientiam diuitiis suis: illas videlicet pauperibus distribuendo? Piè enim erogatas diuitias, à seipso recipi fatetur ipse Christus, dum ait. Quod vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. An de diuitiis doctrinarum est sermo, quæ stulto non prosunt, id est ei, qui Deum minimè nouit, nec existimat esse? Et de huiusce modi loquitur Propheta, dicēs. Dixit insipiens in corde suo, non est Deus. Hi verò nedum sunt stulti: sed in primo genere impietatis sunt conclusi: vt Proculus de mente Platonis, Plotini, Iamblici, ac Porphyrij asserit in eo, quē de orationibus & precibus librum ædidit. An de illis loquitur Salomon, qui diuitiis multorum gratuitorum donorum agrum mentis suæ excolere negligunt? *Prou.17.* *Mat.25.* *Psal.13.* *Pro de orationibus & precibus.*

107 Quem agrum dicit Sapiens se vidisse repletū vrticis ac spinis? Nonnè ibi loquitur de agro pigri: vt in litera exprimitur? Sed quid innuit hæc metaphorica locutio? Nonnè per agrum pigri intelligitur mens negligentis operari bonum? Et hoc est verum accidiæ peccatum. Nam cum homo negligit, aut nequit operari bonum, cum sit priuatus Deo per superbiam, seipso per iram, & proximo per inuidiam, tunc non habens cui adhæreat, & in quod possit operari bonum, accidiæ peccatum incurrit. Sed quià non potest voluntas non amare aliquid, ad terrena, & voluptates, & ad terram ipsam, corpus videlicet terrenum se conuertit, vnde generantur spinę, quę sunt diuitiæ: vt Christus perhibet. Et hæc est maledictio data primo homini peccanti: cui dictum est. Maledicta terra, cui scilicet inhæres, in opere tuo: spinas & tribulos generabit tibi. *Prou.14.* *Luca.8.* *Gen.3.*

108 Cur Salomon ait. Si spiritus habentis potestatem ascenderit super te: locum tuum ne dimiseris? An id intelligitur de fomite infestante hominem, propter quem non est dimittendus iustitiæ locus, sed est resistendum ei? An de malo spiritui id intelligitur, qui tanquàm leo rugiens continuè quærit: quem deuorare possit? Cuius filij, catuli videlicet leonum, rugientes vt rapiant, quærunt à Deo (vt Propheta canit) escam sibi. A Deo enim quærunt escam: cum non possint, nisi quantum Deus permittit. Alioquin væ nobis. An de Angelo nobis præsidente est sermo, vel de Deo: qui aliquādo probant, & tentant hominem? Iuxtà illud. Probasti Domine cor meum, & visitasti nocte: igne me examinasti. Nec propter hoc dimitten- *Eccles.10.* *1.Pet.5.* *Psal.103.* *Ibid.16.*

Eccles. 10. dus est locus iustitiæ: vt possit dicere Deo is, qui tentatur. Non est inuenta in me iniquitas. Propterea ipse Salomon subinfert. Quià curatio cessare faciet peccata maxima.

109 Cuius matris legem docet Salomon non esse dimittendam? An fortè matris carnalis? Sed cur potius decernit obseruandam esse legem matris, quàm patris: cum viri communiter longè sapientiores sint, quàm fœminæ? An igitur per matrem intelligit Synagogam Iudæorum, vel Ecclesiam Christicolarum? Nam in communi vsu habemus vocare sanctam matrem Ecclesiam. An de illa superiori matre loquitur: vnde lex oretenus data (vt Hebræi dicunt) processit: Quem locum, & enumerationem, vel mansionem Dauid vocat matrem filiorum lætantem. Et hæc mater coronat obseruatores ipsius legis: vt in Canticis dicitur. Videte Regem Salomonem, id est pacificum hominem, & benè se regentem, in diademate: quo coronauit eum mater sua, in die desponsationis suæ, quando videlicet animâ coniungitur Deo: & in die lætitiæ cordis eius: quæ vera est, quando homo beatur.

Pro. 1. 6.

Psal. 112. Cant. 3.

110 Quibus vestibus fatetur Salomon se spoliasse non amplius vestiendis? An sunt vestes diuini cultus: vt aliqui interpretantur? Sed quomodò desperat resumendum diuinum cultum: cum illo tempore ipse cultus esset in culmine? An igitur sermo est (vt alij dicunt) de illis: qui reliquerunt Mundana negocia, vt contemplationi vacarent? Cui sententiæ fauet, quod ipse subinfert. Laui pedes meos, id est affectus à terrenis videlicet coinquinationibus: quomodò inquinabo illos: reuertens scilicet ad terrena negocia? An de vestibus pristinæ & malæ consuetudinis est sermo? Iuxtà illud Apostoli. Expoliantes vos veterem hominem, cum actibus suis, induite nouum: qui renouatur in agnitionem Dei, secundum imaginem eius, qui creauit illum.

Ibi. 5.

Col. 3.

111 Quomodò ambulans simpliciter (vt Sapiens ait) ambulat confidenter? An, quià virtus & rectitudo suapte natura fiduciam præstant? Quod Lactantius testatur, dicens. Tanta est innocentiæ vis: vt ad sui tutelam armis non egeat. Vnde citat Flaccum ità canentem.

Pro. 10. Lactan. 5.

Horatius.

Integer vitæ, scelerisque purus
Non eget mauris iaculis, nec arcu,
Nec venenosis grauida sagittis
Fusce pharetra.
Siue per Syrtes iter æstuosas
Siue facturus per inhospitalem
Caucasum, vel quæ loca fabulosus
Lambit Hydaspes.

Psal. 26. An, quià simplex Deo fidens, nihil timet? Iuxtà quod canit Vates. Dominus protector vitæ meæ, à quo trepidabo? An cõfidit ex harmonia, & concinnitate, quam in se sentit: vt Zoroastres docet? Sicut è conuerso conscius proprij sceleris omnia expauescit.

Zor. in ora.

112 Quid impius contemnit, cum ad profundum peccatorum venerit?

vt Sapiens ait? An contemnit correctiones & comminationes: vt aliqui dicunt? An contemnit Deum: persuadẽdo videlicet sibi Deum non esse scelerum punitorem? Sicut pulcherrimè disserit Hierocles in aurea carmina Pythagoræ, concludens: quòd impius in malo perseuerans, fidem omnino perdit: quià si homo haberet prę oculis Deum scelerum vltorem, non posset voluptatibus multum oblectari, timore iudicis perculsus. Ad quem terrorem amouendum persuadet sibi Deum non esse operum nostrorum inspectorem. Et hinc nascitur contemptus & infidelitas. *Pro. 18.* *Hiero. in car. Pyt.*

113 Quid nam consequuntur flagitiosi ex sceleribus perpetratis? Nonnè (vt Salomon perhibet) ignominiam & opprobrium? Cui adstipulatur Paulus, dicens. Quem fructum habuistis tunc in illis, in quibus nunc erubescitis? Hinc primi parentes antè peccatum, cum essent nudi non erubescebant (sicut scriptum est) post peccatum verò præ confusione latitabãt. Quod (vt alios sapientes omittamus) Mercurius nobis insinuat, dicens. Si animam tuam in corpus demersetis peccans, his te verbis prosequi compelleris. Nihil scio, nec scire valeo, vastum horreo maris profundum, in cœlum aspicere nequeo. Quid mihi cum Deo: cum malus sim, corporisq; fœtidi seruus? Ipsum pulchrum aspicere nequeo fœdus effectus. Maximum itaque malorum est recessisse à Deo: sicut & Ieremias testatur, dicens. Scito, & vide, quod malum & amarum est reliquisse te Dominum Deum tuum. Hinc enim sequuntur omnia mala. *Pro. 18.* *Rom. 6.* *Gen. 2. 3.* *Marc. ad Tatium.* *Iere. 2.*

114 Qui peruersi (vt Salomon ait) difficilè corriguntur? An id genus sunt quicunq; mali? Sed nõnè multos corrigi videmus? An sunt ij, qui quater vel pluries in idẽ crimen corruerunt? Cum Deus per Hamos Prophetã dicat. Super tribus sceleribus scilicet conuertam eos, super quarto autem non conuertam: derelinquens videlicet eos sibiipsis: vt aliqui Hebręorum exponunt. Hinc Angeli Deum imitantes in Ieremia dicũt. Curauimus Babylonem, & non est sanata: derelinquamus eam. Sed nonnè per Ieremiam iterum dicit Dominus. Tu autem fornicata es cum amatoribus multis: tamen reuertere ad me, & ego suscipiam te? An per peruersos itaq; intelliguntur iniqui, qui expiari non poterant per sacrificia (vt suprà tactum est) sed morte propria? Hinc corrigi non poterant. Si tamen huiusmodi saluantur: non per propriam correctionem, aut per legis sacrificia expiantur: sed tantummodò per meritum ac passionem Christi. *Ecclef. 1.* *Hamos. 1. & 2.* *Iere. 51.* *Ibi. 3.*

115 Cur Salomon dicit stultorũ esse infinitum numerũ? An, quia stultorũ numerus excedit numerũ cęterorũ hominũ: vt aliqui dicũt? Sed quomodò numerus stultorũ excedit numerũ peccatorũ? Cum omnes sint peccatores non autẽ stulti. An igitur sensum illorũ verborum est: ꝙ flagitia numerari nequeũt; Nã si peccatores numerari non possunt: multò minus eorũ vitia: quæ in vnoquoq; quamplurima sunt. Sicut autẽ scelera, ac scelestos enumerare nequimus: Ità nec iustos, nec eorũ bona opera. Cum illi sint sicut stellę, quę numerari nõ possunt: vt Deus Abrahę dixit. Numerus itaq; bonorũ, vel malorum, atq; vtrorúmq; opera reseruantur numerandi illi, qui stellarum multitudinẽ numerat: & qui reddet vnicuiq; secundũ opera sua. *Ecclef. 1.* *Gen. 15.*

116 Cui comparatur honorans insipientem? Nonnè iacenti lapidem in aceruum Mercurij: vt Sapiens ait? Sed quid est proiicere lapidem in aceruum Mercurij? An hoc intelligitur de ædificantibus templum ipsi Mercurio: vt nonnulli ridiculosè exponunt? An potius intelligitur de iis, qui volunt ædificare super Mercurio, id est, argēto viuo, admodum fluxibili? An (vt literæ veritatem sequamur) qui honorat insipientem, comparatur ei, qui lapidē fundæ imponit: vt illum videlicet sursum proiiciat? Sicut enim lapis, cum ascendit, vel contrà naturam in altum proiicitur, statim cadit: Sic & qui tribuit honorem insipienti, cui non debetur, statim excidit. Cum alij insipientem non honorent, sed despiciant. Nam מרגמה Marghemah non aceruum Mercurij: sed fundam significat.

Prou.16.

117 Cui comparatur parabola in ore insipientis? Nonnè (vt Sapiens testatur) comparatur claudo habenti pulchras tibias: & temulento habenti spinā in manu? Nam sicut claudus, quāuis pulchras habeat tibias, semper tamē claudicat. Sic & parabola quantumcunq; pulchra: in ore tamen insipientis indecens est & indecora: cum nesciat ea vti, & suo loco ac tempore eam proferre. Et quià plerúnque stultus & imprudens sententiā profert, quamuis pulcherrimam, in auditorum iniuriam, pungens eos velut spina: Hinc parabola in ore stultorum comparatur spinæ existenti in manu temulenti: qua omnes indifferenter & temerè pungit.

Ibidem.

118 Cur existimans se sapientē, à Salomone postponitur insipienti? Nonnè, quià sapiens esse nequit: qui se putat sapientem esse? Hæc est enim sententia magnorum sapientum, Mercurij, Ciceronis, & Catonis, quod quantò quis magis scit, tantò minus scire sibi videtur. Nam (vt suprà quoque disseruimus) quantò magis homo scit, tantò plura superesse cognoscit: quæ scire non potest. Hinc ipse Cicero filium hortatur: vt discat, quousque videbitur sibi nihil scire. Et Socrates (teste oraculo) omnium sapientissimus, dixit. Hoc vnum scio, quòd nihil scio. Pythagoras quoque philosophantium pater noluit sapiens vocari, sed philosophus, id est amator sapientiæ: existimans se non esse sapientem. Vnde est apud Peripateticos illa celebrata sententia. Ea, quæ scimus, sunt minima pars eorum, quæ ignoramus. Iure igitur priuatur nomine sapientis, qui se sapientem existimat: & meritò insipienti postponitur: quià nescit, & nihilominus se scire arbitratur.

Ibidem.

Cic. in princ. officiorum.

Socratis dictum.

Themist.2. de anima.

119 Cur qui cantat carmina cordi pessimo, comparatur aceto nitro superfuso? An, quià sicut acetum nitro superfusum facit illud crepitare: sic canticum facit obrigescere cor malum? Sed, cum נתר neter non nitrum, sed saponem significet (vt Hebræi communiter dicitur) nōnè aliud exquirendum est sensum? An igitur huic expurgamento mixto comparatur cantus coràm iniquo prolatus, quià sicut sapo non linitur ab aceto, sed offenditur: Sic nec malus huiusmodi cantus harmoniam percipit: cum in seipso dissonantissimus sit? Et quià à cantibus & sonis læduntur malæ mentes. Hinc Dauid, qui cōtrà malas formas omnia remedia nouerat, inter alia remedia ipsas fugantia ordinauit diuinos illos hymnos, cū tympanis, organis

Pro.25.

& aliis instrumentis canendos: vt ipsemet nos inuitat, dicens. Laudate Dominum in sono tubæ, laudate eum in psalterio & cithara. Laudate eum in *Psal.150.*
tympano & choro: laudate eũ in chordis & organo. Laudate eum in cymbalis benè sonantibus. Quod & Ecclesia facere consueuit. Quamuis aliqui huiusmodi concentibus abutãtur. Nec mirum. Cum nihil tam bonum sit, támque diuinum: quo mali non abutantur. Nam etiam sacramento sacramentorum nonnulli impij & profani abutuntur, si possunt.

120 Cur impij lætantur, cum malè fecerint (vt Salomon ait) & in rebus pessimis exultant? *Pro.2.*
An, quia assueti sunt in malo? Ideò in eo oblectantur. Iuxtà illud Peripateticum. Signum habitus generati est delectatio. *Ethic.5.*
Sed nonnè Aristoteles loquitur de habitu virtutis, quæ dum acquiritur parit difficultatem, & laborem, acquisita autem oblectationẽ? Secus autem est de habitu malo peccantis, de quo Isaias ait. Cor impij quasi mare *Isa.57.*
feruens: quod nunquam quiescere potest. Cui adstipulans Ambrosius inquit. *Ambrosius.*
Mẽs rei semper est in pœna. An igitur est sermo de illis: qui adeò oppresserunt & suffocauerunt synderesim: vt non sentiant ipsius remurmurationem: quæ pœnam ac dolorem inducit, stomachúmque, horrorem, & molestiam generat: vt Socrates apud Platonem longo sermone disserit? Et *Pla. in Gor.*
hi sunt, qui sopita ratione in bestias euadunt, fœliciores se existimantes, si animalibus oblectamentis, potius quàm rationalibus cedant. Sicuti de Grillo à Circe venenato Plutarchus narrat. *Plut. in par naturali.*

121 Cur impius (vt Salomon ait) facit opus instabile? An, quià aggregat *Pro.11.*
(vt aliqui dicunt) bona temporalia: quæ sunt transitoria, corruptibilia, & caduca? An, quià omnia opera insipientis & mali (cum careãt debito fundamẽto, quod Deus & Christus est) instabilia sunt? Hinc Ieremias ait. *1.Cor.3. Thre.1.*
Peccatum peccauit Ierusalem: propterea instabilis facta est. Nec enim reperitur in creaturis vbi homo se firmare possit: cum omnium aliarum creaturarum, etiam Angelorum gradum & dignitatem transcendat. Sicut in Harmonia disseruimus. Propterea dixit Augustinus. Fecisti Domine cor *Cant.3.*
meum ad te, & inquietum est, donec quiescat in te. *To.3.c.2. August.*

122 Quod nam hominum genus habet gladios pro dentibus: vt Salomon ait? *Pro.30.*
An sunt raptores & homicidæ, qui deuorant substãtiam, & vitam pauperum? An sunt detractores? De quibus Psalmographus canit. Filij hominum dentes eorum arma & sagittę: & lingua eorum gladius acutus: penetrans videlicet & vulnerans auditores, & detruncans famam eorum, *Psal.56.*
quibus huiusmodi detrahunt. An sunt blasphemi? De quibus idem Vates *Ibi.58.*
alibi canit. Eccè loquuntur in ore suo: & gladius in labiis eorum. Quo gladio feriunt non Deum (cum Deus lædi nequeat) sed seipsos. Vnde subinfert Propheta. Et tu Domine deridebis eos. An sermo est de iis, qui vires, per dentes (vt alibi dictum est) significatas, habẽt tam acutas ac robustas, vt ipsis tanquã gladiis quibusdam in hostes præualeant? Hinc typicè scribitur: quòd Samson maxilla mille viros percussit. Quo sensu idem Propheta canit. *Iud.15.*
Percussisti omnes aduersantes mihi maxilla. Pro quo mendosa traductio habet, sine causa. Quod indicat id quod sequitur. Et dentes *Psal.3.*

peccatorum contriuisti,id est vires aduersas viribus propriis.

123 Cur Sapiens dicit ferrum ferro,acui?An de metallis loquitur:vt cla-
Pro.27. ra experientia docet?An metaphoricè loquitur,per ferrum intelligēs vir-
tutem fortem , veluti ferrum : qua si quis concerter disputando , acuitur
virtute aduersa?Ideò subinfertur. Et homo acuit faciē amici. Sic & Con-
cionator,aut Lector accenditur & acuitur graui ac solerti auditorum fre-
quentia. An (vt altius conscendamus) valdè acuitur , & proficit ille : qui
orando , psallendo, vel meditando dirigit faciem in illum : cuius faciem
Psal.79. ostendi sibi petit Propheta,dicens.Ostende faciem tuam & salui erimus?
Ibi.104. Vnde ad ipsam exquirendam alios hortatur, dicens: Quærite Dominum
& confirmamini?quærite faciem eius semper.

124 Quæ sunt illa tria:quæ benè(vt Sapiens ait)gradiuntur:& quartū,
Pro.30. quod fœliciter incedit? Nonnè sunt leo fortissimus bestiarum,qui ad nul-
lius pauet occursum: gallus vel canis leporarius (vt literæ veritas habet)
qui succinctos,id est macilētos habet lumbos:propterea velocissimus est:
& aries vel hircus,qui superbè graditur,quando ducit gregem? Quartum
autem est stultus ad dignitatem aliquam euectus. Petulanter enim ac su-
perbè incedit.Sed ad quid hæc commemoratio? An, vt indicet Nabucho-
donosor Regem Chaldæorum,Cyrum Regem Persarum, & Alexādrum
magnum Regem Græcorum:vt aliqui exponunt?An de Imperatoribus &
Pontificibus recentioribus est sermo:Sicut aliqui Hebræi dicunt,compu-
tantes,nescio quid futile,per literas,norma quadam,quam Niterikon vo-
cant.Sed(vt opinor)Salomon non est functus hic officio Prophetæ: verum
secreta altissima descripsit per hæc animalia indidem venientia , & influ-
xum suscipientia.Ad quæ quidē arcana enarranda,grandi vtique, & pro-
blematum metas excedente sermone,opus esset.

125 Quid innuit Salomon per tria insaturabilia,& per quartum , quod
Ibidem. nunquam dicit,sufficit?An(vt litera sonat)sunt Infernus,os vuluæ,terra,&
ignis : qui nunquam dicit, sufficit ? An ad altiora conscendens Salomon,
quorum hæc inferiora typum gerunt , per Infernum intelligit Principem
Isa.14. rebellantium?Ipse enim sua sorte non contentus voluit assimilari Altissi-
mo:nec contentus vulnere generi humano inflicto nouas semper molitur
insidias ,nouásque animas deuorare quærit. Per os autem vuluæ iuxtà li-
teram intelligūtur viscera diuinæ pietatis.Quibus quidem visceribus (vt
Luce.1. Zacharias dixit) visitauit nos Deus oriens ex alto:& quibus semper salu-
tem nostram appetit.Eodem enim vocabulo apud Hebræos dicitur pietas
& vulua:pro qua ob honestatem interpretes traduxerūt,viscera.רחם Re-
chem enim vtrunque significat: vuluam videlicet & viscera. Nam vtrin-
que nascitur amor. Terra vero est illa viuentium:quæ nunquam satiatur
aqua à vitæ fonte proueniente,qua semper irrigatur.Sed ignis ve[illegible]us,qui
Deut.9. nunquam dicit,sufficit,est ille, de quo dicitur. Dominus De[illegible] ig[illegible]
consumens est.Consumit enim animas nostra[illegible] vt e[illegible] in se[illegible] sum[illegible]
ter:& nunquam dicit,sufficit:quia infinitus est.

126 Quæ sunt tria difficilia,& quartum,quod nullo mod[illegible] à [illegible]

talibus? An sunt (vt Salomon ait) aquila volans in aere, nauis vadens per aquam, & serpens gradiens super petram? Nam huiusmodi nullum post se sui itineris relinquunt vestigium. Quartum autē est via viri in adolescentula, vel muliere (vt literæ veritas habet) qui in iam corrupta nullum sui concubitus vestigiū relinquit. An ad altiora conscendit Sapiens, per aquilam intelligens illam, de qua Moses canit. Sicut aquila prouocans pullos suos ad volandum? De qua aquila etiam Ezechiel ait. Aquila grandis, magnarum alarum ductu, plena plumis venit ad Libanū: & tulit medullam cedri, id est populum Israeliticum: & transportauit in terram Chanahan. Quæ aquila est Spiritus sanctus, quē Hebræi sachinam vocant. Nauis autem est illa: de qua paulò inferius idem Salomon ait. Facta est scilicet pietas Dei, quasi nauis institoris de longè portans panem suum. Panem vtiq; illum: de quo scriptum est. Hinc est panis, qui de cœlo descendit. Serpens verò non est ille, qui Heuam seduxit: sed is, cuius imaginem aspicientes filij Israel sanabantur. Qui serpens est Christus datus in salutem gentium. Quartum autem est via ipsius Christi viri in adolescentula, matre videlicet virgine. Quam viam nullus intelligere potest: quia (vt Damascenus ait) incarnatio verbi etiam summo Seraphino ignota fuit. *Pro.30.* *Deut.32.* *Ezech.17.* *Pro.vlt.* *Io.6.* *Gen.3.* *Num.21.* *Damascen.*

127 Quæ sunt quatuor minima terræ sapientiora sapientibus? Nonnè sunt (vt Salomon inquit) formica, lepusculus, siue cuniculus, & locusta: quartum autem est stellio, siue araneus: vt aliqui melius sentiunt? A quibus, quatuor virtutes dignissimas discere possumus. Prudentiam nanque docemur à formica, quæ in æstate prouidet sibi pro hyeme: defensionem autem à cuniculis, qui inualiditati suæ consulentes in cauernis petrarum nidificant: ordinem verò & vnionem à locustis, quæ sine Rege conspatę, & ordinatissimæ volant: ingenium autem ab araneis: qui pedibus innitentes nidificant etiam in palatiis Regalibus. Et hi, sagaces homines significant: qui pedibus affectuum ad quæcunque digna & alta conscendunt, inibi ore sui spiritus operantes. Sed hęc omnia, sublimiora figurant, à quibus ipsa influxum hauriunt. *Pro.30.*

128 Sermo Dei ignitus quomodò est clypeus omnibus in se sperātibus: vt Salomon ait? Nonnè, quia sermo Dei est gladius, quo nosmetipsos defendere possumus, & hostes ferimus? Nec enim filius Dei in magno conflictu cum tenebrarum Principe facto aliis armis vsus est. Sed cur ignitus dicitur? An, quia tota lex, sermonibus diuinis plena, est ignea: vt in Deuteronomio dicitur? An, quia procedit ab ore illius, qui ignis dicitur: Qui ignis (vt alibi diximus) sicut malos cruciat, ità bonos lætificat, ac beat: vt Pythagoræ placuit. Est igitur sermo Dei, clypeus, & gladius, maximæq; efficaciæ. Iuxtà illud Apostoli Et gladium spiritus: qui est verbum Dei. Et alibi. Viuus est enim & efficax sermo Dei, & penetrabilior omni gladio ancipiti. Hinc à Sapiente dicitur. Turris fortissima est nomen Domini. Nam ab ipso nomine omnis sermo diuinus procedit: cū ab eo tota lex (vt alias dictum est) dependeat. Vnde quicquid de nomine Dei dicitur de omni sermone diuino ab ipso emanante intelligitur. *Ibidem.* *Mat.4.* *Deut.33.* *Ibi.4.* *Ephe.6.* *Heb.4.* *Prou.18.*

Eccles.3. 129 Cur Salomon partitur tempus per binarium quaterdenum, dicens. Tempus nascendi, & tempus moriendi, &c? An id dixit Sapiens propter rerum perhiodos: vt aliqui asserunt? Sed cur binario quaterdeno ipsum partitus sit, non declarant. An igitur, quià sunt septem fontes supramundani pertinentes ad primam causam, & septem cœlestes, Planetæ videlicet, ipsis supramundanis correspondentes: quibus omnia, quæ tribuit Deus inferius, partitur? Et hi pertinent ad secundas causas: vnde dierum ac temporum partitiones fluunt. Qui fontes simul iuncti sunt quatuordecim, influentes bona benè dispositis, mala verò malè dispositis. Sicuti patet de Sole, qui lutum indurat, cæram autem liquefacit. Hinc Sapiens horum secretorum non ignarus, huiusmodi quatuordecim fontium effectus geminat.

130 Antiqui quomodò & qua forma pinxerunt tempus? Ex multis, quę de tempore dicta, & picta sunt, illud tantummodò adducemus, quod Iosippus græco sermone conscripsit: quòd videlicet interrogatum tempus, quid nam esset, respondit. Occasio omnia donans: tam bona videlicet, quàm mala. Hinc Simonides laudauit tempus, eo quòd omnia bona ab ipso producantur. Paron autem Pythagorę us, illud damnauit, eo quòd omnia mala in ipso fiant: vt nuper tactum est. Et quęrenti cur semper graditur, ait. Curro irreuocabiliter sequens cœlorum motus. Et sciscitanti, quare haberet talos geminæ naturæ, quià volito (inquit) sub æthere, partim cœleste, & partim terrenum. Et interrogatum cur in manu nouaculam gereret, dixit: quià omnia mihi subiecta præcido, & occido. Requisitum autem cur comam haberet in facie, respondit: quià obuianti mihi sum opportunum, posteriora calua habens: quià nemo me appræhendet retrorsum: cum irreuocabile sim.

Iosippus.

Phy.41.

131 Cur Salomon ait. Meliora sunt vbera tua vino? Nonnè (præter ea, quæ suprà dicta sunt, cũ in vera terra promissionis nobis promittatur lac: sicut sæpissimè repetitum est. Dabo vobis terram fluentem lac & mel: & de vino habeamus, quòd exploratores terræ illius inter alia reportarunt botrum vuæ prægrãdem. Nam ex vua fit vinum. Sed de figurata terra clarè Christus loquitur, dicens. Donec illud scilicet vinum nouum bibam in domo Patris mei) per vinum hoc Salomon denotat cognitionem in genere proprio, & amorem inde prouenientem: per lac verò cognitionem in verbo, & diuinos amores inde prouenič̃tes? Vnde posset interpretari verbũ illud דודיך Dodecha amores tui. Et sic erit sensum. Meliores sunt amores inter Deum & animam, quàm animarum inter se.

Cant.1.

Num.13.

Mat.26.

Cant.1. 132 Cur statim subinfert Sapiens. Oleum effusum nomen tuum? An vagatur furore illo, qualicunque abductus fuerit? An ordinata serie vt opinor, tetigit ista ad inuicem connexa? Nam licet dilecti Dei, & contemplatiui lacteant vbera diuina, lac tamen illud non suscipiunt, nisi virtute diuini nominis ipsos corroborãtis. Illud enim est fons primarius, vnde lac, & vinum, & omnia bona procedunt. Et hoc nomen dicitur oleum, pietatis videlicet, ac clementiæ: diffusum autem, quià eius virtus in omnes

diffunditur. Hinc Redemptor dictus fuit Messias & Christus, id est vnctus: quià super omnes plenus fuit illo chrismate, non pro se tantum, sed pro omnibus membris: vt Iohannes testatur, dicens. De plenitudine eius nos omnes accepimus. *Io.1.*

133 Quid nobis faciendum est, vt chrismate illo perfundamur? Nonnè renunciandum est (vt, quādo Christi insignia suscipimus, edocemur) Diabolo, Mundo, & pompis eius? Quæ omnia inimicantur huic sacro chrismati. Quod repetere consueuerunt, quicūque cœlibem vitam ducere satagunt. Nam vota Religionis ac baptismatis eadem sunt; quamuis diuersis verbis prolata. Propterea sic vouentes dicuntur Religiosi, id est de nouo ligati: vinculo videlicet, quo prius in baptismate ligati fuerant. Quæ vota si quis ritè seruaret abdicando se penitus Mundo (vbi viget concupiscentia carnis, concupiscentia oculorum, & superbia vitæ quæ sunt tres acies Diaboli principis Mundi) hic Diabolo Mundóque mortuus, Deo penitus viueret, & sanctum chrisma mereretur, & osculum. *1. Io.2.*

134 Cur Salomon ait. Turris fortissima nomen Domini? Nonnè, quià virtus diuini nominis ab hoste maligno defendit, eos potissimè, qui ipsum nomen cognoscunt, & inuocant? Iuxtà dictum Prophetæ. Protegam eum, quoniam cognouit nomen meum. Vnde & Ioel ait. Omnis, qui inuocauerit nomen Domini, saluus erit. Hinc subinfert ipse Sapiens. Iustus ad ipsam turrim videlicet, recurrens exaltabitur. Vnde nonnulli Hebræorum non modicam fiduciam habent in illis verbis: dummodò deuotè & attentè proferantur. Sed vnde hoc? An ex virtute eis (vt tactum est) indita? An ex pacto, quod (vt ità dicam) Deus habet nobiscum: vt scriptura non mentiatur: Iuxtà dictum Saluatoris. Et non potest solui scriptura. Propterea à plærisque in principio cuiuscunque operis inuocari solet ipsum nomen Domini. Quod à Paulo & Platone docemur. *Pro.18.* *Psal.90.* *Ioel.2.* *Io.10.* *Col.3.* *Pla. in Tim.*

135 Cur dicit Sapiēs. Lingua mollis confringet duritiam? Si hoc ad morale documentū referatur, nulla quippè explanatione indigent hæc verba. Si autem ad sacramenta penetrare voluerimus, videbimus, quòd non ab re suprà dixerit idem Sapiens. Mors & vita in manibus linguæ: scilicet sunt. Cum siquidem opera nostra non censeantur ab hominibus mortua: nisi per linguam transeant. Hinc Saluator dixit. Non est mortua puella, sed dormit. Nam (vt suprà disseruimus) per puellam illam denotatur peccatum cordis: quod nunquam deuenit ad linguam, nec ad opus. An per linguam mollem intelligitur peccator confitens peccatum suum, & veniam petens? Nam tunc frangit duram Dei sententiam: qui ad pœnitentiam peccatoris cogitur quodammodò frangere & rescindere duram sententiam? vt ipse per Ezechielem promittit: & sæpius experimento comprobatum est. *Prou.25.* *Ibi.18.* *Marc.5.* *Eze.18.*

136 Quomodò Salomon, omnium (Dei oraculo) sapientissimus, tam abiectus corde fuit, vt adoraret idola. An, quià effœminatus & obcæcatus fuit amore mulierum? Nam iis adeò affectus fuit, vt omne iudicium peruerterit. Iuxtà illud Senecæ. Tunc perit omne iudicium, cum Rex transit *3. Reg.3. & 11.* *Seneca ad Lu. illum.*

in affectum. An, non adorauit idola veluti numina: sed, vt Magiam perficeret, quam moliebatur: ad potestates idolis illis præsidentes confugit tanquam ad secundas causas & ministros decreta cœlorum exequentes? Et in hoc plurimum errauit: quià ab illis impetrare supplex curauit, quod à solo Deo dandum recognoscere debebat. Nam licet Deus illius votis annuere noluisset: satius tamen erat illa nescire, quàm ea cùm Dei iniuria perquirere.

137 Quod epithalamium Salomon in Canticis decantauit? An Dei & Synagogæ: vt nonnulli Hebræi dicunt? An Christi & Ecclesiæ: vt Catholici tenent? An altius conscendendo de Sole ac Luna supramundanis loquitur: qui tanquàm coniuges aliquando vniuntur, nonnunquam etiam à toro separantur: De quibus coniugibus credo Trismegistum dixisse. Deus vtriusque sexus fœcunditate munitus. Quod diffusè pertractant secretiores Theologi, dicentes: quòd à תפארת Tipheret à Dauide, & Isaia sæpissimè celebrato (quem Solem supramundanum dicunt, in quo Christus tabernaculum posuit) emanat lux, & bonorum omnium influxus in mensuram inferiorem, quam vocant Lunam, regnum, mare magnum, alijsque multis nominibus. Quæ luminaria dum coniuncta sunt, omnia sunt fœlicia. Sicut fuit tempore ipsius Salomonis: vt omnes illi Sapientes conueniunt. Hinc tanta cura, ac celebritate epithalamium ipsorum decantare curauit.

Mercu. in Pymān. *Sec. Theo.* *Psal. 18.*

138 Salomon, qui tot sublimia, & arcana pulcherrima descripsit, est nè vitæ æternæ particeps effectus? An fortè extremo supplicio (vt quibusdam placet) est dānatus: propterea quòd in extremo vitæ suæ termino amore mulierum correptus genua sua idolis curuauit? Nam in eodem peccato dies suos conclusisse describitur: nulla mentione de pœnitentia ipsius facta. An (præter ea, quæ alibi vltrò citróque dicta sunt) silet scriptura pœnitentiam eius: vt innuat quòd & si flagitiis suis æternam damnationem commeruit: tamen propter Dauidem patrem, Deo gratissimum, misericordiam consecutus est: Nam & ipsi Dauidi de correctione ipsius Salomonis promissio facta fuerat: vt in Psalmo dicitur. Si iustitias meas profanauerint (filij tui videlicet) & mandata mea non custodierint: visitabo in virga iniquitates eorum. Et in secundo Regum volumine scriptum est de Salomone præsertim. Arguam eum in virga virorum: misericordiam autem meam non auferam ab eo. Et paulo superius. Ego ero ei in patrem: & ipse erit mihi in filium. Pater verò corrigit omnem filium, quem recipit: vt Apostolus ait.

3. Reg. 11. *Psal. 88.* *2. Reg. 7.* *Heb. 12.*

SECTIO SECVNDA DE IIS QVÆ PER IOB ET CIRCA IOB DICTA ET GESTA SVNT.

139 CVR Deus permisit Satan adeò sæuire in Iob? An, vt probaret constantiam ipsius: & Mundo innotesceret: quod & si Satan nobis crudelissimè aduersatur, nihil tamen potest, nisi quantum Deus occulta, & iustissima prouidentia permittit? An, vt discamus quantum placet Deo tolerantia tribulationum etiam indebitè inflictarum: Placet namque diuinæ prouidentiæ: vt ea, quæ semel facit, aut dicit, sint veluti regula, norma, & exemplar à nobis inspicienda. Sicut infrà dicitur. Semel loquitur Deus, & secundò idipsum non repetit. Locutus est autem semel in Prophetis, & lege: quæ repetere nolens ad præscripta remittit. Proptereà dixit Abraham diuiti illi: qui petebat vt Lazarus ad fratres suos mitteretur. Habent, scilicet fratres tui, Mosem & Prophetas: audiãt illos. Neque enim opus est videlicet vt alius mittatur idem repetens. *Iob. 1 2.* *Ibi. 33.* *Luca. 16.*

140 Qua iustitia permittit Deus mortales à Satan molestari? An (sicut diximus) vt homo probetur, & merendi causam habeat? An, ne ipse Satan perpetuis pœnis addictus habeat causam querelæ contrà Deum, ex rebellione facta ipsi Deo, nullo tentante, nullo suggerente, nullàque materia corruptibili, & fragili aggrauante? Hinc peccatum ipsius, veluti in Spiritum sanctum, irremissibile fuit. Homo autem habitans domum terream, & corpus luteum habens, fragilis, & multa obscuritate velatus, decœptus fraudibus, solicitatus & allectus blanditiis, pollicitationibus multis inuitatus, si (vt ità dicam) tractus & impulsus cadit, facilè veniam meretur.

141 Cur Deus tam crudelem (vt apparet) in Iob se exhibuit? An crudelis fuit ille, cuius proprium est misereri semper, & parcere: & qui refertus est tredecim mensuris pietatis, quas vidit, ac deprompsit Moses in Exodo, dicens. Dominator, Domine, pius, clemens, &c. Quorum verborum proprietates, & sensa percipi nequeunt à Latinis in traductione sua, sicuti ab Hebræis in veritate literæ. Proptereà apud Latinos parum obseruata sunt huiusmodi verba, apud Hebræos autẽ celebratissima. Nõ igitur crudelis fuit Deus, qui multo meliora & maiora bona ipsi Iob præparauerat, quàm essent mala illata, Nam (vt in calce libri dicitur) omnia restituit ei Dominus in duplo. *Exod. 34.* *Iob vlt.*

142 Cur Deus aliquando visus fuit valdè acerbus in amicos? Nam electam familiam suam Israeliticam in Ægyptiorum seruitutem tradidit Abraham plures tentauit: Iahacob fraternæ persecutioni subiecit: Dauid quoq; multa tulit propter Saulem, & propter proprium filium Absaló. Parimodo Christus Apostolis pressurã multam prædixit. Et Deus pater pro- *Io. 16.*

prio filio non pepercit:sed sæuissimis cruciatibus, ac morti turpissimæ ipsum obtulit. Nec tamen propter hæc Deus crudelis censendus est: cum omnia prædicta in beneficium ipsorum cesserint. Nam postquàm liberauit populum ab Ægyptiaca seruitute, decorauit ipsum lege, sacrificiis, doctrina, prophetia, cibo cœlesti, & multis aliis donis. Abrahæ verò dixit.
Gen. 22. Quia fecisti hác rem, & non pepercisti vnigenito filio tuo propter me: per memetipsum iuraui, quòd benedicam tibi, & multiplicabo semen tuum. Apostolis quoque dixit. Tristitia vestra vertetur in gaudium. Christo au-
Io. 16. tem (vt inquit Apostolus) datum fuit nomen, quod est super omne no-
Phil. 2. men.

Iob. 1. 143 Quomodò Satan stabat inter filios Dei: vt scriptum est: Nonnè di-
2. Cor. 6. cit Apostolus. Quæ participatio iustitiæ cum iniquitate, aut quæ societas lucis ad tenebras? Angeli enim boni, sunt Angeli lucis, mali verò tenebrarum. Sed nonnè in Scriptura omnes ministri iustitiæ Dei, siue boni, siue mali, dicuntur בני bene, id est filij Elohim? Quod nomen tribunali iustitiæ præsidet. Vnde omnes aduersantes & probantes tentando dicuntur Satani. שטן Satan enim aduersans interpretatur. Quod tentandi officium potest facere non modò bonus Angelus: verùm etiam ipse Deus. Hinc
Psal. 138. & 25. Propheta canit. Domine probasti me, & cognouisti me. Et alibi. Proba me Domine, & tenta me. Et in Genesi scriptum est. Tentauit Deus Abraham.
Gen. 22. Iste igitur, qui Iob tentauit (vt nonnulli Hebræorum asserũt) fuit magnus princeps Samael, pertinens ad diuinum tribunal: quàmuis foris resideat:
Sec. Theo. vt secretiores Theologi dicunt.

Iob. 1. 144 Quo furore, vel quo zelo commotus Iob diei suæ maledixit? An impatientia aliqua correptus id fecit: Sed quomodò impatiens fuit is, cuius patiẽtia super omnes cõmẽdatur? An igitur mouebatur bono zelo,
Ibi. 4. 8. & 11. malens se non fuisse, quàm adeò scelestum esse, vt ea pœna plecti mereretur: Quemadmodum obiecerũt ei amici, qui ad ipsum visitandum venerant. Idcircò maledixit diei suæ, optans potius illam non fuisse, quàm se esse conceptum & natum adeò ipsi Deo rebellem. Hinc docemur: quòd omnibus præponendus est Deus, etiam propriæ vitæ, & proprio esse.

145 Peccauit nè Iob maledicendo diei suæ? Nonnè maledicendo diei,
Iob. 2. maledixit creaturæ, & diuino ordini, se, vt ita dicam, obiiciens Deo? Sed nonnè scriptũ est. In omnibus his non peccauit Iob labiis suis? Quod verbum quàmuis dictum sit antè maledictionem, absolutè tamen intelligi po-
Ibi. vlt. test, quòd non peccauerit: tum tandem fuerit ore Domini laudatus, & redarguti amici, qui eum criminati fuerant. An igitur non peccauit: cum id fecerit dolore accensus? Nam tunc non imputatur peccatum: cum ho-
Gen. 9. mo sit ratione priuatus. Sicut aliqui Hebræorum dicunt. An maledicens
Matt. 25. maledicenda non peccat? Sicut nec Noch peccauit: quando maledixit Chanaan. Nec peccabit Christus, quando impiis dicet. Ite maledicti, &c. Sic nec Iob peccauit maledicendo diei: quæ videbatur causa multorum malorum: quæ ipsi imputabantur.
Iob. 3. 146 Cur Iob sibi ipsi prę[illegible] mortuum in ventre matris, dicens. Quare

non in vulua mortuus sum? An, quià existimabat melius fuisse se non esse natum, quàm subire tales angustias, quales ipse patiebatur? An, quià alludebat ad illorum opinionem, qui dicunt puerum in ventre matris oblectari multis bonis: quorum obliuiscitur nascens? Nam asserunt quidam, nascentes bibere ex lethæo gurgite: & ideò omnium obliuisci. An, quià putabat meliorem sortem illorum, qui non sunt nati, quàm iniquorum, & impiorum? Iuxtà dictum Saluatoris. Melius erat ei, si natus non fuisset homo ille. *Mat. 26.*

145 Quo nam fauore iustus habitus est Iob, & re ipsa iustus extitit? Nonnè id fuit ex electione diuina? Vnde Apostolus loquens de Iahacob & Hesau ait. Vt secundum electionem, propositum Dei maneret: non ex operibus, sed ex vocatione dictum est. Maior seruiet minori. Sicut scriptũ est. Iahacob dilexi: Hesau autem odio habui. Sed cur in Scriptura iusti dicuntur ij, qui benè operantur, mandata Dei obseruantes? Nonnè, quia vtrúmque requiritur: diuina videlicet electio, vel gratia, & voluntas cooperans? Iuxtà illud Iohannis. Cooperatores sumus veritatis. Cui adstipulatur Marcus dicens. Domino cooperãte. Est enim principium boni operis, à Deo eligente & cooperante: posteà à nobis diuinæ electioni correspondentibus: vt optimè testatur Augustinus, dicens. Initium salutis nostræ Deo miserante habemus. Vt acquiescamus salutiferæ inspirationi, nostræ potestatis est. Vt adipiscamur, quod acquiescendo admonitioni cupimus, diuini est muneris. Vt non labamur in adepto salutis munere, solicitudinis nostræ est: & cœlestis pariter adiutorij. *Rom. 9.* *Gen. 25.* *Malach. 1.* *3. Io.* *Mar. vlt.* *August. de eccl. dog. c. 21.*

148 Cur dicitur in Iob. Ad aliquem sanctorum conuertere? An id dictum est, vt pro suffragiis impetrandis ad sanctos recurramus, qui pro nobis intercedant: vt communiter dici solet? Vnde in vsu habetur: vt pro recuperandis rebus amissis recurratur ad sanctum Antonium minoritam, pro visu recuperãdo ad Luciam, pro dolore dentium ad Apolloniam, pro lite ad Catherinam, pro epidimia ad Sebastianum & Rochum, & pro omnigena gratia ad matrem Redemptoris. Sed nonnè alio sensu dicta sunt illa verba? Nam ironica est locutio, dum dicitur. Voca ergò si est, qui tibi respondeat: & ad aliquem sanctorum conuertere: quià videlicet nullus tibi suffragabitur: vt ritè intelligentes exponunt. Non tamen detestamur orationes sanctorum: quæ in Apocalypsi commendantur: vbi dicitur. Ascendit fumus aromatum: vel incẽsorum de orationibus sanctorum. Id verò improbamus, si quis à sententiis malè interpretatis suffragium quærat. *Iob. 5.* *Apoc. 8.*

149 Cur scriptum est. Homo nascitur ad laborem, auis autem ad volatum? An quià inter omnia animãtia solus homo victum acquerit summo labore? Nam pro cibo quærendo, arat, seminat, metit, triturat, ventilat, colligit in horreũ, molit, excutit, subigit, coquit, & denique comedit. Parimodo pro vestitu comparãdo, tondet lanam, lauat, partitur, vngit, pectit, filat, orditur, texit, purgat, & in perfectum panum redactam incidit, suit, & tandem vestitur. Linum quoque transit suis artubus antequam fiat tunica, vel intusium. Animalia verò & aues nascuntur cum vestimentis suis, *Iob. 5.*

Matt. 6. & vescuntur cibis ex humo spontè nascentibus, Quod benè tetigit Chri-
stus, dicẽs. Respicite volatilia cœli, quæ non serunt, neque metunt, nec cõ-
gregant in horrea, & Pater meus cœlestis pascit illa. Vnde nihil labo-
ris eis superest, nisi cantus & volatus. An homo nascitur ad laborem: cum
multo labore, & afflictione deueniat ad finem, in quẽ ordinatus est? Iuxtà
Acto 14. illud. Oportet nos per multas tribulationes introire in regnum Dei. Aues
Zohar. verò, id est Angeli (vt Zohar exponit) hanc solam curam habent volandi
ad nos, vt nos custodiant: & iterum volandi ad Deum, vt opera nostra ipsi
Deo referant: vt aliàs dictum est.

R. Moses Aegyptius. 150 Fuit nè aliquando Iob & quis nam fuit author libri, cui titulus est
Iob? Est opinio R. Mosi Ægyptij Iob nunquam fuisse, sed opusculum istud
Iob. vlt. parabolicum esse. Sed nonnè dixit Deus illis tribus amicis Iob, Eliphaz
Themaniti, Baldad Suiti, & Sophar Nahamatiti. Sumite vobis septem
tauros, & totidem arrietes, & ite ad seruum meum Iob: & offerte holo-
caustum pro vobis. Iob autem seruus meus orabit pro vobis, & faciem e-
Ezech. 14. ius suscipiam? Nunquid igitur orare potuit Iob imaginarius? Nonnè etiam
dixit Deus per Ezechielem. Et si fuerint tres viri isti Noeh, Daniel, & Iob
Nunquid igitur commemoraretur homo fictus cum veris? Fuit itaque in
rei veritate Iob. Liber autem de ipso pertractans æditus fuit à Mose: vt
omnes Hebræi constanter asserunt.

Iob. 4. 151 A quo se excitatum dicit Eliphaz Themanites? An fortè ab Ange-
Psal. 43. lis? Nam ipsi etiam Christum Dominum excitarunt: vt videntur innuere
Ambrosius. verba Prophetæ dicentis, Exurge, quarè obdormis Domine: exurge, & ne
repellas in finem. Hi enim solent excitare: dum homo cadit in statum il-
lum medium, qui est inter somnum & vigiliam? vt Ambrosius perhibet si-
Gen. 2. bi contigisse, quando reuelata sibi fuere corpora Geruasij, & Prothasij.
Quem statum Hebræi vocãt תרדמה tardemah. Quod quidem tardemah
inductum fuit in Adam: quando Deus accepit vnam ex costis eius: vt eam
formaret in mulierem. Pari modo in isto loco Iob habetur tardemah: in
quo (vt ait) spiritus trãsiuit antè ipsum Eliphaz: ad cuius aspectum pili in-
horruerunt. Quod non tantum ad pœnitẽtiam inimicorum spiritum eue-
nire solet, sed etiam bonorũ, saltem in principio: vt in huiusmodi exerci-
Acto. 12. tatis contingit. Sic Angelus Petrum in habitaculo carceris excitauit.

152 Vnde proueniunt multæ species somniorum? An ex forti ima-
natione vigilanti vehementer impressa: qua nonnunquam dormiens ex-
citatur? An ex multis speciebus in cerebro reseruatis fit representatio cõ-
fusa imaginatiuæ, sopita ratione regulante? An id procedit ab immundis
potestatibus multa immunda suggerentibus: vt corpus immundent, &
coinquinent? Quod procurant omnes illi spiritus, qui sunt sub ditione cu-
Merc. in Pym. iusdam immundæ principis, vocatæ לילית Lilit. Nec mirentur Peripatetici,
ci, si ponatur sexus fœmineus in spiritibus. Cum hi omnes nomine fœmi-
neo vocentur, videlicet רוחות ruchor. Vnde Mercurius huiusmodi quo-
que sexum Deo attribuit, dicens. Deus, vtriusque sexus fœcunditate ple-
nus hominem sibi similem procreauit. Sed de hoc aliàs. An Deus aliquan-

do immittit somnium velut oraculum? Iuxtà illud, quod scriptum est. Per somniũ in visione nocturna loquitur Deus, & erudit viros disciplina. Et alibi. Terrebis me per somnia, & per visiones horrore cõcuties. Sic erudiuit Nabuchdonosor, Pharahonem, & Ioseph sponsum Virginis: vt in Ægyptum secederet. Et iterum, vt inde reuerteretur in terram Iudà. *Iob.33.* *Ibi.7.* *Dan.4.* *Gen.41.* *Matt.2.*

153 Qui sunt horrores nocturni animã conturbantes: & vnde veniunt? Nonnè à potestatibus tenebrarum nobis aduersantibus? Nam inter ipsas & nos positæ fuerunt à Deo inimicitiæ: quæ nos conturbant. Sicut ex innata inimicitia inter agnum & lupum, sola appropinquatio lupi, & si non videtur, terret agnũ. Huiusmodi verò potestates vigent in nocte & tenebris. Hinc canit Psalmographus dicens. Posuisti tenebras, & facta est nox, in ipsa pertransibunt omnes bestiæ syluæ: Catuli leonum rugientes, vt rapiant. Et quià inimicantur luci: Ideò sequitur. Ortus est Sol, & congregati sunt, & in cubilibus suis collocabũtur. Cui adstipulatur Iob, dum ait. Ipsi fuerunt rebelles lumini. Et iterum. Si subitò apparuerit aurora, arbitrantur vmbram mortis, & in tenebris quasi in luce ambulant. *Gen.3.* *Psal.103.* *Iob.24.*

154 Cur Deus dinumerauit gressus Iob? Nam scriptum est. Tu quidem gressus meos dinumerasti. An fortè Deus dinumerat gressus, qui fiunt ambulando? Quod facile est ei, qui multitudinem stellarum, arenam maris, & pluuiæ guttas numerat. Et hoc facit, vt remuneret omnes passus, quibus homo in laudem Dei, & vtilitatem proximi sit profectus, & puniat omnes, quibus ad malum declinauerit. Quemadmodum de omni verbo ocioso cõminatur summus Iudex se exacturum rationem. An per gressus, qui sunt pedum motus, intelligũtur cogitationes, & executiones affectuũ per pedes significatorum? De quibus cogitationibus cecinit Propheta, dicens. Quoniam cogitatio hominis confitebitur tibi, & reliquiæ cogitationis id est executiones, diem festum agent tibi. Quod & Paulus testatur, dicens: quòd sermo Dei est discretor cogitationũ, & intentionum cordis. Quod non ignorauit Simehon, qui, cum de Christo iudicaturo ageret, dixit. Vt reuelentur ex multis cordibus cogitationes. *Ibi.14.* *Mat.12.* *Psal.75.* *Heb.4.* *Luca.2.*

155 Cur Deus pius se misertur ũ ter pollicetur, vlterius autẽ nequaquã? Nonnè Petro quærenti, quoties dimittere peccata debebat, Saluator dixit. Non dico tibi septies, sed septuagies septies? An igitur, quià summum nefas perpetrauerat Israël, quia videlicet vendiderat argento Christum iustum: vt in textu dicitur? Sed quid de Hammonitis, Idumæis: Tyriis, Palestinis, & huiusmodi, quorum peccata ibidem referens Deus, quartũ protestatur non conuertere? An igitur quià (vt antiqui Theologi dicunt) vsq; ad tertium peccatum Deus liberat, eripit, ac parcit vltrà tertium verò nõ conuertit: sed vult, quòd contritione magna, eleemosyna, vel aliquo bono opere redimatur? Quo sensu (ni fallor) scriptum est. Operatur Deus tribus vicibus per singulos: vt reuocet animas eorum à corruptione, & illuminet luce viuentium. *Hamos.1. & 2.* *Mat.18.* *Hamos.2.* *Ant.Theo.* *Iob.33.*

156 Quomodò cõuenit hoc cũ Mose, qui ait, quòd Deus parcit in millibus? Nonnè parcit Deus toties quoties homo cõuertitur ad eũ: vt sonant *Exod.34.*

Ezech.18. Matt.18. multa verba Scripturæ sacræ,sed præcipuè Ezechielis, & Euangelij nuper allegati? Vnde licet Deus non concurrat tanta virtute post tertium lapsum(sicut suprà diximus)tamen suscipit,ac parcit,quotiescúnque peccator ad ipsum reuertitur.Iuxtà illud Ieremiæ. Tu autem fornicata est cũ
Iere.3. amatoribus multis:tamen reuertere ad me (dicit Dominus) & ego suscipiã te.Si autẽ ad sublimiora ascendere voluerimus, possumus quidem dicere hic,cũ nobis se offerat latissimus cãpus,quòd(sicut alibi tactum est) millenarius est numerus diuinus, Deóque attributus, quaternarius verò elementaris,& corporibus addictus. Hinc Deus parcit in millenario, id est in virtute pietatis,& clementiæ diuinæ: punit autem in quaternario, numero corporali.Secundum quod peccatum,per corpus materiale, vel elementare animæ annexũ,peccat homo.Ideò dicitur: quòd Deus reddit
Exod.34. iniquitatẽ patrum filiis ac nepotibus,in tertiam & quartã generationem.

Iob.14. 157 Cur Iob dicit. Quis potest facere mundum de immundo conceptum semine? Nonnè,vt indicet, quòd ab immunditia per originale peccatum contracta nemo mundari potest,nisi à Deo(Ideò subinfert. Nonnè tu,qui solus es?Sed si sic, quomodò Christus expiauit peccata nostra per passionem suam: cum ipse Deus non sit passus? Non igitur per passionem Christus peccata tulit.Si verò per passionem,quam tulit in quantũ homo: ergò non solus Deus expurgat?Nonnè hinc concluditur magnum mysterium diuinitatis Christi:qui in eo, quòd homo, obtulit se in sacrificiũ pro peccatis:in eo autẽ,ꝙ Deus, tulit, peccata, & purificauit humanũ genus?

Ibi.5. 158 Quæ sunt sex tribulationes,à quibus nos Deus liberat.& quæ est septima,in qua nos non tangit malum? Nonnè sunt illæ, quæ per Eliphaz Themanitem commemorantur:videlicet fames,bellum lingua, calamitas,deuastatio,& feræ:Septimum autem, quod nos non tangit, sunt lapides regionum,cum quibus nos hortatur habere pactum.Sed cur hæc omnia reducuntur ad senarium numerum?An forsitan innuũt sex dies laboris:& per septimam,quæ nos nõ premit,dies requiei intelligitur? An,quià sex sunt Mundi extremitates?vnde in nos tribulationes veniũt?Nam à supernis venit aliquando tribulatio nos probans,& tentans aut punitio pro malè actis.A profundo tristitia à Diabolo excitata. A dextra prosperitas, nos in inuidiam adducens.A sinistra mali euentus.Nam ab Aquilone,qui
Iere.1. Iob.5. est sinistra in Mundo,venit omne malum: vt Ieremias ait. Ab Oriente labor:quià homo nascitur ad laborem. Ab occidente tristis senectus: cum qua afflictio,ægritudo, & dura mors.Septimum verò, quod nos non tangit,est locus requiei:quò conscendimus per septenarium: sicut per septenarium punimur.

Ibid.5. 159 Cum quibus lapidibus regionis Eliphaz Themanites hortatur.Iob vt ineat pactum?An(sicut aliqui interpretantur)id dictum est ad indicãdam abundantiam: quam ipse Iob habebat, adeò vt ex lapidibus etiam fructum caperet? Sed quàm dura sit hæc expositio, intelligentes diiudicent.An igitur cũ lapidibus illis Propheticis & Apostolicis,ex quibus superna Ciuitas est cõstructa,in eundũ nobis est pactũ:vt Apostolus innuit, dicens

dicens. Superædificati suprà fundamentum Apostolorum & Prophetarum? An cum lapidibus illis preciosis inuitamur habere pactum: quos Aharon in pectore gestabat? Quorum lapidum etiam Iohannes meminit, dicens ipsos esse locatos in fundamentis & ædificiis supramundanis. Quò deuenientes non tanget nos vlla tribulatio. Et licet adhuc simus viatores, si tamen ibidem fabricam nostram construxerimus, nihil nobis timendum est. Iuxtà illud Petri. Quis est, qui vobis noceat, si boni æmulatores fueritis? *Ephe.2.* *Exod.28.* *Apoc.21.* *1. Petr.3.*

160 Cur Iob ait. Sagittæ Domini in me sunt: quarum indignatio ebibit spiritum meum? Nonnè de tribulationibus loquitur: quas non modicas ei Diabolus, Deo permittente, intulerat? Sagittæ autem immissæ, Deo iubente vel permittente, sunt aliquando bonæ, aliquando verò malæ. De malis loquitur Propheta. Emitte sagittas tuas, & conturbabis eos. Et iterum. Sagittas suas ardentibus effecit. De sagitta autem Domini bona dicit Isaias. Posuit me quasi sagittam electam. Et Psalmographus. Sagittæ potentis acutæ. Ab arcu itaque summæ bonitatis emittuntur aliquando sagittæ probationis, & punitionis: aliquando verò sagittæ amoris, quibus repercutitur etiam ipse emittens, à quo est amoris origo: & aliquando ille, in quem diriguntur. De primo canit Salomon sponsi personam agens. Vulnerasti cor meum soror mea, amica mea: cum videlicet sagittam amoris mei in me retorsisti. De secundo canitur ab eodem. Nunciate dilecto meo: quià amore langue: vulnerata videlicet Dei sagitta. *Iob.6.* *Psal.143. & 7.* *Isa.49.* *Psal.119.* *Cant.4.* *Ibi.5.*

161 Quis superbus, & qua prudentia (vt Iob ait) percussus fuit? Nonnè superbus fuit ille, qui dixit. Ponam sedem meam ad Aquilonem, & ero similis Altissimo? Hunc autem Deus humiliauit per archangelum Michaëlem: sicut decantat Propheta. Tu humiliasti sicut vulneratum superbum; in brachio virtutis tuæ deiecisti inimicos tuos. Quæ virtus venit à loco Spiritus sancti, qui Hebraicè dicitur בינה binah. Pro quo traductio communis habet prudentiam. Est etiam alia virtus Spiritus sancti. Hinc statim Iob subinfert. Spiritus Domini ornauit cœlos. Vnde sicut spiritu suo Deus expulit superbum hunc è cœlo: sic etiam interficiet iniquũ illum, in quem superbus ipse colliget omnes vires suas. Quod non latuit illum, qui dixit. Et reuelabitur ille iniquus, quem Dominus Iesus interficiet spiritu oris sui. *Iob.27.* *Isa.14.* *Psal.78.* *2. Thessa. 2.*

162 Cur flante Deo crescit gelu: quod potius ad malum, quàm ad bonum spectat? Nonnè dicit Deus per Isaiam. Ego sum formans lucem, & creans tenebras, faciens pacem, & creans malum? Non mirum est igitur si flante Deo crescat gelu, & ex aduerso, flante spiritu eius (vt Psalmographus canit) fluant aquæ. Quod duplici de causa contingit. An, quià subiecta sunt variè disposita? Sicut est illud triuiale exemplum de cæra & luto: quorum alterum Sol indurat, alterum verò liquefacit. An, quià id est nonnunquam ex parte flantis? Nam si Deus perflat à Meridie, liquefacit. Vnde Salomon ait, sponsæ personam agens. Anima mea liquefacta est, vt *Iob.37.* *Isa.45.* *Psal. 147.* *Cant.5.*

dilectus locutus est. Si verò perflat ab Aquilone, congelat, & indurat. Sicut indurauit cor Pharaonis. Quos diuinos effectus cõspicere possumus ex iis, quæ coràm videmus in terris.

163 Spiraculum Dei quid operatur in homine? Nonnè intelligētiam tribuit? Sicuti Elihu Buzites perhibet, dicens. Inspiratio omnipotētis dat intelligētiam. Quod quidem spiraculum est illud: de quo dictum est. Et insufflauit in nares eius spiraculum vitarum. Per hoc autem spiraculum (vt clarè patet ex vi vocabuli נשמת Nisinat) intelligitur portio superior: quam Plotinus vocat intellectum, prout videlicet à rationali vi differt, & ei supereminet. Qua proportione mediante (vt ipse prosequitur) homo duo facit: intelligit videlicet Deum, & operatur bonum: illa verò priuatus, Deum nequaquam intelligere potest. Nõ abs re itaque scriptum est, quod huiusmodi spiraculum intelligentiam præstat.

Iob.32. *Gene.2.* *Plo. de homine.*

164 Quod lumen Deus expandit super terræ terminos: vt in Iob scriptum est? Nonnè lumen illius, qui omnia in omnibus operatur, multifarium est? Aliud enim est lumen, quod dat formam, & esse particulare rebus: quod iussit Opifex expandi super materiam informam, quando dixit. Sit lux: qua videlicet informetur materia tenebrosa, & per quam pateant, & videantur formata: vt Plato exponit. Aliud est homini cõcessum, quo Deum videre possit. Iuxtà Prophetæ dictum. In lumine tuo videbimus lumen. Nec enim Deum videre possumus, aut contemplari, nisi quatenus ipse per radium suum se nobis insinuauerit: vt Dionysius docet. Quemadmodum enim (vt alibi dictum est) non videtur Sol, nisi ipso Solari lumine: Ità nec Deus videtur, nisi lumine diuino. Est aliud quoque lumen legis illustrans nos circà facienda. De quo lumine Propheta canit. Lucerna pedibus meis verbum tuum, & lumen semitis meis.

Iob.37. *Gen.1.* *Pla. in Tim.* *Psal.35.* *Diony. 4. de d. no.* *Psal.118.*

165 Quæ sunt semitæ Theman, quas consyderari iubet Iob? An id dictum est propter Eliphaz Themanitatem, qui erat vnus ex illis, qui venerant ad cõsolandum ipsum Iob: quàmuis aduersatus ei fuerit? Sed quid consyderandum erat: cum subinferat. Confusi sunt, quià speraui scilicet vt consolarentur me? An igitur (vt ad altiora conscendamus) Theman Austrum significat: vnde gratia, pietas, & misericordia, atque Redemptor ipse gratiam daturus venit? Iuxtà illud. Deus ab Austro veniet. Hæ enim semitæ consyderandæ sunt ab iis, qui affliguntur, & fauore indigent. An Theman à תמים thamim venit, quod simplicem, mundum, & purum significat? Quæ semitæ consyderandæ & obseruandæ sunt ab afflictis: cum nihil securius sit in aduersitate, quàm innocentia: vt suprà dictum est.

Iob.6. *Abac.3.*

166 Quæ itinera Sabà consyderari quoque Iob suadet? An fortè alludit ad alios socios, qui (vt aliqui dicunt) venerunt de Sabà? Sed hi nulla sunt ratione suffulti, nec textui conueniunt: in quo habetur, quòd vnus ex sociis erat Suites, alter autem Nahamatites. Quæ regiones non depræhenduntur esse in Sabà: quæ est Arabia fœlix, & Australis, dicta aliquando Theman: vnde venit Regina Sabà: vt suprà explicauimus. An igitur Sabà est eadem regio cum Theman: sed differunt semitæ ab itineribus?

Iob.6. *Ibid.2.*

Alioquin non dixisset Propheta. Vias tuas Domine demonstra mihi, & semitas tuas edoce me. Semitæ enim sunt perfectionis, & consiliorum: viæ verò præceptorum. An via est communis, semita autem præcipua amicorum? Quamuis vtraque sit ab Austro. *Psal. 24.*

167 Cur scriptum est, quod accipiter volat ad Austrum? An, quià (vt dicitur) suapte natura ipse volat ad Austrũ? An (vt alij asserunt) quià, dum accipitres plumas renouãt, vertuntur ad Austrum? An (vt ad mysteria veniamus) per accipitrem, & alias aues, Angeli intelliguntur (vt secretiores Theologi dicunt) qui, dum Deum laudant, vertuntur ad Austrum: vbi est fons & tribunal misericordiæ, & pietatis: & inde nobis reportãt gratiam? An per accipitres intelliguntur viri sapientes, qui diriguntur ad Austrum? vbi est vera sapientia: sicut antiqui Theologi docent? Et hoc videtur innuere textus, vbi dicitur. Nunquid per sapientiam tuam plumescit accipiter, expandens alas suas ad Austrum? *Iob. 39.* *Sec. Theo.*

168 A quo Aquilone (vt Elihu ait) aurum venit, & quarè? Nonnè potius aurum venit à Tago flumine Occidentali, & ab Indo flumine Orientali, & à Phison Meridionali: quamuis aliqui dicant ipsum esse Orientalem? De quo auro ait Scriptura. Aurum terræ illius est optimum. An igitur Elihu loquitur de Aquilone cœlesti, vel de signis Aquilonaribus? Quorum quidem signorum primum est Aries: cuius naturæ est Mammona, vocatus à Ieremia Amommino: à Romanis verò Iupiter Ammonius: In cuius Fani vestibulo scriptum erat. Ioui Ammonio arietino. An (vt sequamur priscos Theologos) quià ab Aquilone supramundano, vel à parte Aquilonari Archetypi emanat virtus: vnde generatur aurum? *Iob. 37.* *Gen. 2.* *Iere. 46.*

169 Vnde venit pauor & tremor super Eliphaz Themanitatẽ in somnio? An ex præsentia alicuius formæ nullatenus ipsi domesticæ? An id fuit propter aliquam potestatem tenebrarum, vel nocturnam? Nam huiusmodi potestates suapte natura terrorem incutiunt: vt occurrere solet ambulantibus in tenebris. Hinc horrescunt pili, maximè soli existentibus: [redacted] *Iob. 4.* *Ephe. 6.*

170 Cur Eliphaz ait, quòd terror ille venit ex visione nocturna? Nonnè, vt indicet, quales sint virtutes, vel nuncij nocturni veniẽtes ab Aquilone: quem Hebræi צפן Zaphon, & גבורה gheburah dicunt: Ibi enim est terror ille, qui פחד pachad hebraicè dicitur, terrẽs alios: quo potissimum vigebat Izahac totus Aquilonaris. Propterea non sine mysterio dixit Iahacob Laban socero suo. Nisi terror Izahac affuisset mihi: dimisisses me nudum. Hinc homo huiusmodi terrore sibi indito perterret bestias, adeò vt ei subiiciantur. Sicuti disseruit Apollonius Tyanæus cum Damo socio suo: vt Philostratus scribit. Et, quià inde venit Gabriel missus ad Virginem: Ideò ad sermonem ipsius turbata fuit: vt suprà disseruimus. *Iob. 4.* *Gen. 31.* *Philost.* *Luca. 1.*

Iob.26. Apostol. 171 Quæ sunt columnæ cœlorum de quibus Iob meminit: & cur tremunt, & quando? An sunt duo poli, circà quos (vt Astrologi docent) rotari videntur cœli, & ipsis quodammodò sustentari? An sunt Angeli (sicut alij exponunt) qui virtute sua rotant, & dirigunt cœlos, ac Planetas: Mercu.in Pymand. Quod Trismegistus tangit, dum ait. Deinde septem fabricauit gubernatores. An sunt Apostoli? De quibus Paulus inquit. Iacobus, Cephas, Gal.2. & Iohannes, qui videbantur esse columnæ, dextras dederunt mihi, & Barnabæ societatis. Qui Apostoli non solùm sunt columnæ, sed funda- Apoc.21. Ephe.2. menta Ecclesiæ: vt Iohannes & Paulus apertè testantur. Tremunt autem huiusmodi columnæ ad nutum Dei: maximè quando ab Aquilone vocem emittit. Hinc subinfert Iob. In fortitudine illius maria congregantur. Fortitudo enim sita est in Aquilone supramundano. Propterea locus ille (vt nuper dictum est) dicitur גבורה gheburah, quod est fortitudo, vel robur.

Iob.37. 172 Suntnè solidi cœli tanquàm æs (vt in Iob dicitur) an diaphani, & transmeabiles? Opinantur aliqui, quòd soliditas sit qualitas elementorum: & quòd ideò cœli non sunt solidi, quià soliditas elementa sequitur. Sed nonnè eleméta sunt in cœlis? Et quidem meliori nota, quàm sinc hæc eleméta generabilia, & corruptibilia. Hinc cœlorum, & signorum firmamenti aliqua dicuntur terrea, aliqua ignea, aliqua aërea, & aliqua aquea. Et quàmuis soliditate sua gaudeant: penetrabilia nihilominus sunt corpori, meliorem sortem adepto. Alioquin non potuisset Henoch ire cum Gen.5. 4.Reg.2. Act.1. Deo (vt in Genesi dicitur) nec Elias igneo curru in cœlum ascendere, nec Christus cum multis, qui cum eo surrexerunt (vt Lucas narrat) nec beata Virgo, quæ in cœlum assumpta fuisse dicitur.

Iob.15. 173 Quomodò cœli non sunt Mundi (vt Eliphaz Themanites ait) & vnde immunditiam contraxerunt? An fortè deprauati sunt moribus? Sed hoc in puris corporibus non cótingit: cum libero arbitrio careant: ex quo laus & vituperium bonorum & malorum oritur. An igitur, quià ex materia compositi deficiunt à perfectione diuina? [redacted]

1.Cor.15.

Iob.25. 174 Quæ stellæ (vt in Iob dicitur) non sunt múdæ in conspectu Dei? An sunt ista corporea sydera: quæ respectu materiæ suæ (qualiscunque sit) nó sunt digna diuino conspectu: vt nuper dictum est? An per stellas intelli- Ibid.4. Daniel.12. guntur Angeli, in quibus reperta fuit prauitas: vt in Iob secundú nostram translationé habetur? An sunt sancti & iusti: qui (vt Daniel ait) fulgebunt, 1.Cor.15. sicut stellæ in perpetuas æternitates? Cui adstipulatur Apostolus, dicens. Sicut stella differt à stella in claritate: sic sanctus à sancto in gloria. Hinc nonnulli antiquorum Theologorum dicunt, quod de Angelis, vel de san- Psal.146. ctis intelligitur illud Prophetæ. Qui numerat multitudinem stellarum, & omnibus eis nomina vocat. Quæ quidem nomina scripta sunt in cœlo,

& in libro vitæ. Neque enim sancti mundi essent, nisi per sanctum sanctorum mundati fuissent. *Luca 10. Phil. 4.*

175 Quæ sunt iuxtà Iob astra matutina, Deum laudantia, & filij Dei iubilantes? Nonnè sunt Angeli & sancti (sicut nuper dictum est) qui continuè Deum collaudant? Iuxtà Prophetæ dictum. Qui habitant in domo tua Domine, in sæcula seculorum laudabunt tē. Sed cur huiusmodi astra dicuntur matutina? Nonnè, quià inter assiduas laudes matutinæ sunt Deo gratiores: quæ incipiunt media nocte? Hinc Propheta canit. Media nocte surgebam ad confitendum tibi. Diuisum autem est tempus matutinum in quatuor custodias: quarum duæ sunt à media nocte vsque ad Solis ortū: & inde aliæ duæ vsque ad Meridiem. Sicut Zohar latissimè differit super Genesim, & in proœmio super Leuiticum: reddēs rationem, cur iucundiores & gratiores Deo sunt matutinæ, quàm vespertinæ laudes. Quo sensu dixit Psalmographus. Ad vesperum demorabitur fletus, & ad matutinum lætitia. *Iob 38. Psal. 83. Ibi. 118. Zohar. Psal. 29.*

176 Quis nam est cœli concentus, de quo in Iob habetur? Est nè hic concentus, vocalis, & vsqueadeò sonorus, vt excedat aurium sensum, & percipi nequeat: sicut nonnulli dicunt? Sed ad quid concentus ille, quià nullo auditur? Quomodò etiam potest esse sonus, vbi non est aer: cum sonus & concētus vocalis sit per repercussionem aeris? An igitur est sonus, & concentus naturalis, fundatus in numeris naturalibus? Ad cuius concentus metam Ptolemæus in tractatu quodam particulari Musicam vocalem disposuit. Quintus verò Metellus de mente Pythagoræ supputans proportionem atque concentum cœlorum ad inuicem, concludit ibi esse diapason, symphoniam perfectam. Est quoque concentus cœlorum in influendo iuxtà harmoniam, & ordinem sibi à Deo inditum. De quo ordine Propheta canit. Ordinatione tua perseuerant dies, quoniam omnia seruiunt tibi. *Iob 38. Ptole. Quintus Metellus. Psal. 118.*

177 Quando cœli cessabunt à motu, quid nam de eis erit? An forsitam dissoluētur? Iuxtà illud Petri. Cœli in aduentu diei Domini magno impetu trāsibunt, elementa verò calore soluentur. Si autem cœli soluentur, quomodò (vt ibidem subinfertur) nouos cœlos, nouám que terram expectamus: in quibus iustitia inhabitat? Et quomodò (vt Isaias ait) erit lux Lunæ, sicut lux Solis, & lux Solis erit sicut lux septē dierum? Mutabuntur quippè cœli in meliorem statum: non autem penitus dissoluentur. *2. Petr. 3. Isa. 30.*

178 Si homines immutabuntur per mortem, quomodò cœlis absque morte id continget? Nonnè, quià non competit eis vita, neque mors? Sicut ligno vel lapidi nōn competit visus neque cæcitas: Hinc, sicut animal admittens cæcitatem & visum, melius est ligno, & lapide, quæ huiusmodi carent: Sic homo vitæ & morti traditus, nobilior est cœlis. Cum per mortem homo in vitam meliorem transmutetur. Cur ergò Deus non moritur? Nōnè, quià ipse perfectissimus est? Habet enim vitam à se, & eam vitam, qua melior non datur, in quam trāsmutari queat, sicut homo: de quo Apostolus ait. Insipiens tu: quod seminas, non viuificatur, nisi prius moria- *1. Cor. 15.*

tur. Nam homo non viuificatur vita spirituali, nisi prius in animali moriatur. Iuxtà illud Saluatoris. Nisi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipsum solum manet. Si autem mortuum fuerit, multum fructum affert.

Io.12.

Iob.9. 179 Quæ columnæ terræ concutiuntur (vt Iob ait) & quando? An sunt illæ columnæ herculeæ, per quas è mediterraneo mari ad atlanticum, & oceanum itur? An sunt partes inferiores, & centro proximæ: quæ ab Isaia dicuntur fundamenta terræ? Ait enim ipse Isaias. Concutientur fundamẽta terræ. An columnæ terræ, sunt intelligentiæ ipsam sustinentes? Nã sicut sunt intelligentiæ mouentes cœlum (vt omnes consentiunt) sic etiam sunt Angeli firmantes terram. Et hi forsitan sunt seraphim illi, de quibus Isaias ait. Seraphim stabant subter illud, solium Dei videlicet: vnde habent robur ac virtutem. Duo autem memorantur, quorum alter cœlum, alter verò terram confirmat. Et vtrique sunt alæ, id est, virtus extensa in sex partes: supremum videlicet & infimum, dextrum & sinistrum, anterius & posterius. Clamabántque alter ad alterum propter ipsorum mutuã symmetriam, asserentes omnia esse plena diuina maiestate: quæ tam in terra, quàm in cœlo sua harmonica ratione reboat ac refulget. Testabantur insuper gloriam primæ virtutis, & diuini verbi: de quo dicitur. Verbo Domini cœli firmanti sunt. Mouebuntur autem hæ columnæ eo tẽpore præcipuè, de quo dictum est. Virtutes cœlorum mouebuntur.

Isa.24. *Ibi.6.* *Psal.32.* *Luce.21.*

Iob 9. 180 Cur Iob dicit terram esse datam in manu impij? Si terra fundata est in verbo, & in virtutibus cœlorum, cur dicitur data in manu impij, id est, Diaboli? Nonnè Propheta canit. Domini est terra & plenitudo eius? Nonnè etiam Deus per os Ieremiæ dicit. Cœlum & terram ego impleo? Nonnè hic aduertendum est, quod terra multifariè intelligitur: sicut & Mundus? Nam est Mundus à Deo conditus, id est, machina hęc cœli & terræ, quam totam ipse Deus implet: & est Mũdus, qui odit verbum: vt Saluator ait. Si Mundus vos odit, scitote, quià me priorem vobis odio habuit. Et iterum. Me autem odit Mundus, quià testimonium perhibeo de ipso, quod opera eius mala sunt. Pari ratione est terra, Mundi infimum scilicet elementum: & hanc (vt modò dictum est) Deus implet, ac possidet. Est etiam fex quædam terra, seu terra malè possessa, & inculta: & hæc data est in manu impij, id est, Diaboli, cui dictum fuit. Terram comedes omnibus diebus vitæ tuæ.

Psal.23. *Iere.23.* *Io.15.* *Ibi.7.* *Gene.3.*

Iob.26. 181 Cur Iob ait, quòd terra fundata est in nihilo? Nonnè, quià terra nulli creato innititur? Immò potius omnia ipsi innituntur: cum ipsa sit rerum corporalium præcipuum fundamentum. Siquidem ea subtracta omnia corruerent. Terra igitur quomodò sustentatur? An verbo, quod (vt Apostolus ait) omnia virtute sua portat? An, quià (vt Plato inquit) cœlum ipsi terræ simillimum est, & terra vndique est æquilibris? Æquilibre enim in medio sui similis positum in nullam partem plus æquo se extendit. Hac igitur ratione terra ipsa ab inclinatione permanet aliena. Et hunc ordinem Deus rebus indidit.

Heb.1. *Plat.in Phe.*

182 Quis est lapis fundamenti huius Mundanæ machinæ: vt in Iob quæritur? Nonnè virtus fundamentalis omnium, lapis nominatur? Virtutem enim metallorum in quacunque materia collectam Aristoteles vocauit lapidem Philosophorum. Sic quoque virtus Medicinalis est lapis Medicorum. Pari modo virtutem, Ecclesiam sustentantem, quæ Christus est, Paulus lapidem vocat, dicens. Ipso summo angulari lapide, Christo Iesu: in quo omnis ædificatio constructa crescit in templum sanctum in Domino. Lapis igitur fundamenti huius Mundanæ machinæ est virtus verbi diuini, quo omnia sustentantur: vt Psalmographus canit, dicens. Verbo Domini cœli firmati sunt. *Iob.38.* *Ephe.2.* *Psal.32.*

183 Quomodò Deus extendit Aquilonem super vacuum: vt Iob ait? An per Aquilonem intelligitur cœlum: vt aliqui dicunt? Sed non video, cur Aquilo magis vocari debeat cœlum quàm Auster, aut Oriens, vel Occidens. An igitur per Aquilonem intelligitur polus arcticus, cui polus antarcticus opponitur: & circà axem intermedium cœli rotari videntur: vt paulò superius dictum est? In quo omnes Astronomi conueniunt. Qui quidem axis & poli cum sint potius imaginarij, quàm reales: Ideò fundati dicuntur super vacuo, id est super eo, quod nequaquàm corpus est, sed virtus Dei: qui rebus ordinem dedit indissolubilem. Quod & si ignotum est illis, qui sensibus innituntur: manifestum tamen est iis, qui aut operantur per intellectum agentem (vt Peripatetici dicunt) aut qui diuino lumine collustrantur. *Iob.26.*

184 Quomodò aquæ ponderosæ in leuissimis nubibus continentur, ne cadant, nisi ad tempus? Nonnè Naturales id attribuerent naturæ? Sed cum naturæ opus (vt ipsi dicunt) sit opus intelligentiæ non errantis, nonnè quærendum est, quæ nam sit hæc intelligentia non errans? Hæc autem esse non potest, nisi Deus, qui solus non errat: cum sit prima omnium regula. Cur igitur hi non dicunt id procedere à Deo: sicut Iob, vel Moses per Iob apertè testatur? An fortè, quià non audent ipsum Deum præ reuerentia nominare? An potius, quià à sensibilibus discedere nesciunt, in ipsis inuoluti, tanquàm in labyrintho quodam? Sicut itaque Deus polo virtutem indidit, vt magnetem trahat, & magneti, vt ferrum trahat: sic etiam nubibus indidit: vt aquas attrahant, & contineant, quousque per quosdam cœlorum aspectus virtus attractiua resoluatur, & aquas pro rerum exigentia demittat. *Auer.12.* *Met p.7.* *Iob.26.*

185 Quomodò generantur niues, & grandines? Nonnè niues (vt in Meteoris scribitur) generantur ex nubibus aere frigido congelatis: dum ventus parum vel nihil perflat: grandines autem, quando adest ventus validus condensans, & congelans aquas ex nubibus descendentes? Quantum autem valeat hæc opinio, Sapientes diiudicent: cum grandines magis æstiuo, quàm hyemali tempore descendere videamus. An igitur origo niuis, grandinis, pluuiarum ac ventorum est ordinata à Deo, non minus occulta, & recondita, quàm reconduntur thesauri? Hinc Dauid canit. Qui producit ventos è thesauris suis. Et in Iob dicitur. Nunquid ingressus *Mete.2.* *Psal.134.*

es in thesauros niuis: aut thesauros grandinis aspexisti?

186 Cur aquila (vt in Iob dicitur) ponit in sublimibus & arduis nidum

Ibid. 39. suum? An, quia suapte natura tanquam auium Regina, sublimiora loca petit? An (vt ad meliora sensa ingrediamur) aquila est illa, de qua Eze-

Ezech. 1. chiel ait. Facies aquilæ desuper ipsorum quatuor? Quæ aquila est fons

Zohar. vitæ auium, vel Angelorum, qui per aues (vt Zohar asserit) designantur. Hi autem Angeli vel aues habent in sublimibus nidum suum: sicut dictũ est. Desuper ipsorum quatuor. De quis sublimibus paulò inferius dice-

Ezech. 17. tur. An aquila est congregatio Israël? Quod idem Ezechiel innuit, dicens. Facta est vinea, quæ videlicet domus Israël est, aquila grandis, magnis alis, multísque plumis. De qua aquila paulò antè dixerat. Aquila grandis, magnarum alarum, longóque membrorum ductu venit ad Libanum, & tulit medullam cedri, & trãsportauit eam in terram Ghanahan. Quod totum de Synagoga Israël verificatur: vt alibi dictum est. Et hæc posuit nidum in sublimioribus locis: sicut in antiqua Theologia apertissimè declaratur.

187 Cur dicitur in Iob, quòd hæc aquila à longè prospicit escam, pul-

Iob. 39. lis videlicet dandam? An, quia hoc à natura ipsa sortita est? Nam aquila oculos habet acutissimos: adeò vt remota clarius escam prospiciat, quàm plæráque animalia admodum propinqua. An (vt allegoricum sensum sequamur) aquila est nedum familia Israëlitica, sed etiam virtus illam nu-

Deut. 32. triens ac dirigens? De qua virtute scriptũ est. Sicut aquila prouocans pullos suos ad volandum. Et hæc à longe prospicit. Nam hæc aquila (ni fal-

Pro. vlt. lor) est mulier illa, de qua dicitur. Facta est quasi nauis institoris, de longè portans panem suum. Illum videlicet panem, quem edocuit nos filius Dei

Luce. 11. petere, dicentes. Panem nostrum quotidianum da nobis.

188 Cur aquila volucrum Regina, de qua tot tantáque dicuntur, morticinis & fœtidis cadaueribus oblectari videtur? Nonnè, quià est auis rapax, & à latere sinistro, ac ex ea parte, quæ dicitur טמאה tumah, id est im-

Deut. 32. munda? Nec mirum est, si numen aliquod ei comparetur: cum & Christus

Io. 3. leoni & serpenti comparetur. Leoni verò assimilatur non quidem ratio-

Apoc. 5. ne veneni, feritatis, aut rapacitatis: sed ratione virtutis ac regni. Nã Leo est Rex ferarum. Serpenti verò comparatur ratione ipsius antidoti ac virtutis salubris. Pari modo & aquilæ comparatur huiusmodi numen non quià rapax sit, & immundis oblectetur, sed quià volucrum Regina, & quià filios curat, & in sublimioribus locis nidum ponit.

Iob. 25. 189 Quæ nam concordia facta est in sublimibus: vt in Iob dicitur? An de ea concordia est sermo, qua cœli sunt incorruptibiles, & indefectibi-

Hebræi. Philon. les? Quamuis ipsi ex aqua & igne (vt Hebræi asserunt) compositi sint: licet Philon in libro de cœlo & Mundo contendat cœlos non esse ex elementis compositos. Quod nonnulli affirmare conantur, dicentes, quod si

Gen. 1. aquei essent, non possent diuidere inter aquam & aquam: & in Genesi habetur. Puerilia quippè sunt hæc. Nam videmus naues, & scaphas diuidere inter aquas salsas, per quas natant, & aquas fluuiales, vel vinum, quod

continent: & tamen lignum compositum est ex aqua & aliis elementis. An sunt ligati sublimes cœli suis numeris: vt ad inuicem cõueniant in esse & motu, & in influxu circà inferiora? An per sublimia intelliguntur Angeli in cœlo habitantes cum aliis habitatoribus, quicunque sint: quos primò Deus concordes effecit: Et si aliqua perturbatio, & dissidium inter eos ortum est, Redemptor ipsos reconciliauit. Iuxtà illud Apostoli. Pacificãs per sanguinem Crucis eius, siue quæ in cœlis siue quæ in terris sunt. *Col. 1.*

190 Cur scriptum est. Eccè qui seruiunt ei non sunt stabiles? An, quià aliqui Angelorum ceciderunt, declinantes à fundamento, super quo Dominus eos collocauerat? Quod videtur innuere verbum illud, quod sequitur. Et in Angelis quidem suis reperit prauitatem. An (vt melius antiqui Theologi sentiunt) Angeli non sunt stabiles, quià mutantur ab officiis suis? Nam, qui custodiam primam habent, amouentur ab illa, aliis in secum subintrantibus tam dierum quàm mensium. Sicut enim singulis tribus horis mutantur excubiæ: sic singulis tribus mensibus: vt aliàs tactum est. Quod indicant verba sequentia: vt in veritate literæ habetur. Et in Angelis quidem suis posuit mutationem. Licet aliqui dicant, posuit splẽdorem. Sunt & qui asserunt alias mutationes esse in Angelis. De quibus alibi (Deo fauente) differemus. *Iob. 4.* *Ant. Theo.*

191 Qui sunt milites Dei, & quod lumen surgit super ipsos: vt in Iob dicitur? Nonnè milites Dei sunt cœlorum exercitus, qui Hebraïcè צבאות Zebaot dicuntur? De quibus militibus in Genesi dicitur. Completi sunt cœli & terra, & omnis militia eorum. Pro quo traductio communis habet. Et omnis ornatus eorum. Quamuis enim Angeli sint ornamenta cœlorum, nihilominus צבא Zebaa, vel צבאות Zebaot non significat ornatum, sed militiam. Super ipsos autem surgit lumen illud: de quo Dionysius dicit, dum Angelũ definit. Angelus est imago Dei, manifestatio luminis occulti: luminis (inquam) diuini nobis inaccessibilis. Iuxtà illud Pauli. Deus habitat lucem inaccessibilem. Qua quidem lucem Angeli superiores suscipiunt, & inferioribus manifestãt: & illi nobis: quousque peruenerimus illuc, vbi & nos lumen illud (Deo fauente) sucipiemus. *Iob. 25.* *Gen. 2.* *Dionysius.* *1. Timo. 6.*

192 Quæ signa, & quomodò sunt insculpta manibus hominum, vt inde nouerit vnusquisque opera sua: vt in Iob dicitur? An de illis signis est sermo, quæ Chiromantes in suis prognosticis consyderant? Sed nonnè hoc nimis absonum videtur? Cum scriptura sacra non prognostica, sed opera bona suadeat: sibique addictos non diuinationi, sed studiosæ actioni incumbere velit. An igitur in virtute hominis operatiua, per manum denotata, significat Deus, & indicat, quid vnicuique facto opus sit? Iuxtà illud Apostoli. Alij datur sermo sapientiæ, alij sermo scientiæ, alij gratia sanitatum, &c. Hinc, profectò fœlix, & in opere facilis esset, qui sciret sequi naturam ducem: quam & Deus sequitur. Quod elicitur ex doctrina Saluatoris. Vni (inquit) dedit quinque talenta, alij autem duo, alij verò vnum: vnicuique secũdum propriam virtutem. Ex quibus verbis innuitur, quod dona gratuita dantur secundum virtutem & proprietatem donorum na- *Iob. 37.* *1. Cor. 12.* *Matt. 25.*

non plantauit Pater meus cœlestis eradicabitur. Hæ autem arbores multoties pulchræ videntur, & magnæ coràm hominibus: & tamen putidæ ac infimæ sunt apud Deum. Iuxtà illud. Quod hominibus altum est, abominatio est apud Deum. *Luca 16.*

197 Cum (teste Paulo) non sit potestas nisi à Deo: cur Deus aliquando permittit regnare & præualere malos? An, quià (vt Elihu ait) propter peccata populi Deus permittit regnare hypocritam? Sed nonnè melius esset, quod regnaret sapiens & bonus, per quem populus efficeretur bonus. Iuxtà illud. Beata Ciuitas, cuius Rex sapiens vel nobilis est. Et è conuerso. Væ tibi Terra, cuius Rex puer est. An igitur hoc intelligi debet de populo vsqueadeò peruerso, & insanabili, vt meritò supplicium incurrat? Quod clarissimè patet in secundo Regum volumine: vbi dicitur. Et addidit furor Domini irasci contrà Israël: commouítque Dauid, vt numeraret populum: vt videlicet inde sumeret occasionem puniendi ipsum populum. Si verò aliquando mali dominantur bonis, hoc fit, vt per eos boni exerceantur: sicut Augustinus sentit. *Roma. 13.* *Iob. 34.* *Eccl. 10.* *Ibidem.* *2. Reg. vlt.* *Aug. super Psal. 54.*

198 Cur Iob ait, quod anima eius elegit suspendium? An fortè Iob mortem corpoream desyderabat, vt vitam æternam inueniret? Quod videntur innuere verba immediatè sequentia. Et mortem ossa mea, scilicet elegerunt. Et causam videtur assignare paulò superius, dicens. Sicut Ceruus desyderat vmbram: sic Mercenarius præstolatur finem operis sui. Sed cur mortem optabat, cum se esset onustum criminibus: vt ipse testatur, dicens. Parce mihi Domine: Et iterum. Cur non tollis peccatum meum, & quarè non aufers non aufers iniquitatem meam? An igitur optabat suspēdium à peccatis, ne scilicet vltrà peccaret: & remissionem eorum, quæ perpetrata videbantur: cum veluti scelestissimus acriter puniretur? *Iob. 7.*

199 Cur dicit Iob se habuisse menses vacuos? An existimabat se habere menses vacuos: cum non videret præmium laboris, immò punitionem seuerissimam? An, quià (vt Zohar asserit, vbi de vita Saræ pertractat) dies quibus homo est in peccato mortali, non annumerantur inter dies vitæ illius: Et hoc, quià nullum ex ipsis fructum reportat. *Ibidem.* *Zohar.*

200 Quod verbum absconditum perhibet Eliphaz sibi dictum fuisse? An absconditum, vel abscondendum dicitur verbum à Deo factum amicis suis: cum non sit propalandum? Iuxtà illud Audiuit arcana verba, quæ non licet homini loqui. Et in Apocalypsi dicitur Vincenti dabo mãna absconditum. Cum illud communicari & propalari non possit. An verbum abscōditum dicitur, id est, secretò iis, qui sunt semoti à strepitu Mundi, & peccatorum: sicut alibi diximus? Quo sensu iubet Christus orantem, qui mutua cum Deo habet colloquia, clauso ostio, & in abscondito orare. *Iob. 4.* *2. Cor. 12.* *Apoc. 2.* *Matt. 6.*

201 Cur Eliphaz ait. Venas susurrij eius audiuit auris mea: Nonnè, quià Deus adeò submissè loquitur (vt benè Gregorius exponit) vt audiri nequear ab iis, qui sunt etiam in minimo strepitu: Hinc Deus de anima, cum qua domestica vult habere colloquia, ait. Deducam eam in solitudinem, & loquar ad cor eius. Non enim loquitur Deus voce sonora, & alta, *Iob. 4.* *Greg. ibi.* *Osea. 2.*

ex ipsis diuinis annumerationibus, quas ipsi summoperè celebrant.

245 Cur dicitur, quòd nullum timet? An id de ceto, qui capitur, intelligi potest? An de Diabolo est sermo, qui crucem sanctam, & characteres multos horrescit ac refugit: & (velit, nolit uè) ad Iesu nomen expauescit, flectitúrque? Hinc olim conquesti sunt dæmones illi de Christo, dicentes. Cur venisti antè tempus torquere nos? An igitur de fonte vitæ id intelligitur, qui non modò nullum timet, sed omnia bona donat, & aufert pro libito? Iuxtà illud, quod de ipso canit Vates. Dante te (inquit) illis colligent: aperiente te manum tuam, omnia implebuntur bonitate. Auertente autem te faciem, turbabuntur: auferes spiritum eorum & deficient. *Iob.41.* *Phil.2.* *Mat.8.* *Psal.103.*

246 Est-nè hic fons vitæ, ipsemet Deus, vel numē aliquod ab ipso Deo separatum, vel locus aliquis particularis in diuinis? Quàuis omnia sit De⁹ (sicut Orpheus apertè canit. Iupiter est, quodcunque vides, quodcunque mouetur. Nam omnia sunt Deo plena, vt ipse Deus per Ieremiā ait. Cœlum & terram ego impleo) nihilominus aliqua sunt, quæ dicuntur creata. Et hæc sunt separata à Deo in modo essendi: cum habeant esse dependēs, Deus autem sit penitus in dependens. Immò ab ipso cætera omnia dependent. Aliqua verò sunt, quæ non creata, sed producta dicuntur. Cuiusmodi sunt Filius & Spiritus sanctus, Aliqua quoque sunt emanantia, vel pullulantia à Deo: vt sunt omnia attributa: sicut est cōmunis Theologorum sententia. Verum antiqui Theologi vlterius progredientes asserūt in Archetypo esse montes diuisionis: Tribunal videlicet iustitiæ & gratiæ. Et ibi est Sol & Luna: vt alibi tactum est. Ibi sunt Planetæ omnes, meliori, immò perfectissima nota. Ibi est puteus septem, influxuum videlicet superiorum, dictus באר שבע Beersabah. Ibi est illud mare magnum? de quo Propheta canit. Hoc mare magnum & spatiosum littoribus. Ibi est fons vitæ vniuersalis, & plures particulares. Ibi est Architriclinus, atque alumnus inferiorum. De quibus multis locis opinor Christum dixisse. In domo Patris mei mansiones multæ sunt. Quæ tamen omnia (vt Zohar ritè sentit) vnum sunt. Vnde non sunt ipso Deo separata, sed vnum sunt per respectum ad ipsum: multa verò respectu nostri. Et cum his omnibus ipse Deus omnia operatur. Hinc volens hominem creare, in quo omnia continentur, ea omnia citauit, dicens. Faciamus hominem ad imaginem nostram: tribuentes videlicet ei vestigium omnium, quæ in nobis sunt. Cum igitur Deus impartit gratiam, operatur per Tribunal gratiæ. Iustitiam verò exequitur per Tribunal iustitiæ. Dum autem vitam communicat, operatur per Tribunal vitæ. Et sic de singulis. *Orpheus.* *Iere.23.* *Theo.ant.* *Psal.103.* *Io.14.* *Zohar.* *Gen.1.*

247 Quid est id, quod subinfertur. Omne sublime videt? An hoc de ceto, qui nil cognoscit, intelligi debet? An de Diabolo est sermo, qui non sublime, sed infima videt: cū ad infima detrusus iaceat? An igitur de fonte vitæ (vt est rei veritas) intelligendum est? Ipse enim videt omne subiectū, & dispositionem eius, quamuis sublimē: paratus infundere animam, iuxtà dispositionem subiecti, quantumcunque nobilis, & sublimis. *Iob.41.*

248 Cur dicitur, ꝙ ipse est Rex super omnes filios superbiæ? An hoc

Ibidem. (vt aliqui interpretantur) intelligitur de Diabolo, qui est omnium superbissimus, & ex superbia ad inferos detrusus? Sed, cum in veritate literæ habeatur שחץ Sachaz, quod (vt exponit R. Moses aliàs Ramban, & Abraham Aben Hazra) fortitudinem significat, nonnè aliud exquirendum est sensum? An igitur ad animalia fortiã dictum hoc alludit? Cuiusmodi sunt Equi, Boues, Elephantes, Vrsi, Leones, & huiusmodi: sicut & in Targum habetur? Vnde sensum horum verborum est. Ipse est Rex donans vitam cunctis animantibus, & regens ea quantumuis fortia.

Ibid. 28. 249 Quas volucres cœli (vt Iob ait) sapientia Dei latet? An de volucribus per aërem hunc corruptibilem volitantibus est sermo? An potius id intelligitur de volucribus super faciem firmamenti volantibus? Quæ
Zohar. quidem volucres (vt Zohar exponit) sunt Angeli: quos latet sapiētia Dei, qua Mundum creauit, & omnia regit. Nam illa nulli intellectui creato
Io 1. communicata est. Quæ sapientia est Dei filius, & Dei verbum, per quod
Matt. 11. facta sunt omnia. Hinc Saluator ait, Nemo nouit Filium nisi Pater. Quam
Elchana. sententiam prosequitur Elchana, dicens. Sapientiam, qua Deus creauit, & regit Mundum, nulli communicauit: sed eam sapientiam, qua intelligi potest Mundus creatus.

Iob. 12. 250 Quis distribuit creaturarum gradus: & cur sublimantur, & deprimuntur mortales? Nonnè id apertè Iob referat: Ait enim de Deo loquens. Qui multiplicat gentes, & perdit eas: & subuersas in integrum restituit. Qui mutat cor Principum terræ, & decipit eos, vt incedant per inuium. Palpabunt quasi in tenebris, & non in luce: & errare eos faciet quasi ebrios. Et hoc tanta concinnitate, & æquitate ipse Deus facit, vt nihil dissonum, nihil inconcinnum, nihílque sine debita pietate fiat. Quáuis mortalium non sit hoc percipere. Quantum enim distat cœlum à terra: tan-
Isa. 55. tum distant viæ Dei à viis hominum, & cogitationes Dei à cogitationibus hominum: vt ipse Deus per Isaiam ait.

SECTIO TERTIA DE MERCVRII TRISMEGISTI DOGMATE.

Eccl. 1. 251 VNDE hausit Mercurius sapientiam suam, quam mentem
Iaco. 1. vocauit? An fortè ex studio literario? Sed nonnè Sapiens ait. Omnis sapientia à Domino Deo est? Cui adstipulatur Iacobus dicens. Siquis indiget sapientia, postulet à Deo: qui dat omnibus affluenter. Et hoc, modò concinnè petat: præmissa vide-
Sap. 1. licet animi purificatione. Nam in maleuolam animam non introibit sapientia: nec habitabit in corpore subdito peccatis: vt Sapiens inquit. Vnde, vt intelligamus sapientiam hanc à Deo venire, & ab insufflatione, &
Ibidem. chrismate Spiritus sancti subinfert Sapiens. Spiritus sanctus disciplinæ, id est, infundens disciplinam, effugiet fictum. Viginti itaque & octo annis elaborauit Mercurius, vt mentem adipisceretur: illustraretur vi-

delicet lumine diuino. Vnde & ſapiens effectus eſt.

252 Quid innuit Mercurius per mentem? Nónè intelligitur intellectum adeptum: vt Peripatetici dicunt? Vnde aduertendum eſt ſecundum Academicos & ſecretiores Theologos, quod homo, præter rationalem diſcurſum, illuſtratur diuino quodam radio: de quo Iohannes ait. Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem. Quam lucem Ariſtoteles vocat intellectum agentem: Plotinus ſimpliciter vocat intellectum: Hebrei verò נשמה neſſamah, vel ſpiraculum vitarum. Auguſtinus autem proportionem ſuperiorem. Quæ lux & ſi omnibus ineſt, non tamen ab omnibus deprehenditur: vt Plotinus teſtatur, vbi eam vocat oculum, dicens. Quem oculum habent quidem omnes, vtuntur verò perpauci. Quod Iohannes anteà dixerat. Et lux in tenebris lucet, & tenebræ eam non comprehéderunt. Qui autem adeò ſunt expurgati, vt lucé illam videre poſſint, hi conſequuntur mentem, adipiſcuntur intellectũ, & ſapientiæ veræ compotes efficiuntur. *Mercurius in Pym.* *Io. 1.* *Ariſt. 3. de anima.* *Plo. de homine Heb.* *Auguſtinus* *Plo. c. 9. de pulchro.* *Io. 1.*

253 Cur dicit Mercurius mentem prouenire ex humida natura, & ipſi aſtare? Nonnè his verbis myſterium Trinitatis innuit, cuius perſona media eſt Filius, & ſapientia Dei, quæ aquæ naturam ſapit? Iuxtà illud. Et aqua ſapientiæ ſalutaris potauit illum. Hæc igitur ſapientia ex humida natura, id eſt ex aqua, quæ Filius Dei eſt, ſcaturiens communicatur mortalibus: non quidem ea copia, & ſublimitate, de qua meminit Chriſtus, cum ait. Nemo nouit Filiũ niſi Pater: ſed ea duntaxat, de qua alibi dixit. Quæcunque audiui à Patre meo, nota feci vobis. Quem ſapientiæ gradum inferiorem Elchana, doctor quidem inſignis, vocat filiam: ſuperioré verò filium. Et vbi eſt Pater, ibi adeſt filius. Sunt enim correlatiua. Et de hac ſapientia apertè ſubinfert Mercurius, dicens. Vocem quandam audiui dicenté. Lumen illud ego ſum mens, Deus tuus, antiquior quàm natura humida: quæ filius eſt, vt diximus. Sed inter ipſum Patrem, & Filium eſt medius, & colligans amor, qui Spiritus Sanctus dicitur. *Mercurius in Pym.* *Eccleſ. 15.* *Mat. 11.* *Io. 15.* *Elchana.* *Mercurius in Pym.*

254 Quomodò ſecundum Mercurium ſe habet hæc mens cum perſonis diuinis? Nonnè id ipſe declarat: Ait enim. Vox egrediebatur, quam ego luminis vocem exiſtimabã: & ex hac luminis voce verbum factum prodiit. Verum hoc naturæ humidæ aſtans, eam fouebat: ex humidæ autem naturæ viſceribus ſyncerus ac leuis ignis euolans protinus alta petit. Lumen igitur primum eſt Pater, à quo aliud lumen procedit, quod lux vera, Filius & ſapientia dicitur. De quibus luminibus Eccleſia canit. Lumen de lumine, Deum verum de Deo vero. Ab hoc autem lumine primo (vt ipſe Mercurius ait) verbum factum prodiit, poſterius natura, quàm ipſum primum lumen. Quod verbum paulò inferius vocat mentis germen lucens, & Dei filium. Poſteà de Spiritu ſancto ſubnectens ait, quòd eſt ſyncerus ac leuis ignis, nunc ad ima deſcendens, nunc ad alta euolans. Quorũ trium imaginem nos portamus: Patris videlicet per ſupremam portionem, qua Deum intelligimus: Filij verò per cognitionem, & verbum de ipſo Deo productum: Spiritus autem ſancti per amorem, quo Deo afficimur: aut cum pro eius amore ad opus applicamur. *Idem ibidẽ.*

255 Quæ sunt portæ, vel crateres sapientia pleni, de quibus Mercurius meminit? Nonnè sunt illi duo crateres, ex quibus Mercurius & Plato dicunt Mundum esse completum: superior videlicet & inferior? In superiori nanque sunt omnia munda, in inferiori verò omnia immunda. Et hinc resultat bifaria sapientia: altera rerum superiorum, quam superius lac vocauimus: altera verò rerum inferiorum, quam vinum appellauimus. Et hæc est sapientia, & astutia serpentina & dæmoniaca: illa autem columbina, & diuina. Quos crateres plenos sapientia, id est rebus intelligibilibus dixit Mercurius esse patulos: & vnicuique præstare, vnde possit sapientiam haurire. Hauritur enim sapientia ab obiectis intelligibilibus: modò cætera conueniant.

Idē ad Ta. Pla. i Tim.

256 Quo præcone acclamante (vt Mercurius ait) ducimur ad hanc sapientiam? An præco clamans est ille nobis innatus appetitus, & cupiditas sciendi, de qua (cum de suprema philosophia agere vellet) Aristoteles ait. Omnes homines natura scire desyderant? Cui adstipulatur illud Ciceronis. Omnes trahimur ad agnitionem veritatis: in qua excellere pulchrum putamus. Quæ cupido nisi adesset, minimè possent (vt Plato ait) sufferri labores, quos addiscendo sustinemus. An præco clamans est ipsa veritas: quæ (vt Firmianus asserit) est pabulum animæ, incredibili quadam iucunditate refertum? An præco est illud lumen, vel portio superior, de qua nuper meminimus: qua ad sapientiam & omne bonum amplexandum inuitamur, & trahimur? An præco est ille, de quo Zohar plerisque in locis meminit: synderesis videlicet hortans, & impellens ad bonū? Quod quidem bonum prosequi nequimus, nisi ipsum intelligamus. Nam voluntas non fertur, nisi in præcognitum: vt est Augustini, & communis Theologorum sententia.

Mercu. ad Tatium. Metaph. I. Cicero. Plato. Lactā. in 5. Zohar. Augustin.

257 Quomodò se habēt mens cum animali nostro? Nonnè Trismegistus hoc apertè reserat? Quibuscunque animis (inquit) mens pręsidet, suo illos fulgore illustrat: eorum morbis, malisq; resistens. Quemadmodum enim Medicus eruditus ægrotantis corpus doloribus afficit, vrendo illud, atque secando, recuperandę valetudinis gratia. Sic quoque mens voluptuosam affligit animam, vt radices voluptatis euellat. Et hæc est vera, & collustrata conscientia vel synderesis omni malo remurmurans. Subinfert autem idem Mercurius de iis, qui mentis sunt expertes. Quorumcunque (inquit) hominum animę mentem nequaquam sortitę sunt gubernatricem eadem, quæ & brutorum animæ, patiuntur. Dimittit enim eas mens cupiditatum imperio: ad quarum expletionem ardenti quodam impetu feruntur: ritúque ferarum immoderatè irascuntur, & cupiunt: & (quod deterius est) nullum libidinibus finem imponunt, nullúmque malarum passionum reperiunt terminum. His autem, velut lictorem & iudicem, Deus legem dedit. Quæ lex proponit ea, quæ homo fugata & sopita mente cognoscere nequit.

Mer. ad ta.

258 Quomodò se habet mens cum spiritu nostro? Nonnè (vt Mercurius asserit) mens est adiutrix animarum, eas in bonum proprium reuocans: &

Idē ad eundem.

adeò vnit eas cum Deo, ſimiléſque ei efficit, vt animæ ex ſui cognitione Deum cognoſcant, & ſint vti Deus in corpore humano? Hinc alibi dicit idem Mercurius. Niſi te Deo æquaueris: Deum nunquam intelliges. Nam ſimile ſemper à ſimili ſuo cognoſcitur. Expurgatus itaque, & menti, id eſt radio diuino vnitus homo melior in Deum euadit, vnde ipſe ſubnectens ait. Extende teipſum in magnitudinem ſine termino, emerſus è corpore: totum ſupergredere tempus, æternus exiſtens: mente & contemplatione videlicet. Sic Deum denique cognoſces, impoſſibile in teipſo nihil exiſtimans: teipſum immortalem puta comprætendere cuncta potentem, ſcientiam omnem, atque omnem pariter artem, omni ſublimitate ſublimior effectus, omni fundo profundior, aſſiſtens omnibus Mundi partibus, cœlo, terræque, & mari. Quod Paulus tetigit, dicens. Viuit verò in me Chriſtus: verbum videlicet, in quo ſunt omnia, & per quod omnia comprætendi poſſunt.

Idē in dialogo cum mēte.

Gal. 2.

259 Mens noſtra quomodò ſe habet cum Deo? Nonnè Mercurius id aperto ſermone referat, dicens, quòd mens noſtra ab eſſentia Dei nullo modo diuiſa eſt: ſed ei eſt cōiuncta, ſicut radius Solis cum ipſo Sole? Nam hæc mens Deus eſt in hominibus. Hinc nonnulli ex hominum numero Dij dicuntur: eorúmque humanitas diuinitati proxima eſt. Propterea non ab re Iohannes ait. Dedit eis, ſcilicet hominibus poteſtatem filios Dei fieri. Et hoc tripliciter. Primò ſi ſe à carne & ſanguine dimoueant. Secundò ſi lucem, quę omnes illuminat, ſuſcipiant. Tertiò ſi regenerentur ſecundum Deum.

Mer. ad Tatium de communi.

Pſal. 81.
Exod. 22.

Io. 1.

260 [redacted]

Plo. de homine.
Eccleſ. 12.

Io. 1.

261 Cum dictũ ſit Mundum conſtare ex duobus crateribus, eſt nè huiuſmodi ratione Mundus bifarius? Nonnè vnicus eſt ab vno Opifice fabricatus: & eſt animal vnum cum anima vna (vt multi aſſerunt) cuius omnia creata ſunt membra? In quam ſententiam omnes Philoſophi, necnon & Theologi noſtri veniunt. Quamuis Antiquorum nonnulli Mundorum pluralitatem non abhorreant. De quo in pręſentia non eſt diſſerendum. Hic tamen Mundus vnicus, à ſumma veritate pleriſque in locis bifarius

Io.18.7. dicitur. Regnum (inquit) meum non eſt ex hoc Mundo. Et iterum. Teſtimonium perhibeo de Mundo, quià opera eius mala ſunt. Vbi alludit (vt opinor) ad craterem inferiorem, in quo ſunt omnia immunda, ad immunditię principem ſpectantia. Alius eſt Mundus, crater videlicet ſuperior,
Mat.25. quem ipſe Chriſtus vocat regnum amicis præparatum: & in ipſo ſunt omnia munda: nec ipſum poſſunt obtinere, niſi mundi. Hinc ſumma curá eos emundari voluit, quibus huiuſmodi regnum paratum eſt.

262 Qua de cauſa (vt hi Sapientes aſſerunt) Mundus factus eſt ex illis duobus crateribus? An, vt ex illis compleretur perfecta rotunditas, & haberet veſtigium Opificis, qui eſt ſpæra intelligibilis? An, vt omnia munda in ſuperiori, immunda verò in inferiori cratere locarentur? An, vt vterque Princeps haberet regnum ſuum: Princeps videlicet munditiæ Chriſtus in cratere ſuperiori mundo: Princeps autem immunditiæ Diabolus in cratere inferiori, immundo ac polluto? Hinc Chriſtus proteſtatus eſt ſe nullam
Io.18. habere partem in Mundo hoc: inferiori videlicet, in quo ſunt omnia immunda. An Deus id fecit vt ornaret fabricam perfectione ſua, & harmonia: ſtatuens malum contrà bonum: vt videlicet malum eſſet quaſi antipariſtaſis boni ad ſuauiorem harmoniam conficiendam? Quæ quidem
Boetius. harmonia (vt Boetius ſentit) eſt parium, diſpariúmque vocum. vel proportionum in vnum redacta concordia.

263 Cur ad hanc harmoniam efficiendam ſtatuit Deus bonum contrà
Eccleſ.33. malum, & malum contrà bonũ: vt in Eccleſiaſtico habetur? Nonnè, quia harmonia nequit prouenire niſi ex terminis diſtantibus: nec termini medij poſſunt diſtare, ſine diſtantia extremorum? Quæ extrema vt diſtét, neceſſe eſt quòd contrarientur: ſicut ſunt ſuperius & inferius, antè & retrò, dextrum ac ſiniſtrum. Sed cum in gradibus entitatis, aut ſubſtantiæ non ſit localis diſtantia, eſt diſtantia perfectionis. Vnde quantò quid magis diſtat à bono, tantò magis ſapit naturam mali. Volens itaque ſummus Opifex producere Mundum cum harmonia in diſtantia graduum perfectionis & imperfectionis fundata, neceſſe fuit, vt ipſe ſummè perfectus figeret aliud extremum imperfectiſſimum: vt inter hæc duo extrema diſtribueret gradus omnium aliorum in perfectione, quæ conſiſtit in maiori elongatione ab imperfectò, & approximatione ad perfectum. Quod imperfectum, & malum: & vnde malum prouenire ſolet, ipſa materia eſt.

264 Si materia, Deo penitus oppoſita, eſt malum in natura: vnde venit malum in moribus, & immundities rerum exiſtentium in cratere inferiori? An iſta immũdities eſt ab ipſa materia? An ab aliqua poteſtate immundante? An ab influxu ſuperiori immundante, & inficiẽte? Ex materia quippè, quæ diſtat à perfecto, & eſt propè nihil, prouenit facilitas ad immunditiem ſuſcipiendam: cui magis ſpirituale, magis reſiſtit. Sed vnde prouenit immundities in intelligentis immundis? An, quia ſe rebus naturalibus im-
R. Recha. miſcuerunt: vt dicit R. Rechanati, & communiter Hebræi doctores ſuper
Doct.heb. illud. Videntes filij Dei filias hominum, quod eſſent pulchræ, acceſſerunt
Gen.6. ad eas, & genuerunt? Qui præcipui fuerunt (vt ipſi Hebręi aſſerunt) Haza,

&

& Hazael. Sed in his vnde immunditics? An ab ipsis? An à re materiali: cui se commiscuerunt? An ab indebita commixtione? Sicut ex admixtione lactis & vini facilè generatur corruptio: & ex admixtione seminis cum terra: licet nec semen, nec terra habeant à se corruptionem. Ex huiusmodi itaque commixtione polluti fuerunt vtrique: filij Elohim videlicet, & filiæ hominum.

265 Si huiusmodi (vt Hebræi tenent) per illam nefariam commixtionem polluti fuerũt, quid dicemus de illo, qui sedem suam ad Aquilonem ponere voluit: nulla prorsus admixtione cum re materiali facta? Nonnè id dictum est non de Diabolo, sed de Nabuchdonosor: vt Isaiæ textum legẽti patet? *Isa. 14.* Si verò communem Doctorum nostrorum opinionem & commune dictum Ecclesiæ sequi voluerimus, nonnè ab Aquilone panditur *Iere. 1.* omne malum? Ibi enim (quamuis extrinsecus) est Samael, qui venenum Dei dicitur: inde casus, inde infectio. Sed (cum omnia, quæ fecit Deus, sint valdè bona) cur & quomodò factus est locus ille malus? *Gen. 1.* Nõ quippè locus ille malus est: quemadmodum nec lex inde veniens: quamuis ipsa sit occasio mali, & peccati. Iuxtà illud. Lex subintrauit, vt abundaret delictum. *Ro. 5.* Nam ibi quoq; robur Dei est: vnde homines roborari possunt. Quo quidem robore qui abutuntur, efficiuntur mali. Impetus enim irę, vnde zelus, & vindicta, non est malus, sed bonus.

266 Quis est iste Samael, qui venenum Dei dicitur? Nonnè ipse est Satan nobis aduersans: quem summus Opifex fabricauit, vt inde probaretur, qualis vnusquisque sit? Quod summoperè saluti humanæ necessarium est. Hinc Propheta canit. Proba me Domine, & tenta me. Et iterum. Proba me Deus, & scito cor meum: interroga me, & cognosce semitas meas. *Psal. 25. & 138.* Quæ quidem tentatio malè dispositis, & malè resistentibus est venenum inficiens: vincẽtibus autem est occasio coronæ & præmij. Iuxtà illud. Vincenti dabo manna absconditum. Et iterum. Qui vicerit, faciam illum columnam in templo Dei mei. *Apoc. 2. & 3.*

267 Ad mentem autem, de qua superius locuti sumus, reuertentes quęrimus, an idem sit mens apud Mercurium, quod intellectus apud Plotinum, & sapientia apud Authorem libri sapientiæ? Nonnè hæc omnia penitus idem sunt: sicut superius tactum est? Quod patet benè perspicienti huiusmodi Sapientum sententias. Ait enim Mercurius. Quicunq; Dei munere mentem consecuti sunt (ò Tati) secundum operum comparationem *Mercu. ad Tatium.* pro mortalibus immortales habentur: intelligentia sua cuncta complexi, quæ in terra sunt, & quæ in mari: & siquid est præter ea suprà cœlum. Atque adeò seipsos erigunt, vt ipsum quoque bonum intueantur. Quod sanè cum perspiciunt, eam, qua hic vescimur, vitam, miseriam quandam arbitrantur. Despicientes vtique tum etiam corporea omnia, ad vnum solum feruntur. Cui adstipulatur Plotinus, dicens. Hæc est vita fœlicium hominum, & eorum, qui intellectum adepti sunt, fuga solus ad solum, *Plo. in lib. de vno & de pulchro.* quod appetunt. Multa quoque huiusmodi dicit in tractatu, quem de pulchro ædidit. Nec ab his discrepat Author libri Sapientiæ, qui ait. *Sap. 7. 8.*

Omnium enim artifex docuit me sapientia.

268 Habere mentem estnè habere regnum Dei? Nonnè id videtur in-
Io.17. nuere Christus, vbi de regno Dei, quod vocat vitam æternam, agens ait.
Hæc est vita æterna, vt cognoscant te Deum verum, & quem misisti Ie-
sum Christum? Nam hæc cognitio haberi nequit sine mente: quam lumen
diuinum, & lucem illam omnes illuminantem esse diximus. Sine quo lu-
mine Deum cognoscere vel contemplari nequimus: sicut nec Solem, nisi
Psal.35. Solis lumine videre valemus. Hinc Psalmographus canit. In lumine tuo
videbimus lumen. Regnum enim Dei est habitatio diuinitatis in nobis
per lumen, & amorem ipsius Dei: vt alibi declarauimus. Quod lumen
cum Christus nobis attulerit, non immeritò de seipso loquens dixit. Re-
Luca.17. gnum Dei intrà vos est.

269 Cur illa inhabitatio diuinitatis in nobis vocatur regnum Dei?
Sec.Theo. Nonnè, quià illud diuinum quod in nobis habitat, venit à loco, qui apud
secretiores Theologos dicitur מלכות Malchut, quod regnum significat?
Regnum autem illud est numen, quod omnia inferiora diiudicat, & re-
git: eósque, quibus sese communicat, Reges facit. Nam per virtutem
diuinitatis in nobis habitantis omnibus imperare, & dominari possu-
Luca 10. mus. Iuxtà illud Saluatoris. Eccè dedi vobis (per communicationem vi-
delicet diuinitatis) potestatem calcandi super serpentes & scorpiones, &
super omnem virtutem inimici. Quòd autem hoc sit regnum Dei, paulò
Ibi.11. inferius ipsemet declarat, dicens. Si in digito Dei eiicio dæmonia, profe-
ctò peruenit in vos regnum Dei. Hæc enim virtus, & potestas prouenit ab
illo numine, quod dicitur regnum Dei. Quod quidem regnum antè om-
Mat.6. nia quærendum est: cum ab ipso omnia bona dependeant: vt ipse Christus
nobis insinuat, dicens. Quærite primùm regnum Dei: & hæc omnia adii-
cientur vobis.

270 Sapientes premuntur nè malis, & angustiis? Nonnè Plotinus exclu-
Plo.in lib.de virtutibus. dit sapientem à timore, & dolore, dicens. De nulla enim re timet aut do-
let? Hinc Socrates venenum non timuit: nec martyres exhorruere tor-
Heb.10. menta. Immò in ipsis lætabantur. Iuxtà illud Apostoli. Rapinam bono-
rum vestrorum cum gaudio suscepistis, cognoscentes vos habere melio-
rem, & manentem substantiam. Veri enim sapientes collecti sunt ad
Boetius. mentis arcem: vbi existentes nihil curant, nec tristantur, vt Boetius asse-
rit, supellectilium iactura. Huc quoque collecti oderunt corpus, & quæ-
que ad ipsum pertinentia, tanquam impedimenta quædam mentis possi-
dendæ, & regni illius, quod verum gaudium, & vera oblectamenta pa-
rit. Hinc lætabantur martyres, veræ sapientiæ compotes, cum cruciatus
corporibus suis inferrentur.

271 Cum corpus hoc nostrum menti contrarietur, quomodò debemus
circà ipsum nos habere? Nonnè Mercurius id referat? Ait enim. Nisi
Mercurius ad Tatium. prius, ò fili, tuum corpus oderis, teipsum amare non poteris. Quàmpri-
mum verò non te, sed ipsum Deum dilexeris, mentem protinus con-
sequeris. Sed cur odio habendum est corpus? Nonnè, quià (vt idem.

Mercurius subinfert) impossibile est vtrisque simul intendere: mortalibus videlicet atque diuinis? Corpus enim mortale est: spiritus verò diuinus. Electione autem vnius, alterum amittitur: & quotiescunque vnius cura remittitur, alterius actus intenditur. Hinc dixit Apostolus. Cum infirmor, in animali videlicet homine: tunc fortior sum, scilicet in spirituali homine. Debilitandum itaque est illud animale: cum ea, quæ Dei sunt, non percipiat: & tantum spirituale distrahat, quantum in ipsum præualet. *1. Cor. 12.* *1. Cor. 2.*

272 Vnde quis acquirere potest hanc sapientiam, quę mens dicitur? An ex his visibilibus? Iuxtà Peripateticum illud. Philosophi videntes Eclypsim cœperunt philosophari, & causam indagare. Quæ causarum cognitio ad sapientiam spectat. Sed cum sapientia sit de diuinis, quæ ex his visibilibus inuestigari nequeunt per effectus arguendo, sed per analogiam procedendo: multaque ex diuinis non per analogicum discursum, sed per oracula tantummodò habeantur (vt Plato ait) nonnè aliunde haurienda est hæc sapientia? Vnde dicitur in libro, cuius titulus est de formatione, quod Adam habuit sapiētiam suam à Raziele, Sem à Iophiele, Abraham à Zadchiele: & quòd Doctor Izahac, & Iahacob fuit Peliel, Ioseph verò Gabriel, Mosi Mitatron, Eliæ autem Malthiel. Et hi omnes hauserunt à Deo, vel ab intelligentiis superioribus, si quę sunt. Nam, iuxtà Dionysij dogma, semper intelligentiæ superiores illuminant inferiores. Si quis autem absque medio sapientiam adipisci velit, ad Deum recurrat: qui (vt Iacobus ait) dat omnibus affluenter. Aliquibus enim per medium, aliquibus autem sine medio (sicuti de gratia aliàs dictum est) dari solet sapientia. *Metaph. 1.* *Plato.* *Abraham in lib. de form.* *Dionys. de Ange. hier.* *Iaco. 1.*

273 Quid igitur nobis faciendum est, vt hanc sapientiam adipiscamur? Nonnè hoc docet Mercurius, dum filium suum, vt sapientiam suscipiat, lauari iubet in patera, quam rerum cognitionem vocat: tam creatarum videlicet, quàm diuinarū? Vnde ablutio Mercurij, & alæ Platonis idem videntur. Sed quomodò quis potest cognitione ablui? Nonnè summus Doctor ait. Iam vos Mundi estis propter sermonem, quem ego locutus sum vobis? Nec mirum si sermo & sapientia Dei abluat animas: cum ipsa sapientia dicatur aqua: vt sæpè dictum est. In qua quidem aqua (vt reor) lauamur in baptismate. Nam huius veræ & supramundanæ aquæ hæc elementaris est signum. Expurgat autem & pulchram facit animam cognitio rerum, maximè diuinarum: vt Zohar plerisque in locis docet, differens quantam purificationem, & vtilitatem suscipiat meditans in lege, sapientia plena. *Mercu. ad Tatium.* *Io. 15.* *Zohar.*

274 Quæ puritas requiritur in iis, qui Deo seruire studēt? Nonnè id declarat Plotinus? Ipse enim ait. Si nondum cognoscis te pulchrum, & mundum, Statuarium imitabere. Hic enim, vbi statuam optat pulchram, partim abscindit, partim quoque dirigit, & expoliturus abradit, partim læuigat, & abstergit: donec faciem in statua exprimat speciosam. Ità & tu tolle superuacua, obliqua dirige, obscura purgando collustra: *Plo. c. 9. de pulchro.*

neque desinas circà statuam tuam elaborare, quousque diuinus virtutis fulgor tibi subrutilet. Si hoc ipsum euaseris, ac purus iam habitaueris ipse tecum, nihil habens impedimenti, neque duce amplius, indicéque egeas: tunc solitarius effectus ingentem poteris aspicere pulchritudinem. Oportet enim visurum videndo cognatum similemq; effici. Et post multa concludens dicit. Efficiatur igitur quis diuinus, pulcher, atque Dei formis, si modò Deum sit, & pulchritudinem inspecturus.

Mercu. ad Tatium. *Aug. de Ci. Dei in prin.* *Leuit.* 19. *Augustinus.* 275 Cur Trismegistus inquit, quòd homo sese amare debet, si mentem adipisci velit: cum ab amore sui (secundum Augustinum) fabricetur Ciuitas Diaboli? Nisi quippè homo posset semetipsum amare, non diceret lex. Diliges proximum tuum, sicut te ipsum. Nam si homo amat seipsum in Deum, rectè se vtiq; amat: si verò Deum in seipsum amat, peruerso amore amat. Iuxtà illud Augustini. Hæc est summa peruersitas frui vtendis, & vti fruendis. Amor namque suiipsius rectus, est regula amoris, quo proximum diligere debemus. Ideò dicit lex. Sicut teipsum. Nec quis seipsum diligere *Arist. de anima Merc. ad atium.* *Io.* 12. potest (hominem videlicet, qui est intellectus, & ratio potissimè: vti Philosophus inquit) nisi oderit suum contrarium, hominem videlicet animalem, siue corpus. Hinc dixit Mercurius. Nisi tuum corpus oderis, teipsum amare non poteris. Quod & Christus docuit.

Aristotel. 276 Cur dicit Aristoteles mentem serò aduenire? An, quià tanta animi expurgatio exquiritur ad mentem acquirendam, vt non, nisi post longum tempus adueniat? An, quià mens resultat ex multarum experientia rerum: quæ non perficitur nisi ex multis, & crebrò expertis? An, quià dum viridis est ętas, ligata est anima sensibus corporeis: quibus virescentibus debilior fit mens, sed ipsis senescētibus, aut ab eis anima separata fit fortior? Quod *2. Cor.* 12. innuit Apostolus, dum ait. Cum infirmor, nunc fortior sum.

277 Quomodò quis à bona mente cadit, & lympida in obscuritatem vertuntur? An, quià volubilis est homo, & instar Chamæleontis ad omne *Psal.* 38. præsens obiectum, & colorem mutabilis? Hinc Propheta canit. In imaginem pertransit homo. An, quià homo non vult consyderare, & conseruare *Ibi.* 48. re dignitatem suam: Iuxtà illud. Homo cum in honore esset, non intellexit: comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. An, quià *Gen.* 3. obiectum præsens facilius mouet, immò trahit? Quod & primo parenti legimus contigisse: cuius vxor, id est pars sensitiua allecta ab obiecto arboris delectabili traxit secum virum, id est animā meliorem, vel rationalē. Vnde à voluptatis horto eiectus fuit. Et hæc fuit vera mentis priuatio.

278 Quando homo præuaricatur, cadit nè ab harmonia, & à qua? Non-*Theo.* 37. 2. nè peccatum (vt Theologi dicūt) est carentia debitæ rectitudinis, aut quæ inest, aut quæ deberet inesse? Quæ rectitudo est concentus & harmonia *Proc. in lib. de anima, & dem.* quædam, à qua peccās cadit. An (vt Proculus inquit) cadit homo per peccatum ab illa harmonia, de qua Zoroastres ait. Exultat homo ob harmo-*Zoro. in or.* niam, quam in se sentit? Habet enim homo purus, & à peccato liber, harmoniam cum Deo, cum Angelis, & cum seipso. Quo concentu valdè oblectatur: & à quo peccans decidit, indéque tristitiā & dissonantiam sentit.

Iuxtà

Iuxtà illam Augustini celeberrimam sententiam. Iussisti Domine, & ità est, vt omnis inordinatus animus sibiipsi pœna sit. *August. 11. de confes.*

279 Quarè malè operans semper est pallidus? An, quià natura ipsa sentit iudicium, & iustitiam Dei sibi comminantem: quæ & si nonnunquam tarda est, nullum tamen malum impunitũ relinquit: immò (teste Valerio) tarditatem supplicij grauitate compẽsat? Iuxtà illud Apostoli. Secundum autem duritiem tuã, & impœnitens cor, thesaurizas tibi iram in die reuelationis iusti iudicij Dei. An, quià sentit conscientiam, seu synderesim remordentẽ, & accusantem? Sicut docet idem Apostolus, dicens. Testimonium reddente illis conscientia ipsorum, & inter se inuicem cognitionum accusantium, aut etiã defendentium. An, quià sentit se traditum in potestatem mali dæmonis: vt Proculus ait? An, quià sentit naturam mali, quod tale est, vt seipsum destruat: sicut Plato & Aristoteles asserunt? *Vale. Max. Rom. 2. Ibidem. Proc. de omnia & dam. Pla. 8. de Rep. Ethi. 4.*

280 Cur tam pauci quęrunt hanc mentem? An, quià non habent (vt Peripatetici docent) corpus, & sensus benè dispositos? An, quià non sunt sortiti bonam animam (sicut Sapiens se sortitum esse perhibet) à cuius conditione dependet corpus formandum: vt opinor? Nam (vt antiqui Theologi docent) secundum dispositionem animæ infundendæ disponitur corpus: quod (vt æquum est) depẽdet ab anima, non autem anima à corpore. An, quià non habuerunt ab initio mentem, quam pro tempore in lucem, & actum deducerent: sicut de scientia & speciebus concreatis asserebat Plato, potissimè autem in Menone? An, quià difficile est acquirere excellentem virtutis habitum? Vnde, nisi quis ab oblectamento virtutis alliciatur, sufferre nequit huiusmodi labores: qui ad acquirendum excellentem virtutis habitum requiruntur. Nam delectatio perficit opus. *Sap. 8. Ant. Theo. Pla. ĩ Men. Ethic. 10.*

281 Cur (vt Mercurius ait) omnes non intelligentes peribunt? Nonnè, quià omnis ignorans est malus, & omnis malus perit? Quod & per Osæam Dominus protestatur, dicens. Quià tu scientiam repulisti, ego repellam te. Nam (cum voluntas non feratur, nisi in præcognitum) quomodò mortales diligere possunt, quod non cognoscunt? Et quomodò operari bonum possunt, nisi diligant: & oblectentur: cum delectatio perficiat opus? Quod & Baruch apertè profitetur, dicens. Quoniam non habuerũt sapientiam, perierunt propter suam insipientiam. Et hæc est conclusio totius disceptationis à Mercurio cum Tatio filio factæ. Hinc ipsum ad hanc sapientiam acquirendam hortatur. *Mercu. ad Tatium. Ethic. 3. Osea. 4. Baruch. 3.*

282 Quod est maximum miraculum huius Mundanę scenę? An est Sol: cuius lumine omnia clarescunt, & illustrãtur? An est totum cœlum: vnde omnis influxus in inferiorum beneficium? An (vt Abdala Sarracenus asserit) est homo, in quo non tantum Sol, & omnes cœli cõtinentur, sed aer, aqua, terra, & omnia quæ in eis sunt? Iuxtà illud Sapientis. Fecit Deus hominem de limo terræ, & dedit ei virtutem continendi omnia. Cui adstipulatur Mercurius, dicens, quod homo est quoddam totum omnia continens. Et iterum cum Asclepio loquens, ait. Magnum miraculum (Asclepi) est homo animal adorandum & honorandum. *Abdala. Sap. 10. Mercurius in Pym. Idem ad Ascl. 3.*

Abdala. Mercurius. 283 Cur homo est magis spectãdus,& admirãdus(vt Abdala,& Mercurius conueniũt)quàm cætera omnia,quæ in hoc Mundo sunt? An,quià homo est rationis capax? An,quià beatitudinis est particeps? An,quià est do-
Psal.8. minus omniũ creaturarũ? Iuxtà illud Omnia subiecisti sub pedibus eius.
1.Cor.11. An,quia continet Dei imaginẽ:vt Apostolus ait? An,quia est naturę inter-
Persæ. pres? An,quia,vt Persæ dicunt,est hymeneus Mundi? An,quia(vt nõnullis placet)est factus arbitrarius, honorariúsque suiipsius plastes? Habet enim potestatẽ,in quã maluerit formã,se transformãdi:in lapidẽ videlicet, plã-
Io.1. tam,animal brutum,Diabolũ,Angelum, & ipsum Deũ.Iuxtà illud. Dedit
Chaldæi. eis,scilicet hominibus,potestatẽ filios Dei fieri.Hinc Chaldæi dicũt.Cum cætera omnia habeant determinatas formas,solus homo nũllã habet effigiem propriam,sed extrarias & aduentitias quamplurimas.Propterea non
Psal.38. ab re Propheta dixit.In imaginem pertransit homo.

Mercu. ad Tatium. 284 Cur homo infœlix efficitur(vt Mercurius ait)ex illis duodecim vl-
Apoc.21. tricibus:vt suo vocabulo vtar? Nõnè duodenarius numerus fœlix & fau-
Pla. in.6.de legibus. stus est apud Iohannẽ & Platonem celebratissimus: Quomodò igitur quis ex eo infœlix efficitur? Nonnè,quia vnumquodq; quãtumuis bonũ,habet in cratere inferiori malum ipsi aduersans? Ex aduerso igitur bonorũ influxuũ duodecim signorum cœlestiũ:hi mali à Mercurio recẽnsentur. Ignorantia videlicet,tristitia,incõstantia,cupiditas,iniustitia,luxuria,deceptio, inuidia,fraus,ira,temeritas, & malitia.Sub his autẽ, veluti pręcipuis malorũ omniũ radicibus,ipse Mercurius vult omnia mala cõtineri.Quas radices vltrices vocat:datas videlicet in punitionẽ, & vltionẽ hominũ malè dispositorum.Et quomodò vnaquęq; harum radicũ à quolibet signo cœlesti descẽdat ipsemet innuit:sed posteris declarandum reliquit. Ad quod explicandum tractatus exigeretur metas problematis excedens.

Mercurius in Pym. 285 Cur Mercurius asserit animas ex denario numero esse generatas?
Gen.1. An,cũ anima sit perfecta,& vltimũ Dei opus, vltrà quod nil aliud creatũ fuisse legimus,hinc Deus ipsam perficere studuit denario,numero videlicet cõpleto,vltrà quẽ alius non datur? An,quia ex illo denario diuino: de quo plerisq; in locis tactũ est,emanauit anima? Vnde in productione ho-
Zohar. minis citati fuerunt illi decẽ fontes,vel numina:ad quæ (vt Zohar inquit)
Gen.1. directus fuit ille sermo,quo dictũ est. Faciamus hominẽ ad imaginẽ, & similitudinẽ nostrã.Nam ex omnibus illis,cõflata est anima:sicut ex omnibus corporis membris emittitur semen ad formandũ corpus.Vnde si ex aliquo membro non emitteretur semen,nasceretur homo membro illo diminutus.Et ideò sicut filius gerit imaginẽ patris corporeã: Sic anima gerit
Mer. ad imaginem Dei,quià conflata est ex omnibus,quæ in ipso Deo sunt.

Ascle. 286 Cur anima locata est in hoc corporis ergastulo? An(prter ea, quæ alibi diximus)quia, vt Trismegistus ait, ex vtraque materia,spirituali videlicet & corruptibili compositus homo:terrenis intẽdere , & diuinis oblectari facilius potest? Nec tamen minor aut ignobilior est homo,quod ex
Phys.8. parte mortalis est:sed eò fortius, efficaciúsq; compositus ad certã rationẽ mortalitate auctus esse videtur. Nam inde paruus Mundus effectus est:

omnia videlicet complectens. An (vt aliàs disseruimus) posita est anima in corpore, veluti aurum, & argentum in vase fusorio, vt ibi probetur, purificetur, & perficiatur? Hinc nonnulli dicunt animã sortiri perfectiorẽ sortẽ in corpore, quàm sortiatur Angeli horũ corporũ penitus expertes. Quamuis aliqui pluris ęstiment Angelorum naturã, eo quod corpore sunt soluti. *Mercu. in Pyman.*

287 Cur in solutione vmbraculi filij Mercurius ait Pymandrum cecinisse octonarium? An, quia octonarius est numerus iustitiæ perfectæ: quià semper diuisibilis in partes æquales vsque ad vnitatem? Hinc canẽdus est, quando anima iusti recedit à corpore, completa ea iustitia, quæ potest in hoc Mundi pelago præstari. Iuxtà illud. Sic nos decet implere omnem iustitiam. Quod & Paulus Timotheo persuadet, dicens. Ministerium tuum imple. Et de seipso testatur. Cursum (inquit) cõsummaui. Consummato itaque cursu, completáque iustitia anima meretur audire canticum numeri iustitiæ. An, quia in octaua consummatur diapason, symphonia perfecta, qua reducitur harmonia ad eundem, vnde cœpit, tonum: quamuis sub alia claue? Hinc anima redeunte ad Deum sub ratione finis, à quo venit sub ratione principij, diapason octonarium cani debet. *Mat. 3. 2. Tim. 4.*

288 Cur à Mercurio infœlix censetur, & vituperatur is, qui post se filiũ non relinquit? An fortè id didicerat à lege Deuteronomica, qua iubetur, quod siquis absque liberis decesserit, frater ipsius ingrediatur ad vxorem defuncti, ad suscitandum semen ipsius, & domum eius ædificãdam: vt tollatur opprobrium, maledictionem, & sententiam à fratre, qua damnatur vnusquisque sine liberis moriens: ne videlicet ingrediatur terram viuentium: vt Zohar constanter asserit? Sed cur Saluator & eius potiores asseclę mori gaudent mulierum penitus expertes; vt cantẽt canticum illud, quod nemo cantare potest, nisi ij, qui cum mulieribus non sunt coinquinati: sicut in Apocalypsi dicitur? Gaudebant vtique Patres antiqui ædificare domos temporales: sed cum præterierit figura huius Mundi, gaudemus ædificare domos spirituales, & thesaurizare thesauros in cœlo. An procurare debemus concœptum & partum illum, de quo in Isaia dicitur. A facie tua Domine concœpimus & peperimus spiritum salutis? *Mercu. ad Tatium. Deut. 25. Zohar. Apoc. 14. Isa. 26.*

289 Qui sunt illi septem gubernatores, de quibus Mercurius meminit? Nonnè sunt illi septem spiritus, qui assistunt throno Dei: haurientes à septiformi Dei nomine eas vires, quas influunt in Planetas, quos ipsi regũt? Vnde moderantur omnia inferiora. Et ideò vocantur gubernatores. Influunt autem omnes in idem: ea tamen lege, vt in vnumquodq; subiectum aliquis ipsorum præ cæteris magis influat: à quo denominatur ille, qui influxum suscipit. Nam & si quis Iouius, vel Solaris dicitur: non tamen caret aliorum influxu, & beneficio: sed à prædominante denominatur. *Mercu. in Pyman.*

290 Cur hi septem gubernatores numero septenario sunt distributi? An, vt totum influxum suscipiant septem supernorum fontium, qui influunt in puteum illum, qui באר שבע beersabah, id est puteus septem in Scriptura nominatur? An septem sunt, vt absorbeãt totum influxum supernorum: masculinum videlicet per ternarium, fœmininũ verò per quaternarium?

Ex quibus quatuor,& tribus ſeptenarius efficitur. Vnde ex pari & impari Pythagoras dixit omnia generari. Nec apud Pythagoræos binarius eſt numerus,ſed pluralitas vnitatū confuſa. Numerus itaque primus impar eſt ternarius,& maſculinus,fœmininum præcedens?quaternarium videlicet parem ex maſculino,& vnitate generatum.Nam legitur, quod fœmina è viro fuit ſumpta,& formata à Deo, qui eſt ſumma vnitas.

Pythago. *Gen.2.*

291 In quo conſiſtit iuramenti virtus?Nonnè in ſeptenario? Hinc non abſque ſacramento apud Hebræos eodem vocabulo dicitur iuramentū, quo & ſeptenarius: שבע Sabah videlicet. Quando enim iurat aliquis, ſi veritatem dicit,inuocat ſeptenarium illum in ſe omnia continentem, & diffundentem.Si verò peierat, obteſtatur fontes illos ne in ſuum beneficium influant.Sicut diffusè tractatur in libro,cui titulus eſt Porta lucis: & nos alibi quoque diſſeruimus.

Porta lucis.

292 Si ſeptem ſunt Moderatores (vt Mercurius aſſerit) cur duodecim Angeli commemorantur à Iohanne duodecim portis ſupernæ Ciuitatis præſidentes:& quæ ſunt huiuſmodi portę?Portæ cœli(ni fallor)ſunt duodecim ſigna ſtelliferi cœli : quorum (vt alibi quoque diximus) tria ſunt Orientalia, tria Meridionalia,tria Occidentalia, tria verò Aquilonaria. Quod de duodecim portis ſupernæ Ciuitatis Iohannes perhibet. Quarum portarum primam in aſcenſu Plato dicit eſſe Capricornum, in deſcenſu verò Cancrum.Sed cur huiuſmodi ſigna portæ dicuntur?An, quià inde ad nos influxus ſuperiores veniūt?An,quià per illa, tanquā per quaſdam portas,animæ intrant ad cœleſtem patriam:vnaquæq; videlicet per ſignum ſibi conforme?Non quod animæ habeant influxum ab illis ſignis corporeis:ſed quià habēt influxum ab eis,à quibus huiuſmodi ſigna vim & influxum hauriunt.Hi tamen duodecim Angeli non diſcrepant à ſeptenario:cum eadem ſit radix vtriuſque numeri.Nam quatuor,& tria ſimul iuncta reddunt ſeptem : alter autem numerus per alterum complicatus duodecim præſtat,vt ter quatuor,vel quater tria.

Apoc.21. *Pla.1 d. Re.*

293 A quibus fontibus ſuſcipit influxum duodenarius ille, & ſeptenarius?Nonnè duodenarius vim ſuam haurit à magno Dei nomine per duodenas reuolutiones explicato: vltrà quas aliam non admittit? Et ſic vnaquæque reuolutio vni ſigno præeſt. Sicuti Ioſeph Cicatilia ex Antiquorum promptuariis depromens longo ſermone diſſerit in eo libro, quem גנת אגוז Ghinat egoz, id eſt hortulum nucum nuncupauit. Pari modo & ipſum diuinum nomen in ſeptem ramos diffuſum pręſtat illis ſeptem fontibus,vnde in ſeptem Planetas cœleſtes influant.

Ioſeph Cicatilia.

294 Qui ſunt Angeli, qui dicuntur צבאות Zebaot? Nonnè ſunt illi, de quibus in Geneſi dicitur.Completi ſunt cœli,& omnis exercitus eorum? Pro quo communis æditio habet.Et omnis ornatus eorum. צבאות Zebaot enim vel צבא Zebaa non ornatum,ſed exercitum vel militiam ſignificat: vt etiā ſuprà diſſeruimus.Et hi Angeli nedum ornant cœlum,ſicut familia inhabitans domū,ſed pro Rege pugnant in fauorem noſtrum.Iuxtà illud. Angelis ſuis Deus mandauit de te, vt cuſtodiant te in omnibus viis tuis.

Gen.2. *Pſal.90.*

Vnde in quarto Regũ volumine legitur, quod militia magna Angelorum cœlestis exercitus venit in adiutorium Elisæi: quos cum non videret Giezi puer eius orauit Elisæus, dicens. Aperi Domine oculos pueri huius. Vnde ipse Giezi apertis oculis vidit montem plenum equorum, & curruum ignorum in circuitu Elisæi. Et hi pugnant vice & loco Domini: de quo scriptum est. Dominus pugnabit pro vobis: & vos tacebitis. *4. Reg. 6.* *Exod. 14.* *Iosueh. 23.*

295 Qui genij sunt particularem vniuscuiusque custodiam deputati? An sunt Angeli inferiores in ministerium missi? An deputantur Angeli ex vnoquoque Angelornm choro, per quem (vt suprà dictũ est) transit anima infundenda? Vnde sicut sunt diuersi gradus ministerij inferioris: Sic sunt diuersæ intelligentiæ tuentes nos. Nam Angelus Abraham fuit Zadchiel, Adam Raziel, Ioseph Gabriel: Christo autem, nõ dicam in tutelam, sed in principem militiæ datus fuit Michael, qui (teste Iohanne) pugnauit contrà serpenrem antiquum, Christi præcipuum hostem. Nec, vt opinor, vnus & idem semper vni præest: sed sicut homo conscendit altiorem gradum, sic altior ei intelligentia datur. *Apoc. 12.* *Hermes.*

296 Cur Deus ab Hermete dicitur sphæra intelligibilis, cuius centrum est vbiq;, circunferẽtia verò nusquàm? Nonnè, quià ipse Deus, vera sphęra est, in ipsum terminans, à quo & principium habet? Nam ipse est principium, & finis omnium. Hinc omnia creata, quæ Dei vestigium gerunt, ad rotunditatem tendunt: vt de cœlis, terra, cæterisque elementis manifestè patet. Et hoc idem est de alijs. Quamuis id non ità clarè appareat. Centrũ autem sphæræ huius, quod est tota hæc Mundana machina, est vbique: quià omnem locum occupat: cum vltrà Mundum non sit locus. Circunferentia verò, quæ est ipse Deus omnia ambiens, nusquam est: quià à loco non capitur, sed ipse omnia capit.

SECTIO QVARTA DE PLACITIS ACADEMICORVM.

197 CVR omnes vocant Platonem diuinum? An, quià omnia eius scripta diuinitatem quandam redolent? An, quià fuit discipulus diuini Prophetæ Ieremiæ: vt in Hebręorum monumentis reperitur? Quod & August. asseruit: quamuis (nescio quo spiritu) id posteà retractauerit. An, quià Plato semper ab alto, & à diuinis exorditur? Cuius contrarium fecit Aristoteles, vt forsitan nouus homo videretur. An, quià callidus & astutus, instar serpentis humum semper & inferiora serpit, diuinis expoliatus? Hinc non absq; mysterio in mysteriosa lingua ערום harum dicitur astutus, & nudus: vt indicetur, quod quãtò quis astutior est, tantò magis nudatur diuinis: quę puritatem, & simplicitatem cordis exigunt. An dicitur Plato diuinus, quià omnia ferè dogmata sua Mosaicis, ac diuinis institutis respersit? Quod Eusebius apertissimè ostendit. *Aug. in. 2. de doc. christ. Idẽ 8. de Ci. Dei. c. 2. & in lib. retra.* *Euseb. 11. de prepa. Euãg.*

Pla. in Tim. 298 Quibus proportionibus Plato docet factū fuisse vtrunq; Mundū? Nonnè in Timæo differit Mundū fuisse factum per cubum ternarij, vigintiseptem videlicet? In quo quidem numero omnis harmonia & consonantia consistit. Vtrunq; autem Mundum diximus, maiorē videlicet & minorem: quià qua proportione, factus est Mundus maior, & anima ipsius, ex eadem & Mundus minor, homo videlicet, & anima ipsius constat: vt alibi tactū est. Quod necesse fuit: vt vterque Mundus diutius permaneret, & delectabilior esset. Et hoc ipse Plato à Timæo Pythagoræo didicit: cui & opus suum inscripsit. Et ipse Timæus fortassis hausit à Sapiente, qui ait. *Sap. 11.* Omnia disposuisti in numero, pondere, & mensura.

Pla. in Tim. Chalcidius Proculus in Tim. 299 Cur Plato magis celebrat numerum vigintiseptem, quàm alium quempiam? An, quià in eo (vt diximus) continentur omnes proportiones, & concentus, dum replētur interualla: vt Chalcidius & Proculus longo sermone differunt? An, quia numerus vigintiseptem est cubus ternarij, numeri indicātis formam? Vnde per mysterium numerorum indicatur in eo numero impletis interuallis contineri omnem formam: qua vlterior non datur. Sicut ille numerus in cubum definēs, vlterius progredi nequit: vt Aristot. perhibet. *Arist. in 1. de cœ. & mun.* An, quià in ipso numero per duplatas proportiones omnis corporea, & per triplatas omnis spiritualis creatura designatur?

Proculus in Tim. 300 Quibus mediis interualla replentur? Nonnè de hoc Proculus diffusè tractat reducendo numerum hunc ad maiores numeros sexcuplando eos, & multiplicando per trecētos & octogintaquatuor? Vnde ostendit ibi contineri omnem proportionem Musicam diapason videlicet in dupla, diapente in sesquialtera, diatessaron in sesquitertia, tonum in sesquioctaua, semitoniúmque in sesquidecimaseptima, vel sesquidecimasexta proportione. Quibus proportionibus tota harmonia consummatur: vt in libro, quem de Harmonia Mundi ædidimus, diffusè tractauimus. *Cantico. 1. To. 5. c. 2. 3. & 4.* Et his proportionibus genera, & species rerum omnium respondent.

Pla. in Tim. 301 Qualis est elemētorum proportio secundum Platonem, vt possint conuenire simul? Nonnè in quatuor elemētis est pondus & numerus harmonicus proportione mirabili conueniens: sicut in numeris quadratis contingit, qui semper conueniunt in medio vtrique proportionato? Nam inter quatuor & nouem, quadratos numeros, senarius est medius: à quo sicut ad quatuor est proportio sesquialtera. Pari modò à nouem ad sex. Et eadem consonantia est in sequenti quadrato: à nouem videlicet ad sexdecim. Quorum medius est duodenarius: à quo sicut ad nouem est proportio sesquitertia. Et eadem harmonia est à sexdecim ad duodecim. Eodémq; ordine procedit omnis subsequens quadratus. Simili modo conueniunt elementa. Aqua enim est humida & frigida: humidum sibi retinens proprium, in frigido verò cum terra participans. Terra autem frigida atque sicca est: frigidum habens sibi proprium: cum aqua tamen in eo conueniens: in sicco verò igni coæquatur. Ignis autem, qui cum terra in siccitate conuenit, cum aere tamen caliditate consentit. Similémque proportionem habent in subtilitate, mobilitate, & acutie: vt Pytha- *Pythago. academici.*

gorai,& Academici docent. Quos imitatus Boetius canit. *Boet.m.3. metro.9.*

Tu numeris elementa ligas:vt frigora flammis,
Arida conueniant liquidis:ne purior ignis
Euolet,aut mersas deducant pondera terras.

Et de hoc latius in Harmonia disseruimus. *Cant.1. To. 3.c.13.*

302 Qua proportione conueniunt elementa in composito?An eadē,qua inter se conueniunt?An meliori?Meliori quippè.Alioquin dissiderent. Ad ipsorum enim conuenientiam harmonicam conueniunt humores diapasonica(vt quibusdā placet)consonantia,vel alia,quæcunque ipsa sit.Nam de hoc multi multa sennūt.Ea tamen est consonantia,à qua si aliqua qualitas discedens prævaleat, aut deficiat,totum corpus dissonum redditur:& insurgunt febres,aliæque multigenæ infirmitates,iuxtà humorum, qualitatúmque dissonantiam.Quæ autem illæ sint præcipuè,veri Medici discutiant.Qui si huiusmodi cognoscerent,securius ac fœlicius mederentur.

303 Quale est pondus & figura elemētorum? An ponderis proportio est per decuplum? Sicut Aristoteles opinatus est de extensione elementorū, dicens,quod ex pugillo terræ fiunt decem aquæ, & totidem aeris ex pugillo aquæ,totidémque ignis ex pugillo aeris:adeò vt terra in aquam cōuersa sit maior in decuplo, in aerem in centuplo, in ignem verò in millecuplo.An (vt Timæus Locrensis & Plato docent, & Proculus, & Chalcidius exponunt) est ponderis illorum proportio musica? Vnde resultat harmonia diapasonica, bisdiapasonica, terdiapasonica, diapasonica & diapētica simul.De figura autem ipsorum in libro,quem de Harmonia Mundi ædidimus,satis exarauimus. *Pla.in Tim. Chalci. & Pro.in Tim.*

304 Quæ proportio est inter quaternarium diuinum & elementarem? An est proportio æqualitatis?Sed nonnè æqualia conueniunt specie, Deus autem & creatura differunt plusquam genere?An igitur est proportio per analogiam?Nam eo modo, quo ens dicitur de Deo & creatura: Pari modo dicuntur elementa per analogiam quandam de Deo & creatura. *Cant.1. To. 3.c.vlt.*

305 Cur Academici vocant septenariū numerum infœcundum?Nonnè, quià ille numerus(vt Arithmetici dicunt) infra denarium solus nec generat,nec generatur? In eo enim non sunt numeri aliquoti, qui ipsum constituant:neque numeri vlli ab ipso constituuntur. Nam si duplicatur septenarius,denarium excedit per quaternarium.Duo namq; constituunt quatuor,sex,& decem. Tria verò constituunt sex & nouem. Quatuor autem constituunt octo. Quinque verò decem. Senarius numerus constituitur à tribus,& duobus : octonarius à quatuor & duobus : nouenarius à tribus: denarius verò à quinq;.Vnde solus septenarius remanet infœcundus.Ideò forsitan eo numero dātur puniriones eorum,qui infœcundi & infructuosi fuerunt in vinea Domini.Iuxtà illud. Et super peccatores septuplum. *Arithmeti.* *Eccles.40.*

306 Timæus & Plato cur cœlum in quindecim pentagonos partiuntur? An fortè theologizantur per numeros & mensuras, edocti à secretioribus Theologis, qui docent Mundum fabricatum fuisse cum n he,virtute ipsius n' Iah? Quod nomen quindecim importat in numero. *Pla.in Tim. Timæus de Mundo.*

Ab ipsa enim diuinitate per Iod designata emanat omnis creatura per ה he: quod est character Spiritus sancti, qui fuit opifex Mundi. An id dicunt propter alias proportiones ex illis pentagonis resultantes: de quibus alibi satis dictum est?

Pla. in. 6. de legibus.

307 Cur Plato per binum senarium sublimia omnia partitur? An, quià duodenarius est numerus cœlestis: vt sæpè dictum est? An, vt denotetur excrescentia & fœcunditas Ciuitatis illius supernæ, ac ipsius hospitum per numerum primò crescentem, qui est duodenarius: quo omnia fertilia, & fœcunda distribuuntur? Hinc vtraque familia, figuratiua videlicet & vera, hoc numero consummatur. Et, cum numerus hic crescat in sexdecim, numerum quidem iustitię: Hinc denotatur, quod excrescentia cœlestium est iustorum, & secundum iustitiam. Est quippè sexdenarius numerus iustitiæ: sicut de octonario dictum est. Idemque de superiori & inferiori in hac linea dicendum est. Nam semper in partes equales diuiditur: vt. 4. 8. 16. 32. 64. 128. Et sic in infinitum.

308 Cur cœlum pręcipuè diuiditur in duodecim signa? An, quia supracœlestis Respu. illo numero diuiditur: vt dictũ est? An, quia in cœlo complicatur numerus ternarius & diuinus per quaternariũ, numerum elementarem? Vnde innuitur quod illud est medium, in quo terrena & diuina coniunguntur: mediũ inter vtrunq; constitutum, sapiénsque naturam vtriusq;. An duodecim præcipuè sunt cœli signa, vt vnumquodque illorũ suscipiat influxum duodenariæ reuolutionis diuini nominis? An, vt cum vnoquoque elemento tria signa conueniant: sicut Astrologi dicunt: An, vt in illo duodenario seruentur omnes aspectus, de quibus Astronomi loquuntur: trinus videlicet, quadratus, sextilis, oppositio, & coniunctio?

Idẽ. in Tim. Chalcidius. Proculus in Tim.

309 Cur Plato partitur animã per ternarij cubum? Nonnè, quià anima debebat diuidi eadẽ ratione, qua totus Mundus distributus est: vt Chalcidius & Proculus innuunt? Sed, si Mundus corporeus distribuitur trina extensione, in longum videlicet, latum, & profundũ, cur anima legibus corporeis absoluta eadem mensura distribui debet: cum insectilis sit. Nonnè, quià & si proportionatur eodem numero, non tamen eadẽ mensura diuiditur? Extrahitur enim numerus à mensura, & numerus naturalis, vel formalis à vocali: ab vtroque autem numerus rationalis ac diuinus.

Pla. in Tim. Aristo. 1. de cælo.

310 Cur Deus omnia ternario numero complectitur: vt ex Platone & Aristot. colligitur? An, quià posuit in omnibus principium, medium, & finem, veluti quoddam Trinitatis vestigium? An, quià per ternarij quadratum, qui est nouenarius, & per cubum eiusdem, qui est vigentiseptem Deus compleuit totam fabricam corruptibilium rerum, cœlestium & spiritualium? Nouem nãque fecit genera corruptibilium, & generabilium, nouem cœlos, ac nouem choros & exercitus Angelorum, terminando vnumquodque illorum in suo denario, qui naturam vtriusque sapit: vt in Harmonia differimus.

Cant. 1. To. 5 vlt.

311 Quando quis (vt Plato ait) ad vnum reuertetur per denarij [illegible] Nonne, quando deuenict ad denarium, numerum complementi, & ad [illegible]

perfectionem?cubum videlicet, qui est millenarius,in quo beantur omnes?Sicut enim millenarius est cubus denarij, vltimi numeri videlicet, vltrà quem alius non datur:sic millenarius est vltimus finis,vltrà quem nec est nec excogitari potest alius.

312 Cur Plato volens loqui de Mundi fabrica quærit quartum, & non inuenit? Nonnè id declarat, dum inducit Timæum Socrati respondentem.Aduersa valetudine laborat ô Socrates?Ideo videlicet interesse non potest.Non enim sponte ab hac disputatione, & cœtu se abstinuit. Vnde innuit,quòd cum quaternarius sit numerus elementaris, sermonibus faciendis de fabrica summi opificis interesse non potuit. Nam Deo Opifici summo numerus ternarius est addictus,quo semper gaudet. *Plat. in Ti.*

313 Si Deo solus ternarius numerus est addictus,cur nomen ipsius dicitur & est quadrilaterum? An & si quatuor videntur,tres tamen tantùmodò sunt literæ?Nam harum vna geminatur, ה he videlicet, denotans geminã Opificis productionẽ:alteram,quam fecit(vt aiunt) ad intrà,personarum videlicet diuinarum:& alteram, quam fecit ad extrà,ipsarum scilicet creaturarum: vel duplicẽ ipsarum creaturarũ productionem, idearũ videlicet in superioribus,& particularium rerũ in inferioribus.Vnde non discedit à suo ternario reali:nec ex geminata illa litera quaternus cẽsetur Deus. An per quatuor illas literas denotatur quadruplex influxus, quo Deus solet se diffundere in creaturas:permanẽs tamẽ ipse in suo ternario?

314 Quid importat illa Platonis proportio ex numeris duplaribus & triplaribus deducta?An per numeros pares & duplatos,quadruplatos, & octuplatos describuntur naturæ corporeæ: per triplatos verò linearẽ quadratũ,& cubum innuuntur creaturæ spirituales,&Deo magis appropinquantes?Nam ipse Deus impari numero semper gaudet:sicut elemẽtaria gaudent numero pari. An per pares intelliguntur subiecta elementaria:per impares verò formæ & ideæ:Sicut enim ex admixtione parium imparíumque vocum resultat harmonia:sic ex mixtione subiectorum, & formarum,elementarúmque rerum ac spiritualium, tanquam ex actiuo, & passiuo,vel masculino & fœminino generatur harmonia, & concentus suauissimus.Hinc dixere Pythagoræi omnia produci ex pari & impari:ex forma videlicet & materia, vel ex masculino & fœminino. Vnde suauissimus inter producta concentus resultat. *Idem ibidẽ.*

315 Quo numero Plato partitur omnem statum? Nonne per cubum duodenarij numeri,primo crescentis,qui est 1728.Sed cur?Nonne,quia cubus (vltra quem procedi nequit) ipsius duodenarij primo crescentis est numerus nuper adductus? Hinc cum ad ipsum numerum peruenerit regnum,vel Respu.aliqua, labefactari incipit: & multoties ante ex malo regimine corruit. Vltrà quem numerum nullum dominium permansisse legimus.Vnde id,quod Plato dicit,experientia comprobatur, & diuinis oraculis confirmatur: Ezechielis videlicet ac Iohannis, qui regnum supernum,& omnia ad ipsum spectantia hoc numero duodenario partiũtur.Et quià regnum illud vltrà præfatum numerum transcendit (quia in *Idẽ in Rep.* *Eze. 43.* *Apoc. 21.*

Psal.144. æternum manet: vt Propheta testatur, dicens. Regnũ tuum regnum omnium sęculorum) Hinc addunt huic numero millenarium diuinitatis & æternitatis, per ipsum hũc duodenarium factum, & cœlestem cõplicantes.

Sap.11 316 Quarè data est mortalibus harmonia? An, quià Deus omnia disposuit in numero, pondere, & mensura? Vnde omnia sunt cõsonantissima, & præcipuè homo perfectissimum Dei opus. An, quià in hunc Mundum antistes homo venit intellecturus omnia? Hinc ei necesse fuit cum omnibus proportionem habere. Vnde resultat tertia numerorũ species, rationalis videlicet. Nam (vt omnes philosophantes conueniunt) operari nequit in obiectum potentia, nisi quatenus cum eo proportionem habeat. Hinc dixit Mercurius. *Mercu.ad Ascle.c.6.* Musicen verò nosse nil aliud est, nisi cunctarum rerum ordinẽ scire: quæque sit diuina ratio sortita. Ordo enim rerum singularum, in vnum omnium artifice ratione collatus, concentum quẽdam melo diuino dulcisonum, verissimúmque conficit. *Ibidem.c.5.* Et paulò antè concludit, dicẽs. Nec immerito in hominum cœtum Musarum chorus à summa diuinitate est demissus, ne scilicet terrenus Mũdus videretur incultior, si modulorũ dulcedine caruisset. *Pla.in Tim.* An (vt Plato ait) data est nobis harmonia, non ad voluptates rationis expertes, sed vt per eam, dissonantem circuitum animarum componamus, & ad concentum sibi proprium redigamus? Nam ad id tributus est concentus, vt habitum in nobis immoderatum gratiáque carentem aptissimè temperemus.

317 Quis ad veræ harmoniæ fontes peruenit? An Poëtæ, qui è fonte Caballino cum Musarum choris potarunt? An Græci Musica arte pollentes secundum omne genus harmoniæ: diatonicum videlicet, chromaticũ & enharmonicum? Quorum primum tantummodò tẽpestate nostræ Musici celebratissimi habent in vsu. An inspectores naturalium cõcentuum? Quod genus Musicæ longè celebrius est, quàm vocale. An (vt opinor) illi, qui ad diuinos numeros deuenerunt, quibus omnia summus Opifex *Sapien.12.* consonantissima fabricauit? De quo Opifice spiritu Sapiens ait. O quàm suauis est Domine spiritus tuus in omnibus. Quam quidẽ suauitatẽ multò *Psal.144.* perfectius sentiunt cœlestes Ciues: de quibus Propheta canit. Memoriam abundantiæ suauitatis tuæ eructabunt.

Pla.in Parmenide. 318 Quomodò omnia sunt vnum: vt Parmenides & Plato sentire videntur? *Arist.1.phy.* An forte Parmenides & Plato errarunt: vt falso eos Aristoteles criminatus est? An potius omnia sunt vnum, sicut rami in trunco uel radice, radij in Sole, riuuli in fonte, & variæ virtutes in anima? Hinc omnes creaturæ habent esse non a se vt omnes fatentur sed à Deo, qui est fons & origo omnium riuulorum, omnium ramorum radix, & principium omnium radiorum, veráque vita: vnde omnes virtutes vitales, & quæcunque aliæ procedunt. *Acto.17.* Vnde sapientissimè dictum fuit. Deus est in quo viuimus, mouemur, & sumus. In quo vno omnia habent suam perfectissimã consonantiam: quæ dicitur parium, impariumque rerum, seu vocum in vnum redacta concordia.

319 Quam consonantiã vnumquodq; cœlũ suo motu deducit. Nonne

diapasonicā? Cū circularis mot⁹ eodē redeat, vnde incipit: licet nō sit eadē reuolutio, nec sit oīmoda principij ratio, nec termini ipsius mot⁹. Sicut occurrit in diapason: q incipit, vt more nostro loquamur, à ♮ de natura graui, & terminat in ♮ de natura acuta. Vbi eadē est nota, altera tamen & altera ratione. Siue (vt Græcos sequamur) incipit à Proslābomenos (quæ adiecta dicitur, quia post oēs inuēta) & terminat in mesē, q̄ mediā dicim⁹: & inde ad netē hyperboleō. i. vltimā excellentiā, cōstituit aliud diapason. Vbi notę sunt eędē, sed natura diuersa. Eodē modo pergit motus circularis: in cuius pricipio, & in fine aliqua reperitur idētitas: cū aliqua tamē differētia, qà aliud est pricipiū, aliud verò finis: & qà in motu diurno Planetarū semper est aliqua varietas secūdū ꝓpriū vniuscuiusq; sphæræ cursū.

320 Est-nè in cœlis vera harmonia? Nōnè à viris grauissimæ authoritatis ridicula existimātur huiusmodi orbiū cœlestiū modulamenta, eoquòd nō audiatur ille sonus, nec ibi sit aër, in quo sonus reboare possit? Quod asserūt ij, qui nō admittūt nisi ea, quæ sēsibus percipiūtur. Cuiusmodi sunt Peripatetici. Sed Pythagoræi & Academici à numero vocali, ad naturalē ac formalem trāscendentes adinuenerūt in cœlis naturalē harmoniā: habentes hāc vocalem tanquā statuam, quā relinquunt in vestibulo, quando ingrediuntur ad ipsam naturalē harmoniā, rationalem, vel diuinā. De quibus harmoniis sacri authores plærisq; in locis innuūt. Pueri enim in ignis fornace positi, vt in Daniele legimus, & Dauid cœlum, terrā, plantas, arbores, aquas, & omnia Domini opera inuitāt ad laudē Opificis: non quidē vocali, quo carēt, sono, sed naturali cōcentu. De rationali vero harmonia Plato plærisq; in locis disserit. De diuina autē secretiores Theologi tractant: vt hinc inde ex multis sacræ Scripturæ locis decerpūt. Ad quas harmonias Peripatetici, & harmoniæ cœlorū expertes nō attigerūt. Nonnè etiā ex distantia cœli deducunt harmoniā quandam. Si enim Censorino, Plinio & Eratostheni credimus, qui ex officina Pythagorea hauserunt, est à terra vsque ad orbē signorū harmonia diapasonica perfecta. Et hi quoque particulares cōcentus intermediarum distantiarū assignant, dantes à terra ad Lunam tonum: à Luna verò ad Mercurium semitonium: a Mercurio ad Venerem tantundē: à Venere ad Solem tonū & dimidiū: a Sole autē ad Martē tonū: à Marte ad Iouem hemitoniū: tātundem a Ioue ad Saturnum: à Saturno verò ad stelliferum cœlum adhuc semitonium. Quæ omnia simul sumpta diapasonicam symphoniam reddunt. Quas rationes si in fabricis, quas molimur, ordine debito seruaremus, fabricas vtique nostras consonantissimas redderemus.

Dan. 3.
Psal. 148.
Plato.
Sec. Theo.
Censorinus.
Plinius
Eratosthe.

321 Quam harmoniam efficiunt cœli ex motibus suis ad inuicem? Suauissimam quidem. Hinc Plato asseruit singulis orbibus singulas Sirenes præsidere, ad harmoniam concinnandam. Quem quidem Platonem quāplurimi sequuntur. Proculus autē potissimè & Chalcidius. Ptolemęus verò cœlorū scrutator pręcipuus in libro de Hamonia inquit. Sol & Luna primi Geneseos & vitæ nostræ Moderatores, certis numeris sonoris, cum aliis non tantū in motu, sed etiā in effectu conueniunt. Et quia Iupiter in o-

Pla. de Re.
Proculus in Cratylo & in Rep.
Chalcidius in Tim.
Ptolemeus.

nibus numeris fœlicibus Soli, pluribus autem Lunæ associatur: Ideò Iouem primum bonorum datorem dixerunt per Lunam. Qui quidem Ptolemæus forsitan alludit ad Iouem & Solem supramundanos, qui per Lunam supracœlestem omnia bona inferioribus tribuunt. De quibus aliàs diffusiùs diximus.

322 Planetæ numero septenario infœcundo distributi, sunt nè harmonici & fœcundi? Nisi quippè fœcundi essent, inferiora non fœcundarent: nec in ipsa influerent: cuius oppositum patet. Qua ergò ratione fœcundi sunt? Et si fœcundi non sunt ratione ipsius septenarij, qui suapte natura (vt paulò antè diximus) infœcundus est: sunt tamen fœcũdi ratione partium. Quarum quidem partium prima scilicet, ternarius habet rationem masculeam: secunda verò, quaternarius videlicet, fœminæ vicẽ tenet. A quo masculino & fœminino coniunctis omnis fœcunditas suauissimúsque cõcentus emanat. Nec per coniunctionem maris ac fœminæ intelligo tantũ hominum & animaliũ coniunctionẽ, sed cuiuscunque actiui & passiui. Nam oĩs operatio exigit agens tanquã masculũ, & patiens tanquã fœminam. Iuxtà illam vulgatissimam Aristotelis sententiam. Actus actiuorum sunt in patiente benè disposito. Hinc vnumquodque signum, & quilibet Planeta (vt Astrologi dicunt) habet vim masculinam & fœmininam.

Arist. 2. de anima.

323 Quæ consonantia est Planetarum, & signorum simul? An ex radicibus suorum numerorum? Quæ quidem radices eædem sunt: ternarius videlicet, & quaternarius. Qui numeri simul iuncti septenarium reddunt: alter autẽ per alterum cõplicatus duodenariũ facit. An propter vim masculeã ac fœmineã: quæ in vtrisque eadẽ ratione viget? An propter intelligentias vtrisque præsidentes: quæ ab eodem fonte veniũt? An propter influxum Primi per eosdẽ canales emanantẽ: Nã (vt à secretioribus Theologis habetur) magnũ Dei nomen tetragrammũ in vtrosque influit: in signa videlicet per reuolutiones duodenarias, de quibus nuper diximus: in Planetas autẽ eadẽ virtute, ab eodem fonte per septẽ riuulos emanante.

324 Est-nè consonantia cœlorum cũ supernis mentibus, & cum suprema potissimè? Nonnè Dionysius id vnico verbo declarat, dicens. Gaudet omnes mouente Patre? Omnes (inquam) intelligentiæ, & orbium ac signorum præsides: qui ad Patris nutum mouent ac disponunt signa, & Planetas sibi creditos, tanta suauitate & concentu, vt nullus vnquam à creatione Mundi citrà occurrerit error, seu lassitudo in ipsis mouentibus.

Dionysi. de diui. no.

225 Quæ est Platonis catena, & qua proportione coniuncta? Nõnè catena, hæc est connexio causarum, tam primæ, quàm secundarum? Vnde qui hæc omnia scit ordine suo connectere, faciliores & fortiores affectus producit. Exempli gratia. Helleborus niger conuenit cum adamante: & vterque cum capite Olgot: & hæc cum intelligentia Aquilonari prouenientẽ à loco illo, qui ab Hebræis צפון zaphon, id est Aquilo dicitur, aut גבורה gheburah, quod interpretatur robur. Quæ omnia si connectantur, efficacius operantur: quia natura & proportione conueniunt ad inuicem. Et sic de aliis, de quibus alibi diffusius tractauimus.

326 Quæ

326 Quas proportiones iubet Plato obseruari in Repub. vt benè instituatur? Nonnè illas, quibus Mũdum summus Opifex disposuit: Arithmeticam videlicet, Geometricam, & Musicam, quas ipse Plato medietates appellat? Harum enim vna, Musica videlicet, est identitas rerum existentium in Opifice: alteritas autem rerum productarum Arithmetica: alteritatum verò vnio Geometrica. Has autem in Repu. ipse Plato præcipit obseruari, vt per harmoniam iustitiæ similitudo teneatur, tribuendo maioribus maiorem: minoribus verò minorem rationem: & Arithmetica detur vnicuique secundum suam mensuram: vnde pax in populis conseruetur. Geometrica autem æquando & colligando, vnionem præstat. Quas proportiones Hesiodus & alij Græcorũ Vates finxere fuisse filias Themis: quæ omnium potentias, virésque colligit, & est numen eorũ, quæ fas sunt. Fas enĩ gręcè themis dicitur. Et has filias vocarũt Eunomiã, Hirenẽ, & Dicen. Eunomia simulachrũ est Geometricæ medietatis, quæ vnionẽ parit: Hirene Arithmeticæ, quæ pacẽ generat: Dice verò in Musica repręsẽtatur: qua declaratur idẽtitas, & vera iustitia distributiua. *Pla. in Rep.* *Hesiodus.*

327 Quæ correspondentia est pedum ad stomachum, vt frigęscentibus pedibus doleat stomachus? Nõnè eadem, quæ est in cœlo, & in signis duodecim: quibus humani corporis membra respondent, vt triuiale est? Vnde sicut triplicitates signorum in cœlo conueniunt: Ità triplicitates membrorum in corpore humano. Sunt enim pedes correspondentes Piscium signo: inguen autem & suprasedens corporis pars cum Scorpione conuenit. Quod signum est in triplicitate aquea cum Piscibus & Cancro. Hinc ad læsionem vnius sequitur læsio alterius: & ad fomentum vnius sequitur fomentum alterius. Quod experientia comprobatum est. Vnde connexionem ipsorum hinc & ex omnibus quatuor triplicitatibus deprehendimus.

328 Quomodo se habet homo cum Planetis in ventre matris? Nonnè (vt à Macrobio Platonico habemus) in ventre matris constitutus puer, primo mense est sub Saturno, secundo sub Ioue, tertio sub Marte, quarto sub Sole, quinto sub Venere, sexto sub Mercurio, septimo sub Luna, octauo verò rursum sub Saturno, frigido & sicco vitæ contrario? Hinc octauo mense nati rarò viuunt. Nono autem mẽse iterum est sub Ioue calido & humido, vitæ accommodatissimo. Hinc nono mense nati, cessantibus omnibus contrariis, fœliciter viuunt. In septimo verò mense nati, ex Luna tunc prædominante viuunt. Quando maximè ipsa Luna grauidata est Sole, vel aliqua fortuna vitæ conuenienti. *Macrobius.*

329 Quomodò se habet homo, postquam in hanc lucem æditus est? Nonnè Macrobius & alij Academici Astrologíque aliam assignant nati conuenientiam cum Planetis: asserentes, quod in primo septennio regitur natus à Mercurio, in secundo à Venere, in tertio à Marte, in quarto à Ioue, in quinto verò à Saturno? A Sole autem & Luna regitur tanquam à rectoribus vniuersalibus, prout conueniunt cum Planetis quibus iungũtur, aut dum habent idem domicilium. Aliam quoque conuenientiam

habet homo per horas cum Planetis. In prima nánque hora diei dominici
Sol præest,& disponit hominem.Secunda Venus,tertia Mercurius,quarta Luna,quinta Saturnus.Et sic procedendo vsque ad vicesimã quartam,
quæ est Mercurij & diem claudit. Subsequens autem Planeta est Luna,
quæ præest primæ horæ diei.Hinc dies ille nominatur dies Lunæ.Sicut e-
Ptolemaeus. tiam Ptolemæus,& Abraham aben Hazra plenissimè scribunt.

330 Quæ anima (vt Plato dicit) sita est in Mundi medio? An de Luna
Pla.in Tim. vt aliqui sentiunt)intelligitur? Cum ipsa sit extremum cœlestis,& principium quodammodò corruptibilis Mundi.Nã per eam,tanquam per matricem quandã,Planetarum omnium influxus ad inferiora descendũt.Sed
cum Luna potius ad corpora, quàm ad animã respiciat, quomodò potest
hoc intelligi de Luna hac inferiori ac visibili? An igitur forsitã intelligitur
de Luna supramundana,quæ à secretioribus Theologis etiam mare ma-
Gen.1. gnum dicitur? Vbi sunt aquæ illæ,de quibus scriptum est. Producãt aquæ
serpituram animæ viuentis.An de Sole supremo est sermo, qui est in medio Archetypi,& veri Mundi:primus fons vitæ existens?

331 Cur Heua dicitur mater cunctorũ viuentium? Non quippè, quià
Ibi.3. fuerit mater hominum:cũ homo non sit omne viuens: vt etiam suprà disseruimus.An igitur de aqua illa collecta in mari magno est sermo,de qua
nuper diximus? Hæc enim matris nomẽ habet: quià inde oĩa generantur.
Dicitur autẽ fœmina quià à superioribus influxũ suscipit. Omne namque
passiuũ & suscipiens fœminæ nomen sortitur.Scriptura verò vocat ipsam
Mercurius חוה Chauah.i.viuificatricem,aut vitam præstantem, sed à supramundano
in Pymãd. Sole ipsam vitam hauriẽtem.Quo sensu dixit Mercurius. Deus vtriusque
sexus fœcũditate plenissimus.Nec id pias cuiuspiam aures offendat. Cum
vnumquodque passiuum,etiam in diuinis, Antiqui nomine fœminino nũcuparint.Hinc spiritus,qui est productio merè passiua,apud Hebræos fœminini generis est: vt suprà diximus.

Gen.1. 332 Cur ex Antiquis nonnulli nominarunt Solẽ & Lunam fratres,alij
verò coniuges? Nonnè, quià simul geniti: vt scriptum est. Fecit Deus duo
luminaria magna? Hinc gemelli dici possunt. Coniuges quoque dicuntur:
cum Luna suscipiat & grauidetur à Sole:sicut fœmina à viro. Gerúntque
Sol & Luna imaginẽ supramundanorũ luminariũ, quorum Luna à secre-
Sec.Theo. tioribus Theologis dicitur speculũ non lucens.Nõ enim lucet,nisi quatenus à Sole lumẽ suscipit, & per lumẽ [illegible]ia omnia in inferiora distribuẽda.

Plato. 333 Mundus cui exẽplari cõparatur a Platone,genito nè, an ingenito?
Nõnè cõparatur exẽplari ingenito,quod est idearũ ratio:in verbo scilicet
existentiũ,aut in supramũdana regione productarũ: vt ipsi Platoni placet?
Gen.1. Qui quidẽ Plato proculdubio edoctus fuit à Mose,qui ait.Producat ter-
Pla.in 7.de ra animã viuentẽ in genere suo.De qua productione suprà dixerat.Quam
Rep.& in produxerit aquę in species suas:aquæ videlicet maris magni supramũda-
Phadone. ni:de quibus ipse Plato Mosaicę doctrinæ cõsentiẽs amplissimè loquitur.

Idẽ in Epi- 334 Cur dixit Plato cœlũ esse bonorũ omnium canticam? An, quia ip-
nomide. sum est cœleste animal,à quo terrena hæc omnia (vt quibusdam placuit)

generãtur? An id dixit, ꝓpter ideas, quas ipse Plato voluit inter causarũ ge- *Iaco.1.*
nera annumerari potissimè? Sed cur cœlo, vel ideis attribuitur, q; attribui
deberet Deo: à quo (vt Iacobus ait) omne datum optimũ, & omne donũ
perfectum emanat? Cui adstipulatur Apostolus dicens. Ex ipso, & per ip-
sum, & in ipso sunt omnia. A Deo quippè esse omnia fatetur Plato, dum *Rom.11.*
vocat ipsum Opificem, genitorémque vniuersitatis: sed dum cœlo, vel *Pla.in Tim.*
ideis aliquid attribuit id, facit tanquam instrumentis & medijs, per quæ summus Opifex, rerum seriem obseruans, operatur.

335 Cur Socrates in Cratylo dicebat se somniare ideas? An, quia non- *Plato in*
temnebat eas: vt Peripatetici solent? Sed quomodò cõtemnebat eas: quas *Cratylo.*
tot in locis laudauit? An igitur, quià in hoc Mũdo ipsis vti nequimus? Sed
nonnè Augustinus ait, quòd ideis tanta vis inest, vt eis ignoratis, nihil in- *Aug.lib.83.*
telligere possimus? An igitur, quià per imagines quasdam secundarias ip- *q. 46.*
sis ideis correspondentes eas indagando discurrimus (sicut idem Augusti-
nus super Iohannem innuere videtur) sed ipsas Dei veras ideas non per- *Idem super*
cipimus, nisi aliqualiter somniando? Ipsas tamen esse firmissimè tenemus, *Io.*
& oraculis edocemur.

336 Quis (vt Plato innuit) has ideas cognouit? Nonnè ipse expressè di- *Pla.in Tim.*
xit paucos homines idearum esse peritos: sed Deos quidem omnes? Nam illi verbum vident, in quo ipsæ ideæ resident. Et has videbunt omnes, qui ad ipsius verbi visionem subuehentur. Vident etiam ij, quibus datur cum Paulo mori sibimetipsis, & rapi ad arcana diuina, quæ videre potest anima separata à corpore in operãdo, quãuis non in essendo. Hinc Apostolus statum suum, in quo tunc erat, ancipitem reliquit, dicens. Siue in corpore,
siue extrà corpus nescio, Deus scit. Qui autem vident ideas in verbo exi- *2.Co.12.*
stentes, possunt etiam videre, quæ extrà verbum sunt, si quæ reperiuntur: vt Platoni & antiquis Theologis placet.

337 Quomodò intelligitur illud Platonis, quòd anima conflata est ex *Pla.in Tim.*
indiuidua diuiduáq; substãtia? Nõnè per indiuiduã substantiã intelligit a-
nimam intellectiuam, per diuiduam verò rationalem: vt aliqui dicunt? *Plo.in lib.de*
Quod forsitan à Plotino hauserunt, qui vult intellectum esse vnicum & *homine.*
indiuisum, animã verò rationalem, multiplicem ac diuisam. Quod nõ parum differt ab Auerrois opinione: qui negauit multitudinẽ animarum rationabilium: & consequenter principium benè & malè operandi. Cũ voluntas & liberum arbitrium cum anima rationali, non cũ intellectu vniuersali, sit vnitum. Ex anima igitur intellectiua vnica perfundente, & irradiante anima ẽ animã resultat hæc tertia, quæ rationalis dicitur, veluti plãta, quæ germinatur ex irradiatione cœlesti super semẽ vel terrã spõtè pullulantẽ facta. Hinc Platonici priscos Theologos imitati tres aïas po-
suere: aïalẽ videlicet, rationalẽ, & itellectiuã. Quos æmulat' Boeti' canit. *Boe.in 3.*
Tu triplicis mediam naturæ cuncta mouentem *Metro.9.*
Connectens animam per consona membra resoluis.

338 Quomodò anima est trina, & qualis est rationalis media inter duas? Suprema quippè diuina est, & semper diuinitatẽ redolens deprecatur ad

poteſt ferri niſi in bonum verum,& tunc benè facit,aut in bonum apparens,& tunc peccat decepta? Reſpõdetur ab iis,qui opinantur mala cõmitti etiam abſque errore, quod tunc in bonum præfixum voluntas fertur. Præfigunt enim iſti illud malum eſſe bonum non decepti, ſed ſic volẽtes.Sed nec iſta præfixio(vt eorũ more loquamur) eſſe poteſt abſque aliquo errore.Vnde error eſt in ẽligendo, & conſequẽter aliquatenus in cognoſcendo. An igitur cauſa peccati eſt vis quædam cogẽs? Quod videtur ſentire Apoſtolus,qui ait. Video autem aliam legem in membris meis,repugnantem legi mentis meæ,& captiuantem me in lege peccati,quæ eſt in membris meis.Nõ enim quod volo bonum,hoc facio,ſed quod nolo malum: vt ipſe paulò ſuperius dixerat. *Roma. 7.*

342 Quid igitur prodeſt nobis liberũ arbitriũ? An fortè eſt ſeruus cõcupiſcẽtię:vt aliqui neoterici dicũt? Sed abſit,vt ad tãtã demẽtiã veniamus.Nõnè dixit Ariſtoteles,ſolo naturali lumine colluſtratus.Nos ſumus domini noſtrorũ actuũ & operationũ? Volũtas enim eſt illa potẽtia,vel anima rationalis media,valẽs pro arbitrio ad alterutrã partẽ declinare.Nã(vt Auguſtinus ait)nihil eſt tã in poteſtate volũtatis,quã ipſa volũtas:quæ dũ vult gaudere libertate, poteſt quidẽ diuina ſuffulta gratia:ſed dũ ſeſe tradit in poteſtatẽ cõcupiſcẽtię,ducitur in legẽ peccati.Sicut Apoſtolus gerẽs perſonã nõ benè initiatorũ ait:gerẽs autẽ perſonã ſtrenui militis inquit.Caſtigo corpus meũ,& in ſeruitutẽ redigo. *Ethic.3.* *Auguſtinus.* *Roma.7.* *1.Cor.9.*

343 Vnde reſultat vera pulchritudo? An(vt Peripatetici docẽt)ex omnimoda lineamentorũ & colorũ proportione, quæ reddit ſubiectum proportionatũ,pulchrũ,& delectabile? Sed ſi inde venit pulchritudo, quomodò anima erit pulchra,quę lineamẽtis,& coloribus huiuſmodi caret? An igitur vera pulchritudo venit ab illo pulchro, à quo omnia pulchra? Quod pulchrũ quęrebat Socrates ab Hippia:ſed de ipſo determinat in Phędro.Et de hoc Plotin⁹ diſſerit.Eſt enim Deus ſummũ ens, à quo omnia entia,ſummũ bonũ,à quo omnia bona, ſummũ verum,à quo omnia vera,ſummũ iuſtũ,à quo omnia iuſta,& ſummũ pulchrũ,à quo omnia pulchra.Quod pulchrum ſacræ literæ vocant תפארת tiphe-ret:vt frequẽs eſt apud Dauidẽ & Iſaiã.Pro quo cõmunis æditio habet nũc gloriã,nunc pulchritudinẽ,nunc magnificentiã. Vnde homo tãtò pulchrior exiſtit:quãtò magis ipſi pulchritudinis fõti appropinquat. *Ethic.4.* *Pla.in Hippia.& in Phedro.* *Plo.in li.de pulchro.*

344 In quo maior pulchritudo conſiſtit,in mente nè,an in corpore? Nõnè(ſi datam à Peripateticis definitionẽ ſequi voluerimus,quod videlicet pulchritudo eſt lineamentorum, & colorũ proportio) in corpore maiorem eſſe dicemus? Si verò Academicorum placita veriora & diuiniora admittemus, maiorẽ pulchritudinẽ in anima intuebimur: quæ lõgè propinquior eſt ipſi ſummo pulchro,quã corpus,& eſt ſubiectum magis diſpoſitum ad diuinã illam pulchritudinem ſuſcipiẽdã, quã corpus. In ipſa quoq;anima reſidet imago Dei,magis expreſſa,quã in corpore.Et ſi cõcinnũ & proportionatũ eſt pulchrum,quid cõcinnius,quam illud,in quo perfectiſſima conſonantia beantur omnes? *Ethic.4.*

345 Cur vnusquisque tātoperè rebus pulchris oblectatur? An, quia pulchrum est suapte natura diligibile? An ex proportione partium adinuicem. & totius obiecti cū potentia? An, quia quantò quid est pulchrius, tantò diuinius, & summo diligibili, quod Deus est omnium rerum pulcherrimus, immò pulchritudinis fons, est propinquius?

Plo. de trip. reditu anima ad Deū. 346 Per quam viam secundum Platonicos fœlicius & facilius in Deum conscendimus? Nonnè (vt Plotinus docet) per Mercurium. Venerem, & Solem? Siue (vt ipse declarat) per Arithmeticam, vel Musicā, Amatoriam & Philosophiam. Quod explicantes dicimus, quod, dum homo intelligit rerum consonantias, vnde resultat Musica, & harmonia, & inde pulchritudo, suapte natura delectatur rebus pulchris. Ex quarū pulchritudine, quæ est quædā diuinitatis imago, subuehitur ad contēplandā ipsam diuinitatē. Quod vt melius efficiat, vtitur Sole.i. lumine: quo abstrahit pulchritudinē verā ab hac feculēta, speculando ipsam in summa eius ratione, & perfectione: cuius hæc inferior tenet *Augustinus.* imaginem. Et hoc, eo modo, quo Augustinus docet contemplari Deū per bonum, dicens. Tolle hoc, tolle illud: & consydera bonū, si potès.

Pla. in Phædro. 347 Quam orationem fecit Socrates moriens? Nonne Plato illam refert, dicens. O Pan, cæteráque numina, date, vt intus pulcher fiam, & quę extrinsecus sunt, intrinsecus sint amica? Quibus verbis, pulchritudinis sacramentum, & conditionem innuit. Intus autem pulcher effici cupiebat, idest, habere quantum diuinitatis capere poterat. Nec enim alia pulchritudo intrinsecus, idest in anima suscipi potest. Nā quantò lympidior quis efficitur per virtutes, tantò magis tēplū eius pro Deo suscipiendo disponitur. Cui pulchritudini summæ adeò ipse Socrates afficiebatur, vt omnia, quantūque extrinseca, optaret esse (quantū fas erat illi summæ pulchritudini conformia. Et hoc, vt posset deuenire ad *Plo. c. 9. de pulchro.* illud summum pulchrum, de quo Plotinus ait. Efficiatur quis diuinus, pulcher, atq; Deiformis? si modò diuinā pulchritudinē sit inspecturus.

Pla. in Phædro. 348 Cur Socrates moriens Æsculapio Gallum reddi iussit? An, quià illū ipsi Aesculapio vouerat: vt ipsius verba sonare vidētur? An ille, qui omnium sapientissimus Apollinis oraculo adiudicatus est, Gallum, id est portionem superiorem summo Soli reddi iussit, à quo illā susceperat? *Eccl. 12.* Iuxtà illud. Et spiritus reuertitur ad Deum, qui dedit illum. An secutus est Priscorum oracula: quæ tradunt animas in cœlum remeātes Pæanē id est triumphalem cātilenam Phœbo reddere? An, quià voluit Antiquorū more sacrificari Gallum diei, Solisque nunciū Aesculapio Medico, & Phœbi filio, id est diuinę beneficētiæ, morborū omniū curatiuæ? An (vt ad altiora cōscendamus) iussit reddi Gallū, id est scintillā mentis supremā Raphaëli, qui huic visibili Soli pręsidet, repræsentādā supramūdano Soli, & patri luminū: à quo (vt dictum est) eā acceperat?

Pla. in fine Phædonis. 349 Cur Socrates (vt Plato scribit) venenū præparatum non timuit? An, quià didicerat sese adeò ratione cōponere, vt æquanimiter aduersa toleraret? An animi immortalitate allectus, de qua ibidem latissimè

disputauerat, optabat illa frui in obiecto proprio? Quéadmodũ Mercurius (vt Chalcidius refert) effecit. Hic enim morti propinquus astãtibus dixit. Cum paululũ à vobis corporeis vinculis absolutus discessero, videtote, ne me quasi mortuum lugeatis. Nam ad illam beatam, fœlicémque Ciuitatem ingredior: ad quam vniuersi Ciues, mortis cõcione deueniunt. An, quià deuenerat ad illum virtutis apicem, ad quã veniens homo (vt Plotinus inquit) nulla de re timet? *Chalc. in 2.* *Plo. in 5. de virtutibus.*

350 In quo potissimè Plato beatitudinẽ posuit? Non quippè in visu (vt Thomas sentit) nec in amore (vt Scoto placuit) sed in transformatione, & vnione cum Deo, per intelligẽtiæ & amoris vim. Quod Plotinus, vbi de vno & beatitudine tractat, longo sermone prosequitur: non discrepans à Christo, qui Patrem rogauit, vt omnes vnum fierent in eo, sicut & ipse Patri vnitus erat. Et hoc per transmutationem quãdam in ipsum Deum. Iuxtà illud Apostoli. In eandem imaginem transformamur. Quod suprà latius explicauimus. *Idem.* *Io. 17.* *2. Cor. 3.*

351 De quo amore Plato in Symposio loquitur? An intelligit amorẽ vniuersalẽ, quo Deus Mundum fabricauit, & rotam hanc machinam connectit? Iuxtà illud Prophetæ. Verbo Domini cœli firmati sunt, & spiritu oris eius omnis virtus eorum. An de amore gemino intelligit per suas geminas Veneres denotato? Sed cum altera Venus spiritualẽ, altera verò corpoream pulchritudinem significet: vel cum altera rectum, altera verò obliquum amorẽ denotet, quæ in Deo minimè sunt, quomodò possunt illæ Veneres intelligi per amorem hunc, qui etiam Deo attribuitur, & à Deo exoritur: habens principium per conuersionem ipsius Dei in seipsum, extẽsionem per radios suos, se in creaturas diffundens, terminum autem per incendium, conuertens creaturas in seipsum? An igitur de amore Angelorum, aliarúmque creaturarum intelligit, nato (vt ipsemet ait) in Iouis hortis ex coniugio Peniæ & Pori? *Psalm. 32.*

352 Cur Plato voluit natum esse amorem ex cõiugio Peniæ, & Pori in Iouis hortis? Nonnè Penia egestatem significat, Porus autẽ affluentiã? Vnde innuitur quod amor nascitur ex inopia rei, qua quis caret (si enim illã haberet, non appeteret) & ex abundãtia rei, quam appetit. In hortis autẽ Iouis nasci dicitur, quià rectus & æquus amor esse debet. Porus quoque dicitur filius consilij: cum non sine consilio, & matura deliberatione appetenda sit abundantia. Sed quomodò erit in Deo amor, cum Deus nullius rei egeat: vt in Psalmo dicitur? Nõnè differt amor Dei ab amore creaturæ? cũ Deus oblectetur in distribuẽdo, & donãdo, homo autẽ, vel creatura in suscipiendo? Et ideò creatura ex indigentia habere appetit: Deus autẽ ex affluẽtia distribuere oblectatur. Et cũ omnia à Deo nobis donata sint per Filiũ, per quẽ fecit, & reparauit omnia. Ideò ipse dicitur Porus, id est abundãtia. Iuxtà illud Apostoli. Quoniã placuit Deo omnẽ plenitudinẽ habitare facere in eo. Et insuper nõ tãtum dicitur filius cõsilij, sed magni consilij Angelus: cũ sciat optimè consulere, quantũ nobis tribuat, & quãtum petere debeamus. *Pla. in Sym.* *Psal. 15.* *Col. 1.* *Isa. 9.*

353 Vnde proficiscitur verus Poëtarũ furor secundũ Platonem? An fortè à natura? Iuxtà cõmune adagium. Poëtę nascuntur: oratores autẽ fiunt. Sed cum dicendi facundia quocunque à natura sit (vt Tullius innuit) furor abdita pandens vnde venit? Nonnè ab eodem fonte, à quo & Propheticus? Sed si sic, quæ differẽtia est inter Prophetam, & Poëtam? Cõueniuntur nẽpè in aliquo. Vnde vtrique dicuntur Vates. Differunt autẽ, quià ille furor Prophetarum, quo diuina pãdantur, à Deo est (dicente Petro. Non enim voluntate humana allata est aliquando prophetia: sed Spiritu sancto inspirati locuti sunt sancti Dei homines) furor verò Poetarum à cœlis est, vel à propria natura, vel genio: cũ talem animã sortiti sint, vt rimari & decantare naturalia secreta possint.

Cice. in 1. de Oratore.

2. Petr. 1.

354 Quid Platonici per Palladem, Mineruam, atque Philosophũ intelligunt? An (vt nonnulli opinantur) per Philosophum intelligunt amorem sapiẽtiæ, dum homo est in cursu: per Palladẽ autem & Mineruã sapientiã ipsam, quæ est in termino? An per Philosophũ intelligunt statũ illum dum addiscit homo, & intelligendi cupiditate feruet: per Palladẽ verò, dum adeptus est intellectum (vt Peripaterici dicunt) aut quãdo mentẽ cõsequitur (vt Mercurij verbis vtamur) vel quãdo bibit lac verę sapiẽtię: vt secretiores Theologi dicũt? Quæ Minerua nata dicitur è Iouis capite: cũ omnis sapiẽtia sit à Domino Deo: vt Sapiẽs ait.

Eccle. 1.

Plato in Phædro.

355 Cur Plato ait. Nisi anima hominis cognouisset, quæ vera sunt, in corpus hoc nõ venisset? Nõnè, quià opinabatur quod animę redirẽt in corpus, & quod eis daretur optio, in quod corpus intrare mallẽt, & vt eũ statũ sibi vẽdicarẽt, quẽ aptiorẽ pro expiatione & profectu earũ iudicarẽt? Hinc cõcludi potest Platonis opinionẽ nũquã fuisse, quod anima intraret in corp⁹ brutorũ (vt nõnulli senserũt) cũ inde nec expiationẽ, nec profectũ reportare posset. Et hæc iuxtà Platonis mẽtem dicta sint.

356 Si vera esset Platonis opinio: si anima non descendisset vbi mãsisset, vel antequam descenderet, vbi erat? Nõnè in cœlo? Sed cur non elegit ibi stare? An corpus elegit, vt in corpore purgaretur, tanquàm in vase fusorio, & exercitaretur in bello inter ipsam & carnem indicto: vt inde gloriam, & meliorem sortem reportaret? An, vt in corpore, tanquam aurum in fornace, probaretur? An, vt omnigenos rerum gradus contineret? An edicto diuino corpus assumit? Sed vt hoc, vel illud assumat, ipsi datur electio: vt ipse Plato opinatus est.

Idẽ ibidem.

357 Quid est apud Platonem dorsum cœli? Nonnè est terminus axis, aut totius sphæræ, & quãtitatis extremæ, & introitus in illud vnum, de quo ipse Plato in Parmenide loquitur? Quò conscendẽtes absorbentur in profundo vnitatis illius, omnes vnum effecti: sicut erant, antequam in particulares formas explicarẽtur. Ibi enim omnia sunt vnum actu: sicut hic inferius omnia sunt vnum materia, quę est vna omnium rerum transmutabilium. Qua quidem materia deposita omnes fiunt vnum actu, qui ex vtroque compositi, multiplicati erant.

Idẽ ibidem.

358 Qui sũt duodecim Dij, de quib⁹ Plato meminit? Nõnè sũt illi medij inter supramũdanos & mũdanos (vt dicitur) vtrosq; copulãtes? Sed

quis est duodenarius supramundanus,& inferior? Nonne superior est ille, de quo Iohannes loquitur: vbi ait se vidisse duodecim portas supernæ Ciuitatis, in quibus scripta erãt nomina duodecim Angelorũ, & duodecim fundamenta cum nominibus duodecim Apostolorum? Duodenarius autẽ inferior bifarius est: alter videlicet figuratiuæ, alter verò figuratæ familiæ Dei, vtriúsque per duodenariũ diuisæ: sicut alibi diffusus exaratũ est. An (vt alij dicũt) supernus duodenarius est duodenaria reuolutio magni nominis figurata per duodecim fõtes Elim (de quibus in Exodo fit mẽtio) inferior autẽ est duodenarius creaturarum, designatus per duodecim Tribus ex illis duodecim fontibus bibẽtes. *Apoc. 21.* *Exod. 15.*

359 Cur illi duodecim Dij in quatuor æternitates ab ipso Platone diuiduntur? An propter diuisionem signorum aut portarum, quibus præsident? Quorum quidem signorum tria sunt ignea, tria aquea, tria aërea, & totidẽ terrea? vt apud Astrologos triuiale est. Pari modo diuiduntur Angeli, & dæmones: quorum aliqui sunt ignei, aliqui aquei, aliqui aerei, & aliqui terrei: vt Proculus & Porphyrius scribunt, & postremò Psellus ille Platonicus insignis. An, vt aliis placet, quià diuiduntur in quatuor terminos? Nam aliqui eorum sunt operantes, alij custodientes, alij vitam diffundentes, alij verò diffusa & dispersa colligentes: vt ea ad suum principium reducant. *Plato in Phadro.* *Proculus* *Porphyr.*

360 Quo ordine, quauè arte fecit Deus tam diuersa opera in hac Mundana machina? An, vt ostenderet fœcunditatem, qua vigebat ipse Opifex, & artificium mirabile, quo sciuit aliquando collecta diuidere, & diuisa rursus in vnum colligere: tanquam verus Sol, qui diuidens Dionysius, colligens verò Apollo nuncupatur? An hæc tam diuersa opera applicauit, vt ex illis paribus & imparibus harmonia resultaret, quæ in Dei vnitate continetur? Sed cũ in creaturis, sicut in Deo, hæc harmonia ex vnitate resultare nequierit, voluit vt ex multiplicitate varia prodiret. Sicut enim numeri in Deo nũquam ab vnitate discedunt: Pari modo concentus & harmonia. *Mic. Psel. de dæmo.*

361 Quomodo intelligitur illud Platonis, quòd in alia vita partes cum suo toto connecti debẽt? Nonnè anima & vita, vel fons ille vitæ, cum plurima viuificet, diuiditur in diuersa corpora: sed semotæ à corporibus animæ reuniuntur, sicut radij in sole? Quod patet in aqua fluuiorum: quæ in mari est vnita, sed scaturiens in fontes, & currens per flumina, diuiditur: intrans autẽ in mare reunitur. De qua vnione in futura vita, vel in seculo venturo facienda, alibi dictum est. *Pla. in Epinomide.*

362 Quid intelligit Plato per vnũ in Sophista, & in Parmenide? Nõnè in Sophista intelligitur vnũ in specie, quæ sola est intelligibilis & de qua sola est intelligẽtia & scientia: vt Aristoteles sentit? Quo sensu opinor ipsum dixisse. Qui vnum non intelligit, nihil intelligit. Quod fortaßis intelligit eo modo quo Porphyrius declarat, dicẽs. Participatione speciei, plures homines sunt vnus homo. Et hoc anteà Moses innuerat, qui mẽtionem faciens de animalium specie, semper eam vocat *Metaph. 4.* *Porphyr. de specie.*

Gen. 1. numero singulari dicés. Fecit Deus bestiam, ferã, auẽ & huiusmodi. Per vnum autem in Parmenide intelligit esse diuinum, in quo omnia radicata sunt, tanquam rami in trunco, vel radice. Vnde quamuis cætera omnia, in seipsis sint diuisa, habent tamen esse vnicum in ipso Primo: sicut Solares radij habent vnum esse in sua radice, quæ est Sol.

363 Quomodo Deus (secundũ Platonem) omnia cognoscit? An, quià virtualiter, & vnitiuè cõtinet omnia per ideas in verbo, siue in mente sua? An (vt alij sentiũt) per formarũ penetrationẽ, & inseparabilẽ cõmunionẽ cũ omnibus creatis, ab ipso emanãtibus: quæ eatenus habẽt viuendi, & operãdi virtutem, quatenus eã ab ipso suscipiũt? Iuxta illud.

Psal. 103 Omnia à te expectant, vt des illis escam in tempore. Dante te illis, colligẽt: aperiente te manũ tuã, omnia implebuntur bonitate. Vnde non à rebus, sed à seipso in omnia illa influente ipse Deus cognoscit omnia. Sicut Christus de Hęmorroissa, quę cũ tetigerat, ait Tetigit me aliquis. Nam & ego noui virtutẽ ex me exisse. Quãdo ãtẽ malè operãs, suscipit vim operãdi, & ea abutitur, sentit ipse Deus ipsius virtutis defectũ. Et sic cognoscit opus vtriusque tã benè videlicet, quã malè operantis.

Luce 8. Arist. in. 3. de anima. 364 Quomodò dolet, aut tristatur anima? Nonnè dixit Aristot[illegible]es irridens eos, qui opinabantur animam tristari. Qui dicit animã tristari, vel gaudere, dicit ipsam texere, vel filare? Sed, cu dolor non solùm sit in sensu, sed in ipsa mente, vel anima (alioquin anima separata à corpore non posset sentire tristitiam ex pœna, neque gaudium ex beatitudinis fœlicitate) quid respondebimus Aristoteli? Nonnè dicendum est quod ipse Physicis regulis erat deuinctus, nec vnquam cogitauit de anima à corpore separata? [redacted] Nam per ipsum corpus mouetur, aliáque multa facit, quæ ab ipso seiũcta facere nequiret.

Pla. in Tim. Dio. de di. nominibus. Pherecides Empedocles. Boet. in 3. metro. 9. 365 Quomodò intelligitur illud Platonis, quòd Deus amore Mũdũ fabricauit? Nõnè, quia ratio boni est diffundere seipsum, & amare: vt Dionysius docet? Hinc Pherecides Syrus dixit Deũ in amorẽ transformatũ, priusquã Mũdũ crearet. Empedocles quoq; ait, ꝙ summa sphæra intelligibilis ab amore cõtinetur. Quos Sapiẽtes imitat' Boëtius canit.

Quem non externæ pepulerunt fingere causæ
Materiæ fluitantis opus: verùm insita summi
Forma boni, liuore carens.

Et quia Deus amore creauit, amore quoque cõplexus est omnia, atque à nobis amorem exigit: vt ad inuicẽ amore connexi, tandem amore cum ipso vniamur: vt omnia vnum sint, sicut à principio erant.

Pla. in Sym. Gene. 1. 5. 366 Quo sensu dixit Plato masculum & fœminã à principio fuisse vnum? Nonnè hoc didicerat à Mose, qui (cũ dixisset. Masculum & fœminam creauit eos) repetens generationes cœli & terræ, ait. Et vocauit

Ibidem. 2. nomen eorũ Adam in die, qua creati sunt? Ex quo innuitur, quòd ambo erant vnũ. Propterea insertur quòd è masculo extracta fuit mulier,

quæ in ipso cōtinebatur, aut quæ idē erat cum eo. Separata autem fuit ipsa mulier iterum cum masculo vniēda, vt locum haberet, quod dictū est. Et erunt duo in carne vna. Quod est magnum sacramentum (vt inquit Apostolus) Christi & Ecclesiæ vniendæ videlicet cum ipso capite per gratiam, & amorem in ipsum transformantem. Sicut in eo omnia continebantur, vt Iohannes ait. Quod factum est, in ipso vita erat. Regenerati autem, facti sumus membra ipsius in vno eodémque corpore existentia: & tandē efficiamur vnus & idem spiritus cū eo. Iuxtà illud Apostoli. Qui adhæret Deo, vnus spiritus efficitur: cum eo videlicet. *Ibidem. Ephe. 5. Io. 1. 1. Cor. 6.*

367 Quis ipsum hominē dissecuit, vt ex vno duo fierēt? Nōnè Deus, vt Moses clarè phibet? A quo qdē Mose (vt etiā alibi diximus) nō dubito Platonē sumpsisse, quicqd de hoc tradidit. Sed cur id ipse De⁹ fecit? Nōne ad generationem fouendā? Iuxta id, quòd scriptū est. Adæ nō inueniebatur adiutorium, quod ex aduerso ipsius staret. Pro quo vulgata editio habet. Adiutoriū simile sibi. E regione, enim stare debēbāt, vt geniture apti essent. De hoc autē Zohar omniū Cōmētariorū præcipuus diffusè disserit: addēs ꝙ nō fecerat Domin⁹ pluere super terrā, quousq; reddidit ipsos ad generādū aptos. Nā tunc cœpit pluuia generationis. *Gene. 2. Ibidem. Zohar.*

368 Cur vir natura appetit mulierē, & è cōuerso? Nōne (vt Plato inquit) cū alter sit dimidiū alterius, vterq; appetit dimidiū sui? Hinc subinfer ipse Plato. Eos secuit, vt restaret cupiditas ad se reuniendos. Sed cur fœmina magis appetit virū, q̄ è cōuerso? Quod innuere videtur Arist. dū ait. Materia appetit formā, sicut fœmina virū. An, quià vir perfectior est: & imperfectū magis appetit perfectū, q̄ è cōuerso? Propterea materia apetit formā, & nō forma materiā. An (vt alij opinātur) fœmina appetit virū, id est esse virū, vt sortiatur meliorē sexū & statum? Est itaq; mutus amor inter eos: quamuis ardentior sit in minus perfecto. *Pla. in Sym. Aristo. in physico.*

369 Cur mulier è viri costa sūpta fuit: vt in Genesi legim⁹? An, vt docerētur cōiuges, quòd semp debet esse collaterales, & vniri? Hinc scriptū est. Relinquet homo patrē, & matrē, & adhærebit vxori: erūtque duo in carne vna. An, vt denotaretur, quòd sicut homo est è medio, vel è dextro Archetypi latere: sic mulier est è sinistro: vt in secretiori Theologia habetur? An, quia sicut, proportio non reperitur quadrati ad costā, nisi per quadratos productos, alterū ex Diametro: alterum ex costa primi quadrati: Sic resultat vera proportio, immò vnio in eo, qui ex vtroque producitur? Iccircò scriptum est. Et erunt duo in carne vna. *Gene. 2. Ibidem. Ibidem.*

370 Qua ratione Diameter quadrati nō est conmensurabilis costæ? An ex nā harū mēsurarū nobis ignorat? An, quia si costa est par, Diameter est impar si verò costa est imp, Diameter est par? Quod per rationes Geometricas, & Arithmeticas apertissimè cōprobatur. Hic mulierē & virū Diametro & costæ cōparauimus, quia vir cū Deo impari numero semper gaudet: mulier autē numero pari, vel materiali, aut corporeo est addicta. Et sicut quadratus ex Diametro deductus habet dupla proportionē ad quadratū ex costa deductū, vt Geometris apertissimū est

(ex qua dupla proportione, perfectissima cõsonantia diapasonica resultat) Sic ex deducta prole per Diametrum & costã, id est per marem & fœminam resultat in cõiugibus symphonia, & oblectatio maxima.

371 Quali coniunctione elemẽta, & cętera omnia in antiquo chaos vnita erãt? Nonnè per amicitiam, vel amorem: vt Anaxagoræ placuit, qui voluit per amicitiam & litem generari & corrumpi omnia? Nam dum erat vniuersalis omniũ partium amicitia, omnia erant vnũ chaos: dum autẽ stricta & corroborata erat amicitia partium eiusdẽ generis, colligebãtur simul illæ partes, & apparebat plãta, vel animal, vel quid tale: remissa verò illa vniuersali amicitia, immò lite cum omnibus facta, huiusmodi partes stabant ab eis vniuersalibus separatæ, & congeneis suis vnitæ. Quod æmulatus fuit Poëta ille, qui canit.

Oui. in 1. Metamor.

Hanc Deus, & melior litem natura diremit.
Nam cælo terras, & terris abscidit vndas,
Et liquidum spisso secreuit ab aere cælum.

372 Quid est melius tã in rebus naturalibus, quàm in Repu. amicitia nè vniuersalis, an particularis? Respectu quidem vniuersi non minus perfectæ erant res in verbo vnitæ, quàm dissectæ in particulares formas: respectu autem rerum particularium melius est esse tale & particulare, quàm esse tãtummodò generale. Et quià vtrumque bonum est respectu diuersorum: Hinc voluit Deus, ꝙ res sortiantur vtrũque esse. In Repu. autem, stante innocentiæ statu (vt aliqui acutissimi ingenij viri dicunt) melius esset omnia esse communia quàm particulariter diuisa Succedẽnte verò ætate ænea, vel ferrea, statu videlicet deprauato, melius est, quòd vnusquisque recognoscat, & vtatur, quod suum est.

Plato in 5. de Rep. Aristo. 2. Politicorum, Exod, 23.

373 Cur Plato voluit oĩa esse cõmunia: vt aiũt? An forsitã Plato dedit legẽ delyrãs, dũ iussit etiã vxores esse cõmunes? Propterea taxat eũ Aristoteles: quẽ maledicũ & ingratũ discipulũ sequũtur multi, qui nõ viderũt quo sensu id Plato scripserit. Didicerat enim hoc à Mose Dei nomine iubẽte, quòd si quis occurrerit boni proximi sui, vel asino errãti, reducat eum: & si viderit asinum oppressum onere, releuet eũ. Quibus verbis docemur, quod curare debemus res proximi, sicut & proprias. Quo sensu Plato declarat se dedisse legem de vxorum, aut filiorum cõmunitate: vt benè intuenti totũ ipsius de hac materia progressum paret: quo docet, vt vnusquisq; curã habeat, ne vxor, vel filius alienus periclitetur, ac si esset propria vxor vel proprius filius. Alioquin nõ existimat Rempu. benè regi. Curauit enim reducere populum ad statum, & ætatem auream, sub qua dicitur eo modo omnia fuisse communia.

374 Volebat nè Plato, quòd vna vxor traderetur vni tãtũmodò viro, an pluribus? Vni quippè tradendã esse mulierẽ vnã tantũmodò cẽsuit, sed ab omnibus diligendã tãquam propriã: vt esset in Repu. eadẽ omnium charitas & vnio. sicut in exercitu, in quo omnes milites inuigilare debẽt, ne quis ab hostibus offendatur. Cũ defensio cuiuslibet sit defensio totius exercitus. Et si quid in contrarium ab eo dictum vide-

tur in huiusmodi: id metaphoricè, vel figuratiuè dictum fuisse deprehendet, quicunque dogmata ipsius benè intuebitur, ac scrutabitur.

375 Quam concordiā & amorē Deus in excœlsis suis locauit: vt ex Platone colligitur? An est illa, de qua Iob loquitur: vt suprà declaratū est? An, quēadmodū conuenire fecit Deus elementa hæc transmutabilia in cōpositis, & in transmutabilia, corporea tātum, in cœlis. Sic meliori sorte conuenire fecit ea in superioribus mentibus? An facta fuit cōcordia & pax illa, de qua Apostolus de Christo loquēs ait. Pacificās per sanguinē crucis eius, siue quę in cœlis, siue quę in terris sunt? Christis enim factus Rex pacis subuexit pacem in cœlum fugato hoste antiquo & perturbatore Diabolo: vt Iohānes narrat. An de illa pace est sermo, de qua Isaias loquitur, dicēs. Et requiescet populus meus in pulchritudine pacis, in tabernaculis fiducię, & in requie opulēta? Habitāt enim Beati debellatis hostib⁹ pulchra victoria, in tabernaculis fiduciæ, ipsis elongatis, & firmato magno chaos inter ipsos, & in requie opulēta, expoliatis hostibus. Iuxtà illud Apostoli. Expolians principatus & potestates. Quam Rempu. supramundanam Plato imitari conabatur. *Iob.25.* *Col.1.* *Apoc.12.* *Isa.32.* *Col.2.*

376 Cur Plato posuit duas Veneres? nōne, quià cognouerat (vt etiā diffusè tractat Augustinus) quòd ex amore recto omnia bona procedebant: ex malo verò & obliquo amore omnia mala? Sicuti Pausanias ibidem testatur, dicens. Cū geminus sit amor, geminam Venerem quis neget? Vna quidē Venus est antiquior, & sine matre in cœlo nata, quā cœlestē nuncupamus: altera verò iunior, ex Ioue & Dione progenita, quam vulgarem & communem vocamus. A quarū altera omnis nostra actio, quæ indifferens est, procedit. Nec enim actio nostra bona, vel mala est: nisi quatenus bono, vel malo est coniuncta. Nam quod bono & recto amore agitur, honestum est: & quod malo, & obliquo amori innititur, turpe & indecorum est. Quod ibidem longo sermone ipse Plato prosequitur: quæ suo loco legenda relinquimus. *Pla. in Sym.* *August. 14. de Ciuitate Dei c.28.*

377 Cū quibus diuersis diuerso amore cōiunctus homo, diuersa producit: vt Platoni placet? Nōnè docet, quòd homo, si cum Sole cōiungitur, masculū producit: si cum terra, fœminam: si verò cū Luna, androgynum? Sed quò tendunt hi parabolici sermones? Nonnè per Solem, lucem illam supremā omnes collustrantē intelligit: per terrā verò animalem concupiscentiam: per Lunam autem naturalem rationis discursum? Vnde si homo agit lumine diuino, opus eius est masculinū ac diuinū: si cōcupiscētiæ impulsu agit, fœmineū ac terrenū opus producit: si verò ratione & discursu naturali opus aggreditur, mixtū opus facit: partī videlicet diuinū, quià cū ratione factū: partim terrenū, quià circà terrena exhibitū. Propterea sic mixtū opus androgynus dicitur. *Plato. Idē in Sym.*

378 Vnde proficiscitur naturalis & moralis androgynus? Nōnè in generatione naturali si semen masculeum abundat, generatur homo: si verò fœmineū præstat, fœmina concipitur: si autē æqua lance huiusmodi semina se habeant, & vtrūque illorum sua vi præualeat, hermaphroditus generatur? Dicant alij, quicquid velint. Pari modo in mo-

ralibus, si præualet spiritus (secundū quē viuere debemus) masculū cōcipimus, & dginū diuino aspectu: si verò prçualet animalis homo, peccatū concipimus, & fœmineū atq; passibile quoddā, mortē propinās: si autē vtrūque præualet (vt sæpissimè contingit mixtū opus producimus. Quēadmodum de cōiugatis inquit Apostolus. Qui cū vxore est, solitus est, quæ sunt Mundi: quomodò placeat vxori, & diuisus est: faciens videlicet opus partim diuinum, & partim terrenum.

1. Cor. 7.

379 Cur Iuno fecit (vt dicitur) Iouem somnolentum? An sunt hæc mera Poëtarū figmēta: quòd videlicet Iuno dederit Ioui aliquo somniferū, vt inde facilè sibi procuraret ipsius cōcubitum? Sicut à filiabus, Lot re vera factum fuisse legimus. A quò fortè Poetæ sumpserūt, vt de Ioue & Iunone id cōfingerent. An (vt ad arcana naturæ deueniamus) hinc innuitur) quòd hic aer crassus, descriptus per Iunonem, facit spiritum somnolentū eo somno, à quo Apostolus nos excitare satagit, dicēs Hora est iam nos à somno surgere? Et iterū. Surge, qui dormis, & exurgere à mortuis: & illuminabit te Christus. Quod sacræ literæ innuunt contigisse nō tantū Lot, sed etiā Noch, qui sopitus vino, pudenda ostēdit. Nec enim error vnquam committitur, nisi sopita mente & synderesi: quæ semper malo remurmurat & obsistit.

Gen. 19. Rom. 13. Ephe. 5. Gen. 9.

380 Excitatus homo à somno, quibus alis cœlū cōscēdit? An illis duabus, de quibus Plato loquitur: cōtemplatiua videlicet & morali, idest speculatione, & operatione? De quibus forsitā alis loquitur Propheta, dum ait Quis mihi dabit pennas, sicut colūbæ, & volabo? An per fidē, & charitatē: quod idē est? Nec enim melioribus mediis, & aliis in Deū cōscēdere possumus, Et ideò hæc duo potissimè, fidē videlicet, & charitatē, Christus exigit ab iis, qui eius militiæ ascribi volunt. Sicut ipse apertè innuit dicēs. Qui crediderit & baptizatus fuerit: saluus erit. Et alibi promittit se remuneraturum pietatis opera proximo exhibita.

Pla. in Phædone. Psal. 54. Mar. vlt. Mat. 25.

381 Homo ad cœlestia penetralia introductus quid inde reportat? Nōnè Plato id declarat, dicens, quòd dū homo extrahitur à corpore, quadruplici furore repletur: amore videlicet, poesi, vaticinio, & mysterio? Amore quippè rerū superiorū, cœlestiū, & diuinarum repletur: vt illo pessundet omnē amorē terrenorum, qui illi bono amori aduersatur. Poesi verò repletur nō hac lasciua, quā ipse Plato iubet in Repu. ab omnibus exterminari, sed illa cœlesti à supramundanis Musis infusa: vt de diuinis cū Dauide & aliis Prophetis decantare sciat. Vaticinio autē repletur, quod hanc Musam superiorē cōsequitur: vt oraculis edoctus homo, sciat despicere ea, quæ ab hominibus astu & ingenio sunt explorata. Mysterio tandē repletur, vt verū cultū agnoscat, qui solis oraculis & legibus demonstratur ne cum graui suipsius iactura in sacris erret.

Pla. in Phædro & in 5. de Rep.

382 Cur cōtēplatiui, & studiosi atra bili opprimūtur: vt Plato perhibet? An, quia afflictis assidua meditatione, quæ corpus agrauat, melācholicus humor superabundat? An quia vires animæ, ad cerebrū pro maiori parte collectæ, relinquunt virtutē digestiuā, & animalē tenuē ac debilē, adeò vt digerere nequeat: vnde generantur humores mali,

Idē. in Tim.

in atram bilem facilè conuertibiles? An, quià speculantes Saturni efficiuntur, omnem vim suam ad centrum redigentes: vt Saturnus facere solet, cum Venus effundat ad extrema? Quò collectis viribus humores hinc inde diffusi, malè digesti condensantur, & hominem tardum ac melancholicum reddunt. Vnde sicut non laudatur Saturnus omnia concentrans, & constipans: Ita nec Venus omnia spargens, & dissoluens. Sed Sol medius, de vtriúsque natura participans, ab omnibus commendatur.

383 Qui regere vult alios, qualis esse debet? Nõnè Plato id declarãs, ait, quòd omniũ rerum peritus esse debet: cũ de omnibus iudicare debeat: Nec enim potest quis rectè iudicare, nisi cognita re, de qua iudicium proferre vult. Hinc Salomon electus in Regem super populum, habita electione à Deo, vt penetret, quod vellet, hoc solum petit: sapientiam videlicet regendi populum. Nec admittebatur quispiam antiquitus in consilium sinedrim, idest iudicantium, nisi instructus in qualibet arte, & perritus omnium idiomatum: adeò vt interpretis non indigeret, sed ipsemet audiẽs, intelligeret altercantiũ rationes. Quid igitur pericli, damni uè sit præferre ignorantem manifestum est: cũ ignorans (Aristotele teste) sit malus, & benè iudicare nequeat: cũ iudicanda non agnoscat. Propterea Christus volens Apostolus in prælationem conferre, misit in eos Spiritum sanctum: qui eis omnia suggessit. *Idẽ in Alci. de voto.* *3. Reg. 2.* *Ethic. 3.*

384 Sapientes, quo magis vtuntur in regendo, minis nè siue terroribus, an blanditiis? Nonne Isaiæ, speculatori super Isaelẽ constituto, dictum est, Annuncia populo meo scelera eorum Iccircò exorditur oraculum suum à durioribus, dicens. Væ genti peccatrici, populo graui iniquitate, semini nequã, filius sceleratis. Sed nonnè è conuerso videmus Christum & Paulum potius lepido sermone cohortantes, quàm duris verbis obiurgantes? Pari modo Mercurius & Plato in suis dogmatibus conati sunt placidis & veris sermonibus cohortari: existimãtes, quòd rationibus persuasi homines ad bonum promptiores reddantur. Cũ rationes persuasiuæ, animis impressæ permaneant: terrores autem facilè obliuioni trandantur: nihil ex ipsis penitus remanente, quod animum ad bonnum alliciat. Verum terroribus coercendi sunt, qui rationum minus capaces existunt. Vtérque modus itaq; pro qualitate admonendorum ac regendorum tenendus est. *Isa. 58. Ibi. 1.*

385 Quid est necessitatis regnũ, de quo Plato loquitur? An est vigor infinitus summi Moderãtis, q bonũ infinitũ existens, omni tãdẽ malo præualebit: vt Raymũdus Lullius opinat° est? An (vt alij dicũt) est virtutis superabũdãtia: Quod declarãs Zohar inquit (& est documẽtũ Christi) q si habẽs hostẽ, cõsyderare debes, cuius virtus sit potior: & si hostis est validior, nõ cõtẽdas, quià succũbes. Hinc ipse Christus (Luca referente) ait. Si quis ad bellũ iturus est: sedet primò cogitãs, si possit cum decem millibus occurrere ei, qui cũ viginti millibus ad se venit. Nam potior virtute à natura habita, vel cœlitus sub ministrata præualere *Pla. in Sym.* *Raymũ. de arb. scientiarum.* *Zohar.* *Luca. 14.*

solet. Hinc Paulus concludit, quòd Christus præualuit contrà omnes, expolians principatus & potestates: & tádem præualebit penitus, destructa inimica morte. Et hoc virtute sibi tradita, de qua ait. Data est mihi omnis potestas in cœlo, & in terra.

1. Cor. 15. *Matt. 28.*

386 Potest nè dari mediũ inter ens & nõ ens? Nõnè hoc videtur expressè cõtrarium illi principio Metaphysico, quo dicitur. De quolibet dicitur esse, vel nõ esse, & de neutro eorũ ambo simul: Sed nonnè Plato cõtrariũ innuere videtur, dum ait inueniẽdũ esse, quòd vnusquisque sit particeps ipsius esse & non esse: & neutrũ illorũ syncerè affirmari debere? Ad quod alludit adagiũ illud, quo dicebatur. Homo & nõ homo, vidẽs & non vidẽs, percussit & non percussit, lapide & nõ lapide, auẽ, & nõ auem super arborẽ & non super arborẽ. Cuius quidẽ adagij sensus est, quòd Eunuchus vel Androgynus lũscus proiecit in incertũ pumicem in vespertilionẽ sambucco inhęrẽtem. Sic materia est ens, quia habet esse, & nõ ens, quià nõ existit. Ipsáq; nec est pulchra nec deformis: cũ formosum & deforme ad formã spectent. Et hæc nec est iusta nec iniusta: cũ id pertineat ad eũ, qui ratione pollet. Vnde illud primũ principiũ verificatur de esse simpliciter: hæc autẽ instãtia de esse tali.

Metaph. 4. *Pla. in 5. de Repu.* *Adagium.*

387 Cur Plato in Phædone terræ ambitum definire noluit? Nõnè, quià ipsum terræ ambitum non existimabat esse hanc terrã aquis circundatã: quæ à Phaside incipit, & ad herculeas columnas terminatur: in quàm nos habitamus ceu formicæ in cauernis terræ huius, & veluti ranę in paludibus? Sed veram terrã illã superiorẽ existimauit, de qua Propheta canit. Credo videre bona Domini in terra viuentium. Et huius ambitum definire noluit cum nulla vi humana mensurabilis sit.

Psal. 26.

388 Quales sunt res terræ illius, & quales terræ huius secũdũ Platonẽ? Nõne, vt ipse in Phædone ait, terra hæc & lapides, & quæcũq; hic sunt, abesa atq; corrupta, salsedine quadã exusta sunt? Vnde terra hæc est terrena, vel limus quidã sordidus, & fructus sallugine putredinéq; corrupti. Superna autẽ terra, vt idẽ asserit, est ferax & vera, lapidésque illius sunt similes lapillis, qui apud nos habẽtur in precio, De quibus, lapidibus, terra & fructib⁹ Iohãnes in Apocalypsi apertissimè scribit.

Apoc. 21.

389 Metala vnde proueniũt? An (vt Albertus & Abubacher asserũt) omnia illa generãtur ex cõdensata aqua, atq; ab igne in montibus recluso decocta? An (vt alij dicũt) ex stellarũ irradiatione: adeò vt irradiãte Mercurio fiat argẽtum viuũ, irradiante Sole fiat aurũ. Luna verò argentum, Ioue stannum, Venere æs, Saturno verò plumbũ? An (vt secretiores Theologi volũt) omnia veniunt à supramũdano cœlo & Archetypo? Iuxtà illud. Ab Aquilone autũ venit. Quod dictũ non de Aquilone hoc inferiori, sed supramundano (vt supra declarauimus) intelligitur. Cõueniũntq; ipsi secretiores Theologi cũ Platone & Iohanne: qui asserunt in supernis esse veros thesauros & lapides preciosos, quorum hi inferiores sunt feces & quasi vmbræ: vt modò diximus.

Albertus de Minerali. *Abubach.* *Sect. Theo.* *Iob. 37.*

390 Quid de Inferno Plato sensit? Nõnè in Phædone ait. Qui verò ob

ob scelerum magnitudinem insanabiles esse videntur : eo quod commiserint sacrilegia multa & mala, vel cædes iniquas vel alia horum similia perpetrauerint, hos omnes cōueniens sors in tartarum mergit: vnde nunquam egrediuntur? Quod fortè didicerat ab Isaia: qui post- *Isa.5.* quam multa scelera à populo Israël perpetrata recensuerat, ait. Propterea dilatauit Infernus animam suam,& aperuit os suum absque vllo termino : & illuc descendent fortes eius. Si enim multa (vt fertur) ipse Plato à Ieremia didicerat, nonnè potuit & Isaiam legisse?

391 Cur Plato asseruit simulachra esse dęmoniaca arte confecta? An, quià sciebat Deū huiusmodi simulachra prohibuisse: vt Moses scribit? *Pla.in Sophisto.* Nā ipse Plato Mosaicæ doctrinæ non modicū suis scriptis inseruit: vt Eusebius restatur,& cū eo plærique Sapiētes. An, quià videbat simula- *Exo.20.* chra & imagines non esse verū esse, sed ingenio & arte humana adin- *Euseb.11. de* uēta: vt homo naturā & Deum veluti Simia effingeret? Quod Diaboli *prepa.Euāg.* propriū est, qui semper se Deū mētiri conatur. An, quià huiusmodi simulachra facilè deducebāt homines ad idolatriam? Qua potissimū ratione opinamur Deū has imagines interdixisse: vt in Exodo legimus. *Exo.20.*

392 Quid de purgatorio Plato sentit? Nōnè in Phædone ait. Quicūque in vita tenuisse mediū quoddā reperiuntur, nō perfectè boni videlicet, ad Acherōtem profecti vehiculis, quæ vnicuiq; adsunt, in paludē perueniunt Acherusiā: ibíque habitāt, purgātúrque, pœnas dantes iniuriarū: & cum purificati sunt, absoluuntur: rursúsq; pro merito singuli benefactorū præmia reportant? Hæc ille ad verbū. Quod Isaias mul- *Isa.4.* to antè tēpore prædixerat, dicēs. Sāctus erit omnis, cuius nomē scriptū fuerit in libro vitę in Ierusalē Et hoc, si ablucrit Dominus sordes filiarū Sion in spiritu iudicij & in spiritu ardoris. Quibus adstipulans Paulus ait. Vniuscuiusque opus quale sit, ignis probabit. Si cuius opus ar- *1.Cor.3.* serit, detrimentū patietur: ipse autē saluus erit: sic tamē quasi per ignē.

393 [redacted] *Plotinus.*

394 Cur Plato ait, quod eos, qui ingētia, sed sanabilia peccata com- *Pla.in Phædone.* miserūt, in tartarū cadere necesse est, per annū ibi moraturos? Nonnè, quià (vt nuper dictū est) non est locus determinatus pro animabus expiandis : sed alij expiātur hic, & alij alibi? Illi igitur, qui ingētia perpe-

tratũt ſcelera(cuiuſmodi ſunt ſacrilegi,homicidę,parentũ violatores:
Ibidem. vt ipſe Plato meminit)expiãtur in tartaro,grauiſſimarũ pœnarũ loco. Vbi per annũ tãtummodò morãtur:vt ipſe perhibet, Hebræos forſitã imitatus: qui opinãtur animas à corpore ſeparatas nunquã vltrà annũ torqueri,citrà verò quãplurimas.Nã in die remiſſionũ,decima videlicet die Lunæ ſeptimi mẽſis omnes à quibuſcũq; culpis abſolui putãt.

Ibidem. 395 Cur dixit Plato, quod delati ad acheruſiam paludẽ, clamãtes ab iniuria affectis veniã petant? Nõnè hoc à ſacris literis didicit,vbi dicitur. Vox ſanguinis fratris tui clamat ad me de terra,vindictã videlicet?
Gen.4. Nec enim ceſſat clamare huiuſmodi ſanguis,quouſque vindicẽt.Hinc
Ibi. 9. *Leuit.24.* toties repetitũ eſt ne humanus ſanguis effundatur: quia effundetur ſãguis illius,quã ſanguinẽ humanũ effuderit.Proptereà ipſe Plato dixit, quod Iudex deſtinat homicidas ad tartarũ:quouſque veniã à læſis impetrauerint, & ceſſet clamor ſanguinis effuſi vindictã petẽtis. Et hinc diſcere poſſumus quã neceſſaria ſit iniuriarũ remiſſio iniuriis affecto (vt ex ſacris literis edocemur)& iniuriati:vt à Platone hic habemus.

Pla.in Phædone. 396 Quid de paradiſo delitiarũ Plato ſenſit?Nõnè terrã viuentiũ deſcribit ſublimẽ:in cuius cõparatione nos,qui terrã hãc corruptibilem colimus,aſſimilamur iis,qui in profundo maris vidẽt Solem, cæteraq; aſtra per aquã,& exiſtimant mare eſſe cœlũ continẽs ipſa aſtra? Si quis autẽ(quẽadmodũ piſces emergẽtes è mari vidẽt hæc aſtra) videret veram illam terram,lucẽmque veram,& cœlum verum,illorum pulchritudinem hãc noſtrã multum excedere cognoſceret. Quià hæc habitacula ſunt veluti cauernæ,aut arena,vel limus ſordidus. Ibíque videret arbores, flores,& fructus longè precioſiores:quam hic reperiantur.

Idẽ ibidem. 397 Quid Plato de vero paradiſo ſenſit? Nonnè (vt ipſe ait)qui piè præ cæteris vixerint,ij ex his terrenis locis,tãquàm è carcere,ſoluti ad altiora tranſcendunt:purámque ſuprà terram habitant regionem: habitationéſque his pulchriores nãciſcuntur, quarum pulchritudo non eſt facilis dictu? Præmium enim pulchrum eſt,& ſpes ingens: vt ipſe
Iſa.64. ſubinfert. Quod fortè didicerat ab Iſaia, qui ait. Oculus non vidit (Deus)abſque te,quæ præparaſti expectantibus te.

398 Quibus bonis habenis(ſecũdum Platonem)cõpeſcuntur effræ-
Pla.in 6.de legibus. nati?Nonnè tres aſſignãtur ab ipſo: timor videlicet,lex,& vera ratio? Quæ remedia proculdubio ex ſacris literis didicit:quæ tradunt Deum huiuſmodi vſum fuiſſe habenis ad cõprimendam humanã temeritatẽ.
Gen.7.& 19. Nam primò timorem humano generi incuſſit,puniens Mũdum aqua diluuij,poſteà particularẽ regionẽ igne,ſulphure,& pice. Secundò dedit legem: leges enim(vt Iureconſulti dicunt) factæ ſunt,vt per ipſas humana temeritas coërceatur. Quæ quidẽ lex illuſtrabat quoque,& alliciebat promiſſis,& cõminationibus terrebat.Sed cum non adhuc per ipſam legẽ haberetur clara promiſſio,nec aperta ratio: Hinc promiſſus, & tãdem datus fuit Meſſias:qui clarius illuſtrauit, verum præmiũ promiſit,& rationẽ myſteriorũ legis, ſublato velamine patefecit.

399 Sapiētia vera quales(secundum Platonē)mortales reddit?Nonnè ipse perhibet,quod quicquid boni homo habet, à sapiētia suscipit? Ait enim.Si sapiens euaseris,omnes amici atque familiares tibi erunt. Vtilis enim & bonus eris.Sin minus,nec alius quisquam, nec propinqui,aut parentes amici erunt. Et rationem paulò superius assignat, dicens.Nullus amabit nos,neque parētes:si inutiles erimus. Inutilis autem est & malus omnis ignorans: sapiens verò vtilis & bonus. Nec enim quisquam malus sapiens esse potest,quamuis doctus. Nam huiusmodi in numerum malorum dæmonum rediguntur.Si quis autem sapiens & bonus est,Deus in corpore humano latitans est. *Pla.in Lyside.*

400 Cur Plato in Euthydemo hortatur nos,vt litigia vitemus? Nōnè,quià dissidia,iræ,& cōtētiones verā sapientiā impediūt: quæ nō intrat in maleuolā animā,nec habitat in corpore subdito peccatis?Hinc & Paulus Timotheum instruēs in vera & Christiana sapiētia,hortatur ipsum quæstiones & cōtentiones inde orientes,vitare.Idēque cū Tito facit.Sed nōnè disputādo acuitur ingeniū,& veritas dilucidatur?Vnde & adagiū illud,& à Sapiēte tractū.Ferrum ferro acuitur. Non quippè obstant veræ sapiētiæ disceptationes,quæ fiunt quieto animo inter sapiētiæ amatores:sed illæ,quæ fiūt ex ambitione & inuida æmulatione, quæ est secundum carnē veræ sapientiæ inimicam. Iuxtà illud Iacobi. Vnde æmulatio,& cōtentio inter vos,nisi quià adhuc carnales estis?Et iterum.Vbi zelus & contentio:ibi inconstantia,& omne opus prauū. *Sapien.1.* *2. Tim.2.* *Ad Titū.3.* *Pro.17.* *Iaco. 4.3.*

SECTIO QVINTA DE ABSTRVSIS ORPHEI, PYTHAGORÆ ET ZOROASTRIS.

401 QVid Orpheus perRegē,de quo decātat,intelligit?Nōnè illū,de quo Propheta canit. Rex magnus super omnem terrā? Et iterū.Rex virtutū dilecti. De quo Rege Plato, cū de prima natura ageret,inquit.Circà omniū Regē cūcta sunt,ipsius gratia omnia,ipse pulchrorū omniū causa.Quā pulchrè verò cum Propheta Plato cōuenit?Nā idē est dicere. Rex virtutum,id est exercituū, quod habere circà se cuncta,id est omnē exercitum. De quo exercitu Moses,cōpleta Mūdi fabrica,ait.Igitur perfecti sunt cœli,& omnis exercitus eorū.Pro quo traductio cōmunis habet ornatū. Hunc itaq; Regē celebrat Orpheus. Quāuis aliqui dixerint illum esse, qui à Cabalistis dicitur Ensoph. Sed hi non aduertunt, quod Ensoph est illud infinitum, ab omni relatione regni & dominij penitus absolutum,& in sua solitaria dignitate cōtractum. Rex autem dicitur, qui alios regit.Nā de illo intelligit Orpheus,de quo ipse Dauid alibi canit. Constitui mihi Regē meum super Sion montē sanctum meum. Et hic idē est cū primo,de quo modò dictū est: vt Sapientes optimè norunt. *Psal. 46. & 67.* *Plato in 2. epistola ad Dionysium.* *Gen.2.* *Psal.2.*

402 Cur Orpheus dixit amorem omnibus Diis esse antiquiorem: Agathon verò & sequētes iuniorem? Iunior quippè est amor:vt Agathoni placet, qui contemplabatur Deorum esse intelligibile: prout

videlicet sunt in Archetypo. Quo esse iunior est amor: per quem (vt Trismegistus & Plato consentiunt) Deus ad instar illius esse intelligibilis & idealis produxit omnes Deos, intelligẽtias videlicet, in formas particulares. Orpheus autem cõtemplabatur Deos in particulari iam productos: qui in particularibus formis existentes amore, per quem producti sunt, posteriores sunt: qui videlicet in esse ideali priores erãt.

Trismegi. *Plato.*

403 Cur Orpheus dicit amorẽ esse cæcũ? An (vt Poëtæ fingunt) amor velatis oculis describitur, eo quod amãs aliquãdo tãto amoris impetu fertur, vt rationem offuscet, ne videat? Vnde non sensati hominis, sed puerilia opera facit. Hinc & puer pingitur. Sed nõnè altius cõscendũt Orpheus & Plato, dicẽtes, quod amor est suprà intellectũ: quià videlicet fertur aliquãdo in amorẽ diuinorũ, quæ nõ cognoscit? Nec obstat illud Augustini, quod volũtas nõ fertur nisi in pręcognitũ, & quod incognita amare nequim⁹: quià illud intelligitur de amore, qui habetur per naturalẽ discursum, & nõ de eo, qui naturæ insitus est. Quo amore naturaliter amamus Deũ, quãuis incognitũ, & aliquando creaturã minimè notã, sed præsensione quadã naturali. Quemadmodum occurrit, quod ad solã præsentiã alicuius, quẽ sentit cõformẽ, homo diligit, & timet & horret à difformi. Sicut ouis horret ad Lupi præsentiam: & homo in nocte pauet ad præsentiam hostis, quem non videt. Sic quoque multi in superos amore feruntur: quos minimè norunt.

Augustinus.

404 Vnde rerum naturæ suas leges habẽt, ordines & inclinationes? An à Deo, qui per sapientiam suam omnia disposuit? Quod Sapiẽs testatur, inducens diuinam sapientiam sic loquentem. Quando præparabat scilicet Deus cœlos, aderam: quando certa lege & gyro vallabat abyssos. Quando æthera firmabat sursum; & librabat fontes aquarũ: quando circundabat mari terminum suum, & legem ponebat aquis, ne transirent fines suos: quando appẽdebat fundamenta terræ, cum eo ẽram, cuncta cõponẽs. An numeris id factum est? Vnde Boëtius canit.

Pro. 8.

Boëtius in 3. Met. 9.

Tu numeris elementa ligas, vt frigora flammis,
Arida conueniant liquidis: ne purior ignis.
Euolet, aut mersas deducant pondera terras.

An amore, vt Orpheo & Platoni placet? An vtroque simul: intercedente quoque lege, quam eis summus Moderator indidit?

405 Cur dicit Orpheus elemẽta sic ligata, vt à Typhone non timeãt? Nonnè Typhon est aduersans: quem Seneca scribit ex Titano & terra natum? Et hic à secretioribus Theologis Samael nominatur: omnibus videlicet aduersans. Vnde in Iob Satan dicitur. Quod aduersans interpretatur. Productus autẽ fuit ab ęterno Sole. Iuxtà illud Iob (vt aliquibus placet) Obstetricãte manu eius scilicet Dei eductus est coluber tortuosus. Et hoc ad probãdos homines. Vnde Orphei verborũ sensus est, quod elemẽta nõ timẽt ab aduersante. Et id est propter virtutẽ & cõcẽtũ, quo ligata sunt ab Opifice: adeò vt ab aduersante dissolui nequeãt.

Seneca in Octauia. *Sec. Theo.* *Iob 1. & 26.*

406 Cur nullũ opus Magiæ naturalis perfici potest absq; Deo: vt Orpheo

pheo placet? Nõnè, quià opus Magiæ est (vt aiunt) maritare Mundum, aut eius partes? Quod est summi Artificis opus præcipuè, & secundarum causarum quatenus summus Opifex eis indidit. Quæ quidem causæ secundæ non operantur, nisi quãtum fouentur, & hauriunt à prima. Ideò si quis secundarum causarum opus vult facere: suffragio primæ indiget. Sicut dicit Mesue de Medico per medicinas sanante. Quod est opus veræ Magiæ. Deus (inquit) est, qui sanat languores. Medicus enim applicat actiua passiuis, ea maritans & coniungens. Vnde, nisi fœtus administretur à Deo, frustrà fit illa coniunctio. Quod & de spiritualibus operationibus Apostolus perhibet, dicens. Ego plantaui, Apollo rigauit: Deus autem incrementum dedit. Et iterum. Neque qui plantat, est aliquid, neque qui rigat: sed qui incrementum dat, Deus. *1. Cor. 3.*

407 Cur opus Magiæ naturalis fieri nequit absque vnione & amore? An, quià (vt Anaxagoræ placuit) omnia fiunt per litem & amicitiam, eo modo, quo suprà declaratum est? An (vt Boëtius ait) quià amore iunguntur elementa contraria, vt bonum aliquod constituant? Non enim conueniunt, nisi proportinata. Proportionata autem sunt similia. Similia verò amore facilè vniuntur. Intercedit quoque vnio in operatione: quià quicquid fit, & quicquid est, vnum numero est. *Boët. in 3. met. 9.*

408 Cur virtus operantis procedit à stante, & non à cadente? Nonnè, quia cadens amittit vim operãdi? Quod figuratiuè descriptum est in Mose: qui dum staret, & manus erectas teneret pro populo deprecans, populus vincebat: & cum manus remitteret, in populum hostes præualebant. Hinc de Aharon quoque dicitur, quo stans inter mortuos ac viuentes deprecatus est pro populo, & plaga cessauit. Quod confirmat Isaïas, dicens. Super speculam Domini ego sum stãs iugiter. Et sic in plærisque Scripturæ locis inuenitur, quo operantes stabant. Vnde siquis cadit id seruitutem peccati vel Diaboli, nihil boni potest operari. *Exod. 17.* *Nume. 16.* *Isa. 21.*

409 Cur Orpheus præcipit, quo siquis operetur per verba, non mutet hebraïca nomina? An fortè id est ex superstitione quadam dictum est? Sed cur Deus legem, & omnia Antiquorum oracula characteribus & verbis hebraïcis tradere voluit? An igitur id iubet Orpheus, cognoscens quãtam vim contineant characteres illi, formati ad figuras & aspectus cœlorum: vnde prouenit virtus operantis, & instrumentorum? An, quià verba illa sunt Deo consecrata? Et ideò maioris sunt virtutis, quam verba aliorum idiomatum non consecrata. Sicut in operatione Necromantica libri Diabolo consecrati cõferunt: vt triuiale est. Procurauit enim Diabolus, velut Simia Dei, vt libri illi ipsi consecrarentur. An, quià characteribus & verbis illis melius exprimuntur diuina nomina, ipsorúmque virtutes, quam per alios characteres, quos Hebræi extraneos vocant?

410 Verba nihil significantia si proferãtur, prosunt nè quicquam? Nõnè videmus multos operari vocibus & verbis nõ significatiuis? Quod fortassis euenit operatione dæmonũ. Maximè quãdo ipsi dæmones vident, quo per characteres illos possint operãtem ad idolatriã deducere. Quod totis

viribus intendunt. An, quià verba illa habent sua significata: quæ cum ignorentur ab operantibus, existimãtur nihil penitus significare? Vnde qui eorum significata norunt, concurrunt ad opus: bonæ videlicet vel malæ virtutes pro qualitate operis. Nam verbis, herbis, & lapidibus (vt vulgò dicitur) Deus vim operatiuam indidit, nullis aut paucissimis Sapientibus
Mar. vlt. cognitam. Cognoscebat autẽ ipsam ille, qui dixit. In nomine meo dæmonia eiicient, linguis loquentur nouis, serpentes tollent: & quæ sequuntur.

411 Cantans, & incantans, vel operãs quo numero magis prævalet? An numero vocali? Sed in hoc nullam videmus efficaciam, nisi quatenus est instrumentum deueniendi ad alios numeros operatiuos: sicut cubitus vel canna sunt instrumenta mensuratiua. An igitur huiusmodi operantes præualent magis numero naturali & harmonico? Sicut patet de chordis vel neruis in duobus instrumentis conchordatis: ad quorum vnius tactum neruus alterius (vt comprobatum est) mouetur. An (vt opinor) magis præualent numero rationali radicato in intellectu: vnde resultat intẽtio? Quę
Sec. Theo. quidem intentio tantam vim habet in opere, vt secretiores Theologi dicant nihil fieri posse per verba & orationes sine ipsa intentione: quam ipsi כונה cauanah vocant. Vnde est Sapientum & commune adagium, quòd
Adagium. imaginatio facit casum: vt Auicena, & alij scribunt. Hinc Apostolus dice-
1. Cor. 14. bat. Orabo spiritu: orabo & mente. Psallam spiritu, psallam & mẽte. Vnde innuit, quo, nisi mens attendat, oratio cassa nullàque penitus est.

412 Quid magis nobis obest, quando in sacris operamur? An defectus intẽtionis: vt nuper diximus? Tunc enim deficit numerus & harmonia rationalis in opere efficacissima. An quando opera dòmestica contrariantur
Isa. 1. sacris? Sicut per Isaïam Deus protestatur, dicens. Cum multiplicaueritis orationem, non exaudiam: quià manus vestræ plenæ sunt sanguine. Si quis enim operatur in sacris contrariante alio opere, erat, & deuoratur (vt se-
Sect. Theo. cretiores Theologi dicunt) ab Hazazele per proprietatem iudicij. Quod
1. Cor. 11. referens Paulus ait. Qui manducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit, non diiudicans corpus Domini.

413 Quæ est virga Mercurij in secretiori Philosophia? Nonnè virga est potestas? Sed cur dicitur soporifera? An, quià sicut anima per Saturnũ vitam ducit contẽplatiuam, per Iouem politicam, per Martem bellicosam, per Venerem verò concupiscibilem: Ità per Mercurium vegetalem cum stupido sensu: vt aliqui dicũt? Sed cum Mercurius ingenio faueat, & omnem vim acuat, nõnè alia exquirenda est huius soporiferæ virtutis ratio? An igitur soporifera dicitur, quia euehit hominem ad acutam diuinorum contemplationem? Quò dum homo venit, sopitur corporeis sensibus, & osculi morte moritur. De qua morte alibi dictũ est. Quem soporẽ, & quã mortem optabat in nobis Christus & Apostolus: vt aliàs declaratum est.

Psal. 16. 414 Cur homo in via Dei operans necesse est, vt ambulet vias duras?
Matt. 11. Nõnè, quià id Propheta docet, dum ait. Propter verba labiorum tuorum ego custodiui vias duras? Sed nonnè è contrario Christus inquit. Iugum meum suaue est, & onus meum leue? Nonnè si benè & ritè hæc obseruen-

tur,conueniunt? Nam qui vult à cœlo fauorem haurire, vt in sacris operetur,necesse est,vt in seipsum colligatur:frenatis omnibus voluptatibus, quæ hominem à via Dei distrahunt. Hinc iussit Elisæus Giezi puero suo, quem misit ad suscitandum puerum Sunamitis, vt neminem per viam salutaret.Idem quoque iussit Christus Apostolis ad prędicandum missis.Ne videlicet distraherentur ab opere. Quæ viæ quamuis in principio duræ videantur:assuetis tamen suauissimæ sunt. *4. Reg. 4.* *Luca.10.*

415 Vbi terminatur virtus omnium Magorum?Trifaria opera in Mundo reperiuntur:artis videlicet,naturæ,& Dei.Magi arte multa faciunt:& à natura assumunt fauorem: & vltrà progredi nequeunt. Nam opus Dei, creationem videlicet,quæ suprà naturam est, attingere nequaquam possunt.Hinc, cum Moses virtute diuini nominis, pro formatione pediculorum,qui tertio loco facti fuerunt, produxisset materiam eorum, quæ sudoris vicem suppleuit,dixerunt Iannes & Mambres Magi Pharaonis celebratissimi. Digitus Dei est hic. Quia videlicet hoc opus omnem Magicam virtutem excedit. Nec enim aliud facere potest Magus, nisi applicare actiua passiuis,aut arte aut virture dæmonum. *Exod.8.*

416 Quarè ars Arithmetica adeò à Pythagora, Platone, Iamblico & aliis multis celebratur? Nonnè, quià omnia disposita sunt (vt Sapiens ait) in numero,pondere,& mensura? Mensura verò & pondus à numero procedunt.Hinc Plato in Epimonide longo sermone demonstrat, nec artem, nec regimen,nec doctrinam vllã absque numeris stare posse.Quem Iamblicus in libro de secta Pythagorçorum prosequitur.Nam Mundus vterque numeris dispositus est:vt Timæus Locrensis & Plato ostendunt.Circà quos Mundos tota aturali; Phi losophia.Hinc Boëtius ait.Qui spernit Mathematicas scientias,ei denuncio non rectè philosophandum.Et Themistius. Qui accedere (inquit) vult ad Philosophiam sine Mathematica, delyrat. Et cum Deus omnium numerorum radicem contineat: Hinc de ipso quoq; per numeros Theologizari possumus:vt à secretioribus Theologis per Ghemateriã id est Arithmeticam habemus. *Sapien.11.* *Plato.* *Iamblicus.* *Boëtius.* *Themi.* *Sec.Theo.*

417 Quomodò,sine errore, literariũ ædificium fieri potest:quod antiqui Theologi Sirup vocant?Nonne habemus ab Abraham,quo assumantur primæ reuolutiones cum numero sequenti, & complicentur ad inuicem:& tot dictiones ex illis literis componantur? Ex duabus enim literis duæ dictiones,vel domus(vt ipse ait)fabricantur.Ex tribus autem tot domus fabricantur:quot numeri resultant ex binario & ternario complicatis: sex videlicet.Nã bis tria,aut ter duo senarium redduntur. Ex quatuor verò literis vigintiquatuor domus fabricantur. Cum tot numeri ex senario & quaternario complicatis resultant,Ex quinque verò literis centum viginti domus ædificantur. Huiusmodi enim numerus ex complicatione vigintiquatuor per quinarium facta resultat. Et sic de aliis. *Abraham in lib.de for.*

418 Cur binarius à Pythagoræis infaustus censetur, nec inter numeros computatur?Nonnè,quià binarius materiam designat,quæ suaptè natura mala est,& defectus?Hinc quantò quid est magis materiale, tantò magis

à perfectione elõgatur,& imperfectioni adhæret.Vnde binarius,qui materiam signat,censetur malus, & infaustus. Binarius itaque dicitur materia,quià post summam Dei vnitatem, materia est primum ens : quæ cum Deo facit duo.Nec tamen inter numeros computatur:quià numeri non à materia,nec à Deo colliguntur,sed ex rebus iam formatis resultant.

419 Cur ternarius à Pythagoræis numerus primus existimatur? Nõnè, quià(vt diximus) Deus & materia non annumerãtur cum entibus formatis?Deus enim,qui summa vnitas est,omne ens transcendit:materia verò, quæ binarius est,omni enti substernitur,nec inter entia vera connumeratur:vt longo sermone Eusebius Pamphilus disserit. Vnde, cum vterque, Deus videlicet & materia contineat quãdam æquiuocationẽ ad entia,inter ea nõ enumeratur:Deus,quià suprà:materia verò, quià infrà ens cõsistit.Numerãda sunt igitur ea,quę formata sunt,aut purę formę,siquę sunt.

Eusebius Pamphilus.

420 Cur Pythagoras voluit quo par & impar essent rerum principia? Nonnè per par materiam,subiectum,vel fœmininum principium intelligit:per impar verò formam,& masculinum principium ? Vnde sic intelligitur eius opinio de principiis rerum:quo videlicet hęc principia sunt materia & forma,vel fœmina & masculus,vel passiuũ & actiuum.Quæ omnia in idem conueniunt.Hinc falsò eum criminatur Aristoteles. Nam per numeros, tanquam per domestica & manifesta principia ipse Pythagoras naturalia describere optimè iudicauit.

Eccl. 33. 421 Quod vnum(vt in Ecclesiastico dicitur)constitutũ est cõtrà vnum? Nonnè materia,quæ & pura potentia,constituta est contrà Deum, qui est purus actus?Vnde insurgunt multæ contrarietates in Mundo, de quarum aliquibus tractat Clæmens in Itinerario. Et hanc cum inde sequentibus ordinauit Deus tanquam occentorem Dei & rerum diuinarum.Vnde per antiparistasim quandam reboat harmonia consonantissima in hac Mundi machina:quam Dorilaus organum Dei vocat.In qua quidem machina est contradictio,potissimè inter ãctum purum & materiam: vt longo sermone Eusebius Pamphilus disserit.

Clæmens.

Dorilaus.

Eusեb. Pãp.

422 Cur Pythagoras & eum sequentes iurare consueuerunt per quaternarium,tanquam per quoddam sacrum? An,quià quaternarius est numerus fundamentalis ? Cum omnia fundamenta quaternario distributa sint.Ideò ipsi tanquam sólido fundamento fidem & iuramentum inhærere volebant? An,quià quaternarius est numerus radicalis? Est enim radix denarij,numeri completi : vltrà quem alius non datur numerus. Ideò iurando per quaternarium,iurabant per omnium rerum fundamentum. Sicut decantatur ab ipsis Pythagoræis,dicentibus.

Iuro ego per sanctum pura tibi mente quaternum
Aeternæ fontem naturæ,animique parentem.

An, quià non ignorabant sanctum Dei nomen, à quo omnia, scribi quatuor literis : vt quibusdam placet? Multa enim Pythagoras Mosaïcis ex scriptis didicerat.

423 Cur Deus Mosi per rubum ardẽtem nomen suum quadriliterum

indicauit? An, quià ipsum ad describendam Mundi fabricam atque legem elegerat? Vtraque enim ab ipso nomine emanauit. Hinc, vt sciret, quæ scripturus erat, nomen illud ei indicauit. An, quià collisurus erat Ammomino præsidē Ægypti, qui per solam vim nominis ipsius collidēdus erat: vt suprà quoque disseruimus? An, vt operaretur signa & portēta, quæ Deus in Ægyptum mittere decreuerat, facienda nominis ipsius virtute? In igne verò existens docere voluit, vt indicaret, quod ipse Deus ignis est, & igneum habet nomen, & per igneam virtutem cum ipso est operandum? Sic etiam Christus declarato aliquantulum nomine suo, & data promissione de virtutibus per ipsum nomen faciendis, vt illud plenè doceret, & corroboraret discipulos, vt in ipso operarentur, Spiritum sanctum doctorem, & cooperatorem in ignis specie misit. *Exod. 3.* *Deut. 4.* *Act. 2.*

424 Quando & quomodò Moses nomen Dei explicauit? Nonnè (vt suprà quoque diximus) explicauit ipsum: quando (iubēte Deo) omne robur, & vim Ægyptiam in mari rubro & paludoso collidere voluit? Vnde extendit ipsum septuagintaduo nomina, & ducentas sexdecim literas: quæ continentur in tribus textibus, vel sententiis Exodi. Quarum quidem sententiarum quælibet continet septuagintaduas literas: vt apud secretiores Theologos notissimum est. Adeò autem illo nomine explicato collisa fuit Ægyptiorum vis, vt non amplius Israëlitas persecuti fuerint, nec vllam dehinc vim ipsis Hebræis intulerint. *Exod. 14.* *Sec. Theo.*

425 Cur diuinum nomen ex quaternario constat? Nonnè, quià (vt nuper diximus) quaternarius est numerus radicalis denarij? Nam si colligantur omnes ipsius quaternarij partes cum ipso toto scilicet vnum, duo, tria & quatuor: nonnè hæc omnia simul iuncta faciunt decem? Hinc denarius diurnus in præmium omnibus in vinea Domini laborantibus promissus fuit. Sic tamen ipsum nomen ex quaternario consistit, vt à ternario, quo semper gaudet, non discedat. Nam tres tantummodò literæ ingrediuntur ipsum nomen: quarum vna geminata ipsum ad quaternarium reducit. *Matt. 20.*

426 Quæ sunt Pythagoræ symbola, & cur sic dicta? Nonnè symbola dicuntur verba & sermones ipsius metaphoricè, quià de vno loquuntur, & de alio intelliguntur? Et hoc propter symbolum, quod est inter ea. In hoc autem Pythagoras imitatus est Chaldæos, & veros Sapiētes, qui semper symbolico sermone vsi sint: vt de pluribus loquerentur simul, & alio aliud benè intelligentibus melius explicaretur: & ex harmonia, concentúque ipsorum resultaret delectabilis intelligentia: & per similitudines istas rerum intelligentia memoriæ tenacius infigeretur. Quo ritu dicendi super omnes Sapientes Christus verus Sapiens vsus fuit, pluries in parabolis loquens.

427 Quale est symbolum, quod inter res varias habetur? An est symbolum æqualis similitudinis? Sed cum res dispositæ sint sicut numeri, per quorum vnius additionem variatur eius species (vt Aristoteles docet, qui ait. Species se habet, sicut numeri) nonnè symbolum inter res resultans est secundum superius & inferius, perfectius & inperfectius, alia & alia, *Metaph. 8.*

tamen cõsimili nota? Sicut enim membra in corpore humano eadem anima viuũt, alio tamẽ atque alio modo & nota, cor videlicet, cerebrũ, oculus, manus & pes: Pari modo mẽbra huius Mundani corporis. Nam alio modo viuit homo, & alio planta. Vnde symbolum in ipsa vita habent.

Mercu. in Pymand. 428 Est nè in natura aliquid, quod vita humana nõ gaudeat? Nõnè elementa, lapides & huiusmodi, vita carere vidẽtur? Sed nonnè dicit Mercurius. Nihil est in hoc Mundo expers vitæ: vnde vbique vita, vbique immortalitas? Quod de speciebus intelligendum est, & non de indiuiduis, quæ morti & corruptioni subiecta esse manifestissimè patet. Viuit enim terra. Alioquin non esset ferax, nec plantas vitales produceret. Viuunt aquæ, viuos pisces producentes. Viuit aër, qui est quasi spiritus Mundi. Viuunt & lapides, quià crescunt, & transmutantur. Hinc meritò lapides viui dicuntur. Et sic omnia viuunt, alia tamen & alia vita: vt modò diximus. Omniáque superiora meliori vita gaudent: secundum quam vitam & secundum esse, atque virtutes de multis simul verificantur Pythagoræ nostri, aliorúmque Sapientum symbola, prouerbia, atque parabolæ.

429 Cur Pythagoras ait. Ingrediens templum, Deum adora? An, vt primum præceptum daret dictamini naturæ consentaneum? Iuxtà dictum Aristotelis. Sacrificare Deo hoc est à natura. An, quià id didicerat à lege dicente. Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruies? Dedit enim in suis symbolis Pythagoras multa præcepta legi cõsona, aut eadem, quę in lege sunt. Huiusmodi autem adoratio fieri debet in templo præcipuè. Quod fortè ipse Pythagoras didicerat ab Isaia: qui, cum personam Dei gereret, dixit. Domus mea, domus orationis vocabitur. Vnde in templo nil aliud faciendum est, quam diuino cultui & orationi intendendum. Quod Mahumetici & Arabes obseruant. Hinc saluator horum sacramẽtorum non ignarus, facto è funiculis flagello (vt Matthæus refert) vendẽtes & ementes è tẽplo eiecit. Vnde turpissimum est Christicolis, qui templa variis modis profanant, multa profana & sæcularia, & quæ aliquando audire nefas est, ibi pertractantes.

Ethic. 5. *Deut. 6.* *Isa. 56.* *Mat. 21.*

430 Cur Pythagoras ait. Ex itinere præter propositum non ingrediaris tẽplum, neque ores propè vestibulum trãsiens? Nonnè id didicit à Mose, qui ait. Si ambulaueritis mecum casu, & ego ambulabo vobiscum casu? Pro quo vulgata traductio habet, ex aduerso. Quorum verborum sensus est, quod siquis (sicut Pythagoras exponit) iuxtà templum trãsiens ipsum ingrediatur, non consultò, cũ ad id illuc non venerit, sed casu, siue per accidens ipsum ingreditur. Nam casus (vt Aristote. ait) est causa per accidẽs. Vnde istis casu Deo seruientibus promittit Deus benefacere, casu, id est quod si aliis benefecerit, ipsi quoque inde casu consequentur vtilitatem: vt suprà disseruimus.

Leuit. 26. *Physi. 2.*

431 Cur iubet Pythagoras nudis pedibus sacrificari? Nonnè in Ieremia dicitur. Prohibe pedem tuum à nuditate? Cui adstipulans Apostolus ait. Calciati pedes in preparationem Euangelij pacis. An fortè Pythagoras Antiquos imitatus est nudis pedibus sacrificantes, suasos (vt aiunt) à præ-

Iere. 2. *Ephe. 6.*

cepto Domini, qui iussit Mosem discalciare pedes: quando rubo appropinquare volebat, vt cum Deo ageret? Iubentur itaque discalciari pedes, & calciari variis rationibus: sicut de barba iussum est (vt alibi tetigimus) nunc videlicet radenda, & nunc non radenda. Affectus enim nostri, per pedes denotati, benè initiatis calciandi ac conseruādi sunt: non benè verò initiatis discalciandi sunt. *Exod. 3.*

432 Cur idem iubet vnumquemque declinare populares vias per diuerticula? Nonnè, quià sapientes semper sunt pauciores, insipientum verò turba est ingens? Cui adstipulatur Aristoteles, dicens. Loquendum est, vt multi, sapiendum, vt pauci. Nam veritas, quam sequi debent Sapientes, est (vt Anselmus ait) rectitudo sola mente perceptibilis. Vnde non percipitur à vulgaribus, qui mēte carent. Hinc Seneca ait. Nunquam eris fœlix (imitans videlicet veritatem & Sapientum viam) quonsque turba non te derideat. De quo lex etiam dedit præceptum, dicens. Non sequeris turbam ad faciendum malum. Turba enim ad malum facilè ruit. *Aristoteles.* *Anselmus.* *Seneca ad Lucillum.* *Exod. 23.*

433 Quo sensu Pythagoras iubet abstineri ab iis, qui nigrā caudam habent? An (vt Plutarchus exponit) hic monet non habendum cum impiis & infamibus cōmercium? An (vt Triphon Grammaticus voluit) iubet abstineri à mendacio, quod tandem nigrescit & obscuratur? An de intentione non nigra sed candida in quocūque opere habenda Pythagoras intelligit? Finis enim est cauda operis, & primò intentus. Iuxtà illud Peripateticum. Omne agens agit propter finē. De quo fine & cauda alba vel nigra locutus fuit Saluator, dicens. Si oculus tuus, id est intentio tua, simplex fuerit, totum corpus tuum id est opus, lucidū erit. Si autem oculus, id est intentio tua fuerit nequàm & obscura, totum corpus, opus tuū videlicet, tenebrosum & obscurum erit. Quod Ambrosius & Gregorius diffusè tractant. *Plutarchus.* *Triphon Grāmaticus* *Physi. 2.* *Matt. 6.* *Ambrosius.* *Gregorius.*

434 Cur Pythagoras iubet echo adorandam flante vento? Nōnè echo est repercussio quædam vocis percutientis loca concaua, aut quæcunque alia ipsa vocem reddentia? Cuius rei (ni fallor) mysterium est, quod creatura non solum est facta voce Dei iubentis: sed exiuit ab eo tāquam vox, vel flatus. Hinc antiqui Theologi dicūt, quod Deus fecit omnem creaturam per ה he, quod est nota aspirationis: eo quod spiritu, flatu, & voce omnia produxit. Tunc autem redit vox flante vento, quando gratia Spiritus sancti perflantis reflectitur in Deum, quantum potest. Iuxtà Prophetæ dictum. Quid retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi? Vnde echo illa est adoranda & reuerenda, tanquam diuinum quid. *Psal. 115.*

435 Vnde prouenit vaticinandi furor? Nonnè à spiritu Dei flante? Iuxtà illud Petri. Non enim voluntate humana allata est aliquando prophetia: sed spiritu sancto inspirati locuti sunt sancti Dei homines. Cui consentit Ptolemæus, dicens. Soli numine afflati prædicunt particularia. Hoc autem spiritu flante nedum prophetamus, sed quæcunque opera bona ac diuina facimus. Et tunc reddimus Deo, quod possumus. Et cum illa reuerberatio procedat à flatu & virtute Spiritus sancti: Hinc adoranda est: vt nuper diximus. *2. Petr. 1.* *Ptole. in fructu.*

439 Cur Pythagoras prohibet ignem scalpi gladio? Nonnè, quià ignita
Basilius. ita non est lacessenda gladio, duritie, vel furore: vt cum Basilio, & Hiero-
Hieronymus nymo Plutarchus sentire videtur: Quod documentum Sapiens anteà tra-
Plutarchus. diderat, dicens. Sermo mollis frangit iram, & sermo durus suscitat furo-
Pro. 15. rem. Et iterum. Lingua placabilis lignum vitæ, & quæ immoderata est,
conteret spiritum.

437 Cur iubet Pythagoras quod vnusquisque à seipso omne acutum
dimoueat? An per acutum, versutum & astutum intelligit: cuiusmodi ser-
Gen. 3. pens in Genesi describitur? A quo quidem serpente nobis (omnium iudi-
cio) summoperè cauendum est. An per acutum intelligit hispidum & spi-
Ibid. 25. nosum: qualis erat Hesau: vt in Genesi legimus? Hinc Deo inuisus fuit: vt
Mala. 1. Malachias ait. E conuerso autem Iahacob dilectus, & diligendus, erat le-
Nume. 12. nis & mitis. Et de Mose dicitur, quod erat mitis super omnes habitatores
Sapien. 15. terræ. Omnes enim hi imitantur illum, de quo scriptum est. Tu autem
Deus noster suauis & patiēs es: & in misericordia & pietate disponis om-
nia. Dæmoniaci verò sunt duri, asperi, acuti, hispidi, atque graues. Et hoc
potissimo signo dignoscuntur, qui Dei, qui vè Diaboli sunt.

438 Cur tam diligenter Pythagoras iubet coërceri linguam? An (vt ipse
subinfert) vt Deum æmulemur, qui nihil exprimit, nisi quod in mente ha-
bet, quódque in aliorum beneficium tēdat? An, quià cognoscebat veram
esse sententiam Sapiētis: qui ait. Mors & vita scilicet sunt in manibus lin-
Pro. 18. guæ? Hinc & Petrus inquit. Qui vult vitā diligere, & dies videre bonos,
1. Petr. 3. coërceat linguam suam à malo, & labia eius ne loquantur dolum.

439 Cur dicit Pythagoras præstandum esse ferenti pondus auxilium,
Hieronymus nec secum pondus deponendum? An, vt Hieronymus intrepretatur, quià
accedentibus ad virtutem auxilia sunt impendenda: torpescentes autem
ocio sunt derelinquendi? An, iuxta literam, quià subiiciens se oneri auxi-
lium meretur: deponens autē auxilio non indiget? An locutus est Pytha-
goras de subiicientibus se oneri studij, quibus fauendum est? Vnde Zohar
ait, quod diuites & mercatores Tribus Nephtalim subueniebant & ne-
cessaria subministrabant Tribui Isachar, studio legis addictæ. Nam de
Isachar scriptum est. Isachar asinus fortis, supposuit humerum suum ad
Zohar. portandum, onus videlicet studij legis: vt idem Zohar exponit.
Gene. 49. 440 Cur præponendum docet Pythagoras pedem dextrum calceis,
lauacro verò sinistrum? Nonnè per pedes affectus designantur, quorum
dexter, bona videlicet intentio præponenda est operi per calciamentum
denotato: lotioni verò, id est, expugnationi præponēdus est sinister, id est,
turbata & inquinata intentio, quæ lauanda est ab inquinamentis antequā
homo ad opus applicetur? Cum ab intentione totum opus dependeat.
Ambrosius. Nam Ambrosius ait. Intentio tua operi tuo finem vel nomen imponit.
Mat. 6. Quod dixit interpretans illud Saluatoris nuper allegatum. Si oculus tuus
simplex fuerit: & quæ sequuntur.

441 Cur Pythagoras in omni diuino sermone lumen haberi mandat?
Leuit. 6. An fortè id traxerat à lege, qua iubetur, vt coram altari Dei semper ignis

ardeat? Cuius rei interpretatio est, quod semper cum de diuinis loqui voluerimus, diuinum lumen, per oracula nobis præstitum, accendere debemus. Sine quibus oraculis (vt Plato docet) de Deo minimè loquendum est. Sicut enim Sol non videtur nisi in lumine Solis: Sic Deus non cognoscitur nisi diuino lumine: & quatenus ipse per radium suum (vt Dionysius ait) sese nobis insinuauerit. Iuxtà illud Psalmographi. In lumine tuo videbimus lumen. *Plato.* *Dionysius.* *Psal. 35.*

442 Cur non est transgrediendum (vt Pythagoras docet) iugum neque statera? Nonnè hoc est idem cum eo, quod Zoroastres ait. Non augeas fatum, id est, ne vltrà vires aliquid aggrediaris? Quod dogma (aliis tamen verbis) dedit Flaccus, dicens.

Sumite materiam vestris, qui scribitis, æquam Viribus. Iugum enim est non tantum lex diuina, vel sanctio Euangelica, de qua dictum est. Iugum meum suaue est: sed est influxus cœli, & virtus naturalis cuiuscunque rei peragendæ. Quod autem dicitur. Stateram non trãsgrediaris: intelligi debet (vt opinor) quod nemo declinet ab eo, quod iustum est. Vnde inoleuit illud Doricum adagium. Trutina iustior. Quæ omnia tracta sunt à lege dicente. Nolite facere iniquum aliquod in iudicio, in regula, in pondere, & in mẽsura. Statera iusta, & æqua sint pondera, iustus modius, æquúsque sextarius. *Horatius in Poëtica.* *Matt. 11.* *Leuit. 19.*

443 Cur Pythagoras nutriri vetat animal aduncis vnguibus? Nonnè, quià huiusmodi immunda sunt, & lege prohibita? Immunda verò sunt, quià dæmoniaca, & cum Diabolo symbolum habentia. Hinc facilè dæmonia ingrediuntur in ea: in animalia verò munda nequaquã. Propterea Pythagoras prohibet huiusmodi nutriri, perinde acsi diceret. Diabolum in domum non admittas. Cum positæ sint inimicitiæ inter ipsum ac humanum genus. *Gen. 3.*

444 Quarè (vt Pythagoras docet) Gallus nutriendus est, & non sacrificandus? An, quià gallinacea species per debitam successionem alioquin conseruari nequiret: non autem sacrificandus est, quià iam Soli & Lunæ (vt secretiores Philosophi dicunt) dedicatus est? An (vt ad mysteria conscendamus) magnum est Galli mysterium, illius videlicet, quem Socrates Æsculapio reddi iussit? Gallus enim (vt etiam suprà disseruimus) est portio superior, vel synderesis, fouenda & excitanda: dedicatáque Soli & Lunæ, id est, lumini diuino & naturali: vt ex Platone discere possumus. Hæc autem virtus non est mactanda, nec separanda à nobis: immò retinenda, & omni diligentia custodienda, conseruandáque. *Pla. in Sym.*

445 Cur ab immoderato risu Pythagoras abstinẽdum iubet? An, quià fatuus in risu exaltat vocem suam: vir autem sapiens vix tacitè ridet: vt in Ecclesiastico dicitur? An, quià risus huiusmodi semper dolore miscetur: vt Salomon ait? An, quià risus immodicus est effectus non bonæ sed malæ Veneris diffundentis & dissoluentis omnia bona? Sicut è conuerso Saturnus nimis constipat, & ad centrum omnia reducit. Sol autem laudatur medium tenens. Iuxtà illud commune adagium. Medium tenuere beati. *Eccl. 21.* *Pro. 14.*

446 Cur Dei figura (vt ipse Pythagoras docet) non est annulo insculpenda? An, ne nimia frequentia vilescat imago Dei? An, ne indignetur Deus, si quid turpe agatur manu, Dei figura insignita? An, vt lex seruetur, quæ omnem penitus imaginem fieri prohibuit: vt in Deuteronomio & Exodo habetur? An, ne committatur idolatria? Cum Deus primus, solus adorandus, effigiari nequeat: & alij, Dij videlicet secũdarij, vel alia quæcunque creatura per imagines adorari non debeant. Et quamuis Deus, Cherubinorum & Serpentis imagines fieri iusserit, id tamen (vt alibi disseruimus) fuit in figuram Messiæ: qui ideò honorandus est, quià idem cum Patre Deo. Et si quæ permittuntur Sanctorum imagines, id fit, eo quod ipsi sunt membra ipsius Christi. Hinc meritò post ipsum aliquo modo sunt adorandi: vt Theologi distinguunt.

Deut. 4. Exod. 20. Ibi. 25. Nume. 21. Io. 10.

447 Cur Pythagoras prohibet comedi cor & cerebrum? An forsitan prohibendo deuorationem cordis interdicit nimiam curam, & assiduam meditationem, quæ affligit animam (vt Sapiens ait) cuius sedes præcipua est cor: vt Aristoteles sentit? Vnde nimia animæ fatigatio ipsum cor deuorat. An, quià in corde est capsula quædam sanguine vitali plena? Ideò cauebat Pythagoras, ne comederetur cor: quià ad eius comestionem sequitur comestio sanguinis lege prohibita. Quam quidem legem ipse Pythagoras diligẽtissimè obseruauit. Immò nolebat comedere carnes, suósque discipulos prohibebat comedere. Par quoque iudicium & ratio est de cerebro: quod est altera potissima sanguinis sedes.

Eccl. 12. Arist. in 3. de partibus animal. Leuit. 7.

448 Cur Pythagoras prohibet incidi vngues iuxtà sacrificium? An, ne sacrificium inde immundetur? Cum omnia ad corpus humanum spectantia, separata ab anima, immunda permaneant. An (vt alij dicunt) præsegmina vnguium & crinium, cognatos, affines, & coniunctos nobis significant: quos per has metaphoras docet non spernendos, nec pessundandos, maximè iuxtà sacrificium, id est, vt non contemnamus eos, reiicientes à participatione sacrorum? Hinc Apostolus ait. Si quis suorum, maximè domesticorum, curam non habet, fidem negauit, & est infideli deterior.

1. Tim. 5.

449 Cur iubentur pessundari vngues & capilli incisi? Nónè hoc intelligitur secundum literam? Nam huiusmodi præsegmina sunt immunda: & tantò magis, quantò plura sunt simul. Vnde dispergenda & pessundanda sunt: ne colligantur à præstigiosis & veneficis mulieribus: quę multa veneficia cum huiusmodi faciunt. Nam clarissimè comprobatum est fascinatos, aliquando vngues & capillos euomuisse. Et sic, quod suprà secundum mysterium, hic secundum literam intelligendum est.

450 Cur non est aspiciendum in speculo (vt Pythagoras docet) ad lumen lucernæ vel candelæ in nocte? Nonnè, quià imagines omnes (vt suprà de Platonis mente diximus) dæmoniacæ sunt: eæ maximè, quæ in nocte tenebrarum potestatibus subiecta producũtur? Ideò, ne per illas imagines in nocte è speculo reuerberantes, roborentur malæ formæ, & potestates nocturnæ in nostram perniciem ac damnnm, huiusmodi in speculo aspectio prohibetur. Cauendum est enim nobis omni cura, ne causam

vel occasionem demus hostibus in nos præualēdi: sicut in plærisque Scripturæ sacræ locis edocemur.

451 [redacted] Zohar.

452 Cur in filiorum generatione Pythagoras moneti non esse adhærendum gestanti vel habenti aurum? Nonnè hoc superstitiosum penitus esset: nisi alicui rationi inniteretur? An igitur, quià aurum Aquilonare est? Nam (vt in Iob dicitur) aurum ab Aquilone venit: vnde omnis pollutio & immundities prouenit. Quæ valdè obsunt filiorum generationi. Hinc tam diligenter iubet lex, ne quis ad mulierem menstruatam accedat: quià tunc immunda est: ne filij videlicet immundi generentur. Quod in plærisque Scripturæ locis habetur: potissimè verò in Leuitico & Ezechiele. *Iob.37.* *Leuit.18.* *Ezech.18.*

453 Cur à fabis (vt Pythagoras docet) abstinendum est? An, quià legumina omnia, præcipuè faba, vētum & humorem impurum afferunt? Hinc ab huiusmodi cibis tranquillitatem mentis turbantibus sapienter monet ipse cum Platone abstinendum. Quamuis Aristoxenus apud Aulum Gellium laudi Pythagoræ falsò detrahens, asseueret ipsum nullo vnquam legumine magis vsum, quam fabis. An, quià fabæ testiculis pudendis assimilantur: vt quidam dixere? An abstinendum iubetur à tractandis Reipublicę muneribus & suffragiis, quæ per fabas (vt Plutarchus sentit) dari solebant? Sed cum tanta fuerit apud Ægyptios fabarum religio, vt eas neque sererent, neque comederent, immò nec aspicerent (vt Herodotus testatur) nonnè alia exquirenda est huius Pythagoræi dogmatis ratio? An igitur, quià in fabis animalia quædam facilè generantur: à quibus omnes Pythagoræi abstinere solebant referentes ætatem illam auream, in qua mortales non polluebant ora cruore animalium, nec aliquo animali vescebantur? De qua ætate Boëtius canit. *A. Gellius lib.4.c.11.* *Plutarchus.* *Herodotus.* *Boët. in 2. Metro.5.*

Fælix nimium prior ætas
Contenta fidelibus aruis.

Quod obseruasse ad vnguem Apollonium Tyanæum Pythagoræum Philostratus scribit. *Philostratus*

454 Cur vetat Pythagoras in via ligna scindi? An, ne transeuntes impediantur? An pertractans mysteria sub his velaminibus monet arbores

rationales homines videlicet, non incidi, id est, non interfici in vitæ suæ curriculo, ne diuina series disturbetur: quàm vnicuique certæ vitæ tempus statutum est? An, ne lex violetur, qua homicidium prohibetur? *Exod.20.*

455 Quo sensu Pythagoras hortatur mortales à piscibus seu ab animalibus abstinere? A piscibus enim cauendum habetur in aliquibus codicibus, in aliis verò ab omnibus animantibus. Nonnè id iubet, ne homo per esum carnium animalium cadat à nobiliori sorte sua: sicut de sanguine suprà dictum est? Sed cur abstinendum sit à piscibus, multa dicuntur. Aliqui enim dicunt id iuberi: quià piscis est sacer Hecate: & maximè vrtica marina. Sed cum Pythagoras Mosi cultui ac disciplinæ in omnibus penè adhæserit, ad Hecaten minimè reor ipsum aspexisse. An igitur, quià (vt Plutarchus meminit) pisces sunt contubernales Pythagoreæ disciplinæ: propter silentium videlicet? An (vt Thæus apud eundem Plutarchum dicit) quià pisces nutriuntur aqua, elemento homini infestissimo? An, quià pietate deuictus nolebat occidere vel deuorare animal homini numquam infestum? An, quià volebat suos discipulos secundum legem abstinere à sanguine, quo aliqui pisces abundant? Hinc ab eis Græci quoque in suis ieiuniis abstinent. *Plutarc. in com. conu.*

456 Cur vetat Pythagoras hirundinem domi suscipi? An, quià malum omen affert auis illa Saturnia? Sed cur non etiam Philomela reiicienda est, quæ ad eandem tragœdiam spectat? An igitur, quià non est domi nutriendum animal, quod nullam vtilitatem afferat? Sed quid dicemus de Ciconia, quæ in infumibulis nidificat? Nonnè ipsa admodum vtilis est, quià serpentes, bufones, venenosáque reptilia deuorat? An (vt Hieronymus sentit) per hâc metaphoram à garrulorum, & susurronum commercio cauendum esse monemur? Cui Aristoteles consentire videtur. Quamuis Plutarchus dissentiat. Cum eadem ratione quoque expelli deberent Picæ, Psitaci, Graculi, & huiusmodi garrulæ aues. Verum, vt illos sapientes tueamur, dicemus has aues nobis afferre vtilitatem oblectamenti: hirundines autẽ nisi fœdamenta. Quod pari modo faciunt huiusmodi garruli & susurrones. Nam (teste Paulo) corrumpunt bonos mores colloquia mala. *Hieronymus Aristoteles. Plutarchus in Sympo. decade. 8.* *1. Cor. 15.*

457 Quæ est herba Molochina, quam Pythagoras iubet seri, sed non edi? Nõnè est malua (vt cõmuniter asseritur) quæ flores Molochini coloris habet: ad purpureum videlicet tendentes? Hæc autẽ duplex est: satiua videlicet, atque syluestris. Et hæc, quæ maiora habet folia & in arborem crescit. Althea quoque dicitur. Vtraque autẽ serenda est: cum multa corporibus emolumenta conferat (vt ab Aharon, Theophrasto, Plinio, aliisque recentioribus quamplurimis habemus) sed nullatenus est comedenda (vt peritiores iubent) quià stomacho nocet, & ventrem nimis dissoluit. quáuis aliqui minus in huiusmodi re periti ipsius esum laudent. Sed, cum Pythagoras sua dogmata dederit potius in animorum, quam in corporum vtilitatem, nonnè videndum est, quid per hanc lubricam herbam intelligat? Omnia quippè intelligit, quæ mẽtem plus æquo dissoluunt. Ne videlicet

licet homo aliquando discedat ab arce mentis. Seri tamen hanc iubet in hortis extrà domum, denotans frugalitatem, qua vnusquisque Sapiens in omnes peregrinos & extrarios vti debet.

458 Cur dicit Pythagoras non esse domum reuertendum, cum quis exierit? An(vt ipse subinfert) ne furiæ congrediantur? Mali enim dæmones semper sequuntur mortales. Hinc casu vel inopinatè domum reuertentibus obuiant. Secus autem est de arripientibus iter consultò. Tunc enim potiorem sortiuntur comitem, qui concomitatur euntes eos ac redeuntes: vt Zohar ait. Nec tantum domum inopinatè reuerti non debemus, sed ad nullum locum reuertendum est: si Pythagoræum dogma sequi voluerimus. An(vt meliora sensa referemus) hinc monemur nil incõsultò faciendum, & sine fauore superno, sed omnia in nomine Domini: vt Paulus & Plato iubent? Quod & ipse Pythagoras in aureis verbis confirmat, dicens, nihil esse temerè agendum, sed antè opus consulendum. Vnde sicut opus temerè aggredi non debemus. Ità nec agressi, ipsum temerè derelinquere debemus. *Zohar.* *Colo. 3.* *Pla. in Tim.*

459 Cur dicit Pythagoras non esse sedem dum super modio? Nonne, quià sedes super modio, illum premit & occultat? Ex quo intelligitur non esse occultandam mensuram, sed palàm ea vtendum. Quo sensu(vt opinor) iubet Christus non esse ponendam sub modio lucernam, sed suprà candelabrum: vt videlicet lux operum bonorum luceat omnibus, qui in domo sunt. Hinc subinfert. Sic luceat lux vera coram hominibus, vt videãt opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum, qui in cœlis est: & etiam, quos imitentur, habeant. Prohibet autem abscondi lucernam sub mensura, quæ omnibus patere debet: vt operantes remunerẽtur ea mensura, qua aliis mensi fuerint: vt alibi dicitur. Sed quod propalãdum est in honorem Dei, & vtilitatem proximi, cauendum est, ne ad pompam fiat. Et ea ratione occultandum est opus: vt ipsemet Christus docet. *Matt. 5.* *Ibid. 7.* *Ibid. 6.*

460 Cur ollæ vestigium in cinere turbandum Pythagoras docet? An (vt aliqui dicunt) ne aliqui species imaginis vel vestigij relinquatur? Sed cur non iubet confundi omne aliud vestigium? An igitur (vt Plutarchus sentit) docemur, ne aliquod vestigium apertum iracundiæ relinquamus, per feruorem & ebullitionem ollæ designatæ? Quod & Plotinus docet, dicens. Iram omninò(si fieri potest) tollendam censeo. Si verò fieri nequit: illa breuis sit, & inconsulta duntaxat. Ne videlicet irascatur ratio. Vnde si irasci contigerit, statim ira tollenda est: ne animus ira turbatus in peragendis negociis à recto tramite declinet. Nam (teste Sapiente) ira non habet misericordiam: nec ab irato veritas cerni potest: vt Cato ritè sentit. *Plu. in Symposiacis.* *Plotinus de virtutibus.* *Pro. 27.* *Cato.*

461 Quid consequimur seruato voto, & quid ipso non seruato? Nonnè Pythagoras in aureis verbis id declarat, dicens. Si expleueris, quod vouisti, cognosces immortalium Deorum, mortalium uè hominum conditionem, quam procedunt, & continentur omnia? Homo enim est qui omnia continet(vt Sapiens ait) Deus autem, à quo procedunt omnia: vt *Sapien. 10.*

Roma.11. Paulus perhibet. Quorum verborum sensum est, quo obtinens ea, quæ petis, seruato voto, comprobabis te capacem continendi & obtinēdi omnia: & Deum potentem ac volentem tradere omnia, quæ ritè petuntur. Hæc verò omnia secus eueniunt voto non seruato.

462 Quid secundum Pythago. facere debemus, vt in melius proficiamus? Nonnè duo præcepta præcipuè tradit? Alterum enim est. Quicquam non facias, quod te lædere possit. Alterum. Si quid noxium, vel inconcinnum feceris, corrigas. Quod longo sermone, prosequitur, dicēs. Nec prius te molli somno tradideris, quam diurna opera ter mente reuolueris: quià transiui, quid egi, quid, quod agendum fuerat, prætermisi? Cum turpe quid feceris, teipsum crucia. Sed cum bona feceris, tibi congratulare. Hæc te in diuinæ virtutis vestigiis collocabunt per eum, qui animo nostro quadruplicem fontem perpetuò fluentem tradidit.

Gen. 2. Psal. 35. 463 Quis est ille quā druplex fons, de quo Pythagoras loquitur? Nonnè est is, de quo in Genesi dicitur. Et fluuius egrediebatur è loco voluptatis ad irrigādum paradisum: & fœlices omnes illic hitantes videlicet. Nā Vates canit. Inebriabuntur ab vbertāte domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos: Quoniam apud te est fons vitæ. Ad irrigandam autem vniuersam terram diuiditur in quatuot capita. Quod quadrifaria conditio terreni hominis exigit. Sicut enim ternarius diuinis rebus est addictus: Ità quaternarius corporeis & humanis: vt alibi dictum est. An quadrifariam diuiditur hic fluuius, vt in ipsum hominem terreum ipse fluuius totius bonitatis influat diuisim, qui beatos vnum cum Deo effectos irrigat coniunctim? Irrigat enim nos ab Oriēte per gratiam, à Meridie per scientiam & pietatem, ab Aquilone per castigātionem & expiationem, ab Occidente verò per benignam susceptionem.

Pyt. in au. verbis. 464 Quomodò (vt Pythagoras ait) diuinum generas hominibus inest? Nōnè, quià anima, quæ in nos infunditur, est quodammodo semen Dei in corpus infusum: vnde generatur homo melior? De quo meliori homine 1. Cor. 15. Apostolus ait. Secundus homo de cœlo cœlestis. Hinc ipse Apostolus Si- Acto. 17. monidis dictum laudauit. Ipsius enim genus sumus. Sed cum vltrà primā genituram, de qua Pythagoras meminit, secundò renati simus ex aqua, quæ est Filius Dei, & Spiritu sancto: Hinc bifariè genus Dei sumus.

465 Quæ præcepta summatim traduntur à Pythagora pro animo benè instituendo? Nonnè hæc in symbolis concludit, dicens. Fugare decet omni studio, ferróque ac igne abscindere à corpore & ab anima morbū, à victu luxum, ab animo ignorantiam, à domo discordiam, seditionem à Hieronymus Ciuitate, & ab omni negocio intemperantia? Quo dogmate (vt Hieronymus asserit) Pythagoras totius moralis Philosophiæ summam complecti censetur. Omnia enim Philosophiæ præcepta ad paucas radices deduxit. Sicut Christus omnia legis præcepta, & Prophetarum monumenta duobus verbis conclusit.

Matt. 22. 466 Quomodò, & quo moderato cibo nos vti Pythagoras docet? Nōnè ipse in aureis verbis ait. Abstinebit ab iis, quæ te inferius deprimunt,

& quæ corpus non nutriunt in seruitutem aiæ: sed ipsum morti, pollutioni, & deteriori ferti, animali videlicet, tradunt: Quæ omnia rectè pōderari debent. Non enim accipere debemus impedimēta, sed fauore ad ipsum redeundi, cuius genus sumus. Sicut ipse Pythagoras concludit dicens.

Corpore deposito, cum liber ad æthera perges:
Euades hominem, factus Deus ætheris almi.

Quibus verbis docemur Pythagoram confiteri transmutationem hominis in Deum.

467 Anima à diuinitate auulsa potestnè in eadem reduci, & quibus mediis? Nonne secundum Plotinum, quem ad hoc suprà citauimus, reducitur per Amatoriam, Musicam, & Philosophiā? Quod clarius explicātes dicimus, quo duplex Musica nos illuc reducit. Altera enim est naturalis: consonātia videlicet pertium omnium, quæ sunt in nobis. Sicut Origenes exponit illud Christi. Vbi fuerint duo vel tres in nomine meo cōgregati, in medio eorū sum. Duo (inquit) sunt congregati, quando corpus, vel animalis homo submittitur animæ, vel homini spirituali, ab eo nihil discrepas, sed perfecta consonantia ipsi adhærens: sicut nerui vel fistulæ in instrumento bene chordato conueniunt. Tres autē sunt congregati quando isti ambo homines sunt cum Deo concordes, obseruātes ad vnguem, quæ præcipit, docet, & innuit. Tunc enim adimpletur, quod alibi Christus ait: Pater meus diliget eū, & ad eum veniemus, & mansionem apud eū faciemus. Altera Musica est rationalis: quando videlicet intellectus noster est adeò cū omni intelligibili proportionatus, vt omnia intelligere possit, sed potissimè Deum quantum mortalibus fas est. Tunc autē excitatur Venus & amor diligēs proportionata, & cognita, quātum ea diligēda cognoscit. Deinde succedit vera philosophia id est contēplatio absoluta & clara rerum diuinarū, quæ est vera philosophia. Nam cōtemplatio (inquit Hugo) est fixio mentis in spectacula æterna, cum admiratione suspensa.

Plo. de trip. redi. animæ ad Deum. *Origenes.* *Matt. 18.* *Io. 14.* *Hugo.*

468 Cur iubet Pythagoras, ne frangatur panis? Nonnè necesse est frangere panem, dum comeditur? An igitur (vt ad mortalem sensum deueniamus) hinc intelligitur non esse frangendam amicitiam: vt aliqui rectè exponunt: Panis enim ex multis granis in vnum collectus vnionem amicorum significat. Hinc fomentum illud celeberrimum vitalis cibi, nobis à Christo cœlitus administrati, sub specie panis datum est: vt indicaretur (teste Augustino) amicitia, cōiunctio, & vnio: quæ esse debet in suscipientibus ipsum. Sine quia vnione symbolum rerum diuinarum haberi nequit. Propterea solum hoc mandatum sæpius à Christo repetitum est scilicet vt diligamus nos mutuò: & vnitissimus in charitate perfecta. Apud priscos quoque amicitia pane conciliabatur. Vnde sicut panis est præcipuum hominis animalis alimentum: sic charitas est spiritualis hominis omnigenus cibus. Cum à charitate Dei & proximi (authore Christo) omnia legis & Prophetarum monumenta dependeant.

469 Quæ sunt apud Zoroastrem virtutes mysteriales? Nonnè (vt ab ipsius interpretibus habemus) sunt vires natales rerum, vel intelligentia-

rum ipsis præsidentium? Quas vtrasque Hebræi כחות cohot appellant. Per quarum alteras, vel per vtrasque omnes operationes in Mundo fiũt. Et has sapiens in operando colligare studet. Nec enim (vt veri Sapientes asserunt) possunt plantæ & lapides multos effectus) vt dicitur & comprobatur) producere, nisi adsint intelligentiarum præsidẽtium virtutes. Quæ quidem virtutes ab Apostolo vocantur ministri, vel administratorij spiritus. Hinc mysteriales virtutes dicuntur.

Heb.1.

470 Quid innuit Zoroastres per terræ huius radices? Nonnè virtutes vegetales & animales intelligit: Quibus radicibus plãtæ & animalia vegetant fructus è terra productos: quousque ipsum corpus ad terram, de qua sumptum est, reuertatur, aut in spiritum transmutetur. Vnde euulsum à terra non vlterius sataget terreos fructus vegetare, sed cœlestes: postquam in cœli naturam transmutatum erit.

471 Quidem apud Zoroastrem trinum indumentum: laneum videlicet, lineum & pelliceum? Nonnè per linum, quod è terra nascitur, terrenum corporis huius è terra confecti intelligit indumentum? Per lanam vero animalem vestem, de qua Apostolus ait. Expoliantes vos veterem hominem cum actibus suis: quem videlicet traximus ab Adam homine animali. Per pelliceum autem vestimentum spiritualem & cœlestem hominis vestem intelligit. Nam cœlum veluti pellis existimatur à Propheta, dum ait. Extendens cœlum sicut pellem. Hinc Deus coopertorium tabernaculi, cœlum significans, ex hyacinthinis pellibus fieri iussit.

Colo.3.
Psal.103.
Exod.26.

472 Quid per Sirenam & Puerum Zoroastres intelligit? Nonnè per Sirenam intelligit partẽ rationalẽ, immò intellectualem, per quam potest homo iterum conuenire cum Primo: à quo illam suscepit, proportione & harmonia mirabili? Per Puerum autem intelligit intellectum, quem Peripatetici vocant agẽtem & vnicum: secretiores verò Theologi puerum. Quia videlicet homo illuc veniens renascitur, velut puer. Hinc occulto mysterio Propheta canit. Renouabitur vt Aquilæ iuuentus tua. Cui adstipulans Apostolus ait. Renouamini spiritum mentis vestræ. Quod melius, quam Orpheus cognouerit, fit per nouum hominem è cœlo missum ad renouandum nos. Hinc ipse Apostolus subinfert. Et induite nouum hominem: quam secundum Deus creatus est in iustitia & sanctitate veritatis.

Psal.102.
Ephe.4.

473 Quid per Capras Zoroastres intelligere voluit? Non quippè hæc animalia, quæ hædos in sinistra collocandos generant, sed capreas illas meliores, per quas, & per Ceruos caporum adiurantur in Canticis filiæ Ierusalem. Quæ quidem capreæ vicinitatem habẽt cum agnis & ouibus: vt in libro, qui Bahir dicitur, expressè tractatur, & in aliis Theologorũ antiquorum libris. Quos Sapientes ipse Zoroastres æmulatus est. Hinc non ab re Christus nominari voluit agnus, ouis, & aliquando capra, vel cerua. Sicut expressè patet in titulo Psalmi vicesimiprimi: vbi recensetur, velut historia, tota ipsius Christi passio. Qui titulus est. Super ceruam auroræ, quæ est Christus: vt suo loco dictum est.

Cant.2.

474 Quod vehiculum homini conscendendũ est, vt illuc redeat, vnde venit?

venit?Inquit Zoroastres & Sapientes Persarum,aut Bactrianorũ,qui eum imitati,sunt(vt Gémistius Plecton eius Commentator declarat)quòd,cum animus immortalis sit,& à Deo venerit, illuc reuersurus est per vehiculum quoddam:quod esse vult operis cum verbo sacro vnionem. i. cum oratione,vímque sacrificij orationi correspondentis & suffragantis. Quod sacrificium non tantum animalium,sed suiipsius est. Iuxtà illud Apostoli. Obsecro vos per misericordiam Dei,vt exibeatis corpora vestra hostiam viuentem,sanctam,Deóque placentem.Oratio igitur,sacrificium,& laus sunt vehicula nos ad Deum perducentia. *Gémistius.* *Rom.12.*

475 Quid per scalã septigradualem Zoroastres intelligit?Nonnè gradus hi à materia,vsq; ad eum,qui est super omnes gradus, numero septenario distributi , sunt vires septem Planetarum : vt Gémistius exponit,& Mercurius innuit? Et totidem innuit esse gradus descendendi ad inferos. Quando videlicet subiectum est malè dispositum ad influxus illos suscipiẽdos:inter quos(vt oraculum prosequitur) est horrẽdum chaos necessitatis,quod fatum plærique appellãt. Quamuis effectus(vt Plato docet) sint contingentes.Hinc(vt alibi diximus)& remissiones,& punitiones fiũt per septenarium hunc : qui componitur ex primo numero masculino , & primo fœminino:ternario videlicet,& quaternario.Ex quibus, tanquam ex actiuo & passiuo,omnia,bona videlicet atque mala fiunt. *Gémistius.* *Mercurius in Pym.* *Plato.*

476 Quæ tineæ & vermes(vt Zoroastres ait)vas nostrum inhabitant? An de illis vermibus est sermo , qui recedente anima à corpore subintrãt cadauera,ea demoliẽtes ac deuorantes?Sed quid hoc triuiale ad oracula tã grauida ac mysteriosa? An igitur per vermes & reptilia oĩa,quæ imũda ex lege cẽsentur:intelligũtur malæ formę,& immũdi spũs,quorũ prĩceps est Hazazel (vt aliqui opinantur) vel Lilit?vt Zohar ait?Hi enim semper quærũt intrare(si possunt)in corpora nostra,vel saltẽ ipsis inhærere,vt illa polluant ac immundẽt. Quod in primis parentibus factũ fuisse legimus. *Leuit.22.* *Zohar.*

477 Cur(vt Zoroastres docet)nõ est augendũ fatũ?Nonnè,quià homo nihil potest,nisi quantũ à cœlo datur? Hinc Doctor veritatis Pilato dixit. Non haberes potestatẽ aduersum me vllã,nisi datum tibi fuisset desuper. Sed cum per fatũ intelligatur dispositio & influẽtia naturalis,nõnè super ipsum potest diuina gratia? Cũ ipsa possit plusquam natura : vt Theologi recentiores asserũt.Quãuis hoc aliis probandũ reliquerint:tamẽ dicimus non dari gratiam vltrà naturalẽ dispositionẽ:vt edocemur à Christo , dicẽte,quòd vnicuiq; data sunt talẽta,id est, dona gratuita secundũ propriã mensuram,donorũ videlicet naturalium:sicut alibi quoque differuimus. *Gen.3.* *Io.19.* *Matt.25.*

478 Cur Zoroastres asserit , quòd à principio paterno imperfectũ deuolui nequit?Nonnè,quià à bono nõ potest,nisi bonũ prouenire? Iuxtà illud summæ veritatis. Non potest arbor bona fructus malos facere. Sed nonnè per Isaiã inquit Deus. Ego sum faciens pacẽ, & creãs malũ? Et per Hamos dicitur.Non est malũ in Ciuitate,quod non faciat Dominus. De malo pœnæ id intelligitur,dicunt aliqui.Sed quomodò Isaiæ dictũ saluatur:cũ pœna non creetur,sed infligatur?An igitur(vt cum Platone & Plo- *Mat.7.* *Isa.45.* *Hamos.3.*

X

Gen.1. tino conueniamus) à Deo nullum malum, nullum vè corruptibile procedit? Iuxtà illud. Et vidit Deus cuncta, quæ fecerat, & erant valdè bona. Et si qua mala inde veniunt, id est propter defectum causæ secundæ: vel ex materia, quæ aliquam mali rationem habet. Ipsa enim est extremum imperfectum correspōdens alteri extremo perfectissimo, quod est Deus: vt suprà diximus.

479 Quid nam operari debemus (secundum Zoroastrē) vt à Patre diligamur? Nonnè inquit oraculū. Non suscipit cuiuspiam velle Paterna mens: donec exuat obliuionem, & verbum loquatur, memoriam referēs Paterni signi? Vnde docemur fugandam esse ignorantiam, quā ipse vocat obliuionē, contractam videlicet in ingressu animæ in corpus (vt Academici volūt) vel in egressu è ventre dum aërem hunc crassum imbibit. Fugata itaque inscitia vel obliuione produci debet sermo, vel verbum, veluti Paterni operis signum. Sicut enim Pater seipsum intelligens verbū producit: sic & nos Deum intelligentes verbū producimus, quo ipsi Deo assimilamur, & ipsius in nobis imago refulget, quę in amore perficitur. Et tunc meminit Pater nostri, nobísque tanquam filiis congratulatur.

480 Quis est ille splendor, ad quem nobis (vt Zoroastres docet) festinandum est? Nonnè ipse declarat, dicens. Festina ad splendorem Patris: vnde tibi demissus est animus? qui Pater etiam à Iacobo dicitur pater luminum. De quo etiam Paulus loquitur, dicens. Pater habitat lucem inaccessibilem. A qua luce venit illa, quæ, teste Iohanne, illuminat omnem hominem. Hinc Ecclesia canit. Lumen de lumine. Venit quoque inde omnis anima, radius quidam diuinitatis existens. Ad quam fontanam lucem nobis redeundum est. Rerum enim series exigit, vt vnumquodque redeat ad locum, vnde venit. Iuxtà illud. Ad locum, vnde exeunt, flumina reuertuntur. Festinandus est autem hic reditus. Iuxtà dictum Apostoli. Festinemus ergò ingredi in illam requiem.

Iacobi.1. 1.Tim.6. Io.1. Exod.1. Heb.4.

481 Quomodò terra dolens deplorat, vsque ad natos? An, vt Osias Chaldæus interpretatur, terra tunc cœpit flere filios, homines videlicet ex ea natos, quando primus parens, originis peccatum contraxit? Ob id enim & ipsa terra tulit maledictionis sententiam. Cum dictum fuerit. Maledicta terra in opere tuo. Vnde geminatur illud heu, heu: semel propter maledictionem filiorum, & iterum propter maledictionem ipsius terræ. An, vt Gēnistius sentit, deplorat terra natos, à Paterno lumine degenerantes? Ab ipso enim secūdum meliorem sortem producti sunt. quā sorte sua vecordia deturpantes, illum, quem è terra traxerunt, pessimum viuendi modum elegerunt.

Osias Chaldæus. Gen.3. Gēnistius.

482 Qui nam sunt animi expulsores, ad mentem Zoroastris? Nonnè, cum duo sint animi morbi, ignorantia videlicet & malitia, duo quoque requirūtur expulsores aut Medici constantes, & indissolubiles, doctrina videlicet, ac vitæ puritas? Doctrina enim ignorantiam pellit. Nec de illa doctrina, quæ in scholis triuialibus acquiritur, sed de ea est sermo: quæ à diuino lumine suscipitur. Puritas autem vitę malitiā eliminat. Vnde quod

Zoroaſtres hic iubet fieri per expulſores: Plato docet recuperari per alas, de quibus ſuprà dictum eſt. *Plato.*

483 Quæ virtus (vt Zoroaſtres ait) latet in læua in lateribus cubilis? An eſt ſermo de fortitudine & audacia, quę prouenit à corde locato in ſiniſtra, velut in cubili quodã? An altius trãſcẽdit oraculũ: ad doctrinã videlicet Theologorũ antiquorũ alludẽs? Hi enim docẽt, q à ſiniſtra Archetypi, quæ aliquãdo dicitur Aquilo, venit robur Martiũ: ſed latet, cũ nõ percipiatur niſi à colluſtratiſſimis viris. Quæ virt⁹ (vt oraculũ ait) virgo dicitur, ſi non procedit. i. ſi mortalibus nõ cõmunicatur. Cõmunicata autem & ab homine ſuſcepta poteſt homo ea abuti. Et ſic non virgo, ſed corrupta erit.

484 Quomodò homo (vt Zoroaſtres ait) per tempus breue exultãs ob harmoniam, quã ipſe ſentit, inebriatur? Nonnè tempus breue eſt vitæ huius curriculum omni volatu velocius? In quo quidem curriculo exiſtens homo ſentit harmoniam, non ſolum eam, quam in membris habet, ſed cũ Deo, & omni creato ac corporeo: eã autem potiſsimè, quam cum Diis, ac Deo Deorum habet. Vnde magna voluptate inebriatur, Deum quodammodo in ſe (vt oraculum proſequitur) trahens. Dummodo terrenis grauaminibus præpeditus nõ ſit. Tunc enim quando ſcilicet ab huiuſmodi grauaminibus ſolutus eſt, ſentit raptum mentis, aut oſculi mortẽ, vt Hebræi dicunt, vbi videt arcana, quæ homini loqui non licet: vt Paulus perhibet. *Hebræi.* *2. Cor. 12.*

485 Quomodò animus (vt Zoroaſtres ait) ignis poteſtate fit lucidus, immortalis, & vitæ dominus, continens in ſe multas plenitudines ſinuum Mundi? Nonnè ſicut radius tandiu durat, quàm diu perſeuerat in Sole ſuæ originis fonte: ſic animus noſter tantum durat ac viuit, quantum permanet, & radices tenet in fonte vitæ Deo, qui ignis eſt: vt Moſes & Paulus perhibent? A quo fonte aliquando decidit homo per peccatum. Et tunc omne opus eius tenebroſum eſt. Et ſi decideret homo per eſſentiam, ſicut aliquando decidit per operationem: tunc animus in nihilum flueret. Non enim animus aut Angelus eſt immortalis per naturam, ſed per Dei volũtatem ſic decernentem. Si Plato rectè ſentit, qui Deum inducit Angelis hæc dicentẽ. Dij quorũ Opifex & pater ego ſum, hęc attendite. Quæ à me facta ſunt, me ità volente indiſſolubilia ſunt. Omne ſiquidem, quod vinctum eſt, ſolui poteſt. Sed mali eſt, quod pulchrè compoſitum eſt, ſeq; benè habet, velle diſſoluere. Quapropter, quià generati eſtis, immortales quidem, & indiſſolubiles omninò non eſtis. Nec tamen vnquam diſſoluemini, nec mortis fatum ſubibitis. Nam voluntas mea, maius præſtantiúsque vobis eſt vinculum ad vitæ cuſtodiam, quàm nexus illi, quibus eſtis tunc, cum gignebamini, colligati. Hæc ille ad verbum. *Deut. 4.* *Heb. 12.* *Pla. in Tim.*

486 Quem paradiſum, & à quibus perquiri iubet Zoroaſtres? An de cãpis elyſiis (more Poëtico) loquitur? An fortè legerat, quæ Moſes ſcripſit de paradiſo voluptatis homini præparato & amiſſo: recuperando autem ab ipſo homine, qui ex ſerie & ordine à Deo rebus indito, adeò illum appetit, vt nunquam quieſcat, niſi ipſo habito? Iuxtà illud Auguſtini. Feciſti Domine cor meum ad te, & inquietum eſt, donec quieſcat in te. *Gen. 2. 3.* *Auguſtinus.*

487 Cur monet Zoroastres spiritũ non esse inquinandum, neque superficiem ad profunditatem reducendã? Nonnè loquitur de spiritu mediũ tenente inter intellectum, & animalem sortẽ? Quam sortẽ crassam quidẽ & corpoream, & ad corporis mensurã extensam atq; corruptibilem Academici & Zoroastris assecl æ iudicant. Cum hac autem animali anima nõ coinquinandum iubet spiritum, immò ab ipsa separandũ. Iuxtà illud Apostoli. Pertingens vsque ad diuisionẽ animæ & spiritus. Pari modo superficies & superior anima vel spiritus non est ad centrum reducendus id est, ad corpus terreum, & è terra, quæ est Mundi centrum, formatum.

Heb. 4.

488 Quam idoli partem dicit Zoroastres esse in regione perlucida? Nonnè corruptibile & mortale hoc corpus intelligit per idolũ? Cuius corporis pars, anima videlicet, est in regione perlucida. An, quià ipsum corpus secundum potentiam & inclinationem habet sortem in regione perlucida? Quò tandem iturum est, quando ipsum (vt Apostolus ait) induet incorruptionem, & immortalitatem: & immutabitur à Saluatore in formam corporis claritatis suæ. Quæ mysteria & si ab Euangelio & Apostolis expressa fuerunt: non tamen intacta relicta sunt ab Antiquis, quos ipse Zoroastres legisse potuit.

1. Cor. 15. *Phil. 3.*

489 Quas sordes monet Zoroastres abiici? An (vt Gẽnistius inquit) iubet curam haberi de sordibus à nobis exeuntibus? Sed nonnè ille penitus natura ipsa expelluntur? An igitur forsitan id à lege didicerat, qua iubetur, vt habeantur loca extrà castra, quò reducatur homo nocturno somnio pollutus, & accedat dimissurus expurgamenta naturæ: vt castra, in quibus Deus habitabat, remanerent munda: sicut in Deuteronomio legimus? An de sordibus animam inquinantibus est sermo? Quod fortè didicerat à Propheta, qui ait. Asperges me Domine hysopo, & mundabor: lauabis me, & super niuem dealbabor. Ad quas sordes expiandas multa ordinata, sunt sacrificia, sacramenta, & orationes, sed potissimè verba Dei, & in illis exercitatio: vt Zohar plærisque in locis docet, & Christus apertè testatur, dicens. Vos mundi estis propter sermonem, quem ego locutus sum vobis.

Gẽnistius. *Deut. 23.* *Psal. 50.* *Zohar.* *Io. 15.*

490 Cur Zoroastres ait non esse exeundum lictore transeunte? Nonnè hoc didicerat à lege, in qua habetur, quòd Deus volens mittere lictores, quos Iohannes Angelos nocitores vocat, ad deuastandam vniuersam terram, & in ea habitantes aquis diluuij, admonuit Noeh, vt se ac totam domũ suam saluaret in Arca? Sic à propriis lictoribus admonitus & coactus fuit Lot: vt exiret à Sodoma & Gomorra destruendis, & seruaretur in monte. Pari quoque modo iussit Deus populo Israëlitico, vt postibus agni sanguine linitis, semetipsum intrà domos absconderet: donec lictores Ægypti primogenita percutientes transirent. De his autem omnibus Zohar plenissimè tractat.

Apoc. 7. *Gen. 7.* *Ibi. 19.* *Exod. 12.* *Zohar.*

491 Quomodò per applicationem ignitę mẽtis ad opus (vt Zoroastres ait) saluatur labile corpus? An virtute illius cultus, cui mens applicatur: vt Gemnistius exponit? An (vt clarius explicemus) per purificationem

Gẽnistius.

mentis purificatur& corpus?Inflammata enim mens(vt oraculum ait)vrit & corpus, quod materiale,& immundum est:& in dies illud magis purificatum reddit. Et si ritè purificata est mens, sicut lapis Philosophorum (vt aiunt)mutat aliud metallum in aurum: sic ipsa mutat corpus in meliorem sortem. Quemadmodum Eliæ mens ignita suum quoque corpus igniens transmutauit ipsum,vt curru igneo vsque ad cœlum ascenderit. *4. Reg. 2.*

492 Qui sunt canes terrestres ostendentes se in signū iis:qui à mortali exiliunt:vt Zoroastres ait? Nonnè (vt Gènistius exponit) solent iis, qui sacris initiantur,caninæ quædam imagines se opponere, seu lupinæ, aut vrsinæ,vel eiusmodi vt terreant eos?Quod apertè declaratur in libro,cui titulus est Holam aba: vbi de initiatione per sacra nomina facienda tractatur.Nam huiusmodi malæ formæ nobis semper aduersantur.Ideò Satani,id est,aduersantes dicuntur, & occurrunt nobis (vt Petrus ait) tanquam leones rugientes,aut canes latrantes.Hinc scriptū est,quòd exeunte populo Israëletico ex Ægypto canis nullus latrauit, id est, nulla mala forma ei obstitit. Nam illas omnesMoses virtute Dei abegerat, vt fœlicius Israëlitæ transirent.An per canes hos(vt alij opinantur)intelliguntur vires animales,quæ multiformes se offerunt sacra peragentibus, nondum videlicet bene initiatis? *Genistius.* *1. Pet. 5.* *Exod. 11.*

493 Qui sunt impuri dæmones,vt natura nobis persuadet? Quamuis oraculum de puris dæmonibus & materiæ pullulationibus integris ac bonis mentionem tantummodò faciat: tamen ab eius intepræte habemus, quòd sunt etiam impuri dæmones.Nam sicut ipsa materia mala est, quià imperfectissimum est omnium entium,& semper à se deficiens,& carens bono,id est forma,dum sibiipsi est derelicta: Ità dæmonū aliqui sunt impuri & mali distantes à bono:Immò ipsi contrariantes adhærent materiæ à summo bono distantissimæ. Cuius tamen pullulationes ratione formæ bonificantis integræ atque bonæ dicuntur. Adhærent autem hi mali dæmones ac tenebrosæ formæ, materiæ obscuræ. Vnde scriptū est.Et tenebræ erāt super faciem abyssi,id est,materiæ obscuræ, informis & cōfusæ. *Gen. 1.*

494 Quarè pœnæ à Zoroastre dicuntur mortalium ductrices? Nonnè(vt eius interpres declarat) quià eos à malitia & peruersitate abducūt, expurgantes ipsos?Sicuti Grègorius exemplificat,dicens.Quod lima ferro,flagellū grano,ignis auro:hoc facit tribulatio homini iusto.Ideò Christus bis vocat beatos illos, qui persecutiones & ærumnas patiuntur propter iustitiam,seruatam videlicet aut seruandam: quoniam ipsorum (inquit)est regnum cœlorum,id est pura cum Deo adhæsio. *Gregorius.* *Mat. 5.*

495 Quam profunditatem iubet Zoroastres esse ductricem, & quò dicit leuandos esse oculos? Nonnè quamuis homo ad cœlum possidēdum productus sit:tamen viam eius ignorat, nisi diuino lumine collustretur? Sicuti Baruch apertè testatur, dicens. Non est qui possit scire viam eius, neque qui excogitet semitas eius.Hinc indigemus diuina luce ductrice,vt videamus,vbi figere pedem debeamus.Iuxtà Prophetæ dictum.Lucerna pedibus meis verbum tuum,& lumen semitis meis. Cui adstipulans Xe- *Baruch. 3.* *Psal. 118.*

Xenophon in Epist. ad Schinum. nophon ait. Omnibus patens est diuinas res comprehendi cognitone humana non posse. Hinc debemus Deum ipsum piè ex animo colere, illuc
Psal. 122. leuantes oculos, vt illuminemur. Quod exéplo suo nos Vates docet, di-
Lact. in 3. cens. Ad te leuaui oculos meos, qui habitas in cœlis. Idémque Lactantius longo sermone testatur, dicens. An expectabimus donec Socrates aliquid sciat? aut Anaxagoras lumē in tenebris inueniat? aut Democritus veritatē è puteo extrahat? aut Archesilas & Carneades aliquid sentiant & percipiant? Et tandem post multa concludens ait. Vt suscipiamus doctorem è cœlo lapsum: sine quo frustrà laboramus.

Sapien. 10. 496 Cur homo dicitur audacissimæ naturæ opus? An, quià natura fuit
Mercu. ad Tatium. nimis audax componendo ipsum, qui Dei imaginem gereret, & omnia contineret? Iuxtà illud Sapientis. Dedit ei virtutem continēdi omnia. Vnde Mercurius ipsum quoddam totum vocat. An, quià super omnia animā-
Horatius. tia homo est audacissimæ naturæ? Arte enim sua turbidum ac immensum mare transmeare præsumpsit. Hinc Venusinus Vates canit.

Quid fragilem truci
Commisit pelago ratem
Primus, nec timuit præcipitem Africum. *Et post multa concludens, ait.*
Audax omnia perpeti
Gens humana ruit per vetitum nefas.

Ausus quoque fuit homo Leones, Vrsos, ac Tigres inuadere. Mundū ferè totum sibi subiicere, in cœlum conscendere, potestates tenebrarū citare, & multa huiusmodi facere. quæ omnia magná hominis audaciā arguunt.

497 Quomodò potest homo cuncta videre? Nonnè quià homo habet pro obiecto omne verum, vel omne ens (vt alij dicunt) quià non tantum
Metaph. 1. verum, sed & falsum percipere potest? In quod verum vel intelligibile (quodcumque sit) ipsa natura fertur. Sicut Aristoteles testatur dicens. Omnes homines natura scire desyderāt: & maximè diuina. Vnde subinfert. & maximam scientiam maximè desyderant. quæ maxima scientia est de diuinis: ad quam nemo vinculis corporeis ligatus attingere potest. Hinc inter alia, quæ homo audacissimus audet, hoc potissimum est, quod vellet intelligere, antequam à vinculis absoluatur, ea, quæ vix absolutus intel-
Exod. 33. ligere potest. Sicut scriptū est de Mose, qui Deo dixit. Ostende mihi gloriam tuam. Vnde meruit audire. Non videbit me homo, & viuet, id est nō
Lact. in 1. absolutus à vinculis corporeis: vt alibi declarauimus. Et hoc non tātum Moses appetiit, sed alij quamplurimi: vt Lactantius longó sermone differens, ait. Magno & excellenti ingenio viri: cum se doctrinæ penitus dedidissent, quicquid laboris poterat impendi contēptis omnibus & publicis & priuatis actionibus, ad inquirendæ veritatis studium contulerunt: existimantes multò esse præclarius humanarum diuinarúmque rerum inuestigare ac scire rationem: quàm aut struendis opibus, aut cumulandis honoribus inhærere. Sed operam simul & industriam perdiderunt: quià veritas, id est arcanum summi Dei, qui fecit omnia, ingenio ac propriis sensibus comprehendi non potest. Nisi videlicet purificata mente homo

suscipiat lumen, quo omnia videre possit. Quemadmodum Saluator testatus est, dicens. Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt. *Mat. 5.*

498 Cur Zoroastres prohibet teneri simulachra naturæ, vel inuocari? An fortè id didicit à lege prohibente omnia simulachra & idola, ne videlicet idolatriæ occasio inde sumatur? An, quià (secundum Platonem) simulachra omnia dæmoniaca sunt: An (vt Genistius ait) quià in operatione Magiæ etiam bonæ, imagines aliquando apparere solent? Et has monet non admitti, nec inuocari: quià nulla earum Deum effigiare potest, à quo operans fauorem quærit. *Deut. 4.* *Genistius.*

499 Cur attento, & non ficto animo (vt Zoroastres ait) attendendæ sunt habenæ igneæ? Nonnè, quià semper in sacris necessarius est ignis oblata consumens? Hinc Hebræis ritè sacrificantibus mittebatur ignis è cœlo: qui (vt plærisque in locis habetur) sacrificia deuorabat: transmutãs, ac portans ea in altum. Vnde ignis est tanquam habena dirigens opus ac sacrificium in excelsum. Hinc magno mysterio iussit Deus, vt ignis perpetuus esset in altari: non tantum, vt omne sacrificium illo igne concremētur, sed omnia opera nostra, quæ deo offerimus, illo igne inflammata conducantur in eum, qui ignis dicitur & est. *Leuit. 6.* *Deut. 4.*

500 Quò tendunt omnia horum Sapientum dicta: ad vnum nè, an ad diuersa? Nonnè ad vnum: si benè perpendantur? Id enim præcipuè hi omnes suadent, vt deueniamus ad finem nostrum, qui vnicus est: Deus videlicet benedictus. Cætera autē omnia ipsorum dicta illuc immediatè vel mediatè tendūt. Quod ipsorummet sentētiis comprobabimus. Ait enim Zoroastres. Festinemus ad paternum splendorem. Pythagoras quoque inquit, quòd sapiens tandem deposito corpore euadet super hominem factus Deus ætheris alti. Orpheus autem docet Deum adorandum, qui est finis omnium. Quem cognoscere didicerat ab iis, qui legem habuerunt à Deo duabus tabulis inscriptam: Hebræis videlicet, omnium antiquioribus Theologis. Plato verò in Phædone concludit, quòd pie viuens, absolutus ab his vinculis ad altiora transcendit: vbi est præmium pulchrū, & spes ingens. Cōsentit Trismegistus, qui tam diligenter hortatur nos ad procurandam mentem, id est vnionem cum intellectu diuino, in quo beamur. Iob quoque sperat in carne sua videre Deum Saluatorem, & & beatificantem. Propter quem (inquit Salōmon) est omnis homo: ordinatus videlicet in ipsum. Ad quem deuenit per obseruationem præceptorum ipsius. Hos igitur Sapientes cum sanctis viris & sacris eloquiis associauimus. Cum omnes ex eodem legis diuinæ fonte biberint. Quod Orpheus apertè fatetur: Pythagoras verò, Plato, & Trismegistus factis comprobant, & Zoroastres indicat. Erat enim Moses Legislator in non mediocri existimatione & admiratione apud Orientales: vt alibi longa sermonis serie declarauimus. *Iob. 19.* *Eccle. vlt.*

Sectio prima de diuinis.

Primum.

CVM Deus sit summè vnus, quomodò in ipso potest esse numerus? An est in eo numerus idealis: sicut in nostro intellectu vnico per rationes has ideales mul-
Iohãnis.1. ta continemus? Quod diffusè tractat Augustinus super Iohannem. Sed hic non facit numerum personarum vel attributorum. An igitur est in eo numerus,
Proculus in Timæum. quem Proculus ponit in tertio numerorum genere, & nominat numerum rationalem: qui est proportio rationis & intellectus ad omnia intelligibilia? Sed Deus non habet aliud obiectum intelligibile, quàm seipsum, in quo omnia intelligit. An igitur hic numerus est fœcũditas omnium productionum, tam ad intrà, quàm ad extrà, dans rebus vt variç sint ex multigena virtute productiua, quam in se habet? Quç virtus multifaria cum radicata sit in vnitate illa sua infinita, ratione infinitatis (vt recentiores Theologi dicũt) idem est cum ea & ipsius essentiæ vnitate semper gaudet. Vnde illa multiplex virtus, & omnia quæ in Deo sunt quàmuis varia, nunquam ab vnitate discedunt, dum in Deo sunt: in creaturis autem diffusa multiplicatur.

2 Quomodò & quare illa vnitas intrà terminos diuinitatis in ternariũ diffunditur? An per relationes originis: vt neoterici Theologi dicere solent? Sed in quo fundamento, aut in qua base fundentur huiusmodi relationes, ipsi non declarant. An igitur ista trinitas significat tria realia & absoluta, in quibus fundantur illæ relationes (vt alij opinãtur) videlicet intellectus intelligens, & vis productiua verbi in qua fundatur paternitas, & verbum productum, in quo fundatur filiatio: & amor ex vtroque ema-
Io.10. nans, in quo fundatur spiratio passiua Spiritus sancti? Quç omnia cum radicata sint in vnitate essentiæ infinitæ: Ideò omnia dicuntur vnum. Iuxtà illud Christi. Ego & Pater vnum sumus. In ternarium tamen diffunditur illa diuina virtus, tanquam in numerum primum masculeum & rerum omnium extrà diuinitatem productiuum.

3 Cur diuinitas hæc diffunditur vsque ad denariũ (vt habetur in secretiori Theologia) tanquã speculationis rerum omniũ diuinarũ fundamentum: Nõnè quià Deus vltrà ternariũ illũ, de quo dictum est, dum ad extrà producere decreuisset, suscepit alium ternarium denotantem virtutem masculeã: & quaternarium, qui virtutem fœmineam signat: vt plenus es-
Mercurius in Pym. set fons & origo rerum producẽdarum? Quo sensu dixit Mercurius, quod Deus est vtriusque sexus fœcũditate munitus. Nã sicut homo, Dei imago existens, fœtum producit, copulata virtute masculina & fœminea simul:

ſic Deus,cuius imaginem ipſe homo gerit, vtriuſque ſexus fœcunditate plenus omnia producit.Nec id eſt ex imperfectione(ſicut in homine contingit: qui non valens à ſeipſo producere indiguit adiutorio fœmineo, quod ſtaret coràm eo. Pro quo vulgata æditio habet. Simile ſibi) cum Deus ipſe omnia in ſua maxima vnitate contineat, nullo exteriori auxilio indigens. *Gen. 2.*

4 Quid eſt ſeptenarius iſte vltrà ternarium perſonarum:& an cum catholica veritate ſtare poteſt?Nonnè hic ſeptenarius(vt ſecretiores Theologi dicunt)eſt menſurarum,quibus Deus menſurat, numerat, & ponderat omnia? Sicut ſcriptum eſt.Omnia diſpoſuiſti in numero, pondere, & menſura. Vnde (vt opinor) non multum diſtant hæ menſuræ ab illis proprietatibus,quas Theologi noſtri attributa vocant:quibus Deus prouidet, regit,influit,ac diſponit omnia: bonitate videlicet ſapientia, fortitudine, iuſtitia, veritate, pulchritudine, atque prouidentia: qua omnia conſeruat & paſcit.Et quià omnia hæc influunt in puteum,piſcinam,lacum, vel mare quoddam:vnde ad nos iſta immediatè veniunt:Ideò illud mare vel puteus dicitur Beerſabah,id eſt puteus ſeptem. *Sec. Theo.* *Sap. 11.*

5 Quomodò ſe habent hi ſeptem fontes vel menſuræ cum homine microcoſmo? Nonnè ſeptem horum influxus ſunt veluti ſeptem præcipua dona Spiritus ſancti:quæ fuerunt in Chriſto perfectiſſimo modo, in nobis autem ſorte quadam depreſſiori?Et hoc quantum ad dona tam naturalia quàm gratuita. Primum enim horum ſeptem donorum nobis datorum eſt magnitudo clementiæ ac bonitatis: qua fecit nos Deus aliis animantibus meliores,& beatitudinis capaces. Secundum eſt fortitudo: qua fecit nos robuſtos,& (quid aliàs dictum eſt)audaciſſimum naturæ opus,audax omnia perpeti. Tertium donum eſt pulchritudinis: qua fecit nos pulchros. Quam pulchritudinem Socrates ab Hippia quærebat. Quartum donum eſt coronæ ac victoriæ,qua ſuccurrit nobis: vt omnium hoſtium pugnam vincamus.Iuxtà illud.Fidelis autem Deus eſt: qui non permittet vos tentari ſuprà id,quod poteſtis:ſed faciet etiam cum tentatione prouentum:vt poſſitis ſuſtinere.Quintum eſt decoris,quo tribuit nobis, quantum decet: vt idem faciamus,expectans.Sextum eſt vitæ, qua corporea vita & ſpirituali viuimus.Septimum eſt regni,quo in omnes creaturas præualemus,& tandem regnum nobis à Mundi cõſtitutione paratum adipiſcimur. In quibus & ſi non verba Iſaiæ proſequimur: à ſenſu tamen non declinamus. Nam ille de Chriſto:nos verò de communi homine loquimur. *Pla. in Hip. maiori.* *1. Cor. 10.* *Iſa. 11.*

6 Cur de huiuſmodi annumerationibus à Theologis noſtris expreſsè non pertractatur?An,quia hæc non repererunt à Magiſtro ſẽtẽtiarũ ſcripta: nec ille ab Eccleſiæ Doctoribus, qui nouum theologizandi modum inuenerunt:nulla forſitan habita cognitione eorum,quæ antiqui Theologi ſolebant occultare:vt ſuprà dictum eſt?An,quia non ſunt ſecuti veritatem hebraicarum literarum, quibus hæc omnia ſuis propriis vocabulis nominantur:& à Doctoribus idiomatis illius ſuis vocabulis pertractatur? An,quià Theologi noſtri ſequentes principia phyſica,ad hos fontes,& ad

hunc loquendi modum, omnes physicas rationes transcendentem, perue-
Col. 2. nire non potuerunt? Hinc ad ipsa conscendere volēte, cautos reddit Apo-
stolus dicens. Videte, ne quis vos seducat per philosophiam, & inanē fal-
laciam secundum traditionem hominū, & secundū elemēta Mundi huius:
quę videlicet arcana summi Dei, qui fecit omnia, cōprehēdere nō possunt?
Lact. in 1. Alioquin (vt Lactātius inquit) nihil inter Deū hominēq; distaret: si cōsilia
& dispositiones illius Maiestatis æternæ cogitatio assequeretur humana.

7 Qua iustitia Deus tot varia dona creaturis impartitur: & quomodò,
cum vnus sit? Nonnè celebrata est illa naturalium Sapientum sententia,
quod vnus eodem modo se habens non potest producere nisi vnum? Sed
Iaco. 1. nonnè Deus est vnus eodem modo semper se habens: cum (teste Iacobo)
1. Cor. 12. apud eum non sit transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio? An igitur
dat diuersa: quià sic vult? Iuxtà illud Apostoli. Diuidēs singulis prout vult.
An, quià ipse omni fœcunditate plenus, nunc secundū fontem hunc, nunc
secundum alium, nunc per commixtionem ipsorum simul tot multigena
rerum genera produxit: hominémque omnium rerum vinculū, tam diuer-
sum fecit: alteri maiora, alteri minora, alicui verò meliora dona tribuēs,
iniuriā tamen nulli faciens: cum nulli à principio distribuens esset obli-
gatus? Nec enim est accœptatio personarū sine aliqua causa intercedēte.

Act. 10. 8 Quomodò intelligi dent, quod Deus non est acceptator personarū:
vt Petrus ait? Nonnè accœptat personam ille, qui obligatus administrare
Deut. 16. vnicuique iustitiam, vni subuenit in iustitia, alteri verò nequaquā: & vnū
punit, alterius autem faciem respicit: contrà id, quod scriptū est. Non ac-
cipies personam nec munera? Si quis autem nulli debēs, rem suam alicui
impartitur, vel vni magis, quàm alteri, accœptator personarū nō censetur.
Sic nec Deus, dū primò distribuit dona. Sed cum promiserit dare regnum
benè operantibus, si vni daret, & non alteri: tunc esset personarum accœ-
Ephe. 6. ptator. Hinc dixit Apostolus cum Ephesiis agens. Vnusquisq; quodcunq;
fecerit, hoc recipiet: quià personarum accœptio non est apud Deum.

9 Cur Deus pluit super iustos & iniustos? An (vltrà ea, quæ nuper dicta
Mat. 5. sunt) quià id pertinet ad primæuā distributionē scilicet producere & cō-
seruare? Cōseruatio enim productionem subsequitur. Alioquin productio
nihil esset: nisi productum conseruaretur. Secus est in remuneratione, quę
dependet à pacto nobiscum initio: dandi videlicet præmium benefaciēti,
pœnam verò malè operanti. Pluit igitur Deus super omnes conseruās, si-
cut & fecit eos. Remunerat autē bonos, & punit malos: iuxtà pactū inter
Deū & homines firmatum, vt dictum est. An, quià Pater misericordiarum
semper beneficus, & nulli nocēs, omnibus semper fauere vult: relicta vel
Ibidem 21. tradita filio potestate vnumquemque secundum opera sua iudicandi: &
etiā priuandi donis ingratos & indignos? Sicut ipsemet filius protestatur,
dicens. Auferetur à vobis regnum Dei: & dabitur genti facienti fructum.

10 Quæ nam est causa prima creaturarū omniū? An illa, quæ dixit. Ego
Eccles. 24. prodij, primo genita antè omnem creaturā: vt videlicet omnia producerē?
Heb. 1. An est ille, de quo Apostolus inquit. Quem constituit hæredem vniuerso-
Col. 1.

rum,per quem fecit & sæcula? Quod alibi clarius referans, ait. Qui est imago Dei inuisibilis,primogenitus omnis creaturæ: quoniã in ipso sunt condita vniuersa visibilia & inuisibilia. Primò enim producta fuit hæc sapientia:quæ est verbũ,per quam omnia producta sunt.Iuxtà illud Prophetæ.Omnia in sapientia fecisti.Vnde de ipsa,sub verbi nomine,Iohannes ait.Omnia per ipsum scilicet verbum,facta sunt. Nec tamen adeò in ipsa sola sapientia omnia producta sunt,quin Pater & Spiritus sanctus interfuerint.Iuxtà illud Apostoli.Ex ipso & per ipsum & in ipso sunt omnia. Quibus verbis breuissimè & elegantissimè conclusit,quomodò vnaquæque personarum diuinarum in hac fabrica intercessit. *Psal.104.* *Io.1.* *Ro.11.*

11 Quomodò Deus est opifex huius Mundi sensibilis?Nonnè produxit ipsum per septimum hierarchiæ intellectualis:cui victoria & concinnitas attribuitur:vt nonnulli ex secretioribus Theologis asseruerunt? Sed,cum Elohim, qui semper fabricæ huius opifex introducitur, quod est nomen Spiritus sancti,tertium teneat locum,& tertius sit hierarcha in supramundana illa hierarchia, quomodò potest hæc fabrica attribui septimo? An forsitan per septimum intelligere volunt totum septenarium,qui ab ipsis omnibus dicitur septenarius fabricæ?Cui quidem septenario respondent septem dies ipsius fabricæ,computato videlicet requiei die:& cui respõdent septem illi præcipui spiritus, throno Dei astantes: qui cum septem Planetis,& duodenario signorum omnia moderantur.Vnde verus opifex fabricæ est ille ternarius,à quo omnia,in quo omnia, & per quem omnia (vt nuper dictum est).Sed operatus est per hos septem Moderatores: vt per ipsos varios,& variè admixtos,varia rerum genera,species atque indiuidua produceret.

12 Quanto tẽporis spatio Deus Mũdum fabricauit? Nonnè in sex diebus, & septimo requieuit:vt à Mose expressissimè habetur?Et hoc non quidẽ,quia tempore indiguerit ille,qui ab omni tempore absolutissimus est: & qui æternitate sua gaudens,quę est tota possessio simul,produxit omnia simul(vt in Ecclesiastico legimus) Sed dies ibi annumerantur, vt per eos denotetur distinctio rerum productarũ (vt suprà disseruimus) & per illos denotentur septem fontes fluẽtes in Beersabah,id est puteum septem: à quo omnia immediatè in nos infunduntur.Et quia vnumquodq; opus in fabrica commemoratum respondet vni fontium illorum vitæ, bonitatis ac lucis:Hinc vnumquodq; operum illorum vni diei assignatur:qui compleri dicitur ex vespere & mane, id est ex re producta & idea vel fonte producente,Quò ad tempus autẽ nostrum omnia absq; tẽpore fabricauit ille,qui nec in essendo nec in operãdo,tẽpore mẽsuratur:vt alibi diximus. *Gen.1.* *Ecclesi.18.* *Ethic.9.*

13 Cur Deus oblectatur in creaturis à se factis?An quia (vt Aristot.ait) vniuscuiusq; artificis propriũ est diligere opus à se factũ? Cum in eo cernat aliquid sui:vt in omni opere cõprobatur. Patẽtes enim generãt ex semine suo,& cum eo ex propria vita aliquid ponũt in genito. Artifex quoque & si voluntate,& (vt aiunt) per accidens operetur: nihilominus aliquid sui ponit in opere. Vnde cognoscitur opus per energiam quandam.

Et sic cognoscitur stylus dicendi, pictura vel scriptura & huiusmodi. An, quia vnusquisque opifex suapte natura assimilat sibi opificium quantum potest? Hinc ipsum diligit: cum similitudo sit causa dilectionis. Iuxtà illud Sapientis. Omne animal diligit sibi simile: & omnis caro ad similem sibi coniungetur: & omnis homo simili sui associabitur. Vnde quantò magis opus ipsi artifici assimilatur, tantò magis ipsum diligit. Quod innuere volens Salomon, inducit opificem sapientiam dicentem. Ludens eram in orbe terrarum, toto videlicet: & delitiæ meæ esse cum filiis hominum: tanquam videlicet meam gerentibus imaginem: & mihi magis similibus. Deus autem magis creaturam diligit, quàm ipse ab ea diligatur: eo quod aliquid sui sentit in creatura. Quod non est è conuerso. Hinc Aristoteles concludit maiorem esse parentum in filios amorem, quàm è conuerso: quià parentes cognoscunt aliquid sui in filiis.

Eccles.13. *Pro.8.* *Ethic.9.*

14 Cur Deus omnia in forma circulari creauit? An, quià (vt nuper dictum est) quilibet effectus, quantum potest, causam suam imitatur? Vnde cum Deus sit sphæra intellectualis, omne opus suum spæricum facit, & ad rotunditatem tendens: sicut in cœlis, & in elementis manifestè patet. Et cum forma exigat aliam figuram quàm sphæricam, vt in hominibus, animalibus, & plantis: nunquam tamen ipse Deus etiam in eis à figura sphærica discedit: nisi quantum rerum series exigit. Plantæ enim habent truncum rotundum: & cæsariem, quamuis ex diuersis ramis confectam, communiter ad rotunditatem quādam tendentem. Sic homo habet crura, brachia, caput & vētrem tornatilem: secta tamen membra & figurata, quantum exigit opus ipsis membris peragendum. An omnia rotunda fecit Deus, quià rotunda figura est omnium figurarum capacissima: vt Geometræ docent?

15 Cur Antiqui tot Deorum numina colebant? An, quià cognoscebant virtutem rerum multifariam: Hinc adiudicabant rei vnicuique suum numen esse præpositum: vt Neptunū aquæ: Cererem frugibus: Æolum ventis, & huiusmodi. Neque enim percipiebat vulgus omnia hæc, quamuis diuersa, prouenire ab vno fonte, & prima causa: quam omnes Sapientes Deum vocant: & illum vnicum verè adorant: vt optimè concludit Cicerò, de natura Deorum agens. An, quià cum diuideret Altissimus gentes, & separaret filios Adam, vnicuiq; Populo & idiomati suum assignauit Principem: qui ipsum regeret & tutaretur? Et hoc Daniel innuere videtur: inducens Gabrielem dicentem. Princeps regni Persarum restitit mihi. Qui Principes sunt septuagintaduo, vel (vt alij dicūt) septuaginta tantum: iuxtà numerum idiomatum: de quibus in decimo Geneseos capite fit sermo. Quod benè intelligenti generationes & sectiones illas familiarum. Noeh patet. Vnde vnaquæque familia colebat suum Principem, ac tutorem, tanquam Deum.

Cic. de natura Deorum. *Dan.10.* *Gen.10.*

16 An omnia ista numina reduci debeant & reducantur ad vnum? Nonnè Deus ad tollendum omnem errorem, qui inde oriri posset, tradidit Hebræis celebratum illud documentum, quo dicitur. Audi Israel: Dominus Deus

Deut.6.

Deus tuus, Deus vnus est? Postea subintulit. Nō ibitis post Deos cunctarũ gentium. Vnde sæpissimè repetit, commonens eos ne Deorum pluralitatem sequantur: quià non sunt Dij sed præsides ac tutores illi, qui dati sunt gentibus: & etiam particularibus hominibus, tantum operantes, quantum eis iubet Deus: à cuius nutu omnes ipsi dependent. Sicuti docuit apertè Christus de particularibus hominum tutoribus dicens. Angeli eorum semper vident faciem Patris mei, qui est in cœlis. *Mat.18.*

17 Cur Deus videtur elegisse & eligere sibi aliqua loca particularia in Mundo hoc? Nonnè, vt alicubi nobiscum familiarius agat? Sicut non modò quotidiana experientia, sed sacræ literæ, necnon & Plato philosophorum eximius apertissimè docent. In sacris enim literis legimus, quod Iahacob postquam scalam in cœlum erectam vidit in Luza, dixit. Verè Dominus est in loco sancto isto: & ego nesciebam: non est hic aliud nisi domus Dei & porta cœli. Vnde vocatum fuit posteà nomẽ loci illius Betel (quod interpretatur domus Dei) qui prius vocabatur Luza. Cui à secretioribus Theologis adduntur alia tria loca, à summo Deo peculiariter electa: Hebron videlicet, & potissimè spelunca illa duplex ab Abraham tam diligenter empta in sepulturam vxoris & propriam, atque electorum filiorum, Izahac videlicet, Iahacob & Ioseph: non sine mysterio, suo loco declarato. Alius locus est Ierusalem, quam Deus elegit ad humani generis salutem afferendam. Quartam cœli portam aliqui volunt in mari esse. Sit modò ibi, vel aliàs vbicunque. Vnde clarè patet Deum elegisse aliqua peculiaria loca. Sic & Michael Garganum montem: & gratiarum mater loca quamplurima elegerunt. *Plato in 5. de Rep.* *Gen.18.*

18 Quibus particularibus operibus Deus oblectatur? Nonnè in homine magis oblectatur, quàm in aliis operibus: vt nuper dictum est? Sed in operibus nostris, quibus magis gaudet? An pœnitentia & reuersione ad se: de qua ipse perhibet fieri magnum gaudium in cœlis coràm Angelis: & magis quàm suprà nonagintanonem iustis? An operibus charitatis: propter quæ tantum videtur promittere remunerationem ac regnum? An quando homo se Deo offert & sacrificat in hostiam viuentem, & Deo placentem: vt Apostolus monet? Nam tunc offerens non habet quid amplius possit offerre: quò sibi gratiam à Deo compareт. Quod fecit Abraham. Vnde sibi ac toti posteritati tantam gratiam comparauit: vt in semine suo, non tantum eius familia, sed omnes gentes dicantur & sint benedictæ. Et hoc fecit se Deo offerendo, patriam ac omnia derelinquens, atque offerendo filium, qui est aliqua portio ipsius patris. Nam caro filij, est caro patris: vt Iureconsulti dicunt. Hinc pater æternus tradens filium, tradidit seipsum pro nobis. Et sicut illud fuit maximum opus, quod pro nobis Deus effecit: sic dum nosmetipsos aut filios, ipsi Deo offerimus & damus, opus omnium gratissimum ipsi impendimus. *Luce 15.* *Mat.25.* *Rom.12.* *Gen.22.*

19 Cognouit nè Plato Mundi opificem esse Patrem? Nōnè vocat ipsum opificem genitorémque vniuersitatis? Sed quomodò est pater: cum pater is sit, qui naturaliter genuit sibi similem: si ritè sentit Aristoteles patrem *Pla. in Tim.*

Arist. 2. de anima. definiens? Nonnè diximus nuper, quòd Deus creauit Mundum sibi similē? Vnde eo modo est Mundi pater, quo ipsum sibi assimilauit. Deus autē peculiarius dicitur pater hominis: cum hic gerat expressiorē eius imaginem. Et si natura produxisset Mundum, tantò expressius Mundus hic filius eius diceretur: vt Platonici sentiunt. Si autem liberè produxit (vt Theologi nostri dicunt) cum voluntas eius non differat essentialiter neque realiter à natura, aliquo modo naturam produxisse dicere possumus. Hinc Moses

Deut. 32. audacter vocat ipsum patrem, dicens. Nunquid non ipse est pater tuus: qui fecit & creauit & possedit te?

20 Quomodò animæ nostræ illustrantur à Deo? An mediantibus intel-

Mat. 18. ligentiis & sapientibus spiritibus: quos Chaldæi dæmones vocant? Quo forsitan sensu Saluator dixit. Angeli eorum vident faciem Patris. Vnde

Dionysius de Ang. hier. ab ipsa illustrati illustrant nos. Sic enim docet Dionysius inferiores semper à superioribus illustrari. Quod nedum est de inferioribus Angelis, sed etiam de nobis: qui dum in via sumus, & carcere corporeo reclusi sub eis, tanquam sub tutoribus, sumus vsque ad præfinitum tempus à Patre. De qua illustratione per Angelos facta quamplurima exempla in scripturis habemus. An animæ illustrantur immediatè à diuina luce: quæ (vt

Io. 1. Iohannes ait) omnem hominem venientem in hunc Mundum illumi-

Mer. in pym. nat? Quam lucem Mercurius vocat mentem Aristoteles verò intellectum agentem.

21 Quid est verus intellectus agens, de quo tot tantàque à Peripateticis dicuntur? An est vnicumquidam intellectus omnibus hominibus commu-

Plo. de bo. nicatus, & omnes illustrās: quem Plotinus simpliciter intellectum vocat? An est illa portio superior, quam Hebræi נשמה Nessamah appellant? An est virtus quædam Spiritus sancti illustrans omnes purificatos: de qua Io-

1. Io. 2. hannes inquit. Vnctionem habetis à sancto, & nostis omnia? Vnctio namque Spiritus sanctus est, qui etiam docet. Iuxtà illud Christi. Ille suggeret

Io. 14. vobis omnia, & docebit vos omnia. Quem gradum Spiritus sancti nobis familiarem Hebræi sachinam nuncupant, id est inhabitationem Spiritus sancti in nobis. Quem dicendi modum Paulus in huiusmodi instructus

Rom. 8. prosequitur, dicens. Propter inhabitantē in vobis Spiritum sanctum. Sanctus quippè in sanctis: in aliis verò spiritus intelligentiæ est: deferens ra-

Ambros. dium lucis illius omnes illuminantis. Vnde sapienter Ambrosius inquit. Veritas à quocunque dicatur, à Spiritu sancto est. Nec aliud existimo esse hunc intellectum vniuersalem agentem & operantem in omnibus: à quo illustratus intellectus noster dicitur intellectus passibilis, id est lumen recipiens.

Io. 17. 22 Cur fœlicitas à Leucippo in vno collocatur? An, quia in vnione cum isto intellectu vnico consistit? Sed nonnè Christus ait. Hæc est vita æterna, vt cognoscant te Deum patrem? An igitur, quia per vnionem, quam habemus cum Spiritu sancto nobis magis domestico, deuenimus ad illam supremam lucem patris æterni: in quo vno est vera & perfecta beatitudo? Sed cur magis in vno quam in pluribus consistit beatitudo? Nonnè, quia

virtus collecta fortior est seipsa dispersa? Hinc Christus laudauit hoc vnũ, dicens. Porrò vnum est necessarium. Nam in ipso est summum bonum collectum: in aliis autem dispersum. *Luca 10.*

23 Quæ constituunt Tribunal Dei? Nonnè id clarè referat Abraham in eo libro, quem de Mundi formatione composuit? Ait enim quod Ophanini intersunt, materiam disponentes pro forma suscipienda: Seraphini, deducentes vitam, excalefactoriámque vim ab æternis fontibus vitarum omnium: Angeli seruitutis, qui distribuunt omnia nobis distribuenda: Angeli ministerij, qui præsunt omnibus, quæ in illo Tribunali sacro decernuntur: & animalia sanctitatis, tanquam idearum fontes, & exemplaria rerum omnium producendarum. Quorum exemplarium Reges commemorat Ezechiel, dum Tribunal Dei describit, dicens, quod ibi erat facies Aquilæ volucrum Reginæ, facies Leonis Regis ferarum, facies Bouis Regis cicurum, & facies Hominis Regis creaturarum rationabilium. Et per hæc exemplaria vnicus Deus omnia disponit. *Abra. in li. de forma.* *Ezech. 1.*

24 Cur Deus iurat per semetipsum? Nonnè id declarans Apostolus, ait. Per semetipsum iurat, cum superiorem alium non habeat, per quem iurare possit? Vnde docemur, quod semper per superiorem iurandum est: quando iuramento opus est. Iurauit autem Deus per semetipsum, quando Abrahæ promisit multiplicare semen, & quod in eo & semine eius, quod Christus est, benedicendæ essent omnes gentes terræ. An per semetipsum iurat, quià est summa veritas à qua declinare non potest? Sed quando iurat? Nonnè (vt ab Apostolo, sed clarius à secretioribus Theologis docemur) quando res adeò firmatur, vt mutari nequeat? Mutatur autem multoties diuina sententia simpliciter prolata: vt in Ezechia, Niniuitis, & Achab, aliísque quampluribus factum fuisse legimus. Sed quando intercedit iusiurandum, mutatio fieri nequit. Hinc gentes in Christo benedicendas, & sacerdotium eius immutabile, iureiurando firmauit. Propterea Vates canit. Iurauit Dominus, & non pœnitebit eum, tu es Sacerdos in æternum. *Gen. 22.* *Heb. 6.* *Ibidem.* *4. Reg. 20.* *Iona 3.* *3. Reg. 21.* *Psal. 109.*

25 Cur alio iurandi modo vtitur Deus plerisque in locis, dicens. Viuo ego? Quam vim iuramenti habet verbum istud? Nonnè secretiores Theologi docent, quod vis iuramenti, pacti ac fœderis est in illo loco, vbi est & fons vitæ? Vnde verborum illorum sensum est. Viuo Ego, id est iuramentum duco ego ex fonte, ex quo omnibus vitam præbeo. Inde enim (vt ipsi aiunt) emanauit pactum circuncisionis, & legis. Inde & Moses venit, qui legem dedit. Inde & Ioseph originem traxit: qui (vt aiunt) in Ægypto & alibi vbique pactum Domini seruauit. Vnde iusti nomen sortitus est. *Ezech. 18. & alibi.*

26 Si iuramentum fieri debet superiorem & per Deum: cur multi iurant per sal? An fortè id superstitiosè faciunt? An potius cum mysterio accommodato? Cum in libro Numerorum scriptum sit. Pactum salis est sempiternum coràm Domino, tibi & filiis tuis. De quo pacto salis multa *Num. 18.*

Orig. lib. 2. contra Cælsum. commemorat Origenes contrà Cœlsum, concludens quod Parius Iambicus Poeta valdè criminatur Lycamben, quod salis iuramentum violasset, dicens iusiurandum salis esse ingens. Sed vnde hoc? An, quià sale condiuntur omnia? An (vt ad penetralia ingrediamur per numeros theologizantes) quià מלח Malach, quod sal significat, reddit in numero septuagintaocto? Qui numerus in quamcunq; partem diuisus reddit aliquod nomen Dei. Si enim in duas partes diuidatur: reddit bis trigintanouem: quot importat כוזו Cuzu, vagina (vt secretiores Theologi dicunt) magni nominis tetragrammi. Si verò diuidatur in tres partes, reddit ter vigintisex: qui est numerus ipsius tetragrammi. Diuisus autem in sex partes, tresdecim tribuit pro qualibet: qui est numerus mensurarum pietatis. Si etiam in tresdecim partes diuidatur, dat ו vau: quod est litera vitæ supernæ, & importat sex numerum primò perfectum. Si quoque in vigintisex partes diuidatur, dat numerum sanctæ Trinitatis. Si in trigintanouem partes diuidatur, dat duo id est ב bet, quod est verbum & domus idearum. Si tandem vltima diuisione diuidatur in septuagintaocto vnitates: quælibet illarum vnum Deum repræsentat.

27 Vnde potissimè Dei prouidentia depræhenditur? Nonnè in tanta rerum serie, à qua non discrepant omnes causæ secundæ? Hinc Propheta canit. *Psal. 118.* Ordinatione tua perseuerant dies: quoniam omnia seruiũt tibi. In particulari autem nonnè clarissimè depræhenditur in aqua maris, quæ suapte natura leuior est terra: & super eam natare deberet? Sed cur id non facit? Nulla fuit à Sapientibus alia assignata ratio: nisi quià Deus sic iussit. Vnde ipse Propheta canit. *Ibi. 103.* Terminum posuisti, quem non transgredientur, neque conuertentur operire terram.

28 Si in Deo est prouidentia: cur amicos suos tot angustiis premi permittit? An, quia sunt lapides collocandi in superno ædificio? Vnde expoliri debent tribulationis malleo: vt Ecclesia canit. Tusionibus pressuris expoliti lapides, suis coaptantur locis per manum artificis, disponuntur permansuri sacris ædificiis. An, quia cum non omnibus omnia data sint, expectantes portionem illam supernæ voluptatis, carere debent hac inferiori? *Luca 16.* Iuxtà regulam illam Euangelicam. Recœpisti bona in vita tua, & Lazarus similiter mala: vnde nunc ille consolatur: tu verò cruciaris. An, *Actu. 14.* quià sic sancitum est à Deo, vt patientibus detur præmium? Hinc Apostolus ait. *Luca 24.* Oportet nos per multas tribulationes introire in regnũ Dei. Quam regulam seruauit ille, qui dixit. Oportuit Christum pati, & ità intrare in *Mat. 5.* gloriam suam. Et hanc aliis seruandam proposuit dicens. Beati, qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, seruatam videlicet aut seruandam: quoniam ipsorum est regnum cœlorum.

29 Cur Deus tolerat, ac prosperari facit malignos? An, vt eis detur pœnitentiæ spatium? *Ro. 2.* Sicut Apostolus apertè docet, dicens. An ignoras, quod benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit? *Apoc. 2.* Et in Apocalypsi dicitur. Et dedi ei tempus, vt pœnitentiam ageret. *August. super Psal. 54.* An id permittit (vt Augustinus inquit) vt per eos boni exerceantur, quousq; malitia ipsorum compleatur?

Sicut

Sicut de Chananæis & Amorthæis in Genesi dictum est. Nódum completa est malitia Amorrhæorum. An dantur hæc temporalia bona malis, tanquam filiis spuriis: vitæ æternæ hęreditate bonis reseruata? Sicuti in figura fecit pater fidei Abraham, qui filiis concubinarum dedit munera, rerum videlicet temporalium: Izahac autem verò ac legitimo hęredi dedit omnia, quæ possidebat, potiora videlicet bona. *Gen.15.* *Ibidem.25.*

30 Cur mali exaltantur, ac præferuntur bonis? Nonnè hoc deduxit in stuporem multos Sapientes ac sanctos viros causam nullam inuenientes: Immò de Deo fermè scandalizatos? Hinc Dauid dixit. Mei autem penè moti sunt pedes, penè effusi sunt gressus mei: Quia zelaui super iniquos, pacem peccatorum videns. Et paulò post subinfert. Existimabant vt cognoscerem: hoc labor est ante me: Donec intrem in sanctuarium Dei: & intelligam in nouissimis eorum: vbi videlicet omnia hæc terminabuntur. Pari modo Abachuch. Quarè respicis (inquit) contemptores: & taces conculcante impio iustiorem se? Quid ergò dicemus nos tantilli: Immò nihil, respectu tantorum virorum qui de hoc admirati sunt? Nónè, quià sic merentur peccata subditorum? Iuxtà illud Iob. Propter peccata Populi, Deus permittit regnare hypocritam. His igitur vtitur Deus tanquam satellitibus ac ministris iustitiæ suæ: sicut aliquando vtitur malo dæmone in oppressione talium. Et quid de eis sequatur, postquam compleuerint satellitis officium, declarat Propheta subiungens. Subitò defecerũt propter iniquitatem ipsorum: velut somnium surgentium Domine in Ciuitate tua imaginem ipsorum ad nihilum rediges. *Psal.72.* *Abac.1.* *Iob.34.* *Psal.72.*

31 Cur Rex pacis Christus dimittit suos amicos in tot ac tantis bellis? Nonnè sancita est lex, & à Paulo promulgata. Non coronabitur, nisi qui legitimè certauerit? Hinc (vt Iob ait) militia est vita hominis super terram. Quod exponens Gregorius longo sermone, ait. Si bella desunt, virtutis experimenta non proderunt. Nemo enim vires suas in pace cognoscit. Nam virtus (vt Aristoteles ait) circà difficile versatur. Vnde summus Doctor Christus aperto ac pulcherrimo sermone concludit, dicens. Regnum cœlorum vim patitur: & violenti rapiunt illud. Quod regnum cœlorum est regnum pacis, quæ perfectè haberi nequit, nisi suppeditatis ac debellatis hostibus. Iuxtà illam vulgatam Ciceronis sententiam. Bellamus, vt pacem habeamus. *2.Timot.2.* *Iob.7.* *Gregorius.* *Ethic.2.* *Mat.11.* *Cicero.*

32 Cur Deus fecit muscas, cimices, pediculos, pulices, culices, & huiusmodi? An hæc omnia in exercitium nostrum fecit: vt aliqui asseruerunt? An in Mundi complementum: in quo exquiruntur aliqua præsegmina, & frusta incisa, vel (vt melius dicamus) decisa à nobilioribus rebus? Sicut de huiusmodi animalibus à quibusdam dicitur. Quæ omnia faciunt & sunt in vtilitatem ac decorem vniuersi. Sicut ea, quæ à Carpentariis ac aliis fabris inciduntur, & eorum vsibus coaptantur. An sunt necessaria hæc omnia sicut instrumenta obliqua, retorta & complicata Carpentariis ea ratione quæ solà ipsis opificibus nota est? Sicut hæc nota sunt soli Deo Mundi Opifici. Quamuis nobis importuna ac superuacua videantur.

Aug. contra Faustum. Sicuti Augustinus Fastum curiosum redarguens disserit.

33 Cur Deus clemens & pius permittit mortales ignorare multa? An, quia homo volens scire, quæ non licebat, comedere præsumpsit de ligno scientiæ? Vnde meritò conclusit eum Deus in ignorantia. An, vt cognoscens homo imbecillitatem suam non habeat superbiendi causam: sed Deo se subiiciendi? An, vt credentes ea, quæ ignoramus, mereamur per fidem? Sicuti longo sermone differit Apostolus cum Hebræis agens. *Heb.11.* Sine fide (inquit) impossibile est placere Deo. Et quamuis aliquibus amicis peculiaribus reuelata sint mysteria regni Dei: hoc tamen singulari dono eis datum est. Vnde homo habet, vt à Deo illud dandum recognoscat. Sicut docet Iacobus, dicens. *Iaco.1.* Si quis indiget sapientia, postulet à Deo, qui dat omnibus affluenter: illis videlicet, qui se humiliantes paruulos reddunt.

34 Stante causarum ordine vnde monstrum in natura? An ex Deo deficiente? Sed nonnè (teste Mose) Dei perfecta sunt opera? *Deut.32.* An igitur ex causa secunda: quæ, cum summa perfectione careat, etiam in operando deficit? Quas secundas causas deficientes Albertus commemorat multiplices. *Albertus.* Aut enim deficit, quia non deciditur semen ab aliquo generantis membro: & tunc nascens caret illo membro. Aut est superflua materia, quam cum virtus naturalis plenè formare nequeat, hinc generatum nascitur cum membro superfluo: & illo communiter malè formato. Nam si natura non est potens formare, non tamen vult ociari: & tunc format eo modo, quo potest. Aliquando ex fractione vasis nascitur monstrum: vt quando generantur gemini in aliqua parte coniuncti. Aliquando ex permixtione seminis: sicut ex spermate asinino & equino generatur mulus: & ex lupo & cane lycisca.

35 Deficiente causa secunda, cur non supplet prima, quæ omnia potest? An, quia supplere non vult, vt cognoscatur secundarum causarum debilitas? An, quià ea lege agit cum secundis causis, vt eas proprios motus agere sinat: sicut pulcherrimè dicit Augustinus? *August.* An (vt Dionysius ait) in omnibus existentibus est diuina prouidentia, quæ factis etiam malis benignè vtitur: aut ad ipsorum, aut ad aliorum, vel ad communem vtilitatem? *Diony.4. de diui.nomin.* Vnde vana est multorum opinio: qui dicunt oportere diuinam prouidentiam etiam nos inuitos ad rectum & virtutem trahere. Nam id esset vim naturæ inferre, tam in naturalibus, quam in moralibus operationibus.

36 Cur Propheta canit. Inclinauit cœlos & descendit, & caligo sub pedibus eius? *Psal.17.* An est sermo de cœlis istis mobilibus: quorum densiores partes, astra videlicet, oculis corporeis videmus? Sed nunquàm legitur cœlos à motu proprio declinasse: nisi quando Sol tempore Iosueh stetit & tempore Ezechiæ retrocessit. *Iosueh.10. 4.Reg.20.* An igitur intelligit Propheta de supramundanis cœlis, quorum virtutes omnes inclusæ fuerunt in Christo: quando exiens à Patre, venit in Mundum? Quod declarans Isaias ait. *Isa.11.* Et requiescet super eum spiritus Domini, spiritus sapientiæ & intellectus: & quæ sequun-

tur. Christus itaque plenus illis cœlis ac virtutibus (quæ virtutes sunt ipsi cœli) descendit modo adeò nobis occulto, vt à nobis nullo modo percipi possit. Ideò dicitur descendisse in caligine: quò ad nos videlicet, qui huiusmodi descensum capere non possumus.

37 Cur Propheta subinfert. Et ascendit super Cherubim & volâuit: volauit super alas venti vel spiritus? Nonnè hoc de ascensu Christi ad cœlos intelligitur: qui super Cherubinos ascendisse dicitur, tanquam ministros sibi accõmodatos? Thronos enim alibi diximus inseruire Patri: Seraphinos incendentes Spiritui sancto igneo: Cherubinos verò (qui pulchræ picturæ dicuntur, vt R. Mosi Ægyptio placet) Filio omnia pulchra facienti. Hinc (vt alibi quoque disseruimus) per Cherubinos in paradiso voluptatis, & super propitiatorio Arcæ positos, designatur ille: qui (teste Iohanne) factus est propitiatio pro peccatis nostris. *Psal. 17.* *1. Io. 2.*

38 Cum Deus sit summè vnus & immortalis, quomodò asseruntur in eo cædes quamplurimæ: prout à Poetis fingitur? An in hoc delyrant Poetæ: sicut in aliis multis consueuerunt? An sunt in eo cædes veræ, quando animæ demittuntur in corpora? Tunc enim animæ deciduntur à Deo, tanquam à vitæ fonte. Vnde animæ & intelligentiæ Angelicæ ab Antiquis Theologis dicuntur intelligentiæ diuisæ & separatæ, non à materia (vt aliqui opinantur) sed ab ipsa diuinitate. Decisæ verò dicuntur animę: quia constituunt creaturas, non identicè (vt aiunt) cum ipso Deo vnitas: sicut est Filius ac Spiritus sanctus. Nec tamen sunt sic diuisæ, quin habeant esse in eo, in quo viuimus, mouemur & sumus. *Act. 17.*

39 Læditur nè Deus ex huiusmodi incisione? Nonnè Deus animantibus dedit, vt, dum generant, ex decisione seminis non patiantur, immò valdè oblectentur? Si verò id creaturis inditum est, nonnè multò magis in ipso Deo omnium agentium perfectissimo id asserendum est? Vnde sicut Doctor extrà producendo ac manifestando ideas per verba, quæ profert, non dolet, nec patitur, sed oblectatur: Pari modo Deus, dum verbo ac iussu suo explicat ideas illas rerum producendarum, quas in se habet, non læditur, sed summoperè gaudet. Et quamuis explicando ponat aliquid ex suo fonte infinito, nihil tamen patitur aut diminuitur: sed tanquam summum bonum delectatur communicando seipsum: vt boni proprium est.

40 Loquitur nè nobis Deus & quomodò? Nisi Deus nobis loqueretur, non dixisset Propheta. Audiam quid loquatur mihi Dominus Deus. Quomodò igitur loquitur? An per lumen aut radiũ suũ: vt Dionysio placet? An imprimendo conceptum virtute sua: sicut de Angelis dicitur? An per Angelos, sicut locutus est Mosi: teste Paulo, qui ait. Lex data est per Angelos in manu Mediatoris? Vnde asseuerant secretiores Theologi, quod Angelus, qui cum Mose loquebatur, Mitatron vocabatur. Et quià Angeli fideliter, veluti legati fidelissimi, referunt ea, quæ sibi Deus credidit: Hinc sępissimè dicitur Deus locutus fuisse: qui in rei veritate, per Angelos, tanquàm per tubas quasdam, loquitur. Quæ tubæ eum tantummodò flatum *Psal. 84.* *Dion. sius.* *Gal. 3.*

reboant, quem tubicen in ipsas infundit. Et quià hi fidelissimam vicem Domini gerunt: Ideò nunc Angelus vocatur Adonai, nunc Angelus: vt expresse patet in colloquio Abrahæ:cum Angelis habito.

Gen.18. Sec.Theo.

41 Quis est Mitatron ille, qui cum Mose loquebatur? Nonnè secretiores Theologi dicunt, quæ Mitatron est שר הפנים Sar hapanim, id est facierum Princeps? Nam eius officium est introducere amicos Dei ad faciem & præsentiam ipsius. Hinc Moses habuit gratiam loquendi Deo facie ad faciem: vt in Numerorum libro dicitur. Quis autem sit Angelus hic, & cuius ordinis, non declaratur. Nec enim in aliquo ordine (vt ipsi secretiores Theologi docent) collocandus est, cum sit suprà omnem Angelorum ordinem: & immediatè Deo proximus. Nec desunt, qui dicunt illum esse supremum spiritum omnium Beatorum: eorum videlicet, qui aliquando fuerunt in corpore. Nam ibi Beati sunt spiritus Angelici & humani. Vnde cum beata Virgo supremum locum teneat inter omnes spiritus beatos, qui puræ creaturæ sunt: potest facillimè tenere locum huius Principis facierum, & dici Mitatron: vt suprà quoque disseruimus. Hoc enim est officij & non personæ vocabulum: sicut alibi innuimus. Vnde, si quis benè perpenderet (prout in secretiori Theologia docemur) qualis & quantus sit Mitatron iste, magna ex parte comprehenderet, qualis & quanta sit beata Virgo.

Nume.12.

42 Cur Deus noluit idolatriam pati in terra sancta? An, quià elegit ipsam pro vero cultu? An, quia est locus lac & mel fluens? Quæ duo, si rectè intelligantur, cum idolatria stare nequeunt. Hinc Chananæos inde expulit & Hebreos: quotiescunque idola colebant. Nec Chaldæos ibi morari permisit impunè. Nam à leonibus (vt nonnulli dicunt) deuorabantur: quousque ipsi Chaldæi ibi habitantes in lege Domini instituerētur. Chaldęi enim habitabant in terra sancta, & potissimè in Samaria. Hinc ipsi Chaldęi ab Hebræis distincti, dicti sunt Samaritani. Vnde docemur, quod Deus sibi dedicatos non vult idolatriæ, nec aliorum, quam suiipsius, cultui inseruire.

Apoc.1.

43 Quo habitu indutus introducitur Filius Dei à Iohanne & cur? Nonnè vestitus dicitur podere, id est talari tunica? Vnde innuitur, quod veste sua omnia membra corporis ipsius vsque ad talos tegat. Hinc de omnibus huiusmodi potest dici illud Prophetæ. Beati, quorum tecta sunt peccata. Cinctus quoque dicitur aurea zona. Vnde docemur, quali charitate omnes complectatur: & quam à nobis exquirat, dum ait. Suadeo tibi à me emere aurum ignitum. Capilli etiam ipsius albi & cani dicuntur: cum sit antiquus dierum (vt Daniel inquit) & primogenitus omnis creaturæ: vt Paulus ait. Oculique eius dicuntur velut flamma ignis: quem venit mittere in terram, vt ardeat. Pedes eius, id est affectus inflammatis dicuntur velut æs candens. Vox eius, sicut aquarum multarum, propter multigenam sapientiam. In femore eius scriptum est. Rex Regum. Vnde ostenditur preparasse regnum omnibus ex lumbis eius generatis.

Psal.31. Apoc.3. Dani.7. Colo.1. Luce 12. Apoc.19.

SECTIO SECVNDA DE COELIS. ET AD IPSOS PERTINENTIBVS.

44 COELI sunt nè temporales, an æterni? An forsitan temporales: quià sicut habuerunt suæ durationis principiũ: sic & habebunt finem, dicente Propheta. Ipsi peribunt: tu autem permanebis: & omnes sicut vestimentum veterascent? Sed nonnè Plato ac Plotinus docent minimè dissoluenda ea, quæ à Deo facta sunt immediatè absque secundis causis: sicuti sunt cœli, quos nihil præcessit, vt in eorum productione intercederet? An igitur (vt suprà diximus) non dissoluentur, sed in melius mutabuntur? Hinc Propheta subinfert. Et mutabis eos & mutabuntur. Sed cum Deus nec mutetur nec dissoluatur: Ideò sequitur de eo. Tu autem idem ipse es: & anni tui non deficient.

Psal.101. *Pla.in Tim.* *Plotinus de Mundo.* *Psal.101.*

45 Quo circuitu voluitur cœlum inter Deum æternum, & nos mortales? An circuitu æterno: vt Philosophi dicunt? An temporali: vt Theologi tradunt? An medio inter vtrunque? Iuxtà illud Auicenæ dicentis, quod cœlum medium est inter necessarium & contingens. Sic quoque motus illius medius est inter temporalem & æternum. Nam motus cœlorum, quamuis tempore mensurentur, non tamen à tempore causantur. Immò ipsi sunt causa temporis.

2. de cælo.

46 Quæ virtus tanto ordine cœlos mouere potest? Nonnè particulares intelligentiæ? Nam ordo Seraphicus mouet primum mobile, Cherubicus cœlum stellatum: & sic alij suos cœlos, quibus eos alibi adaptauimus. Sed, si tot mouentes sunt, quò motus omnium absque discrepantia regulatur? Nonnè, quià omnes diriguntur ab vno primo motore in omnes influente, quantum & qualiter mouere debeant? Vnde quamuis plurimi motores sint: vnus tamen omnium regulator est, qui primus motor à Philosophis nominatur.

47 Quid nam melius est, quies nè an motus successiuus? Nõnè quid melius est quies? Cum omnis motus in quietem tendat. Si ergo quies est melior: cur non posuit Deus omnia à principio in quiete? Ad quid motum effecit? Si omnia ab initio in quiete collocasset, nihil quippè remansisset nobis faciendum. Cum omnia, quæ facimus, tempore mensurentur à motu causato. Vt ergo operari possemus, & vt opera mensurarentur, Deus ordinauit tempus, & motum: à quo ipsum tempus procedit. Hinc Propheta canit. Tempus faciendi, id est quod nobis ad faciendum & operandum datum est. Quies itaque melior est quàm motus. Est tamen necessarius motus: vt per ipsum ad quietem fœlicem deueniamus.

Psal.118.

48 Est nè bonus influxus ac virtus cœlorum omnium? Nonnè (Iamblico referente) scriptum erat in Mercurij columnis, omnes astrorum influxus optimos esse? Si verò malum aliquid sequatur, illud subiecto malè disposito, & non syderibus ascribi debet: vt ipse Mercurius iubet. Cui

Iamblicus de myst. Ægy. c. de differentia inter Deos & homines.

Hierocles adstipulatur, dicens. Vt malus quisque sit, malitiæ suæ causa ipse existit. Nec à superioribus ac cœlestibus fontibus iniquæ sordes emanant. Cum quibus Chrysippus ait.

Quàm falsò accusant superos, stultique queruntur
Mortales: etenim nostrorum causa malorum
Nos sumus: & sua quemque magis vecordia lædit.

Hieroc. in car. Pythag. Euse. de præ. Euangelica. lib. 6. cap. 7.

Quibus valdè fauet Ptolemæus, Astronomorum meritò Princeps: qui cum Iulio Firmico multis laudibus prosequitur Saturnum, qui omnium pessimus prædicatur. Dicunt enim ambo quod ipse Saturnus benè dispositis dat profundum ingenium, sermonem certum, stabilem amicitiá, longam prouidentiam, regaléque consilium.

Ptol. in 3. quad. c. 13. Iul. Fir. l. 2.

49 Fuit nè ab initio completa vniuersi machina? Nonnè Moses perhibet, quod completi sunt cœli & terra, & omnis ornatus vel exercitus eorum? Sed nonnè dixit Christus. Pater meus vsque modò operatur, & ego operor? Id quippè de sanitate conferenda dictum est. Operatur etiam Deus prouidendo continuè creaturis suis omnibus. Nec tamen inde potest argui, quod ipse Deus aliquid de nouo creet: cum iam Scriptura distinguat inter opus & opus, dicens. Et benedixit diei septimo & sanctificauit illum: quià in eo cessauit ab omni opere suo, quod creauerat ad faciendum. Vnde apertissimè concluditur, quod Deus nunc facit, sed non creat. Quamuis subterfugiendo dicant aliqui, quod non creat speciem aliquam, sed particulares animas. Sed cum textus dicat. Ab omni opere suo: cur non dicimus, quod animas producit vel infundit? Et hoc pacto saluabitur litera absque controuersia.

Gen. 2. Io. 5. Gen. 2.

50 Quo ornamento dispositi sunt cœli? An per ornamentum stellæ fulgentes (vt aliqui dicunt) intelliguntur in illis verbis, quibus dictum est. Completi sunt cœli & terra, & omnis ornatus eorum? Vnde consequenter dicere possemus, quod plantæ & flores sint ornamẽtum terræ. Sed cum in veritate literæ habeatur. Et omnis exercitus eorum, nonnè alius est quærendus ornatus vtriusque? Per exercitum igitur nihil aliud intelligere possumus quàm copiam intelligentiarum cœlis & terræ præsidentium. Habet enim vnusquisque orbis & volubilis sphæra suam intelligentiam mouentem & præsidentem: sicuti etiam Philosophi fatentur. Habent insuper & stellæ omnes suas intelligentias. Quorum omnium melius quàm stellarum, Deus nomina vocat. Habent & plantæ omnes suas intelligentias, per quas à cœlo influxum hauriunt. Quæ intelligentiæ, virtutes cœlorum & herbarum vocantur: iuxtà illud Saluatoris. Virtutes cœlorum mouebuntur. Et hæ virtutes ipsos quoque cœlos exornant.

Ibidem. Metaph. 12. Mat. 24.

51 Reperiuntur nè in cœlis elementa? Nisi in cœlis elementa reperirentur: Astrologi quippè non dicerent esse tria signa terrea, tria aquea, tria aerea, triáque ignea. Nec oportet dicere, quod Sol & Mars sint ignei, Iupiter ac Venus aerei, & huiusmodi. Sed si sunt in cœlis elementa, & hæc reperiuntur alterationi & corruptioni subiecta, corrũpentur nè cœli? Non quidem: quià meliori nota ibi ipsa elementa reperiuntur, quàm in genera-

bilibus & corruptibilibus. Sicut perfectiori nota reperiuntur in Angelis: perfectissima verò in Deo: qui dicitur viuentium terra, aqua sapientiæ: & ignis deuorans. Vnde non sub iisdem legibus collocata sunt inferiora, cœlestia & diuina: nec per easdem leges quærenda est eorum cognitio, sed per debitam analogiam. *Deut.4.*

52 Vnde est fatum & necessitas eius? An est à prima potentia seminali? An ex habitudine intellectualiter participata (vt Chaldæi opinantur) quæ est indeclinans à superioribus, & ineuitabilis inferioribus? Et hic est ordo & dispositio secundarum causarum, à prima nunquam declinantium. Quod apertius declarans Plato, ait. Illud, quod in Deo est prouidentia, in cœlis aut in secundis causis est fatum: in inferioribus verò est contingens. Sed quomodò stat contingentia cum necessitate vel ineuitabili prouidentia? Nonnè euentus in se est necessarius? Sed quod is in beneficium vel damnum nostrum sit, id est contingens: & à voluntate nostra dependet. Sicuti de fluuio irreparabiliter fluente aliàs exemplificauimus: cuius aquæ beneficium vel damnum suscipere vel respuere est in potestate nostra. *Pla. in Tim.*

53 Quali nodo vel vinculo ligatur quiliber ordo rerũ simul cum alio: & omnes cum Deo? An aliquo vinculo amoris? Iuxtà illud Iob. Fecit Deus concordiam in sublimibus suis? An ligantur omnia sicut riuuli in fonte, radij in Sole, mẽbra in capite, & rami in arbore? Nam sicut omnia membra corporis humani reguntur à capite: sic omnia membra huius mundani ac mystici corporis à Christo, qui est caput Ecclesiæ, & in quo recapitulantur omnia: vt Hieronymus interpretatur. Pro quo vulgata æditio habet, inhabitare facere in eo. Vnde sicut rami aluntur à trunco & radice: sic omnes nos alimur & regimur ab eo, qui dixit. Ego sum vitis, & vos palmites. Nam ipse (teste Apostolo) portat omnia verbo virtutis suæ, regit, ducit, ac ordinat omnia. *Iob.25.* *Ephe.5.* *Colo.1.* *Io.15.* *Heb.1.*

54. Est nè lux Solis naturalis, an aliunde venit? Nonnè communi assertione affirmatur lucem esse Soli connaturalem? Sed cum Sol & Luna dicãtur luminaria in Scriptura sacra, cur magis est lux naturalis Soli, quam Lunæ? Nam Luna (vt dicitur) habet à Sole, vnde luceat: similiter & alia sydera. An igitur id ordinatum est, vt vnus sit Sol verus, à cuius luce omnia alia illuminentur? Nam Sancti omnes Stellis comparantur à Daniele & Paulo: Immò ab ipso Deo: beata verò Virgo Lunæ. Vnde omnes illuminantur à Christo verò Sole: cuius hic inferior typum gerit. An sic ordinatum est, vt hæc duo luminaria magna sint ad instar luminarium supramundanorum: quorum alterum, Sol videlicet, dicitur à secretioribus Theologis speculum lucens: Luna verò speculum non lucens: vt alibi disseruimus. *Gen.1.* *Dan.12.* *1.Cor.15.* *Gen.15.*

55 Cum Luna tam die quàm noctu currat: cur dicit Moses, quod præest nocti? An, quia lux eius, qualiscunq; sit, melius discernitur in nocte, quam in die? An, quia ipsa in die cedit Soli, tanquam marito & Gallo cœli? Sed cum ipsa ducat atque reducat aquam tam die quam nocte (vt patet in *Gen.1.*

fluxu ac refluxu maris)nonnè videtur etiam operari in die? An dicitur prę-
Psal.103. esse nocti quià præest nocturnis potestatibus: quæ lucem diurnam & Solarem fugiunt? Vnde Propheta canit. Ortus est Sol & congregati sunt: & in cubilibus suis collocabūtur. Nam lumen Lunæ non timent: vt ibidem dicitur. Facta est nox, in ipsa pertransibūt omnes bestiæ syluæ, Catuli leonum rugientes. An altius conscendentes dicimus, quod id ad supramundanam Lunam refertur, quæ nocti præest, id est reis & obtenebratis: nisi perfundatur lumine Solis: quia tunc est benefica bonis?

56 Cur neomenias aut nouilunia Deus obseruari iussit? An, vt habeatur fauor à Luna hac omnium Planetarum infima? Sed quid ad spiritualia hęc corporea Luna? An igitur per hanc ad supramundanam Lunam (vt alibi disseruimus) alludit: à qua verus fauor spiritualis comparatur? Quæ Luna (vt secretiores Thologi dicūt) nunc repletur, nunc vacua est, nunc autem semiplena pro dispositione mortaliū. Si enim mortales implent Dei mandata, tunc illa impletur lumine: & è conuerso euacuatur. Cui Lunę respōdet Synagoga; quæ creuit per generationes quatuordecim ab Abraham vsq; ad Dauid. Sub ipso enim, & sub eius filio Salomone fuit plena, posteà deficere cœpit vsque ad Iechoniam: quo deducto in captiuitatem, extincta fuit. Celebratæ autem fuerunt neomeniæ & nouilunia, quādo cœpit Synagoga & pleniluniū tempore templi. Hinc in Ecclesiastico dicitur.
Eccles.50. Simon Oniæ filius quasi Luna plena in diebus suis lucet. Nam (vt paulò antè dixerat) altitudo Templi ab ipso fundata est. Nunc autem non Lunam amplius obseruamus: sed Solem, qui ortus est nobis, & erexit Eccle-
Psal.88. siam Solarem. Vnde de vtroque Psalmographus canit. Thronus eius sicut Sol in conspectu meo & sicut Luna perfecta in æternum.

57 Quo ordine dies hebdomadæ à Planetis denominantur? An id casu factū est? An elegātissima ratione: vt pulcherrimè differit inter alios Abraham Aben Hazra? Præest enim quilibet Planeta horæ vni. Hinc non sine causa apud omnes nationes horæ sunt eadem mensura distinctæ. Quam sententiā approbauit summa Dei sapientia dicens. Nonnè duodecim sunt
Io.11. horæ diei? Quæ horæ sic distinguntur: quià primæ diei horæ Luna præest, secundæ Saturnus, tertiæ Iupiter: & sic vsque ad octauam, cui iterum pręest Luna: sic quintædecimæ, & vicesimæsecundæ: vicesimætertiæ autem præest Saturnus, & vicesimæquartæ Iupiter. Primæ verò diei sequētis horæ præest Mars. Hinc dies ab eo denominatur. Et hunc ordinem prosequendo: prima diei subsequentis hora erit Mercurij. Et sic de reliquis omnibus dierum denominatio verificabitur.

58 Quando fuit principium anni primi in Mundi fabrica: in vere nè, autumno, hyeme, vel ęstate? An fuit quandò Sol incipit ascendere? Vnde ille dies, dicitur dies anni noui. Quamuis ex incuria eorum, qui hæc corrigere debebant, ex minimo superabundanti Solis motu in anno, vltrà trecentos sexagintaquinque dies & sex horas, centesima videlicet ferè diei parte, facta fuerit ea vagatio quorumlibet centum annorum die vno: vt à diebus Cæsaris vsq; nunc in mille & ferè sexcētis annis sit facta variatio

introitus Solis in Capricornum sexdecim vel decem & septem aut decẽ & octo dierum. Assignatur enim Solis in Capicornum introitus pridie idus Decembris qui deberet assignari Calendis Ianuarij. An fuit principium anni in vere? Cũ Martius dicatur primus in mensibus anni. An fuit tempore collectionis frugum, in autumno videlicet? Quod tempus magna celebratur festiuitate. Vnde principium anni naturalis est in autumno: legalis autem in Martio, prout alibi tactum est. *Exod.12.*

59 Cum Sol non sit calidus, quomodò calefacit? An ex concursu, & reuerberatione radiorum feruescente luce: vt communiter dicitur? An virtute naturæ suæ igneæ? Quamuis dicatur quòd non sit calidus. Nã si qualitates contrariæ essent in cœlis, corrumperentur. Ad quod euitandum negantur qualitates in cœlis & Planetis. Quod est alienum à virtute calida vel frigida. Vnde & si qualitates formales ibi non sunt, adsunt tamen virtutes: quæ nullam præbent alterationi viam. An Sol calefacit ex intelligentia præsidente sicut anima, quamuis spiritualis, existens in corpore, totum corpus calefacit? An id est ex virtute primæ causæ diffundẽtis se in omnes secundas causas prout à Principio decreuit?

60 Quis fauor à stellis & aspectibus earum expectari potest pro nato maxime in horoscopo? Nõnè id probat & explicat Ptolemæus in principio quadripartiti, tam ex ratione, quià sydera non sunt ibi frustrà posita, quàm ex quotidiano experimento, quamuis à vulgo non obseruato? Nam (vt ipse ait, & sicut omnes, etiam rustici comprobant) à Sole & Luna in varijs signis, & cum variis aspectibus currentibus varij effectus diuersimodæque dispositiones in corpora inducuntur. Sic à sapientibus Astronomis comprobantur multiformes aliorum sydetum & aspectuum ipsorum effectus. Quòd autem horam natalis plærique obseruant, à ratione naturali nõ discrepat. Nã sicut pãnus vel charta, aut paries, fortius suscipit primos colores, & penè indelebiliter: Sic etiã corpora & carnes infantium ex vulua matris exeuntes tenacius primam aëris impressionẽ suscipiunt. Hinc ex ipsa hora magis Astronomi diiudicant. Nec inde iudicare debent nisi dispositionem corporis: nec plenè, cum interueniant (vt ibidem ait Ptolemæus) pro disponendo corpore loca, genituræ, cibi & mores. *Ptolemæus.*

61 Cur dicitur donari sanitas nato dum Luna est in ascensu? An, quià plena lumine magis fauet inferioribus, quàm obscura? Et maximè, cum lumen illud suscipiat ab Apolline, qui mala pellens dicitur, & Medicinæ inuentos, pro sanitate videlicet homini restituenda? An, quià suscipiendo lumen Solis, suscipit quoque benignum influxum intelligenti Soli præsidentis, quæ Raphael dicitur, id est, medicina Dei? Ipse enim semper fauet nobis, aut per Solis radios directos, aut per radios reflexos vel reuerberantes per Lunam: adeò vt idem sit fauor: quamuis à Sole per directos radios efficacior proueniat. Vnde Antiqui vocarunt lumen Solare Apollinem, Lunare verò Æsculapium: qui tamẽ idem est cum Apolline.

62 Quando machina hæc Mundana cessabit, dissoluentur nè Planetę,

2. Pet. 3. Isa. 65. Nonnè Petrus ait. In die aduentus Domini, cœli magno impetu transibũt & elementa calore soluentur? Sed nonnè Isaias Dei personam agens, ait. Apoc. 21. Eccè ego creo cœlos nouos & terram nouam? Et idem Ioannes in Apocalypsi perhibet. Vnde (vt etiam suprà de cœlis diximus) non dissoluentur penitus Planetæ: sed in meliorem sortẽ mutabuntur: vt expressè Isaias Isa. 30. alibi dicit. Et erit lux Lunę sicut lux Solis: & lux Solis erit septempliciter sicut lux septẽ dierũ: in die qua alligauerit Dominus vulnus Populi sui. Vulnus enim Populo pręcipuè inflictũ fuit, quando datus est homo morti propter peccatum Protoplasti: sicut ei protestatus fuerat Deûs, dicens. Gen. 2. Quacumque hora comederis, morte morieris. Alligabitur autem vulnus hoc, quando nobis dabitur vita sine aliquo timore mortis. Et hoc erit Mat. 25. quando dicetur. Venite benedicti Patris mei. Tunc enim iusti ibunt in vitam æternam. Et tunc omnia renouabuntur, & in melius mutabuntur.

63 Qui cœli enarrant gloriam Dei, & quod firmamentum annunciat Psal. 18. opus manuum eius: vt Propheta canit? An sunt isti cœli, qui gyro, quem faciunt circà orbem terræ, in ipsam influunt, vt producat? Et sic nõ solùm cœli gyrantes & influentes, sed terra ipsa suscipiens influxum, & plantas producens, & simul plantæ pullulantes, laudantes Deum enarrant gloriam eius. Hinc tres pueri in fornace positi terram, plantas, & omnia ad Dani. 3. Dei laudem inuitabant. Quæ omnia sunt manuum Dei. Et tunc in Opificis gloriam hæc resultant, quando ad finem debitum hominem perducunt. An cœli, gloriam Dei enarrantes, sunt Angeli, non tantum voluentes sed influentes per ipsos cœlos: prout influxum accipiunt à primario fonte omnium influxuum? An cœli & firmamentum sunt illi supramundani, qui dicuntur cœli cœlorum: in quibus omnia facienda decernũtur, & ad quos omnia facta suauissimo concentu reducuntur? Vnde resultat ex tanta prouidentia, magna Dei gloria: quam Moses videre flagitauit: vt nonnulli Sapientes asserunt.

Exo. 33. Acto. 7. 64 Qui cœli & quomodò aperti fuerunt Stephano protomartyri? Iob. 37. Quomodò potuerunt aperiri cœli: qui solidi à Iob dicuntur, sicut æs? An fortè non aperti fuere & diuisi cœli, sed corroboratus fuit intuitus Ste-Heb. 4. phani: adeò vt omnes cœlos penetrare potuerit? Sicut de Christo Paulus ait. Habentes pontificem magnum, qui penetrauit cœlos, Iesum filiũ Dei. An vidit illos cœlos supramundanos, de quibus nuper diximus? Sicut e-Matt. 18. tiam Angeli custodes nostri (vt summa veritas perhibet) vident faciem Patris, qui in cœlis est: licet sint semper nobiscum.

SECTIO TERTIA DE HOMINE AC EIVS VIRIBVS.

Abuerunt nè homines, maximè viri docti, à principio intellectum veluti tabulam rasam? Nonnè Aristoteles cum omnibus peripateticis id apertè asserit? Sed quomodò quis breui admodum temporis spatio potest in aliqua scientia & arte proficere (vt clara experiētia patet) quod alius longo tempore & studio facere nequit? A complexione corporis (inquiēt) & ab ipsius dispositione id prouenit. Sed quid dicemus de iis, qui habent corpora æquè robusta & spiritus animales ingentes: & tamen aliquis eorum proficit in doctrinis, aliquis autem nequaquam, sed potius in pictura, militia, & huiusmodi proficit? An igitur hoc est ab influxu cœlesti? Sed cum influxus agat in corpus, doctrina verò in animam, quid influxus ad doctrinam? Et si doctrina est ab influxu: non ergò intellectus est tanquam tabula rasa: sed impressionem habet à cœlo? [redacted]. An quià animæ nostræ non sunt vnicus intellectus (vt Peripatetici somniant) sed plures & particulares, variéque dispositæ ea dispositione, quam Aristoteles aliquando naturam vocat? Hinc alius facilis est ad cantum & sonum suscipiendum, alius ad doctrinam, alius ad loquendum & concionandum: alij verò ad alias artes. Secundum quas dispositiones (vt Apostolus ait) alij datur sermo scientiæ vel sapientiæ, alij genera linguarum, alij interpretatio sermonum: & quæ sequuntur.

Arist. 3. de anima. — *Academici.* — *1. Cor. 12.*

66 Animæ nostræ sunt nè æquales in gradu perfectionis? Nonnè, si Aristotelem sequi voluerimus, qui ait. Species se habent sicut numeri, dicemus eas esse penitus æquales? Sed si doctores Parisiēses imitari libuerit nonnè dicemus animam Christi, & consequenter multorum excellentiū virorum esse nobiliores anima Iudæ, aut cuiuscumque scelesti & infimi? Quod ex Euangelio quoque discere possumus: vbi dicitur, quòd talenta fuerunt vnicuique secundum mensuram propriam, donorum videlicet naturalium distributa. Nam talenta (vt suprà disseruimus) sunt dona gratuita naturalibus correspondentia. Nec species determinantur per numeros aut vnitates vocales, quæ non sunt diuisibiles: vndè ad ablationem vel additionem vnitatis variatur species numeri: sed determinantur numero naturali, cuius vnitates sunt diuisibiles: vt patet in Musica, vbi de semitonio tractatur, sicut alibi diximus. Nec per variationes numerorum variantur species proportionum. Quæ proportiones sunt numeri naturales: quibus species determinantur.

Metaph. 8. — *Mat. 25.*

67 Vnde generantur Hermaphroditi siue Androgyni? An ex debilitate influxus aut naturæ, non valentis perfectè distinguere inter hunc & illum sexum? An (vt suprà quoque diximus) ex æqua seminis proportione?

Vnde alterum illorum præualere nequiens, sed æquis viribus contendens, vtrumque suum sexum constituit. Et id secundum opinionem illorũ dictum sit: qui volunt masculum generari, prævalente semine masculeo, fœminam verò præualente semine fœmineo.

68 Cur homo adeò laudatur in cognitione suiipsius ab oraculo & à multis Sapientibus? An fortè (vt aliqui opinantur) quià cognoscens homo se natum ex vili materia, & nutritum ex vilissima, conceptum in culpa, variisque miseriis subiectum, meritò causam humiliandi semetipsum habet? An (vt verius est, & patet dicta Sapiẽtum inspicientibus) cognitio suiipsius laudatur, quià dum homo cognoscit dignitatem suam, & qualiter Dei ac Mundi imaginem gerat: ex propria suiipsius cognitione, potest Deum ac Mundum cognoscere? Quo sensu intelligitur illud, quod dicit Mens apud Mercurium. Nisi Deo te æquaueris, Deum nunquam intelliges. Nam simile semper, à sibi simili cognoscitur. Extende te in magnitudinem sine termino: emerge è corpore: totum supergredere tempus: æternus esto. Sic Deum vtique noueris. Et iterum clarius ait. Deus ipse mens iussit, vt homo mentis particeps seipsum animaduerteret: quo cognito, cætera sibi referantur.

Mercurius in dialogo cum mente.

69 Cur homo nascẽs flet? An quià præsentit miseriam & calamitatem in quam intrat? An, quià incipit sentire incommoda aëris frigefacientis? An, quià tunc incipit esse sub cœlo, & suscipere influxum? Secundũ quem influxum Astrologi prognosticantur, existimantes illum influxum præualere, quem primò quisque suscipit. An, quià egrediens è vulua, dolet de illa, quam tunc amittit, fœlicitate: vt nonnulli opinantur? An, quià indignatur ipse Rex & Dominus animalium intrare in hunc Mundũ maiori cum infœlicitate quàm cætera animalia? Nam reliqua animalia aut statim, aut citius quàm homo, prævalent. Currit enim coturnix nondum excusso ouo. Ambulat Equus vel statim, vel paulò post exitũ. Solus autem homo imbecillis ac miser diu iacet, aliorum manibus educandus.

70 Ad quid plures vires geminatæ nobis datæ sunt? An, vt deficiente vna alia suppleret? Sicut de oculo, aure, manu, & huiusmodi patet. An, quià aliqua membra combinata sunt nessaria? Nam pedes sunt geminati, vt successione homo ambulet. Aliter enim ambulare nequiret. Manus autem coadiuuãtur in opere perficiẽdo. An habet homo multa membra geminata: quorum alterum est in dextera, alterum autem in sinistra: vt gerat, perfectam illius imaginem, de quo Sapiens inquit. Longitudo dierum in dextera eius, & in sinistra ipsius, diuitiæ & gloria? Et iterum. Læua eius sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me.

Prou. 3. Cant. 2.

71 Cur Deus voluit geminari hominem per marem & fœminam? An, vt generandi facultatem ipsi præberet? Sed nonnè poterat Omnipotens facere, vt alter ab altero generaretur: sicuti planta ab vno tamen semine generatur? Nonnè in productione plantæ terra est tanquam fœmina suscipiens semen, & nutriens ipsum: & generatio plantæ est naturalis, hominis autem libera & voluntaria? Vnde & voluntarius est vtriusq; con-

greſſus. An prouiſum eſt homini de patre, vt regat ac prouideat: de matre verò, vt lactet & educet?

72 Cur Deus voluit hos duos coniungi? Nonnè, vt ex maſculo, tanquã ex actiuo, ex fœmina verò, tanquam ex paſſiuo, proles humana gignatur: quæ perfectiorem genituram exquirit quàm planta? Tenétque homo perfectiorem Dei imaginem, qui omnia pulchrefacit, dum dextram cum ſiniſtra coniungit. Ex qua dextra venit homo: ex ſiniſtra verò mulier: vt ſecretiores Theologi dicunt. Ex dextera enim venit ſapiẽtia, quæ in ſorte virili magis viget: ex ſiniſtra autem ardor concupiſcentiæ, quæ viget in parte fœminea, & animali noſtro. Ex quorum coniunctione magno (vt Apoſtolus inquit) ſacramento fit proles: ſine qua (vt Mercurius & Zohar aſſerunt) nullus beari poteſt. Sine qua prole, inquam, generata aut per cõcubitum carnalem, vel regenerationem ſpiritualem: dẽ qua ipſe Apoſtolus ait. Quos iterum parturio in Chriſto Ieſu. Et iterum. Omnis creatura ingemiſcit ac parturit vſque adhuc. *Eph. 5.* *Mercurius ad Tatium.* *Zohar.* *Gal. 4.* *Rom. 8.*

73 Sentit nè infans in vtero matris? Sentit quidem vi ſenſitiua: & forſitan melius & fœlicius, quàm anima nondum iſto aëre infecta: vt aliqui opinantur, ſuaſi ab illa ſententia Iob. Quarè non in vulua mortuus ſum? Egreſſus autem ex vtero, cur nõ ſtatim perij? Nunc enim dormiens ſilerẽ, & in ſomno meo requieſcerem cum Regibus & conſulibus terræ. Et iterum. Quarè de vulua eduxiſti me? Qui vtinam cõſumptus eſſem: fuiſſem quaſi non eſſem, natus videlicet, ex vtero tranſlatus ad tumulum. *Iob. 3.* *Ibi. 10.*

74 Spirat nè infans in vtero matris: & quomodò? Nonnè ſpirat per venam quandam ab infantis pulmone vſque ad pulmonem matris deductam? Sicut enim ab epate infantis oritur vena, qua nutritur infans, tranſiens per ſecundinam vſque ad matricem & epar matris (vt Galenus ſcribit) ſic eſt vena qua ſpirat (quas ambas vidimus) quæ tranſit per vmbilicum, à pulmone egrediens. Sed cum claudatur vmbilicus poſt exitum pueri, & inde vena illac tranſiens, aperitur os. Vnde qui prius per vmbilicum nutriebatur, per os deinceps nutritur, & qui prius per venam illac tranſeuntem ſpirabat, inde per nares ſpirat. *Gal. 15. de vſu. parti.*

75 Cur mater paſcit, & diligit magis filium quàm pater? An, quià mater eſt magis certa: vt Ariſtoteles ſentit? An, quià maiorem laborem appohit circà ipſum, primò portãs in vtero, poſteà lactans & nutriẽs? Quod officium Deus voluit eſſe mulierum: quibus ſicut dedit ventrem ad portãdum, ſic præbuit vbera ad lactandũ. Vnde quod maiori cum labore & induſtria acquiritur, charius poſſidetur. An quià mulier tenerior, & magis venerea maiori amore afficitur ei, quem diligit? An, quià non eſt tam diſtracta, quàm vir, variis negociis extrinſecis? Vnde tota colligitur circà domeſtica: & ideò magis afficitur filiis ac ſupellectili, maiori que cura, quàm vir, eos gubernat. *Ethico. 9.*

76 Quomodò tot rerum ſpecies concluduntur in tam paruo vaſe memoriæ? An quià ſpecies huiuſmodi nullam requirunt extenſionem corpoream: cum ſint magis ſpirituales quã corporeæ? An, quià memoria eſt pars

aut potentia quædam animæ ſentiens ingentem, & indeterminatam virtutem animæ:quæ ſicut poteſt omnia intelligere non impedita, ſic omnium ſpecies ſuſcipere & conſeruare poteſt? An, quià (vt Plato & alij Sapientes cum eo dicunt) anima depicta eſt à principio formis aut ſpeciebus multigenis:quæ groſſitie corporis ac materiæ, cui ipſa anima eſt coniuncta, offuſcantur: & in dies excuſſæ apparent? Excutiuntur autem, aut verbis docentium, aut purificatione animi, aut excitatæ à nobis obiectis. An, quià anima eſt radius quidam diuinitatis: vt quibuſdam placet? Hinc vim illam parentis ſentit: & plus vel minus, quantò maiori vel minori virtute radius ille diffunditur.

77 Quomodò poteſt omne verum ab intellectu noſtro capi? An, quià (vt nunc dictum eſt) ex infinito emanans retinet ſemen ac ſpeciem cognati Dei: Vnde àliquo modo ſapit naturam illius infiniti. Quo ſenſu opinor Ariſtotelem dixiſſe, quòd ſicut intellectus agens ſcilicet ſupernus infundens & irradians, poteſt omnia facere.i. imprimere: Ità & intellectus paſſibilis.i.noſter, poteſt omnia fieri, id eſt omnia ſuſcipere. An, quià intellectus hic & mens omnimodam gerens Opificis infiniti imaginem, etiam virtutis illius interminatę, quantum ei fas eſt, ſimulachrum habet? Vnde ſapit ipſe limitatus intellectus, illimitationem quandam: ſicut Angelus & animus, quòd ad eſſe, infiniti, ſapiunt infinitatem quandam & æternitatem, illam æmulantes ſua perpetua duratione: ſicut Boëtius docet.

3. de anima. *Boet. in 5.*

78 Quomodò oculus tam paruus vno intuitu capit montes ingentes, & cœlum immenſum? An, quià ſpecies illa viſibilis (vt nuper dictum eſt) loco alicui non commenſuratur? An, quià anima per oculum videns ſentit immenſitatem quandam parentis ac primi fontis, vnde emanat? Hinc ipſa ſuſcipit ſpeciem illam, quamuis ex ingentiſſimo obiecto reſultanté.

79 Cur virtus intellectiua tardat venire in hominibus magis, quam ſua in animantribus? An, quià citò peritura facilius creſcunt: duratura verò tardius ac difficilius: vt in herbis patet? Cucurbita enim & fœniculum, cucumeres & huiuſmòdi citò exiccanda facilius & citius creſcunt. Palmæ verò & quercus & ſimiles arbores diu duraturæ tardius & difficilius creſcunt. Pari modo & ex animalibus exẽpla ſumere poſſumus. An, quià tota virtus naturæ animantium augmento corporis ac virium fauet: cum nulla ei cura ſit de ratione: hominis autem natura vtrique fauere ſtudet? An quià in animantibus non creſcit niſi virtus animalis: in homine verò virtus animalis & rationalis? Hæc autem ad tam ſublimem & eleuatum gradum deuenit, maximè in viris ſapientibus, vt non niſi magno labore & longo tempore illuc homo deuenire poſſit. Hinc Ariſtoteles ſapienter dixit, quòd mens ſerò aduenit. Pro qua adipiſcenda Mercurius multo ſtudio, multóque tempore laborauit: vt apud fide dignos reperitur: & nos ſuprà quoque diſſeruimus.

Ariſtoteles.

80 Oculus videt nè procul ſucceſſiuè, an ſubitò? Nonnè dicunt Peripatetici, quòd oculus videt per ſpecies multiplicatas ab obiecto vſq; ad oculum per ſucceſſionem tam breui tempore factam, vt vix percipiatur?

Sed hæ ſpecies ſunt nè ſubſtantia an accidens? Si ſubſtantiā, cedit nè aër dum tranſeunt: cū corporeæ ſint, & corporeo ſenſu perceptibiles? Si enim non cederet aër, daretur penetratio corporum. Si verò cedit, cum vbique ſint ſpecies viſibiles, eſſemus ſine aëre. Sed ſi accidētia ſunt, qualitates & colores erunt. Sed in aëre color eſſe nequit. An igitur (vt Academici dicunt) videt oculus, quià ſpiritus, qui tantum ſe extendit, quāta virtus eius eſt, vſque ad obiectum protenditur, nullum exquirens tempus in motione ſua, tam in longum vſque ad obiectum, prout exquiritur? Vnde cauſatur illa viſio in modum pyramidis.

81 Quomodò auris audit? Nonnè per ſucceſſionem aëris à ſono percuſſi vſque ad audientis aurem peruenientis: vt Boëtius docet, qui exemplificat de aqua percuſſa: quæ ſucceſſiuè ad ripam vſque, circulos multiplicat: niſi multum diſtet ipſa ripa ab aqua, lapide vel huiuſmodi percuſſa? Sed ſi ſic eſt de auditu vel de ſono, qui auditur: cur non ſic eſt de obiecto viſibili? Dicimus quòd nō eſt ſimilitudo: cum color viſibilis non moueat aërem, ſicut illud proiectum, quodcumque ſit, mouet aquā. Vnde in ſucceſſione ſoni percipitur tempus (vt patet in Echo) ſed in actu videndi nullum penitus percipitur tempus. Nec enim eſt eadem ratio omnium ſenſuum. Nam guſtus & tactus non percipiunt niſi per contactum: auditus & odoratus per aërem motum: alter à corpore, alter autem ab odore corporeo, qui exhalatur cum tenuiſſimo fumo, vt aliquando non videatur: viſus autem (vt cum Academicis loquar) penitus extrà mittendo. *Boëtius.*

82 Cur viris communiter dati ſunt trigintaduo dentes? An, quià ſic caſu numerus ille replet totum os? Sed nihil caſu in tam eleganti corpore factum eſt. An igitur magno myſterio factum eſt, vt dētes, qui robur virtutum acquiſitarum ſignificant (vt alibi dictum eſt) diſtributi ſint numero iuſtitiæ: cuiuſmodi eſt numerus trigintaduorū, qui ſemper in partes æquales vſq; ad vnū diuiditur? Et hoc, vt inde doceamur, quòd vires noſtræ acquiſitæ exerceri debeant in opere iuſtitiæ. An id factum eſt, vt dentes reſpondeāt numero cordis, quod (vt alibi diximus) hebraicè לב leb dicitur? Cuius nominis literæ reddunt trigintaduo. Vnde indicatur quòd opera noſtra cordi reſpondere debeant, & quicquid facimus, corde, & non ſimulatè faciamus. Vnde & nodi manuum operantium ſunt trigintaduo: tres videlicet in vnoquoque digito, duo verò in iunctura manuum cum brachio. Vnde cor, virtus, & manus ſibi inuicem reſpondere debent.

83 Cur fœminæ habent tantūmodò vigintiocto dētes? An, quià os mulieris anguſtius eſt? An (vt ad myſteria veniamus) vt indicetur quòd virtus fœminea acquiſita, facilè claudicat? Vnde fœminæ indigent viris, quibus innitantur, ſicut vites indigent arboribus. Alioquin in terrām deiectæ non benè fructificarent. Claudicat enim numerus vigintiocto, quià ſi prima & ſecunda diuiſione diuidatur in partes æquales, videlicet quatuordecim & ſeptē, non vltrà diuidi poteſt: ſicut diuiditur numerus trigintaduorū: vt dictū eſt. An, vt denotetur ꝙ mulier nō gaudet prima perfectione, ſed ſecunda. Nā numerus vigintiocto eſt numerus ſecundò perfectus:

primò perfectus autẽ est senarius. Quod apud Arithmeticos triuiale est.

84 Cur in manibus & pedibus sunt quinque digiti? An, vt in ambabus manibus per denarium digitorum significetur perfecta operatio & obseruatio decalogi legis:& per denarium digitorum pedum denotetur affectus ad decalogum illum? An id factum est, vt ex iuncturis digitorum omnium manuum & pedum,& sex iuncturis brachiorum & sex crurium, quæ omnes reddunt septuagintaduo, repræsentaretur totum corpus mysticum. vtriusque familiæ: Quod quidem corpus est cõfectum ex septuagintaduabus iuncturis, figuratis per septuagintaduos discipulos à Christo electos,& per septuagintaduos seniores à Domino electos,illos videlicet duos,qui in castris prophetabant,computando:vt in libro Numerorum legitur.Hinc sicut præcipuæ corporis humani iuncturæ sunt duodecim,tres videlicet in vnoquoque brachio : in scapula scilicet, cubito & manu:& tres in vnoquoque crure,in femore videlicet genu & talo: quæ omnes simul cõputatæ sunt duodecim: Sic duodecim sunt Apostoli, nodi & fundamenta præcipua corporis mystici, & duodecim Tribus. Est quoque iunctura capitis & colli, quæ ad Christum caput, & Reginam cœli, collum(vt Hieronymus inquit)referuntur.

Luc.10. *Num.11.*

85 Quomodò incidens Deus digitos manus fecit pactum linguæ : vt Abraham inquit? Nonnè quià manus exequitur,quæ lingua loquitur? Sed quid est pactum linguæ? Nonnè est lex,quæ per linguam nũciata,& prædicata est:sicut & Euangelium lingua traditum est? Vnde Arca continens tabulas legis, dicta fuit Arca fœderis. Posuit itaque Deus hoc pactum inter digitos manus:vt doceret quòd homo manibus explere debebat ea, quæ in lege continentur. Qua ratione etiam iussit Deus in Deuteronomio, vt summarium legis in brachiis alligaretur, & esse tanquàm signum in manu excitans & mouens oculos ad videndum, manus autem ad operandum.

Abra. in li. de forma. *Deut.6.*

86 Quarè dicit Abraham,quòd inter digitos pedum Deus pactum circuncisionis fecit? Nonnè pactum circuncisionis fit in membro genituræ, quod locatum est inter crura? Vnde dicitur fieri inter digitos pedum accipiendo partem pro toto:vel quià pedes perficiuntur per digitos:quibus non modò pulchriores sunt, sed ad ambulandum per eos aptiores fiunt. Perficiuntur quoque pedes suo numero denario, & tricenario nodorum, eo sacramento,quod nuper dictum est:& respondent digitis manuum nõ sine mysterio, denotantes correspondentiam operum & affectuũ.Manus enim opera significant,pedes autem affectus. Nam sicut corpus portatur pedibus.Ità animus portatur affectibus.Et quià Deus à nobis exquirit nõ tantum opera,sed affectus:curauit nobiscum inire duo fœdera : quorum alterum est legis dirigentis opus, alterum verò circuncisionis affectum dirigentis. Nam per sanguinis effusionem,& membri concupiscentiæ incisionem,quæ sacramentum & signum quoddam est,denotatur circuncisio affectuum, qui sunt in corde. Sicut expressè docemur in Deuteronomio,vbi dicitur.Circuncidite præputium cordis vestri.

Abraham in li.de forma. *Deut.16.*

87 Si

87 Si nunquam homo loqui didicisset, quo idiomate loqueretur? An forsitan hebræo: vt vulgò dicitur?Sed cur magis hebræo quam alio idiomate loqueretur?An fortè,quià hebræum idioma primum omnium idiomatum fuit? Sed cum primus Hebræorum fuerit Abraham, qui ex Chaldæis venit,nónè idioma chaldaicum præcessit? Immo nec Hebræi exeuntes ex Ægypto vtebantur illo idiomate,vel illis characteribus: sed aliis. Quod patet ex multis scripturis, quas ipsi Hebræi saxis insculpserunt proficiscentes ab Elim vsque ad montem Sinà: quarum characteres apud nos habemus. Vnde satis clarè coniicitur, quod Deus dando legem dedit & idioma illud sacrum: cuius tamen characteribus vtuntur Chaldæi: quos tanquam pulchriores, & sacramentis plenos ab Hebræis acceperunt. Aut Deus dedit legem chaldaicis characteribus scriptam. Sed Populus Israël ex Ægypto exiens Ægyptiis vtebatur. Nec existimo (vt ad propositum redeam)quod non addiscens aliquid idioma loqui debeat hebræo vel chaldæo sermone. Immò credo, quod nullo modo loqueretur. Sicut patet de iis, qui surdi nati sunt, qui nullo idiomate loquuntur. Nec adhuc compertum fuit,quod quispiam non addiscens loqui, loquatur hebræo,vel alio idiomate.

88 Vnde proficiscitur infirmitas vtriusque Mundi:maioris videlicet & minoris vel humani? An prouenit infirmitas hominis ex superfluitate materiæ? An ex virtutis debilitate non valente moderari materiam? An ex influxu malo:sicut patet tempore epidimiæ & aliarum infirmitatum vniuersaliter mortales infestantium? An ex malis humoribus ex terra resultantibus, & Aërem inficientibus: quem non minus respirando quam cibum comedendo suscipimus: sicut plærisque in locis comprobatur? An ex humorum intemperie (vt credo verius & immediatius) quæ ex multis causis prouenit?Nam temperatis humoribus est sanitas in corpore, distemperatis autem variæ suboriuntur infirmitates: nisi naturalis virtus præualens eas moderetur.Causa verò totius dissidij humorum est(vt Augustinus inquit) peccatum, per quod homo dissidet à Deo. Vnde ipsi rebellanti Deo rebellant omnia,quæ ei deberent esse subiecta.Inter cætera autem sunt humores,bestiæ,aër, & huiusmodi,quæ homini nocent. Si enim homo Deo fidelis fuisset, omnia nutui eius carerent: nec fuisset infirmitas. Sicut de Populo Israëlitico per desertum trãseunte scriptum est. Et non erat in Tribubus eorum infirmus. Pari modo & de Mundo maiori dicendum est, quod ex peccato hominis ipse peturbatur influxibus malis & perniciosis.

Augustinus ser[...]7.

Psal.104.

89 Cum Mundus non peccet, quomodò perturbatur propter peccatum? Non quidem perturbatur propter peccatum, quod ipse committit, sed propter peccatum hominis, propter quem Mundus factus est: & omnis eius influxus ordinatus fuit, qui aufertur & datur pro bonis aut malis mortalium meritis. Sicut ex plærisque Scripturæ sacræ locis comprobari potest. Ex Deuteronomio autem potissimè: vbi de vtroque Mundo hæc habentur.Mittet Dominus super te famem & esuriem, & adiunget pesti-

Deut.28.

lentiam, donec consumat te: percutietque te Dominus egestate, febri & frigore, ardore & ęstu, & aëre corrupto, ac rubigine, donec pereas. Sit cœlum, quod super te est, æneum, & terra, quam calcas, ferrea. Et multa huiusmodi ibi prosequitur Legislator partim protestando partim imprecando. Pari modo Elias propter peccatum Achab & Populi comminatur, dicens. Viuit Dominus, si erit annis his ros & pluuia, nisi iuxtà oris mei verba. Quod & rei euentus comprobauit.

3. Reg. 17.

Gen. 5. 90 Cur Patres antè diluuium tam diu viuebant: vt in Genesi legimus? An ex cibis, quos meliores tunc terra producebat: vt vulgus asserit? Sed cum terra fuerit maledicta ab Adam vsque ab Noeh, sub quo sublata est maledictio (vt in Genesi legitur) nónè meliores fuerunt terrę fructus post diluuium quam antè? Nam post diluuium Deus suscœpit, immò requisiuit frugum terræ primitias & munera, quæ anteà non suscœperat: vt patet de oblatis à Chain. Nec enim alios antè diluuium fructus oblatos fuisse legimus. An igitur ex decreto Dei spatium vitæ humanæ erat sæculum mille annorum? Quem terminum tamen nullus attigit: cum multi defectus occurrant homini: propter quos cmomuniter vitæ periodus abbreuiatur.

Ibidem.

Ibidem 4.

Ibidem 6. 91 Cur Deus abbreuiauit hominis vitam, reducēs ipsam ad terminum centum viginti annorum? Nonnè videtur assignari ratio in textu dum dicitur. Non inuaginabitur spiritus meus in homine לעלם Leholam, idest in sæculum? Quod ad plus (vt alibi disseruimus) est spatium mille annorum. Pro quo communis editio habet. In æternum. Et causa subinfertur, dum dicitur. Quià caro est. Sed qualis & quam sufficiens sit hęc ratio, non videtur. An igitur (vt nonnulli dicunt) vult inferre Deus, quod homo, quià carne circundatus, fragilis est? Vnde quantò diutius viueret, tantò magis peccatis premeretur. Sed nonnè è cōuerso de bonis idem dici posset: quod videlicet tantò pluribus meritis ditarentur? An igitur alio mysterio Deus abbreuiauit longum iter vitæ? Cum quicquid faciat, sine dubio in beneficium nostrum faciat: & si non manifestum, tamen occultum. Et hoc est inter eius arcana recondita: de quibus homini loqui non licet.

92 Qui sunt dies hominis magis iucundi ac delectabiles in hac vita? Nonnè hoc expresse declarat Poëta, qui canit.

Virgil. in 3. Georg.

Optima quæque dies miseris mortalibus æui
Prima fugit: subeunt morbi, tristisque senectus.
Et labor: & duræ rapit inclementia mortis.

Quod dictum sit quantum ad animalem vitam. Sed nonnè meliores dies vitæ sunt illi, quos homo viuit in gratia Dei? Nam hi soli (vt alibi de mente Zohar diximus) inter dies vitæ hominis annumerantur. An sunt illi dies fœliciores, in quibus Deus nobiscum delitiatur? Iuxtà illud Sapiētis. Et delitiæ meæ esse cum filiis hominum. Quod non continuè occurrit, nec qualibet hora: sed certis diebus Domino notis: & hora potissimè mediç noctis: vt idem Zohar plærisque in locis asserit.

Zohar.
Pro. 8.
Zohar.

Mala. 3. 93 Qui dies fuerunt fœliciores, antiqui nè an nouissimi? An fortè anni antiqui fuerunt fœliciores, quià Deo gratiores? Sicut Malachias innuit,

dicens. Et placebit Domino sacrificium Iehudà & Ierusalem, sicut anni antiqui. Sed si priores dies fuerunt fœliciores, quomodò verificatur illud triuiale Physicorum dictum, quod agens perfectum semper agit perfectiori modo, & melius se habet in fine quam in principio? Cum igitur Deus sit perfectus Opifex Mundi rector & ductor, nonnè tam in vita minoris quam maioris Mundi agere debuit perfectius in fine? Agit vtique perfectius, cum fœliciora sint tempora nouissima quam priora: vt suprà quoque disseruimus. Et quamuis vulgares laudēt antiqua, non tamen Sapientes. Vnde omnium sapientissimus Salomon dixit. Ne dicas cur primi dies fuerūt meliores istis: quià stulta est huiusmodi interrogatio. Dies autem primi fuerunt iucundiores, sed nō vtiliores. Sicut enim ver est iucundius autumno, quià tunc arbores florescunt: vtilior autem autumnus, quo fructus colliguntur: sic fœliciores sunt dies nouissimi, quibus colligimus fructus Patriarcharum, legis, Prophetarum, & doctrinæ ab Antiquis inuentæ & seminatæ, quam dies illi antiqui. *Eccl.7.*

94 Est nè homo princeps omnium creaturarum etiam rationabilium? Nōnè id patet in illa Ezechielis visione, quà vidit Tribunal Dei, & totam seriem eorum, quæ ipsum Tribunal constituunt? In qua visione Propheta se vidisse describit principes omnium animalium coràm throno Dei stantes: Leonem videlicet ferarum principem, Bouem armentorum vel cicurum, Aquilam auium, & Hominem creaturarum rationabilium. Sed nonnè sunt Angeli digniores: vt omnis Theologorum schola affirmare videtur? Sed si Angeli sunt nobiliores: cur dicūtur administratorij spiritus missi in eorum ministerium, qui æternā salutem capiunt? Et cur verbum Dei non apprehendit Angelos, sed semen Abrahæ: vt Apostolus inquit? Sed cum Angeli dati sint in tutelam, nonnè videntur digniores? Nonnè datur etiam pędagogus in tutelam filio Regis: non tamen illo dignior est? Quā-uis pro tempore videatur dignior. Nam postquam adoleuerit puer, conscendit ad locum suum. Hinc Apostolus ait. Quanto tēpore hæres paruulus est, nihil differt à seruo: cum sit Dominus omnium, sed sub tutoribus & actoribus est vsque ad præfinitum tempus à patre. *Ezech.1.* *Heb.1.* *Ibi.2.* *Gal.4.*

95 Cur homo sudans, & confricans palmas magis demittit terram, quā fœmina? An, quià homo è terra formatus est, mulier autē è viri costa sumpta fuit: vt se iactant mulieres? An, quià homo ėst densioris texturæ, fœmina verò mollioris? An, quià homo calidior est, & magis poros dilatat & aperit: adeò vt inde grossior materia egrediatur? An, quià homo est radix & truncus arboris humanæ, fœmina autem tanquam ramus? Hinc ipsa dicitur è costa viri exiisse: sicut ramus è costa arboris prodit. Nec tamen ramus radice nobilior est: quamuis ipsa terra magis commisceatur. *Gen.2.*

96 Cur lapilli generantur in renibus & intestinis hominum? An, quià vrina emanans à poculo frigido, aut aqua vel vino, quod terream naturam sapit, calore humano calefacta bipartitur: in partem videlicet subtiliorem, quæ facilè exit, & in partem grossiorem & lapideam, quæ in vesica congelata & constipata lapidem efficit? An, vt denotetur cōformitas

maioris ac minoris Mundi? Nam sicut in maiori Mundo ex humoribus generantur lapides in cauernis mótium,& ex rariori & magis aquea materia generantur metalla: sic & in Mundo hoc minori eodem modo & ratione generantur calculi, & quoddam genus magis fluxibile & arenosum,quod est sicut granula metallorum.

97 Cur homo dolet dentibus, aliis verò ossibus nequaquam? An, quià maior est in dentibus viuacitas? An,quià dentes connexi sunt gingiuis neruosis: ex quarum cõnexione resultat huiusmodi dolor in dentibus? An dolor est in gingiuis,quamuis videatur in dentibus: ex cõnexione videlicet, vt modò dictum est? Quod patet, eo quod si læsio est in superiori parte dentis,non immediatè gingiuis coniuncta, non videtur tantus dolor. An, quià dentes sunt ex materia neruosa à cæteris ossibus aliena? Vnde nascẽtibus aliis ossibus cum corpore,soli dentes posteà nascuntur, & crescunt periodo quadam septennali: vt Macrobius diffusè scribit.

Mrcro. de som. Scip.

98 Cur infantes à ploratu cessant ad motum cunæ, interuenieñtibus fescenninis cantibus? Nonnè,quià planctus ex molestia,quã sentit infans,exoriẽs,illa suauitate mitigatur: & motu illo frangitur imaginatio illa tristis? Nam sicut omnis tristitia ex dissonantia oritur (vnde maximiam dãnatorum tristitiam Sapientes existimant esse illam, quam cum Deo & seipsis habent,dissonantiam) sic magna tristitiæ fuga,& ingens lætitia ex consonantia procedit. Et hæc erit maxima Beatorum lætitia: quià sentient consonantiam,quam cum Deo habent,in seipsis, & cum omnibus cõciuibus.

99 Cur auriculæ extenduntur extrà caput, velut scuta? Nonnè, vt sint tanquam vasa,& sinus recipientes aërem? Nam in cauernulis variis dearticulatur & formatur vox, phantasiæ & sensui communi repræsentanda. Quod fieri nequiret in patuis illis foraminibus, siue chartilaginibus illis aurium prominentibus. Quæ quidem chartilagines, & si variè formatæ sunt: vt respondeant animalibus, quorum sunt: eadem tamen est ratio in omnibus auribus. Cum omnes suas cauernulas pari modo, & proportione conuenienti habeant.

100 Vnde procedit hominis ira? Nonnè à corde? Cum definientes iram dicant, quod est accensio sanguinis circà cor: vnde exhalatur fumus vsque ad caput,& per nasum exit. Accenditur autem circà cor sanguis: vt illud adiuuet ad obtinendum, quod appetit. Et quià aliquãdo non potest, impetrat fauorem à sanguine,illuc concurrente. Quod innuit Damascenus,non tantum in Theologia, sed in rebus naturalibus peritissimus: qui volens assignare causam & originem ipsius iræ, ait, quod ille motus procedit ab amore excellentiæ, quam animal acquirere vel cõseruare vult. Hinc animal conseruare se volens indemne dum læditur, contrà lædentem indignatur. Et quamuis non lædatur: irascitur tamen & accenditur: dum vult obtinere,quod non habet.

Damasce.

101 Cur aliqui pueri seipsos Deo dedicant, & sacris oblectantur? An, quià bonam animam à principio sortiti sunt: vt de seipso Sapiens perhibet? Sed nonnè hinc multi querelæ aut excusationis causam haberent, si

Sapien. 8.

benè non operantur? Nonnè Apostolus ait. Nunquid dicit figmentum ei, qui ipsum finxit, quid me fecisti sic? An non habet potestatem figulus luti, ex eadē massa facere aliud vas in honorē, & aliud in contumeliā? Nec tamen inde habet vas factum in contumeliam, dolendi causam: cum ipsum possit fieri in honorem (vt alibi dicit ipse Apostolus) & aliquando nobiliori sorte: sicut idem Apostolus alibi dicit. Vbi abundauit delictum, superabundauit & gratia. An, quià communiter pueri non impediti, nec aliquo malo à lenocinio distracti affectant & satagunt redire illuc: vnde venerūt? Hinc (vt opinor) summus Doctor dixit. Nisi efficiamini sicut paruuli: non intrabitis in regnum cœlorum: quià videlicet illuc redire contendunt puerorum animæ, antequam inficiantur. *Roma. 9.* *2. Tim. 2.* *Rom. 5.* *Matt. 18.*

102 Quarè homo aliquando lætus, aliquando verò tristis est, nullo nouo obiecto perspecto? An id est ex humore sanguineo vel melancholico præualente? Nam ex variis humoribus compositum est corpus humanum. Quos humores sequitur totum compositum, quod est homo: ne dicam anima, cū Aristoteles nolit, quod anima tristetur aut gaudeat: sicut nec texit, nec filat. An id prouenit ex influxu particulari, qui reddit hominem mœstum vel alacrem pro ipsius influxus conditione? An id est ex iis, quæ de nouo memorantur læta vel tristia? An, quià licet non percipiatur obiectum sensu aliquo exteriori: percipitur tamen sensu communi, phantasia videlicet vel cogitatiua? Sicut ouis sentit lupum, quamuis ipsum non videat. Vnde est Arabicum illud adagiū, quod amici flatu suo lætificant amicum, inimici verò tristem reddunt: quamuis nesciatur quod astans sit amicus vel inimicus. *3. de anima.* *Arabicum adagium.*

103 Cur aliqui loquuntur in somnis? An, quià spiritus eorum minus sopitus, efficax autem & potens à natura, conatur solitum opus facere? An, quià hi fortem habent imaginationem huiusmodi rerum? Hinc mouent linguam ad loquendum, vt consueuerunt, nec tamen, quid dicant, aduertunt: cum sopita sit, aut abierit ratio: vt in Zohar dicitur. An (vt melius dicamus) quià abeunte Nessamah, idest portione superiore cōturbatur ratio, & à vi sua remittitur, & deficit? *Zohar.*

104 Vnde tanta est inter vinum & stomachum concordia? An, quià suapte natura stomachus frigidus est? Hinc à vino calefit & confouetur. An, cum Phœbæum sit vinum, vitæ & sanitati confert: dummodo moderatè sumatur. Nam omnia immoderata & superflua nocent: illa autem maximè, quæ magis prodesse solent. Hinc est illa vulgata sententia. Omnis repletio mala, panis autem pessima. An, quià vnum Solare est, stomachus verò Lunaris: quià subiicitur Cancro, qui est Lunæ domicilium? Vnde sicut à Sole Luna fouetur: sic à vino stomachus. Quod non latebat illum, qui dixit. Vtere modico vino propter stomachum, & frequētes infirmitates tuas. Confert etiam vinum tanquam medicina vulneribus, maximè oleo admixtum, contemperante & liniente ipsum. Hinc summus Doctor Christus dixit collatum fuisse Samaritano illi vinum & oleum. *1. Timo. 5.* *Luca 10.*

105 Quod est verum decus à principio corpori & menti datum? Nonnè

eſt decorum corpus, quando habet omnia membra benè proportionata, & mira harmonia & ſuauitate diſpoſita, adeò vt omnibus aſpicientibus iucunda reddantur? Sed decus & pulchritudo mentis duplex eſt (ſi rectè opinamur) altera dum ſummi Pulchri gerit imaginem: altera eſt in ſimilitudine, quam operibus acquirit. Magno enim myſterio Moſes, poſtquam

Gen. 1. induxit Deum dicentem. Faciamus hominem cum imagine & ſimilitudine noſtra: vbi de ipſius productione tractat, ait. Ad imaginem ſuam creauit eum: nulla mentione (vt in veritate literæ habetur) facta de ſimilitudine iam memorata. Quamuis in vulgata æditione de ſimilitudine habeatur mentio. Et hoc, quià ea, quæ à natura ſunt, nobis tradidit ipſe Opifex: id autem, quod operibus acquiritur, nobis comparandum reliquit: vt ipſi Deo aſſimilemur. In cuius rei acquirendæ fauorem tradidit nobis rationem, ſynderesim, legem, documenta quampluirima, Angelorum tutelam, gratiam & dona multiplicia. Quibus ſuffragiis quantò magis Deo aſſimilamur: tantò maius decus & maiorem pulchritudinem acquirimus.

Proculus in Timeum. 106 Quando homo incipit eſſe in ſeipſo ſecundum Proculum? Nonnè (vt ipſe ait) incipit eſſe in ſeipſo omne, quod eſt poſt intellectualem hebdomadam ſupramundani Dei, à partibus vniuerſi exempti? Quod cum proculdubio tractum ſit à ſecretiori Theologia, per principia ipſius id

Zohar. declarare oportet. Traditur enim ibidem (vt Zohar ampliſſimè tractat) quod omnia creata, antequam in proprias formas explicarêtur, producta atque poſita fuere in verbo: quod ipſi חכמה chocmach, id eſt ſapientiam

Iohannis. 1. vocant. Hinc Iohannes ait. Quod factum eſt: in ipſo vita erat. Nam in ipſo verbo omnia erant, tanquam in prima domo: poſteà fuerunt in Spiritu

Gen. 1. ſancto (quem Elohim in fabrica Scriptura nuncupat) tanquam in ſecunda domo. Et hic ſeptiformis eſt. Quem ſeptenarium ipſi Theologi antiqui ſeptem fabricæ menſuras appellant. Secundùm quas omnia hæc diuerſimoda fiunt: ſicuti per ſeptem Planetas illis correſpondentes tam varia corpora diſponũtur. Vnde quouſque res ſunt in domibus illis, aut mẽſuris, non habent eſſe proprium: ſed poſtquam exeunt ab illo ſeptenario, quem hebdomadam intellectualem ipſe Proculus appellat.

107 Quomodò ſecundum eundem diuiduntur opera naturæ, & potiſſimè homines? Nonnè diuiduntur (vt ipſe inquit) naturæ Deorum vel ho-

Proculus in Timeum. minum operationes in immanentes & tranſeuntes? Quod declarans, ait. Per immanentes operationes ſeipſum vnunquodque continet, & quæ in ipſo ſunt, iura & rationes: per tranſeuntes autem exterius operatur. Hæ autem ſunt officia & obſequia charitatis, prudentia hominis diſtributa: qua primò reſpicit ſeipſum, poſtea alios. Nec charitas erga ſeipſum lege præcipitur: cum à natura indita ſit, & ab omnibus pro lege acceptata: &

Leuit. 19. Matt. 22. habeatur tanquam menſura dilectionis aliorum, dicente lege. Diliges

Proculus de orationibus & precibus. 2. de anima. proximum vel amicum tuum ſicut teipſum. Et hoc quantum ad operationes circa creaturas exhibitas, Nam dilectio & cultus Dei præſupponitur à Proculo: ſicut amor ſuipſius, tanquam naturale quoddam: vt diffuſe tractat, vbi de orationibus agit.

108. Quomodò vnusquisque viuit? Nonnè vnusquisque habet animam: quæ (vt Aristoteles ait) est principium intelligendi, sentiẽdi, & secundum locum mouendi? Cui Aristoxenus ex officina Platonis depromens adstipulatur, dum ait. Anima est numerus seipsum mouens. Cum igitur anima habeat à se principium motus: videtur quoque habere principium essendi & vitæ: vt videlicet non indigeat alterius suffragio, vt viuat. Sed nonnè è conuerso laudauit Paulus Arati sententiam dicentis. Deus est, in quo viuimus, mouemur & sumus? An igitur malè sensit Aristoteles? An intendit excludere omnem secundã causam, non autem primam: in cuius virtute omnis secunda agit: vt Proculus docet? An fortè Aristoteles non vidit, aut admittere noluit illud vnum in Parmenide celebratum, in quo, tanquam in radice, omnia sunt vnum: & à quo omnia, sicut rami à radice, hauriunt vnde viuant & conseruentur?

Aristoxen. n. *Act. 17.* *Proc. in lib. de causis.* *Pla. in Parmenide.*

109 [redacted]

Idem in 6. de legibus. *2. Cor. 3.* *Ant. Theo.*

110 Cur nulla secta, nulliúsque cultus homines campanas pulsant, præter solos Christianos? An, quià acutioris ingenij sunt? Vnde & ipsi tormẽta bellica, quæ vulgus bombardas appellat, inuenerunt, librorum impressiones, & multa huiusmodi? An, quià alij non habent tam atroces hostes campanis terrendos, quam habent Christiani? De quorum hostium Principe dixit Christus Petro: quem relinquebat vicarium super eos. Eccè Satan expetiuit, vt cribraret vos: sicut triticum. De quo etiam ipse Petrus ait. Aduersarius vester Diabolus, tanquam Leo rugiens, circuit, quærens quem deuoret. Quòd autem campanis huiusmodi hostes terreantur, patet: cum ad earum sonum fugentur aut cessent spiritus procellarum: vt sæpissimè comprobatum fuit. Nec opinor ipsas fuisse hominum ingenio adinuentas (vt aliqui calumniantur) sed puto tractas fuisse à lege: quæ iubebat, vt summus Sacerdos Tabernaculum intraret cum septuaginta duobus tintinnabulis: vel ad terrendos hostes, vel ad excitandas amicas intelligentias etiã diuersorum Populorum: vt suo loco dictum est.

Luca 22. *1. Petr. 5.* *Exo. 28.*

SECTIO QVARTA DE MORIBVS ET FORTVITIS HOMINVM EVENTIBVS.

S. apien. 1.

111 CVR tam pauci sapientia sunt dotati? An, quià paucissimi sunt mundi & à malis liberati? Sapientia enim (teste Sapiẽte) non intrat in maleuolam animam: nec in corpore subdito peccatis habitat. An, quià ordo & series rerum exquirit, vt vniuscuiusque cõditio tam generica quam specifica per gradus extendatur? Vnde sicut in essendo vna est suprema creaturarum species, à qua aliæ successiuè descendunt: sic in qualibet arte, Pictoria videlicet Scriptoria, Oratoria, & huiusmodi, est latitudo quædam graduum secundum magis & minus perfectum. An, quià æquum non est, vt omnibus indifferenter arcana cõmunicẽtur: sed præcipuis, immò singularibus amicis: Iuxtà illud Christi. Iam non dicam vos seruos, sed amicos: quià, quæcunque audiui à Patre meo, nota feci vobis. Et alibi. Vobis datũ est nosse mysteria regni Dei: cæteris autem in parabolis. Sapientia autem vera est arcanorum Dei cognitio: quæ (vt inquit Apostolus) hominibus loqui non licet.

Io. 15. Luca 8. 1. Cor. 12.

112 Cur Sapientes quantò magis sciunt, tantò minus se scire existimant? Nonnè, quià (vt suprà disseruimus) quantò plura sciunt, tantò plura cognoscunt scienda: quæ respectu eorum, quæ sciunt, sunt valdè plurima? Iuxtà Peripateticum illud. Ea, quæ scimus, sunt minima pars eorum, quæ ignoramus. Hinc Socrates, oraculi testimonio, omnium coæuorum sapiẽtissimus, post multa celebratissima dogmata, quę Platoni & aliis tradidit, dixit. Hoc vnum scio, quod nihil scio. Vnde Cicero filium hortabatur, vt disceret, quousque videretur sibi nihil scire. Pauca autem scientes, cum ignorent multa scienda, existimant se cuncta scire: & inde facilè loquuntur. Iuxtà Peripateticum illud. Ad pauca respicientes facilè enunciant.

Themist. 21. de anima. Socratis dictum. Cice. in 1. officiorum.

113 Cur vulgus oblectatur magis mendacio quam veritate? An, quià est magis domesticum Diabolo: qui mendax & pater mendacij à Saluatore dicitur? An, quià (vt Anselmus ait) veritas est rectitudo, sola mente perceptibilis? Hinc non potest à vulgo, quod mente caret, percipi. Propterea sensibus innixi non percipiunt nisi ea, quæ sensibilibus inuoluuntur, & sensibus obiiciuntur. Vnde ab huiusmodi non est expectanda syncera veritas: vt Pyrrho Helidensis multis rationibus probat. Res enim ex quibus mendacium componitur, sensu percipiuntur: sed non vera earum cõnexio, & non, quæ ab eis habetur, sermonis veritas: quæ (vt diximus) est sola mente perceptibilis.

Io. 8. Ansel. de veritate. Pyrrho Helidensis.

114 In quo consistit vera philosophia? An in vera rerum intelligentia? Sed quomodò quis habebit veram rerum cognitionem: nisi causas earum cognoscat, deueniendo vsque ad primas rerum causas: vt Aristoteles docet: Vnde, cum prima omnium rerum causa efficiens & finalis sit Deus, conclusio summa est, quod nemo poterit rectè philosophari, nisi cognito

Physi. 1.

Deo: à quo omnia, in quo omnia, & per quem omnia. Quamuis Aristoteles scindendo cognitionem, ad aliam doctrinam referuet illam, quæ de Deo haberi potest. *Roma. 11.* *Physi. 2.*

115 Quomodò verificatur illud Platonicum, quod omne Sapiētum studium est meditatio mortis? An, quià semper meditari debemus nos morituros, & inde rationem de operibus nostris reddituros? Sed nonnè aliò tēdit Platonis sententia: vt ipsemet in Phædone id apertè declarat, dicens, quo nemo potest rectè philosophari, nisi aliquatenus, vel penitus sit à corpore separatus? Quamobrem ridiculum fore existimat, si vir, qui in vita sic se comparauit, vt quam proximè ad mortem accederet, eadem deinde adueniente perturbetur. Rectè igitur philosophātes mortem contemnunt, & ab ea minimè perterrentur. Et si corporea quispiam timet, non Philosophus, sed philosomatus est. Et si pecuniarū vel honorum cupidus de amissione eorum dolet, Philochrematus autem Philotimus est. Quod Plotinus clarius explicās ait, quod si quis rectè philosophari vult, oportet, quod species sensibiles, & cōsequenter sensibilium rerum affectum in vestibulo relinquat, & ad puros rerum splendores ingrediatur. *Plato in Phædone.* *Plo. de Pulchro.*

116 Vera virtus consistit nè in natura, an in violentia? Nonnè in violentia? Iuxtà illud Christi. Regnum cœlorum vim patitur, & violenti rapiunt illud. Sed nonnè Deus fecit hominem rectum: vt Sapiens ait? Nec enim posset esse rectus, nisi affectus ipsius essent recti. Quod clarius referās Augustinus ait. Falsò conqueritur humanum genus de natura sua: cum Deus fecerit ipsam rectam & bonam. Si autem obliqua videtur, id nō est à natura, sed ab ipso homine: qui (vt Sapiens subinfert) variis se quæstionibus, aut implicationibus immiscuit: obiecto sensibili, aut mali dæmonis suggestione aut irascibili vi deductus. Huiusmodi igitur appetitibus animalibus inferenda est vis, vt subiugentur: sicut Apostolus exemplo suipsius monet, dicens. Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo. Et iterum. Mortificate (inquit) membra vestra. Hunc enim ordinē dedit nobis Deus à principio: vt sit nobis quasi naturalis: quando primo fratricidæ dixit. Subter te erit appetitus tuus: & tu dominaberis illius. Inferenda est ergò vis homini animali repugnanti, non rationi naturali: quam si sequimur, à virtute non declinamus: quæ in ipsa ratione recta & dirigente fundatur. *Matt. 11.* *Eccl. 7.* *Augustinus.* *Eccle. 7.* *1. Cor. 9.* *Col. 3.* *Gen. 4.*

117 In quo potissimum consistit virtus, in vi rationali nè an intellectiua? Nonnè (vt recentiores Theologi dicunt peripateticam & sensibilem doctrinam prosequentes) intellectus & ratio idem sunt? Si vero Academicos, necnon & secretiores Theologos sequi voluerimus: nonne rationalis virtus est media inter intellectum & vim animalem: ad vtrūque illorum vertibilis? Quod veri Peripatetici non respuunt: si bene intelligatur, quid ipsi velint innuere per intellectum agentem & passibilem. Agentem enim vnicum in omnibus esse volunt: qui ab Academicis propriè vocatur intellectus. Passibilem vero multiplicatum in indiuiduis asserunt: quamuis id neget impius Arabs. Quem intellectum Platonici rationalem vim nominant: quem concomitatur voluntas & libertas, secundum quam homo *Auerroïs.*

meretur & peccat. Quod negans Arabs destruit totam moralem Philosophiam,& Theologiam: vt Doctor subtilis optimè sentit. *Scotus.*

118 [redacted]

Plo. de hom. — Ethico. 1. — Plo. de hom. — Eccle. 12. — Iohannis. 1.

119 Quarè viri clari sæpissimè variis & acerbis casibus molestantur? An,vt,veluti arbor vento agitata, melius firmetur? An(vt Ambrosius inquit)vt fiat agonis compensatio? Nam fortiores & actiores hostes contrà fortiores athletas ordinantur? Hinc Princeps noster Christus cum hostium principe cógressus est. An, quià ordinati ad maiorem coronam,maiorem pugnam sustinere debent, vt Deus faciat cum tentatione prouentum: vt Apostolus ait?

Ambro. in sermo. — Matt. 4. — 1. Cor. 10.

120 Quid maius est eorum, quæ nobis aduersantur? An est Diabolus, qui noster aduersarius à Petro dicitur? An peccata, quæ nos ad mortem deducunt? Iuxtà illud. Peccatum,cum cósummatum fuerit,generat mortem. An concupiscentia: à qua peccatum venit,& quæ semper contrà spiritũm pugnat,ei(vt Apostolus inquit)semper aduersans? An est ipsa voluntas nostra? Nam nisi hæc consentiret Diabolo,peccato & concupiscentię: non modò non peccaremus,sed meretemur. Hinc Augustinus solam voluntatem criminatur & damnat,dum ait. Nihil ardet in Inferno,nisi mala voluntas: quià videlicet concupiscentiæ cessit, quæ refrenare debebat: cessitque Diabolo, cui si restitisset, coronam meruisset. Cui adstipulans Hieronymus inquit. Debilis est hostis: qui non vincit nisi volentem.

1. Petr. 5. — Iaco. 1. — Gal. 5. — Augustinus. — Hierony. ad Eustochium.

121 Vnde habent aliqua nobis aduersantia, vt in malum nostrum semper machinentur? An id habent à Deo: qui per os Isaiæ ait. Ego sum creans malum? Vnde per Hamos dicitur. Non est malum in Ciuitate, quod non faciat Dominus. Sed nonnè de hoc Psalmographus conqueritur, dicens. Declinauerunt in te mala: cogitauerunt consilia, quæ non potuerunt stabilire? Hanc itaque litem dirimit Ieremias, dicens. Ex ore Altissimi non egredietur, neque bonum, neque malum. Altissimus enim præbuit nobis vires operandi,& arbitrium liberum,nos relinquens in manu consilij nostri: vt Sapiens ait. Vnde nihil boni vel mali facit: nisi quatenus nos hoc vel illud sponte eligimus. Verùm tribuit legem obseruandam. Vnde sicut ipsa lex bona(teste Apostolo) est occasio peccati: Ità & ipse Deus summè bonus dans ipsam. Quam quidem legem non dedit vt peccemus: sed vt

Isa. 45. — Hamos. 3. — Psalm. 20. — Thren. 3. — Eccl. 15. — Rom. 5.

per ipsius obseruationem mereamur. Si verò illam transgredimur: culpa est in nobis. Sed de aduersariis tentantibus quid dicemus? Nonnè & ipsi facti sunt mali rebellando? Sic & rebellat cócupiscentia, quià dimisimus aut laxauimus frænum rationis.

122 Cur vnusquisque bonam formam appetit? An, quià naturale est, vt honoré appetamus: qui (vt Aristoteles ait) est virtutis & bonæ famæ præmium? Vnde fama & honor est adeò animæ proprium: vt decedens vehementer optet relinquere bonum nomen. Quod est potissimum immortalitatis ipsius animæ signum: vt Plato inquit. Nam licet anima separetur à corpore: satagit tamen habere, quod ipsius proprium est, bonam videlicet famam. Vnde si non esset hic honor animæ connaturalis, non daret eum Deus in præmium laboris, tâquam finem, propter quem laboramus. Nam canit Propheta. Gloria & diuitiæ in domo eius. Et iterum. Gloria & honore coronasti eum. An appetimus honorem, tanquam medium, sine quo vacare Deo nequimus? Si benè cócludit Hieronymus, cum Rustico monacho discurrendo. Ait enim. Vbi non est honor, ibi contemptus: vbi contemptus, ibi frequens iniuria: vbi iniuria, ibi anima priuata quiete eliditur à proposito: & vbi non est quies & pax, ibi Deus non inhabitat. *Ethic. 4. Plato. Psal. 111. & 8. Hieron. ad Rusticum.*

123 Cur naturaliter cor nostrum ex iniuriis nobis illatis indignatur? Nónnè (vt nuper diximus) quià sicut appetitus honoris est nobis connaturalis: sic & odium vituperij? Sed nonnè de Apostolis scriptum est. Ibant gaudentes à conspectu concilij: quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati? Pari modo & de Fráncisco dicitur, quod malebat audire de se vitupeRia quam laudes. Nonnè id erat, non quod cótumeliis delectarentur, sed quià expectabant maiorem gloriam & honorem ex iis contumeliis, quas ferebant? Quod promiserat summus Iudex, dicés. Beati eritis cum maledixerint vobis homines, & persecuti vos fuerint, & dixerint omne malum aduersum vos, mentientes propter me: gaudete & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cœlis. Finis enim debitus omnis contumeliæ est exaltatio, per regulam illam sæpius à Christo repetitam. Omnis enim, qui se humiliat, exaltabitur. *Act. 5. Franciscus. Matt. 5. Ibid. 23. Lucæ 14.*

124 Cur homines commouentur ob magna negocia sibi commissa, aut magnos honores sibi creditos? An, quià sentit homo se transferri à gradu in gradum? Quod fieri nequit absque animi motione: sicut nec ascensus corporeus fit sine motione corporis. An, quià homo cogitat noua & magna sibi pertractanda? An, quià vires fortiores exquiruntur in maioribus negociis pertractandis? Quod animus præsentiens, laborat in ipsis colligendis. Vnde motio magna subsequitur.

125 Cur inter fratres maius & inexpiabilius est odium, quàm inter extraneos? Nonnè id est (vt longo sermone Plutarchus disserit) quià solidior est inter eos amicitia & conglutinatio? Nam sicut ab altiori loco cadens, maiori ruina cadit: sic discedens ab intima amicitia, grauiori odio feritur. Et sicut membra vnita, si diuidantur, impossibili vnione diuiduntur: Sic fratres (vt idem Plutarchus ait) ex vna & eadem radice prodeútes. Vnde *Plutar. de amore paterno.*

Polit. 7. & Aristoteles fratrum contentiones & iras acerbissimas diiudicat. Quod cõfirmatur exemplo primorum fratrum, Habel & Chain, atque Iahacob & Hesaü, Romuli & Remi, & Antonij, Seueri Imperatoris filij & Getæ. Quorum omnium odia fuerunt inexpiabilia: sicuti & veri debebant esse *Euripides.* amores. Nam (vt Euripides ait) fratrum & coniunctorum sunt veræ amicitiæ: seruorum verò, sunt verarum amicitiarum vmbræ.

126 Cur homo valdè indignatur, si quis in faciem eius spuat? An, quià sputo illo fœdatur? An, quià spuens ipsum vilipẽdit, dum primum cibi excrẽmentum in illum proiicit? Quo excremento nihil vilius. An, quià sicut in osculo datur signum amoris & reuerentiæ (cum per ipsum flatus & spiritus, & consequenter anima quodammodò osculato cõmunicetur & tradatur) sic eius oppositum facit ille, qui spuit: cum non flatum, aut quod sibi gratum est, communicet, sed fecem abiiciendam? Quod & de quacunque alia fece, secundæ videlicet, aut tertiæ digestionis sequeretur.

127 Cur in amoris signum dari solet osculum? An, quià sicut os in natura venereum penitus est, & amoris portio: sic & in operatione osculum? An, quià per eos & osculum, osculantes se inuicem, flatum, spiritum & vitam mutuò communicant: vt nuper dictum est? Nulla enim maior communicatio fieri potest, quam ea, quæ fit per osculum, & seminis communicationem. Hinc vtroque gaudet Venus. Quæ quidem Venus cum bifa- *Pla. in Sym.* ria sit (vt Platonici docent) bona videlicet & mala, bifarius esse potest *Ephe. 5.* vterque actus: bonus videlicet & malus. Hinc Paulus vocat matrimo- *1. Cor. 16.* nium sanctum, & osculum sanctũ. Et quod huiusmodi possit homo abuti, *2. Cor. 13.* clarè patet. Ideò ad alia transeamus.

128 Cur amici in gaudiis & pressuris iungunt inuicem dexteras? Nonnè, quià sic inoleuit consuetudo? Sed vnde hæc consuetudo inducta est? Nonnè manus opera significant: quæ in tactu denotant euentus, & opera subsecutã esse communia? Vnde quodammodò, tangentes sibi manus, per eas loquuntur, dicentes. Quod tibi cõtigit, damnum, dolor, gaudium seu pro- *Rom. 12.* uentus: meum proprium existimo. Iuxtà regulam illam ab Apostolo Ro- *2. Cor. 11.* manis datam. Gaudete cum gaudentibus, & flete cum flentibus. Quam quidem regulam ipse obseruãs, ait. Quis infirmatur, & ego non infirmor? Quis scandalizatur, & ego non vror?

129 Cur rubore perfundimur ex nuditate: brutã verò nequaquã? An id prouenit ex mẽbrorum rebellione, ex peccato Protoplasti facta? Quam *Ezech. 16.* rebellionem sequitur confusio. Iuxta illud Ezechielis Ierusalẽ alloquentis. Quando eras nuda & cõfusione plena. Semper enim homo erubescit, quando ostenditur, aut cor memoratur aliquid, per quod iacturam & cõfusionem consecutus est. An erubescere solet homo ex nuditate, ne det aliis concupiscendi occasionem? An id ẽst ex decreto nobis à Deo dato? *1. Cor. 12.* Quod promulgans Apostolus, inquit. Ignobiliora membra Deus vult vt abundantiori honore circundemus: & quæ inhonesta sunt nostra, abundantiorem honestatem habeant. An propter aliud sacramentum, quod secretiores Theologi habent inter reconditissima: adeò vt de ipso fari non li-

ceat?

ceat? Quod tamen aliquantulum innuit Paulus, dum de matrimonio cum Ephesiis ageret, dicens. Hoc sacramentum magnum est. *Ephe.5.*

130 Quis magis erubescere debet ex nuditate, mas nè, an fœmina? An forsitan minus erubescere debet fœmina? Cum sit debilius vas, & minoris constantiæ. Sed, cum mulier, lege iubente, magis puniatur ex adulterio quam vir, nonnò maius peccatum est mulieris quam viri: & consequẽter magis erubescere debet ex nuditate? Et hoc, quià ipsa fuit principium erubescentiæ, quam ex nuditate habemus; vt in Genesi habetur. Magis autem peccat mulier habens semen cum extraneo: quià est fundus viri, in quo extraneus seminare non debet: ne contingat error in filiis, vt suprà disseruimus. Quod in viro præuaricante non contingit. Hinc punitur pariter adulter, qui in alieno fundo seminat. Nam (vt in Leuitico dicitur) mori debet mœchus & adultera. Si verò maritus, vel solutus cũ soluta peccet, nulla lege condemnatur, vt etiam alibi disseruimus. *Leuit.20.* *Gen.3.* *Leuit.20.*

131 Cur somnia infirmorum plærũque sunt vera: sicut ait Plato? An, quià tali donãtur priuilegio? An, quià portio illa superior, cuius est vaticinium, quantò magis à corporeis vinculis soluitur, tantò fortius vnitur suo fonti, & datori Deo: in quo videre potest ea, quæ carneis vinculis ligata perspicere nequibat? An (vt in Zohar dicitur) quià anima incipit à carne & sensibus separari, suique iuris esse, solutis vel in parte corporeis impedimentis: Nec enim anima sensibus & organis ad operandum indiget, nisi quatenus ligata aliter percipere nequit. *Plato.* *Zohar.*

132 Cur stulti & Necromantes vaticinantur? An, quià Necromãtes præualẽt naturalibus ac diuinis doctrinis, quas nefariè suis cõmiscent? Quod fecit Bilaham: qui iccircò ausus fuit cõgredi cum Mose, & colloquia habebat cum Elohim: vt in Numerorum libro legimus. An, quià cõmercia habẽt cum dæmonibus, à quibus possunt scire multa, & omnia, quæ promulgata sunt extrà terminum amicorum Dei: quẽ Hebræi פרגוד pergot vocant? Nam ibi existentibus, arcana Dei, quæ homini loqui nõ licet, demonstrantur. Extrà autem publicantur rãtummodò ea, quæ breui & ineuitabiliter executioni sunt demandanda. Et hæc immundi spiritus scire possunt: vt secretiores Theologi dicunt. Sed cur stulti nonnunquam vaticinãtur? An, quià eorum portio superior minus ligata cum ratione discurrente, facilius à supernis haurit: vt aliqui opinantur? An, quià non defatigati in discurrendo præsentiunt, quæ sunt in causis, nondum explicata in effectus: Quod in bestiis & auibus comprobatur: quę non impeditæ à discursu præsentiunt imbres & ventos, & motiones Aëris citò venturas. *Numer.23. & 24.* *Sec. Theo.*

133 Cur electio per sortem facta nunc condemnari videtur: quæ ab Antiquis, & ab Apostolis maximè fuit obseruata? Nõnè, quià superstitio quędam esse iudicatur? Sed quomodò est superstitio id, quod Apostoli Spiritu sancto pleni obseruarunt, eligendo Mathiam? Quod etiã Deus obseruari iussit in electione Saulis, & multis aliis in locis. An igitur nũc est superstitio huiusmodi electio, quæ antiquitus diuina erat? Tunc enim homines erant tales, vt diuinos influxus susciperent dispositi. Nunc autem postquã *Act.1.* *1. Reg.10.*

mortales malo dæmoni cesserunt; resistentes Spiritui sancto, ablatæ sunt sortes, ne à malo dæmone, cui cesserunt, abducantur in electionem alicuius: quem Dominus non elegerit. Habet enim dæmon malus potestatem immiscendi se cum prauis, & eorum opera perturbandi. Quod cum sanctis facere nequit: quià ei viriliter restiterunt ac resistunt.

134 [redacted]

Franciscus Mayro. *Luca 6.* *Numer. 19. & alibi.* *Augustinus.*

135 Cur Antiquis concedebantur tot vxores: nobis autem vna tantummodò? An, vt humanum genus à principio diminutum citius augeretur? Sed cum Deus à principio creauerit masculum & fœminam, & vnumquemque cum suo pari (vt antiqui Theologi dicunt) cur non accipiebat vnusquisque suam? An fortè, quià pauperes vix seipsos sustentare valentes, relinquebant mulieres, ab his, qui opulentiores erant, accipiendas? Hi autem non peccabant, cum nulla lege prohibitum esset accipere plures vxores. Et ideò Abraham, Iahacob, Dauid, & huiusmodi amici Dei, multas vxores acceperunt à peccato immunes. [redacted] Nobis autem, [redacted] interdicuntur plures vxores: sicuti Sacerdotibus legalibus non permittebatur nisi vna vxor: & illa intacta & virgo: vt in Leuitico habetur. Qua ratione Izahac, qui totus Sacerdotalis erat, vnicam tantum habuit vxorem: vt Sapientes dicunt, & nos alibi disseruimus.

Gen. 1. *Cant. 6.* *Leuit. 21.*

136 Quos Deus fœdere matrimoniali cōiunxit, possunt nè sine peccato dissolui? Nonnè Christus ait. Quos Deus coniunxit, homo non separet? Hinc Paulus, in cuius pectore & ore Christus resonat, inquit. Alligatus es vxori, noli quærere solutionem. [redacted]

Mat. 19. *1. Cor. 7.* *Matt. 19.*

[redacted]. Non igitur temerè nec facilè relinquenda est vxor:nec authoritate humana matrimonium dissolui debet, [redacted] *Luca 18.* *Nume. 12.*

137 Cur Franciscus voluit suos penitus esse alienos;non tantùm ab vxoribus,sed ab omni re temporali?An,vt perfectè Christum imitarentur,dicentem.Vulpes foueas habent, & volucres cœli nidos: Filius autem hominis non habet,vbi caput suum reclinet?An,quià mente sæpius agitabat illud eiusdem Saluatoris.Quærite primò regnum Dei: & hæc omnia adiicientur vobis? An,quià cognoscebat magnifaciendum esse illud Christi monumentum. Non potestis Deo seruire & Mammonæ,id est diuitiis & rebus terrenis? Vt igitur Franciscus expeditissimus esset ab hoc humani generis hoste,voluit se & suos esse omninò ab iis, quæ Mãmonæ sunt,absolutos:nec vllam cum ipso Mammona partem habere. *Luca 9.* *Matt. 6.* *Ibidem.*

138 Cur Benedictus ordinauit, vt sui Monachi opulentos redditus haberent? An, quià forsitan diffidebat prouidentiæ Dei? Sed minimè credendum est,quòd tantus vir, Christi præcipuus imitator, illud non legisset. Respicite volatilia cœli, quæ non serunt, neque metunt, neque congregant in horrea: & pater vester cœlestis pascit illa. Nonnè vos pluris estis illis? An igitur, quià volebat Monachos suos vacare contemplationi,& speculationi?Ideò voluit eis necessaria prouidere,memor Peripatetici dogmatis.Melius est philosophari quam ditari: sed non indigentibus. Vnde Antiqui philosophi necessariis vitæ primò acquisitis, philosophari cœperunt.An,quià sicut asseclas suos Monachos id est solitarios vocauit: sic eos ab omni frequentia semotos esse voluit? Quod mendicantes facere nequeunt. Quod tolerandum esset rationibus adductis. Sed quod in immensum congregent auaritia quadam inexplebili,nec Deo,nec patri eorum,id placere puto. *Ibidem.* *Topic. 3.*

139 Qui horum magis appropinquare videntur perfectioni? Nonnè vacantes contẽplationi, dicente Christo. Porrò vnum est necessarium. Maria optimam partem elegit? Sed cur Christus hanc optimam partem prosequi noluit?Nonnè,quià ille,cui competebat omnis plenitudo, non contentus parte,totum prælegit:vitam videlicet Euangelicam, quæ totum quoddam est,integratum ex abundantiori vitæ actiuæ fructu,& vitæ cõtemplatiuæ iucunditate?Comparando enim partem parti,contemplatiua vita melior est: comparando verò quamlibet partem toti, illud Mathematicum principium habet locum.Omne totum maius est sua parte. *Luca 10.*

140 Cur Antiqui in Dominorũ morte sacco vestiebantur?An,vt ostenderent vilissimo illo sacco,quam vilis fuerit vita etiam magnorum?Cum omnis humana & corporea vita,morte concludatur. An, vt humiles ac

supplices [redacted] pro defuncto impetrarent? Sic enim
4. Reg. 20. pœnitétes humiliari solebant sacco & cinere. Sicut in quarto Regum vo-
3. Reg. 21. lumine de Ezechia legitur: & de Achab in tertio: cuius humilitate deui-
ctus Deus dixit Eliæ. Nonnè vidisti Achab humiliatũ coràm me? Pari mo-
do & Niniuitæ sacco & ieiunio placarunt excandescentem contrà eos irã
Ionæ. 3. Dei: vt Ionas narrat. Hinc in Ioële dicitur. Plãge quasi virgo accincta sac-
Ioëlis. 1. co. Et iterum. Cubate in sacco ministri Dei.

141 Vnde homo sæpè aggredi desiderat ea, quæ non est expertus? An, quià homo est suaptè natura omnium rerum appetens: eo quòd cum omnibus proportionem habeat? An, quià vnusquisque appetit, quod sibi magis conuenire sentit? An (vt Platonico more loquamur) quià vnusquisque conatur educere eam speciem doctrinæ & artis, quæ à principio in ipsius mente impressa fuit? Sicut cuidam magno Citharœdo Germano contigit: qui, cum cæcus natus esset, sexennis in Templum à patre ductus, sentiens organum pulsari, solicitè petiit à patre, vt eum illuc adduceret. Quod vix impetrauit. Vnde tandem illuc adductus mirabiliter pulsauit, ac si longo tempore artem didicisset. A quo didicit ille Bernardus, alter Apollo in terris in pulsandis instrumentis. Quod apertissimum signum fuit speciei pulsandi à principio sibi inditæ.

142 Cur in Senatu vel Repub. expẽsæ solent fieri valdè parcæ, nisi bellum vel aliqua vrgens causa intercedat? Nõnè, quià nullus rationabiliter expendit nisi ob commoditatem vel voluptatem? Hinc Rempub. regentes ex leui causa nullam vel modicam sentientes vtilitatem inuiti expendunt. Cum autem imminet bellum, vt se tueantur, & publicam iacturam euitent, aut spe maximi lucri ducti, dum victoriam sperant, largas expensas faciunt, collecta pecunia ex multis Ciuium symbolis. Quæ quidem symbola & si modica sunt, faciunt (vt dici solet) vnum satis. Vnde addiscimus, quòd amor proprius est præcipuus in quacunque operatione. Et quamuis Cicero iubeat præferendum bonum commune: id tamen est, vt seruato communi seruetur particulare. Sapientis igitur est præponere bonum commune, à quo particulare dependet: non autem è conuerso.

143 Cur prisci Orientales dabant iura ad portam Ciuitatis? An, quià locus ille vocabatur porta? Vnde & nunc Thraces appellare solẽt portam, Tribunalis locum, & vbi Princeps dat iura. An in rei veritate stabant in porta Ciuitatis: vt venientes ad Ciuitatem commodius inuenirent Iudicẽ sedentem in porta? Quod facere studuit Absalom, quando regnum paternum sibi vendicare voluit: vt videlicet beneuolentiam populi sibi cóci-
2. Reg. 15. liaret. Sicut in secundo Regum volumine legimus. An id faciebãt patres
Pro. vlt. illi, vt supremam Rempublicam imitarentur, in qua Iudices sedẽt in portis: ad subueniendum nobis inferioribus parati? Iuxtà illud Sapientis. Nobilis in portis vir eius, quãdo sederit cum Senatoribus terræ. Quod communiter interpretatur de Ioseph Virginis sponso, in supramundana Repu.
Psal. 117. præferendo. De qua porta quoque loquitur Dauid, dicẽs. Hæc porta Domini: iusti intrabunt in eam, ad iudicandum videlicet.

Cur

144 Cur nostris temporibus, leges & statuta parum seruātur? An, quià abundante iniquitate, multorum charitas refriguit: adeò vt etiam statuta & leges, malas cupiditates compescentes habeantur contemptui? An, quià præsides, quorum munus est legum obseruationem procurare, facti sunt ex numero illorum, de quibus Isaias inquit. Principes tui infideles, socij furum? An, quià adeò multiplicatæ sunt leges (& vtinam bono zelo, vt vilescant, & factæ sint mortalibus insupportabile iugum? An, quià Principes & populi fecerunt leges iam venales: omnia pecunia cōrrumpentes? Sicut conqueritur Deus per Ieremiam, dicens. A minore vsque ad maiorem omnes auaritiæ student: & à Propheta vsque ad Sacerdotem cuncti faciunt dolum. *Isa. 1.* *Iere. 6.*

145 Cur credo (vt aiunt) vel symbolum Apostolorum non reperitur vsquàm scriptum? An fortè ignauia quadam id prætermissum fuit? An potius ex industria id factum est? Nam illa professio fidei (vt etiam suprà disseruimus) vocatur symbolum duplici de causa. Altera enim est, quià vnusquisque Apostolorum suum apposuit articulum credendum: ex quibus articulis confecta fuit illa professio. Altera, quià dabatur in secretū signum inter commilitones. Nam symbolum vtrumq; significat: vt Hieronymus diffuse tractat. Hinc Apostoli noluerunt illud scripturæ tradere nec alta voce pronunciare, ne pseudoapostoli, & pseudochristiani ipsum addiscentes deciperēt veros Christi milites: qui sub tyrannis occultè degebant. Quem morem adhuc Ecclesia seruat, dicendo hanc professionē Apostolicam voce submissa. Vt autem hæc professio publicè posset decantari, concilium Nicenū, multa ampliando & variando præbuit ipsam publicè decantandam, relicta pura professione Apostolica, vt, de more, voce submissa diceretur. *Hieron. ad Lau. Papam de fide.*

146 Vnde procedit eufortunium, aut infortunium? Nonnè à duabus causis? Sicut Aristoteles sentit, & optimè disserit vbi de bona & mala fortuna pertractat. Altera enim causa est intrinseca: impetus videlicet naturæ. Iuxtà illud. Audaces fortuna iuuat, timidosque repellit. Altera causa est extrinseca: Deus videlicet diligens. Vnde ipse Aristoteles ait. Benè fortunatus est ille, qui dirigitur aut diligitur à Deo. Sed cum causam non videamus, id attribuimus fortunæ, id est causæ ignotæ. Sed cur Deus dirigit aut diligit magis vnum quàm alium? An, quià sic ei placet: iuxtà Prophetæ dictum. Saluū me fecit, quoniam voluit me. An id Deus facit propter parentum meritum? Sicut ipse Deus seruauit partem regni Rhoboham filio Salomonis, propter Dauid ipsius Salomonis patrem: vt in tertio Regum volumine legimus. Pari modo tempore Ezechiæ seruauit totam Ierusalem propter Dauid: & Lot e Sodomæ incendio propter Abraham eius patruum liberauit. An id contingit propter aliqua bona aliquando facta, quæ irremunerata transire non permittit Deus? *Arist. in li. de bona & mala fort.* *Psal. 17.* *3. Reg. 12.* *4. Reg. 19.* *Gen. 19.*

147 Quomodò fortuna dicitur rotam voluere? An fortuna est numen aliquod? Iuxtà illud Satyricum. Te facimus fortuna Deam, cœlóque locamus. Sed aliud quippè nō est fortunę numen, nisi ipse Deus: sicut nuper *Iuuenalis.*

de Aristotelis mente dictum est. Voluitur autem & dat terga post fauorē præstitum:iuxtà merita illius,cui aliquando fauit:nec plus atridet fortuna,quàm Deus ob antedictas causas,aut alias nobis occultas decreuerit. Ipse enim Deus est,qui deponit potétes de sede, & exaltat humiles:prout sibi conuenire videtur.An id est ex bonitate Dei decernente?An pro meritis fauorem vel infortunium suscipientium?

Luc.1.

148 Cur vnitis in malum dari videtur aliquando fauor? Nonnè quià virtus vnita etiam in malum fortior est seipsa dispersa?Vnde Sapiens ille ait. Concordia paruæ res crescunt, & discordia maximæ dilabuntur. Et (quod à Doctore veritatis habemus)etiam dęmonum & pessimorum regnum ex discordia iacturam sentit. Ait enim. Si Satanas in seipso diuisus est: quomodò stabit rēgnum eius? Si igitur fauor præstatur aliquibus in malum congregatis,id non est ex ratione mali,quod facere intendūt:sed ratione vnionis,quæ de se bona est.Malum enim semper ad malum & ad destructionem tendit: vt à Platone & Aristotele simul discere possumus. Ex aduerso autem bonum à seipso confirmatur. Vnde de diuisione, quæ mala est, Osæas ait. Diuisum est cor eorum:ideò interibunt. E conuerso verò inquit Christus. Vbi duo vel tres fuerint in nomine meo congregati,in medio eorum sum.

Sallustius. *Luc.11.* *Plato.8.de Rep.* *Ethic.4.* *Osea.10.* *Mat.18.*

149 Quis distribuit hominibus thesauros? An fortassis Diabolus, qui Mundi huius princeps à Christo dicitur? Vnde promisit ei dare omnia regna Mundi. Hinc Romani, vt asciscetent sibi fauorem Mammonæ, construxerunt Templum Ioui Ammonio in monte Exquilino. Sed nonnè est celebrata sententia matris Samuelis decantantis. Dominus pauperem facit & ditat, humiliat & subleuat. Suscitat è puluere egenum, & è stercore eleuat pauperem: vt sedeat cum principibus & solium gloriæ teneat? Est igitur Deus præcipuus Dominus, & distributor thesaurorum: sicut est Mundi Dominus. Iuxtà illud Prophetæ. Domini est terra & plenitudo eius:orbis terrarum & vniuersi, qui habitant in eo. Vnde sicut ad tempus Mundum sub Diaboli potestate reliquit: sic etiam reliquit diuitias,maximè sub terra reconditas,submersas,& furto ablatas.Et hoc summo & nobis occulto iudicio facit.

Io.12.14. *Mat.4.* *Romani.* *1.Reg.2.* *Psal.23.*

150 Cur operatores Alchimiæ tantum aberrant in negociis suis?An, quià (vt Aristoteles inquit) impossibile est naturam aut speciem per artem mutari? Sed hic non est pura ars: cùm intersit vigor igneus supplens Solis calorem,cæteris prout in natura pariter dispositis.Et hoc experientia aliquando comprobatum fuit, quamuis rarò. An igitur error venit, quià ij,quibus res credita est,non fideliter ipsam pandunt?An,quià requiritur in operantibus influxus, eis & Astrologis incognitus? An, quià dæmones,& serui Mammonæ,quibus hæc commissa sunt(iubéte Deo)multa huiusmodi impediunt ac perturbant:ne mortales sibi plus vendicent de thesauris quàm deceat?

Arist. in lib. de Miner.

151 Occurrit nè maior labor in ascensu, an in descensu? An fortè in ascensu, quia durum est efferre in altum, quod suapte natura

ima petit, corpus videlicet hoc terreum? Hinc per translationem quandam Poeta canit. *Virgilius.*

Facilis descensus auerni.
Sed reuocare gradum, superásque euadere ad auras
Hoc opus, hic labor est.

An est maior labor in descensu: vt Aristo. sentit? Et hoc, quià fit maior pedum motus. His verò dimissis ad spiritualia veniamus. Nonnè facilior videtur descensus, dicente Christo. Lata est via, quæ ducit ad mortem: & è contrario. Arcta est via, quæ ducit ad vitam? Sed nonnè idem Christus ait. Iugum meum suaue est, & onus meum leue? Nonnè vtrumque verum est? Nam (vt etiam suprà disseruimus) via virtutum est arcta, & difficilis in principio, lata autem & suauis in progressu, latissima verò in fine. Quod edocemur in litera Pythagoræ: cuius alter ramus est latus in principio, & in fine strictus: alter verò è conuerso. *Aristoteles in proble.* *Mat. 7.* *Ibi. 11.*

152 Cur tempore Nemrod distincta fuerunt idiomata? An id factum fuit ex cœlesti influxu: vt Astrologi dicunt? Nam (secundum eos) vnumquodque signum in sex partes diuiditur. Qui senarius per duodenarium complicatus septuagintaduo reddit. Quot sunt idiomata Mundi. Quot etiá sunt Principes in cœlo ipsos Populos custodientes: vt antiqui Theologi dicunt: quos sequitur Hieronymus. An, confusa sunt idiomata à Deo quià Nemrod & socij audebant ædificare Turrim, per quam ad locum & aërem inhabitabilem & inalterabilem conscenderent? Vnde in pœnam tantæ arrogantiæ confusæ fuerunt eorum linguæ: vt etiam suprà declarauimus: & in Genesi legimus. *Gen. 11.* *Astrologi.* *Sec. Theo.* *Hierony.* *Gen. 11.*

153 Cur in decimo Geneseos capite enarrantur origines familiarum idiomata distincta habentium: cum in vndecimo, idiomatum confusio describatur? Ab his enim (vt in textu dicitur) diuisæ sunt gentes in terra post diluuium. Fuit nè igitur bifaria vel repetita huiusmodi linguarum cófusio? Non fuit bisfacta cófusio: sed in decimo capite enarrantur Principes familiarum, quæ diuidi debebant. Hinc subinfertur. Ab his diuisæ sunt gentes. In sequenti verò capite vndecimo videlicet, enarratur occasio effectus subsecuti. Nam illuc ad Turrim illam erigendam conuenerant ex omnibus suprà memoratis familiis, quæ ob temeritatem illam confusæ sunt vt dictum est. *Ibidem. 10.*

154 Familia Hebræorum fuit nè connumerata inter illas familias, an ab eis distincta? Non profectò inter eas connumerata fuit. Cum (vt aliàs disseruimus) dicta sit Hebræa familia, ab עבר habar, id est transitu, quem, iubente Deo, fecit Abraham ex Chaldæa per Euphratem transiens vsque ad terram Chanahan. Ipse enim Abraham primò dictus fuit Hebræus. Vnde familia illa fuit noua: nec datum sibi fuit cœlum, aut terra (vt Ptolemæus testatur) quià terra erat iam diuisa in portiones illas, & consequenter cœlum in illas portiones terræ iam diuisæ influens. Vnaquæque enim portio terræ habet portionem cœli sibi correspondentem. Hinc Moses decatans portionem Hebraici vel Israëlitici Populi, ait. *Ibid. 12.* *Ptolemaus.* *Deut. 32.*

Pars autem Domini populus eius,& Iahacob funiculus hæreditatis eius. Nam cum vnicuique Populorum tradiderit Deus cœli & terræ portionem,huic Populo electo seipsum tradidit.Iuxtà illud. Dominus pars hæ-
Psal.15. reditatis meæ.

Deut.32. 155 Quomodò (vt Moses canit) constituit Dominus terminos Populorum: iuxtà numerum filiorum Israël? An,quià(vt Hebræi dicunt) tot in numero fuerũt,& sunt omnes Israëlitæ,quot sun t cæteri omnes?Quod li-
Psal.146. tera sonare videtur.Quem numerum nouit ille,qui stellarum multitudinem numerat:vt Propheta canit.An, quià, sicut cœlorum inferiorum influxus in cæteras nationes distributus fuit : sic supernorum cœlorum influxus in Israëliticum populum distribuebatur?Per quem distribuebatur
Porta lucis. posteà in cæteras nationes.Quo sensu Portæ lucis author dixit , quòd omnes influxus prius dabantur Israëlitico Populo : & per eum aliis Populis:nisi Populus Israëliticus propter peccata sua talem se exhiberet , vt non mereretur huiusmodi influxus. Nã tunc in gentes alias (vt alibi diximus,diffundebantur. Vnde præualebant contrà Israëlẽ aridũ & influxu priuatum Si verò fauore digni erant Israëlitæ , nullus contrà eos stare
Ester.6. poterat. Sicut expresè in libro Ester dixerunt Consiliarij Haman. *Si de semine Hebreorum est Mardocæus,antè quem cadere cœpisti,non poteris ei resistere.*Quod etiam aliis quàmplurimis locis comprobatur.

156 Cur Leo virum & mulierem reperiens , prius virum quàm mulierem inuadit?An,quià sentit maius robur in viro?Ideò prius illum destruere nititur.An,quià Regius ac strenuus Leo,non dignatur congredi,nisi cũ
Arist. in proble. nobiliori? An,quià sentit legem naturæ:quam describens Aristoteles, ait. Iniquius est interficere mulierem,quàm virum?Et in hoc Leo digniorem
Gen.3. se exhibet , quàm serpens , qui primò mulierem aggressus est : vt in Genesi legimus.

157 Cur cadauera sepulta in Acheldamach statim resoluuntur ? An, quià influxus loci id operatur? Sed cur non ità fit in loco ei immediatè coniuncto , sola superficie distante ? Et cur idem facit terra illius agri Romam delata ? An igitur ex aliqua virtute ipsi terræ collata , eo quod
Mat.27. empta fuit ipsis triginta argenteis,quibus Christus venundatus fuit ? Sed cur magnum quid censetur , si cadauera integra perseuerent ? Id quippè non à Sapientibus, sed à vulgo priuilegium existimatur. Nonnè vidimus ossa Petri & Pauli Deo charissimorum penitus carne nudata ? Nonnè &
Ibidem. 11. & corpus diui Iohannis baptistæ à Christo omnibus iure prælati igne cõbustum fuit ? An igitur hæc resolutio in beneficiũ cadaueris vergit? [redacted]
Gen.3.
Sec.Tho.

158 [redacted]

[redacted]

159 Cur viliores exaltati magis intumeſcunt? An, quià priuati nobilitate (quam ſemper conſequitur manſuetudo & clementia) proſequuntur ſuam duram & hiſpidam ſortem? Nam ſeruorum genus nō corrigitur niſi virga: quià ruſticani ſunt. An, quià timent ne ſuppeditentur à nobilioribus quos indebitè tenent oppreſſos? Ideò ſemper intumeſcunt, & machinantur contrà eos. Sicuti proprium eſt iniuriantium ſemper inſequi: quià timent ne condignæ vices eis rependantur. An, quià obtenebrati, fulgorē pati nequeunt? An, quià non aſſueti dignitati, ea abutuntur?

160 Quarè mulier eſt imberbis? An (vt Ariſtoteles innuit) quià frigida non valet capilos producere? An, quià magis ſuapte natura tendit mulier ad augmētum capillorum, quàm barbæ? An, quià ſuperfluum illud, quod viris in barbam pullulat, mulieribus in mēſtruum humorem reſoluitur? An, vt per barbam homo dignoſcatur in facie à muliere? Quod Secundus philoſophus dixit Hadriano interroganti quid eſſet barba: vt fertur. *Ariſto. in proble.*

161 Monetæ à quo primò & quando fuerunt inuentæ? An Lydij primi incuderunt nummos aureos: vt Herodotus ſcribit? Sed nonnè Plinius, cui potiſſima cura fuit Romanos præferre, dixit aurum percuſſum fuiſſe ſexcenteſimo quadrageſimoſeptimo anno Vrbis conditæ? Si verò Straboni credimus, Phædon primus docuit ſignari argentum. Eutropius autem aſſerit argentū primò ſignatum anno circiter trecenteſimo octogeſimotertio ab Vrbe condita. Sed æs (vt Macrobio placuit) primò ſignauit Ianus, qui Noeh fuit: ſi Beroſo creditur. Sed nonnè argenteos ſiclos quadringētos in Geneſi legimus datos fuiſſe filiis Chet in ſpeluncæ duplicis & agri precium, ab Abraham: qui fuit antè Troiæ excidium annis trecentis decem: & conſequenter antè conditam Vrbem annis ſexcentis decem? Vnde Græcos ſcriptores tanquam iuniores relinquemus (vt etiam Platoni viſum eſt) qui dixerunt, quod inuenerant: & ſacros ſcriptores ſequemur, quià diuinis oraculis ſuſcipientes, certiora & antiquiora tradiderunt. Quamuis igitur determinatum tempus inuentorum Scriptura non tradat tamen ſemper fuiſſe nūmos conie&amus, ex quo homines cœperunt negociari ſuper terram: vt haberent, vnde neceſſaria & opportuna emerent. Verùm, quod nouum Græcis aut Romanis, fuit, Ægyptiis, Hebræis & Chaldæis antiquum fuit. *Herod. li. 1. Plinius. Stra. lib. 8. Eutr. 2. hiſ. Macro. lib. 1. Satur. Beroſus. Gen. 23. Plat. de bello Atlan.*

362 Quisnam primus domos ædificare cœpit? Nonnè bifariæ sunt domus, familiæ videlicet, & ædificia lapidea vel ignea? Vnde de duplici fabrica respondendum est. Prima igitur fabrica, cuius meminerit Scriptura sacra, fuit Henoch, ædificata à filio Chain, vt in Genesi legimus. Nec mirū est, quòd tunc ædificata fuerit Ciuitas; quando vix erant duo vel tres viri in Mūdo. Paruula enim fuit Ciuitas, ꝑ paruula familia: aut ædificata fuit cum spe prolis ampliandæ: vt postea statim factum est. Potest quoque iste sermo verificari de domo, id est, familia: quæ animalis & inferior cœpit in Chain. Iuxtà illud Apostoli. Prius quod animale. Domus autem & familia melior habuit principiū in Set, quē Deus posuit pro Habel. Quòd autem multiplicatio familiæ dicatur ædificatio domus edocemur in Exodo: vbi habetur, quòd Deus benefecit Hebræorū obstetricibus, & domos, id est familias, eis ædificauit. Quæ ædificatio domuum, id est familiarum, magno apud Patres habebatur in precio. Vnde iussum fuit fratris semen suscitari: vt in Deuteronomio habetur.

Gen. 4. *1. Cor. 15.* *Exod. 1.* *Deut. 25.*

363 Cur Pastores & Æthiopes Sole adusti, dentes albos habere solent? An, quià (vt Aristoteles ait) eis vis Solis vaporem detrahit: dummodò nihil superinficiatur? Quemadmodum etiam ceram albescere comprobamus. An, quià læti viuunt nulla cura pressi: quæ eos in atram bilem deducat, & digestiuam ipsorum vim debilitet & impediat? An, quià morantur in aëre perfecto & digestioni fauenti, An quià simplicioribus & vnicis cibis saturantur: quorum digestio est facilior, quàm ciborum multigenorum, qui ex illa mixtione facilius corrumpuntur? Hinc boni & benè digerentis stomachi signum est dentium albedo.

Aristo. sec. 10. proble. 65. 66.

364 Est nè æquius, quòd vxor det dotem marito, an quòd accipiat ab eo? Nonnè Legistæ & Canonistæ omnes celebrant vxorum dotes, & eis fauent, asserentes quòd necessarię sunt, pro sustinendis oneribus matrimonij? Sed nonnè matrimoniorum onera sunt apud Orientales? Veruntamen ipsi donant multa vxoribus, & earum parentibus. An igitur forsitan id faciunt, quià nō tot & tātas expensas faciunt pro vxoribus, quot & quantas faciunt Christiani? Immò aliqui maiores faciunt. Sed quid ęquius est? Nōnnè vir, qui est caput mulieris, regere & alere debet vxorem & filios, & non è conuerso? quià debitus ordo peruerteretur? Erubescere itaque debent viri, qui eas quęrunt vxores, quarum præsidio victitent, & familiam pascant. Vnde sicut præsidere deberent, se aliquo modo eis subiiciunt. Hinc Theophrastus à Hieronymo citatus, ait, quòd ferre diuitem vxorem tormentum est. Nec enim censendus est vir ille, qui non audet se, vxorem, & filios alere.

1. Cor. 11. *Theophr. in lib. de nup. Hiero. li. 1. contra Ioui.*

365 Quo potissimè signo dignoscuntur veri Israëlitæ secundum carnem (vt aiunt) ab aduentitiis? Assignant nōnulli Hebræi tria apud eos frequentissima indicia: quorum primum est, quòd habent insignia, cognomina & familias, quibus ab aliis dignoscuntur. Secundum, quià non nubunt filiæ eorum, nisi illis, qui de familia sua existunt: ne successionē confundant. Tertium signum est, quòd veri Israëlitæ fœnus non exercent,

ſcientes illud fuiſſe permiſſum dari gentibus expulſis vel expellendis à terra promiſſa: quià à DEO eorum bona, tam mobilia quàm immobilia ipſis Iudæis addicta erant. Qua cauſa ceſſante vſuram penitus reuocatam eſſe dicunt: vt plærisque in locis à Prophetis dicitur. Hinc Dauid canit. Domine quis habitabit in Tabernaculo tuo, aut quis requieſcet in monte ſancto tuo? Et tandem concludens, ait. Qui pecuniam ſuam non dedit ad vſuram, abſolutè loquendo. Nam omnes ſumus fratres, & vnius Dei cultores. Secundùm quam ſignificationonem accipitur frater, cui non debet ad vſuram dari: vt ſuprà diſſeruimus, *Ezech. 18. & alibi.* *Pſal. 14.*

SECTIO QVINTA DE BONIS ET MALIS ANGELIS.

166 SVNT nè Angeli mixti cum materia, an ab ea ſeparati? An forſitan ſunt ſeparati? Nam communi vocabulo dicuntur intelligentiæ ſeparatæ. Sed nonnè, ſi benè perpēdimus, quid in Antiqua Theologia decidatur, videbimus, quòd dicuntur ſeparati à Deo, & non à materia? Nam quicquid diſtat à Deo actu primo & puriſsimo, ſubintrare materiam eſt neceſſe. Si benè deſcribunt Naturales entium latitudinem: in cuius cacumine eſt actus purus abſque materia: in imo autem materia ſine forma: intermedia verò omnia admixta demonſtantur ex forma & materia. Quæ quidem Angelorum materia non eſt phyſica & corruptioni ſubiecta: ſed ſicut materia cœli differt à materia generabilium & corruptibilium per analogiam quādam: ſic etiam materia Angelorum ab aliorum materia differt. Vnde antiqui, Baſilius, Origenes & Gregorius, & Academici omnes, dixerunt Angelos habere corpora.

167 Angeli & dæmones poſſunt nè dici animalia abſque errore: Nonnè ex arbore ſubſtantiæ à Peripateticis aſsignata habemus Angelos eſſe ſubſtantias incorporeas ab animalibus differentes? Sed nonnè Mercurius Triſmegiſtus & Academici omnes, & multi ex antiquioribus Doctoribus noſtris Angelos eſſe corporeos & animales aſſerunt? Inquit enim Baſilius. Angeli corpora habent, veluti ſpiritus quoſdam tenues, aëreos atque puros Quod diſcere poſſumus à Dauide, dicente. Qui facit Angelos ſuos ſpiritus & miniſtros ſuos flammam ignis. Nec enim moueri poſſet Angelus de loco ad locum, niſi corpus haberet. Cum ſolius corporis ſit motus localis. *Baſilius.* *Pſal. 103.*

168 Si Angeli corporei ſunt, cur & quomodò nobis occultantur? An, quià natura ipſa ſunt ſpiritus inuiſibiles, quamuis corpus habeant? An, quià ipſis Deus hanc legem tribuit: ne aſpectu ſuo mortales terrerent? An, ne familiares eſſent indignis? An, quià Deus hanc poteſtatem eis dedit, vt ſe inuiſibiles vel viſibiles ad placitum præbeant: & ſe oſtendant, in qua forma voluerint? Qualis ꝓprietas erit corporis glorificati. quod in

seipso ostendit ille, qui resurrectioni principium dedit: præbens se aliquando visibilem, nunc in forma hortulani, nunc peregrini & huiusmodi. Aliquando verò inuisibilis, fuit præbens se aliquando palpabilem cū carne & ossibus: aliquando subtilem adeò ac tenuem, vt clausis ianuis ad discipulos intraret. Et hoc pro merito videntium effecit.

Io.20. *Luc.24.* *Io.20.*

169 Qualem se homo debet exhibere vt Angelos videre valeat? Nōnè duplici via ipsi Angeli à mortalibus videntur? Aliquando enim videntur dum ipsimet præbent corpus suum visibile, aut iubente Deo, aut potestate eis tradita. Et sic etiam rudes aliquando viderunt Angelos: vt de Hagar & Ismahele legimus: & de Manueh patre Samsonis, & vxore ipsius: vt in Iudicum libro habetur. Sic visus fuit Angelus in Galgalis ab iis qui ibi flebant. Sic à mulieribus in virorum forma visi sunt: vt Iohannes narrat. Alio verò modo videntur ab iis, qui oculos purificatos habent, & digni sunt raptu, aut osculi morte: vt Hebræi dicunt. Et sic Prophetæ omnes ad libitum Angelos videbant: alij verò nequaquam. Sicut clarè comprobatur per id, quod in quarto Regum volumine legitur: vbi habetur, quòd dum Elysæus ab assyriis circundaretur, & puer Giezi timeret, Elisæus vidit Angelos fauentes. Ideò dixit. Plures sunt nobiscum, quàm contrà nos. Vnde, cum Giezi rudis eos videre non posset, orauit Elisæus, dicens. Aperi. Domine oculos pueri huius. Et ad eius orationem Giezi apertis oculis vidit currus & milites in aëre stantes.

Gen.21. *Iud.13.* *Ibi.2.* *Io.20.* *4. Reg.6.*

170 Qui sunt Angeli assistentes Deo? Nōnè Daniel eos distinguere videtur, dum ait. Millia millium ministrabant ei & decies centena millia assistebant ei? Sed nonnè oppositum videtur asserere Paulus, dicens. Omnes sunt administratorij spiritus in ministerium missi? Omnes quippè Angeli sunt ministri Dei vt Apostolus inquit) & mittuntur ad Principis beneplacitum. Quamuis autem mittantur, semper tamen assistunt. Iuxtà illud. Angeli eorum, scilicet in tutelam missi, semper vident faciem Patris. Ipsi enim met aliquando assistunt, aliquando verò mittuntur: nec tamen (vt modò dictum est) ab assistendi officio cessant. Et sic de eorum naturali dispositione loquitur Paulus: Daniel autem de illis, quibus iam iniuncta sunt officia, tractat.

Dan.7. *Heb.1.* *Mat.18.*

171 Quis est Angelorum numerus? An consummantur Angeli illis duobus millium millibus: de quibus Daniel loquitur? Sed nonnè breuis admodum esset Angelorū numerus respectu mortaliū: quorū multò plura millia fuisse cōprobamus? Vnde Daniel, nō vt numerū determinaret, numerū illū assignauit, sed vt ostēderet ministros cœlestes per millenarium numerum diuinū distributos. Sicuti per eundē multa cœlestia ab Ezechiele & Iohanne describuntur. An igitur (vt aliis placet) certis legionibus Angelorum numerus concluditur? Sed, cum variè & diuersimodè legiones à diuersis accipiantur, quid veritatis per eas habere possumus? Non enim legio constat ex sex millibus sexcentis & sexagintasex militibus: vt vulgò dicitur. Nam à Varrone completur legio tribus millibus tātummodò. Reperitur etiam alibi legio cōpleta ex decem

Dan.7. *Ezech. vlt.* *Apoc.7.*

cohortibus,habens ſex mille & centum pedites:equites autem ſeptingẽtos triginta.Aliquando quoque ex pluribus cohortibus conficiebatur legio:ex paucioribus verò nunquam. Cohors autem varia erat. Alia enim conſtabat ex mille centum & quinque peditibus:equitibus verò loricatis centum quadragintaduobus. Et hæc dicebatur cohors millenaria. Alia erat quingentaria habẽs quingentos quinquagintaquinquẽ pedites : equites autem ſexagintaſex:Alia verò ex totidem peditibus,equitibus autem quinquagintaſex conſtabat.Erant quoque aliæ cohortes & legiones:quarum numerus eſt penitus incertus.Cum itaque legionum & cohortium ſit indeterminatus numerus : nihil cērti ex ipſis (vt modò dictum eſt) haberi poteſt:& conſequenter Angelorum numerus legionibus à nonnullis traditus nullus penitus eſt.

172 Quis eſt(ſecundum Talmudiſtas)Angelorum numerus? Nonnè ipſi hunc numerum aſſignare conantes alio tramite gradiuntur? Diſtingunt namque exercitus eorum in מזלות Mazalot,אל El, לגיון ligion,רהטון Rihaton כרטון Chirton, גסטרא Giſtera. Mazalot autem dicunt eſſe duodecim, iuxtà duodecim ſigna Zodiaci. El verò dicunt eſſe cohortes triginta pro quolibet illorum duodecim. Vnde ſunt in numero trecẽtæ ſexaginta Angelorum cohortes. Ligion autem multiplicat illum numerum trecentorũ ſexaginta per triginta. Vnde reſultat numerus decem millium & octingẽtorum.Et hunc numerum ipſi Talmudiſtæ multiplicant pariter per triginta:& ſic fit Rihaton conſtans ex trecentis viginti quatuor millibus.Et hũc numerum adhuc ipſi per triginta multiplicant: & fit Chirton conſtans ex nongentis millium millibus & ſeptuagintaduobus millibus. Et hunc numerum pari modo per triginta multiplicant. Vnde reſultat Giſtera : conſtans ex ducẽtis nonaginta & vno millium millibus & ſexcentis millibus. Quorum omnium ſumma eſt trecenta & vnum millium millia, ſexcenta & quinquagintaquinque millia,centum & ſeptuagintaduo.

173 Quot ſunt intelligentiarum ordines? Nonnè (ſi Dionyſium & Iam- *Dionyſ.de*
blicum, qui ſimul conueniũt,ſequi voluerimus)nouem dicemus eſſe An- *An.hierar.*
gelorum ordines, apud omnes frequentatiſſimos? Nec ſine ratione id aſ- *Iamblicus.*
ſeritur. Cum Deus trinus ęmanauerit in productione ipſorum per qua- *Cantico 1.*
dratum ternarij, qui nouenarius eſt: ſicut in Harmonia diſſeruimus. Se- *Tono 5. can.*
cretiores verò & antiqui Theologi, quamuis in numero non diſcrepent, *& vlt.*
aliis tamen nominibus ipſos ordines vôcant: videlicet חשמלים Chaſma- *Sec.Theo.*
lim,כרובים Cherubim,תרשישים Tarſiſſim:poſteà אראלים Arelim,שרפים
Seraphim,מלאכים Malachim : poſtremò אופנים Ophanim, אישים Iſſim,
אלהים Elohim. His etiam addunt בני אלהים Bene Elohim, qui indiffe-
renter tam bonos quam malos iuſtitiæ Dei miniſtros ſignificant. De qui-
bus omnibus in Scriptura ſacra fit mentio. Nam de Chaſmalim meminit *Ezech.1.*
Ezechiel. De Cherubim in Geneſi & Exodo, aliiſque pleriſque in locis *Gen.3.*
fit mentio. De Tarſiſſim idem Ezechiel & Iſaias meminerunt. De Arelim *Exod.25.*
autem & Seraphim ab eodem Iſaia fit mentio. De Malachim pleriſque *Ezech.28.*
in locis habetur.Pro quibus cõmunis æditio habet Angelos vel nuncios. *Iſa.60.* *Ibi.33.6.*

Ezec. 1. 10. De Ophanim verò meminit ipsemet Ezechiel. Issim autem nominantur à
Pro. 8. Salomone. De Elohim quoque plerisque in locis habetur: & præcipuè
1. Reg. 8. in primo Regum volumine. Vbi Phytonissa Sauli dixit. Elohim vidi ascendentes è terra. Pro quibus vulgata traductio habet Deos. Bene, id
Iob. 38. Gen. 6. est filij Elohim verò boni à Iob: mali autem à Mose & ab eodem Iob
Iob. 1. memorantur.

Dan. 7. 174 Quæ sunt Angelorum officia? Nonnè Daniel refert, quod Angelorum alij sunt assistentes, diuino Tribunali videlicet Deũ continuè laudantes: alij verò ministrantes ipsi, & nobis scilicet? Quibus assistentibus ministrantes respondent.
Luca 12. Horum autem aliqui præsunt quatuor noctis custodiis: de quibus Christus meminit dicens. Et si venerit in secunda & tertia
Mat. 14. vigilia, noctis videlicet. Matthæus verò & Marcus de quarta noctis vigi-
Mar. 6. lia mentionem faciunt, dicentes. Quarta autẽ vigilia noctis venit ad eos, scilicet Iesus, ambulans suprà mare. Duabus verò primis vigiliis, quando exit durus influxus, durúmque iudicium, quod Hebræi דין Din appellant, acriores & ex latere Aquilonari Angeli præsunt: duabus autẽ postremis mitiores, Australes videlicet. Alij quoque præferuntur quatuor anni custodiis, per quatuor stationes Solis, à cardine videlicet in cardinem distin-
Cantico 1. ctis: vt alibi disseruimus. Alij verò præsunt Planetis, quorũ nomina in Har-
To. 3. c. 6. monia memorauimus. Alij quoque præsident duodecim signis: de quibus
Apoc. 21. Iohannes meminit, dicẽs quod in portis, id est signis, quæ (vt Plato ait) sunt
Plato. portæ cœli, sunt duodecim Angeli. Et, cum signorum istorum aliqua sint Orientalia, aliqua Occidentalia, aliqua Meridionalia, aliqua verò Aquilonaria: Hinc ipse Iohannes subinferens inquit. Ab Oriente portæ tres, ab Aquilone portæ tres, ab Austro portæ tres, & ab Occasu portæ tres. Alij verò Angeli tutelæ & custodiæ nostræ addicti sunt. Alij præsident animantibus. Alij præsunt plantis: alij lapidibus, qui preciosi dicũtur: vt secretio-
Sec. Theo. res Theologi & veri Sapientes affirmant. Alij quoque præsunt bello: alij paci. Alij Regibus & Prælatis præsidẽt. Alij verò prouinciis & regionibus sunt præfecti: quæ moribus differunt, iuxtà differentiam custodum suorũ. Et adeò omnibus rebus & operationibus Angeli præferuntur: vt Deus in Mundo hoc inferiori per Angelorum ministerium omnia operetur. Ideò
Heb. 1. Paulus horum sacramentorum non ignarus ait. Omnes sunt administratorij spiritus, in ministerium missi.

175 [redacted]

176 Angeli sunt ne in gratia stabiliti: an possunt adhuc peccare? Nonnè Theologi, maximè recentiores communi sententia asserunt, quod ex-

pulsis Angelis rebellibus, reliqui omnes in gratia confirmati fuerunt? [redacted] *Iob. 4.* *Ezech. 18.* *Hiero. super Ezech.*

177 Angeli, custodiæ alicuius viri vel Ciuitatis addicti, amouentur nè aliquando ab illo ministerio? Nonnè in Iob habemus. Et in Angelis quidẽ suis posuit mutationem? Pro quo communis æditio habet, reperit prauitatem. Mutantur enim ipsorum custodiæ: sicut alibi clarius reseratum est. Nam, qui primam custodiunt vigiliam, secundam non custodiunt: & sic de singulis vigiliis. Completo verò vitæ cursu mortales non indigent amplius Angelorum custodia: quia si boni sunt, ipsi in Angelos transmutantur (dicẽte Christo. Et erunt sicut Angeli Dei) Sin autem mali, abeunt cum suo malo dæmone. Si verò Angeli mutantur ex bonitate in malitiam (vt nuper dictum est) Deo committimus, & veritati cedimus. *Isa. 34.* *Iob. 4.* *Mat. 22.*

178 Qua lege vel quo statuto Angeli sunt immortales? An natura ipsa: vt communiter Theologi dicunt? An voluntate Dei: vt expresſè Plato perhibet, dicens. Me volente estis indissolubiles? Nec existimo aliam esse rerum naturam, nisi eam legem, quam Deus eis à principio indidit: vt videlicet sint incorruptibiles, quas Deus voluit esse incorruptibiles: & quas voluit esse dissolubiles, dissoluantur. Vnde in potestate eius est dissolubiles indissolubiles facere: vt de corporibus suscitatis, & suscitandis, secundum fidem nostram, tenemus. Nam opus naturæ, est opus intelligentiæ veræ, non errantis, scilicet Dei: qui non tantum est prima regula contingentium, sed omnium rerum productarum: vt Propheta canit, dicens. Ordinatione tua perseuerant dies: quoniam omnia seruiunt tibi. *Pla. in Tim.* *Auer. 12. Metaphy.* *Psal. 118.*

179 Quæ sunt aues volantes super faciem firmamenti cœlorum: vt in Genesi, iuxtà literæ veritatem, habetur? An sunt aues istæ cõmunes? Sed hę non volant super, sed sub firmamento vel mole cœlorum. An igitur istæ aues sic volantes sunt Angeli: vt longa assertione perhibet Zohar, innixus dicto Sapiẽtis. Ne loquaris quicquam de Rege: quià volucres cœli reportant verbum? De quarum auiũ volatu multa disserit ipse Zohar. Referunt enim Deo omnia, quæ facimus (vt in Tobia legimus) & multoties referũt nobis ea, quæ Deus præcipit. Quod vidit Iahacob sub typo scalæ, per quam vidit ascendentes & descendentes Angelos: vt in Genesi legimus. *Gen. 1.* *Eccles. 10.* *Zohar.* *Tob. 12.* *Gen. 28.*

180 Est nè verè Michael magnus Dei sacerdos,& quomodò? Nonnè sicut Sacerdos legalis sacrificabat animas animalium irrationabilium Deo: ità Michael Sacerdos cœlestis sacrificat animas rationales? Vnde secretiores Theologi vocāt ipsum כהן גדול cohen gadol, id est Sacerdotem magnum. Sed quomodò ipse sacrificat animas, quæ iam sacrificatæ fuerunt à Christo vero ac summo Sacerdote? Nonnè sacrificat tanquam vicarius in cœlo: sicut Sacerdotes communes tanquam vicarij Christi sacrificant, vel offerunt corpus Christi: quod iam sacrificatum & oblatum ab ipso Christo fuit? *Luca 22.* Et in hoc ipsi funguntur vice, quam dedit ipse Christus, dicēs. Hoc facite in meam commemorationem. Ipse enim Michael est princeps militiæ Christi, constitutus super omnes animas suscipiendas.

181 Quis est Sandalphon ab Hebræis celebratissimus, & quod officium habet? Nonnè ipse est (vt aiunt) princeps illorum Angelorum, quorū præcipua cura est deferre orationes & sacrificia omnium coràm Deo? Et hic est ex parte Aquilonari. Vnde sacrificia, sacerdotium, & huiusmodi proueniunt. Quod dignoscitur ex eo, quòd nomen eius terminatur in N: sicut etiam Mitatron. Nam asserunt, quod huiusmodi sunt intelligentiæ Aquilonares, & à parte sinistra præcipuè emanantes. Illi autem Angeli, quorum nomina terminantur in L, sunt Meridionales, & à parte dextrà: vt asserūt, Nec tamen aliquis est sic à parte dextra, quin participet etiam de sinistra, & è conuerso. Christus verò vtramque partem perfectè complectens in *Ibi. 1.* medio locatur, & regnare dicitur in domo Iahacob: qui medium in illa sanctissima regione tenet: vt Sapientes optimè norunt.

182 Quæ sunt Seraphinorum & cæterorum Angelorum alæ? An sunt *Eccles. 10.* vires, quibus feruntur, volantes quocunque volunt? Vnde & Angeli aues *Zohar.* à Salomone dicuntur: vt Zohar rectè sentit. Hinc forsitan ipsi passim cum *Plato.* alis pinguntur. An sunt alæ illæ, cum quibus (vt Plato scribit) ad cœlum volamus: intelligentia videlicet purificata & amor perfectus? An sunt alæ virtutes, quibus influxibus à Deo acceptis replent alios? Vnde Seraphini *Isa. 6.* habent sex alas (vt Isaias testatur) quibus (vt suprá disseruimus) sex Mundi partes replent ea virtute, quam hauriunt à sex sigillis à magno nomine tetragrammo seu quadrilatero decerptis. Quibus quidem sigillis sigillantur illæ sex Mundi partes: vt Abraham apertè narrat. *Abraham in lib. de for.*

183 Seraphini vrunt nè: vt nomen ipsorum indicare videtur? Seraphini enim vrentes, ardentes, aut exæstuantes interpretantur. Non quippè viūt, veluti corporeus hic ignis, consumens, & crucians, sed veluti supremus, aut supramundanus ignis, qui inflammat, probat, transmutat, & viuificat. Deferunt enim supremum illum ignem ad inferiora: viuificantes omnia, & inflammantes piorū corda. Quod officium fecit aliquando, veluti sum- *Luca 12.* mus Seraphinus, Christus: qui dixit. Veni mittere ignem in terram: & quid volo nisi vt ardeat? Et quià Seraphini deferunt illū ignē Spiritus sancti, te- *Origenes.* nentes in terris aliquādo vicē ipsius: Hinc opinor Origenē dixisse Seraphinos esse Spiritū sanctū, non quidē re ipsa, sed officio. Sicuti Angelus Mosi multoties dicitur Adonai vel Deus. Et hoc quatenus Dei officio fungebat.

184 Cur

184 Cur Raphael venit in comitatum Tobiæ? [redacted] An igitur, quia Raphael, Soli præsidens, est bonus viæ comes: sicut & Sol, qui præbens lumen terræ, viatoribus commodũ iter reddit? An, quia, cum ille Angelus sanaturus esset patrem obcæcatum, benè Raphael fuisse dicitur, qui Medicina Dei interpretatur? Hinc finxerũt Poetæ, quod Sol aut Phœbus, cui ipse Raphael præest, fuerit Medicinæ inuentor. Sed quomodò reliquit tam ingentem orbem, quem gyrat, vt Tobiam associaret? Non quippè reliquit opus commissum: cum vtrumque facere potuerit per se, vel per aliquẽ de exercitu suo. Nam (vt suprà quoque disseruimus) quilibet illorum septem Principum habet amplum Angelorum exercitum sub se: quorum vnusquisque conformiter Principi operatur. Nec enim Principes essent, nisi super aliquos principatum haberent. Tob.12.

185 Quo felle liniuit Tobias oculos patris cæcutientis? Nonnè felle Lucij: vt Hebræorum Sapientes aiunt? Sed quid ad visum recuperandũ confert fel huiusmodi piscis? An à naturæ proprietate fel eius fauet luci? Vnde & Lucius forsitan denominatus est. An, quia Solaris est piscis & sanitati fauens, sicuti Solaria omnia? An, fel illud acutie sua fauet oculis, albuginem corrodens, aut saniem, vel quodcumque oculorum impedimentum? Sicut de felle falconis, accipitris, aut hirundinis dicitur. Ibi.11.

186 Suntnè inter Angelos assistentes septem illi spiritus præcipui, de quorum numero Raphael se esse perhibuit? Sunt quippè: vt non modo ex Tobiæ libro, sed à Iohanne docemur. Ipse enim in sua Pathmotica visione eorundem spirituum meminit. Sed cur hi spiritus numero septenario distributi sunt? An, vt Planetas, inferius influentes, regant? Quod Mercurius innuere videtur: qui, [redacted] de Planetis ageret, dixit. Deinde septem fabricauit Gubernatores. An, vt sint tanquam canales, deducentes ad nos influxum septem numinum aut septem supernorum fontium: quorum influxus colligitur in Beersabah, id est puteo septem, inde in nos diffundendus per septem spiritus, quò ad animam, & per septem Planetas, quo ad corpus? Quo numero septenario alia quamplurima, eadem & vniuoca ratione distribuuntur. Tob.12. Apoc.1. Mercu. in Pyman.

187 Qui sunt propriè dæmones? Nonnè à Porphyrio & Proculo habemus, quod duplex est malorum dæmonum genus? Alterum enim est animarum aut substantialium & intellectualium dæmonum: alterum verò est materialium potentiarum. Et huiusmodi sunt appetitus animales semper spiritui aduersantes. Vnde Satani dici possunt, id est aduersantes: vt Apostolus clarè testatur. Caro (inquit) concupiscit aduersus spiritum, spiritus autem aduersus carnem. Hæc enim sibi inuicem aduersantur. Quas vires siue appetitus animales alibi ipse Paulus vocat legem membrorum, dicens. Video aliam legem in membris meis, repugnãtem legi mentis meæ. Quod nedum à Paulo, sed à Platone, Porphyrio, & Proculo habemus: maximè vbi de anima & dæmone pertractat. Sunt quoque dæmo- Gal.5. Ro.7. Proc. de anima & dæmo.

nes boni. Dæmo[redacted] sapiens interpretatur: qui si bonus, diuinus: si verò malus, Diabolus [redacted]

Psellus de dæmoni. 188 Quot [redacted] dæmonum ge[redacted] Theologi docent? Sed nonnè Michael Psellus de mēte Platonis, Porphyrij & Proculi, reducit eos ad quatuor genera pręcipua: terreum videlicet, aqueum, aereum & igneum? Terrei enim aduersantur nobis per carnem, aquei per sanguinem pituitæ admixtum, aerei per spiritum superbiæ tumefacientem, ignei verò per excandescentem & inflammatam iram præcipitant. Sunt etiam aliqui Orientales, alij Occidentales, alij Meridionales, & alij Aquilonares: quorū primi per diuinationes, sequētes autem per desperationem, tertij per nimiam fiduciam, quam habēt de bonitate Dei, Aquilonares verò per rebellionem, mortales à Deo auertere conantur.

189 Cur mali dæmones cum damno suo procurant mortalium casum? An, quia forsitan non augetur eis pœna, sed solatium? Iuxtà commune adagium. Solamen miseris socios habuisse malorum est. An, quia tanta inuidia ducuntur, vt non videant, quid faciant, nec sibi benè consulant? *Sap.2.* Iuxtà illud Sapientis. Inuidia Diaboli mors introiuit in orbem terrarum. An, quia tam mala arbor effecti sunt, vt non possint nisi malos fructus facere? *Mat.7.* Iuxtà dictum Saluatoris. Non potest arbor mala fructus bonos facere. *Iere.13.* Vnde in ipsis habet locum illud Ieremiæ. Si potest Æthiops mutare pellem suam, & Pardus varietatem suam: Itá & vos poteritis benefacere, cum didiceritis malum.

190 Cur Diabolus libentius tentat mulierem quàm virum? An, quià debilior est fœmineus sexus? Hinc faciliorem victoriam sperat. An, quià Diabolus maius symbolum habet cum muliere, & inde faciliorem aditum suis venenis infundendis? An, quia est eodem loco vterque imbibit, ex Aquilone videlicet? Inde enim secretiores Theologi dicunt mulieris animam venire. *Isa.14.* Quòd autem ille sit locus mali dæmonis, habemus ab Isaia: qui de ipso, sub metaphora Regis Babylonis, pertractans refert ipsum dicentem. Ponam sedem meam ad Aquilonem. An, quia anima mulieris (vt suprà disseruimus) non est dotata eo splendore & dignitate, qua viri anima decorata est? Vnde ipse potest sacra administrare, & sacerdotio fungi. Quod decorum positum in homine, horret & timet malus dæmon: & tantò magis, quantò minori peccato est obtenebratum. Quod cognoscens Apostolus, dixit quod mulier est imago viri, vir autem *1.Cor.11.* Christi: collocans ipsam mulierem (vt patet) in gradu inferiori. Secretio- *Sec.Theo.* res autem Theologi docent ipsam mulierem quinque gradus à viri nobilitate distare.

191 Si malus dæmon oblectatur magis aggredi mulierem quàm virum: cur aliquando tenens vicem mulieris viro se submittit, & tunc Succubus vocatur? Et si aliquando veluti mulier se subiicit, multò sępius tamen veluti vir mulierem aggreditur: & tunc incubus vocatur ab iis, qui de huiusmodi pertractant. Et de huiusmodi in Scriptura sacra fit aperta men- *Gen.6.* tio, dum dicitur. Videntes filij Elohim filias hominum, quod essent pul-

chræ, accesserunt ad eas, & genuerunt. Sed cur id Diabolus facit? An, quia magis potest in mulierem antedictis rationibus? An, quià superbus, vult agentis vicem tenere: quod nobilius est? An, quià dæmonum plures sunt masculini sexus, quàm fœminini? Sed aliquando dæmon gerit vicem mulieris, vt indicetur sexu muliebri pollere. Quod absonum non est apud peritos in huiusmodi. Nam & in Deo Mercurius perhibet esse vtrumque sexum. Hinc Deus in Isaia apertè ait. Ego, qui cæteris generationem tribuo, sterilis ero. *Mer. in Py.* *Isa. vlt.*

192 Est nè fœmineus sexus in dæmonibus? Contendunt Peripatetici, & recentiores Theologi, quòd neque sexus neque generatio actiua vel passiua reperitur in eis, eo quod discretio sexuũ, & genitura proueniunt corporis aut animalitatis ratione: Theologi verò antiqui contrarium penitus docuerunt. Ipsi enim asserunt esse in eis genituram, sexum & animalitatẽ. Quibus fauet sententia Dei dicentis Serpenti. Ponam inimicitias inter te & mulierem, & semen tuum, & semen illius. Nisi enim Diabolus, per Serpentem designatus, generaret, vanus fuisset ille sermo, inter semen tuum. Si igitur generat per semen, nonnè animal est, & consequenter sexum habet? Vnde principem illius fœminei sexus, secretiores Theologi vocant לילית Lilit. Cuius potestas præcipua est in nocte, quam ipsi לילה laielah dicunt: vnde nomen traxit. Et est illa (vt aiunt) quę cum suis satellitibus procurat pollutiones nocturnas, aliquam vel modicam nacta occasionem: vt etiam alibi disseruimus. *Ant. Theo.* *Gen. 3.* *Sec. Theo.*

193 Quæ terra Serpenti maledicto in cibum data est, & cur? An data est ipsi maledicto terra maledicta? Cum à cœlo expulsus sit, & in terram deiectus. Et hoc, quia procurauit hominem, ad cœlos ordinatum ad terram deiicere. An terra est humanum corpus, & caro hominis infecta: quæ de terra sumpta est, & in terram breui reuersura? Nam hęc aduersans spiritui data est in cibum Serpenti aduersanti Michaeli: qui constitutus est princeps super animam & spiritum. Vnde sicut fuit bellum inter Michaelem & Serpentem: sic est inter carnem & spiritum: quousque deuicta caro in spiritus seruitutem redigatur, cum ipso denique remuneranda. *Gen. 3.* *Apoc. 12.*

194 Quis est fortior, spiritus nè malus ad suadendum & tentandum, an homo ad resistendum? An forsitan spiritus malus: cum plures sibi subiiciat victos, quàm homo resistat tentantibus? An spiritus malus magis à materia solutus facilius præualet in hominem materialem: quam ipse homo ei resistat? Sed nonnè Ambrosius loquens de eis ait, quod compensato nobiscum agone luctantur? Paulus autem vlterius progreditur, dicens. Fidelis Deus est, qui non permittet vos tentari suprà id, quod potestis: sed faciet cum tentatione prouentum. Qua sentẽtia munitus Hieronymus constanter ait. Debilis est hostis, qui non vincit nisi volentem. Et hoc maximè postquam Christus Imperator noster ipsum antiquum hostem debellauit prębens nobis contrà ipsum victoriam. Hinc ipse Christus Apostolis dixit. Eccè dedi vobis potestatem super serpentes & scorpiones, & super omnem virtutem inimici. Et Lucas inquit. Dedit eis potestatem super *Ambros. in sermone.* *1. Cor. 10.* *Hieron. ad Eustochium.* *Luca 10.* *Ibi. 9.*

1 cor. 15. omnia dæmonia. Quod confirmans Apostolus dicit. Deo autem gratias, qui dedit nobis victoriam per Iesum Christum Dominum nostrum.

Gen. 3. 195 Qua malitia vel qua arte Satan tendit in nos laqueos, & quos? Nonnè, quia natura peruersus, astutus & iniquus est: vt Scriptura testatur, dicens. Serpens erat astutus super omnes feras agri? Qua astutia semper in nos abutitur. Quales autem laqueos, & qua multiplici astutia in nos tendat explicare nequimus: cum mille nocendi artes habeat. Vnde sibi nomina mille: vt sapienter Poeta canit. Quas astutias colligens Leo papa inquit. Non desinit antiquus hostis vbique laqueos tentationum protendere: vt fidem credentium corrumpere valeat. Nouit enim cui illecebras carnis ingerat, cui virus inuidiæ infundat, cui incitamenta luxuriæ apponat. Nouit, quem mœrore conturbet, quem gaudio fallat, quem metu opprimat, quem admiratione seducat: omnium discutit mores, omniũ ventilat causas, omnium scrutatur affectus, inquirens causas nocendi: vbi viderit quempiam diligentius occupari.

Virg. in 7.
Leo in sermone.

196 Cur dæmones magis in nocte quam in die præualent? An, quià ex sinistro & obscuriori latere sunt? Vnde Apostolus vocat eos potestates tenebrarum: & Christus loquens excitatis ab eis in necem suam, dixit. Hæc est hora vestra & potestas tenebrarum. An præualent in nocte, quià aduersantur Deo, qui est princeps lucis, lucémque ipsam inhabitat. Vnde necesse est, quod ad tenebras confugiant, & recedente luce eis inimica aliquantulum prąualeant. Sicut canit Vates. Posuisti tenebras, & facta est nox: in ipsa pertransibunt omnes bestiæ Syluæ, id est dæmones. Et è conuerso. Ortus est Sol & congregati sunt: & in cubilibus suis collocabũtur. Hinc Angelus Hesau, qui (vt suprà disseruimus) erat ex tenebrarum potestatibus, sentiens auroram dixit Iahacob. Dimitte me, quià aurora est.

Ephe. 6.
Luce 22.
1. Timo. 6.
Psal. 103.
Gen. 32.

197 Quarè peccatum Diaboli, ac ruina eius irreparabilis fuit? An (vt aliàs diximus) quia ille non fuit ab alio seductus, sed propria malitia peccauit? Sed cur casus hominis pari modo non fuit irreparabilis? Nam dicit Apostolus. Adam non fuit seductus, sed mulier? Non quidem homo fuit seductus immediatè à Diabolo, sed mediante muliere. An homo non fuit seductus errore vel ignorantia, sed nimia indulgentia, quià noluit contristari delitias suas? An fuit irremissibile peccatum Diaboli, quià directè commisit crimen læsæ Maiestatis? An, quià erat in statu sæculi venturi, quod scilicet expectamus, à quo cadens impossibile est, vt per pœnitentiam releuetur: sicut inquit Apostolus? Sed nonnè in hoc eodem statu erat Adam? Non quidem ità perfectè & expeditè. Iccircò casus eius quò ad ipsum fuit irremediabilis, & indiguit Reparatore: qui esset plus quam homo.

1. Timo. 2.
Heb. 6.

198 Cur mali spiritus libenter in triuiis vel quadriuiis morantur? An, vt hinc inde obuient transeuntibus? An, quia deputata sunt ipsis huiusmodi loca? An, quia ex diuersis partibus venientes spiritus (cum aliqui sint Orientales, aliqui Occidentales, nonnulli Meridionales, & nonnulli Aquilonares: vt paulò antè dictum est) sibi inuicem occurrunt in illis triuiis

vel

vel quadriuiis? Et hoc faciunt, non quod ipsi egeãt tritis viis, quibus mortales indigent: sed quia oblectantur locis ab hominibus frequẽtatis. Hinc nisi sint ad deserta loca relegati, domestica loca, maximè sepulchra frequentant: & huiusmodi triuia, vel quadriuia. Propterea Patres docuerunt erigi sacella quædam cum imaginibus in illis triuiis, aut imagines Crucifixi: vt Galli transalpini facere consueuerunt.

199 Cur mali spiritus rutam, sumum bombycis, & multa huiusmodi timent? Nonnè, quia Deus ordinauit hæc in ipsorum tormentum: sequendo ordinem vniuersi, in quo vnumquodque suum habet contrarium? Nam malum est contrà bonum, tenebræ contrà lucem, frigidum, contrà calidũ, humidum contrà siccum, corpus contrà animam, Diabolus contrà Deum, lupus contrà agnum, Rhabarbarum contrà choleram, & multa huiusmodi. Sic & supradicta omnia contrà malos spiritus ordinata sunt. Ruta enim quia mirum in modum fauet luci, & tenebris inimicatur: bombyx autem ex sua Iouia proprietate. Et maximè dum combustus fumum emittit, suapte natura spiritibus malis inimicum. *Eccles.33.*

200 Cur Diabolus dictus est Mundi princeps? An, quia Deus eum constituit Mundi huius, ipsi Deo rebellis, principem? Sed nonnè constitutus fuit homo super omnia opera, manibus Dei fabricata: vt Propheta canit. Et constituisti eum super opera manuum tuarum? An; igitur, cum homo, propter quem facta sunt omnia, & qui prælatus omnibus erat, superatus à Diabolo dominium perdiderit, & ipse cum eis, quæ ipsi subiecta erant, traditus est in seruitutem & potestatem Diaboli? Iuxtà illud Petri. A quo quis superatus est, eius seruus est. An tyrannicè sibi Mundi imperium vendicauit? Hinc à vero & legitimo principe Christo, tempore suo, iure eiectus fuit. Sicut scriptum est. Nunc princeps huius Mundi eiicietur foràs. *Io.12.14.* *Psal.8.* *2.Pet.2.* *Io.12.*

201 [redacted] *Gen.4.* *Psal.4.* *Io.13.*

202 [redacted]

Psal.38. *Cantico 1.* *To.6.c.13.*

203 Fuerunt nè Merlinus & Alexander à Diabolo geniti: vt fertur? Nõnè Merlinus & ipsemet fatetur à Diabolo se fuisse genitum:& de Alexandro Plutarchus,& Suetonius satis clarè innuunt? Dicunt enim Serpentem thalamum matris eius Olympiadis sæpissimè ingredi solitum. Sed quomodò potest Diabolus aut malus dæmõn incorporeus(vt dicunt)generare? Nonnè scriptura sacra narrat,quod Bene Elohim,id est Diaboli vel dæmones(vt omnes antiquj Sapientes vno ore interpretãtur) accesserunt ad filias hominum & genuerunt? An fortè genuerunt(vt aliqui dicunt) suscipientes semen virorum? Quod tamen aliis probandum reliquerunt. An [redacted] Quo fortassis sensu Christus dixit illis peruersis Iudæis. Vos ex patre Diabolo estis. Quamuis aliqui exponant,quod erant filij, quia malitia & astutia ab eo instructi fuerant: aut quia malos Diaboli mores,& versutiam imitabantur. [redacted] Pro cuius scripturæ corroboratione, multa nostris temporibus comprobata possent adduci. Quamuis multi,quæ non vident,credere nolint. Quocunque autem modo huiusmodi mali spiritus colligant vel producant semen, ipsos genuisse sacra testanter eloquia. Nos verò veritati cedimus.

Plutarchus. *Suetonius.* *Gen.6.* *Ibi.3.* *Io.8.*

SECTIO SEXTA DE ANIMALIBVS.

204 Semen animalium vel plantarũ vnde vim habet? An à natura ipsa, quæ est lex sibi à Deo data ab initio, Sicut scriptum est. Cuius semen sit in semetipso super terram. Vnde virtus illa seminaria durat successione quadam circulari. Nam ea,quæ est in semine,est in planta:& iterum ad semen deuenit: rursusque ad plantam, quousque ordo huius inferioris Mundi durabit. Pari modo de animalium semine dicitur. Nam semen coalescit in animal,& ex animali venit semen,& illud iterum in animal vertitur. An est virtus illa seminaria in supernis, in qua viuunt plantæ durantes successiua generatione: sicut de nobis dicitur? Nam (vt sæpè diximus) Deus est ille fons vitæ,in quo(teste Paulo) viuimus,mouemur,& sumus. Vnde virtus semina-

Gen.1. *Act.17.*

ria plantarum,animalium & hominis semper influitur à supernis illis fontibus vniuersalibus,omnia particularia supposita (vt Academici volunt) præcedentibus.Qui ordo & influxus est vera natura.

205 Qualis est oui virtus,ex quo pullus generatur?Nonnè & hæc virtus est illa seminaria, de qua nuper locuti fuimus? Quæ virtus seminaria in ouo colligitur, quod est quasi matrix auis, quæ suscepit semen masculi. Non enim ouum pullos produceret,nisi vel Gallus, vel quicunq; masculus auium secundum speciem suam semen prius infudisset. Sicut igitur terra est plantarum matrix,& venter fœmellæ, cuiuscumque generis sit, & Luna planetarum: sic & ouum est auium matrix, in quo coalescit pullus,quousque plenè formatus exeat.

206 Cur semen mulorum est infœcundum? An, quia mulorum meatus corrupti sunt:vt Democritus ait?An,quia immixta sunt semina: vt Empedocles asserit?Sed nonnè hæ sunt rationes remotæ,& nimis vniuersales:vt Aristoteles benè sentit? An igitur id est ex nimia seminum caliditate: vt alij dicunt? Sed vnde hauserunt hanc caliditatem? Nonnè etiam Leones calidissimi,ignei & Solares generant?An igitur (vt Aristoteles sentit) quia vterque tendit ad sterilitatem:Asinus videlicet,in quo est tam exigua generandi vis,vt nisi à prima dentium mutatione generare incipiat, nunquā generet, sed sterilis maneat:Equa verò, quæ postquam frigidum Asini semen suscepit,reducitur propè sterilitatem? Sed nonnè hæ sunt imaginariæ prorsus rationes? An igitur sterile est huiusmodi semen, quia non est in supernis idea mulorum influens & fouens? Nam adinuenit eos Hanah filius Zibehon dum pasceret asinos patris sui in deserto: vt scriptura perhibet. Pro quo communis æditio habet. Hic inuenit aquas calidas in deserto. Et benè in deserto Asini inuenti fuisse dicuntur: quod sic nominatur, quia ipsum locum omnis cœlestis influxus deserit.

Democritus. Empedoc. Arist.in 2. de generatione animaliū c.vlt. Gen.36.

207 Quomodò mula sterilis est:cum aliquando ipsa pepererit: vt Romæ contigisse vidimus?Nonnè (vt Aristoteles ait) mula aliquando concipit,sed enutrire & ad finem vsque fœtum perducere nequit?Hinc non dicitur fœcunda:cum fœtum perficere non possit. Etsi quid huiusmodi cōtingat,illud est aut portentum (sicut de partu illo Romæ ædito omnes ferè asseuerarunt)aut id est,quià inferior natura tentat producere,quod nequit,superiori natura repugnante.Ideò non perficitur opus: quia fœtus statim æditus moritur.

Arist.in 2. de generat.c. vlt. & 6.de natura animaliū c.24.

208 Cur mulus est tam malignæ naturæ: vt obsequentes offendat? An, quia ex iniqua commixtione,& præter ordinem naturæ natus semper malignitatem,& obliquitatem quandam sapit?Vnde ij, qui nati sunt ex inordinata & obliqua copula,muli dicuntur:& plærunque malignantis naturæ sunt.Fallit tamen hæc regula in quibusdam,quamuis in paucis: quia forsitan sortiti sunt tam bonam animam,vt illi obliquæ & inordinatæ copulæ præualeat.An,quia deest mulis influxus ille cœlestis,& consequenter deest fauor?Vnde mulorum genitura lege interdicitur simul cum aliis indebitis mixturis & insitionibus.

Leuit.19.

209 Quomodò intelligitur illud Prophetæ. Laudate Dominum de terra, Dracones & omnes abyssi? Quomodò Dracones veneno & malignitate pleni laudant Deum: & quomodò abyssi vel voragines terræ in ipsius laudem prorumpere possunt? An per Dracones intelliguntur Samael & Amommino seu Mammona: qui fratres à secretioribus Theologis dicuntur, & ambo venenum infundunt? Vnde ipse Samael venenum Dei interpretatur. Hi enim facientes, quod suum est, laudãt Deum de terra: de qua scriptum est. Plena est omnis terra gloria eius, scilicet Dei. Nam Deus ab omnibus nedum in cœlis, sed ab existentibus in terra laudari vult. An per תנינים taninim intelligũtur Angeli, magno munere donati: vt etymologia vocabuli תנינים taninim indicat? Horum enim nonnulli Draconibus & abysso præsunt: & ab huiusmodi quoque Deus laudes exquirit.

Psal.148. *Sec.Theo.* *Isa.6.*

210 Cur creatæ sunt feræ hominis inimicæ? Non quippè animalia hæc, à Deo creatæ fuerũt homini inimica, sed ipsi penitus subiecta. Nam ipsi homini & consorti dictũ est. Dominamini piscibus maris, & volucribus cœli, & bestiis terræ. Hinc scriptum est, quod Deus adduxit omnes bestias ad Adam tanquam seruas, vt vnicuique tanquã dominus nomen imponeret. Quod autem huiusmodi feræ infestæ sint homini, nonnè id est, quia homo fuit rebellis Domino suo? Hinc iusto Dei iudicio ista animalia facta fuerunt perfido homini rebellia, quæ tandem in ipsius hominis seruitutẽ redigentur: vt Dominum suum recognoscant. Quod erit, quando (vt Isaias ait) habitabit pardus cum hædo, & lupus cum agno: & vitulus & leo, & ouis simul morabuntur: & puer paruulus minabit eos.

Gen.1.& 2. *Isa.11.*

211 Cur feræ & Serpentes valdè nobis inimicantur? An, quia (vt scriptũ est) posuit Deus inimicitias inter Serpẽtem & mulierem, & semen vtriusque? Et hoc quantum ad Serpentes expreßè, & consequenter quantum ad feras & animalia immunda. Nam per Serpentem intelligitur Diabolus, inter quem & hominẽ cum positæ sunt inimicitiȩ, consequenter inter hominem & ea, quæ Serpẽtis & Diaboli sunt. Cuiusmodi sunt omnia animalia rapacia: quæ in hoc Diaboli naturã sequuntur, qui dicitur tanquã Leo rugiens circuire quærẽs quẽ deuoret. Hinc huiusmodi dicuntur immunda, quia domestica & Diabolo cuiuscunq; immunditiæ Principi subiecta. An, quia proueniunt omnia hæc à loco horrendo, ab Aquilone videlicet: vnde omne malũ, & omnis aduersitas? Omnia enĩ huiusmodi animalia (vt secretioribus Theologis placet) Aquilonaria sunt, & imbibũt venenũ, vel rabiem illam contrà nos à Samaele, qui (vt modò dictũ est) venenum Dei dicitur, & semper nobis inimicatur: vt ipsi secretiores Theologi tradunt.

Gen.3. *1.Pet.5.* *Iere.1.* *Sec.Theo.*

212 Cur Boues, Equi, Canes, Gallinæ & huiusmodi nobis obsequuntur? Nonnè, quia ille Serpens & Diabolus humano generi factus inimicus, non tam venenum suum infudit in animalia mansueta quam in rapacia sibi domestica & immunda? Nec enim (prout reperitur) mala forma intrat vnquam in animalia mansueta vel Australia: cuiusmodi est ouis, agnus, columba, & huiusmodi: sicut in animalia immunda & Aquilonaria. Ideò dixerunt illæ malæ formæ: cum Iesus ab obsesso illas expelleret.

Mitte nos in porcos. Propterea mali spiritus communiter in forma hirci, *Mar.5.*
capri,& huiusmodi Aquilonarium animalium apparere solent. Ista ergò animalia, humani generis hostibus non domestica, magis amica nobis remanserunt.

213 Cur Canis, Leo, & Pardus sunt tam audaces? An, quià sunt animalia parui cordis? Et ideò corda eorum facilè replentur sanguine. Vnde fiunt audaces:sicut Aristoteles docet. An sunt audacia huiusmodi anima- *Aristot. de*
lia,quia sunt animalia Aquilonaria?Ibi enim viget robur & fortitudo, at- *part. anima*
que audacia. Vnde inter omnia animantia canis est audacissimus: & *lib.3.c.4.*
ideò vocatur in lingua hebræa כלב cheleb: cuius vera interpretatio est totus cor. Vnde indicatur quod potissimum robur eius in corde consistat. Est enim totus cor virtute: cum omnis fortitudo ipsius in corde sit recondita primò, postea in dentibus. Quem Pardus sequitur dispositione corporis & natura.

214 Qua discretione canes aliquibus arrident, alios autem tanquam hostes inuadunt? Nonnè, quia canis est animal bifariæ naturæ: in vtroque, amicitia videlicet & odio,excedens? Nam valdè diligit, & est fidissimus, & valdè odit. Hinc, quià amat sibi beneficum, eum videlicet, qui ipsum pascit:vt eum tueatur, inimicis eius inimicatur. Sed vnde amicos vel inimicos agnoscit: vt sciat quos amet, & quos insequatur? Sicut de Rhodiorum canibus dicitur, qui erant in castro sancti Petri in Asia minori inuadentes non baptizatos,& blandientes omnibus baptizatis. An, quia præsentiebant Dominorum voluntatem, & cor,quorum prouincia erat insequi non baptizatos?An id erat ex intelligentia ipsis præsidēte:à qua ducta animalia multa faciunt:quę naturę eorum dictamen excedunt?Nec enim soli homines,sed animalia,lapides & plantæ, & cætera omnia suas habēt intelligentias dirigentes,& vim conferentes:vt multi Sapiētes asserunt: & nos in superioribus diximus.

215 Vndę formicæ habent prouidentiam,vt sagacissimæ cibos pro hyeme sibi præparent? Quamuis Plinius, Razis, & Almansor de ipsis multa *Plinius.*
tractent:tamen rationem, cur id faciant, non assignant. An igitur à natura ipsa habent hanc solicitudinem: sicut in multis aliis particularibus à bestiis superamur?In odoratu enim à canibus superamur: in tactu ab araneis: in visu à lynce & aquila: in gustu à fele seu cato: in cursu à pluribus animalibus:in solicitudine vero à formica. Hinc Salomon ait. Va- *Pro.6.*
de piger ad formicam. Quam formicam postea inter sapientia animalia *Ibi.30.*
connumerat. Nec enim videtur in quo corde, vel in quo cerebro posita sit ipsius sapientia. An id est ab intelligentia, illam dirigente: sicut nuper diximus?

216 Vnde scit formica extrahere vim à grano? Ait enim Plinius.Formicis Reipub.ratio est, memoria & cura.Semina arrosa condunt: ne rursus *Plin.lib. 11.*
in fruges exeant è terra:maiora ad introitum diuidunt: madefacta quo- *c.30.*
que imbre proferunt,& siccant.Operantur etiam noctu plena Luna. Eædem interlunio cessant.Et quoniam ex diuerso conuehunt, altera alterius

ignara: vt ſigna inuicem recognoſcant, certi dies ad recognitionem mutuam nundinis dantur. Quæ tunc e arum concurſatio? Quàm diligens? Cùm obuiis quædam collocutio atque percontatio. Quæ omnia indicant ſagacitatem, vltrà quam ſpiritus earum dictare poſſit. Vnde credere cogimur, quod naturæ earum opus, ſit intelligentiæ non errantis opus: quæ etiam doceat ipſas ſepelire mortuas. Hinc Plinius ſubinfert. Sepeliuntur inter ſe viuentium ſolæ præter hominem.

217 Animalia ſunt nè muta, an aliquem inter ſe ſermonem habent intelligibilem? Nonnè attribuitur homini tanquam priuilegium quoddam, quod ſolus inter animantia ſermonem proferre ſciat, & ſit naturæ interpres? Sed nonnè videmus, quod formicæ inuēta eſca alias mutas ad ipſam capiendam conducunt? Nonnè etiam Lupi inuaſi timentes, alios in ſuum adiutorium conuocant? Nonnè quoque Elephantes orationes longas intelligunt? Pari modo Picæ atque Pſitaci nonnè ſermones humanos effingunt? Vnde videntur hæc animalia aliquo modo ſermonis non eſſe expertia. Sed vnde hoc? An id eſt, quia & ſi ſermonem perfectum non habent, ſimulachrum tamen rationis & ſermonis habēt: & alia magis quam alia: vt Plato inquit? An habent hæc animalia aliquas notas inter ſe à natura edoctas, vt mutuò ſe intelligant: vt nonnulli Sapientes opinantur? An id à regentibus intelligentiis habent? A quibus, ſed potiſſimum à Deo ſuſcipiunt, vnde ſint, viuant, & operentur.

Plato.

218 Cur pulices acrius infeſtant nos in lino quam in lana? An fortè decipitur ſenſus? Sed quomodò poteſt decipi ſenſus in his, quæ experimur? An igitur, quia pulex haurit maiorem fauorem à lino, quàm à lana: cum ex eodem Aquilonari fonte linum & pulex prodeant? Vtrumque enim Arietinum, & Martium eſt. Vnde ſicut Planetæ robuſtiores ſunt in domibus propriis, & ſibi conuenientibus, quàm alienis: ſic & animalia in locis ſibi magis conuenientibus robuſtiora ſunt. Hinc Mercurius ſapiētiſſimus docuit concordiam lapidum, herbarum & ſyderum, ſymbolum ad inuicem habentium: vt per congeneum ſuum vniuſcuiuſque vis augeatur.

Mer. ī trac. de concor.

Ambro. in examero.

219 Cur Gallus audacter inuadit Leonem, & terret eum: vt etiam Ambroſius teſtatur? Nonnè quia Gallus & Leo Solares ſunt? Sed Gallus eſt in ordine ſuperiori, auium videlicet, quæ digniores ſunt, quam animalia terreſtria: cum aereæ ſint, & intelligētiis magis familiares. Vnde per aues multoties intelligentiæ ſignificantur: vt paulò ſuperius dictum eſt. Fauore igitur maiori à Sole ſuſcepto, quam ſuſcipiat illud terreſtre animal, & vigore regentis intelligentiæ, auibus magis propinquæ, Gallus audacter Leonem inuadit. An, quià Gallus (vt Hieronymo placet) ſynderesim ſignificat, quæ præualet in Diabolum, qui Leo dicitur: dummodò peccatis aut aliis impedimentis obuoluta non ſit?

Hieronym. 1. Pet. 5.

220 Cur omnes grues vnam ſequūtur ordine literario: vt Hieronymus ait? An id caſu euenit? Sed cum id frequenter fiat, quomodò caſu, eſſe poteſt? Si benè ſentit Ariſtoteles docens differentiam inter ea, quæ fiunt à natura, & à caſu: quia videlicet ea frequenter, hæc autem rarò contingūt.

Hieròn. ad Ruſticum. Phyſi. 2.

Cum igitur hoc à natura sit, vnde prouenit? Nonnè, vt nobis indicetur, quod omnia ab vno regi debent? Hinc Hieronymus inquit. Grues sequuntur vnam ordine literario. Sic capræ sequuntur hircum, coturnices suum Regem: & multa huiusmodi. Sed cur volant, illam literam Pythagoræ effingentes? An, vt ordinem seruent; quem etiam Vegetius in aciebus instruendis seruari docet? An, vt inde doceatur iter virtutis & vitij: vt alibi tactum est? *Hieron. ad Rusticum.* *Veget. de re mil.*

221 Cur multæ aues voce sonora cantant? Nonnè id ab earum natura prouenit? Sed vnde huiusmodi natura? Nonnè à Mercurio, toto Musico? Vnde aues voce sonora cantantes, plerumq; Mercuriales sunt, aut Phœbææ: cum & ipse Phœbus, qui & Apollo dicitur, lyræ inuentor fuerit.

222 Quis dictat bestiis, ventos, imbres aut tempestates futuras? An suapte natura, violenta imaginatione non præpeditæ id cognoscunt? An, quia (vt sæpè dictum est) ab intelligentiis, ipsis præsidentibus reguntur: quæ non tantum docent huiusmodi, sed etiam fugere quæcunque noxia, & sumere proficua suadent? Nec enim bestiæ vlla sibi noxia sumunt: Immò medicamenta deligere norunt. Nam Capreæ Cretenses vulneratæ dictamum quærunt in suam medelam. Angues quoque incisæ herba, quæ ab ipsis denominatur, vtuntur. Et multa huiusmodi experimenta in dies habentur.

223 Equi, Boues, & Elephantes, cur se permittunt à pueris duci? Nonnè id declarauit Apollonius Tyanæus Damo socio suo charissimo: vt Philostratus refert: Nam ascendentibus illis Caucasum montem super Elephantibus à Pharaote Bactrianorum Reges præstitis, vt proficiscerentur ad Hiarcham: & cum à pueris ducerentur, interrogauit Damus Apollonium, vnde id esset: cui ipse prudentissimè respondit, quod id erat eo quod Deus posuerat in homine quoddam terrificū contrà animalia, & in Principe contrà subditos, quod Hebræi פחד pachad vocant. Pro quo communis æditio habet timorem. Non enim est timor, quo timemus, sed terror, qui subditis incutitur. Alioquin, nec Princeps populum, nec puer animalia regere posset. *Phil: stra.*

224 Cur magna copia Camelorum ab asino se dirigi permittit? An, quia animalia ratione carentia sequuntur ductorem: nec discernunt inter hunc vel illum: Sed nonnè contrarium comprobamus, videntes quod Elephantes non ab omnibus, sed ab aliquibus tantum reguntur? Vndè & Equi reperiuntur, qui non omnes admittunt super se. Quemadmodum de Alexandri Equo dicitur, & nos in Aquilana Ciuitate vidimus Equum non admittentem nisi duos viros, & hos strenuos & affines. An igitur id est, quià Cameli sentiunt aliquid in asino, quod reuerentur & timent? An reuerentur ductorem & pastorem præcipuum, cuius ipsi peculium sunt?

225 Cur canis aliquando rabidus efficitur? An (vt Auicena dicit) quia complexio eius ad atram bilem malignam & venenosam conuertitur? An id est ex aere, quando calor vehemens adurit humores? Vnde Plinius ait. Caniculæ exortu vapores accendi quis ignorat? Canes quidem *Auic. in 4. canonis.* *Plin. lib. 2. c. 40.*

toto eo spatio maximè in rabiem agi nulli dubium est. Et iterum. Canis rabies ardente Sirio pestifera hominibus est, & letalis. An canis sit rabidus (vt Auicena sequitur) in Autumno, quia frigus incipiens, congelat sanguinem? An id prouenit ex cibo, quando lambit interfectorum sanguinem, vel cadauera comedit, quæ dæmoni concessa sunt? Vnde cum carne vel sanguine illo, malum dæmonem imbibens, furore dæmoniaco actus mordet.

226 Cur porci omnes cœno delectantur? An, quia calidi nimis refrigerati cupiunt aqua & terra simul? An, quia immundi à natura, immunditia oblectantur: luto maximè & stercore? Luto quippè Serpenti & dæmoni in cibum dato delectantur huiusmodi animalia, cum dæmone symbolum habentia. Stercus autem humanum appetunt ex symbolo, quod habent cum homine, non quidem meliori, sed deteriori. Nec enim (vt Neoterici dicũt) reperitur corpus alicuius animalis, magis humano conforme, quam corpus porci. Et quia hic valde infimus est, expurgamentis ipsius humani corporis delectatur: quibus nil deterius aut abiectius in ipso corpore humano reperitur.

Adagium. 227 Cur Ermineus nitore & munditie delectatur? An, quia ipse albus est, & metrum quodammodò albedinis? Vnde inoleuit adagium. Albior Ermineo. Ideò albedine, munditie, & nitore solet oblectari. An, quia vnde trahit albedinem exteriorem, inde quoque nitoris appetitum trahit? An, quia naturæ Institutor ei vtrumque à principio tradidit?

Gen. 2. 228 Quis & cur animalia omnia adduxit ad Adam? Nonnè Deus: vt Moses apertè fatetur? An igitur Deus animalium pastor erat? An per intelligentias ea regentes, adduxit? An ideas animalium ostendit Adæ in paradiso delitiarum existenti: intellectum videlicet & mentem, cum speculo diuino, in quo omnia relucent, vnitam habenti? Has autem ideas adduxit Deus ad Adam, dum ipsas ostendit ipsi Adæ, aut eius intellectum ipsarum capacem effecit. Adduxit verò, vt vnicuique illorum nomen imponeret conueniens: & vt ostenderet, vnde vnumquodque proprietatem & originem trahat. Sicut in libro de formatione innuitur. *Abraham in lib. de for.*

Gen. 2. 229 Cur Deus adduxit hæc animalia nominanda ad Adam, antequam mulier formaretur? Nonnè, vt ipse Adam absolutus à muliebri parte obfuscante, & aggrauante, clarius discerneret naturam, proprietatẽ, & quidditatem (si dicere fas est) nominandorum? Si dicere licet, inquam, quia Sapientum est opinio, rerum quidditates soli Deo esse cognitas: vt etiam intelligentiæ (prout à fide dignis habui) confitentur. Vnde, si quis eas cognoscere vult, viuere non potest, animali videlicet vita: sicut nec ipsum Deũ, in quo quidditates rerum relucẽt, viuens videre potest. Hinc ipsum Adam oportuit animali vita fuisse absolutum, & soli Deo viuere: quando videlicet ipsarum rerum quidditates visurus erat. *Exod. 33.*

Arist. in 3. de parti. animalium, c. 2. 230 Cur oues & boues in superiori mandibula dentibus carent? Nonnè (vt Aristoteles ait) quia exuperantia excrementi corporis in maioribus habita malibus, natura ad auxilium & rem vtitur commodam? Vnde,

quantum excrementi ad locum superiorem effertur, aliis in dentes vel continuos vel exertos distribuit, aliis in cornua. Quamobrem cornigerorum nullum vtrinque dentatum est. Supernè enim primores dentes non habent. Quippè cum natura hinc adimendo addiderit cornibus: & alimentum, quod in eos dentes digeratur, in cornuum incrementum absumitur. Hæc ille. Sed cur his animalibus in dẽtes, aliis autem in cornua, excrementa illa digeruntur? Nõnè, vt animaliũ genera varientur: & quià aliis natura dedit dentes pro armis, vt canibus, aliis cornua tradidit, aliis pedes posteriores, vt equis, aliis anteriores, vt vrsis?

231 Quis est primus brutorum animalium Rex? Nonnè dicitur, quòd Leo tenet hunc principatum? Si verò aduertere voluerimus ea, quæ per Ezechielis oraculum docemur, nonnè videbimus quatuor esse præcipua animalium genera, & vnumquodque habere suum Regem: Est enim genus ferarum, quas Scriptura חיות Chaiot vocat: quarum princeps est Leo: & est genus cicurum, qui per eandem Scripturam בהמות Behemot dicuntur: quorum princeps est bos. Est quoq; genus auium, quas Scriptura vocat עופות Hophot: quarum Regina est Aquila. Quartum est genus creaturarum rationabilium. Et harũ princeps est homo. Et ideò horum facies ab Ezechiele describuntur: quãdo Merchaua, id est Tribunal Dei ab ipso describitur. Ad quod Tribunal quomodò ista pertineant alibi disserendum relinquimus. Quorum tamen omnium singularis princeps Christus est, qui dicitur Rex Regum, & Dominus dominantium. *Ezech.1.* *Apoc.19.*

232 Cur Leo rugit in hominem, ipsum deuorare quærens? An, quià innatæ sunt inter hominem & Leonem inimicitiæ? Sed, cum datum fuerit à principio homini bestiarum omnium dominium, vnde procedit huiusmodi rebellio? Nonnè, quià homo rebellis & infidelis fuit Deo? Vnde sicut positæ sunt inter hominem ac Serpentem inimicitię: sic etiam inter hominem & animalia dæmoniaca. Cuiusmodi sunt omnia rapacia: siue ex quadrupedibus, siue ex auibus. Quorum quadrupedum rapacium princeps est Leo. Vnde ipsi meritò Diabolus comparatur. Sed nonnè Leoni comparatur etiam Christus: immò dicitur Leo in Apocalypsi, vbi habetur. Vicit Leo de Tribu Iuda? Nonnè, sicut ipse dicitur Serpens: non quidẽ quòd venenum habeat, sed antidotum veneni: sic dicitur Leo, non quòd iniustè rapiat, sed quià prædam iniustè à Diabolo raptam recuperauit? *Gen.1.* *Ibid.3.* *1.Pet.5.* *Apoc.5.*

233 Cur Pardus si in tertio saltu prædam non capit, indignatus vlterius aggredi cessat? An, quià eius natura sic eum docet? An, quià in illo tertio saltu omnes vires colligit: vltrà quas, alias colligendas non habet? An, cũ huiusmodi animal rapax dęmoniacum sit, docet nos qualem se nobiscum gerat ipse Diabolus? Si enim ei ter restiterimus, non vltrà nos aggreditur: nisi socios assumat, nequiores, & fortiores se. Nam sicut œstrum fracto aculeo vltrà inuadere nequit: sic & Diabolus à nobis ter superatus: Quod discere possumus ex bello Principi nostro Christo illato à quo ter superatus Diabolus, victus & confusus recessit. Vnde victori Christo Angeli administrantes & applaudentes astiterunt. *Mat.4.*

234 Quo instinctu Simia immunda, omnes actus humanos effingere conatur? Nonnè, quià sic ei inditum est à natura? Sed vnde hæc natura? An, quià (vt Platoni placet) reperitur in animantibus, maximè in sagacioribus aliquod rationis simulachrum: quo & si non possunt hominem plenè imitari, saltem ipsum mentiri conantur? Quod Simia potissimè facit. An, quià sagacissima? An quià sicut in facie, & pedibus anterioribus assimilatur homini: sic etiam conatur in gestibus assimilari? An, quià Simia est animal dæmoniacum? Ideò mentiri quærit actus humanos: sicut Diabolus, qui non tantum humanos, sed etiam diuinos actus mentiri tentat.

235 Cur ouium & columbarum fumus agros summoperè impinguat? An, quià columbæ sunt calidæ complexionis, & caliditas vitam præstat? Sed nonnè strutiones, ferrum digerentes, & leones, Solares & ignei, calidissimi sunt: attamen eorum fumus nō impinguat? An igitur, quià sunt animalia fœcundissima? Vnde & quæ ab ipsis exeunt, naturam fœcundam sapiunt. Quam fœcunditatem columba à Venere & Ioue, ouis autem à Ioue præcipuè suscipit.

Iob.38. 236 Quo instinctu Gallus horas denunciat? Nonnè in Iob dicitur id à Deo fuisse datum? Sed cur magis Gallo, quàm aliis animantibus hoc datum est? Nonnè quià Gallus inter Phœbæas aues principatum tenet? Vnde constitutus est tubicen & præco Domini sui: ad cuius solius motū distinguuntur horæ. Hinc potissimè clamat, quando Sol cardinibus medij cœli & Orizontis oriētalis appropinquat: quià tūc mitiores & hominibus domesticæ magis intelligentię sortiuntur custodiam. Quas quidem intelligentias ipse Gallus præsentiens exultat & cantat: cantúque suo mortales ad orandum in tempore illo omnium opportunissimo excitat.

237 Quo mysterio Chamæleon colorem in toto corpore & oculis mutat? An, quià diaphanum habens corpus varios induit colores? Sicut de Iride dicitur: & sicut contingit in aëre, qui oriente Sole rubeus videtur circà terram: in medio autem cœli sapphirinus, in tēpore nubilo aliquando subcroceus, & in nocte niger videtur. Ad id à Deo factum est, vt per hoc animal indicetur natura hominis: quæ in diuersa transmutatur, pro diuersitate obiectorum, quibus afficitur: sicut aliàs dictum est: Mutantur quoque oculi humani pro varietate rerum consyderatarum: sicut Chamæleon pro diuersitate colorum, quos aspicit: vt Aristoteles asserit. Propter quam hominis mutationem, iuxtà varietatem obiectorum consyderatorum factam, inquit Augustinus. Si Deum consyderas aut creaturam propter Deum, fulget imago Dei in te: si verò inordinatè creaturā consyderas, non video quomodò sit imago Dei in te. Immò resultat imago bestiæ vel Diaboli pro difformitate consyderantis.

Arist. 2. de natura animalium. c. 11
Augustinus.

Arist. probl. 2. sec. 7. 238 Vnde proficiscitur cōpassio hominis in alterum patientem? An (vt Aristoteles ait) quià omnium communis natura humana est? Vnde compatimur, quando videmus aliquem secari, vri, torqueri, vel aliquo dolore affici. Quam naturam cognoscens Apostolus, ait. Et si quid patitur vnum membrū, compatiuntur & alia mēbra. Et alibi. Quis infirmatur, & ego

non infirmor? Quis scandalizatur, & ego non vror? An (vt Aristoteles prosequitur) sicut nares & aures delibationes quasdam rerum obiectarum pro sua facultate concipiunt: sic etiam aspectu rei delectabilis vel tristis, animus afficitur? *1. Cor. 12. 2. Cor. 11.*

239 Cum lac sit sanguis concoctus, & de natura menstrui (vt Aristoteles docet) cur non prohibetur lactis esus, sicut & sanguinis? Nonnè, quià cum sanguis in lac conuersus, viuere desinat, iam cibus coctus effectus: cessat ratio prohibitionis in Leuitico factæ? Ibi enim dicitur. Non comedatis sanguinem, quià anima, animalis videlicet, in ipso est. Nam id prohibitum fuit ex ratione aliàs assignata: ne videlicet homo imbibens animam bruti, immundaretur. Qui sanguis & si coqui potest igni: antequam comedatur, non tamen decoquitur decoctione naturæ, transmutantis illa decoctione sanguinem in lac, ab ipso sanguine specie & effectu differens. *Arist. 4. de generatione animalium. c. 8.* *Leu. 17.*

240 Mel vnde & quomodò generatur? Nonnè (si vera docet Aristoteles) apes constructo fauo, cibi causa mellificant, non ex se, sed ex rore cœli, quem cadentem deferunt ad aluearia aut fauos? Hinc tam citò complentur cællulæ ipso melle, dulci quidem ex ipso rore cœlesti. Qua forsitan ratione gustus rerum sacrarum in Scriptura comparatur melli: cum & gustus hic generetur non tantum ex apum diligentia, quæ nos significant, sed ex floribus scripturæ sacræ, & rore illo, de quo dicitur. Sicut ros Hermon, qui descendit in montem Sion. In quo rore benedictus fuit Iahacob & Hesau: quorum alter spiritualem, alter verò animalem hominem significat: cum vterque homo rore illo pascatur. Nam res fidei & diuinæ, atque verbum Dei per animalem auditum intrant ad mentem. Iuxtà illud Pauli. Ergò fides ex auditu, auditus autẽ per verbum Christi. *Arist. 5. de natura animalium c. 22.* *Psal. 132.* *Gen. 27.* *Rom. 10.*

241 Cur Serpentes pedibus carent? An, quià, cum toto corpore serpant (vt eorum nomen indicat) pedibus non indigent? An id est ex Dei sententia, qua dictum est. Super pectus tuum gradieris? An, quià mysterio recondito ordinatum fuit: vt sicut Serpentes priuati sunt affectu (nulli enim rei afficiuntur, adeò maligni, vt semper noceant) sic etiam careant pedibus ipsum affectũ denotantibus? Et si Remora & Scolopendra, quam Aristoteles Centipedem vocat, pedes habere videntur: tamen (vt ipsi Aristoteli placet) pedes Remora non habet, sed spinulis vtitur pro pedibus. Nec illos Centipedis admittit inter pedes propriè dictos. Sed quid de Hydra dicendum est, quam cum septem capitibus & duobus pedibus conspeximus? An fortè hoc habetur pro monstro: illud autem Aristotelis intelligitur prout in vsu habet natura? *Gen. 3.* *Arist. 2. de natura animaliũ c. 14.*

SECTIO SEPTIMA DE MVNDO, ET NATVRAE PROPRIETATIBVS ET ACCIDENTIBVS.

MVndus,secundum secretiores Theologos,quibus numeris, & quibus rationibus fabricatus, & distributus est? Nonnè suprà de mente Platonis diximus, quòd Mundus in cubo ternarij, vigintiseptē videlicet,fabricatus fuit? Quod (vt opinor) ab antiquis Theologis hausit:quos ipse penè in omnibus imitatus est.Ipsi enim dicunt,& maximè Zohar,Mundum esse fabricatum vigintiduabus literis:quarum quinque geminantur,adeò vt ascendant vsque ad numerum vigintiseptem. Vnde harum literarum aliquæ conueniunt cum elementis,tres videlicet:duodecim cum signis cœlestibus,& septem cū syderibus erraticis.Et hę duplici prolatione proferūtur,remissa videlicet & acuta.Acuta autē & forti,quando repręsentant Planetas in propriis domibus existentes, quià tunc fortioris & acutioris virtutis sunt:remissè verò & leniter, quādo in aliena domo sunt:quià tūc remissior & debilior est virtus ipsorum Planetarum. Et hæ omnes literæ partes materiales compositorum repræsentant.

243 Quibus figuris aut numeris formæ & virtutes operatiuæ rerum produci dicuntur? Nonnè literæ hebraicæ quæcunque vel quotcunque copulantur,mutæ sunt, & sine vita aut prolatione,& veluti corporum mortuorum frusta:Et hoc quousque apponantur puncta, quibus viuunt quodammodò.Et sic viuunt,proferuntur,vel habent motum: vt Hebræi dicunt.Nec adhuc pleno motu vel prolatione gaudent, nisi accentus apponantur:qui sunt tanquam vires operatiuæ,& motibus,& influxibus supernis correspondentes. Vnde,si quis hebræum idioma benè pronunciare sciat secundum accentuum rationem, totam cœlestem & supramundanam harmoniam repræsentat:dum sacram scripturam debita prolatione in proprio idiomate scriptam legit.Quod nulli alij literarum contextui contingere videmus. Et hinc sacrorum eloquiorum, ac hebræi idiomatis dignitatem depræhendere possumus:quod in literis repræsentat omnes compositorum partes,in punctis autem omnes formarum viuificantium modos, in accentibus verò omnes debitas operationes suis principiis cœlestibus & diuinis correspondentes.Nam ex his omnes non dicam species tantum,sed indiuidua creaturarum producuntur.

244 Quot indiuidua facta sunt, prout ex aliqua coniectura depræhēdi potest? Nonnè,si literæ sunt materiales compositorum partes, ex eis, omnibus modis possibilibus coniunctis, depræhendere possumus numerum rerum creatarum: qui supputari potest, proferri verò nequaquam, nisi ab eo,qui numerat multitudinem stellarum, & pillos capitis, & arenam maris & pluuiæ guttas:Ex omnibus enim literarū combinationibus secundum regulas secretiorum Theologorum infallibiles, absque punctorum

ctorum aliqua immixtione hic numerus resultat: videlicet.11240025908 27719680000. Si verò permixtiones cũ punctis addãtur, erit numerus non expressibilis nec supputabilis à nobis: Deo tamen proculdubio cognitus.

245 Si sic est: quomodò Plato potuit assignare numerorũ fabricæ determinatum? Nonnè primò totam fabricam complectitur numero vigintiseptem: posteà, vt interualla compleat, ascendit vsq; ad centũ sexagintaduo: rursũmq; vt includat lẽmata & dieses, deuenit vsq; ad decem millia tercentum & sexagintaocto? Et illic Academici pedẽ figere videntur, nullo ipsorũ vlterius progredien[te]. Secretiores autẽ Theologi vadunt vsq; ad inexpressibilẽ numerũ. Plato enim conatus est innuere prima & secundaria rerũ genera atq; species ipsarũ tãtum: se ab indiuiduis tanquã innumerabilibus continens. Hinc Porphyrius dixit. Descendentibus ad particularia iubet Plato quiescere. Secretiores verò Theologi diuino oraculo edocti in libro de formatione Abrahæ ascripto, innuunt etiam indiuiduorum multiplicationem: quamuis (vt diximus) inexpressibilem. *Pla. in Tim.* *Porphyrius.*

246 Quomodò dicitur fabricatus Mundus per numeros vel per literas? Non quidem numeris, quibus numeramus, aut literis, quibus verba formamus, fabricatus est Mundus, sed per significata per ipsos characteres & numeros. Nulla enim res est expressibilis, nisi sit. Vnde quicunque character exprimens, rei expressibili respondet: & quicumque numerus, rei numeratæ respondet: & rebus, quibus res distinguuntur, vt numerentur. Sunt etenim in Archetypo primarij fontes: vnde secundarij egrediuntur varij, ex quibus rerum multitudo & varietas resultat. Literæ verò (vt diximus) secundarios fontes significant, elementa videlicet, sydera & signa: & consequenter primarios, ex quibus hi secundarij prodeunt. Ex quibus primariorum & secundariorum influxibus omnia producta sunt, & producuntur. Vnde quæ per literas (quæ omnes suos numeros continent) à secretioribus Theologis denotantur: à Platonicis & Pythagoræis per numeros designantur. Ex quorum principiorum permixtione (vt dictum est) hæc varia producuntur.

247 Cur Plato ternarij cubum nõ transcendit: secretiores autẽ Theologi vlterius progredi videntur? An fortè dissident inter se? Sed quomodò dissentit Plato ab iis: quorum dogmata penitus prosequitur? Quod non modò Eusebius, & Numenius Pythagoræus dicunt: sed ipsemet alicubi fatetur: vt in Hebræorum monumentis reperimus. Nonnè diximus, quòd hebraicæ literæ, additis illis quinque geminatis ascendunt ad numerum vigintiseptẽ: qui numerus est ternarij cubus à Platone celebratus? Accepit enim hic ternarium, quo Deus gaudet in tres fontes primarios diuisus: prout fides nostra catholica profitetur. A quibus fontibus omnia emanãt. Et cum numerus extendi nequeat, nisi ad tria spatia, in longum videlicet, latum atque profundum (vt Aristoteles etiam fatetur) Hinc Plato contentus fuit illa omnimoda ternarij dilatatione. Infrà cuius limites persistens auget numerum vocalem, in centenarios & millenarios: naturali vel formali semper eodem permanente. Hinc per denarium, & per duo- *Pla. in Tim.* *Eusebius 11 de præparatio. c. 6.* *Arist. 1. de cœlo.*

denum millenarium cœlestia distribuit,& augmentum Reipub.per duodenarij primò crescentis cubum. Omnia tamen compræhendit in cubo denarij formalis prosequens diuinam conditionem:quæ ea est, vt quantumcumque multiplicetur, nunquam tamen ab vnitate & trinitate sua discedat.

Idē in Par.

248 Quo mysterio huiusmodi describuntur,& sunt? Nonnè, vt sors & conditio rerum innitiatur,quæ & si in seipsis multiplicari videntur, nunquam tamen ab vnitate radicis ternaria discedunt? Hinc Plato laudauit Parmenidis sententiam dicentis omnia esse vnum: sicut rami in trunco, radij in Sole,& vires in anima vnum sunt.Quæ potius sunt mente eleuatissima contemplanda,quàm sermonibus exprimenda.

Eccl.1.

249 Quid innuunt flumina sempiterno fluxu ad mare currentia?Nonnè hinc discere possumus, quonam modo ab illo supramundano mari omnia proueniunt per occultos & secretos meatus, aut venas Mundani corporis,quousque scaturiant & appareant in fontes? Vnde flumina à mari oriuntur,semper fluentia,quousque ad ipsum mare reuertantur: vnde traxerunt originem.Iuxtà illud.Omnia flumina intrant in mare.Et paulò post. Ad locum, vnde exeunt,flumina reuertuntur. Sic etiam creaturæ omnes deueniunt ab illo mari magno supramundano,transeuntes per causas secundas modo occultissimo tanquam per fistulas & venas Mundi. Sicut & animalium semen per occultissimos meatus transit vsque ad locum, vbi formatur in corpus:& formato ipso, quod producitur: à matre vel secundis causis æditur,& apparet in publico: currens tamen irreuocabili & indefectibili cursu, quousque reuertatur ad mare supramundanum:vnde exiuit,nisi aliqua macula præpediatur.Nam tunc non redit ad principium,vnde venit:sed in lattrinas infernales,tanquam expurgamentum quoddam,demittitur.

Ibidem.

250 Cur Sapiens ait,quòd mare non redundat,neque crescit,quamuis illuc omnia flumina currant?Nonne,quià (vt ipsemet ait) iterum refluit aqua,eadem videlicet,quæ in mare intrat? Sed quid erit de vltimo cursu quando videlicet vltrà non reuertetur aqua, vt fluat? An,quià tunc erit plenitudo illa, quæ expectatur, & qua adueniente rerum cursus complebitur? An quià infinitumest mare illud? Et ideò non crescet ex illa reuersione aquarum: sicut non fuit diminutum,quando aqua illa exiuit.

Diodo. in fine primi.

251 Nilus cur tempore suo redundat?An id est (vt Aagathargenes Gnidius apud Diodorum Siculum ait) quià in Æthiopiæ montibus,ab æstiuo solstitio vsque ad æquinoctium autumnale imbres fiunt continuè? Hinc propè Autumnum vicesimaseptima videlicet Augusti die, vel circà redundat.Sed si pluuiæ durant vsque ad æquinoctium,quare inundatio non perseuerat? Nonnè,cum hæc ratio ipsi Diodoro non satisfaciat, ait quòd huius rei causa est ignota:sicut in multis aliis contingit? Eiusdem quoque

Aristot. de Nili redundatione.

sententiæ esse videtur Aristoteles paruipendens dicta Diogenis Nateytheni Apolloniatis, Anaxagoræ Clazomenij, & aliorum. Sed cur in fine Augusti redundet, nec verbum facit. Et hoc, quià ratio est in cœlis, non

autem in terra. Est enim Nilus Gion vnus ex quatuor fluuiis, è paradiso voluptatis egredientibus ad irrigandum vniuersum orbem, superiorem videlicet, & inferiorem Aut (vt opinor) est fluuius figurans vnum ex illis quatuor influxibus ab horto voluptatis emanantibus, id est ab ipsa diuinitate prima origine & fonte omnium influxuum: quæ omnibus diuidit, quantum & quando vult. *Gen. 2.*

252 Cur omnia sint à Deo facta in Mundo valdè bona: cur dicit Salomon, quòd omnia sunt vanitas? Omnia quippè bona esse censentur inquantum sunt plena Deo, omnia bonitate sua replente. Iuxtà illud Prophetæ. Aperiente te manum tuam omnia implebuntur bonitate. Omnia verò ab ipso derelicta, sunt vana. Hinc idem Vates subinfert. Auertente autem te faciem, turbabuntur: auferes spiritum eorum & deficient, & in puluerem suum reuertentur. Vnde discere possumus, quod vnumquodque eatenus est, quatenus bonum est: remota verò bonitate ad nihilum tendit. Iuxtà illud celebratum à Platone: posteà autem ab Aristotele. Malum seipsum destruit. Hinc Metaphysici de eo, quod est, tractantes asserunt, quòd ens & bonum conuertuntur: cum eatenus res sit, quatenus bona est, Cum igitur Salomon Mundum deprauatum cerneret: iure dixit omnia esse vanitatem, & afflictionem spiritus. *Ibid. 1. Eccl. 1. Psal. 103. Plato. 8. de Repub. Ethic. 4. Metaph. 4. Eccl. 1.*

253 Quomodò (vt Iohannes ait) totus Mundus in maligno positus est? An, quià omnis homo pronus est ad malum ab adolescentia sua: vt in Genesi dicitur? An, quià Mundus hic inferior totus materialis est? Hinc tendit ad malignitatem, sicut & materia. An, quià propulsa est Dei bonitas à malitia nostra? A qua bonitate destituti semper in peius corruimus. Iuxtà illud Iohannis, Qui in sordibus est, sordescat adhuc. Vnde fugato Deo, cum Mundus indignus sit tanto hospite, inuasit eum Diabolus, ipsum sub tyrannidem redigens. Hinc ipse Mundi, quamuis tyrannicè occupati, princeps à Christo appellatus est. Nec rerum naturalium princeps effectus est, sed malorum hominum, & eorum, que mali possident. *1. Io. 5. Gen. 6. Apoc. 22. Io. 12. 14.*

254 Cur dicitur, quòd Iupiter, Neptunus & Pluto Mundum inter se diuiserunt? An, quià Diabolus, tricerberus canis, tridente suo effectus est Dominus trium malignitatum, quæ sunt in Mundo à Iohanne commemoratarum concupiscentiæ videlicet oculorum, concupiscentiæ carnis & superbiæ vitæ? An quià Iupiter vendicauit sibi aërem, Neptunus aquam, Pluto terram: quæ sunt tria elementa, ex quibus omnia constant? Ignis verò est vita, quæ per omnia diffunditur. Quos omnes Antiqui voluerunt esse numina omnium rerum fundamentalia. *1. Io. 2.*

255 Quæ partitio est ista secundum Platonicos? Nonnè id exaratum habemus à Proculo: qui ait, quòd isti sunt tres duces? Horũ enim primus Iupiter est substantificatiuus: & huic tribuitur omnis anima nobilis, generationi nõ subdita: primũ mobile videlicet, primũ elementorũ scilicet ignis: suprema pars aëris, quæ est æther: prima par Mundi, quæ est Orien- *Pro. in Ti.*

Gen.1. talis. Et hic est (vt ipse Proculus ait) primus ducalis ordo. Secundus est Neptunus viuificatiuus. Nam ab aqua proueniunt generationes vitæ. Sicut scriptum est. Producant aquæ omnem animam viuentem. Et in hoc secundo ducali ordine Neptuni, est sphæra aquæ: & generatio inde proueniés erraticæ sphęrę, infima aëris pats humida, & quasi aquea: Mineralia quoque, quæ aquea sunt omnia. Pluto auté præsidet tertio ducali ordini, in quo ponitur sphæra actiuorum & passiuorum: terra videlicet cum terrestribus, tartarus & omnis ignis tam crucians, quàm purgans. Et ab hoc igne purgante tertius hic ordo dicitur conuersiuus: quià illo purgandi purgantur, vt in Deum reuertantur. Iuxtà illud Apostoli. Si cuius opus *1. Cor.3.* arserit, detrimentum patietur: ipse tamen saluus fiet.

256 Vnde ignis ab Ætna monte exhalatur? An ex sulphure, sub terra accenso & inflammato igne illo, qui in terra latet? Ex quo quidem igne plærisque in locis balnearum aquæ calefiũt. An per aliquos meatus exæstuat ignis ille Inferni illuc è cœlo demissus, in mortalium tormentum: vt Pythagoræ placet? Hinc & Næuius apud Varronem ait. Expirante vapore vides ignes, quibus eluit scilicet Deus, mortales & diuos: spiritus videlicet malos, siue mortales diuos (vt aliqui codices habent) qui sunt dæ*Pluta. cur orac. silnerũt* mones mortales. Nam multi antiqui asserunt, quòd dæmones nascantur & moriantur. Sicut Plutarchus narrat vocem à nautis Epitherſijs in insulis echinadis auditam: magnum videlicet Pana mortuum esse, principem *Euse.5.de præpa. Euãgel.c.9.* quendam dæmonum. Quod examinatum & annotatum fuisse perhibet in Romanorum annalibus, Tyberio Cæsare iubente.

257 Quot & quæ sunt Inferni loca, vbi mali torquentur? Nonnè septé: vt ex Scriptura dicitur? Primus enim est בור Bor seu באר Beer, Pro quo *Psal.68.* communis æditio habet puteum: vt in Psalmo. Neque vrgeat super me puteus os suum. Secundus est שאול Seol id est fouea. Pro quo vulgata traductio habet Infernum: vt in Psalmo. In Inferno autem quis confitebitur *Ibi 6.* tibi. Tertius Inferni locus est מות Maueth id est mors. Et de hoc meminit *Ib dem.* Dauid, dum ait. Quoniam nó est in morte, qui memor sit tui. Quartus est צל מות Zal mauèt, id est vmbra mortis. De quo ab eodem Propheta fit *Ibi.22.* mentio, dum dicitur. Quoniam, si ambulauero in medio vmbræ mortis, non timebo mala: quoniam tu mecum es. Sensus enim est. Et si fuero in Inferno, nihil timebo: quià mecum es. Quintus locus est דומה dumah, id est silentium. Et de hoc meminit idem Vates, vbi ait. Neque omnes, qui *Ibi.113.* descendunt in dumah. Pro quo communis æditio habet, Infernum. Hinc Poëtæ vocarunt tartara, loca silentium. Ibi enim silent omnia bona: sicut alibi disseruimus. Sextus est אבדון Abadon id est exterminium, perditio, & interitus. De quo in Apocalypsi fit mentio, dum dicitur. Et habebant su*Apoc.9.* per se Regem Angelum abyssi: cui nomen hæbraicè abadon. Septimus locus est גאונם Gheonam, id est vallis lamentationis. Et de hoc meminit Psalmographus: vbi canit. Compræhendantur בגאונם Bigheonàm. Pro *Psal.58.* quo vulgata traductio habet, in superbia suą. Est adhuc גיא בן הנם Ghe *Iere.7.19.* bẽ hinon, id est vallis filij hinom: de qua Ieremias meminit. Qué locum

Christus

Christus vocat gehennam ignis: vt Hieronymus benè sentit. *Mat. 5. 10.*

258 Qui puniuntur in quolibet supradictorum locorum? Nonnè in puteum detruduntur ij, qui peccata sua confiteri nolunt? Quod Augustinus innuit, super illud Psalmi. Non absorbeat me profundum, neque vrgeat super me puteus os suum. Ait enim. Non vrgebit puteus profundi super te os suum, nisi tu clauseris os tuum in confessione. In Seol verò vel foueam mittuntur auari. Quod comprobamus in Saule, qui scribitur iisdem literis, quibus Seol. Ipse quidem abiectus à Deo fuit: & illic punitus; quià ex auaritia Hamalechitarum res contrà præceptum Domini seruauit, & ausus est illas, tanquam sacrilegus, offerre ipsi Deo. In carcere mortis cruciabuntur illi, qui contempserint fontem vitæ, verba vitæ, & panem vitę, ex sententia Christi dicentis. Nisi manducaueritis carnem filij hominis, non habebitis vitam in vobis. Quam carnem prius vocauerat panem vitæ. In vmbra mortis autem torquebuntur illi, qui Mundi vanitates secuti fuerint. Huiusmodi enim vanitates sunt velut vmbræ ipsius mortis. In dumah vel silentio verò punientur illi, qui Deum & Christum confiteri noluerint, & ipsum laudare: omniàque ab eo data recognoscere neglexerint. In abadon autem vel exterminio torquebuntur pleni ira, quæ extrà terminos rationis ac pietatis hominem trahit. In Gehenna verò cruciabũtur crudeles & impij in Deum & proximum. *Aug. super Psalm. 68.* *1. Reg. 15.* *Io. 6.*

259 Quomodò malorum animæ illic punientur: cum hæc commemorata sint (vt innuitur) potius corporum quam animarum torméta? An forté erit continuum miraculum: vt videlicet anima immortalis moriatur, aut ignis corporei pœnas patiatur, aut carcere detineatur: cum absoluta à corpore loco vllo nec circunscribatur, nec detineatur? Sed cur cótinuum in reprobis miraculum fieri debet? An igitur nouo ordine spiritibus & animabus malorum dato torquebuntur? Nam sicut corpora bonorum spiritibus naturam induent, vt beatificentur: Ità malorum animæ naturã corporis induent, vt torqueantur. An, quià sicut empyreum cœlum est locus cóueniens animabus & corporibus beatorum: ità Infernus est locus cóueniens animabus & corporibus impiorũ? Erit enim ibi ignis torquens ab hoc inferiori differens: & is, qui poterit animas cruciare: dicente Isaia. Nutrimenta eius ignis, ligna multa, & flatus Domini, sicut torrens sulphuris, succendens ea. Est enim hic tropica locutio horum lignorum, & huius ignis ad illum ignem, & fomentum illius, qui impios torquebit. *Isa. 30.*

260 Qua de causa annumerantur foueæ seu Inferni loca numero septenario? Nonnè plærisque in locis tactum est, quod Deus per numerum septenarium peccata remittit, & per septenarium punit, & per eum ferè omnia disponit? Hinc iuxtà septenarium pœnarum (vt Zohar asserit) sunt septem habitacula in paradiso delitiarum, & in cœlo beatorum. Vbi lux Solis in septuplo fulgebit (vt Isaias ait) & vbi sunt septem lampades ardentes (vt in Apocalypsi dicitur) & vbi sunt septem spiritus, quibus omnia bona disponuntur. Sic ex aduerso, pro tormentis sunt illa septem loca annumerata, & septem Angeli (vt Iohannes inquit) habentes se- *Ibidem.* *Apoc. 4.* *Ibidem 15.*

ptem plagas nouissimas, in quibus ira Dei consummatur.

261 Vnde oritur mare Malach, vel asphaltum, & cur venenosum & letale est? Nonnè à Iordane fluuio fit lacus ille in pentapoli Syriæ, qui vulgò mare mortuum dicitur? Sed cur sic denominatur? An, quià in eo mortui sunt illi Gomorreani & pessimi viri? An, quià omnes pisces illuc ingredientes moriuntur: vt clara experientia docet? An, quià nihil dignum vita ibi nasci potest? Nam poma in littore eius nascentia, & si pomi corticem habent, intus tamen plena sunt cinere vel puluere. Dicitur autem mare מלח Malachiæ id est salis: quià ex ipso generatur sal, & aqua illa est amara & salsa: & inde generatur pix, qua habitantes vinearum truncos coronant, ne vermes, vuas demolientes, ascendant. Nam timent & horrent picem illam amarissimam. Cuius aquæ portenta, ad ostendendam prauitatem ibidem à summo Moderatore suffocatorum, vltrà ordinarium naturæ cursum facta sunt.

262 Cum omnia sale condiantùr, cur terra ab eo comburitur, & infœcunda redditur: vt in eodem loco asphalti patet? An, quià terra, cum sicca sit, sale magis exiccatur: & infœcunda redditur, quià priuata humiore, qui est fœcunditatis principium? An, quià sal ignis omnia corrodentis naturam sapit? Condit tamen & sapidum reddit cibum, ipsius humiditatem comprimens, quæ faciebat insipidum. An, quià sal Solis virtute congelatum, reddit cibo, quod à Sole accepit, saporem videlicet vitæ accommodatum? Cui vitæ Sol adeò fauet, vt dicatur ipse simul cum parente animal generare.

263 Qua de causa fructus montium sunt digestibiliores, & naturæ humanæ accommodatiores cæteris? An, quià montes magis appropinquant cœlis influentibus, quam valles? Sed nonnè hoc parum esset, respectu tantæ distantiæ? An igitur, quià montium aër salubrior & defecatior est, quià elongatus ab humoribus, qui è terra depressa exhalantur? An, quià montes ventis aërem purificátibus sunt magis expositi? Hinc in montibus subtilior aër est, quam in planitie, quià magis purificatus. An, quià venti ibi puriores magis fauent virtuti fœcundanti? Vnde montium fructus sunt fœlicioris & melioris virtutis: quamuis maioris quantitatis in locis depressis, ex maiori humiditate, quæ illic abundare solet.

264 Vnde panis tam conformis est humanæ naturæ? An, quià temperatissimus est cibus? An, quià est cibus Iouius hauriens vim à Ioue, qui semper iuuat? Sed cur nobis propitius est Iupiter? Nonnè id est à fonte pietatis & bonitatis diuinæ, cui directè ipse subest: vt secretiores Theologi docent? Hinc Christus voluit præbere nobis cibum cœlestem corporis sui sub panis specie, tanquam perfectissimi, & super omnes cibos humanæ vitæ accommodatissimi.

Sec. Theo.

265 Cur oleum nullis liquoribus commiscetur? An id est propter vnctuositatem, ex qua vix miscetur, nisi percussionibus asperum aliquantisper reddatur? An, quià oleum habet magnum diuinitatis vestigium, & symbolū: si dicere fas est? Vnde in sacra Scriptura à peritis per oleum di-

uinitas intelligitur: & inter alia, quibus diuinitas & oleum sibi inuicem assimilantur, id est: quià oleum ardet, & ardendo præbet pulcherrimum lumen. Sic & Deus dum corda inflammat, lumen tribuit, in quo videre possumus omnia, etiam diuinitatem ipsam. Item sicut oleum aliis liquoribus non admiscetur, sed omnia vngit: Sic diuinitas nobis non commiscetur, sed vngit, linit, & perfundit omnia. Nam Deus est in omnibus absque mixtura. Qua vnctione vngimur omnes, Ideò Christiani, id est vncti dicimur: potissimè autem vnctus fuit ille, qui per antonomasiam Christus, id est vnctus dictus est. Vnde de ipso Propheta canit. Vnxit te Deus Deus tuus oleo lætitiæ præ participibus tuis. *Psal. 44.*

266 Cur tyriaca & papauer somnum ingerunt? Papauer quidem somnum prouocat ex frigiditate calidos humores, igneos & subtiles constipante: qui euaporantes somnum impediunt. Hinc papauer ex frigiditate in principio quarti gradus (vt Cōstantino placet) maximè nigrum, est duræ digestionis: sicut Dioscorides tradit: & (Plateario teste) valet contrà apostemata. Tyriaca verò alia ratione somnum prouocat, deprimens videlicet malignos & venenosos humores, ad cerebrum ascendentes, & somnum impedientes. Et hæc cōfecta ex carne tyri vel viperæ cum multis aromatibus, est celeberrimum contrà venenum antidotum: repræsentans in hoc Christi carnem, multis aromatibus & odoramentis conditam: quæ dicitur panis & cibus vitæ contrà venenum mortiferum, generi humano ab Angelo mortis illatum. Quæ tyriaca diuina inducit somnum illum, de quo dicitur. Cum dederit dilectis suis somnum. *Ibi. 126.*

267 Cur plantæ & flores rore tacti fortius & suauius redolent? An, quià ros subtilis odores subtiliat: vt facilius spirent à floribus vel plantis? An, quià flores & folia rore, veluti conuenientissimo pabulo, pascuntur: quo cibo corroborata fortius odorem emittunt? An, quià ros habet vim summopere attractiuam, velut magnes, trahens ad se odorem: vt patet in ladano, quod aliqui antion vocant? Nam ladanum est ros cadēs super herbam odorem huiusmodi redolentem: & retinens in se odorem attractum ab illa herba. Et hic ros duplici modo colligitur. Nam aut arundinibus complicatis trahitur ros ille in vasa accommodata: aut colligitur ex hircorum & caprarum illas herbas pascentium barbis. Et hoc ladanum est longè melius altero.

268 Cur tot mirabilia, quæ de plantis & radicibus dicuntur, vera non videntur? An forsitan, quià Antiqui scripserunt ad libitum? Sed nōnè esset nimis absurdum: quod tot antiqui Sapientes delyrassent: qui non ea, quæ alij dixerunt, repetierunt (vt ex recentioribus multi faciunt) sed quod experimento didicerunt, scripserunt? An igitur, quià non omnes plantæ eandem vbique virtutem habent? An, quià non omni tempore herbæ & radices sunt plenæ suo influxu? Enulæ enim radix tempore suo collecta, valdè confert stomacho, alio verò tēpore nequaquam. Perforata suo charactere signata in oleo posita mirabili virtute vulnera sanat: alio autē tēpore, quando videlicet nullo charactere est signata, nihil vel parum prodest.

269 Vnde multas herbas non plantatas nec seminatas terra spōte producit? An id est ex naturali instinctu, quem terrę Deus indidit: dum à principio dicis. Producat terra herbam virentem? Sed in quo Deus instinctum & virtutem huiusmodi inseruit? Nōné in vita ipsius: cum & ipsa viuat, pars huius Mundani animalis exiens? Deus enim totius Mundi vita est. Quo sensu opinor ab Ecclesia dici. Deus cui, & in quo omnia viuunt. Nec enim terra produceret, nisi viueret: cum productio & generatio vel germinatio non fiat nisi à viuente. Vnde signum vitæ ipsius est, quod fouetur summoperè à viuente, aut à viuo prouenientе: fimo videlicet animalium, qui à viuente prouenit retinens vitam, quamuis decis[illegible] Cuius indicium est, quod fumat & calidus est: ex reliquiis videlicet vitæ in ipso existentis. An terra producit varia ex vario astrorum influxu? Et hoc tanquàm ex virtute masculea, & ex sua virtute & vita, tanquàm ex vi fœminea. Cœlum enim inquantum à Deo recipit, vnde influat, respectu ipsius Dei habet vim fœmineam: dum verò in terram influit, vim masculeam habet.

Gen. 1.

270 Quarè terra difficilius producit plantas satiuas, quam sponte nascentes? Nonnè quià & si terra habet vim producendi omnigenas herbas (vt nuper dictum est) aliqua tamen gleba est aptior ad producēdam vnā plantam quam aliam: vt claro experimēto cōprobatur? Quod cum multis serētibus ignotum sit, sæpè committunt semina terræ non aptæ ad producendam plantam: cuius est semen. Vnde facilius terra producit plantā, qua ipsa quodāmodò grauida erat, quam ex seminato semine sibi minus consentaneo. Salomon autem in hortis suis plātauit omnes plātarum species, quæ coaluerunt: quià (vt in libro, cuius titulus est Porta lucis, habetur) omnes terræ venas cognoscebat: quæ aptæ videlicet erant ad producēdas illas vel illas plantas. Hinc dixit. Ædificaui mihi domos & plantaui vineas: feci hortos & pomaria, & conseui ea cuncti generis arboribus.

Porta lucis.

Eccl. 2.

271 Vbi disperduntur tot metalla tāto tempore è terra effossa? An, quià multum auri & argenti consumitur in deaurādis cubiculis, colūnis, & huiusmodi multis ædificiis? An, quià magna copia in mari demergitur, aut in terræ cauernis occultatur? An, quià mali spiritus Mammonæ vendicant sibi multa ex iis, quæ abscondita sunt, submersa, vel furto subtracta? Horum enim omniū (vt alibi reserauimus) à Deo potestatem habēt. An, quià in terram reuertuntur: vnde extracta sunt? Sicut omnia facere solent: vt videlicet, vnde venerunt, reuertantur.

272 Cur abundātia frumenti, piscium penuriā indicat, & è cōtrariò? An, quià frumēti & pisciū influxus cōtrarij sunt? Hinc vno præualēte, alter debilitatur. Habēt enim pisces influxū ab vtraq; Luna: hac videlicet, quā videmus, & à superna, quę mare magnū dicitur: vbi reptilia & pisces, quorū non est numerus. Frumentum verò à Ioue potissimè, qui semper mortales iuuat, vim suam haurit. An, quià (vt seriò vel iocò dixit Abraham aben Hazra) sicut hæc terra ferax, sterilis fit: sic & illa, quæ est in fundo maris, escas pro piscibus producens? Vnde pisces in fundo escam non inuenientes, quærunt in superficie: & ideò facilius & in maiori copia capiuntur.

Psal. 103.
Abraham abē Hazra.

273 Quæ sunt fundamenta Mundi inferioris, cœlorum, atque omnium rerum? Sunt nè forsitan hæc elementa crassa, quæ omnium rerum elemẽta, & fundamenta dicuntur? Sunt quippè hæc elementa rerum generabilium & corruptibilium fundamenta: sed indissolubilium rerum fundamenta non possunt esse hæc corruptibilia. An igitur sunt elemẽta in communi: sub quo nomine tam hæc elemẽta crassa, quam cœlestia, Angelica, & diuina comprehenduntur? A quibus diuinis omnia alia depẽdent? Sunt enim elementa in cœlis, Angelis, atque Deo (vt alibi diximus) sed hæc, quæ sunt in Deo, sunt primordialia omnium aliorum fundamenta: quæ includuntur & denotantur per quatuor literas magni nominis Dei, quod est omnium rerum creatarum, & etiam legis origo, exprimentis ipsa omnia producta, & eadem dirigẽns. Et hic est (vt reor) lapis ille, de quo Iob. Quis posuit (inquit) lapidem fundamenti, vel angularem? Et iterum paulo superius. Vbi eras, quando ponebam fundamenta terræ? *Iob.38.*

274 Quarè omnia facta sunt à Deo solo iussu aut verbo: sicut Propheta canit? An, quia non indigebat Opifex instrumento aliquo, vt produceret? Ideò sufficit solum verbum. An id miro ordine factum est: vt opinor? Cum enim verbo quodam ideali, & intrinseco omnia prima productione facta fuerint: quid restabat, nisi verbo explicare, quod conceptum erat? An, quia (vt nuper diximus) cum omnia virtute diuini nominis producta sint, exprimendo ea, quæ in virtute diuini nominis continebantur, per vocem aut iussi m omnia prodibant ex eo nomine? Sicut ex arboris trunco rami, flores & frondes, & cætera huiusmodi prodeunt. *Psal.148.*

275 Quid est meritum & palma toties repetita ab Abraham, dum de Mundi fabrica pertractat? Nonnè meritum est illud, per quod, ex bonis operibus perpetratis resultãs, expectatur palma, merces, siue corona? Sed quid hæc ad Mundi fabricam? Nonnè dixit Deus per Ieremiam (vt in veritate literæ habetur.) Nisi esset pactum meum: statuta cœli, & terræ non posuissem? Quorum verborum sensus est, quod Deus fecit Mundum, vt homo pactum suum obseruaret: ob cuius obseruationem mereretur accipere præmium, palmam, & beatitudinem. Et nisi hoc esset, Deus Mundum non fabricasset, quià frustratus esset suo fine. Meritum igitur hominis (gratia diuina mediante) & præmium præparatum, & tandem homini traditum causa fuere, propter quam Deus Mundum fabricauit. *Abra. in lib. de forma.* *Iere.33.*

276 Cur homo per denariũ remuneratur: vt Christus innuit in parabola, vbi de conuentione facta ex denario diurno cum operariis in vineã conductis habetur? Merces quidẽ illa & præmiũ præparatũ denarius dicitur (vt alibi intelligimus) quia Deus extenditur in denarium (vt secretiores Theologi dicunt) qui est merces & præmium omnium operãtium: sicut promisit Abrahæ, dicens. Ego ero merces tua magna nimis. Extẽditur (inquã) in tres personas & septem numina, quæ dicuntur annumerationes, mensuræ fabricæ, distributiones virtutum, & mensuræ omnium remunerationum. Diurnus autem dicitur ille denarius, quià cõpletur ex vespere iustitiæ, & mane gratiæ. Sicut veri Sapiẽtes interpretantur: vt alibi tactum est. *Matt.20.* *Sec. Theo.* *Gen.15.*

Arist. sec. 15. proble. 3. 277 Cur nemo vnquam (vt Aristoteles ait) numerum adinuenit vltrà denarium? An, quià denarius est collectus ex omnibus partibus numeri fundamentalis, quaternarij videlicet: cuius partes sunt vnum, duo, tria, & quatuor? Quæ omnia simul iuncta reddunt decem. An, quià decem proportionibus quatuor cubales numeri cõsummantur: ex quibus numeris, vniuersum constare Pythagoræi dicunt? An, quià homines naturali lege decem digitis in manibus dotantur? Vnde sui numeri calculos quasi adipiscentes hac eadem multitudine cætera quoque enumerant: exceptis Thracibus, qui ad quatuor numerandi seriem terminãt: eo quod amplius meminisse, puerorum more, non possunt: aut quià multarum rerum vsu carent. Hæc & alia huiusmodi ab Aristotele adducuntur in causam: cur vltrà denarium non inueniatur numerus.

278 Aristoteles assignauit nè sufficientem causam, cur vltrà denarium, alius non adinueniatur numerus? Quamuis multis videatur, quod tantus vir, qui quasi monstrum in natura censetur, & regula eiusdem, non defecerit in assignanda huiusce rei causa: nulla tamen earum, quas assignat, sufficiens videtur. An igitur melior est Academicorũ ratio: quià videlicet idea numerorũ alia non reperitur? Nec enim ipsi autumant aliquid reperiri in Mũdo posse, cuius idea, radix & fundamentũ non sit in Archetypo: à quo omnia depẽdent. Cuius rei indicium est, quod nõ potest intellectus aliquis nouam speciem imaginari. Et id est, quià nec imaginari quidẽ potest homo ea, quorum ratio & fundamẽtum in Archetypo non reperitur.

279 Quibus ex causis, & cur terræ motus generatur? An, quià æther igneus terram subintrat, posteà quærens exitum, facit motum terræ: vt *Anaxago.* Anaxagoræ placuit? An, quià calor in venis terræ inclusus augetur, & vapores dilatantur, adeò vehementes, vt non solum terrã moueant, & aperiant: sed & villas & animalia sæpissime absorbeãt? Si verò non adeo crescit huiusmodi calor inducit simplicem terræ tremorem: vt Empedocles sensit. An id est ex calore, qui naturaliter è terra exhalatur: vt Anaximenes voluit? An id est ex aqua: vt Democritus, & Methodorus sentiunt? An ex duplici vapore sicco & humido, ex quo ventus generatur, qui exire *Mete. 3.* cupiens mouet terram: vt Aristoteles opinatur? Sed aliis multis omissis ad Pythagoram veniemus: qui piè asserit terræ motus à Deo fieri ad mortales perterrendos. Quod consonat Euangelio, in quo Christus ait, quod in- *Matt. 24.* ter alia horrida portenta terræ motus magni erunt. Sic & in resurrectione *Ibi. 28.* Saluatoris terræ motus factus fuit ad terrendos custodes.

Mete. 3. 280 Quid sunt venti, & vnde oriuntur? An (vt omnes Peripatetici conueniunt) sunt vapores quidẽ sicci excitati à Sole calefaciente, & exiccante vapores illos? Cuius rei signum adducunt, quod in vere & æstate videtur, quod vẽtus sequatur ipsum Solem. Nam ipso oriente est ventus subsolanus, posteà aliquantulum ascendente Sole sequitur Eurus & cum deuenit ad meridiẽ Auster, deinde Zephyrus. Sed quod aliquãdo [illegible] git, & in aliquibus regionibus, non facit regulã vniuersalem, [illegible] gue [illegible] licet: vt ipsimet Peripatetici docent. Nam aliquando currente Sole

perflat Aquilo vel Boreas:& tūc(vt in pluribus)in climate Diarodes perflat Zephyrus. Nec igitur à Peripateticis,nec ab aliis philosophis assignatur causa sufficiens ventorum:qui producuntur (vt Propheta canit)è thesauris Dei. Et hoc per intelligentias ipsis ventis præpositas,de quibus alibi canit idem Vates. Et spiritus procellarum,quæ faciunt verbum eius. *Psal.134.* *Ibi.148.*

281 Qui sunt hi spiritus procellarum? An est ventus ipse: vt aliqui interpretantur? Si verò spiritus est ventus, procella ipsa quid est? Nonnè procella (vt aiunt) est aqua impetuosa è cœlo missa, aut aqua maris impetu magno agitata? Sed quis demittit aquam illam è cœlo tanto impetu? Cum motus omnis maximè impetuosus & productiuus, à viuente necessario procedat. Sed quomodò viuit ventus,nisi quatenus à viuente insuffletur, & impellatur: vt suprà tactum est? Nam si Aristoteles diiudicauit intelligentias necessariò præpositas esse ad omnium circulorum cœlestium motum producendum,qui motus tātummodò localis est: cur admittere non debemus intelligentias pro hoc motu:qui non tātum localis est, sed productiuus & operatiuus multorum effectuum? Et si non sunt spiritus procellas mouētes:cur adiuratis spiritibus statim cessant procellæ: vt sæpissimè comprobatum est?

282 Quid est Iris & vnde prouenit? Multa hic dicuntur ab Aristotele, Alberto, Nicolao Peripatetico, Auicena, Algazele, & aliis:quòd videlicet materia Iridis multicoloris est vapor varius attractus è terra, & irradiatus Solis radiis. Vnde secundùm naturam vaporis, alius & alius color causatur. Sed ea,quæ ipsi de varietate colorū, & figura illa semicirculari dicunt,si satisfaciant perspicacibus ingeniis,ipsa diiudicent. Nā vnde tam pulchro ordine colores illi bene dispositi sibi succedant,causam assignatam non video. Quæ causa forsitan naturalis non est. Vnde nec colores illos Pictores plenè imitari possunt: vt Albertus ait. Nam si huiusmodi colores prouenirent à mera causa naturali(vt etiam quidam dicunt, parum aduertētes sacra eloquia) non dixisset Deus. Ponam arcum meum in nubibus,in signum,quod terra amplius aquis diluuij non dissipabitur. *Mete.3.* *Gen.9.*

283 Quo sacramento Iris data est in fœdus à Deo, quòd terra diluuij aquis amplius non deleretur? Non quidem (vt dictum est) vt est effectus naturæ. An igitur, vt est effectus Dei particularis, aut repræsentans aliqua in supernis, quæ indicant recōciliationem indelebilem Dei cum humana natura,& consequenter cum omni creatura corruptibili? Vnde hic locus,mensura,fons,vel numen à secretioribus Theologis dicitur fundamentum,vel iustum:in quo videlicet omnia bona fundantur & iustificantur. Qui locus in aduentu Redemptoris fuit tricoloratus: quia ibi interfuit rubor sanguinis effusi pro humano genere cum Patre reconciliando. Interfuit quoque color subalbus pietatis, clementiæ & amoris erga genus humanum. Interfuit etiam viridis color, significās hortum deliciarum virescentem: ad quem reductus fuit homo per Christum. In signum igitur huius reconciliationis arcus ille commemoratur denotans Christum verum arcum: cuius lignum fuit crux,chorda verò corpus eius ibi extēsum.

Ductus autem fuit hic arcus in semicirculum: cum ex vna parte haberet sphęricam diuinitatem, ex alia terreum corpus, super quo videtur infixa diuinitas.

Sene. in li. nonę quę nu. Theophr. Albert. in 2. Mete. Eccle. 1. 284 Vnde oriuntur fontes & flumina? An ex humoribus in concauis montium reclusis: sicut Seneca, & Theophrastus ab eo citatus sentire videntur? An à venis terræ in humorem resolutæ? An à mari, sicut Albertus sentit: innixus (vt opinor) sententiæ Salomonis dicentis. Omnia flumina intrant in mare, & mare non impletur: & ad locum, à quo veniunt, flumina reuertuntur, vt iterum fluant? Et hoc magno sacramento fit: vt etiam aqua imitetur Opificem, qui sphæra est, ibidem terminans, vnde principium habet. Sic & terrena reuertuntur ad terram. Iuxtà quod scriptum est. *Gen. 3.* Terra es & in terram reuerteris.

SECTIO OCTAVA DE OPERATIONIBVS, QVÆ FIVNT A NATVRA, VEL VIRTVTE ALIQVA.

Boetius in proœmio Musicæ. Cicero. 285 Potest ne homo per Musicam & quātum aliquid operari, & quomodò? Nonnè Boetius & Cicero referunt Pythagoram iuuenem furentem mutatis modulis cohibuisse? Sic Terpander, & Arion Methymnæus Lesbios, & Iones, & Ismenias Thebanus quamplurimos indecoris moribus vexatos concentibus curarunt. & *1. Reg. 16.* Dauid cithara malum spiritum à Saule fugabat, & spiritum eius nequàm furentem mitigabat. Non enim harmoniam pati potest ille, qui dissonus penitus est. In casu namque suo spiritus malus omnem harmoniam perdidit: quam in seipso, & cum Deo & aliis creaturis habere debebat.

286 Cur ad sonum alicuius instrumenti choreæ ducuntur? An, quià illa soni oblectatio animum & vires ad saltādum mouet? Sed cur non sic mouent alia oblectamenta? An igitur, quià tanta est vis concentus pro[illegible]tionati, vt animos & sensus omnes ad motus illi sono co[illegible] excitet, sicut tubarum clangore milites & equi ad b[illegible]ntur? Nec enim mouetur quippiam ad amorem & aff[illegible]tum [illegible], nisi ex conuenientia, quam habet cum ea. Sicut chorda c[illegible]æ mouetur ad tactum chordæ alterius citharæ sibi p[illegible].

287 Quomodò motus, qui e[illegible]quod[illegible]am, mouere potest? Motus quippe localis ab accidente prou[illegible]re nequit: sed [illegible]modò [illegible]tum alteratiuum producit. Quid igitur mouet? Non [illegible] c[illegible]ona[illegible] est vis quædam natu[illegible], [illegible]iens [illegible] per naturam sub[illegible]: qu[illegible] per accid[illegible]n oper[illegible]. Sic [illegible] ardet, v[illegible] calefacit, & [illegible]dit mediante calore, qui quædd[illegible] e[illegible]n ei[illegible] substantia procedit. [illegible] mediante calore, qui[illegible] proprium [illegible] extra tamen c[illegible]an accidens [illegible]. Et sicut te[illegible]or in Domino, [illegible]

subditorum, est quoddam substantiale à Deo inditum: tamen, vt emanat à Domino in subditum, est accidens quoddam: sic etiam consonantia in rebus est quoddam naturæ insitum consubstantiale rei. In eo verò, quod in aëre vel in medio deuenit vsque ad percipientem, accidens quoddam est. Vnde effectus procedit à re illa substantiali mediante accidente. Illa enim consonantia est adeò rei cõsubstantialis, vt in eius definitione ponatur. Sicut Aristoxenus de mente Platonis animam definiens, consonãtiam rationalem in ea ponit. Ait enim. Anima est numerus seipsum mouens. *Aristoxenus*

288 Vnde est Psalmorum efficacia, à cantu ne an aliunde? A sono quippè & concentu ipsorum, est efficacia quædam: sed multò maior virtus in verbis ipsis consistit. Vnde non sine causa dicitur, quod virtus est in verbis. Quod apertè testatur Paulus, dicens. Viuus est sermo Dei & efficax. *Heb. 4.* Efficax quidem: cum, tanquam canalis, deferat virtutem rei per ipsum significatæ ad aures, & per illas, ad auditorum animos. Et si omnia verba Dei id faciunt, multo magis Psalmi: qui tot sacramenta continent, quot in eis sunt verba. Et hæc quidem sublimia & occulta arcana à Spiritu sancto ædita fuerunt. Qui quidem Spiritus sanctus, benè nouerat efficaciam dare Psalmis, ab omnibus Mundi nationibus (vt in præsenti fit) decantandis. Habent quoque efficaciam ad bonum, eo quod sunt Deo consecrati. Hinc plus valent ad bonum, quam maleficorum verba ad malum: quià Diabolo consecrata. Habent etiam vim ipsi Psalmi à concinnitate rerum omnium diuinarum & creatarum: quæ in ipsis decantantur. Habent quoque virturem à diuinis nominibus: quorum alicui vnusquisque Psalmus dedicatus est.

289 Quomodò magnes ferrum, electrum verò paleam trahit? Nonnè hoc à proprietate ipsi indita prouenit? Sed vnde est hæc proprietas? An est ab influxu: vt quibusdam placet? Cum magnes & ferrum Martia sint, & electrum atque balagium, quæ paleam attrahunt, simul cum palea Iouialia sint. Sed si sic: cur alia Martia, & iouialia non attrahunt congenea sua? An igitur id est a consonantia quadam efficacissima? Sicut Sapiens inquit de animalibus consimilibus, quod vnumquodque diligit sibi simile: & attrahitur à simili. Hinc tanta vis amoris in quibusdam reperitur: quià complexio ipsorum consonantissima est. Nec huiusmodi attractus in aliis est, in quibus huiusmodi consonantia non inuenitur. *Eccl. 13.*

290 Vbi est maior sanandi virtus, in radicibus ne & herbis simplicibus, an in mixturis ex eis factis? An forsitan in simplicibus, in quibus integrior illarum virtus: quæ, dum miscentur ab aliis commixtis corrumpitur? Sed cur habent omnes Medicinæ periti in frequenti vsu herbarum mixturas? Nonnè, quia in mixturis maior virtus consistit? Et hoc, quia vltrà ipsarum herbarum vires mixturis interest mixtorum consonantia: quæ multum operatur, vt superius declarauimus. Et hoc dummodò miscenda sint ad inuicem correspondentia, & mixtura sit proportionata. Alioquin non proficua, sed molestissima sunt iis, qui accipiunt: vt sæpissimè contingit. Hinc cauendum esse censeo à Medicis proportionata commiscenda

est.Sic nec lapides. Vnde diligenti cura obseruandum est Domini præceptum, quo iubetur, vt in ornamento summi Sacerdotis ponantur lapides pleni, virtute videlicet. Vbi vulgata æditio habet, lapides preciosos vel gemmas:vt in Exodo habetur. Non enim omni tempore lapides aut herbæ sunt virtute plenæ. Sic etiam vires hominis operantis non sunt omni hora plenæ,sed aliquando valdè remissæ. *Exo.25.*

294 Confert ne motus in operando? Nonnè omnis operatio fit per motum generatiuum vel corruptiuum, alteratiuum vel localem: vt à Naturalibus dicitur? Vnde inter cætera ad sanitatem conferentia Plato super omnia motum laudat. Quod cóprobamus etiam in ætate primæua. Nam pro fugando fletu, & pro sanitate conseruanda vel restauranda solent nutrices mouere infantes in cunis positos:vt suprà dictum est. Qui motus (vt Plato ait in eo, quem de legibus librum ædidit) formidinem pellit, quæ solet inuadere pueros:& debitam tranquillitatem reddit. Vnde motus omni operationi non parum confert:nisi operans is sit, qui sola voluntate operetur. *Plato in fi. Timæi.* *Idem.7.de legibus.*

295 Cur operantes in Magia characteribus vtuntur? An fortè id est superstitio aliqua:vt vulgò dicitur?Sed nonnè Christus docuit opera in eius nomine facienda? Quod nomen exprimi nequit sine literis prolatis aut scriptis. Quæ literæ sunt characteres quidam. Nonnè & Crux est character, quo nosmetipsos munire solemus: vt in frequenti vsu habetur? Nonnè & Sacerdos iussus fuit imponere fronti suæ magnum Dei nomen suis characteribus scriptum: quando intrabat sancta: vt in Exodo habetur? Non igitur damnandi sunt characteres omnes. Nam sunt characteres sancti:de quibus dictum est. Et hi sunt velut instrumenta quædam, in opere diuino: sicut sunt instrumenta naturalia in opere naturali. Sunt etiam quidam characteres dæmoniaci à Diabolo inuenti: vt, veluti Simia,per hos characteres adoraretur.Isti verò sunt repudiandi: vt Sapientes optimè norunt. *Mar.vlt.* *Exo.28.*

296 Sunt ne characteres hebræi cæteris præstátiores? Nonnè Orphæus in operando peritissimus dixit non esse in opere immutanda hebræa nomina?Sed quarè iussit hoc? An,quià ipsorum characteres, cœlorum figurant imagines? Qui cœli sunt instrumenta, quibus Deus nobiscum agit. An,quià repræsentant sedem Dei & proprietates supramundanorum cœlorum:qui sunt primi fontes,à quibus omnia proueniunt?An, quià in lege sancta descripti, sunt quodammodò Deo consecrati?Hinc maioris efficaciæ sunt: & tanta virtute præditi sunt, vt quomodocunque reuoluantur, semper habeant sua significata. Ad quorum vim innuendam mirabili naturæ ordine, aut Dei iussu, aliquis illorum imprimitur in quadam herba, quando virtute plena est:vt viri sapientissimi dicunt. *Orpheus.*

297 Cum de cœlis supramúdanis modò facta sit mentio, quęritur quotuplices cœli reperiútur? Sunt quidem cœli isti,quorum sydera videmus: de quibus Astrologi pertractant. Sunt quoque cœli Angeli, cœlos ipsos gyrantes,& per eos influentes & operantes: cum omnis operatio(vt aliàs,

diximus) à viuente necessariò progrediatur. Nam cœli, vt cœli sunt, sunt mera corpora cœlestia non habentes vitam, nisi ab astantibus & præsidentibus intelligẽtijs, & per illas à Deo. Et isti Angeli sunt (vt opinor) cœli, de quibus Propheta canit: Cœli enarrãt gloriam Dei. Sunt quoque cœli supramundani, quibus hi corporei respondent: vt secretioribus Theologis notissimum est. Inter quos cœlos sunt intermediæ intelligẽtiæ, suscipientes à supremis: qui sunt primarij fontes, in hos corporeos cœlos influentes. Sunt etiam cœli humani per similitudinem quandam (vt aliqui asserunt) Concionatores videlicet, gloriam Dei enarrantes.

Psal.18.

298 Quod verbum diei dies eructat; & nox nocti quam scientiam administrat: vt Dauid canit? An dies est spiritus bonus, qui alloquitur & illuminat alium spiritum bonum: nox verò est spiritus malus, qui alteri nequam loquitur: vt aliqui opinantur? An de dierum successione est sermo: in qua quilibet dies partem laudis perficit, exequens, secundum portionem suam, mandatum Dei: Pari modo & de nocte dicẽdum est. Nam aliqui dies disponunt terram ad producendas plantas, in quibusdam plantæ è terra, & germina ex arboribus educuntur, in aliquibus folia, in aliquibus autem flores producuntur, in alijs verò fructus tandem maturescunt. Et sic omnes dies perficiunt laudem Dei, gloriam ipsius enarrantes. An (vt secretiora tangamus) dies est scientia diuinorum per lumen edocta? Quod lumen Plato Solem vocat. Scientia verò rerum inferiorum, quæ per discursum rationis docetur, & quam ipse Plato Lunam vocat, merito dicitur indicata à nocte. Luna enim nocti præsidet: vt scriptum est. Lunã in potestate noctis. Vnde discimus, quod vtroque, die videlicet & nocte, præualere possumus in operando.

Ibidem.

Pla. in Sym.

Psalm.135.

299 Quali sono supremi & medij cœli gloriam Dei enarrant? An sono vocali ex corporis arterijs procedẽte? Sed nonne iste loquendi modus est omnium infimus, varijs instrumentis indigens ex defectu cõc[illegible] exprimenti: qui cum per se nequeat, à varijs instrumentis suffragium quærit? An igitur spiritus (vt aliàs diximus) meliori sermone vtatur: in[illegible]mendo videlicet in alijs concœptum absque vllo instr[illegible] niculo? Deus autem perfectiori modo loquitur, p[illegible] effectu, quod mente & intellectu concœpit. Vnde [illegible] gloriam Dei producendo, tanquam pr[illegible], veluti ministri exequentes: cœli hi corporei, ta[illegible] ipsorum lumen, [illegible] per [illegible] à superioribus suscipient.

300 C[illegible] nostri temp[illegible] operantur, respectu an[illegible] An, quia [illegible] lanum virtutum: qu[illegible] ant A[illegible] summus Princeps [illegible] Princeps [illegible] Mũdi [illegible] foras. [illegible] Primum [illegible] qu[illegible] Mundo. Quamuis nescio q[illegible] do [illegible] ó tacit ver. [illegible] responsa: vt olim

Io.12.

ſolebant.Sicut Plutarchus longo ſermone diſſerit,citans Plotinum,Cleō- brotum & multos alios. Tertium,quià ablata eſt in aduētu Meſſiæ, Diaboli poteſtas : ſicuti Porphyrius contrà nos rabidus canis veritate compulſus perhibet,dum ait. Plutar.cur. or.ſiluerunt

Ablata eſt Pythij vox haud reuocabilis vlli
Temporibus longis : etenim iam ceſſit Apollo.
Clauibus occluſus ſilet.

Hinc quidam malus dæmon apertè Cypriano confeſſus eſt, dum vellet Iuſtinæ animum ad amorem ſuum flectere, quod Chriſtus in eos præualuerat:& noſtris temporibus nonnulli artem Magicam callentes mihi dixerunt ſe habuiſſe ab ipſis ſpiritibus,quod Chriſtus ab eis poteſtatem abſtulit.Hinc parum vel nihil huiuſmodi malefici facere poſſunt.

301 Quæ numina & quorum Deorum priſci inuocabant? Nonnè Hebræi inuocabant nomen illud tetragrammum & numen illius potiſſimè, & alia,quæ habētur quamplurima apud ſecretiores Theologos? Sed malefici inuocabāt numina & nomina Deorū particularium: cum tot exiſtimarent Deos,quot virtutes in rebus reperiebant.Vnde Cererē frugibus, Nuptunum aquis,& Opem terrę pręeſſe putabāt. Et ſic de ſingulis numinibus,quæ ipſi colebant. Et(quod deterius erat)non ad intelligentias bonas rebus præſidentes recurrebant (quod tolerabilius fuiſſet) ſed ad malas:quæ videlicet ſunt in cratere inferiori & immūdo,in quo ſunt tot mala,quot bōna ſunt in cratere ſuperiori & mūdo:quibus mala aduerſantur.

302 Quod nomen aut numen nunc inuocari debet? Nōnè illud nomen, quod(teſte Paulo) eſt ſuper omne nomen & cui flectitur omne genu cœleſtium,terreſtrium & infernorum? Quod nomen acquiſiuit ſibi Chriſtus virtute Crucis:vt ipſe Paulus teſtatur. Sicut ipſemet Chriſtus preteſtatus fuerat,dicens. Cum exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipſum: omnia videlicet numina & virtutes rerum & nominum quorumcunque. Quod & Paulus alibi perhibet,dicens. Quoniam complacuit ſcilicet Patri in ipſo habitare omnem plenitudinem.Et iterum. Expolians principatus & poteſtates,palàm triumphans,illos traduxit in ſeipſo. Philip.2. Io.12. Col.1.2.

303 Qua virtute præditi eſſe debent illi, qui numen aut nomen ſummi Principis inuocaturi ſunt? Nonnè(vt Proculus docet)qui volunt aſſumere orationem (in qua ſcilicet diuinum nomen inuocatur) habere debent cognitionem,cognationem,& vnionem? Neceſſe eſt enim quod inuocās, cognoſcat inuocandum,ſi ritè ipſum inuocare velit. Quo ſenſu(vt omnes antiqui Theologi exponunt) Propheta canit. Protegam eum, quoniam cognouit nomen meum. Non enim dicitur, quia inuocauit, ſed quià cognouit. Secundò oportet, quod habeant cognationem & ſymbolum cum inuocato. Iuxtà illud Apoſtoli. Nemo poteſt dicere Dominum Ieſum, niſi in Spiritu ſancto, id eſt niſi naturam & ſortem hominis cœleſtis & ſpiritualis ſapiat. Poſtremò requiritur, quod ſit vnitus cum inuocato: qui ſcilicet eſt caput non tantum totius Eccleſiaſtici corporis, ſed etiam Mundani.Cum ſit vinculum totius creaturæ:Nec enim poteſt membrum Procu.de oratio.& precibus. Pſal.90. 1.Cor.12.

virtute capitis in aliud membrum agere, nisi cum vtroque sit vnitum.

304 Operatoribus Euangelicis sufficit nè sola fides? Nônè Christus ait. Signa autem eos, qui crediderint, hæc sequentur. In nomine meo dæmonia eiicient, & quæ sequuntur? Vbi videtur innuere, quod huiusmodi sint fidei effectus. Vnde & Paulus narrat quasi omnia prodigia & miracula facta fuisse à Patribus in fide. Sed nônè ipse Christus alibi dicit, quod aliqua dæmonia non eiiciuntur, nisi oratione & ieiunio? Requiritur ergò aliud quã fides? Nonnè per fidem (vt alibi diximus) intelligitur adhærentia perfecta cum Deo? Nam אמן aman, quod radix est fidei, aut credulitatis, significat quoque fidelitatẽ, fidelem adhærẽtiam, veritatem & huiusmodi: si suis hebraicis regulis flectatur. Vnde vocabulum illud, quod cõmuniter est interpretatum fides, si sanè intelligamus, non tantum fidem, sed fidelem inhærentiam, & veritatem, quæ est rectitudo quædam, significat. Operatur itaque ille, qui habet, nedum meram credulitatem, sed veram cum Deo adhærentiam & veros fidei effectus.

Mar. vlt. *Heb. 11.* *Matt. 17.*

305 Cur Redẽptor noster adeò frequentabat illud vocabulum, Amen: & quid significat? Nonnè (si literale significatum eius sequi voluerimus) significat verè: cum sit ex illa radice, de qua nuper dictum est: & vim cõfirmandi ea, quæ præmittuntur, aut subsequuntur, habeat? Hinc Ecclesia in fine omnium orationum apponit, Amẽ: ac si diceretur sit, aut fiat, quod petitur. Si verò altius conscendere voluerimus, & secretiores Theologos consulere libuerit: nônè idem importat Amen, quod coniunctio duorum principiorum & fontium, à quibus omnia diffunduntur in nobis? Quorum vnius nomen est יהוה: alterius autem אדני. Quarum literarum numerus vtriusque nominis importat nonaginta vnum: quot præcisè reddit אמן Amen. Vnde innuitur, quod in hac dictione includitur virtus vtriusque nominis simul. Quæ duo nomina si quis coniungere sciret (vt ab iisdem Sapiẽtibus habetur) effectus mirabiles producere nosset. Quod sanctorum & perfectissimorum est. Quod fecerunt Abraham & Izahac, qui foderunt puteum illum, quem vocarunt בארשבע Beersabah id est puteum septem: quià in ipsum deducebantur influxus, non tantum tetragrammi, sed cæterorum superiorum fontium. Et id præ cæteris fecit ipse Redemptor. Hinc ipse horum sacramentorũ non ignarus huiusmodi verbum Amen sæpissimè frequentabat.

306 Cur & quomodò patres primitiuæ Ecclesiæ tot portenta faciebãt: vt Petrus sola vestimẽtorum vmbra infirmos sanaret? An solum, quià credebant? Sed nonnè (vt Iacobus ait) dæmones credunt & contremiscunt? An igitur, quià denuò geniti patres illi retinebant semina cognati cœli, & cœlestis hominis, à quo regenerati erant? An, quià fides Christi erat in portentis & signis fundanda? Signa enim sunt argumenta rerum non apparentium: prout Paulus fidem definiens testatur. Fides (inquit) est substãtia sperandarum rerum, argumentum non apparentium. Vnde necessaria erant hæc portenta visibilia ad confirmandam fidem, quæ habetur de rebus, quas non videmus. Hinc donauit Christus fundatoribus fidei, pote-

Act. 5. *Iac. 2.* *Heb. 11.*

ftatem,cognitionem & modum mirabilia faciendi: ficut ipfe fatetur, di-
cens.Ecce dedi vobis poteftatem calcandi fuper Serpentes & fcorpiones; *Luca 10.*
& fuper omnem virtutem inimici.

307 Cur Chrifticolæ recentiores quacunque dignitate clari non habẽt poteftatem eadem portẽta faciendi? An,quià (vt dicitur) iam fundata fide non funt amplius neceffaria miracula? Sed nonnè forfitan nũc magis opus effet miraculis, quando multi, etiam qui Chriftiano funguntur nomine, aut non credunt,aut debiliffimam fidem habent? An igitur, quià non adhærẽt perfectè Deo: ficut neceffarium effe nuper docuimus? An, quià non norunt Iefum,neque nomen eius. Vnde de operantibus mala opera,& fidei contraria, & perfecuturis Apoftolos,dixit Chriftus. Hæc facient vobis,quià non nouerunt Patrem, neque me. Nam fi crederent, diligerent, & diligerentur: & quicquid vellent, obtinerent. Qui enim non diligit, Deum non nouit: qui charitas eft: vt Iohannes inquit. *Io.6.* *1.Io.4.*

308 Cur ad id calamitatis deuenimus: vt nihil eorum,quæ Chriftus nobis promifit, operari poffimus? Nonnè, quià violauimus fidem, ei in baptifmo datam? Vnde meritò ablatum eft à nobis operandi donum: quià frangenti fidem, meritò fides frangitur. Promittimus enim Deo & Chrifto in baptifmate renunciare Diabolo,Mundo,& operibus eius. Veruntamen ij, qui videntur effe columnæ Ecclefiæ, temporalibus & Mundanis negociis magis implicantur,& delitiis oblectantur,quam ij,qui Mundo feruiunt. Et ex iis,qui denuò Diabolo & Mundo renunciant (heu dolendum) pauci perfectè nudati Chriftum nudum amplectuntur: & pauci funt, de quibus poffit dici illud Apoftoli. Mortui eftis, & vita veftra abfcondita eft cum Chrifto. In ipfo enim viuentes,& cũ eo vniti,folùm operari portenta poffunt: vt nuper dictum eft. *Mar.vlt.* *Colo.3.*

309 Poteft nè donum hoc à Deo datum,& meritò fublatum,recuperari? Nõnè Deus per Ezechielis os inquit. Quacunque hora peccator reuerfus fuerit ad me,omnium iniquitatum eius amplius nõ recordabor? Verũ eft,quod huiufmodi verè conuerfis reftituitur donum & gratia benę operandi & merendi. Secus autem eft de priuilegio miracula perpetrandi: cum id non fit de neceffitate falutis,nec ftatim conuerfis detur: fed iis (vt nuper dictum eft) qui fibimetipfis mortui,Chrifto & Deo viuunt. *Ezech.18.*

310 Quomodò poteft homo per debitã orationem, quicquid vult,impetrare? Ex multis documentis hinc inde in fcriptura traditis tria mihi videntur præ aliis neceffaria & opportuna. Primum,quod cognofcat homo quid petat: ne dicatur ei, quod filiis Zebedæi dictũ fuit. Nefcitis quod petatis. Alterum eft,vt claufo oftio (vt alibi dicitur) oret Patrẽ. Nec enim de materiali oftio intelligendum eft: cum Templum publicum & locus patens,fit locus orationis: ficut Ifaias & Chriftus perhibent. Sed claudendum eft oftium,per quod aliqando diftrahẽs intrare poffit: ftrepitus videlicet mundanorum,aut peccatorum. Poftremò obferuãdum eft illud Ezechiæ,qui volens vitæ prolõgationem impetrare, faciem ad parietẽ vertit: vt in Ifaia,& in quarto Regũ volumine legimus. Verti enim debet orans, *Matt.20.* *Ibi.6.* *Ifa.56.* *Matt.21.* *Ifa.38.* *4.Reg.20.*

Cant.2. Apparietem illum,de quo in Canticis dicitur. En ipse stat post parietem. Nam tota mens & intentio nostra dirigenda est in Deum, qui à nobis post parietem quendam occultatur: cum inuisibilis sit:vt alibi diximus.

311 Quomodò quis habere potest victoriam de hoste, & inimicum suppeditare? Nonnè,cum duplicem habeamus præcipuum hostem,humanum videlicet & Diabolicum, duplici norma nobis decertandum est? Opinio

Pr.s.The. autem priscorum Theologorum constantissima est,quod hostis humanus debellari nequeat,nisi debellato prius tutore ipsius. Quod clarissimè habemus in causa Iahacob:qui bellum acerrimum cum Hesaü fratre habebat.

Gen.32. Vnde scriptura dicit,quod veniens ipse Iahacob è Mesopotamia, cógressurus cum Hesaü fratre, primò luctatus est cum ipsius intelligentia quæ erat Samael:vt ipsi Sapientes asserunt. Contrà quam intelligentiam: quāuis tactus in femore,cum præualuisset Iahacob: dixit ei ipse Samael.

Ibidem. Si contrà Angelum fortis fuisti, præualebis etiam cōtrà hominem. Si verò hostis sit Diabolicus: contrà eum præualere nequimus, nisi in virtute

1.Cor.15. Ephe.6. illius,de quo Apostolus inquit. Deo autem gratias,qui dedit nobis victoriam per Iesum Christum Dominum nostrum. Hinc Apostolus, in huiusmodi conflictu peritissimus docet nos,vt contrà principatus & potestates tenebrarum scutum fidei sumamus, in Christo Iesu videlicet,& gladium spiritualem verbi Dei. Quod verbum est illud, in quo facta sunt omnia, & quod posteà carne circundatum debellatis hostibus reparauit omnia.

Io.15. Col.1. Quod apertissimè ait. Sine me nihil potestis facere. Nam in ipso omnis plenitudo conclusa est:vt Paulus ait.

312 Per quam viam magis cum Deo proficere possumus? An per fidem:

Heb.11. Io.15. Matt.25. sine qua(vt Apostolus ait)impossibile est placere Deo? Sed cur Christus à nobis exquirit,nisi charitatem,dum ait.Hoc mando vobis,vt diligatis inuicem? Nec enim aliud præceptum tradere voluit, nec aliud remunerare promittit,nisi charitatis opera,pauperibus exhibita. An igitur fides est ostium per quod in cœleste regnum intramus, charitas autem cubiculum,in quo recumbimus? An per fidem intelligere debemus illam perfectam adhærentiam cum Deo,in cuius amore, amorem quoque proximi complectimur: vt paulò superius tactum est? Exhibitio igitur amoris in Deum & proximum corroborat exhibētem, & inimicum debilitat. Nam præualens in thesauris spiritualibus & virtutibus, præualet in hostem, maximè spiritualem.

313 Qua virtute pugnandum est, intellectiua nè,an animali? Nec quippè Iahacob cum Angelo materialibus armis pugnauit (vt alibi disseruimus)sed mente intellectu atque voluntate:dum Deo firmiter adhæreret, vlli suggestioni aut oblationi factæ acquiescere nolens. Nā Samael volebat rationi præferri partem animalem figuratam in Hesaü Deo inuiso,& à nobis odio habendo. Sed si pugna spiritualis fuit,cur scriptura dicit pla-

Gen.32. gatum fuisse femur Iahacob,carneum videlicet: vnde claudicabat? Plagatus quippè fuit Iahacob in femore, principio videlicet geniture, non autem in manibus,quibus operabatur, aut in pedibus affectuum: vt indicaretur,

caretur, quòd plagam ipse Iahacob à Samaele non suscœpit vt malè operaretur: susceperunt autem illi, qui è femore eius egressi sunt: filij Israël videlicet, qui pluries claudicauerunt à semitis suis: vt Dauid canit. *Psal.17.*

314 [redacted]

3. de anima. *Plo. de virtutibus.* *Gen.19.* *Mat.26.* *Isa.53.* *Gal.5.* *1. Cor.15.* *Heb.4.*

315 A qua potissimum arte discere possumus assimilari Deo? Nonnè ab arte pictoria vel sculptoria? Nam pictura (vt Apollonius apud Philostratum decernit) præcipuè consistit in imitatione rei, quam pingimus. Colorum enim compositionem, & lineamentorum productionem ad artem quandam pertinere diiudicat, sed vim pingendi imitationem omnimodã esse decernit. Pari modo, si Deo placere volumus, oportet, vt nos ad omnimodam Dei similitudinem pingamus: sicut Plotinus exemplificat, docens, quomodò homo seipsum pulchrum facere possit. Si nondum (inquit) cognoscis te pulchrum: Statuarium imitabere. Hic enim vbi statuam pulchram optat, partim quidem abscindit, partim dirigit, & expoliturus abradit, partim leuigat & abstergit, donec faciem in statua exprimat speciosam. Ità & tu tolle superuacua, obliqua dirige, obscura purgãdo collustra: neque desinas circà statuam tuam elaborare, quousque diuinus virtutis fulgor tibi subrutilet. *Apollonius apud Philostratum.* *Plot.9. de pulchro.*

316 Quid nunc operatur chrisma, & quid olim operabatur? Nonnè chrisma, quod datur militiam Christi profitentibus in confirmationem voti in baptismate emissi (vnde & sacramentum confirmationis appellatur) valet (vt aiunt) contrà malignos hostes, ne infanti vel adulto molestiã inferant? Quod aliqui comprobari crebrò fatentur. Quando siquidẽ molestatur quispiam antè chrisma, post chrismatis vnctionẽ quiescit huiusmodi molestia. Per chrisma verò quod olim Prophetis, Sacerdotibus & Regibus dabatur, maior diuinitas communicabatur iis, quorum quilibet Dei vicem in terris tenebat. Præbere enim sacra, prophetare atque

causas iudicare proprium Dei est. Et cum per hanc vnctionem amplissimum diuinitatis donum daretur: Hinc vncti prophetabant: vt de Dauide apertissimè patet. Pari modo Saul, quamuis præuaricator repertus postea fuerit, tamen vnctus, statim prophetauit. Hinc astantes
1. Reg. 10. dixerunt (sicut in primo Regum volumine legitur) Num & Saul inter Prophetas?

317 Qua virtute Phytonici olim futura prædicebant? Nonnè Phyton est propriè spiritus diuinans? Phytonici autem, qui & Enthæi dicuntur, hoc est Deo pleni, Apollinis spiritu repleti oracula præbebant. Sed cum (vt sæpè dictum est) solius Dei sit futura prædicere, quomodò spiritus Apollinis futuros euentus prædocebat? An, quia Solaris est spiritus: qui (vt Sapientes dicunt) diuinare solet? An huiusmodi ex ingenij lympiditate multa præcognoscebant in causis? Nam Solares acutioris ingenij sunt, quàm alij. An hi prædicebant ea, quæ iam promulgata erant extrà terminum diuinorum secretorum: vt etiam alibi diximus? Quem terminum secretiores Theologi nunc portæ vocant.

Virgilius. 318 Potest nè spiritus Phytonicus portenta facere? Nonnè Virgilius de Circe huiusmodi arti dedita, canit. Carminibus Circe socios mutauit Vlyssis?

Et de Medæa canit Ouidius.

Ouid. lib. 7. Metamor.

Quorum ope, cùm volui, ripis mirantibus amnes
In fontes rediere suos: concussáque sisto,
Stantia concutio cantu freta: nubila pello,
Nubiláque induco: ventos abigóque vocóque:
Vipereas rumpo verbis, & carmine fauces,
Viuáque saxa, sua conuulsáque robora terra.
Et syluas moueo, iubeóque tremiscere montes.
Et mugire solum, manésque exire sepulchris.
Te quoque Luna traho.

Aug. 10. & 15. de Ci. D. Exod. 7. Nu. 23. 4. Enarrantur & multa huiusmodi ab Apuleio, Augustino & Rogerio bacchone, & multis aliis. Scriptura quoque sacra recenset multa per Magos Pharahonis & Bilaham facta. Qui tamen omnes præstigio & fauore quodam dæmonum, actiua passiuis applicare scientium, aut humanos sensus illudentium, id verè vel fictè faciebant.

319 Potest nè quispiam sine subiecto formam aliquam generare? Nónnè producere aliquid nullo subiecto præexistente creare est, non autem generare? Hinc ad solum Deum hoc pertinet. Traducere verò formam è subiecto in subiectum naturale est. Vnde consequenter à virtutibus immundis id fieri potest accelerando transmutationem illam. Nam disposita materia, naturali ordine introducitur forma. Vnde opus illud est potius naturæ, quàm alicuius potestatis particularis. Nec plus facit operans, quàm natura faciat, nisi accelerando producendum: vt diximus.

320 Potest nè per numeros aliqua operatio fieri? Quomodò possunt numeri aliquid operari: cum sint meræ quantitates, & à quantitate non fiat

actio,sed à substantia principaliter,& à qualitate per accidens,aut veluti per instrumentum quoddã:Sed nisi aliquid virtutis esset in numeris,Deus non ordinasset remisionem & punitionem in septulo: nec Abrahã iurans Abimelech constituisset septem agnas:nec Iahacob misisset munera Hesau fratri suo ducentenario & vicenario numero distributa.Nec ab re Sacerdotes nostri cõmuniter dicunt in missa dispares orationes: & Medici pillulas numero impari tradere consueuerunt.Nec absque causa puer ab Elisæo suscitatus oscitasse septies dicitur. Nec sine mysterio ipsemet Elisæus lauari iussit Nahaman Syrum septies in Iordane.Nec inconsultò Bilaham,Magorum omnium solertissimus ac peritissimus iussit erigi septẽ aras,& septem vitulos & totidem arietes ibidem offerri. Vnde innumerabilia penè à peritis per numeros facta leguntur & fiunt. *Gen.21.* *Ibi.32.* *4.Reg.4. & 5.* *Num.23.*

321 Quomodò per numeros aliquid operari possumus?Nõ quippè virtus consistit,in numeris,quibus numeramus:qui aliàs vocales numeri dicuntur:nisi quatenus numerata repræsentant, aut vim aliquam naturalem continent. Nam cum omnis numerus impar naturam masculeam,& actiuam sapiat:Hinc agere volẽtes vtuntur numero impari. Et sic Sacerdotes,Medici,& alij de quibus suprà meminimus.procedunt. Repræsentabant autem septem agnæ,ab Abraham statutæ, septem illos supremos fontes:in quorum virtute (vt suprà diximus) stat omne iuramentum. An est virtus in numeris naturalibus propter consonantiam:quæ(vt suprà tetigimus)in operando multũ confert?An,quià numeri ipsi collecti,resumpti aut diuisi aliquod nomen diuinum vel aliquam virtutem significant? Sicut de sale,& de muneribus à Iahacob Hesau destinatis,suo loco dictum est.Sunt enim numeri sæpenumero veluti characteres: qui quantum & quomodò operentur,iam suprà explicauimus.

322 Qua via & quo modo Deus in nobis aut nobiscum operatur? An, quià venit ad nos? Quod videntur innuere verba Christi dicẽtis.Ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus. Sed quomodò mouetur immobilis?Aut quomodò venit ille,qui vbique est?Aut quomodò terminat iter & gressum ille,qui infinitus est?An igitur,quià virtutem suam diffundit: sicut Sol diffundit radios?An sicut anima quæ vnica est, & omnia membra replet,colligit virtutem, & immittit maiorem vim in membrũ, per quod operari vult:Ità Deus,quamuis sit vbique, ibi tamen potissimũ esse dicitur, vbi fauorem suum præcipuè ostendit? Quando enim homo non consyderat, virtus animæ non videtur collecta in cerebro, sed dum consyderat.Sic in pedibus,dum ambulat:& in manibus,dum operatur. *Io.14.*

323 Quomodò Deus operatur occultè attrahendo cor: & sic mens verum,caro carnẽ,& spongia aquã?Nonnè id fit à natura:vt aiunt? Sed quæ proprietas est naturæ sic agẽtis? Nõnè id prouenit à proportione actiui & passiui,quæ est inter huiusmodi? Qua proportione nulla maior,nulla efficacior,nullàque delectabilior. Pascitur namque Deus non corde hospitante,sed anima in eo potissimè habitãte,& oblectatur tanquam factura propria,& passiuo:quod continuè magis ac magis disponit, vt ad perfectã

ſui ſimilitudinem ipſum reducat: dummodò ipſamet anima non obſtet. Mens autem fertur in verum, tanquam in obiectum paſſiuum: in quod agere ſemper delectatur. Sic caro, virtutem actiuam habẽs, in carne oblectatur: non quacumque, ſed paſsiua ſibi conuenienti. Sicut enim ſe habet Deus ad virum: Ità vir ad mulierẽ. Nam Paulus ait. Caput mulieris vir: caput autem viri Chriſtus. Paríque modo ſe habet intellectus ad veritatem, & voluntas ad bonum: & Luna atque ſpongia ad aquam: in quam, virtute quadam actiua, proportionata agunt.

1. Cor. 11.

324 In quo horũ agẽtiũ in obiecta proportionata, maior eſt oblectatio? Trigenea quidẽ ſunt operãtia: artificialia videlicet, naturalia, atq; diuina. Vnde ſicut natura melior eſt arte, & Deus melior quã natura: ſic maior eſt delectatio in Deo operante, quã ſit in natura, & maior in natura, quãin arte. Vnum tamen quodque operans ſua habet oblectamenta. Oblectatur enim pictor in pingendo, & Sapiens in dictando & componendo, Architectus in fabricando: multò magis autem agens naturale in generando ſibi ſimile, & in generato. Hinc vnuſquiſque pater, natura diligit filium ſuum. Super omnes autem Deus oblectatur in operibus ſuis, maximè in homine: cui tanquam filio (niſi degeneret) pater ſemper congratulatur & arridet: vt Mercurius inquit. vnde Salomon, Dei perſonam agẽs, ait. Et delitiæ meæ eſſe cum filiis hominum.

Mercu. in Pym.
Pro. 8.

325 Quomodò Deus oblectatur in hominibus, aut in quacumque alia creatura: cum ab extrinſeco nihil ſuſcipiat? Niſi quippè Deus in creaturis oblectaretur: Scriptura tot in locis non diceret, quòd Deus diligit nos, & quòd in filiis hominum oblectatur. Inquit enim Iohannes. Diligamus Deum, qui prior dilexit nos. Diligit autem nos Deus, & oblectatur in nobis, non ſuſcipiendo, ſed communicando: ſicut agens naturale generando, & artificiale pingendo, vel ſcribendo, aut componendo delectatur, nihil accipiens à producto: ſed oblectatur ſentiens aliquid ſui in ipſa re producta. Vnde diligendo illam, diligit ſeipſum in ea. Sic Deus diligit ſe in nobis: & tantò magis quantò magis nos ad ipſum ſuſcipiendum diſpoſiti ſumus.

1. Io. 4.

SECTIO NONA DE QVIBVSDAM

SCRIPTVRÆ SACRÆ LOCIS RECONDITIS.

326 QVÆ congregationes aquarum (vt Moſes narrat) appellatę ſunt maria? An intelligitur ſermo de mari Atlantico, Punico, Syriaco, Ægæo, Tyrrheno, Adriatico & huiuſmodi: vbi multę aquæ collectæ ſunt? Sed nonnè hæc maria tantummodò aquas falſas continent? De aliis autem aquis, quid dicemus? An forſitan omnis aquarum congregatio dicitur mare: adeò vt lacus & ſtagna dicantur maria? Quod videtur innuere Iohan-

Gen. 1.

nes, lacum Galilææ appellans mare. An (vt ad verum mare deueniamus) *Io. 6.*
vera aquarum cõgregatio est mare illud excelsum, quod est suprà cœlos ab hoc inferiori per cœlorum globum, & massam diuisum? In quod mare omnia flumina currunt, id est iustorum animæ, quæ vitæ suæ curriculum compleuerunt. Redeunt enim ad illud mare: vnde originem traxerunt. *Eccl. 1.* Nec redundat mare illud, cum infinitum sit. Quod Sapientissimus Salomon aliquatenus, sed ænigmaticè innuit.

327 Si Adam non peccasset, fuissent nè omnes confirmati in gratia? Opinantur nonnulli, quòd sicut primus homo peccando, mortem induxit: *Cauté* ità vincendo & ab esu pomi se abstinendo, vitam in omnes induxisset. Sed *1. Cor. 15.* quomodò completum fuisset illud Pauli dictum. In Christo omnes viuificabuntur? Decretum (inquient) hoc fuit stante primi parentis peccato. Sed quomodò tantam gloriam ex Adæ peccato Christus obtinuit? Nam magna Christi gloria est omnes viuificasse, & redemisse per passionem *Luc. 24.* suam: vt ipsemet perhibet, dicens. Oportuit Christum pati: & ità intrare in gloriam suam. An igitur (vt alibi quoque tetigimus) quià Pater æternus filium suum ad hanc gloriã destinauit, decreuit vt homo laberetur in peccatũ: vt inde sumeretur occasio deducendi ipsum filium ad hanc gloriam? *Rom. 11.* Quod Apostolus innuit, dicens. Omnia conclusit Deus sub peccato, vel in incredulitate aut rebellione, vt omnibus misereatur. Vnde omnes in bello constituit absque victoria: nisi suffulti simus gratia ipsius Christi: de *1. Cor. 15.* quo Apostolus ait. Deo autem gratias, qui dedit nobis victoriam per Iesum Christum Dominum nostrum. Non igitur à peccato genus humanũ immune fuisset, licet primus parens non peccasset: cum ab æterno huiusmodi rerum series præordinata esset.

328 Si Adam non peccasset, fuisset nè incarnatum verbum Dei? Nonnè Apostolus inquit. Misit Deus filium suum factum ex muliere, factum *Gal. 4.* sub lege: vt eos, qui sub lege erant, redimeret? Cum igitur Christus venerit tanquam Redemptor: videtur quòd si peccatum redimendũ nõ fuisset, Pater ipsum filium non misisset. Sed, cum Apostolus dicat, quòd præ- *Rom. 1.* destinatus sit in virtute, & prædestinationis nulla sit ratio: nonnè omni ratione & occasione semota Christus missus fuisset: prout prædestinatus erat? Sicut enim omnia corporis huius mystici membra saluanda prædestinata sunt, & prælecta ab æterno (iuxtà illud ipsius Apostoli. Elegit nos, *Ephe. 1.* Pater videlicet, in ipso scilicet Christo, antè Mundi constitutionem) Sic & multò magis ipsum caput nostrum Christus: in cuius persona Propheta canit. In capite libri scriptum est de me. Vnde & Hebræi asserunt, quòd *Psal. 39.* anima Messiæ à principio fuit in mente diuina prima & præcipua super *Hebræi.* omnes creaturas. Quo forsitan sensu dixit Christus. Antequam Abraham *Io. 8.* fieret: ego sum. Cui Paulus adstipulans ait. Qui est imago Dei inuisibilis, *Col. 1.* primogenitus omnis creaturæ.

329 Diluuium erat nè in fatis: an immediatè fuit à Deo sine causarum inferiorum ordine, Nonnè asserunt nonnulli, quòd Noeh maximus Astrologus (à quibusdam dictus Atlas, à Beroso autem Chaldæo Ianus) præco-

gnouit ex influxu cœlesti inundationē illā futurā, quā prædixit:& ideò fa-
Gen.6. bricauit Arcā, vt in ea salutaretur? Sed quomodò erat in stellarū dispositione id, quod Deus in peccatorū punitionē misit? Et quomodò cataractæ
Ibi.7.
Zohar. cœli & fontes abyssy magnæ(vt in Genesi legim*)aperti sunt ex influxu:
Gen.9. vnde ebullientes aquæ exierunt: vt Zohar perhibet? Quomodò etiam ex influxu datum est signum, quod amplius non erit hæc inundatio? Quod re ipsa cōprobamus, iam decursis quater mille annis. Nisi fortè dicamus id esse voluntariè à Mose descriptū. Si verò error est in narratione,& scriptura mentitur, dicemus diluuium non fuisse: & tunc omnis quæstio cessabit. Sed cum tot portentis per Mosem factis, comprobata sint vera, quæ dixit:& de narratis ab eo, alios ex diuersis nationibus quamplurimos te-
Gen.6. stes habeamus, nonnè credendum est vera fuisse, cuncta quæ dixit?

330 Quomodò formati fuere Gigantes tam magni: & cur dicti sunt נפלים Nephilim? Nonnè(vt alibi diximus) generati fuerunt ex concubitu malorum dæmonum cum filiabus hominum se cōmiscentium? Inter quos (vt Hebræi dicunt) præcipui fuerunt Haza & Hazael: qui conuersantes in terra, videntésque filias hominū pulchras, accesserunt ad eas,& genuerunt. Quod vt facerent, condensarunt corpora sua: vt veluti homines cū mulieribus coire possent. Et hoc innuit textus, dicens הנפלים Hanephilim. Pro quo vulgata æditio habet Gigantes. Si verò seriem & veritatem scripturæ indagare voluerimus: sensus est, quòd hanephilim, id est, cadētes, illi præcipuè duo prænominati, erant in terra illis diebus: qui cum filiabus hominum rem habentes genuerunt eos, qui dicti sunt viri robusti, id est Gigantes viri fortes, ab illis cadentibus denominati.

Num.13. 331 Quando Gigantes desierunt esse? An post diluuium immediatè? Sed
Deut.3. nonnè(vt in Numerorum libro legimus) filij Henach in Hebron erant tā magni, vt exploratores à Mose missi illis comparati viderentur locustæ? Nonnè etiā de Hog Rege Bassan dicitur in Deuteronomio, quòd ex stirpe
1.Reg.17. Gigantum erat? Nonnè quoque tempore Dauidis fuit Goliat, & alij tres,
2.Reg.21. cum quibus pugnauit ipse Dauid: vt in primo & secundo Regum volumine legitur? Multáque à Poëtis de ipsis decantantur. Cessarunt igitur, quando venit ille, qui Diabolum Mundi huius Principem dictum, è regno expulit. Vnde nequit amplius facere tanta tótque facinora enormia, quot & quanta solebat. Quamuis relicta sit ei potestas tentandi & aliqua faciendi: quæ minima sunt respectu eorum, quæ olim faciebat.

332 Quod fuit peccatum Sodomæorum? An fuit vitium contrà naturā: quod ab eis dicitur peccatum Sodomiticum? Sed cur tot hoc scelus hodie committentes non puniūtur? An igitur peccatum eorum fuit, quia exciderunt,& penitus euulserunt vltimam plantam, id est mensuram vltimā, qua Deus immediatè cum mortalibus agit (vt aliqui dicunt) ne amplius produceret in eis fructum remissionis, aut bonorū operum? Et hoc auertendo faciem suam penitus à Deo semper malum cogitantes. Quod fecerunt & illi, qui aquis diluuij submersi sunt. Nunquam enim (prout legimus) penitus deletur populus aut gens aliqua, nisi intercedat pecca-

tum idolatriæ, rebellionis, & crimen læsæ maiestatis: sicut etiam suprà disseruimus.

333 Quarè Deus super Sodomam & Gomorram sulphur & picem pluit? An id fuit ad terrorem & in vindictam tantorum scelerum? An, vt illa essent ad fomentum ignis, quem Deus in illorum hominũ perniciem miserat? Sed cur Deus non iussit pluere ligna: sicut temporibus nostris iussit pluere lapides? An igitur hæc duo, picem videlicet & sulphur, quæ sunt ignis infernalis fomentum, pluere voluit, vt indicaret eos infernalibus tormentis absque vlla spe exitus destinatos: vt Zohar asserit? Et quamuis pix colligetur ex arbore, quæ Teda dicitur: generatur quoque in Asphalto, in quo Ciuitates illæ submersæ fuerunt. Vnde sicut Betel est porta cœli: ità locus ille Sodomæorum est porta inferni. *Gen.19.* *Zohar.* *Gen.28.*

334 Quos quatuor Reges percussit Abraham in valle Salinarũ? Cum historia clara sit, ipsam prætermittentes ad sensum mysticum veniemus. An igitur per quatuor Reges, quatuor elementa intelliguntur, quæ contrà sensus interiores pugnant: Cuius pugnæ Abraham nouus homo intrat diremptor, reducens spolia, quæ deprædati fuerant quatuor Reges, id est elementa sensus illos impedientia, ne in Deo exerceantur. Qui Abraham tenet locum portionis superioris, aut Nessamah, semper in Deum tendentis: cuius gratia liberamur à pugna carnis & hominis animalis ex quatuor elementis compositi. Vnde tunc animas nostras Deo sacrificamus. Quod innuitur per sacrificium panis & vini, oblatum à Melchizedech. Secundum cuius ordinem venit Christus offerens, & docens offerre Deo carnem & sanguinem: quæ per panem & vinum illud significantur. Nam Christus corpus suum, nunc carnem, nunc panem, & sanguinem suum vinum vocauit. *Ibi.14.* *Io.6.*

335 Cur Abraham expendebat solummodò argentum: vt legitur? An, quia tunc aurum non erat in vsu? Sed nonnè scriptura dicit, quòd aurum fluuij è voluptatis horto egredientis, erat bonum, & in precio? An igitur, quia scriptura studuit innuere locum, vnde erat Abraham, & vnde influxum continuè hauriebat? A Meridie enim influxum hauriebat: vnde argentum venit. Quod & per aliam allegoriam Moses declarauit dicens, quòd ad Meridiem tentorium tendebat: & ibat proficiens, seu proficiscẽs versus Meridiem. Nec de auro fit mẽtio, vbi de Abraham est sermo: quia ipse nõ erat Aquilonaris, cuiusmodi est aurum, quod ab Aquilone venit, sed Meridionalis. *Gen.23.* *Ibidem 2.* *Ibidem 12.* *Iob.37.*

336 Babel à quo ædificata fuit? An constructa fuit à Semiramide super omnes mulieres lasciua: vt Gentiliũ historiæ tradunt? Sed nonnè Iosephus ad Appionem scribens dicit ipsam ædificatam fuisse à Nabuchdonosor? Cui adstipulari videtur id, quod (vt Daniel scribit) dixit ipse Nabuchodonosor. Nonnè est hæc Babylon Ciuitas magna, quam ædificaui in robore fortitudinis meæ? Sed nõnè antè Nabuchodonosor fuit ædificata turris in Babylone: quæ ex confusione linguarum ibi facta, Babel vocata fuit: vt in Genesi legimus? An igitur fuit ædificata à filiis Noch, qui *Ioseph. ad Appi.* *Dan.4.* *Gen.11.*

multiplicati venerunt in campum Senahar, vt ibi ædificarent:ſicut ibidē legitur?Nec enim Babylon eſt Niniue(vt aliqui Hiſtoriographi dixerūt)
Ibid.10. nec Niniue ædificata fuit à Nino (vt ipſimet dicunt) ſed ab Aſſur: vt in Geneſi dicitur.Nam diſtat Niniue à Babylone per multa paſſuum millia: & Niniue iuxtà Tigrim,Babylon autem iuxtà Euphratem ſita eſt.

Ibid.17. 337 Cur Abrahæ datum fuit præceptum de circuncidendo præputio in octauo die?Nonnè(vt ſępè dictum eſt)circunciſio & effuſio illa ſanguinis ordinata fuit ad placandas Aquilonares virtutes,ſanguinem pro delicto exquirentes?Octauo autem die fiebat,vt corpuſculum infantis ſuſciperet fauorem poſt natiuitatem ab omnibus Planetis: vnoquoque videlicet die à Planeta ipſi prædominante: & completo curriculo rediret ad eundē Planetā, qui dominabatur diei,in quo natus erat.Si verò ad ſupramundanos cœlos reſpicere voluerimus: fiebat ſub ſecundo in aſcendendo,& nono in deſcendendo: vbi eſt pactum & mater vitæ omnium viuificatrix.

Ibi.36. 338 Heſau,qui Edom dicitur,eſt nè omninò malus,& extrà omnē ſalutis ſpem conſtitutus?Nonnè locus ipſi in hæreditatem datus id arguit?Nā שעיר Sehir(vt ſuprà quoque diſſeruimus) ſignificat piloſum, malum dæmonem,turbinem,& cętera huiuſmodi hiſpida, dura ac dæmoniaca.Nōnè hoc quoque expreſſum videtur à Malachia:qui perhibet Heſau à Domino odio habitū?Cui adſtipulatur Ezechiel.Sed nonnè Daniel ait ſaluādos fore ſolum Edom & Moab à nouiſſima plaga, ab Antichriſto inferēda?Nonnè etiam Pſalmographus,perſonam Meſſiæ agens, canit. In Idumæam extendam calciamentum meum: humanitatem videlicet in ſalutem peccatorum dandam? Quod effectum fuiſſe Marcus narrat: dum ex Idumæa multos ad Ieſum veniſſe aſſerit. An igitur deſtruendus, odio habendus,ac penitus mortificandus eſt homo animalis per Edom deſignatus:vt reuiuiſcat in ſpiritum & ſaluetur? Sicut de Edom vel Heſau pro tēpore odio à Deo habito factum fuiſſe Scriptura innuit. Nam Izahac Spiritu ſancto plenus ei dixit.Tempus veniet: cum excuties iugum, ſcilicet ſeruitutis è ceruicibus tuis.Et ſic vtraque Scriptura ſibiipſi repugnare viſa ſaluatur.Quo ſenſu Paulus inquit. Mortui eſtis: & vita veſtra abſcondita eſt cum Chriſto in Deo.

Mal.1. Ezech.25. Dan.11. Pſal.107. Mar.3. Gen.27. Col.3.

Gen.35. 339 Cur Heſau inuiſus Deo,& ab ipſo(vt videbatur) alienus, conuenit cum Iahacob ſancto ad ſepeliendum patrem Izahac?Nonnè,quià & ſi malus, debitum tamen officium & obſequium patri impendit?Vnde vitā
Ibi.36. Exod.20. longam promeruit:viditque magnam & honoratam progeniem: vt in Geneſi patet. Iuxtà regulas cœli in lege expreſſas: inter quas hæc commemoratur.Honora patrē tuū,& matrē tuam: vt ſis longæuus ſuper terram.
Gen.25. Pari quoq; modo pariq; prouentu ſcriptū eſt,quod Iſmahel ancillę filius, in ſeruitutémq; generatus ſimul cum Izahac patrem Abraham ſepeliuit. Nec enim irremunerata trāſeūt pietatis obſequia, etiā à re,pbis exhibita.

Ibi.27. 340 Cur Iahacob minor,Heſau maiori præfertur?An, quià bonus præferri meruit? An(vt altius conſcendamus) ad denotandum ſacramentum

per hos duos significatum, hominis videlicet animalis & spiritualis? Animalis enim homo secundum carnem primò nascitur: dicente Paulo. Prius *1.Cor.15.* quod animale, deinde quod spirituale. Vnde sicut (teste eodem Apostolo) *Gala.5.* caro concupiscit aduersus spiritũ: sic is, qui secundum carnem natus erat, persequebatur eum, qui erat secundum spiritum: vt idem Apostolus alibi *Ibi.4.* ait. Verumtamen hic animalis homo meliori homini, quamuis posterius nato subiiciendus est: & contrà eum ipse melior præualere debet, ipsumque animalem hominem in seruitutem redigere: vt ipse Apostolus alibi docet, dicens. Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo. Et hoc quousque ipse animalis homo in sortem suam spiritualem & meliorem transmutetur: vt deposito corporeæ seruitutis iugo cum ipso meliori homine *1.Cor.9.* regnet in regno fœlici. Quo sensu Izahac dixit ipsi Hesau hominem animalem (vt dictum est) significanti. Tempus veniet: cum excuties iugum, *Gen.27.* scilicet seruitutis è ceruicibus tuis.

341 Quas gentes demolitur Hesau, vt earum bona hæreditate possideat? Nonnè in Deuteronomio legimus, quod demolitus est Horræos? *Deut.2.* Quod vocabulum siccos, aridos, & combustos significat. Et benè hos demolitus est ille, qui rore cœlesti irroratus erat. Sicut scriptum est. In rore *Gen.27.* cœli, & in pinguedine terræ erit benedictio tua. Vnde docemur, quod irrorati à cœlo gratia aliqua, quamuis non sit gratum faciens (vt aiunt) præualent contrà eos, qui sunt penitus aridi, sicci & combusti igne peccatorum torquente. Nam malum seipsum destruit: vt Plato & Aristoteles do- *Pla.8.de Rep.* cent. E conuerso autem bonum consolidat & munit. Docemúrque præ- *Ethic.4.* terea, quod licet homo sit in peccato, nunquam tamen opus bonum at- *1.Timo.4.* que pietatis obsequia destituere debet: quia pietas (vt Apostolus ait) ad omnia vtilis est.

342 Cur Laban in testimonium fœderis cum Iahacob initi lapidum cu- *Gen.31.* mulum erexit? Nonnè, vt lapides illi repręsentarēt testes multos, qui aderant non visibiles? Hinc dixit ipse Laban. Nullus inter me & te sermonis nostri testis est, præter Elohim. Quod vocabulum & si Deum significat: sæpissimè tamen pro Angelis quoque ponitur. Hinc vocarũt locum illum גלעד Galehed, id est cumulum testimonij. Sed cur Laban erexit cumulum lapidum: Iahacob autem vnum tantum lapidem erexit in titulum? Nonnè, quia Iahacob vnius tantummodò Dei cultor, ipsum vnicum Deum vocabat in testem: ipsum vnico lapide repræsentans: Laban verò plurium Deorum cultor (sicut & alij Chaldæi) plures lapides collegit in testes, qui plures Deos, quos colebat, representarent?

343 Cur fœdus illud super lapidibus initum fuit? An, quia sicut lapides illi imputrescibiles erant: sic exigebant, quod pactum illud esset stabile & inuiolabile? An, quia sicut lapides in fundamentis & ædificiis firmis & constantibus ponuntur: sic super ipsis firmari volebant iuramentum, quod stabile fore intendebant? An, quia per ipsos lapides firmitatem iuramenti quærebant ab iis, qui per ipsos lapides figurabantur? Quemadmodum Abraham quoq; per septem agnas figurauit septem illos fontes: à quibus

iuramentum roboratur. Quando videlicet iurauit Abimelech & Phicol
Ibi. 21. exercitus eius Principi: vt in Genesi legimus.
Iosueh.16. 344 Cur Chananæi permissi fuerunt morari in terra sancta: cum maledicti essent? An (præter ea, quæ suprà diximus) quia sors illorum fuit in ipsa terra? Sed, cum omnia, quæ in Scriptura sacra enarrantur, sacramenta sua contineant, quorum illa typum gerunt, nonnè inquirēdum est, quo sacra-
Zohar. mento id factum sit? An igitur (vt Zohar docet) eodem sacramento terra illa sancta fuit à Chananæis habitata, quo patres Abraham, Izahac, Iahacob, Moses, & denique ipse Christus in Ægypto pro tempore morati sunt: antequam ipsam terram haberent possidendam? Quo quidem sacramento Bersabah, puteus videlicet septem, fuit in ditione Vriæ, antequam susciperetur à Dauide: cui cœli ordine debebatur. Et hoc in sacramentum,
Rom. 5. quod humanum genus prius debebat esse sub peccato, & sub Diabolo, quam sub gratia, & Deo: vt (sicut Apostolus ait) vbi abundauerat delictum, superabundaret & gratia.

345 Cur Israel fuit primò afflictus in Ægypto à populo gentili & im-
1. Cor. 10. mundo? An (vt nuper diximus) gens illa sancta, cui omnia in figura (teste Paulo) contingebant, sub Ægyptiaca seruitute fuit, antequam legem susciperet, totum genus humanum figurans: quod sub seruitute peccati & Diaboli fuit, antequam per Redemptorem iustificaretur: vt vtrobique superabundaret, gratia & donum? An, vt vtraque familia, particularis videlicet & vniuersalis, cognosceret se non mereri nisi malū & seruitutem: & Deum liberationis suæ & omnium bonorum, quæ sibi data erant, authorem cognosceret? An, ne mortales contristarētur, si Deus eos permitteret in seruitutem peccati cadere: cum inde maiori gratia & dono eripiantur?

Gen. 41. 346 Cur Deus per somnium Pharaoni reuelauit, quæ ventura erant super Ægyptū, & totam regionem conterraneam? Nonnè, vt fati series seruaretur, & Ioseph Ægypto præficeretur? Et hoc, vt nedum patrem ac fratres aleret, sed ipsum vnà cum fratribus illuc deduceret: vt Ægyptiacæ
Ibi. 15. seruituti omnes ipsi subiicerentur (sicut Abrahæ prænunciatum fuerat) & inde cum gloria, signis, portentis, & brachio Dei extento, per Mosem tandem educerentur. Si igitur hæc secundum fati seriem euenerunt, nonnè
Doc. Heb. necessariò & ineuitabiliter contigerunt? Sed cur filij Israel non fuerunt
Elchana. seruituti obnoxij nisi ducētis & decem annis (vt Doctores Hebræi, & præ-
Gen. 15. cipuè Elchana tradunt) cum oraculum dicat. Subiicient eos seruituti, & affligent quadringentis annis? Nonnè, quia orationibus patrum abbreuiatum fuit tempus prædictæ seruitutis? Vnde docemur, quod sententiæ Dei omninò ineuitabiles non sunt: sed orationibus & bonis operibus diminui possunt, & peccatis augeri.

Exod. 14. 347 Cur Israeliticus populus transiuit mare & Iordanem, antequam in
Iosueh. 3. promissam terram intraret? An, vt Ægyptij mergerentur in mari? An (vt
1. Cor. 10. sacramenta referemus) quia omnes in mari baptizari debebant? Iuxtà illud Apostoli. Omnes mare transierunt, & in Mose baptizati sunt, in nube & in mari. Omnes enim lotione indigent: vt alibi tactum est. Baptizatis

itaque, ablutis & purgatis filiis Israel amaris aquis ipsius maris, nonnè transeundum eis erat per Iordanis aquas dulces, sapientiæ videlicet & gratiæ: quas contulit ille, qui in ipso Iordane à Iohanne baptizatus fuit, Christus scilicet Redemptor? Ipse enim omnem amaritudinem in dulcedinem vertit: sicut promiserat, dicens. Tristitia vestra conuertetur in gaudium. *Mat.5. Io.16.*

348 Cur Ieremias ait, quod Israelę ductus fuit ex Ægypto in brachio extento: An (vt dictum est) propter multa prodigia & miracula coràm Pharahone & seruis eius facta: vt Israelem dimitteret? An per brachium extentum, diuini nominis virtus intelligitur: quod in septuagintaduos ramos (vt suprà disseruimus) extensum fuit à Mose: quando populum per mare traduxit, & Ægyptios suffocauit? Quod quidem nomen in multò plures ramos ab ipso Mose extensum fuit, quando dedit legem. Nam ipsa lex nil aliud est, quàm nomen Dei in nomina & cognomina sua extensum: vt secretioribus Theologis tritissimum & celebratissimum est. *Iere.32.*

349 Cur aqua maris in transitu Israelis diuisa fuit? An, vt securum iter populo fugienti præberet? An, quia diuisio illa aquarum denotabat diuinę bonitatis amplexum, quæ veluti brachiis duobus amplexata est populum à seruitute liberatum? Sed cum aquæ pietatem & clementiam (vt sępè diximus) significent, cur tam acerbè Ægyptios suffocarunt? Nonnè Apostolus id referat, dum ait. Ignoras, quod benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit? Tu autem secundum duritiem tuam, & cor impœnitens thesaurizas tibi iram. Nam clementia & benignitas Dei plęrumque conuertitur in sæuissimam iram aduersus eos, qui ipsa abutuntur. *Exod 14. Rom.2.*

350 Quot fuerunt Israelitæ, qui ex Ægypto egressi sunt? Nonnè, si loquimur de gerentibus arma, & bello aptis, scriptura assignat eum numerum, à quo recedere minimè licet? Qui numerus fuit sexcentorum trium millium, quingentorum & quinquaginta virorum. Si verò de omnibus est sermo, computatis videlicet senibus, mulieribus, & paruulis, fuerunt duo millia millium præcisè: quot sunt literæ totius Pentateuchi: sicut aliqui magna industria & labore supputarunt. Nam omnia, quæ Patribus contingebant, sacramentis plena erant. *Num.1.*

351 Cur Ioseph fratres suos orto iam Sole dimisit? An, ne offenderentur ab extraneis in nocte? An, vt expectaret fauorem patris, qui tabernaculũ suum habebat in Sole: sicut & Christus? Hinc Gabriel de Christo loquẽs, Virgini dixit. Regnabit in domo Iahacob. Et hoc comprobatum fuit, quãdo ipse Iahacob cum Angelo luctabatur. Ipse enim adueniente aurora, splendore videlicet Solari, cessit ipsi Iahacob, dicens. Dimitte me: quia aurora est. Quasi diceret. Si non potui contrà te in nocte: multò minus potero adueniente Sole tibi fauente. Fauet quoque Sol omnibus in luce ambulantibus, fugatis tenebrarum potestatibus. Iuxtà illud Prophetæ. Ortus est Sol & congregati sunt, & in cubilibus suis collocabuntur: Exibit homo ad opus suum. *Gen.44. Luce 1. Gen.32. Psal.103.*

Gen. 47. 352 Cur aliquando tota domus Iſraelitica ſuper Ioſeph (vt in Geneſi legimus) innixa fuit? An fortè id caſu euenit? Sed nihil quippè fortuitum deſcribitur in volumine, in quo omnimoda Dei prouidentia recenſetur. An igitur (vt ad myſteria veniamus) id factum eſt, vt comprobaretur veritas illius æternæ regulæ à Sapiente decantatæ. Iuſtus eſt fundamentum Mūdi? Pro quo vulgata æditio habet. Iuſtus, quaſi fundamentum ſempiternum. Ioſeph namq; iuſtus fuit re, & teſtimonio ſcripturæ ſacræ, ipſius conſtantiam & iuſtitiam enarrantis: venítque (vt ſecretiores Theologi dicūt) à loco, qui iuſtus & fundamentum denominatur. Et hoc factum fuit in figuram Chriſti, qui fuit & eſt fundamentum totius Mundi: ſicut Ioſeph illius particularis & figuratiuæ familiæ fundamentum fuit.

Pro. 10. Gen 39. Sec. Theo.

Iidem. Gen. 6. 353 Cur Ioſeph (vt ſecretiores Theologi aſſerunt) peculiari cognomento iuſti gaudet? Nonnè iuſtus fuit Noeh, de quo ſcriptum eſt. Noeh vir iuſtus atque perfectus in generationibus ſuis? Fuit quippè Noeh iuſtus in generationibus ſuis tantum, id eſt tempore ſuo, aut in progenie ſua: vterque autem Ioſeph, filius videlicet Iahacob, & ſponſus beatæ Virginis, dicti ſunt iuſti ſimpliciter. Sicut de ipſo ſponſo Virginis peculiariter in Euāgelio habetur. Sicut enim Moſes in tota Dei domo fidelis fuit, non tantum in ſtirpe ſua: ſic & Ioſeph in tota domo Iſrael iuſtus fuit. Nam licet multas ei fratres iniurias intuliſſent (vt in Geneſi patet) omnibus tamen pepercit, & omnes aluit. Sicut Moſes pro omnibus orauit. Vterque enim, Moſes videlicet & Ioſeph ex illo loco, qui (vt nuper dictum eſt) à ſecretioribus Theologis צדיק Zadich, id eſt iuſtus nominatur, deſcenderunt: vt ipſi tradunt. A quo loco etiam noſtrum Ioſeph, ſponſum beatæ Virginis, qui, Euangelij teſtimonio, iuſtus dicitur, originem traxiſſe opinamur. Vnde ipſe (vt piè credimus) de tota Dei familia, tanquam fidelis & iuſtus, curam habet.

Mat. 1. Nu. 12. Gen. 37. & 47. Exod. 32. Mat. 1.

Gen. 23. 354 Cur Abraham noluit ſpeluncam duplicem gratis, ſed argento illam emit? An, quia noluit locum illum eſſe communem (vt ſibi offerebant filij Chet) ne locus ille profanaretur cadaueribus incircunciſorum? An, quia ſibi locum illum vendicare voluit iure emptionis, ne quis præſumeret amouere corpora patrum à loco illo tanquam non ſuo? An (vt ad myſteria conſcendamus) locum illum voluit emere argento, quod à Meridie prouenit, vnde Abraham fauorem omnem ſuſcipiebat: vt omnibus benè diſpoſitis & accommodatis ſecundum propria ſymbola & conuenientiam, fauorem à loco ſuſciperet, non tantum pro corporibus, ſed pro anima ipſorum corporum hoſpite?

Exod. 4. Mat. 18. Pro. 18. 355 Cur Moſi datus fuit Aharon frater in ſocium? An, quia ad negocia legalia & ſacra peragenda opportuniores erant duo quam vnus? Hinc Chriſtus dixit. Vbi duo vel tres fuerint in nomine meo congregati ibi ſum in medio eorum. An, quia (vt Sapiens ait) frater, qui adiuuatur à fratre, eſt ſicut Ciuitas firma? An id factum eſt, vt ſacerdotium, quod erat in Aharon iungeretur cum regno, quod erat in Moſe? Vnde Plato iubet templa ædibus Regalibus coniungi: vt etiam aliquibus in locis factum vidimus. Propterea

Pla. in 6. de legibus.

pptereà Petro sacerdoti coniunctus fuit Paulus ferens gladium, in signum Regiæ potestatis. Vnde tanquam Rex præponitur ipse Paulus in priuilegiis Apostolicis: sicuti Petrus Damianus disserit. *Pt. Damia.*

356 Cur Mosi magis datus fuit Aharon in socium, quàm alius? An, quia ambò magis inter se conueniebant? An id pro consolatione Mosi factum est? An, quia ambo erant ad id magis idonei: alter videlicet ad regnum, alter autem ad sacerdotium suscipiendum & administrandum? Sicut credimus Christum assumpsisse ad Apostolatum Iohannem, Iacobum, Philippum & cæteros, non quia consanguinei essent: sed quia idonei ministri noui testamenti à Deo facti erant: vt Apostolus innuit. Sed nonnè Christus dedit hanc gratiam? Dedit vtique secundum dispositionem graduum à Patre distributorum. Voluntatis autem paternæ non est ratio: quia ipse diuidit singulis prout vult. *Mat. 10.* *2. Cor 3.*

357 Cur sanctum sanctorum in medio tabernaculi positum erat? An, quia sicut summus Redemptor (teste Propheta) operatus est salutem in medio terræ: sic liberator Israelitici populi Moses ipsum Redemptorem figurans sanctum sanctorum & locum propitiationis in medio tabernaculi, quod totum Mundum effigiabat, collocauit? Vnde conuenientissimè hoc propitiatorium in medio Mundi figuratiui locatum est: & Christus vera propitiatio in medio veri Mundi sese collocauit, vt fidelibus omnibus circumastantibus propitiatio communicaretur. An id factum est, vt sanctum sanctorum haberet conformitatem cum supracœlesti Mundo, in cuius medio est Templum Domini perpendiculariter pendens suprà Templum à Salomone fabricatum: vt antiqui Theologi dicunt? *Exod. 26.* *Psal. 73.*

358 Quomodò Moses (vt secretiores Theologi dicunt) dorsum suũ ex fragmentis tabularum ditauit? An, quia tabulæ illæ erant sapphirinæ, & magni precij? Sed nonnè hoc Mosi parũ fuisset? Ipse enim erat Rex & Dominus totius populi: de cuius opibus ad libitum disponere poterat. An igitur per tabulas illas sapphirinas quoddã cœleste munus intelligitur? Vnde non sine causa cœlum ab Ezechiele dictum fuit sapphirinum: & in sapphiri specie omnibus contuentibus apparet: aere sereno videlicet existẽte. Quo quidem dono cœlesti factis indignis Israelitis, datũ fuit totũ illud munus Mosi: stante regula diuinæ munificentiæ, quæ nunquã reperit munus datum. Vnde si ille, cui datur, se indignum exhibet, ab eo aufertur, & digno datur. Iuxtà dictum Saluatoris: Aufertur à vobis regnũ Dei: & dabitur genti facięti fructum. Vnde & in Apocalypsi ait hic magnificus Donator. Tene quod habes, ne alius accipiat coronam tuam. *Sec. Theo.* *Ezech. 1.* *Mat. 21.* *Apoc. 3.*

359 Cur tam facilè populus Israeliticus, à cultu Dei recedebat? An, quia ipse pronus erat (sicut & alij) ad malum? Iuxtà illud Genesεos. Cuncta cogitatio hominis intenta est ad malum omni tempore. An, quia ipsi Israelitę malo dæmoni Mundi huius principi subiecti erant? Quem Christus tandẽ ex hoc Mundo eiecit: ne amplius eam vim mortalibus inferat, quam inferre solebat. An, quia non benè spiritualibus initiati, facilè mouebantur à sensibilibus: sicut & hodie multi faciunt? An, quia & si multis priuile- *Gen. 6.*

giis donati erant, libero tamen arbitrio gaudebant: quo tantò magis abutebantur, quantò magis acceptorum beneficiorum immemores existebant?

Deut.34. 360 Cur Mosi ossa non reperiuntur, nec sepulchrum eius? An (vt aliqui dicunt) quia sic Deus iussit: ne Hebręi, qui tot & tanta per ipsius manus susceperant, ipsum, tanquam Deum, adorarent? An, quia transmutatum fuit corpus eius in sortem spiritualem: vt suprà tactum est? Vnde huiusmodi corpus, ab oculis corporeis videri non potest: nisi pro libito corũ, qui ipso gaudent. An, quia translatum fuit corpus eius in cœlum: sicut corpus Henoch & Eliæ? Quod conueniens fuit: cum de Mose scriptum sit. Et non *Ibidem.* surrexit Propheta vltrà in Israel, sicut Moses.

Nu.25. *1.Paral.* 361 [redacted]

Iud.11. 362 Quæ est illa Ciuitas Chesbon caput regni Amorrhæorum, à Iosueh expugnata? An (vt literam sequamur) Ciuitas erat sic denominata? An (vt ad mysteria veniamus) חשבון Chesbon cogitationem significat, quæ in cerebro multiplicatur: sicut populus in Ciuitate? Et hæc cogitatio duplex est. Altera enim est bona: altera verò mala. De bona cogitatione Prophe-*Psal.75.* ta canit. Quoniam cogitatio hominis confitebitur tibi: & reliquiæ cogi-*Gen.6.* tationis diem festum agent tibi. De mala verò dicitur in Genesi, quod co-*Psal.145.* gitatio cordis intenta est ad malum. Et de huiusmodi malis cogitationibus Propheta canit. In illa die peribunt cogitationes eorum. Et hanc ma-*Hier. super* lam cogitationem destruxit Iosueh, qui Saluator interpretatur, figurans *Psal.136.* Christum, in quo omnes malæ cogitationes dissipantur: prout Hieronymus sentit, exponens illud Psalmi. Et allidet paruulos suos ad petram. Ille, inquit, laudatur: ille prædicatur beatus, qui statim, vt cœperit cogitare, allidet cogitationes suas ad petram: quæ Christus est.

Cant.7. 363 Quæ est Ciuitas Chesbon, cuius piscinæ in Canticis, sponsæ oculi comparantur? Nonnè diximus Chesbon significare quoque bonas cogitationes, quæ congregatæ, sunt veluti piscina fluens & distillans in alios? Vnde huiusmodi cogitationes comparantur Ciuitati, quando simul collectæ sunt. Quando verò bonæ sunt, comparantur Ciuitati bonæ, non qui-

dem destruendæ, sed conseruandæ. Et quia per oculos intentio intelligitur (sicut Ambrosius & Gregorius exponunt dictum Christi. Si oculus tuus simplex fuerit, vel nequam &c.) Hinc meritò oculi sponsæ piscinæ vel Ciuitati Chesbon ipsas cogitationes colligenti comparantur. Quæ piscina vel Ciuitas curanda est: iuxtà illud Isaiæ. Auferte malum cogitationum vestrarum. *Luca 11.*

364 Quomodò paruula terra Iudææ vel promissionis tot hominum millia capere potuit? Est enim promissæ terræ longitudo ducentorum millium passuum à Dan vsque Bersabee: latitudo verò à mari occidentis, vsque ad mare salis, plagam videlicet orientalem, octoginta millium passuum ad plus. Vnde non videtur quomodò tantæ multitudinis capax esse potuerit. An fortè (vt Hebræi garriunt) longitudo ipsius anteà fuit mille millium passuum, sed propter eorum peccata posteà coarctata fuit? Sed nonnè hoc multis fabulosum videtur? An igitur, quia terra illa ferax & opulenta est? Vnde tam magnæ multitudinis capax esse potuit. Cum de habitatione non sit quæstio, sed de victu: qui proueniebat amplissimus ab illa terra opima, particulari cœli rore irrorata. Qui tos sub nomine lactis & mellis describitur. *Isa. 1.*

365 Cur scriptum est, quod in plaga grandinis hordeum & linum læsa fuerunt: far verò & triticum illæsa remanserunt: An, quia (vt in litera habetur) hordeum erat virens, & linum folliculos germinauerat: triticũ verò & far serotina erant? An (vt ad sacramenta veniamus, quibus hæc minutissima referta erant) per linum & hordeum intelliguntur Ægyptij, & intelligentiæ ipsis præsidentes, omnes quidem Aquilonares, sicut linum & hordeum? Vnde non tantum ipsi Aegyptij fuerunt læsi: sed etiam potestates ipsis præsidentes fuerunt auulsæ & abiectæ. Triticum autem & far, quæ Meridionalia à secretioribus Theologis dicuntur, Israelitas, & intelligentias ipsis præsidentes significant: qui & si medium tenent cum patre suo Israel: nihilominus satis Meridionales sunt, cũ priori patre suo Abraham: sicut alibi exaratum est. Et hi non fuerunt læsi, immò roborati & confortati simul cum intelligentiis suis. *Exod. 6.*

366 Quæ fuit intelligentia potissima protegens Israelitas? Quòd Angelum habuerint clarissimè habemus in Exodo: vbi dicitur. Eleuánsque se Angelus Domini, qui præcedebat castra Israel, abiit post eos: & cum eo pariter columna nobis: stetitque inter castra Aegyptiorũ, & castra Israel. Et infrà inquit Deus. Eccè ego mittam Angelum meum, qui præcedat te, & custodiat in via: & introducat in locum, quem præparaui tibi. Et iterũ. Angelus meus præcedet te. Vt autem fortior esset Angelus ad protegendum eos, posita fuit in eo virtus & nomen Dei: sicut ipsemet Deus perhibet, dicens. Et est nomen meum, id est virtus nominis mei in eo. Quem Angelum Hebræi communi consensu Michaelem fuisse dicunt. *Exod. 14.* *Ibi. 23.* *Ibidem.*

367 Vnde haberi potest, quod Angelus protegẽs castra Israel, fuerit Michael? An, quia id Hebræi communiter asserunt: vt modò dictum est? An, quia id ex sacra Scriptura satis clarè elici potest, ex eo quod dicit.

Ibidem. Et est nomen meum, id est virtus mea in illo? Hinc erat eis tanquam Deus iuxtà ipsius nominis מיכאל Michael interpretationem. Quod benè interpretando significat. Quis sicut Deus: nullus videlicet, nisi ille, qui nomen & virtutem Dei in se habet. An, quia id rationi consentaneum fuit, vt Michael, Angelorum princeps daretur in tutelam populi Israelitici, qui primogenitus Dei erat: sicut in Exodo dicitur? Vnde postquam amiserunt primogenituram illam, & Deo multis iniquitatibus terga verterunt, recessit, iussu Dei, Michael ab eis, & constitutus est princeps super animas iustorum: qui videlicet in Christo regenerati sunt: & factus fuit princeps militiæ Christi cum omnimoda potestate.

Ibi.4.

368 Si Michael animas (vt fertur) ponderat, quibus lancibus vel qua statera librat eas? An fortè lancibus corporeis? Sed cum anima nullũ pondus habeat, quomodò huiusmodi lancibus librari potest? An igitur librat eas statera habente symbolum cum mensura, qua superius diximus mensuratam esse supernam regionem, & cætera ibi enumerata? Ipse enim Sacerdos cœli coæquat summa iustitia vniuscuiusque merita cum præmio sibi dando: ne plus aut minus detur, quam sit remunerandorum meritum, non quidem in arithmetica, sed geometrica proportione. Omnia namque subtilissimè discutiuntur in Tribunali diuitiæ iustitiæ. Cuius loci inter Angelos ibi astantes Michael principatum tenet.

Iud.13. 369 Cur Samson, vt Philistinorum agros demoliretur, vsus est vulpibus? An, quia vulpium est proprium huc illuc uè discurrere? Hinc, vt deferrét ignẽ per omnes agros, illas accepit. An (vt ad sacramẽta veniamus) per vulpes, quæ semper nocent, & nunquam prosunt, intelliguntur virtutes malæ, quibus Deus vtitur multoties in punitionem malorum? Vnde Propheta canit. Immissiones per Angelos malos. Et alibi. Spiritus procellarum, qui faciunt verbum eius. Sic etiam Dei ministri vtuntur huiusmodi satellitibus. Quod Apostolus fecit, quando iussit tradi Corinthium illum in interitum Satanæ secundum carnem: vt Spiritus saluus fieret. Sic quoque Samson vsus est vulpibus eos significantibus: vt ignem portarent, non quidem combustiuum, sed purgatiuum. Hinc scriptum est, quod posuit ignem in stupa, debilissimo ignis fomento, & in caudis atque extremitatibus ipsarum vulpium.

Psal.77. & 148.
1.Cor.5.

Iud.16. 370 Cur Samson sumpsit vindictam de Philistæis cum tanta suimetipsius iactura, morte videlicet? An, quia arreptus fuit spiritu Dei? Vnde in textu dicitur. At ille, scilicet Samson inuocato Domino: cuius videlicet spiritu agebatur. Quod cognoscens Apostolus, eum sanctorum catalogo ascripsit. Qui enim spiritu Dei aguntur (vt idem Apostolus ait) non sunt sub lege. An, non cum iactura, sed cum prouentu magno se morti exposuit in honorem Dei, & Philistinorum perditionem? Philistim enim cadentes interpretantur, & figurabant hostes Dei, qui è cœlo ceciderunt. Et hac ratione & iustitia martyres sese morti tradiderunt, cum summa laude, gloria, & vtilitate. Vnde isti absque aliis comprobationibus sanctorum catalogo ascribuntur.

Heb.11.
Rom.8.

371 Cur

371 Cur Dauid audita Saulis morte dixit. Montes Gelboeh, nec ros, nec pluuia veniat super vos? An, quia plenus spiritu prophetico cognouerat, quæ ventura erant? Ideò illa decantauit. Nam (vt à multis asseritur) nunquam visus fuit ros aut pluuia in montibus illis. An (vt ad sacramenta conscendamus, quibus scriptura refertissima est) ros & pluuia verba Dei significant (sicut à Mose docemur, qui in Cantico suo dicit. Expectetur sicut pluuia eloquium meum, & descendant sicut ros verba mea) quæ cadere non debent super interfectos & derelictos à Deo: dicente scriptura. Non mortui laudabunt te Domine, neque omnes, qui descendunt in infernum? Pro quo in literæ veritate habetur דומה dumah, id est silentium. Nam in huiusmodi silet omnis laus, & verbum Dei: sicut & alibi dicitur. Quoniam non est in morte, qui memor sit tui: in inferno autem quis confitebitur tibi? 2. Reg. 1. Deut. 32. Psal. 113. Ibi. 6.

372 Quo oleo Dauid Rex à Samuele vnctus fuit? An fortè oleo oliuarum? Sed quomodò hoc conferre potuit regnum & prophetiam inde subsecutam: nisi quatenus erat sacramentum veri olei, quod illa conferre potuit? An igitur (vt aliàs diximus) vnctus fuit oleo lætitiæ, quæ est diuinitas? Quo quidem oleo super omnes vnctus fuit Redemptor. Vnde per antonomasiam denominatus fuit Messias hebraicè, Christus græcè, vnctus autem latinè. De qua vnctione Petrus loquens ait. Vnxit eum Deus Spiritu sancto & virtute. Sicut Isaias, eius personam agens prædixerat. Spiritus (inquit) Domini super me, eo quod vnxerit me: vt prædicarem captiuis indulgentiam, & clausis apertionē: & quæ sequuntur. Hoc igitur oleo vnctus fuit Dauid gerens super omnes verum Christi typum, vt esset Rex, Propheta, & Sacerdos: sicut Christus fuit. Fuit enim (vt clarè patet) Rex & Propheta. Fuit quoque Sacerdos in eo quod Psalmos composuit, sacra multa instituit, cultum Dei ampliauit, & omnia pro templo ædificando præparauit: vt suprà quoque disseruimus. 1. Reg. 16. Actio. 10. Isa. 61. Luca 4.

373 Quid operabatur hoc oleum? Nonnè (vt nuper & alibi diximus) hoc oleum constituebat hominem Prophetam, Regem, & Sacerdotem? Qui omnes magis quam homines sunt, & semidei, vicémque Dei in terris gerunt. Hinc eis necessarium erat hoc chrisma Spiritus sancti. Rex enim, qui iudicando facit officium illius, qui dixit. Omne iudicium dedit mihi Pater: hoc indigebat. Ipso indigebat Propheta, cum Prophetia (teste Petro) non fit allata humana voluntate: sed Spiritu sancto inspirati, locuti sunt sancti Dei homines. Hoc indiget Sacerdos, vt ipsum aliis communicare possit. Iuxtà illud. Sicut vnguentum quod descendit in barbam, barbam autem Aharon: quod descendit in oram vestimenti eius, id est ad infimos quosque plebeios. Io. 5. 2. Pet. 1. Psal. 132.

374 Cur multi oleo sacro vncti non prophetant, nec sunt veri iudices, nec sacerdotes? Nonnè Theologi discrimen faciunt inter signū & signatū? Non enim aqua, qua caput baptizandorū aspergitur, est res sacra, sed sacrę rei signum: nec oleū, quo Sacerdotes vel Reges aut Prophetæ vnguntur, est ipsum verum chrisma, & diuinitas, sed signum ipsius. Hinc aliqui

ſuſcipiunt ſignum, & non ſignatum: ſiue (vt aiunt) ſacramentum, & non rem ſacramenti. Sed nonnè dicitur ſacramentum ſignum efficax: vt adeſſe nequeat abſque ſignato? Eſt quidem ſacramentum ex ſe ſignum efficax & certum: niſi ſuſcipiens ponat obicem, ſe indignum exhibens. Nam aliquando quis adeò obſtat, vt illud, quod in adiutorium offertur, in præiudicium vergat. Quemadmodum de Euchariſtiæ ſacramento clarè loqui-
1.Cor.11. tur Apoſtolus, dicens. Qui manducat & bibit indignè, iudicium ſibi manducat & bibit.

3.Reg.19. Rom.13. 375 Cur Elias (iubente Deo) vnxit Hazaelem in Regem Syriæ, & Iehu in Regem ſuper Iſrael: cum ille non fuerit de populo Dei? An, quia (vt Apoſtolus inquit) non eſt poteſtas niſi à Deo? Vnde Reges gentium conſtituuntur à Deo: quamuis peculiariter non ſit enarrata cura, quam Deus de ipſis habet, ſed aliquando vix adumbrata. Hinc edocemur, quod Deus vniuerſorum eſt Dominus. Curam autem electæ familiæ publicandam inſtituit: cum omnia, quæ circà ipſam facta ſunt, ſacramentis plena ſint, & ad inſtructionem noſtram facta fuerint. An forſitan hic Hazael & Iehu vncti peculiariter enarrantur: quia electi fuerunt in vltionem Achab, & impiiſſimæ Iezabelis? Nec ex illa vnctione fuerunt effecti prophetæ, ſicut Dauid: vt doceamur, quod illud chriſma non erat eiuſdem virtutis in omnibus.

376 Cur Dauid commiſit Salomoni vindictam de Ioab & Semei ſumé-
3.Reg.2. Deut.32. dam? Nonnè ipſe legerat edictum Dei, à Moſe decantatum. Mea eſt vltio, & ego retribuam? Cur igitur iuſſit ſumi vindictam: maximè in morte, quádo homines omnibus inimicis parcere ſolent? Non quippè id fecit vendicans ſibi, quod Dei propriũ eſt: ſed tanquã diuinæ ſententiæ executor, &
Pſal.17. & 117. prout ſibi demandatũ erat. Iuxtà illud. Deus, qui das vindictas mihi. Et alibi. In nomine Domini, quia vltus ſum in eos. Quibus verbis innuit, quod nõ ſuo, ſed Dei nomine vindictã de inimicis ſumebat. Et quãuis id ſibi demandatũ eſſet: cõmiſit tantũ hoc filio ſapienti & iuſto: ne vlciſcẽs ipſemet duceretur aliquo odio, vel appetitu vindictæ ſecundũ carnẽ & ſanguinẽ.

2.Reg.23. 377 Cur Dauid ſanctus cum tanto ſuorum periculo concupiuit aquas ciſternæ antè portam Betlehem exeuntis? An id fecit ductus appetitu animali: prout hominibus aliquando contingit? Sed ad quid hoc in ſcriptura
Acto.13. tam graui recenſetur? & quæ laus fuit iſta tanto viro ſecundum cor Do-
Iſa.12. mini electo? An igitur deſyderauit aquas illas, de quibus Iſaias loquẽs ait.
Io.7. Haurietis aquas in gaudio è fontibus Saluatoris? Quas aquas ipſe Saluator, ſpontè propinauit, inuitans ſitientes ad bibendum, & dicens. Si quis ſitit, veniat ad me, & bibat. Et hæc aqua dicitur eſſe iuxtà portã Betlehem,
Ibi.6. id eſt domus panis: illius videlicet, de quo ſcriptum eſt. Hic eſt panis, qui de cœlo deſcendit. Domus itaque huius panis eſt cœlum, in quod non in-
Ibi.3. trat, niſi qui lotus fuerit, vel potatus aqua illa. Nam de lotione dictũ eſt.
Io. 4. Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non intrabit in regnum Dei. Et de potu ipſius inquit alibi Saluator. Si quis biberit ex aqua, quam ego dedero, fiet in eo fons aquæ ſalientis in vitam æternam.

378 Cur Dauid allatam aquam bibere noluit? An (vt in textu habetur) quia dixit Dauid. Propitius sit mihi Dominus ne faciam hoc. Num sanguinem hominum istorum, qui profecti sunt, & animarum periculum bibam? An (vt altius conscendamus) Dauid hoc fecit, vt doceret non esse violēter, & cum sanguinis periculo procuranda illa, quæ suauiter & gratis suscipi debent? Quo sensu Saluator inquit. Gratis accepistis & gratis date. Et in Apocalypsi. Qui sitit veniat, & qui vult accipiat aquam vitæ gratis. Hinc ad purgandum errorem, Dauid aquas illas Domino libauit. 2. Reg. 23. Matt. 10. Apoc. 22.

379 Cur Absalom suspensis fuisse legitur crinibus ad quercum? An fortè, quia sic casu occurrit? Sed non quippè de fortuitis tractatur, vbi diuinæ prouidentiæ effectus describuntur. An igitur, quia sicut benè operans, expleto operationis suæ curriculo, iuxtà talenta sibi tradita, deuenit ad præmium: sic malè agens completa iniquitate, iudici & tortori puniendus traditur, per eà videlicet, per quæ peccauit? Vnde, quia Absalom peccauerat in robore & virtute quamuis malè comparata, quæ per capillos denotabatur (sicut de Samsone dictum est) per capillos punitus fuit: quibus ad arborem suspensus fuit, & confossus iaculis, quæ præparauerat mittere in patrem. Sicut & Haman suspensus fuit in ligno, quod Mardochæo iniustè præparauerat. 2. Reg. 18. Ester. 7.

380 Quo ligno suspensus fuit Haman? An ligno illo, de quo Sapiens ait. Benedictum lignum, per quod fit iustitia? An fuit lignum illud, quod positū erat in medio paradisi, iuxtà lignum vitæ: arbor videlicet scientiæ boni & mali? עץ Hez enim arborem, lignum, & patibulū significat. Quod patibulum venit à ligno scientiæ boni & mali: à lege videlicet, quæ dictat bonū faciendū, & malum euitandum. Est quoq; lex lignū dans bonum præmiū videlicet obseruanti, & malum, id est pœnā transgredienti ipsam. Hinc de Christo vera arbore scientiæ boni & mali (cum in eo descripta fuerit tota lex) dixit Simehon. Eccè positus est hic in ruinā, & in resurrectionē multorum in Israel. Lignum itaque & patibulum, quo suspensus fuit Haman fuit (vt innuit litera) arbor scientiæ, id est lex. Nam & ipsa dicitur lignum vitæ. Iuxtà illud Sapientis. Lignum vitæ est iis, qui appræhenderint eam. Ibidem. Sap 14. Gen. 2. Luca 21. Pro. 3.

381 Bonum in quo potissimum consistit: in vno nè, an in pluribus? Nonnè in vno: vt Leucippus opinabatur? Hinc Christus Marthæ dixit. Martha Martha solicita es, & turbaris ergà plurima: porrò vnum est necessarium. Sed si bonū in vno consistit: cur Deus fecit tot tàmque varia ac multigena creaturarū genera? Cur non conclusit omnia in vnum? Sed si omnia essent vnū, vbi esset rerū concentus, qui est parium dispariúmq; rerū conuentio? Nonnè & Deus perfectissimus & summè fœlix non contentus vnitate diffundi voluit in tres personas (vt Theologi nostri dicunt) siue in decē annumerationes: vt antiqui Theologi tradunt? Bonitas itaq; & fœlicitas consistit in vno: quò omnia tendunt aut tendere debent: vt Plotinus diffusè tractat. Quò etiam tendunt tres personæ diuinæ: sicut ex Christi verbis elicitur. Ait enim. Ego & Pater vnum sumus. Quod & de nobis esse debet. Hinc ipse Christus rogauit Patrem, dicens. Rogo Pater, vt sicut ego Leucip. Lu. 10. Plo. in libro de vno. Io. 10.

Ibi.17. & tu vnum ſumus,ità & iſti vnum ſint in te. Exitus autẽ in plura fit ex neceſſitate communicationis & productionis. Quæ plura niſi tenderent in *Auguſtinus.* vnum, remanerent imperfecta & inquieta. Iuxtà illud Auguſtini. Feciſti Domine cor meum ad te,& inquietum eſt,donec quieſcat in te.

Gen.2. 382 Si fœlicitas & bonum conſiſtit in vno:cur in creatione hominis dictum fuit.Non eſt bonum hominem eſſe ſolum? Nonnè, quia ſpecies humana conſeruari non poterat abſque muliebri adiutorio? Hinc dictũ eſt. Faciamus ei adiutorium:quod ſit veluti coràm ipſo: vt literæ veritas ha-*Pla.in Sym.* bet.Nam(vt Plato, rerum ſacrarum non ignarus, exponit) Deus à principio hominem,cum muliere dorſo vnitum,creauit: ſed è regione ordinauit vnum cum alio coniungendum : vt ambo ſe ad inuicem commiſcentes, propagationi humani generis operam nauarent.Nec in diuiſione illa fuit bonum,ſed in reiterata vnione : ad quam ordinata fuit illa diuiſio. Hinc *Gen.2.* de coniugibus dictum eſt.Er erunt duo in carne vna.Bonum igitur conſiſtir aut in vno,aut in vnione multorum,quæ ſuapte natura vnum eſſe nequeunt.Vnde & ſi varia ſunt:vnione tamen illa gaudent.

Ibi.1. 383 Cur in tertio die fabricæ dictum eſt. Et vidit Deus, quod eſſet bonum:in ſecundo verò die nequaquam? Nonnè, quia in ſecundo die facta fuit diuiſio,nulla autem vnio:quæ indicat pacem & bonũ? Poſitum enim fuit firmamentum diuidens aquas ab aquis.Quæ quidem diuiſio non habet rationem boni:cum opponatur vnioni, in qua bonum (vt dictum eſt) collocatur.Sed ad quid fecit Deus diuiſionem illam:cum non ſit bona?Illam quippè fecit,vt ordo & ſeries rerum(vt alibi diſſeruimus)ſeruaretur: ea tamen lege vt aquæ illæ tempore ſuo iterum vnirentur. Quod erit, quando homines,qui ab eodẽ fonte,à quo & Angeli emanarunt, vnientur cum eis:vt Deum laudent ſimul cum ipſis. De quibus ſcriptum eſt. Et aquæ,quæ ſuprà cœlos ſunt,laudent nomen Domini.Per aquas enim illas Angeli intelliguntur:vt Sapiẽtes optimè norunt. Quibus hominibus cum ipſis aquis reunitis reuniẽtur omnia.Cum omnia in homine, veluti in minori Mundo,contineantur.Et ſic omnia tandem ad vnum reducentur. In qua vnione erit bonum & fœlicitas.

2.Reg.16. 384 Cur permiſit Deus, vt Semei tã acriter malediceret Dauid à facie *Ibi.12.* filij ſui Abſalom fugienti? An, quia ſic merebatur Dauid propter peccatũ in Vriã Ethæum commiſſum:ſicuti à Deo per Natan prophetã ſibi dictum *Mat.7.* fuerat?Non recedet(inquit)gladius à domo tua vſq; in ſempiternum , eo quod deſpexeris me,& tuleris vxorem Vriæ Ethæi. Et hoc iuxtà regulam illam nunquam variabilem,qua dicitur.Eadem menſura,qua menſi fueritis aliis,remetietur & vobis.Sicut enim ipſe deſpexit Deũ:ita fuit deſpectus à ſeruo.Et ſicut ipſe effudit alienum ſanguinem: ita filiorũ ſuorũ ſanguis effuſus eſt:qui ſanguis patris cenſetur. Sed (vt ad allegoriam veniamus)nonnè Dauid,qui typũ Chriſti penè in omnibus geſſit, in hoc potiſſimè Chriſtum effigiauit:qui maledictus fuit & tulit patienter?Sicut Petrus *1.Pet.2.* teſtatur, dicens.Qui cum malediceretur non maledicebat : cum pateretur non cõminabatur.Sed cum figuratũ ſemper à figura in aliquo differat,

differt in hoc Christus figuratus à Dauide figurante: quia ipse pro alienis, Dauid autem pro peccatis suis maledictionem tulit.

385 Cur Dauid in Psalmis tam acriter impios execratur? An, quia indignatus cõtrà hostes, vindictam de eis exposcebat? Sed cum ipse verus Vates esset, nonnè veri quoque Prophetæ mores obseruabat: qui nihil penitus dicit, nisi ea, quæ diuinus spiritus suggerit? An igitur non tanquam maledicus, sed tanquã verus Vates ea, quæ in libro Dei scripta legerat, proclamabat? Sicut Isaias fecit: qui postquam sententiã Domini, contrà Bozra, id est Romam latam proclamauit, subinfert. Legite in libro Domini: & hæc omnia reperietis. Vnde maledictiones transgressoribus legis & mandatorum Dei dandæ, sunt annotatæ in repetitione ipsius legis: quas protestatus & comminatus est Deus per Mosem super monte Hebal. *Psal.68. & 108.* *Isa.34.* *Deut.27. & 28.*

386 Cur Dauid hominem, Dei facturam, tam durè appellauit mendacem? An id dixit (vt aliqui interpretantur) in præcipitatione sua? Pro quo communis æditio habet. Ego dixi in excessu meo: omnis homo mendax. Sed scribi non deberent dicta præcipitanter, aut temerè, velut oracula. An igitur (vt benè sentit Hieronymus) id dixit Dauid in stupore suo? Stupebat enim Propheta consyderans, quod à Deo, qui est summa veritas, productus fuerit homo tam celebriter ad imaginem ipsius Dei: & tamen mendax reperiatur. Cum mendacium sit alienum à summa veritate, quæ Deus est (vt diximus, & sit proprium Diaboli, ipsius summæ veritatis aduersarij. Mendax itaque est omnis homo, non quia creatus fuerit mendax, sed quia imbibit venenum à patre mendacij Diabolo propinatum: vt alibi disseruimus. *Psal.115.* *Hier.ibi.* *Gen.1.* *Io.8.*

387 Cur Deus permisit hominem fieri mendacem: cum (teste Sapiente) rectum & veridicum ipsum fecerit? Nonnè (præter ea, quæ alibi dicta sunt) vt comprobaret homo verum esse dictum Apostoli. Quid habes homo, quod non accepisti? Et hoc, vt sicut experimento claro vnusquisque comprobat se habere esse à Deo, dum ipse deposito corpore animam infundit: ità comprobaret se habere veritatem, pulchritudinem virtutum, iustitiam & omnia bona. Quod cognoscẽs ipse Apostolus ait. Non sumus sufficientes cogitare aliquid ex nobis quasi ex nobis: sed omnis sufficientia nostra ex Deo est. Vnde Plato inducit Socratem profitentem summum bonum à quo omnia bona, iustum à quo omnia iusta, pulchrum à quo omnia pulchra, & verum à quo omnia vera. Et hoc (vt alibi disseruimus) ipsemet Deus est. *Eccles.7.* *1.Cor.4.* *2.Cor.3.* *Pla.in Hip. maiori.*

388 Cur & quas vias & semitas sibi petebat ostendi Propheta? Nonnè, quia (vt apertè Baruch ait) non est qui possit scire viam Dei, neque qui excogitet semitas eius? Quod & Plato, dum de progressu in Deum ageret, perhibet dicens. Nemo id docebit, nisi Deus adinuenerit. Viæ autem sunt mandatorum Dei: sicut ipse Propheta innuit, dicens. Viam mandatorum tuorum cucurri. Semitæ verò sunt itinera perfectorum: quæ breuiora sunt & delectabiliora, & magis à luto & multis transeuntium impedimentis expedita. Verum difficilius obseruantur. Et est callis adhuc stri- *Psal.24.* *Baruch.3.* *Pla.in Epinomide.* *Psal.118.*

ctior:quæ tamen(vt dictum est)quantò breuior, tantò suauior & delectabilior existit.

1. Reg.30. 389 Cur Dauid regnum adipisci non potuit, nisi percusso prius Hamalech? An,quia sicut Saul regno priuatus fuerat,quia non plenè percusserat Hamalech (sicut præceperat ei Dominus: vt in primo Regum volumine legimus)sic oportuit,quod Dauid ipsum penitus percuteret, priúsquã regnum illud adipisceretur,quo ipse Saul priuatus fuerat? An, quia Dauid, qui electus erat ad bellandum bella Domini, fuit vera manus, quæ (vt Moses scribit)est super sede יה Iah,id est Dei pugnans contrà Hamalech à generatione in generationem: דוד Dauid enim apud Hebræos tantumdem reddit in numero,quantum יד Iad,quod manum significat, quatuordecim videlicet.Vnde innuitur, quod ipse Dauid fuit vera manus pugnans contrà Hamalech,Diabolum(vt alibi diximus)significantem:qui debellatus fuit à Christo: cuius typum ipse Dauid super omnes elegantissimè gessit. Vnde docemur,quod regnum æternum adipisci non possumus: nisi prius debellato Diabolo per Hamalech figurato.Iuxtà illud Apostoli.Non coronabitur,nisi qui legitimè certauerit.

Ibi.15.

Exod.17.

2.Timo.2.

390 Cur tam diligenter Dauid plerisque in locis petit exaudiri à Deo, & aliquando exaudiri non videtur?Nonnè,vt indicaret orationẽ à Christo faciendam,in qua non fuit exauditus? Quando scilicet petiit ab eo transferri calicẽ.Hinc de ipso præcipuè opinor ipsum Dauidem cecinisse.Deus meus clamabo per diẽ,& non exaudies & nocte non tacui. Pro quo vulgata æditio habet.Et non ad insipientiã mihi.Nã(vt piè credendũ est)orauerat quoq; in die pro calice illo transferẽdo: Quamuis Euãgelistæ enarrent solũ modo orationẽ in nocte factã in antro illo,quod est in mõte oliuarũ.Sed cur exauditus nõ fuit? An, quia orauerat,fragilitati humanæ indulgens,& se esse hominẽ ostendens?Hinc statim rationi cedẽs,& eã præferens dixit.Fiat voluntas tua.Nam ratio semper voluntati diuinæ cõcors erat.An(vt aliqui dicũt) orauit vt transferretur ab eo calix,quia optabat cõmodius tẽpus,quo populus esset magis dispositus ad tantũ beneficiũ suscipiẽdum?Hinc non ab re Marcus ait,quod orauit, vt trãsiret ab eo hora.

Mat.26.
Psal.21.

Mat.16.

Mar.14.
Psal. 25. & 142.

391 Cur Dauid modò petit iudicari, dicens. Iudica me Domine: modò autem Dei iudicium fugit,dum ait.Non intres in iudicium cum seruo tuo Domine?Nonnè,quia propria opera considerans sentiebat habere locum in seipso(sicut & in omnibus aliis)Danielis sentẽtiam. Appensus es in statera:& inuentus es minus habens?Nam(vt Apostolus inquit)non sunt cõdignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam. Vnde dum iudicium fugit,subinfert:quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuẽs: dum autem iudicari petit, non operibus suis, sed misericordiæ Dei confidens subinfert. Quoniam misericordia tua antè oculos meos est. Nec de operibus iudicari petit:nec ipsis confidit,sed tantummodò, quod ambulauerit simplex & rectus coràm Deo.Hinc audacter canit. Iudica me Domine quoniam ego in innocentia mea ingressus sum, & in Domino sperans non infirmabor.

Dani.5.
Rom.8.

Psal.142.
Ibi.25.

392 Quas naues Tarsis Propheta conterendas decantat? An loquitur *Ibi.27.*
Vates de nauibus illius Tarsis, quę est Metropolis Ciliciæ, Paulo Apostolo gloriosa, & nauigatione superba? Ad cuius superbiam elidendam in aduentu Christi contritæ fuerunt naues ipsius (vt Hieronymus sentit) & consequenter aliorum virtutes superborum. An intelliguntur naues maris: vt septuaginta interpretes sentiunt: Nam תרשיש Tarsis tria significat: Ciuitatē videlicet illā, de qua diximus: lapidē pręciosum, quem aliqui carbūculū, alij verò chrysolitū interpretantur: tertiò significat mare. Mare autē hoc infimū significat mundanā sapientiam, sicut mare illud supremū, diuinam. Contriuit itaq; in aduentu suo Christus naues, id est superbos & doctos, mare hoc mundanum nauigātes: sicut oraculum prædixerat. Perdam sapientes de Idumæa, id est carnis & sanguinis. Et alibi scriptum est. Perdā *Isa.29.*
sapientiam sapientum, & prudentiam prudentum reprobabo. Cui subinfert Apostolus. Nonnè stultam fecit Deus sapientiam huius Mundi? *1.Cor.1.*

393 Quarè Dauid in ædificio supernæ Ciuitatis commemorat Rahab, Babylonem, Palæstinā, Tyrum & Æthiopiā? An, vt demonstretur, quod *Psal.86.*
Christus venit pro omnibus saluandis, & quod ex omni natione vult Ecclesiam suam ædificare? Quod apertè Iohannes innuit, dicens. Post hęc vidi turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat ex omnibus gentibus, Tribubus, populis & linguis. An (vt ad sacramenta veniamus) Rahab *Apoc.7.*
præcipuè commemoratur, quæ dilatationem significat? Nam facilè post *Psal.118.*
Christum currunt, qui cor dilatatum habent. Vnde alibi canit ipse Vates. Viam mandatorum tuorum cucurri, cum dilatasti cor meum. Post Rahab autem admittuntur quoque Babylonij, id est confusi ex suorum scelerum immanitate: Philistęi, id est cadētes, illi videlicet, qui postquā ceciderūt in peccatū, cadunt & prosternūt se in terrā cognoscētes impietatē suā. Tyrij quoq; id est afflicti & cōtriti admittūtur: & Æthiopes, de quibus alibi scriptū est. Et pullis coruorū inuocātibus eum. Quod suo loco declarauimus. *Ibi.146.*

394 Cur Tyrus adeò ab Ezechiele celebratur? An, quia est Ciuitas pro- *Ezech.27.*
minens in mari: & inde nauibus merces apportantibus, aptam stationem præstans? Sed nonnè sunt & aliæ Ciuitates maritimæ meliori portu ditatæ: An igitur tam celebris erat, quia suscipiebat influxum & fauorem à cœlo celeberrimum per suum Cherub, qui erat Angelus ipsi Tyro præsi- *Ibi.28.*
dentes: vt Hieronymus benè sentit? Cui Angelo dixit ipse Ezechiel iussu Dei. Tu Cherub extentus & protegens, & posuit te in monte sancto Dei. Et paulò superius. Tu signaculum similitudinis plenus sapientia, & perfectus decore, in delitiis paradisi fuisti. Omnis lapis pręciosus operimentum tuum: & quæ sequuntur.

395 Quid prosunt intelligētię, populis & Ciuitatibus pręsidentes? Nōnè dona, quæ habent populi, ab ipsis intelligentiis proueniunt? Sed nonnè Ia- *Iaco.1.*
cobus inquit. Omne datum optimum, & omne donum perfectum desursum est: descendens à patre luminum? Omnia quippè à Deo procedūt: sed per manus ministrorum eius mortalibus distribuuntur. Et secundum dona, quæ Deus hominibus aut Ciuitatibus tribuere intendit, præponit

intelligentias & custodes: per quos, tanquam per canales quosdam, illa charismata transeunt. Vnde si quis cognoscere, quales sint intelligentiæ, terris aut hominibus præsidentes, facilè cognosceret dispositiones regionum, & hominum ab ipsis dispositorum. Quod clarè comprobatum fuit.

Ezech.23. Ibi.16. 396 Quid est mundus muliebris, de quo Ezechiel meminit? An est ętas pubertatis: vt aliqui dicunt, exponentes illud. Et venisti ad mundũ muliebrem? Sed si hoc de muliere aliqua verificari potest: quomodò de Ierusalem, aut de Israelitico populo intelligitur? An igitur per mundũ muliebrẽ: mulierum ornatus intelligitur? Qui ornatus græcè cosmus dicitur. Quo quidem vocabulo mundus etiam appellatur. Vnde vera huius textus interpretatio deberet habere ornatum muliebrem, non autem mundum: vt habet communis æditio. Ex quo apertè concluditur traductionem communem factam fuisse iuxtà græcam traductionem, non autem iuxtà hebræam veritatem: in qua habetur ותעדי עדי vehadit hedi, id est ornata es ornamento. Et vbi dicitur Ierusalem. Et venisti ad mundum muliebrem: interpretari debebat. Et venisti ad ornamentum ornamentorum. Et sic quadrat totus ille textus: vbi repræhenditur magna ipsius Ierusalem ingratitudo tot beneficiorum à Deo acceptorum immemoris.

Io.13. 397 Cur antiqui Sacerdotes barbam nutriebant: hodierni verò nequaquam? Nonnè Christus, qui barbam & capillos nutriuit, dixit. Exemplum dedi vobis: vt quemadmodum ego feci: ità & vos faciatis? Sed nonnè id fit (inquiunt) in memoriam illusionis, Petro in Antiochia factæ? Sed cur Ecclesia imitatur illusionẽ illam, Petro à maleuolis factã: & ea, quę Christus in documentum nostrum & de industria fecit, imitari respuit? An igitur id

Isa.7. fit iuxtà oraculum Isaiæ, dicentis. In illa die radet Dominus nouacula conducta iis, qui sunt trans flumen Assyriorum, caput & pilos pedum, & barbam totam? Et quando & qua die id fiet? Nonnè quando Virgo concipiet & pariet filium: vt ipsemet paulò antè præmiserat?

398 Si nos oportet radi: quarè Christus rasus non fuit? Nonnè suprà diximus, quod lex aliquandò iubet radi eos, qui aliquid superfluum habent pristinæ & malæ conuersationis: alios autem, qui sunt semper Deo dicati (sicuti Sacerdotes: cum nihil mali, quod amputetur, habeant) radi vetat? Hinc Christo penitus sancto nihil radendum vel amputandum fuit: nobis autem, qui è gentilitate vocati fuimus, cum penitus infecti essemus: omnia

Ibidem. superflua amputanda fuerunt. Propterea dicit oraculum de iis, qui erant vltrà Euphratem: qui gentilium regionem à terra sancta disterminabat.

3.Reg.3. Gen.2. 399 Quis fuit sapientior: Salomon nè an Adam? An fortè Salomon: cui dixit Deus. Dedi tibi cor sapiens & intelligens, adeò vt nullus antè te similis tui fuerit, nec post te surrecturus sit? Sed quid dicemus de Adam: ad quem Deus omnia animantia adduxit, vt eis nomina imponeret secundũ illorum proprietates & quidditates? Si tamen homo rerum quidditates agnoscere potest. Nam si proprietates à quidditatibus emanãtes Adam cognoscebat: ratio suadet, quod etiã quidditates cognouerit. Quamuis aliqui spiritus fassi sint rerum quidditates se minimè cognoscere: quia hoc solius

Dei est. Nec reperitur, quòd Salomon id cognouerit: & si disputauit de plantis, & de animalibus omnibus. De effectibus enim ipsorum & non de quidditatibus disseruit. Nec fuit quispiam tam sapiens: quàm Salomon in sapientia inferiori: nisi duo primi homines, cœlestis videlicet, qui de seipso loquens, dixit. Eccè plusquam Salomon hic: & primus terrenus, qui nō vnius hominis, sed totius generis humani vim referebat: nec erat filius hominis, sed Dei: quià immediatè ab ipso Deo productus fuerat. *Mat.12.*

400 Quæ fama adduxit Reginam Saba, siue Austri ad Salomonem? An fama sapientiæ, vt clarè textus innuit? Sed quid ad mulierem pertinet sapientia: cuius (propriè loquendo) ipsa est expers? An igitur mota fuit nouitate: quæ in Salomone videbatur super alios mortales? An (vt ad melius sensum deueniamus) hæc Regina Austri animam significat, tactam ab Austro clementiæ Dei: quæ habens veram conuersionem venit ad Deum & verum Salomonem & Regem pacis Christum? An (vt ad allegoriam conscendamus) hinc innuitur, quòd lex data in Arabia venit ad Regem pacificum Christum, id est ad Euangelium: vt suprà disseruimus? *3. Reg. 10. Mat.12.*

401 Potest nè mulier veram sapientiam capere, & spiritum propheticum habere? Nonnè in secundo Regum volumine scriptum est. Exclamauit mulier sapiens? Nonnè & Maria soror Mosi dicta fuit prophetissa? Isaias quoque ait. Accessi ad mulierem prophetissam. Ex quibus locis cōcluditur, quòd mulier potest esse sapiens & prophetissa. Sed cum mulier non habeat nessamah seu portionem illam superiorem & diuinam qua mediante (vt alibi diximus) homo potest administrare sacta, intelligere Deum, & theologizari perfectè pro humano captu (quod nulli vnquam mulieri contigisse legimus aut vidimus) quomodò mulier potest esse sapiens & prophetissa? An igitur mulier veram sapientiam non habet, sed tātum ipsius simulachrum, respectu hominis qui est mulieris caput? Nam & homo, sapientiæ simulachrum habet respectu Christi, qui est ipsius hominis caput: vt Apostolus ait. Quamuis igitur mulier sapiens vel prophetissa dicatur: non tamen dicitur, quià propriè sapiens sit, sed quià sapiētiæ & prophetiæ simulachrum tenet: vt diximus. *2. Reg. 20. Exod.15. Isa.8. Ephes.5. 1.Cor.11.*

402 Cum vinum (vt sępè diximus) rerum inferiorum sapientiam significet, lac verò superiorum: & vtrumque (vt Isaias ait) gratis & absque vlla commutatione acquirere possimus: cur & mulier ipsam duplicem sapiētiam assequi nequit? Nonnè Saluator ait, quòd vnicuique data sunt talenta, id est gratuita dona, secundum propriam virtutem, naturalem videlicet? Hinc non datur mulieri, nec viro alicui, nisi quantum vnusquisque capere valet. Quo sensu sapienter dixit Zoroastres. Non augeas fatum, id est non tentes aliquid agere suprà vires naturales: quià in vanum laborabis: nisi naturę author augeat, quod à principio ipsi naturæ donauit. Quod posset facere, si vellet. Quòd autem fecerit, nusquam reperitur. *Isa.55. Mat.25. Zoroastris dictum.*

403 Vnde tantus Eliæ zelus fuit? An, quià ad hoc Deus ipsum peculiariter elegerat: qui dona singulis diuidit prout vult: vt Apostolus inquit? Sed cum Deus in donis distribuendis naturæ ordinem sequatur, vt modò *3. Reg.19. 1.Cor.12.*

dictum est)vnde id habuit Elias à natura? An id fuit pro Planetarum cœlestium dispositione:vt Astrologi dicunt? An pro dispositione diuinarum mensurarum: vt secretiores Theologi sentiunt? Nam inter multas mansiones in domo Patris æterni(vt Christus ait)existentes, vnam dicunt esse,quam יסוד Iesod, id est fundamentum appellant.Et ab hac prouenit vita,fœdus, feruor ,& zelus Dei.Hinc ipsi concludunt,quòd animæ zelantium Dei honore inde proueniunt.Cuiusmodi fuerũt Moses,Pinchas,quẽ nostri Phineem appellant,Ioseph & Elias:quorũ zelũ scriptura recenset.

Astrologi. *Sec.Theo.* *Io.14.*

Dan.13. 404 Quomodò Daniel contra senes illos, Susannam calumniantes, sententiam tulit?An fortè puer(vt textus innuit)dixit,quicquid ei tunc in buccam venit?Sed quomodò vir tam sanctus , & à spiritu Dei excitatus, temerè sententiam tulit? An igitur ad arborum etymologiam allusit: vt Hieronymus rectè sentit? Nam alteri illorum dixit. Sub qua arbore eos colloquentes vidisti?At ille respondit.Sub schino:quod est lentiscus,satis frequens in dumis. Verbum autem schinos græcè significat scindo. Hinc sententiam protulit dicens.Angelus Domini scindat te medium.Ac si nos diceremus.Sub lentisco vidisti. Ideò in lentem te Angelus Domini comminuat:vel,non lentè pereas: vel, lentus, id est flexibilis ad mortem ducaris.Alter autem respondit. Vidi eos colloquentes sub prino : quod ilex est.Verbum autem prinos apud Græcos significat seco. Hinc dixit ei Daniel. Angelus Domini secet te medium. Ac si nos diceremus. Vidisti eos sub ilice. Ideò illicò Angelus Domini te destruat ac perdat. Malè igitur, sub pino & cyno dicitur:sicut minus periti dicunt. Nam arbor, quæ cynus appelletur, nec apud Hebræos, nec apud Græcos, nec Latinos reperitur.Pinus verò adeò patula est,.vt nullum penitus tegmentum præbere queat.Quod quærunt,qui huiusmodi committunt.

Hierony.in proœ. Danielis.

Ionæ.1. 405 Quomodò Ionas dormiens Niniuitis salutem impetrauit?An,quià vigilans orauerat?Vnde fortè in somnis responsum habuit:vt multis contigit.Nam dormiente ipso irruit tempestas valida in mari.Et quià forsitan per somnium cognouerat,quòd ipse pro Niniuitarum salute pati debebat Hinc dixit. Tollite me : & mittite in mare. Vnde in hoc elegantissimum Christi typum gessit,qui spontè in mare passionis pro generis humani salute missus est:& dormiens positus fuit in ligno crucis.An & si Ionas corpore dormiebat:parte tamen suprema vigilabat & Deum orabat:vt Zohar sentit?Iuxta illud in Canticis decantatum.Ego dormio:& cor meum vigilat.

Ibidem. *Zohar.* *Cant.5.*

Psal.138. 406 Quæ nox obscura(vt Vates canit)sicut dies illuminabitur?An de die iudicij Propheta loquitur,in quo nihil erit occultũ:Quod litera præcedens innuit,qua dicitur.Et dixit:forsitan tenebræ operient me , & nox erit lux pro me.Et respondet,dicens. Etiam tenebræ non obscurabuntur à te,& nox sicut dies illuminabitur. Nam tunc omnia erunt manifesta:& libri aperientur,vt Iohannes inquit. Vnde de illo die loquens Apostolus ait.Veniet Dominus:qui illuminabit abscondita tenebrarum,& manifestabit consilia cordium. An altius conscendit Propheta (vt secretiores

Apoc.10. *1.Cor. 4.*

Theologi sentiunt)loquens de illa Archetypi mensura, quæ dicitur speculum non lucens?Quæ quidem mensura aliquando dicitur nox: quando videlicet inde percutimur,flagellamur,& punimur. Nam id fit potestate quadam nocturna:vt aiunt. Quando verò compleuerimus cursum, nec amplius dabitur punitio:tūc nō erit amplius ibi potestas nocturna. Quod aliis verbis(ni fallor)Isaias perhibet,dicens.Erit lux Lunę sicut lux Solis. *Isa.30.*
Locus enim ille dictus speculum non lucens, Luna quoque ab ipsis Sapientibus nominatur.

407 Quomodò(vt Zacharias ait)in die illa, scilicet iudicij ponentur duces Iehudà,sicut caminus ignis in lignis,& facies ignis in fœno, vel stipula?Nonnè quià tunc omnia etiam elementa calore igneo soluentur: vt Petrus ait?Et hoc,quià omnia igne purgabuntur. Sed cur dicit, quòd duces Iehudà erunt velut ignis: Nonnè duces Iehuda sunt duces confitentiū Christum:qui alios condemnantes, velut ignis comburent eos? Dixit enim Christus Principibus Apostolicis,& Principibus credentium. Sedebitis super sedes duodecim,iudicantes duodecim Tribus Israël·Quod iudicium erit aut punitiuum(sicut de illis, quibus dicetur. Ite maledicti in ignem ęternum)aut erit purgatiuum:lignis videlicet & stipulis.Et de hoc iudicio purgatiuo loquitur Apostolus,dum ait. Si quis ædificauerit ligna, fœnum & stipulam:vniuscuiusque opus quale fuerit ignis probabit. Nec enim inconcinnè Iudex dicitur ignis:cum in plærisque locis id habeatur. Nam Propheta canit.Ignis à facie eius exarsit.Et iterum.Exardescet sicut ignis ira tua.Et alibi.Qui facis ministros tuos ignem vrentem: ministros quippè non tantum seruientes,sed iustitiæ diuinæ executores.

Zac.12. *2.Pet.3.* *Mat.19.* *Ibi.25.* *1.Co.3.* *Psal.17. 88.& 103.*

408 Cur tot & tanta scribuntur in libro, qui Paralipomenon, id est verba dierum inscribitur? Nonnè ibi summatim retexuntur omnes historiæ scripturæ sacræ ab origine Mundi, vsque ad Babylonicam captiuitatem?Sed ad quid hæc succincta repetitio? Repetiit quippè legem Moses in Deuteronomio repetitæque fuerunt historiæ in libro Paralipomenon tanto mysterio (sicut Hieronymus ait, ex Hebræorum promptuariis depromens)vt absque illo libro, si quis scripturarum scientiam sibi vendicare voluerit,seipsum irrideat.Nam ibi innumerabiles(vt ipse Hieronymus inquit)explicantur Euangelij quæstiones:ibíque (vt vlterius procedamus)perfectissimè humani generis fabrica referatur,quę videlicet est in supernis: ad cuius exemplar tota humani generis propagatio inferius procedit. *Hierony.in proæ.Paral.*

409 Cur antiqua Dei familia toties à Samaele depressa reperitur: vt Hebræi dicunt? Qui quidem Samael (vt ipsi asserunt) fuit intelligentia Hesau,populo Israelitico, & omnibus,qui secundum spiritum viuere volūt,semper infesta. Hinc dicitur intelligentia Hesau,qui toties in scriptura dicitur Edom,id est caro & sanguis:sicut Michaël fauet animabus spiritualibus,& suscipiendis à Deo. An igitur idē est bellū inter Samaelem & Israëlem:quod est inter carnem & spiritum:vt Apostolus perhibet? Et hoc,videtur mortalibus occasio vincendi,& coronam suscipiendi. Nam *Gen.36.*

Gal.5. 2.Tim.2. (teste Paulo) non coronabitur, nisi qui legitimè certauerit. Præualuit autem Samael aliquando contrà Israëlem, sicut præualet aliquando caro & sanguis contrà spiritum malè & debiliter pugnantem. Quod præmonstratum fuerat ipsi Iahacob: quando ipse Samael pugnans cum eo tetigit os femoris ipsius, plagans, & marcescere illud faciens. Id enim denotabat victoriam, quam ipse Samael aliquando habere debebat contrà eos, qui è femore ipsius Iahacob exierant & exituri erant: vt suo loco diffeimus.

Gen.32.

410 Cur Israëlitæ in Babyloniorum & Persarum ditionem aliquando deuenerunt? An, vt punirentur potius à suis quàm ab extraneis? A Chaldæis enim Israëlitæ traxerunt originem. An, vt aliquid vtilitatis Chaldæis & Persis afferrent? Nam multi Chaldæorum, qui non poterant habitare in Samaria (quià videlicet à Leonibus & feris deuorabantur) susceperunt legem Mosi, & inde Samaritani dicti fuerunt: vt in quarto Regum volumine legitur. Darius quoque Babylonis Rex viso Danielis miraculo (quòd videlicet à Leonibus deuoratus non fuerat) iussit in toto regno & ditione sua Deum Danielis coli. Pari modo Cyro Persarum Regi, multa bona propter Israëlem collata sunt: vt Isaias meminit.

4. Reg.17. Dan.6. Isa.45.

411 Cur Deus permisit, & quotidie permittit nomen sanctum suum à malis blasphemari? Nonnè, quià mortales in manu arbitrij sui reliquit? Hinc ipsis quoque dedit hostes, qui ipsis blasphemias, & cętera mala suaderent. Sed cur in iniuriam suam permittit hoc Deus? Non quidem Deus à creatis perficitur, aut detrimentum patitur: cum ipse bonorum nostrorum, vel fauoris humani non indigeat: nec iniurias patitur, aut offenditur: vt vulgò dicitur. Nam sicut omnia, quæ præcepit facienda, in vtilitatem nostram præcepit: Pari quoque modo non facienda in beneficium nostrũ demandauit. Detrimentum autem nos patimur, si facienda non facimus, & non facienda facimus. Nam sicut cœlum & terram, & omnia propter nos Deus fecit: sic & totam legem in beneficium nostrum dedit: vt inde perficiamur, & Deus habeat, vnde nos iustè remuneret: si videlicet ea, quæ præcepit, obseruauerimus.

Eccl.15. Psal.15.

412 Qua Dei dispositione factum est, vt tam innumerabilis hominum turba Mahumeti errore seducatur? Nonnè, quià Mahumetici, Hagareni sunt, ab Ismahele progeniti: de quo dictum fuit Abrahæ. Pro Ismahele quoque exaudiui te: benedicam ei, augebo & multiplicabo eum valdè? Sed cur Ismahel in fide Christi simul cum aliis auctus non fuit? Nõnè hoc mysterium declarat Apostolus? Abrahã (inquit) duos filos habuit, vnum ex ancilla, & vnum ex libera. Qui verò ex ancilla, secundum carnem natus est: qui autem ex libera, secundum spiritum. Posteà sacramentum aperiens subinfert. Hæc enim sunt duo testamenta: quorum alterum videlicet datum fuit pro sanctificando homine animali, alterum verò pro sanctificando homine spirituali: vt vtrumque saluum faciat Deus. Hinc Propheta canit. Homines & iumẽta saluabis Domine. Et hoc dũmodò iumẽta cõuertãtur in homines. i. dũmodò animalis homo efficiatur spiritualis

Gen.17. Gal.4. Psal.35.

Quod tunc efficietur, quando ex omnibus gentibus (vt Christus inquit) vnũ ouile & vnus pastor fiet:ea æquitate,& clementia,quæ Dño nota est. *Io.10.*

413 Quid erit de huiusmodi seductis: qui moriuntur, antequam fiat illud vnum ouile:Nonnè de his cum Paulo dicemus. Quid ad nos de iis, qui foris sunt,iudicare?Nam(vt ipse subinfert)de iis,qui intus sunt, iudicatis:eos verò,qui foris sunt,Dominus iudicabit.Hoc tamen vnum dicemus,quòd Deus vult in magna domo sua filios,quibus promittit regnum: vult etiam seruos,quibus dat,quæ eis competunt.In cuius rei typum scriptum est, quòd Abraham dedit omnem hæreditatem Izahac filio liberæ: filiis autem cõcubinarum,quos tanquam seruos habebat, dedit munera. Vnicuique enim dedit secundum propriam & conuenientem mensuram. Si verò damnati erunt huiusmodi:quæ munera ipsis dabuntur? Ipse enim qui vult omnes homines saluos fieri,non claudit portam alicui, nec quẽquam damnat, nisi ea committat, propter quæ damnationis sententiam incurrat. Huiusmodi autem Mahumetici vel Hagareni passim Christum venerantur,& multi ipsorum baptismum suscipiunt. Vnde concluditur, quòd etiam ipsis datur gratia & modus salutis consequendæ: dummodò sponte Spiritui sancto non resistant. *1.Cor.15.* *Gen.25.* *1.Timo.2.*

414 Cum Christus missus sit præcipuè ad oues,quæ perierunt, domus Israel: quomodò Israelitæ reiecti fuerunt ab eo? Nonnè propter ingratitudinem eorum? Hinc dixit eis ipse Christus. Auferetur à vobis regnum Dei: & dabitur genti facienti fructum. Pari modo ipsos alloquens Apostolus inquit.Quoniam indignos vos iudicatis æterna vita,eccè conuertimur ad gentes.Et hoc iuxtà illud Apocalypsis.Tene quod habet:ne alius accipiat coronam tuam.Sed nonnè prædestinati omnes saluantur:vt omnis Theologorum schola sentit? Si igitur Iudæi prædestinati erant? quomodò salus & gloria eorum ad alios deuoluta fuit?Nonnè hinc clarè patet,quòd prædestinatio non imponit necessitatem alicui:nisi quatenus homo consentit prædestinationi?Quod apertè elicitur ex verbis Christi, dicentis.Nonnè vos elegi duodecim:& vnus ex vobis Diabolus est?Et hoc, quià Iudas electioni correspondere noluit. Vnde Augustinus ait. Vt acquiescamus salutari inspirationi:hoc nostræ est potestatis. *Mat.15.* *Ibid.21.* *Actio.13.* *Apoc.3.* *Io.6.* *Aug.de ecclesiasticis dog. c.21.*

415 Cur Christus voluit honorari ramis oliuarum, & vestimentis sibi substratis?An in signum victoriæ citò habendæ?Nam Athenis victores oliua coronabantur. Romani quoque idibus Iuliis equites multo honore oliua decorare solebant.An id fieri voluit,vt indicaret,quòd aggrederetur opus magnæ pietatis & misericordię:& quòd citò fieret reconciliatio generis humani cum Deo.Hinc tempore magnæ ac seueræ punitionis per diluuium factæ, in signum reconciliationis Columba ramum oliuarum ad Noeh detulit.Vestes autem prosterni sibi Christus voluit: vt denotaret,quòd tunc incipiebat dare modum, quo veterem hominem expoliaremus & nouum indueremus:qui secundum Deum creatus est. Sicut Apostolus docet,cum Colossensibus agens. *Mat.21.* *Gen.8.* *Col.3.*

416 Cur magis Syrophœnissa sanata fuit, quàm aliqua hebræa? An,

Mat. 9. quià ſic fides eius meruerat? Vnde ſcriptum eſt. Fides tua te ſaluam fecit. An, vt impleretur, quod ipſe Saluator ipſis Hebræis ingratis dixit. Au- *Ibi. 21.* feretur à vobis regnum Dei:& dabitur genti facienti fructum? Quod per Oſeam prædictum fuerat. Vocabo (inquit) non plebem meam, plebem meam: vt Paulus allegat. Cui ſententiæ præmittit, dicens quòd Deus vo- *Oſea. 2.* lens oſtendere iram, & notam facere potentiam ſuam, ſuſtinuit in multa *Rom. 9.* patientia vaſa iræ apparata in interitum: vt oſtenderet diuitias gloriæ ſuæ in vaſa miſericordiæ, quæ præparauit in gloriam. Quos vocauit non ſolùm ex Iudæis, ſed etiam ex gentibus.

Tob. 12. *Damaſce.* 417 Cur oratio cum eleemoſyna & ieiunio (Raphaele teſte) Deo gratiſſima eſt? An, quià cum oratio ſit (vt Damaſcenus inquit) eleuatio mentis in Deum, tantò magis mens ipſa eleuatur, quantò orans à grauaminibus expeditior exiſtit: Duo enim ſunt grauamina, quæ mortales valdè deprimunt: oblectamentum carnis videlicet, & terrenorum affectus. Illud autem grauanti corpori animam ſubiicit: & hic fecibus terræ ipſam animam ſuffocat. Hinc ab vtroque expeditus homo facilius ad Deum mente conſcendit. An, quià ſi oratio eleemoſynæ aſſocietur, operi charitatis Deo gratiſſimo coniungitur: & ſi ieiunium addatur, quantò magis animalis homo per ipſum debilitatur, tantò magis ſpiritualis robotatur: His igitur, tāquam duabus alis, euolat oratio.

Zohar. 418 Cur Deus oblectatur corde noſtro amato? Nonnè alibi dictum eſt (vt Zohar potiſſimè docet) quòd Deus non habitat, vbi eſt ſeruitus & *2. Cor. 3.* triſtitia? Nam (vt Apoſtolus inquit) vbi ſpiritus ibi libertas. Vnde plæriſ- *Pſal. 99.* que in locis proheta canit, quòd Domino ſeruire debeamus in lætitia cor- *& alibi.* dis, exultatione & iubilatione. Non igitur Deus amaritudine delectatur, niſi quatenus per ipſam inducitur lætitia. Amaritudo enim in peccante eſt expurgamentum quoddam cordis, voluptate infecti. Hinc poſtquam Ioel deſolationem & deuaſtationem populi deſcripſit, ſubdit. Conuertimini *Ioelis. 1. 2.* ad me in toto corde veſtro, in ieiunio & fletu, & ſcindite corda veſtra: vt ſcilicet mandata digna Dei habitacula cum lætitia fiant.

Apoc. 13. & 12. 419 Cur Chriſtus dicitur agnus, Diabolus verò draco? Nonnè, quià vterque habet conuenientiam cum eo, à quo denominatur? Sicur enim draco eſt totus terreus, in cauernis terræ habitans, & terram comedens: ſic Diabolus maximam cauernarum terræ inhabitat, Infernum videlicet qui dicitur eſſe in centro terræ veluti cauerna quædam. Ipſe quoque ter- *Gen. 3.* ram comedit: ſicut à Deo ſancitum eſt. Nam eius oblectamentum eſt in corpore terreo. Sicut quoque draco eſt aſtutus & nudus: ſic & Diabolus aſtutiſſimus, & omni veſtimento Deo grato nudatus eſt. Sicut etiam draco viroſus eſt, omnes aſtantes inficiens: ſic & Diabolus, qui primum parentem, & totum genus humanum infecit, & in dies inficit. Agnus autem eſt manſuetus, benignus, beneficus, veſtitus, & aliis veſtimentum prębēs, non inficiens, ſed paſcens, non à terra, ſed à cęlo influxum ſuſcipiens, & ad pacificandum mortales cum Deo olim oblatus eſt. Quæ omnia in Chriſto ad vnguem reperiuntur.

420 Quem Calicem Christus orauit transferri à se?Nonnè calicé passionis?Sed cur passio vel tormentum illud dicitur calix? An, quià passiones & oblectamenta imbibuntur ab anima:sicut pocula varia à corpore? An, quià passio illa fuit veluti medicina quædam, à capite Christo pro cæteris membris sumenda? Hinc (vt aliàs diximus) tam diligenter ipse Christus rogauit, vt omnes vnum essent in eo: vt medicina ab ipso sumpta omnibus membris prodesse posset. Nec enim medicina à capite sumpta membris à corpore abscisis prodest: sicut nec anima vnica in corpore existens prodest membro secto: sed vnitis omnibus motum & cætera vitæ beneficia præbet. *Mat.16.* *Io.17.*

421 Quid figurant illa quatuor ligna, ex quibus Crux Christi composita fuisse dicitur? Nonnè cedrus arbor celebratissima & imputrescibilis denotat imputrescibile & indefectibile op⁹, quod Christus operatus fuit in ea? Iuxtà illud Apostoli. Per proprium sanguiné introiuit semel in sancta, æterna redemptione inuenta. Cupressus autem arbor odorifera denotat odorem suauissimum, quem Christus, seipsum in sacrificium offerens, Deo patri reddidit. Iuxtà illud eiusdem Apostoli. Christus Iesus odorem notitiæ suæ manifestat per nos in omni loco, qui Christi bonus odor sumus. Et iterum. Tradidit semetipsum pro nobis oblationem & hostiam Deo in odorem suauitatis. Oliua verò producens oleum, quod misericordiam & pietatem significat, pietatis opus effigiat, quod Christus pro nobis in ipsa Cruce operatus est. Palma verò inflexibilis, quæ dari solet in signum triumphi, triumphum illum designat, de quo Apostolus inquit. Palàm triumphans in semetipso traduxit confidenter: spolia videlicet omnium hostium. *Heb.9.* *2.Co.2.* *Ephe.5.* *Col.2.*

422 Quomodò Christus (vt Apostolus ait) est caput Ecclesiæ? Nã ipse quò ad humanitatem, est indiuiduum ab omnibus aliis separatũ? An fortè per similitudinem quandam est caput aliorum, regens & disponens omnia membra? Sed quomodò caput similitudinarium influit realiter in mébra: sicut Christus, de cuius plenitudine (teste Iohanne) omnes nos accepimus? An igitur sicut anima residens præcipuè in corde & capite, regit, viuificat & disponit omnia membra: sic Deus [redacted], vitam omnibus mundanis membris præstat? Quod est præcipuum officium ipsius Christi: qui dixit. Ego sum vita. Pari modo Deus realiter est vita omnium. In ipso enim (teste Paulo) viuimus mouemur & sumus. Christus igitur [redacted], totius Ecclesiæ caput reale existit. Quod apertè innuit Apostolus: qui ait. Omnia per ipsum & in ipso creata sunt: & ipse est antè omnes, & omnia in ipso constãt: & ipse est caput corporis Ecclesiæ. *Ephe.5.* *Io.1.* *Ibid.14.* *Acto.17.* *Col.1.*

423 Si Christus, quò ad diuinitatem, Ecclesiæ caput existit: nonnè mõstrosum est caput? Nã diuinitas ab humana & ab omni specie differt plusquam genere. Nonnè quamuis anima spiritualis differat à corpore plusquam genere: tamen in capite existens non monstrosè, sed ordinatissimè regit omnia membra, caput illorum existens, per caput omnibus mébris

conforme: Pari quoque modo Deus vitam omnibus præſtans, in eo præ-
Pſal.44. cipuè habitat, qui ſuper omnes oleo lætitiæ, id eſt diuinitate vnctus fuit. Vnde per hoc indiuiduum, omnibus aliis conforme, vniuocum & non monſtroſum omnium caput exiſtit. Nec enim diuinitas eſt magis aliena à nobis Dei imaginem habentibus, quàm anima à membris corporeis. Et ſicut diuinitas eſt omnia in omnibus: ſic Christus in omnibus omnia ad-
Ephe.1. implet: vt Paulus ait.

424 Cur magnum Dei nomẽ eſt inexpreſſibile? An, quia ipſum exprimi nõ debet, ſed reconditum teneri? An, quià diuinitatem infinitam ſignificat: quæ ab humanis ingeniis neque exprimi neque percipi poteſt? Sed nõnè exprimitur nomẽ illud ſupremũ אחיה א שר אחיה Eheieh aſſer eheieh? Quod quidem nomen (vt antiqui Theologi docent) eſt altius quàm tetragrammum. Exprimitur quidem verbum foris ſonans, ſed ſenſum ipſius minimè. Illud enim interpretatum dicit. Ero qui ero. Quamuis vulgata
Exod.3. æditio habeat. Ego ſum, qui ſum. Ex quibus verbis nullum determinatum ſenſum elicitur.

1.Cor.12. 425 Cum gratia Dei omnia in nobis operetur, quid prodeſt liberum arbitrium? Nonnè ad omne opus concurrit mas & fœmina, id eſt actiuũ & paſſiuum? Hinc à principio factum fuit cœlum & terra (vt dicit R. Iehoſuah in Zohar) cœlum tanquam actiuum, terra verò tanquam paſſiuũ. Hinc quoque Deus creauit maſculum & fœminam: vt dicit R. Elihezer. Sic in opere diuino & ſpirituali Deus operatur vi quadam maſculea &
Iſa.26. actiua: homo verò vi quadam fœminea & paſſiua. Iuxtà illud Iſaiæ. A fa-
1.Cor.15. cie tua Domine concepimus. Vnde Apoſtolus inquit. Non ego, ſed gratia Dei mecum.

426 Quomodò opus fit à gratia: cum gratia ſit accidens non operans niſi diſpoſitiuè? Nonnè Apoſtolus ait? Non ego, ſed gratia Dei mecum?
Ibidem. Quod verbum ſequentes omnes Theologi dicunt, quòd eſt quædam gratia Dei cooperans. Sed cum accidens nullum opus facere poſſit: Hinc A-
Ibi.12. poſtolus alibi dicit. Deus eſt, qui operatur omnia in omnibus. Vnde in rei veritate Deus operatur in nobis per gratiam vel charitatem ſuam. Quod idem eſt: vt aliqui recentiores Theologi benè ſentiunt. Nam ſicut ipſe Deus amore Mundum creauit: ità amore & charitate renouauit hominem & Mundum: & cooperatur ad meritum, & fructum producendum. Sicut enim Sol cooperatur terræ ad herbam producendam per radium ſuum: qui in Deo operante eſt ipſe Deus, in inferioribus autem lumen & calor quidam: Sic Deus operatur in nobis per lumẽ & calorem ſuum, qui
16.d.primi. in Deo operante & in nobis eſt ipſe Deus: vt Magiſtro placuit. Quamuis in nobis relinquat calorem quendam, qui gratia vel charitas à Theologis dicitur.

1.Io.4. 427 Cum gratia & charitas ſint accidentia: cur Iohannes ait. Deus charitas eſt? An fortè poteſt accidens aliquid dici de Deo? Non quippè: cum accidens ſit ens imperfectum. An igitur charitas eſt ipſe amor Dei: qui
Scotus. Spiritus ſanctus dicitur? Sicut opinabatur Magiſter: quem meritò aliqui defen-

defendunt. Quamuis ex isto calore substantiali possit in nobis derelinqui quoddam accidentale: quod habitum gratiæ Theologi vocant: sicut ex calore Solis calefacientis relinquitur calor quidam accidentalis in calefacto, licet à Sole recedat. Vnde satius foret dicere, quòd Deus operatur in nobis per amorem, qui est charitas, & habet opus nostrum gratum per suam clementiam: quamuis sit insufficiens. Quæ charitas in Deo vnica est: in nobis autem diffusa multiplicatur, & incipit sapere naturam productam: sicut lumen Solis in ipso est vnicum, in radiis verò multiplex.

SECTIO DECIMA DE QVIBVSDAM OCCVLTIS OPERATIONIBVS NATVRÆ ET ARTIS.

428 MVtatio nominum operatur nè aliquid? Nisi aliquis inde
sequeretur effectus: Deus non mutasset nomen Abra- *Gen.17.*
hæ, Saræ, Iahacob & Petro. Addidit enim Abrahæ (vt
suprà quoque disseruimus) vnum ה he, quod quinq; importat: denotans quòd ei vis augebatur vsque ad ducēta
& quadragintaocto, vt plenè obseruare posset ducenta & quadragintaocto præcepta affirmatiua. Quod quidem ה he Saræ diminutum fuit: quæ
animalem partem significat: vt innueretur quòd diminuebatur ei vis re- *Ibi. 35.*
pugnans. Iahacob verò, qui suplantans dictus est, effectus fuit Princeps & *Io.1.*
hæres Dei. Petrus autem, qui Simehon, id est obediens dictus est, vocatus fuit cephas, id est petra, quià tenere debebat vicem petræ, & fundamenti summi Christi Iesu. כיפא Cepha enim petram significat: & est vocabulū Chaldaicum (vt aliqui dicunt) vel tractum à כיף hebræo vocabulo, quod petram signicat.

429 Et si nomen mutatum operatur: operatur nè nomen primò impo- *Phil.2.*
situm? Nisi nomen operaretur, non dixisset Apostolus, quòd pater æternus dedit obedientissimo filio nomen: quod est suprà omne nomen, in quo flectitur omne genu, cœlestium terrestrium & infernorum. Nec dixisset Pe-
trus de hoc nomine loquens. Non est aliud nomen sub cœlo datum ho- *Acto.4.*
minibus, in quo oporteat omnes saluos fieri. Nec ipse Christus dixisset. *Mar. vlt.*
In nomine meo dæmonia eiicient, linguis loquētur nouis: & quæ sequuntur. Quod comprobatur apertissimè: quià mali dæmones non solùm nomen Iesu, sed etiam alia Dei nomina timent. Vnde non frustrà in castris eleuantur vexilla, & vociferando inuocatur aliquod nomen: vt auribus & oculis hostium terror ingeratur. Quod perpendens Orpheus iussit in operando non esse mutanda hebraica verba: cum illa omnium efficacissima sint: vt suprà disseruimus.

430 Vnde prouenit tanta verborum & nominum vis? An id proficiscitur ex fide: vt passim dicitur, & Christi verba innuere videntur? Ait enim.

Signa autem eos, qui crediderint, hæc sequetur. In nomine meo dæmonia eiicient: & quæ sequuntur. An id prouenit ex verborum significatione: quià illis cõmemorantur virtutes superiores cõtrà ea, quę fugare intendimus, præualẽtes? Vnde efficaciora sunt hebræa verba: quià omnes literæ, & apices earum, & accẽtus repræsentant aliqua cœlestia, quæ per huiusmodi verba inuocantur in fauorem. An ab vtroque efficaciã habent verba? Sicut Theologi dicunt de bono Sacerdote sacrificante: qui operatur virtute operis operati, id est sacramenti, & virtute operantis, id est bonæ mentis & intentionis suæ. Valet itaque fides, quæ includit intentionem applicatam, & valet virtus nominis significantis.

431 Operatur nè aliquis sola mẽte & pręsentia? Nonnè cõmuniter dicitur, quòd imaginatio facit casum? Nõnè & intelligentiæ à grauaminibus corporeis solutæ sola mẽte operãtur: sicut anima sola voluntate & intẽtione mouet pro libito omnia corporis mẽbra? Et si ad exttà per aliquod mẽbrum operatur, vtitur ipso, tanquã instrumẽto: dum corporeo carcere detinetur. Nam si ab ipso corporis ergastulo absoluta esset, non indigeret instrumento alicuius membri: sed à seipsa operaretur. Operatur quoque in bonum consonantia ipsa, in malum verò dissonantia: sicut ex præsentia lupi tristatur ouis, quià dissonantiam eius sentit. Hinc est Hagarenorum adagium, quòd amici flatus confortat: inimici autem perturbat.

Hagarenorum adagiũ.

432 Cur simplices & idiotæ aliquando fortius operantur, quàm sapientes? An, quià Deus est magis familiaris simplicibus? Iuxtà illud Sapiẽtis. Et cum simplicibus est sermocinatio eius. Vnde aliquãdo Deus huiusmodi melius secreta sua manifestat, quàm sapientibus: dicente Christo. Confiteor tibi Pater, Domine cœli & terræ: quià abscondisti hæc à sapiẽtibus, & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. An, quià simplices magis diuino quàm humano sensu ducuntur: & magis dispositi sunt ad suscipiẽda diuina charismata, & illustrationes? Hinc per Isaiã inquit Deus. Ad quẽ respiciã nisi ad pauperculũ, & cõtritũ spiritu, & tremẽtẽ sermones meos?

Pro.3. *Mat. 11.*

433 Cur aliquando quispiam minori vi ac fortitudine præditus, præualet contrà robustiorem? An, quià influxus eius est fortior: vt Astronomi dicunt? An, quià intelligentia vincentis præualet contra intelligentiam victi: vt secretiores Theologi asserunt? An, quià merita vincentis sunt maiora? Quod comprobatum fuit in Messa Rege Moab, qui succũbens à facie trium Regum, videlicet Israël, Iehudà, & Edom, & perpendẽs, quòd Hebræi vincebant propter meritum patris Abrahæ, qui filium suum vnigenitũ Domino obtulerat, vt etiã ipse hoc merito præualeret, obtulit filium suum primogenitum, qui regnaturus erat pro eo, super mœnibus in holocaustum, & inde præualuit cõtrà Israël: vt in quarto Regũ volumine legitur. Hinc dępræhenditur, quòd ex meritis maiorum aut propriis, accedente Dei fauore, homines sæpissimè præualent.

Isa.66. *Astronomi.* *Sec.Theo.* *Gen.22.* *4.Reg.3.*

434 Quantum efficaciæ operandi est in verbis legis? Nonnè id declarat Propheta, qui canit. Lex Domini immaculata conuertens animas? Cõuertens videlicet animas à seruitute Angeli mortis ad fontem vitæ. Hinc

Psal.18. & 1.

alibi ipſe Vates beatum dicit,qui in lege Domini mediatur die ac nocte. Nam(vt ipſe ſubinfert)hic erit ſicut arbor viua,ſecus decurſus aquarum viuentium videlicet,plantata:dans fructum vitæ in tẽpore ſuo.Vnde perpendens ipſe Propheta,quò ſubuehat nos ipſa lex, verbum, & laus Domini,alibi canit. Cantate Domino : præparate ſemitas ei,qui aſcendit ſuper ערבות Harabot,id eſt ſuper planitiẽ & amœnitatẽ cœli ſupremi:יה Iah nomen illi. Quorum verborum ſenſus eſt. Per verba Domini præparate vias ipſi Domino, qui deducitur per ipſa verba diuina ad mentem noſtram, ſicut per canales quoſdam : quamuis ipſe aſcendat & deambulet ſuper amœnitatem paradiſi : quò deducit nos, poſtquam ad nos intrauit per verbum ipſiuſmet Dei.Iuxtà illud Saluatoris.Si quis diligit me: ſermonem meum ſeruabit, & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus. *Ibi.67.* *Io.14.* *Phyſ.4.*

435 Quomodò & qua ratione tempus operibus confert: vt alibi diximus?Non quidem confert tempus,quod eſt menſura motus & quietis(vt Naturales dicũt)quià illa menſura nihil operatur: ſed conferunt res,quæ magis ſunt diſpoſitæ ad effectum aliquem aliquo tempore, quàm alio, producendum.Comprobamus enim,quòd corpora noſtra ſunt meliusdiſpoſita & fortiora:quando Sol eſt in ſuis cardinibus, quàm quando eſt in carceribus,vel depreſſionibus ſuis. Et cum mutentur Angelicæ cuſtodiæ ſingulis tribus menſibus, & ſingulis tribus horis : immò in qualibet hora diei eſt aliqua mutatio(vt Sapientes norunt)Hinc maiorem fauorem habere poſſumus ab eis vna hora,quàm alia.Ipſi enim ſequũtur ſyderum diſpoſitiones. Vnde dixit Angelus, cum Iahacob luctans. Dimitte me:quià aurora eſt: tempus videlicet quo cogor laudare Deum (vt aliqui dicunt) aut quià debilitor luce : cum poteſtas mea ſit tenebrarum : vt alij dicunt. *Gen.32.* *Pſal.103.*

436 Cur quibuſdam noctis horis, horror inuadit mortales? Nonne, quià illis horis præualent tenebrarum poteſtates:quæ nobis inimicantur? Hinc Propheta canit.Poſuiſti tenebras & facta eſt nox:in ipſa pertranſibunt omnes beſtiæ ſyluæ:Catuli Leonum rugientes,vt rapiant.Sermo enim eſt de tenebrarum poteſtatibus,quæ nobis inimicantur:vt omnes exponunt.Et hæ in nocte præualent, maximè autem antè mediam noctem. Quo tempore iudicium durum (quod Hebræi דין Din appellant) præualet. Aliquibus autem horis lætamur:quià tũc nobis occurrunt Angeli boni, amici & fauentes : vnde cor noſtrum dilatatur, & ad opus exequendum inflammatur. Nec enim melior obſeruatio haberi poteſt, ad opus incipiendum & proſequendum, quàm dum cor inflammatur, dilatatur, & gliſcit ad opus aliquod perficiendum : quià tunc fauent cœli, Angeli & omnia.

437 Cur Pythagoras iubet ne mingamus,loquamur aut ſpuamus cõtrà Solem?Nonnè,quià cum luce Solis occurrunt nobis intelligentiæ Solares nobis beneuolæ & amicæ ? Hinc prohibemur cõtrà eas facere iſta, quæ ignominioſa ſunt. Cui adſtipulans Heſiodus dicit cauendum eſſe:ne

nudatio aliqua Deum offendat:cuius Sol dicitur oculus.Propterea decā tat.Inque viis extra-vè vias neque mēbra renudes Micturus. Vnde quicquid dicitur de Solaribus intelligentiis nobis occurrentibus, de aliis quoque dicendum est, quæ nos reddunt lætos vel tristes, quales ipse in se & ergà nos existunt.

438 Qua hora vel quo tempore fauēt nobis illi superiores, apud quos non est tempus? Et si apud eos non est tempus: quo mensurentur: agunt tamen in tempore quò ad nos: qui tempore mensuramur. An ipsi mouentur secundū tempus supremū: quod propriè non dicitur tēpus per partes diuisibile, sicut tempus, quo mensuramur: sed est tempus, cui nostrum tempus per analogiam quandam correspondet? Quod edocemur à Mose & Petro: qui dicunt, quòd millenarius annorum respōdet vni diei supremo. Quod clarius referat Zohar exponens illud, quod de Iahacob in Genesi dicitur: quòd videlicet ipse Iahacob seruiuit pro Rachele septem annis & visi fuerunt dies illi pauci: dum videlicet respiceret ad supremum septenarium, qui dicitur Beersabah, puteus videlicet septem. In quo quidem puteo colligitur virtus septenarij supremi: à quo proficiscitur virt⁹ septenarij inferioris, & Planetarum omnium. Vnde spatium, quod in inferioribus per dies & horas distinguitur & prolongatur: in supernis est indiuisibile & vnicum: sicuti nos mensuramur diebus & annis: attamen Deus vnico actu æternitatis totum progressum vitæ nostræ videt.

Psal.89. *2.Pet.3.* *Gen.29.*

439 Cum Iahacob seruierit quoque pro Lea septem annis, cur non est dictum. Et visi fuerunt dies illi pauci? An, quià non diligebat Leam sicut Rachelem? Hinc dictum est de Rachele, præ amoris magnitudine. An, quià non seruiuit pro Lea, sed vtroque septenario pro Rachele? An (vt Zohar ait) seruiuit superiori septenario pro Rachele, inferiori autem pro Lea? Et quià superior septenarius nullatenus ab vnitate distat, sed est totus simul: Ideò ille septenarius visus fuit breuis. Septenarius autē, quo pro Lea seruiuit, cum fuerit septenarius inferior: non fuit visus adeò paruus: cum hic curriculis suis currat.

Ibidem. *Zohar.*

440 Quomodò Iahacob seruiuit pro Rachele septenario superiori, pro Lea verò inferiori? Nonnè per Rachelem (vt alibi declarauimus) vita contemplatiua designatur, pro qua seruitur in spiritu, qui absolutus est à tempore: nisi quatenus tempori alligatus est: seruitúrque mente absorpta in illo vno, de quo Saluator inquit. Porrò vnum est necessariū? Quod vnum est penitus absolutum à tempore. Et sic mens in illud fixa à tempore absoluitur: vt patet in patientibus raptum: in quo si per annum starent, reuersis posteà videretur nō stetisse ibi per horam. Sic beatis omnibus contingit: qui in Deum eleuati temporis successionem non cognoscunt, sed gaudent illa æternitate vel æternitate. Lea autem vitam actiuam significat, in qua homo operari nequit absque distinctione temporis illius, quo mensuramur nos & omnia opera nostra.

Luc.10.

2. Reg.17. *Zohar.*

441 Quomodò Elias clausit cœlum, ne daret pluuias? Nōnè (vt Zohar inquit) ligando inferiora cum superioribus, aut ligando inferiora per su-

periora, vno quippè nexu tãtummodò, ab omni tempore & diuisione absoluto? Qui quidem nexus nisi absolutus fuisset, non potuisset cœlum dare pluuias. Pari quoque modo Iosueh firmauit Solem, quià ligauit virtutem Motoris vinculo superiori: à quo progressus omnis inferior dependet. Et hic est diuisibilis: illud autem indiuisibile & totum simul. Nam ab æternitate illa hæc omnia emanant. *Iosueh.10.*

442 Cur aliqui vexantur à Luna? Nonnè, quià ille Planeta terreus, frigidus atque siccus contrariatur naturæ: quæ diligit calidum & humidum? Quod potissimè euenit quando Luna irradiatur à Saturno atram bilem constipante: adeò vt præparetur sedes malo dæmoni, qui agitat corpus, agitatis iam humoribus à Lunæ reuolutione. Vnde tunc homini sic malè disposito occurrit malus dæmon vexans ipsum & torquens. Et id occurrit in aliis malis aspectibus: quos malus dæmon expectat, vt inde fauorem ad vexandum mortales suscipiat.

443 Cur Gentiles & Poëtę dicunt esse rixas inter Deos? Quomodò discordiæ & contrarietates inter beatos esse possunt? An igitur Poëtæ scribunt figmenta meracissima? An per illas descriptiones aliquid veritatis innuunt: contrarietates videlicet sydérum, quibus intelligentiæ præsunt? Quas intelligentias Gentiles Deos vocant. Sicuti enim est contrarietas virtutum, non dicam qualitatum, inter Planetas (cum Venus sit calida & humida, Saturnus frigidus & siccus, Sol calidus & siccus, Mercurius humidus & frigidus) sic etiam inter præsidentes ipsis Planetis est aliqua cõtraria actio, non ad dissidium vel nocumentum inferẽdum, sed vt suauius opus eorum per antiparistasim quandam se habeat.

444 Sunt nè re ipsa dissidia inter Angelos: quos Gentiles Deos vocant? Nisi quippè aliqua esset dissensio, non dixisset Gabriel Danieli. Princeps Regni Persarũ obstitit mihi viginti & vno diebus: & eccè Michaël vnus ex principibus primis venit in adiutorium meum. Eccè quomodò ex illis principibus aliquis consentiebat, & aliquis dissentiebat. Cui adstipulatur illud: quod dixit Michæas, quod, vt deciperetur Achab Rex Israël, vnus de exercitu Domini dixit sic, alter autem sic. Sed quomodò dissensio esse potest in regno pacis & beatitudinis? Nonnè Paulus ait. Non enim dissensionis est Deus, sed pacis? An igitur (præter ea, quæ alibi dicta sunt) est dissensio cum vnione: quià vnusquisque voluntatem Principis exequi satagit, sed viis diuersis? An, quià Princeps regni cœlestis iubet, vt vnusquisque proferat, quod sentit: & inde deducatur causa ad Tribunal Dei, vbi omnibus libratis summa æquitate decidatur controuersia? Vnde dissensiones illæ nõ sunt odij vel ambitionis causa: sed vt appareat summa Dei æquitas in iudicando. *D.an.10* *3. Reg. vlt.* *1.Cor.14.*

445 Discutiuntur nè causæ apud Deum in regno pacis? Nisi quippè disceptarentur causæ, non esset opus aduocatis: qui causis nostris patrocinarentur. Inquit enim Iohannes. Aduocatum habemus apud Deum patrem Iesum Christum iustum. Pari modo Paulus ait. Introiuit Iesus in cœlum vt appareat vultui Dei pro nobis. Vnde Thadæus refert, quod Mi- *1.Io.2.* *Heb. 9.* *Thad. in Epistola.*

chaël altercatus fuit cum Diabolo de corpore Mosi. Admittuntur enim in supremo Tribunali accusatores & defensores: vt (sicut diximus) æquissima Dei iustitia appareat.

446 Altercatio hæc, est nè tantummodò de remuneratione iuxtà merita facienda: an etiam de fauore præstando existentibus in via? Contédit (ni fallor) vnusquisque Angelus custodiæ alicuius deputatus fauere homini sibi credito illa sancta æmulatione: quã Apostolus nobis persuadet,

1. Cor. 11. dicens. Æmulamini charismata meliora. Et iterum. Æmulamini spiritua-

Ibi. 14. & 9. lia. Vnde sicut nos hortatur idem Paulus vt sancta quadam contentione pro brauio obtinendo curramus: Sic intelligentiæ custodientes contendunt solicitare nos vt fœlicius brauium comprehendamus. Pari modo si inter custoditos est contentio vel pugna, conatur vnusquisque custos defendere sibi creditum. Hinc Antiqui Theologi concludunt (vt suprà dictum est) quod nisi contrà intelligentiam custodientem aduersarium præualeamus, contrà ipsum præualere non possumus. Quod confessa fuit in-

Gen. 32. telligentia Hesaü cum Iahacob luctans: vt suo loco visum est.

447 Est nè omne tempus aptum ad fauorem à supernis suscipiendum?

Eccle. 3. Si id esset: Sapiens non dixisset. Omnia tempus habent: & quod est tem-

Eccle. 20. pus destruendi, & tempus ædificandi, tempus acquirendi, & tempus per-

Eccl. 9. dendi: & quæ ibi recensentur. Et iterum. Sapiens expectabit tempus. Et illud, quo nihil manifestius. Et vidi, quod non esset velocium cursus, nec fortium bellum, nec sapientum panis, nec doctorum diuitiæ: sed tempus & casus in omnibus. Vnde eligere tempus orandi & operandi laudabile

Psal. 31. est. Iuxtà illud Prophetę. Pro hac scilicet remissione orabit omnis sanctus in tempore opportuno.

448 Quod est tempus faustum, vel infaustum ad orandum vel operandum? Commemorare singula tempora difficillimum quippè & penè impossibile foret: sed aliqua summatim recensebimus. Quando igitur Angelis nocitoribus iniungitur seu permittitur, vt locum aliquem flagel-

Gen. 19. lent: tempus illud infaustum est. Hinc à loco illo fugiendum est: vt Lot ab Angelo admonitus fuit: quando Sodoma percuti debebat: aut in loco tuto custodia adhibita commorandum est: sicut Israëlitis dictum fuit,

Exo. 12. quando primogenita Ægyptiorum occidenda erant: aut abstinendum est ab opere, quod absque detrimento differri potest: sicut de Ioseph perhi-

Zohar. Gen. 41. bet Zohar, quod noluit habere rem cum vxore tempore famis: quæ est flagellum quoddam. Hinc non ab re scriptum est, quod ipse Ioseph habuit duos filios antè tempus famis. Tempus autem faustum est in solennitatibus aut media nocte, mane, meridie, & vespere. Qui verò in orando, & spiritualiter operando sunt assueti, facilè comprobant aduertẽtes quãta sit differentia inter tempus & tempus.

449 Vnde proficiscitur hæc temporis differentia apud superos, qui tẽpori non subiiciuntur? Et si superi non subiiciuntur tempori huic à motu cœlesti prouenienti: habent tamen spatia sua: quibus hæc temporis spatia

Iob 38. correspondent. Alioquin non dixisset Deus. Cum me laudarent astra ma-

tutina, id est Angeli: qui ad laudes matutinas persoluendas deputati sunt. Vnde sequitur. Et iubilarēt omnes filij Dei. Multáque huiusmodi ex scriptura colligi possunt: quibus clarè patet quod etiam apud Angelos sunt quædam spatia distincta: in quorum aliquibus magis Deo vacant: in aliquibus autem magis fauent nobis: ad hoc Deo concurrente. Et de hoc tēpore Propheta canit. Ego verò orationem meam ad te Domine tempore beneplaciti Deus. Hinc proculus inter alia, quæ docet cognoscenda à benè orante, commemorat tempus. *Psalm. 68.* *Procu. de ora. & preci.*

450 Quæ oratio est efficacior: alta nè, an submissa voce prolata? An fortè oratio voce alta prolata: quià vox altior melius intelligitur & concœptum fortius imprimit in auditoris mente? Hoc quippè verum est, quoad mentem illorum, qui voce indigent: vt in eis loquentis concœptus imprimatur: sed Deus non minus affectum quam vocem percepit. Hinc Mosi submurmuranti, & forsitan sola mente loquenti dixit. Quid clamas ad me? Vnde Zohar ait, quod קל cholsine ו vau audita fuit in domo Pharaonis, & auditur à Deo: quæ (vt inquit) significat vocem factam sine strepitu, sed cum affectu cordis. Quæ vox submissa (vt R. Elihezer dixit) efficacior est omnibus, eo quod fit maiori affectu & attentione, quam ea, quæ fit cum clamore. Et sic à peritis solent fieri adiurationes submurmurando. *Exo. 14.* *Zohar.*

451 Potest nè quis exaudiri sine voce? Nōnè Apostolus ait. Psallam spiritu, psallam & mēte? Vnde Doctor veritatis inquit. Veri adoratores adorabunt patrem in spiritu & veritate. Zohar autem asserit, quod tria requiruntur ad hoc, quod quis consequatur benedictionem in oratione: mens videlicet, intentio, & verbum. Mens, inquam, quià non casu oratio proferenda est, & orans percipere debet, quid dicat: intentio verò, quià petitio in Deum dirigenda est propter aliquem finem: verbum autem, quià orans exprimere debet quid velit. Quod verbum duplex esse potest: alterum videlicet mentale: & hoc sufficit soli Deo, quià ipse solus cognitor est cōceptus mentalis. Alterum verbum est expressio conceptus: quod necessarium est Angelis: quorum cura est orationes nostras ad Deum deferre. Ipsi enim cogitationes mentis percipere nequeunt: nisi quatenus Deus reuelando, aut homo verbis manifestando significauerit. *1. Cor. 14.* *Io. 4.* *Zohar.*

452 Qui soluti sunt à corpore: quomodò orant, aut loquuntur? An sicut sua voce Deum laudant sancti & Angeli: eadem voce & orant emittendo odorem bonæ voluntatis in eorum emolumētum, pro quibus orant? Iuxtà illud Iohannis. Quatuor animalia & vigintiquatuor seniores ceciderunt coràm agno habentes phialas aureas plenas odoramentorum, quæ sunt orationes sanctorum. An orant mittēdo fumum illum, quē Dominus in odorē suauitatis suscipit? Quod idem Iohannes innuit, dicens. Et ascendit fumus incensorum de orationibus sanctorum è manu Angeli coràm Deo. Qui fumus est affectus & opus, quod potest offerre creatura coràm Deo: qui suo igne accendit ea, quæ offeruntur: vt alibi declaratum est. Sic beati pro nobis orant, & pro iis, qui sunt in purgatorio constituti. *Apoc. 5.* *Ibi. 8.*

Sic orant, qui in purgatorio ſunt, pro ſeipſis: & ſic de iniuriis ſibi illatis conqueruntur.

453 Cur Antiqui tam diligenter curarunt: vt vltimæ voluntates effectum conſequerentur? Nonnè, quià æquum eſt, quod intentio Teſtatoris habeat locum? Sed cum defuncti omnia mortalibus reliquerint, quid eis prodeſt huiuſmodi executio? Nõnè id eſt indicium firmum immortalitatis
Pla. in Phædone. animarum? Ipſæ enim oblectantur reliquiſſe bonum nomen (vt Plato ait) dolent autem de infamia & detractione à viuentibus facta: ſentiúntque beneficium ſibi collatum per orationes & eleemoſynas: & triſtantur de iniuria ſibi illata ab iis, qui ſuas vltimas voluntates exequi nolunt. Vnde ſua voce (vt modò diximus) conqueruntur apud Deũ de omni iniuria ſibi illata. Quod Iohannes apertè teſtatur, referens occiſos dicentes. Vſque
Apoc. 6. quò Domine ſanctus & verus non vindicas ſanguinem noſtrum ex iis, qui habitant in terra? Sicut enim clamant pro ſanguine effuſo: ità etiam conqueruntur de patrimoniis contrà voluntatem ipſorum diſtractis.

454 Conferunt nè loca ad opus proſequendum? Nonnè Iureconſultorum eſt ſententia, quod locus & tempus ambulant pari paſſu? Sicut igitur
Matt. 21. Iſa. 56. confert tempus & hora: ſic confert & locus. Hinc Chriſtus citauit illud Iſaiæ. Domus mea domus orationis vocabitur. Et niſi prodeſſet magis ali-
Gen. 12. quis locus quam alius: non iuſſiſſet Deus Abrahæ, vt è terra & cognatio-
Ibi. 24. ne ſua exiret, & ad locum, quem ſibi mõſtraturus erat, iret. Nec ab re Iza-
Pla. in Tim. hac induxit Rebeccam vxorem ſuam in tentorium matris ſuæ. Nec ſine cauſa Plato laudat in fauorem mentis & corporis mutationem loci: quià (vt Sapientes norunt) alibi & alibi habitant alij & alij ſpiritus: quorum aliqui aliquibus fauent, aliqui verò contrariantur. Vnde adinuenire genium, & locum accommodatum, vtiliſſimum eſt.

455 Facta debita approximatione agentis ad paſſum, ſequitur nè actio? Nõnè Naturales omnes id affirmant? Sed ſi id eſſet, nonnè quãdocunque maſculus & fœmina coirent, ſequeretur generatio: cuius tamen oppoſitum magis quam propoſitum comprobatur? An igitur requiritur influxus
Gen. 30. ſuperior non tantum cauſarum ſecundarum quam primæ? Hinc ſcriptum eſt in Geneſi, quòd volens Iahacob concipi ſibi capras vel oues aut hædos varios: quamuis poſuiſſet in canalibus virgas varias: tamen expectabat calorem: calorem vtique ſuperni influxus ex parte ignea & Aquilo-
Zohar. nari procedentem: vt Zohar latiſſimè exponit.

456 Si hoc in naturalibus operationibus contingit: contingit nè in voluntariis & gratuitis? Nonnè id in plæriſque ſcripturæ ſacræ locis habe-
1. Cor. 15. tur? Nam Apoſtolus ait. Gratia Dei ſum id, quod ſum. Et paulò poſt. Non
Io. 15. ego, ſed gratia Dei mecum. Summus quoque Doctor Chriſtus apertè inquit. Sine me nihil poteſtis facere. Non igitur voluntas cum omnibus viribus naturalibus ad paſſum vel ad opus applicata ſufficit: niſi adſit quoque gratia Dei, quæ eſt calor quidam & amor igneus à Spiritu ſancto
Luca 12. procedens. Quem ignem Chriſtus venit mittere in terram: volens vt ardeat in cordibus noſtris. Quo calore mediante operamur opus merito-

rium: ſicut ipſemet Chriſtus perhibet. Tam igitur in naturalibus operationibus, quam in voluntariis & gratuitis exquiritur excalefactoria virtus ſupramundana. *Io. 15.*

457 Quomodò nobis comparare poſſumus hunc ſupernum calorem & fauorem? Nonnè (vt Zohar docet) lauando nobis manus? Quod probat per exempla quatuor Regum: qui quamuis boni fuerint: nemo tamen illorum inimicos concludere potuit & de eis triumphare, niſi ſolus Dauid, qui dixit. Laui inter innocentes manus meas: vt faciam audiri vocem laudis, & enarrem mirabilia tua: quæ ſcilicet per me fecisti Domine. Primus itaque Rex fuit Aſa: de quo ſcriptum eſt in ſecundo Paralipomenon. Aſa & populus, qui cum eo erat. perſecutus eſt Æthiopes vſque Gerara: & ceciderunt Æthiopes vſque ad internecionem, quià Domino cædente contriti ſunt. Secundus Rex fuit Ioſaphat, qui dixit. Credite Domino Deo veſtro, & ſecuri eritis: credite Prophetis eius, & cuncta euenient proſpera. Vnde, dum ipſe cum populo laudaret Deum, dedit Dominus inſidias ſuper filios Hammon, & montis Sehir: qui veniebant cõtrà Iehudam, & defecerunt. Tertius Rex fuit Ezechias: qui nec bellauit nec cantauit, ſed orando fleuit. Vnde egreſſus eſt Angelus nocte: & occidit ex Chaldæis cẽtum octogintaquinque millia. Sed nullus horum concluſit inimicos, niſi Dauid: qui lauit manus & dixit. Perſequar inimicos meos, & compræhẽdam illos: & non conuertar donec deficiant. *Zohar.* *Pſalm. 25.* *2. Para. 14.* *Ibi. 20.* *4. Reg. 19.* *Pſal. 17.*

458 Quid innuit hæc manuum ablutio? Nonnè, ſi ablutionis manuum conſuetudo perpendatur, intelligetur, quid ſibi velit hæc manuum ablutio? Manus enim opera ſignificant: quæ munda eſſe debent coràm Deo, & fieri intentione munda. Vnde, dum lauantur manus, lauantur primò ſiniſtra cum dextra. Siniſtra autem rigiditatem operis ſignificat, vindictam, iudicium durum. & huiuſmodi. Quæ omnia lauari & temperari debent cum dextra: quæ pietatem in Deum & homines ſignificat. Vnde ſi fit iuſtitia vel vindicta, fieri debet: non ex odio, ſed propter honorem Dei, & vtilitatem proximi. Et ſic omnia fieri debent. Et hoc eſt propriè lauare manus.

459 Cur infideles præualent contrà Chriſtianos: qui baptiſmo & aliis expiationibus mundati dicuntur? Nonnè, quià Chriſticolæ amiſerunt omnem penitus munditiam: in cuius loco ſubiit omnis immũdities? Vnde fœdiores facti ſunt infidelibus: qui nec Deum blaſphemant, nec violãt templum Dei, nec alia multa, quæ Chriſtiani, faciũt. Hinc in multis ipſi Chriſticolæ deteriores ſunt ipſis infidelibus. Productà ipſi præualent contrà induſtriam, arma & multitudinem Chriſtianorum: qui tempore ſuæ mũditiæ præualuerunt contrà omnes: ſicut & Hebræi: quorum vnus (dum mundi videlicet eſſent) perſequebatur mille, & duo fugabant decẽ millia: vt Moſes canit. Nunc autem, quià fœdati ſunt, Deus concluſit ipſos, ſubiiciens eos omnibus. Iuxtà illud Ieremiæ. Facti ſunt hoſtes eius in capite, & inimici eius locupletati ſunt. *Deut. 32.* *Thre. 1.*

460 Quid operatur illa manuum ablutio ad hoc vt, quicquid volu-

mus, à ſuperis obtineamus? Nonnè habeamus illam Naturalium vulgatam ſententiam. In habentibus ſymbolum facilis eſt tranſitus, faciléque commercium? Si igitur cum ſuperis commercium habere volumus: nonnè neceſſe eſt vt illis conformemur in rectitudine, ſpiritualitate, munditie, & in cunctis pro viribus noſtris? Hinc Syrianus in ſua Theologia docet, quod Eccleſiaſticæ Hierarchiæ Sacerdotes, & alij operantes proportionari debent anagogicis virtutibus cœleſti Hierarchiæ. Immò oportet, quod conformentur ſummo Hierarchæ: ſi Pauli verba obſeruare voluerimus, qui ait. Quos præſciuit & prædeſtinauit, ſcilicet Deus, conformes fieri imagini filij ſui. Quo ſenſu iterum dixit. Nemo poteſt dicere Dominum Ieſum, niſi in Spiritu ſancto, ideſt, niſi participet de Spiritu ſancto: ſicut ipſe Chriſtus plenus fuit: de cuius plenitudine (teſte Iohanne) nos omnes accepimus.

Syrianus in Theolo. — Roma. 8. — 1. Cor. 12. — Io. 1.

461 Quomodò ex hac conformitate operamus? An ex illa vi ſymbolica: vt dictum eſt? An ex vi conſonantiæ? Nam hæc adeò efficax eſt, vt ad motum vnius conſonantis, ſequatur motus alterius: vt de citharis benè chordatis ſuprà exēplificatum fuit: & de veris amicis exemplificari poteſt: quorum alter mouetur ad motū alterius: cùm vtrique ſit (vt dicitur) idem velle & idem nolle. Hinc Orpheus in operatione ſingularis docet, quod ſecundum quod eſt idem nomen, per analogiā tamen, virtutum naturalium & diuinarum, idem eſt hymnus: vt ſua Magia exquirit: idémque eſt opus: vt verbi gratia dicere poſſumus. Si diſpoſitionem habeam ad ſuſcipiendum lumen & fauorem Solis: dum operatur in me Sol, operatur & Raphaël: ſiue quæcunque ſit intelligētia ipſi Soli præſidens: operatúrque & illud numen, cui Sol & intelligentia illa reſpondet. Quod quidem numen Dauid, Iſaias, & ſecretiores Theologi vocant תפארת Tipheret: quod eſt cor Archetypi: ſicut Sol cor cæli. Et vtrunque reſpondet cordi noſtro per illuſtrationem & feruidam charitatem ſuperis correſpondēti.

Orpheus.

462 In quibus poſſumus Deo & ſuperis correſpondere? Si Theologos antiquos ſequi voluerimus, & benè Euangelij verba perpenderimus: nōnè videbimus, quod in omnibus membris & operationibus Deo conformari poſſumus? Probat enim Dionyſius longo ſermone omnia membra humani corporis ſua nota per analogiam in Deo reperiri. Vnde pro omnibus citat ſcripturam atteſtantem, quod in Deo ſunt oculi, palpebræ, aures, os, manus, & cætera huiuſmodi, quibus nos conformari docemur in Euangelio. Primò enim cordi diuino conformari monemur, dum dicitur. Eſtote miſericordes: ſicut & pater veſter cœleſtis miſericors eſt. Manibus verò conformari nos Deo Chriſtus hortatur, dum ait. Date & dabitur vobis, à manibus Dei videlicet. Oculis quoque, dum dicit. Beati, qui lugent, ideſt, qui emittunt ex fonte oculorum lachrymas: quià aperietur eis fons diuinus conſolans eos.

Dionyſius. — Luce 6. — Ibidem. — Matt. 5.

463 Quomodò mouetur Propheta ad prophetandum? Nonnè (vt Mercurius ait) per ſex: videlicet per ſomnium, portentum, aues, inteſtina, ſpiritum, & Sibyllam, id eſt cōſilium Dei: ſiue per mulierem, ſiue per quem-

Mercurius.

cunque deferatur oraculum? Quod quidem oraculum multiplex apud Hebræos habetur:videlicet somnium, imago, spiritus, speculum vel visio,filia vocis,vox clara,domestica collocutio, facie videlicet ad faciem facta.Quæ omnia tamen à superis veniunt.Nec ea quisquam habere potest: nisi depositus sit per chrisma diuinum (vt de Dauide & aliis legitur) aut per purificationem & quietem animæ: vt Albertus perhibet, vbi de intellectu,& intelligibili tractat.Vnde optimè dixit Ptolemæus,quod soli numine afflati prædicunt futura,maximè particularia. *Hebræi.* *Albertus.* *Ptolemæus in fructu.*

464 Cum dictum sit,quod per conueniētiam cum superis aliquid operari possumus: operamur nè ex vi consonantiæ? Nonnè (vt Naturales dicunt)delectatio perficit opus? Sed nusquam est maior delectatio,quā vbi est harmonia:immò nulla delectatio reperitur,vbi deest harmonia. Nam omnis delectatio proficiscitur ex concentu rei per sensum vel per intellectum perceptæ:nec aliquid magis mouet hominem ad opus,& ad reditum,& ascensum in Deum, quam harmonia & amor: vt longo sermone Plotinus tractat. Ex vi itaque consonantiæ, ex qua sequitur affectus & amor,perficitur opus:tam ex parte nostra(quià oblectamur diuinis,& ferimur in ea: quando diuini & mundi effecti sumus) quam etiam ex parte superorum: qui tunc se nobis communicant,quando vident nos sibi consimiles effectos, ex vi consonantiæ, & ex symbolica virtute attrahente. Nam(vt Comicus ait)pares cum paribus facillimè conueniunt. Cui Sapiens adstipulatur dicens.Omne animal diligit sibi simile. *Ethic. 10.* *Plo. in lib. de triplici reditu animæ ad Deum.* *Terentius.* *Eccl. 13.*

465 Quomodo operatur in nobis virtus hæc harmonica? Nonnè sicut medicina corporea mouet spiritus corporeos: Sic harmonia mouet spiritus sensibiles, prout seruiunt animæ? Et sicut medicina sanat hominem in corpore, calorem extraneum expellens, qui febres inducit, & operationes impedit(vt Auicena docet.)Sic harmonia sanat ipsum hominem in anima sensibili, & consequenter in rationali: quæ per sensus percipit ipsam consonantiam:à qua fugantur dissentiones illæ, quæ operationes spirituales impediunt.Quod in dies apertissimè comprobatur:quià dum homo peccatis fœdatus est, diuina percipere nequit: purus autem mundus, & deo similis effectus ipsis mirabiliter oblectatur. Quo sensu(vt opinor) Saluator dixit. Qui ex Deo est (mundus videlicet & ipsi Deo conformis) verba Dei audit. Vos autem (inuoluti videlicet peccatis, & ob id à Deo elongati) non auditis (cum delectatione videlicet: immò cum stomacho & tædio)quià ex Deo non estis. *Auicena.* *Io. 8.*

466 Cum omnes nerui corporis humani quiescāt: cur mouetur neruus brachij, qui inde dicitur pulsus? Nonnè, quià neruus ille originem habet à corde, in quo vita residet, & anima præcipuè, quæ est principium sentiendi,intelligendi,& secundum locum mouendi: vt Peripatetici dicunt? Cum igitur sit neruus domesticus cordi: mouetur ipsius cordis indicans dispositionem:per quam dignoscitur alteratio febris, aut quies ab ea.Nā febris à corde ortum habet: cum sit(vt Auicena definit)calor extraneus in corde accensus per venas & arterias diffusus. Et hoc mirabili artificio *3. de anima.* *Auicena.*

dispositum est: vt inde Medicis manifestata infirmitate, sciatur, quod remedium infirmitati afferri debeat.

467 Cur pulsat quoque neruus pedum eo ferè modò? Nonnè, vt inde quoque necessitas patientis agnoscatur? Verum (vt ad mysticum, moraléque sensum deueniamus) hinc monemur, quod sicut in manibus & pedibus naturalis dispositio cordis cognoscitur: sic etiam in operibus per manus significatis, & in affectibus per pedes designatis cognoscitur qualis sit moralis dispositio cordis: à quo omnia mala & bona proueniunt: vt nos summa veritas docet, dum ait. Quæ procedunt à corde, coinquinant hominem. E corde enim exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia, blasphemiæ. Pari quoque modo à corde omnia bona proueniunt. Hinc Deus exquirit toto corde diligi: eo quod illo benè se habente omnia sunt bona. Quale autem sit cor: ex operibus cognoscitur. Ait enim Christus. A fructibus, id est operibus eorum cognoscetis eos. Pari quoque modo ex affectibus: iuxtà illud. Qui ex Deo est, verba Dei audit, id est diuinis afficitur.

Matt. 15. Deut. 6. Matt. 7. Io. 8.

468 Ad quid Deus ordinauit, vt infirmitates cordis manifestētur? Nonnè, vt remedia opportuna ipsis adhiberi possint? Et quæ sunt huiusmodi remedia? An forsitan sacrificia: quæ Heraclitus apud Iamblicum medicamenta nominat: quià purgant animam à morbis in hoc ergastulo contractis: An sunt eleemosynæ? Iuxtà illud Danielis. Peccata tua eleemosynis redime. Vnde summus Medicus Christus inquit. Date eleemosynam, & omnia munda sunt vobis. An dolor & contritio peccatorum? Quod ab Ezechia docemur, qui ait. Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ. Domine si sic viuitur, & quæ sequuntur. Cui fauet illud Dauiticum. Sacrificium Deo spiritus contribulatus: cor contritum & humiliatum Deus non despicies.

Herac. apud Iam. in lib. de myste. Dani. 4. Luce 11. Isa. 38. Psal. 50.

469 Quomodò ex amaritudine cordis prouenit dulcedo mentis? Iuxtà illud Saluatoris. Beati qui lugent: quoniam ipsi consolabuntur. Quod etiam alibi perhibet, dicens. Tristitia vestra vertetur in gaudium. Nonne, quià omnia habent suam determinatam metam? Vnde nemo potest in vtroque homine gaudere. Si quis enim gaudet in animali homine: necessariò tristatur in spirituali. Si quis gaudet in hoc Mundo: necessariò tristatur in futuro. Hinc Augustinus ait. Non possumus hic lætari cum Mundo: & posteà cum sanctis gaudere. Quod adstipulatur dicto summæ Veritatis. Mundus hic gaudebit: vos verò contristabimini: sed tristitia vestra vertetur in gaudium. Vnde totius Euangelij negocium & doctrinæ Apostolicæ summa hæc est: vt videlicet suffocemus, debilitemus, & penitus mortificemus hominem animalem, & spirituali faueamus: vt æterna beatitudine frui possimus. In cuius pugnæ principio, progressu, & fine sentit animalis homo tristitiam: sed in seruitutem spiritus tandem perfectè redactus gaudet cum meliori homine de tristitia & vi sibi illata: per quā ad regnum cœlorum deuenitur. Iuxtà illud Christi. Regnum cœlorū vim patitur: & violenti rapiunt illud.

Matt. 5. Io. 16. Augustinus. Io. 16. Matt. 11.

Quomo-

470 Quomodò homo per mundiciem & expiationem operatur? Nonnè, quia homo actiuus, ociosus stare nequit? Vnde necessariò operatur secundum alteram suarum virium. Nam geminæ sunt hominis vires: altera videlicet munda, & melioris hominis, agens cum potestatibus mundis: de quibus Apostolus ait. Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit: non tantum videlicet humanis, sed illis, quas alibi cum thronis & dominationibus ipsemet enumerat, & cæteris spiritualibus, quæ in verbo condita sunt. Ex aduerso autem harum potestatum Porphyrius recenset alias potestates, quas vocat duplex malorum dæmonum genus: quorum vnum est animarum vel substantialium dæmonum, quos Paulus vocat potestates tenebrarum harum: aliud verò genus sunt materialium & accidentalium vires: quæ agunt cum illis tenebrarũ potestatibus. Inter quas bifarias vires est duplex pugna continua: de quarum altera ait Apostolus. Caro concupiscit aduersus spiritum: spiritus aduersus carnem: de altera verò Iohannes. Michael (inquit) & Angeli eius præliabantur cum dracone. Pugnant autem vtrique hac lege, vt succumbente vno alter præualeat: sicut etiam Mercurius docet. *Rom. 13. Colo. 1. Porphyrius. Ephe. 6. Gal. 5. Apoc. 12. Mercu. in Pyman.*

471 Hæ potestates quibus locis potissimè sunt præpositæ? Nonnè bonæ potestates sunt nutrices Ierosolimę? De quibus Deus in Isaia ait. Super muros tuos Ierusalem constitui custodes. Super muros (inquam) non supernæ Ierusalem, quæ custodibus non indiget, sed Ierusalem inferioris: melioris videlicet hominis in sensu morali per Ierusalem figurati. Principes autem tenebrarum sunt constituti super Ægyptum: de quibus in Ezechiele dicitur. Idolis Ægypti nolite pollui. Et alibi. Et corruent fulcientes Ægyptum id est intelligentiæ malæ eam regẽtes. Hinc Ægyptus communiter interpretatur tenebræ: sed secundum vim propriam vocabuli, angustiæ: quia potestates tenebrarum angustant & obtenebrant. Ierusalem verò interpretatur, visio pacis: quia bonæ intelligentiæ ipsam custodientes ad veram lucem & pacem sibi creditos conducere satagunt. *Isa. 62. Ezech. 20. & 30.*

SECTIO VNDECIMA DE SITV ET PROPRIETATE MYSTERIOSA QVORVNDAM LOCORVM.

472 IErosolima & Ægyptus vbi sitę describuntur? Nõnè semper scriptura, dum de proficiscentibus Ierusalem loquitur, dicit quod ascẽdunt? Hinc Saluator dixit. Eccè ascendimus Ierosolimam. De euntibus autem in Ægyptum dicitur, quod descendunt: sicut de Abraham in Genesi dicitur. Descendit Abraham in Ægyptum. Pari modo Iahacob dictum fuit. Descende in Ægyptum. Sed cur id dicitur? An fortè, quia Ægyptus sita est in planitie: Ierusalem verò in monte? Sed nonnè Galilæa, & multa alia loca sunt in pla- *Mat. 20. Gen. 12. & 46.*

nitie sita, ad quæ si proficiscantur aliqui, non dicitur, quod descendant? An igitur, quia per Ierusalem intelliguntur vires & influxus superiores? Ideò proficiscentes illuc dicuntur ascendere. Per Ægyptum verò intelliguntur vires & influxus mali & inferiores. Hinc proficiscentes illuc descendere dicuntur.

473 Quid significat Nazaret? Nonnè (prout ab iis, qui hebræum idioma callet, habemus) Nazaret quatuor accommodatissima ei, qui ibidem conceptus est, & carnem humanam induit, significat? Primò ènim significat segregatum: videlicet à profanis vsibus: Secundò consecratū vel sanctificatum Deo: Tertiò Principem vel principatum: Quartò coronam. In primo namque significato benè conuenit ei, qui dixit. Ego non sum ex hoc
Io.17. *& 10.* Mundo: in secundo, dum ait. Quem Pater sanctificauit & misit in Mun-
Apoc. 1. 19. dum: in tertio, quia Iohannes de ipso dicit, quod est Rex Regum & Dominus dominantium & Princeps Regum terræ: in quarto dum dicitur, co-
Ibi.2. rona virginum, & omnium, qui rectè Deo seruiūt. Nam omnibus promittit coronam vitæ, dicens. Esto fidelis vsque ad mortem: & dabo tibi coronam vitæ. Quæ omnia quàm concinnè conueniant ei, qui ibidem primò ingressus est Mundum, iudicent sapientes. Et si alia significata reperiūtur in communibus interpretationibus, id accidit: quia plerumque confunduntur vocabula scripta per צ zadic, & ז zain. Sermo enim noster est de eo vocabulo solummodò, quod scribitur per ז zain, veniens à נזר nezer: vel נזיר nazir.

474 Quid innuit Betlehem? Nonnè communi sententia dicitur, quod significat domum panis? Sed qua dispositione factū est, vt Mundi Redēptor nasceretur in eo loco, qui domus panis nominatur? An (vt alibi diximus) quia ipse est panis viuus, qui de cœlo descendit: sicut ipsemet perhi-
Io.6. bet? Qui panis vitæ datus est in antidotum veneni mortiferi: quod imbiberat primus homo, ab Angelo mortis propinatum. An, quia decuit, vt ibidem nasceretur verbum carne circumamictum: quod est verum pabulum melioris hominis? Sicut idem asserit, dicens. Non in solo pane viuit
Mat.4. homo: sed in omni verbo, quod procedit ab ore Dei.

475 Quid est Damascus? Nonnè (si ad eius interpretationes attendimus) comprobabimus Damascum esse locum penitus oppositum Nazaret, & Iesu Nazareno ibi concepto, atque Nazaræis eius, segregatis à Mūdo, & Deo sanctificatis. Nam (vt alibi quoque diximus) Damascus significat sanguinis osculum, sanguinem appetentem, & sanguinem propinan-
Gala.5. tem. Quæ omnia ad animalem hominem pertinent, qui in sanguine & operibus sanguinis oblectatur. Hinc sicut caro & sanguis contrariatur spiritui: sic Damascus semper infensa fuit Ierusalem, & Nazaræis nostris.
Gen.15. Propterea magno mysterio dolebat Abraham & recusabat: quod seruus eius Damesech esset hæres hæreditatis seruatæ iustis. Idem enim est nomen Ciuitatis illius & serui Abrahæ. Vtrumque namque ab Hebræis דמשק Damesech nominatur.

476 Quid est Semron? Nonnè hæc est Ciuitas illa: quæ custodia dicitur

à verbo שמר Samar, quod significat custodiuit? Sed quomodò in custodita Ciuitate, aut in ipsa custodia fuit delubrum illud profanum & abominabile erectum à Ieroboham, & in opprobrium Redemptor vocatus fuit Samaritanus? Non quippè hæc obscœna inde emanarunt, quia custodita: sed quia possessa à malo dæmone vocato Semron (vt secretiores Theologi dicunt) qui præualuerat in eam, ignauia & mala concupiscentia succũbentibus Samaritis. Quod significant idola illa erecta à Ieroboham: qui præualuerat contrà domum Salomonis, amore & concupiscentia mulierum correpti. *3. Reg. 12. Io. 8. 3. Reg. 12.*

477 Quid significat Hebron? Nonnè nexum vel coniunctionem significat tam in bonam quàm in malã partem? Vnde religationes, quæ per incantationes fiunt? & tumefactiones, quò congregatur sanguis aut sanies, eodem vocabulo nuncupantur: & secundum vtramque partem vocabulum hoc, illi loco & Ciuitati accommodatissimum fuit & est. Nam prius ibi habitantes ligati erant cum malis dęmonibus: adeò vt ipsi cum mulieribus rem habentes genuerint Gigantes: quos multos ibidem repererunt exploratores à Mose missi, vt in libro Numerorum legimus. Ex huiusmodi enim commixtione Gigantes generantur, vt aliàs dictum est. Coniunctus quoque fuit ille locus cum supernis, adeò vt ibi reperiatur vna portarum cœli: prout asserunt secretiores Theologi. Quod indicatur in mysterio speluncæ duplicis: quam tam solicitè emere procurauit Abraham non tantum pro vxore, sed pro se, & posteris Patriarchis. *Num. 13. Gen. 23.*

478 Quid significat Ramah? Multa sunt loca, quæ in Scriptura sacra hoc nomine nuncupantur. Vnde excelsum significat hoc nomen: sicut & מרום Marom. Hinc, quãdo in sacris eloquiis fit mentio de ramah, secundũ verũ sensum intelligi debet de excelso cœlorum, vt illud Ieremiæ. Vox in ramah, id est in cœlis audita est Rachelis, matris videlicet Beniamin, plorantis filios, id est ruinam templi in Tribu Beniamin positi, vt Zohar interpretatur. Nec tamen id discrepat à sensu Mathæi, qui dictum hoc citat pro querelis maternis ex occisione infantium iussu Herodis impij perpetrata factis. Vterque enim clamor in cœlis auditus fuit. Vnde ij, qui excitarunt illius fletus causa: condignam mercedem à Deo susceperunt. *Iere. 31. Mat. 2. Zohar. Mat. 2.*

479 Quid est desertum: & quo mysterio ibi fuerunt multa præclara celebrata? Nonnè desertum est locus ab omni re derelictus: quod ab Hebræis dicitur מדבר Midbar, id est absque aliqua re & influxu: temporali videlicet? Vnde illuc adducti sunt suscepturi diuina: vt omni mundana & terrena ope expoliati magis dispositi essent ad spiritualia suscipiẽda. Quo sensu Saluator ait. Nisi quis renunciauerit omnibus, quæ possidet: non potest meus esse discipulus: quasi dicat. Nemo potest esse capax diuinorum charismatum: quæ ego daturus sum, nisi ille, qui omnibus terrenis voluptatibus sit expoliatus. Hinc illi, qui manna cœlesti pascebantur, illustrabãtur in nocte igni diuino, & in die protegebantur cœlesti nube: dum autem suspirarunt ad carnes & voluptates Ægyptias, tanquam indigni tantis muneribus, interfecti sunt. *Luce 14. Exod. 13. 16. Num. 11.*

480 Quid est Arabia? Nonnè regio est in sortem Ismahelitis vel Hagarenis data? Et hæc triplex est, suo reconditissimo mysterio: fœlix videlicet deserta, & petrea. Sed hac dimissa, de illa superna loquemur: vbi est verus
Gala.4. mons Sina coniunctus (vt Apostolus ait) ei, quæ nunc est Ierusalem: quæ sursum est, quæ est mater nostra. Sine cuius Apostoli auspicio non auderem afferere in supernis esse Sinà & Ierusalem: à quorum primo data fuit lex hominem animalem per Ismahelem figuratum sanctificans: ab altera verò datum fuit. Euangelium hominem spiritualem sanctificans. Quæ duo coniuncta dicuntur: tum quia lex nunquam fuit sine Euangelio, nec Euangelium sine lege (vt alibi dictum est) tum quia sanctificanda vel sanctificata animale videlicet & spirituale, adeò sunt coniuncta, vt ex vtroque vnus homo constituatur.

481 Quid est Elam, vbi captiuus fuit Israel? Est quippè regio Persarum: cui tempore Mardochæi & Ester præsidebat Achasueros: quem plerique Assuerum dicunt. Hinc falsò nonnulli interpretatur ipsum beatitudinem. Nam Achasueros caput magnum significat. Erat quippè magni capitis: quia dominabatur centum & vigintiseptem prouinciis: vt habetur in prin-
Ester.1. cipio libri Ester. Elam verò vestibulum interpretatur: vestibulum, inquã, tabernaculi Hebræorum. Nam ibidem captiui Hebræi non fuerunt penitus abiecti: sed detenti in vestibulo tabernaculi sui. Vnde facilis fuit eis reditus ad propria. Quod clarè cernere possunt expurgati oculi: si aduer-
Dani.10. tant id, quod dixit Gabriel: quod videlicet dum vellet intrare ad Danielem Hebræum, Princeps regni Persarum, qui stabat in vestibulo, restitit ei viginti & vno diebus: sed fauente Michaele præside sanctarum animarũ, & veræ Synagogæ Dei præualuit Gabriel. Præualuit quoque Daniel, vt exaudiretur oratio eius: & populus Israeliticus è vestibulo intraret ad septa templi. Quæ omnia sunt per allegoriam dicta.

482 Quid est Chaldęa, vbi quoq; captiuus fuit populus Israel? Est quippè regio sita inter duo flumina, è paradiso voluptatis effluentia, Tigrim videlicet & Euphraté. Et hæc regio alio nomine ab Hebræis dicitur Padam Aram, id est planities Aramæa: à Latinis verò vocatur Mesopotamia Syrię. Et hinc patres Hebręi traxerunt originem: sicut ex plerisque locis libri
Gen.11.28. & 29. Geneseos colligi potest. Inde quoque facilis fuit reditus: quia non propriè ad extraneos sed ad primordia suæ originis deducti fuerant. Nec multa passi sunt in meliori homine, in loco à paradiso voluptatis irrigato.

483 Quis est postremus locus Israeliticæ captiuitatis? Nonnè est vniuersus orbis? Nam vbique terrarum Israelitæ dispersi sunt, & in ditionem multarum extranearum gentium venerunt: adeò vt captiuitas eorum sit irreparabilis: nisi efficiantur de familia illius, qui omnibus gentibus præsidet: & vniuerso orbi omnibusque Regibus & principibus terræ dominatur. Vnde nunquam liberabuntur à captiuitate: nisi venerint in di-
Io.10. tionem Christi. Quod erit, quando (vt ipse Christus inquit) fiet vnum oui-
Isa.10. le, & vnus pastor: & quando reliquiæ Israel (vt Isaias ait) ad Dominum conuertentur.

484 Quid est Euphrates Chaldæã ab Assyria disterminans? Nonnè Gen.2.
(vt nuper dictum est) fluuius est egrediens è paradiso voluptatis: qui
פרת Perat hebraicè, id est fructificans dicitur, fructus videlicet cœlestes? Nam in terra ab eo irrigata productus fuit pater fidei Abraham: Ibid.17.
cui primò datum fuit fœdus & signum distinctiuum familiæ Dei ab aliis familiis & cui primò facta est de Redẽptore dando promissio: qui & pater fuit tã celeberrimę posteritatis Patriarcharũ, Legislatoris, Prophetarũ & Apostolorũ: qui (teste Paulo) fundamẽta præcipua fuere vtriusq; Ecclesię figuratiuæ, videlicet & figuratæ, militãtis & triũphãtis. Ephe.2.

485 Quid est Tigris simul cũ Euphrate, cõcludẽs Chaldæã? Nõnè, & ipse à paradiso voluptatis emanãs vnà cũ Euphrate reddit Mesopotamiã fertilẽ? Horũ verò fluuiorũ alter ignẽ, alter verò aerem denotat sicut alibi diximus. Et hæc duo non modò fertilitati fauent: sed ad eã producendã necessaria sunt. Nec enim germinant plantæ nisi sub dio, & confotæ calore cœlesti. Et hic fluuius significat aerẽ paternũ, quem Io.1.
אויר Auir Hebræi dicunt: à quo (vt Zohar inquit) emanat אור or, id est lux illa, de qua Iohannes inquit. Erat lux vera. Vnde remanet in Auir י Iod: quæ est litera paternã proprietatẽ innuens, alteri non cõmunicabilem: vt secretiores Theologi dicunt. Alter verò fluuius, scilicet Perat, quem Euphratem dicunt, denotat igniuomum spiritum: qui volitabat super aquas, eas confouendo, ad genituram omnium viuẽtium: sicut scriptum est. Producant aquæ serpitutam animæ viuentis. Gen.1.

486 Quid est Gihon: & quid significat? Ipse est, quẽ Nilũ vocamus dictus Gihon, quod pectus significat: denotans aquam, quæ sine pedibus graditur & currit super pectus suum. Et hæc aqua denotat verbum & filiũ, aut virtutẽ eius: qui dicitur aqua sapientiæ salutaris: egrediens è voluptate, quã Pater æternus habet intelligendo seipsum. Nam tunc verbum & filium producit. Vnde ambo, pater videlicet, & filius vnà cũ Spiritu sancto fluentes irrigant virtute sua vniuersa, simul semper concurrentes: cũ opera Trinitatis sint indiuisa: vt notissimum est apud oẽs Theologos. Quæ tres psonſæ denotantur per tres literas contentas in magno Dei nomine: ꝙ quamuis sit quadrilaterum: non tamen discedit à suo ternario: cum eadem litera in eo geminetur. Vnde magnum Dei nomen apud Sapientes expressam Trinitatem indicat.

487 Quid est Phison? Ipse quidẽ est præcipuus fons voluptatis. Hinc nõ sine mysterio primò in Scriptura sacra nominatur: vbi fit sermo de irrigatione, quã facit aqua, & influxus fontis voluptatis: qui est vnicus diuisus tamẽ in quatuor capita: vt inquit textus. Quæ quatuor capita Ibid.2.
sunt tres personæ diuinæ, de quibus diximus, & essentia ipsa: quæ tamẽ non constituit propriè quaternarium, cum quælibet persona identificetur (vt aiunt) cum ea. Vnde non discedit diuinitas à suo ternario: sicut nec nomen ipsam indicans: vt nuper diximus. Et Phison hunc alibi diximus significare terrã, essentiã vidilicet diuinã: de qua Isaias ait Aperiatur terra & germinet saluatorẽ. Et psalmograph⁹. Credo videre bo- Isa.45.

Psal.26. na Domini in terra viuentiū. In ipsa enim diuinitate beantur omnes.

488 Quid est Iordan? Nōnè interpretatur fluui⁹ iudicij, vt oēs cōsentiūt? Et hic oritur à superno Libano: vbi plātatæ sunt ab æterno Patre omnes arbores, reddentes debitū fructum dignum vita æterna. Quem fluuium iudicij transire debent omnes beatificandi. Iuxta illud Isaiæ: *Isa.4.* Saluus erit omnis, cuius nomen scriptum fuerit in libro vitæ in Ierusalem: si abluerit Dominus sordes ipsorum in spiritu iudicij & in spiritu ardoris. Spiritus enim & fluuius iudicij est ille, qui dixit. Omne *Io.5.* iudicium dedit filio Pater. Spiritus autem ardoris, est Spiritus sanctus. *Ibi.3.* Vnde de vtroque dicitur. Nisi quis renatus fuerit ex aqua, Filio Dei videlicet, & Spiritu sancto, non intrabit in regnum cœlorum.

489 Quo mysterio Iordā tres Lac⁹ efficit? Nōnè hoc īdicat baptismatis cōditionē? Nā baptizādus, si adultus est, indiget cōtritione sup exactā vitā. Et hoc indicat Lacus Tyberiadis. Quod nomē Chaldaicū est, & fracturā significat. Facit quoq; stagnū Genezaret: quod principiū natiuitatis significat. Ait enim summa veritas. Oportet vos nasci denuò. *Ibidem.* Oībus nāq; triuiale est, quod per baptismū acquirimus nouā geniturā. Tertiū quoq; lacū facit, qui mare mortuū dicitur. De quo stati dicem⁹.

490 Cur Iordan desinere videtur in stagnū, quod mare mortuū aut asphaltō dicitur? Nonnè fluuius hic iudicij faustus est? Quomodò igitur desinit in lacum illum infaustissimum? Nonnè de hoc fluuio iudi-*Luc.2.* cij à Simehone dictum fuit. Ecce positus est in ruinā & in resurrectio-*Matt.21.* nem multorum in Israel? Nonnè & ipsemet de seipso ait. Qui ceciderit super lapidē istum confringetur: super quem autē ceciderit, conteret eū. Pari modo de corpore suo tradito in cibū vitæ canit Ecclesia. Mors est malis, vita bonis. Et Apostolus. Qui manducat & bibit indi-*1.Cor.11.* gnè: iudiciū sibi manducat & bibit. Sic etiam fluuius baptismi prodest obseruantibus ea, quæ ibi promittūtur: obest autem violātibus fœdus ibi initū inter Deum & creaturā. Nec tamē verè desinit in mare mortuum hic fluuius: sed occultè trāsit ad Arabes: quamuis in mare mortuum desinere videatur. Cresceret enim in immensum: nisi vlterius *Gen.22.* extenderetur.

491 Quid est mōs Moriah primus in sacris literis nominatus? Nōnè dictus fuit Moriah, id est, visionis, quia ostēsus est Abrahæ, vt ibi filiū suū Izahac immolaret? Quem locū sic præmonstratū elegit Dauid pro *2. Par.3.* Templo fabricando: quod postcà ædificauit Salomon eius filius à pa-*Proc.de ora. & praci.* tre edoctus. Vnde docemur, quod prænosse debemus, quod adorare volumus. Hinc Proculus, vbi de orationib⁹ & precibus agit, inter cæ-*Acto.17.* tera ad orationem faciendam necessaria præcognitionem annumerat. Propterea Paulus Athenienses redarguit, qui in ara, vbi sacrificabant, posuerant. Ignoto Deo. Vnde dixit eis. Quem ergò ignorantes colitis, velut imperfecti, hunc notum facio vobis Deum, qui fecit cœlum & terram: quem scilicet cognoscere debetis, eo modo, quo cognosci potest: antequam orationes & sacrificia ei offeratis.

492 Quid est mõs Galehed seu Gilahad secũdo loco in scriptura celebratus? Est mõs pertinẽs ad promissam terrã: quãuis vltrà Iordanẽ situs sit. Et hic interpretatur cumulus testimonij: sic dictus à Iahacob, & Gen.31.
Labã: qui ibidẽ erexerũt cumulũ lapidũ, in testimoniũ ꝙ neuter illorũ montẽ illũ transiret in offensionem alterius. Et est mõs valde frugifer. Propterea ipsum perierũt filij Reubẽ & Gad à Mose pro pascuis pecudũ suarũ: vt in libro Numerorũ legimus. Si verò allegoricè loquamur: hic est locus pacti in Archetypo (vt in antiqua Theologia docemur) vnde nõ solũ habemus pascua pro vita cõseruãda, sed ipsam vitã. Num.32.

493 Quid est Sina? Nõnè est mõs in Arabia omnibus notus: vbi sese Gal.4.
Deus in igne ostẽdit: quia ibidẽ daturus erat igneã legẽ, de qua Moses Deut.33.
ait. Et in dextera eius ignea lex? Vnde & cũ legẽ daret, mons ardere videbatur: vt in Exodo legimus. Legẽ itaq; igneã dedit, aliquãdo datur Euãgeliũ aqueũ: quod ardorẽ legis contẽperaret. Dict⁹ autẽ fuit Sina: quo vocabulo dicitur & rubus, in quo ardenti Deus Mosi locutus est. Exo.19. & 20. Ibid.3. Ibidem. 3.Reg.19.

494 Quid est Horeb? Nõnè est alterũ cacumẽ eiusdẽ mõtis: vbi familiariter egit Deus cum Mose & Elia? Quod cacumen reddit montem illum bicipitem fœliciori auspicio, quàm Parnassus ille à Poëtis celebratus. Hinc enim Poëticus furor replebat. Vates ad decantanda naturalia secreta, sub inuolucris fabularum: inde autẽ edoctus fuit Moses ad describẽda diuina sub velamine nõn fabularum, sed verarũ rerũ creatarũ. Propterea benè dicitur cacumen illud Horeb, id est, ardor significãs ardorẽ & furorẽ illũ Sancti spiritus, à quo Moses docebatur.

495 Quid est Sion? Nõnè hic est mõs ille in scriptura celebratissimus, quem elegit Dauid pro habitaculo? Vnde nõ ab re palatiũ ædificauit in eo mõte, qui specula dicitur: cũ esset cõstitutus speculator super vniuersum gregẽ Israëlis. Per quẽ mõtẽ (si allegoriã, quã celebrat Paulus, prosequi voluerimus) locus ille in Archetypo significatur: vnde (sicut Isaias ait) venit lex. Magno itaq; mysterio Dauid hũc montẽ elegit: vt ex ipso diuino lumine collustratus speculari posset super gregẽ suũ: sicuti cõiũctus dicitur loc⁹ ille cũ loco regni pro regno adipiscẽdo & regẽdo. Qui locus à secretiorib⁹ Theologis dicitur בארשבע Beersabah id est puteus septẽ. Quod descriptũ est sub typo Bersabee, quæ fuit ipsius Dauid propria, ac legitima vxor. Vnde & filius eius, iubẽte Dño, tãquã verus hęres, cõstitut⁹ est in Regẽ pro patre: sicut in tertio Regũ volumine legimus. Gal.4. Isa.2. 3.Reg.1.

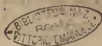
496 Quid est propriè Beersabah? Nõnè באר beer hebraicè puteus dicitur, & שבע sabah septem? Vnde Beersabah puteus septẽ dicitur: quià illic colliguntur septiformes emanationes: quas nostri vocant septem dona spiritus: quibus omnibus repletus fuit Redẽptor: cæteri verò pro captu suo. Et hunc puteũ curauit Abrahã fodere: vt illas emanationes pro captu suo susciperet: sicuti in Genesi legimus. Sed ipsum Philistæi, id est cadẽtes Diaboli obturare curarunt, suis videlicet suggestionibus prouocãtes ad peccatum, quod influxum illum impedit. Vnde iterum effossum fuisse legimus ab Izahac: quia ipse affluẽtias illas procurauit. Gen.21. Ibid.26.

497 Quid eſt Tabor? Nónè eſt mõs Galileæ valdè ſublimis, & ab a-
Matt.17. liis ſeparatus (vt ex Euãgelico cõſtat) cuius interpretatio eſt. Veniat lu-
Ibidem. mẽ? Hũc igitur montẽ meritò Redẽptor elegit: vt ibi primò oſtenderet lumen claritatis ſuæ, adeò impetuoſum, vt nõ valẽtes ipſum ſufferre Apoſtoli ceciderint proni in facies ſuas: Lumen autem illud oſtendit quod præparauit in præmium & mercedẽ benè operantium: ſicut ſcriptũ eſt.
Pſal.55. Vt placeam coràm Deo in lumine viuẽtium. De quo lumine Simeon
Luca 2. dixit. Lumen ad reuelationem gentium, & gloriam plebis tuæ Iſraël.

498 Quid eſt Libanus? Nõnè hic eſt mons Syriæ ab Aquilone habẽs Berytũ: & ad radices Meridionales Damaſcũ? A quo mõte nõ lõgè ſcaturiunt duo fontes, Ior videlicet, & Dan: quorũ aqua ſimul iuncta Iordanem efficit: terminãs in plaga Occidẽtali ad Sidoniã celebrãtiſſimã, in Orientali verò per multa paſſuũ millia extenditur ad Maronitas. Per quẽ mõtẽ ſæpiſſimè occulto myſterio deſcribitur ſylua ſupramũdana: vbi plãtatæ ſunt omnes rationales & bonę plãtæ ab æterno Patre: ſicut
Pſal.103. Dauid innuit dicẽs. Et cedri Libani, quas plãtauit. Cuius filius ſapiẽtiſſi-
Cant.4. mus decãtãs de anima à Deo electa ait. Veni de Libano, & cõronaberis.

499 Quid eſt Carmelus? Nonnè eſt mons ſitus in Phœnicia, Syria, Elia celeberrimus. Ibi enim ipſe Elias victoriam habuit contrà quadrin-
3.Reg.18. gentos Prophetas Bahal: vt in tertio Regum volumine habetur. Cuius Carmeli interpretationes multæ ſunt. Significat enim montem ipſum, & cognoſcentem circũciſionem: à נכר nacar, quod eſt cognouit, & מל mul circunſio. Significat quoque granum tritici, & coccum. Vnde nõ ſine cauſa ipſum elegit Elias ad offerendum ſacrificium: quod potiſſimè fit ex pane: vt in ordine Melchiſedech, & Chriſtiano habetur. Coccus verò ex elementis ignem ſignificat: illum diuinum videlicet, qui ſacrificium ipſius Eliæ ſuſcœpit. Reliqui verò tres colores in ſacris frequentes alia tria elementa repræſentant.

Io.18. 500 Quid eſt mons oliuarum? Nonnè eſt mõs ille frequentatiſſimus à Ieſu: vt Iohannes tradit? Ibi enim Redemptor frequẽtes habebat orationes, ſciens locum illum plenum chariſmatibus, quæ impetrare intendebat pro ſe & aliis membris. Hinc de ipſo canit Dauid. Mons coa-
Pſal.67. gulatus, mons pinguis: Mons in quo beneplacitum eſt Deo habitare in eo. Et quià ex ipſo quoque mõte cõpleto miniſterij ſui curſu, & opere Redemptionis, Chriſtus ad patrem rediit, vnde exierat: Propterea ſubintulit ipſe Propheta, dicens. Aſcendiſti in altum, cœpiſti captiuitatem, accẽpiſti dona hominibus: vt eis videlicet ipſa dona dares, etiã rebellibus: vt Paulo & aliis rebellibus conuerſis. Vnde habet locum illud, quod intercinitur. Etenim Dominus habitabit in finem. Iuxtà il-
Matt.28. lud. Ego vobiſcum ſum vſque ad cõſummationem ſeculi. Quod Deus ſua gratia perficiat. אמן Amen.

FINIS.

